Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXII
D
6
NAPOLI
XXII
D.
6.

Digitized by Google

298.

DE
SCRIPTVRA
PRIVATA
Tractatus Nouus pleniſſimus.

NICOLAO GENVA PATAVINO
I. C. CELEBERR. ATQVE PRÆCLARISS. AVTHORE.

In Libros Quinque diſtinctus.

IN QVIBVS VNIVERSA SCRIPTVRARVM PRIVATARVM Materia quamplurimis quæſtionibus, prout ex earum elencho conſtabit, elegantiſſimè enodatur, atque explicatur.

Omnibus Iuris Profeſſoribus, ac præſertim Procuratoribus, & Aduocatis, alijſq; in foro verſantibus, apprimè Vtilis, ac neceſſarius.

Ab eodem Authore, Tertia hac editione, ſumma diligentia Reuiſus, quamplurıbuſq; additamentis, & integris Capitibus recenter adauctus, & illuſtratus.

Cum duobus Indicibus, altero Quæſtionum, altero rerum, & verborum notabilium exuberantiſſimis.

Cui quidem adiectus eſt alter eiuſdem Authoris aliàs euulgatus Tractatus, De Verbis Enunciatiuis, Opus pariter I. Vtriuſque Profeſſoribus admodum vtilis, ac perneceſſarius.

Superiorum Licentia, & Priuilegio.

VENETIIS. MDCXV.
Apud Rubertum Meiettum.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
MATTHAEO PRIOLO.

NICOLAVS GENVA S. D.

MEVM hoc Iuris priuati ſcriptum paucis ab hinc annis ex meis legalibus lucubrationibus natum, viri quidem publici, ideſt, vt ego interpretor, viri in omni ſcientiarum genere clariſſimi manuductione opus habebat, vt ad cuiuſq; manus non ſine gloria aliqua, & admiratione potuiſſet transferri; iure ergo à me factum, Vir Illuſtriſſime, ſi dum de illo imprimendo cogitauerim, tibi fuiſſe dedicandum ſemper animo volutauerim meo, vt quod inter priuatos homines exiſteret, tua dignitate, aut virtute apud nationes omnes non priuatam mereretur laudem: is enim es, qui ſolus & ſplendore Familiæ, & claritate ſanguinis res obſcuras claras, priuatas publicas valeas præſtare; Dedicationis præcipua hæc cauſa. Altera accedit non priori minor; quòd cùm plurimùm tuis crebris in me collatis beneficijs debeam, videor hac vna re, aliqua ex parte nonnullas magno tuo animo poſſe grates referre. Quod voueo igitur, rogo, vt accipias velut animi, cultuſq; mei in te pignus, nihil enim habeo; quod pro ingentibus meritis rependam præter vota, & grates: quæ tibi magno, magnæ quoque res. Vale.

Dat. Patauij Kal. Ianuarias. 1615.

Auctor ad Lectorem.

C*VM iuxta Platonis ſententiam, Lector beneuole, non mihi ſolum, ſed etiam Patriæ, amicis, & reliquis hominibus me natum intelligerem, multoties mecum cogitaui; qua potiſſimum via, & ratione poſſem tum de iuris vtriuſq; ſtudioſiſſimis bene mereri, aliquid in lucem emittendo, tum certo aliquo argumento nomen meum ab obliuione vindicando, aliquando vixiſſe teſtatum relinquere. Cùm itaque in tanta librorum molle, quæ penes me eſt, pauciſſimos viderem, qui de Scripturarum Priuatarum materia, quæ in quotidiana praxi verſatur, ea luce, ſplendore, & claritate diſceptarentur, quæ addiſcentibus eſt neceſſaria, non ab re alienum viſum fuit; quæcumque ad illarumdem materiam ex I. Conſultorum primariorum veterum, & recentiorum, Hiſpanorum, Italorum, Gallorum, Germanorum, ac aliorum ſcriptis pertinere conſpicerem, ea ſparſim digeſta, breui volumine comprehendere. Id quod etiam diuino numine, ſumma fœlicitate, maximaq; animi mei lætitia ſum aſſecutus. Cùm enim opus ipſum iam tribus annis perfecerim, & in quinque libros pro maiori ſtudioſorum facilitate, ac vtilitate diſtinctum, illico Venetijs imprimendum curauerim: adeò in hominum manus fœliciter expetitum prodijt, ab omnibuſq; receptum extitit, vt modico temporis interuallo. Licet in Officina Spirenſi apud Heliam Kembachium Bibliopolam Anno D.* 1613. *in maxima copia proſtaret, à quamplurimis tamen in dies perconctanter exoptaretur; Quò factum, vt de tertia ipſius operis editione iterum Venetijs per Magnificum Meiettum fuerit cogitatum. Cùm autem de hoc certior factus eſſem, opus ipſum vt maxime adauctum, quamplurimiſuè additamentis, ſparſim ornatum, & integris Capitibus illuſtratum recuderetur, ac tertiò in lucem prodiret, volui. Opus igitur iam perfectum, Lector beneuole, eo, quo ſoles animi candore, accipito, ipſumq; (ſicuti contingit de Tractatu meo de ENVNCIATIVIS VERBIS bis edito) boni conſulere ne graueris, vt ad maiora poſtea edenda, prout ſunt Conciliationes Cunctarum Legum, quæ in toto corpore Iuris Ciuilis adinuicem contrariari videbantur, in vnum corpus digeſta. Opus quidem nouum, delectabile, omnibuſq; Iuris profeſſoribus vtiliſſimum, atque neceſſarium, animum mihi vix trigeſimum annum agenti facias. Interim hoc fruere, & Vale.*

DE NICOLAI IANVAE

I. C. Patauini Diſertiſſimi Elaborato

SCRIPTVRÆ PRIVATÆ TRACTATV.

ARSENII MERII I. V. D. PATAVINI
Epigramma ad Lectorem.

IVSTITIAE veneranda Domus ſuffuſa tenebris
Manſerat obſcuris obliterata diù,
Pròh dolor, armorum cedebat viribus Aequum,
Perierat legum Gloria, Fama, Decus;
Subſidium tandem à Superis Aſtrea Virago
Obtinuit tantis commiſerata malis,
Ne ve iterum caderet, & ſolus terminus eſſet,
Quem Mundo æthereus Iuppiter ipſe tulit;
Ingenijs Hominum diuini Numinis auram
Contulit, ac Legum Dogmata clara dedit,
Quid labor hos docuit valeat, Sapientia, Virtus,
Vtilitas Patriæ, feruidus Orbis Amor,
Nec modo difficiles indoctis pandere leges,
Ambigua & claro ſenſa aperire ſtylo,
Verum collecta ex præuaſto corpore Iuris
Cæſarei æternis traddere Scripta Typis;
Contigit at paucis hæc Iuris Templa tueri,
Quorum poſt cineres optima Fama manet:
Primus in excelſis reſidet penetralibus Heros
Bartolus, hunc reliqui præpoſuere ducem;
Dynus, Alexander, Baldus, Speculator, Iaſon,
Caſtrenſis, Cynus, cumque Guidone Faber,
Decius, Hyppolitus, Salicetus, Ripa, Socini,
Imola, Cagnolus, Stirps Aretina, Crotus,
Atque alij quotquot Scriptorum nomine pollent
Tutantur Tectum, Caſtraque firma tenent;
Ianua ſola Domus tantæ indefenſa manebat,
Et Foribus Cuſtos nec datus vllus erat:
En Ciuis Patauus properat, qui hæc pondera tollet,
Oſtia ſeruabit, Iuſtitiamque colet,
IANVA quid mirum? celebre eſt Cognomen eidem,
Cur non danda ſibi Ianua, Tecta, Domus?
Vidit vt intactam Scripturæ in iure priuatæ
Materiam merſam fluctibus Oceani,
Extemplò Noſtrum miro ſuccenſus amore
Condignam calamo cenſuit eſſe ſuo;
Ex Silice attrito Studioſis flamma paratur,
Sic lux ingenijs iſte Libellus erit,
Hoc opus, inuidia expulſa, iam ſuſcipe Lector
Inuenies ſtudijs plurima digna tuis.

ALLA

Digitized by Google

ALLA CITTA DI PADOA

Del molto Illuſtre, & Eccellentiſs. Signor

GIO. MARIA AVANZO.

SE genti corron quà da Perſi, e Parthi
Anzi da climi ignoti à noſtri Regi
Per veder le ſcienze, co i bei fregi
Del Diadema Real le chiome ornarti.
Ben è ragion che tu gloria dell' Arti
Che tu ſplendor delle virtù ti pregi
D'anco arricchir il mondo de i più egregi
De i più d'ogn'altra glorioſi parti.
Ma tra i ſublimi equal mai non ci deſti
Al G E N O V A, *al cui par non ſià, che vegna*
Qualunque Roma, anzi tu ſteſſa haueſti
Ne al ſuo Nerua, ò al tuo Paolo così degna
Lode ſi die, che ſol imberbe queſti
Con canuto valor le leggi inſegna.

D E L

MAG.co ET ECCELLENTISS.mo SIG.r

LEONIDA TVRRICELLE.

SONETTO.

NOuel Prometheo alle più eccelſe cime,
Là doue il gran Pianeta alluma, e ſplende
Sormonta altero, e toſto in terra ſcende
Carco di nobil preda, e ſpoglie opime.
Nouello Atlante il graue pondo imprime
Sù'l dorſo sì, che chi ben l'occhio intende
Stima il douer, s'à queſt'hoggi ſi rende
Il primo honor, ſi dan le lodi prime.
Nouello Alcide ſoggiogar'i moſtri
Poco li par, che di più degne impreſe
Buon vincitor fà che l'adora il mondo
Nicolò ſe tu chiaro hoggi tu moſtri
Prometheo, Atlante, Alcide, il Ciel corteſe
Ti ſia, qual merti, e'l tuo voler ſecondo.

TABV.

Digitized by Google

TABVLA CAPITVM.

QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Capita Libri Primi.

1 QVid ſit Scriptura priuata? pag. 1
2 Quotuplex ſit? 2
3 Quo iure ſcripturæ priuatæ fides fuerit adinuenta. ead.
4 An ſcriptura priuata in genere ſumpta probet. 3
5 An ſcriptura priuata inſtrumenti appellatione contineatur. 24
6 An ſcriptura priuata de archiuio publico ſumpta fidem faciat. 27
7 An ſcriptura priuata ad ſui validitatem requirat de neceſſitate diem, & annum. 29
8 An falſificans ſcripturam priuatam falſi pœna puniatur. 30
9 Occultans, ſurripiens, corrumpens, abradens, lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, an & quando pœna falſi puniatur. 34
10 Falſitas, an, & quando præſumatur ex Apoſtilla, ſeu additione reperta in ſcriptura priuata. 37
11 Falſitatis præſumptio, an, & quando oriatur ex cancellatione reperta in ſcriptura priuata. 39
12 Præſumptio falſitatis, an oriatur ex interlineatione facta in ſcriptura priuata. 41
13 Pæſumptio falſitatis an oriatur ex abraſione ſcripturæ priuatæ. 42
14 Pręſumptio falſitatis an oriatur ex diuerſitate manus in ſcriptura priuata. 44
15 Præſumptio falſitatis, an oriatur ex contrarietate, & repugnantia ſcripturarum priuatarum. 45
16 De pluribus alijs, ac diuerſis præſumptionibus falſitatis reſultantibus ex ſcriptura priuata. 46
17 Diuiſio bonorum, an per ſcripturam priuatam probari poſſit. 51
18 Dominium, an per ſcripturam priuatam probari poſſit. 52
19 Emancipatio, an probari poſſit per ſcripturam priuatam. ead.
20 Hypotheca, an oriatur ex ſcriptura priuata, veluti apodyſſa. ead.
21 An ſcriptura priuata manu presbyteri conſcripta fidem faciat. ead.
22 An ſcripturæ priuatæ defuncti magis credatur, quam viuentis. 53
23 Quid ſi Laudimium fuerit promiſſum in ſcriptura priuata qualiter agatur. 54
24 Recognitio ſcripturæ priuatæ qualiter fieri debeat. eadem.
25 Delictum, an probetur per ſcripturam priuatam. 55
26 Exemplum ſcripturæ priuatæ an probet. 57
27 L. ſcripturas, C. qui potiores in pignoribus habeantur tribus concluſionibus enodatur. 60

Capita Libri Secundi.

1 DE Apocha manu debitoris conſcripta. 73
2 De apocha manu creditoris conſcripta. 92
3 De apocha manu tertij conſcripta. 94

Capita Libri Tertij.

1 DE epiſtola in genere, an, & quando fidem facit. pagina. 103
2 An litteras alienas aperiens pœna falſi puniatur. 116
3 An falſificans litteras alienas pęna falſi puniatur. 121
4 Diſpoſitio, l. ſi filiusfamilias, ff. ad Maced. an locum habeat in criminalibus. 122
5 An inter abſentes, per epiſtolam fideiuſſores valide obligentur. 124
6 Emptio, ac venditio, an per epiſtolam celebrari poſſit. 126
7 Societas, an iniri poſſit per eqiſtolam. ead.
8 Locatio, & conductio, an per epiſtolam celebrari poſſit. 127
9 Depoſitum, an per epiſtolam probari poſſit. ead.
10 Ceſſio iurium, & actionum, an per epiſtolam fieri poſſit. 128
11 Pactum an per epiſtolam confici poſſit. ead.
12 Donatio inter viuos, an per epiſtolam celebrari poſſit. 130
13 Donatio cauſa mortis, an per epiſtolā celebrari queat inter abſentes. 131
14 Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, an per epiſtolam fieri poſſit. 132
15 Conſtitutum, an per epiſtolam celebrari poſſit. 133
16 Curator ad lites an per epiſtolam cõſtitui poſſit. ead.
17 Cumpromiſſum inter abſentes an per epiſtolam celebrari poſſit. 134
18 Feudum an per epiſtolam relinqui poſſit. ead.
19 Contractus emphyteuticus, an per epiſtolam celebrari poſſit. 135
20 Aditio hæreditatis, an per epiſtolam fieri poſſit. 136
21 Hæreditas alicuius, an per epiſtolam recuſari poſſit. pagina. 137
22 Fideicommiſſum an per epiſtolā relinqui poſſit. ead.
23 Legatum, an per epiſtolam relinqui poſſit. ead.
24 Codicilli, an celebrari poſſint per epiſtolam. 138
25 Libertas an per epiſtolam dari poſſit. ead.
26 Præſentatio facta, an patrono per litteras valeat. ead.
27 Ius patronatus alicuius beneficij an per epiſtolā probari poſſit. 139
28 Conſenſus alicuius an per epiſtolā probari poſſit. ead.
29 Collatio beneficij facta abſenti quid operetur, antequam ille acceptet, & an valeat abſque epiſtola. ead.
30 Sponſalia, an per epiſtolam celebrari poſſint. ead.
31 Matrimonium, an per epiſtolam contrahi poſſit. 140
32 Dotis contractus, an per epiſtolā celebrari poſſit. 142
33 An cõſanguinitas, ſiue neceſſitudo per epiſtolam probari poſſit. ead.
34 Ciuilitas, an probetur per epiſtolam. 147
35 Ceſſio bonorum per debitorem inopem, an per epiſtolam fieri poſſit in abſentia ſuorum creditorum. ead.
36 De litteris Cambij in genere, an probent. 149
37 Contra quem ſit dirrigenda actio, litteris cambij caſu amiſſis ad petendam pecuniam in illis contentam. pag. 155
38 An pro litteris Cambij competat regulariter priuilegium hypothecæ. 156

An

39 An ex litteris Cambij probatio aliqua contra tertium oriatur. 157
40 Quomodo creditori Cambij ſubueniendum contra debitorem moroſum. ead.
41 Quænam actio pro litteris Cambij concedatur. ead.
42 Litteræ Cambij, an de iure paratam exequutionem habeant. 158
43 Quędam notabilia in materia litterarũ Cambij. 159
44 De litteris credentialibus. 161
45 De litteris comendatitijs. 162
46 De litteris amatorijs. 163
47 De epiſtola exhortatiua. 164
48 De litteris oneratijs, ſeu de porto. 165
49 De litteris officioſis, ſeu reuerentialibus. ead.
50 De litteris teſtimonialibus. ead.
51 De litteris legalitatis. 166
52 De litteris inducialibus, ſeu moratorijs. ead.
53 Dilatio cõceſſa principali debitori ad ſoluendum medio litterarum inducialiom, an proſit ſuis fideiuſſoribus in ſupplicatione non nominatis. 172
54 Aliæ quæſtiones de earũdem litterarum materia. 172
55 De Annalibus, & quinquennalibus dilationibus. 173
56 De litteris Apoſtolicis. 175
57 De litteris epiſcopi, ſeu cuiuslibet alterius iudicis ordinarij. 177
58 De litteris Imperatoris, Regis, vel alterius Principis, pagina. 183

Capita Libri Quarti.

1 DE libris Rationum. 185
2 De fide libri Rationum tam pro actore illum producente, quam contra ſe. 197
3 De Coooexis. 201
4 De ſeparatis. 203
5 De libris dominorum contra ruſticos. 205
6 De libro factoris contra dominum. 206
7 De libris tutorum, curatorum, ac ſimilium perſonarum. 207
8 De libro adminiſtratoris. 210
9 De libro patroni Nauis. ead.
10 De libris proxenetarum, ſeu mediatorum. 211
11 De libro rationum inſtitoris. 212
12 De libris rationum ſocietatis. 218
13 De libris rationum officialis de publico deputati. 222
14 De libris argentariorum, ſeu nummulariorum. 225
15 De libris rationum Gabellarij. 233
16 De libris theſaurariorum. 235
17 De libris maſſariorum alicuius Villæ. 236
18 De libris deganeorum. 237
19 De libris fiſcalibus. ead.
20 De libro ſalis. ead.
21 De libris mercatorum. ead.
22 An liber rationum mercatoris pro ſcribente, fidem faciat. 245
23 Liber rationum mercatoris, an contra eum probet, pagina. 247
24 An liber mercatoris pro tertio contra tertium fidem faciat. 248
25 An mercatores noſtri temporis teneantur edere ſuarum libros rationum, ad fundandam intentionem actoris. 250
26 De libro campſoris, ſeu banquerij. 255
27 De libris vſurarij. 256
28 De libris Hebræorum. 259
29 De libris aromatariorum. 260
30 De libro matriculæ Scholariom. ead.
31 De libris ſindicorum alicuius Ciuitatis. 261
32 De libro camerarij alicuius Vniuerſitatis. ead.
33 De libro Ciuitatis, vel Municipij. ead.

Capita Libri Quinti.

1 DE libris rationum in archiuio publico repertis. pagina. 262
2 De libris Monaſterij. 268
3 De libro capituli alicuius Eccleſiæ, vel Monaſterij, pagina. 269
4 De libro Hoſpitalis. ead.
5 De libris Confraternitatis diſciplinatorum. ead.
6 De libris Cathedralis Eccleſiæ. ead.
7 De libris Plebanorum permultæ quæſtiones. ead.
8 De libris Viſitationum. 272
9 De libris Chronicorum. ead.
10 De libris canonicorum. ead.
11 De libis Cameræ Apoſtolicæ. ead.
12 De libris Prælatorum. 273
13 De libro regiſtri. ead.
14 An liber æſtimi probet. ead.
15 An per librum æſtimi dominium probetur. 276
16 An per eumdem probetur poſſeſſio. 277
17 An per eumdem probetur æſtimario rei. 278
18 An per eumdem, quem non eſſe ſoluendo probetur. pagina. 279
19 Ao per eumdem probetur cenſus. 280
20 An per eumdem probetur primum extremum in Saluiano interdicto. ead.
21 An per eumdem probetur ſocietas. ead.
22 Et diuiſio bonorum. ead.
23 Notabilia quædam in materia librorum rationis. 281
24 Regulę quędam in materia librorum mercatorũ. 282
25 De libris Annalium, & Hiſtoriarum. ead.
26 De libro Principis. 283
27 De libris Collegiorum, & tribuum. ead.
28 De libris alicuius Magiſtratus, ſeu Senatus. ead.
29 De libris iudicialibus. ead.
30 De libris Feudalibus. ead.
31 De libris Collectarum. ead.
32 De libro Datariæ. ead.
33 Folium album quãdo valeat, & obliget, vel non. 284
34 De giornali, ſeu libro Diario. 284
35 De ſcartafacijs, ſeu memorialibus. 284
36 Bulletinum, quod fit pro peſte, an probet. 286
37 De ſchedulis. ead.

Digitized by Google

TABVLA RERVM NOTABILIVM,

Quæ in toto opere continentur.

LIBER PRIMVS.

Quid ſit Scriptura priuata.

Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci, numero 1. pag. 1
Definitio naturã rei, atque poteſtatem demõſtrat. nu. 2. ead.
Priuata ſcriptura definitur per Innocentium, nu. 3. ead.
Aliter per Iodoc. Damhouder, nu. 4. ead.
Aliter per Hippol. de Marſil. nu. 5. ead.
Alijs quoque modis per D. Scacciam, & alios, nu. 6. ead.

Quotuplex ſit Scriptura priuata.

Triplex eſt ſpecies ſcripturæ priuatæ, nu. 1. pag. 2
Definitur Apocha, num. 2. ead.
Item Antapocha, nu. 3. ead.
Syngrapha quid ſit, Liber rationum quid ſit, Epiſtola quid ſit, explicatur, num. 4. 5. & 6. ead.

Quo iure ſcripturę priuatę fides fuerit adinuenta.

Scriptura priuata eodem iure fuit introducta, quo inſtrumentum, nu. 1. p. 2. Ratio, nu. 2. ead.
Quo iure inſtrumentum fuit introductum, maximopere ſe torſerunt ſcribentes, nu. 3. & 4. ead.
Nonnulli ſenſerunt eã introductã fuiſſe iure Diuino, n. 5. ea.
Alij iure naturali, num. 6. ead.
Plerique verò alij iure ciuili, nu. 7. ead.
Videndi Maſſinius, & Rutgerus Rulanth. nu. 8. ead.

An ſcriptura priuata in genere ſumpta probet.

Scriptura priuata plenã probationẽ minimè inducit, n. 1. p. 6
Maximè quando non continet uериſimilia, quod quidem procedit etiam in inſtrumento publico, nu. 2. ead.
Item quando non eſt aliquo pacto recognita, num. 3. ead.
Vel iuſtificata, & quando caret ſubſcriptione, nu. 4. ead.
Scriptura priuata tunc præcipuè non probat, quando refert ſe ad aliam, quæ tamen non exhibeatur, nu. 5. ead.
Inſtrumentum publicum mentionem faciens de alio, cuius tamen non fiat exhibitio, nil probat, nu. 6. ead.
Scriptura priuata tunc particulariter minimè probat, cum agitur de præiudicio tertij, nu. 7. ead.
Creditor poſterior habens hypothecam publicam, id eſt fundatam ſuper inſtrumento publico, præfertur creditori habenti priuatam licet anteriorem, nu. 8. ead.
Ratio, nu. 9. Fallit, nu. 10. & 11. ead.
Priuata ſcriptura tunc minimè probat, cum agitur de probanda morte alicuius, nu. 12. ead.
Item cum factum alienum enunciatur, nu. 13. ead.
Item cum agitur de præſcriptione interrumpẽda, nu. 14. ead.
Similiter cum tractatur de probanda ſolutione, nu. 15. ead.
Itẽ quãdo ipſa eſt pducta in iudicio nõ citata parte, n. 16. ead.
Scriptura priuata minimè probat, licet & multæ eſſent, & ſimul iunctæ, nu. 17. ead.
Item plenè minimè probat, licet confecta fuerit manu Notarij, ſi tamen non habeat ſollemnia ad ſcripturam publicam attinentia, num. 18. pag. 7
Scriptura etiã facta ab Epiſcopo dicitur priuata, nu. 19. ead.
Supremus Princeps minimè facere poteſt, vt ipſi ſcripturæ priuatæ plena fides adhibeatur, nu. 20. ead.
Limita, num. 21. 22. & 23. ead.
Scriptura priuata nec etiam plenè probat, quoad vtilitatem fiſci, num. 24. & 25. ead.
Fiſcus in dubio vtitur iure priuati, nu. 26. ead.
Quin ẽt uidetur ipſomet priuato peioris cõditionis, n. 27. ea.
Scriptura priuata nec etiam plenam probationem inducit, licet agatur de fauore piæ cauſæ, nu. 28. ead.
Fundamentum pro hac opinione, nu. 29. 30. & 31. ead.
Scriptura priuata nec ẽt plenè probat, interueniente partiũ voluntate, quod ipſi plena fides adhibeatur, nu. 32. ead.
Partium conuentione induci minimè poteſt, vt ſtetur priuatæ ſcripturæ alterius partis, vel alterius tertij, n. 33. ead.
Contrarium multi, num. 34. ead.
Et hanc ſequitur Author, num. 35. pag. 8
Priuata ſcriptura quod non probet, inductum eſt in fauorem partium, num. 36. ead.
Partes debent poſſe fauori ſuo renunciare, nu. 37. ead.
Teſtis aliàs inhabilis põt conſenſu partiũ validari, n. 38. ead.
Atteſtationes inualidæ, factæ ſcilicet tempore feriarum poſſunt ratificari conſenſu partium, nu. 39. ead.
Semiplena probatio ex conuentione partium poteſt effici plena, num. 40. ead.
Sententia nulla poteſt ipſarum partium conſenſu effici valida, num. 41. ead.
Valet pactum initum à partibus, quod ſtetur dicto alicuius teſtis etiam, non iurati, num. 42. ead.
Item quod ſtetur dicto vnius tantum teſtis, & quod vnus plenè probet inter eos, num. 43. ead.
Statutum, ſeu conſuetudo, per quod priuatæ crẽdatur ſcripturæ, valet, num. 44. ead.
Plus poſſunt partes in re propria, & ad earum præiudicium quam ſtatutum, num. 45. ead.
Conuentio inita à partibus, vt ſcriptura priuata in vim publici valeat documenti, valet & tenet, nu. 46. ead.
Contrarium multi, num. 47. ead.
Author diuerſas has duas Doctorum opiniones fœdere diſtinctionis conciliare conatur, num 48. 49. & 50. cum quatuor ſeqq. pag. 8 & 9
Scriptura priuata, nec etiam ſemiplene probat ex Cõmuni, num. 55. Contra multi, nu. 56. pag. 9
Perpenditur text. in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus, nu. 57. 58. 59. & 60. explicatur num. 62. 63. 64. 65. cum tribus ſeqq. ead.
Prior vti Communis retinetur, nu. 61. & 69. ead.
Scriptura priuata plenè probat, ſi ſit inter partes longo tempore obſeruata, nu. 70. Exemplum, nu. 71. pag. 10
Cuiuslibet ſcripturæ defectus, propter longi temporis obſeruantiam ſanatur, num. 72. ead.
Obſeruãtia longi temporis facit, vt inſtrumento alias minus ſollemni, & inualido plena fides adhibeatur, nu. 73. ead.

Nec eſt opus, quod dicta obſeruantia longiſſimi temporis extiterit, nu. 74. ead.
Et aduerte, quod in hoc caſu nedum oritur fides inter partes, ſed etiam contra tertium, nu. 75. ead.
Scriptura priuata plenè probat, cum agitur de modica ſumma, & hoc præcipuè procedit in antiquis, nu. 76. ead.
Scriptura priuata plenè probat quando recipit aliquod fomentum, vel ſupplementum, ex quo fiat authentica, & eſt ſuffulta adminiculis, num. 77. ead.
In omni cauſa tam ciuili, quam criminali, ex pluribus indicijs, ac præſumptionibus, plena, ac perfecta inducitur probatio, num. 78. ead.
Adminicula, quibus priuata ſcriptura corroboratur, quæ poſſint eſſe, & ſoleant, aſſeruntur, & num. 79. 80. 81. 82. & 83. ead.
Priuata ſcriptura plenè probat, quando is, contra quem ipſa producitur eam ſua manu confectam diffiteri minimè veretur, nu. 84. ead.
Ratio, num. 85. pag. 11
Scriptura priuata à debitore, vt ita dicam, confeſſata contra eum plenè probat, licet in ea contenta, eſſe vera poſtea negauerit, num. 86. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, quicquid nonnulli aliter ſenſerint, num. 87. ead.
Pulchra doctrina Caphal. conſil. ſuo 686. in 1. dubio vol. 5. deducitur, nu 88. ead.
Quid ſi debitor interrogatus faſſus fuerit ſcripturam illam priuatam à ſe fuiſſe confectam, ceterum quantitatem in ea cõtentam ſe ſoluiſſe, an ſtante iam dicta confeſſione ſic qualificata, contra eum agi poſſit? dubitatur, nu. 89. ead.
Negatiuam tenet Cl. Menoch. & P. Morla, nu. 90. ead.
Fundamentum Morlæ, num. 91. & 92. ead.
Contrarium tenet Author, num. 93. ead.
Rationes, quibus monetur, num. 94. 95. 96. 97. 98. & 99. pag. ead.
Fundamentum Morlæ reſoluitur, nu. 100. 101. 102. 103. 104. & 105. pag. 12
Priuata ſcriptura tunc demum contra confitentem plenè probat ſi cauſa in ipſa inſerta ſit, nu. 106. ead.
Fallit autem hoc, quando adeſſet iuramentũ, nam tunc probaret, etſi in ea, dicta cauſa nõ eſſet repoſita, nu. 107. ead.
Priuata ſcriptura probat contra confitentem, etſi agatur de crimine probando, pœnaque pro ipſo imponenda, & de eo, qui faſſus quidem ſit apocham fuiſſe eius manu ſcriptam, verum contenta in ea minimè veritatem continere, excuſans ſe quod ita ſcripſit ioco, & otioſi gratia experiundi calamum, num. 108. ead.
Priuata ſcriptura contra confitentem plenè probat, licet ipſamet aliena manu de eius tamen voluntate ſcripta fuerit, num. 109. pag. 13
Ratio, num. 110. ead.
Opinio Imol. & ſequacium, in c. ſi cautio, de fide inſtrument. improbatur, nu. 111. ead.
Priuata ſcriptura contra confitentẽ plenè probat, licet abſq; ſollemnibus requiſitis facta produceretur, nu. 112. ead.
Et aduerte quòd non ſolum probat contra ipſummet confitentẽ, ſed etiam contra eius ſucceſſores, & hæredes. Item contra habentes ab eo cauſam, nu. 113. & 115. ead.
Quicquid ſenſerint nonnulli, nu. 114. ead.
Pulchra quæſtio reſoluitur ibid. num. 116. ead.
Debitor ſcripturam priuatam à ſe confectam ſemel faſſus, contra iſtam ſuam confeſſionem amplius venire non poteſt, num. 117. Ratio ibid. ead.
Quinimò nec ad appellandum admitti poterit, ſi in ſecunda inſtantia confeſſionem illam ſuam quodammodo voluerit reuocare, nu. 118. ead.
Ratio, nu. 119. & 120. ead.
Scriptura priuata à debitore confeſſata contra ipſum non habet exequutionem paratam latè ibi. nu. 121. pag. 14
Scriptura priuata plenè probat contra ſcribentem, numero 122. ead.
Ratio, num. 123. ead.
Amplia, nu. 124. & 128. p. ead. & 129. cum ſequentibus, vſque ad 142. pag. 15
Declara, nu. 125. & 126. ead.
Quomodo iſthæc ampliatio differat à ſuperiori, explicatur, num. 127. ead.
An ſcriptura priuata pro ſcribente fidem faciat? dubitatur, num. 142. ead.
Concluſio ſit pro negatiua, Amplia ibidem, etiamſi ſcribens iuraſſet. Ratio, ibid.
Scriptura priuata etiam in fauorem ſcribentis probat, quando continet veriſimilia, nu. 143. pag. 16
Amplia, num. 144. ead.
Scriptura priuata probat etiam pro ſcribente, quando à contraria parte approbaretur, nu. 145. ead.
Item quando pars aduerſa confeſſa eſt, ſcribentem fuiſſe dignum, vt ipſi fides adhiberetur, num. 146. ead.
Sed diſtingue, nu. 147. 148. 149. & 150. ead.
Scriptura priuata plenè probat contra producentem, numero 151. ead.
Et præcipuè quando producit ipſam in iudicio, nu. 152. ead.
Scriptura computi contra ipſum producentem plenè probat, num. 153. ead.
Amplia ex Alex. & Pariſ. pront ibi, nu. 154. & 155. ead.
Producens, priuatam ſcripturam in iudicio nedum eis, quæ in ipſius ſcriptura fronte annotata ſunt, ſtare compellitur, verum ẽt illis, quæ à tergo reperiuntur, nu. 156. ead.
Producens chirographum tenetur illis ſtare etiam in his, quæ contra ipſum faciunt, nu. 157. ead.
Etſi produxiſſet cum proteſtatione, quod ipſum dumtaxat produxit in parte, & partibus pro ſe facientibus, numero 158. ead.
Amplia hoc procedere, etiamſi ſcriptura producta non ſit ſollemnis, num. 159. pag. 17
Notabile quoddam deducitur, nu. 160. ead.
Scriptura priuata plenè probat quando reperitur penes debitorem, nu. 161. Ratio, ibid. ead.
Declara, num. 162. ead.
Chirographum penes debitorẽ repertum, ſed cancellatum, probat ſolutionem de eo factam fuiſſe, nu. 163. ead.
Pulchra quæſtio proponitur, num. 164. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando per ſententiam ſuperioris iudicis, vel Principis fuiſſet ſemel approbata, num. 165. ead.
Item probat, quãdo ſolo Principis iuſſu fuit conſcripta, ibid.
Item quando in actis iudicij eſt reperta, nu. 166. ead.
Declara, nu. 167. ead.
Notarij atteſtatio vim habet ſubſcriptionis teſtium, numero 168. ead.
Scriptura priuata plenè probat in fauorem mulieris producentis ſcripturam mariti, in qua ſcriptum ſit nonnullas res eſſe paraphernales, nu. 169. & 170. pag. 18
Declara, num. 171. & 172. ead.
Scriptura priuata plenè probat in his, quæ dependent à propria partium voluntate, nu. 173. ead.

Si sit cum causa probat et confitent debet probare solutioné

Digitized by Google

Scartafaciũ probat ēt intentionem ſcribentis, n. 174. p. ead.
Priuata ſcriptura declarat præciſè voluntatem teſtatoris, num. 175. ead.
Limita, num. 176. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſcripta in præſentia iudicis ordinarij loci, in quo ſcripta, & dictata fuit, numero 177. ead.
Ratio, num. 178. ead.
Declara ex Maſcardo, num. 179. ead.
Scriptura priuata tutoris probat debitorem ſoluiſſe etiã contra pupillum, num. 180. ead.
Confeſſio tutoris, vel curatoris, an fidem faciat de recepto in præiudicium pupilli, vide Maſcardum remiſſiuè, numero 181. ead.
Scriptura priuata plenè probat debitum contra ſuſpectum de fuga, num. 182. ead.
Ratio, num. 183. ead.
Scriptura priuata omnium quidem cõſenſu approbata fidem facit, num. 184. ead.
Scriptura priuata, plenam fidem facit, quando in ipſa continetur aliquid, quod in ſpecie officium ipſius ſcribentis reſpiciat, Exemplum, ibid. num. 185. ead.
Item probat, quando ſumus inter liberos, num. 186. ead.
Scriptura priuata plenè probat in lapidibus monumentorum, num. 187. ead.
Declara, num. 188. ead.
Item in lapidibus, & columnis antiquis, num. 189. ead.
Ius patronatus probatur ex litteris antiquis ſcriptis in campanili, num. 190. pag. 19
Priuata ſcriptura itidem probat in muris, ac parietibus, numero 191. ead.
Probatio, quæ oritur in his caſibus, eſt plena, non autem ſemiplena, num. 192. Ratio, num. 193. ead.
Amplia, num. 194. 195. & 196. vbi Doctores remiſſiuè de hac materia. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando producitur coram arbitratore poteſtatem habente procedendi de facto, & ſola facti veritate inſpecta, num. 197. ead.
Ratio, num. 198. ead.
Declara, num. 199. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando in loco, in quo fuit confecta, viget conſuetudo, vel ſtatutum, quod ipſi plena fides adhibeatur, prout eſt Venetijs, & Patauij, numero 200. ead.
Nota tamen, quod iſta conſuetudo deberet eſſe præſcripta, & probari per allegantem, num. 201. ead.
Item, quod talis ſcriptura vbiquè terrarum fidem faceret num. 202. Ratio, num. 203. ead.
Statutum, quod priuatæ ſcripturæ plena fides adhibeatur, an valeat, & teneat, vide Alex. remiſſiuè, num. 204. p. 20
Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſcripta manu debitoris & habet ſubſcriptionem trium teſtium, numero 205. ead.
Quorum quidem teſtium recognitione opus eſt, numero 206. ead.
Scriptura priuata patris quoad probandam ætatem filij ſui, vtique probat, vide tamen Doct. remiſſiuè, n. 207. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſubſcripta, & ſigillata ſigillo Principis, vel alicuius Communitatis, num. 208. Amplia ex Deciano, ibid. ead.
Scriptura priuata ipſius Principis vicem legis obtinet, quod intellige, vt ibi, num. 209. ead.
Scriptura priuata plenè probat, parte contraria, contra quã producitur minimè opponente, num. 210. ead.
Copia inſtrumenti minus ſolemnis fidem facit, parte ipſa non opponente, num. 211. ead.
Teſtis alias minimè idoneus ad teſtificandum admittitur, parte contra eius perſonam, & dictum minimè opponente, num. 212. ead.
Non licet examinare alios teſtes ſuper eiſdem capitulis, vel alijs, poſt publicata dicta teſtium prius examinatorum, num. 213. ead.
Fallit parte contraria minimè opponente, num. 214. ead.
Iudicium ſuis ſubſtantialibus carens, tenet parte contraria minimè opponente, num. 215. pag. 21
Inſtrumentum mandati non legitimi tenet, parte contraria ſimiliter non reluctante, num. 216. ead.
Alia de hac materia per Crauett. remiſſiuè, n. 217. & 218. vbi ad ſupra dicta affertur declaratio, ex ipſiuſmet ſententia. pag. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando à parte, contra quã in iudicio fuit producta, expreſſè fuiſſet approbata numero 219. ead.
Quomodo autem diceretur ipſam approbaſſe, explicatur, numero 220. 221. 222. 223. & 224. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando vel eſt per teſtes iuſtificata, vel ſolemniter per ipſum ſcribentem recognita. num. 225. Declara, num. 226. ead.
Amplia, num. 227. 228. 229. & 230. ead.
Recognitio priuatæ ſcripturæ fieri poteſt, & peti quandocunque etiam poſt concluſum in cauſa, num. 231. ead.
Scriptura priuata ſaltem ſemiplenè probat, quando verſamur in antiquis. & eſt communis, num. 232. pag. 22
Quicquid dixerit Purpurat. num. 233. ead.
Quinimò Schrader. poſt alios tenet plenam reſultare, modo tamen de nullo, vel exiguo alterius agatur præiudicio, num. 234. ead.
Quid iuris autem, ſi de magno tractetur, explicatur, numero 235. & 236. ead.
Scriptura priuata in antiquis tunc præcipuè ſemiplenè probat, quando eſt alicuius viri legalis, num. 237. ead.
Et iſta ſemiplena, quæ oritur, locum præcipuè habet contra tertium, num. 238. ead.
Scriptura priuata ad hoc vt ſemiplenè probet contra tertium in antiquis, an ſit neceſſe conſtare, quod ſit ſcriptura illius, qui dicitur eam ſcripſiſſe, ſi negetur, dubitatur, numero 239. ead.
Author concludit pro affirmatiua. Ratio ibidem, nu. 240. & 241. ead.
Nota tamen, quod leuiores eo in caſu probationes ſufficiunt, num. 242. ead.
Scriptura priuata in antiquis plenè probat, quotieſcunque vltra temporis antiquitatem, adeſſet ſigillum, & ſubſcriptio, num. 243. ead.
Scriptura priuata manu duorum Notariorum ſubſcripta, dummodo tamen ſubſcribant in quantum Notarij, plenè probat, num. 244. ead.
Scriptura priuata ſigillo authentico, ſeù publico roborata, fidem plenam facit, num. 245. Declara, nu. 246. ead.
Donatio rectè probatur per ſcripturã priuatam, n. 247. ead.
Ratio, num. 248. ead.
Societas rectè probatur per ſcripturã priuatã, n. 249. p. 23
Scriptura priuata plenè probat, ſi vltra teſtium approbationem, qui fortaſsè dum ſcriberetur, interfuerunt, vel etiam ipſimet ſubſcripſerunt, adiuuetur comparationis litterarum adminiculo, num. 250. ead.

Scriptura pr inata alicuius Sacerdotis, quando tamen tractatur de matrimonio, & dote, plenè probat, ſed latiùs loco ſuo, num. 251. pag. ead.

Scriptura priuata plenè probat, quando habet cauſam expreſſam debiti, quod continetur in ea, num. 252. p. ead.

Cauſa autem tunc dicitur ſufficienter expreſſa, quando ſcribens narrat ſe ex aliquo contractu antecedenti ad ipſam pecuniam teneri, num. 253. ead.

Ad hoc, vt in ſupradictis omnibus caſibus ſcriptura priuata plenè probet, de neceſſitate requiritur quod in ipſa certa cauſa debiti inſerta ſit, num. 254. ead.

Scriptura priuata facit ſaltem aliqualem præſumptionem in fauorem ipſius creditoris producentis; & eſt communis, num. 255. ead.

Ratio, num. 256. & 257. ead.

Contrarium multi, num. 258. ead.

Fundamenta pro hac opinione, num. 259. pag. ead. & num. 260. cum quinque ſequentibus. pag. 24.

Prior vti communis, & verior retinetur, num. 266. & 275. Declaratur num. 276. ead.

Reſoluuntur contraria, nu. 267. 268. & 269. cum quinque ſequentibus. ead.

Scripturę priuatæ plenè creditur tempore peſtis propter neceſſitatem, num. 277. ead.

Dubitatur igitur primò, an ſcriptura priuata instrumenti appellatione contineatur.

Scriptura priuata an veniat appellatione inſtrumenti, dubitatur, num. 1. pag. 25

Diſtinguitur ex cõmuni, quod aut queritur, an veniat ſecundum propriam ſignificationem, quæ ſumitur ex alluſione vocabuli, an verò ex communi loquendi vſu, n. 2. ead.

Si quęratur, an veniat ſecundum propriam ſignificationem, non eſt eadem omnium ſententia, num. 3. ead.

Bart & alij ſentiunt pro affirmatiua, n. 4. & num. 11. ead.

Fundamenta, num. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. ead.

Contrarium multi, num. 12. ead.

Media, quibus fundatur hæc opinio, num. 13. 14. 15. 16. & 17. ead.

Sin autem quęratur, an veniat, communi loquendi vſu inſpecto, pro negatiua omnes concludunt, num. 18. ead.

Ratio, num. 19. pag. 26

Communis loquendi vſus in ſtatutis propriè attenditur, num. 20. ead.

Item in vltimis voluntatibus, reſcriptis, priuilegijs, & Sacris Scripturis, num. 21. ead.

Quinimò etiam in correctorijs, & odioſis, num. 22. ead.

In diſpoſitione Statutaria loquente de inſtrumento non comprehenditur ſcriptura priuata, nu. 23. 24. & 25. ead.

Communis loquendi vſus pręfertur proprię verborum ſignificationi, num. 26. ead.

Communis loquendi vſus ab allegãte articulandus, & probandus eſt, num. 27. ead.

Scriptura priuata venit appellatione inſtrumenti etiam vſu communi loquendi inſpecto, quando eſt recognita, & per ſe probans, ibidem, num. 28. ead.

Item quando in ipſa adeſſet iuramentum, num. 29. ead.

Item quando rationis identitas à Statuto reſpectu publici inſtrumenti conſiderata, militaret etiam in ſcriptura priuata, num. 30. ead.

Noua opinio authoris in difficultate propoſita, reiecta communi ſcribentium diſtinctione, num. 31. ead.

An ſcriptura priuata ex archiuio publico ſumpta fidem faciat?

Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico an plenè probet? dubitatur, num. 1. pag 27

Communis opinio eſt affirmatiua, num. 2. ead.

Ratio ex Maſcardo num. 3. 4. & 5. ead.

Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico notorium inducit, num. 6. ead.

Et ratione loci publici fidem facit, num. 7. ead.

Opinio Authoris in hac difficultate ex ſententia Cęphali, num. 8. ead.

Scripturæ repertæ in archiuio publico ad hoc vt fidem faciant, omnes debent eſſe publicæ, num. 9. pag. 28.

Ratio, num. 10. ead.

Scriptura priuata reperta in archiuio publico fidem tantum facit inter ſubditos illius Ciuitatis, ſeu loci, in quo archiuium illud reperitur, non autem quoad forenſes, numero 11. ead.

Rationes vide per Crauettam nouiſſimè, num. 12. ead.

Scriptura priuata reperta in archiuio Patauino non probat in Taruiſino, num. 13. ead.

Scriptura priuata reperta in archiuio publico probabit etiam extra territorium ipſius archiuij inter perſonas ſubditas illi territorio, in quo reperta fuiſſet, licet quod alios non, num. 14. ead.

Item probabit etiam extra territorium ipſius archiuij, ſi ipſe locus extra territorium erit confæderatus cum loco dicti archiuij, num. 15. Declara, num. 16. ead.

Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico, probationem minimè inducit, cũ agitur de probãdo crimine, n. 17. ead.

Etiam per inſtrumentum publicum, & ſollemne crimen non probatur, num. 18. ead.

Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico minimè probat quando non eſt authentica, nec habetur pro authentica, num. 19. ead.

De materia huius quæſtionis vide Doctores remiſſiuè, numero 20. ead.

Liber archiuij an probet? vide remiſſiuè, num. 21. ead.

An ſcriptura priuata ad ſui validitatem requirat de neceſſitate diem, vel annum?

Scriptura priuata ad ſui validitatem non requirit neque diem, neque annum, num. 1. pag. 29

Ratio, num. 2. Amplia, num. 3. Subamplia, num. 4. ead.

Limitatur pluribus in caſibus, num. 5. & nu. 7. 8. 9. pag. 29 *& num. 10. vſque ad 16. incluſiuè.* pag. 29. & 30

Apocha ſi vno die ſcribatur, alio ſigilletur, et alio ſubſcribatur, dies ſubſcriptionis attẽdendus, ex Bartolo, n. 6. p. 29

In omnibus illis caſibus, in quibus tẽpus in priuata ſcriptura deſideratur, debet exprimi de iure non ſolus annus, menſis, & dies, ſed etiam nomen Principis, num. 17. p. 30

Contrarium ſeruatur in praxi, num. 18. ead.

Locus in priuata ſcriptura ad ſui validitatem non requiritur, num. 19. ead.

Fallit quando penderet quæſtio ex loco, num. 20. ead.

Vtrum falſificans ſcripturam priuatam falſi pœna puniatur.

Falſificans ſcripturam priuatam (in ea enim & falſum quoque committi poteſt) an pœna falſi puniatur dubia eſt difficultas, num. 1. pag. 31

Pœna falſi quæ olim fuerit
Et quæ hodie } *explicatur, nu. 2. & 3.* ead.
Falſitatem committens in ſcriptura, quæ nullam de per ſe probationem faciat, ordinaria pœna falſi minimè punitur, num. 4. ead.
Exemplum ibidem.
Corroboratur hæc opinio, nu. 5. & nu. 6. 7. 8. ead. cum ſeqq. *vſque ad 22. incluſiuè.* pag. 31. & 32
Obijcitur contra, nu. 23. & 24. ead. 32
Soluitur, nu. 25. & 26. ead.
Prior vti verior, & communior retinetur, nu. 27. ead.
Ampliatur, num. 28. ead.
An committens falſum in priuato libro ſuarum rationum, pœna aliqua extraordinaria arbitrio iudicis puniendus ſit, dubitatur, nu. 29. ead.
Negatiuam multi tenuerunt, nu. 30. ead.
Fundamentum eorum, nu. 31. 32. & 33. ead.
Quid ſit crimen ſtellionatus explicatur, num. 34. ead.
Criminis ſtellionatus pœna eſt arbitraria, nu. 35. ead.
Crimen ſtellionatus vnde nomen ſumpſerit, & in quibus caſibus locũ habeat, vide remiſſiuè per Menoch. nu. 36. 33
Affirmatiuam tenuerunt quamplurimi alij, & eam quoque ſequitur author, nu. 37. & nu. 45. ead.
Fundamenta pro hac opinione, nu. 38. 39. 40. & 41. ead.
Reſoluuntur contraria, nu. 42. 43. & 44. ead.
Ampliatur prædicta opinio affirmatiua, nu. 46. ead.
Falſificans ſcripturam aliquam priuatam, quæ alicui poteſt obeſſe, vel ad plenam, vel ſemiplenam, vel quoad aliqualem ſaltem præſumptionem, falſi pœna punitur ordinaria, num. 47. ead.
Exemplum, nu. 48. & nu. 53. & 54. ead.
Firmatur iſthæc opinio, nu. 49. 50. 51. & 52. ead.
Ampliatur, num. 55. pag. 34
Quomodo reo conuento volenti de falſo ſcripturam aliquam priuatam ab actore dolo malo contra eum productam redarguere, conſulatur, pulchrè docet author, num. 56. 57. & 59. ead.
Qualis debeat eſſe reſponſio producentis ad illam interrogationem à reo ſibi factã? vide Doct. remiſſiuè. nu. 58. ead.
De materia falſificantis ſcripturam priuatam pulchrè Clar. Farinacius remiſſiuè, nu. 60. ead.

Occultans, ſurripiens, corrumpens, abradens, lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, an, & quando pœna falſi puniatur.

Occultans, ſeu ſurripiens ſcripturam priuatam, vt veritas non appareat, falſi pœna tenetur, nu. 1. pag. 35
Idem eſt in corrumpente, & abradente ſcripturam ipſam, num. 2. ead.
Iodoci Damhouderij doctrina deducitur, nu. 3. ead.
Idem quoque in lacerante, & comburente ſcripturam ipſam priuatam, nu. 4. ead.
Contrarium docuit Antonius Teſſaurus, nu. 5. ead.
Eius opinio refellitur per authorem, nu. 6. 7. & 8. ead.
Nona obiectio, num 9. ead.
Solutio, num. 10. ead.
Confeſſus combuſſiſſe ſcripturam priuatam, torqueri poteſt, vt dicat cauſam, quare eam combuſſerit, nu. 11. ead.
Contra lacerantem, & comburentem ſcripturam ipſam priuatam, datur iuramentum in litem, nu. 12. ead.
Lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, perdit cauſam, num. 13. pag. 36
Ratio, num. 14. pag. ead.
Lacerans, ſeu comburens ſcripturam priuatam, non punitur pœna falſi, niſi doloſè id egerit, num. 15. ead.
Doctrina Barbatiæ deducitur, nu. 16. ead.
Laceratio in dubio præſumitur doloſè facta, nu. 17. ead.
Fallit in tribus caſibus de quibus, num. 18. 19. 20. 21. & 22. pag. ead.
Lacerans propriam aliquam ſcripturam, pœna falſi non punitur, num. 23. ead.
Ratio, num. 24. & 25. ead.
Celans ſcripturam priuatam, vt nemini appareat, punitur, ſecus ſi contra vnam perſonam tantum, nu. 26. ead.
De materia occultantium publica documenta, videndi Doctores remiſſiuè, nu. 27. ead.

Falſitas an, & quando præſumatur apoſtolica, ſeu additione reperta in ſcriptura priuata?

Falſitas præſumptionibus ſatis ſuperq; probatur, numero 1. pag. 37
Ex Apoſtillis, ſeu additionibus in margine ipſius ſcripturæ priuatæ repertis arguitur falſitas, nu. 2. ead.
Idem diſpoſitum eſt, reſpectu publici documenti, numero 3. pag. ead.
Apoſtilla, ſeu additio in margine ſcripturæ priuatæ, quando continet aliquid magni præiudicij, tunc præcipuè falſitatem arguit, nu. 4. ead.
Item, quando reperitur in loco ſuſpecto, nu. 5. ead.
Item, quando in parte ſubſtantiali, nu. 6. ead.
Quando autem dicatur appoſita in loco ſubſtantiali, edocet author, num. 7. pag. 37. & nu. 8. pag. 38
Item, quando apoſtilla, ſeu additio reperitur ſcripta diuerſa manu ab ea, qua eſt ſcriptum corpus ipſius ſcripturæ, numero 9. pag. 38
Secus eſt autem ſi eadem manu, nu. 10. ead.
Sublimita, vt ibi, num. 11. ead.
Apoſtilla, & additio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, maximè quando eſt ſcripta diuerſo atramento à corpore ſcripturæ, num. 12. ead.
Nonnulli rati ſunt ſolam diuerſitatem atramenti in apoſtilla, ſeu additione falſitatem minime arguere, niſi etiam concurrat diuerſitas manus, nu. 13. ead.
Doctrina Maſcardi, num. 14. ead.
Contrarium verus, num. 15. ead.
Apoſtilla, ſeu additio inſerta in ſcriptura priuata an falſitatem arguat, quando eſt confecta eodem atramento, quo ſcriptum eſt corpus ipſius ſcripturæ, dubitatur, numero 16. ead.
Do. Menoch. & Achill. Perſonalis ſentiunt pro negatiua, num. 17. ead.
Contrarium Vlpellus, & Farinacius, nu. 18. ead.
Doctrina Menochij deducitur, num. 19. ead.
Additio, ſeu apoſtilla in ſcriptura priuata tribus in caſibus falſitatem minime arguit, de quibus, nu. 20. 21. & 22. pag. ead.
Additio in dubio præſumitur facta eodem tempore, & de conſenſu partium, non autem ex internallo, nu. 23. ead.
Contrarium multi, num. 24. 39
Cogita, num. 25. ead.
Licet ex apoſtilla inſerta in ſcriptura priuata falſitatis ſuſpicio oriatur, oritur tamen dicta ſuſpicio ad effectum, vt ipſi ſcripturæ fides denegetur, non tamen vt contra ſcribentem ipſum criminaliter agi poſſit, nu. 26. ead.

Falſitatis præſumptio, an, & quando oriatur, ex cancellatione reperta in Scriptura priuata.

Cancellare quomodo dicatur in ſtricta ſignificatione, nu. 1. pag. 39.

Differt à verbo circũducere, inducere, vel abolere, nu. 2. ead.

In larga ſignificatione nulla adeſt differentia inter ſupradicta verba, num. 3. ead.

Ex cancellatione in ſcriptura priuata reperta præſumitur falſitas, num. 4. ead.

Videndi Maſcardus, & Farinacius, num. 5. ead.

Cancellatio reperta in ſcriptura priuata tunc falſitatem arguit, quando reperitur in loco ſuſpecto, num. 6. ead.

Quando autem in eo reperiatur, declarat Author, num. 7. & 8. pag. 40.

Item quando reperitur in loco ſubſtantiali, num. 9. ead.

Quando autem dicatur eſſe in loco ſubſtantiali, videndus Farinacius, & docet ibi Author, num. 10. ead.

Amplia hoc procedere, etſi cancellatio facta in loco ſubſtantiali eſſet modica, num. 11. ead.

Declara, num. 12. ead.

Locus ſuſpectus, & ſubſtantialis parificantur, num. 13. ead.

Cancellatio facta inconſultò, ſine dolo, bona fide, & per errorem, non arguit falſitatem in ſcriptura priuata. n. 14. ead.

Quando autem præſumatur facta inconſultè, & per erroré, vide DD. remiſſiuè, num. 15. ead.

Item non arguit falſitatem, quando ex præcedentibus, & ſequentibus verbis colligitur clarè verus, ac proprius ſenſus ipſius ſcripturæ, num. 16. ead.

Item quando extaret conſuetudo adhibendi fidem ipſi ſcripturæ priuatæ etiam cancellatæ, num. 17. ead.

Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, falſitatem minimè arguit, quando ipſa reperiretur incorporata in ipſo contractu, num. 18. ead.

Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, in dubio præſumitur facta tempore ipſius ſcripturæ, & de voluntate partium, num. 19. ead.

Quod procedit, niſi in contrarium adſint aliqua coniecturæ ſuadentes oppoſitum, num. 20. pag. 41

Cancellatio in ſcriptura priuata tunc demum falſitatem arguit, & tollit fidem ſcripturæ, quando eſt talis vt id quod ſcriptum prius erat, intelligi nequeat, aliter ſecùs, num. 21. ead.

Intellige tamen, vt ſcriptura præſumatur falſa, & ſuſpecta in ea parte, in qua adeſt cancellatio, ſeù in alijs, numero 22. ead.

Declara procedere in capitulis ſeparatis, ſecùs autem in connexis, num. 23. ead.

Inſtrumentum in vna parte falſum an præſumatur eſſe falſum in totum? videndi DD. remmiſſiuè, num. 24. ead.

De materiã Cãcellationis adeundus Card. Tuſcus. n. 25. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex interlineatione facta in ſcriptura priuata.

Per interlineationem, ſeu per ſuperlinearem ſcripturam arguitur falſitas ex ipſa ſcriptura, quæ vti ſuſpecta, fidem non facit, num. 1. pag. 41

Procedit autem hoc, quando interlineatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, num. 2. ead.

Quando interlineatio dicatur eſſe in parte ſubſtantiali, docet Farinacius, num. 3. ead.

Item quando reperitur in loco ſuſpecto, aliàs ſecus, n. 4. ead.

Item quando interlineatio ipſa reperitur facta diuerſa manu à corpore ſcripturæ, ſecus quando eadem manu, n. 5. ead.

Contrarium, quòd etiã interlineatio facta eadem manu non tollat ſuſpicionem falſitatis, tenuerunt plurimi alij, numero 6. ead.

Declara, prout ibi, num. 7. pag. 42

Interlineatio non arguit falſitatem, quando ex præcedentibus, & ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum ipſius ſcripturæ, num. 8. ead.

Item quando vigeret conſuetudo, quòd etiam ſcripturæ priuatæ, in qua interlineatio poſita eſſet, plena fides eſſet adhibenda, num. 9. ead.

De præſumptione Falſitatis oriente ex abraſione ſcripturæ priuatæ.

Abraſio reperta in ſcriptura priuata falſitatem arguit, & per conſeques ipſi fidem adimit, num. 1. pag. 42

Et eſt veriſsima Concluſio, nu. 2. & 3. ead.

Amplia, nam dicta ſcriptura priuata nihil penitus probat, num. 4. ead.

Item dicta præſumptio, & ſuſpicio falſi ipſo iure falſam ſcripturam reddit, num. 5. 43

Amplia, vt iſta præſumptio falſi habeatur etiam pro plena probatione, quoad condemnationem, num. 6. ead.

Contrarium multi, num. 7. ead.

Concilia, num. 8. ead.

Abraſio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, etiam quòd ſit tenuis, & ſubtilis, & talis, vt diſcerni non poſſit, niſi ad ſolem eleuata, & interpoſita, num. 9. ead.

Abraſio in ſcriptura priuata falſitaté non arguit, quando non adeſt in loco ſubſtantiali, & ſuſpecto, num. 10. ead.

Abraſio quando dicatur facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto, num. 11. Vide remiſſiuè, & docet Author ſub numero 12. ead.

Raſura modica etiam vnius ſyllabæ, falſitatem arguit, quando per eam mutatur ſenſus verborum, reperiturq́; facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto, num. 13. ead.

Raſura in ſcriptura priuata falſitatem non arguit, quando ex præcedentibus, vel ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum, & quòd ſic, vt raſum & cancellatum eſt, ſcriptura debet ſtare, num. 14. ead.

Ratio, nu. 15. 16. & 17. necnon num. 18. ead.

Abraſio falſitatem arguit, quando reperitur facta in aliqua parte alicuius ſcripturæ, ſecus ſi tota charta fuiſſet raſa, & ſuper ea fuiſſet extenſa alia ſcriptura, num. 19. pag. 44

Si ſcriptura raſa reperiatur penes aduerſariũ, & Index eum cogat ad ipſam edendam in iudicio, quamuis ſit abraſa in parte ſubſtantiali, tamen non vitiatur, nec falſa redditur contra me, & in mei præiudicium; immo ei præſtatur fides in omnibus, in quibus ex illa poteſt ſumi ſenſus, num. 20. ead.

Ratio, num. 21. ead.

Scriptura abraſa falſitatem non arguit, quando aliunde corroborari poteſt, num. 22. ead.

Item quãdo per aliquam aliam ſcripturam appareret illam abraſam eſſe bene factam, num. 23. ead.

Contrarium multi, num. 24. ead.

Prior opinio retinetur, num. 25. ead.

Concorda, nu. 26. & 27. ead.

Scriptura abraſa falſitatem arguit, quando abraſio talis eſt, vt id, quod prius ſcriptum erat, intelligi nequat, ſecùs

quando raſura non obſtante poteſt legi, quòd prius erat ſcriptum, num. 28. ead.
Opinio Authoris contra iſtud Axioma, nu. 29. ead.
Scriptura abraſa falſitatem minimè arguit, quando adeſſet conſuetudo, quòd & ipſi ſcripturæ raſæ adhibenda eſſet fides, num. 30. ead.
Scriptura abraſa falſitatem arguit, quando ciuiliter agitur, ſecus, ſi criminaliter, nu. 31. ead.
Scriptura abraſa in multis alijs caſibus falſitatem non arguit, de quibus remiſſiuè per Maſcard. & Farinac. numero 32. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex diuerſitate manus in ſcriptura priuata.

Diuerſitas manus in ſcriptura priuata falſitatem arguit, num. 1. & 2. pag. 45
Fallit iſthæc regula, quando talis manus diuerſitas proueniret, vel ex mutatione calami, vel ex mutatione atramenti, num. 3. ead.
Item, quando proueniret propter mutationem ſtatus perſonæ ipſius ſcribentis, nu. 4. ead.
Item, quando ipſemet ſcribens in ſubſcriptione fidem faceret ſcripturam illam fuiſſe diuerſorum manibus confectam, num. 5. ead.
Sola diuerſitas manus, litterarum, ſeu characterum, non reddit adeò ſuſpectam ſcripturam, vt illi fides aliqua adhibenda non ſit, niſi alia concurrant adminicula, num. 6. pag. ead.
Comparatio litterarum non probat diuerſitatem manus quo ad effectum condemnandi in criminalibus, num. 7. & 8. necnon, num. 9. ead.
Qualiter ſcriptura eadem manu, vel diuerſa ſcripta probetur docet Card. Tuſcus, nu. 10. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex contrarietate, & repugnantia ſcripturarum priuatarum.

Falſitas arguitur ex contrarietate, ſeu repugnantia apparente in eadem ſcriptura, aut etiam inter vnam, & alterā, num. 1. pag. 45. & nu. 2. pag. 46
De Materia Scripturarum Contradictoriarum, ſeu inter ſe repugnantium, videndus Alexander Trentacinquius variarum reſolutionum, nu. 3. ead.

De pluribus alijs, ac diuerſis præſumptionibus falſitatis reſultantibus ex ſcriptura priuata.

Præſumptio falſitatis oritur ex ſcriptura priuata; ex mala qualitate ipſius ſcribentis, ac producentis ſcripturam, de cuius falſitate agitur, nu. 1. pag. 47
Eſt bene verum, quòd vltra malam qualitatem ipſius ſcribentis requiritur etiam vitiū viſibile in ipſamet ſcriptura, nu. 2. & 3. ead.
Falſitatis ſuſpicio oritur in ſcriptura priuata ex diuerſitate atramenti, nu. 4. ead.
Item quando reperitur conſcripta diuerſa manu, nu. 5. ead.
Nonnulli opinati ſunt diuerſitatem atramēti inducere dumtaxat leuem falſitatis præſumptionem in ipſa ſcriptura priuata, nu. 6. ead.
Opinio Authoris, nu. 7. ead.
Falſitatis ſuſpicio oritur ex diuerſitate ſtyli, num. 8. & numero 11. ead.
Exemplum, num. 9. & 10. ead.
Opinio Authoris circa dictum axioma, nu. 12. pag. 48
Diſſimilitudo, & varietas dictaminis, falſitatem arguit in ſcriptura priuata, num. 13. ead.
Oritur præſumptio falſitatis ex actu, ſiue modo inſolito, ſiue ex appoſitione Clauſulæ non conſuetæ, nu. 14. ead.
Quænam autem dicantur Clauſulæ inſolitæ, videndus Maſcard. remiſſiuè, nu. 15. ead.
Item oritur ex Clauſula non habente rectam, aut perfectam conſtructionem, nu. 16. ead.
Vel quando in ipſa ſcriptura priuata adeſſet falſa Grammatica, vel Latinitas, quòd declara, vt ibi, nu. 17. ead.
Latinitas falſa, an, & quando vitiet diſpoſitionem? adeundus Card. Tuſcus, nu. 18. ead.
Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex diuerſitate Papiri, ſeu chartæ, & ſigni, nu. 19. & 20. ead.
Opinio Authoris circa iſtud Axioma, nu. 21. ead.
Oritur falſitatis coniectura ex eo, quòd in vno libro plures reperiantur quinterni ligati, quorum vnus non ſit ſimilis alteri, nu. 22. & 23. ead.
Oritur falſitatis præſumptio, ſi in charta recenti reperiatur ſcripta apocha aliqua antiqua, & conſtaret, quòd tempore, quo ipſamet apocha confecta fuit, charta illius ſpeciei non fabricaretur, & è conuerſo, nu. 24. ead.
Hæc ſola præſumptio, quòd recens ſcriptura reperiatur in charta antiqua, ex Communiori non concludit falſitatem Ratio, ibidem, nu. 25. pag. 49
Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex inueriſimilitudine, nu. 26. ead.
Oritur, quoque dicta præſumptio, quando deficiente ſpacio in charta, carmina reſtricta reperiuntur, cum à principio potuiſſent latiori ſpatio ſcribi, nu. 27. ead.
Exemplum, num. 28. ead.
Item oritur dicta præſumptio, quando in ſcriptura priuata de recenti ſtipulatione vallata conteſtes in ipſa nominati ex hac vita ſubtracti reperiuntur, nu. 29. ead.
Oritur quoque dicta præſumptio ex tarditate in producendo ipſam ſcripturam priuatam, nu. 30. & 31. ead.
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Dom. Surdus, num. 32. ead.
Item oritur dicta præſumptio, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, reperitur inciſa, nu. 33. ead.
Idem iuris, quando ordo ſubſtantialis præpoſitus eſt, nu. 34. pag. ead.
Item, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, eſt immunda, maculata, & vituperata, nu. 35. & 36. ead.
Hæc tamen Regula, recipit tres declarationes, de quibus, num. 37. 38. & 39. pag. 50
Item oritur dicta falſitatis præſumptio, quando dicta ſcriptura priuata facta eſt ſine debita ſollemnitate, nu. 40. pag. ead.
Item oritur dicta præſumptio, quando quis aſſerit in iudicio, ſe nolle vti ipſamet ſcriptura priuata ea de re confecta, ſed in eadem contenta velle comprobare teſtibus, nu. 41. pag. ead.
Oritur pariter, quando ex pluribus teſtibus in ipſamet ſcriptura deſcriptis, aliqui tantum producerentur examinandi, nu. 42. ead.
Oritur etiam dicta ſuſpicio falſitatis ex immodica diligentia, & ſolicita cura, quòd ſcriptura ipſa priuata admittatur, & recipiatur, num. 43. ead.
Item emanat dicta præſumptio, quando Pamphilus puta in chirographo aſſeruit pecuniam fuiſſe à Manio debitore

datam Sempronio creditori, & ab ipſomet Sempronio receptam, vel è contra, & tamen verè coram ipſo pecunia non adfuit, num. 44. ead.
Notarius, qui in inſtrumento teſtatur pecuniam numeratam, quæ numerata non fuit, an de falſo puniri poſſit? vide Farinacium remiſſiuè, nu. 45.. ead.
Oritur quoque dicta præſumptio, quando is, qui produxit ipſam ſcripturam, fuit ſæpius interrogatus, an eadem vti vellet, & is reſponderit ſemper ſuboſcurè, & dubitatiuè, num. 46. ead.
Item, quando ipſamet ſcriptura continet renunciationem immenſi iuris, & alsqua cauſa ipſius renunciationis minus vera fuit narrata, nu. 47. ead.
Oritur etiam præſumptio falſitatis ex qualitate perſonæ contrahentis, quæ cognoſci non potuit tempore celebrati contractus, cuius eſſet ætatis, & qualitatis, nu. 48. ead.
Item, quando ipſamet ſcriptura fuit clam, & in loco abdito, & obſcuro confecta, num. 49. ead.
Item oritur, quando ille, qui per ſcripturam aliquam priuatam ius ſuum renunciauit, ſtetit ſemper in poſſeſſione eiuſdemmet iuris renunciati, donec vixit, nu. 50. ead.
Oritur quoque dicta præſumptio, quando conſtat eum, qui aſſeritur falſificaſſe ſcripturam illam priuatam, de qua eſt contentio, perquiſiuiſſe antea ſcripturam illi ſimilem, vt forte inde exemplum ſumeret, nu. 51. pag. 51
Item emanat, quando ſcriptura ipſa fuit confecta inter ignotos, num. 52. ead.
Item quando falſa cauſa fuit in ipſamet ſcriptura priuata expreſſa, nu. 53. ead.
Pariter dicta præſumptio falſitatis oritur, quando quis ſcripturam aliquam priuatam, quæ intereſſe commune, ſeu alienum complectatur, colat, atque occultat, num. 54. & 55. ead.
Item oritur, quando quis exhibet libros, & codices rationum mancos, & mutilatos, nu. 56. ead.
Aliæ coniecturæ falſitatis referuntur per Barbatiam, Menoch. Peregr. & Card. Tuſcum remiſſiuè, nu. 57. ead.
Sola ſuſpicio falſi an habeatur pro falſitate in ipſo crimine falſi? videndi Doctores remiſſiuè, nu. 58. ead.
Supradictæ falſitatis præſumptiones ex quibuſnam cauſis extenuari poſſent, videndi Menochius, & Farinacius, nu. 59. ead.

Diuiſio bonorum an per ſcripturam priuatam probari poſſit.

Diuiſio in dubio non præſumitur, niſi probetur, nu. 1. p. 51
Diuiſio bonorum probatur per ſcripturam priuatam, nu. 2. pag. ead.
Amplia, ac limita, vt per Card. Tuſcum, num. 3. ead.

Emancipatio an probari poſſit per ſcripturam priuatam.

Emancipatio regulariter probatur per ſcripturam, num. 1. pag. 52
Et ſic per ſcripturam priuatam, num. 2. ead.

An ſcriptura priuata manu presbyteri conſcripta fidem faciat.

Scriptura priuata manu presbyt. ſcripta minimè probat. Ratio, nu. 1. 2. & 3. pag. 52
Scriptura presbyteri non Notarij, nec ad pias cauſas probationem inducit, nu. 4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Scriptura priuata presbyteri etiam parochi minimè probat, num. 6. ead.
Idem eſt in ſcriptura Fratris, nu. 7. ead.
Limita hoc, quando Frater in ſeculo exiſtens ipſo Tabellionatus officio functus eſſet, nu. 8. & 9. pag. 53
Contraria opinio verior eſt, nu. 10. ead.
Clericus in ſacris conſtitutus regulariter Tabellionatus officium exercere prohibetur, nu. 11. ead.
Poteſt benè multis in caſibus, de quibus per Marcum remiſſiuè, nu. 12. ead.
In Ciuitate Venetiarum plena fides ſcripturis presbyterorum, ac ſacerdotum adhibetur, nu. 13. ead.

An ſcripturæ priuatæ defuncti magis credatur, quam viuentis.

Scripturæ priuatæ defuncti, magis creditur, quam viuentis, num. 1. pag. 53
Ratio, num. 2. ead.
Nemo cum mendacio præſumitur mori, & in peccato, numero 3. ead.
Scriptura priuata licet pro ſcribente nullam fidem faciat, tamen vbi facta eſt à mortuo, facit præſumptionem, num. 4. ead.
Et facta à reputato bono, ſemiplenè poſt eius mortem probat, num. 5. ead.
Opinio Pretei deducitur, nu. 6. ead.
Reſoluitur ac explicatur, nu. 7. ead.

Qualiter recognitio priuatæ ſcripturæ fieri debeat.

Publico inſtrumento fides adhibetur, etiam mortuo tabellione, ac teſtibus, nu. 1. pag. 54
Secus eſt in priuata ſcriptura, niſi fuerit recognita, num. 2. pag. ead.
Qualiter autem ipſius fiat recognitio, nu. 3. ead.
Author diſtinguit, nu. 4. & 5. ead.
Tria notabilia deducit idem author, nu. 6. 7. 8. & 9. ead.
Recognitio ſcripturæ priuatæ fit octo modis, de quibus remiſſiuè per D. Scacciam, nu. 10. & 11. ead.
An per procuratorem priuatæ ſcripturæ recognitio fieri poſſit. Dubitatur, num. 12. ead.
Pro affirmatiua concludit author, nu. 13. ead.
Quid iuris ſi procurator ipſe neget? ſubnectit ibidem Author, nu. 14. pag. 55
An ſcriptura priuata recognita habeat exequutionem paratam, videndus Valaſc. remiſſiuè, nu. 15. ead.
Recognitio ſcripturarum priuatarum, quæ producuntur, an ſit neceſſaria? videndus Scaccia remiſſiuè, numero 16. & 17. ead.

An per ſcripturam priuatam ptobetur delictum.

Delictum non probatur per ſcripturam priuatam, num. 1. pag. 55.
Rationes, num. 2. ead.
Amplia, vt nec etiam per inſtrumenta publica, nu. 3. ead.
Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo,

Digitized by Google

trahendo, de quo pacto, ſeu contractu delictum ipſum continente fiat per paciſcentes, & contrahentes ſcriptura, probatur per ſcripturam priuatam, num. 4. ead.

Exempla, nu. 5. 6. & 7. pag. 56

Intellige, ac declara prout ibi, nu. 8. & 9. ead.

Delictum quod fit promittendo, vel contrahendo, probatur etiam contra ſcribentem per ſimplicem eius litteram, vel epiſtolam, nu. 10. ead.

Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, multo magis probatur, quando de eo cõfectum eſt publicum inſtrumentum, nu. 11. ead.

Quædam opinio Baldi, ac Farinacij deducitur, nu. 12. ead.

Damnatur autem per Authorem, nu. 13. & 14. ead.

Delictum probatur per ſcripturam priuatam, quando ciuiliter agitur de crimine, & ipſa confecta eſt à delinquente, vel ipſo volente, nu. 15. & 16. ead.

Scriptura priuata facit aliquam præſumptionem, ſeu adminiculum circa materia delictorum, nu. 17. ead.

An, & quando delictum per inſtrumentum publicum probetur, remiſſiuè videndus D. Maſcardus, nu. 18. ead.

Exemplum ſcripturæ priuatæ an probet?

Exemplum ſcripturæ priuatæ minimè probat, nu. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. pag. 57. & 11. pag. 58

Amplia, vt nec exemplum publici inſtrumenti probet, numero 12. 58

Amplia, vt nec etiam ſummus Pontifex efficere queat, vt tale exemplar probet, & illi credatur, nu. 13. ead.

Declara, num. 14. ead.

Amplia, & ſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona valde priuilegiata, vt puta Fiſcus, num. 15. ead.

Limitatur Concluſio contra illum, qui dedit exemplum: nam contra eum plenè probat, nu. 16. & 19. ead.

Amplia, num. 17. ead.

Opinio Moderni Pariſienſis, nu. 18. ead.

Limitatur ſecundò quoad aliqualem præſumptionem, numero 20. ead.

Contrarium Baldus, num. 21. ead.

Supradicta opinio retinetur, nu. 22. & 23. ead.

Sublimita, nu. 24. & 25. ead.

Limitatur tertiò, quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in Actis per Notarium actorum, & exempl. ibi relictum, extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri, nu. 26. ead.

Ampliatur iſta limitatio, num. 27. & 28. 59

Sublimita, nu. 29. 30. 31. & 32. ead.

Exemplum ſcripturæ priuatæ probat, quando aduerſarius, cõtra quem pròducitur exemplum habet originale, quod nolit exhibere, num. 33. ead.

Sublimita, nu. 34. ead.

Opinio Authoris, num. 35. ead.

Item probat, quando pars non opponeret, nu. 36. ead.

Item quando exemplatio eſſet antiqua, num. 37. ead.

Sublimita, nu. 38. 39. & 40. ead.

Item probat, quando ſcriptura ipſa originalis non poſſet haberi, num. 41. pag. 60

Item ſi exemplum ipſius ſcripturæ priuatę fuerit ſæpius in iudicio productum, nu. 42. ead.

Idem iuris, quando ſuper eodem fuiſſet iudicatum, numero 43. ead.

Item quando apparerent plura exempla, nu. 44. ead.

Item accedentibus pluribus alijs coniecturis, nu. 45. ead.

Exemplum publici inſtrumenti an probet? vide Doctores remiſſiuè ſcripturam priuatam originalem exhibitam, regulariter minimè probare, ſupra loco ſuo ſatis abunde concluſimus. Nunc quid iuris, ſi ipſius producatur exemplum, dubitari contingit, nu. 46. ead.

Ex l. ſcripturas C. qui potiores in pignoribus habeantur.

Priuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus vim publica obtinet quoad perſonalem actionem cõtra ipſum debitorem exercendam, num. 1. pag. 60

Amplia idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſubſcripta, quando tamen debitor actione ipſa perſonali conuentus fateretur quidem, quę in ea continentur, vera eſſe, numero 2. ead.

Amplia ſecundò, idem quoque iuris eſſe, ſi de reali actione intentanda contra ipſummet debitorem tractetur, numero 3. ead.

Subamplia, vt hoc procedat etiam contra fiſcum, nu. 4. ead.

Amplia tertiò regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, ſi tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cædulam prædictam ſcribi per partem, num. 5. ead.

Contra tenuerunt multi, nu. 6. pag. 61

Diſtinctio Alex. in difficultate propoſita, num. 7. ead.

Improbatur à multis, nu. 8. ead.

Authoris ſententia cum eius declarationibus remiſſiuè per Gabrielium, num. 9. ead.

Variæ limitationes ad ſupradictam Regulam, num. 10. 11. & 12. ead.

Secunda Concluſio, ex d. l. ſcripturas.

Scriptura priuata à partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, non munita, non operatur quoad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumento, numero 1. pag. 61

Ratio, num. 2. 62

Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum, non ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, & ratio ibidem ex Tiraquello, numero 3. ead.

Concluſio ſupra poſita, non ſolum locum habet in creditore publicum inſtrumentum habente, ſed etiam in emptore, num. 4. Ratio, num. 5. ead.

Prior retinetur, num. 7. ead.

Contrarium multi, nu. 6. ead.

Item habet locum in habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis, nu. 8. ead.

Et in ſumma contra omnes habentes cauſam à debitore, & in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio, nu. 9. ead.

Ampliatur multis alijs modis, de quibus remiſſiuè per Gabriel. num. 10. ead.

Creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum etiam habenti inſtrumentum quoad hypothecã præferretur, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiam obligationis, apertè depoſuerint, nu. 11. ead.

Amplia-

Ampliatur hoc procedere, etiam ſi alio modo, quam per teſtes de veritate ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ conſtare poſſet, num. 12. ead.
Ratio, num. 13. ead.
Varia afferuntur exempla, quibus de ipſius priuatæ ſcripturæ veritate alio modo, quàm per teſtes conſtare poteſt, & num. 14 15. & 16. ead.
Priuatam habens ſcripturam anteriorem, an præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio fraudis in caſu dictæ l. ſcripturas. ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita euiſdem legis? Dubitatur, nu. 17. pag. 63
Author concludit pro affirmatiua, num. 18. ead.
Fundamentum eius, num. 19. & 20. ead.
Reſoluit contraria, quæ obijci poſſent, numero 21. 22. 23. 24. & 25. ead.
Scriptura priuata operatur etiam in præiudicium poſterioris creditoris publicum pro ſe habentis inſtrumentum, quando duo teſtes eſſent in ea ſubſcripti, & alia adminicula maioris ponderis, & authoritatis, quam ſit tertius ille teſtis, intercederent, num. 26. ead.
Item, ſi confeſſio ipſius debitoris probaretur emiſſa, tribus tantum teſtibus præſentibus, licet non in ſcriptis, numerò 27. ead.
Item, ſi ipſa ſcriptura priuata ex forma ſtatuti vim publici haberet documetni, nu. 28. ead.
Quam ſententiam author ſequitur, & confirmat, nu. 29. 30. 31. & 32. vſque ad 37. incluſiuè. p. 63. & 64
Eam dem quoque ſequitur Cl. Decianus, num. 38. ead.
Contrarium tenuit poſt Ripam Tiraquellus, num. 39. ead.
Fundamentum eius, num. 40. ead.
Prior vti verior retinetur, num. 41. ead.
Soluitur ratio Tiraquelli, num. 42. & 43. ead.

Subſequitur vltimo loco tertia Concluſio deſumpta ex d. l. ſcripturas, C. qui potiores.

Habens priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præfertur habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam, nu. 1. Ratio, num. 3. pag. 65
Hypotheca etiam per chirographum poteſt conſtitui, dummodo conſtet de mente contrahentium ipſam conſtituere voleatium, num. 2. ead.
Ad hoc vt Concluſio ſupra firmata, num. 1. locum habeat, multa requiruntur, num. 4. ead.
Primò, quod à tribus teſtibus ſcriptura ipſa priuata ad minus ſit ſubſcripta, nu. 5. ead.
Amplia, vt dictus numerus requiratur etiam de iure Canonico, num. 6. ead.
Amplia, an ne ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum Notarius, num. 7. ead.
Ratio, ibidem.
Item, vt nec ſcribens inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari, num 8. ead.
Prout nec etiam mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit, nu. 9. ead.
Amplia, vt id procedat, non ſolum quando ageretur contra tertium verum etiam contra principalem debitorem, numero 10. ead.
Requiritur ſecundo, quòd illi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis, nu. 11. ead.
Et iſta qualitas proculdubio erit articulanda, & probanda, num. 12. pag. 66
Ratio. Angeli. Cæpollæ, & Pariſij. dicta afferuntur, num. 13. 14. 15. & 16. pag. ead.
Exigitur tertiò, quod ipſi tres teſtes, partes agnoſcant & notitiam ipſarum habeant, nu. 17. & 18. ead.
Item quòd illi ſcripturæ ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis eam obſignent, num. 19. ead.
Signum habet vim ſubſcriptionis, num. 20. ead.
Requiritur quartò, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non feminæ, num. 21. ead.
Contrarium multi, num. 22. ead.
Prior tamen vti verior, ac Cõmunior retinetur, nu. 23. ead.
Exigitur quintò, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio, numero 24. pag. 67
Contrarium quamplurimi, nu. 25. & 26. ead.
Eorum fundamentum, nu. 27. ead.
Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illam priuatam manu ſua propria ſcripſerit, idq; in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſtea ſubſcriptio nõ requiratur, nu. 28. & 29. ead.
Ratio, num. 30. ead.
Et ita de conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialupus, numero 31. ead.
Text. in d. l. ſcripturas enucleatur, nu. 32. ead.
Subampliant, idem iuris quoque eſſe, quando ſigillum illius, cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet appoſitum; alia enim ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus, num. 33. ead.
Ratio, num. 34. ead.
Declara, num. 35. ead.
Diſtinctio communis ſcribentium in huiuſmodi difficultate deducitur, num. 36. & 37. ead.
Quod plures tangit ab omnibus debet approbari, num. 38. pag. ead.
Superflua, & eluſoria ex Crauet. videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tantum agitur, nu. 39. ead.
Petrus Binius conſilio ſuo 172. num. 1. in 2. improbatur, num 40. pag. 68
Alia diſtinctio Ripæ in iam dicta difficultate deducitur, nu. 41. 42. 43. & 44. ead.
Oddus conſil ſuo 100. nu. 79. refellitur, nu. 45. ead.
Communis illa diſtinctio, de qua ſup. nu. 34. approbatur ab Authore, num. 46. ead.
Requiritur ſextò, quod dicta priuata ſcriptura contineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta eſt, n. 47. pag ead.
Item, quod teſtes in recognoſcendo dicant ſe ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ, numero 48. ead.
Item, quòd fuerunt præſentes, quando ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, & ſubſcripta, & quod de ea reminiſcuntur, & alia multa, de quibus, ibid. num. 49. 50. & 51. ead.
Requiritur octauo, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcribere, adeò quod non ſufficiat, ſi depoſuerint, ſe habere characterem ipſarum partium familiarem, ac cognitum, nu. 52. ead.
Si aliquis ex illis tribus teſtibus in priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſerit, ceteriq; duo ipſam ſcripturam

duntaxat

Digitized by Google

dumtaxat recognouerint, an id ſufficiat quoad probandum debitum, & hypothecam in praiudicium tertij, in materia d.l.ſcripturas? dubitatur, nu. 53. ead.
Negatiuam multi tenuerunt, num. 54. pag. 69
Fundamenta pro hac opinione, num. 55. 56. 57. 58. 59. 60. & 61. ead.
Affirmatiuam quamplurimi ſequuti ſunt, nu. 62. ead.
Media, quibus hac opinio ſuſtinetur, num. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. & 70. vſque ad 78. incluſiuè, p. 69. & 70
Et hanc vti veriorem, & Communiorem ſequitur Author, nu. 79. & 93. ead.
Reſpondetur ad fundamenta contrariæ partis, & num. 81. 82. p. 70. vſque ad 92. incluſiuè. pag. 71.
Multa notatu digna deducit Author, nu. 94. 95. 96. 97. cū ſeqq. vſque ad 112. p. 71. & 72
Quæritur ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura priuata, ante eorum recognitionem in fata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet? nu. 113. ead.
Diſtingue duos caſus, de quibus, num. 114. 115. 116. 117. & 118. ead.
Alia difficultas; quid ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem dumtaxat teſtium, & non partium, an probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio, nu. 119. ead.
Vide Trentacinquium remiſſiuè, nu. 120. ead.
De materia d.l.ſcripturas, vide plures Doctores relatos ibi, remiſſiuè, num. 121. ead.

LIBER SECVNDVS.

De Apocha manu Debitoris conſcripta.

Apocha manu debitoris conſcripta, tunc plenè probat, quando vltra ipſam adeſſent duo, vel tres teſtes deponentes de veritate contentorum in ea, num. 1. pag. 76
Apocha manu debitoris confecta, ſi non habet cauſam debiti obligatoriam, contra ipſum efficaciter non probat, numero 2. ead.
Idem eſt in ſcriptura publica, num. 3. ead.
Partita facta ſine cauſa in libro creditoris, cui ex forma ſtatuti fides adhiberi ſolet, non probat, nu. 4. ead.
Scriptura ſaldi, in qua cauſa non ſit expreſſa, minimè probat, num. 5. ead.
Si quis pro reſto, & ſaldo (vt vulgò dicitur) rationum factarum confiteatur ſe debitorem, licet cauſa non exprimatur, attamen apocha illa de reſiduo ſuum obtinet robur, num. 6. ead.
Idem eſt in libro campſoris, ibidem.
Pulchra quæſtio ibi proponitur, & deciditur, nu. 7. ead.
Apocha manu debitoris conſcripta, & quam eſſe manu ſua confectam ipſemet fatetur, contra ipſum plenè probat, licet ſe minimè debitorem eſſe oppoſuerit, nu. 8. pag. 77
Ratio, num. 9. ead.
Et eſt vera Concluſio, quidquid nonnulli dixerint, numero 10. ead.
Et præcipuè procedit in contractu depoſiti, nu. 11. ead.
Excipito contractus mutui, & dotis, in quibus intra præſtituta à iure tempora non noceret confeſſio confitenti, num. 12. ead.
Priuata ſcriptura à debitore confeſſata, an noceat, & præiudicet tertio? Dubitatur, num. 13. ead.
Author diſtinguit duos caſus, num. 14. 15. 16. & 17. vſque ad 22. incluſiuè. pag. 77. & 78
Apocha, quæ non habeat teſtes inſcriptos, vel ſubſcriptos, & à debitore negata, nec plenam, nec ſemiplenam probationem inducit, num. 23. ead.
Aliqualem tamen in fauorem ipſius creditoris producentis præſumptionem operatur, nu. 24. ead.
In comparatione facienda duplex ſcriptura habetur in conſideratione, ſcriptura videlicet, ex qua, & ſcriptura, ad quam, num. 25. ead.
Scriptura ad quam, quid ſit. Et quid ſcriptura ex qua. Declaratur, nu. 26. & 27. ead.
Scriptura, ex qua comparatio deſumenda eſt, debet eſſe certa, vera, & indubitata illius, qui eam ſcripſiſſe aſſeritur, num. 28. ead.
Ex omni ſcriptura, quam ſcriptam fuiſſe conſtat manu debitoris, ſeu aduerſarij, fit comparatio ad ſcripturam contentioſam, nu. 29. ead.
Iudex pro comparatione habenda poteſt cogere aduerſarium negantem ſcribere, & exinde ex illa ſcriptura comparationem habere ad ſcripturam ipſam contentioſam, numero 30. ead.
Producens apocham poteſt à iudice petere, vt ex officio interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham ſcripſerit, & huiuſmodi interrogatorio tenebitur reſpondere ante litem conteſtatam, nu. 31. ead.
Debitor officio iudicis ad iudicium accedere apodiſſam à ſe conſcriptam recogniturus cogi poteſt, & à tali præcepto appellare vtique prohibetur, nu. 32. ead.
Et ſi forſan citatus ad recognoſcendum negauerit, conuictus poſtea de mendacio, non ſolum in contentis in ipſa ſcriptura, ſed etiam in duplum mulctabitur, nu. 33. pag. 79
De quibus particulariter ſit acturus in materia ſcripturæ, ad quam ſit comparatio, breuiter docet Author, numero 34. ead.
In omnibus illis caſibus, & cauſis ad comparationem litterarum deuenitur, in quibus comparatio ipſa poteſt aliquem veritatis producere effectum, nu. 35. ead.
Ad probandum quis non debet admitti, quod probatum non releuat, nu. 36. ead.
Habens probationes de veritate aliunde, à comparatione facienda repellitur, nu. 37. ead.
Vbi alio reſpectu ſcriptura fidem non faceret, tunc comparatio litterarum ad illam minimè admitteretur, numero 38. ead.
Exemplum, ibidem.
Per quos litterarum fiat comparatio, multæ extant Scribentium opiniones, num. 39. 40. & 41. cum ſeqq. vſque ad 50. incluſiuè. ead.
Experti, qui in iudicio comparationis faciendæ eliguntur, non aſſumuntur, nec deponunt vt teſtes, nu. 51. ead.
Ratio, num. 52. pag. 80
Sed aſſumuntur tanquam in arte periti, nu. 53. ead.
Vnde non iurant, nec tenentur iurare de veritate, ſed tantum de credulitate, nu. 54. ead.
Qualiter fiat comparatio, vide Doctores remiſſiuè, nu. 55. pag. ead.
Qui comparationem fieri petit, & inſtat, ſollemniter manu tactis Euangelijs debet iurare, quod non aliam idoneam habens fidem, ad ipſam comparationem venit, & quod circa eam nihil egerit, quod veritatem poſſit immutare, num. 56. ead.
Ratio, num. 57. & 58. ead.
Item ſecundum aliquos tenetur præſtare iuramentum de calumnia, nu. 59. ead.
Periti electi pro comparatione facienda, tenentur iurare,

quod

quod ad id accedunt, nec lucri cauſa, nec inimicitijs, nec gratia aliqua tenti, nu. 60. ead.
In omnibus cauſis, in quibus eliguntur periti, defertur illis iuramentum, nu. 61. ead.
Iudex, & periti quid debēt agere pro comparatione facienda, preſtitis iuramētis, de quibus ſupra declarat Author, num. 62. ead.
Sat eſt, quod periti electi pro comparatione facienda, ſemel iurent ante comparationem inſtitutam, num. 63. ead.
Quidquid ſcripſerit Rol. à Valle, num. 64. ead.
Olim ex ipſa litterarum comparatione plena fides inducebatur, quod poſtea fuit immutatum, num 65. ead.
Hodie autem quanta ex ea inducatur, non eſt eadē omnium ſententia, num. 66. ead.
Nonnulli adhuc plenam reſultare concludunt, n. 67. p. 81
Multi autem aliqualem duntaxat arbitrio domini iudicis permanere arbitrantur, num. 68. ead.
Fundamentum eorum, num. 69. ead.
Non pauci verò, nec præſumptionem quidem oriri rati ſunt, num. 70. ead.
Semiplenam autem probationem induci Communiter receptum eſt, num. 71. ead.
Ratio, num. 72. & 73. ead.
Et hanc tentam etiam à Baldo Author veriſſimam arbitratur, num. 74. ead.
Producens ſcripturam priuatam per litterarum comparationem comprobatam, petere poteſt ſibi deferri iuramentum in ſupplementum probationis, num. 75. ead.
Limita in cauſis magni ponderis, num. 76. ead.
Ratio, num 77. ead.
Aſſerens cauſam eſſe magni ponderis, & per conſequens iuramentum ſuppletorium deferri minimè poſſe, tenetur id tanquam fundamentum ſuæ intentionis probare, numero 78. ead.
Quæ cauſæ ſint parui, vel magni ponderis, arbitrio iudicis relinquitur, num. 79. ead.
Iuramentum in ſupplementum probationis etiam conceditur in cauſis maximi ponderis, quando pluſquam ſemiplenè actor intentionem ſuam probaſſet, num. 80. pag. 82
Scriptura priuata per litterarum comparationem non probata, ſi vnius teſtis, qui ſe præſentem fuiſſe, & vidiſſe quando debitor ſcripſit, fuerit dicto corroborata, plenam fidem faciet, num. 81. ead.
Ratio, num. 82. & 83. ead.
Scriptura priuata per litterarum comparationem comprobata, ſemiplenam fidem minimè inducit, cum de tertij agitur præiudicio, num. 84. ead.
Quandoque poteſt eſſe tanta vis comparationis, vt illa ſola ſufficiat ad ſollemnem, ac plenam probationem, numero 85. ead.
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 86. ead.
Litterarum comparatio, quæ oſtendat ſcripturam ſimul cum illa, ad quam ſit comparatio, per omnia ſimilem, plenè probat, num. 87. ead.
Comparatio litterarum, quando concurrit quoque ſubſcriptio trium teſtium, qui graues, & honeſti forent, & qui eorum ſubſcriptiones recognoſcerent, affirmantes illam ſcripturā, de qua controuertitur, eſſe ipſis præſentibus ſcriptā ab illo in ſcriptura commemorato, plenè probat, numero 88. ead.
Amplia, num. 89. ead.
Limita, num. 90. & 91. pag. 83
Amplia ſecundò, num. 92. ead.
Pulchra proponitur dubitatio, & ſoluitur per D. Scacciam remiſſiuè, num. 93. ead.
Litterarum comparatio plenam fidem facit, quando & ſcribentes, & ſubſcribentes omnes ex hac luce migraſſent, num. 94. ead.
Item quando conuentum eſſet inter partes, quod ex ipſa ſola litterarū comparatione plena fides apochæ priuatæ adhiberetur, num. 95. ead.
Similiter quando ipſa litterarum comparatio adminiculis alijs reperitur adiuta, num. 96. ead.
Ratio, num. 97. ead.
Suſpicio falſitatis tolitur ex coniecturis cōtrarijs, n. 98. ead.
Comparationi litterarum tunc demum eſt locus, quando negotium non excedit valorem vnius libræ auri, n. 99. ead.
Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid ſcripſerit Gaſpar Teſaurus, num. 100. ead.
Quot ſolidi ſiue aurei ad libram conficiendam requirantur: Dubitatur, num. 101. ead.
Solidus, & aureus in iure æquiparantur, & ſæpius confunduntur, ibidem.
Libra ex communi Scribentium ſententia aureis, ſiue ſolidis 72. conſtat, num. 102. ead.
Et ſi de aures legalibus intelligatur, veriſſima eſt præfata Concluſio, num. 103. ead.
Libra ex quot aureis noſtri temporis conſtet, valdè ſe torſerunt Scribentes, num. 104. ead.
Bocr. 96. apprimè requiri teſtatur, num. 105. ead.
Ioſeph. Ludouic. & Clar. Peregr. eam ex 107. conſtare reſpōderunt, num. 106. ead.
Author relinquit cogitandum, num. 107. pag. 84
In omnibus illis caſibus, in quibus comparatio ſufficit, & probat, illud procedit, quando ageretur ciuiliter, ſecùs ſi criminaliter, puta in crimine falſi, num. 108. ead.
Ad probandam falſitatem ſola litterarum comparatio minimè ſufficit, num. 109. ead.
In criminalibus, probatio debet eſſe certa, & concludens, num. 110. ead.
Purpurat. vult fieri indicium ad torturam, intellige, vt ibi, num. 111. ead.
Pulchra proponitur per Authorem dubitatio, num. 112. & 113. ead.
Cuiuslibet ſcripturæ, ex qua actio vel accuſatio inſtitui poteſt, admittitur comparatio, num. 114. ead.
Comparatio litterarum famoſum libellum, ſeu cantilenam continentium, an faciat ſufficiens indicium ad torturam? num. 115. ead.
Arguitur primo aſpectu, quod ſic, num. 116. ead.
Franc. Marc. cogitandum relinquit. Ratio ibid. n. 117. ead.
Comparatio litterarum, niſi alia concurrant, nec etiam indicium facit ad torturam, num. 118. ead.
In litterarum comparatione facienda ſemper requiritur citatio partis, num. 119. ead.
Idq; in practica aduertendum docet Viuius, nu. 120. ead.
Comparatio litterarum in libro rationum plenam fidem facit ex Communi nu. 121. Ratio, nu. 122. & 123. ead.
Declara, num. 124. & 125. pag. 85
Comparatio litterarum facta in epiſtola, an plenè probet? Dubitatur, num. 126. ead.
Affirmatiuam Bart. & infiniti alij, nu. 127. & 128. ead.
Contrarium multi, num. 129. Ratio ibidem. ead.
Prior tamen opinio vti verior, & Communior retinetur, num. 130. ead.

Solui-

Solvitur ratio adverſariorum, nu. 131. ead.

Limitatur ſupradicta Concluſio, num. 132. ead.

An comparatione litterarum teſtamentum paternum probetur, vide Pantzſchmanum remiſſiuè, nu. 133. ead.

Apocha à partibus ſubſcripta, & à tribus teſtibus, qui eorum ſubſcriptiones recognoſcant, plenè probat, numero 134. pag. 86

Multa tamen requiruntur, de quibus remiſſiuè per Ripam, num. 135. ead.

Apocha, quæ non habet partium ſubſcriptiones, ſed teſtium dumtaxat illam recognoſcentium, an plenam fidem faciat, maxima eſt quæſtio, nu. 136. ead.

Affirmatiuam multi tenuerunt, nu. 137. ead.

Fundamentum eorum, nu. 138. ead.

Contrarium quamplurimi aſſeruere, nu. 139. ead.

Author diſtinguit vna cum Corn. nu. 140. 141. 142. 143. & 144. ead.

Aliter diſtinguit Alexand. conſil. 181. col. 2. in 2. nu. 145. 146. & 147. ead.

Eius tamen opinio communiter reprobatur, nu 148. ead.

Quot teſtes ad priuatæ ſcripturæ comparationem requirantur? ambigitur, num. 149. pag. 87

Quædam Communis Doctorum diſtinctio in hac difficultate deducitur, nu. 150. & 151. cum quattuor ſeqq. ead.

Apocha priuata, quę non habet ſubſcriptionem teſtium, vel partium, ſed tantum iuuatur per depoſitionem duorum, vel trium teſtium inſcriptorum, vel tantum nominatorum, qui dumtaxat deponant ſe præſentes extitiſſe tunc, quando apocha ipſa fuit confecta, ſemiplenam ſolum probationem inducit, nu. 156. ead.

Et ideo quoad plenam inducendam neceſſarium eſt comparationis adminiculum, num. 157. ead.

Pulchra ratio ex Bartolo, nu. 158. & 159. ead.

Contrarium tenent multi, nu. 160. ead.

Caſus diuerſificantur, nu. 161. ead.

Prior opinio, quæ eſt Bart. & Communis retinetur, numero 162. ead.

Apocha à debitore, & tribus teſtibus, qui tamen ſint mortui, vel abſentes, ſubſcripta, ſi ab ipſomet debitore, vel eius hæredibus fuerit negata, per litterarum comparationem comprobata plenam fidem faciet, nu. 163. ead.

Declara, num. 164. 165. 166. & 167. ead.

Contrarium multi, num. 168. ead.

Ratio eorum, nu. 169. Soluitur, nu. 170. ead.

Amplia, nu. 171. 172. & 173. pag. 88

Scriptura priuata partium, & vnius teſtis dumtaxat ſubſcriptione munita, ſi probetur per comparationem litterarum etiam reſpectu ſubſcriptionis illius teſtis, an aliquid probationis inducatur? Videadus Cran. nu. 174. ead.

Apocha abſente creditore per debitorem conſcripta, deinde data, aut tranſmiſſa ad ipſum creditorem, ſi in ſe iuſtam, & habilem contineat cauſam, ſufficiens erit ad plenam exactionem, nu. 175. ead.

Ratio, nu. 176. & 177. ead.

Si antequam apocha ad creditorem deferetur, ſcribens ex hac luce migraret, apocha illa nullam probationem ad vtilitatem ipſius recipientis induceret, nu. 178. ead.

Vbi propter impoſſibilitatem minimè habet locum veritas, nec etiam cadit fictio, nu. 179. ead.

Intellige hoc nedum quoad obligationem, ſed etiam quoad probationem, nu. 180. Ratio, num. 181. ead.

Apocha licet habeat partium, & teſtium ſubſcriptiones, diem, & Conſulem, ſi tamen per ipſoſmet teſtes non fuerit recognita, minuſq; à partibus, nullam fidem faciet, num. 182. ead.

Ratio, num. 183. & 184. ead.

Amplia, nu. 185. eod. Limita, nu. 186. pag. 89

Apocha manu debitoris conſcripta, licet nec diem, neque annum inſertum habeat, ſi tamen legitimis indicijs fuerit comprobata, plenè probat, nu. 187. ead.

Ratio, num. 188. ead.

Apocha confecta à debitore in publica forma, vt quia eſſet Notarius, plenam fidem facit, nu. 189. ead.

Comparatione litterarum facta in apocha, ſi de ipſarum quidem ſimilitudine conſtet, teſtes autem contradicant, ſtandum eſſe iudicis arbitrio Bart. & alij docuere, numero, nu. 190. ead.

Author contra, nu. 191. 192. 193. & 194. ead.

Si in apocha litterarum comparatio fieri non poſſit, nec teſtes illi ſcripturæ inſcripti ſint, ſed ſolummodo quidam reperiantur, qui affirment ſe vidiſſe, eum ipſamet ſcriptura à debitore conſcriberetur, hoc in caſu ſemiplenam ex ea probationem reſultare docuit Bart. nu. 195. ead.

Authoris de eadem re opinio. nu. 196. ead.

Apocha ipſius debitoris ſigillo munita, & per litterarum comparationem comprobata, plenam fidem facit, numero 197. ead.

Nota tamen probationem iſtam ad ipſius ſigilli veritatem referendam, nu. 198. & 199. ead.

Si apocha habeat teſtes ſubſcriptos & facta litterarum comparatione, de earum maxima diſſimilitudine conſtet. Teſtes autem ſubſcriptiones ſuas recognoſcant, & fuiſſe ipſius debitoris manu confectam atteſtentur, cui magis fides ſit adhibéda, arbitrio iudicis relinquitur, n. 200. ead.

Apocha ſubſcripta, & à debitore licet negante, & à teſtibus, qui deponant ſe fuiſſe præſentes, quando fuit ab eodemmet debitore confecta, plenè probat ex Communi ſecundum Maſcardum, nu. 201. pag. 90

Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, cuius manum, & characterem notum habēt, & cognitum, nec ſemiplenè probant, nu. 202. 203. & 210. ead.

Amplia ex Pariſio, num. 204. ead.

Ratio, nu. 205. 206. 207. & 208. ead.

Clariſſimi Peregrini opinio improbatur, nu. 209. ead.

Concludit Author, & ampliat cum DD. Marta, & Scaccia, num. 210. ead.

Depoſitio teſtium dicentium tale ſcripturam fore talis, quia eius manum, & characterem cognitum habent, ſi ipſi teſtes ſint affines, & attinentes illius, cuius apocha illa eſſe contenditur, ſemiplenè probat, nu. 211. ead.

Contrarium tenet Author, nu. 212. ead.

Item, depoſitio eorumdem ex communi probat, ſi alia adminicula concurrrant, nu. 213. pag. 91

Item ſi apertè deponant ſe vidiſſe, & adfuiſſe tunc temporis, quo ipſa ſcriptura fuit confecta, nu. 214. ead.

Sed qualis probatio oriatur, an ſcilicet plena, vel ſemiplena, non eſt eadem omnium ſententia, nu. 215. ead.

Opinionem, quod plena oriatur, tenuerunt multi, n. 216. ead.

Quod verò ſemiplena dumtaxat inducatur, Communiter receptum eſt, nu. 217. ead.

Fundamentum huius Communis opinionis, nu. 218. ead.

Noua opinio Authoris in hac difficultate, nu. 219. ead.

Rationes, quibus mouetur, numero 220. 221. 222. 223. & 224. ead.

Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, quia eius manū, et characterem cognitū habent, & fami-

liarem, in praxi recepta eſt, & præcipuè in Curia Romana, num. 225. ead.
Nota tamen talem conſuetudinem Curiæ Romanæ, non procedere in recognitione apocharum, num. 226. ead.
Item talium teſtium depoſitiones in Ciuitate Venetiarum receptæ ſunt, num. 227. ead.
Item hic Patauij, & vbique, num. 228. & 229. ead.
Contra tamen ipſam conſuetudinem iudicauit Vallerius Valleria auditor Rotæ Lucenſis, num. 230. pag. 92
In Ciuitate Lucæ non viget talis conſuetudo, num. 231. ead.
Si cum teſtium depoſitione comparatio litterarum concurrat, ex apocha plena reſultabit probatio, num. 232. ead.
Alius caſus deducitur, num. 233. ead.

De Apocha manu creditoris conſcripta.

Apocha manu creditoris conſcripta nullam ad fauorem ipſius probationem inducit, num. 1. pag. 92
Ratio, num. 2. ead.
Nullus eſt idoneus teſtis, nec legitimum poteſt ferre teſtimonium in cauſa propria, num. 3. ead.
Apocha manu creditoris conſcripta, ad fauorem ipſius tunc fidem facit, quando & à debitore foret ſubſcripta, numero 4. ead.
Tantum operatur ſubſcriptio ad obligandum ſubſcribentem, quantum ſi ſcriptura tota manu illius fuiſſet ſubſcripta, num. 5. pag. 93
Idem dicito de ſupraſcribente, num. 6. Ratio ibidem. ead.
Apocha manu creditoris conſcripta, tunc demum ad fauorem ipſius, ſubſcriptione debitoris intercedente, probat, quando ipſemet debitor ſe ſubſcripſit vti principalis obligatus, vel vti fideiuſſor, ſecus autem ſi vti teſtis, num. 7. pag. ead.
Item, quando habuit notitiam contentorum in ea ſcriptura, cui ſe ſubſcripſit, num. 8. ead.
Vtrum ſubſcribens poſſit probabiliter allegare ignorantiam contentorum in ſcriptura, cui ſubſcripſit? vide per Caſtrenſ. remiſſiuè, num. 9. ead.
Item, quando ſubſcriptio fuit ſpecialis, non generalis, nu. 10. pag. ead.
Contrarium verius, num. 11. ead.
Tantum operatur genus in ſuo genere, quantum ſpecies in ſua ſpecie, num. 12. ead.
Apocha manu creditoris conſcripta, tunc pro eo fidem faceret, quando in ea adeſſet ſubſcriptio trium teſtium, qui examinati, & ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes apochā illam fuiſſe ab ipſo creditore conſcriptam debitore præſente, & conſentiente, ipſis etiam præſentibus, & videntibus apertè deponerent, num. 13. ead.
Amplia, num. 14. & 15. ead.
Quid iuris, ſi teſtes in fata conceſſiſſent? docet ibi Author, num. 16. ead.
An ex apocha redacta in publicam formam per creditorem Notarium, probatio aliqua ad fauorem ipſius inducatur? Dubitatur, num. 17. pag. 94
Author concludit pro negatiua, num. 18. ead.
Ratio, num. 19. ead.
Declara, num. 20. ead.
Limita, num. 21. & 22. ead.
Apocha manu debitoris confecta, tunc plenè probat, quando eſſet alterius liberatoria, & penes debitorem reperiretur, num. 23. ead.
Item probat quando creditor poſt illam apocham à ſe confectam in fata conceſſit, num. 24. Ratio, num. 25. ead.
Liberculus rationum defuncti concurrentibus alijs coniecturis, plenè probat, nu. 26. ead.

De Apocha manu Tertij conſcripta.

An ex Apocha priuata manu Tertij confecta, probatio aliqua inducatur, ambigitur, nu. 1. pag. 96
Exemplum, num. 2. ead.
Author diſtinguit plures caſus, nu. 3. ead.
Apocha manu Tertij confecta quando non habet neque ſubſcriptionem partium nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſt recognita, & debitor, vel eius hæredes illius eunt inficias, tunc nullam probationem inducit, num. 4. pag. ead. *& eſt veriſſima Concluſ. nu. 19.* pag. 97
Ratio, num. 5. ead.
Amplia ex Romano, nu. 6. & 7. ead.
Officium Notarij operatur tantum circa validitatem, & probationem ſcripturarum, quas fallit ſollemniter vti Notarius, num. 8. ead.
Ratio, num. 9. 10. 11. & 12. ead.
Apocha priuata ſcripta à tertio, ſine ſubſcriptione partium, & teſtium, non probat, etiamſi recognita eſſet ab eo, contra quem facit; Ratio ibidem, nu. 13. & 14. p. ead.
Fallit autem hoc, quando is, contra quem facit, aſſerit eam fuiſſe ſcriptam de ſua voluntate, quia tunc probat, numero 15. ead.
Ratio, num. 16. ead.
Extenditur fallentia, etiamſi negaret poſtea contenta in ipſa ſcriptura, num. 17. pag. 97
Reſtringitur Fallentia, vt non procedat quoad præiudicium contra Tertium, nu. 18. ead.
Apocha manu Tertij confecta, quando non habet partium, neque teſtium ſubſcriptiones, fuit tamen per illum Tertium, qui illam ſcripſerat, & qui atteſtatur eamdem ſe ſcripſiſſe de voluntate vtriuſque partis, recognita, non inducit plenam probationem, nu. 20. ead.
Ratio, num. 21. ead.
Fundamenta, quibus per authorem firmatur iſthæc Concluſ. nu. 22. 23. 24. 25. 26. 27. & 28. ead.
Opponitur, num. 29. ead.
Solutio, num. 30. ead.
Minus tamen, quam ſemiplenè probat, num. 31. 32. & 33. pag. ead.
Opinio Mandell. Albenſ. conſil. ſuo 660. num. 1. in quarto, improbatur, nu. 34. & 36. ead.
Necnon & Decij in conſilio ſuo 56. num. 4. & 650. nu. 9. num. 35. ead.
Accidentibus alijs coniecturis, adminiculis, ac præſumptionibus plenè etiam probat, nu. 37. pag. 98
Quales autem debeant eſſe iſtæ præſumptiones, ſiue qualia adminicula iudicis arbitrio relinquitur, num. 38. ead.
Apochæ recognitio facienda eſt in iudicio parte citata, aliàs nil prodeſſet, nu. 39. ead.
Apocha manu tertij confecta, dummodo conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, contra ipſum debitorem plenè probat, num. 40. ead.
Ratio, num. 41. ead.
Dictum Geminiani deducitur, num. 42. ead.
Licet ſtetur dicto tertij, qui Apocham conſcripſit, quoad recognitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quoad contenta in ea, num. 43. ead.
Ratio, num. 44. ead.

Pulchra dubitatio proponitur. Producitur Apocha, quæ aſſeritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſii. Aloyſius ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat. Sed facta litterarum comparatione, reperitur cum charactere ipſius Apochæ magna ſimilitudo. Dubitatur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi ipſarum litterarum? num 45. ead.

D. Scaccia concludit ſtandum eſſe eius dicto, num. 46. ead.

Ratio num. 47. & 48. ead.

Altera excitatur quæſtio. Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe conſcripta aſſeritur. Titius interrogatus eã manu ſua eſſe conſcriptam fatetur; ſed tamen facta litterarum comparatione, eius manus apparet omnino diſſimilis. Dubitatur, numquid hoc caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi? num. 49. ead.

D. Scaccia concludit, quod intercedente magna varietate, & modica temporis intercapedine, ſit potius ſtandum comparationi, quam dicto. Secus autem ſit, ſi dicta duo non concurrant: enim conſulas, num. 50. ead.

Apocha manu tertij confecta, quando habet dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcunt: probat, ex gloſſa in c. 2. de fide inſtrumentorum, num. 51. ead.

Contrarium multi, num. 52. Ratio ibidem. ead.

Opinio gl. in d. cap. 2. in duobus dumtaxat caſibus poſſet ſalnari, quos ibi deducit author, num. 53. 54. 55. & 56. pag. 98 & 99.

Opinio gloſſæ damnatur etiam per Socinum, & per Authorem, num. 57. pag. 99

Ad hoc vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, approbatur illa ſcriptura, requiritur, quod ſaltem tres, adſint, nec duo ſufficerent, num. 58. ead.

Sed qualis ex illorum teſtium in illa priuata Schedula manu tertij confectæ deſcriptorum recognitione fides oriatur maxima eſt inter Doctores altercatio, num. 59. ead.

Author diſtinguit duos caſus, num. 60. 61. 62. 63. & 64. pag. ead.

Opinio Hieronymi Papponij, conſilio 101. num. 6. in primo deducitur, num. 65. ead.

Improbatur, & Viuij ſententia opinione ſua 113. aſſertur, num. 66. ead.

Quam etiam ſequitur Author, licet eamdem poſteà in aliquibus damnet, num. 67. & 68. ead.

Obiectio proponitur, num 69. ead.

Soluitur per Scacciam, num. 70. 71. 72. & 73. ead.

Apocha etiam publici Notarij manu cõfecta, non tamen in publica forma, minimè probat, niſi à parte foret recognita; aut per teſtis, quòd de mandato partium fuerit cõſcripta recognitionem comprobata. Subamplia, n. 74. & 76. pag. 100.

Quando Apocha priuata diceretur in publica forma conſcripta, declarat Author, num. 75. ead.

Qualis eſſe debeat ipſorummet teſtium in ipſamet apocha ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio eleganter docet Author, num. 77. 78. 79. 80. 81. & 82. ead.

Si producatur apocha manu tertij confecta, in qua adſint dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, & tam ipſi teſtes, quã ſcriptor deceſſerint, ita vt ad ſuarum ſubſcriptionum recognitionem deueniri non poſſit. facta litterarum comparatione tam ad ipſam ſcripturam, quam ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, & omnimoda litterarum ſimilitudine reperta, plena ex ea apocha oritur probatio ex ſententia Scacciæ, num. 83. ead.

Et hanc opinionem vti æquam ſequitur quoque Author rationibus, vt per eum, num. 84. ead.

Apocha manu tertij confecta, & à debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, qui teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes deponant tantum de confeſſione ipſius debitoris cõfitentis ſe ſubſcripſiſſe, non autem affirment, quod in eorum præſentia fuerit ab ipſo debitore ſubſcripta, an probet, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, num. 85. ead.

Matthæus de Afflictis tenet pro affirmatiua, num. 86. ead.

Fundamentum eius, num. 87. ead.

Contrarium Author, num. 88. ead.

Ratio eius, num. 89. pag. 100. & num. 90. pag. 101

Afflicti deciſio poſſet ſaluari, vt per Authorem, num. 91. pag. ead.

Apocha manu tertij confecta, ſubſcripta tantum à partibus, ſeu ab ea ſolum, contra quam ipſa facit, non autem à teſtibus, recognita plenam fidem facit, num. 92. ead.

Videndus de hoc caſu D. Scaccia remiſſiuè, num. 93. ead.

Apocha manu alicuius tertij confecta, qui vir bonus, fide dignus, & amicus eius, qui ipſimet apochæ contradicit, extiterit, accedente etiã aliqua veriſimili præſumptione, quòd ipſa ſchedula de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negantis fuerit conſcripta; plenè probat, num. 94. ead.

Apocha per tertium conſcripta, & ſubſcripta vtraque parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtium, plenam probationem inducit, num. 95. ead.

Ratio, num 96. ead.

Declara, num. 97. ead.

An tertius exhibens chirographum debiti cum Clauſula, (A chi preſenterà il preſente ſcritto) poſſit in iudicio agere contra debitorem, dubitatur, num. 98. ead.

Author concludit pro affirmatiua, num. 99. ead.

Adiectus ſolutioni, licet ei rectè ſoluatur, regulariter tamen nullum agendi ius habet, num. 100. ead.

Fallit, ſi per creditorem fuiſſet traditum ſibi inſtrumentum, vel chirographum ipſius debiti, num. 101. ead.

Ratio ibidem.

Et hæc eſt veriſſima Concluſio, & indubitabilis, n. 102. ead.

Difficultas maxima conſiſtit in eo, an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibenti ipſummet chirographum exceptionem ſolutionis principali creditori factæ? numero 103. pag ead.

Pro reſolutione Author diſtinguit, num. 104. 105. & 106. pag ead.

Quæ quidem diſtinctio ſeruatur in praxi, num. 107. ead.

Pulchrum notabile in materia illorum verborum. (A chi preſenterà il preſente ſcritto) deducit ibi Author, numero 108. pag. 102

Pulchra dubitatio, num. 109. ead.

Reſoluitur per Carol. Bardelon. num. 110. & numeris duobus ſequentibus. ead.

Alius caſus præponitur per Rebuffum, num. 113. ead.
Alij etiam remiſſiuè, num. 114. ead.

LIBER TERTIVS.

De Epiſtola.

Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci, numero 1. pag. 104.

Epiſtola definitur ex authoris ſententia, num. 2. pag. 105.

Verba ipſius definitionis enodantur; num. 3. 4. & 5. ead.

Epiſtola aliter deſcribitur per Iuſtum Lipſium, numero 6. pag. ead.

Et aliter per Antonium Toſſeninum, num. 7. ead.
Et alio modo per Baldum, num. 8. ead.
Quæ definitio ex allatis melior ſit, author cogitandum relinquit, num. 9. ead.
Epiſtola vnde dicatur, declaratur, num. 10. ead.
Adducitur Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. Epiſtola prima, numero 11. pag. ead.
Epiſtola pertinet aut ad inducendam obligationem, aut probationem, num. 12. ead.
Epiſtola non obligat, num. 13. ead.
Et præcipuè, quando verba in ipſa prolata ſunt enunciata ad aulam potiùs, quàm ad forum, num. 14. ead.
Fallit; quotieſcumque inter abſentes mediante ipſa epiſtola aliquis celebrandus eſſet contractus, qui ſolo conſenſu perficeretur, num. 15. ead.
Ratio, num. 16. & 17. ead.
Donatio per epiſtolam poteſt celebrari, num. 18. ead.
Et præcipuè, quando ipſa res donata, & remiſſa reperiretur penes donatarium de voluntate donantis, num. 19. ead.
Procurator conſtituitur per epiſtolam, num. 20. ead.
Conſtitutum poteſt celebrari per epiſtolam.
Quemadmodum etiam compromiſſum, ibidem.
Epiſtola miſſiua tunc obligat, quando peruenit ad eum, ad quem fuit directa, num. 21. ead.
Et inducit validam confeſſionem, num. 22. pag. 106
Ratio, num. 23. ead.
Obligatio per epiſtolam licet non contrahatur, tamen ea inducta probatur, num. 24. ead.
Obligatio per epiſtolam contrahi poteſt contra cõſtituentem ſe ſoluturum pro alio, quando in perſona alterius obligatio iam erat contracta. num. 25. & 26. ead.
Epiſtola regulariter non probat, num. 27. ead.
Quando vt epiſtola probet, tractatur, docet Author, numero 28. ead.
Differentiam inter caſum, in quo epiſtola probet, & caſum in quo obliget, deducit Caſtrenſis, num. 29. ead.
Epiſtola tunc præcipuè non probat, quando ipſamet refert ſe ad aliam, quæ non exhibeatur, num. 30. ead.
Epiſtola tunc probat, quando eſt recognita per ſcribentem, & confeſſata, vel per teſtes comprobata, num. 31. ead.
Quinimo tunc paratam habet exequutionem, num. 32. ead.
In recognitione epiſtolæ facienda non requiritur exacta illa diligentia, quæ aliàs adhiberi ſolet, num. 33. ead.
Ratio, num. 34. & 35. ead.
Epiſtola non recognita, nec confeſſata, quinimò etiam negata, probat, quando ſignata reperitur priuato, ſolitoq; ſigillo ipſius ſcribentis, num. 36. ead.
Ratio, num. 37. ead.
Quanta autem fides, ſeu probatio oriatur, vide Menoch. & Maſcard. remiſſiuè, num. 38. ead.
Dictum num. 36. declaratur, num. 39. pag. ead. & num. 40. & 41. Subdeclaratur prout, num. 42. pag. 107
Pulchra proponitur dubitatio, num. 43. pag. 107
Reſoluitur per Authorem, num. 44. ead.
An ex litterarum comparatione in epiſtola facta plena, vel ſemiplena oriatur probatio, docet Author remiſſiuè, numero 45. ead.
Ad hoc vt deueniri poſſit ad litterarum comparationem in epiſtola, requiritur inter alia, vt nomen, & cognomen ipſius ſcribentis contineat, aliter non valet, num. 46. ead.
Alia dubitatio, num. 47. ead.
Reſoluitur, num. 48. & 49. ead.
Epiſtola plenè probat, quando in ipſa adeſt nomen, & cognomen ſcribentis, & nomen, cognomenq; eius, cui mittitur, num. 50. ead.
Epiſtola probat contra recipientem, num. 51. ead.
Item quoad ipſiuſmet ſcribentis intentionem declarandam, num. 52. ead.
Epiſtola ſcripta manu teſtatoris, declarat apertè, quænam fuerit eius voluntas, num. 53. ead.
Epiſtola ſcripta ante aliquem contractum, valet ad illius declarationem, num. 54. ead.
Epiſtola inducit ſaltem aliqualem præſumptionem, quæ quãta, ac qualis ſit, arbitrio iudicis relinquitur, num. 55. ead.
Epiſtola probat quoad ea, quæ pertinent ad officium ſcribentis, num. 56. ead.
Item contra producentem, num. 57. & 58. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentem, num. 59. ead.
Debet tamen ante omnia conſtare eam ſcriptam fuiſſe ab eo, cuius eſſe prætenditur, num. 60. pag. 108
Qualiter autem id contingat, explicat Author, nu. 61. ead.
Epiſtola tunc præcipuè probat contra ſcribentem, quando in ea inſerta fuit cauſa obligatoria, num. 62. 63. 64. & 65. pag. ead.
Et eſt generalis concluſio in quacunque ſcriptura publica, vel priuata, num. 66. ead.
Item tunc præcipuè probat, quando fuit ab ipſo mittente recognita, num. 67. & 68. ead.
Et quando habet ſuam debitam formam, num. 69. ead.
Quæ autem ſua ſit forma, docet ibi Author, nu. 70. 71. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentem, etſi careat data reſpectu temporis, & loci, num. 72. ead.
Et eſt indubitata concluſio, quidquid dixerit Viuius in ſuis Deciſionibus, num. 73. & 74. ead.
Ratio, num. 75. & 76. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentem, licet ipſamet careat ſubſcriptione ipſius ſcribentis, ſi tamen eiuſdem nomen contineat, num. 77. ead.
Idem iuris eſt, etſi ſolum ſubſcriptionem ipſius mittentis habeat, num. 78. & 79. ead.
Adde nil etiam referre, vtrum ipſa fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu tertij de ipſius tamen mandato, num. 80. pag. 109
Epiſtola probat contra ſcribentem, etiam quod in ipſa ſcribens vſus fuiſſet verbis enunciatiuis, nu. 81. & 82. ead.
Item contra eum probat, licet ipſamet epiſtola non contineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis, num. 83. ead.
Limita, quando mittens, vel ipſe, cui illa tranſmittitur, magna, & honorifica eſſet decoratus dignitate, nu. 84. ead.
Quinimo eſſet ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum, num. 85. 86. & 87. ead.
Per epiſtolam probatur affinitas contra ſcribentem, numero 88. ead.
Epiſtola contra ſcribentem ſuum operatur effectum non ſolum inter viuos, ſed etiam poſt eius mortem. Si tamen ipſius nomen contineat, num. 89. ead.
Epiſtola probat non ſolum contra ſcribentem, verum etiam contra ipſius hæredes, num. 90. ead.
Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit præſentata ei, cui mittitur, num. 91. Ratio, num. 92. ead.
Præſentatio epiſtolæ debet fieri de voluntate, & commiſſione ipſius ſcribentis, num. 93. ead.
Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, num. 24. & pulchrè, num. 95. ead.
Reſpondetur cuidam tacitæ obiectioni, num. 99. ead.

Digitized by Google

Animi perſeuerantia in eadem voluntate ſemper præſumitur, num. 97. ead.
Epiſtola contra ſcribentem non probat, quando eo iam vita functo, præſentata fuit, num. 98. ead.
Ratio, num. 99. pag. ead. & num. 100. vſque ad 104. p. 110
Et eſt veriſſimum iuris Axioma, num. 105. pag. 110
Quidquid ſubtiliter ſcripſerit Daniel Mollerus, n. 106. ead.
Multa notabilia colliguntur, num. 107. 108. 109. 110. & 111. ead.
Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit acceptata ab eo, ad quem exarata, & præſentata fuit, numero 112. ead.
Confeſſio emanans præſente parte, ſi acceptata non ſit, non nocet confitenti, num. 113. ead.
Filiusfamilias electus in patritium, non prius à nexibus patriæ poteſtatis cenſetur ſolutus, quam præſentatis litteris, ab eo acceptatis, num. 114. ead.
Litteræ producta ab eo, qui illas non acceptauit, non iuuant ipſum producentem, num. 115. ead.
Qui non accepta verba aduerſarij, non poteſt in illis ſe fundare, num. 116. ead.
Epiſtola pro ſcribente non probat, num. 117. ead.
Fallit, quando is cui ipſa epiſtola mittitur, ea accepta non contradixit, ſed tacuit, num. 118. ead.
Sic recipiens litteras continentes mandatum, cenſetur ipſum approbare, num. 119. pag. 111
Amplia, etiam ſi ſit mandatum de ſoluendo, num. 120. ead.
Et hæc eſt receptiſſima concluſio, num. 121. ead.
Quidquid ſcripſerit Corraſius, num. 122. ead.
Cautela Capol. ac Mattheſilani, ad fauorem creditoris pro extorquendo creditum à debitore deducitur, n. 123. ead.
Quam etiam ante eos probauit Bart. & ſequũtur infiniti alij, num. 124. ead.
Communis illa concluſio de qua ſupra, num. 118. pag. 110. comprobatur varijs fundamentis, num. 125. pag. ead. & num. 128. 129. 130. 131. & 132. pag. 112
Et præcipuè per text. in l. filiusfamil. ff. ad Macedon. quidquid dixerint P. de Caſtro, & Menoch. num. 126. p. ead.
Pulchra obſeruatio Polydor. Ripæ ad illum textum, numero 127. ead.
Declaratur prædicta communis concluſio varijs modis, de quibus ordinatè per Authorem, num. 133. & 134. ead. *vſque ad 177. incluſiuè.* pag. 113. 114. 115
Text. in d. l. filiusfamilias, in verſiculo, continuò, declaratur, num. 135. ead.
Intentio Ancharani, in Clement. 1. de procurator. declaratur per Menoch. num. 138. ead.
Epiſtola probat etiam pro ſcribente, quando in ipſa continentur duo connexa, vnum ſcilicet pro ipſo ſcribente, & alterum contra, num. 178. & vide num. 179. cum tribus ſequentibus. pag. 115
Pulchra proponitur dubitatio, num. 183. ead.
Opinio Mattheſilani deducitur, num. 184. ead.
Improbatur per Caccialupum, num. 185. ead.
Author relinquit cogitandum, num. 186. ead.
Epiſtola non probat contra tertium, num. 187. ead.
Amplia, vt procedat etiam in epiſtola Epiſcopi ſuo ſigillo munita, num. 188. ead.
Ratio, num. 189. ead.
Limitatur in litteris Campſorum, num. 190. ead.
Libri Campſorum fidem faciunt cõtra tertium, n. 191. p. 116
An epiſtola probet pro tertio? dubitatur, num. 192. ead.
Exemplum, num. 193. ead.
Verior opinio ſtat pro affirmatiua, num. 194. ead.
Et hanc ſequitur Author, num. 195. ead.
Ratio, num. 196. & 197. & vide num. 198. vbi Author ſe remittit. ead.

Dubitatur igitur Primò, an litteras alienas aperiens pœna falſi puniatur.

Litteras alienas aperiens quanam pœna regulariter afficiatur, num. 1. pag. 117
An aperiens litteras alienas pœna falſi puniatur? Plures caſus ſunt diſtinguendi, nu. 2. ead.
Primus quidem eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuati, ſed eas non legit; hoc in caſu pœna falſi abſque dubio minimè punitur, nu. 3. ead.
Amplia idem iuris eſſe, quando quis ſine dolo litteras ipſas aperuit, & legit, nu. 4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Secundus caſus eſt, quando quis aperuit litteras priuati, & eas ſolus legit, atque ita alteri non oſtendit, & hoc caſu ex communiori pęna criminis ſtellionatus extraordinaria arbitrio tamen iudicis punitur, nu. 6. ead.
Qui aperuit teſtamentum clauſum, licet alteri non oſtenderit, pęna falſi ordinaria multatur, nu. 7. & 8. ead.
Amplia etſi in ipſis litteris aliquid ſcriptum eſſet contra hunc aperientem, & legentem, adhuc enim ipſa pęna extraordinaria ſtellionatus locum ſibi vendicabit, n. 9. ead.
Quinimò aperiens ipſas litteras ſibi conſignatas, & alicui deſtinatas, & illas legens, tenetur actione iniuriarum, & ea actione conueniri poteſt per tranſmittentem, numero 10. pag. 118
Tertius caſus principalis eſt, quando quis aperuit litteras alicuius tertij, in quibus quidquam minimè extabat, ob quod aliquid detrimenti, vel iniuriarum ille pati poſſet, & hoc caſu nulla pœna ipſemet aperiens punitur, num. 11. ead.
Ratio, nu. 12. 13. & 14. ead.
Quartus caſus eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuatæ perſonæ, & eius aduerſario oſtendit in ipſius ſcribentis detrimentum; hoc in caſu ordinaria proculdubio punitur pœna falſi, num. 15. ead.
Amplia, vt actione iniuriarum conueniri etiam poſſit, numero 16. ead.
Item, quod in foro conſcientiæ commiſiſſe quoque dicatur peccatum mortale, nu. 17. quod tamen limita in duobus caſibus, num. 5. 21. 22. & 23. ead.
Amplia, etſi nullum damnum indè ſequatur, nu. 18. ead.
Non incidit tamen in excommunicationem, num. 19. ead.
Etiamſi aperta fuiſſent litteræ directæ Summo Pontifici, num. 20. ead.
Aperiens litteras alicuius priuati, & eas oſtendens alteri, quam aduerſario ipſius ſcribentis; ſi modo inde ei damnum intulit, pęna falſi ordinaria punitur, nu. 24. ead.
Contrarium multi, nu. 25. ead.
Et eſt verior ex Authoris ſententia, nu. 26. pag. 119
Patroni, vel procuratores pandentes iura ſuorum clientum aduerſarijs eorum, ſunt & ipſi ordinaria pœna falſi puniendi, nu. 27. ead.
Quintus principalis caſus eſt, quãdo quis lacerauit, vel combuſſit litteras ipſas, & tunc punitur pęna extraordinaria iudicis arbitrio, nu. 28. ead.
Quinimò condemnatur ad reſtitutionem omnium damnorum, & ad intereſſe, nu. 29. ead.

Dictum D. Deciani elucidatur,nu.30. ead.

Quando nominatur, vel infligitur pęna falſi,in dubio intelligitur de ordinaria,nu.31. ead.

Sextus caſus eſt, quando quis remoratur reddere litteras ei, cui mittuntur, quo caſu tenetur ad intereſſe erga mittentem, ſi aliquod fortaſſis is ex ea mora damnum fuerit perpeſſus,nu.32. ead.

Hoc idem ſtatutum eſt quoque reſpectu tabellariorum, qui ſerò nimis reddunt litteras,nu.33. ead.

Septimus eſt caſus, quando quis pigritia, viaq; conficiendæ tedio adductus,in itinere litteras alicuius priuati abijcit, vel arena obruit:& hoc caſu litteris repertis, extraordinaria pęna falſi punitur,num.34. ead.

Vltimus caſus eſt, quando ille, qui litteras alienas aperuit, & legit,aliquid forſan in ipſis correxit, abraſit, & immutauit, & tunc ſine dubio ordinaria pœna falſi puniendus eſt,num.35. ead.

Ratio,num.36.37.& 38. ead.

Aperiens litteras ſui Principis,in quibus de re ipſius graui tractetur,eaſq; hoſtibus ſuis patefaciens, poteſt multari, & pęna qua punitur reuelans ſecreta Principis, quæ eſt pęna capitis, item ordinaria pęna falſi, num.39.40.41.& 42. ead.

Aperiens litteras Principis, in quibus agatur de re perſona priuata, punitur in hoc, vt amplius audiri non poſſit, num.43. ead.

Et ſi clericus eſt, deponitur,num.44. ead.

Remouens ſigillum de litteris alicuius Principis punitur pęna falſi,num.45. ead.

Aperiens litteras alicuius Magiſtratus, vel Iudicis,quomodo puniatur non eſt eadem omnium ſententia, num.46. pag.120

Addentium ad deciſ.Guid.Pap. Ipſius Guid.Papæ,& Ioannis Fabri. Opiniones hac in re recenſentur, num.47.48.& 49. ead.

Author autem diſtinguit,nu.50.51.& 52. ead.

Aperiens acta iudicialia in ſui aduerſarij detrimentum punitur duplici pęna,prout ibi,num.53. ead.

Author remittit lectorem ad Baiard. & Colerum, numero 54. ead.

Ad hoc vt aperiens litteras alienas puniatur pęna falſi, vel ordinaria, vel extraordinaria, requiritur de neceſſitate dolus, vel culpa, aliter ab omni pęna tutus eſt, numero 55. ead.

Ratio,nu 56.57.& 58.vbi pulchrè. ead.

Et dolus iſte regulariter non præſumitur,ſed ab eo,qui illum allegat,clarè probandus eſt,nu 59. ead.

Multa notatu digna in materia doli afferuntur per authorem vſque in finem,nu.60. ead.

An falſificans litteras alienas, pęna falſi puniatur? Contingit ſecundo loco dubitare.

An falſificans litteras alienas pęna falſi puniatur? plures caſus ſunt diſtinguendi,nu.1. pag.121

Falſificans litteras Summi Pontif. ordinaria pęna falſi punitur,num.2. ead.

Quinimò cum ſuis fautoribus eſt excõmunicatus,nu.3. ead.

Et ſi clericus eſt, officijs, & beneficijs priuatus degradatur, & curiæ ſæculari puniendus traditur, num.4. ead.

Portius conſil.ſuo 7.num.20.adducitur,nu.5. ead.

Quot modis litteræ Summi Pontificis falſificari ſoleant, & poſſint,remiſſiuè,nu.6. ead.

Falſificans litteras Regias, vel cuiuslibet alterius Principis, ordinaria pęna falſi ſecundum terminos iuris punitur,num.7. ead.

Aliter autem ex Conſtitutionibus locorum particularium, num.8. ead.

Quid apud Gallos,In Regno Hiſpaniarũ, In Regno Neapolitano, In Statu Mediolani, Et ſub hoc Sereniſs.Dominio, obſeruetur,docet Author, nu.9.10.11.12. pag.ead.& num.13.& 14. pag.122

Falſificans litteras alicuius priuati, punitur pęna ordinaria falſi,num.15. ead.

Hoc intellige verum, quando falſum illud alteri detrimentum affert,nu.16. ead.

Cum autem nemini obeſt,maxima eſt inter Doct.altercatio, num.17. ead.

Author ſequitur opinionem Clar.Menochij,nu.18. ead.

An diſpoſitio l. ſi filiusfamil. ff.ad Macedonianum locum habeat in Criminalibus.

Depoſitio l.ſi filiusfamilias,ff.ad Macedonianum in criminalibus non eſt apta ad condemnationem, ſed dumtaxat ad torturam infligendam,nu.1. ead.

Ratio,num.2. ead.

Pulchra proponitur quæſtio,de qua ibi,nu.3. ead.

Reſolutio ex Vincentio Mancino,nu.4. ead.

Alia dubitatio proponitur,nu.5. pag.123

Deducitur opinio Hippolythi de Marſilijs, in d. dubitatio, num.6. ead.

Quæ tamen damnatur per M. Antonium Blanchum,numero 7.& 8. ead.

Alia excitata quæſtio,nu.9. ead.

Reſoluitur per M.Antonium Eugenium,nu.10. ead.

Nuntij portantes litteras,vel ambaſciatas alicuius alteri,de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pœna homicidij,non ſecus,ac illud faciens? dubitatur,num.11. ead.

Concluſio ſtat pro affirmatiua,num.12. ead.

Ratio,num.13. pag.124

Præſtans opem, vel auxilium delinquenti ante delictum, vt ipſum committat,an puniatur eadem pœna,qua ipſe delinquens? videndus Farinac.remiſſiuè,nu.14. ead.

An inter abſentes per epiſtolam fideiuſſores validè obligentur.

Fideiuſſores per epiſtolam inter abſentes minimè obligari validè poſſunt,num.1. pag.124

Rationes pulchrè afferuntur,num.2.& 3.cum ſequentibus, vſque ad 15.incluſiuè, p.124.& p.125

Obiectio & ſolutio ibid.nu.16. ead.

Alia obiectio,num.17.& 18. ead.

Solutio,nu.19.20 21.& 22. ead.

Fideiuſſor per epiſtolam inter abſentes ex conſuetudine validè obligatur,num.23. ead.

Sic obſeruatur in germania,num.24. ead.

Et ſic in Hiſpania,num.25. pag.126

Et hoc præcipuè procedit inter Mercatores,nu.26. ead.

Et quando in epiſtola ipſa miſſa a creditorem, & ab eo acceptata inſertum fuit iuramentum,nu.27. ead.

Iuramentum ſupplet præſentiam partis,nu.28. ead.

Confeſſio extraiudicialis facta abſente parte,nocet, & probat,ſi additum fuerit iuramentum,nu.29. ead.

Diſpoſi-

Diſpoſitio ſtatuti Patauini ſub Rubrica de Alienationibus, & obligationibus, incipit Statuimus, deducitur, numero 30. ead.

Emptio, an venditio, an per epiſtolam celebrari poſſint?

Emptio, ac venditio per epiſtolam celebrari queunt, num. 1. & 2. pag. 126
Ratio, num. 3. 4. 5. & 6. ead.
Pulchra quæſtio proponitur, num. 7. ead.
Reſoluitur per Doct. remiſſiuè, nu. 8. ead.

Societas an iniri poſſit per epiſtolam?

Societas per epiſtolam iniri poteſt, nu. 1. pag. 126
Ratio, nu. 2. & 3. pag. 127
Societas contracta per epiſtolam probari poteſt, nu. 4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Subamplia etiam per quamlibet aliam ſcripturam priuatam, num. 6. ead.

Locatio, & conductio an per epiſtolam celebrari poſſint.

Locatio per epiſtolam celebrari poteſt, nu. 1. pag. 127
Fundamenta, num. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ead.
Item celebrata per eamdem probari poteſt, nu. 8. ead.

Depoſitum an per epiſtolam probari poſſit?

Depoſitum probari poteſt per epiſtolam, nu. 1 pag. 128
Probatur etiam per confeſſionem ipſius depoſitarij, num. 2. & 3. ead.
Intellige quoad præiudicium ipſius confitentis, non autem tertij, num. 4. ead.
Ratio diuerſitatis, num. 5. ead.
Depoſitum confeſſatum non gaudet priuilegijs veri depoſiti, num. 6. ead.
De materia iſta vide Doctores remiſſiuè, num. 7. ead.

Ceſſio iurium, & actionum, an per epiſtolam fieri poſſit?

Exemplum, num. 1. pag. 128
Ceſſio iuris per epiſtolam fieri poteſt, num. 2. ead.
Ratio, num. 3. ead.
Et hanc Concluſionem infiniti ſequuti ſunt, nu. 4. ead.

Pactum an per epiſtolam confici poſsit?

Pacta, & conuentiones per epiſtolam confici poſſunt, numero 1. & 2. pag. 129
Ratio, num. 3. Obiectio, nu. 4. ead.
Solutio, nu. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. ead.
Illatio, num. 11. ead.
An dum mittitur nuncius, vel epiſtola, mandatum, vel conſenſus reuocari poſſit? videndus Cunon remiſſiuè, numero 12. ead.
Nuncius, vel epiſtola in pactis, & contractibus expreſſis inter abſentes celebrandis non requiritur multis in caſibus relatis remiſſiuè per Cunonem de pactis, num. 13. ead.
Pacta tacita inter abſentes, confici etiam poſſunt citra nuncium, vel epiſtolam, propter aliquod factum interueniēs, ac iuris præſumptione, nu. 14. ead.
Pactum initum probari etiam poteſt per epiſtolam, numero 15. ead.
Quemadmodum etiam per quamlibet aliam ſcripturam priuatam, num. 16. ead.

Donatio inter viuos, an per epiſtolam inter abſentes rectè celebrari poſsit?

Donatio inter viuos per epiſtolam inter abſentes celebrari poteſt, num. 1. pag. 130
Et hæc eſt indubitata Concluſio, nu. 2. ead.
Ratio, num. 3. & 4. ead.
Illationes, nu. 5. 6. 7. & 8. ead.
Ampliatur ſupradicta Concluſio, num. 9. & 10. ead.
Donatio inter viuos (olim) per epiſtolam rectè conſtituebatur, ſi incepiſſet à traditione, ſecus ſi à promiſſione, num. 11. pag. 131
Cur Author dixerit olim explicat, nu. 12. ead.
Donatio inter viuos ſolo conſenſu per pactum nudum perfici poteſt, num. 13. ead.
De materia donationis inter viuos celebratæ inter abſentes per epiſtolam, latè Gomez. Variarum Reſolutionum, numero 14. ead.
Donatio inter viuos poteſt probari per ſcripturam priuatam ab ipſo donatore recognitam, num. 15. ead.

An donatio cauſa mortis per epiſtolam celebrari poſsit inter abſentes?

Donatio cauſa mortis requirit donatarij præſentiam, vt valeat, num. 1. & 2. ead.
Iſta donatio poteſt celebrari per epiſtolam inter abſentes, num. 3. ead.
Ratio, num. 4. ead.

Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, an per epiſtolam fieri poſsit?

Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, fieri poteſt per epiſtolam, nu. 1. 2. 3. & 4. pag. 132
Probatur mandatum per epiſtolam in delictis, nu 5. ead.
Quemadmodum & per ſubſcriptionem, nu. 6. ead.
An mandatum procuratorium probari poſſit per epiſtolam? conclude, quòd ſic, num. 7. ead.
Opinio Imolæ deducitur, num. 8. ead.
Reprobatur, num. 9. 10. & 11. ead.
Quomodo adhibebatur fides litteris procuratorem conſtituentis quoad mandatum ipſum procuratorium probandum, num. 12. ead.
Docet Bart. num. 13. 14. & 15. ead.
Mandatum an per litteras probari poſſit, remiſſiuè Maſcardus, nu. 16. pag. 133

An conſtitutum per epiſtolam celebrari poſsit?

Conſtitutum per epiſtolam celebrari poteſt, num. 1. ead.
Ratio, num. 2. ead.
Amplia, num. 3. ead.
Obiectio, num 4. ead.
Solutio, num. 5. & 6. ead.

An cu-

An curator ad lites per epiſtolam inter abſentes conſtitui poſſit?

Curator ad lites per epiſtolam inter abſentes nequit conſtitui, num. 1. ead.
Ratio, num. 2. & 3. ead.
Idem iuris de tutore, num. 4. ead.
Subamplia, num. 5. pag. 134
Tutor actorem conſtituere poteſt etiam ſine cauſa; Latius tamen eſt vt cum cauſa eumdem elegat, nu. 6. & 7. ead.
Actoris officium finitur officio tutoris finito, nu. 8. ead.

Compromiſſum inter àbſentes, an per epiſtolam celebrari poſſit?

Compromiſſum per epiſtolam celebrari poteſt. Ratio, ibid. *num. 1.* ead.
Amplia, num. 2. ead.
Si prorogatio facienda ſit ab arbitro electo? quid iuris, dubitatur, num. 3. ead.
Solutio, num. 4. & 5. ead.

Feudum, an per epiſtolam relinqui poſſit?

Feudum per epiſtolam relinqui poteſt, nu. 1. pag. 135
Fundamenta, num. 2. 3. 4. & 5. cum ſeqq. vſque ad 17. excluſiuè. ead.
Et hæc eſt veriſſima Concluſio, num. 17. ead.
Pulchra quæſtio proponitur, num. 18. ead.
Reſoluitur per Carol. Ruinum, num. 19. ead.

Contractus emphyteuticus, an per epiſtolam celebrari poſſit?

Exemplum, quomodo contractus emphyteuticus per epiſtolam celebrari queat, nu. 1. ead.
Fundamenta, quibus fundatur iſthæc Concluſio, nu. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. pag. 136
Iure Regio DD. Hiſpanorum, an ſcriptura debeat intercedere in ipſo contractu emphyteutico; & an debeat eſſe publica? docet Author, num. 8. 9. & 10. ead.

Aditio hæreditatis an per epiſtolam fieri poſſit?

Aditio, & repudiatio hæreditatis à pari procedunt, numero 1. ead.
Hæreditatis recuſatio per epiſtolam fieri poteſt, nu. 2. ead.
Et an aditio hæreditatis per epiſtolam fieri poſſit, probatur pluribus medijs, de quibus, nu. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. ead.

Hæreditas alicuius, an per epiſtolam recuſari poſſit?

Alicuius hæreditas per epiſtolam repudiari poteſt, num. 1. 2. & 3. pag. 137
Ratio, num. 4. & 5. ead.

Fideicommiſſum an per epiſtolam relinqui poſſit?

Fideicommiſſum per epiſtolam relinqui poteſt, nu. 1. ead.
Ratio, num. 2. & 3. ead.
Notabilia, num. 4. & 5. ead.

Legatum an per epiſtolam relinqui poſſit?

Legata, & fideicommiſſa exæquata ſunt, num. 1. ead.
Legata per epiſtolam relinqui poſſunt, num. 2. & 3. ead.
Notabile, num. 4. pag. 138
Legatum nutu etiam relinqui poteſt, nu. 5. ead.

An codicilli celebrari poſſint per epiſtolam?

Codicilli celebrari poſſunt per epiſtolam, num. 1. 2. & 3. pag. 138
Epiſtola tamen illa debet continere quinque teſtes, numero 4. ead.
Quemadmodum, & qualibet alia vltima voluntas, numero 5. ead.
Obiectio de l. littera, ff. de iure codicillorum, num. 6. ead.
Solutio, num. 7. ead.

Libertas an per epiſtolam dari poſſit?

Libertas per epiſtolam dari poterat, nu. 1. ead.
Quomodo id contingeret, edocet Author. nu. 2. & 3. ead.

Præſentatio facta à patrono per litteras an valeat?

Præſentatio facta à patrono per litteras, valet, nu. 1. ead.
Præſentandus tamen debet eſſe præſens, num. 2. pag. ead. *& num. 3.* pag. 139
Quod fallit, ſi notus ſit, num. 4. pag. 139

An ſponſalia per epiſtolam celebrari poſſint?

Sponſalia per epiſtolam celebrari poſſunt, nu. 1. & 2. ead.
Ratio, num. 3. & 4. ead.
Notabilia, num. 5. 6. 7. & 8. pag. 140

Matrimonium an per epiſtolam contrahi poſſit?

Matrimonium per epiſtolam contrahi poteſt, nu. 1. ead.
Ratio, nu 2. 3. 4. 5. & 6. ead.
Et hæc Concluſio ante Tridentinam Synodum, nullam patiebatur difficultatem, nu. 7. & nu. 14. ead. & pag. 141
Si ante præſentationem epiſtolæ, mittentem ipſum pœniteat, licet reuocatio illa non intimetur nuncio, vel epiſtolam ipſam recipienti, obligatio tamen impeditur, nu. 8. ead.
Secus eſt reſpectu procuratoris ſpecialiter ad id conſtituti, num. 9. ead.
Ratio differentiæ, nu. 10. ead & nu. 11. pag. 141
Vtrum neceſſarium ſit, vt recipiens epiſtolam conſenſum explicet. reſcribendo mittenti, vel potius ſatis ſit cuicumque exprimere conſenſum, docet Sanchez, nu. 12. ead.
Videndus Alphonſus à Veracruce, in ſuo Speculo Coniugiorum, num 13. ead.
An poſt Concilium Tridentinum matrimonium per epiſtolam celebrari poſſit? dubitatur, nu. 15. ead.
Sanchez ac alij, concludunt pro affirmatiua; licet Sanazarius ſubdat huiuſmodi matrimonium eſſe periculo plenum, num. 16. & 17. ead.
Explicantur Caſus, in quibus etiam poſt Concilium Tridentinum, celebrato per epiſtolam matrimonio, poteſt vtriuſque contrahentis conſenſus apparere, num. 18. 19. 20. & 21. ead.

An

Digitized by Google

An matrimonium contractum per epiſtolam, ſit Sacramentum? videndus Sanchez, nu.22. ead.
An matrimonium contractum per epiſtolam probari poſſit? conclude, quòd ſic, ibid. nu.23. ead.
Notabilia, nu.24.25.26. pag. ead. & nu.27. pag.142

An Conſanguinitas, ſiue neceſſitudo, per epiſtolam probari poſſit?

Exemplum, num.1. ead.
Conſanguinitas minimè probatur per epiſtolam, num.2. & num.13. ead.
Ratio, num.3. & 4. ead.
An ex epiſtola oriatur probatio, diſtingue, num.5. & 6. ead. *& nu.7.8.9.10.11.12.* pag.143
Verba Hugon. Donelli referuntur, nu.14. ead.
Per epiſtolam non probatur, nec agnatio, nec cognatio, numero 15. ead.
Item nec filiatio, num.16. ead.
Ratio ibidem, num.17. & 18. pag.144
Quemadmodum nec fraternitas, & ſororitas, nu.19. ead.
Conſanguinitas, vel neceſſitudo probatur per epiſtolam ſaltem præſumptiuè, quæ præſumptio transfert onus probandi contrarium in aduerſarium, numero 20. & 21. ead. *& 48.* pag.146
Et hæc eſt recepta Concluſ. num.22. & 23. ead.
Contrarium tenuerunt quamplurimi relati ſub numero 24. & 28. ead.
Fundamenta, quibus mouentur, nu.25.26. & 27. ead.
Priori opinio affirmatiua retinetur, num.29. pag.145
Reſoluuntur contraria, num.30.31. & 32. ead.
Quædam opinio P. GilKeni deducitur in hoc propoſito, numero 33. ead.
Eius fundamentum, num.34. ead.
Reijcitur dicta opinio per Authorem, nu.35. ead.
Fundamentum eius, nu.36. ead.
Solutio rationis GilKeni, nu.37. ead.
Refellitur opinio Maſcardi, num.38. ead.
Conſideratur authoritas Rolandi à Valle, nu.39. ead.
Iiſdem modis probatur fraternitas, quibus filiatio, num.40. pag. ead.
Alia doctrina Maſcardi refertur, num.41. ead.
Reprobatur per Authorem, num.42. pag. ead. & num.43. pag. 146
Quaſi poſſeſſio fraternitatis ad hoc vt per epiſtolam inducatur, nominatio fieri debet per verba clara, & diſpoſitiua, & conuenientia ipſi fraternitati, num.44.45.46. & 47. ead.
Filiatio probatur præſumptiuè per epiſtolam, nu.49. ead.
Subamplia, num.50. ead.
Quomodo autem ſupradicta Concluſio procedat, videndi Doctores remiſſiuè, num.51. & 52. ead.
Qualibet conſanguinitas, & parentela probatur præſumptiuè per epiſtolam, nu.53. ead.
Cuiuslibet materiæ quaſi poſſeſſio inducitur per epiſtolam, num.54. ead.
Declara, num.55. ead. & nu.56. pag.147
Vtrum filiationis, & conſanguinitatis quaſi poſſeſſio, quæ per nominationem factam in epiſtola inducitur, ſufficiat in deciſorijs petitorij? pulchra eſt dubitatio, nu.57. ead.
Verior eſt opinio affirmatiua, nu.58. ead.
Contrarium plurimi tenuerunt, nu.59. ead.
Conſanguinitas, ſiue neceſſitudo per epiſtulam benè probatur contra ſcribentem, nu.60. ead.
Author ſe remittit ad ſcripta de Verbis Enunciatiuis, numero 61. ead.

Ceſſio bonorum per debitorem inopem, in abſentia ſuorum creditorum, an per epiſtolam fieri poſſit?

Ceſſio bonorum per debitorem inopem per epiſtolam fieri poteſt, num.1. pag.148
Ratio, num.2. & 3. ead.
Cedens bonis, de iure non efficitur infamis, nu.4. ead.
Et multo minus qui cedit per epiſtolam, nu.5. ead.
Intellige, quod infamiam iuris, non autem facti, nu.6. ead.
Ex conſuetudine cedens bonis, efficitur infamis, nu.7. ead.
Romæ, Papiæ, Lugduni, In Regno Neapolitano, In Regno Siciliæ, Mediolani, Ferrariæ, apud Auenionenſes, In Ciuitate Arimini, In hac alma vrbe Patauia, Bergomi. Quid obſeruetur, quando aliquis vult cedere bonis, edocet author, a nu.8. vſque ad nu.18. pag.148. & p.149.
Statuta diſponentia, quòd cedens bonis percutiat ter natibus lapidem, dicendo: Cedo bonis, & alia, & quòd efficiatur infamis, an valeant, nu.19. ead.
In hoc Doctores minimè conueniunt, nu.20. ead.
Negatiua tenuerunt plurimi, nu.21. & 22. ead.
Fundamenta, nu.23. ead.
Contrarium ſenſere P. Iacobus Aurelianenſis, & Matthæus Brunus, num.24. ead.
Author cogitandum relinquit, nu.25. ead.

De Litteris Cambij.

Multæ ſunt ſpecies litterarum, ſeu epiſtolarum, num.1. pag.150.
Principium demonſtrationis eſt, quod quid eſt, & communia prius diſcere, atque ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere, num.2. ead.
Cambium definitur, num.3. & 4. ead.
Cambium duplex eſt, ſiccum, & reale, nu.5. pag.151
Cambium ſiccum quid ſit, Et cur ita dicatur, explicatur, numero 6. & 7. ead.
Cambium ſiccum dupliciter committitur, nu.8. & 9. ead.
Et vtrumque eſt prohibitum, nu.10.11. & 12. ead.
Cambia ſicca ſunt prohibita per Conſtitutiones Pij IIII. & Pij V. nu.13. ead.
Item in Regno Luſitaniæ per Pragmaticam Regis Sebaſtiani, num.14. ead.
Item per decreta Caroli V. & Philippi Regis Hiſpaniarum, num.15. ead.
Item per Senatuſconſultum maioris Conſilij huius Sereniſs. Dominij, nu.16. ead.
Partes latæ in excelſo Conſilio Rogatorum, circa materiam Cambij recenſentur, nu.17. ead.
Cambia ſicca ſunt damnata, etiamſi fiant pro ſubueniendo alicuius in indigentijs, & proprio opere faciendo, numero 18. ead.
Cambium reale quid ſit, explicatur, nu.19. ead.
Cambium reale duplex eſt, minutum, & per litteras, numero 20. ead.
Cambium reale minutum deſcribitur, nu.21. ead.
An ſit licitum, nec ne, multi contendunt, nu.22. ead.
Quod ſit permiſſum, eſt verior opinio, nu.23. pag.152
Ratio, num.24. & 25. ead.

Cur dicatur reale, Cur minutum, explicatur, numero 26. & 27. ead.

Cambium reale per litteras quid ſit, deſcribitur, nu. 28. ead.

Cur vocetur reale, Et cur per litteras, explicatur, num. 29. & 30. ead.

Cambium reale per litteras tribus modis conficitur, numero 31. ead.

Iſti modi ſingillatim explicantur, & de eorum validitate, vel inualiditate diſſeritur, nu. 32. 33. 34. 35. & 36. vſque ad 45. incluſiuè. ead.

Pulchra proponitur quæſtio, nu. 46. pag. 153

Reſoluitur ex ſententia Gabriel. conſilio ſuo 158. in 2. numero 47. ead.

Alia excitatur controuerſia, nu. 48. ead.

Pro reſolutione videndus Nauar. conſil. 32. lib. 5. de vſur. vol. 2. nu. 49. ead.

Cambium in dubio ſemper præſumitur reale, non ſiccum, num. 50. ead.

Ratio, num. 51. ead.

An ex litteris Cambij obligatio, & probatio inſimul oriatur? Ambigitur, nu. 52. ead.

Concluſio ſtat pro affirmatiua duobus tamen concurrẽtibus, videlicet, quod & materia patiatur, & quod loquantur diſpoſitiuè, num. 53. 54. & 55. ead.

Litteræ Cambij reuocari minimè poſſunt, antequam ſoluatur id, quod ſcriptum fuit, nu. 56. ead.

Exemplum, num. 57. ead.

Ratio, nu. 58. pag. ead. & nu. 59. pag. 154

Declara, quando tales litteræ ſunt diſpoſitiuæ, ſecus ſi ſimplicis mandati, nu. 60. ead.

Ex litteris Cambij oritur obligatio, quando ſunt diſpoſitiuæ, ſecus ſi enunciatiuè loquantur, nu. 61. ead.

Ex litteris Cambij oritur probatio ſolummodo contra ſcribentem, num. 62. ead.

Amplia, vt ex ipſis litteris Cambij contra ipſummet ſcribentem probatio inducatur non ſolum pro eo, ad quem directæ ſunt, ſed etiam pro tertio, nu. 63. ead.

Et præcipuè pro eo, cui ſoluẽdum erit cambium, nu. 64 ead.

Ratio, num. 65. & 66. ead.

Litteræ Cambij contra eum, cui diriguntur, neque obligationem, nec probationem inducunt, niſi acceptentur, quibus tamen acceptatis, remanet obligatus, nu. 67. ead.

Ratio, num. 68. 69. 70. & 71. ead.

Litteris cambij acceptatis, periculum erit illius, cui ſoluenda eſt pecunia, num. 72. ead.

Ratio, num. 73. & 74. ead.

Et de hoc nulla poteſt eſſe dubitatio, nu. 75. ead.

In Ciuitate tamen Genuæ contrarium obſeruatur inter mercatores, num. 76. ead.

Et iſta mercatorum obſeruantia inter eos facit ius, numero 77. ead.

Litteræ cambij tunc demum contra ſcribentem & probationem, & obligationem inducunt, quando ipſemet ſcribens tempore, quo ad eum, cui erant directæ, fuerunt traditæ, ac conſignatæ, diuturna huius lucis vſura fruebatur, ſecus ſi è vita migraſſet, nu. 78. ead.

Litteræ cambij tunc demum acceptatæ, ac approbatæ dicuntur, quando ſunt lectæ, & receptæ, & in contrarium proteſtatum minimè fuerit, nu. 79. pag. 155.

Campſores acceptantes litteras cambij, non poſſunt poſtea ſolutioni contradicere, etiam ſi mercator qui litteras ſcripſit, pendente termino ſolutionis decoxerit dummodo fuerint ab eo retentę, num. 80. ead.

Mercator recipiens litteras cambij, & eis lectis, ponens eas inter alias, puta in Filcia, & non contradicens, videtur illas acceptaſſe, & ſe obligaſſe ad contenta in eis, & non poterit eum poſtea pœnitere, & recuſare in illis contenta, nu. 81. ead.

Cautela prudentum Campſorum recenſetur, nu. 82. ead.

Accipiens litteras cambij cum proteſtatione, & poſtea ſimpliciter ſoluens, cenſetur ſolmiſſe iuxta formam litterarum, cum proteſtatione, nu. 83. ead.

De litteris cambij: Contra quem ſit dirigenda actio litteris cambij caſu amiſſis, ad petendam pecuniam illis contentam.

Litteris cambij caſu amiſſis, agendum eſſe contra illum, penes quem fuerat factum depoſitum, liberando tamen ipſum mercatorem ab ipſis litteris per publicum, & ſollemne inſtrumentum. Reſpondit Baldus, nu. 1. ead.

Eum ſequitur Iaſ. nu. 2. ead.

Et communiter omnes Scribentes, num. 3. ead.

Author autem pro veriori reſolutione diſtinguit, nu. 4. & 5. cum ſeq. vſque in finem, pag. 156.

An pro litteris cambij competat regulariter priuilegium hypothecæ.

Pro littteris cambij de iure communi non competit priuilegium hypothecæ, num. 1. ead.

Subſcribens ſe litteris cambij, vel ſchedulæ, quam bancheriam appellant, in qua fiat per debitorem promiſſio de ſoluendo ſub obligatione generali bonorum, non ideo minus ſe obligat, nec vllo modo contrahitur pro dicto debito hypotheca, niſi id in ſubſcriptione expreſſum ſit, nu. 2. ead.

Ratio, num. 3. 4. & 5. ead.

Ex conſuetudinibus, & ſanctionibus particularium locorum pro litteris cambij datur hypotheca, nu. 6. ead.

Sic enim reſpectu cambij veri, & realis, diſpoſitum eſt per ſtatuta Mediolani, nu. 7. pag. 157

Per Statutum Auinionenſe litteræ cambij habent hypothecam à die recognitionis, nu. 8. ead.

Quęnam actio pro litteris cambij concedatur.

Nemo ſine actione experitur, nu. 1. ead.

Pro litteris cambij actio mandati regulariter competit, numero 2. ead.

Et dicitur perſonalis, vt illa, quæ oritur ex contractu, vel quaſi, nu. 3. ead.

Cambium eſt contractus, num. 4. ead.

Sed an ſit nominatus, vel innominatus, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, nu. 5. ead.

Author nominatum eſſe opinatur, nu. 6. ead.

Ratio, num. 7. ead.

An litteræ cambij de iure communi exequutionem habeant paratam?

An litteræ cambij de iure exequutionem habeant paratam? dubitatio non eſt mediocris inter Doctores, nu. 1. p. 158

Fundamenta pro affirmatiua opinione, numero 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ead.

Authores, qui hanc opinionem inſequuti ſunt, adducuntur, num. 8. ead.

Qui

Qui negatinam tenuerunt,commemoranetur,num.9. ead.
Fundamenta pro hac parte,nu.10.11.12.& 13. ead.
Et hac opinio veriori videtur Authori,num.14. ead.
Ex forma ſtatutorum mercantilum tales litteræ habent exequutionem paratam,num.15. ead.
Et talis conſuetudo apud eos obſeruatur,nu.16. pag.159
In regno Siciliæ tales litteræ habent exequutionem paratam,num.17. ead.
Sed an id procedat tam contra ſcribentem, quam contra litteras ipſas accipientem,videndus Garzia deciſ.9.vol.1. num.18. ead.

De litteris credentialibus,ſeu fide,vel quòd idem eſt, aſſertorijs.

Litteræ credentiales,quæ ſint,Et cur adinuentæ,pulchrè eno dat author,nu.1.2.& 3. pag.161
An ex litteris credentialibus contra ſcribentem oriatur probatio: duo caſus ſunt diſtinguendi,nu.4. ead.
Litteræ credentiales generalibus verbis conſcriptæ non obligant neque probant contra ſcribentem,nu.5. ead.
Ratio ibidem,num.7.& 8. ead.
Exemplum,nu.6. ead.
Fallit in nonnullis caſibus, nu.9. p.ead.de quibus vſque ad nu.17.incluſiuè. pag.162
Litteræ credentiales ſpecialitatem quandam continentes, probant contra ſcribentem,nu.18.& 20. ead.
Exemplum,num.19. ead.
Amplia, vt id magis procedat, quando conſcriptæ eſſent à Principe,& ſigillo ſuo authentico roboratæ, nu.21. ead.

De litteris Commendatitijs.

Litteræ commendatitiæ quæ ſint,deſcribuntur,nu.1. ead.
Litteræ commendatitiæ non obligant ſcribentem,numero 2. & 3. ead.
Et hæc eſt veriſſima opinio,nu.4. pag.163
Fallit primò quo ad nobilitatem probandam,nu.5. ead.
Item quando in ipſis litteris commendatitijs continetur aliquid certi,nu.6. ead.
An ex verbis teſtatoris commendatitijs inducatur legatum,vel fideicommiſſum,ſi teſtator commendet aliquem hæredi. videndi Doct.remiſſiuè,nu.7. ead.
De litteris commendatitijs fit etiam in iure Pontificio ſæpè mentio,prout recenſet Author ex aliorum ſententia, vſque in finem,num.8. ead.

De litteris Amatorijs.

Adulteria ſunt difficilis probationis, ſicut & alij prohibiti concubitus,nu.1. ead.
Et ob id coniecturis, ac præſumptionibus rectè probari poſſunt,nu.2. ead.
An ex litteris amatorijs adulterium fuiſſe commiſſum rectè probari poſſit, dubitatur,nu.3. ead.
Communis ſententia ſtat pro affirmatiua, nu.4. ead.
Ratio,num.5. pag.164
Opinio Clar. Menochij hac in re deducitur, quam ſequitur Author,nu.6.& 8. ead.
Litteræ amatoriæ non probant matrimonium contractum, ſed bene contrahendum,nu.7. ead.
Quædam opinio Thomæ Sanchez deducitur, numero 9. & 10. ead.
Reprobatur per Authorem,nu.11.& 12.cum ſeqq. vſque in finem. ead.

De Epiſtola exhortatiua.

Epiſtola exhortatiua non probat conſenſum ſcribentis ſibi præiudicialem,num.1. pag.165
Ratio ibidem.
Limitatur iſta Concluſio in quodam caſu,ſuper quo reſpondit Socin.conſil.291.nu.7.cum ſeqq.nu.2. ead.
Caſus recenſetur,nu.3. ead.
Socinum ſequuti ſunt communiter Scribentes,nu.4. ead.
An ex his verbis inſertis in epiſtola: Noli dubitare hoc facere,quia nolo,quod ex eo damnum aliquod patiaris, inducatur obligatio ad præſtationem indemnitatis, dubitatur,num.5. ead.
Alexander pro negatiua,num.6. ead.
Author eſt oppoſitum, nu.7. ead.
Ratio,num.8.& 9. ead.
Opinio Authoris eſt communiter recepta,nu.10. ead.

De Litteris Teſtimonialibus.

Litteris teſtimonialibus plena fides adhibetur,nu.1. ead.
Notariatus probatur per litteras teſtimoniales legalitatis Notarij per ordinarium loci domicilij ipſius Notarij conceſſas,quæ habeant Sigillum, & alia ſolita requiſita, & nu.2.3.pag.165.& ſeq.
Contrarium ſenſit Paulus de Caſtro, nu.4. pag.166
Cuius opinionem in puncto iuris eſſe veriorem atteſtatur Decius,nu.5. ead.
Priorem ſequitur Author,nu.6. ead.
Fundamenta Caſtrenſis reſoluit Hippolyt.de Marſilijs, numero 7. ead.
Declaratur tamen ſupradicta opinio retenta varijs modis, de quibus, & numeris ſequentibus vſque in finem, numero 8. ead.

De Litteris Inducialibus, ſeu Dilatorijs, vel Moratorijs.

Litteræ Inducíales poſſunt à Principe regulariter concedi debitoribus, ad differendam ſolutionem debiti, numero 1. pag.167
Taleſq; litteræ apud Italos ſunt in vſu, nu 2. ead.
Et hæc eſt ſententia receptiſſima, quicquid dixerit Natta, num.3. ead.
Amplia,vt etiam ſine peccato,& de honeſtate iuſtitiæ concedi poſſunt,num.4.& 5. ead.
Non poſſunt autem concedi, cum debitum eſt iuratum, numero 6. ead.
Ratio,num.7 pag.ead.& nu.8.& 9. pag.168
Contrarium multi,num.10. ead.
Prior tamen opinio vti verior per Authorem retinetur,numero 11. ead.
Saluum conductum impetrans,ne à debitoribus moleſtetur, non defenditur, cum debitum eſt iuratum, numero 12. & 13. ead.
Statutum Patauinum ſub Rubrica, de Fugitiuis, in cap. Dominus Poteſt. declaratur,nu.14. ead.
Induciales litteræ poſſunt concedi contra debitum iuratum à Summo Pontifice debitoribus,nu.15. ead.
Ratio, ibidem.

Quod

Digitized by Google

Quod tamen non procedit in Epiſcopo,nu.16. ead.
Neceſſe eſt tamen, vt expreſſam in ipſis litteris mentionem dictus Summus Pontifex de iuramento faciat, numero 17. ead.
Ratio ibidem.
Item conceduntur contra dictum debitum iuratum, quando ita conſuetudine receptum eſſet,nu.18. ead.
Ratio,num.19.& 20. ead.
Et aduerte, quod ita ex conſuetudine apud omnes obſeruatur,num.21. ead.
Quinimò Dec. de hoc amplius non eſſe diſputãdum ſcriptum reliquit,num.22. ead.
Apud Gallos, In Parlamento, ac curia Delphinali, In Regno Neapoli,In Regno Siciliæ, Aquitaniæ, In patria Pedemont. ita de conſuetudine obſeruari legimus, a nu.23. vſque ad nu.28.incluſiuè. ead.
Hæc tamen conſuetudo vti improba damnatur per Gaſparem Tiſſaur.nu.29. ead.
Litteræ induciales debitoribus minimè prodeſſe poſſunt, ſi proceſſerit condemnatoria ſententia,num.30. ead.
Siue ſit ſententia Senatus,ſiue cuiuslibet alterius Principis, quidquid dixerit Cuch.nu.31. ead.
Ratio,num.32.33.& 34. ead.
Amplia,idem iuris eſſe, ſi ſententia de proximo pariter ferenda eſſet,nu.35. pag.169
Ratio,num.36. ead.
Hoc tamen declara,& intellige,prout ibi, & num.38. cum duobus ſeqq.nu.37. ead.
Litteræ induciales debitori non conceduntur, cum debitum eſt inficiatus,nu.41. ead.
Ratio,num.42. ead.
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Pariſ. conſilio ſuo.100.in 3.nu.43. ead.
Statuti noſtri diſpoſitio ſub Rubr.de citationibus,cap.ſi quis citatus,deducitur,nu.44. ead.
Litteræ induciales debitori minimè concedi poſſunt, quando cum iuramento illis renunciauit,nu.45. ead.
Ratio,num.46. ead.
Declara,num.47. ead.
Item non conceduntur, cum debitum eſt fiſcale,nu.48. ead.
Saluum conductum impetrans nõ defenditur, cum debitum eſt fiſcale,nu.49. ead.
Statutum noſtrum Patauinum ſub Rubr.de Fugit.in cap. Dominus Poteſtas,declaratur,nu.50. ead.
Clar.Pereg.de iure Fiſc.lib.6.tit.7.nu.12.cum ſeqq.deducitur,nu.51.52.& 53. ead.
Item non conceduntur,ſi debitum procedat ex cauſa delicti, num.54. ead.
Ratio,num.55.56.57.p.ead.& 58. pag.170
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 59. ead.
Saluum conductum impetrans non defenditur,cum debitum procedit ex cauſa delicti,nu.60. ead.
Item non conceduntur,cum debitum contractum eſt ex cauſa locationis,nu.61. ead.
Item ſi debitum procederet ex cauſa dotis,num.62. ead.
Sublimita prout ibi,nu.63. ead.
Item non conceduntur debitori ex cauſa alimentorum, numero 64. ead.
Item debitori alicuius Eccleſiæ,vel loci pij,nu.65. ead.
Ratio,num.66. ead.
Item ſi ageretur de debitore alicuius pupilli, viduæ, vel alterius perſonę priuilegiatæ,nu.67.68.& 69. ead.
Item non conceduntur debitori ex cauſa rerum commeſtibilium,& emptarum in publico mercatu,ac ſine mora ſoluendi,num.70. ead.
Item ſi debitum procedat ex cauſa depoſiti,nu.71. ead.
Item non conceduntur debitori guloſo,ac inhoneſtam vitam degenti,num.72. ead.
Item debitori tacenti ſe alias dilationes habuiſſe,vel à Principe,vel ab ipſomet creditore,num.73. ead.
Alias limitationes vide per Doctores remiſſiuè, num.74. pagina. 171

An dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium, proſit ſuis fideiuſſoribus in ſupplicatione non nominatis.

Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium non prodeſt ſuis fideiuſſoribus,nu.1. pag.171
In obligationibus ſoluendi exceptio, quæ competit reo, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis,nu.2. ead.
Ratio,num.3.& 4. ead.
Beneficium conceſſum debitori principali, ne conueniatur, vltra quam facere poteſt,non prodeſt fideiuſſoribus ſuis, num.5. ead.
Ceſſio bonorum facta per principalem debitorem, non prodeſt fideiuſſoribus,nec eos liberat ab obligatione, numero 6. ead.
Beneficium reſtitutionis in integrum competens principali debitori,non prodeſt ſuis fideiuſſoribus,nu.7. ead.
Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum non prodeſt fideiuſſori quando ad petitionem partis conceſſa eſſet,ſecus ſi motu proprio concedentis,nu.8. ead.
Differentiæ ratio,num. 9.& 10. ead.
Item prodeſt fideiuſſoribus, quando fuit debitori principali conceſſa à creditoribus,num.11. ead.
Item quando ipſemet fideiuſſor non renunciauit beneficio cedendarum,num.12. pag.172
Latius id explicatur per Authorem,num.13. ead.
Fideiuſſor poteſt renunciare beneficio cedendarum, numero 14. ead.
Dilatio conceſſa principali, prodeſt fideiuſſoribus, quando adeſſet obligatio faciendi,nu.15. ead.
Item quando principali debitori id prodeſſet,nu.16. ead.
Latius Cuch. de hac materia,nu.17. ead.

De annalibus, & quinquennalibus dilationibus, breuis, ac elegans diſceptatio.

Princeps poteſt concedere debitori dilationem annalem, num.1. pag.173
Item etiam quinquennalem,num.2. ead.
Vlteriorem autem nequit,nu.3. ead.
Et ſi concederet, nec quoad quinquennium ſuſtineretur, numero 4. ead.
Contrarium tamen Cuch. de Moratoria,num.5. ead.
Et differentia inter dilationem annalem, & quinquennalem in modo procedendi,nu.6. ead.
An in dilatione annali ſit præſtanda cautio à debitore de ſoluendo in fine ipſius dilationis? non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia,nu.7. pag.174
Nonnulli eum teneri arbitrati ſunt, num.8. Ratio ibid. & num.9. ead.

Contra-

*Contrarium alij multi.num.*10. ead.

*Corroboratur,num.*11.*&* 12. ead.

*In dilatione quinquennali talis cautio ſine dubio præſtanda eſt, num.*13. ead.

*Et ſi ſorſan non detur reſcriptum,haud valet,nu.*14. ead.

Amplia etiam ſi his litteris remittatur talis cautio,numero 15. ead.

*Et eſt veriſſima ſententia,quidquid dixerit Iaſon,n.*16.ead.

*Quam tamen limita, quando in ipſis litteris adeſſet Clauſula, Non obſtante,num.*17. ead.

*Hęc tamen cautio præſtari debet, ſi petatur ab ipſo creditore,aliàs ſecus,num.*18.19.20.*&* 21. ead.

*Ratio, num.*22. ead.

Quando lex,vel ſtatutum requirit, quod præſtetur certa fideiuſſio,aliter actus non valeat, debet ſemper ipſum ſtatutum intelligi,ſi petatur à parte, num. 23. 24. *&* 25. *pag.ead. vſque ad* 30*.incluſiuè.* pag.175

Debitor ſi facta diligenti inquiſitione non poteſt inuenire fideiuſſores,gaudet beneficio iuratoriæ cautionis,num. 31. *&* 32. ead.

*Et hæc ſententia eſt receptiſſima,num.*33. ead.

*Effectus inſignis reſultat debitore non ſoluente poſt quinquennium,nam in carcerem detrudi poteſt, nec amplius ad beneficium ceſſionis admittitur,num.*34. ead.

Cur iuratoria cautio fuerit adinuenta, explicat ibi Author, num. 35.36. *&* 37. ead.

An datio fideiuſſorum, de qua ſupra, debeat fieri tempore, quo ipſę litteræ induciales impetrantur, an verò poſſit poſteà præſtari ex interuallo, videndi Doctores remiſſiue, num. 38. ead.

*Dilatio quinquennalis conceditur debitori ad inſtãtiam creditorum concurrentium pro maiori quantitate, cumuloq; crediti,num.*39. ead.

*Et tollit beneficium ceſſionis bonorum,num.*40. ead.

*Et hoc non modò, vbicumque concurreret diſparitas, & maior quantitas crediti eorumdem creditorum concurrentium, ſed etiam ſi concurreret ęqualis quantitas, vt tunc benignior ſententia admittatur,num.*41. ead.

An quinquennalis dilatio concedi poſsit à Principe ad inſtantiam dumtaxat debitorum ignorantibus, & inuitis etiam ipſiſmet creditoribus? pulcherrima eſt difficultas, num. 42. ead.

*Vinius concludit pro affirmatiua, ſubditq; ita iudicatum, num.*43. ead.

*An maior pars creditorum in præiudicium minoris partis poſsit remittere creditum, vel concedere dilationem debitori, & quomodo? Videndus Maceratenſis in ſuis Reſolutionibus,num.*44 ead.

De Litteris Apoſtolicis.

*Ex litteris Apoſtolicis plena fides, ſeu probatio inducitur, num.*1.2.3.*&* 4. pag.176

*Ratio,num.*5. ead.

*Amplia in nonnullis caſibus,de quibus,num.*6.7.*&* 8. ead.

*Non ſolum litteræ ipſius Summi Pontificis probãt, ſed etiã ea, quæ ſcriptæ ſunt per Cardinalé ipſius Pontificis nepotem, habentem tamen latiſſimam ſuperintendentiam, num.*9. *Ratio,num.* 10.*&* 11. ead.

Litteræ Summi Pontificis probant, quando Papa atteſtatur de facto ſuo proprio tantum, & in illo ſe fundat. Et adeò probant, vt nec probatio in contrarium admittatur, numero 12. ead.

*Quod procedit, etiam ſi teſtificetur quidpiam in cauſa ſuæ Eccleſię, num.*13. ead.

*Si Pontifex aſſerat aliquem eſſe ſuum Cappellanum, ſeu Cubicularium, ſtatur ſuæ aſſertioni,num.*14. ead.

*Idem ſi dicat aliquem eſſe ſuum familiarem,num.*15. ead.

*Idem, ſi narret aliquem renunciaſſe beneficia per procuratorem,num.*16. ead.

Idem ſi aſſerat quem eſſe Nuncium Sedis Apoſtolicæ, numero 17. ead.

*Litteræ Papę, ſi atteſtentur de facto alieno, ſolummodo pręſumptionem inducunt,nu.*18.*pag.ead. & nu.*19. p.177

*Limitatur ſi Summus Pontifex aſſereret ſe de tali facto informatum fuiſſe, tunc enim ſibi etiam de facto alieno atteſtanti adhibenda eſſet fides,num.*20. ead.

*Quidquid dixerint nonnulli, num.*21. ead.

*Litteræ Pontificis carentes titulo dignitatis nullam fidem faciunt, num.*22. ead.

Quinimò, ſunt ſuſpectæ ob ſtylum Curiæ non ſeruatum, numero 23. ead.

*Litteræ Apoſtolicæ, etſi exequutionem habeant paratam, tamen ſunt iuſtificandæ,num.*24. ead.

De litteris Epiſcopi, ſeu cuiuslibet alterius iudicis Ordinarij.

*Litteris Epiſcopi, ſeu alterius iudicis ordinarij authentico ſigillo ſigillatis, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratis plena fides adhibetur, num.*1. pag.178

Verbum iſtud (Ordinarius) non ſolum comprehendit Epiſcopos, ſed etiam inferiores, & ſpeciales ordinarios, n. 2. *pag. ead.*

*Litteræ Epiſcopi, vt ſupra, conceptæ vim publici obtinent documenti, num.*3. ead.

*Litteræ Epiſcopi ſigillatæ, vt ſupra, non ſolum probant in leuibus, ſed etiam in arduis, & non ſolum in litteris promulgatorijs, ſeu diſpoſitionis, ſed etiam citatorijs, vel continentibus aliquam ſententiam, & in litteris teſtimonialibus, num.*4. ead.

Exemplum, num. 5. ead.

*Litterę Epiſcopi, vt ſupra non ſolum probant in ſpectantibus ad officium ſuum, ſed etiam in alienis negotijs, nu.*6. ead.

*Contrarium docuit Felinus,num.*7. ead.

*Fundamentum,num.*8.*&* 9. ead.

*Et eſt receptior, & verior opinio,num.*10. ead.

*Quę eo magis ampliatur, vt vera ſit in iudicialib. n.*11. ead.

*Intellige tamen hoc procedere in his, quę non pendent ab arbitrio iudicis,num.*12. pag.179

*Si Epiſcopus faceret fidem de præſentatione facta coram eo, vel de inſtitutione per eum facta, ſibi abſque alio crederetur,num.*13. ead.

*Sic etiã, ſi atteſtaretur ſe ordines alicui contuliſſe, n.*14.ead.

*Vicecurato de matrimonio atteſtanti, cum atteſtetur de pertinentibus ad officium ſuum creditur, num.*15. ead.

*Litteris Epiſcopi vt ſupra conceptis non creditur, quando cõtra ipſum præſumptio eſſet fraudis, & præcipuè in præiudicium tertij, num.*16. ead.

*Exemplum, num.*17. ead.

*Epiſtolæ Epiſcopi ſuo ſignatæ ſigillo, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratæ creditur etiam in non ſpectantibus ad eius officium, cum conſuetudine ita receptũ eſt, num.*18.19.*&* 20. *Ratio, num.* 21. ead.

*Item epiſtolæ ipſius, vt ſupra conceptæ creditur, quando agitur de leuibus, num.*22. ead.

Digitized by Google

Item quoad ſemiplenam probationem, num. 23. & 24. ead.

Item ſi proferantur aduerſus eas producentem, vel aduerſus eum, cuius ſigillum litteris fuerit impreſſum, nu. 25. & 26. ead.

Litteræ Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ ſine ſubſcriptione teſtium, ac ſine tabellione probant in his, quę ſpectant ad eius officium, num. 27. pag. ead. & nu. 28. pag. 180

Ratio, num. 29. pag. ead.

Litterę epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatę, probant dumtaxat in ſpectantibus ad eius officium, num. 30. ead.

Et ideo ſi ſigillum eſſet appoſitum in teſtamento, & ſic circa actum non ſpectantem ad ſuam iuriſdictionem nihil probaret, num. 31. ead.

Sic etiam ſi ipſemet epiſcopus in ſua collatione quem eſſe filium patrimonialem atteſtaretur, ſibi vtique fides denegaretur, num. 32. & 33. ead.

Sic quoque ſi ageretur de probanda dotatione ad quandam capellam, & de illa epiſcopus in ſuis atteſtaretur, ſibi vtique minimè fides adhiberetur, num. 34. ead.

Ratio, num. 35. ead.

Litteras Epiſcoporum, ac aliorum ordinariorũ etiam ſigillo ſuo authentico roboratas nullam probationem facere docuit Felinus, num. 36. ead.

Contraria opinio eſt verior, num. 37. ead.

Amplia vt locum ſibi vendicet etiam in his, quæ non pertinent ad officium Epiſcopi, num. 38. ead.

Exemplum ibidem, num. 39. ead.

Item amplia, etiamſi ipſiuſmet epiſcopi litterę eſſent ſigillatę ſigillo alieno, puta Capituli, num. 40. ead.

Ratio, num. 41. & 42. ead.

Litterę Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ non probant, cum agitur de præiudicio tertij, num. 43. ead.

Ratio ex Menoch. num. 44. & 45. pag. 181

Item non probant in iudicialibus in pręiudicium alterius, num. 46. & 47. ead.

Item quando contra epiſcopum ſcribentem eſſet pręſumptio fraudis, num. 48. 49. & 50. ead.

Obijcitur contra, num. 51. & 52. ead.

Soluitur, num. 53. & 54. ead.

Declara ex Maſcardo, num. 55. 56. & 57. ead.

Litteris Vicarij Epiſcopi, ſeu eius locum tenentis non creditur, num. 58. ead.

Litteris Epiſcopi ſuo ſigillo munitis non creditur, quãdo ſunt teſtimoniales ſuper facto de præterito, exempla ibidem, num. 59. pag. 182

Amplia ex Maſcardo, etiamſi litteræ prædictæ non forent purè teſtimoniales, ſed recitatoriæ, num. 60. ead.

Limita pluribus alijs modis; de quibus remiſſiuè per Doctores, num. 61. ead.

Litteris extraiudicialibus Epiſcoporum, & Abbatum creditur, etiam quando tempus, & contra tertium, ſed de conſuetudine non de iure, num. 62. ead.

Littera Epiſcopi ſubſcripta, ſed non ſigillata, item abſque ſubſcriptione teſtium cenſentur litteræ priuatæ, quibus dumtaxat creditur contra ſcribentem, probato, quod ipſe ſcripſerit, num. 63. ead.

Et non probant contra tertium, num. 64. ead.

Non ſufficit ſigillum, vbi neceſſaria eſt ſubſcriptio, num. 65. pag. ead.

De materia harum litterarum videndus Card. Tuſcus, numero 66. ead.

De Litteris Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis, & præcipuè non recognoſcentis Superiorem.

Littera Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis plenam fidem faciunt, num. 1. pag. 183

Principis aſſertioni regulariter ſtandum eſt, num. 2. ead.

Præſumitur enim ſemper Iuſtitiæ plenus, & idcirco omnia deliberatè, & prout conuenit, facere, num. 3. ead.

Quinimò ſemper pręſumendum eſt, quod ipſiuſmet Principis litteræ proceſſerint de iuſtitia, num. 4. ead.

Cum Princeps ſibi poſſit in cauſa propria ius dicere, fides & ſuę ſcripturę eſt adhibenda, num. 5. ead.

Litterę Principis vim legum obtinent, num. 6. ead.

Et hinc eſt, quod vti tales ius faciunt quod omnes, n. 7. ead.

Quinimò arctant ſcientes abſque vlla publicatione, numero 8. ead.

Niſi tamen eſſent litterę particulares ipſorum Principum ad lites, num. 9. ead.

An autem generaliter ſint pro legibus obſeruandæ, videndi Doct. remiſſiuè, num. 10. ead.

Epiſtola principis fidem facit, licet etiam fuerit conſcripta manu alicuius ſui ſcribæ, eius tamen mandato, n. 11. ead.

Et probat etiam contra tertium, num. 12. ead.

Ratio, num. 13. ead.

Declara, num. 14. ead.

Litteris ipſiuſmet principis ſtatur, licet in illis enuncietur aliquem commiſiſſe delictum, num. 15. ead.

Limitatur ex ſententia Authoris, cum ageretur de crimine rebellionis, propter quòd bona veniunt publicanda, numero 16. ead.

Litteris inferioris à principe neutiquam creditur in præiudicium tertij, num. 17. ead.

Quinimò regulariter ipſis plena fides non adhibetur, niſi in illis enarratorum pleniſſima fiat comprobatio, n. 18. ead.

In omnibus illis caſibus, in quibus litteræ principis operantur, ac fidem faciunt, debet adeſſe ipſius principis ſubſcriptio, ac ſigillum, num. 19. ead.

Item in illis debet fieri præmiſſio nominum ſuarum dignitatum, ac titulorum, num. 20. & 21. pag. 184

Cum veriſimiliter validitate, ſeu veritate litterarum ipſius principis dubitatur; tunc eæ non ſunt ſemper exequendæ, ſed ipſi reſcribendum, num. 22. ead.

Et ſuperueniente poſtea noua iuſſione ipſis principis obediendum eſt, num. 23. ead.

De materia huiuſce quæſtionis videndi Doctores remiſſiuè, num. 24. ead.

Plurimæ ſunt aliæ litterarum ſpecies de quibus ibi, numero 25. ead.

LIBER QVARTVS.

De Libris Rationum.

Liber rationum quid ſit, definitur, num. 1. pag. 187

Libri rationum ſunt varij, quod explicatur, num. 2. 3. & 4. pag. ead.

Qui bene diſtinguit, proximus eſt veritati, num. 5. ead.

Liber rationum alicuius priuati, regulariter non probat pro ſcribente, num. 6. 9. 10. & 11. eſtque hoc receptiſſimum, num. 14. ead.

Ratio, num. 7. & 8. ead.

Partita ſcripta manu creditoris, & ad vtilitatem ipſius ſcri-

ſcribentis non probant, niſi aliter verificentur, n. 12. ead.

Inſtrumenta Notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribentis, numero 13. ead.

Liber rationum priuati non ſolum non probat pro ſcribente, ſed nec etiam pro eius hærede, etiamſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Eccleſia, num. 15. ead.

Liber rationũ defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonæ famæ, inducit aliqualem præſumptionem pro ipſius hærede, num. 16. & eſt veriſſima Concluſio, num. 21. 22. & 23. pag. 188

Ratio, num. 17. ead.

Animus defuncti non præſumitur corruptus, nec etiam corrumpi poteſt, ſicut viuentis, num. 18. ead.

Mors ſcribentis auget fidem libri ſui, num. 19. ead.

Mors habet vim iuramenti, nu. 20. & 23. ead.

Liber rationum defuncti nõ ſolum præſumptionem aliquam inducit pro eius hærede, verum etiam ſemiplenam probationem, num. 24. ead.

Et ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum in ſupplementum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, num. 25. ead.

Contrarium multi tenuere, num. 26. ead.

Et eſt Communis, num. 27. ead.

Concilia ex mente Ripæ, & aliorum, n. 28. 29. & 30. ead.

Liber rationum defuncti facit præſumptionem, ſeu ſemiplenam probationem, ſi fuit conceptus in forma rationum, aliàs nec præſumptionem inducit, num. 31. ead.

Liber rationum defuncti iunctis alijs præſumptionibus, ſeu adminiculis plenè etiam probat, num. 32. ead.

Liber rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, ſecundum Statuta Veneta non probat, ſed bene præſumptionem quandam inducit, ita vt honeſtiori parti deferatur iuramentum, num. 33. pag. 189

Ex proprio rationum libro creditoris haud etiam cõuincitur debitor in cauſa fiſcali, num. 34. ead.

Amplia etiamſi debitum non tantum in vno libro Rationũ, ſed etiam in pluribus eiuſdem creditoris ſcriptum reperiatur, num. 35. ead.

Si aduerſarius meus librum meum, rationum cõtra me producat, vel eo vtatur, non ob id ex eo ad mei fauorem oritur probatio, num. 36. ead.

Aliæ ampliationes referuntur per Doct. remiſſiuè, num. 37. pag. ead.

Liber rationum priuati probat etiam ad eius fauorem in dependentibus ab eiuſdem voluntate, num. 38. 39. & 41. pag. ead.

Sublimita ex Maſcardo, num. 40. ead.

Liber rationum donatoris dubiam illius mentem declarat, num. 42. ead.

Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentem, numero 43. ead.

Liber rationum priuati probat pro eo, quando multa capitula ipſius libri vera oſtenduntur, vel per inſtrumenta publica, vel aliter, & quando liber ipſe in aliquo nec redargui, nec cõuinci poteſt de mendacio, n. 44. 47. & 49. ead.

Ratio, num. 45. & 46. ead.

Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnull, numero 48. pag. 190

Amplia, etiamſi partitæ non verificatæ, eſſent alicuius momenti, num. 50. ead.

Contrarium multi, num. 51. ead.

Opinio Authoris, num. 52. ead.

Clar. Menochij, num. 53. ead.

Sublimita tamen in Capitulis ſeparatis, num. 54. 55. ead.

Liber rationũ probat pro ſcribente, quando ſcripta in eo ſunt veriſimilia, num. 56. 58. 60. 61. & 62. ead.

Exemplum ex Iaſ. & alijs, num. 57. ead.

Neceſſarium eſt tamen iuramentum ipſius ſcribentis, numero 59. pag. 191

Libris publicis eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis, numero 63. ead.

Quadam opinio Decij deducitur, num. 64. ead.

Improbatur per Pyrrum Alfanum, num. 65. ead.

Liber rationum priuati probat pro ſcribente, ſi agatur de modica quantitate, iuncto tamen iuramento ſcribentis, numero 66. ead.

Secus ſi de magna, num. 67. ead.

Summa libr. 832. non eſt parua ex Riminald. ibidem.

Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bolog. numero 68. ead.

Item probat pro eo, cum agitur de modico præiudicio, numero 69. ead.

Item cum ſumus in connexis, & ſubordinatis, n. 70. ead.

Exemplum ibidem.

Ratio, num. 71. pag. 192

Contrarium multi.

Opinio Authoris, num. 72. ead.

Liber rationum probat pro ſcribente, ſi conſuetudine, vel Statuto caueatur, vt dicto libro plenè etiam in fauorem ſcribentis credatur, num. 73. ead.

Amplia, etiamſi Statutum ipſum diſponat, vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum credatur, num. 74. ead.

Declara, num. 75. 76. & 77. ead.

Liber rationum alicuius priuati ſi ſit perſona nobilis, honeſta, legalis, & fide digna aliqualem indiſtinctè ad ſui fauorem præſumptionem facit, num. 78. ead.

Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Hippolytus Riminald. num. 79. ead.

Item conſonat cum diſpoſitione Statutorum Venetorum, numero 80. ead.

Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de debito, & credito, & veriſimilia cõtineantur, ex eo etiam plena oriatur probatio, num. 81. ead.

Ratio, num. 82. ead.

Liber rationum probat pro ſcribente, cum actus celebratus non impugnatur, & quando continet veriſimilia, numero 83. ead.

Quod tamen limita in memoriali, vel ſchedula in dicto libro rationum reperta, num. 84. ead.

Item limita, ſi dictus liber careat fortaſſis nomine cõtrahentium, item die; ac Conſule, num. 85. ead.

Quod declara, vt ibi, num. 86. pag. 193

Liber rationum probat pro ſcribente, quando verſamur in antiquis, num. 87. ead.

Ratio, num. 88. ead.

Quod tamen fallit, quando ageretur contra tertium, numero 89. ead.

Hoc tamen minimè procedit, quando in eodem libro multæ aliæ partitæ veræ apparerent, & concurrentibus alijs adminiculis, num. 90. ead.

Liber rationum probat pro ſcribente, quando continet data, & recepta, num. 91. ead.

Debent tamen iſta contineri clarè, ſingulariter, & ſpecificè, num. 92. ead.

Aliàs ſecùs eſſet,num.93. ead.
Aliæ limitationes afferuntur per Doctores remiſſiuè, numero 94. ead.
Liber rationum contra ſcribentem plenè probat,n.95. ead.
Amplia ex Bolog.96. ead.
Et eſt receptiſſima concluſio,num.97. ead.
Ratio,num.98.& 99. ead.
Liber rationum probat contra ſcribentem, ſiue aduerſario præſente,ſiue abſente fuerit conſcriptus,nu.100. p.194
Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 101. ead.
Quod maximè in mercatoribus tales libros habentibus procedit,num.102. ead.
Liber rationum priuati probat contra ipſum ſcribentem,ſiue in ipſo libro inſertus ſit dies, & Conſul,ſiue non;ſiue etiã deſine aliæ ſollemnitates,num.103. ead.
Item cõtra eum probat, ſiue quis per ſe,ſiue per alium hunc librum rationum conſcripſerit,num.104.& 105. ead.
Amplia,vt etiam locum habeat,ſi is,qui me mandante conſcripti meum librum rationum, ſit ſuſpectæ, atque deplorata vita,num.106. ead.
Liber rationum probat contra ſcribentem, etſi is,contra quẽ ſuus liber rationum producitur,negauerit, ſe hanc particulam dicti libri rationis, quæ contra ipſum facit, vel ſcripſiſſe,vel mandaſſe ſcribi,num.107. ead.
Ratio,num 108. ead.
Immò ſi aliquid ſcriptum eſſet in libro mei aduerſarij manu mea,talis liber probaret contra ipſum, num.109. ead.
Ratio,num.110. ead.
Liber rationum priuati non ſolum probat contra ſcribentem, verum etiam contra eius hæredes,num.111. ead.
Declara tamen,& intellige,prout ibi,nu.112.& 113.ead.
Liber rationum priuati non probat contra ſcribentem, quando in ipſomet libro nulla cauſa debiti eſſet expreſſa, numero 114. ead.
Ratio,num.115.& 116. ead.
Contrarium tenuit Dec. num.117. ead.
Concilia,& declara,num.118.119.& 120. ead.
Librum rationum probare ſemiplenè contra ſcribentem, etſi in eo non ſit expreſſa aliqua cauſa arbitratus eſt Schrader. in l.admonendi,ff.de iureiur. num.121. pag.195
Liber rationum non probat contra ſcribentem, quando is,qui librum ipſum conſcripſit,probaret illam particulam, quæ ex ſuo illo libro contra ſe allegatur,vel proprio, vel miniſtri ſui errore fuiſſe conſcriptam,num.122. ead.
Ratio,num.123. ead.
Liber rationum non probat cõtra ſcribentem reſpectu illius, qui huic libro rationum contradixit, vel eum impugnare nixus fuit, num.124. ead.
Declara,num.125.& 126. ead.
Nec pariter contra eum probat,ſi is, contra quem ipſe liber producitur, non vnam particulam tantum, ſed totum illum librum ſuum eſſe inficietur,num.127. ead.
Quod tamen fallit, ſi litterarum comparationis adminiculo adiuuetur,ibid.
Comparatione litterarum accedente ex libro rationum plena inducitur probatio, num.128. ead.
Memoriale,vel ſchedula in libro rationum alicuius reperta, contra illum minimè probat,num.129. ead.
Ratio,num.130. ead.
Contrarium Dec. & Schrader. num.131. ead.
Eorum fundamentum,num.132. ead.
Prior tamen vti verior, & Communior per Authorem retinetur, num.133. pag.196
Declara,num.134.& 135. ead.
Licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data, vel ſoluta tantum, & in alio libro ſcribat tantum accepta, tamen hi duo libri eum ſe inuicem reſpiciant, vnum librum rationum dicuntur conſtituere,ac proinde plenam fidem contra ſcribentem faciunt,num.136. ead.
Liber rationum contra ſcribentem, aut omnino probat, aut omnino improbat,num.137. ead.
Alia de hac regula per Doctores, remiſſiuè, num.138.ead.
An ille, qui librum rationis conſcripſit,in quo reperitur aliquid annotatum contra ſe, & ad fauorem Caij, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem? dubitatur,num.139. ead.
Concluſio ſit negatiua. Fundamenta ibidem, num.140. & 141. ead.
Limita,num.142.& 143.cum duobus ſequentibus, ead.
Quonam autem remedio iſte aſtringi poſſit, an ſcilicet officio iudicis nobili, ſeu mercenario,an verò actione mandati? dubitatur,num.146. pag.197
Videndi Cagnol. & Maſſinius,num.147. ead.
An Actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtrumque priuati faciendam reo? dubitatur, num.148, ead.
Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua;rationes,vide ibidem,num.149. ead.
Liber rationum priuati non probat pro tertio in præiudicium tertij, num.150. ead.
Multum tamen adminiculatur,num.151. ead.
Quinimo probat etiam ſemiplenè, intellige, vt ibi, numero 152. ead.

De Fide libri rationum tam pro Actore illum producente, quàm contra ſe, copioſa, ac dilucida explicatio.

Cum liber rationum continet data,& recepta in is,contra quem producitur, teneatur illi fidem adhibere tàm pro ſe, quàm contra ſe. Maxima eſt inter ſcribentes altercatio,num.1.& 3. pag.198
Exemplum,num.2. ead.
Nonnulli ſenſere,quod ipſi libro ſtandum ſit tàm pro,quàm contra,num.4. ead.
Alij verò,quod ipſi dumtaxat credatur contra ſcribentem, num.5. ead.
Opinio Authoris eſt,quod ſtetur in hoc arbitrio iudicis, numero 6.& 12. ead.
Fundamentum eius elicitur ex l.Publia,§.finali, ff.depoſit. qua declaratur ibidem,num.7. ead.
Quid ſit Trophyma. vide remiſſiuè,num.8. ead.
Interpretatio Matthesilani, & Bolognetti ad illum textum affertur,num.9. ead.
Refellitur per Authorem,num.10.& 11. ead.
Author pro perfectiori intelligentia ſupradictæ difficultatis, nonnullos caſus diſtinguit, num.13. de quibus vide à num.14. vſque in finem. pag.199.200.& 201

De Connexis,ac ſeparatis vtiliſſima tractatio.

De Connexis tractatur in ſtatutis,in reſcriptis, in contractibus,in iudicijs,in ſententijs,ac tandem in vltimis voluntatibus,num.1. pag.202
Connexio diuerſis reſpectibus in iure conſideratur. Hoc autem clarè deducitur,num.2.3.4.5.& 6.

Qua

Quæ dicantur connexa, variæ extitere ſcribentium opiniones, nu. 7. ead.
Prima opinio eſt, quod connexa dicantur, quando eſt vnum factum cum ſuis qualitatibus, nu. 8. exempla ibidem, & num. 9. & 10. ead.
Secunda eſt opinio, quod cõnexa dicantur ea, quorum vnum non poteſt ſtare ſine altero, nu. 11. p. ead. exempla ibid.
Adulterium cum lenocinio connexum eſt, nu. 12. ead.
Connexa etiam dicuntur, quorum vnum tendit ad perfectionem alterius, nu. 13. ead.
Item quando vnum eſt conſequens alterius, nu. 14. exemplum, ibidem.
Alij ſenſere, quod connexa dicantur ea, quæ habent ſimul correſpectiuitatem, nu. 15. exemplum, ibid. ead.
Connexa ſecundum alios ſunt ea, quæ ex continentia factorum ſeparationem minimè recipiunt, nu. 16. pag. 203
Exemplum, nu. 17. & 18. ead.
Connexa itidem ſunt, quæ ſub vna ſpecie continentur, numero 19. ead.
Item quæ ſunt indiuidua, num. 20. exemplum, ibidem, & num. 21. ead.
An eadem ſit ratio Eccleſiæ, ac cæmiterij ipſius Eccleſiæ. videndus D. Pacian. remiſſiuè, num. 22. ead.
Quæ dicantur connexa ſecundum alios, ſtandum eſt iudicis arbitrio, num. 23. ead.
Reprobatur autem hæc opinio per D. Scacciam; n. 24. fundamentum eius ibidem. ead.
An omnes caſus à iure ſint deciſi, ita vt arbitrium iudicis debeat ceſſare, videndus Menoch. nu. 25. ead.
Connexorum idem eſt iudicium, atque determinatio, numero 26. & 28. ead.
Connexa, vel inuicem vnita communicant ſibi actiones, iura, conſuetudines, priuilegia, & immunitates, de his autem duabus regulis videndus Pacianus remiſſiuè, numero 27. ead.

De Separatis.

Sicuti diuerſis reſpectibus connexio conſideratur, ita etiam ſeparatio varijs modis conſiderari ſolet, de quibus, nu. 1. & 2. pag. 204
Negotium poteſt dici ſeparatum origine, cauſa, & condemnatione, de quibus modis D. Pacian. remiſſiuè, nu. 3. ead.
Item à Cauſarum origine, à forma, à materia, & à fine quid dici poteſt ſeparatum ex Menoch. nu. 4. ead.
Cognito vno ex Correlatiuis cognoſcitur & alterum, numero 5. ead.
Separata ea dicuntur, quæ quidem ſunt facta diuerſis temporibus ex ſententia Bart. nu. 6. ead. exemplum, ibid.
Item ſi in continenti ſunt plura, ſed quodlibet eſt per ſe, id eſt vnum nõ venit ad determinationem alterius, nu. 7. ead:
Prior opinio Bart. de qua num. 7. improbatur per Menoch. & alios, nu. 8. ead.
Fundamenta eius, num. 9. & 10. ead.
Saluatur tamen per Pacianum remiſſiuè, nu. 11. ead.
Capitula ſeparata etiam dicuntur, quando inter ipſa ponitur, ſeu adeſt aduerſatiua illa (ſed) nu. 12. ead.
Exemplum eſt, ſi dicatur. Fateor, quod mutuo dediſti mihi centum, ſed tamen feciſe pactum de non petendo, vel ea tibi reſtitui, nu. 13. ead.
Cautela Marantæ deducitur, nu. 14. pag. 205
Contrarium quoad ſupradicta exempla ſenſerunt multi, nu. 15. 16. & 17. ead.
Author non recedit à priori opinione ſupra relata, numero 18. ead.
Fundamentum eius, nu. 19. ead.
Videndus Pacianus de Probationibus, libro 1. cap. 20. 22. & 23. Author ſic, num. 20. ead.

De Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos.

Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos minimè creditur, nu. 1. pag. 206
Ratio, num. 2. ead.
Amplia ex Carrocio, etiamſi concurrant adminicula, de quibus per Guid. Pap. q. ſua 441. nu. 3. ead.
Contrarium tenuit M. Ant. Maceratenſ. nu. 4. ead.
Fundamentum eius, num. 5. ead.
Prior tamen opinio vti verior per Author. retinetur, numero 6. ead.
Limitatur tamen, quando partitæ dictorum librorum eſſent veriſimiles, & quando maior pars earum eſſet comprobata, & quando in ipſis adeſſent data, & recepta, numero 7. ead.
Item ſi ipſiſmet ruſticis, ac colonis conſentientibus libri eiuſmodi à dominis conſcripti eſſent, vel ruſtici ipſimet pro ſe eos allegarent, nu. 8. ead.
Item ſi ageretur de modica ſumma, nu. 9. ead.
Prouiſio Excel. Conſil. Rogat. 1451. 9. Auguſti in hac materia deducitur, nu. 10. ead.
Liber inter dominum, & Emphyteutam dumtaxat ſemplenè probat, cum agitur de fauore ipſius domini, nu. 11. ead.

De Libro factoris contra dominum.

Liber factoris contra dominum fidem facit, nu. 1. ead.
Ratio, nu. 2. & 3. ead.
Amplia, vt probet etiam contra hæredes ipſius domini, num. 4. ead.
Item, vt ex eodem libro oriatur probatio contra dominum, etiam in fauorem tertij, nu. 5. ead.
Item vt dicto libro ſtetur etiam contra dominum in fauorem ipſiuſmet factoris ſcribentis, quatenus tamen fides eius agnita eſt à domino, qui negotijs eum præfecit, numero 6. ead.
Dubitat tamen hac de re Cranet. & ſe remittit, nu. 7. ead.
Notabile deducitur, nu. 8. ead.

De Libris tutorum, curatorum, ac aliarum huiuſmodi perſonarum, breuis diſceptatio.

Quilibet tutor tenetur conficere librum rationum, expenſis tamen pupillorum, nu. 1. Ratio, nu. 2. p. 207
Qualem autem, vel quid ipſe continere debeat, ne contra eum iuretur in litem, ibid. deducitur, nu. 3. 4. & 5. ead.
Libris rationum tutorum, curatorum, exequutorum negotiorum geſtorum, & procuratorum regulariter non ſtatur pro ſe, nu. 6. ead.
Fallit autem hoc in ſummis paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, ac claræ, ac maior pars earum comprobata, numero 7. ead.
Et præcipuè, quando ipſemet tutor ex hac vita migrauit, num. 8. pag. 209
Quæ dicatur ſumma magna, & quæ parua, conſideranda eſt perſona minoris, nu. 9. ead.

Digitized by Google

Vel etiam relinquitur ſecundum alios iudicis arbitrio, numero 10. ead.

Libris tutorum, & ſimilium perſonarum ſtante veriſimilitudine, fides etiam adhibetur in magnis ſummis ex Cranetta, num. 11. ead.

Et hanc ſequitur Author, nu. 12. ead.

Dummodò tamen multa concurrant, de quibus, nu. 13. 14. 15. 16. 17. 18. & 19. cum ſequentibus vſque ad 28. incluſiuè. ead.

Amplia, etiamſi illemet liber fuerit à tertio conſcriptus, numero 29. pag. 209

Quod quis poteſt regulariter per ſe ipſum facere, poteſt etiã per alium idem facere, nu. 30. ead.

Amplia ſecundò, ſiue hi libri producantur ab illis, qui eos confecerint, ſiue ab eorum hæredibus, nu. 31. ead.

P. Montani opinio diſplicet Authori, nu. 32. ead.

Hæredes tutoris adminiſtratæ tutelæ rationem reddentes, ipſius adminiſtrationis librum exhibere tenentur ad eum edendum, caſu quo nollent, poſſunt etiam cogi, n. 33. ead.

Contra librum tutoris legitimè confectum non poteſt etiam obijci de libro Notarij contraria continentis, nu. 34. ead.

Tutor diligenter cuſtodire debet librum rationum, numero 35. ead.

Et ideo dicenti ſe illum confeciſſe, ſed poſtea amiſiſſe non crederetur etiam cum iuramento, nu. 36. ead.

Quinimò præſumptio contra eum oriretur ipſum ab eo malitioſè occultatum, num. 37. ead.

Niſi tamen probaret, quando illum amiſiſſet, & quomodo, num. 38. ead.

Tutor librum rationum cum ipſius tutelæ adminiſtratione reddere tenetur, etiam non requiſitus, nu. 39. ead.

Quid autem in huiuſmodi rationibus reddendis obſeruandum ſit, pulchrè docet D. Menoch. nu. 40. ead.

Liber tutoris, vel curatoris non probat contra tertium, numero 41. ead.

Fallit in ſummis paruis, nam tunc probat etiam contra pupillum, num. 42. & 43. ead.

De Libro Adminiſtratoris.

Libro rationum adminiſtratoris circa expenſas ab eo factas creditur etiam quoad ſui fauorem, pluribus tamen concurrentibus, de quibus ibi, nu. 1. pag. 210

Quæ ſi non concurrant, ſecus eſt, nu. 2. ead.

Ad hoc, vt dicto libro adminiſtratoris ſtetur, multa etiam alia debent intercedere ex ſententia Ludouici, quę ibidem deducuntur, nu. 3. 4. & 5. ead.

Pulchra quæſtio, nu. 6. ead.

Adminiſtrator licet libros rationum edere cogatur, liberatur tamen ab editione, eos oſtendendo, vt eorum fiat copia, nu. 7. & 8. ead.

De Libro Patroni Nauis.

Liber Patroni Nauis in terra bene compoſitus, facit fidem contra participes etiam ad beneficium ipſiuſmet patroni, nu. 1. pag. 211

Expenſa facta per inſtitorem, debent refici per ſocios, & participes, nu. 2. ead.

Benuenuti Strachæ doctrina deducitur, nu. 3. ead.

Liber, ſeu Cartularium nauis, probat contra patronum ipſius nauis, nu. 4. ead.

Nauium patroni in mari tenentur reddere rationem ſingulis participibus, nec ſe excuſare poſſunt, eo quod teneantur eam reddere patronis in terra, nu. 5. ead.

De Libris Proxenetarum, Mediatorum, ſeu, vt vulgo dicitur Senſariorum.

Proxenetarum libris non creditur, cum agitur de eorum fauore, num. 1. ead.

Ratio, num. 2. ead.

Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi ipſimet proxenetæ approbati eſſent à publico ex ſententia Rotæ Genuenſ. nu. 3. ead.

Ratio ſecundum eam, nu. 4. ead.

Opinio Authoris, nu. 5. ead.

Ampliatur ſecundo, vt procedat etiam inter alios, ſeu ad aliarum perſonarum fauorem, nu. 6. ead.

Ratio ex ſententia Authoris, nu. 7. 8. & 9. ead.

Limitatur ſupradicta Concluſio, quando ipſimet proxenetæ à publico eſſent deputati, & tractaretur de his, quæ ſpectarent ad eorum officium, nu. 10. ead.

Quædam notabilia de materia proxenetarum afferuntur, nu. 11. 12. 13. & 14. pag. 212

De Libro Rationum inſtitoris accurata, atque perutilis diſceptatio.

Inſtitor quid ſit, definitur, ac declaratur, nu. 1. 2. 3. & 4. pag. 213.

Inſtitor dicitur ille, qui negotiationi quæſtuariæ tantum præpoſitus eſt, aliàs procurator nuncupabitur, nu. 5. ead.

Qui præponitur Villæ, vel proprijs fructibus colligendis, ſeu familiaribus negotijs, non dicitur inſtitor, ſed potius procurator, vel factor, num. 6. Ratio, num. 7. ead.

Inſtitor duobus modis conſtituitur expreſſè ſcilicet, & tacitè, nu. 8. & 12. ead.

Expreſſè quando conſtituatur. Tacitè quando dicatur conſtitutus. Explicat Author, nu. 9. 10. & 11. ead.

Ex contractu, vel negocio cum vno geſto alius non obligatur cuius conſenſus non interceſſit, num. 13. ead.

Diuerſa eſt voluntas vnius à voluntate alterius, num. 14. pag. 214.

Alteri per alterum non infertur damnum, vel iniqua conditio, num. 15. ead.

Dominus obligatur ex facto inſtitoris, num. 16. & 18. ead.

Ratio, num. 17. ead.

Bart. conſil. ſuo 79. num. 19. ead.

Angeli Aretini in §. ſi igitur, num. 2. inſtit. quod cum eo, num. 20. ead.

Decij in l. ſi inſtitorem, num. 4. de rebus credit. nu. 21. ead.

Pauli de Caſtro in l. hæres abſens, §. apud Labeonem, ff. de Iudic. num. 22. ead.

P. Bimij conſilio ſuo 216. num. 40. in 3. Et Menoch. conſ. ſuo 296. nu. 14. traditiones adducuntur, nu. 23. & 24. ead.

Regula illa, quod actio inſtitoria detur contra dominum, varijs modis ampliatur, de quibus vide, num. 25. & 26. cum ſeqq. vſque ad 32. incluſiuè. ead.

Varijs etiam modis limitatur, de quibus, nu. 33. 34. 35. 36. & 37. pag. 215

Maxima eſt differentia in conueniendo dominum, an expreſſè ipſemet inſtitor fuerit conſtitutus, an verò tacitè; ſi enim expreſſè fuerit præpoſitus, ſufficit, quod ipſemet inſtitor dicat ſe mutuam pecuniam accipere pro ipſomet domino, ſin autem tacitè conſtitutus fuerit, multa requiruntur,

Digitized by Google

runtur, de quibus, nu. 38. & 39. cum ſeqq. vſque ad 48. incluſiuè. ead.

Si plures mercatores aliquem in inſtitorem præpoſuerint, an omnes æquè principaliter obligentur ex ipſiuſmet inſtitoris contractu? dubitatur, nu. 49. pag. 216

Concluditur pro affirmatiua, nu. 50. ead.

Fundamentum, nu. 51. & 52. ead.

Eſt benè verum, quod ſolutione vnius omnium perimitur obligatio, nu. 53. ead.

Si plures exerceant vnam mercantiam miniſterio vnius qui libet in ſolidum obligatur, non tamen pro toto debito, ſed pro quantitate, quam habet in ſocietate, nu. 54. ead.

An præponentes, ſi plures fuerint, obligati intelligantur erga eum, qui cum eorum inſtitore contraxit, vti rei plures debendi, adeo vt omnia iura, quæ de reis loquuntur, ijs rectè accommodentur, necne? Videndus Ronchegall. remiſſiuè, nu. 55. ead.

An inſtitor ex eo facto, cui præfuit, præter præponentem obligatus intelligatur, conueniriq; eius rei nomine poſſit ab illis, qui cum ipſo contraxere? maxima eſt difficultas, num. 56. ead.

Fundamenta pro opinione affirmatiua, num. 57. & 58. cum ſeqq. vſque ad 64. incluſiuè. ead.

Afferuntur authoritates ſcribentium, qui huic opinioni adhæſere, nu. 65. ead.

Media, quibus contraria opinio fundatur, deducuntur, numero 66. 67. 68. 69. & 70. pag. 217

Authores, qui hanc opinionem inſectati ſunt, deducuntur, num. 71. ead.

Difficultas iſta pro vtraque parte poteſt ſuſtineri; tùm rationibus cum Doct. authoritatibus, nu. 72. ead.

Opinio Authoris, nu. 73. 74. & 75. ead.

Inſtitor, qui præponitur, debet eſſe maior 25. annis: ſi minor eſt, debet perfici cum authoritate tutoris, vel curatoris, num. 76. ead.

Ad quid competat hæc actio illi, qui cum inſtitore contraxit, declarat Author, nu. 77. ead.

Si inſtitor delinquat circa munus ei iniunctum, illud quidem imputatur domino præponenti, ita vt damnum pecuniarum reſarcire teneatur, nu 78. & 79. ead.

Pro contraria autẽ opinione, multa ſolent adduci, de quibus, nu. 80. 81. 82. 83. & 84. pag. 218

Quam præcisè ſequuti ſunt Laurent. à Pinu, & Hondedeus, num. 85. ead.

Author pro his opinionibus ſedandis, varijs modis diſtinguit; de quibus vide, num. 86. & 87. cum ſeqq. vſque ad 93. incluſiuè. ead.

An libro rationum inſtitoris plena fides contra dominum adhibeatur? ambigitur, num. 94. ead.

Inſtitores tenentur librum ſeparatum, & rationes ſeparatas conſcribere, nu. 95. ead.

Et iſti libri ab ipſis edendi ſunt, & reſtituendi mortuis ipſis mercatoribus eorum hæredibus, nu. 96. ead.

In difficultate, de qua ſupra, num. 94. Concluſio ſit affirmatiua, nu. 97. ead.

Inſtitoris ſimplex ſcriptura priuata probat contra dominum præponentem, num. 98. pag. 219

De Libris Rationum alicuius ſocietatis.

Liber rationum ſocietatis plenè inter ipſos ſocios probat, & tàm pro ſcribente, quam contra eum, nu. 1. pag. 220

Ratio, num. 2. ead.

Quod non ſolum procedit in paruis ſummis, ſed etiam in magnis, num. 3. ead.

Ratio, num. 4. ead.

Amplia, quando liber iſte fuit indifferenter ſcriptus ab omnibus ſocijs, nu. 5. ead.

Item licet fuerit dumtaxat conſcriptus ab vno ex ſocijs, qui tamen ſcribere conſueuerit, nu. 6. ead.

Ratio, num. 7. ead.

Mandatum præſumitur ex ſcientia, & patientia, nu. 8. ead.

Liber rationum ſocietatis non probat inter ſocios, cum non continet veriſimilia, nu. 9. ead.

Quæ ſint veriſimilia iudicis arbitrio relinquitur, numero 10. pag. 221.

Item non probat, quando complecteretur dumtaxat data per ſcribentem ſocium, & non ab eo recepta, nu. 11. ead.

Ratio, num. 12. ead.

Quæ parcellæ dicantur connexæ. vide Menoch. nu. 13. ead.

Liber rationum ſocietatis pariter non probat inter ſocios, quando alterius manu, quàm vnius ex ſocijs ſcriptus eſſet, etiamſi is qui ſcripſit, ab altero ſociorum adhibitus fuiſſet ad ſcribendum altero tamen non mandante, numero 14. ead.

Ratio, num. 15. & 16. ead.

Libro ipſius ſocietatis non creditur ad fauorem ſocij, qui ſolus in libro ſcripſit, vbi ſcriptum non eſt veriſimile, numero 17. ead.

Liber ſocietatis conſcriptus ab inſtitore, ab omnibus ſocijs approbato, & illi muneri expreſsè delegato, probat inter ſocios, nu. 18. ead.

Non probat autem, ſi in ipſo conſcriberentur alia, quàm attinentia ad illam negotiationem, de qua agitur, & de qua contracta fuit ſocietas, nu. 19. ead.

Liber ſociorum ad hoc vt probet, non debet continere lituras, cancellationes, lacerationes, & ſimilia, nu. 20. ead.

Debet bene continere diem, menſem, & annum, nu. 21. ead.

Socius tenetur alteri ſocio exhibere libros ipſius ſocietatis, num. 22. ead.

Quinimò ſi non exhibeat requiſitus, amittit cauſam. Ratio ibid. nu. 23. pag. 222

Et non ſolum amittit cauſam, ſed ſuper exequutione contra eum iurari poteſt etiam in litem, num. 24. ead.

Videndus Bimius conſil. ſuo 182. in ſecundo, vbi latè de hac materia, num. 25. ead.

Intitulationi, & inſcriptioni libri ſocietatis ſtandum eſt, ex ea enim tacita ſcribentis intentio colligitur, nu. 26. ead.

Si libri rationum ſocietatis communi nomine inſcripti ſint, ex tali intitulatione poteſt argui extare ſocietatem communem, num. 27. ead.

Si ſocius habeat aliquid ſcriptum cõtra ſe in ſuo negotiationis libro, & diſputatio non ſit cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptũ legitur, ex illo eodem libro probatio oritur ad fauorẽ illius tertij contra ipſummet ſociũ, librum penes ſe habentẽ, nu. 28. Ratio, nu. 29. & 30. ea.

De materia huius capitis. videndus D. Hector Felicius in ſuo tract. de Societate, per totũ, & præcipuè, c. 38. n. 31. ead.

De Libris Rationum officialis de publico deputati, elegans diſceptatio.

Liber rationum publici officialis, quamuis non ſit perſona publica, plenè tamen probat, nu. 1. & 2. pag. 223

Et eſt veriſſima concluſio, nu. 3. ead.

Ratio, nu. 4. & 5. ead.

Idque præcipuè procedit, ſi fuerit conſcriptus ab officialibus Principis, vel ab ipſo deputatis, num. 6. ead.
Liber officialis de publico ad ſcribendum deputati plenè probat, etiamſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis, numero 7. ead.
Comprobatur, nu. 8. 9. & 10. ead.
Contrarium multi, nu. 11. ead.
Ratio, num. 12. ead.
Concilia, nu. 13. & 14. ead.
Opinio D. Bolognetti hac in re deducitur, nu. 15. ead.
Liber officialis publici probat etiamſi adeſſet ſtatutum, quo caueretur, quod aliquid non poſſet probari niſi per inſtrumentum, quia poſſet adhuc probari per librum talis officialis publici, nu. 16. ead.
Liber ipſius officialis non probat, cum agitur de graui crimine, num. 17. pag. 224
Exemplum, num. 18. ead.
Item non probat contra non ſubditum, nu. 19. & 22. ead.
Ratio, num. 20. & 21. ead.
Liber prædicti officialis publici probat, ſiue ſit Notorius, ſiue non, nu. 23. & 24. ead.
Et magis ſtatur illius libro, quam depoſitioni teſtium contrarium aſſerentium, nu. 25. ead.
Ratio, nu. 26. 27. & 28. ead.
Libro publici officialis, minimè creditur, quando vltra eum adeſſet proprius notarius, qui ad ſcribendũ ea, quæ agerentur ab vniuerſitate deſtinatus eſſet, nu. 29. ead.
Limita quoad aliqualem præſumptionem, nu. 30. ead.
Item ei non creditur, quando ſcribens ipſe atteſtaretur de ijs, quæ ad eius officium minimè ſpectarent, numero 31. & 32. ead.
Libri confecti à publicis officialibus in concernentibus dumtaxat eorum officium, plenè probant, num. 33. ead.
Declara, nu. 34. 35. & 36. pag. 225
Quoddam notabile deducitur, nu. 37. & 38. ead.
Liber publici officialis minimè probat, quando non contineret cauſam ipſius ſcriptionis, nu. 39. ead.
Liber publici officialis productus à tertio contra tertium fidem facit, nu. 40. 41. & 42. ead.
Intellige, ac declara, nu. 43. 44. & 45. ead.

De Libris Argentariorum, ſeu Nummulariorum accurata, & elegans diſceptatio.

Argentarius duobus modis apud Latinos Scriptores vſurpatus, nu. 1. & 3. pag. 226
Alciati opinio lib. 1. Diſputat. cap. 25. deducitur, quæ tamen parum probatur P. Rebuſo, nu. 2. ead.
Ars argentarij Romæ parum honeſta fuit, nu 4. p. 227
Argentarius à Scæuola fuit vſurpatus pro coactore, numero 5. ead.
Quid ſit propriè coactor ex ſententia Alciati explicat Author, nu. 6. ead.
Doctrina Bolognetti de Argentarijs afferuntur, numero 7. & 8. ead.
Argentarius vnde dictus ſit, explicat Author, num. 9. 10. & 11. ead.
Quid ſit collybus, itidem docet Author, num. 12. ead.
Argentarij officium fuit adinuentum iure ciuili Romanorum, num. 13. ead.
Argentarij varijs nominibus appellabantur, nu. 14. ead.
Argentarij, & Menſarij erant vnum, & idem ex multorum ſententia, nu. 15. pag. 228
Contrarium ſenſere Sigonius, & Maſſinius, nu. 16. ead.
Author cogitandum relinquit, nu. 17. ead.
De Argentarijs latiſſimè diſſerunt D. Pancirolus, & Maſſinius, nu. 18. ead.
Tripliciter potuit contingere, vt Argentarij libro fuerit fides adhibita, nu. 19. ead.
Libro Argentarij plenè credebatur etiam ad eius commodum, pro ſe ratio ibid. nu. 20. & 21. ead.
Contrarium ſenſit Bart. Fundamentum eius, nu. 22. ead.
Author non recedit à priore opinione, nu. 23. ead.
Soluitur fundamentum Bartoli, nu. 24. ead.
Liber Argentarij fidem faciebat pro ſe, etiam in ſummis magnis, ratio ibid. nu. 25. ead.
Contrarium Decius, num. 26. ead.
Decij opinio qualiter procedat, explicat Author ex ſententia Menochij, nu. 27. ead.
Quæ ſumma ſit magna, & indiſcreta, à Iudicis arbitrio pendet, nu. 28. ead.
Liber Argentarij fidem faciebat etiam pro ſe, quando continebat rationes ita connexas, quarum pars acceptari, & pars repudiari non poterat, nu. 29. pag. 229
Liber Argentarij minimè probabat ad eius commodum in multis caſibus, de quibus, num. 30. 31. 32. 33. & 34. pag. ead.
Liber Argentarij contra eum fidem faciebat, ratio ibidem, num. 35. ead.
Liber Argentarij fidem faciebat quoque contra tertium, numero 36. ead.
Probatur, num. 37. & 38. ead.
Declara, num. 39. ead.
Argentarius tenebatur edere libros ſuarum rationum actori ad fundandam eius intentionem, nu. 40. & 45. ead.
Rationes, num. 41. 42. & 44. ead.
Argentarij, & nummularij an eſſent vnum, & idem videndus D. Menoch. nu. 43. ead.
Argentarius tenebatur edere dictos ſuos libros non ſolum ſemel, ſed & pluries, ſi opus erat, & ex cauſa, numero 46. pag. 230
Secus tamen erat reſpectu perſonæ priuatæ, num. 47. & 49. pag. ead.
Cauſæ, ob quas argentarius iterum edere cogebatur ſuarum rationum libros, enumerantur per Pacianum de Probationibus, num. 48. ead.
Hęres argentarij tenebatur, & ipſe edere libros rationum defuncti, nu. 50. ead.
Ratio, num. 51. ead.
Etiam ille, qui deſierat artem argentarij exercere, tenebatur edere libros rationum conſcriptarum tempore, quo ipſam exercebat, nu. 52. ead.
Argentarius tenebatur edere dictos libros etiam contra ſe, ſi modo mandatum de ſcribendis illis ab actore, vel eius procuratore illis factum erit, nu. 53. ead.
Argentarius dolo, vel lata culpa dictos libros non edens, damnabatur in id quod intererat petentis, nu. 54. ead.
Argentarius quid in caſu editionis edere teneretur, colligitur ex l. Argentarius, §. edi autem, ff. de edendo, numero 55. ead.
Argentarius an teneretur cuilibet, vel ei tantum edere, qui rationes mandauerat conſcribi? videndus Menoch. numero 56. ead.
Ad l. 1. C. de edendo varij intellectus per Scribentes allati, ſed per Authorem reprobati, nu. 57. & 58. p. ead. cum ſeqq. vſque ad 82. incluſiuè, nu. 85. p. 231. & 232

Intelle-

Digitized by Google

Intellectus, quem ſequitur Author, deducitur, n.83.& 84. pag.232.
Oritur quæſtio. Cum ſeruus admitti non poſſit ad publica officia, & officium Argentarij ſit publicum, quomodo dicere potuerit I. C. in l. prætor ait, ff. de edendo, ſeruum poſſe Argentarij munus exercere, num. 86. ead.
Pro reſolutione videndi Fachineus, & Menoch. numero 87. ead.
Editio libri rationum ab Argentario an eſſet facienda iure actionis, an officio iudicis, dubitatur, num. 88. ead.
Vtilitas huiuſce dubitationis, num. 89.90.& 91. ead.
In varias Scribentes iuerunt ſententias, alij enim voluerũt, quod officio iudicis, nonnulli vero quod iure actionis, numero 92. ead.
Fundamenta, & authoritates pro vtraque parte deducunt Bolognettus, Alſanus, Maſſinius, & Fachineus, numero 93. pag.233
Author pro vera iſtius materiæ intelligentia, ac declaratione, remittit lectorem ad D. Pacianum de Probationibus, num.94. ead.
Quid lector ex Paciani ſcriptis ediſcere poterit, ſumatim deducit Author, num.95.96.97.98.& 99. ead.
Argentarij non tenebantur rationes ſuas edere gratis, numero 100. ead.
Contra argentariũ cur non daretur actio mandati, quamuis mandato contrahentis rationes cõfeciſſet, docet Author, & videndus Pyrrus Alſanus, num.101. ead.
Ad hoc vt Argentarius teneretur ſuos rationum libros edere; mandatum, & intereſſe debebant concurrere, de quo videndi Fachineus, & Maſſineus remiſſiuè, nu.102. ead.

De Libris Rationum Gabellarij, ſeu Daciarij.

Libri rationum Gabellarij probant etiam pro ſe, numero 1. & 2. pag.234
Item probant quoque negatiuam, puta, quod quis non ſoluit collectam, num.3. ead.
Exemptio, ſeu immunitas alicuius rectè probatur per libros gabellarij, concurrẽte maximè curſu temporis conſtituit ad præſcribendum, num.4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Maior fides adhibetur libris gabellarij, quam teſtibus, numero 6. ead.
Declara, ac intellige vt ibi, num.7. ead.
Libri gabellarij probant etiam pro tertio contra tertium, num.8.& 9. ead.
Intellige, ac declara, num. 10. prout, num. 11. pag. ead. & num. 12.13.14.& 15. pag.235
Libri gabellarij probant ſolummodo in his, quæ pertinet ad eorum officium, & non vltra, num.16. ead.
Non tamen probant, quando vltra dictum officium, deputatus eſt alius notarius, ad quem ſcribere, vel ſubſcribere ſpectaret, & ederentur ſine ſcriptione, vel ſubſcriptione ipſi Notarij, num.17. ead.
Item quando gabellarius non eſſet à publico conſtitutus, numero 18. ead.
Libri gabellarij non probant venditionem inter contrahentes, num. 19. ead.
Fallit hoc in quodam caſu, de quo per authorem, remiſſiuè, num. 20. ead.
Libros gabellæ regulariter tenetur edere gabellarius, num. 21.& 22. ead.
Gabellarius, qui libros ſuarum rationum lacerauit, & combuſſit; an incidat in crimen falſi, latiſſimè docet Teſſaurus, num.23. ead.

De Libris Theſaurariorum.

Libri theſaurariorum plenam fidem faciunt, numero 1. pag. 236.
Et dicitur libri communes, num.2. ead.
Et ad illos recurritur tamquam ad ſpeculum veritatis, numero 3. ead.
Intellige tamen in pertinẽtibus ad eorum officium, veluti in materia pecuniaria, num.4.& 5. ead.
Quidnam in his libris ipſimet theſaurarij ſcribere debeant, animaduertit author, num.6.& 7. ead.
An libri ipſorum theſaurariorum, pro tertio contra alium tertium regulariter fidem faciant, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, num.8. ead.
Plotus ſemiplenam probationem eos dumtaxat inducere arbitratus eſt, num.9. ead.
Maſcard. verò, quod plenam, num. 10. ead.
Et hanc vti veriorem approbat author, quam tamen limitat duobus modis, vt per eundem Maſcard. remiſſiuè, numero 11. ead.

De Libris Maſſariorum alicuius Villæ:

Libri Maſſariorum alicuius Villæ, vel Caſtri, ſeu Communitatis, plenè probant ex ſententia Cranettæ, nu.1. p.236
Fundamentum eius, nu.2.& 3. ead.
Cranettam multi ſequuntur, nu.4.& 5. ead.
Contrarium plures alij, nu.6. ead.
Concilia, nu.7.& 8. pag.237
Si Maſſarius ſcriberet non pertinentia ad eius officium, ei non crederetur, nu.9. ead.
Notabile, nu.10. ead.

De Libris Mercatorum.

Quid ſit Mercator, deſcribitur, nu.1. pag.238
Libri Mercatorum regulariter nullam fidem faciunt, numero 2. ead.
Ratio ibidem.
Ratio rationis, num.3. pag.239
Amplia regulam ſupradictam multo magis procedere in nonnullis caſibus, de quibus, num. 4. 5. 6. 7.8. 9. 10. & 11. ead.
Limita, vbicumque adeſt ſtatutum, vel conſuetudo, quod ſtetur libris ipſorum mercatorum, nu.12.& 13. ead.
Et talis conſuetudo, vel ſtatutum valet, nu.14. ead.
Idem quod dicitur de ſtatuto, procedit etiam in Principe, num.15.16.& 17. ead.
Amplia, vt tale ſtatutum extendat vires ſuas extra territorium, nu.18. ead.
Ratio, num.19. pag.240
Exemplum, num. 20. ead.
Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid ſcripſerit Antonius Piaggius de conſuetudine, nu.21. ead.
Debet tamen liber ipſe rationum eſſe conſcriptus in territorio ipſorum ſtatuentium, num.22. ead.
Et eſt veriſſimum axioma, quidquid dubitarit Corneus, numero 23. ead.
Limita, quotieſcumque præfatum ſtatutum eſſet indiſcretum,

Digitized by Google

tum quippe quod contineret, omni ſcripturæ mercatoris pro ſe indiſtinctè credendum eſſe: quia tunc cum careret ratione, non valeret, num. 24. ead.

Verificabitur ergò in illis mercatoribus dumtaxat, qui fuerint approbati, num. 25. ead.

Item præfatum ſtatum locum ſolummodò ſibi vendicabit in modica ſumma, non autem in magna, num. 26. ead.

Reſtringitur tamen hoc, vt non procedat reſpectu ſtatuti, quod arbitrium iudicis non excluderet, ſed potius ei ſubmitteretur, ſecundum Scacciam, num. 27. ead.

Libri Mercatorum plenam fidem facientes ſtatuto laicorum mandãte, contra clericos, nihil operantur etiam in foro ſæculari, num. 28. ead.

Amplia, vt nec probent in fauorem ipſorum clericorum contra laicos, vt in iudicijs ſeruetur æqualitas, num. 29. ead.

Statum, quod libris mercatorum plenè credatur, interpretatur, ac intelligitur dumtaxat in pertinentibus ad mercaturam, & eorum officium, non autem in alijs, numero 30. & 33. ead.

Ratio ex Beccio, num. 31. ead.

Alia ratio ſecundum Scacciam, nu. 32. pag. 241

Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Decius, numero 34. ead.

Plura ſimilia afferuntur, num. 35. & 36. cum ſequentibus vſque ad 43. incluſiuè, ead.

Intellige, ac declara, prout ibi, num. 44. & 45. ead.

Conſuetudo, quod libris Mercatorum credatur, eſt articulanda, & probanda, num. 46. ead.

Ad hoc vt libri Mercatorum etiam ita diſponente ſtatuto fidem faciant, plura requiruntur, quæ quidem erunt articulanda, ac probanda, num. 47. ead.

Primò, quod mercator ipſe fuerit, ac ſit legalis homo, & pro tali ab omnibus habitus, num. 48. ead.

Et non ſit infamiæ aliqua labe notatus, num 49. pag. 242

Quod tamen intellige in infamia publica, num. 50. ead.

Secundò requiritur, quod ipſemet mercator librum ſuum rationem manu propria conſcripſerit, num. 51. ead.

Contrarium Stracha poſt alios, num. 52. ead.

Fundamentum eius, num. 53. & 54. ead.

Concilia, num. 55. & 56. ead.

Exigitur tertiò, quod veritatem ipſemet mercator ſcribere conſueuerit, num. 57. ead.

Si enim reperiatur ipſe liber falſus in vno, præſumetur falſus in omnibus, num. 58. ead.

Et hæc quidem qualitas erit articulanda, & probanda, numero 59. ead.

Requiritur quartò quod caſum in ipſomet libro rationum ſubiunxerit, nu. 60. & 61. vſque ad 65. incluſiuè. ead.

Et aduerte quòd non ſolum requiritur cauſa, ſed debet eſſe apta, clara, & intelligibilis, nu. 66. 67. & 68. ead.

Exigitur quintò, quod aliquid contra ſe in eodem libro conſcripſerit, nu. 69. ead.

Expoſcitur ſextò, quod ex veriſimilibus circumſtantijs poſſit eſſe verum, quod ſcriptum in eo reperitur, habito reſpectu ad tempus debiti contracti, ſolutionis factæ, & ad alia, num. 70. & 71. pag. 243

Et licet hæc ſex requiſita impugnentur per Crauettam, numero 72. ead.

Defenduntur tamen per Ioſeph. Ludouicum, nu. 73. ead.

Dictum Guid. Papæ deducitur, nu. 74. ead.

Septimò requiritur, quod in dicto libro ſint deſcriptæ partitæ pertinentes ad mercaturam, ſiue exercitium, de quo tractatur, & non ad aliud, nu. 75. ead.

Exigitur octauò, quod in ipſomet rationũ libro appoſitus ſit annus, menſis, & dies, nu. 76. ead.

Ratio ex Stracha, num. 77. ead.

Declara, num. 78. 79. 80. & 81. ead.

Nonò requiritur, quod appareat mercatorem tradidiſſe merces, licet non ſit neceſſe probare de quantitate, & de pretio, nu. 82. & 83. ead.

Exigitur decimò, quod dicti libri non ſint deſcripti diuerſa manu, & atramento, item, vt non ſint mendoſi, numero 84. ead.

Falſi ſuſpicio in parte, librum totum vitiat, num. 85. ead.

Libri Mercatorum carere debent cancellationibus, inductionibus, & de eis dicitur: Quod ſcripſi, ſcripſi, numero 86. ead.

Item, debent eſſe candidi, ac carere omni ſuperinductione, aliàs contra ipſos mercatores poterit in litem iurari, numero 87. ead.

Expoſcitur vndecimo, quod in ipſo rationum libro ſint deſcripta data, & recepta, & à quo, & ex qua cauſa, vt veritas, & falſitas ex eo deprehendi valeat, nu. 88. ead.

Duodecimo requiritur, quod mercator ipſe iuret contenta in eodem libro fuiſſe, & eſſe vera, nu. 89. pag. 244

Doctrina Bartoli deducitur, num. 90. ead.

Mercatores iſtud iuramentum ſubeunt initio mercaturæ, ſeu officij ſui, ad differentiam aliorum, nu. 91. ead.

Decimotertio exigitur, quod is liber ad petitionem partis exhibeatur, ad effectum, vt contra eum opponere poſſit, num. 92. ead.

Contra agitur, num. 93. & 94. ead.

Decimoquarto requiritur, quod dictus liber præfationem contineat, ac inſimul inſcriptionem, nu. 95. ead.

Exemplum, nu. 96. ead.

Exigitur decimoquinto, quod ipſemet liber factus, ac conſcriptus ſit ſecundum loci conſuetudinem, nu. 97. ead.

Scartafacijs non eſt credendum, nu. 98. 99. & 100. ead.

His omnibus requiſitis, ſiue maiori eorum parte intercedentibus, ſtante tali ſtatuto, vel conſuetudine, libri ipſorum mercatorum plena fides adhiberi poterit, nu. 101. ead.

Idque non ſolum in paruis ſummis, ſed etiam in magnis ſibi locum vendicabit, nu. 102. ead.

Ratio, nu. 103. ead.

Amplia hoc etiam procedere, licet aliquæ dumtaxat ex partitis ipſorummet librorum eſſent veræ, approbatæ, & acceptatæ, nu. 104. ead.

Amplia ſecundo, prout ibi, nu. 105. ead.

An contra dictos libros admittatur probatio in cõtrarium? dubitatur, num. 106. ead.

Alexander, & alij concludunt pro negatiua, numero 107. pag. 245.

Ratio ex Vinio, nu. 108. ead.

Contraria opinio verior videtur, nu. 109. ead.

An libri mercatorum habiti pro publicis, ac habentes vigore dicti ſtatuti exequutionem paratam, præferantur creditori poſteriori fundanti ſe in inſtrumento? dubitatur, num. 110. ead.

Videndus Stephanus Gratianus, deciſ. ſua 203. nu. 111. ead.

An Liber Rationum mercatoris pro ſcribente regulariter fidem faciat? dubitatur.

An liber mercatoris regulariter pro ſcribente fidem faciat, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, numero 1. ead.

Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. in l. quadam, §. nummularios, C. de edendo, quam omnes ibi ſequuntur, ſenſit pro negatiua, num. 2. ead.
Contrarium Speculator & aly multi, num. 3. & 4. ead.
Sed hæc opinio Communiter reprobatur, num. 5. pag. 246
Alia opinio Nicolai de Matarellis deducitur, num. 6. ead.
Gloſ. & aliorum in d. l. quadam. opinio vti verior retinetur, num. 7. ead.
Liber mercatoris pro ſcribente facit regulariter qualẽ qualem præſumptionem, num. 8. ead.
Amplia ex P. Surdo, præſertim ſi ipſemet mercator ſit vir bonus, ac inculpatæ vitæ, num. 9. ead.
Quinimmò Viuius intelligit etiam, quod oriatur ſemiplena, num. 10. ead.
Scaccia tenet quoque plenam reſultare, num. 11. ead.
Ratio ibidem.
Liber ipſius mercatoris probat pro ſcribente in poſtis minutis, quod tamen mercator eſt fide dignus, num. 12. ead.
Intellige, ac declara ex Crauet. de antiquitatibus tẽporum, num. 13. ead.
Amplia, vt probet etiam, cum agitur de magna ſumma, dummodo tamen non adſit ſuſpicio, nec de magno aduerſary præiudicio tractetur, num. 14. ead.
Item ex Iaſ. quando aliquæ partitæ in ipſis libris contentæ reperiuntur veræ, num. 15. ead.
Contrarium multi. Sentiunt enim, quod tantummodo faciat aliqualem præſumptionem, quãdo agitur de magna ſumma, licet etiam de libro perſonæ legalis tractetur, numero 16. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, num. 17. ead.
Quam tamen limita, quando adeſſet ſtatutum, vel conſuetudo, quod libro ipſius mercatoris fides adhiberetur, numero 18. ead.
Quidquid dixerit P. Enriquez, poſt Corneum, n. 19. ead.
Item cum verſamur inter Mercatores, num. 20. ead.
Ratio, num. 21. & 22. ead.
Amplia, vt hoc procedat, non ſolum in libris mercatorum, qui actu mercaturã exercent, ſed etiam in libris eorum, qui iam eam exercere deſierunt, dummodo tamen ſint deſcripti tempore, quo mercaturam ipſam exercebant, num. 23. pag. 247
Liber mercatoris regulariter probat pro ſcribente accedentibus vrgentibus coniecturis, & quando mercator eſt legalis, ac fide dignus, idq; articulatum, & probatum extitiſſet, num. 24. ead.
Item probat extante ſtatuto, vel conſuetudine quod libris ipſorum mercatorum credatur, num. 25. ead.
Rationes ex Scaccia, num. 26. ead.
Statuto, vel conſuetudine diſponi poteſt, vt eorum libris credatur, num. 27. ead.
Et hæc inſpectis regulis iuris communis dicta ſint, num. 28. pag. ead.
Quid iure municipali DD. Venetorum. Et quid Statuto noſtro Patauino in hac materia diſpoſitum ſit, Author recenſet, num. 29. 30. & 31. ead.

An liber rationum mercatoris contra eum fidem faciat?

Liber mercatoris regulariter contra eum fidem facit, numero 1. pag. 248
Amplia, vt hoc procedat etiam ſi mercator negaret ſcripturas, quæ in illo reperirentur, eſſe conſcriptas manu ſua, vel ſua voluntate, num. 2. ead.
Ratio, num. 3. pag. ead.
Amplia ſecundò, vt pariter locum habeat, ſiue liber ipſe rationum fuerit conſcriptus manu propria ipſius mercatoris, ſiue cuiuslibet alterius, eius tamen mandato, num. 4. pag. ead.
Amplia tertio, licet ipſemet liber foret defectiuus, & careret aliquo ex requiſitis alias relatis, num. 5. ead.

An liber mercatoris pro tertio, contra tertium regulariter fidem faciat?

An liber mercatoris pro tertio contra tertium regulariter fidem faciat, non eſt eadem omniũ ſcribentium ſententia, num. 1. pag. 248
Nonnulli enim ex ipſorum libris ſemiplenam duntaxat emanare probationem rati ſunt, num. 2. ead.
Ratio, num. 3. ead.
Multis verò nec minimam quidem induci viſum eſt, numero 4. ead.
Ratio ex Verall. num. 5. ead.
Alia ratio ex Farinac. num. 6. & 7. ead.
Amplia, num. 8. pag. 249
Prior tamen ſententia vti verior, ac Communior retinetur per Authorem, num. 9. ead.
Declara, & intellige, prout ibi, num. 10. ead.
Pro maiori elucidatione huius difficultatis author cum Scaccia, duos caſus proponit, de ipſiſq; latiſſimè diſſerit, numero 11. pag. ead. & ſequentibus vſque in finem. p. 250

Sed non minus pulchra quàm vtilis oritur hic difficultas, & eſt. An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundandam alterius, actoris nempè intentionem, edere teneatur?

Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, ac inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur, numero 1. pag. 251
Ratio, num. 2. 3. & 4. ead.
Index ex cauſa compellere poteſt reum, vt actori edat inſtrumenta, num. 5. ead.
Et principalis illa eſt cauſa, quæ à conſuetudine conficiendi, & conſcribendi hos libros rationum ſumitur, nu. 6. ead.
An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundandam actoris intentionem edere compellantur, maxima eſt in iure noſtro controuerſia, num. 7. ead.
Negatiuam tenuerunt plurimi, num. 8. ead.
Fundamenta eorum, nu. 9. & 10. 11. 12. 13. cum ſeq. vſque ad 19. incluſiuè. pag. ead.
A contrario ſteterunt infiniti aly, num. 20. pag. 252
Amplia ex Bertrando, num. 21. ead.
Eorum rationes, num. 22. 23. & 24. cum ſequẽtibus vſque ad 36. incluſiuè. pag. ead.
Et hæc poſterior, quæ eſt affirmatiua, per Authorem retinetur, num. 37. ead.
Fundamentis aduerſariorum reſpondetur, nu. 38. pag. ead. & num. 39. 40. 41. vſque ad 51. incluſiuè. pag. 253
Diſtinctio ex Ioan. Bolognetto, quem ſequitur quoque Philip. Maſſin. num. 52. 53. & 54. pag. ead.
Multa notabilia aſſeruntur, num. 55. 56. 57. 58. & 59. vſque in finem. pag. 254

Tabula

De Libro Campſoris, & Bancherij.

Libro campſoris, vel bancherij, plenè creditur, num. 1. pag. 255.
Et præcipuè Ferrariæ, taliſq; conſuetudo eſt validiſſima, num. 2. ead.
Intellige, ac declara, num. 3. & 4. ead.
Libri publici campſoris creditur, etiam in ſummis magnis, num. 5. ead.
Contrarium Dec. & Ripa, num. 6. ead.
Concilia ex Menoch. & Maſcardo, num. 7. ead.
Libris bancheriorum, & campſorum noſtri temporis non plenè creditur pro ſe, ſed arbitrio iudicis, num. 8. ead.
Item ipſi non creditur, quando ſuſpicione aliqua falſi laborarent, num. 9. ead.
Item quando aliqua præſumptio eſſet in contrarium, numero 10. pag. 256.
Exemplum, num. 11. ead.
Item quando in ipſis contineretur aliquid diuerſum ab eius officio, ſeu miniſterio, num. 12. ead.
Ratio, num. 13. ead.
Item ipſis minimè creditur in præiudicium tertij, cum quo actus aliquis geſtus non eſſet, num. 14. ead.
Ratio, num. 15. & 16. ead.
Hippolyto Riminaldo placuit, quod ſemiplena ex ipſis contra illum oriatur probatio, num. 17. ead.
Item ipſis minimè creditur, quando penitus ignoraretur, cuius manu conſcripti forent, num. 18. ead.
Niſi intercedente litterarum comparationis adminiculo, num. 19. ead.
Contra libros campſorum poteſt probari contrarium, etiãſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum, quod dictis libris ſtetur in omnibus, ac per omnia, num. 20. ead.
Cum libri campſorum vim, ac robur probationis accipiunt à conſuetudine, talis conſuetudo eſt articulanda, & probanda, num. 21. ead.

De Libris Vſurarij.

Liber vſurarij contra ſeipſum regulariter probat, num. 1. pag. 257.
Ratio ex Menoch. num. 2. ead.
Amplia, ſi præcipuè frequentia actum ex libro ipſo detegatur, num. 3. ead.
Per libros ſuarũ rationum quis vſurarius manifeſtus rectè probatur, num. 4. ead.
Ex libris recipientis ſub vſuris nulla oritur probatio contra vſurarium, num. 5. & 6. ead.
Liber vſurarij pro ſe nullam fidem facit, num. 7. ead.
Limita, num. 8. ead.
Arma regulariter non ſunt ſumenda de domo rei, numero 9. ead.
Vſurarius conuentus proprios rationum libros edere tenetur, ad fundandam actoris intentionem, num. 10. & 17. pag. ead. & ſequentibus.
Ratio ex Maſcardo, num. 11. 12. & 13. ex Gregorio Toloſano. pag. ead.
Contra obijcitur, quod non tenetur, num. 14. ead.
Soluitur, num. 15. & 16. ead.
Amplia, vt eius etiam hæredes teneantur, ſiue ſint ſui, ſiue extranei, num. 18. pag. 258
Ratio ibidem.
Si tamen prompti eſſent ad iurandum, ſe rationes vllas deſumpſiſſe minimè habere, eis crederetur, num. 19. ead.
Feneratores poterunt compelli edere libros ſuos, etiamſi tolerarentur in ciuitate, num. 20. ead.
Item non ſolùm tenentur edere codices rationum, ſed etiam omnem ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficerent, num. 21. ead.
Et eſt veriſſima opinio, quidquid dixerit Maſcardus, numero 22. ead.
Etiam Iudæus fenerator, & vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum, num. 23. ead.
Amplia, etiamſi non ſit vſurarius, num. 24. ead.
Contrarium ſenſit Fachineus. Author cogitandum relinquit, num. 25. ead.
Vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum, etiamſi fenus exercere deſierit, num. 26. ead.
An mercatores carius ſuas merces vendentes, conceſſa dilatione ad ſoluendum, teneatur edere libros ſuarum rationũ ad fundandam alterius intentionem? maxima eſt difficultas, num. 27. ead.
Adeundi Menochius, Maſſinius, ac Pacianus, num. 28. ead.
Ad hoc vt vſurarius teneatur edere libros ſuarum rationum, tria ſunt neceſſaria, de quibus, numero 29. 30. & 31. ead.
Si vſurarius requiſitus ad editionem librorum faciendam, negauerit ſe libros confeciſſe, an eius iuramento ſit ſtandum? dubitatur, num. 32. pag. 259
Paciani diſtinctio, ibidem, & cautela ſub nu. 33. pag. ead.
Quid iuris autem, ſi aſſeuerauerit eos amiſiſſe? nunquid ipſi erit adhibenda fides? dubitatur, num. 34. ead.
Author concludit pro negatiua, num. 35. ead.
Quando vſurarius à ſuorum librorum editione facienda liberetur, vna cum Paciano docet Author, num. 36. ead.
Latius de hac materia Gregorius Toloſanus, in ſuo tractatu de Vſuris, num. 37. ead.
Pulchra quæſtio de materia, num. 38. ead.

De Libris Hebræorum.

Libris Hebræorum, quibus ex priuilegio Papæ credendum eſſet, plenè creditur, num. 1. pag. ead.
Et Priuilegium iſtud valet, num. 2. & 3. ead.
Intellige tamen in pertinentibus dumtaxat ad eorum officium, num. 4. ead.
Item quando eſt conceſſum ab eo, qui poteſtatem habet derogandi Canonibus, num. 5. ead.
Statutum diſponens, quod Hebræorum libris credatur contra Chriſtianos non valet, cum ſit iniquum. Author hac in re cogitandum relinquit, num. 6. ead.
An Hebræus ad editionem libri rationum ſuarum ad fundandam intentionem actoris, cogi poſſit, dubitatur, numero 7. pag. 260
Pro reſolutione Auctor ſe remittit ad tradita ſupra cap. præcedenti cum duobus ſequentibus, num. 8. ead.

De Libris Aromatariorum.

Libro Aromatarij regulariter non creditur, num. 1. ead.
Ratio, num. 2. ead.
Limita, quando aliter conſuetudine receptum eſſet, numero 3. ead.
Prout eſt in Regno Napolitano, num. 4. ead.
Nota tamen, conſuetudinem illam articulandam, & probandam, num. 5. ead.

Digitized by Google

Item limita, quando in ipſiſmet libris continerentur veriſimilia, data, & recepta, exigua ſummæ, & alia, de quibus ibi, num. 6. ead.
Elegans conſilium Camil. Berel. deducitur, nu. 7. ead.
Quid per Summos Pontifices de ipſis Aromatariorum libris diſpoſitum ſit, docet Author, nu. 8. ead.

LIBER QVINTVS.

De Libris rationum in archiuio publico repertis.

Archiuium publicū quid ſit, explicat Author, nu. 1. p. 262
Liber rationum in archiuio publico repertus, concurrentibus quattuor requiſitis, de quibus ibi, plenam fidem facit, num. 2. ead.
Liber Eccleſiæ in archiuijs publicis adinuentus, plenè probat, maximè ſi in eo multæ partitæ veræ, ac comprobatæ contineantur, nu. 3. pag. 263
Libro, quando eſt ſub cuſtodia publica, fides adhibetur, numero 4. ead.
Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit, nu. 5. ead.
Libris Archiuij Principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur, num. 6. ead.
Prout etiam cuilibet libro confecto ab officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, fides adhibetur, nu. 7. ead.
Libris antiquis Epiſcopatus in archiuio publico exiſtentibus plena præſtatur fides, nu. 8. ead.
Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule, nu. 9. ead.
Qualibet ſcriptura priuata concurrentibus illis quattuor requiſitis, de quibus ibi, ſumpta ex archiuio publico plenam fidem facit, nu. 10. ead.
Dictum D. Rol. à Val. deducitur, nu. 11. ead.
Si producatur originalis aliqua ſcriptura reperta in archiuio publico teſtimonio, ſine ſubſcriptione illius, qui præeſt ipſi archiuio, atteſtantis eam eſſe ſcripturam archiuij inter authenticas inuentam, & ſeruatam, communiri debet, num. 12. ead.
Alioquin ſine prædicta teſtificatione minimè probaret, num. 13. ead.
Sin autem producatur exemplum illius ſcripturæ, tunc non ſufficit teſtimonium præpoſiti ipſius archiuij, ſed cum hoc requiritur, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio, num. 14. ead.
Hoc autem Communiter intelligunt Doct. procedere inter ſubditos illorum, qui præſunt archiuio; & infra eorum territorium, nu. 15. ead.
Secus inter non ſubditos, & extra territorium, nu. 16. ead.
Sentiunt tamen multi, quod probandi virtus ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tantum, nu. 17. ead.
Sed toto cęlo aberrant, ſecundum Caballin. nu. 18. ead.
Ratio ibidem, nu. 19. pag. 264
Videndus hac de re D. Crauetta, nu. 20. ead.
An partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando ex archiuio publico ſumitur tranſumptum de aliqua ſcriptura, non eſt eadem omnium Scribentium ſentētia, nu. 21. ead.
Caſſaneus, & alij, concludunt pro affirmatiua, nu. 22. ead.
Quod tamen ſecundum Caſher. in. intellige verum, in exemplo ſumpto ex ſcriptura priuata reperta in archiuio publico alicuius inferioris à Principe, nu. 23. ead.
Fundamentum huius opinionis, nu. 24. ead.
Contrarium tenuere alij multi, nu. 25. ead.
Concilia, num. 26. 27. 28. & 29. ead.
Scriptura ex archiuio Monaſterij deſumpta, nullam fidem facit, nu. 30. ead. Ratio ibidem.
Ad hoc vt ſcriptura aliqua ex archiuio ſumpta fidem faciat, requiritur, quod ipſum archiuium ſit publicum, & quod ipſi publici officiales præſint, nu. 31. ead.
Item quod in eo ſolummodò ſcripturæ publicæ reponantur, num. 32. ead.
Liber rationum, prout etiam alia ſcriptura priuata ab archiuio alicuius Epiſcopi extracta, plenam fidem facit, numero 33. & 35. ead.
Ratio, num. 34. ead.
Extractum ab archiuio regiſtri, fidem minimè facit, numero 36. ead. Ratio ibidem.

De Libris Monaſterij.

An Libris Monaſteriorum, ac Eccleſiarum pro ſe regulariter fides adhibenda ſit, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia, nu. 1. pag. 265
Nonnulli ſunt pro negatiua, nu. 2. 3. 4. & 5. ead.
Affirmatiuam alij quāplurimi forent, nu. 6. 7. & 8. ead.
Negatiuam ſequitur Author, nu. 9. ead.
Limitatur tamen in libris ipſius Eccleſiæ repertis in archiuio publico, ac per officiales publicos ſeruatis, num. 10. pag. 266
Sublimita modò, vt non procedat, ſi res ageretur extra territorium, vbi eſt archiuium, nu. 11. ead.
Item, ſi talis pariter liber produceretur contra non ſubditum ipſius territorij, in quo ipſummet archiuium reperitur, nu. 12. ead.
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 13. ead.
Libris Eccleſię antiquis etiā ad ſui fauorem plenè creditur, num. 14. & 15. ex Communi. ead.
Contrarium Crauetta, nu. 16. ead.
Prior autem retinetur, quam duobus modis ampliat Author, nu. 17. 18. & 19. ead.
Libris Monaſterij cum agitur de modico præiudicio, & paucis ſummis, plenè etiam pro ſe ſtatur, nu. 20. & 21. ead.
Quæ autem dicantur magnæ, vel paruæ ſummæ, iudicis arbitrio relinquitur, num. 22. ead.
Libris rationum adminiſtratoris creditur quoad ſummas paruas, & veriſimiles, & maximè accedente ipſius iuramento, nu. 23. ead.
Iuramentum regulariter religioſis minimè remittitur, numero 24. ead.
Mors ſupplet iuramenti efficaciam, nu. 25. ead.
Libri Monaſterij multas partitas veras in ſe continentes, in omnibus etiam alijs, ad ſui fauorem plenè probant, numero 26. & 27. ead.
Sublimita, in capitulis ſeparatis, nu. 8. ead. Ratio ibidem.
Ex libris Monaſterij plena contra ipſum inducitur probatio, num. 29. ead.
Libri Monaſterij probant indiſtinctè, quando vel conſuetudine receptum eſt, vel decreto Principis ſancitum, quod ipſis plena fides adhibeatur, nu. 30. pag. 267
Amplia, vt etiam in præiudicium tertij, nu. 31. ead.
Liber cenſualis Eccleſiæ, quando lapſum eſt temporis curriculum ſufficiens ad inducendam præſcriptionem contra ſoluentem, contra eumdem plenè probat, & contra tertium inducit præſumptionem, quę ſufficit ad iuramentum ſuppletiuum deferendum, nu. 32. ead.

Hoc tamen damnatur per Cravettam, nu. 33. ead.
An per librum cenſualem Eccleſiæ, probetur regulariter ipſius dominium? maximè ſe torſerunt interpretes, numero 34. ead.
Romanus, ac alij concludunt pro affirmatiua, nu. 35. ead.
Contrarium Barbatia, nu. 36. ead.
Conſil. Romani 127. *declaratur per Barbatiam, nu.* 37. ead.
Fundamentum Barbatiæ, nu. 38. ead.
Barbatiam alij ſequuntur, nu. 39. ead.
Concilia, nu. 40. *&* 41. ead.
Intellige, ac declara multis modis, nu. 42. 43. 44. 45. 46. *&* 47. ead.
Liber cenſualis Monaſterij ad ipſius fauorem, & contra tertium cum probat, id procedit in iudicio poſſeſſorio, non autem petitorio, num. 48. *&* 49. ead.

De Libris Monaſterij.

Libris Monaſterij, vel Eccleſiæ in præiudicium tertij plenè non creditur, nu. 1. pag. 268
Inducitur tamen quædam præſumptio, quæ benè ſufficit ad iuramentum ſuppletorium deferendum, nu. 2. ead.
Fallit primo ſupradicta regula in antiquis, & quando hi libri ſunt benè tenti, regulati, nec in aliquo ſuſpecti, num. 3. 4. 5. 6. *&* 7. ead.
Fallit ſecundò, cum agitur de his, quæ ſunt leuis præiudicij, ac momenti, nu. 8. ead.
Item cum in ipſiſmet libris adſunt aliquæ partitæ vera, nu. 9. *ead. Ratio, ibidem.*
Sublimita tamen in ſeparatis, num. 10. ead.
Item fallit, cum in ipſiſmet libris apparet de ſolutione decennali vniformi, tunc enim ipſis in præiudicium tertij plenè creditur, num. 11. ead.
Adducitur quædam doctrina Baldi, nu. 12. ead.
Et alia Barbatiæ, nu. 13. pag. 269
Author ſe remittit ad ea, quæ ſcripſit in præcedenti capite, num. 14. ead.
Aliæ limitationes referũtur per Burſat. remiſſiuè, n. 15. ead.

An ex ipſorum Plebanorum libris ætas alicuius probetur?

Aetas alicuius per librum Plebani rectè probatur, num. 1. 2. *&* 3. pag. 270
Et eſt veriſſima concluſio, nu. 4. ead.
Amplia, etiamſi dies natiuitatis illius, de cuius ætate quęritur, in eodemmet libro non fuerit nominatus, ſed tantum dies, quo ad fontem Baptiſmatis acceſſit, nu. 5. ead.
Ratio, nu. 6. *&* 7. ead.
Amplia ſecundò, etiamſi ageretur de fauore illus, cuius eſt liber, & de eius commodo pecuniario tractaretur, numero 8. ead.
Intellige tamen, vt ſupradicta concluſio dumtaxat procedat, dummodo adſit conſuetudo, vt huic libro plenè credatur, nu. 9. ead.
Vel ſaltem ſi ita fuerit ſolitum à 10. *annis ante, nu.* 10. ead.
Contra, quod non requiratur conſuetudo iſta decennalis, tenuit Mandoſ. nu. 11. ead.
Fundamentum eius, nu. 12. 13. *&* 14. ead.
Et hęc etiã videtur verior, & ęquior ſententia, nu. 15. ead.
Hac tamen concluſio temporibus noſtris, ſtante Conc. Trid. eſt ſupernacanea; & hoc etiam animaduertit Maſcard. num. 21. *Author, num.* 16. ead.
Concil. Trident. diſpoſitio, ſeſſ. 24. *tit. de Reform. matrimonij c.* 1. *in fine affertur per Authorem, nu.* 17. p. 271
Verba ſic accipi debent, vt aliquid operentur, nu. 18. ead.
Libro electi à publico bene creditur, nu. 19. ead.
Plebanus, ſeu Rector Eccleſię, eſt à publico ad id electus, num. 20. ead.

An ex Libris Curatorum Eccleſiarum, mors alicuius ritè probari poſſit?

Libris Plebanorum, in quibus ſit deſcripta mors ſepultorum in eorum Eccleſia, ſi tractetur de modico præiudicio plenè creditur, num. 1. pag. 271
Sin autem de magno, ex ipſis ſaltem aliqualis inducitur præſumptio, nu. 2. ead.
Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bertaz. num. 3. ead.

An ex libris dictorum Plebanorum probari poſſit matrimonium?

Parochus ex forma Conc. Trident. tenetur habere librum, in eoq; ſcribere coniugum, & teſtium nomina, necnon locum, & tempus contracti matrimonij, nu. 1. pag. 272
Et hoc tenetur facere ſub pœna lęthali, nu. 2. ead.
Licet ex verbis dicti Cõcilij hoc minimè inferatur, n. 3. ead.
Ex libro præfati Parochi ritè probatur matrimonium, numero 4. ead.
Vanumq; eſt ſecundum Galliam de hoc amplius diſputare, num. 5. *Ratio, nu.* 6. ead.

De Libris Cameræ Apoſtolicæ.

Libris Cameræ Apoſtolicę regulariter creditur, nu. 1. ead.
Prout & libris Camerę Regię, nu. 2. ead.
Et hoc pręcipuè de conſuetudine Curię, nu. 3. ead.
Libri Camere Apoſtolicę, ex quibus apparet ſolutio Annatę, ſeu Quindenij, probant regulariter vnionem Eccleſię, pro qua ſoluitur, in fauorem ſoluentium, & per conſequens poſſeſſionem ipſius Eccleſię, num. 4. ead.
Liber Pontificis Romani plenè probat, nu. 5. ead.
Libris antiquis Camerę Ducalis plenè creditur, nu. 6. p. 273
Ratio, num. 7. *&* 8. ead.

De Libris Prælatorum.

Libris Prælatorum de expenſis factis per ipſos in Eccleſia creditur, nu. 1. pag. 273
Item creditur ſuis libris computorum continentibus cenſuales debitores, & eorum emphyteutas, nu. 2. ead.
Et ſolutiones ipſorum probant contra illos debitores, nu. 3. *& cenſuales, non autem contra alios, niſi eſſet conſuetudo in contrarium, quod contra omnes fidem facerent, numero* 4. ead.
Amplia ex Boerio, prout ibi, nu. 5. ead.
Opinio Carol. Bardelloni, nu. 6. 7. *&* 8. ead.
Opinio Authoris, num. 9. ead.

An liber æſtimi, ſeu quod idem eſt, Cataſtrum, regulariter probet?

Liber eſtimi regulariter minimè probat, nu. 1. p. 274
Declara, num. 2. ead.

Liber Quintus.

Limita primò, quando agitur contra illum, qui eſt dominus rerum in ipſo Cataſtro deſcriptarum, nu. 3. ead.

Si quis in ſuo æſtimo profeſſus ſit ſoluere libellum, vel cenſum alicui, fundata remanet ipſius creditoris intentio, etiam contra tertium poſſeſſorem loco deſcribentis, numero 4. ead.

Limita ſecundò, quando Cataſtrum reperitur penes egregias, & illuſtres perſonas, quales ſunt Marchiones, numero 5. ead.

Tertiò fallit, quando ipſemet liber æſtimi inter ſcripturas publicas reperitur collocatus, & ei præſit magiſtrat. publicus, ac demũ ipſi fides adhiberi conſueuerit, nu. 6. ead.

Ratio ex Maſcard. nu. 7. ead.

Per æſtimum teſtatoris fideicommittẽtis plenè probatur deſcripta in eo fuiſſe in illius bonis, nu. 8. ead.

Amplia, etiamſi ſcriptura reperta in regiſtro dicti æſtimi non habeat neque diem, neque Conſulem, num. 9. ead.

Amplia ſecundò, vt eo magis procedat, quando tale Cataſtrum diù habitum ſit pro publico, & authentico, nu. 10.

Ratio, num. 11. ead.

Limita quartò, quando ipſum Cataſtrum, ſeu liber æſtimi, producitur vna cum ſolutione cenſus, & collectarum, tunc enim plenè probat locum, vel villam ſoluentem cenſum, vel collectas eſſe de dominatu loci illius, cui ſoluuntur, nu. 12. 13. & 14. ead.

Limita quintò, quoad aliquem præſumptionem, quæ inducitur in gratiam eius, cui bona ſunt deſcripta, numero 15. & 17. pag. 275

Bona cenſentur communia inter fratres, ſi communi nomine ſunt deſcripta in libro ipſius æſtimi, num. 16. ead.

Ex ſcriptura ipſius æſtimi plena, at efficax inducitur probatio rem fuiſſe in bonis illius, ad cuius nomen reperitur deſcripta, nu. 18. Ratio, nu. 19. ead.

Cum liber æſtimi probat, illud dumtaxat procedit inter perſonas eiuſdem territorij, non autem contra alios, numero 20. ead.

Solum Cataſtrum non probat abſque ſolutione cenſus contra illos, quos non apparet conſenſiſſe, aut interfuiſſe ſcripturæ, num. 21. ead.

Liber æſtimi probat contra tertium, dummodò adfuerit tempore, quo conſcriberetur, ac deſcriptioni conſenſerit, numero 22. ead.

Requiritur tamen, quod expreſſè conſenſerit, non enim ſufficit patientia, aut ſcientia tantum, num. 23. ead.

An ex polita æſtimi alicuius ad præiudicium tertij regulariter oriatur probatio? duos caſus particulares diſtinguit Author, nu. 24. 25. 26. & 27. cum ſeqq. vſque in finem. pag. 275. & 276

An dominium per Cataſtrum, ſeu æſtimi Codicem probetur?

Dominium per æſtimum minimè probatur, nu. 1. pag. 276

Aeſtimum neminem facit dominum, nu. 2. ead.

Amplia, etiam tributorum ſolutione facta, nu. 3. ead.

Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 4. ead.

Amplia, vt eo magis procedat, cum agitur de præiudicio tertij, nu. 5. ead.

Vel cum agitur de perſonis in ipſo æſtimo non interuenientibus, ac nominatis, nu. 6. ead.

Subamplia hoc procedere, etiamſi eſſent aſſignati ad id magiſtratus publici, num. 7. ead.

Aeſtimum dominium probat in præiudicium eius, qui conſciendam curat ſcripturam in d. æſtimo, nu. 8. ead.

Licet ſecus ſit quoad præiudicium tertij, nu. 9. ead.

Doctrina Bart. deducitur, nu. 10. ead.

Aeſtimum reſpectu dominij facit ſaltem aliqualem præſumptionem ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt, nu. 11. ead.

Amplia ex Anchar. præcipuè, ſi ille, cuius nomine ſunt deſcripta, ſoluerit collectas, nu. 12. ead.

Amplia etiam, vt oriatur ſemiplena probatio, nu. 13. ead.

De hac tamen opinione dubitat Author, nu. 14. ead.

Per æſtimum dominium probatur inter partes, quæ ipſi conſenſerunt, ſeu ſunt in ipſo deſcriptæ, nu. 15. ead.

An per Librum Aeſtimi probetur poſſeſſio?

Poſſeſſio per librum æſtimi minimè probatur, nu. 1. p. 277

Amplia etiamſi ille, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt ſolueret tributa, & vectigalia, quando tamen alius eo tempore cogitur poſſidere, nu. 2. ead.

Amplia ſecundò, vt iſta regula præcipuè procedat, quando agitur contra eum, qui deſcriptioni conſenſit, vel quando agitur de graui tertij præiudicio, nu. 3. & 4. ead.

Per æſtimum, cum agitur de poſſeſſione, aliquod ſaltem adminiculum, ſeu præſumptio inducitur ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt, nu. 5. ead.

Et huic quidem præſumptioni ſtandum eſt, donec de contrario doceatur, num. 6. ead.

Amplia, prout ibi, nu. 7. ead.

Per æſtimũ probatur poſſeſſio in factis antiquis, item quando non probatur, quod tunc temporis, quo liber fuit confectus, res per alium poſſideretur, nu. 8. ead.

Amplia prout ibi, nu. 9. ead.

Per æſtimum probatur poſſeſſio inter partes in ipſo deſcriptas, nu. 10. ead.

Amplia ex Bertaz. hoc eo magis procedere, ſi non conſtaret tempore ipſius æſtimi alium poſſediſſe, nu. 11. ead.

Et eſt veriſſima ampliatio, nu. 12. pag. 278

Ratio, nu. 13. ead.

Aeſtimum probat poſſeſſionem, quando alius non reperitur poſſidere, nu. 14. ead.

Quomodo autem id dignoſcatur, docet Author, nu. 15. ead.

Aeſtimum quamuis non probet plenè dominium, ac poſſeſſionem inter diuerſas perſonas, quæ ipſi non cõſenſerunt, inducit tamen præſumptionem dominij, ac poſſeſſionis, quæ ſufficit in antiquis pro plena probatione, num. 16. & 17. ead.

An per librum æſtimi rei æſtimatio probari poſſit?

Per librum æſtimi probatur rei æſtimatio, dummodo tamen in ipſomet libro deſcribantur res omnium, & corũ pretia, num. 1. ead.

Solus liber æſtimi probat verum valorem, niſi per teſtes clarè ſit edoctum de contrario, nu. 2. ead.

Immò liber æſtimi cum duobus teſtibus præſertim quinque contrarium deponentibus, nu. 3. ead.

Ratio, nu. 4. & 5. ead.

Per librum æſtimi æſtimatio rei minimè probatur quoad effectum reſpicientem priuatorum commodum, ac incommodum, niſi ſaltem huiuſmodi æſtimatio per æſtimum eſſet facta tempore contractus, vel paulo ante, nu. 6. ead.

Secut

Digitized by Google

Secus autem eſt, ſi æſtimum olim, non autem de recenti factum eſſet, & tunc agatur de probatione æſtimationis, num. 7. ead.
Ratio, nu. 8. 9. 10. 11. & 12. pag. 279
Licet per cataſtrum inter alios æſtimatio rei minimè probetur, tamen ex dicto æſtimo oritur ſaltem concludens præſumptio, quod ille fundus tanti valeat, nu. 13. ead.
Ratio, num. 14. ead.

An ex æſtimi Libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo, rectè comprehendi poſſit?

An ex æſtimi libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo, rectè comprehendi poſſit? non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, nu. 1. pag. ead.
Bart. ac alij pro affirmatiua, nu. 2. ead.
Æſtimum probat præſumptiuè quem ampliora bona non habere, quàm ibi deſcriptum ſit, nu. 3. ead.
Cui quidem præſumptioni ſtatur non docto de contrario, numero 4. ead.
Fideiuſſor etiam debitore principali non excuſſo à creditore, qui librum æſtimi pro communi habitum, & in loco communitatis aſſeruatum ei oſtendit, conuentus, non poteſt obijcere exceptionem ordinis, & excuſſionis, & ſi referat forſan debitorem plus in bonis habere, id probare obſtrict. eſt, nu. 5. ead.
Contrariam autem ſententiam tenuit Bald. Angel. ac alij, num. 6. ead.
Fundamentum, nu. 7. ead.
Concilia ex Alex. nu. 8. & 9. ead.
Alex. multi ſequuti ſunt, num. 10. pag. 280
Liber æſtimi probat bona in illo præſcripta oneribus obnoxia eſſe inter eaſdem perſonas eiuſdem territorij, ſecus inter alienigenas, nu. 11. ead.

De Giornali, ſeu libro Diario.

Giornale quid ſit, definitur, nu. 1. p. 284
An fidem faciat, Doctores inter ſe contrarij extitere, numero 2. ead.
Affirmatiuam tenuere nonnulli, nu. 3. ead.
Contrariam verò alij, num. 4. ead.
Author tuetur affirmatiuam, nu. 5. & 6. ead.

De Scartafacijs, ſeu Memorialibus.

Scartafacium quid ſit, definitur, nu. 1. ead.
Scartafacio non adhibetur fides, nu. 2. ead.
Ratio, num. 3. ead.
Amplia, vt nec contra ipſummet ſcribentem, nu. 4. ead.
Fundamentum, nu. 5. 6. & 7. ead.
An ſcriptura Mercatoris facta in ſuo libro ad fauorem alterius reuocari poſſit, dubitatur, nu. 8. pag. 285
Author proponit varios caſus, de quibus, nu. 9. & 10. cum ſequentibus. ead.
Quædam opinio Clar. Menochij in conſ. ſuo 296. num. 93. cum ſeqq. deducitur, nu. 14. ead.
Afferuntur rationes, quibus ipſamet opinio fundatur, num. 15. 16. & 17. ead.
Eam tamen damnat, atque improbat Author, nu. 18. ead.
Fundamentum, nu. 19. ead.
Reſoluuntur conſiderationes Menochij, nu. 20. & ſeqq. vſque in finem. ead.

De Schedulis, breuis ſed elegans diſceptatio.

Schedula varijs modis accipitur, nu. 1. 2. 3. & 4. p. 286
Schedulæ aut ſunt obligatoriæ, aut liberatoriæ, nu. 5. ead.
Obligatoriarum aliæ ordinariæ, aliæ vero extraordinariæ, numero 6. ead.
De ordinarijs agit author, nu. 7. & 8. ead.
Quæ ſint extraordinariæ, docet idem Author, num. 9. 10. & 11. ead.
Liberatoriæ Schedulæ quæ ſint declaratur, num. 12. 13. 14. 15. & 16. ead.
Schedula Bancharia habet vim ſolutionis, nu. 17. p. 287

F I N I S.

Digitized by Google

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA, I. C. PATAVINI.

Liber Primus.

Quid ſit Scriptura priuata.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

1 *Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci.*
2 *Definitio naturam rei, atque poteſtatem demonſtrat.*
3 *Priuata ſcriptura definitur per Innocentium.*
4 *Aliter per Iodoc. Damhouder.*
5 *Aliter per Hippol. de Marſil.*
6 *Alijs quoque modis per D. Scacciam, & alios.*

1 Vetus inoleuit conſuetudo, vt qui longiori ſermone aliqd ſibi pertractādum ſumpſerunt, ante omnia Ciceronis illud tritum axioma, in primo de Officijs, præponere ſoleant: omnem noſtram inſtitutionem à definitione debere proficiſci, vt ſciatur, qd ſit illud, de quo diſputetur. Quod pronunciatum nobis vtiliſſimum, in præſentia-
2 rum amplectendum fore ſumus arbitrati. Definitio namque cum rei naturam, vim, atque poteſtate demonſtret, vt ex Phil. *7. Metaph.* quem refert Accurſ. *in l. omnis definitio, de reg. iur.* profecto diſpicere non poterimus, de quo nunc ſimus verba facturi, niſi à definitione ipſius ſcripturæ priuatæ exordium ſumpſerimus.
3 Eſt igitur ſcriptura priuata, ſi tamen rectè definiri poteſt, illa, quæ fit à non publicis perſonis, & non habet per ſe authoritatem, niſi aduerſarius eam confiteatur, vel niſi per collationem, & comparationē alterius ſcripturæ, ſubſcriptionis ipſiuſmet aduerſarij, & teſtium, qui ſubſcripſerunt, probetur contrarium. Sic præciſè docuit Innoc. in c. 1. *de fide inſtrum.* ſequutus eſt ex recentiorib. Maſcard. *de probat. Concluſ. ſua 6. num. 79.* Addo P. Rebuffum *in ſuo tractatu de Chirograph. & cedul. recognitione, num. 2.* vbi docuit; ſcripturam priuatam eſſe illam, quæ non eſt publica, ſed à priuatis perſonis, id eſt nō publicis confecta, & ſubijcit etiam *ſub num. 3.* quod ſcriptura iudicis, etiamſi habeat teſtes inſcriptos, cenſetur priuata, quia ſcribere non eſt iudicum officium, ſed Tabellionum, & latius vt per eum videndus idem *ſub nu. ſeqq.*
4 Aliter ipſam deſcribit Iodoch. Damhouder. *in ſua prax. rerum ciuil. cap. 175. num. 1.* dicens: quod priuata ſcriptura eſt illa, quam aliquis propria manu conſcripſit, & ſubſignauit ſuo ſigillo manuali conſueto, aut quam ſuo ſigillo ſigillauit.
5 Adde ſcripturam priuatam dici quoque illā, quæ non ſolum ſcribitur, ſeu ſubſcribitur à priuato, ſed etiam quæ non eſt ſubſcripta à Notario tanquam priuato, & ſic nō habet publicam formam, ſed ſolum habet ſubſcriptionem ab ipſo Notario tanquā à perſona priuata. Sic poſt nonnullos relatos docuit eleganter Hippol. de Marſil. *in repet. Rubricæ, C. de probationibus, nu. 303.*
6 Alijs etiā modis ipſam deſcribit doctiſs. Scaccia *de Iudicijs cauſarum ciuili ac criminal. lib. 2. c. 11. nu. 1172. ipſum conſulas.* Adeundi quoq; D. Herman.

Digitized by Google

Meyrerus *de pignoribus, & Hypothec. in primis numeris;* & Illuſt. D. Card. Tuſc. *concluſ. ſua 74. à nu. 19. vſque in finem, in lit. S.* Vbi multa in hoc propoſito adinuenies Sat loca indicaſſe.

Quotuplex ſit Scriptura priuata.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Triplex eſt ſpecies ſcripturæ priuatæ.*
2 *Definitur Apocha.*
3 *Item Antapocha.*
4 *Syngrapha quid ſit,*
5 *Liber rationum quid ſit,* } *explicatur.*
6 *Epiſtola quid ſit.*

Viſo quid ſit ſcriptura priuata, videndum modò quotuplex ſit, cũ enim ipſius nomen ſit generale, eandem plures ſub ſe continere ſpecies, apertè conſequitur. *ad not. per DD. in Rub. C. de proba.* & per Canon. *in Rub. eod.*

1 Triplicem autem ipſius eſſe ſpeciem, videlicet Apocham, ſeu Antapocham, vel Syngrapham, librum rationum, & epiſtolam, communiter ab omnibus receptum eſt. Sic enim præciſè docet Barr. *in Auth. Etſi contractus, nu. 7. C. de fide inſtrumentorum, & num. 12. in l. admonendi, num. 25. de iureiur.* Sequitur Iaſ. ibidem *numero* 87. Petrus de Ptolom. *nu.* 59. 60. *&* 61. Caccialup. *nu.* 53. Curr. iun. *num.* 106. licet addat quartam, quæ tamẽ ſub prima comprehenditur. Lanfranc. de Orian. *num.* 48. Purputat. *num.* 158. Schrader. *num.* 254. Ioachim. Beuſt. *num.* 940. & cõmuniter ibi DD. Addo P. Rebuf. *in conſtit. Reg. tract. de Chyrograph. & Cedul. in præfatione, num.* 13. & Maſcard. *Concl. ſua 6. num.* 26. videndus quoque Lanfranc. de Oriano *in ſuo tract. de fide inſtrument. num.* 54. Et eruditiſſimus Scaccia *lib. 2. de iudic. cauſarum ciuil. cap. 1. num.* 966. vbi infinitos concordantes deducit, *& num.* 1173. adnectendus etiam D. Petrus GilKen. *in l. inſtrumenta, nu. 3. C. de probationibus,* & Rulanch. *d. cap. 11. num. fin.*

2 Apocha priori loco, quæ alio nomine dicitur Apodiſſa, nihil aliud eſt, quam ſcriptura facta à creditore debitori data, qua ſibi ab ipſomet debitore ſolutionem factam eſſe profitetur, & vocatur Latino nomine receptio. Text. eſt *in l. fin. §. Titius, de condict. indeb. in l. qui tabernas. §. apoch. de furtis, in l. plures Apochis, C. de fide inſtrument. & in Authent. ſi quis vult. cautè deponere, C. qui potior.* Sequitur poſt alios D. Philip. Maſſin. *in l. 1. C. de eden. nu.* 18.

3 Antapocha autem ſecundo loco eſt illa, quæ fit à debitore, & creditori datur, quia ſolutio ipſius pecuniæ continetur, & hæc proprio nomine dicitur Schedula, ſiue Chirographum, quo debitor fatetur ſe debere creditori, aut quo ipſemet debitor ſe obligat. Sic præciſè Accurſ. inter ceteros, *in d. l. plures Apochis,* vbi latè de hoc verbo Antapocha, ſequitur Rip. *in d. l. admonendi, nu.* 95. Corraſ. *in 2. par. repetitionum, nu.* 45. Addo Maſſinium *in d. l. 1. num.* 19. & Oldendorpium *de executoribus vltimarum voluntatum, tit. 8. nu.* 23.

4 Syngrapha vero tertio loco dicitur illa, quæ à pluribus, qui in alicuius rei fidem paciſcuntur ſcripta eſt. Sic præciſè Corraſ. *citato loco.* Latius autem de ſupradictis nominibus, & præcipuè de Chirographo diſcurrit P. Rebuff. *d. ſuo tractat. nu. 13. cum pluribus ſeq.* vide pereum.

5 Secunda principalis ſpecies ſcripturæ priuatæ eſt liber rationum, & eſt ille, quem quilibet ſua ſponte ſibi conficit.

6 Vltima verò eſt epiſtola, quæ alicui mittitur, de quibus omnibus particulari tractatu differendum eſt.

Quo iure ſcripturæ priuatæ fides fuerit adinuenta?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata eodem iure fuit introducta, quo inſtrumentum.*
2 *Ratio.*
3 *Quo iure inſtrumentum fuit introductum, maximopere ſe torſerunt ſcribentes, & nu. 4.*
5 *Nonnulli ſenſerunt eam introductam fuiſſe iure Diuino.*
6 *Alij iure naturali.*
7 *Plerique verò alij iure ciuili.*
8 *Videndi Maſſinius, & Rutgerus Rulanth.*

1 Scripturam priuatam eodem met iure, quo fides inſtrumentorum fuit adinuenta, introductum eſſe, mea quidem eſt ſententia.
2 Nec ſanè mirum.

Ipſa enim recognita, & ipſum inſtrumentum ad paria iudicantur. Quinimo appellatione inſtrumenti cõtinetur, quicquid enim cauſam inſtituit proculdubio inſtrumenti nomine comprehenditur, *vulgata l. 1. de Fide inſtrum.* & latius *infra loco ſuo.*

3 Sed quo iure ipſorum inſtrumentorum fides fuerit introducta ſciſcitaberis?

4 In hac autem difficultate, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.

5 Nonnulli enim eam iure Diuino fuiſſe introductam opinari ſunt, moti per textum Ieremiæ, *cap.* 32.

6 Alij ſecundo loco eandem fuiſſe iure naturali adinuentã cenſuere, inter quos Phil. Maſſin. *ad l. 1. nu. 6. C. de edendo.*

7 Plerique verò alij eandem fuiſſe contra ius gentium à iure ciuili repertam autumarunt.

8 Videndi inter ceteros Maſſinius *præcitato loco,* & doctiſſimus Rutgerus Rulanth. *de commiſſionibus, lib. 5. cap. 1. in primis numeris,* vbi de hoc eleganter ſatis.

An ſcri-

Digitized by Google

An ſcriptura priuata in genere ſumpta probet?

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata plenam probationem minimè inducit.*
2 *Maximè quando non continet veriſimilia, quod quidem procedit etiam in inſtrumento publico.*
3 *Item quando non eſt aliquo pacto recognita.*
4 *Vel iuſtificata, & quando caret ſubſcriptione.*
5 *Scriptura priuata tunc præcipuè non probat, quando refert ſe ad aliam, quæ tamen non exhibeatur.*
6 *Inſtrumentum publicum mentionem faciens de alio, cuius tamen non fiat exhibitio, nil probat.*
7 *Scriptura priuata tunc particulariter minimè probat, cum agitur de præiudicio tertij.*
8 *Creditor poſterior habens hypothecam publicam, ideſt fundatam ſuper inſtrumento publico, præfertur creditori habenti priuatam licet anteriorem.*
9 *Ratio.*
10 *Fallit, & num. 11.*
12 *Priuata ſcriptura tunc minimè probat, cũ agitur de probanda morte alicuius.*
13 *Item cum factum alienum enunciatur.*
14 *Item cum agitur de præſcriptione interrumpenda.*
15 *Similiter cum tractatur de probanda ſolutione.*
16 *Item quando ipſa eſt producta in iudicio nõ citata parte.*
17 *Scriptura priuata minimè probat, licet & multa eſſent, & ſimul iuncta.*
18 *Item plenè minimè probat, licet cõfecta fuerit manu Notarij, ſi tamen non habeat ſollemnia ad ſcripturam publicam attinentia.*
19 *Scriptura etiam facta ab Epiſcopo dicitur priuata.*
20 *Supremus Princeps minimè facere poteſt, vt ipſi ſcripturæ priuatæ plena fides adhibeatur.*
21 *Limita, & nu. 22. & 23.*
24 *Scriptura priuata nec etiam plenè probat, quoad vtilitatem fiſci, & nu. 25.*
26 *Fiſcus in dubio vtitur iure priuati.*
27 *Quinetiam videtur ipſomet priuato peioris conditionis.*
28 *Scriptura priuata nec etiam plenam probationem inducit, licet agatur de fauore piæ cauſæ.*
29 *Fundamentum pro hac opinione, & nu. 30. & 31.*
32 *Scriptura priuata nec etiam plenè probat, interueniente partium voluntate, quod ipſi plena fides adhibeatur.*
33 *Partium conuentione induci minimè poteſt, vt ſtetur priuatæ ſcripturæ alterius partis, vel alterius tertij.*
34 *Contrarium multi.*
35 *Et hanc ſequitur Author.*
36 *Priuata ſcriptura quod non probet, inductum eſt in fauorem partium.*
37 *Partes debent poſſe fauori ſuo renunciare.*
38 *Teſtis aliàs inhabilis poteſt conſenſu partium validari.*
39 *Atteſtationes inualidæ, factæ ſcilicet tempore feriarum poſſunt ratificari conſenſu partium.*
40 *Semiplena probatio ex conuentione partium poteſt effici plena.*
41 *Sententia nulla poteſt ipſarum partium conſenſu effici valida.*
42 *Valet pactum initum à partibus, quod ſtetur dicto alicuius teſtis etiam non iurati.*
43 *Item quod ſtetur dicto vnius tantum teſtis; & quod vnus plenè probet inter eos.*
44 *Statutum, ſeu conſuetudo, per quod priuatæ credatur ſcripturæ, valet.*
45 *Plus poſſunt partes in re propria, & ad earum præiudicium quam ſtatutum.*
46 *Conuentio inita à partibus, vt ſcriptura priuata in vim publici valeat documenti, valet & tenet.*
47 *Contrarium multi.*
48 *Author diuerſas has duas Doctorum opiniones fœdere diſtinctionis conciliare conatur, & nu. 49. & 50. cum quatuor ſeq.*
55 *Scriptura priuata, nec etiam ſemiplene probat ex communi.*
56 *Contra multi.*
57 *Perpenditur tex. in L. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus, & num. 58. 59. & 60. explicatur nu. 62. 63. 64. 65. cum trib. ſeq.*
61 *Prior vti communis retinetur, & num. 69.*
70 *Scriptura priuata plenè probat, ſi ſit inter partes longo tempore obſeruata.*
71 *Exemplum.*
72 *Cuiuslibet ſcripturæ defectus, propter longi temporis obſeruantiam ſanatur.*
73 *Obſeruantia longi temporis facit, vt inſtrumento aliàs minus ſollemni, & inualido plena fides adhibeatur.*
74 *Nec eſt opus, quod dicta obſeruantia longiſſimi temporis extiterit.*
75 *Et aduerte, quod in hoc caſu nedum oritur fides inter partes, ſed etiam contra tertium.*
76 *Scriptura priuata plenè probat, cum agitur de modica ſumma, & hoc præcipuè procedit in antiquis.*
77 *Scriptura priuata plenè probat quãdo recipit aliquod fomentum, vel ſupplementum, ex quo fiat authentica, & eſt ſuffulta adminiculis.*
78 *In omni cauſa tam ciuili, quàm criminali, ex pluribus indicijs, ac præſumptionibus, plena, ac perfecta inducitur probatio.*
79 *Adminicula, quib. priuata ſcriptura corroboratur, quæ poſſint eſſe, & ſoleant, aſſeruntur, & numero 80. 81. 82. & 83.*
84 *Priuata ſcriptura plenè probat, quando is, contra quem ipſa producitur eam ſua manu confectam diffiteri minimè veretur.*
85 *Ratio.*
86 *Scriptura priuata à debitore, vt ita dicam, confeſſata contra eum plenè probat, licet in ea contenta eſſe vera poſtea negauerit.*
87 *Et eſt veriſſima concluſio, quicquid nonnulli aliter ſenſerint.*
88 *Pulchra doctrina Cephal. conſilio ſuo 686. in 1. dub. vol. 5. deducitur.*
89 *Quid ſi debitor interrogatus faſſus fuerit ſcripturam illam priuatam à ſe fuiſſe confectam, ceterum quantitatem in ea contentam ſe ſoluiſſe, an ſtante iam dicta confeſſione ſic qualificata, contra eum agi poſſit? dubitatur.*
90 *Negatiuam tenet Cl. Menochius, & P. Mala.*
91 *Fundamentum Malæ, & nu. 92.*
93 *Contrarium tenet Author.*

94 *Rationes, quibus mouetur, & nu. 95 96. 97. 98. & 99.*

100 *Fundamentum Mala reſoluitur, & nume. 101. 102. 103. 104. & 105.*

106 *Priuata ſcriptura tunc demum contra confitentem plenè probat ſi cauſa in ipſa inſerta ſit.*

107 *Fallit autem hoc, quando adeſſet iuramentum, nam tūc probaret, etſi in ea dicta cauſa non eſſet repoſita.*

108 *Priuata ſcriptura probat contra confitentem, etſi agatur de crimine probãdo, pœnaque pro ipſo imponēda, & de eo, qui faſſus quidem ſit apocham fuiſſe eius manu ſcriptam, verum contenta in ea minimè veritatem continere, excuſans ſe quod ita ſcripſit ioco, & otioſè gratia experiundi calamum.*

109 *Priuata ſcriptura contra confitentem plenè probat, licet ipſamet aliena manu de eius tamen voluntate ſcripta fuerit.*

110 *Ratio.*

111 *Opinio Imol. & ſequacium, in c. ſi cautio. de fide inſtrumen. improbatur.*

112 *Priuata ſcriptura contra confitentem plenè probat, licet abſque ſollemnibus requiſitis fuiſſet producta.*

113 *Et aduerte quòd non ſolum probat contra ipſummet confitentem, ſed etiam contra eius ſucceſſores, & hæredes. Item contra habentes ab eo cauſam, nu. 115.*

114 *Quicquid ſenſerint nonnulli.*

116 *Pulchra quæſtio reſoluitur ibidem.*

117 *Debitor ſcripturam priuatam à ſe confeſſam ſemel faſſus, contra iſtam ſuam confeſſionem amplius venire non poteſt.*

Ratio, ibidem.

118 *Quinimo nec ad appellandum admitti poterit, ſi in ſecunda inſtantia confeſſionem illam ſuam quodammodo voluerit reuocare.*

119 *Ratio, & num. 120.*

121 *Scriptura priuata à debitore confeſſata contra ipſum non habet exequutionem paratam latè ibi.*

122 *Scriptura priuata plenè probat contra ſcribentem.*

123 *Ratio.*

124 *Amplia, & num. 128. & 129. cum ſequentibus, vſq; ad 142.*

125 *Declara, vt num. 126.*

127 *Quomodo iſthæc ampliatio differat à ſuperiori, explicatur.*

142 *An ſcriptura priuata pro ſcribente fidem faciat? dubitatur.*

Concluſio ſit pro negatiua, amplia ibidem, etiamſi ſcribens iuraſſet.

Ratio, ibidem.

143 *Scriptura priuata etiam in fauorem ſcribentis probat, quando continet veriſimilia.*

144 *Amplia.*

145 *Scriptura priuata probat etiam pro ſcribente, quando à contraria parte approbatur.*

146 *Item quando pars aduerſa confeſſa eſt, ſcribentem fuiſſe dignum, vt ipſi fides adhiberetur.*

147 *Sed diſtingue, & nu. 148. 149. & 150.*

151 *Scriptura priuata plenè probat contra producentem.*

152 *Et precipuè quando producit ipſam in iudicio.*

153 *Scriptura computi cōtra ipſū producentē plenè probat.*

154 *Amplia ex Alex. & Pariſ. prout ibi, & 155.*

156 *Producens priuatam ſcripturam in iudicio nedum eis, quæ in ipſius ſcripturæ fronte annotata ſunt, ſtare cōpellitur, verum etiam illis, quæ à tergo reperiuntur.*

157 *Producens chirographum tenetur illi ſtare etiam in his, quæ contra ipſum faciunt.*

158 *Etſi produxiſſet cum proteſtatione, quod ipſum dumtaxat produxit in parte, & partibus pro ſe facientibus.*

159 *Amplia hoc procedere, etiamſi ſcriptura producta non ſit ſollemnis.*

160 *Notabile quoddam deducitur.*

161 *Scriptura priuata plenè probat quando reperitur penes debitorem.*

Ratio, ibidem.

162 *Declara.*

163 *Chirographum penes debitorem repertum, ſed cancellatum, probat ſolutionem de eo factam fuiſſe.*

164 *Pulchra quæſtio proponitur.*

165 *Scriptura priuata plenè probat, quando per ſententiam ſuperioris iudicis, vel Principis fuiſſet ſemel approbata.*

Item probat, quando ſolo Principis iuſſu fuit conſcripta, ibidem.

166 *Item quando in actis iudicij eſt reperta.*

167 *Declara.*

168 *Notarij atteſtatio vim habet ſubſcriptionis teſtium.*

169 *Scriptura priuata plenè probat in fauorē mulieris producentis ſcripturam mariti, in qua ſcriptum ſit nonnullas res eſſe parapbernales, & nu. 170.*

171 *Declara, & nu. 172.*

173 *Scriptura priuata plenè probat in his, quæ dependent à propria partium voluntate.*

174 *Scartaſacium probat etiam intentionem ſcribentis.*

175 *Priuata ſcriptura declarat præciſè voluntatem teſtatoris.*

176 *Limita.*

177 *Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſcripta in præſentia iudicis ordinarij loci, in quo ſcripta, & dictata fuit.*

178 *Ratio.*

179 *Declara ex Maſcardo.*

180 *Scriptura priuata tutoris probat debitorem ſoluiſſe etiā contra pupillum.*

181 *Confeſſio tutoris, vel curatoris, an fidem faciat de recepto in præiudicium pupilli, vide Maſcardum remiſſiuè.*

182 *Scriptura priuata plenè probat debitum contra ſuſpectum de fuga.*

183 *Ratio.*

184 *Scriptura priuata omnium quidem conſenſu approbata fidem facit.*

185 *Scriptura priuata, plenam fidem facit, quando in ipſa continetur aliquid, quod in ſpecie officium ipſius ſcribentis reſpiciat, exemplum, ibid.*

186 *Item probat, quando ſumus inter liberos.*

187 *Scriptura priuata plenè probat in lapidibus monumentorum.*

188 *Declara.*

189 *Item in lapidibus, & columnis antiquis.*

190 *Ius patronatus probatur ex literis antiquis ſcriptis in campanili.*

191 *Priuata ſcriptura itidem probat in muris, ac parietibus.*

192 *Probatio, quæ oritur in his caſibus, eſt plena, non autem ſemiplena.*

193 *Ratio.*

194 *Amplia, & num. 195. & 196. vbi Doctores remiſſiuè de hac materia.*

197 *Scriptura priuata plenè probat, quando producitur coram arbitratore poteſtatem habente procedendi de facto, & ſola facti veritate inſpecta.*
198 *Ratio.*
199 *Declara.*
200 *Scriptura priuata plenè probat, quando in loco, in quo fuit confecta, viget conſuetudo, vel Statutum, quod ipſi plena fides adhibeatur, prout eſt Venetijs, & Patauij.*
201 *Nota tamen, quod iſta conſuetudo deberet eſſe præſcripta, & probari per allegantem.*
202 *Item, quod talis ſcriptura vbiquè terrarum fidem faceret.*
203 *Ratio.*
204 *Statutum, quod priuatæ ſcripturæ plena fides adhibeatur, an valeat, & teneat, vide Alex. remiſſiuè.*
205 *Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſcripta manu debitoris & habet ſubſcriptionem trium teſtium.*
206 *Quorum quidem teſtium recognitione opus eſt.*
207 *Scriptura priuata patris quo ad probandam ætatem filij ſui, vtique probat. vide tamen Doctores remiſſiuè.*
208 *Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſubſcripta, & ſigillata ſigillo Principis, vel alicuius Communitatis. Amplia ex Deciano, ibid.*
209 *Scriptura priuata ipſius Principis vicem legis obtinet, quod intellige, vt ibi.*
210 *Scriptura priuata plenè probat, parte contraria, contra quam producitur minimè opponente.*
211 *Copia inſtrumenti minus ſolennis. fidem facit, parte ipſa non opponente.*
212 *Teſtis aliàs minimè idoneus ad teſtificandum admittitur, parte contra eius perſonam, & dictum minimè opponente.*
213 *Non licet examinare alios teſtes ſuper eiſdem capitulis, vel alijs, poſt publicata dicta teſtium prius examinatorum.*
214 *Fallit parte contraria minimè opponente.*
215 *Iudicium ſuis ſubſtantialibus carens, tenet parte contraria minimè opponente.*
216 *Inſtrumentum mandati non legitimi tenet, parte contraria ſimiliter non reluctante.*
217 *Alia de hac materia per Crauett. remiſſiuè, & nu. 218. vbi ad ſupra dicta affertur declaratio, ex ipſiuſmet ſententia.*
219 *Scriptura priuata plenè probat, quando à parte, contra quam in iudicio fuit producta, expreſſè fuiſſet approbata.*
220 *Quomodo autem diceretur ipſam approbaſſe, explicatur & nu. 221. 222. 223. & 224.*
225 *Scriptura priuata plenè probat, quando vel eſt per teſtes iuſtificata, vel ſolenniter per ipſum ſcribentē recognita.*
226 *Declara.*
227 *Amplia, & nu. 228. 229. & 230.*
231 *Recognitio priuatæ ſcripturæ fieri poteſt, & peti quandocunque etiam poſt concluſum in cauſa.*
232 *Scriptura priuata ſaltem ſemiplenè probat, quando verſamur in antiquis. & eſt communis.*
233 *Quicquid dixerit Purpurat.*
234 *Quinimò Schrader. poſt alios tenet plenam reſultare, modo tamen de nullo, vel exiguo alterius agatur præiudicio.*
235 *Quid iuris autem, ſi de magno tractetur, explicatur, & & num. 236.*
237 *Scriptura priuata in antiquis tunc præcipuè ſemiplenè probat, quando eſt alicuius viri legalis.*
238 *Et iſta ſemiplena, quæ oritur, locum præcipuè habet contra tertium.*
239 *Scriptura priuata adhoc vt ſemiplenè probet contra tertium in antiquis, an ſit neceſſe conſtare, quod ſit ſcriptura illius, qui dicitur eam ſcripſiſſe, ſi negetur, dubitatur.*
240 *Author concludit pro affirmatiua. Ratio ibidem, & num. 241.*
242 *Nota tamen, quod leuiores eo in caſu probationes ſufficiunt.*
243 *Scriptura priuata in antiquis plenè probat, quotieſcunque vltra temporis antiquitatem, adeſſet ſigillum, & ſubſcriptio.*
244 *Scriptura priuata manu duorum Notariorum ſubſcripta, dummodo tamen ſubſcribant in quantum Notarij, plenè probat.*
245 *Scriptura priuata ſigillo authentico, ſeù publico roborata, fidem plenam facit.*
246 *Declara.*
247 *Donatio rectè probatur per ſcripturam priuatam.*
248 *Ratio.*
249 *Societas rectè probatur per ſcripturam priuatam.*
250 *Scriptura priuata plenè probat. ſi vltra teſtium approbationem, qui fortaſsè dum ſcriberetur, interfuerunt, vel etiam ipſimet ſubſcripſerunt, adiuuetur comparationis literarum adminiculo.*
251 *Scriptura priuata alicuius Sacerdotis, quando tamen tractatur de matrimonio, & dote, plenè probat, ſed latiùs loco ſuo.*
252 *Scriptura priuata plenè probat, quando habet cauſam expreſſam debiti, quod continetur in ea.*
253 *Cauſa autem tunc dicitur ſufficienter expreſſa, quando ſcribens narrat ſe ex aliquo contractu antecedenti ad ipſam pecuniam teneri.*
254 *Ad hoc, vt in ſupra dictis omnibus caſibus ſcriptura priuata plenè probet, de neceſſitate requiritur quod in ipſa certa cauſa debiti inſerta ſit.*
255 *Scriptura priuata facit ſaltem aliqualem præſumptionem in fauorem ipſius creditoris producentis; & eſt communis.*
256 *Ratio, & nu. 257.*
258 *Contrarium multi.*
259 *Fundamenta pro hac opinione, & nu. 260. cum quinque ſeqq.*
266 *Prior vti communis, & verior retinetur, & num. 275. Declaratur num. 276.*
267 *Reſoluuntur contraria, & num. 268. 269. cum quinque ſeqq.*
277 *Scriptura priuata plenè creditur tempore peſtis propter neceſſitatem.*

Antequàm ad ſingulas priuatæ ſcripturæ ſpecies examinandas, ac pertractandas me accingam, de viribus ipſiuſmet in genere ſumptæ, in hoc primo libro tractare plenè conſtitui. A cognitione namque ipſius generis primò ſemper incipiendum eſt.

Dubitatur igitur hic congruo loco, an ex ipſamet ſcriptura priuata in genere ſumpta, plena reſultet probatio?

1 IN qua quidem difficultate conſtituenda eſt regula negatiua, prout de hoc ſunt tex. ad literam, *in l. inſtrumenta, cum ibi not. C. de probation. in l. nuda, C. de donationib. in l. exemplo, & l. rationes, C. de fid. inſtrumentorum, & in authent. ſi quis vult, in fi. C. qui potior. in pignor.*

Sequitur Aretin. *conſil. 64. num. 1.* Imol. *conſ. 37. num. 4.* Rebuf. *conſil. 4 num. 25.* Salon de Pace *conſ. ſuo 29. num. 84. in primo.* Mantua pulchrè *conſil ſuo 30. num. 10. in 2.* Pariſ. *conſil. ſuo 125. nu. 15. in primo. & 169. num 23, in 4.* M. Brunus *conſ. 168. nu. fi.* Rol. à Vall. *conſ. 2 num. 139. in 1.* Riminal. iun. *conſ. 213, num. 104. 452. num. 9. & 611. nu. 30.* Pedrocha *conſ. ſuo 32. num. 125. in prim.* Cæphal. poſt multos relatos *conſ. ſuo 384. num. 22. & 631. num. 30. in quinto.* Eugenius *conſ. ſuo 8. num. 35.* Pancirol. *conſ. 140. nu. 18.* Rubeis *conſ. ſuo 3. nu. 89. & conſ. 43. nu. 32. in primo.* Cothman. *conſ. 47. num. 25. Fab.* Turrct. *conſ. ſuo 74 num. 59. in primo.* vbi infinitos deducit, & nouiſſime Ioan. Baptiſta Coſta, *conſil ſuo primo, num. 92. in primo.* Addo poſt Riminald. iun. *conſ. ſuo 39. num. 9. cum ſeq.* Lancel. Galiau. *conſil. ſuo 91, num. 1. & 2.* Paul. Tuſc *in ſuis ſingularibus, in litera S. num. 9.* & D. Maſcat. *concluſ. ſua 111. nu. 1. & 2.* Addo etiã Cl. Menochium *conſ. ſuo 1. num. 326. conſ. ſuo 378. num. 10. & 51. conſ. ſuo 807. num. 32.* Et Flamin. de Rubeis *conſ. ſuo 44. nu 20. in ſecundo.* Annectendus eſt etiam Aluar. Valaſc. *conſultatione ſua Luſitania 177. nu. 1. tomo 2.* & D. Petrus Binius *conſ. ſuo 216. num. 92. vol. 3.* adiunge ſolam *in conſuetudines ſabaudiæ pag. 207. num. 2.*

2 Declaratur autem principalis iſta concluſio, & primo, vt præcipuè procedat, quando non continentur in ipſa ſcriptura priuata veriſimilia. Sic præcisè poſt Alexandrum, & Dec. Gratus *conſ. ſuo 93. num. 19. in ſecundo.*

Sic etiam inſtrumentum publicum (quod magis eſt) inueriſimilia continens nullam fidẽ facit, Pulchrè poſt plures relatos Maſcard. *concluſ. ſua 914. per totam, vol. 1.*

3 Declaratur ſecundò, vt præcipuè ſibi locum vẽdicet, quando non eſt aliquo pacto recognita. Sic poſt alios Maluaſia *conſil. ſuo 55. num. 37.* Burſat. *conſ. ſuo 453. num. 12. in 4. & conſil. ſuo 74. nu. 57. in primo, & 57. num. 7. in tertio.* Addo Crotum *conſil. ſuo 182. num. 83. in ſecundo,* P. de Caball. *conſil. ſuo 155. nu. 9.* & Gulierm. Guidobon. *aduoc. ſua. 90. num. 10.*

4 Vel iuſtificata, Afflict. *deciſ. ſua 85. num. 6,* quem ſequitur Rubeis *conſ. ſuo 70. num. 75. ſecundo,* & caret ſubſcriptione, Surd, inter alios *conſil. 491. num. 7. in 4.* addo Cl. Aldouin. *conſ. 26. nu. 38.* & D. Hectorem Fellicium *Aleg. ſua 150. num. 18. lib. 2.* vbi præcisè loquitur quandò cuius manu ſit ſcripta ignoratur.

5 Declaratur tertiò principaliter ſupra dicta regula, vt maximè tunc locum habeat, quando ſcriptura ipſa priuata refert ſe ad aliam, quæ tamen non exhibeatur. Sic Roman. *conſ. ſuo 305. num. 6.* Mynſing. *reſp. 21. num. 16. de cad. 2.* & Natta *conſil. 169. numero, 15. in tertio.*

6 Sic etiam inſtrumentum publicum mentionem faciens de alio, cuius tamen non fiat exhibitio nihil probat. Tex. eſt *in authen. ſi quis in aliquo documento. C. de edendo,* & latiſſimè diſſerit Maſcar. *concl ſua 924. in 1.*

7 Declaratur quartò, vt regula præcipuè procedat, cũ agitur de præiudicio tertij. Ita Felyn. *in cap. 2. num. 12. de fide inſtrumentorum.* Bellon. poſt Bar. & alios *deciſ. ſua Genua 146. num. 6.* Gail. *lib. 2. obſeruat. 25. num. 9* Thom. Triuſan. *deciſ. ſua 11. nu. 12. lib. 1.* Rota Roman. in nouiſſ *deciſ. 750. num. 8. parte 1.* Flamin. de Rubeis *conſilio ſuo 38. num. 8. in ſecundo,* Et Ioannes Komppen. *concluſ. ſua 46. num. 34.* vbi poſt multos relatos ampliat, etiam ſi ipſam & ſcriptura fuerit recognita.

8 Hic videmus, quod creditor poſterior habẽs hypothecam publicam, hoc eſt in iudicio coram iudice datam, vel coram Notario, & teſtibus factam, de qua ex actis, & inſtrumento publico conſtat, priuato hypothecario, licet anteriori præfertur, vt eſt tex. ſingularis *in d. l. ſcripturas, C. qui potior. in pignor.*

9 Et ratio eſt, quia ſcriptura priuata non probat contra tertium.

10 Fallit autem hoc, cum ipſa ſcriptura priuata, eſt a partibus, & tribus teſtib. ſubſcripta. Sic Hip. Riminald. *conſ. ſuo 39. num. 13. in primo.* Thom. Triuiſanus, *lib. 1. deciſ. 60. num. 8.* & alij. Item ceſſante omnis fraudis, & doli ſiniſtra ſuſpitione ad tradita per Ioannẽ, Gulierm. Guidobon. *aduocatione ſua 29. nu. 17.* De hoc autem inferius loco ſuo plenius dicetur.

11 Fallit ſecundo, quando alijs coadiuuatur adminiculis, vt potè, quando continet veriſimilia, tunc enim probat etiam contra tertium, ſic poſt Bald. *in rub. C. de fide inſtrumentorum.* Corn. & alios, Decian. *conſil. ſuo 11. num. 121. vol. 1.* Addo Eucrar. *conſ. 470. num. 7.* videndus tamen Menochius *conſ. 85 nu. 10.* cum ſequentibus.

12 Declaratur quinto, vt præfata regula principalis præcipuè locum habeat, cũ agitur de probanda morte alicuius. Sic præcisè poſt alios Marian. Soc. Senior *conſ. ſuo 104. nu. 41.*

13 Item cum factum alienum enũciatur, vt poſt alios docet Præteus *conſil. ſuo 44. num. 6. centuria tertia.*

14 Et cum agitur de præſcriptione interrumpẽda, prout eſt text. *in l. penultima, C. ne de ſtat. defunct.* iuncta glo. *in auth. offeratur, C. de litis conteſtat.* & tradit Salon. de Pace *conſil. ſuo 33. num. 10.*

15 Similiter cum tractatur de probanda ſolutione, ad latè tradita per Franc. Milanenſ. *deciſ. 13. num. 129. lib. 2.*

16 Et vltimo loco, quando eſt producta in iudicio, non citata parte, prout docet Alferius *allegat. ſua 9. num. 1.* In his enim omnibus caſibus præcipuè ſcriptura ipſa priuata minimè probat.

17 Ampliatur autem principalis iſta concluſio varijs modis, & primo, vt procedat, licet eſſent multæ ſcripturæ priuatæ, & ſimul iunctæ, nam ideo minus non plenè probarent, ita Purpurat.

inter

Digitized by Google

inter cōſilia feudalia diuerſorum. Lenord.a Lege *conſ. ſuo 65.num.22.*

18 Amplia ſecundo, vt prædicta regula vera ſit, licet ipſamet ſcriptura priuata fuerit confecta manu Notarij, Si tamen non habeat ſolennia ad ſcripturam publicam attinentia. Sic præciſè poſt Bal.Socin.Crauet.& alios,Maſcard.*concluſ. ſua 1300. nu. 8.& Pet.* de Caball. *conſ. ſuo 155.nu. 10.& 11.*addo Flamin.de Rubeis *conſil.ſuo.60.nu. 2.in 2.* Videndus Stephan. Gratia. *deciſ. ſua Marchiana 104.*Addo Rot.Roman. *deciſ.ſua 76.num.2. par.1.*Vbi ampliat etiamſi ipſamet ſcriptura reperta fuerit in filcia, in qua ſolent apponi ſcripturæ authenticæ, adhuc enim ex ea probatio minimè inducetur, niſi alia adminicula concurrant. Adde etiam de materia iſtius ampliationis P.Rebuf. *in ſuo tract.de Chyrographium, & cedularum recognitione num.8.cum ſeq.vbi pulchrè.*

19 Amplia tertiò,nam ſcriptura facta ab Epiſcopo dicitur priuata, & per conſequens nullam fidem facit, quia nullo iure cauetur, quod vim habeat publicæ ſcripturæ, *tex.in cap.cum à nobis*, Vbi Bald.expreſsè *in fine de teſt.* plus dicit, quod omnis ſcriptura priuata regulariter eſt ſcriptura priuata, vt notatur,*in l.quidam §.nummularios,ff.de edend.& ibi gloſſa.* Ideò ſi Epiſcopus propria manu ſcripſerit cautionem vſurarij, vel eius teſtamentum,vel collationẽ beneficij, illi ſcripturæ non credetur in præiudicium alterius, quia eſt ſcriptura priuata, vt aſſerit ibidem Bald. & inſtrumenta domeſtica ſine aliis adminiculis nō probant,*l.inſtrumenta,C.de probationibus*. Sequitur Rebuff.*d.loco,nu.11.*

20 Amplia quarto,vt nec ſupremus Princeps facere poſſit,vt ipſi ſcripturæ priuatæ plena fides adhibeatur,reg.eſt *in c.1.verſic.nam poſſumus,de fide inſtrum.* Sequitur Ripa,*in l.admonendi,nu.97.ff.de iureiur.* & Bettaz.*conſ.ſuo ciuil.14.nu.16.*

21 Claudicat tamē hoc, ſi ex magna cauſa Princeps ipſe moueretur.ſic Ripa *præcitato loco*,Sequitur præciſè Riminald.iun.*conſ.213.num.7.& 8.*& Maſcard.*concluſ.ſua 111.nu.7.*

22 Item ſi per viam legis id determinatū, vel id ex poteſtate egerit abſoluta: tunc enim plena abſque dubio orietur probatio.

23 Nec ſanè mirum,quod enim Principi placet legis vtique vigorem habet, *§ ſed quod Principi,de iure naturali.* Sic in puncto Burſatus *conſ. ſuo 299. nu.18.in 3.* Vbi ampliat, vt tunc etiam probet in tertij præiudicium,quando Princeps ita vult.

24 Ampliatur quarto, vt nec ad vtilitatem fiſci, ſcriptura priuata debitoris fiſcalis, per quam profiteatur ſe creditorem alicuius tertij, fidem faciat. Tex. *eſt in l.inter chartulas,C.de conuenien.fiſci debitor.lib.10.& in l.exemplo,C. de probationibus.* Sequitur pulchrè Cl. Eques D. Peregrinus *de iure Fiſci,lib.6.tit.1.nu.28.*

25 Hinc cum ipſe fiſcus agit contra aliquem,vt debitorem ſui debitoris, de illius debito plenè docere debet, nec ſufficit, quod in libris, ſeu ſeu chartulis debitoris fiſcalis,ille pro debitore repetiatur deſcriptus. Sic ob ſupradicta iura reſpondit idemmet Clariſ. & illuſtris Dominus Peregrinus,*dict lib.6 tit 7.nu.27.*

26 Horum autem ratio ea,mea ſententia, poteſt eſſe, quia fiſcus in dubio vtitur iure priuati, ac communi, *l.idem,de compenſationibus, l cum vitioſè, de pignoribus*, cum pluribus concordantibus deductis per eundem Clar. Equitem Peregrinum *d.lib.6.tit.1.nu.1.*

27 Quin etiam peioris videtur conditionis ipſo priuato, prout duabus rationibus probat acutè Alex. Turramini.*in repetitione, l.non puto,de iure fiſci, cap.2.nu.8.cum ſeq.*

28 Ampliatur quintò, vt nec etiam priuata ſcriptura plenè probet, licet agatur de fauore præ cauſæ. Sic poſt Crauet.præciſè Maſcard. *concluſ. ſua 1300.nu.10.*vbi tali innititur rationi. 1244.

29 Non magis probat ſcriptura priuata, quam vox viua *ca. licet ex quadam. de teſtib. & l.in exercendis,C.de fid.inſtrum.*

Immo magis ſtatur voci viuæ,quam mortuæ, *§ ſed ſi quis. auth. de inſtrumen. caut. & fid.* ſequitur Alex.*conſ.131.nu.4.vol.4.*

30 At in pia cauſa non eſt remiſſa ſolennitas iuris diuini, quod in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum,*cap.relatum.& cap.cum eſſet,de teſtibus*,& communem dici Tiraquel.*de pia cauſa. priuileg 1.ergo.*

31 Si non creditur viuæ voci vnus, fauore piæ cauſæ, nec credetur etiam voci mortuæ vnius ſcripturæ priuatæ. Sequitur hoc idem Rot. Roman.*deciſ.ſua 781.nu.15.in nouiſſ.par. 1.* & poſt Afflict.*deciſ.ſua 85.nu.6.* Flam. de Rubeis *conſ.ſuo 38. num.9.in 2.* vbi etiam ampliat, licet ſcribens publico fungeretur officio,ibique infinitos deducit. addoego D. Frideri. Martini poſt hæc ſcripta viſum *in ſuo eleganti tract. de iure cenſuum, cap.7. nu.13.* vbi firmat pro regula,ex priuatis ſcripturis neque ius cenſus,neque titulum, nec quaſi poſſeſſionem ipſius iuris cenſus probari, etiam ad fauorem loci pij, ibique plures cōcordantes deducit. eſt bene verum, quod hoc pluribus modis ſublimitat,de quibus ibi ſub numeris ſequentibus, adeundus quoque Cl. Aldouinus, *conſ.26.nu.39.vbi pulchrè.*

32 Ampliatur ſextò,vt hęc concluſio procedat, interueniente etiam partium voluntate, quod dicta priuata ſcriptura plenè probet.

33 Partium enim conuentione induci minimè poteſt, vt ſtetur priuatæ ſcripturæ alterius partis, vel alicuius tertij. Ita ſingulariter Innocen. *in c.cum P.Tabellio.poſt med.de fide inſtrumen.* Roman. *conſil. ſuo 204.num.4 & 205.nu.3.* Dec.*conſ.ſuo 612. ante numerum 6.in 2.* Decian.*conſ.ſuo 33.num.110.in primo.*Hipp. Riminald. poſt plures relatos *conſil. ſuo 213.num.9.in ſecundo*,& alij. Addo Cl.Menoc. *conſ.ſuo 1.num.328.*

43 Non defuere tamen,qui contrariam opinionem veriorem eſſe autumarunt, eam enim inter cæteros ſequitur Bald. *in l.de quibus,num.17.ff. de legib.* omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè Iaſ. *in repetitione l.admonendi, num. 102.103. 104. & 105.*vbi hāc opinionem ſex validiſſimis funda mentis

mentis corroborat, vt per te videre poteris. Hanc eandem ſequitur quoque pulchrè Felyn. *in cap. 2. num. 13. de fide inſtrumentorum*, vbi quoque hanc ſententiam pluribus ſimilibus comprobat, & obiecta ex aduerſo reſoluit, ſequutus eſt etiam Cardin. Pariſ. *conſ. ſuo 68. num. 24. in 3.* Marſilius *in repetitione ſua Rub. C. de probationibus, nu. 299. cum ſequentibus*, & præcipuè *ſub num. 302.* vbi Innocentium quoque pro cõtraria allegatum, hanc eandem ſequi ſententiam acutiſſime demonſtrat. Addo Crauett. *conſ. ſuo 939 num. 12. in quinto, & de antiquitat. in verbo, viſo de verbis enũciat. num. 26. & 27.* Videndus quoque Vaſquius *lib. 2. ſuarum controuerſ. vſu frequent. cap. 29. num. 1. circa medium, per totum*, vbi latè, & pulchrè diſcutit hunc articulum.

35 In tanta Harũ opinionum an fractu, arbitror ego hãc poſteriorem ſententiã veriorẽ eſſe, quã etiã vti receptiorem, & equiorem ſequutus eſt Ioachim. Beuſt. *in d. l. amonendi, nu. 973. cum ſeq.*

36 Si enim priuata ſcriptura regulariter fidem non facit, iſtud principaliter eſt inductum fauore ipſarum partium, prout conſiderat. Iaſ. *in d. repetitione l. ad monendi, num. 101. in fin.* ergo

37 Huic fauori debent partes poſſe renunciare, *ad l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis*. Hinc plura videmus in ſimili.

38 Et primò, quod teſtes aliàs in habiles, poſsũt ex conſenſu partium validari. Sic Ioan. And. *in additionibus ad Speculator. titulo de teſte, §. ſæpe. in prima additione*, Butr. & Imol. *in cap. cum dilectus, de conſuet.*

39 Secundo, quod atteſtationes inualidæ factæ. v.g. tempore feriaram, dum tamen non ſint feriæ in honorem Dei, poſſunt ratificari conſenſu partium, Innocentius *in cap. cum cauſam, ext. de teſtib.* Salycet. *in l. ſi quis teſtam. C. eodẽ, de teſtib.* Rom. *conſ. ſuo 104.* Et nouiſſimè Carrocius *de iurament, lit. deciſor. quæſt. 5. nonæ quæſtionis principalis, nu. 14.*

40 Tertiò, quod ſemiplena probatio ex conuẽtione partium poteſt effici plena. Roman. *conſil. 204. in col. 2. in princ.* vbi allegat Speculator. *in tit. de teſte. §. reſtat, verſ. 24.*

41 Quartò, quod ſentẽtia nulla poteſt ipſarum partiam conſenſu effici valida, vt valeat in vim pacti, ita gl. commuuiter approbata *in l. 2. C. com. vtriuſque iud.*

42 Quinto, quod valet pactum initũ a partibus, quod ſtetur dicto alicuius teſtis, etiam non iurati, vt per Bart. *in l. Lucius, in fine, ff. de fideiuſſor*, & per Bald. *in l. in bonæ fidei, in penultima columna, C. de rebus credit.* plures concordantes adducit, & ſequitur Carroc. *de iuramẽto lit. deciſorio d. q. 5. nu. 17.*

43 Sexto, & vltimo, quod ſtetur dicto vnius tãtum teſtis, & quod vnus plenè probet inter ipſas partes. Sic plurimi, quos refert, & ſequitur Gabriel. *lib. 1. tit. de teſtib. concluſ. 1. num. 31.* Addo Viuium *opinione ſua 942. nu. 1. & per totam*, vbi infinitos propemodum deducit Maſcardũ *concluſio. ſua 11. num. 12.* & Carroc. *d. tract. præcitata quæſt. 5. num. 11. & 12.* vbi ampliat etiam ſi talis teſtis eſſet infamis, per partes enim approbari poteſt, ibique deducit Angel. & Crotum, *de teſtib.* Videndus quoque Vaſq. *præcitato cap. 29. nu. 4.* vbi poſt infinitos relatos hanc opinionem communem eſſe teſtatur.

44 Vlterius hanc eandem ſententiam tali ratione confirmo.

Nemini dubium eſt valere conſuetudinem, ſeu ſtatutum, per quod priuatæ credatur ſcripturæ. Sic infiniti, quos longa ſerie refert, & ſequitur Crauert. *d. verſ. Viſo, de verbis enunciatiuis, nu. 27. & 28.* adde ſtatuto etiam validè induci poſſe vt ipſa priuata ſcripturam paratam executionem habeat, prout tradiderunt nõ nulli, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Ioſeph. Cumia in ritum 18. magnæ curiæ Regn. Siciliæ *nu. 91.*

45 Si valet ſtatutum, per quod datur plena fides ſcripturæ priuatæ, a fortiori valere debet pactũ quoad præiudicium ipſarum partiũ, plus enim poſſunt partes in re propria, & ad earum præiudicium, quàm ſtatutum, ita probatur *in l. finali, §. fin. C. de tempor. appellation. iuncto cap. venientes, de iureiur.* & Hunc eandem ſententiam ſequutus eſt quoque P. Rebuffus *d. ſuo tract. num. 40. & 41.* vbi tamen ſubdit eam non procedere, quando in ipſamet ſcriptura priuata non eſſet ſolenniter confecta, vt quia non eſſet ſubſcripta & a partibus, & a teſtibus, vel alio eorum nomine, & latius, vt per eum, de qua tamen re valde dubito, ſtante ipſarum partium conuentione ac placito.

46 Amplia, vt a contrahentibus, ſiue partibus, iniri ẽt valida conuentio poſſit, vt ſcriptura aliqua merè priuata in vim publici valeat documẽti, veluti ſi dicatur. *E voglion dette parti, che queſto ſcritto ben che priuato, habbia forza, quanto vn' inſtrumento publico.* Sic præciſè poſt plures relatos Decian. parum ſibi conſtans *conſ. ſuo 11. num. 158. in primo.* Hipp. Riminal. *conſil. ſuo 612. num. 34. in ſexto*, Eruditiſſimus Odd. *conſilio ſuo 100. nu. 23. in primo.* & plures alij, addo Iulium Cæſarem Ruginell. *Tracticarum quæſt. cap. 7. per totum*, vbi latè de hac materia, & D. Rutgerum Ruland. *de Commiſſionibus lib. 5. cap. 9. nu. 4. in litera C.* aduectendus eſt ẽt Cl. Farinat. *in ſuis deciſionibus nouiſſimis*. Rotæ Romanæ *deciſ. 98. per totam*, & hæc eſt receptiſſima concluſ.

47 Quiquid dixerint Papponius *conſil. ſuo 48. nu. 16.* Carroc. *dicto tractatu cit. ita quæſt. 5. nu. 19.* Cotta in ſuis memorabilibus in verſic. pactum quod credatur poſt non nullos ibi relatos & nouiſſimè Polydor. Ripa, *obſeruatione ſua 336. num. 2. & 3.*

48 Sed ad excindendas omnes, & quaſcunque difficultates, quæ obijci poterant cogitabam, ſi hæ diuerſæ Doctorum opiniones fœdere diſtinctionis ita conciliari poſſent.

49 Aut volumus, vt conuentione partium priuata ſcriptura plenã inducat probatione quo-
50 ad omnes, aut inter ipſas tantum partes. Si primò, quia partes facere minimè poſſunt, vt priuatis ſcripturis plena fides quo ad omnes adhibeatur, procedat prima opinio, Innocẽtij vide-
51 licet & ſequacium. Si vero ſecundò, ideſt vt inter ipſas ſolummodò partes fidem faciat, pro-

cedat

cedat poſterior noſtra ſententia. Sic quoq; videtur diſtinguere Ioannes Botta *conſ. ſuo 65. num. 21.* Vaſquius *ſupra citato c. 29. nu. 6. verſi. Sed reſponde*, & Maſcard. *concluſ. ſua 1300. nu. 14.* Et in terminis, quod priuata ſcriptura fidem faciat inter eaſdem partes, poſt Bald. *in Rub. C. de fide inſtrum.* ſcribit Grat. *conſi. 122. num. 5. in ſecundo.*

52 Hac eadem diſtinctione videntur quoque conciliari diuerſæ illæ Deciani, & Papponij opiniones; nam aut volumus, vt priuata ſcriptura vim publici habeat documenti, quoad ipſas tantum partes, aut quoque in præiudicium tertij.

53 Si primò procedat prior opinio, videlicet Deciani, & aſſeclarum; Si ſecundò locum habeat poſterior Papponij. Ita quoque videtur ex profeſſo diſtinguere Decian. ipſe *ſupra citato nu. 158. in fine*, & Odd. *d. conſil. 100. nu. 24.*

54 Aliter etiam conciliari poſſent, videlicet, ſi diceretur, quod primæ Doct. opiniones procedant in ſcriptura iam facta, reliquæ verò duæ contrariæ, in facienda. Sic poſt Alexandr. *conſil. ſuo 114. in 4.* diſtinguit Dec. *in c. 2. nu. 17. de fide inſtrumen.* ſequitur Maſcard. *d. concluſ. 111. num. 18. & 19. ſatis.*

55 Ampliatur vltimò, vt nec ex ipſa ſcriptura priuata, ſemiplena oriatur probatio. Ita Barto. *in d. l. admonendi*, ſequitur in ſpecie Bertazzol. *cõſ. ſuo crimin. 291. num. 16.* & poſt Iaſ. Alexan. & alios Maſcard. *d. concluſ. 111. num. 2.* & eſt veriſſima opinio teſte Cardin. Alban. in ſuis Lucubrationibus ad eundem Bart. *in d. l. admonendi, nume. 16.*

56 Non omittendum eſt tamen, haud defuiſſe, qui contrariam hac in re ſequuti fuerint opinionem. Inter ceteros autẽ adeſt ipſemet Bart. ſibi contrarius, *in l. ſcripturas in fine, C. qui potiores.* cui ſententiæ adhæſit quoque Ludolph. Schrader. *in repetitione d. l. admonendi, nu. 253.* & videtur quoque aſſentiri Maſcard. & ipſe, *queſt. ſua 13.* vbi ſcripturam ipſam priuatam inter ſpecies inſerit ſemiplenæ probationis. id quod etiam facit Iodoc. Damhuder. *in ſua Praxi rerum ciuil. ca. 180. num. 4.*

57 Mouetur ipſe Schrader. per tex. *in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probation.* argumento a contrario ſenſu deducto, & arguit ſic.

Dicitur in illa lege, quod inſtrumenta domeſtica ſola, ſi non alijs adminiculis adiuuentur, ad probationem non ſufficiant: ergo a contrario ſenſu iuncta alijs adminiculis probationem
58 inducent, & plenam. Verba enim in ambiguis ſunt ſemper in pleniori, ac potẽtiori ſignificatu capienda, *l. 4. §. toties, ff. de damno infecto.*

59 Et appellatione probationis venit abſque dubio plena probatio. Afflict. *deciſ. ſua 272. num. 3.* Et poſt plures relatos Granutius *Theoremat. ſuo 15. num. 31.*

60 Si ſic eſt, ergo abſque alijs adminiculis de per ſe ſemiplenam probationẽ inducent, alioquin enim accedentibus alijs adminiculis plenè non probarent; quod eſt contra text. & per cõſequẽs redditur falſa ſupradicta ampliatio.

61 Hoc tamen fundamento minimè obſtante, a priori ſententia vti veriori, ac communiori recedendum minimè arbitror.

62 Nec officit tex. *in d. l. inſtrumẽta domeſtica.* Reſp. enim cum Hugon. Donell. ibi, illam legem neutiquam loqui de quacunque ſpecie ſcripturæ merè priuatæ, ideſt apocha, ſeu ſyngrapha, ſed de alijs ſcripturis domeſticis, quas quis ſibi priuatim confecit, & de domo ſcriptas profert; hę enim ſcripturæ ſunt illæ, quæ in totum pro eo, qui ſcripſit, fidem non faciunt, ſunt namque domeſticum teſtimonium, & nullus in re ſua eſt idoneus teſtis, *l. nullus, de teſtibus, & l. 2. C. eo.*

63 Præterea nominatur ibi priuata teſtatio, ſeu annotatio, ſub quo quidem nomine cõtinetur ſcriptura priuata, qua quis memoriæ cauſa, teſtatur in libris ſuis, aliquid factum eſſe, vel quid ſcribit, quod notatum velit, *l. pe. qui teſt. fac. poſſ.*

64 Huiuſmodi autem priuatę teſtationes, & annotationes ſunt, vt ſi quis ita ſcribat: Memineris me eo die vendidiſſe fundum Tuſculanum Titio, precio 100. florenorum, quam ſummam ille mihi, &c. Item nota me illo die 100. mutuò dediſſe Titio, & ſimilia. & dicitur in eo tex. nullam earum ſcripturarum domeſticarum, pro eo, qui ſcripſit, fidem facere, quia nullus ſit idoneus teſtis in re ſua. Sed additur circumſcriptio illa. Niſi res alijs adminiculis adiuuetur.

65 Pręterea cõſidero, quod in caſu dict. leg. nullo modo elici poteſt, quod illa inſtrumenta domeſtica de per ſe abſque alijs adminiculis ſemiplenam inducant probationem. Si enim inducerent, poſſet abſque dubio proferens, petere ſibi iuramentum deferri in ſupplementum, & ita quicquid ſibi libuerit, obtinere, abſque eo, quod alia adminicula intercederent, quod eſt contra dictum textum.

Quinimo quod in caſu dict. leg. null⁹ gradus probationis, nullaq; penitus fides ad fauorem annotantis oriatur, pulcherrimè tenuit Rot. Romana in nouiſſimis, *deciſ. 781. per totam, vol. 1.*

66 Accedit vltimo loco legem illam nullo modo intelligi poſſe de ſcriptura merè priuata, prout eſt apocha, & ſyngrapha, quam Græci vocant, ἰδιόχειρον. nam aut confitetur a debitore, aut negatur.

67 Si confitetur, tunc ſumus in comperto, plenam ex ipſa confeſſione probationem induci, nec opus eſſe, quod alia adminicula intercedant, *ad l. generaliter, C. de non num. pecun.*

68 Si vero negetur, tunc partes proferentis ſũt vt ipſam probet; aſſerenti enim incumbit onus, probandi, *ad l. qui accuſare, C. de edend.*

69 Concludamus ergo cum communi, quod ſcriptura merè priuata, nec etiam ſemiplenam inducat; quam quoque ſequitur Cravet. *de antiq. par. 1. §. viſo de verbis enunciatiuis, num. 7. & Purp. in d. l. admonendi, num. 182.* vbi ampliat hoc etiam procedere, licet teſtes in ipſa ſcriptura priuata deſcripti eſſent, & viuerent, non tamẽ ad eam recognoſcendum prouocarentur.

Coarctatur autem principalis dicta regula,
quod

Digitized by Google

quod videlicet ſcriptura priuata de per ſe, nec plenè, nec ſemiplenè probat varijs modis.

70 Primus eſt, ſi illa quidem ſit longo tempore inter partes obſeruata: adeò enim per vſum, & obſeruantiam longi temporis roboratur, vt valeat, & tranſeat in fidem veri. *ad tex. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris.* Sic in ſpecie poſt Tiraquel. Vaſq. & alios, Bertazzol. *conſi. ſuo crimin. 147. num. 14. volum. 1. & 110. ciuili, num. 34.* pulchrè Crauet. *de antiq. tempor. in verſi. quartò limitatur, nu. 14. & 15. cum ſequen.* vbi quoque quomodo id intelligatur, eleganter declarat. Addo Maſcard. *concluſ. ſua 1300. num. 19. cum duobus ſequen.* Menoch. *conſil. ſuo 508. nume. 20.* & nouiſſimè Clar. Equitem D. Peregrinum *conſi. ſuo 64. num. 19. volum. 1. & conſilio 48. num. 8. vol. 4.*

71 Exemplum autem poteſt eſſe: Si ſcriptum ſit in quadam ſchedula priuata, Seium vendidiſſe fundum Titianum Caio, illeque fundus vigore tenoris illius ſcripturæ ab emptore Caio poſſeſſus fuerit, etſi enim conſtet ſcripturam illam ſollemnem nō exiſtere, eluceſcit tamen ex eadem veritas facti longo tempore obſeruata.

72 Nec ſanè mirum; Cuiuslibet enim ſcripturæ defectus, propter longi temporis obſeruantiam ſanatur; Sic poſt Craue. Beccium, & alios, Bertazzol. *conſi. ſuo criminal. 431. num. 13. in ſecundo,* Addo Cephal. *conſil. ſuo 304. nume. 76. in 251. num. 90. & in 294. n. 24.* Videndus quoque Cl. Menoc. *conſi. ſuo 423. nu. 21. & 22.*

73 Quinimo ipſa longi temporis obſeruātia facit, vt inſtrumēto alias minus ſollemni, & inualido plena fides adhibeatur. Sic Crau. poſt alios *conſi. ſuo 65. num. 11. 101. nume. 4. & 277. nu. 2.* Becc. *conſi. ſuo 104. nume. 26. Et* Ioſeph. Ludouic. *concluſ. ſua 38. illat. 4. & 117.*

74 Nec eſt opus, quod dicta obſeruantia longiſſimi temporis extiterit, vt poſt multos relatos ſubijcit idem Bertazzol. *cit. conſi. 431. nu. 12.*

75 Amplia, vt ex iſta priuata ſcriptura fides oriatur nedum inter partes, ſed etiam contra tertium, id quod eo magis procedere, cum ipſamet pro publica in iudicio producta fuerit, & habita, Doct. noſtri paſſim ſcripſere. Sic præciſè Crauet. Maſcard. & alij *ſupra notat. locis.*

76 Secundus principalis caſus eſt, cum agitur de modica ſumma; tunc enim ipſi priuatæ ſcripturæ plenè creditur. ſic poſt Abbat. Iaſ. Deci. & alios, Pancirol. *conſi. ſuo 131. nu. 24.* Addo Maſcar. *concluſion. ſua 399. nu. 4.* vbi id præcipuè ampliat in antiquis.

77 Tertiò principaliter fallit, quando ipſa ſcriptura priuata recipit aliquod fomentū, vel ſupplementum, ex quo fit authentica, ad tradita per Præteum *conſilio ſuo 106. nume. 30. in primo,* & eſt ſuffulta adminiculis; eo enim caſu plenam proculdubio probationem inducit: ſic præciſè inter alios Hippol. *Riminal. conſil. ſuo 52. nume. 112.* vbi quoque pro confirmatione conſiderat, qđ

78 in omni cauſa tàm ciuili, quàm criminali ex pluribus indicijs, ac præſumptionibus, plena, ac perfecta inducitur probatio, gloſ. in l. tertia, §. eiuſdem, ff. de teſtibus, cum concordantibus per eum deductis. addo Cæphal. *conſilio ſuo 608. numero 58. & 59.*

quando ſcripta ... Surd. decis. 70 a 2. a pag. 163.

Hoc idem ſequutus eſt etiam Crauet. *conſilio ſuo 613. nu. 14. & 701. num. 12.* Flaminius de Rubeis, poſt plures relatos, *conſilio ſuo 8. nume. 13. in primo. Decian. conſil. ſuo 11. num. 121. in primo,* & nouiſſimè Farinac. *conſil. ſuo criminal. 70. nu. 59. & 61.* addo Rot Roman. *deciſ. ſua 813. nu. 2. & 3. volum. 1. & 227. num. 3. in 2. in nouiſſ. & D. P. GilKen. in l. rationes, nu. 5. in fine, C. de probationibus: adnectendus etiam* d. Hector Felic. poſt hæc edita viſus, *allegatione ſua 44. num. 6. par. 3. vbi non nullos alios concordantes deducit.*

79 Adminicula autem poſſunt eſſe, & primò, quando ſcribens eſt vir bonæ opinionis, ac famæ, & ſolitus ſemper ſcribere veritatē. ſic poſt alios Gozad. *conſi. ſuo 11. num. 18.* & Pancirol. *conſ. ſuo 71. num. 7. volum. 1.* & eſt veriſſima concluſio.

80 Quicquid dixerit Mazzol. *conſi. ſuo 106. nu. 43.*

81 Item quando eſt vir legalis, ſummaque præditus nobilitate, ac integritate. Socin. *conſilio ſuo 186. nu. 16. in 2.* & poſt Guidon. Pap. & Boerium in ſuis deciſionibus. Decian. *conſil. ſuo 11. nu. 136. in primo.* addo Cl. Menoch. *conſi. ſuo 402. nu. 48.*

82 Secundò quando continet ipſa ſcriptura priuata veriſimilia. ita Bal. *in l. 1. C. de edendo,* Alexan. *conſi. 54. colum. 2. ver. confirmo lib. 2.* Salon de Pace, *conſilio ſuo 2. num. 48. in primo.* & poſt infinitos relatos, Hippolyt. Riminald. *conſilio ſuo 39. num. decimo octauo, in primo.* addo Rotam Roman. *deciſione ſua 375. nume. 5. p. 1. in nouiſſ.*

83 Tertiò, quando eſt iuramento roborata quo caſu habet etiam exequutionem paratam; vt poſt alios tradit Seraphin. *de Priuileg. iuramen. priuil. 77. nume. 18.* & poſt multos relatos Carol. de Graſ. *de exceptionibus in præludijs num. 78.*

Alia etiam adminicula deducit Menoch. *d. conſil. ſuo 402. num. 49. & 50.* vide per eum: adeundus quoque Bald. *in l. inſtrumenta numero 4. C. de probationibus.*

84 Coarctatur quartò, quando is, contra quem ipſa priuata ſcriptura producitur, eam ſua manu confectam diffiteri minimè veretur, tunc n. contra eum plenè probat. Tex. eſt notabilis *in l. Publia. §. fin. ff. depoſit. in §. ſi quis igitur, in verſic. ex eo, quod profeſſus non eſt, in auth. de inſtrum. caut. et fid. & in authent. contra qui propriam, C. de non numerat. pecunia,* cum cōcordibus deductis per Petrum GilKen. *in l. inſtrumenta, num. 4. C. de fide inſtrument. & ſequuntur communiter Doct. in d. l. admonendi. Iaſ. in repetit. nu. 88. verſicu.* primus caſus, Caccialup. *num. 54.* Lanfranc. de Orian. *nume. 49.* & Purputat. *nume. 159.* ſequitur quoque Felin. *in c. 2. nume. 11. verſi. 5. limita, vbi etiam* Decius *nume. 9. de fide inſtrum.* Mod. Pariſ. in ſuas conſuetudines Pariſienſes *titu. 1. §. 8. num. 16.* P. Rebuff. in ſuo tract. de chirographorū, & cedularum recognitione, *nu. 25. & 26.* vbi tamē ſubdit hoc procedere, quando expreſſè eam confiteretur, ſecus ſi tacitè, puta tacendo. niſi tamen eſſet cōtumax, & latius vt per eū Marian. Socin. *ſen. conſ. ſuo 8. nu. 2. in 5.* vbi infinitos deducit

Digitized by Google

deducit, & ex recentioribus D. Maſcard. *Concluſ. ſua* 109. *numero* 1. *&* 2. *&* 111. *num.* 20. Addo Scacciam *cap.* 11. *inferius allegando num.* 33.

85 Et ratio quoq; eſt in promptu creditur enim abſq; dubio contra ſe, *l. de ætate* §. 1. *ff. de interrogat. action.* cum concordantib. deductis per Martini Vranium *conſ. ſuo* 57. *nu.* 17. *in* 2. & nulla eſt maior probatio, quam proprij oris confeſſio, & ceſſat controuerſia, & diſſenſio, vbi eſt partium concordia, & conſenſus. Scaccia *præcit. loco.* Adde Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo* 127. *num.* 1. *&* 2. vbi pulchrè.

86 Ampliatur Primò iſta Limitatio, vt procedat, licet ipſemet debitor, qui apocham contra ſe productam manu propria ſcriptam eſſe faſſus eſt, neget poſtea in ea contenta eſſe vera, adhuc enim plena contra ipſum inducetur probatio. Sic præciſè Caſtrenſ. *in d. l. admonendi, & ibidem* Caccialupus, *num.* 58. *verſ. tertia Concluſio.* & nouiſſimè Ioachim Beuſt. *in repetit. eiuſdem l. nume.* 943. *cum ſequentibus.* Sequitur poſt infinitos relatos Vranius *conſ. ſuo* 23. *num.* 1. *in ſecundo*, vbi in ſimili deducit, quod priuata ſcriptura debitoris, quam fatetur per ſe confectam, aut mandato, ſeu conſenſu ipſius ſcriptam, ſi continet intentionem producentis, contra eundem debitorem, licet talē intentionem neget, plenè nihilo minus contra ipſum probat. Addo Cephal. *conſ. ſuo* 562. *num.* 9. *&* 685. *num.* 1. & Maſcard. *Concl. ſua* 109. *num.* 9. Videndus quoque D. Scaccia *de Iudicijs cauſarum ciuil. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 83. vbi pulchrè, & Rebuf. *præcit. tract. num.* 27. vbi ponit Regulam, quod per recognitionem chirographi probatur etiam debitum, adeò quod confitens chirographum eſſe ſcriptum à ſe, etiam de debito plenam fidem facit. Vide per eum.

87 Et hæc eſt veriſſima Ampliatio, quicquid dixerint Salicet. Ripa, & alij, per eundem Maſcar. relati, *cit. Concluſ.* 109. *num.* 8.

88 Nota tamen per illam confeſſionem minimè tolli, quin ipſemet debitor qui taliter faſſus eſt, probare poſteà poſſit, quod aſſeruit, videlicet, ſcripturam illam minimè veritatem continere: ſic enim in fortioribus terminis dicitur de publico inſtrumento, quod licet faciat probationem probatam, poteſt tamen probari contrarium. *l. cum precibus, C. de probation.* Bart. *in l.* 1. §. *ſi quis neget, Quemadm. teſt. aperiantur cum ſuis concordantibus.* Sic in facto conſuluit Cephal. *d. conſil. ſuo* 686. *in primo dub. vol.* 5. Eſt benè verùm, quod contra ipſum inſtrumentum publicum aptiſſima requiritur probatio, *c. cum Ioannes, de fide inſtrumentorum* pulchrè Clariſs. D. Farinacius *deci. ſua Rotæ Romanæ* 317. *in nouiſſ. num.* 5. Vide tamen inferius ſcripta *ſub num.* 120.

89 Sed hic pulchra ſciſcitatur quæſtio: Pone, debitorem interrogatum confiteri ſcripturam illam priuatam, apocham puta, manu ſua fuiſſe confectam, ac ſubſcriptam, ceterum quantitatem in ea contentam ſe ſoluiſſe: dubitatur hic, an ſtante iam dicta confeſſione ſic qualificata, apocha illa contra ipſummet debitorem exequutioni demandari poſſit?

90 In huiuſmodi difficultate Cl. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. Centur.* 1. *Caſu* 93. *num.* 21. & latius P. Auguſt. Morla *de fide inſtrument. d. q.* 3. *num.* 8. *cum duob. ſeqq.* ſentiunt pro negatiua, debitorem ſcilicet qui ſic qualificatè apocham illam confeſſus eſt, nullo modo propter eam condemnandum eſſe.

Mouetur Morla inter ceteros, *ſub num.* 9. tali ratione.

91 Confeſſio qualificata continens vnum factum, debet ſemper cum ſua qualitate acceptari, & ita qui acceptat partem confeſſionis pro ſe, debet etiam acceptare contra ſe: quando tamen in connexis facta eſt confeſſio: niſi contra confitentem adſit iuris præſumptio, vt in eo, qui confitetur ſe occidiſſe hominem ad ſui defenſionem. Text. eſt *in l. cum quæritur, de adminiſtrat. tut. in l. etiam*, §. j. de minoribus, cum concordantibus deductis per Zangerum, *de except. par.* 3. *c. vlt. num.* 44.

De materia confeſſionis qualificatæ, quando ſcilicet poſſit in parte acceptari, & diuidi, vel non. *latè Cardinalis Tuſcus concl. ſua* 623. *in litera C. per totam.*

92 Sed confiteri debitum, & ſolutionem inde ſequutam, ſunt coniuncta, & connexa, quæ ex continentia factorum ſeparationem minimè recipiunt, vt reſoluit Bart. per eundem adductus, licet de hoc nec verbum quidem, *in l. Aurelius*, §. *idem quæſiit, nu.* 2. *de liberata. legata.* & Menoch. *d. num.* 21. ergo confeſſio illa cum ſua qualitate per actorem acceptanda erit, & ſic poſteà minimè poterit actione aliqua contra ipſum reum iam confeſſum experiri.

93 Ego autem (vt apertè meā hac in re promam ſententiam) arbitror viros illos alioquin clariſſimos, in errorem maximum lapſos, cōtrariamq; opinionem proculdubio veriorem eſſe.

94 Et conſidero, quod debitor fatēdo apocham illam manu ſua fuiſſe confectam, abſque dubio communit intentionem ipſius actoris, & tacitè ſaltem fatetur ſe antea debitorem extitiſſe: cū autem ſubijcit poſteà ſe ſoluiſſe, volens per huiuſcemodi exceptionem ipſius creditoris actionem infirmare, nemini dubium eſt, quin ipſi reo probatio illius exceptionis iniungenda ſit,

95 cum enim in ſua illa exceptione, actor euadat, proculdubio ad eam probandam ipſum teneri apertè conſequitur, *ad l.* 2. *& l. ab ea parte, iuncta l. in exceptionibus de probationibus.* latiſſimè proſequitur Maſcard. *Concl. ſua* 686. *per totam.*

96 Si ſic eſt, ergò ipſe debitor ità qualificatè reſpondens, nec ſolutionem ipſam aliter probās, iuxta contenta in ipſa ſcriptura per eum iam confeſſa, omninò condemnandus erit.

97 Adde ſolutionem eſſe facti, *l. quingenta, de ſolutionibus*, latiſſimè Maſcard. *Concluſ. ſua* 1324. *numero* 1. *&* 2.

98 Facta autem minimè præſumi, niſi per allegantem probētur, adeò notum eſt, quam quod notiſſimum, *vulgata l. in bello*, §. *facta, de captiuis.*

99 Suffragatur tertio loco: nā ita tenet Accurſ.

in

in l. ſi quidem, C. de exceptionibus, quem communiter omnes ſequuntur, teſte Boerio, *Deciſ. ſua 243. nu. 2.* vbi pariter quampluresa adducit, & ita quoq; prout teſtatur Morla *d. q. 3. num. 10. in fine*, ſeruatur in praxi.

Et hac opinione retenta, non officit fundamentum Morlæ.

100 Reſpondeo enim, negando minorem, videlicet, confiteri debitum, & ſolutionem inde ſequutam, eſſe coniuncta, & connexa, vt ex continentia factorum ſeparationem minimè recipiant.

101 Arbitror enim ego, talem confeſſionem, de qua ſupra, omninò continere quid ſeparatum, & duos complecti articulos diſtinctos, & ita poſſe vnum approbari, & alterum reprobari.

Et quod hoc verum ſit, probo tali facto.

102 Illa in iure noſtro dicuntur, ac proprio nomine nuncupantur connexa, quæ ſeparari minimè poſſunt, vt dicitur de iure patronatus ſpiritualitati annexo.

103 Quæ ad vnum finem tendunt, & ſub vna ſpecie continentur, & quorum vnum ſine altero ſtare minimè poteſt, quippe, quod vnum dependeat ab altero. Item quando vnum eſt conſequens alterius.

Sic ex multorum Scribentium ſententia docuit latiſſimè ipſemet Menoch. *d. lib. 2. Centur. 1. Caſu 95. per totum.* Addo Crauet. *conſil. ſuo 232. num. 2.* vbi docet illud dici cõnexum, quod alteri ita connectitur, & adhæret, vt neceſſariò ex eo ſequatur, ſiue in antecedens, ſiue in conſequens neceſſarium, & ibi plura deducit.

104 Si ſic eſt, ergo iſta duo, videlicet confeſſio debiti, & deinde ſolutio ſequuta, nullo pacto connexa dici poſſunt: hæc enim ad vnum, & eundem finem minimè tendunt: confeſſio enim tendit ad obligandum, ſolutio verò ad liberandum, ſub vna ſpecie nullo pacto continentur, vt patet ex toto tit. *de actionibus, & obligationibus*, & ex tit. *de ſolutionibus*. Vnum ſine altero proculdubio ſtare non poteſt, & vnum non eſſe conſequens alterius, nullus eſt, qui eat inficias, ergò.

105 Quinimò expreſsè dici poſſunt capitula ſeparata; cum vnum non veniat ad alterius determinationem, ad tradita per Bartol. *in d. §. idem quæſitt, in fine.*

Et hæc ſufficiant. Alia pulchra de hac materia, vide per Menoch *d. lib. 2. Centur. 1. ſupra cit. Caſu 93.* Boer. *d. quæſt. ſua 243.* Zangerum *de exceptionibus, d. cap. vltimo, parte 3. num. 42. cum ſequentibus.* Fuulu. Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 23. & 25.* & nouiſſimè per Catrocium *de iuramẽto lit. deciſor. quæſt. 1. 11. quæſtione principali, per totam.* Addo Vincentium Mancinum *in ſuo tractatu de Confeſſione, cap. 1. num. 23. cum ſequentibus*, vbi omnium pulchertimè. Videnda quoque eruditiſſimi D. Scaccia *d. cap. 11. num. 88. vſque ad 103.* vbi an confeſſio aduerſarii poſſet pro parte acceptari, & pro parte non, omnino, quot quot ſcripſerint, exactiſſimè diſceptatur? Adnectendus eſt etiam D. P. Gilken. *in l. inſtrumenta, num. 43. cum duobus ſequentibus C. de probationibus.*

Menoch. folio 267.

Mancin. ibi d. fol. 10

106 Obſeruandum ſecundò principaliter, ſupradictam fallentiam procedere, modo tamen cauſa in ipſa ſcriptura inſerta ſit, alioquin tamquam indiſcreta, & ſine cauſa, effectum aliquẽ probationis contra ipſummet confitentem minime operaretur, *ad l. cum de indebito, ff. de probationibus, cum ſuis concordantibus deductis per* Schuuart Zenthaler *in repetitione l. magnam, C. de contrahenda, pag. mihi 745. nu. 8. & 9.* omnium latiſſimè, & elegantiſſimè Maſcard. *Concluſ. ſua 345.* vbi de hoc vſque ad ſatietatem diſcurrit, docendo quando, & in quibus caſibus ipſa ſcriptura, licet ſine cauſa, probet contra debitorem confitentem. Addo poſt hæc ſcripta, Ioachimum Beuſt. *in repetitione d. l. admonendi, nu. 945.*

107 Claudicat tamen hoc, quando niſi adeſſet inſertio cauſæ, inſertum tamen eſſet iuramentum, ipſum enim ſufficere, cum vim cauſæ habeat, poſt Marſi. Socin. Roman. Barbat. & alios, docuit Maceratenſis *lib. 2. variarum reſolutionum, reſolutione vlt. caſu 33. circa princ.*

108 Non ignorandum Tertio principaliter, ſupradictam fallentiam locum quoque ſibi vendicare, etſi agatur de crimine probando, pœnaq; pro ipſo imponẽda; & de eo, qui faſſus quidem ſit apocham fuiſſe eius manu ſcriptam, verum contenta in ea minimè veritatem cõtinere, excuſans ſe, quod ita ſcripſit ioco, & otioſè, gratia experiũdi calamum; nam adhùc ex tali ſcriptura confeſſata plena cõtra eum, quod ipſum delictum fuerit commiſſum, inducetur probatio, & per conſequens locus erit multæ, quæ imponitur pro ipſo delicto.

Pulcher autem in hac materia proponitur caſus, qui Romæ contigit, per Iureconſultorum Monarcham D. Proſperũ Farinacium *cõſ. ſuo 25. vol. 1.* ibi enim cum quidam Rector Eccleſiæ eſſet delatus, & à Birruarijs captus, in eius domo fuit reperta ſcriptura priuata ſequẽtis tenoris

Ioan Virgilio, &c. *Con la preſente di mia mano dichiaro, & confeſſo, che tutte le carezze con baci, & altri toccamenti carnali tanto dinanzi, come di dietro, che paſſorno, & tuttania paſſano, & paſſaranno ſecretamente trà me, & M. G. mio padrone, il detto G. me l'hà fatto di buona volonta, & conſentimento anzi con mia inſtanza, & delettatione, che io ne pigliauo, & ſentiuo ſino dal primo di, che veni in caſa ſua, & però io gli prometto di eſſergli ſempre amoreuol, & di compiacerlo di tutto queſto, che lui vorrà del corpo mio, & di eſſergli perpetuamente ſecreto, & fedele, altrimente voglio eſſer ſottopoſto à tutte le pene ciuili, & canoniche, che lui meritana.*

Rector ſic ad carceres ductus, & examinatus, faſſus fuit illam apocham fuiſſe eius manu ſcriptam: verum contenta in ea audacter negauit, excuſans ſe, quod ita ſcripſit ioco, & otioſè, gratia experiendi calamum, & totus perſtitit. Fuit dubitatum, an nõ obſtante tortura, vigore ſchedulæ prędictę eius manu conſcriptę, iure potuiſſet ad inſtãtiã patroni eccleſiæ, cuius erat rector

in

in pœnam priuationis illius eccleſiæ multari? Maxima quidem fuit in curia altercatio. Plurimi enim multa tã pro, quam cõtra ipſum delatum cartis commiſere, vt videre licet *ex præcitato reſponſ.25.* D. Farinacij, Re tandem diſcuſſa. Rector ille non ſolum cõdemnatus fuit in penã priuationis beneficiorum, verum etiã exilij perpetui ab Vrbe, & toto Statu Eccleſiaſtico; & ita fuit exequutum. Hoc idem, quod ſi quis, in aliqua ſua ſcriptura priuata, vtputã epiſtola, confiteatur ſuum delictum, ſola illa ſcriptura abſque alijs teſtibus, ſufficiat ad plenã probationem, dummodo in iudicio recognoſcatur à ſcriptore Reo, poſt nonnullos relatos firmauit Emanuel Rodericus *lib. 2. Quæſtionum ſuarum Canonicarum quæſt.13. artic.5. in princip.*

109 Ampliatur ſecundo principalis ipſa Limitatio, vt locum quoque ſibi vendicet, licet ipſa ſcriptura priuata, aliena manu ſcripta fuerit, modò tamen eam ſua voluntate ſcriptam agnoſcet, ſic præcisè ampliat inter alios Ripa, in d.l admonendi, num. 102. & ſequutus eſt etiam Beuſt. num. 946. cum duob. ſeqq.

110 Nec ſanè mirum videtur, namque mea manu ſcriptum, quod mea voluntate ſcriptum eſt. *leg. Diuus Claudius, §. item Senatus, ff. ad l. Cornel. de falſ. & cap. cum inter vos, de re iud.*

Et geſſiſſe propriè videtur ille qui per alium geſſit, *l. ita autem, §. geſſiſſe, ff. de adminiſtratione tutor.*

111 Ex his itaque redditur proculdubio falſa opinio Imolæ, ac ſequacium, *in cap. cautio, de fide inſtrumentorum*, cum enim ipſi ita demum aſſertionem factam in libello nocere libellanti tradant, ſi propria manu ſcriptus ſit libellus, non autẽ, ſi manu Aduocati, Notarij, aut cuiuslibet alterius tertij, ob ſupradicta eos falli apertè conſequitur. Addo nunc Maſcard. *Concl. ſua 368. nu.20. & 21.* vbi hac de re pulchrè.

112 Ampliatur principaliter tertio, idem iuris eſſe licet illa ſcriptura ſine ſollemnitatibus requiſitis facta produceretur, adhuc enim, ſi ille, contra quem producitur, confiteretur eſſe ſua manu ſcriptam, contra ipſum plenè probaret; ſic precisè poſt Felin. Maſcard. *d. Concl. 109. nu.7.*

113 Ampliatur quartò, vt non ſolum prædicta ſcriptura probet contra ipſummet ſcribentem, ſed etiam contra eius ſucceſſores, & hæredes; ſic inter alios Cardinal. Pariſ. *conſ. ſuo 77. nu. 25. in 3.* & Maſcard. *d. Concl. 109. num. 3.*

114 Et licet ipſemet Maſcard. *ibidem ſub num. 4.* nonnullos contrarium tenentes adducat, conſiderant enim, quod aliàs eſſet in poteſtate debitoris præiudicare tertio.

115 Reſpondeo tamen, eos loqui, ac intelligi de illo tertio, qui non habet cauſam ab ipſomet debitore, contra enim ipſum vtique Regula nõ ꝓcedit, prout quoque poſt plures relatos docet præcisè Purpurat. *in d. l. admonendi, num. 160.* non autem de eo, qui habet, prout eſt eius hæres, ac ſucceſſor.

116 Sed hic pulchra congruo ordine ſuccedit difficultas, & talis eſt. Dum fit diſcuſſio bonorum alicuius, producitur apocha mille aureorum, quam debitor recognoſcit. An ipſa recognitio præiudicet tertijs creditoribus? Dubitatur, & reſpondetur, quod non: niſi de debito ipſo aliter appareat. Sic præcisè poſt Socin. ac alios. D. Petrus Rebuf. *in ſuo Tract. de Chirographorum recognitione, nu.81.* vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quia alioquin eſſet in poteſtate debitoris præiudicare tertio, quod non eſt dicendum, *per l. rem alienam, ff. de contrah. empt.* & ſupra tetigimus, & quia per hoc daretur materia calumniandi cõtra *l. conuenire, ff. de pactis dotalibus.*

Hoc autem limita, quando ille tertius haberet cauſam à ſcribente, *ad l. repetita, ff. de fide inſtrumentorum, & l. ex ſextante, §. Latinus, de exceptione rei iudicatæ.*

Coarcta Secundo, quando apocha ipſa, ſiue Scriptura, eſſet ſubſcripta a tribus teſtibus: nã tunc ceſſare videbitur præſumptio fraudis, *ad l. Scripturas, & ibi notat. C. qui potiores;* De cuius quidem legis materia, latiſſimè loco ſuo per nos diſſeretur. Sic eleganter limitat Rebuf. poſt alios, *d. tractat. nu. 82. & 83.* vbi ſubdit rationem, dicens: nam ſicut non ſtatur dicto ſolius deponentis viua voce, ita ſi conficiat ſcripturam. Eſt bene verum, (ſubnectit) quod quemadmodum ſi dictum ſuum probaretur propter tres teſtes, valeret, ita idem iuris erit, quãdo ipſamet Scriptura eſſet per tres eoſdem teſtes approbata, & latius vt per eum, quem conſulas.

117 Ampliatur vltimo, (licet hoc videatur potius notabile) vt contra iſtam ſuam confeſſionem de illa ſcriptura factam, videlicet, quod manu propria ſcripta fuerit, debitor ipſe amplius venire non poſſit: nimis enim indignum eſt, vt quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt, id in eodem caſu infirmare proprio valeat teſtimonio, *ad l. generali, C. de non numer. pecunia.* ita pulchrè Mandoſ. *conſ. ſuo 97. num.8.* Adde, quod confeſſus contra propriam confeſſionem non auditur, pulchrè Ill. D. Card. Tuſc. *Concluſ. ſua 648. in littera C.*

118 Quinimò, nec ad appellandum admitti poterit, ſi in ſecunda inſtantia cõfeſſionem ſuam quodammodo voluerit reuocare.

119 Contrarij enim ſibi ipſis, debent à iudiciorum limine repelli; & reſpondens cõtraria, ſuo iure proculdubiò priuatur. Sic præcisè poſt Marſil. *Singul. ſuo 257. & 266.* Boer. *Deciſ. 8. num.4. & alios*, Adrian. Gylman. *Rerũ iudicatatar. Camer. Imperialis lib. 2. deciſ.11. num. 21. & 22.*

120 Et quod probatio in contrarium hoc caſu admitti non poſſit, quando ſcilicet debitor Scripturam propria manu ſua fuiſſe confectam faſſus eſt, docet ex profeſſò Maſcardus *Concluſ. ſua 382. per totam.* Addo Scaccià *de Iudit. cauſ. ciuilium, capite 11. inferius allegandũ, nu.78.* vbi docet, quod amplius nec probari, nec allegari per eum poterit error, quod tamen ſecundum ipſum numero 79. non procedit, quando ipſemet ſcribẽs non intellexit, quod ſcripſit, vt eſt, quando quis ſe ſubſcripſit in charta vacua, in qua nihil erat

ſcriptum, quia tunc probato, quod ſe ſubſcripſerit in eiuſmodi charta, confeſſio, quod ſcriptura eſt ſuæ manus, nihil operatur in præiudicium ipſius ſcribentis, ex quo non habuit notitiam eius, qd ſcripſit; & hoc idem tenẽt Guid. Papa, Colerus *de proceſſib.* ac alij per eũdẽ Scacciam relati. Vide tamen ſcripta *ſub num.* 88.

Alijs etiam modis ampliat, & limitat D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 109. vide per eum.

121 Sed alia non minus pulchra, quam difficilis pro coronide huiuſce limitationis ſuccedit hic dubitatio, & eſt: An ipſamet ſcriptura priuata, à debitore confeſſata contra ipſum habeat exequutionem paratam?

In qua quidem difficultate ſtatuas Regulam pro negatiua, cũ nec publica ipſam exequutionem habeat, *ad l. minor 25. annis per fideicomm. ff. de minorib.* Sic præciſè Pet. Rebuff. *d. ſuo tract. nu. 42. & 43.* vbi tamẽ ſubdit hodie ſecus eſſe ex Legibus Frãciæ In illo Regno: ſcriptura.n. priuata à parte recognita vtique habet exequutionem paratam, ex conſtitutionibus dicti Regni.

De hoc aũt adeo doctè, & latè tum amplian do cum limitando diſſerit Clariſ. Rebuff. *d. ſuo Tract. de Chirographorum recognit. à num. 42. vſque ad 75.* vt vniuſcuiuſque alterius opera ſuperuacanea vt ab oĩbus iudicetur neceſſe ſit; Ad ipſum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiã, beneuolũ Lectorẽ relegandũ duxi. Videdus idem ſub *nu.* 98. vbi quoque an ſit locus dictæ conſuetudini, quando ipſamet ſcriptura habetur pro recognita per ſimplicẽ contumaciam accuſatorum, eleganter ediſſerit.

122 Limitatur quintò principaliter: nam ſcriptura ipſa priuata contra ipſummet ſcribentẽ, ac in eius præiudicium probationem plenam inducit, textus ſunt clariſſimi *in l. Publia, §. finali, ff. depoſit. in l. cum taberna, §. idem quæſiit, ff. de pignoribus, in l. Lucius de conſt. pecun. & in l. emptor. §. finali, ff. de Pactis.* Sequitur Geminian. *conſ. 19. num. 2.* Aretinus, *conſil. 44. nu. 1.* Dec. *conſil. 650. num. 6. in ſecundo,* Cantiuncula *conſil. ſuo 16. nu. 127.* Gratus. *conſil. 30. num. 2. 53. nu. 1. in primo, & conſil. 33. nu. 39. in 2.* Laurent. à Pinu *cõſ. ſuo 88. nu. 5. & 135. num. 3.* Iacobus Heinrichmanus *conſil. ſuo 27. num. 6. in 2.* Philipp. Portius *conſil. 139. num. 8.* Hipp. Rim. *conſil. 52. num. 25. & 111. & conſil. 553. num. 13.* Cioff. *conſil. 108. nu. 10. in 2.* de Rubeis, *conſil. 32. num. 186. in primo,* Decian. *conſ. 30 num. 22. volum. 1.* & nouiſſimè Farinacius *conſil. ſuo criminali 25. nu. 11.* & eſt veriſſima limitatio.

Eam enim ſequitur quoque Lapus, *Allegatione ſua 77. num. 4.* Rota Genuenſ. teſte Bellono *deciſione 12. num. 6 deciſ. 13. num. 29. deciſ. 126. num. 1.* vbi adducit textum *in l. ſi aliquid, in l. ſi per epiſtolam, in l. nec ambigi C. de donationibus.* Item *deciſ. 186. num. 3. 196. num. 1. & 207. num. 1.* Boer. *deciſ. ſua 105. num. 1. & 2.* Laurentius, *deciſione Aneniomenſi 146. num. 1.* Magon. *deciſione Lucen. 5. num. 18.* Thomas Triuiſan. *deciſ. 60. num. 7. lib. 1. &* Maſcard. *Concl. ſua 111. nu. 22.* addo Flamin. de Rubeis, *conſil. ſuo 38. num. 7. vol. 2.* Alduinum *conſil. ſuo 73. num. 5.* & Clariſs. D. Sigiſmund. Scacciam *de Iudicijs cauſarum ciuil. lib. 2. c. 11. nu. 70.* vbi latè, *& num. 77.* Addo quoque D. Herman. Meyierum *de pignoribus tit. 13. num. 8.*

123 Nec ſane mirum, certiſſima eſt enim iuris Regula, ſcripturã contra ſcribentem ſemper fidem facere, *l. generaliter, C. de non numerata pecun. l. quædam, §. nũmularios, ff. de edendo.* & tradunt Doctores omnes, *in d. l. admonendi,* in ſpecie autem Ptolomeus, *num. 64. verſic. decimo probat,* & Ripa, *num. 117.* ſequitur Bertazzol. *conſil. ſuo criminal. 2. num. 17. vol. 1.* Ratio autem huiuſce rationis (mea ſententia) ea poteſt eſſe: quia vt dicit text. *in d. l. generaliter, in fine;* nimis indignum eſt, quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt; id in eũ caſum infirmare, teſtimonioq; proprio reſiſtere.

124 Ampliatur, vt hoc procedat, licet ſcriptura ipſa priuata confecta etiam fuerit abſque die, & Conſule, Tiraquel. poſt alios, *de retractu conuentionali. §. 1. gloſ. 7. num. 51.*

125 Hanc tamen receptiſſimam concluſionem intellige, ac declara procedere, quando ipſamet ſcriptura priuata tanquam propria manu confecta, eſt in iudicio per ipſummet ſcribentem recognita, quo caſu (vt ſupra diximus) nulla poteſt eſſe difficultas; nunc autem addo Marian. Socin. ſen. *conſil. 57. num. 1. & 68. num. 8. in 5.* Maluaſ. poſt alios, *conſilio ſuo 47. num. 6.* Machel. *Patroc. ſuo 14. num. 6. & 7.* Decian. *conſ. 20. num. 1. & 29. nu. 32. in ſecundo,* Scacciam latiſſime *d. cap. 11. num. 71.* cum ſexcentis alijs.

Addo quoque Ioannem Koppen. *deciſ. ſua 46. num. 25. & 26.* vbi etiam adducit textum *in l. ſi procuratorem, de procuratoribus, & ſub num. 33.* vbi poſt multos relatos ſubdit, nil referre, an ſcribens realiter ipſam recognouerit, an verò in iudicio ad recognoſcendum citatus, nõ apparuerit, ſed accuſata fuerit contumacia. Id quod etiam ſequitur Rota Genuenſ. *Deciſ. ſua 118. num. 1.* & D. Emanuel Roderic. *d. articulo 5.* Addo Rebuff. *d. tractatu, num. 97.*

126 Similiter eam intellige, quãdo ſi per ipſum forſan eſſet negata, fuiſſet iuſtificata, aut comprobata, vel per teſtes, aut per litterarum comparationem, aut quolibet alio modo.

127 Et in hoc differt limitatio iſta a ſuperiori: prior enim procedit dumtaxat, quando debitor ſcripturam illam contra ſe productam, manu propria eſſe confectam confitetur.

Hæc autem poſterior, quando etiam confitetur, vel ſi negat iuſtificatur, aut comprobatur per teſtes, vel per comparationem litterarum, vel alio modo.

128 Ampliatur ſecundò iſta limitatio, vt procedat, licet talis ſcriptura careret ſubſcriptione, dummodo tamen ſit ſcripta propria manu, & in ea fuerit ſcriptum proprium nomen, & cognomen ſcribentis, & fuerit per eumdem recognita, vel comprobata per teſtes illam fuiſſe ſcriptam manu eius, cuius nomen inſcriptum eſt in ea, ſic poſt Fulgoſ. Alexand. Purpurat. &

pleroſque

Digitized by Google

plerofque alios Bellon. *d. deciſio.126.nu.2.* Addo in terminis terminātibus, Caballi. *Mill. ſuo 664.* & Scacciam d. c.11. num.555. vbi latè. Adeũdus quoque Pet. Rebuff. *d. ſuo tract. num.* 84. vbi pulchrè.

129 Ampliatur tertio hanc eamdem limitationem procedere, licet ſcriptura illa ſcripta eſſet per tertium, & ſubſcripta per eum, cõtra quem producitur, adhuc enim contra ipſum plenè probaret, ſic præcisè Bellon. *d. deciſ.207. num. 2.* Addo Marian. Soc. iun. *conſil. ſuo 9. num. 11. in quinto*, & Maurum Burgium *in ſuo tract. de Laudimio, par. 3. inſpectione 38. num. 8. cũ ſeqq.* vbi pulchrè.

130 Et ratio mea ſententia eſt ſatis euidẽs: nam apocham ſubſcribens, dicitur totam ſcripturã ſcripſiſſe. Borgnin. *deciſ.27. num.62. parte 2.*

131 Paria enim ſunt, apocham eſſe ſcriptam manu partis, & ſubſcriptam tantum. Felin. *in c.2. nu.7. de fide inſtrument.*

132 Subſcriptio namque idem operatur quod ſcriptura propria, vt de magis Communi teſtatur Burſat. *conſil. ſuo 39. num. 24.* Addo Decian. *conſil. ſuo 39. num. 89. in ſecundo.*

133 Et diſpoſitio de propria ſcriptura loquẽs, habet ẽt locum in ſubſcripta. Rimin. iun. *conſil. 503. num. 5. in 5.* & Decian. *conſil. 30. num. 21. in 1.*

134 Hinc apocham ſubſcribens dicitur omnia in ea contenta approbare, Caſtrenſ. *conſil. 320.* & Roman. *conſil. 303.* & ſe obligare, vt not. *in l. fideiuſſor. §. pater. ff. de pignor. & in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogon. ff. de verb. obligation.* ſequitur Gabriel. *titu. de præſumptionib. concluſ. 3.* & poſt Pariſ. & alios, Vincent. Mancin. *in ſuo tract. de Confeſſ. c.6. nu.55.*

135 Et idem eſt, ſi ſe ſubſcribat, non lecto eius tenore, contra eum enim ſemper præſumitur, ſic pulchrè Paul. Tuſcus *in ſuis Singularib. in littera A. num.76.* & melius Pariſ. *conſil. ſuo 77. num.26. in 3.* vbi inquit, quòd conqueri minimè poteſt, quòd ſubſcripſerit ſcripturam ignoranter, & neſciens, quæ in ipſa continebantur, cum enim ille ſe ſubſcipſerit, præſumptio eſt, quod habuerit notitiam contentorum in dicta ſcriptura, & quod omnia illa intellexerit, & illis cõſenſerit. Eſt verũ, quod probato plenè per ipſum, quod ſubſcripſerit ſcripturã ignoranter, vtporè quando ſubſctipſerit in charta vacua, talis ſubſcriptio, ſibi non nocebit, ad tradita *ſupra, numero*...

136 Videndus tamen hac de re Cl. Menoch. *lib.3. præſumpt. præſump. ſua 66. per totam*, vbi quando, & quomodo ſubſcribẽs ſcripturam aliquã, vel cum ſua manu ſcribẽs, vel ſubſcribens eam approbare præſumatur, ſatis abundè accurata, & diligenti enodat explicatione. Adeundus eſt etiam hac de re Gabriel. *lib. 1. Concluſ. tit. de præſumptionibus, Concluſ. 3.* & Mancin. *d. cap.6. num.56. cum ſequentibus* Addo Maſcard. *Concluſ. ſua 1347.* & Pet. Rebuff. *in ſuo tract. de Chirographorũ recognitione num. 52. cum ſequent.* vbi an, & quando ſubſcribens habeatur pro ſcribẽte, latiſſimè diſceptatur. His adde quoque Card. Tuſcum *Concl. ſua 761. in littera S.* vbi exactiſsimè.

137 Ampliatur quarto proxima ipſa principalis limitatio, vt procedat non ſolum contra ſcribẽtem, ſed etiam contra eius hæredes, ſic poſt Caſtrenſ. Albenſ. *conſil. ſuo 737. num. 3. in 4.* & poſt *Crauet. conſil. ſuo 134. nu.9.* Clariſs. Menoch. *conſil. ſuo 409. num. 4.*

138 Item contra quoſcumque alios habentes tamen cauſam ab eo, ſic poſt Iaſ. Ancharan. & alios, tradit Scot. *conſiliorum tomo 2. conſil. 3. nu.42.* Addo Maurum Burgium, poſt alios. *in ſuo tract. de Laudimio, parte 3. Inſpect. 38. num. 12.* & Scacciam *d. cap.11. num. 80. & 81.* vbi hoc declarat, vide per eum.

139 Ampliatur quinto, vt ſcriptura priuata contra ſcribentem probet, dũmodo tamen de ipſo legitimè conſtet, licet nec ab eodemmet ſcribente, vel teſtibus fuerit ſubſcripta. Sic præcisè poſt multos relatos, Eques Rugerius, *cõſ. ſuo 38. num.65. vol.1.* Addo Preteum *conſil. ſuo 44. num. 1. in 3.* vbi deducit tex. *in l. finali, in princip. vbi DD. de leg. 2.* & *in l. fin. in princ. de probation.*

140 Ampliatur ſexto, iſta Concluſ. in eo, quod dicimus ſcripturam priuatam probare contra ſcribentem, vt intantum ſit vera, quod ſi is, qui eam ſcripſit, negauerit ſuam manum, hoc eſt, non eſſe à ſe ſcriptã, ſeu negauerit contenta in ea, & poſteà fuerit conuictus, veniat condemnandus ad duplum, ſic poſt Speculator. per tex. *in l. contra qui propriam, C. de nõ numerat. pecun.* Scaccia *d.c.11. nu. 72. cum ſeq.* vbi quoque nonnullos deducit caſus, in quibus dictæ pęne dupli non eſt locus, ad ipſum, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, & aliena mihi videar vſurpare, beneuolũ lectorem remitto.

141 Ampliatur ſeptimo vt ſcriptura priuata probet contra ſcribentem, non ſolum in antiquis, ſed etiam in non antiquis, & factis recentibus, ſic poſt Crauet. & Maſc. Scaccia, *d.c.11. num.82.*

Alias ampliationes deducit idem Scaccia *d. cap.11. nu.85. & 86.* vide per eum.

Sed quid iuris ſit ſi agatur de fauore eius qui ſcripſit, an ipſiuſmet ſcripturæ priuatę fides ſit adhibenda, ſupereſt videre.

142 In hac autem difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua; id quod etiam procedit, licet ipſemet ſcribens iuraſſet; *l. exemplo. & l. rationes, C. de probationib.*

Nec ſanè mirum: pernicioſum eſt enim, vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria, debitorem conſtituit, *d. l. exemplo*. Quinimò, ſubdit ille text. quod nec fiſcus, nec quilibet alius, ex ſua annotatione propria, ſibi deberi probare poteſt.

Sequitur Pariſius *conſil. ſuo 112. num.20. in primo* Zylet. *lib.1. conſil. vltimarum voluntatum conſil.* 178. *num.12. Socinus iun. conſil.54. num.5. & 57. num.3. in ſecundo*, Decian. *conſil.46. nu.33. in 2.* Hipp. Rim. *conſil. ſuo 553. num. 12. in quinto.* Alferius *conſil. ſuo 31. num.15.* Eques Ruger. *conſilio ſuo 38. num.17. in ſecundo*, Machell. *Patroc. ſuo 36. num.3.* Turret. *conſil. 17. num. 21. in primo.* & nouiſſimè Vincent. Honded. *conſil. ſuo 109. num.46. & 47.* vbi quoque eamdem priuatam ſcripturam pro ipſius ſcri-

bentis hærede, minimè probare ſubnectit.

Addo etiam Rotam Genuenſ. teſte Bellono deciſ. 110. num 5. & Gaill. *lib.* 2. *Obſeruat.* 20. *num.* 1. vbi quoque hoc procedere potiſſimum ampliat, ſi agatur de tertij præiudicio.

Obſeruandum tamen, hanc eamdem Regulam pluribus in caſibus quoque fallere.

143 Primus eſt, quando ipſa ſcriptura continet aliquid veriſimile; tunc enim probat etiam in fauorem ipſius ſcribentis, ita Baldus, *in l.* 1. *de edendo*, vbi quoque ſubdit, librum rationũ pro ipſo ſcribente probare, quando continet veriſimilia. Sequitur poſt multos relatos Gerard. Mazol. *conſ. ſuo* 16. *num.* 15. *vol.* 1. Addo Rotam Roman. *deciſ. ſua* 751. *nu.* 2. *&* 3. *parte prima, in nouiſs.* & Flamin. de Rubeis, *conſil.* 29. *num.* 25. *in ſecundo.*

144 Id quod multo magis procedit, quando vltra veriſimilitudinem intercederet etiã iuramentum, eo nãque caſu ſcriptura priuata plenè probaret in fauorẽ ipſius ſcribentis; ſic poſt alios Maluaſia *conſil. ſuo* 96. *num.* 28. & poſt multos relatos Rugerius, *conſil. ſupra citato* 38. *nu.* 17. *in ſecundo.*

145 Secundus caſus eſt, quando à contraria parte approbaretur, tunc enim in fauorem ipſius ſcribentis probationem induceret; præciſè Paril. *conſil. ſuo* 47. *num.* 7. *in primo.* Monal. poſt alios, *conſil. ſuo* 151. *num.* 8. *in ſecundo.*

146 Tertius quoque caſus eſt, in quo ſcriptura priuata plenè probat pro ſcribente, quãdo pars aduerſa confeſſa eſt, ſcribentem ipſum fuiſſe dignũ, vt ipſi fides adhiberetur, ita poſt alios Maſcard. *Concluſio ſua* 111 *num. finali.*

147 Sed pro maiori intelligentia ita diſtingue.

148 Aut ipſa pars aduerſa dixit, & ſemper habuit ſcribentem, pro perſona veridica, in omnibus eius dictis, & ſcripturis, & tunc talis ſcriptura priuata probat contra ipſam, & ad fauorem ipſius ſcribentis, licet in ſpecie non approbauerit ſcripturam, de qua agitur.

149 Aut ſolum dixit, ſcribentem eſſe, & pro viro bonæ conditionis, ac famæ habitum, & tũc, cenſetur ſolum approbare perſonam, non autem dictum.

150 Et approbatio perſonæ nil facit quoad probationem dicti, aut facti, *l. ſi quis teſtibus*, *C. de teſtibus*, *cap. ſi quis teſtibus*. 4. *quæſt* 1. *& cap. præſentium, de teſtibus*, non operatur niſi ſemiplenam probationem.

Ita pulchrè poſt alios idem Maſc. *Concluſione ſua* 1300. *num.* 12. *&* 13. *cum ſeq.*

151 Fallit ſexto principaliter reg. ſupradicta, qđ videlicet ſcriptura priuata, nec plenè, nec ſemiplenè probat contra producentẽ; contra .n. ipſum quantumcumque priuata ſit, plenè vtique probat. Sic communiter Doctores omnes, *in cap. cum venerabilis, de exceptionibus.* Sequitur Crauetta, *conſil ſuo* 815. *num.* 14. *&* 921. *nu.* 23. Salon de Pace, *conſilio ſuo* 3. *num.* 74. *in primo.* Schurph. *Centur.* 3. *conſil.* 90. *num.* 11. Vranius *conſil. ſuo* 57. *num.* 16. *in ſecundo*, & Monald. *conſil.* 151. *num.* 8.

Addo Clar. Menoch. *de præſumptionibus lib.* 2. *c.* 45. *num.* 7. *& per totum*, vbi etiam diſcutit, quid iuris exſtat reſpectu publici inſtrumenti quemadmodum quoque facit latiſſimè D. Maſcard. *de probationibus, Concluſ. ſua* 916. D. Trẽtacinquius *Variarum Reſolutionũ lib.* 2. *tit. de Fide inſtrumentorũ*, *reſolut.* 3. *per totam*, & Illuſt. Dom. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 872. *in littera P.*

152 Et hoc quidem præcipuè procedit, quando producit ipſam in iudicio, eo enim caſu videtur ea omnia, quæ in ipſa cõtinentur fateri, nec eã amplius reprobare, vel impugnare poteſt, ſic poſt multos relatos concludit Schrader. *in repetitione ſua l. admonendi, num.* 254. Addo Cæphal. *conſil.* 374. *num.* 57. *&* 454. *num* 30. Addo etiam Crauet. *de antiquit. temp. in ver. Viſo, de verbis enunciatiuis, nu.* 42. *cum ſeq.* vbi quoque an talis approbatio iſtius ſcripturæ productæ proſit tertio abſenti, & multa alia ad hanc materiam ſpectantia, elegantiſſimè deducit.

153 Hinc, ſcriptura computi contra ipſum producentem plenè probat, ſi tamẽ in iudicio fuerit producta, ſic poſt alios Cardin. Pariſius, *conſ. ſuo* 47. *num.* 7. *in primo.*

154 Ampliat Alexander, *conſil.* 147. *col.* 2. *in ſecundo*, vt hoc etiam locum habeat, licet partitæ in dicto libro computorum deſcriptæ, non eſſent deſcriptæ manu principalis, ſed alterius, quoniã præſumptio eſt fuiſſe deſcriptas ipſius voluntate. Sequitur poſt multos relatos idem Pariſ. *citato loco, num.* 4.

155 Nec immeritò quidem, cũ enim producens produxerit dictum cõputum, nedum illud confeſſus eſt, verũ omnia, & ſingula, quæ in eo cõtinentur, acceptaſſe dicitur, & confeſſum fuiſſe, iuxta ea, quæ traduntur *in l. cum precum, C. de liberali cauſa*, & per gloſſ. *in l.* 1. *§ editiones, ff. de edendo*, & ſequitur Pariſius *d. conſilio, num.* 5.

156 Et eſt obſeruandum, quod is, qui priuatam ſcripturã in iudicio exhibuerit, nedum eis, quæ in ipſius ſcripturæ aſpectu, vel fronte adnotata fuerunt, ſtare compellitur, verum etiam illis, quæ à tergo comperiuntur, vtputa, ſi chirographum ſit, atque ideo comperiatur adnotata ſolutio totius, vel partis debiti; ſic pulchrè poſt infinitos relatos, Carol. Zallong. *racematione ſua* 88. *num.* 2. Addo Maſcard. *Concluſ. ſua* 1241. *numero* 15.

157 Amplia, vt producens chirographum teneatur illi ſtare, etiam in his, quæ contra ipſum faciunt cum omnibus vitijs, & qualitatibus in eo contentis, *cap. cum olim, de cenſibus. & cap. Cum venerabilis, vbi Canoniſtæ, de exceptionibus, iuncto cap. ita putari, de fide inſtrumentorum, cum concordantibus* deductis per Brunor. à Sole, *in ſuo Compendio Propoſition. iur. in verſ. ſcripturam producens.*

158 Quinimò, licet produxiſſet chirographum cum proteſtatione, quòd ipſum dũtaxat producit in parte, & partibus pro ſe facientibus, nõ tamen releuaretur, quin etiam partibus contra ſe facientibus teneretur ſtare. ſic communiter Doctores, *in d. cap. Cum venerabilis.* Addo Rot.

Roman,

Digitized by Google

Roman. *deciſ.264. in nouiſs.* Cl. Decian. *conſ. ſuo 20. num.7. & 8. in ſecundo*, vbi pulchrè, & Magonium *deciſ. ſua Lucana 25. num.* 10. Addo poſt hęc edita viſum D. Sigiſmũdum Scacciam, *cap.11. inferius allegandũ nu. 50. cum pluribus ſequentibus*, vbi an; & quando proteſtatio, qua producens ſcripturas proteſtatur ſe illas producere in parte, & partibus, iuuet ipſum proteſtantem, omnium latiſſimè diſceptatur.

159 Amplia etiam ſupradictam Concluſionem procedere etiamſi ſcriptura ipſa producta non ſit ſollẽnis, quia productio imponit illi fidem, & authoritatem. Sic præciſè poſt alios Dom. Surd. *Deciſ. ſua 267. nu.2.* vbi tamen limitat, quãdo ipſamet ſcriptura eſſet ſuſpecta de falſo, quia tunc non comprobatur productione, & latius, vt per eum.

160 Pro coronide tamẽ huiuſce limitationis obſeruandum volo, in productione ipſarum ſcripturarum citationem partis eſſe neceſſariam; hæcq; neceſſitas citandi partem operatur, vt ſi citatio fuerit omiſſa, productio ipſius ſcripturæ ſit inualida. Sic omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè Sigiſmundus Scaccia *de iudic. cauſarum ciuil. lib. 2. cap. 11. num. 6. cum tribus ſequent. & num. 10.* vbi etiam quomodo formetur citatio ad videndum produci ipſas ſcripturas, eleganter ſubnectit. Adde multos extare caſus, in quibus ipſius partis citatio in ipſarum ſcripturarum productione minimè eſt neceſſaria; eos omnes ſingillatim refert, ac deducit idem Do. Scaccia *d. cap. 11. num. 11. cum pluribus ſequentibus.* Vide per eum.

161 Septimò principaliter limitatur ſupradicta Concluſio, quando ſcriptura ipſa priuata reperitur penès debitorem, licet enim non habeat ſollemnitates requiſitas, contra creditorem tamen; nempè debitum eſſe ſolutum, vel remiſſum, plenè probat: textus eſt *in l. creditricem, C. de remiſ. pignor.* notat Bart. *in l. 1. C. de Latin. libertate tollenda, argum. l. idem Labeo, ff. de pactis*, & ſequitur Maſcard. *concluſ. ſua 111. nu. 14. & 15.*

162 Intellige tamen hoc, quando debitor probaret huiuſmodi apocham habuiſſe ab ipſo creditore, tũc enim plenè probaretur ipſa liberatio, aliàs ſecùs. Sic notatur *in l. 1. §. ne fraudandi d. tit. C. de Latin. libert. toll. in l. ſi chirographum, de probat. & in l. Labeo, §. finali, de pact.* Sequitur Felin. *in c. 2. nu. 8. de fide inſtrumentorum*, Iacob. Petrus de Ptolomeis *in d. l. admonendi, nu. 64. verſ. Quartus caſus*, & Maſcard. *d. Concluſ. 111. num. 16.*

163 Si etiam chirographum, quo me tibi centũ debere ſum profeſſus, penes te cancellatum reperiatur, oritur præſumptio iuris, veriſimiliſq; probatio, me tibi ſatisfeciſſe, *d. l. ſi chirographum, de probation.* Iaſ. *in l. 2. nume. 2. ff. de pactis*, & Menoch. *lib. 1. præſumptione 4. num. 2.*

Sic quoque ſtatuto noſtro cauetur *ſub Rubr. de chartis debitor. reddendis, cap. 1. in princ.* & ſtatuto Dominorum Venetorum, *pag. 6. à tergo num. 5.*

De hac tamen materia videndus ipſemet Maſcard. *Concluſ. ſua 477.* vbi an ipſius debiti ſolutio per inſtrumentum repertum apud debitorem probari poſſit, eleganter diſſerit. Vidẽdus quoque Cl. Menoch. *lib. 3. præſumpt. cap. 140. & 141.* vbi latè Adeundus etiam D. Bertard. Grezucus *lib. 2. practicarum Concluſ. Concluſ. 31. conſideratione Miſcell. per totum*, & Illuſt. Cardin. Tuſcus, *Concluſione ſua 22. in littera C. per totum*, vbi Cancellatio, an, & quando probet ſolutionem, vel nõ, & quid operetur, omniũ exactiſſimè diſceptatur. Adeundus idem *in concluſ. 345. in littera S.*

164 Sed pulchra de materia poſſet hic excitari quæſtio, & eſt, an creditor chirographum debitoris habẽs, ſi ei ab ipſo debitore proteſtatio fiat, debitum ſolutum eſſe, adhuc agere ex eo chirographo queat? Diſcutit ex profeſſo hunc articulum ad partes Do. Iacobus Scultes *lib. 1. queſt. ſua 41.* & tandem *ſub num. 7. & ſequentibus*, concludit pro negatiua, ad eum, ne aliena mihi videar vſurpare, lectorem beneuolum remitto.

165 Octauo loco fallit: nam ſcriptura priuata fidem facit, quãdo per ſententiam ſuperioris Iudicis, vel Principis fuiſſet ſemel approbata, & admiſſa; De cętero enim abſque dubio fidem faceret. argumento text. *in §. ſemel, Inſtit. Quibus ex cauſ. manumit. non licet.* Ita in terminis tradit Bald. *conſil. 275. in tertio.* Dec. *conſil. 596. colum. vlt. verſ. Quintò ſuadetur*, Schrader. *in d. l. admonendi, nu. 260.* & plerique alij. Addo D. Cęſar. Manent. poſt hæc edita viſum, *conſ. ſuo 26. num. 6. volum. 1.* vbi poſt Magonium, & alios, ſubdit, quod ſcriptura, quando ſuper ea iudicatum fuit, præualet etiam inſtrumento publico, & latius vt per eum.

Quinimò, ipſa priuata ſcriptura plenè probat, quando fuit ipſius Principis iuſſu dumtaxat conſcripta. Sic præciſè Hippolyt. Rimin. *conſil. ſuo 642. num. 129. in ſexto.*

166 Nonò fallit: nam ipſa quidem priuata ſcriptura fidem facit, quando in actis iudicij eſt reperta, tunc enim vim publici obtinet documẽti. Text. eſt *in l. ne in arbitris*; & ibi in ſpecie Bald. *in tertia notabili, C. de Arbitris, & in Authent. Offeratur*, vbi Doctores, *C. de litis conteſtatione.*

167 Hoc autem ita demum procedere cõcludas cum Baldo, *in d. Authent. Offeratur, num. 16.* Quando ipſamet à Notario in libris actorũ inſinuata, & approbata eſſet, & eam Notarius ipſe proprio teſtimonio confirmaſſet, ac roboraſſet, ponendo puta productionem, aliàs ſine ipſius Notarij teſtimonio minimè probaret, non enim ſufficit, quod in actis fuerit reperta. Multa enim in ipſis producuntur, quæ fidem non faciunt.

168 Ratio autem, quare ipſius Notarij atteſtatio debeat intercedere, mea ſententia, ea poteſt eſſe; quia talis atteſtatio habet vim ſubſcriptionis teſtium, ita Iaſ. *in d. l. admonendi, in repetitione num. 93.* Guid. Pap. *queſt. ſua 175.* & Schrader. *in ead. l. admonendi, num. 259.* Addo Schuuart Zentaler. *in repetitione l. magnam, C. de contrahenda, pag. mihi 753. num. 27. & 28.* Pulchrè de hac eadem fallentia diſſerit Crauet. *de antiq. tempor. in verſic.*

quarto dub.num.21.cum duobus ſequent. vide per tũ. Adeũdus quoque D. Rebuffus *d. ſuo tract. nu.70.* vbi etiam docet, quòd ſcriptura ſemel in iudicio producta, & in actis regiſtrata, facit plenam fidem, licet non reperiatur originalis, adducit Bald. *in l. finali, C. de fide inſtrumentorum.*

169 Decimo principaliter limitatur regula ſupradicta, in muliere producente ſcripturã mariti, in qua ſcriptum eſſet nonnullas res eſſe paraphernales: hæc enim licet ſine aliqua teſtium ſubſcriptione, ad fauorem ipſius mulieris plenè probaret. text. eſt *in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot.* quem ad hoc allegat Iaſ. *in d. l. admonendi, nu.79. & in repetitione, num.94.*

170 Ex quo infertur, quod ſi creditor mariti vellit bona in ipſius domo exiſtẽtia occupare, per illam ſimplicem ſcripturam mariti plenè probatur, res illas vxoris eſſe, nec poſſe ab aliquo occupari; & ita notabiliter limitatur *l. ſcripturas, C. qui potior. in pign. hab.*

Hanc eãdem fallentiam ſequitur Roman. *in l. qui viro, de acquirendo rerum dominio,* Soc. *conſil. 123. 1. par. & 123. par. 2.* Ptolomeus *in d. l. admonendi, num.64. in fine, & ibidem* Schrader. *num.262.* Pancirol. *conſ. ſuo 71. num.4. & 5.* Alferius *conſil. ſuo 39. num.15. & 16.* & Maſcar. *d. ſua Concluſ. 111. num.11.* addo Burſat. *conſ. ſuo 303 num. fin. in tertio,* & Ioachimum Beuſt. *in Repetitione d. l. admonendi, num.952. cum ſeq.*

Hoc autem intellige duobus tantum cõcurrentibus,

171 Primò, quod res, de quibus in ſcriptura, ſint mulicbres, & ad muliebrem vſum deſtinatæ.

172 Secundò, quod mulier ſit in illarum detentione: ita notabiliter declarat Bald. *in l. 4. verſ. ſed nonne. C. ne vxor pro marito.*

173 Vndecimo fallit, quoad mentem, ſeu intentionem diſponentis declarandam, & in his, quę dependent à propria voluntate, prout in aditione hereditatis; tunc enim ſcriptura ipſa priuata valet, ac probat, text. eſt *in l. Neſennius, de negot. geſt. & in l. alimenta, §. 1. ibiq;* Bart. *ff. de aliment. & cibar. legat.* Sequitur Petrus de Ptolomeis, *in d. l. admonendi, num. 64. verſ. octauo in his,* Pariſius *conſil. 19. num. 114. in ſecundo,* Crauet. *in conſil. 996. num. 3. in ſexto,* & Hippol. Riminal. *conſil. 280. num. 4.* Addo Rotam Romanam *in nouiſs. deciſ. ſua 811. num. 16. par. 1.*

174 Quinimo ipſius ſcribentis intentio probatur adhuc per ſcartafacium, *d. l. Neſennius,* ſic Bellon. *deciſ. Genuæ 91. num. 2.*

175 Sic in ſimili ex priuata ſcriptura teſtatoris declaratur præciſè eius voluntas, ac intentio, Ioan. Guill. *in l. 3. Tauri, num. 184.*

176 Eſt tamen verum, quod per eam non declaratur intentio vtilis ipſius ſcribentis, *l. exemplo, C. de probationibus,* Sequitur Verall. *deciſ. 285. nu. 3. in ſecunda parte.*

177 Duodecimo limitatur: nam ſcriptura priuata plenè probat, quando eſt ſcripta in præſentia iudicis ordinarij loci, in quo ſcripta, & dictata fuerit; idq; propter calorem iudicij, ſic poſt Crauett. *de antiq. tempor.* & alios Maſcard. *Concluſ. ſua 1300. num. 17.* vbi hoc tamen intelli-

179 git procedere, dummodo Notarius actorum teſtetur, non quod talis ſcriptura in actis producta ſit, ſed quod apud acta facta eſt, & talis ſubſcriptio Notarij actorũ, habet vim ſubſcriptionis teſtium.

180 Decimotertio principaliter fallit in apocha priuata tutoris, ea enim probat debitorem ſoluiſſe, etiam contra pupillum, argum. *l. Lucius, §. tutela, ff. de adminiſtratione tutorum.* Sic præciſè Tiraquell. *de vtroque retractu, §. 1. gloſſ. 18. num. 93.* Sequitur poſt alios Maſcard. *d. Concluſio. 111. num. 21.*

181 Sed an confeſſio ipſius tutoris vel curatoris, fidem faciat de recepto, regulariter in præiudicium pupilli, videndus idem Maſcard. *Concluſ. ſua 370. per totam.*

182 Decimoquarto fallit ſupradicta principalis regula, cum agitur de probando debito contra ſuſpectũ de fuga, tunc enim abſque dubio probationem inducit, ſic poſt alios Burſ. *conſil. 241. num. 17. in tertio.*

183 Nec mirum, fuga enim inducit probationẽ debiti, Doctores communiter *in d. l. admonendi.*

184 Decimoquinto coarctatur, quando ipſa ſcriptura priuata, omnium quidem conſenſu eſſet approbata; ſic præciſè inter alios Ptolomeus, *in d. l. admonendi, nu. 64. verſ. tertius caſus,* vbi exemplificat in libro Legum, Philoſophiæ, & Medicinæ.

185 Decimoſexto, principaliter fallit reg. ſupradicta, quod videlicet ſcriptura priuata plenã probationem minimè inducit, quando in ipſa ſcriptura continetur aliquid quod in ſpecie officiũ ipſius ſcribentis reſpiciat, veluti ſi Epiſcopus Patauinus ſcriberet ſe aliquem excommunicaſſe; tunc enim ex ipſa ſcriptura priuata plena induceretur probatio. text. eſt expreſſus *in cap. poſt ceſſionem, ext. de probationibus,* Sequitur Iacob. Pet. de Ptolom. *in d. l. admonendi, num. 64.*

186 Decimoſeptimo limitatur, quando ſumus inter liberos, tunc enim ſcriptura priuata teſtatoris plenè probat, text. eſt *in Authent. Quod ſine, C. de teſtam.* Sequitur Ptolomeus *in d. l. admonendi, num. 64. verſ. ſeptimo probat,* quam materiam in præſentiarum minimè attingo. Videndus de hoc D. Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, nu. 950. & 951.* vbi pulchrè.

187 Decimooctauo fallit regula principalis in lapidibus monumentorum, in ipſis enim priuata ſcriptura vtique probat,

188 Quod tamen procedit, quando in ipſis continetur aliquid veriſimile, ſic perpulchrè inter alios Petrus de Ptolomeis *in d. l. admonendi, num. 62. & 63.* Bart. *in l. 6. C. de relig.*

189 Idem iuris eſt in lapidibus, & columnis antiquis, ſic præciſè Brunor. à Sole *in ſuo Compendio Propoſitionum iuris, in verſ. ſcriptura priuata in lapidib.* vbi deducit text. *in cap. cum cauſam, de probationibus. in capit. peruenit, 30. q. 1. & in cap. ſanè, il ſecondo, 24. q. 2.* Sequitur Baptiſta Schuuart Zenthal,

in ſuo tractatu de ſtipulationibus, explanatione 163. *nu.* 61. *&* 62. & Papponius *conſil. ſuo* 20. *nu.* 34. *&* 35. vbi ſubdit, quod ex talibus ſcripturis probatur antiquum ius patronatus.

190 Prout quoque idipſū probari ex litteris antiquis ſcriptis in campanili, docet Crauet. *conſil. ſuo* 158. *num.* 4. Et Illuſtriſs. Card. Tuſc. *Concluſ. ſua* 617. *nu.* 2. *in littera I.* vbi latè.

191 Idem quoque eſſe in muris, ac parietibus, docet poſt alios Vranius *conſilio ſuo* 18. *num.* 10. *in ſecundo*, vbi ſubdit, quod illæ ſcripturæ, quæ repeziuntur in dictis muris, non faciunt fidem tanquam propriæ probationes, ſed tanquam inducentes quoddam notorium, addo Guid. Pap. *quæſt. ſua* 582. *num.* 4.

192 Et aduerte quod probatio, quæ in his caſibus reſultat, eſt plena, non autem ſemiplena, prout contingit regulariter in ſcriptura priuata, in antiq. pulchrè Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua* 29. *ampliat.* 32.

193 Et ratio diuerſitatis inter talem ſcripturam priuatam inciſam in lapidibus, aut columnis, & alias ſcripturas priuatas, eſt quia talis ſcriptura in lapidibus, aut columnis, publicè omnibus apparet, & inducit notorium, vt dicunt Bart. & Bald. *in d. l. monumentorū, C. de relig.* & tangit Vranius *citato loco*.

194 Obſerua etiā ſecūdò, quod ſine dubio probant tales litteræ inciſæ in lapidibus, aut colūnis, etiam in factis recentibus, quando tamen non agitur de præiudicio tertij, puta quod Eccleſia fuerit conſecrata. Innoc. *in Rubr. de conſecration. Eccleſ. vel Altar.* & quod ipſius Eccleſiæ conſecratio probari poſſit per litteras in ipſis lapidibus ſcriptas, aut in marmore, tradidere Cl. Maſcard. *Concluſ. ſua* 415. *num.* 3. & Cardin. Tuſcus *Concluſ.* 745. *in littera C.*

195 Item, quando agitur de præiudicio tertij, nō tamen magno, prout in quæſtione confinium; ita glo. *in cap. cum cauſſam, de probationibus*, pulchrè Cardin. Tuſcus poſt Geminian. *conſil.* 100. *concluſ. ſua* 700. *in littera C. nume.* 3. *&* 4. *necnon &* 6. vbi ſubdit quod ſcriptura etiam priuata in antiquis probat confinia, quando eſt recognita, vel eſt obſeruata. Latius autem inſiſtit Crauet. *de Antiquit. temp. in verſic. octaua datur, ſub nume.* 13, 14. *&* 15 vide per eum.

Videas quoque de hac materia D. Maſcard. *Concluſione ſua* 398. vbi an confines per libros antiquos probētur, 399. vbi an probentur per ſcripturam, *&* 400. vbi an per lapides antiquos, eleganter ediſſerit.

196 His adde Hieronymum de Monte, *de Finibus regund. cap.* 65. vbi pulchrè, & Cardin. Tuſc. *d. Concluſ. ſua* 700. *per totam*. Adeundus quoque Clar. D. Menoch. *lib.* 2. *præſumptio.* 59. *per totam*, vbi an, & quando ſcripta in lapidibus, parietibus, & monumentis, præſumptionem, vel plenam probationem facere dicantur, exactiſſimè more ſuo diſceptat. De qua etiā re diſſerit idē D. Cardin. Tuſcus, *Concluſione ſua* 84. *in littera S.*

197 Decimanona eſt limitatio, quando ipſa ſcriptura priuata producitur coram arbitratore habente poteſtatē procedendi de facto, ſecundum veritatem, & ſola facti veritate inſpecta, tūc enim abſque dubio probationem inducit.

198 Nec ſanè mirum, coram enim ipſo arbitratore ſufficiunt leuiores probationes.

199 Aduerte tamen hoc non ita facilè concedendum, ſi de alterius graui ageretur præiudicio, tunc enim ipſi ſcripturæ priuatæ ex toto fides minimè adhibenda eſſet, ita pulchrè docet hæc omnia, ſed longè latius, & elegantius Crauet. *de antiq. tempor. in d. verſic. octaua datur, à numero primo, vſque ad duodecimum, & in ſuo conſil.* 73. *nu.* 23. *in primo*, vide per eum.

200 Vigeſimo quidem fallit, quando in loco, in quo ipſa priuata ſcriptura fuit confecta, vigeret conſuetudo, vel ſtatutum (prout eſt in inclita Ciuitate Venetiarum, veluti teſtatur Alban. *in lucubrationibus ad Bartolum, in d. l. admonendi, nu.* 18. vbi etiam Iaſ. *num.* 78. Decian. *conſil. ſuo* 22. *num.* 10. *in tertio*, & alij, & hic Patauij, vt refert Pācir. *conſil. ſuo* 57. *nu.* 4.) quod ipſimet priuatæ ſcripturæ fides eſſet adhibenda; tunc enim ipſa conſuetudo, & ſtatutum loci attenderetur, etiam quod in alio loco produceretur. Sic notabiliter voluit Ioannes Andreas *in additionibus ad Speculator. tit. de inſtrumentorum edit. §. nunc dicendum, in additione magna quæ incipit: Priuatorum, circa finem*, Buttius, & Imola *in cap.* 2. *extra de fide inſtrumentorum*, allegant text. *in cap. cum dilectus, extra de cōſuetudine, & in l.* 1. *C. de emancipat. liberorum*, vbi cōſuetudo loci ſeruanda eſt; & tradit poſt plures relatos Iaſ. *in lectura d. l. admonendi, d. num.* 78. *cum duobus ſequentibus, & in repetitione num.* 93. & Ptolomeus *num.* 64. *verſic. quinto plenè*. Et in terminis de ipſa ſcriptura priuata conſuluit Socin. *conſil.* 102. *col.* 1. *vol.* 3. Sequutus eſt etiam Rimin. iun. *conſil.* 779. *nu.* 3. Maſcard. *Concluſione ſua* 111. *nu.* 12. & Schrader. *in d. l. admonendi, num.* 263. vbi etiam poſt plures relatos Beuſt *nu.* 970. *cum ſequētibus*. Addo Menoch. *conſil. ſuo* 787. *num.* 5. vbi poſt plures relatos ſubdit ſtatutum iſtud effectum etiam habere contra tertium. Videndus quoque D. Antonius Piagg. poſt hæc edita viſus, *in ſuo eleganti tractatu de conſuetudine, quæſtione* 11. *num.* 541. *cum ſequent.* vbi pulchrè.

201 In hoc tamen duo aduertenda ſunt; Primū eſt, quod iſta conſuetudo deberet eſſe præſcripta, & deberet probari per eum, qui eam allegaret, vt per Alexand. *conſil. vltimo, num.* 4. *in ſeptimo*.

202 Alterum verò eſt, quod talis ſcriptura facta, vel conſcripta in illo loco, in quo talis cōſuetudo, vel ſtatutum viget, vbique terrarum plenā fidem facit.

203 Nec ſanè mirum: in his enim quæ ſollemnitatem vel formā actus reſpiciunt, inſpicimus illius loci conſuetudinem, in quo talis actus celebratur, & actus ipſe, ſecundum illius loci cōſuetudinem rectè, atque legitimè perfectus, vbique vigorem ſuum obtinet, *argumento l. ſi nō ſpeciali*, & ibi Doctores, *C. de teſtamentis, & l.* 2. *C. quemadmod. teſtam. aperiantur, iuncta l.* 1. *C. de emancipat.*

Digitized by Google

pat: liberorum, ſic præciſè Iaſ. *in repetitione d.l. admonendi, num.* 79. & 80. vbi quoque hanc eamdem ſententiam tribus alijs rationibus corroborat. Eumdem Iaſ. ſequitur Pancirol. *d.conſ.* 57. *nu.* 4. Schrader. *in d.l.admonendi, num.* 261. & Maſcard. *d. Concluſione ſua* 111. *num.* 13. Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid poſt Puteum ſcripſerit Scaccia, *d. cap.* 11. *numero* 799. Videndus idem Scaccia *d.cap.* 22. *ſub num.* 240. *cum ſequentibus*, vbi totum oppoſitum verius eſſe ſtatuit.

204 Vtrum autem ſtatutū, per quod priuatæ ſcripturæ fides adhibeatur, valeat, & teneat, tradit Alexan. *conſil.* 3. *in ſecundo*, Ceph autem *conſil. ſuo* 454. *num.* 33. concludit pro affirmatiua, ibiq; multos deducit. Quid iuris autem ſit reſpectu conſuetudinis, an ſcilicet, & ipſa valeat? Videndus inter alios D. Rutger, Rolant. *de Comiſſ. lib.* 5. *cap.* 9. vbi poſt articulum ad partes plenè diſcuſſum, tādem pro affirmatiua concludit. Adeundus quoque D. Hector Felicius, *Allegatio. ſua iuris*, 44. *nu.* 13. *Partem*, vbi plures alios cōcordantes deducit.

205 Vigeſimoprimo fallit Regula principalis, quando ſcriptura ipſa priuata eſt ſcripta manu debitoris, & habet ſubſcriptionem trium teſtium integræ, ac probatę opinionis: nam tunc vigore hypothecæ, vel pignoris, plenè probat. Text. eſt apertiſſimus, *in l. ſcripturas, C. qui potior.* notat Angel. *in l. cum antiquitas, C. de teſtamentis*, Addo Soc. *conſil. ſuo* 273. *nu.* 3. *in ſecundo*, Petr. de Ptolomeis *in d.l. admonendi, num.* 64. *verſic.* 9. & Laurentium Tenninum *Cautela ſua* 122. *num.* 2. & 3. infinitos refert etiam; & ſequitur Rolan. à Valle, *conſilio ſuo* 26. *num.* 1. *in primo*, & Decian. *conſil.* 33. *num.* 115. *vol.* 1. Videndus quoque Ioachim. Beuſt. *in d.l. admonendi, num.* 962.

206 Aduerte tamē opus eſſe recognitione, id eſt, quod illimet teſtes eorum ſubſcriptiones recognoſcant, & dicant ſe illas feciſſe; vel ſaltē adfuiſſe, quando debitor ſcripſit. Sic poſt Bart. Socin. & alios, Crauet. *de antiquit. temp. parte prima, in verſic. quaro etiam, num.* 50. Addo Riminal. iuniorem *conſil.* 438. *num.* 43. *in quarto*, & omniū latiſſimè Lancellot. Galliam *conſil. ſuo* 91. *nu.* 30. vbi ex profeſſo improbans opinionem Ceph. *conſilio ſuo* 270. infinitos hoc aſſeuerantes deducit.

207 Vigeſimoſecundo coarctatur Regula principalis, ſi agatur de ſcriptura priuata patris, quoad probādam ætatem filij ſui, ea enim vtique probat; ita Bertazol. *conſil. ſuo ciuil.* 102. *in littera A. verſ.* 3. Socin. iun. *conſil.* 3. *nu.* 5. 6. & 8. *in ſecundo*, Alferius *conſil.* 177. *num.* 22. Pancirol. *conſil. ſuo* 12. *num.* 4. *ferè in fine*, & Pret. *conſ.* 64. *numero* 1. Videndus tamen Maſcard. *Concluſ. ſua* 670. *per totam*, vbi pulchrè, & Vinius *Dec.* 443. *in tertio*, Addo Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. capit.* 116. Hoc idem expreſſe ſtatuto noſtro cautum eſſe legimus, ſi ſcripturam continere veritatē fuerit iuratum, ſub rubrica, quod patet non compellatur dare partem, & cap. 2. in fine. An autē teſtamentum probetur ex ſcriptura priuata teſtatoris, tàm inter liberos, quàm extraneos, & quando, latiſſimè diſceptat. Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 101. *in littera T. per totam*, cum conſule.

208 Vigeſimotertio limitatur: nam ſcriptura priuata ſubſcripta & ſigillata ſigillo Principis, vel alicuius Cōmunitatis, aut alicuius publici Officialis, plenè probat; ſic inter alios Iaſ. *in repet. d.l. admonendi, num.* 91. Sequitur Decian. *conſil. ſuo* 96. *nu.* 28. *in ſecundo*, vbi præcipuè ampliat, quando ſumus in cauſis, in quibus proceditur ſola facti veritate inſpecta; in ijs enim non tantum ſcriptura priuata, ſed & leuiores probationes admittuntur; adducit concordantes Bald. *in l. ſolum, in fine, C. de teſtibus.* & Aretin. *conſilio ſuo* 54.

209 Adde quod ſcriptura priuata ipſius Principis vicem legis obtinet; *l.* 1. *verſic. per epiſtolam, de Conſtitutionib. princip.* Decian. *d.conſil.* 96. *num.* 31. quod tamen intellige, dummodo habeat animum legis condendæ, *vt ibi not. & in §. quod principi, Inſtit. de iur. natur.*

210 Vigeſimoquarto principaliter fallit: nā ſcriptura ipſa priuata plenè probat, parte cōtraria, contra quam producitur minimè opponente, tunc etiam habetur pro publica, & cenſetur ab ipſa approbata, ſic pciſe Ciof. *cōſ. ſuo* 39. *n.* 3. *in* 1. Preteus *cōſ. ſuo* 119. *nu.* 29. *in primo*, Granut. *Theoremate ſuo* 15. *n.* 24. vbi diuerſas Rotarū deciſiones adducit. Surd. *Deciſ. ſua* 199. *nu.* 8. & nouiſſimè Mar. Anton. Macerat. *lib.* 1. *variar. reſol. c.* 58. *nu.* 7. vbi multos deducit. Addo Rot. Genuēſ. *Deciſ. ſua* 21. *nu.* 3. & 72. *nu.* 1. vbi ſubdit hoc præcipuè procedere, ſi pars ipſa fuerit citata ad opponendum, & non oppoſuerit, addo etiam Maſcard. *Concluſ.* 181. *num.* 10. *cum ſeq.* vbi quoque in fine rationem adducit dicens: nam non contradicere, & approbare, paria ſunt, allegat Bartol. *in l. ne in arbitris, in verſic. venio ad final. verſic. C. de arbitris.*

211 Sic in ſimili videmus, quod copia inſtrumēti minus ſollemniter ſumpta, fidem facit, parte ipſa non opponente, ſic præciſè poſt alios adducentes ad Afflict. *Deciſ. ſua* 48. *num.* 2.

212 Sic etiam teſtis aliàs minimè idoneus ad teſtificandum admittitur, parte cōtra eius perſonam, & dictum minimè opponente, *l. ſi quis teſtibus, & Authentica; Si dicatur, C. de teſtibus, c. præſentiam, de teſtibus, lib.* 6.

213 Sic quoque licet regulariter poſt producta capitula, & publicata dicta teſtium, non liceat amplius facere deductiones ſuper eadem materia, & examinare teſtes ſuper eiſdem capitulis, vel cōtrarijs, tam in cauſa appellationis, quā in priori inſtantia, vt docent inter ceteros, Afflict. *Deciſione* 33. & Guid. Pap. *queſtio.* 14. *cum concord.*

214 Attamen hæc regula fallit, quando pars nō cōtradicit circa admiſſionē capitulorum datorū, publicato proceſſu: Taciturnitas enim habetur tunc pro cōſenſu, & admiſſio non debet reuocari, ſic præciſè Crau. *cōſ.* 14. *nu.* 7. & *cōſ.* 65.

Simile

Digitized by Google

215 Simile videmus in iudicio ſuis ſubſtantialibus carente, quod tamen tenet parte de tali defectu minimè reluctante, Decius *in l. vinum, col. penult. ff. ſi cert. petat.*

216 Idem videmus in inſtrumento mandati nō legitimi, qđ cenſetur tacitè approbari per partem, quæ non opponit, Bart. & Doct. *in l. licet,* & ibi quoque Iaſ. *C. de procuratoribus.*

217 Videndus eſt autem hac de re, Crauett. *conſ. ſuo* 150. *num.* 2. vbi in comprobationem, multas alias deciſiones Doctorum adducit, per quas conſtat, taciturnitatem partis approbationem inducere.

218 Hoc idem mirabiliter facit, & docet idem Crauet. *de antiq. temp. verſ. quæritur etiam, num.* 20. *cum ſeq.* vbi præcipuè hoc axioma ita procedere intelligit, quando quis non opponeret expreſsè, nec tacitè ipſo facto, ipſi priuatę ſcripturę, ſecùs autem eſſet, ſi facto opponeret, puta petendo ſe abſolui à petitis partis, vel quod concluſa per partem fieri nō debēt, & ſimilia; ſatis enim videtur eo caſu opponere cōtra producta per partem: ſi enim approbare vellet, nō poſſet ita petere, quia ſtante veritate ſcripturæ productæ, deberet condemnari, non autē abſolui, *ad l. Paulus reſpondit, ff. rem rat. haberi,* Sequitur præcisè Maſcard. *Concluſ. ſua* 1300. *num.* 18. Addo Schuuart. Zentaler. *in l. magnam, C. de contrahenda, nu.* 23. *explanatione* 38. *pag. mihi* 751.

219 Ampliatur iſta principalis limitatio, vt pręcipuè procedat, quando à parte, contra quā ipſa priuata ſcriptura producitur, expreſsè fuiſſet approbata, tūc enim plena abſque dubio ex ea induceretur probatio, ſic præcisè Crauet. *conſ.* 158. *num.* 2. Addo Cioff. *conſil.* 39. *num.* 2.

220 Diceretur autem approbata, quando pars ipſa illam iterum produxiſſet, vt tradit Ang. *conſ.* 132. *col.* 2.

221 Et de inſtrumento minus ſollemni, quod illud producens videatur idipſum approbare, tradit Bald. *in l. alia, col.* 2. *C. de his, quibus vt indign.* Alexand. *conſil.* 184. *col.* 2. *verſ. & poſito, lib.* 7. Iaſ. *conſil.* 161. *col.* 3. *lib.* 3. & plures alij.

222 Sic etiam petēs exhiberi ſcripturam, videtur illam approbare, vt in ſpecie de libro rationū per ſupradicta conſuluit Crauet. *conſil.* 275. *nu.* 2. vbi inquit, quod pars, quæ exhiberi curauit librum rationum, tenebitur ſtare partitis in illo contentis, nec poterit illum impugnare.

223 Sic quoque ſcripturam retinēs penes ſe per plures menſes, præſumitur illam vidiſſe, perpendiſſe, & approbaſſe, ac ideo nō poteſt eam amplius, quādo illam vidit, improbare, ſic poſt alios Fab. Turrett. *conſil ſuo* 17. *num.* 2. *&* 3. *vol.* 1.

224 Sic etiam ille dicitur ſcripturam priuatā approbare, qui non contradicit, cum eam ſæpius in manibus habuerit. Surd. poſt alios *deciſ. ſua* 199. *num.* 9. Addo Burſat. *conſil.* 39. *num.* 17. *in primo.*

225 Vigeſimoquinto principaliter regula ſupradicta fallit, quando ipſamet ſcriptura priuata eſt per teſtes iuſtificata, vel ſollemniter per ipſum ſcribentem, aut alio modo recognita. Sic præcisè Pariſ. *conſil. ſuo* 19. *nu.* 109. *conſ.* 45. *num.* 1. 82. *num.* 10. 83. *num.* 2. 121. *num.* 26. *in primo. &* 68. *num.* 22. *in tertio,* Albenſ. *conſilio ſuo* 560. *num* 6. Cioff. *conſil.* 97. *num.* 2. *in primo.* Decian. *conſil.* 20. *num.* 1. *in ſecundo,* Cęphal. *conſil.* 263. *num.* 32. 33. *&* 69. *& conſil.* 540. *num.* 1. Crauetta *conſil. ſuo* 73. *num.* 15. Surd. *conſil. ſuo* 368. *num.* 19 *in tertio. & deciſ. ſua* 265. *num.* 27. Sequitur quoque Ludouic. Velaſquez *in l.* 22. *Tauri, gloſ.* 1. *num.* 19. Caballin. *Mill. ſuo* 655. Maurus Burgius *in ſuo tract. de Laudimio, par.* 3. *inſpectione* 38. *num.* 1. Thom. Triuiſan. *deciſ. ſua* 41. *num.* 3. *lib.* 1. Magonius *deciſione ſua Lucana* 25. *num.* 10. Stephanus Gratian. *deciſione ſua Marchiana* 111. *num.* 11. & nouiſſimè poſt plures relatos Dominus Cæſar Barzius *deciſ. ſua Bononienſ.* 21. *num.* 8. vbi ampliat hoc procedere, etiā ſi facta eſſet in abſentia partis. Hoc idem docet *deciſ. ſua* 36. *num.* 15. *&* 16. *& deciſ.* 106. *num.* 18. *&* 19. vbi etiam ſubdit, quod exequutioni mandatur, proinde ac ſi publicum eſſet inſtrumentum.

226 Quod tamen intellige contra debitorē, non contra alios; ſic præcisè docet Pariſ. *conſilio ſuo* 19. *num.* 46. *in tertio,* & Magonius *deciſione ſua Florentina,* 122. *num.* 5.

227 Amplia idem iuris eſſe, ſi pars ipſa fuerit citata ad recognoſcēdum, & non comparuerit, adhuc enim habetur pro recognita, ſic præcisè *dec. ſua* Boer. 295. *num.* 15. *&* 19. Rota Genuenſ. *deciſione* 208. *num.* 1. & Caballin. *Mill. ſuo* 667.

228 Quemadmodum dicimus in ſimili, qđ ſcriptura priuata contra aliquem producta cenſetur ab eo, contra quem producitur, approbata, licet fuerit decreta ſibi copia, cum termino opponendi, ſi tamen nil oppoſuerit, prout docet Cacheran. *deciſ. Pedemont* 71. *num.* 61.

229 Amplia ſecundo, vt non ſolum probet contra ipſummet recognoſcentem, ſed etiam contra habētem cauſam ab eo, altera parte adhuc abſente. Sic præcisè Coſta *de Retrotractionibus cap.* 8 *Caſu* 6. *num.* 3. *& vide ſub num.* 2. vbi an hypotheca in ſcriptura priuata poſtmodum recognita, incipiat à die recognitionis, vel ante, eleganter poſt plures relatos ſubnectit.

230 Aduertendum eſt tamen, quod recognitio ipſius priuatæ ſcripturę, ſeu confeſſio debitoris tunc demum tertiò ius à debitore habenti non nocet, ſi fiat poſt venditionem, ceſſionem, vel aliàs ius ipſi tertio acquiſitum, ſecùs ſi antea, quia tūc illa recognitio & confeſſio nocet nō ſolum eidemmet recognoſcenti, ſeu confitenti; ſed etiā apta eſt omnibus poſterioribus præiudicium parare, poſt factam recognitionem. Sic poſt Caſtrenſ. Riminal. & alios, Magon. *d. deciſ. Florent.* 122 *num.* 13.

231 Obſeruandum ſecundò, recognitionem ipſius priuatæ ſcripturę fieri, & peti poſſe quādocumque, etiam poſt concluſum in cauſa. Sic præcisè Burſat. *conſ.* 39. *num.* 19. & etiam in cauſa appellationis, idq; ex vi illius regulę. Non deducta deducam, & non probata probabo. pul-

chrè

chtè poſt alios Coſta *d. tract. de retrotractat. d.c. 8. Caſu 6. num. 9. & 10.*

Quibus autẽ modis iuſtificetur, ac recognoſcatur, inferius docebitur.

232 Limitatur vigeſimoſexto ſupradicta principalis regula, quando verſamur in antiquis; tũc enim ſcriptura ipſa priuata ſemiplenè ſaltem probat. Sic præciſè inter alios Iaſ. *in repetit. d. l. admonendi, num. 90. & in Lectur. num. 77. in fine*, Felin. *in cap. 2. num. 10. de fide inſtrumentorum.* Marſil. *Singul. ſuo 436. & 505.* Hippol. Riminald. *conſilio ſuo 365. num. 3. in quarto.* Paulus de Mont. Pich. *conſil. ſuo 97. num. 87. in primo.* Borel. *conſilio ſuo 40. num. 36.* Crauet. *conſil. 274. num. 5. & de Antiquitatib. par. 1. verſic. Viſo de verbis enunciatiuis, num. 1.* Cęphal. *conſilio 608. num. 54.* Caballin. *Mill. ſuo 658. in fine*, Menoch. *conſil. ſuo 402. num. 47.* & Pedrocha *conſil. ſuo 32. num. 126.* Sequitur poſt infinitos relatos Maſcard. *Concluſione ſua 111. num. 8. & 1300. num. 1.* & eſt veriſſima limitatio.

233 Quidquid dixerit Purpurat. *in d. l. admonendi, num. 182. verſic. ſed videtur durum.*

Pro qua etiam iudicauit Camera Imperialis teſte Mynſing. *Obſeruat. 79. Centur. 5.* vbi ſubdit, arbitrio iudicis relinquendum eſſe, quantum temporis ſpacium requiratur.

234 Quinimò Schrader. poſt Iaſ. & Schurph. *in d. l. admonendi, num. 257.* tenet ſcripturam ipſam priuatam in antiquis plenè probare, dummodo tamen de nullo, vel exiguo alterius præiu-
235 dicio agatur. Si verò de magno alterius prę-
iudicio tractetur, dicit hoc ſimiliter procedere, ſi ipſa ſcriptura communi hominum opinione approbata, atque recepta ſit, *argumento l. cenſus, de probationibus*, & notat Bald. *in Rubr. C. de fide inſtrum.*

216 Alioquin vult dumtaxat ſemiplenam probationem induci.

237 Amplia Primò, vt hoc præcipuè procedat, quando ipſa ſcriptura eſt alicuius viri legalis; ſic præciſè Pariſ. *cõſ. ſuo 104. num. 78. in primo.* Vel nobilis, ad tradita per Menoch. *conſilio ſuo 402. num. 48.*

238 Amplia Secundò, vt talis probatio ſemiplena, quæ inducitur ex ſcriptura priuata in antiquis locum præcipuè habeat contra tertium, non autem contra ſcribentem, vel eius hæredes, & ſingulares ſucceſſores, contra eos enim et in non antiquis plenã induci probationem ſatis, ſuperq; fuit ſupra concluſum, & nũc poſt Crauet. *de antiq. tempor. in d. verſic. Viſo, de verbis enunciatiuis, num. 2.* Addo Maſc. *d. Concluſ. 1300. num. 2.* & Schuuart. Zenthaler. *in repetit. l. magnã, pagina mihi 750. num. 21. C. de contrahenda.*

239 Vtrum autem ad hoc, vt talis ſcriptura priuata probet ſemiplenè contra tertiũ in antiquis, ſit neceſſe cõſtare, quod ſit ſcriptura illius, qui dicitur eam ſcripſiſſe, ſi negetur.

240 Cõclude pro affirmatiua; Nec mirum, omnis enim diſpoſitio præſupponit ſubſtantiam actus, & ſic debet apparere prius, quod ſcriptura ſit illius, cuius eſſe prætenditur. Bart. *in ſimili in l. Diuus, ff. de teſtamento milit.* vbi licet ſtatutũ, nolit aliquid opponi contra inſtrumẽtum, poteſt tamen opponi quod non ſit inſtrumentũ, & ſic debet prius apparere de ſubſtãtia actus.

241 Sic etiam dixit Dec. *in cap. conſulut, in tertio notabili, de appellationibus*, quod quando diſponitur aliquid ſuper notorio, debet prius conſtare illud eſſe notorium, *argum. cap. quanto, de translat. epiſcop.*

242 Eſt benè verum, quod in hoc caſu ſufficiũt probationes leuiores, vt puta, per ſolã litterarum comparationem. Sic præciſè animaduertit Crauetta, *d. verſic. Viſo de verbis enunciatiuis, num. 3. cum ſequentibus.*

243 Ampliatur vltimò, vt ipſa priuata ſcriptura in antiquis plenè etiam probet, quotieſcũque vltra temporis antiquitatem adeſſet ſigillum, & ſubſcriptio, ſic Pichus *præcitato loco*, & Borell. *præcitato conſilio 40. num. 37. & 38.* vbi etiam ſubdit, quod ſolum ſigillum ſufficit ad plenã probationem inducendã. Pro coronide tamen huiuſce limitationis obſeruandũ volo, quod tũc demum limitatio ipſa procedit, ſi à perſona & loco non ſuſpectis ſcriptura ipſa proferatur, & in ſui forma appareat confecta, vel approbata ab vtraque parte, ſecùs ſi eſſet ſcripta, vel ſubſcripta ab illo ſolo, qui eam producit à domo ſua, non enim poteſt eius ſcriptura vllo caſu plus, quàm vox ſua, & ſic nullam fidem faceret, aliàs ſequeretur hoc abſurdum, qđ quis poſſet ſibi ipſi probationes cum lapſu tẽporis apparare, quod minimè dicendum. Sic eleganter meminit Modern. Pariſieſ. *in ſuis Conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. gloſſ. 1. §. 8. num. 17.*

244 Fallit vigeſimoſeptimo regula principalis, quando ipſa ſcriptura priuata eſſet ſubſcripta manu duorum Notariorum, tunc enim plenã probationem induceret; intellige tamen, dũmodo ipſi ſubſcriberent inquantum Notarii, ſecus ſi tanquam ſimplices amici. Sic præciſè poſt Bald. Felin. *in cap. 2. num. 15. in fine.*

245 Coarctatur vigeſimooctauo, quando ipſamet ſcriptura priuata ſigillo authentico, ſeu publico eſſet roborata, tunc enim probaret; Sic per illum text. Felin. *in d. cap. 2. num. 16. verſic. vltimo limita*, Sequitur Franc. Mar. *deciſ. ſua 994. num. 2. par. 1.*

246 Intellige tamen id in his, quę pertinent ad officium ſigillantis, ſecus autem in alijs; Sic præciſè Dec. *in d. cap. 2. num. 4. de fide inſtrumentor. vide ſupra num. 208. & ſequenti.*

247 Limitatur vigeſimonono, nã per ipſam ſcripturam priuatam plenè probatur donatio. Sic præciſè poſt alios Boer. *deciſ. ſua 172. num. 19.* Addo Maſcard. *Concluſ. ſua 563. num. 3.* vbi infinitos deducit.

248 Nec ſanè mirum. Si enim donatio fieri poteſt per nũcium, vel epiſtolam, vt *in l. 1. in fine, C. de contrahenda emptione, in l. ſi donatio per epiſtolã, C. de donationibus, & in l. conſenſu, de action. & oblig. Cum concordantibus*, ergo etiam fieri poterit per apocham, vel quamlibet aliam ſpeciem ſcripturæ

pturæ

pturæ priuatæ, & per eamdem probari.

249 Fallit trigeſimo: nam ſcriptura ipſa priuata plenè probat, ſi agatur de ſocietate probanda, ſic poſt Cl. Pariſ. Cl. Decian. *conſilio 96. num. 30. in ſecundo.*

250 Limitatur trigeſimoprimo, ſi vltra teſtium approbationem, qui fortaſſe dum ſcriberetur interfuerunt, vel etiam ipſimet ſubſcripſerunt, adiuuetur ſcriptura ipſa, litterarum comparatione, ita Bart. & poſt eum omnes, *in Authent. de inſtrument. caut. & fide, §. ſed & ſi quis*, de quo tamen inferius loco ſuo latius dicetur.

251 Coarctatur trigeſimoſecundo, ſi agatur de ſcriptura priuata alicuius Sacerdotis, quando tamen tractatur dè matrimonio, & dote, eo enim caſu priuata illa ſcriptura ſubſcripta tamen à tribus teſtibus, habet vim publicę. Caſus eſt ſecundum Bart. *in Auth. Quibus modis naturales efficiantur leg. §. quantum*, Sequitur poſt Bald. Petrus de Ptolomeis *in d. l. admonẽdi, num. 64. verſic. duodecimo plenè*, & Alban. *in ſuis lucubrationibus ad Bart. ſuper d. l. admonendi, num. 17.* Addo Iaſ. *in repetitione eiuſdem legis num. 96.*

252 Fallit trigeſimotertio principaliter, quando ipſa ſcriptura priuata habet cauſam expreſſam debiti, quod continetur in ea, tunc enim cõtra debitorẽ indiſtinctè probat, actionemq́; producit, ſic Roman. *conſil. ſuo 373. num. 4.* & Albenſ. *conſ. ſuo 737. num. 514.*

253 Dicitur autem ſufficienter expreſſa cauſa, quando ſcribens narrat ſe ex aliquo contractu antecedenti ad ipſam pecuniam teneri, videlicet, ex præcedenti contractu fideiuſſionis, vel alterius huiuſmodi.

254 Et eſt obſeruandum, quod hi omnes caſus; in quibus ſupra diximus ſcripturam priuatam fidem plenã facere, ita accipiendi ſunt, vt tunc demum procedant, quãdo in ipſa ſcriptura priuata certa cauſa debiti expreſſa eſt, vt puta mutui, vel ſimilis, alioquin ſi abſque cauſæ expreſſione generaliter conſcripta eſt, plenam fidem abſque dubio minimè inducet, *l. cum de indebito, §. fin. de probationib.* gloſſ. & Doct. *in l. generaliter, C. de non numerata pecunia*, & poſt alios Schrader. *in d. l. admonendi, nu. 263. in fi.* Addo Iodoc. Damhouder. *in ſua praxi rerum ciuilium, cap. 175. nu. 15.* vbi tamen hoc intelligit, niſi ſtatutum, aut loci conſuetudo aliter diſponeret, ac ordinaret, & latius, vt per eum. Et iſta conſuetudo eſt Toloſæ, teſte Rebuffo *dicto ſuo tractatu, num. 67.* vbi etiam an generalis cauſa ſufficiat, puta, ſi quis dicat: Confiteor ex omnibus cauſis me debere, omnium elegantimè diſceptatur.

255 Limitatur vltimo loco: nam ſcriptura ipſa priuata facit ſaltem aliqualem præſumptionẽ in fauorem ipſius creditoris producentis, ſic præciſè primus omnium docuit Bart. *in d. l. admonendi*, quem ſequuntur ibidem Rainer. de Forliu. Ripa, *num. 98.* Iaſ. *num. 89. in fine*, Purpurat. *num. 183. cum ſeq.* & alij multi. Eius opinioni vti veriori, ac Communiori adhæſerunt communiter paſſim Doctores, Iaſ. *conſ. ſuo 129. vol. 1.* Roland. à Val. *conſilio 26. num. 14. in primo.* Cephal. *conſil. 454. num. 50.* Hippol. Riminald. *conſil. 119. num. 2. in ſecundo*, Bertaz. *conſil. ſuo criminal. 291. num. 16. in ſecundo*, Botta *conſil. 65. num. 23.* Bimius *conſil. ſuo 85 num. 7. in primo*, Clar. Eques D. Peregrinus *conſil. ſuo 101. num. 3. in ſecundo*, & nouiſſimè Proſper Farinacius *conſil. ſuo criminali 70 num. 60.*

Addendi ſunt etiam Couar. *practicarum quæſtionum, cap. 2. num. 6.* vbi pulchrè. Antonius Scapus *in ſuo tract. iuris ſcript. lib. 3. rubr. 7. cap. 71. num. 2.* Granutius *Theoremate ſuo 15. num. 12. & 13.* Caballin. *Mill. ſuo 658.* Maſcard. *Cõcluſ. ſua 111. num. 4. & 5.* & ex recentioribus Ioannes Koppen. *quæſtione ſua 46. num. 40.* vbi de Communi, & D. Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 988.* Addo quoque D. Valaſc. *conſultatione ſua 177. num. 2. vol. 2.* & eruditiſſ. D. Andræam Fachineũ, poſt hæc ſcripta viſum, *lib. 11. ſuarum iuris controuerſ. cap. 31.* Adeundus quoque D. Sigiſmund. Scaccia *d. cap. 11. num. 1074.* vbi de vera, ac Communi. & D. Pet. Gilken *in l. inſtrumenta, num. 16. & 17. C. de probationibus.*

256 Huiuſce autem opinionis ea communiter affertur ratio: quod non ſit aliquo modo præſumendum, quod quis ad conſcribendum falſam aliquam ſcripturam priuatã ſe accingat, idque propter timorem pęnæ ac infamiæ.

257 Item, quia ſcribẽs ſcit, quod de facili poſſet doceri contrarium per comparationem litterarum.

258 Contrariam autem opinionem, quod videlicet ex ipſa ſcriptura priuata, nec præſumptio quidem oriatur, tenet inter alios Angel. *in d. l. admonendi, ſub num. 6.* quem ibidem ſequuti ſunt Curtius iun. *ſub num. 113.* & Coraſ. *in 2. par. num. 47.* Hanc eamdem quoque ſequutus eſt Dec. *in cap. 2. num. 14. cum ſeq. de fide inſtrumentorum.* & Hippol. Riminald. ſibi contrarius *conſil. ſuo 779. num. 42. in ſeptimo.* Addo poſt quamplures relatos Cl. Menoch. *conſil ſuo primo, num. 327. & conſ. 378. num. 10.* in hãc eamdem procliuior videtur Cl. I. C. D. Aldouinus *conſilio ſuo 13. poſt hæc edita viſo, num. 8. vol. 1.* & Modern. Pariſ. *in ſuis Cõſuetudinib. Pariſienſes, lib. 1. §. 8. num. 11.*

259 Mouetur ipſe Angel. per text. vulgatiſſimũ in hac materia, *in l. exemplo, C. de probat.*

260 Adducitur ſecundo loco per Curtium, & Riminal. *ſupra cit. locis text. in cap. 2. de fide inſtrum.* ſub illis verbis, (non videntur alicuius firmitatis robur habere, &c.) quæ quidem verba, ali-
261 cuius firmitatis, videntur quoque in minimo verificari, vt per gloſ. *in Clement. 1. in 5. par. de foro compet.*

262 Perpenditur tertio loco per eoſdem vulgata illa iuris regula, quod dicenti, & non probanti non creditur, *l. actor. C. de probat.* ergò ſi producens ſcripturam, quæ à reo cõuento fuerit negata, eã minimè probauerit, nullo modo exaudiendus erit.

263 Augetur, nam actore non probante, reus eſt abſoluendus, etiamſi nil præſtiterit.

Vlti-

264 Vltimo loco conſiderat Coraſ. quod ſi ex ipſa ſcriptura priuata præſumptio quędã promanaret, ſemper in facultate actoris eſſet cauſæ victoriam ſibi parare, priuatam aliquam ſcriptu-
265 ram profetendo: iam enim ſi probationes vtriuſque pares ſint, illũ vincere, qui aliqua pro ſe præſumptione adiuuetur, conſtat inter omnes, Accurſius, Bartol. & ceteri, *in l. ſi duo patroni, in princip. ff. de iureiurand.* Sequitur Maſcard. *Concluſione ſua* 1300. *num.* 7.

Conſequens autem non eſt dicendum; ergo, &c.

266 His tamen, & ſimilibus, quæ in contrarium obijci poſſunt, minimè obſtãtibus, à priori ſententia vti veriori, ac communiori minimè recedendum arbitror quæ etiam confirmari poteſt ex textu *in §. ſi quis igitur. in Authent. de inſtrument. caut. & fide, in verſic. Sed & ſi quis,* quatenus dicitur ibi, priuatam ſcripturam fidem recipere ex vtroque, videlicet ex ipſo documento, & ex teſtium recognitione, ergo ſola ipſa ſcriptura aliquid valet. Nec officiunt contraria.

267 Ad primum enim deſumptum ex textu *in d. l. exemplo.* reſp. quod non facit ad rhombum, ſolum enim ibi deciditur, (prout vnuſquiſque videre poteſt,) quod ex propria ſcriptura creditoris non conuincitur debitor etiam in cauſa fiſcali.

268 Ad text. *in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum.* Reſp. verba illa intelligenda eſſe reſpectu plenæ, vel ſemiplenæ probationis, non autẽ aliqualis præſumptionis. Sic præciſè poſt Canoniſtas omnes *in ſupra citato capitulo*, Iaſon. *in d. l. admonendi, num.* 77.

269 Et quod hoc verum ſit, cõſidera, quod in tali præſumptione nulla adeſt firmitas, cũ iudex propter illam non adhæreat alicui parti: igitur verba illa, (alicuius firmitatis) non verificãtur in præſumptione. Sic præciſè Ripa, *in d. l. admonendi, num.* 98. Sequitur Hippol. Rimin. *conſil. ſuo* 39. *num.* 12. *vol.* 1.

270 Ad tertium reſpondetur, regulam illam fallere, quando actor aliquali pro ſe præſumptione adiutus eſt: tunc enim minimè probare cogitur.

Nec officit, quod actore non probante, reus ſit abſoluendus, etiamſi nil præſtiterit.

271 Quoniam reſpondetur id verum eſſe, niſi ſimus in caſibus, in quibus reo iuramentum purgatorium deferatur.

272 Eſt autem iuramentum purgatorium, quod præſtatur à reo conuento, vbi etiam non adeſt ſemiplena probatio actoris, ſed dũtaxat aliqua ſuſpicio, ſeu præſumptio; vt poſt alios pulchrè docuit Vancin. *de iuramento, parte 2. articulo* 11. *num.* 2.

273 Inter caſus autem, in quibus reo iuramentũ huiuſmodi deferri ſolet, principaliter noſter enumeratur, quando videlicet ſcriptura priuata, neque teſtibus, neque litterarum comparatione ſuffulta producitur contra debitorẽ; tũc enim licet actor ipſam negatã adminiculis non corroboraueţr; propter illam præſumptionẽ ex ipſa ſcriptura emanantem, quod ipſa veritatem contineat, cogitur reus ipſum iuramẽtum purgatorium ſubire.

274 Minus officit vltimo loco fundamentũ Corraſij. Reſpondetur enim, illud, quod ipſe infert, nullo modo eliciendum, aut prçſumendũ eſſe: nullus enim (prout etiam ſuperius annuimus) ad falſam ſcripturam conſcribendam ita de facili admitteretur, prout ipſe opinatur, idq; propter timorem pœnæ, ac infamiæ.

275 Ex his ergo patet apertè communem ſentẽtiam veriſſimam eſſe; videlicet, quod ex priuatã ſcriptura aliqualis præſumptio ſaltem oriatur: id, quod etiam poſt nonnullos cõcordantes adductos ſequutus eſt nouiſſimè D. Hector Felicius *Allegatione ſua* 44. *num.* 4. *parte* 3.

276 Hoc autem intellige non de præſumptione, quæ transferat onus probandi in aduerſarium, ſed de aliquali tantum præſumptione, quæ, vt dixi ſupra, operatur, vt data paritate probationum is præferatur, pro quo eſt dicta aliqualis præſumptio, inducta ex ipſa ſcriptura priuata. Sic præciſè Crauet. *de antiq. temp. in verſic. Viſo de verbis enunciatiuis, num. 7. cum ſeq.* vbi quoque latè improbat opinionem Socini *conſil. ſuo* 68. *vol.* 4. ex huiuſmodi ſcriptura præſumptionem iuris abſque dubio promanare defendẽtis, ſequitur Maſcard. *d. Concluſione* 111. *num. 4. ver. ideò*, & eſt veriſſima Concluſio, licet aliter quoque ſenſerit D. Felicius *d. Allegatione* 44. *num.* 5.

277 Addo aliam fallentiam, & eſt, quod priuatæ ſcripturæ tẽpore peſtis plenè creditur propter neceſſitatem vrgentem. Sic præciſè inter alios Crot. *conſilio ſuo* 328. *num.* 6. *in tertio.*

278 Alios etiam caſus, in quibus ſcriptura priuata fidẽ facit, & probat, deducit Aluar. Valaſc. *Conſultatione ſua Luſitania* 177. *volum.* 2. *per totam.* vide per eum. Satis. Videndus quoque Illuſtriſs. Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 76. *in littera S.* vbi de hac eadem materia, an, & quãdo ſcriptura priuata probet necne, omnium latiſſimè diſceptatur.

An, & quando ex ſcriptura priuata plena oriatur probatio; hactenus docuimus; nunc autem congruẽti ordine variæ, quę de ipſius materia à Doct. excitari ſolent quæſtiones, mira quadã facilitate, ac vtilitate diſcutiendæ ſunt.

Dubitatur igitur primò, an ſcriptura priuata inſtrumenti appellatione contineatur.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata an veniat appellatione inſtrumenti, dubitatur.*

2 *Diſtinguitur ex cõmuni, quod aut quæritur, an veniat ſecundum propriam ſignificationem, quæ ſumitur ex alluſione vocabuli, an verò ex communi loquendi vſu.*

Si

3 *Si quæratur, an veniat ſecundum propriam ſignificationem, non eſt eadem omnium ſententia.*

4 *Bart. & alij ſentiunt pro affirmatiua, & num. 11.*

5 *Fundamenta, & nu. 6. 7. 8. 9. & 10.*

12 *Contrarium multi.*

13 *Media, quibus fundatur hæc opinio, & num. 14. 15. 16. & 17.*

18 *Sin autem quæratur, an veniat communi loquendi vſu inſpecto, pro negatiua omnes concludunt.*

19 *Ratio.*

20 *Communis loquendi vſus in Statutis propriè attenditur.*

21 *Item in vltimis voluntatibus, reſcriptis, priuilegijs, & Sacris Scripturis.*

22 *Quinimò etiam in correctorijs, & odioſis.*

23 *In diſpoſitione ſtatutaria loquente de inſtrumento non comprehenditur ſcriptura priuata, & numero 24. & 25.*

26 *Communis loquendi vſus præfertur propria verborum ſignificationi.*

27 *Communis loquendi vſus ab allegante articulandus, & probandus eſt.*

28 *Scriptura priuata venit appellatione inſtrumenti etiam vſu communi loquendi inſpecto, quando eſt recognita, & per ſe probans, non ibidem.*

29 *Item quando in ipſa adeſſet iuramentum.*

30 *Item quando rationis identitas à ſtatuto reſpectu publici inſtrumenti conſiderata, militaret etiam in ſcriptura priuata.*

31 *Noua opinio authoris in difficultate propoſita, reiecta communi ſcribentium diſtinctione.*

Scriptura Priuata an veniat appellatione inſtrumenti, dubitatur.

1 IN huiuſmodi difficultate, vt vera, ac realis reſolutio habeatur, communiter Doct. ita diſtinguunt.

2 Aut quærimus, an appellatione inſtrumenti priuata ſcriptura contineatur, ſecundum propriam ſignificationem, quæ ſumitur ex alluſione vocabuli: Aut verò ex communi vſu loquendi.

3 Si primo, res eſt in maximo anfractu, Bart.
enim *in l. prima, C. de iureiurando propter calumniam*
4 *dando, num. 2.* Senſit pro affirmatiua, & primo
ſic arguit.

5 Quidquid inſtruit cauſam, id proculdubio dicitur inſtrumentum, *l. 1. de fide inſtrumentorum.*

6 Sed priuata ſcriptura inſtruit cauſam. Petr. de Caball. pulchrè *conſilio ſuo 24. numero 13.* ergò &c.

7 Adducit ſecundo loco text. *in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus*, vbi apertè dicitur, quod domeſtica inſtrumenta ſine alijs adminiculis ad probationem plenam inducendã non ſufficiunt, & tamen ſub illis verbis (Domeſtica inſtrumenta) intelligit ibi Imperator de priuatis ſcripturis, non de publicis, publica enim abſque dubio ſufficerẽt: ergò eſt ibi text. apertus, quod appellatione ipſius inſtrumenti, ipſa priuata ſcriptura contineatur.

8 Tertio loco tu vltra alios cõſidera text. à nemine perpẽſum, nec excogitatum, *in l. ſi quis decurio, in princ. C. ad leg. Cornel. de falſ.* ibi (in conſcribendis publicis, priuatisq́; inſtrumentis.)

9 Quarto, vltra alios pariter perpende text. *in l. comparationes, C. de fide inſtrumentorum*, ibi, (ex chirographis fieri, & alijs inſtrumentis, quæ non ſunt publicè confecta.)

10 Quinto, accedit vltra alios quoque text. *in l. 17. C. ſi cert. petat.* ibi, (ſuper chirographarijs inſtrumentis.)

11 Hanc eamdem Bartoli ſententiam ſequitur etiam Bald. *in d. l. 1. C. de iureiuran. num. 6.* Decius *in Rubr. Decretal. tit. de fide inſtrumentorum, num. 15.* & Cl. vir D. Menoch. *lib. 3. præſumptio. 41. num. 8.* Addo Tiraquell. *de retractu lignag. §. 2. gloſ. 1. nu. 29.* & Carrocium *deciſ. ſua 49. num. 3. cum pluribus ſeq.* vbi pulchrè.

12 Contrariam tamen ſentẽtiam vti veriorem defendere alij multi non ſunt veriti; inter ceteros autem Corneus *in d. l. 1.* Imola *in Clement. 1. de procuratoribus* & alij.

13 Mouentur primò, *per textum in d. l. 1. C. de iureiur. propter calumniam dand.* vbi ſeparatim loquitur Imperator de ſcripturis priuatis, & publicis inſtrumentis, ſignum eſt ergo euidens, quod ſunt inter ſe diuerſa, nec vnum alterius appellat. comprehenditur.

14 Adducitur ſecundo loco text. *in Clement. 1. de procuratoribus*, vbi Summus Pontifex in hæc verba prorumpit: Inſtrumẽto, vel litteris, quibus te aliquis in cauſis ſuis procuratorem conſtituens, &c. Ecce quod expreſſam conſtituit differentiam inter inſtrumenta, & litteras, quæ tamen ſunt ſpecies ſcripturæ priuatæ, vt ſuo loco diximus, ergò appellatione inſtrumenti non continetur ſcriptura priuata, & per iſtum text. opinionem contra Bart. ſequutus eſt Imola.

15 Suffragatur tertio loco mirum in modum text. *in l. ſcripturas, in ſecundo reſp. C. qui potior.* vbi expreſſa conſtituitur differẽtia inter priuatam ſcripturam, & inſtrumentum publicum, dicitur enim ibi, quod habens publicum inſtrumentum, etiam poſterius, præfertur quoad hypothecam habenti priuatam ſcripturã etiam anteriorem, ergo.

16 Quarto conſidera multas, & longe maximas extare differentias inter ipſam priuatam ſcripturam, & publicum inſtrumentum, quas in præſenti referre, nec facilè, nec neceſſarium, ergo &c.

17 Et adde, quod inſtrumentum ſic dicitur, quoniam confectum ſit à publica perſona, & ſic à tabellione, *argumento l. cenſus, ff. de probationibus.*

18 Si verò ſecundo, id eſt, an communi loquendi vſu inſpecto, ipſa priuata ſcriptura, appellatione inſtrumenti comprehendatur, indagari contingat, tunc minimè contineri vno ore omnes fatentur. ſic Bartol. Bald. & Dec. *in*

Digitized by Google

prænotatis locis. Dicunt enim (vt eorum prę-
19 ciſſis verbis vtar) non eſſe in noſtro vſu: Quan-
do habeo ſcripturam priuatam, vel apodiſſam,
dicere, habeo inſtrumentum, ex ipſo enim cō-
muni loquendi vſu, illud dumtaxat intelligitur
inſtrumentum, quod manu tabellionis, & no-
tarij publici conficitur, prout in ſpecie poſt plu
res relatos docet Burſat. *conſil. ſuo* 144. *num.* 35. *in
ſecundo.*

Eorumdem ſentētiam ſequuti ſunt quoque
infiniti alij. Tiraquell. in terminis, *de retractu li-
gnag.* §. 2. *glo.* 1. *num.* 30. *Machel. patroc. ſuo* 30. *num.* 4.
Grat. *conſil.* 74. *num.* 42. *cum ſequ. in ſecundo*, Thom.
Triuiſan. *lib.* 1. *deciſ.* 40. *num.* 8. Villagut. *de exten-
ſion. legum in genere, prælud.* 24. *num.* 17. Aſinius *in
ſua praxi, par.* 1. §. 22. *capit.* 4. *num.* 10. *cum ſequent.*
Maſcard. *Concluſione ſua* 6. *num.* 126. Catroc. *deciſ.
ſua* 49. *num.* 10. *cum ſeq.* & nouiſſimè Carol. de
Graſſ. poſt plures relatos *in ſuo tractatu de exce-
ptionibus, in pręludijs, num.* 80. Addo Pet. de Caball.
conſil. ſuo 24. *num.* 13.

20 Aduertendum eſt tamen, quòd iſte commu
nis vſus loquendi ex receptiſſima omniū ſcri-
bentium opinione, in ſtatutis præcipuè ſpecta-
tur. Latè Thomas Triuiſan. *lib.* 1. *deciſ.* 40. *num.* 8.

21 Et nedum in ſtatutis, ſed & in vltimis volun-
tatibus, Reſcriptis, Priuilegijs, & Sacris Scri-
pturis.

22 Quinimò etiam in correctorijs, & odioſis,
prout hæc omnia pulchrè docet poſt plures re-
latos, Magon. *deciſ. ſua Lucenſ.* 15. *num.* 6. 7. *&* 8.
vbi ampliat quoque idem iuris eſſe, etiamſi ex-
taret ſtatutum, quod ſtatuta ad litteram intelli-
gi deberent.

23 Sequitur eleganter Carol. de Graſſ. *de except.
in præludijs, num.* 81. *cum ſeq.* vbi infert, quod in di-
ſpoſitione ſtatutaria loquente de inſtrumento,
non comprehenderetur ſcriptura priuata; quia
in intelligentia, & interpretatione ſtatutorum
attenditur communis vſus loquendi illius loci,
in quo vigent, & latius vt per eum. id quod etiā
mirabiliter facit Ioannes de Monte Sperell. *cōſ.
ſuo* 25. *num.* 25. *cum ſeq.* vbi pulchrè.

24 Sic etiam Petr. Rebuff. *in l. notionem*, §. *inſtru-
mentorum, in tertio notab. ff. de verb. ſignific.* inquit,
qđ ſi de quolibet debito de quo fit inſtrumen-
tum, ſit ſoluenda gabella, nō ſolueretur de ſcri
ptura priuata. Id quòd reſpondit quoque ex
profeſſo Petr. de Caball. *conſilio ſuo* 24. *num.* 14.

25 Hinc etiam Socin. *conſil.* 41. *num.* 10. *in primo*, do-
cet, quod ſi ſtatuto caueatur, quod domini ve-
ctigalium poſſint cognoſcere de omni cauſa,
& negotio, de quo per inſtrumentū appareat,
non poterunt cognoſcere de cauſa pertinente
ad priuatā ſcripturā, quia repugnat cōis vſus lo
26 quendi, qui ipſi proprio verborum ſignificatui
proculdubio præferri ſolet, vt poſt Felin. qui
alios citat, *in prooem. Decretal. num.* 5. *cum ſeq.* docet
Machel. *patroc. ſuo* 30. *num.* 4. & Maſcard. *Concluſ.
ſua* 6. *num.* 107. *&* 108.

27 Obſeruandum ſecundo, quod iſte commu-
nis loquendi vſus debet ab allegante articulari,
& probari. ita Bart. & cum eo ceteri *in præcitata
l.* 1 ſequitur pulchrè poſt Decium, Aretinum,
Beccium, & alios, Magon. *præcitata ſua deciſ.* 13.
num. 23. Quomodo autem probetur, & inducа-
tur, videndus Clariſ. Menoch. *de arbitr. lib.* 2.
Centur. 5. *Caſu* 489.

28 Non ignorādū tertiò, qđ ſupradicta cōis cō-
cluſio, quod videlicet ſcriptura priuata appella
tione inſtrumenti minimè comprehendatur,
vſu communi loquendi inſpecto, fallit, & coar-
ctatur, quādo eſſet recognita, & per ſe probās;
eo enim caſu cū publico inſtrumento omninò
accedere videatur; abſque dubio comprehen-
deretur. Sic poſt Abbat. Dec. *in d. rubr. de fide in-
ſtrumentorum, in fine.* Sequitur poſt Afflict. *deciſ.
ſua* 272. *num.* 2. Magon. *d. deciſ.* 40. *num.* 17. 18. *&*
19. vbi etiam poſt Vrſill. *in addit. ad eundem Affl.
deciſ.* 85. *num.* 4. ſubdit, quod talis ſcriptura pri-
29 uata recognita, habet quoque exequutionem
paratam, ſicut publicum inſtrumentum; quod
quidem eo magis procederet; quando in ipſa
adeſſet iuramentum, prout pulchrè docet Ca-
rol. de Graſſ. *d. ſuo tract. de exceptionibus, in prælu-
dijs, num.* 78.

Hanc eamdem fallentiam ſequitur quoque
Betazzol. *de Clauſul. in Rubr. nu.* 3. poſt Soc. *cōſ* 62.
& alios ibi relatos, & nouiſſimè Carroc. *deciſ.
ſua* 49. *num.* 16. *verſ. contrarium, & num.* 17. *cum duobus
ſequent.*

30 Obſeruandum vltimò, enunciationē ſupra-
dictam ſecundo etiam loco fallere, quando
identitas rationis à ſtatuto, qđ ſecundum com-
munem loquendi vſum intelligitur, conſidera
ta, militaret quoque in ſcriptura priuata: tunc
enim appellatione inſtrumenti, etiam in ma-
teria ſtatutaria, & ſic ex communi vſu loquen-
di, ipſamet ſcriptura priuata comprehendere-
tur. Sic præciſè limitat, ac reſtringit Burſat.
conſil. ſuo 144. *num.* 37. poſt Cranet. & Mandoſ.
in addit. ad Romanum. & ſubdit hanc eſſe veram,
& communem doctrinam. Hæc alij.

31 Ego autem in tanto opinionum ſcribentiū
anfractu, omiſſa etiam illa communi Doct. om
nium diſtinctione, quod aut terminus ad pro-
ducendum inſtrumēta à iudice aſſignatus fuit,
& tunc, quia tanquam iuris peritus ſecundum
propriam verborum ſignificationem, ac iuri
conſonam loqui videtur, etiam priuatæ ſcriptu
ræ contineantur; Aut verò talis terminus prę-
fixus ſit à ſtatuto, & tunc, cum ipſum ſtatutum
ſecundum communem vſum loquendi intel-
ligendum ſit, vt notatur *in l. quod Labeo. ff. de Car-
bon. edict.* quod minimè comprehendātur, eam
enim multas pati difficultates ex ſuperius dedu
ctis ſatis apertè conſtat.

Arbitror ad ſtatuentium mentem, & ratio-
nem, qua moti fuerint iuxta facti contingen-
tiam recurrendum eſſe, diligenterq́; animad-
uertendum, an ſtatuti ratio pariter in priuata,
ſicut in publica locum ſibi vendicet, quod ſi ra
tio æqualiter in vtroque caſu militaret, ne
mēs ipſorum ſtatuentium redderetur eluſoria,

tunc

tunc abſque dubio ſcriptura ipſa priuata inſtrumenti appellatione complecteretur, ſin autem minus, ipſius inſtrumenti appellatione, iuxta Communē vſum loquendi, publicum tantum contineretur, non etiam priuatum.

Et hæc eſt vera, & germana totius præſentis difficultatis, mea quidem ſententia, reſolutio, quā collegi ex ſcriptis per Crauet. *de antiq. temp. 1. par. in verſic. quarto limitatur, num.* 87. & ſupra ex Burſato. Satis.

Vide de hac eadem materia Iul. Cæſar. Ruginell. *practicarum quaſt. cap. ſuo 7. per totum*, & D. Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus, lib. 5. cap. 1. vbi latè*. Adeundus quoque Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 235. in litera z, vbi pulchrè*, & Sola *in Conſuetudines Sabaudiæ, pag. mihi 279. nu. 2.*

An ſcriptura priuata ex archiuio publico ſumpta fidem faciat?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico an plenè probet? dubitatur.*
2 *Communis opinio eſt affirmatiua.*
3 *Ratio ex Maſcardo, & nu. 4. & 5.*
6 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico notorium inducit.*
7 *Et ratione loci publici fidem facit.*
8 *Opinio Authoris in hac difficultate ex ſententia Cephali.*
9 *Scriptura reperta in archiuio publico ad hoc vt fidem faciant, omnes debent eſſe publica.*
10 *Ratio.*
11 *Scriptura priuata reperta in archiuio publico fidem tantum faciat inter ſubditos illius Ciuitatis, ſeu loci, in quo archiuium illud reperiretur, non autem quoad forenſes.*
12 *Rationes vide per Crauettam nouiſſimè.*
13 *Scriptura priuata reperta in archiuio Patauino non probat in Taruiſino.*
14 *Scriptura priuata reperta in archiuio publico probabit etiam extra territorium ipſius archiuij inter perſonas ſubditas illi territorio, in quo reperta fuiſſet, licet quod alios non.*
15 *Item probabit etiam extra territorium ipſius archiuij, ſi ipſe locus extra territorium erit confœderatus cum loco dicti archiuij.*
16 *Declara.*
17 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico, probationem minimè inducit, cum agitur de probando crimine.*
18 *Etiam per inſtrumentum publicum, & ſollenne crimen non probatur.*
19 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico minimè probat quando non eſt authentica, nec habetur pro authentica.*
20 *De materia huius quæſtionis vide Doctores remiſſiuè.*
21 *Liber archiuij an probet? vide remiſſiuè.*

An ſumpta ex archiuio publico probet? dubitatur.

1 AFfirmatiuam opinionem tenuit
inter alios Felin. *in cap. 2. num. 9.*
2 & ibidem Decius, *nu. 22. & 23. de Fide inſtrumentor.* Zab. *in repetitione l. admonendi, num.* 97. & ibi etiam Iacob. P. de Ptolomeis, *num. 64. verſ. ſexto probat*, Gratus poſt Alexandr. & Corneum *conſil. 122. num. 4. in ſecundo*, & Crauetta, *conſil. ſuo 274. num. 6.* vbi in ſpecie adducit text. *in l. Cēſus, ff. de probationibus, & in Auth. Ad hęc, C. de fide inſtrumentorum.* Hanc eamdem, (quam tamen improbat Menoch. *conſil. ſuo 395. nu. 63.*) ſequitur quoque poſt infinitos relatos Franciſcus Monald. *conſil. ſuo 5. num. 3. in 1. conſ. 17 num. 1. & conſil. 149. num. 7. in eod.* vbi tamen intelligit, dummodo ipſa ſcriptura ſit ſub cuſtodia publicæ perſonæ. Addo Franciſc. Marcum *deciſ. ſua Delphinali* 439. *vol.* 1. vbi præciſè loquitur in ſcri
3 ptura priuata reperta in archiuio publico alicuius Epiſcopi, & Maſcard. *Concluſione ſua* 111. *num.* 9. & 10. vbi quoque rationem ſubdit, dicens, nam archiuium dat robur ſcripturæ non authenticæ.

4 Adde & clarius, nam archiuium, ſeu cancellaria communis, eſt locus publicus, in quo ſolent reponi ſcripturæ publicæ, & authenticæ, & eſt locus deputatus authoritate publica, & ideo iſta qualitas loci ſupplet fidem ſcripturæ priuatę, illiq; tribuit effectum inſtrumenti publici.

5 Præterea, Comentarienſis, ſeu qui præeſt ipſimet archiuio, eſt iuratus, vt dicit text. *in cap. ad audientiā, de præſcriptionibus*, & ratione iuramenti præſumitur pro eo, vt ibi dicit gloſ. *in verbo iuratus*, vnde concurrente authoritate loci, & fidelitate cuſtodiæ, facilè præſumi poteſt, quod ſcripturæ repertæ in ipſo archiuio ſint fide dignæ. Sic eleganter poſt alios D. Scaccia *lib. 2. de iudic. cauſarum ciuilium, cap. 11. num. 755. cum tribus ſequentibus.*

6 Quinimò, huiuſmodi ſcripturam notorium facere, apertè reſpondit Bellon. *conſil. ſuo 57. nu. 11. cum ſequentibus*, quem poſt alios multos relatos ſequitur quoque Monald. *d. conſil. ſuo 5. nu. 3.* tangit etiam Antonius Scapus, *lib. 3. iuris non ſcripti, Rubrica 7. cap. 71. nu. 7.*

7 Et ratione loci publici probare, poſt Ioannem Andræam tradidit Marc. *d. q. ſua 439. num. 3. vol. 1.* Addo eiſdem Maſcard. *Concluſ. ſua 162. num. 10.* vbi inſeruper huiuſcemodi ſcripturam priuatam in archiuio publico repertam, rectè probari quem eſſe bannitum, & ibi infinitos concordantes deducit.

8 Ego in huiuſmodi difficultate ſentio vna cū Cephal. *conſil. ſuo 631. nu. 27. cum ſeq.* ita demum priuatam ſcripturam ex archiuio publico ſumptam, fidē facere, ſi ſit antiqua, & habeatur pro publica, interq; alias publicas inueniatur, & in archiuio nō fuerint repoſitæ niſi publicæ, & au

 thenticæ,

thẽticæ, vel pro talibus habitæ, & ab officiali pu
blico cuſtoditę, alioquin vt dixi minimè ꝓbat.
adducit Cephal. multos concordantes, Bald.
ſcilicet Felin. Dec. & alios per eum relatos.

Et aduerte, nõ ſufficere, quòd in archiuio ip
ſo publico fuerint repoſitæ ſcripturæ partim
publicæ, & partim priuatæ, ſed omnes debent
eſſe publicæ, vel pro talibus habitæ.

10 Commixtio enim impedit probationis vir-
tutem, ita Cephal. *cit. conſ.* 631. *num.* 29. vbi Dec.
& Felin. concordantes deducit.

11 Aduertendum ſecundò, quod ipſamet ſcri-
ptura priuata ex archiuio publico ſumpta ꝑdi-
ctis omnibus concurrentibus, fidẽ faciet inter
ſubditos tãtũ illius Ciuitatis, ſeu loci, in quo ar
chiuium illud reperiretur, & in eius territorio,
non autem quoad forenſes, & alios extraneos.
ſic præcisè Borgnin. Caualcan. *deciſ. ſua* 27. *num.*
83. *de contractibus, par.* 2. Monald. *d. conſ.* 149. *nu.* 8.
& alij, ita etiam iudicauit Rota Romana, teſte
Verral. *deciſ. ſua* 42. *per totam, par.* 1. Addo Scac-
ciam *d. capit.* 11. *num.* 796. vbi omnium pulcher-
rimè.

Hanc eamdem ſentẽtiam ſequutus eſt quo-
que Crauet. *de antiquitatib. in verſic. quarto limita-*
12 *tur, num.* 11. vbi etiam tres diuerſitatis rationes
affert, quare ſcripturæ ipſæ priuatæ ex archiuio
publico ſumptæ, fidem non faciant extra terri-
torium, quælibet autem alia ſcriptura faciat,
prout eſt de intentione Bart. & aliorum, *in l.* 1. *C.*
de Summa Trinit. quęs omnes refert idẽ Crauet.
citato loco, ſub num. 6. *cum ſeq.*

13 Et in ſpecie, quod priuata ſcriptura reperta
in archiuio Patauino non probet in territorio
Taruiſino, & ſic extra territorium ipſius ar-
chiuij, tradit Decian. *conſilio ſuo* 24. *numero* 49. *in*
tertio.

14 Obſeruandũ tamen, ꝙ ipſa ſcriptura priuata
reperta in archiuio publico, probaret etiã ex-
tra territorium ipſius archiuij, inter perſonas
ſubditas illi territorio, in quo reperta fuiſſet, li-
cet quo ad alias fides ipſi minimè adhiberetur.
Sic præcisè poſt alios Hieronym. de Mõte, *in ſuo*
tract. de finib. regund. cap. 63. *in fine.*

15 Aduertendum eſt etiã, ꝙ dicta ſcriptura pri-
uata probaret ẽt extra territorium ipſius archi-
uij, ſi ipſe locus extra territorium eſſet confę-
deratus cum loco dicti archiuij, ſic eleganter
poſt Bald. Dom. Maſcard. *Concluſione ſua* 162.
num. 11.

16 Intellige tamen hoc verum eſſe in priuata il
la ſcriptura in archiuio publico reperta, in qua
contineretur cauſa. Sic in puncto Becc. *conſil.*
ſuo 5. *num.* 9.

Animaduertẽdum tertio, quod ipſamet ſcri
ptura priuata probaret quoque extra territo-
rium ipſius Archiuij in nonnullis alijs caſibus
ſingillatim relatis per D. Ioſeph. de Seſſé, poſt
hęc edita viſum, *in ſuis deciſionibus Regni Aragonię,*
deciſ. ſua 21. *per totam.* Ad ipſum Lectorem re-
mitto, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam; Addo
etiam D. Alexandrum Trentacinquium *Va-*
riarum Reſolutionũ lib. 2. *tit. de fide inſtrumentorum, re-*
ſolut. 8. *num.* 9. vbi nonnullos alios deducit.

17 Non ignorandum quarto pro coronide hu-
ius materiæ, regulam iſtam, videlicet, ſcriptu-
ram priuatam in archiuio publico repertam, fi-
dem facere, limitari, cũ agitur de crimine pro-
bando; Sic præcisè Iaſon *conſil. ſuo* 34. *colum. pe-*
nult. in princ. lib. 1.

18 Amplia, vt nec per inſtrumentum etiam
ſollemne, & publicum crimen ipſum probari
poſſit. Bart. *in l. Senatus, in principio, ad Turpillian.*
Sequitur poſt Bald. Felin. & alios Crauet. *in d.*
verſic. Quarto limitatur, de Antiquitatibus, num. 13.
Sequitur hoc idem D. Scaccia *dicto capit.* 11. *nu-*
mero 60.

19 Non ignorãdum quinto eamdem regulam
coarctari, quando ſcilicet ſcriptura non eſt au-
thentica, nec habetur pro authentica, eo enim
caſu, quamuis ſit ſumpta ex ſcripturis archiuij
per manus archiuiſtę, & reperta inter ſcripturas
authenticas, nullam tamen fidem inducit. Sic
præcisè eruditiſs. Scaccia, *d. cap.* 11. *à num.* 779. *vſ-*
que ad 795. ibi enim non ſolum pluribus modis
de hac ſcripturæ priuatæ ſpecie exemplificat,
verũ etiam qualiter iſthæc limitatio procedat,
ac intelligatur, omniũ exactiſſimè diſcurrit; ad
eum, ne rerum alienarum dicar vſurpator, be-
neuolum lectorem remitto.

Sexto & hæc ſufficiant. Latius de hac ma-
teria differunt Crauetta, *d. verſic. quarto limitatur,*
in primis numeris. Caualcan. *deciſ. ſua* 27. *de Con-*
tractibus, num. 83. *par.* 2. & Hieronym. de Monte
de Finibus regund. c. 63. vide per eos; Addo Scac-
ciam *d. cap.* 11. *à num.* 753. *vſque ad* 802. Alexand.
Trentacinq. *dicta reſolutione octaua, per totã,* & D.
Cardinal. Tuſcum *Concluſione ſua* 486. *poſt hæc*
congeſta viſum in littera A.

21 An autem, & quando liber ipſe archiui pro-
bet, hoc non eſt præſentis ſpeculationis, ſed la-
tiſſimè loco ſuo differetur.

An ſcriptura priuata ad ſui validi-tatem requirat de neceſſitate diem, vel annum?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata ad ſui validitatem non requirit ne-*
que diem, neque annum.
2 *Ratio.*
3 *Amplia.*
4 *Subamplia.*
5 *Limitatur pluribus in caſibus & num.* 7. 8. 9. *&* 10.
vſque ad 26. *incluſiuè.*
6 *Apocha ſi vno die ſcribatur, alio ſigilletur, & alio ſub-*
ſcribatur, dies ſubſcriptionis attendendus, ex Bar-
tolo.
17 *In omnibus illis caſibus, in quibus tempus in priuata*
ſcri-

Digitized by Google

ſcriptura deſideratur, debet exprimi de iure non ſolus annus, menſis, & dies, ſed etiam nomen Principis.

18 *Contrarium ſeruatur in praxi.*

19 *Locus in priuata ſcriptura ad ſui validitatem non requiritur.*

20 *Fallit quando penderet quaſtio ex loco.*

An in ſcriptura priuata de neceſſitate dies, vel annus deſideretur? dubitatur.

1 NEgatiuam opinionem tenuit inter ceteros Dec. *in cap. 2. num. 24. de fide inſtrumentorum.* Paril. *conſ. ſuo 68. num. 21. in tertio.* Soc. iun. *conſil. ſuo 111. num. 19. in tertio*, vbi adducit textum *in l. cum taberna, §. 1. de pignorib.* Decian. *conſil. ſuo 20. num. 23. conſil. 29. num. 91.* & *46. num. 152. in ſecundo*, & Gabriel. *conſil. ſuo 169. num. 38. in ſecũdo*, vbi ampliat, quod nec etiã indictione opus habeat; indictio enim ſolum requiritur in inſtrumẽtis publicis, prout not. Bart. *in l. ad hæc, & in Authent. Et ſi contractus, C. de fide inſtrumentorum*, & Doctor. omnes *in l. admonendi; ff. de iureiurando.* Hanc eamdem ſequitur quoque Alciat. *conſil. 1. num. 27. lib. 8. & conſ. 115. num. 2. lib. 9.* Malual. *conſ. ſuo 110. num. 27. in primo*, Burſat *conſil. ſuo 325. num. 9.* Turret. *conſil. ſuo 59. num. 12. & conſil. ſuo 74. num. 65. vol. 1.* Bertazzol. *de Clauſul. cauſul. 2. gl. 1. nu. 4.* Pet. Auguſt. Morla, *in ſuo iuris Emporio par. 1. tit. de fide inſtrumentorum, q. 3. num. 13.* Maurus Burg. *in ſuo tract. de Laudimio inſpect. 38. num. 4. vbi de magis Communi.* Et omniũ pulcherrimè, & latiſſime Caballin. *Mill. ſuo 665. par. 2.* vbi etiam nonnulla, quæ in contrarium obijci poſſent, accuratè reſoluit.

Sic etiam tenuit Petr. Rebuff. *in tract. de chirographorum, & cedularum recognitione, num. 39. & numero 92.* Franc. Marcus *deciſ. ſua 912. par. 2.* Rota Genuenſ. teſte Bellon. *deciſ. ſua 26. num. 14. & deciſ. 126. num. 3.* Maſcard. *Concluſione ſua 6. num. 32.* Barzius *deciſ. ſua 39. num. 55.* & poſt infinitos relatos, Viuius *Opin ſua 889. num. 2. in tertio*, Addo Ioan. Pet. Fontanellã *de pactis nuptialibus clauſula prima, num. 7. gl. 1.* vbi plures alios concordantes deducit.

2 Huius autem regulę ea eſt ratio: quia ſcriptura priuata regulariter non facit fidem, niſi contra ſcribentem, *ad l. Publia, ff. Depoſiti*, & ideò ſufficit, qualitercũque fuerit ſcripta, imputet enim ſibi ipſemet ſcribens, qui diem non appoſuit *d. l. veteribus, de pactis.*

3 Amplia, vt iſta Concluſ. præcipuè procedat, quando agitur de induenda probatione contra ipſum ſcribentem, eo enim caſu ob ſupradicta, ſcriptura ipſa priuata, licet ſine die, & tempore contra eum plenè probat. ſic præcisè poſt alios Burſatus *d. conſil. 325. num. 10.*

4 Subamplia, vt ſine die probet etiam contra ſcribentem, licet aliàs ipſamet ſcriptura diem expoſceret; ſic poſt Iaſon. Dec, Stracch. & alios, Burſat. *dicto conſilio 325. numero decimo.*

5 Limitatur autem regula iſta principalis, videlicet, quod priuata ſcriptura, neque diem, aut annum ad ſui validitatem expoſtulet, quando controuerteretur de prioritate temporis, vel tempus eſſet de ſubſtantia probationis, hanc enim producens ſcripturam, neceſſariò deberet probare tempus, ac diem, aliàs ſuccũberet, prout concludit Bart. *in d. l. cum tabernam*, allegando textum *in l. ſcripturas, C. qui potior.* vbi in ſpecie Bald. *ſub num. 14.* Sequitur Alexand. *conſilio ſuo 132. num. 3. in quarto*, Tiraquel. *de Retractu Conuention. §. 1. gl. 7. num. 49. & 50. cum ſeq.* vbi quoque opinionem Barbatiæ contrarium aſſeuerantis acutè reſoluit.

Sequitur etiam Mandell. Albenſ. *conſilio ſuo 529. num. 34.* Aleiat. *conſilio ſuo 5. num. 1. lib. 8.* Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 612. num. 53. in ſexto.* Turret. *conſilio ſuo 74. num. 67. volum. 1.* Rebuffus *in tract. de chirographorum recognitione, num. 88.* vbi nõ ſolum cõcordantem adducit text. *in l. in ſumma, §. idem Labeo, il ſecondo, ff. de aqua pluuia arcenda*, verum etiam contraria nonnulla reſoluit, & Maſcard: *Concluſ. ſua 6. num. 33.* Addo Lanfranc. de Oriano; *in ſuo tract. de fide inſtrumentorum, in fine*, & D. Rutgerum Rulanth. *de Commiſſion. lib. 5. capit. 11. num. 4.*

6 Sed fingamus ſcripturam aliquam priuatã veluti apocham vno die ſcribi, alio ſigillari, & alio ſubſcribi, qualisnam dies attẽdendus erit? Diem ſubſcriptionis attendendum eſſe docet Bart. *in l. ſi teſtamentum, C. de Teſtament.*

7 Limitatur ſecundo loco principaliter ſupradicta Concl: quoad libros rõnum, in ipſis enim proculdubio dies, & tẽpus requiritur. Sic poſt Alex. & Dec. docet Burſ. *d. conſ. 325. nu. 9. in fi.* vbi ẽt de Cõi teſtatur. pulchrè Cattellianus Cotta, *in ſuis Memorialib. in verſ. dies in lib. rationum.* Addo Rulanth *d. c. 11. præcitato, nu. 4.* & Rebuff. *d. tract. nu. 95.* Addeundus quoque D. Hector Felicius *de ſocietat. c. 38. num. 23. cum ſequentib.* vbi latè.

8 Fallit tertio, quando actus ille, de quo cõtrouerteretur, mutari ſoleret, tũc enim dies requireretur. Sic poſt Abb. Turret. *d. conſ. 74. num. 66. in primo.*

9 Coarctatur Quarto principaliter, quãdo de tertij præiudicio tractaretur, tunc enim in ſcriptura priuata pro ſui validitate & locus, & dies deſideraretur. Sic præcisè inter alios Dec. *in d. c. 2. num. 25. de fide inſtrument.* & Turrer. *d. cõſ. ſuo 59. num. 11. & 12. in primo*, vbi cõcordantes adducit Roram Roman *deciſ. 5. de fide inſtrum. in Antiquis*, & Puteum *deciſ. 7. de fide inſtrument.* Sequitur hoc idem Pet. Granut. *Theorem. ſuo 40. num. 27. col. 3. circa medium.* Borgnin. *deciſ. 27. num. 25. de Contractibus par. 2.* & omnium pulcherrimè Crauetta *conſil. ſuo 860. num. 2. in quinto*, vbi quoque rationem deducit, dicens: Qui enim ſe defendendi facultatem tertius habebit, remq; ita actam non eſſe docebit, ſi expreſſio loci, temporis, ac diei in ipſa ſcriptura priuata facta non inſit? Sequitur præcisè Petrus Rebuffus *dicto*

ſuo tract. num. 89. vbi exemplificat in procuratore in ſcriptura priuata conſtituto. vide per eũ; His adde D. Fontanellam *d. Clauſula* 1. *num.* 8.

11 Limitatur quinto, quando de ipſa ſcriptura priuata à Notario publicũ conficeretur inſtrumentum, tunc enim omnia ſollemnia inſtrumenti obſeruanda eſſent, & per conſequens & diei, loci, ac temporis fieri deberet appoſitio. Sic præcisè inter alios Clar. Menoch. *conſilio ſuo* 288. *num.* 35. *in tertio*, Addo Leonard. à Lege, *conſil. ſuo feudali* 29. *num.* 9.

12 Reſtringitur ſexto, quando ſummus in ijs, quæ fiunt non ſolum ad contrahendum, ſed et ad probandum, tunc enim ſcriptura priuata ad ſui validitatem requirit & diem, & annum. Sic poſt Cin. & Bald. *in l. ſi qua beneficia, per illum textum, C. de diuerſ. reſcript.* limitat Alciat. *lib.* 5. *conſil.* 14. *num.* 5.

13 Fallit principaliter ſeptimo, in ſcriptura priuata teſtamenti facti à patre inter liberos, ea enim non probat, niſi dies, & Conſul in eadem inſertus ſit. caſus eſt in Authent. *Quod ſine, C. de Teſtamentis*, Sequitur Roman. *in d. l. admonendi, num.* 53. & Decius *in d. cap.* 2. *num.* 27. Addo Rebuffum *d. ſuo tract. num.* 91. vbi rationem ſubiungit dicens; nam pluries teſtamentum mutari aſſolet, & vltimum valet, & ideò de tẽpore debet apparere, vt ſciamus eſſe vltimum; & per hanc rationem idem iuris eſſe cõcludas in quacumque ſpecie teſtamenti, ac in omnibus vltimis voluntatibus. Sequitur Fontanella *d. reg.* 1. *num.* 9.

14 Limitatur octauo in ſcripturis, quæ ſumuntur ex Archiuio publico; ſed reprobatur, iſta fallẽtia per Rom. *d. loco*; illæ enim probant dũtaxat ratione loci, prout not. Bart. *in Authẽt. Ad hoc, & in Auth. At ſi contractus, C. de fide inſtrument.*

15 Coarctatur nono, quãdo producitur ſcriptura priuata legitimationis filiorum naturalium, in ea enim & dies, & locus apprimè deſideratur; Sic in ſpecie Curtius iunior, *in d. l. admonendi, num.* 121. vbi adducit text. ad litterã *in §. quoniam verò, Authent. Quibus modis naturales effic. legit.* Addo Decium *in d. cap.* 2. *num.* 29. & Maſcardũ, *Concluſ. ſua* 6. *num.* 34. Adeundus quoque Petr. Rebuffus *d. ſuo tract. num.* 90. vbi ſubdit etiam iuris eſſe in cauſa matrimonij, quia agitur de maximo præiudicio, vtpotè de ſeruitute perpetua, & latius vt per eum.

16 Multos alios caſus, in quibus priuata ſcriptura & diem, & annum expoſcit, refert Caballin. *d. Millel. ſuo* 665. vide per eũ. videndus quoque Illuſtr. Cardin. Tuſcus *Concluſ. ſua* 81. *in littera S.* vbi pulchrè de materia.

17 Obſeruandum tamen pro coronide, quod in omnibus illis caſibus, in quibus tempus in ſcriptura priuata deſideratur, debent exprimi de iure non ſolum annus, menſis, & dies, ſed ẽt nomẽ ipſius Principis, text. apertiſs. *in l.* 2. *§. diẽ, ff. quemadm. teſt. aper. & in Auth. vt præponat. nom. Imperat. in princip.*

18 Sed hoc hodie nõ ſeruatur in praxi, ſufficit enim ſi dies, menſis, & annus apponantur, & & præcipuè in ſimplici apocha, ſiue ſyngrapha. Sic præcisè animaduertit idem Caballin. *d. Mill.* 665. *in fine*, Addo Rebuffum *d. tract. num.* 94.

Sed an locus in ipſa ſcriptura priuata de neceſſitate requiratur? poſſet quis de facili dubitare.

19 In hac difficultate, rem paucis perſtringẽdo, conclude pro negatiua. text. eſt *in l.* 1. *C. de apoch. publ. lib.* 10. Gl. *in cap. Abbate ſanè, de re iud. in ſexto*, Caballin. *Mill. ſuo* 666. *per totum*. Mattheſilan. *Sing.* 45. & Paulus Fuſcus *in ſuis Sing. in littera S. num.* 10, Addo Menoch. *conſil. ſuo* 288. *num.* 33. & D. Petr. Rebuffum *d. tractatu num.* 95. vbi ſubdit id eſſe in cauſa, quia vbique poteſt quis & recipere, & promittere, quod ſecùs eſt in publica.

20 Limitatur autem hoc, quando quæſtio penderet ex loco, vtpotè, quia pars vna affirmaret certo loco aliquid factum, alia autem negaret, tunc enim requireretur: ita pulchrè Bald. *conſil. ſuo* 354. *num.* 1. *in tertio*, & DD. ſupra citati. Addo Rebuffum *d. tract. num.* 96.

Vtrum falſificans ſcripturam priuatam falſi pęna puniatur.

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Falſificans ſcripturã priuatam (in ea enim & falſum quoque committi poteſt) an pęna falſi puniatur dubia eſt difficultas.*
2 *Pęna falſi quæ olim fuerit* } *explicatur.*
3 *Et quæ hodie* }
4 *Falſitatem committens in ſcriptura, quæ nullam de per ſe probationem faciat, ordinaria pęna falſi minimè punitur, Exemplum ibidem.*
5 *Corroboratur hæc opinio, & num.* 6. 7. 8. *cum ſequentibus, vſque ad* 22. *incluſiuè.*
23 *Obijcitur contra, & num.* 24.
25 *Soluitur & num.* 26.
27 *Prior vti verior, & communior retinetur.*
28 *Ampliatur.*
29 *An committens falſum in priuato libro ſuarum rationum, pęna aliqua extraordinaria arbitrio iudicis puniendus ſit, dubitatur.*
30 *Negatiuam multi tenuerunt.*
31 *Fundamentum eorum, & num.* 32. *&* 33.
34 *Quid ſit crimen ſtellionatus explicatur.*
35 *Criminis ſtellionatus pęna eſt arbitraria.*
36 *Crimen ſtellionatus vnde nomen ſumpſerit, & in quibus caſibus locum habeat, vide remiſſiuè per Menochium.*
37 *Affirmatiuam tenuerunt quamplurimi alij, & eã quoque ſequitur author, num.* 45.
38 *Fundamenta pro hac opinione, & num.* 39. 40. *&* 41.
42 *Reſoluuntur contraria, & num.* 43. *&* 44.
46 *Ampliatur prædicta opinio affirmatiua.*

Falſi-

Digitized by Google

47 *Falſificans ſcripturam aliquam priuatam, quę alicui poteſt obeſſe, vel ad plenam, vel ſemiplenam, vel quoad aliqualem ſaltem præſumptionem, falſi pęna punitur ordinaria.*

48 *Exemplum, & num. 53. & 54.*

49 *Firmatur iſthæc opinio, & num. 50. 51. & 52.*

55 *Ampliatur.*

56 *Quomodo reo conuento volenti de falſo ſcripturam aliquam priuatam ab actore dolo malo contra eum productam redarguere, conſulatur, pulchrè docet author, & num. 57. & 59.*

58 *Qualis debeat eſſe reſponſio producentis ad illam interrogationem à reo ſibi factam? vide Doctores remiſſiuè.*

60 *De materia falſificantis ſcripturam priuatam pulchrè Clariſs. Farinacius remiſſiuè.*

1 VTRVM falſificans ſcripturā priuatam, (falſum enim & in ipſa abſque dubio committi poteſt, *l. 1. §. qui in rationibus, & l. Paul. §. Paulus, ad leg. Cornel. de falſis*, & tradit poſt alios Modern. Pariſ. *in Conſuetudines Pariſienſes tit. 1. §. 8. num. 11. in fine*) falſi pęna puniatur? Non eſt eadem omnium ſcribentum ſententia,

2 Pœnam autem falſi (ne per incognita procedatur) regulariter olim fuiſſe deportationē, & bonorum publicationem, text. eſt apertiſſimus *in l. 1. §. vlt. ff. ad leg. Cornel. de falſ.*

3 Hodie autem, quoniam ipſa deportatio in vſu eſſe deſiit, pęna eſt arbitraria, vt poſt Gand. & alios, rectè animaduertit Rolan. à Val. *conſilio ſuo 38. num. 15. & 16. volum. 1.* & Clar. Menoch. *lib. 2. de arbitr. Centur. 4. Caſ. 306. num. 8.* Addo Clarum *in §. falſum, lib. 5. Sentētiarum, num. 31.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Lucana 15. num. 16. cum ſeq.* & nouiſſimè poſt hæc edita viſum Cl. D. Farinac. *in ſuo eleganti tract. de Falſitat. quæſt. 150. parte 1. num. 21. & per totam*, vbi latiſſimè de hac materia. Hoc idem etiam clarè teſtatur Statutum noſtrum *ſub Rubric. de Falſis teſtibus, in capit. in omnibus ſupradictis.*

In huiuſmodi difficultate, vt rē paucis perſtringam, & certa huiuſce rei doctrina habeatur, diſtinguo duos caſus.

4 Alter eſt, quando quis committeret falſitatem in ſcriptura, quæ de per ſe nullam probationem faceret, nec plenam, nec ſemiplenam, nec etiam aliqualem præſumptionem, vt putà ſi quis in aliquo ſuo proprio libro veluti rationum, ſcriberet aliquem eſſe ſuum debitorem, cum re vera non eſſet. Nullam enim in hac hypotheſi fidem oriri, aut præſumptionem luce meridiana clarius eſt, *l. exemplo, C. de probationib.* & notant Doct. *in l. admonendi, ff. de iureiur.*

Et in hoc caſu falſificans nullo modo pęna falſi punitur.

Ad hoc autem aſſerendum, moueor infraſcriptis iuris rationibus; & primò ſic arguo.

5 Ad hoc vt falſitatem committēs pœna falſi puniatur, requiritur neceſſariò, quod talis falſitas alicui ſit nociua, vel apta nocere. ſic præcisè Anchar. *conſil. ſuo 24. num. 6.* Socin. *conſil. ſuo 103. per totum, & 104. vol. 1.* Pariſ. *conſil. 151. num. 23. vol. 4.* latè Gabr. *lib. 7. Concluſionum ſuarū, tit. de maleſic. concl. 5. num. 1.* infinitos deducit, & Becc. *conſ. ſuo 78. num. 14. volum. 1.* Addo Honded. *conſil. ſuo 109. num. 49. cum ſeq. vol. 1.* Sequitur Afflict. *deciſ. ſua vlt. num. 9.* & Viuius *opin. ſua 273. per totā. lib. 1. & deciſ. ſua 540. num. 5.* Sic etiam tenuit, & iudicauit Rota Rom. *die 21. Nouembr. 1552. teſte Veral. deciſ. ſua 5. parte 2.* Parlamentum Delphynale teſte Marco *queſtione ſua 739. in primo.* & Senatus Mediolan. die 28. Nouembris 1543. teſte Claro *lib. 5. Sententiarum in §. falſum, num. 35.*

6 Aliter non punitur falſificans, licet falſitas commiſſa ſit, Gabr. *vbi ſupra*, Soc. iun. *conſil. 38. num. 15. in ſecundo.*

7 Hinc videmus in ſimili, quod mendacium, quod nemini nocet, non punitur, ſecùs ſi alteri noceat, doctrina Baldi mirabilis *in l. fin. ff. quod falſ. tutor.* ſequuntur infiniti relati per Viuium *d. deciſ. 540. num. 4.*

8 Sic etiam teſtis non poteſt de falſitate puniri, niſi ipſius falſitas alicui ſit obfutura. ſic poſt Bart. Ang. & alios Socin. *d. conſilio 103. numero 1. in primo.*

9 Sic quoque inſtrumentum confectum à Notario ſi eſt nullum, alio reſpectu, quam falſitatis, Notarius illud conficiens non poteſt puniri ex falſo, ſic præcisè poſt Alexand. *conſil. 35. in primo*, Pariſ. *d. conſilio 151. num. 23.* Sequitur poſt multos relatos Viuius *d. opin. 273. num. 4.* Addo Afflict. *deciſ. ſua 21. num. 12.* quòd ſic pariter falſificans ſcripturam non nociuā, & nemini pręiudicium afferentem nō tenetur pęna falſi. ſecundum gloſ. *in l. damus, in verbo, priuatas, C. ad leg. Cornel. de falſis*, & ibi Bart. *num. 1.* Sequitur Cl. Farinac. *d. tractatu præcitata queſtione 150. parte 12. num. 291. & 292.* vbi pluſquam quinquaginta ex ſcribentibus concordantes deducit, ipſum conſulas.

10 Sic etiam vltimo loco ſtatutum imponens pœnam producenti falſum inſtrumentum, debet intelligi, ſi falſitas ſit nociua, vel apta ad nocendum; ſic in terminis Rota Rom. teſte Veral. *deciſ. ſua 214. par. 3.*

11 At in caſu propoſito propter illam falſitatē commiſſam nullum detrimentum pati poteſt ille, qui debitor in illo libro rationum ſcriptus fuit, ille enim liber veluti priuatus nullam fidē facit, non plenam, vel ſemiplenam, aut etiam indicium, & præcipuè per ſpatium temporis, quo ipſemet ſcribens vitam agit. ad not. *in l. quædam, §. nummularios, ff. de edend.* ergo &c.

12 Nec obficit, ſi diceretur, quod illa falſitas poſſet afferre aliquod pręiudicium ſaltem poſt mortem, ſecundum Bart. & Doct. *in l. admonendi, per l. rationes, C. de probat.*

13 Reſp. enim cum Caſtrenſi *conſilio ſuo 130. numero 1. in primo*, id non ſufficere, vt ille falſificās puniatur, ex quo præſumitur, quòd non immemor ſalutis æternæ, ante vltimum vitæ ſuæ ſpiritum,

ritum,

ritũ, huiuſmodi falſitatem remouebit, *ad l.fin. C.ad leg.Iul.repet.*

Hoc idem ſequutus eſt etiam Gabriel. *d.concluſ.5.num. 2.*

14 Secundò ſuffragatur mirum in modum doctrina Bart.*in l.1.§ qui in rationib.ff.eod. ad leg. Cornel.de falſ.* vbi dicit, quod quando quis committit falſum in aliqua ſcriptura, quæ aliquam fidem inducat, vel ſemiplenè probet; vel indicium faciat, tunc pœna falſi puniatur; aliàs ſecus.

Sequutus eſt hanc theoricam præcisè Caſtr. *conſil.ſuo 130. in 1. vbi monetur præcipuè, ſub num. 2. tali ratione.*

15 Quando quis venit puniẽdus ex actu aliquo, qui ſit ſortiturus effectum, ſi ille actus non eſt de iure validus, & ſic non eſt ſortiturus effectũ, non punitur, *l.1.ff.quòd quiſque iuris.*

16 Sed ſcriptura fuit adinuenta, vt ſortiretur iuris effectum, id eſt, faceret probationem, *l.contrahitur, de pignorib.cum concordantibus.*

17 Si ergo talis eſt, quæ probationem, imò nec aliquod indicium faciat, cum talem iuris effectum non ſortiatur, non debet quis ex falſitate ſic commiſſa, puniri, cum non dicatur verè, ac propriè commiſſa falſitas, *arg.d.l.1.in fin.ff.quod quiſque iuris.*

18 Hanc eamdem doctrinam Bart. contra opinionem Saliceti contrarium defendentis; cuius quoque ſententię adhęſit Cl.vir D.Menoc. *de arbit.d.Caſu 306.num.32.* Sequutus eſt etiã Soc. *conſil.ſuo 104.num.3.vol.1.* Natta, *conſilio ſuo 588. num.5.* Gabr.*d.concluſ.5.tit.de malef.num.3.* & ex recentioribus Viuius *d.deciſ.540.nu.15.lib.4.*

19 Et licet idemmet Socin. *conſil.ſuo 62.in 1. dubio, in primo*, videatur totum contrarium defendere, id tamen ſi rectè aduertatur, ſumma cum ratione facit: quoniam priuata illa ſcriptura, & liber rationum ipſius Hebræi cõtra quem conſuluit, poterat aliquid præiudicij tertio afferre, rationibus, vt per eum *in d. conſilio, & præcipuè ſub num.6.*

20 At in caſu noſtro ſcriptura illa, ſiue liber rationum falſificatus, nullam licet minimam in præiudicium alicuius fidem facit, ergo, &c.

21 Accedat, quod quilibet rei ſuæ extat abſque dubio moderator, & arbiter, & poteſt in libro ſuo mille mendacia ſcribere abſque timore pęnæ falſi, ex quo per tale mendacium nullus lędi poteſt, cum ipſi nulla penitus fides adhibeatur, ad not. per Vegium *conſil.ſuo 46.nu.2.* & per Menoch. *conſ.ſuo 75. num.11.* & ipſum poſtea in ignem proijcere. Sequitur Sola *in Conſuetudines Sabaudiæ, pag.mihi 166.num.9.* Si ſic eſt, ergo, &c.

22 Et hanc opinionem ſequutus eſt inter ceteros Gabriel *dicta concluſ.5.num.4.* omnium pulchertimè, & latiſs. Nat.*conſil.ſuo 588. per totum*, & nouiſſimè Io. Bapt. Coſta *in ſuo tract. de iuris, & facti ignorantia, diſt.83 num.fin.* Addo poſt hæc edita viſum Cl. d. Farinacium *d.quæſt.150.part. 12.num.320.cum ſequentibus*, vbi omnium latiſſimè & elegantiſſimè; videndus idem prius, *ſub num.108.* vbi regulã proponit generalem ad falſificantem quamlibet ſcripturam priuatam, quę nihil probat pro ſcribente, nullo pacto pęna falſi puniri.

23 Sed contra ſupradicta obijciet quis fortaſſis, de text.*in d.l.damus, in verſ. necnon & rationes priuatas, C.eod.ad leg.Cornel.de falſ.* ex quo tex. ſatis apertè colligi videtur, falſificantem proprium librum priuatarũ rationum, in crimen falſi incidere, quod eſt contra ſuperius firmatam regul.

24 Ad idem videtur eſſe text.*in l.1.§. qui in rationibus, ff.eod. ad leg.Cornel.de falſ.*

25 Reſpondetur vnà cum *gl.in d.l.damus, in verb. priuatas*, legem ipſam nõ loqui de libro proprio rationum priuatarum, ſed de priuata ratione tali, quæ aliquid valeat ſaltem ad comparationem, & ſequuntur ibi communiter Doctores, Soc. quoque *conſ.ſuo 104.nu.2.in fi.vol.1.*

26 Vel dic ſecundum Nat.*d.conſil.ſuo 588.nu.16. cum ſeq.* quod dicta iura intelliguntur, quando ſcriptura illa producebatur in forma ſcripturæ priuatæ ſollẽnis, vt quia habebat ſubſcriptionem teſtium, quo caſu probationem inducebat, quod non eſt hic.

27 Firmum eſt ergò, falſificantem proprium librum rationum, ex quo nulli præiudicium afferre poteſt, ordinaria pœna falſi minimè plectendum eſſe.

28 Quod quidem præcipuè procedit, quando ipſemet falſificans nullo vnquã tẽpore eo vſus fuerit; vt poſt multos relatos docuit præcisè Vulpell.*conſ.ſuo 129.nu.3.*

29 Sed pulchra hic ſuſcitatur quæſtio, an ſcilicet pœna aliqua extraordinaria arbitrio D. Iudicis, puniẽdus ſaltem ſit ille, qui commiſit falſum in ipſo priuato libro rationum?

30 In huiuſmodi difficultate negatiuam ſententiam tenuit inter ceteros Paul. de Caſtro *in d. conſ.ſuo 150.vol.1.* Nat.*d.conſil.ſuo 588.in fine*, Roland. à Vall.*conſil. ſuo 28.num.45. vol.1.* Crauett. *conſil.46.nu.1.* & Vulpell.*conſil.ſuo 129. per totum*, cui quidem plures clariſſimi viri ſubſcripſere. Sequitur etiam Teſſaurus *deciſ.ſua Pedemont.171. nu.2.* Suadetur autem hæc opinio tali ratione.

31 Pęna iſta extraordinaria, quæ infligenda eſt, quæ dicitur criminis ſtellionatus, eſt ad inſtar actionis de dolo, *l.3.§.1.de crimine ſtellionatus.* Sine enim dolo ipſum crimen ſtellionatus minimè committitur, *d.l.3.* & ſequitur Soc.iun.*conſ. ſuo 39.num.85.in 2.*

33 Sed actio de dolo non datur propter mendacium, quod alicui non nocet, *l quod ſi venditor, ff.de dolo, & l.fundum, §.cum tibi,* & ibi Salic. *de euictionibus*, ergo &c.

34 Eſt autem crimen hoc ſtellionatus (vt nil, quod ad terminorum ſpectat cognitionem, intactum relinquam) innominati criminis nomen, cum enim crimen proprio, ac ſpeciali nomine caret, ſtellionatus illud aſſumit, & ipſius pęna eſt iudicis arbitraria, quemadmodum & eius accuſatio ſubſidiaria, *l.2.& 3.ff.eod. de crimine ſtellionat.*

Vnde

36 Vnde autem nomen iſtud ſumpſerit, & in quibus caſibus locum habeat, latiſſimè differit Nomenclator egregius D. Menoch. *de arbitrar. lib.3. Centur.4. Caſu* 381. vide per eum.

Sed ad tem redeamus.

37 Contrariam autem ſententiam defendere alij multi non dubitarunt, inter ceteros autem poſt Cyn. & Bald. *in l.1. C. de ſepulch. violat.* Pariſ. *conſil. ſuo* 151. *num.* 29. *&* 30. *in quarto*, Gabr. poſt plures relatos *d. concluſ.* 5. *nu.* 14. Clarus in §. *falſum, numero* 35. vbi pulchrè. Becius *conſil. ſuo* 78. *num.* 15. *&* 16. Afflict. *deciſ. ſua* 404. *num.* 13. Viuius *d. deciſ. ſua* 540. *nu.* 10. *cum ſeq. & per totam*, & perilluſtris vir D. Menochius, *de arbitr. lib.2. Cent.4. Caſu* 306. *nu.* 16. *cum ſeq.* vbi latè.

38 Ad hoc autem aſſerendum conſiderat Viuius, quod quamuis tria apprimè ad eſſentiam falſitatis requirantur, videlicet, dolus malus, &
39 verus, (falſum enim ſine dolo non committitur, *l. nec exemplum, & l. ſi quis decurio*, & ibi Cyn. *ad leg. Cornel. de falſ.* & tradit Becc. *conſ. ſuo* 78. *nu.* 8. *&* 9. & Menoch. *lib.2. de arbit. Centur.4. Caſu* 309. *num.* 1.) item ſecundo loco mutatio veritatis, & quod alteri noceat; itē quod non ſatis ſit immutatam eſſe veritatem, licet cum dolo, niſi alicui quoque damnum fuerit illatum. Soc. iun. *conſil. ſuo* 39. *nu.* 83. *in* 2.

40 Tamen hæc omnia tria requiſita procedūt, vt illis intercedentibus ordinaria falſitatis pœna locum habeat; ceterum vbicumque nō extat nociua, commiſſa eſt tamen falſitas, puniri debet ille, qui falſitatem commiſit, pœna aliqua extraordinaria, arbitrio tamen iudicis.

41 Accedit ſecundo. Nam in iſto caſu falſitas abſque dubio fuit commiſſa. Falſum enim nihil aliud eſt, quàm mutatio veritatis, *l. quod ſit falſum, ff. de falſis.* Soc. *iun. conſil.* 37. *nu.* 24. *in* 2. & Becius *conſil.* 78. *num.* 1. & veritatem iſte proculdubio mutauit. Scripſit enim, puta, me debitorem in centum cum 50. dūtaxat deberem, & quod ad falſitatē ſpectat, validius ipſam conſummare nequiuit, vnde eſt pœna quoque falſi puniendus, & ordinaria, vtpote, quia illa falſitas nemini obſit, ſaltem aliqua extraordinaria; & hoc vt homines ab huiuſcemodi falſitatibus in eorum libris conſcribendis qui præiudicium aliquod gignere quandoque poſſent alicui, penitus abſterreantur.

42 Nec officit, quod nemini damnum afferat. Reſpondetur enim quod ſi afferret, pœna falſi ordinaria locum haberet.

43 Præterea, dicitur ſat eſſe, quod poſſit detrimentum inferre, licet non intulerit. Afflict. *deciſ. ſua vltima, num.* 13. per ipſum enim falſificantem non ſtetit.

44 Et in iſtis caſibus delinquentis animus attenditur, Theſſaur. *d. deciſ. nu.* 3.

45 Et huic ſententiæ veluti æquiori & ego lubens ſubſcribo, videndus hac de re Cl. Farinac. *præcit. quæſt. nu.* 362. *cum ſeq. vbi latiſſimè.*

46 Amplia hoc eo magis procedere, quando in ipſa falſitate committenda quæ nemini eſt nocibilis, interceſſiſſet dolus, nam tunc contra ipſum falſificantem pęnæ extraordinariæ arbitrio iudicis abſque dubio locus eſt. Sic poſt alios docet eleganter Farinac. *d. q.* 150. *nu.* 339. & eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli relati per eumdem Farinacium, *ſub numero* 338.

47 Secundus autem principalis caſus eſt, quando illud, quod falſificatur, habet ſui eſſentiam, & formam, & niſi falſitas fuiſſet detecta, nocuiſſet ad plenam, ſeu ſemiplenam probationem, vel ad aliqualem præſumptionem, & tūc talis falſitas venit punienda.

48 Exemplum autem tale poteſt eſſe. Mæuius debitor meus ſcripſit quandam ſchedulam, in qua ſic dicebatur. Ego talis creditor habui à Mæuio debitore meo ea, quæ mihi debebat.

Dubitatur, an detecta falſitate ipſe Mæuius de falſo ſit puniendus.

49 Et in hoc caſu per affirmatiuam concludito. Text. eſt notabilis, *in l. qui veluti*, & ibi in ſpecie Bald. *& in d. l. damus, C. ad leg. Cornel. de falſ.* & ibi Doctores omnes, ampliſſimè Farinacius *præcit. quæſt. num.* 353. *cum ſequentibus, & prius ſub numero* 350.

50 Suffragatur vlterius talis ratio. Quando ſcriptura priuata poteſt aliquid gignere præiudicij, ſaltem per comparationem litterarum, tūc ſemper falſitas in ea ſcriptura commiſſa ordinaria pœna falſi punitur, ita gloſ. *in l. damus, in ver. priuatas*, quā mirabiliter ſequutus eſt Bart. *in l. ſi quis legatum, num.* 2. *ff. ad leg. Cornel. de falſ.* Sequitur præciſè Farinac. *d. quæſt. num.* 353. *&* 355. *cum ſequentibus*, vbi pro regula firmat idem iuris eſſe in falſitate, quæ licet non nocuerit, erat tamen apta nocere, talis enim falſitas ſecundum (quidquid nonnulli dixerint) ordinaria pœna falſi punitur; eūm conſulito.

51 At in caſu noſtro abſque dubio id de facili poteſt contingere. Fingamus enim Mæuium illum debitorem excipere mihi creditori petenti ſatisfactionē crediti mei, de illa ſchedula ſaldi, meq; illi replicare, antipocam illam eſſe falſam, nec manu mea eſſe conſcriptam, hoc in caſu ſine dubitatione ad litterarum comparationem deueniendum eſſet; & ſic poſſet mihi aliquod præiudicium inferri.

52 Multos enim extare, qui alienum caracterē adeo præciſè æmulantur, vt vix vnus ab alio dignoſci poſſit, apertiſſimè teſtatus eſt inter ceteros Maſcard. *Concluſ. ſua* 330. *num.* 2. *&* 3. & iam ex ipſa quoque ſchedula quādam pręſumptionem ad fauorem Mæuij debitoris ortam eſſe aliàs fuit concluſum.

53 Aliud exemplum poteſt afferri in libro mercatoris falſificato, cum enim ille aliqualem ſine dubio probationem inducat, & per conſequens tertio in hoc caſu præiudicium inferri poſſit, ipſum mercatorem falſitatē in eodem patrantem pęna falſi ordinaria multandum eſſe, apertè conſequitur; ſic præciſè poſt multos relatos Gabriel. *d. Concluſ.* 5. *de malefic. numero* 6.

Sequi-

Digitized by Google

Sequitur in præciſis terminis Clar. Farinacius, *quæſt. præcitata, num. 327. cum ſequentibus*, vbi poſt Vulpellum ampliat, etiamſi iſte liber non fuerit productus in iudicio.

54 Intellige tamen in libris ipſorum mercatorum ad merces ſpectantibus, & non in alijs. Sic poſt Riminald. iun. Camill. Borrel. *conſil. ſuo 66. numero 11*.

55 Amplia ex ſententia eiuſdem D. Farinacij, *d. quæſt. num. 329. cum ſequentibus*, hoc pariter locum ſibi vendicare in exactore publicæ pecuniæ minus ſcribente quam acceperit, in ſuo libro rationum, vel aliquam partitam falſificante; in ſocio abradente, vel falſificante librum ſuarum rationum, ac in alijs perſonis, de quibus per eum, quem conſulas.

56 Sed in praxi, quomodo reo conuento volenti de falſo ſcripturam illam priuatam ab actore dolo malo contra eum productam redarguere, conſulatur? quæres.

57 Reſpondeo ex mirabili doctrina Bart. *in l. diuus, la ſeconda, ff. eod. ad leg. Cornel. de falſis*, quod poterit ipſe actor ſcripturam illã in iudicio producens ab ipſomet reo interrogari, an reuera ſcriptura illa vti velit, dummodo tamen interrogans exprimat ſpecificè partem illam ſcripturæ, quam intendit de falſo coarguere, cui quidem interrogationi factę tenebitur præcisè producens ipſe reſpondere, & ſi forſan ea adhuc ſe velle vti reſponderit, detecta poſtea falſitate ordinaria pœna falſi abſque dubio multandus erit, & ſi enim ab initio aliquam excuſationis, vel ignorantiæ cauſam valuiſſet allegare, de ipſa tamen falſitate certior poſtmodum factus, cum vſque ad finem cauſæ pergere dolo malo maluerit, id agere ſine dubitatione prohibetur.

58 Sed qualis ipſiuſmet actoris producentis ad illam interrogationẽ à reo factam debeat eſſe reſponſio, id eſt, an debeat eſſe nitida, & clara, an verò poſſit eſſe dubia, & cum proteſtatione: nõ eſt præſentis ſpeculationis, vide Bart. *in d. l. Diuus*. Gabriel. *d. lib. 7. concluſ. 7.* vbi omniũ pulcherrimè, & latiſſimè, Bertaz. *conſ. ſuo criminali 496. in 2.* & plures alios, quos refert, & ſequitũ Coſta *d. tract. de iuris, & facti ignor. Centur. 3. diſt. 83. num. 8.* vide per eum. Adeundus quoque Cl. D. Farinacius *deciſ. ſua Rota Rom. 783. vbi pulchrè*.

59 Quid autem ſit agendum, ſi quis voluerit arguere inſtrumentum de falſo, conſulas ſtatutum noſtrum Patauinum *ſub Rubrica, de Falſis teſtibus, & inſtrumentis, cap. ſi aliquod inſtrumentum* hæc ſatis.

60 Latius de materia falſificantis ſcripturam priuatam, idem D. Farinacius *præcit. quæſt. 150.* vide per eum; non enim omnia ibidem per ipſum ſcripta hic cartis committenda ſunt.

De materia autem, an, & quãdo falſitas non nocibilis puniri poſſit? latè Sigiſmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. Cauſarum Ciuilium ac Criminalium, cap. 8. num. 517. cum multis ſequentibus*, eum pariter conſulas.

Occultans, ſurripiens, corrumpens, abradens, lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, an, & quando pœna falſi puniatur?

QVÆSTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Occultans, ſeu ſurripiens ſcripturam priuatam, vt veritas non appareat falſi pęna tenetur.*
2 *Idẽ eſt in corrumpẽte, & abradente ſcripturam ipſam.*
3 *Iodoci Dambouderij doctrina deducitur.*
4 *Idem quoque in lacerante, & comburente ſcripturam ipſam priuatam.*
5 *Contrarium docuit Antonius Teſſaurus.*
6 *Eius opinio refellitur per authorem, & nu. 7. & 8.*
9 *Noua obiectio.*
10 *Solutio.*
11 *Confeſſus combuſſiſſe ſcripturam priuatam, torqueri poteſt, vt dicat cauſam, quare eam combuſſerit.*
12 *Contra lacerantem, & comburentem ſcripturam ipſam priuatam, datur iuramentum in litem.*
13 *Lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, perdit cauſam.*
14 *Ratio.*
15 *Lacerans, ſeu comburens ſcripturam priuatam, non punitur pęna falſi, niſi dolosè id egerit.*
16 *Doctrina Barbatiæ deducitur.*
17 *Laceratio in dubio præſumitur dolosè facta.*
18 *Fallit in tribus caſibus de quibus & numero 19. 20. 21. & 22.*
23 *Lacerans propriam aliquam ſcripturam, pęna falſi non punitur.*
24 *Ratio, & num. 25.*
26 *Celans ſcripturam priuatam, vt nemini appareat, punitur ſecus ſi contra vnam perſonam tantum.*
27 *De materia occultantium publica documenta, videndi Doctores remiſſiuè.*

1 Occultantẽ, ſeu ſurripientem ſcripturam aliquam priuatam, vt veritas non appareat, falſum committere, & per conſequens falſi pęna teneri, firma ſit Concluſio. textus eſt clarus *in l. 1. §. qui in rationib.* ibi: (vel rem amouerint) & ibidẽ glo. *in verſ. vel rem. ff. ad leg. Cornel. de Falſis, in l. Paulus, §. 1 & in l. qui teſtamentum, ff. eodem*, ad idem quoque text. eſt apertiſſimus *in l. damus, C. eod. tit.* alia iura concordantia deducit vna cum pluribus ſcribentium authoritatibus Clar. Farinac. *de Falſitat. & ſimulatione quæſt. 150 par. 7. nu. 154*.

2 Amplia Primò propoſitam Regulam, vt eadem falſi pęna locum habeat in corrumpente, & abradente ſcripturam ipſam priuatam, ſeu in illa aliquid delente; text. eſt clarus *in d. l. Paulus, §. 1.* ibi: (Quid deleuerunt) & notatur *in d. l. 1. §. is qui peruerterit, & in l. qui teſtamentum, ff. eod.* Addo pulcherrimum textum *in l. quid ſit falſum, ff. eodem tit.* vbi ſic legitur. Quid ſit falſum, quæritur.

Digitized by Google

ritur,& videtur id eſſe ſalſum, ſi quis chirographum alienum imitetur, vel rationes intercidat. Hoc idem docuit apertè Cyrillus Fulgeonius *in ſua Summa Criminali, par.2.tit. de publicis iudicijs*,§.8.*num*.1.

3 Huc confert mirum in modum doctrina D. Iodoci Damhouderij, *in ſua praxi Criminali, cap.*126. *tit. de Falſitate per ſilentium, num*. 4.dum talia verba profert.

Quiſquis item vitiat,corrumpit, & ſalſificat libros mercatorum, aut eos comburit, aut ex ijs paginas, vel quaterniones excipit, aut quædam ſubſtantialia litura quadam,vel raſura tollit, & veritatem obſcurat, ne fides mercatoris, & veritas alijs innoteſceret, is fidem ſalſi committit,& plectendus eſt,& falſi pœna,& reſtitutione omnium damnorum. Hactenus Iodocus. Conferunt quoque ſcripta, ac deducta per Clariſs. D. Farinacium, *d.quaſt*.150.*pracitata parte* 7.*nu*.158.vide per eum.

4 Amplia ſecundò idem iuris quoque eſſe in lacerante, ſeu comburente ſcriptutam ipſam priuatam,nam adhuc is pęna falſi ordinaria punietur; ſic pręcisè notatur *in d.l.*1. *pręcitato* §. *qui rationibus, in d.l.qui teſtamentum, & in pręcit.l.Paulus*, §.1.*ff.eodem tit.* Hoc idem ſequutus eſt Clar. Gratus,*conſil.ſuo* 59.*vol*.1.dum in puncto conſuluit contra lacerantem apocham ſui debitoris in illius præiudicium, vt pęnam falſi plectatur; eum conſulito, nam caſus,ſuper quo cõſuluit, eſt in his præciſis terminis; Adde in ijſdem terminis D. Franciſcum Marcum, *quaſt.ſua* 741. *num*.1.*parte* 1.

5 Obſeruandum tñ eruditiſſimum præſidem Teſſaurum *in ſua Pedemont*.171.*nu*.4. conari defendere,lacerantem,ſeu comburentem ipſam ſcripturam priuatam, non incidere in pœnam falſi,quia non poteſt dici commiſſa falſitas,vera enim falſitas eſt (ſecundum eum) quando ponitur in ſcriptura id, quod eſt falſum, vt puta,Męuium eſſe debitorẽ de 50.cum tamen reuera nihil debeat, vel de minori ſumma ſit debitor; quid ergo? Subdit ipſe, quod ipſe lacerãs tenebitur ad intereſſe erga partem prætendentẽ actione in ſactum, ſi dolus acceſſerit, quod intereſſe per iuramentum in litem terminabitur, idq; totum prudenti iudicis arbitrio relinquetur.

6 Verum hæc opinio D. Teſſaur.viri alioquin clariſſimi nõ mihi ſatis probatur, fateor enim, quod falſitas propriè tunc dicitur commiſſa, quando in ſcriptura poſitum id eſt quod eſt falſum,ſed teneo etiam, quod falſum committatur,quando vt veritas non appareat,aliquid celatur,vt ad litteram dicit Iuriſconſultus *in l.Paulus*,§.1.*ff.eodem tit.ad leg.Cornel.de falſ.* Iam autem lacerantem, ſeu comburentem ſcripturam ipſam priuatam id agere, vt de veritate debiti,vel crediti reſpectiuè,ſeu de alijs in eadem contentis apparere nequeat,cõſtat inter omnes,& tradit D Maſcard.in ſpecie *de probationibus Concl. ſua* 962.*nu*.2.*cum ſeqq*.vbi pulchrè,ergo.

7 Pręterea definitur falſum à Paulo Iuriſconſulto *in l.quod ſit falſum,ff.ad leg.Cornel.de falſ.*vt ſit, ſi quis chirographum alienum imitetur,aut libellum, vel rationes intercidat, ideſt laceret, ſunt enim ſynonyma, ergo patet intercidẽtem ſeu lacerantem rationes, & ſic ſcripturam priuatam,(librum enim rationum ſpeciẽ eſſe ſcripturę priuatę ſatis notum eſt) pęna falſi ordinaria plectendum eſſe, contra opinionem D. Teſſauri.

8 Et ideo non eſt mirum, ſi iſthęc D. Teſſauri opinio,(licet de ſupradictis nullum verbum) diſplicuerit etiam Monarchę Iuriſtarum D.Farinacio *d.quaſt*.150.*pracitata parte* 7.*num*.165.*in fine*,quando tamen laceratio,ſeu combuſtio dolo,& in præiudicium alterius (quod & nos ſupponimus)commiſſa fuit.

9 Sed adhuc ſupereſſe videtur pulchra difficultas,& eſt. Nam eo caſu videtur eſſe locus pęnę falſi,quando quis celat,lacerat,ſeu amouet teſtamentum, tunc enim, quia accuſatio eſt publica,(teſtamẽtum enim publici iuris eſſe conſtat,l.3.tit.eodem) videtur, quod dicta pęna locum habere debeat; ſecus autem dicẽdum ſit, ſi occultetur, ſeu comburatur, quælibet alia ſcriptura, nam tunc cum accuſatio non videatur eſſe publica,non intrat pęna falſi, ſed ſurti; text.eſt de hoc ad litteram *in l.Paulus,ff.eodem ad leg.Cornel.de falſ.* vbi ſic legitur (Paulus reſpondit inſtrumentorum ſurreptorum crimen non eſſe publici iudicij, niſi teſtamentum alicuius ſurreptum videatur.)Quid clarius?& huius opinionis extitere etiam quamplurimi relati per D. Farinac.*d.q*.150.*nu*.171.*&* 172.

10 Huic obiectioni facile reſponderi poſſe exiſtimo,& dico eam procedere poſſe, niſi ſubreptio, ſeu laceratio fiat animo occultãdi ipſam ſcripturam, & vt veritas non appareat, (quod in caſu noſtro ſupponimus;) tunc enim cum crimen ſit publicum, locum habet pęna falſi, etiamſi non teſtamẽtum,ſed alia quelibet ſcriptura occultata fuerit; ſic magiſtraliter interpretata eſt gloſ.*in d.l.Paulus, in fine, in verſic. ſurripuerunt.* Eam infiniti ſequuti ſunt, quos retulit, ac inſequutus eſt Clariſs. Farinacius *d.quaſt*.150. *num*.174. vbi inter ceteros adducit Angel. *in l. prima, num*.2.*&* 3. *de publicis iudicijs*, atteſtantem ita fuiſſe practicatum Peruſij ipſo audiente.

11 Subamplia principalem iſtam ampliationem, vt etiam torqueri poſſit is, qui confeſſus eſt ſe combuſſiſſe ſcripturam ipſam priuatam, vt dicat cauſam, quare eam combuſſerit. Sic eleganter docuit poſt infinitos relatos,Cl. Farinacius,*pracit.q.& parte,nu*.162.

12 Subamplia ſecundò, vt contra lacerantem, & comburentem ſcripturam ipſam, detur etiã iuramentum in litem; ſtatur enim iuramento partis de eo, quod continebat eadem ſcriptura lacerata,& contra eumdemmet lacerantem datur ipſum iuramentũ in litem, ad probandum intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis, intrinſecum, & extrinſecum. Sic pulchrè poſt

quam

quam plures concordantes adductos docuit
idem Clar. Farinacius, *d.quæſt.* 150.*par.*2.*num.*51.
*& d.par.*7.*num.*163. tangit quoque D. Maſcard.
*d.Concluſ.*962.
13 Subamplia tertio, nam ſic lacerans, & com-
burens ſcripturam ipſam priuatam, perdit etiã
cauſam, ad latè tradita per eumdem D. Farina
14 cium, *d.quæſt.* 150.*num.* 33. *&* 168. Nec ſanè mi-
rum: nam qui ſubtrahit, ſeu lacerat inſtrumen-
ta, ſeu quaslibet alias ſcripturas, præſumitur ha
bere malam cauſam; pulchrè Barbatia, *conſilio
ſuo* 54.*num.*4.*in* 3.
15 Declaratur autem regula principalis ſupe-
rius firmata, vt locum quidem habeat, dum-
modò in laceratione, ſeu combuſtione ipſius
ſcripturæ interuenerit fraus, & dolus, aliter ſe-
cus. Ceſſante enim dolo, non ſolum ceſſat pœ
na leg. Corneliæ de Falſis ordinaria, ſed etiam
alia extraordinaria Stellionatus; ad tradita per
Corneum, *conſil.*182.*nu.*5.*lib.*4. Cepolam, Soci-
num iuniorem, Beccium, ac plures alios, quos
retulit, ac ſequutus eſt D. Honded. *conſil.ſuo* 105.
*nu.*86.*in primo*. Sic eleganter poſt infinitos con-
cordantes adductos animaduertit D. Farinac.
*d.q.*150.*num.*165.
16 Confert hic mirũ in modum, quòd ſcribit
ſubtiliſſimus Barbatia, *conſil.ſuo præcit.* 54.*num.*4.
verſ. vnde Bald. dum docuit eum, qui per ſuper-
biam, vel indignationem lacerauit ſcripturam
coram iudice productam, non pęna falſi, prout
ſi doloſè, ac fraudolenter laceraſſet, ſed extra
ordinem arbitrio iudicis puniẽdum eſſe. Hanc
eamdem traditionem Barbatiæ, ſequuti ſunt
nonnulli alij, quos retulit, ac inſequutus eſt D.
Maſcardus, *ſupracit. Concl.ſua* 962.*nu.*5.
17 Obſeruãdum eſt tamẽ, quod laceratio in du
bio præſumitur doloſè facta: ipſa enim falſita-
tem commiſſam proculdubio arguere ſolet,
vt docuit Crauet *conſil.*6.*num.*8.*& conſil.*28.*nu.*8.
Illi addo Curtium ſen. *conſil.*56.*in fine*. Falſum
autem ſine dolo non committi, adeo clarum
eſt, quam quod clariſſimum, *ad l.nec exemplum,
& l. ſi quis Decurio, & ibi Doctores ad leg. Cornel.
de Falſis*.
18 Limitatur autem iſta præſumptio, videlicet,
per laceratio præſumatur doloſè facta, & pro-
pterea ſit ordinaria pœna falſi punibilis, tribus
in caſibus principalibus.
19 Primus quidem eſt, reſpectu mulieris, quæ
non præſumitur falſum committere ob præ-
ſumptam ignorantiam, ſic in ſpecie Clar. Me-
noch. *conſil.ſuo* 48.*num.*19. Sequuti ſunt Clar.
Maſcard. *d.Concluſ.ſua* 962.*num.*7. & Farinacius,
*d.quęſt.*150.*præcit.par.*7.*num.*166. *& in tract. de pę-
nis temperandis*, *q.*89. *inſpectione* 3.*num.*50. *cum tri-
bus ſequentibus*, vbi docet, quod neque dolus, ne-
que lata culpa in ipſa muliere præſumitur, ſed
bene bona fides, & quod hanc coniecturam
induxit naturalis ratio, & ſexus imbecillitas, &
latius vt ibi per eum, quem omnino conſulas.
20 Idem iuris eſſe cõcludas reſpectu ruſtici ob
ſupradictas rationes. Sic præciſè Menochius,
& Maſcard. *prænotatis locis*. Sequutus eſt Clar.
Farinacius, *d.ſuo tractatu de pęnis temperandis*, *præ-
citata quæſt.*89.*d.inſpect.*3.*nu.*45.*cum tribus ſeqq.* vbi
omnium latiſſimè, ac pulcherrime inſiſtit.
21 Alter principalis caſus eſt, quando perſona
lacerans eſſet nobilis, ac bonæ famæ, quia tunc
in ea ceſſaret, & ſuſpitio, & præſumptio falſi.
Sic poſt Bald. Crauet. & Soc. iun. tradit elegan
ter Menoch. *d.conſil.*48.*num.*20. ſequuti ſunt ij-
dem Clar. viri Maſcard. *d.Concluſ. ſua* 962. *num.*
8. & Farinacius, *d.quæſt.*150. *num.*166. *& infra,
quæſt.*153.*num.*147. vbi infinitos propè concor-
dantes deducit.
22 Poſtremus verò caſus eſt, quando ex lacera-
tione, ſiue combuſtione, lacerans ipſe nullum
perciperet commodum, ſiue lucrum, quinimo
potius damnum, quia tunc ceſſat in eo præſum
ptio falſitatis, ac per conſequens in eodem or-
dinaria pęna falſi minimè locum habet. Sic in
ſpecie poſt Corneum, Rubeum, Crauet. & Ro
land. D. Menoch. *d.conſil.*48. *num.*21. inſequuti
ſunt D. Maſcard. *d.Concluſ.ſua* 962. *num.*9. & Fa-
rinacius, *d.quæſt.*150.*pręcit.num.*166.*& infra quęſt.
ſua* 153.*nu.*205.*cum pluribus ſequentibus*, quem om-
nino conſulas.
23 Declaratur, ſecundo principaliter regula ſu-
perius firmata, vt minimè procedat, quando
quis propriam aliquam ſcripturam priuatim
laceraret, quæ tantum in ipſius lacerantis com
modum producta redundaſſet; tunc ob dictã
lacerationem pœna falſi minimè puniretur;
nec mirum. Non enim poteſt dici commiſſa
24 falſitas, nec res illicita, aut dolus; tum quia de
re propria actum eſt, in qua quilibet eſt mode-
rator, & arbiter, *ad l. in re mandata, C. mandati*, tum
etiam, quia iſta laceratio tamquam nulli noci-
bilis, minimè punitur; ſic eleganter, ſed longè
latius Clar. præſes D. Teſſaur. *deciſ.ſua Pedemont.*
171.*num.*1.*&* 2. Conferunt mirum in modum
ſcripta per nos, *ſupra præcedenti quæſt. in primis nu-
meris*, ibi dicta lector conſulat.
25 Adde, quod magis eſt: Nam qui occultat
etiam proprium inſtrumentum, non dicitur eſ
ſe in dolo. Bald. Salic. & Decius, *in l.qui accuſare,
C.de edendo*, & ſequutus eſt poſt alios D. Alex.
Trentacinq. *Variarum reſolutionum, lib.*2.*tit.de Fi-
de inſtrumentor.reſolut.prima*, *num.*1. & per conſe-
quens pęna falſi puniri nequit.
26 Declaratur, tertio principaliter ſupradicta re-
gula, vt locum habeat, quando quis celat ip-
ſam ſcripturã ſimpliciter, vt nemini appareat;
ſecus ſi celat contra vnam perſonam tantum,
alijs autem palam ipſam oſtendit, ſic perpul-
chrè Clar. D. Menoch. *de Arbitrar.lib.*2. *Cent.*4.
*Caſ.*311. *num.*5. Sequutus eſt poſt infinitos con-
cordantes deductos magni nominis I. C. Cl.
Farinac. *d.quæſt.*150.*num.*170.

Et hæc quoad ſubtractionem, lacerationem, ac combuſtionem ſcripturæ priuatæ dixiſſe ſat ſit.

27 De occultatione verò, ac laceratone facta
de inſtrumento publico, videndi D. Menoch.

d.Caſu

d. Caſu 311. Maſcard. *d. concluſ.* 962. Alex. Trentacinquius *d. Reſolut. 1. per tot.* & Farinac. *d. quaeſt.* 150. *d. parte* 7. addo Boer. *deciſ.* 292. Franciſc. Marc. *quaeſt. ſua* 701. *p.* 1. Teſſaur. *deciſ.* 171. & Illuſtr. D. Card. Tuſcum *Concluſione ſua* 3. *in littera L.*

Falſitas an, & quando præſumatur ex Apoſtilla, ſeu additione reperta in ſcriptura priuata?

QVAEST. VII. PRINCIPALIS
Dubitatio prima.

S V M M A R I V M.

1 *Falſitas præſumptionibus ſatis ſuperq; probatur.*
2 *Ex Apoſtillis, ſeu additionibus in margine ipſius ſcripturæ priuatę repertis arguitur falſitas.*
3 *Idem diſpoſitum eſt, reſpectu publici documenti.*
4 *Apoſtilla, ſeu additio in margine ſcripturæ priuatæ quando continet aliquid magni præiudicij, tunc præcipuè falſitatem arguit.*
5 *Item, quando reperitur in loco ſuſpecto.*
6 *Item, quando in parte ſubſtantiali.*
7 *Quando autem dicatur apposita in loco ſubſtantiali, edocet author, & num. 8.*
9 *Item, quando apoſtilla, ſeu additio reperitur ſcripta diuerſa manu ab ea, qua eſt ſcriptum corpus ipſius ſcripturę.*
10 *Secus eſt autem ſi eadem manu.*
11 *Sublimita, vt ibi.*
12 *Apoſtilla, & additio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, maxime quando eſt ſcripta diuerſo atramento à corpore ſcripturę.*
13 *Nonnulli rati ſunt ſolam diuerſitatem atramenti in apoſtilla, ſeu additione falſitatem minimè arguere, niſi etiam concurrat diuerſitas manus.*
14 *Doctrina Maſcardi.*
15 *Contrarium verius.*
16 *Apoſtilla, ſeu additio inſerta in ſcriptura priuata ad falſitatem arguat, quando eſt confecta eodem atramento, quo ſcriptum eſt corpus ipſius ſcripturę dubitatur.*
17 *D. Menoch. & Achill. Perſonalis ſententia pro negatiua.*
18 *Contrarium Vulpellus, & Farinacius.*
19 *Doctrina Menochij deducitur.*
20 *Additio, ſeu apoſtilla in ſcriptura priuata tribus in caſibus falſitatem minimè arguit, de quibus & num. 21. & 22.*
23 *Additio in dubio præſumitur facta eodem tempore, & de conſenſu partium, non autem ex interuallo.*
24 *Contrarium multi.*
25 *Cogita.*
26 *Licet ex Apoſtilla inſerta in ſcriptura priuata falſitatis ſuſpicio oriatur, oritur tamen dicta ſuſpicio ad effectum, vt ipſi ſcripturæ fides denegetur, non tamen vt contra ſcribentem ipſum criminaliter agi poſſit.*

1 Firma eſt Iuris Concluſ. falſitatem præſumptionibus ſatis ſuperq; probari, vt poſt alios omniũ latiſſimè docuit Cl. æternæ memoriæ vir D. Farinac. *in ſuo tractatu, de Falſitate, quaeſt.* 152. *num. per totum*, ac D. Menoch. *de præſumptionibus, lib. 1. quęſt.* 58. *nu.* 8. ſuccedit autem nunc videre, quænam ſint iſtæ præſumptiones, falſitatem ipſam arguẽtes; & Primo quidem loco occurrit præſumptio illa, quę promanat ex Apoſtilla, ſeu additione facta in ipſa ſcriptura priuata.

2 In hac aũt propoſita dubitatione Regulam propono affirmatiuam, quod ſcilicet ex Apoſtillis, ſeu Additionibus in margine ipſius ſcripturæ priuatæ repertis, arguĩt falſitas; ſic notatur *in l. falſos, C. ad leg. Cornel. de Falſis*; & eſt textus apertus *in l. Paulus, §. 1. ſub illis verbis (qui in rationibus) & ibi ſubiecerunt, ff. eod. tit.*

Hoc tradidit quoque Franc. Marc. *q. ſua* 699. *nu.* 5. *p.* 1. vbi docuit, quod qñ aliquis addit, vel apoſtillat, ſeu interlineat ſcripturam alienam, cõmittit furtũ. idq; ẽt ſequutus eſt idẽ Marcus *quaeſt. ſua* 743. *nu.* 4. *ea. par.* 1. & D. Baiard. *in Addit. ad Clarum, in §. falſum, nu.* 197. *ver. item ſi ſcriptura.*

3 Hoc idem videmus quoque diſpoſitum reſpectu publici inſtrumẽti, ipsũ.n. ex Apoſtillis, ſeu additionibus in eo appoſitis adhuc de falſo redarguĩt, vt poſt alios firmauit pro Regula Cl. vir D. Farinac. *d. ſuo trac. de Falſitate, quęſt.* 153. *n.* 2.

4 Ampliatur præmiſſa cõcluſ. vt potiſſimum procedat, quãdo additio, ſeu appoſtilla in margine ipſius ſcripturæ priuatæ reperta, continet aliquid magni pręiudicij, nam eo magis ſcriptura ipſa de falſo redargui poteſt. Sic in ſimili de publico inſtrumento docuit Cl. Farinacius *d. quaeſt.* 153. *num.* 3.

5 Declaratur autem ipſamet ſupradicta concluſ. varijs modis; & primò, vt nõ procedat, qñ talis apoſtilla, ſeu additio reperitur appoſita in loco ſuſpecto ipſius ſcripturæ, ſecus in loco nõ ſuſpecto: quia tunc nullam arguit falſitatẽ. Sic videtur eſſe de communi mente omnium Scribentium, dum falſitatem arguunt ex additione, & apoſtilla reperta in loco ſuſpecto, quaſi ſentiant ſecus in loco non ſuſpecto.

Et ſic in ſpecie poſt quam plures relatos, declarat, (loquendo de publico inſtrumento) Cl. Farinac. *d. quaeſt.* 153. *parte* 1. *nu.* 4.

6 Secundo declaratur principaliter, vt locum habeat, quãdo ipſamet apoſtilla, ſeu additio reperitur in parte ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, tũc enim falſitatem arguit, ſecus, ſi in loco nõ ſubſtantiali; ſic præcisè poſt Ruinum, Pariſ. Dec. ac alios, D. Farinac. *d. quaeſt.* 153. *num.* 6.

7 Tunc aũt dicitũ eſſe appoſita in loco ſubſtantiali, (ne termini ignorentur) qñ eſt appoſita in ea parte, in qua rei pondus conſiſtit, ad tradita in ſimili per Ioannem Sichard. *in l. ſi vnus, num.* 8. *C. de Teſt.* vel qñ rei ſubſtantia cõmutatur, prout docuit Baiard. *in addit. ad Clar. in d. §. falſum, num.* 198. Vel qñ eſt appoſita in ea parte, quę pertinet ad ſollemnitatem ſcripturę, nõ autem in ea, in qua facti narratio cõtinet, ad tradita p Caſtr. *in d. l. ſi vnus, num.* 4. Vel quando eſt appoſita ſuper re, de qua litigaĩ, prout animaduertit Card. Pariſ. *conſil. ſuo* 28. *num.* 44. *in* 2. Sed quæritur,

vt docuit Grammat.deciſ.166.nu.17. Vel tandem, quãdo eſt inſerta in loco in quo ſtat tota ſubſtantia quæſtionis, ad tradita per Ancharanum *conſ.ſuo* 431.*poſt numerum* 4. Latius in hoc propoſito vide Cl. Farinacium differentem *d. quæſt.*153.*num.*6.38.53.*&* 75.

8 Adde pro coronide, quod ſi quis abradit in aliqua ſcriptura nomen alienum, & ponat nomen ſuum, illa abraſio dicetur ſubſtantialis,& ſic abradens tenebitur pœna falſi. Doctrina eſt Bartoli *in l. Titio, num.*4. *Ad Municipal.*

9 Tertio declaratur principaliter, vt præcipuè procedat, quando Apoſtilla, ſeù additio reperitur ſcripta diuerſa manu ab ea, qua eſt ſcriptũ corpus ipſius ſcripturæ, tunc enim ſine dubio talis Apoſtilla, ſeù additio, falſitatem arguit. Sic præciſè plurimi relati per Cl. Farinacium, qui & ipſe huic eidem opinioni adhęſit, *d. quæſt.* 153.*nu.*7.*&* 8. vbi poſt Ruinum ampliat, etiam quod ſit dubium, cuius manu apoſtilla fuerit ſcripta. Adde tradita in ſimili de inſtrumento per D. Maſcard. *de probation. Concluſ.* 740. *num.* 31.*& nu.* 40.*ver. & eo magis.&* per Cl. Menoch. *de Arbitr. lib.* 2.*Centuria* 2. *Caſu* 187.*num.*39.

10 Secus eſt autem, ſi apoſtilla, ſeu additio ſcripta reperiatur eadem manu, quia tũc ex ea nõ arguitur falſitas; & ſic vt falſitas arguatur, neceſſe videtur, vt cõcurrat diuerſitas manus. Sic plurimi, quos retulit, ad ſequutus eſt D. Farinacius, *d. quæſt.*153.*num.* 10.

11 Sublimitatur tamẽ hoc: nam etiam ex Apoſtilla, ſeu additione ſcripta eadem manu, falſitas arguitur, quando in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali reperitur inſerta, niſi à partibus fuerit approbata. Ad tradita in ſimili poſt quamplures cõcordantes adductos per Cl. Farinacium *d. quæſt.* 153.*num.* 12.

12 Quarto declaratur principaliter ſupradicta Regula, vt maximè locum habeat, quando additio, & apoſtilla ſcripta eſt diuerſo atramento à corpore ſcripturę: nam tũc falſitatem arguit; ſic præciſè in terminis Apochæ priuatæ diuerſo atramento ſcriptæ, docuit Cl. D. Menoch. *conſ. ſuo* 199.*num.*8.*lib.*2. & in terminis libri Parochialis Eccleſiæ *conſ.ſuo* 221.*nu.*35. Conferunt ſcripta per Clar. Farinacium *d. quæſt.*153.*num.*15.

13 Obſeruandum tamen nonnullos extare, qui arbitrantur, quod ſola diuerſitas atramenti in Apoſtilla, ſeu additione, non arguat ipſius falſitatem niſi etiam concurrat diuerſitas manus atque ita ſenſerunt Socin. ſenior, Crauet. Curtius iunior, ac plerique alij, quos retulit, ac ſequutus eſt idem D. Menoch. *de præſumptionibus, lib.*5.*cap.*20.*num.*9.*& d. conſil. ſuo* 221. *præfato n.*35.

14 Hinc D. Maſcard. *Concluſ. ſua* 113.*in fine.* poſt nonnullos relatos docuit, quod Apoſtilla ſcripta diuerſo atramento, facit dumtaxat de per ſe leuem præſumptionem.

15 Contrarium tamen eſt verius, quod ſcilicet diuerſitas atramenti reddat apoſtillam, & additionem ſuſpectam, etiam quod ſit facta eadem manu, voluit Ruin. *conſi.*68. *num.*5.*lib.*4. & ſequutus eſt Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153.*nu.*20. vbi pro ratione conſiderat, quod Apoſtilla etiam ſcripta eadem manu, arguit ſuſpitionem falſitatis, quãdo reperitur inſerta in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, ad tradita ſupra nu..... quod in caſu quoque noſtro cõtingere ſupponimus; ergo multo magis id tenendum eſt, ſi concurrat diuerſitas atramenti.

16 Sed pulchra hic inſurgit dubitatio, & talis eſt.

Finge Apoſtillam, ſeu additionem inſertam in ſcriptura priuata, confectam fuiſſe eodem atramento, quo ſcriptum eſt corpus ipſius ſcripturæ; Dubitatur modò, an iam dicta ſcriptura de falſitate adhuc redargui poſſit?

17 Cl. Menoch. *conſil. ſuo præcitato.* 221 *num.*35. & D. Achill. Perſonal. *de Adipiſcend. poſſeſſione num.* 141.*in fine.* ſentiunt pro negatiua.

18 Contrariæ tamen ſententiæ vti veriori poſt Vulpell. *conſil. ſuo* 129. adhæſit Illuſt. D. Farinac. *d. quæſt.*153.*num.*18. Quinimo tenet quod magis ſuſpecta ſit apoſtilla ſcripta eodem atramẽto, quam diuerſo, vide per eum.

19 Hic obiter nota, Cl. Menoch. *d. Caſu* 187.*nu.* 42. docere, quod apoſtilla inducit ſuſpitionẽ, etiam quod ſit eiuſdem atramenti; Limitatur autem ſupradicta Regula principalis, varijs etiam modis, &

20 Primo, vt non habeat locum in Apoſtilla inutili, & quæ non ſit de contextu, & corpore ſcripturæ: nam tunc ex dicta apoſtilla, ſcriptura ipſa priuata de falſitate minimè redargui poteſt. Sic eleganter Vulpellus *d. conſil.* 129. *num.* 17. *&* 21. vbi pulchre diſcurrit. Sequutus eſt Cl. Farinac. *d. quæſt.*153.*num.*21.

21 Secundo coarctatur, quando extaret conſuetudo, quod crederetur additionibus, & apoſtillis factis in ipſa ſcriptura; talis enim conſuetudo valeret, dummodò concludenter eſſet probata, & per conſequens apoſtilla ipſa falſitatẽ minimè argueret. Sic in ſimili poſt Decian. *conſil. ſuo* 99.*num.*7.*&* 51.*lib.*2. vbi declarat, quando conſuetudo ipſa dicatur concludenter probata; docuit Cl. Farinac. *d. quæſt.*153.*num.*23. vbi quoque ſubdit hoc procedere, dummodo in contrarium non adſint aliæ falſitatis præſumptiones, quia tũc talis cõſuetudo nõ operaretur.

22 Tertio & poſtremo fallit, quando additio, ſeu apoſtilla ipſa inſerta eſſet in ſcriptura aliqua priuata, quæ nullius eſſet fidei, nullamq; faceret probationem, & maximè in præiudiciũ alicuius: tunc enim ex dicta apoſtilla ipſamet ſcriptura priuata tamquam nugatoria, nullo pacto de falſitate redargui poſſet; Sic in puncto pluribus rationibus motus reſpondit eleganter D. Vulpellus *præcitato conſil. ſuo* 129. *per totum*, cui etiam quamplures Cl. viri ſubſcripſere; vide per eum.

23 Sed pro coronide huiuſce quæſtionis, duo adhuc obſeruanda ſunt.

Alterum eſt, ꝙ in dubio Apoſtilla, ſeu additio exprimit facta eodẽ tẽpe, & de cõsẽſu partiũ,

non

non autem ex interuallo; Sic eleganter Cl. Decianus, *conſ. ſuo 99. num. 3. in 2.* ſequuti ſunt Zucchardus, Nonius, ac plures alij, relati per Illuſt. I. C. Farinacius. *d. quæſt. 153. num. 24.*

24 Contrarium tamẽ, quod Apoſtilla, ſeu additio non præſumatur incontinenti facta, tenuere Ruinus, Perſonalis, Crauet. ac alij relati per eumdem Farinacium *d. quæſt. 153. nu. 25.*

25 Cogita.

26 Alterum verò eſt, quod licet ex apoſtilla, ſeu additione inſerta in Scriptura priuata, falſitatis ſuſpicio oriatur, oritur tamen dicta ſuſpicio ad effectum, vt ipſi Scripturæ fides denegetur, non tamen, vt contra ſcribentem ipsũ criminaliter agi poſſit. Sic eleganter poſt Achill. Perſonalem, ac alios, docuit D. meus Farinacius. *d. quæſt. 153. num. 29.* Addo D. Maſcard. *de probationibus, Concluſ. ſua 1260. nu. 5. 6. & 7.* vbi relatis opinionibus hinc inde, ſic tamdem diſtinguit, ac conciliat, eum conſulas.

Et hæc in hoc propoſito ſufficiant.

Falſitatis præſumptio, an, & quando oriatur, ex cancellatione reperta in Scriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio Secunda.

SVMMARIVM.

1 *Cancellare quomodo dicatur in ſtricta ſignificatione.*
2 *Differt à verbo circumducere, inducere, vel abolere.*
3 *In larga ſignificatione nulla adeſt differentia inter ſupradicta verba.*
4 *Ex cancellatione in ſcriptura priuata reperta præſumitur falſitas.*
5 *Videndi Maſcardus, & Farinacius.*
6 *Cancellatio reperta in ſcriptura priuata tunc falſitatem arguit, quando reperitur in loco ſuſpecto.*
7 *Quando autem in eo reperiatur, declarat Author, & numero 8.*
9 *Item quando reperitur in loco ſubſtantiali.*
10 *Quando autem dicatur eſſe in loco ſubſtantiali, videndus Farinacius, & docet ibi Author.*
11 *Amplia hoc procedere, etſi cancellatio facta in loco ſubſtantiali eſſet modica.*
12 *Declara.*
13 *Locus ſuſpectus, & ſubſtantialis parificantur.*
14 *Cancellatio facta inconſultò, ſine dolo, bona fide, & per errorem, non arguit falſitatem in ſcriptura priuata.*
15 *Quando autem præſumatur facta inconſultè, & per errorem, vide DD. remiſſiuè.*
16 *Item non arguit falſitatem, quando ex præcedentibus, & ſequentibus verbis colligitur clarè verus, ac proprius ſenſus ipſius ſcripturæ.*
17 *Item quando exſtaret conſuetudo adhibendi fidem ipſi ſcripturæ priuatæ etiam cancellatæ.*
18 *Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, falſitatem minimè arguit, quando ipſa reperiretur incorporata in ipſo contractu.*
19 *Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, in dubio præſumitur facta tempore ipſius ſcripturæ, & de voluntate partium.*
20 *Quod procedit, niſi in cõtrarium adſint aliquæ coniecturæ ſuadentes oppoſitum.*
21 *Cancellatio in ſcriptura priuata tunc demum falſitatem arguit, & tollit fidem ſcripturæ, quando eſt talis vt id quod ſcriptum prius erat, intelligi nequeat, aliter ſecùs.*
22 *Intellige tamen, vt ſcriptura præſumatur falſa, & ſuſpecta in ea parte, in qua adeſt cancellatio, ſeù in alijs.*
23 *Declara procedere in capitulis ſeparatis, ſecùs autem in connexis.*
24 *Inſtrumentum in vna parte falſum an præſumatur eſſe falſum in totum? videndi DD. remiſſiuè.*
25 *De materia Cancellationis adeundus Card. Tuſcus.*

PRo Intelligentia dicendorũ, antequã quæſtionem aggrediar, præſciendum eſt, quod Cancellate, ſeu Cancellatio in ſtricta eius ſignific. dicitur, quando
1 calamus ducitur per medium litteræ ad modum Crucis.

2 Et differt à verbo, circumducere, inducere, vel abolere, quia circumducere eſt, quando extra litteras ducta eſt penna in circuitu chartæ; Inducere, cum calamus ducitur per medias litteras; Abolere, quando abraditur littera, vel aboletur ita, quod legi non poſſit.

3 In larga verò ſignificatione, inter ſupradicta verba nulla eſt differentia. Sic præcisè poſt Oddofred. *in l. finali, num. 3. C. de edicto Diui Adr. tollẽdo,* ac plures alios, docuit Clar. Farinacius *d. quæſt. 153. parte 2. nu. 30.* addo D. Maſcard. *de probationibus, concl. 256. num. 2. & 3.*

4 Hoc ſic præmiſſo, Regulam modo propono affirmatiuam, quod ſcilicet ex cancellatione in ſcriptura priuata reperta (in ipſa enim quoque cadit propriè cancellatio, ad text. *in l. ſi chirographum cancellatum, ff. de probationibus*) præſumitur falſitas, & propterea eadem ſcriptura vti ſuſpecta, fidem non facit. Sic præcisè *notatur in cap. inter dilectos, in §. inſtrumentum, extra de Fide inſtrumentorum.* Sic etiam docuit eleganter Clar. D. Menoch. *lib. 2. præſumpt. 99. num. 3.* & licet ibi loquatur de ſcriptura publica, attamen *ſub nu. 20.* idẽ quoque iuris eſſe reſpectu priuatæ concludit. Publica enim ſcriptura, ac priuata ad paria iudicãtur, cum tractatur de præſumptione, ſeù ſuſpitione falſi, prout poſt Alexandrũ, Decium, ac Curt. iuniorẽ animaduertit idem D. Menochius *loco iam admonito.*

5 Conferunt mirum in modum ſcripta per Illuſtres Iureconſultos D. Maſcardum *de probationibus, Concluſ. ſua 255. num. 2.* & Farinacium. *d. quæſt. 153. num. 31.* vide per eos.

6 Declaratur autem iſta concluſ. vt procedat, quando cancellatio ipſa reperta eſſet in loco ſuſpecto ipſius ſcripturæ priuatæ, ſecus ſi in loco, ſeù parte eiuſdemmet ſcripturæ non ſuſpecto, quia tunc de falſitate dicta ſcriptura

Digitized by Google

minimè redargui poſſet: niſi tamen in loco ip-
ſo non ſuſpecto aliquid falſi contineretur; ſic
præciſe poſt infinitos relatos tradidit in ſimili
de inſtrumento publico Clar. Farinac. *d.quæſt.*
153.num.33.& 34.
7 Tunc autem dicitur cancellatio facta in lo-
co ſuſpecto, quãdo adeſt in eo capitulo, de quo
quæritur, alias ſecus, & reſpectu teſtamenti tũc
dicitur facta in loco ſuſpecto, quando eſt facta
circa inſtitutionem hæredis, ſubſcriptionem te
ſtium, ſigilla, & annos Domini; In loco autem
non ſuſpecto, quando eſt facta circa legata, vel
in præfatione; de qua quidem re omnium latiſ-
ſimè diſceptat D. meus, ac æterna memoria di-
gnus D. Menoch. *de Adipiſcend. remed. 4. ſub num.*
713. cum pluribus ſeqq. Sic eleganter docet hæc
omnia poſt plures relatos idem D. Farinacius,
d.quæſt.153.num. 35. videndus idem *ſub num. 55.*
& 80. d.quæſt.
8 Adde tu cancellationis vitium tunc ſtare in
loco non ſuſpecto, quando ſtat in eo, in quo nõ
eſt vis. exemplum eſt; quando aliquod verbum
per errorem eſt iteratum, & caſſatur vnum ex
dictis verbis. Sic clarè colligitur ex ſcriptis per
Oddofred. *in l.fin.nu. 13. C.eod.de edicto D.Adr.tol.*
verſ. Sed denuo quæro. Pone teſtamentum, & ſecundũ
Albericum *ibidem, nu.6.* Locus ſuſpectus dicitur
is, de quo eſt quęſtio, vel aliàs eſt præiudicialis.
Et ſecundum Angel. *nu.2.* quando in eo conſi-
ſtit vis quæſtionis. Secundum Corneum autẽ,
nu.5. Locus ſuſpectus dici poteſt, quando can-
cellatio ipſa reperitur circa locum celebratæ
ſcripturæ, vel circa alias ſollennitates; non ſu-
ſpectus autem, quando in narratione, vel in ali-
qua præfatione; idq; totum arbitrio iudicis re-
linquendum eſſe concludit.
9 Declaratur ſecundò principaliter ſupradicta
Regula, vt procedat, quando cancellatio repe-
ritur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ priua-
tæ, ſecus ſi in parte non ſubſtantiali, quia tunc
cancellatio ipſa falſitatem non arguit, ſic ele-
ganter declarat inter ceteros D. Maſcard. *Concl.*
ſua 256. num.4. & 5. Ex cuius quidẽ ſcriptis hoc
etiã clarè colligitur, quòd huiuſmodi cancel-
latio adeo eſt efficax, vt ipſa ſcriptura nullam
faciat probationem, nec plenam, nec ſemiple-
nam, niſi illud cancellatum per id, quòd in ipſa
ſcriptura cõtinetur nõ deletum, cõſtet eſſe ve-
rum, & eadem manu ſcriptum, alioquin ſecus
eſt, nam præſumitur falſum ex eo, quod deprę-
henditur varietas, cum primò eſſet ſcriptum
aliquid, & poſtea illud cancellatum, & aliud
ſcriptum, *argumento l.ſcriptura, ff.de fide inſtrument.*
& l.qui falſa, ff. de teſtibus, & latius vt ex eodem
Maſcard. Hoc idem tradidit in ſimili de publi-
co inſtrumento Clar. Menoch. *lib.5. præſump. 20.*
nu. 10. vbi quamplures alios concordantes de-
ducit, & Illuſtr. D. Farinac. *d.quæſt.153.nu.36. &*
37. vbi omnium pulcherrimè.
10 Quando autem cancellatio dicatur facta in
parte ſubſtantiali, vel non ſubſtantiali, progre-
ditur ipſemet Farinacius, *ſub num.38.* & nos ſu-
pra ſatis abundè docuimus, num. . . . . ad ibi di
cta lectorem remitto. Hoc vnum in præſen-
tiarum addo, quod cancellatio tunc dicitur fa-
cta in parte ſubſtantiali, quando ipſius rei ſub-
ſtantia cõmutata eſt. Sic poſt Bald. & Cephal.
D. Baiard. *in Addit. ad Clar. in §. falſum, nu. 198.*
11 Ampliatur iſta declaratio, vt etiam locum
habeat, quando cancellatio facta in loco ſub-
ſtantiali eſſet quoque modica, ad tradita per
Afflictum *deciſ. ſua vlt. num. 11. & 12.*
12 Hoc tamen intellige, quando cancellatio ip-
ſa modica facta eſſet in re multi põderis, ſecus
in re leuis momenti. Sic præciſè poſt Socinum
ſen. *in conſ. 15. num. 51. lib. 1.* animaduertit Cl. D.
Menoch. *d. præſumpt. 20. præcitato num. 10.*
13 Obſeruandum volo pro coronide huiuſce
declarationis, quod locus ſuſpectus, & ſubſtan
tialis parificantur, & idem ferè ſunt. Sic præ-
ciſè Paul. de Caſtro, *in d.l.finali, poſt num.6. C.eod.*
de edicto Diui Adr. tollendo, & ibi Corneus *num. 8. in*
fine. Curt. iunior, *num. 6.* & Sichard. *num. 11.* Ad-
do D. Maſcard. *d. Concluſ. 256. d. num. 4. in princ.*
Limitatur autem iſta principalis Concluſio
14 varijs etiam modis; & Primò, vt nõ procedat,
quando probaretur cancellationem ipſam fa-
ctam eſſe incõſulto, ſine dolo, bona fide, & per
errorem; neque enim dicta ſcriptura per dictã
cãcellationem de falſitate redargui poſſet. Sic
omnium elegantiſſimè coarctauit Cl. D. Fari-
nac. *d. quæſt. ſua 153. num. 43.* vbi poſt nonnullos
relatos, plura quoque meminit iura, in quibus
fit mentio de cancellatione inconſultò, & per
errorem facta. vide per eum.
15 An autem, & quando cancellatio præſuma-
tur facta inconſultè, & per errorem. videndi
DD. omnes *in l.ſi vnus, C.de Teſtamentis, & in l.1.*
ff. de his, quæ in teſtamento delentur.
16 Coarctatur ſecundo principaliter, vt locum
minimè habeat, quando ex præcedentibus, &
ſequẽtibus verbis colligitur clarè verus, ac pro-
prius ſenſus ipſius ſcripturæ; Tunc enim can-
cellatio ipſa falſitatem nõ arguit, nec vitiat ip-
ſam ſcripturam; ſic eleganter inter ceteros Cl.
Farinac. *d. quæſt. 153. num. 46.*
17 Coarctatur tertio, quando in cõtrarium ex-
taret aliqua conſuetudo adhibendi fidem ipſi
ſcripturæ priuatæ etiam cancellatæ; vt pariter
tetigi ſupra in materia Apoſtillæ, & additionis;
ſic præciſè idem D. Farinac. *d. quæſt. num. 48.*
18 Limitatur quarto principaliter, vt minimè
procedat, quando cancellatio ipſa reperiretur
incorporata in ipſo contractu, nam tunc falſi-
tatem minimè argueret, ex quo præſumeretur
facta tempore contractus. ſic poſt Follerium
Cl. Farinac. *d. quæſt. num. 45.*
19 Hic obiter nota, quod cancellatio reperta in
ſcriptura priuata, quemadmodũ & in qualibet
alia, in dubio præſumitur facta tempore ipſius
ſcripturæ, & de voluntate partiũ, antequã abſo
luta fuerit; ſic eleganter poſt alios D. Maſcard.
Concl. ſua 1260. num. 18. Sequutus eſt poſt plures
alios adductos Cl. Farinac. *d.q. 153. nu. 39.*

Subli-

20 Sublimita tamen hanc limitationem, niſi in cōtrarium vbique adſint coniecturæ ſuadentes oppoſitum. Sic præciſè inter alios eruditiſs. Bertazzol. *conſil. ſuo criminal.* 411. *ferè per totum*, vbi etiam plures contexuit coniecturas, quibus cācellatio præſumitur facta poſt ipſam ſcripturam cōfectam, & ſic per ſalſitatem, ipſum conſulas: ſat enim eſt locum demonſtraſſe. Huic eidem ſublimitationi ſubſcripſit quoque Clar. Farinac. *d.q.*153.*nu.*40.

21 Quintò coarctatur, vt tunc demum cancellatio arguat ſalſitatem, & tollat fidem ſcripturæ, quando eſt talis, vt id, quod ſcriptum prius erat, intelligi nequeat, aliter ſecus. Sic præciſè Cl. Farinac. *d.q.*153.*nu.*42. & inſerius dicetur.

22 Sextò limitatur, vt ipſamet ſcriptura dumtaxat præſumatur falſa, & ſuſpecta in ea parte, in qua adeſt cancellatio, ſecus in alijs. Sic omniū elegantiſſimè docuit in ſimili de inſtrumento publico poſt plures relatos Clar. D. Menoch. *lib.*5.*præſumpt. ſua* 21.*nu.*12. *&* 13. vbi tamen ſubdit, ſecus eſſe, quādo falſum fuiſſet verè in vna parte ipſius inſtrumenti commiſſum.

23 Hanc tamen limitationem veram eſſe intelligerem in capitulis ſeparatis ſecus in cōnexis, & hæc ſufficiant.

24 An autem, & quando inſtrumentum in vna parte falſum pręſumatur, eſſe in totum falſum, latiſſimè more ſuo diſceptatur per Clar. virum Menoch. *d. præſumpt.* 21. *per totam*, & per Cl. Maſcard. *de probat. Concluſ.* 742. addas Clar. Farinac. *d. tractatu de Falſitate, q.* 152. *nu.* 12. vbi infinitos remiſſiuè concordantes deducit, eos conſulas. Sat enim eſt loca in hoc propoſito tetigiſſe.

25 De materia cancellationis, videlicet quotuplex ſit, & quando attendenda, & quid operetur; vide Card. Tuſcum *Concluſ. ſua* 20. *&* 21. *in littera C, vbi latiſſimè.*

De præſumptione falſitatis oriente ex interlineatione facta in ſcriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS

Dubitatio tertia.

SVMMARIVM.

1 *Per interlineationem, ſeu per ſuperlinearem ſcripturam arguitur falſitas ex ipſa ſcriptura, quæ vti ſuſpecta, fidem non facit.*

2 *Procedit autem hoc, quando interlineatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ.*

3 *Quando interlineatio dicatur eſſe in parte ſubſtantiali, docet Farinacius.*

4 *Item quando reperitur in loco ſuſpecto, aliàs ſecus.*

5 *Item quando interlineatio ipſa reperitur facta diuerſa manu à corpore ſcripturæ, ſecus quando eadem manu.*

6 *Contrarium, quòd etiā interlineatio facta eadem manu non tollat ſuſpicionem falſitatis, tenuerūt plurimi alij.*

7 *Declara, prout ibi.*

8 *Interlineatio nō arguit falſitatem, quando ex præcedentibus, & ſequētibus colligitur verus ſenſus verborum ipſius ſcripturę.*

9 *Item quando vigeret conſuetudo, quòd etiam ſcripturæ priuatæ, in qua interlineatio poſita eſſet, plena fides eſſet adhibenda.*

1 IN propoſito capite ſtatuas regulā, quòd per interlineationem, ſeu vt alij dicunt, per ſuperlinearē ſcripturam, vel (& generalius) per additionem inter vnam, & alteram lineam agitur falſitas ex ipſa ſcriptura, quæ vti ſuſpecta, fidem non facit. Sic præciſè notatur in c. cum Venerabilis, de religioſis domibus, ſub illis verbis.

Inſtrumēto prædicto nullam fidem penitus adhibendā propter ſuperlineatem ſcriptutam. Hoc idem ſequutus eſt per illū text. Goffred. *in ſua Summa tit. de crimine, falſi, nu.* 2. *verſ. item qui ſuperlinearem.* Sic etiam notatur communiter per Scribentes *in d.l. qui teſtamentum, & in l. Paul.* §.1. *ff. eod. ad leg. Cornel. de falſ.* per quæ iura hanc eādem Regulam firmauit Ruin. *conſ.* 15. *nu.* 1. *in* 5. quem poſt plures alios etiam adductos inſequutus eſt Cl. Maſcard. *Concl. ſua* 1260. *nu.* 8. addo Franciſc. Marc. *deciſ. ſua* 699. *nu.* 5. *par.* 1.

Conferunt pro ſupradicta Regula firmanda ſcripta elegantiſſimè per D. Farinac. *d. quæſt. ſua* 153. *par.* 3. *num.* 49.

2 Declaratur autem primò iſthæc Concluſio, vt procedat, quando interlineatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, ſecus in loco non ſubſtantiali, pulchrè Clar. Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2. *Centur.* 2. *Caſu* 187. *nu.* 40. addo Marcum *d. deciſ.* 699. *nu.* 1. & Cl. Farinacium *d. quæſt. & part. num.* 51. *&* 52.

3 Quando autem interlineatio dicatur eſſe in parte ſubſtantiali proſequitur idem. Farinac. *ſub nu.* 53. & nos alibi diximus.

4 Declaratur ſecundò principaliter, vt maximè locum habeat, quando interlineatio ipſa reperitur in loco ſuſpecto, aliàs ſecus eſt. Sic præciſè notatur *in d. cap. cum Venerabilis*, ſequutus eſt Franc. Marcus *in d. deciſ.* 699. *nu.* 2. *verſ. Tertia coniectura*, & poſt plures alios relatos Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153. *nu.* 54. *&* 55. vbi etiam declarat quiſnam locus dicatur ſuſpectus. De qua quidem re nos quoque ſupra diſſeruimus.

5 Declaratur vltimò, vt præcipuè procedat, quando interlineatio ipſa reperitur facta diuerſa manu à corpore ſcripturæ, ſecus quando eadem manu; ſic pręciſè Franc. Marcus *d. deciſ. ſua* 699. *nu.* 2. *verſ. Secunda coniectura*, vbi adducit text. *in* §. *& quod ſapè, in Auth. de triente, & ſemiſſe, col.* 1. & eſt de mente DD. Allegator. ſupra num. . .

6 Contrarium autem, quòd etiam interlineatio facta eadem manu, non tollat ſuſpitionem falſitatis, tenuerunt plurimi alij relati, per Clar. Farinacium, *d. quæſt.* 153. *num.* 57. *&* 58. vbi ſubdit Achill. perſonal. inter ceteros hanc opinionem vti veriorem defendere, ad effectum tamen vt ex tali interlineatione tollatur fides

ipſi ſcripturæ, non ſic ad effectum, vt criminaliter contra ipſummet ſcribentem agi poſſit, id quòd etiam docuit ipſemet Farinac. *d. Concluſ. numero* 62.

7 Intellige tamen hanc poſtremam ſententiã, quando interlineatio ipſa eadem manu facta; appoſita eſt in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, ad tradita, *ſupra num.* ...

Fallit autem hæc eadem principalis varijs quoque modis.

8 Primus quidem eſt, quando ex præcedentibus, & ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum ipſius ſcripturæ, tunc enim interlineatio non arguit falſitatem, nec etiam eiuſdemmet ſcripturæ fidem minuit; ſic præciſè inter alios Cl. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 59. & ſupra tetigimus in materia cancellationis.

9 Secundus modus principalis eſt, quando in contrariũ vigeret conſuetudo, quòd etiam ſcripturæ priuatæ, in qua interlineatio poſita eſſet, plena fides eſſet adhibenda. Sic præciſè Farinacius, *d. queſt. nu.* 61. & nos ſupra tetigimus in materia Apoſtillæ, & additionis dubitatione numero, necnon cancellationis, dubitatione... numero.... & hæc ſatis.

De præſumptione Falſitatis oriente ex abraſione ſcripturę priuatæ.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio quarta.

SVMMARIVM.

1 *Abraſio reperta in ſcriptura priuata falſitatem arguit, & per conſequens ipſi fidem adimit.*
2 *Et eſt veriſſima Concluſio, & nu.* 3.
4 *Amplia: nam dicta ſcriptura priuata nihil penitus probat.*
5 *Item dicta præſumptio, & ſuſpicio falſi ipſo iure falſam ſcripturam reddit.*
6 *Amplia, vt iſta præſumptio falſi habeatur etiam pro plena probatione, quoad condemnationem.*
7 *Contrarium multi.*
8 *Concilia.*
9 *Abraſio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, etiam quòd ſit tenuis, & ſubtilis, & talis, vt diſcerni non poſſit, niſi ad ſolem eleuata, & interpoſita.*
10 *Abraſio in ſcriptura priuata falſitatẽ non arguit, quando non adeſt in loco ſubſtantiali, & ſuſpecto.*
11 *Abraſio quando dicatur facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto. Vide remiſſiuè, & docet Author ſub numero* 12.
13 *Raſura modica etiam vnius ſyllabæ, falſitatem arguit, quãdo per eam mutatur ſenſus uerborum, reperiturq; facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto.*
14 *Raſura in ſcriptura priuata falſitatem non arguit, quando ex præcedentibus, vel ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum, & quòd ſic, vt raſum & cancellatum eſt, ſcriptura debet ſtare.*
15 *Ratio, & nu.* 16. *&* 17. *necnon nu.* 18.
19 *Abraſio falſitatem arguit, quando reperitur facta in aliqua parte alicuius ſcripturæ, ſecus ſi tota charta fuiſſet raſa, & ſuper ea fuiſſet extenſa alia ſcriptura.*
20 *Si ſcriptura raſa reperiatur penes aduerſarium, & Iudex eum cogat ad ipſam edendam in iudicio, quamuis ſit abraſa in parte ſubſtantiali, tamen non vitiatur, nec falſa redditur contra me, & in mei præiudicium; immo ei præſtatur fides in omnibus, in quibus ex illa poteſt ſummi ſenſus.*
21 *Ratio.*
22 *Scriptura abraſa falſitatem non arguit, quando aliunde corroborari poteſt.*
23 *Item quando per aliquam aliam ſcripturam appareret illam abraſam eſſe bene factam.*
24 *Contrarium multi.*
25 *Prior opinio retinetur.*
26 *Concorda, & num.* 27.
28 *Scriptura abraſa falſitatem arguit, quando abraſio talis eſt, vt id, quòd prius ſcriptum erat, intelligi nequeat, ſecus quando raſura non obſtante poteſt legi quòd prius erat ſcriptum.*
29 *Opinio Authoris contra iſtud Axioma.*
30 *Scriptura abraſa falſitatem minimè arguit, quando adeſſet conſuetudo, quòd & ipſi ſcripturæ raſæ adhibenda eſſet fides.*
31 *Scriptura abraſa falſitatem arguit, quando ciuiliter agitur, ſecus ſi criminaliter.*
32 *Scriptura abraſa in multis alijs caſibus falſitatem non arguit, de quibus remiſſiuè per Maſcard. & Farinac.*

1 ABraſionem repertam in ſcriptura priuata, falſitatem arguere, ac per conſequens illi tanquam ſuſpectæ fidem adimere, cõmuni omnium Scribentium voto receptum eſt. Sic præciſè notatur *in c. inter dilectos, §. inſtrumentum, extra de fide inſtrument. & in l. Paul. §. 1. ff. eod. ad leg. Cornel. de falſ.* & in terminus de epiſtola raſa, quæ quidem eſt ſpecies ſcripturæ priuatæ, docuit Franc. Marcus, *deciſ.* 151. *nu.* 1. *par.* 1. *&* 613. *nu.* 1. *in ſecunda*, in ſpecie autem, de ſcriptura priuata in genere, tradit Cl. Menoch. *lib.* 1. *præſumpt. q.* 99. *nu.* 20. In terminis libri mercatorũ, hoc idem ſequutus eſt d. Octau. Vulpel. *conſil. ſuo* 48. *per totum.*

2 Et hęc quidem eſt veriſſima Concluſio, pro qua etiam facit, nã falſitas committitur quoque abradendo, & delendo verum, *d. c. inter dilectos*, & ſequitur Vulpel. *d. conſ.* 48. *nu.* 8. *ferè in fine.*

3 Conferunt mirum in modũ ſcripta per Cl. Maſcard. *Conel. ſua* 1260. *nu.* 1. & d. Farinac. *d. quæſt.* 153. *par.* 4. *nu.* 63. vbi generalem firmant regulã, quòd abraſio reperta in aliqua ſcriptura falſitatem arguit, illiq; tanquam ſuſpectæ fidem detrahit, eos conſulas.

4 Ampliatur primò iſthæc concluſio, vt adeò procedat, vt huiuſmodi ſcriptura, in qua talis abraſio reperitur, nihil penitus probet. Sic in ſimili poſt infinitos relatos docuit Cl. Maſcard. *d. Conel.* 1260. *nu.* 2. *&* 3. vbi ſubdit hoc eo magis procedere, quãdo raſura eſt facta per eum, qui vtitur ipſamet ſcriptura raſa.

Amplia-

Digitized by Google

5 Ampliatur ſecundò, nam iſthæc præſumptio, & ſuſpitio falſi ipſo iure falſam ſcripturam reddit. Sic in ſimili docuit quoque Dominus Maſcardus poſt quamplures concordantes adductos *dicta Concluſione* 1260. *numero* 4. Sequutus eſt Clar. Farinac. *præcitato numero* 8. *in fine*.

6 Ampliatur tertiò, vt iſta præſumptio, & ſuſpitio falſi habeatur etiam pro plena probatione quoad condemnationem. Sic præciſè notatur *in l. iubemus, C. de probationibus*. Sequuti ſunt infiniti relati per Do. Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. *num.* 5.

7 Contrarium autem ſenſerũt plurimi alij relati per eumdem Do. Maſcard. *dicta Concl. nu.* 6.

8 Concilia has diſſidentes inter ſe DD. opiniones, vt iſta ſecunda procedat, quando tractaretur in iudicio criminali, & criminaliter, & de puniendo ipſo ſcriptore de falſo. Prima autem, quando ciuiliter ageretur ad derogãdum tantummodo fidei ipſiuſmet ſcripturę, tunc .n. nullo pacto eſſet locus pęnæ ordinariæ impoſitæ pro crimine falſi. Sic in ſimile diſtinxit Cl. Decianus poſt alios *conſil. ſuo* 91. *num.* 9. *in tertio.* & ſequutus eſt D. Maſcard. *d. Concluſione* 1260. *numero* 7.

9 Ampliatur quartò, vt dicta abraſio falſitatẽ arguat, etiam quòd ſit tenuis, & ſubtilis, & talis, vt diſcerni non poſſit: niſi ad Solem eleuata, & interpoſita. Sic præciſè poſt infinitos relatos docuit in ſimili Cl. Farin. *d. quæſt.* 153. *nu.* 68. Hic obiter nota, raſuram deprehendi ſolere ex eleuatione chartæ in Solem, ac interpoſitione inter Solem & oculos, pulchrè poſt alios Sola *in conſuetud. Sabaudiæ, pag.* 280. *num.* 8.

Hęc tamen concluſio non vſquequaque locum habet, ſed aliquas limitationes recipit.

10 Limitatur enim Primò, ſi raſura non ſit in loco ſubſtantiali, & ſuſpecto; optimus eſt text. de hoc, & ibi notant Canoniſtæ, *in c. ex litteris de fide inſtrumentorum*; vbi Alexander III. Pontifex Maximus reſcripſit, quòd per raſuram factam in ſimplici narratione facti, ſcriptura nõ vitiatur; Sequutus eſt hanc eamdem limitationem inter cęteros Cl. D. Maſcard. *Concluſione ſua* 740. *num.* 43. *&* 1260. *num.* 9. Addo Iuriſprudentum Monarcham D. Farinacium *d. Concl.* 153. *num.* 71. *cum pluribus ſequentibus*, vbi de vtroque loco tàm ſubſtantiali, quàm ſuſpecto, omnium, quotquot ſcripſerint, latiſſimè, ac elegantiſſimè.

11 Quandò autem abraſio dicatur facta in parte ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, & quando non; item quando dicatur facta in loco ſuſpecto, vel non, ſuperius loco ſuo ſatis abundè docuimus. Nunc autem adeas D. Farinacium *d. Concl.* 153. *numero* 75. *&* 80. vbi de hoc latiori folio diſceptatur.

12 Adde tu in præſentiarũ in hac materia. Sic exemplificari poſſe tenore cuiuſdam ſcripturæ priuatæ cautum legimus, quòd Męuius vendidit Seio 11. perticas terræ, ſed illud 11. erat ſcriptum in loco abraſo, vbi poterat per prius eſſe ſcriptũ 10. vel 100. hoc caſu iſthęc ſcriptura in loco abraſo ſuſpecta eſt, quia eſt in loco ſubſtantiali *ad leg. triticum, de verbor. obligationibus*.

Idem iuris, ſi in ipſamet ſcriptura dicatur, quòd Męuius promiſit cẽtum Caio ex cauſa depoſiti, & illud verbum depoſiti adſit ſcriptũ in loco abraſo, vbi per prius poterat eſſe ſcriptũ Mutui, vel Commodati, nam ex his variatur effectus, & ideò officit ipſi ſcripturæ, nimirum, quia ponitur pro ſubſtantia in obligationibus, & in contractibus, vt notatur ſingulariter *in l. iuriſgentium §. quòd ferè, de pactis*.

13 Ampliatur iſta limitatio, vt etiam raſura modica, & vnius ſillabæ, necnon paucarum litterarum falſitatem inducat, quando per eam mutatur ſenſus verborum, reperiturq; facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto. aliter ſecus. ſic præciſè poſt quamplures concordantes adductos tradidit Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153. *nu.* 69. Addo Maſcard. *d. Concl.* 1260. *num.* 10. vbi certã proponit Concluſionem, quòd modica raſura non vitiat ſcripturam.

14 Coarctatur ſecundò principaliter, quando ex præcedentibus, vel ſequẽtibus colligitur verus ſenſus verborum, & quòd ſic, vt raſum, & cancellatum eſt, ſcriptura debet ſtare: nã tunc ipſamet raſura falſitatem non arguit, nec vitiat ſcripturam; ſic præciſè notatur *in c. cum venerabilis, de religioſ. domibus*, ſequutus eſt poſt infinitos propè deductos Cl. Farinac. *d. Concluſ.* 153. *num.* 82.

15 Ratio autem huiuſce limitationis ea poteſt eſſe: nam ſi quando aliquid ommittitur, illud ſuppletur, & habetur pro poſito, ſi ex pręcedentibus, & ſubſequentibus benè percipitur quòd omiſſum fuit; *ad leg. verbum volo, C. de fideicomm. & l. cum pater, §. cum imperfecta, de leg.* 2. multo magis poteſt ſuppleri, & coadiuuari id, quòd aliquo modo eſt cancellatum, ſeu abraſum.

16 Addo Cl. D. Maſcard. hanc eamdem limitationem inſectãtẽ *Concluſione ſua præcitata* 1260. *num.* 11. 20. *&* 21. vbi ampliat hoc adeò verum eſſe, vt etiamſi per alias ſcripturas pars abraſa declarari poſſit, quidq; in ea ſcriptum fuerit ex eis conijci, ipſamet ſcriptura nullo modo vitietur, falſaq; reddatur, ibiq; de hoc plures concordantes deducit.

17 Adnectendus quoque Cl. Dom. Menoch. *de Arbitr. præcitato cap.* 187. *num.* 41. vbi dicit, ꝙ abraſio non vitiat ſcripturam, ſi ſenſus rectus ipſius percipi poteſt, & ideò hoc arbitrio iudicis relinquẽdum eſſe, qui ex qualitate abraſionis, & interlineationis id dijudicare poterit.

18 Confert hic etiam mirum in modũ pulchra concl. Doctorũ volentium, quòd raſura falſitatem arguat, quando ex ea mutatur ſubſtantia orationis, & ſenſus verborum, aliter ſecus, quã quidem concluſionem poſt quamplures relatos firmauit Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153. *nu.* 83. Addo Viuium *deciſ. ſua* 81. *num.* 4. vbi etiam docet nõ ſufficere, quòd ex raſura cuiuslibet animus

in du-

in dubitationem inducatur, niſi fuerit animus ſapientis.

19 Limitatur tertio principaliter, vt abraſio arguat falſitatem, quando reperitur facta in aliqua parte alicuius ſcripturæ, ſecùs ſi tota charta fuiſſet raſa, & ſuper ea fuiſſet extenſa alia ſcriptura; ſic eleganter docuit in ſimili Clariſs. Farinac. *præcitata quæſtione, numero* 84.

20 Fallit quarto, ſupradicta Regula principalis, ſi ipſamet ſcriptura reperiatur penes aduerſarium, & iudex eum cogat ad ipſam edendam in iudicio, quamuis enim eo caſu ſcriptura ſit abraſa in parte ſubſtantiali, tamen nõ vitiatur, nec falſa redditur contra me, & in mei præiudiciũ; immo ei pręſtatur fides in omnibus, in quibus ex illa poteſt ſumi ſenſus, præſumitur enim aduerſarium dolo abraſiſſe.

21 Nec mirum: Abraſio enim ſemper præſumitur facta ab eo, penes quem ipſa ſcriptura reperitur, ſic eleganter tradidit inter alios Cl. Maſcard. *d. Concluſione* 1260. *num.* 22. *&* 23. Sequutus eſt poſt infinitos cõcordantes adductos magni nominis I. C. D. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 86. *&* 87. vbi declarat in ſimili hoc procedere, dummodo abraſio tendat ad fauorem eius, penes quem reperitur ipſa ſcriptura, aliàs ſecus.

22 Coarctatur quinto principaliter, vt locũ non habeat, quando ſcriptura ipſamet priuata, in qua abraſio reperiretur, aliundè corroborari poſſet, vt putà per viuam vocem teſtium, illud, quòd abraſum eſt, comprobantium, tũc enim abraſio non vitiaret ipſam ſcripturam, nec falſitatem argueret.

23 Idem iuris eſſet, quando per aliquam aliam ſcripturam publicam, vel priuatam appareret illam raſam eſſe benè factam, vel illius veritas detegeretur, tunc enim ſcripturæ illi raſæ fides non diminueretur; ſic eleganter quamplurimi relati per Cl. Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. *numero* 11. *&* 21. & per D. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 90. vbi omnium pulcherrimè; Addo P. Aemil. Verald. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ* 3. *par.* 2. *nu.* 9. vbi ſubdit etiam hoc caſu depoſitionẽ vnius teſtis ſufficere.

24 Et licet contrarium nonnulli per eoſdẽ Maſcard. & Farinac. *ſub numero ſequenti* deducti, verius eſſe opinentur, attamen à priori ſententia
25 vti veriori, ac Communiori minimè recedendum iudico, fauore enim publico introductũ, & conſtitutum eſt, vt diuerſæ probationes iungãtur, vt veritas facilius eluceſcat, vt dicit Bal. poſt Dynum *in l. ſpadonem, §. qui iure, ff. de excuſat. tutorum.*

26 Adde, (vt nil intactum relinquam) poſteriorem hanc ſentẽtiam locum habere poſſe in caſu, in quo ſummaria cognitio requireretur, eo enim caſu ſecundum aliquos, ſcriptura raſa nõ poteſt comprobari viua voce teſtium, etſi diſſentiat Achil. Perſonalis, & alij per D. Farinacium relati *d. quæſt.* 153. *num.* 93. priorem autem procedere in cauſa ordinaria, in qua non pro-
27 ceditur ſummariè, ſed D. Iudex cauſæ cognitionem adhibet; ſic eleganter colligitur ex ſcriptis per D. Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. *num.* 13. per Cattell. Cottam *in ſuis Memorabilibus in verſic. Inſtrumentum raſum*, & per Illuſtrem Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 92. eos conſulas.

28 Limitatur ſexto principaliter, vt tunc demũ abraſio arguat falſitatem, & tollat fidem ſcripturæ priuatæ, quando abraſio eſt talis, vt id, quòd prius ſcriptum erat, intelligi nequeat, ſecus quando raſura non obſtante poteſt legi, ꝙ prius erat ſcriptum. Sic in præciſis terminis ſcripturæ priuatæ eleganter conſuluit Crauet. *conſ.* 73. *num.* 15. Addo Baiard. *in additionibus ad Clarũ in §. falſum, num.* 200. vbi nonnullos alios cõcordantes deducit.

29 Verum quomodo hæc limitatio locum habere poſſit, non intelligo. Si enim quod ſcriptum eſt, legi poteſt, vtique nõ poteſt dici propriè abraſum; ſi verò legi poteſt ex eo, quòd ſuper abraſione aliquid ſcriptum fuerit, & tũc aut illud eſt ſcriptum eadẽ manu, aut diuerſa. Si primò, tunc ſcriptura redditur ſuſpecta, ad tradita per Bald. & alios, *in lege finali, C. de edicto Diui Adr. toll.* Si verò diuerſa manu, tunc prorſus falſa. Videndus Clar. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 64. vbi latè.

Conferunt mirũ in modũ ſcripta per D. Bertazzol. *in conſil. ſuo criminali* 543. *num.* 7. *&* 8. vbi conſuluit, quod abraſio eo magis arguit falſitatem, quãdo ſuper litteris raſis aliquid aliud eſt ſcriptum: ideo conſidera, & iſte quoque fuit ſenſus Clar. Farinac. in hoc propoſito *præcitata quæſt. num.* 95.

30 Fallit ſeptimo ſupradicta regula principalis, quando in contrarium adeſſet conſuetudo, quòd & ipſi ſcripturæ raſæ adhibenda eſſet fides, ſic eleganter Cl. Farinac. *d. quæſtio. num.* 99. & nos aliàs docuimus.

31 Coarctatur octauò, ac poſtremò, vt ex abraſione oriatur ſuſpicio falſitatis, quando ciuiliter agitur, & ſic ad tollendã fidem ipſi ſcripturæ, ſecus ſi criminaliter, prout dixi *ſupra num.* .... ideò hic non repeto. Sic quoque animaduertit D. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 100.

32 Nonnullas alias limitationes ad ſupradictã Regulã elicere poteris ex ſcriptis per Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. & ex Cl. Farinac. *d. quæſtione* 153. *præcitata parte* 4. ipſos conſulas. Sat enim nobis potiores, & ad rem magis pertinẽtes retuliſſe.

De præſumptione falſitatis oriente ex diuerſitate manus in ſcriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS Dubitatio quinta.

SVMMARIVM.

1 *Diuerſitas manus in ſcriptura priuata falſitatem arguit, & num.* 2.

Fallit

Digitized by Google

3 *Fallit iſthæc regula, quãdo talis manus diuerſitas perueniret, vel ex mutatione calami, vel ex mutatione atramenti.*

4 *Item, quando proueniret propter mutationem ſtatus perſonæ ipſius ſcribentis.*

5 *Item, quando ipſemet ſcribens in ſubſcriptione fidem faceret ſcripturam illam fuiſſe diuerſorum manibus confectam.*

6 *Sola diuerſitas manus, litterarum, ſeu characterum, non reddit adeò ſuſpectam ſcripturam, vt illi fides aliqua adhibenda non ſit, niſi alia concurrant adminicula.*

7 *Comparatio litterarum non probat diuerſitatem manus quoad effectum condẽnandi in criminalibus, & nu. 8. necnon num. 9.*

10 *Qualiter ſcriptura eadẽ manu, vel diuerſa ſcripta probetur docet Cardin. Tuſcus.*

Proſequendo alias falſitatis præſumptiones, ex quibus quidem ſcriptura priuata de falſo vti ſuſpecta redargui poteſt; ea potiſſimum ſuccedit præſumptio, quæ ex manus diuerſitate elicitur, in qua

1 REgulam conſtituo affirmatiuam, quòd ſcilicet diuerſitas manus in ipſa ſcriptura priuata falſitatem arguit; ſic præciſè Gloſ. loquens in terminis ſcripturæ priuatæ (loquitur enim de epiſtola, quæ eſt illius ſpecies) *in c. in memoriã, in verbo falſam, verſ.* Item dicitur falſa, quæ habet ſubſcriptiones *diſtinctione* 19. vbi etiam Præpoſitus *num.* 9. Sequutus eſt Cl. Menoch. *conſil. ſuo* 199. *num. 7. verſic. tertio*, vbi conſuluit in terminis apochæ priuatæ cuiuſdã matrimonij, id quòd etiam repetijt *de præſumptionibus lib. 5. præſumptione* 20. *num.* 18. vbi loquitur, quando characteres ſunt inſoliti, & diuerſi ab ijs, quibus vti ſolet ſcriptor illius apochæ, de cuius falſitate agitur.

2 Conferunt mirũ in modum tradita per Cl. Farinacium *dicta quæſtione* 153. *parte 6. num.* 112. quem conſulas.

Limitatur autem iſthæc Communis, ac ab omnibus recepta Concluſio varijs modis.

3 Primus quidem, ac principalis eſt, quãdo talis manus diuerſitas foret cauſata, vel ex mutatione calami, vel ex mutatione atramenti: ita *gloſ. in d. c. in memoriam, in loco præcitato*, Sequutus eſt in ſimili poſt infinitos relatos Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 114.

4 Limitatur ſecundo principaliter, quando diuerſitas manus proueniret propter mutationẽ ſtatus perſonæ ipſius ſcribentis; ſcimus enim, quòd non ita ſcribit ſenex, ſicut iuuenis, & robuſtus, & quòd ita non ſcribit languens, & tremens, Sicut ſanus, & fortis: ſic poſt Hoſtienſ. docuit eleganter Cl. Farinac. *d. quæſtione, nu.* 115.

5 Coarctatur tertio, quando ipſemet ſcribens in ſubſcriptione fidem faceret ſcripturam illã fuiſſe diuerſorum manibus confectam; ſic pulchrè animaduertit poſt plures relatos idem D. Farinac. *num.* 116. *præcitata quæſtione.*

6 Fallit quarto, quia ſola diuerſitas manus, litterarum, ſeu characterum, non reddit adeò ſuſpectam ſcripturam, vt illi fides aliqua adhibenda non ſit, niſi alia concurrant adminicula: ſic clarè colligitur ex ſcriptis per Cl. Maſcard. qui ſic diſtinguendo contrarias opiniones concordat. *Concluſione ſua* 740. *num.* 20. Sequutus eſt Dominus meus Farinac. *d. Concluſ. num.* 117.

7 Fallit quinto & vltimo principaliter, quia ad effectum condemnandi in criminalibus, cõparatio litterarum non probat diuerſitatẽ manus: quia ſepiſſimè fallax eſt, cum multi reperiantur, qui alienas manus imitari ſolẽt, & quãdoque (vt ſupra dixi) mutatio calami, vel atramenti, ætas, ſeu infirmitas, diuerſitatem manus inducat, & proptereà in hoc peritorum iudicio non cõcludat de neceſſitate, ſed de credulitate, & veriſimilitudine: immo de ſe ſola adminiculis minimè concurrentibus, nec etiam faciet indicium ad torturam; ſic præciſè poſt Ripam, Curtium, Crauet. Decium, Frãciſc. Marc. Vulpell. Maſcard. Baiard. ac alios, docuit eleganter Cl. D. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 18.

8 Conferunt mirum in modum ſcripta per D. Maſcard. *Concl. ſua* 740. *nu.* 10. *cum ſeq.* vbi propoſita difficultate, an falſitas probetur per comparationem litterarum, arguit pro, & contra; & deinde diſtinguit, vt opinio affirmatiua procedat, quando agitur ciuiliter, ſecunda autẽ, quando agitur criminaliter.

9 Conferunt quoque maximopere ſcripta per nos, *ſupra lib. 2. tit. de apocha manu debitoris conſcripta, num.* 108. *cum pluribus ſequentibus*, ea lector conſulat.

10 Qualiter autem ſcriptura eadem manu, vel diuerſa ſcripta probetur. pulchrè docet Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 86. *in littera S.*

De præſumptione falſitatis oriente ex contrarietate, & repugnantia ſcripturarum priuatarum.

QVAESTIO. VI. PRINCIPALIS

Dubitatio ſexta.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas arguitur ex contrarietate, ſeu repugnantia apparente in eadem ſcriptura, aut etiam inter vnam, & alteram, & num. 2.*

3 *De Materia Scripturarum Contradictoriarum, ſeu inter ſe repugnantium, videndus Alexander Trentacinquius variarum reſolutionum.*

1 IN propoſita difficultate ſtatuẽda eſt Regula, vt falſitas maximè arguatur ex contrarietate, ſeu repugnantia apparẽte in eadem ſcriptura, aut etiam inter vnã, & alteram. Sic præciſè, *gloſ. in d. cap. in memoriam,*

in

Digitized by Google

in verſic. falſum, in verſic. item dicitur falſa, 3l tertio, diſtinct. 19. & notatur in l. ſcriptura, C. de fide inſtrument. Sequutus eſt in præciſis terminis ſcripturæ priuatæ Clar. Menoch. *conſ. ſuo 199. num. 16.* Addo Grammatic. *conſil. ſuo 24. nu. 4. & ſequentibus*, vbi docuit, quòd ſtante diuerſitate, ſeu contrarietate ſcripturarum, præſumitur falſitas, & per vnam ſcripturam eſt derogatum fidei alterius, & neutri creditur, & quod reuera neutri credetur, textus eſt apertiſſimus *in d. l. ſcripturæ.*

a Conferunt mirum in modum ſcripta in ſimili de inſtrumento publico per Iuriſtarũ Monarcham D. Farinacium. *d. quæſtione 153. parte 7. num. 121. & 122. cum ſequentibus*, cum Lector cõſulat adeundus quoque D. Cephal. *conſ. ſuo 287. num. 12. & 13.* vbi conſiderat in ſimili, q quando vnus teſtis contradicit alteri, nemini eſt credendum, ad not. per Canoniſt. *in cap. noſtra, extra, de teſtibus*, Adijciendus etiam D. Menoch. *lib. 5. præſumptione 20. num. 24.* vbi nonnullos cõcordantes deducit.

Et hæc breuiter tetigiſſe ſat ſit. De materia autem ſcripturarum cõtradictoriarum, ſiue inter ſe repugnantium, & tam ab eadem parte, q̃ à diuerſis productarum, an ſcilicet, & quando probent, omnium exactiſſimè diſceptat inter ceteros nouiſſimè D. Alexander Trẽtacinquius *Variarum reſolutionum lib. 2. tit. de fide inſtrumentorum, reſolutione 5. per totam.* Vide per eum, videndi quoque Communiter ſcribentes *in d. l. ſcriptura, C. de fide inſtrumentorum.*

De Pluribus alijs, ac diuerſis præſumptionibus falſitatis reſultantibus ex ſcriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS

Dubitatio ſeptima.

S V M M A R I V M.

1 *Præſumptio falſitatis oritur ex ſcriptura priuata; ex mala qualitate ipſius ſcribentis, ac producentis ſcripturam, de cuius falſitate agitur.*
2 *Eſt bene verum, quòd vltra malam qualitatem ipſius ſcribentis requiritur etiam vitium viſibile in ipſamet ſcriptura, & num. 3.*
4 *Falſitatis ſuſpicio oritur in ſcriptura priuata ex diuerſitate atramenti.*
5 *Item quando reperitur conſcripta diuerſa manu.*
6 *Nonnulli opinati ſunt diuerſitatem atramenti inducere dumtaxat leuem falſitatis præſumptionem in ipſa ſcriptura priuata.*
7 *Opinio Authoris.*
8 *Falſitatis ſuſpicio oritur ex diuerſitate ſtyli, & nu. 11.*
9 *Exemplum, & num. 10.*
12 *Opinio Authoris circa dictum axioma.*
13 *Diſſimilitudo, & varietas dictaminis, falſitaẽ arguit in ſcriptura priuata.*
14 *Oritur præſumptio falſitatis ex actu, ſiue modo inſolito, ſiue ex appoſitione Clauſulę non conſueta.*
15 *Quanam autem dicantur Clauſulæ inſolitæ, videndus Maſcard. remiſſiuè.*
16 *Item oritur ex Clauſula non habente rectam, aut perfectam conſtructionem.*
17 *Vel quando in ipſa ſcriptura priuata adeſſet falſa Grãmatica, vel Latinitas, quòd declara, vt ibi.*
18 *Latinitas falſa an, & quãdo vitiet diſpoſitionẽ? adeundus Card. Tuſcus.*
19 *Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex diuerſitate Papyri, ſeu charta, & ſigni, & num. 20.*
21 *Opinio Authoris circa iſtud Axioma.*
22 *Oritur falſitatis coniectura ex eo, quòd in vno libro plures reperiantur quinterni ligati, quorum vnus non ſit ſimilis alteri, & num. 23.*
24 *Oritur falſitatis præſumptio, ſi in charta recenti reperiatur ſcripta apocha aliqua antiqua, & conſtaret, quòd tempore, quo ipſamet apocha confecta fuit, chartæ illius ſpeciei non fabricaretur, & è conuerſo.*
25 *Hæc ſola præſumptio, quòd recens ſcriptura reperiatur in charta antiqua ex Communiori non concludit falſitatem Ratio ibidem.*
26 *Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex inuerisimilitudine.*
27 *Oritur, quoque dicta præſumptio, quando deficiente ſpacio in charta, carmina reſtricta reperiuntur, cũ à principio potuiſſent latiori ſpacio ſcribi.*
28 *Exemplum.*
29 *Item oritur dicta præſumptio, quando in ſcriptura priuata de recenti ſtipulatione vallata conteſtes in ipſa nominati ex hac vita ſubtracti reperiuntur.*
30 *Oritur quoque dicta præſumptio ex tarditate in producendo ipſam ſcripturam priuatam, & num. 31.*
32 *Et eſt veriſſima Concluſ. quidquid dixerit D. Surdus.*
33 *Item oritur dicta præſumptio, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, reperitur inciſa.*
34 *Idem iuris, quando nota ſubſtantialis præpoſitus eſt.*
35 *Item, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, eſt immunda, maculata, & vituperata, & num. 36.*
37 *Hæc tamen Regula, recipit tres declarationes, de quibus & num. 38. & 39.*
40 *Item oritur dicta falſitatis præſumptio, quando dicta ſcriptura priuata facta eſt ſine debita ſollemnitate.*
41 *Item oritur dicta præſumptio, quando quis aſſerit in iudicio, ſe nolle vti ipſamet ſcriptura priuata ea de re confecta, ſed in eadem contenta velle comprobare teſtibus.*
42 *Oritur pariter, quando ex pluribus teſtibus in ipſamet ſcriptura deſcriptis, aliqui tantũ producerentur examinandi.*
43 *Oritur etiam dicta ſuſpicia falſitatis ex immodica diligentia, & ſolicita cura, quòd ſcriptura ipſa priuata admittatur, & recipiatur.*
44 *Item emanat dicta præſumptio, quando Pamphilus puta in chirographo aſſeruit pecuniã fuiſſe à Mænio debitore datam Sempronio creditori, & ab ipſomet Sempronio receptam, vel è contra, & tamen verè coram ipſo pecunia non adfuit.*
45 *Notarius, qui in inſtrumento teſtatur pecuniam numeratam, quæ numerata non fuit, an de falſo puniri poſſit? vide Farinacium remiſſiuè.*

Oritur

Digitized by Google

46 *Oritur quoque dicta præſumptio, quando is, qui produxit ipſam ſcripturam, fuit ſæpius interrogatus, an eadem vti vellet, & is reſponderit ſemper ſubobſcurè, & dubitatiuè.*

47 *Item, quando ipſamet ſcriptura continet renunciationẽ immenſi iuris, & aliqua cauſa ipſius renunciationis minus vera fuit narrata.*

48 *Oritur etiam præſumptio falſitatis ex qualitate perſonæ contrahentis, quæ cognoſci non potuit tempore celebrati contractus, cuius eſſet ætatis, & qualitatis.*

49 *Item, quando ipſamet ſcriptura fuit clam, & in loco abdito, & obſcuro confecta.*

50 *Item oritur, quando ille, qui per ſcripturam aliquam priuatam ius ſuum renunciauit, ſtetit ſemper in poſſeſſione eiuſdemmet iuris renunciati, donec vixit.*

51 *Oritur quoque dicta præſumptio, quando conſtat eum, qui aſſeritur falſificaſſe ſcripturam illam priuatam, de qua eſt contentio, perquiſiuiſſe antea ſcripturã illi ſimilem, vt forte inde exemplum ſumeret.*

52 *Item emanat, quando ſcriptura ipſa fuit confecta inter ignotos.*

53 *Item quando falſa cauſa fuit in ipſamet ſcriptura priuata expreſſa.*

54 *Pariter dicta præſumptio falſitatis oritur, quando quis ſcripturam aliquam priuatam, quæ intereſſe commune ſeu alienum complectatur, celat, atque occultat, & num. 55.*

56 *Item oritur, quando quis exhibet libros, & codices rationum mancos, & mutilatos.*

57 *Aliæ coniecturæ falſitatis referuntur per Barbatiam, Menoch. Peregr. & Card. Tuſcum remiſſiuè.*

58 *Sola ſuſpicio falſi an habeatur pro falſitate in ipſo crimine falſi? videndi Doctores remiſſiuè.*

59 *Supradictæ falſitatis præſumptiones ex quibuſnam cauſis extenuari poſſent, videndi Menochius, & Farinacius.*

Proſequendo alias falſitatis præſumptiones, quæ quidem ex ſcriptura merè priuata reſultare poſſunt.

1 PRima ſuccedit generalis illa præſumptio, quæ oritur ex mala qualitate ipſius ſcribentis, ac producẽtis ſcripturam, de cuius falſitate agitur, præſertim ſi aliàs fuerit ſolitus falſum ſcribere, ſeu falſas ſcripturas producere, & ſit ſuſpectus de alijs falſitatibus. Sic præcisè præſumptionem iſtam probauerunt infiniti, quos pulchro quidem ordine retulit, ac ſequutus eſt Cl. D. meus Farinac. *d. quæſt.* 283. *parte* 11. *num.* 146. & 147. vbi docet, quod falſitatis præſumptio ècontra repellitur, quando inquiſitus eſt bonæ conditionis, & famæ; ibiq; circa hoc latiſſimè inſiſtit.

2 Aduerte tamen, quia ad hoc vt ſcriptura ipſa priuata reddatur ſuſpecta ex mala qualitate perſonæ, eam producentis, vide etiam requiri vitium viſibile in ipſamet ſcriptura, ad tradita in ſimili per Baiard. *in additionibus ad Clar. in d. §. falſum, num.* 113.

3 Et quod ſcriptura non reddatur ſuſpecta ex eo, quòd perſona ipſius ſcriptoris, vel producentis illã, ſit ſolita facere, vel producere alias ſcripturas ſuſpectas, vel falſas, niſi appareant aliqua alia vitia, vel ſuſpiciones, poſt Albericũ tradidit idem Dom. Farinacius *dicta quæſtione num.* 148.

4 Secunda ſuccedit præſumptio falſitatis ea, quæ ex diuerſitate atramenti colligitur, ſecundum gl. *in c. in memoriã, in verbo, falſam, in verſ. item dicitur falſa, diſtinct.* 19. Sequutus eſt in præcisis terminis ſcripturæ priuatæ Cl. Menoch. *d. conſ.* 199. *num.* 8. Addo in ſimili Cl. D. Farinacium *d. quæſtione* 153. *num.* 155. vbi infinitos propemodum concordantes deducit, & Illuſtriſſimũ Card. Tuſc, *Concluſione infra citanda* 44. *num.* 29.

5 Idem iuris eſſe concludito, quando ipſamet ſcriptura diuerſa manu reperitur conſcripta; tunc enim redditur ſuſpecta. pulchrè Cardin. Tuſcus *Concluſ. ſua* 44. *num.* 10. *in littera F.*

6 Nota tamẽ aliquos opinatos eſſe, diuerſitatem ipſius atramenti inducere dumtaxat leuẽ falſitatis præſumptionem; huiuſq; opinionis extitere Socin. & Pariſ. relati per Farinacium *d. quæſt. num.* 156.

7 Sed tu dicas, quòd an leuis, an probabilis oriatur ſuſpicio, multum eſſe arbitrio iudicis tribuendũ. Sic eleganter Cl. Menoch. *de Arbitrarijs, lib.* 2. *Cent.* 2. *Caſu* 187. *num.* 36. & 38. *in fine*; & ſequutus eſt D. Farinac. *d. quæſtione* 153. *num.* 157. & 158. vbi ſubdit aduertẽdum eſſe, quòd poteſt diuerſitas atramenti quandoque apparere propter mutationem calami, ſeu atramenti, quæ ſi probetur, tollitur ſuſpicio inde reſultãs. allegat gl. *in d. cap. in memoriam, in verſic. falſam, in verſic. item dicitur falſa*, & Præpoſitũ *ibi*, ac alios. eum conſulas.

8 Tertia falſitatis præſumptio principalis eſt illa, ꝙ oritur ex diuerſitate ſtyli, varietas enim ſtyli falſitatem vtique arguit, ſic præcisè in terminis ſcripturæ priuatæ docuit eleganter Clar. Menoch. *conſil. ſuo* 199. *num.* 7. *cum duobus ſeqq.*

9 Exemplum autem de facili poteſt eſſe. Conſueuit quidam putà Hieronymus ſemper ſubſcribere nomen ſuum cum aſpiratione illa; in quadam autem apocha appoſitũ eſt ipſius nomen abſque illa aſpiratione, autumãt communiter DD. in hoc caſu, apocham illam de falſo redargui poſſe, propter diuerſitatẽ illam ſtyli. Sic eleganter in his præciſis terminis Hieronymi pro inualiditate, ſeu falſitate publici teſtamenti, quòd magis eſt, reſpondit D. Socinus iunior, *conſil. ſuo* 189. *num.* 56. & 57. *in ſecundo*, quem ſequutus eſt Cl. Menoch. *d. conſil.* 199. *num.* 10. & *lib.* 5. *præſumptione* 20. *num.* 18. & 19.

10 Sic quoque celeberrimus Decian. *conſil. ſuo* 108. *num.* 62. *in ſecundo*, ob ſupradictã diuerſitatẽ ſtyli, pro inualiditate, ſeu falſitate nõnullarum litterarum Cambij reſpondit, ex quo quidem nomine Ioannes illarum ſcriptor ſolitus erat ſemper ſcribere nomen ſuum Io. cum littera I. in ſubſcriptione verò illarũdem extabat illius ſubſcriptio cum littera G.

Con-

Digitized by Google

11 Conferũt mirum in modum ſcripta per Cl. Farinacium *d. quæſtione* 153. *num.* 159. vbi proponit præſumptionem iſtam falſitatis reſultantẽ ex diuerſitate ſtyli reſpectu litterarum Apoſtolicarum, & publicorum inſtrumẽtorum, ibiq; plures de hoc cõcordantes deducit; ipſum conſulas.

12 Mihi tamen (vt verum fatear) iſthæc DD. opinio quoad ſupradictam præſumptionẽ, non ſatis probatur; arbitror enim nimis leuem eſſe ſuſpicionem illam fraudis promanantem ex diuerſitate illa ſtyli, quãdo ſcilicet ſcribitur Hieronymus cum aſpiratione, & quando ſine: & propterea ſcripturam illam priuatam nõ adeò facilè ſuſpicione falſi laborare dicerem: iam enim conſtat de claramente ſcribentis, quę ante omnia eſt attendenda; Quid ergo? opinor ego tunc dictæ præſumptioni locum eſſe poſſe, concurrentibus alijs circumſtantijs, & coniecturis falſitatem ipſam indicantibus, prout cõtigit in caſibus, ſuper quibus reſpondere Soc. ac Decian. ſupra relati. Cogita.

13 Quarto principaliter præſumitur, & oritur ſuſpicio falſitatis ex diſſimilitudine, ſeu varietate dictaminis in confectione ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ. Sic in ſimili poſt Speculatorem & Iaſonem probauit Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua* 741. *num.* 39. Addo Decian. *conſil.* 99. *num.* 19. *in ſecundo.* Conferunt etiam ſcripta ſupra præſumptione præcedenti.

14 Quinto oritur præſumptio falſitatis ex actu, ſiue modo inſolito, ſiue ex appoſitione Clauſulæ non conſuetæ in ipſamet ſcriptura priuata; Nec ſanè mirum; Actus enim inſolitũ ſine dubio ſuſpicionem arguunt, & generaliter qui recedit à ſolito, ſuſpectus eſt. Sic elegantér docuit in ſimili poſt plures relatos, D. Maſcard. *d. Concluſ.* 741. *nu.* 37. & D. Menoch *lib.* 5 *præſumpt.* 20. *num.* 20. Sequutus eſt Cl. vir D. Farinacius *d. quæſtione* 153. *num.* 162 *cum duobus ſequentib.* vbi tamen ſubdit, præſumptionem iſtam non procedere, quãdo ex aliqua iuſta cauſa particulari fuit in ipſamet ſcriptura appoſita aliqua Clauſula inſolita, & quãdo modus ipſe inſolitus eſt bonus, & laudabilis, & latius vt per eum, quem etiam in hoc propoſito conſulas in ſua Praxi, & Theorica criminali, *tit. de pœnis temperandis, quæſtione* 89. *numero* 121. *cum quatuor ſequentibus*, vbi pulchrè; adeundus quoque Card. Tuſcus, *d. Concluſ.* 44. *num.* 26.

15 Quænam autem Clauſulæ dicantur inſolitę, & inconſuetæ; congerit Cl. Maſcardus *Concluſ. ſua* 299. vide per eum.

16 Sexto principaliter oritur ſuſpicio falſitatis ex Clauſula non habente rectam, aut perfectã conſtructionem. Sic præcisè poſt nonnullos relatos D. Menoch. *lib.* 5. *de præſumptionibus c.* 20. *num.* 25. Sequutus eſt Cl. Farinacius *d. quæſtione* 153. *num.* 153.

17 Idẽ iuris eſſe concludito, quando in ipſamet ſcriptura priuata ineſſet falſa Grammatica, vel Latinitas, quòd tamen intellige, ſi propter dictam Latinitatem falſam, alteraretur ſenſus ipſius diſpoſitionis, ſeu per eam veritas occultaretur, aliter ſecus: tunc enim veritas, & ſubſtantia non autem qualitas verborum inficeretur. Sic eleganter, & pulchrè colligitur ex ſcriptis per Cl. Farinacium *d. quæſtione* 153. *num.* 151. 152. *&* 154.

18 An autem, & quando Latinitas falſa vitiet diſpoſitionem, diſcutit Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 11. *in littera L.* vide per eum.

19 Septima oritur præſumptio falſitatis in ipſamet ſcriptura priuata ex diuerſitate papyri, ſeu chartæ, & ſigni. Sic in terminis ipſius ſcripturæ priuatæ, docuit Cl. Menoch. *d. conſ.* 199. *nu.* 8. *& de præſumptionibus lib.* 5. *præſumptione* 20. *num.* 40.

20 Conferunt mirum in modum ſcripta in ſimili de publico inſtrumento per D. Maſcard. *d. Concluſione* 740. *num.* 21. & per D. Farinacium *d. Concluſ.* 153. *num.* 166. vide per eos. Addo quoque Card. Tuſcum *dicta Concluſione* 44. *num.* 13. *&* 14.

21 Mihi tamen iſthæc Scribentiũ opinio in hac præſumptione non ſatis arridet; arbitror enim ego, ex eo nullo pacto falſitatem in ipſamet ſcriptura probari poſſe, quòd vnum folium ſit diuerſi papyri, aut ſigni, & quòd vna charta ſit lõgior altera, dummodo in ea aliud vitium viſibile minimè contineatur; & ſic ſenſerunt etiam Addentes ad Albam, *in conſil. ſuo* 99. *in littera E.* moti authoritate Caſtrenſ. *in ſuo cõſ.* 371. *libro primo.*

22 Octaua falſitatis coniectura oritur ex eo, quod in vno libro plures reperiantur quinterni ligati, quorum vnus non eſt ſimilis alteri, vt puta, quia vnus continet plures chartas, quàm alter. Sic præcisè in terminis cuiuſdam libri rationũ à priuato confecti, docuit ſubtiliſs. Barbat. omninò videndus, *conſil. ſuo* 54. *num.* 3. *verſic. apparet etiam falſificatus in tertio.* Sequutus eſt in ſimili poſt plures cõcordantes adductos Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 168. *&* 169. vbi ſubdit etiam ex

23 eo falſitatẽ argui in ipſomet libro; quòd foramina reperiãtur vacua in cooperta ipſius, tũc enim quia ſignum eſt, quòd indè folia iam cõſuta fuerunt extracta, propterea ipſamet falſitas arguitur, adde Cardin. Tuſcum *d. Concluſ. ſua* 44. *num.* 54. vbi tradit in ſimili, folium repertũ de per ſe, non affoliatum, neque compaginatũ cum alijs, falſitatis ſuſpicionẽ inducere; & propterea concludo ego: ſi apocha aliqua in ipſo folio deſcripta reperiatur, eandem ſuſpicionẽ falſi minimè vitare.

24 Nona falſitatis præſumptio principalis oritur, ſi in charta recẽti reperiatur ſcripta apocha aliqua antiqua, & cõſtaret, quòd tempore, quo ipſamet apocha confecta fuit, charta illius ſpeciei non fabricaretur, & è conuerſo, ſi in charta antiqua reperiatur ſcripta recens aliqua ſcriptura. Sic in ſimili de inſtrumento publico omnium elegantiſſimè tradidit poſt plures concordantes deductos Cl. Farinac. *d. Concluſ.* 153. *num.* 170. *cum tribus ſequentibus*, quem conſulas.

Adeun-

Digitized by Google

Adeundus quoque D. Maſcard. *Concluſ. ſua* 740.
*num.*21. *&* 22. & D. Menoch. *lib.*5. *præſumpt.* 20.
*num.*15. adde etiam D. Card. Tuſcum, *d. Concl.*
44. *num.*28. vbi in ſimili tradit poſt alios, quòd
atramentum recens in charta antiqua reddit
ipſam ſuſpectam de falſo.

25 Aduerte tamen, quòd hæc ſola præſumptio
in eo caſu, in quo recens ſcriptura reperitur in
charta antiqua ex communiori non concludit
falſitatem, quoniam in pagina etiam antiqua
quis recenter ſcribere poteſt, vt poſt nonnullos
relatos meminit idem Do. Farinacium *d.quæſt.*
153. *num.*174. *&* 175. vbi ſubdit hanc præſum-
ptionem benè ſufficere ad transferēdum onus
probandi contrarium in aduerſarium, & latiùs
vt per eum.

26 Decima falſitatis præſumptio generaliter ſu
mitur ab inuerisſimilitudine, quæ ex communi
omnium ſcribentium conſenſu falſitatem ip-
ſam præſefert; & in ſpecie, quòd ad probandā
falſitatem in ſcriptura priuata maximè atten-
datur inuerisſimilitudo, tradidit Clar. Menoch.
d.conſ.ſuo 199.*num.* 11. *verſ.quinto augetur, & nu.*12.
vbi loquitur in præciſis terminis Apochæ; Se-
quutus eſt Crauet. *conſil.ſuo* 28.*num.*1.*in fine*, vbi
loquitur in ſpecie de libro rationum, quē Cra-
uet. inſequutus eſt etiam D. Maſcard. *d. Concluſ.*
ſua 740.*num.*36.

Conferunt mirabiliter in hoc propoſito ſcri
pta de inſtrumento publico per D. Maſcardum
*præcitata Cōcl.nu.*35.& per D. Farinac. *d. quæſt.*153.
*nu.*176.*&* 177. eos cōſulas. Adde Cl. Menoch.
*de præſumptionib. lib.*5.*c.*20. *nu.*12. *cum duobus ſeqq.*
vbi varijs modis exemplificat, vt per eum; &
ſubdit in fine, quòd in materia falſi veriſimili-
tudo eſt multum ſpectanda; adeundus quoque
Cardin. Tuſcus *d. Concluſ.*44.*num.*18.

27 Vndecima coniectura principalis falſitatem
redolens in ſcriptura priuata, deducitur, quan-
do deficiēte ſpacio in charta, carmina reſtricta
reperiuntur, cum à principio potuiſſent latiori
28 ſpacio ſcribi. Exemplum pro faciliori intelli-
gentia. Ponas in apocha, in qua quinque, aut
ſex poſteriores lineæ præcedentes ſubſcriptio-
nem ipſius ſcriptoris, ſcriptæ fuerint anguſtiſſi-
mo quodammodo, & diuerſiſſimo ſtylo, ſeu
ordine ab alijs lineis: quia deficiebat ſpacium
chartæ, & tamē poſt ſubſcriptionem eiuſdem-
met ſcriptoris ſupereſſet ſpacium chartæ, quod
ſufficeret lineis quindecim, aut viginti. Sic ele-
ganter in ſimili de inſtrumento publico exem-
plificauit D. Alba, *conſ.ſuo* 99. *num. finali*, vbi ſub-
dit hanc falſitatis coniecturā ſibi videri admo-
dum efficacem. Hoc idem tradidit quoque re-
ſpectu cuiuſdam teſtamenti D. Socin. iun. *conſil.*
ſuo 41.*num.*7. *verſic. tertio ſuadetur vol.*1. & ſequu-
tus eſt, hæc omnia Clar. Farinac. *d.quæſtione* 153.
*num.*178.

29 Duodecima, & non modica falſitatis præ-
ſumptio eſt illa, quando in ſcriptura priuata de
recenti ſtipulatione vallata teſtes in ipſa nomi-
nati, ex hac vita ſubtracti reperiuntur; cum
enim veriſimile minimè videatur, quòd om-
nes mortui ſint tam citò, proptereà ex hoc ori-
tur ſuſpicio quædam, & efficax ipſius falſitatis.
Sic omnium elegantiſſimè in terminis cuiuſ-
dam apochæ priuatæ tradidit Clar. vir, & num-
quam ſatis laudatus Dom. Menoch. *conſilio ſuo*
præcitato 199. *numero* 13. Sic etiam in ſimili de
publico inſtrumento de recenti ſtipulato, do-
cuit Dom. Maſcardus *d. Concluſione* 740. *num.* 8.
& 9. & ſequutus eſt poſt plures alios relatos
Clariſs. Farinac. *d.Concluſione* 153.*numero* 179. *&*
180. vbi etiam ſubdit, hoc idem procedere,
quando ex duobus teſtibus in ipſamet ſcriptu-
ra nominatis, vnus eſt mortuus, & alter dicit ſe
non interfuiſſe, & latius, vt per eum, quem
conſulas.

Addo eumdem Dominum Menochium *de*
*præſumptionibus lib.*5. *cap.*20. *numero* 7. vbi plures
concordantes deducit; adeundus quoque Car
din. Tuſcus *d. Concluſione* 44. *numero* 23. *& prius*
ſub numero 22. vbi idem iuris ſubdit, quando te-
ſtes nominati erant incogniti, & forēſes, & ſcri-
ptura confecta fuit in loco, in quo frequentia
teſtium cognitorum aderat, & latius, vt per
eum, quem omninò conſulas.

30 Tertiadecima falſitatis præſumptio oritur
ex tarditate in producendo ipſam ſcripturam
priuatam, ad notata *in l.ſi quis fortè*, §.1. *de pœnis*,
& ſic poſt plures concordantes adductos do-
cuit in ſimili Clariſs. Maſcard *d. Concluſione ſua*
740. *numero* 17. vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quo-
niam ex interuallo, & tarditate arguitur ſuſpi-
cio; id quòd etiam ſequutus eſt nomenclator
egregius Dominus Farinacius *dicta quæſt.* 153.
31 *numero* 182. Confert hic mirum in modum
illud Axioma, quòd reus conuentus præſumi-
tur fouere malam cauſam, quod diu diſtulit op
ponere exceptiones ſuas, prout poſt Ancha-
ran. Caſtrenſ. Crauet. ac alios, tradidit elegan-
ter Dom. Menochius *de præſumptionibus lib.*2.*cap.*
91.*num.*8. Videndus idem Menoch. de hac ma-
teria *lib.*5.*præſumpt.*20.*num.*39.

32 Et hæc eſt receptiſſima Cōcluſio, quidquid
titubauerit D. Surd. *conſ. ſuo* 132. *num.*83. ea ra-
tione motus, quòd nemo inuitus cogitur de iu-
ribus ſuis experiri.

33 Quartadecima præſumptio falſitatis in ip-
ſamet ſcriptura priuata deducitur, quādo char
ta, in qua ipſa ſcripta eſt, reperitur inciſa. Sic
eleganter in ſimili poſt nonnullos concordan-
tes deductos; docuit D. Farinac. *d. Concluſ.*153.
*num.*184.

34 Idem iuris eſt, quando ordo ſubſtātialis præ-
poſitus eſt; pulchrè Card. Tuſc. *d. Cōcl.*44.*nu.*77.

35 Quintadecima præſumptio falſitatis in ipſa-
met ſcriptura priuata, oritur ex charta immun-
da, maculata, & vituperata, ex allegatis per Prę-
poſitum *in c. in memoriam, nu.*10. *verſ. quia charta eſt*
*immunda, vel vituperata, diſt.*19. Sequutus eſt Bald.
*in l. contractus, num.*22. *C. de fide inſtrumentor.* (dum
protulit hæc verba.)

36 Et adde, quòd non ſolum ſcriptura debet

eſſe munda, ſed etiam charta, in qua ſcribitur; vndè propter viliſſimam, & immundam chartã, ſcriptura eſt ſuſpecta; & ideò ſi in curia Romana charta eſt pforata, & reperiretur ibi Bulla; reputaretur Bulla falſà, & non daretur ei fides, & idem in Romana Curia in litteris Papę, in quibus decet eſſe omnę mundum. Hactenus Bald. qui & hoc idem docuit *in cap. ex litteris, numero 8. extra, de fide inſtrum. tit. eod.* vbi etiam ſubdit, quòd veritas omnem vituperationẽ abhorret; item, quòd veritas vituperationem non recipit; itẽ, quòd veritas ſine macula eſſe debet, Addo Alexand. *conſil. ſuo 175. nu. 2. in ſeptimo,* vbi tradit, quòd vituperatio ſcripturæ tollit fidem, & transfert onus probandi illius veritatem in producẽtem. Mõticellus *Regula ſua criminali 15. num. 128. cum ſequentibus,* vbi de charta maculata, aut fumo infecta, & d. Decian. *conſil. ſuo 99. num. 18. verſic. quibus additur in ſecundo,* vbi de charta infecta ſudore, & manuum ſordibus, Addas etiã Cl. Maſcard. *Concluſ. ſua 284. num. 1. & 2.* & eminentiſſimi ingenij virum D. Farinacium *d. Concluſ. 183. num. 185.*

Verùm hæc pręſumptio recipit tres declarationes.

37 Prima quidem eſt, vt procedat, quando vituperatio, & macula adeſt in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, alias ſecus.

38 Secunda, ſi ipſamet ſcriptura fuit producta in iudicio, penes Notarium actorum, ſine aliqua macula, & poſtea reperiatur maculata, non per hoc ipſius fides imminuetur.

39 Poſtrema verò eſt, nam licet illo caſu ipſamet ſcriptura ſit ſuſpecta, & aliqualiter ei de fide detrahatur propter vituperationem, aut maculam ipſius chartę, non tamen per hoc dicitur falſa. Sic eleganter docuit hæc omnia Clar. D. Maſcardus *d. Concluſ. ſua 284.* ad quem ſe retulit Card. Tuſcus *Concluſione ſua 106 in littera C,* & repetijt longe latius periliuſtr. Farinac. *d. quęſtione 153. num. 186. cum duobus ſequent.* eos conſulas.

40 Sextadecima principalis falſitatis præſumptio oritur ex ipſa ſcriptura priuata facta ſine debita ſollemnitate. Sic in ſimili poſt infinitos relatos docuit Cl. Farinac. *d. conſil. 153. nu. 191.* eum conſulas. Addo Verral. *deciſ. 3. par. 2.* & D. Menoch. *lib. 5. præſumpt. 20. num. 43.* vbi ſubdit, idem iuris, quamdiu fuit obſeruatum contrarium eius, quòd in ipſamet ſcriptura expreſſum erat.

41 Septimadecima coniectura, quando quis aſſerit in iudicio ſe nolle vti ipſamet ſcriptura priuata ea de re confecta, ſed in eadem contenta velle cõprobare teſtibus. Sic præciſè poſt Corneum, Curtium iuniorem, & Crauet. docuit in ſimili Cl. Menoch. *lib. 5. præſumpt. 20. num. 22.*

42 Octauadecima eſt coniectura, quando ex pluribus teſtibus in ipſamet ſcriptura deſcriptis, aliqui tantùm producerentur examinãdi. Sic poſt Aret. & Crauet. D. Menoch. in ſimili *d. præſumpt. 20. num. 23.*

43 Nonadecima coniectura falſitatis oritur ex immodica diligentia, & ſolicita cura, quòd ſcriptura ipſa priuata admittatur, & recipiatur, ſic pręciſe in terminis ſcripturę priuatę docuit eleganter Cl. Menoch. *conſil. ſuo 199. num. 7.* & repetijt *de præſumptionibus d. præſumptione 20. lib. 5. num. 28.* Addo Card. Tuſcum *d. Concluſ. 44. nu. 79.* vbi poſt Menoch. *d. conſil. 199. nu. 7.* tradit, ꝙ diligẽtia nimis accelerata arguit ſuſpicionẽ falſi.

44 Vigeſima falſitatis præſumptio deducitur, quando Pamphylus putà in chirographo aſſeruit pecuniam fuiſſe à Męuio debitore datam Sempronio creditori, & ab ipſomet Sempronio receptam, vel è contra; & tamen verè corã ipſo pecunia non adfuit; nam tunc proculdubio arguitur falſitas. Sic in ſimili poſt nonnullos relatos tradidit Cl. D. Menoch. *lib. 5. de præſumptionibus, d. præſumptione 20. num. 29.*

45 An autem, & quãdo Notarius, qui in inſtrumẽto teſtatur pecuniam numeratam, quæ numerata non fuit, de falſo puniri poſſit, non eſt præſentis ſpeculationis. Sed beneuolum lectorem remitto ad ſcripta per Cl. Farinacium, *d. ſuo tract. de ſimulatione & falſitate, quæſtione 154. par. 4. per totam,* vbi omnium elegantiſſimè.

46 Vigeſimaprima falſitatis ſuſpicio oritur, quando is, qui produxit ipſam ſcripturam priuatam, fuit ſępè, & ſępius interrogatus, an eadẽ vti vellet; & is reſponderit ſemper ſuboſcurè, & dubitatiuè: nam tunc inſurgit aliqua ſuſpicio falſi. Sic eleganter poſt Lapum, Felinum, & Neuizanum, animaduertit in ſimili D. Menoch. *d. præſumpt. 20. num. 33.*

47 Vigeſimaſecunda coniectura eſt, quando ipſamet ſcriptura continet renunciationem immenſi iuris, & aliqua cauſa ipſius renunciationis minus vera fuit narrata: nam tunc falſi ſuſpicio reſultat; Sic præciſè docuit in ſimili D. Menoch. *d. præſumpt. 20. num. 34.*

48 Vigeſimatertia coniectura eſt, quæ ſumitur ex qualitate perſonæ contrahentis, quę cognoſci non potuit tpe celebrati cõtractus, cuius eſſet ætatis, & qualitatis: ita poſt Ruinũ animaduertit Dom. Menoch. *d. præſumptione 20. num. 35.*

49 Vigeſimaquarta coniectura eſt, quando ipſamet ſcriptura fuit clam, & in loco abdito, & obſcuro confecta. Sic poſt Ruinum, & Crauet. D. Menoch. *d. præſumpt. 20. num. 36.* Addo Card. Tuſcum, *d. Concluſ. 44. num. 19. & num. 61.* vbi docet, quòd tempus noctis arguit ſuſpicionem, quando de die actus fieri potuit.

50 Vigeſimaquinta falſitatis coniectura ea poteſt eſſe, quando ille, qui per ſcripturam aliquã priuatam ius ſuum renũciauit, ſtetit ſemper in poſſeſſione eiuſdem met iuris renũciati, donec vixit: nam tunc fraudis, ac coniectura falſitatis ſumitur. Sic præciſè D. Menoch. *d. præſumpt. 20. nu. 37. & num. 56.* vbi econtra docuit, ꝙ tunc ceſſat coniectura ipſius falſi, quando is, pro quo cõfecta fuit ipſa ſcriptura, iamdiù ſtetit in poſſeſſione rei ſibi renunciatæ, vel donatæ, & latius, vt per eum, quem conſulas. Videndus idẽ *libro 3. præſumptione 122. numero 110. & 111. & de*

Arbi-

Arbitrarijs lib. 2. Centuria prima, Caſu 39. vbi omniũ elegantiſſimè. Addas de hac materia Clariſs. Maſcardũ *Concluſione ſua* 439. *de probationibus*. & ſtatutum noſtrum Patauinum *ſub Rubr. de Alienationibus, & obligationibus, c. ſi aliquis emit.*

51 Vigeſimaſexta præſumptio falſitatis oritur, quando conſtat eũ qui aſſeritur fallificaſſe ſcripturam illam priuatam, de qua eſt contentio, perquiſiuiſſe antea ſcripturam illi ſimilem, vt fortè inde exemplum ſumeret. Sic præciſè in terminis ſcripturæ priuatæ tradidit Clariſs. Menoch. *d. conſil ſua* 299. *num.* 6. id quòd etiam repetijt *d. præſumpt.* 20. *num.* 38. Addo Cardin. Tuſcũ *Concluſ. ſua* 44. *num.* 9. *in littera F.* vbi etiam tradit, quòd litterarum imitatio, quæ non ſit calamo currenti ſcripta, arguit falſitatem.

Vigeſimaſeptima coniectura eſt, quando ipſamet ſcriptura fuit confecta inter ignotos. Sic
52 in ſimili de inſtrumento publico, poſt Crauettam docuit Clariſs. Menoch. *d. præſumptione* 20. *num.* 41.

53 Vigeſimaoctaua coniectura eſt, quãdo falſa cauſa in ipſamet ſcriptura priuata fuit expreſſa, tunc enim oritur præsũptio falſitatis. Sic præciſè idem D. Menoch. *d. præſumptione* 20. *num.* 42.

54 Vigeſimanona præſumptio falſitatis reſultat, quando quis ſcripturam aliquam priuatã, quæ intereſſe commune, ſeu alienum complectatur celat, atque occultat, tunc enim quia ipſemet occultãs dicitur in dolo, ideo falſum cõmittit. Sic præciſè notatur *in l. Paulus, ff. ad legem Cornel. de Falſis*; ſequutus eſt poſt infinitos relatos, Clar. vir D. Alexãder Trentacinquius, *Variarum reſolution. lib. 2. tit. de Fide inſtrument. reſolutione prima, num.* 2.

55 Iure merito autem dixi (quæ intereſſe commune, ſeu alienum cõplectatur,) quia ſi occultans propriam aliquam ſcripturam, & in qua de nullius intereſſe ageretur occultaret, non diceretur in dolo, & per conſequens falſum non committeret. Sic eleganter poſt alios animaduertit idem Do. Trentacinquius *d. Reſolutione* 1. *num.* 1.

Et videndus per totum, vbi, an, & quando occultans proprium inſtrumentum, dicatur in dolo, & falſum committat; omnium exactiſſimè diſceptatur.

56 Trigeſima coniectura eſt, quando quis exhibet libros, & codices rationum mãcos, & mutilatos, tunc enim, quia id doloſè facere præſumitur, oritur etiam ſuſpicio falſitatis, quæ ſine dolo non committitur. Sic eleganter in terminis de dictis libris tradidit Cl. Menoch. *conſil. ſuo* 406. num. 108.

57 Aliam quoque falſitatis pręſumptionem in terminis cuiuſdam libri rationũ, & ſic ſcripturę priuatę, conſiderat adhuc ſubtil. Barbat. *conſil. ſuo* 54. *in tertio, numero tertio*. vide per eum.

Nonnullas alias quoque adinuenies penes D. Menoch, *d. præſumpt.* 20. *per totam*. eũ cõſulas. Adeas quoque in hac materia Cl. Peregr. *conſil.* 108. *in quinto*, & nouiſſimè, Illuſt. Card. Tuſcum *d. Concluſ.* 44. vbi omnium latiſſimè; eum omninò conſulas.

58 Diſſeruimus hucuſque de quamplurimis falſitatis præſumptionibus, ſeu ſuſpicionibus ex ſcriptura merè priuata varijs ex cauſis reſultantibus: Nunc autem ſupereſt videre, an in ipſo crimine falſi ſola ſuſpicio habeatur pro falſitate; & ſic an falſitatis præſumptiones faciant in eodem crimine concludentem probationem. Pro cuius quidem articuli exactiſsima cognitione ac intelligentia, videndi Clariſs. viri Gabriel. *lib.* 7. *ſuarum Concluſ. tit. de Maleficijs, Concluſ.* 6. Menoch. *libro* 1. *præſumpt.* 99. & D. Farinac. *d. ſuo tract. de Falſitate & ſimulatione, quæſtione ſua* 152. *per totam*, vbi latiſſimè. Sat enim mihi in hoc propoſito eſt loca indicaſſe. Adde Viuium *deciſ.* 81. *lib.* 1. & Card. Tuſcum *Concluſ.* 45. *in littera F.*

59 Si quis autem pro perfecta huiuſce materiæ cognitione non ignorare cuperet, ex quibusnã cauſis ſupradictæ coniecturæ, & falſitatis præſumptiones dilui, vel ſaltem extenuari poſſint, adeat Cl. Menoch. *d. præſumpt* 20. *à num.* 44. *vſque in finem*, & Cl. Monarcham Iuriſtarum D. Farinacium *d. ſuo tract. de Falſitate & ſimulatione, quæſtione* 153. *parte* 10. *per totam.* Satis.

Diuiſio bonorum an per ſcripturam priuatam probari poſſit.

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio in dubio non præſumitur, niſi probetur.*
2 *Diuiſio bonorum probatur per ſcripturam priuatam.*
3 *Amplia, ac limita, vt per Cardin. Tuſcum.*

Diuiſionem in dubio non præſumi, niſi probetur, colligere eſt ex reſcripto Imperatorum Diocletiani, & Maximiniani, *in l. penult. C. Communi diuidundo*, vbi Doctores omnes.
1 Et ſequutus eſt inter alios Clariſs. Maſcardus *Concluſione ſua* 527. *numero* 1. Videndum eſt modo; An per ſcripturam priuatam ipſa probari poſſit?

2 Et Reſolutiuè procedendo, conclude pro affirmatiua. Sic præciſè inter alios Illuſtriſs. Cardinalis Tuſcus *Concluſione ſua* 525. *in littera D. num.* 1. vbi docet, quòd ipſamet diuiſio non requirit regulariter de ſubſtantia ſcripturam, ſed dumtaxat ad probationem, quę quidem poteſt fieri ſiue per publicam, ſiue priuatam, ſiue per teſtes.

3 Amplia, extende, ac limita ſupradictã Concluſionem varijs modis, de quibus ſingillatim diſceptatur. Idem Card. Tuſcus *præcitata Concluſione*, eum conſulas. Non enim ex ſcriptis ſcripta abſque lectoris vtilitate conficienda ſunt.

Dominium an perſcripturam priuatam probari poſſit.

QVAESTIO VIII.

1 BReuiter conclude pro negatiua. Sic eleganter notatur *in l. cum res, C. de probationibus.*

2 Amplia, vt nec etiam per inſtrumentum publicum (quod magis eſt) dominiũ ipſum probari poſſit., vt pulchrè poſt alios firmauit pro regula Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua* 541. *num.* 1. quem conſulas. Adeundus ipſemet Maſcard. *d. Concluſione per totam.* ibi enim, an, & quando, & in quibus caſibus dominiũ ipſum per inſtrumentũ probari poſſit, eleganter ediſſerit; conſulendus quoque Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 611. *in littera D. per totam*, vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè de materia.

Emancipatio an probari poſſit per ſcripturam priuatam.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Emancipatio regulariter probatur per ſcripturam.*
2 *Et ſic per ſcripturam priuatam.*

1 CVm emancipatio probari principaliter debeat per ſcripturam cum omninò in ſcriptis fieri debeat, vt notant Communiter Doctor. *in l. emancipatione, C. de fide inſtrumentorum*, & tradat poſt plures alios relatos Cl. Maſcard. *Concluſ. ſua* 598. *num.* 1. quem ſequutus eſt Cardin. Tuſcus *Concluſ. ſua* 115. *in littera E.*

Dubitari hoc loco commodè contingit, an id per ſcripturam priuatam fieri poſſit.

2 In qua quidem difficultate concluſio ſit pro affirmatiua, dummodo ipſa ſcriptura ſit confeſſata, ac per partes recognita, & maximè quãdo trium teſtium ſubſcriptiones ſuas recognoſcentiũ ſubſcriptione munita ſit; latius de eiuſdem materia per Maſcardum loco admonito.

Hypotheca an oriatur ex ſcriptura priuata, veluti apodiſſa.

QVAESTIO X.

BReuiter conclude cum Card. Tuſco *Concluſ. ſua* 116. *num.* 1. *in littera H.* pro negatiua, in ea enim nõ poteſt dari hypotheca bonorum, niſi ſit trino teſte ſubſcripta, & ſic fit ſcriptura ſollemnis. Latè vide per eumdem Card. Tuſc. Non .n. ex ſcriptis ſcripta cõficiẽda ſunt.

An autem & quãdo recognitio chirographi cum hypotheca bonorũ retrotrahatur, necne, diſſerit inter alios Ioãnes Baptiſta Coſta, *in ſuo tract. de Retrotract, Caſu* 6. *c.* 8. *per totũ.* vide per eũ.

An ſcriptura priuata manu presbyteri conſcripta fidem faciat.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata manu presbyt. ſcripta minimè probat.*
2 *Ratio, & num.* 3.
4 *Scriptura presbyteri non Notarij, nec ad pias cauſas probationem inducit.*
5 *Ratio.*
6 *Scriptura priuata presbyteri ẽt parochi minimè probat.*
7 *Idem eſt in ſcriptura Fratris.*
8 *Limita hoc, quando Frater in ſeculo exiſtens ipſo Tabellionatus officio functus eſſet, & num.* 9.
10 *Contraria opinio verior eſt.*
11 *Clericus in ſacris conſtitutus regulariter Tabellionatus officium exercere prohibetur.*
12 *Tot benè multis in caſib⁹, de quib⁹ per Marcũ remiſſiuè.*
13 *In Ciuitate Venetiarum plena fides ſcripturis presbyterorum, ac ſacerdotum adhibetur.*

An ſcriptura priuata manu presbyteri confecta fidem faciat? Dubitatur.

1 IN huiuſmodi difficultate (ne diutius lectorem morer) cõclude pro negatiua; ſic præciſè poſt Cardin. Zabarell. *cõſ. ſuo* 73. Ioannẽ Dilectũ *de arte teſtandi*, & alios docet Camill. Bonellus *conſ. ſuo* 37. *num.* 4. Addo Proſperum Parethum *conſ. ſuo* 162. *num.* 21.

2 Et ratio (mea ſententia) ea poteſt eſſe: quia ſi ſe immiſcerent indifferenter in talibus officijs, poſsẽt ſe de facili ingerere in actibus pęnę ſanguinis; quod prohibitum eſſe clericis in ſacris conſtitutis adeò notum eſt, quàm quòd notiſſimũ. textus expreſſus *in cap. clericis, iuncto c. ſententiam ſanguinis, ne Clerici, vel Monachi.*

3 Adde, quòd ſcripturas priuatas conficere, genus eſt quoddam negotiationis, quod clericis vetitum eſſe apertiſſimum eſt.

4 Ampliatur, vt nec etiam ad pias cauſas ſcriptura presbyteri non Notarij probationem inducat. Sic præciſè inter alios Benedictus Capra *conſ. ſuo* 57. Dec. *conſ. ſuo* 56. & 120. *num.* 1. Bonell. *d. conſ. nu.* 5. & Preteus *conſ. ſuo* 80. *num.* 36.

2 Nec mirum. Priuilegium enim piæ cauſæ non ſupplet defectum, & inhabilitatẽ ſcribentis, prout ſingulariter docuit Bald. *per illum text. in l. in fraudem, §. ſi quis, ff. de milit. teſtam.*

6 Ampliatur ſecũdo, etiam ſi presbyter ille eſſet Parochus, ſic poſt Card. Pariſ. *conſil. ſuo* 146. *num.* 2. & 3. *in quarto*, Bonell. *d. conſ. ſub num.* 6.

7 Ampliatur tertio idem iuris eſſe in Fratre, nã

ideo

ideo minus ſcriptura priuata per eum confecta minimè probat, ſic ſuper quadã ſchedula confecta per quendam fratrem Paulum Priorem Conuentus D. Auguſtini. Reſpondit Dec. *conſ. ſuo* 612. *num.* 4. vbi ampliat, etiam ſi præfata ſcriptura fuiſſet à partibus approbata.

8 Claudicat autem ſupradicta enunciatio, & primo, quando frater ipſe in ſæculo exiſtens ipſo tabellionatus officio functus eſſet, adhuc .n. poſſet. Text. eſt rotundus *in cap. vt officium*, §. *ad conſcribendas, de hæret. in* 6.

9 Hinc poſt Durantē docet Maſcar. *Concluſ. ſua* 1293. *num.* 5. Presbyterum Parochialem, qui in villis, ac caſtris ad ſcribendum teſtamentum adhiberi ſolet, non rectè ad id peragendum admitti, niſi Notarius antea extiterit.

10 Aduertendum eſt tamen cõtrariam opinionem veriorem eſſe.

11 Regulariter enim clerici in ſacris conſtituti tabellionatus officium exercere prohibentur. Tex. eſt clariſſimus *in c. ſicut. ne clerici, vel monachi.*

12 Eſt benè verum, quod iſta propoſitio fallit in multis caſibus veluti, quando ipſe Clericus eſſet Notarius Papę, vel Epiſcopi, item quando eſſet in minoribus conſtitutus, item in crimine Hæreſis, & in alijs quãpluribus, de quibus miro ordine Franc. Marc. *deciſ. ſua* 194. *par.* 2. ad quē breuitatis gratia lectorem remitto.

13 Limitatur ſecundo ſupradicta principalis enunciatio: nam in Alma Ciuitate Venetiarū plena fides ſcripturis Presbyterorū, & Sacerdotum adhibetur. Sic poſt Iaſ. & Laurēt. à Pinu teſtatur Monald. *conſil. ſuo* 154 *num.* 11. *vol.* 2. Addo Baldum *in l. comparationes, num.* 17. *C. de fide inſtrumentorum.*

An ſcripturæ priuatæ defuncti magis credatur, quam viuentis.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuatæ defuncti, magis creditur, quam viuentis.*
2 *Ratio.*
3 *Nemo cum mendacio preſumitur mori, & in peccato.*
4 *Scriptura priuata licet pro ſcribente nullam fidem faciat, tamē vbi facta eſt à mortuo, facit preſumptionē.*
5 *Et facta à reputato bono, ſemiplenā poſt eius mortem probat.*
6 *Opinio Pretei deducitur.*
7 *Reſoluitur ac explicatur.*

An ſcripturæ defuncti magis credatur, quàm viuentis? Dubitatur.

1 BReuiter concludo maiorē adhiberi fidem ſcripturæ defuncti, ſic inter alios Pācir. *conſ.* 112. *nu.* 44. poſt Bald. Alex. & alios Leonard. à Lege, *conſ. ſuo feud.* 53. *nu.* 37. Flaminius de Rubeis *conſ. ſuo* 8. *nu.* 11. *in primo*, & Botta *conſil. ſuo* 65. *num.* 26. & 27. vbi poſt Rimin. ſen. vult ſcripturã mortui ſemiplene probare, qñ fuit vir legalis, ſtante; qđ mors illius, qui ſcripſit, equipollet, ac ſi viuus iuraſſet. Hanc eādem ſniam ſequitur quoque Rimin. iun. *conſ. ſuo* 752. *nu.* 43. & 44. *in* 7. Crauet. *conſ. ſuo* 158. *num.* 7. *conſil.* 274. *num.* 4. & 275. *num.* 6. Surd. *conſil. ſuo* 245. *num.* 20. *in ſecundo*, & Menoch. poſt plures relatos *conſil. ſuo* 402. *num.* 49. & 422. *nu.* 18.

Sic etiam tenuit Afflict. *deciſ. ſua* 40. *num.* 20. Stephan. Gratian. *deciſ. ſua Marchię* 94. *num.* 13. & nouiſſimè Adrian. Gylman. *rerum iudicatarū Cameræ Imperial. lib.* 2. *deciſ.* 30. *num.* 22. & 23. Addo Rot. Rom. *deciſ. ſua* 813. *num.* 13. *vol.* 1. & Ioannē Gulierm. Guidobon. *Aduocat. ſua* 68. *num.* 1. vbi ſubdit DD. Communiter ita tenere.

2 Ratio autem ea communiter affertur: quia non eſt veriſimile, quod moriens talem ſcripturam dimiſiſſet, ſi vera nõ eſſet. Nemo enim cum mendacio præſumitur mori, & in peccato. Bald. *conſil.* 476. *vol.* 5. vbi ex hac ratione cõcludit, ꝙ confeſſio damnati ad mortem, ſuper extorſione vſurarum, fiſco præiudicat, pulchrè ſequitur Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 58. *num.* 30. *cum ſeq.* & omniū elegantiſſimè Maſcard. *Concl. ſua* 1079. per totam.

Addo Cl. D. Menoch. *lib.* 5. *præſumpt.* 5. per totam, vbi non ſolum concluſionem iſtam pluribus ſimilibus comprobat, verum etiā qualiter intelligatur, ac procedat regula illa, ꝙ nemo moriens præſumatur eſſe S. Ioannes Baptiſta, quæ quidem ex aduerſo obijci ſolet, eleganter explicat, atque declarat; ipſum conſulas.

4 Hinc videmus, ꝙ licet ſcriptura ipſa priuata regulariter pro ſcribente nullam fidem faciat, tamen vbi facta eſt à mortuo, pro eius hærede facit præſumptionem. Sic præciſè Natta *conſil.* 120. *num.* 13. *in tertio.*

5 Et quando eſt confecta à reputato bono & precellenti, poſt eius mortem, non ſolum dictā præſumptionē inducit, id ꝙ etiam ſequutus eſt nouiſſimè D. Hector Felicius *Allegatione ſuæ iuris* 44. *num.* 7. *lib.* 3. verum etiam ſemiplenam: ad tradita per Socinum *conſ. ſuo* 14. *num.* 3. *in primo*, ac nonnullos alios adductos per d. Feliciū, *nu.* 9. Vnde concurrentibus alijs præſumptionibus, & adminiculis pro dicto ſuo hærede plenā reſultare probationem ſcripſere quamplurimi, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Hector Felicius *d. allegatione ſua* 44. *num.* 8.

6 Eſt benè verum, ꝙ Simon de Pretis *conſil. ſuo* 138. *num.* 33. *in primo*, tenet, quòd ſoli ſcripturæ priuatæ defuncti minimè credatur, abſque teſtibus, adducēdo text. *in l. rationes, C. de probationib.*

7 Sed eius authoritas minimè officit, cum intelligatur de plena probatione, quam abſque alijs adminiculis ex dicto libro minimè oriri, & noſmetipſi confitemur. Satis.

De materia huiuſcemet quæſtionis differit quoque Illuſtr. D. Card. Tuſcus, *Concl. ſua* 398. *in littera M.* vide per eum, & *Concluſ.* 80. *in littera S.*

Quid ſi Laudimium fuerit promiſſum in ſcriptura priuata, veluti apodiſſa, qualiter agatur.

QVAESTIO XIII.

1 HVic difficultati adeò doctè, & eleganter ſatisfacit Maurus Burgius *in ſuo tractatu de Laudimio, inſpect. 38. par. 3.* vt nil addi poſſe proculdubio videatur. Ad eum beneuolum lectorem remitto.

Qualiter recognitio priuatæ ſcripturæ fieri debeat.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Tublico inſtrumento fides adhibetur, etiam mortuo tabellione, ac teſtibus.*
2 *Secùs eſt in priuata ſcriptura, niſi fuerit recognita.*
3 *Qualiter autem ipſius fiat recognitio?*
4 *Author diſtinguit, & num. 5.*
6 *Tria notabilia deducit idem author, & num. 7. 8. & 9.*
10 *Recognitio ſcripturæ priuatæ fit octo modis, de quibus remiſſiuè per D. Scacciam, & num. 11.*
12 *An per procuratorem priuatæ ſcripturæ recognitio fieri poſſit. Dubitatur.*
13 *Pro affirmatiua concludit author.*
14 *Quid iuris ſi procurator ipſe neget? ſubnectit ibidem Author.*
15 *An ſcriptura priuata recognita habeat exequutionem paratam, videndus Valaſc. remiſſiuè.*
16 *Recognitio ſcripturarum priuatarum, quæ producũtur, an ſit neceſſaria? vidẽdus Scaccia remiſſiuè, & nu. 17.*

1 QVamuis publico inſtrumento fides ſit omninò adhibenda etiam mortuo tabellione, qui illud confecit, ac mortuis teſtibus, qui illius confectioni præſentes fuerint, *cap. vlt. & pen. de fide inſtrumentorum, & cap. 2.* vbi quoque Decius, *eod. tit.*

2 Scriptura tamen priuata nõ probat, nec fidẽ facit, niſi recognoſcatur, *l. inſtrumenta, & l. rationes, iuncta l. exemplo, C. de probationibus.*

3 Qualiter autem ipſius fiat recognitio, contingit hoc in loco commodè dubitari.

4 In huiuſcemodi difficultate, vt rem paucis complectar, ita diſtingue. Aut teſtes deponunt de tenore ipſius priuatæ ſcripturæ, ac de contentis in ea. Aſſerẽtes eam rem geſtam fuiſſe, ac contigiſſe eo pacto, quo ipſa enarrat, & hoc caſu nõ dicitur fieri recognitio, ſed ordinaria probatio, & legitima per teſtes.

5 Aut verò non deponunt de contentis in ipſa, ſed quod viderint illam ſcriptam, vel ſubſcriptam à partibus, aut ab eo, contra quem producitur, & hæc eſt propria teſtium recognitio, de qua tamen latius *in ſequenti libro*, & per Couarr. *Tract. queſt. c. 22. num. 1. cum ſeq.* Addo Colerum *de proceſſib. par. 3. cap. 1. à nu. 18. vſque ad 27.* & Cl. Menoch. *conſ. ſuo 260. num. 2.*

6 Multa autem obſeruetis velim.

7 Et Primò, requiri vt ipſa recognitio fiat in iudicio, Rebuff. *in tract. de chirograph. recogn. nu. 68.* Non tamen refert, an iudex ſedeat pro tribunali, vel non. Iaſ. *in l. fin. & ibi* Caſtenſ. *num. 5. C. de edicto Diui Adr. toll.*

8 Secundò, quod ipſa recognitio fiat bona fide, & non in præiudicium creditorum, vel tertij, Bart. *in l. poſt contractum, num. 17. de donationib.* Cole. *de proceſſib. par. 3. cap. 1. num. 102.*

9 Tertiò, ac vltimò, quod ſubſcriptio, & ſigillatio teſtificetur eſſe facta cauſa inducẽdę obligationis, & non teſtimonij, ita Felinus *in c. quoniam contra, num. 47. de probationibus.* Sequitur poſt multos relatos, & docet hæc omnia Ioannes Koppen, *deciſ. ſua 46. num. 27.*

10 Sed hic pulchrę oriuntur difficultates.

Prima quidem eſt, quotnam modis ipſius ſcripturæ priuatæ recognitio fieri poſſit.

Ad hoc autem reſpondeo vna cum eruditiſſimo D. Sigiſmundo Scaccia, *de Iudicijs Cauſarum Ciuilium lib. 2. cap. 11. num. 933.* eam octo modis fieri poſſe.

Primò, per confeſſionem aduerſarij, contra quem ipſa ſcriptura facit.

Secundò, per recognitionem eiuſdemmet, qui illam ſcripſit.

Tertiò, per examẽ teſtium, qui fuerunt præſentes ſcripturæ, & viderunt illam ſcribi.

Quartò, per examen teſtium, qui habẽt notam manum eius, qui ſcripſit.

Quintò, per examen teſtium, qui ſe ſubſcripſerunt illi ſcripturæ.

Sextò, per comparationem litterarum.

Septimò, per comparationem, & examen teſtium.

Poſtrẹmò, per contumaciam partis non recognoſcentis.

11 De hiſce autem octo modis, videndus ipſemet Scaccia; adeò enim doctè & elegãter *à dicto num. 933. vſque ad 1055. incluſiuè*, de iiſdẽ per eũ diſceptatur, vt nil amplius addi poſſe, vnuſquiſque etiam peritiſſimus vt fateatur, neceſſe eſt; ipſum igitur lector conſulat; Nos quoque de ipſorum ſingulis per diſcurſum materiei, (vt ipſemet lector videbit) ſatis abundè diſceptauimus: ideò circa eos in præſentiarum particulariter differendo minimè inſiſtemus.

Addo nunc Rebuffum *de chirographorum recognitione, num. 75. cum duobus ſequent.* & Illuſtr. D. Card. Tuſcũ *Cõcl. ſua 50. in littera R.* vbi latiſſimè.

12 Oritur ſecundo loco difficultas, an per procuratorem ipſius priuatæ ſcripturæ recognitio in iudicio fieri poſſit?

13 In qua quidem difficultate, concluſio ſit affirmatiua, per Regulã, Quod quis per aliũ, &c.

Et

Digitized by Google

Et nota, quòd ipſe procurator recognoſcẽs,do
14 mino præiudicat; Si tamẽ ipſe neget ſe ſcripturam, aut ſigillum productum noſſe, aut non eſſe eius, cuius pars aduerſa eſſe affirmet, tũc eius dicto non ſtatur, ſed dominus ipſe aut recognoſcere, aut iurō id quod productum eſt, diffiteri cogitur. Sic p̄ciſè Daniel Moller. *lib. 4. Semeſtriũ, c. 43. nu. 3. & per totũ*, vbi pulchrè de hac materia. An autem poſtquam ipſamet ſcriptura priuata in iudicio fuit recognita, habeat contra debitorẽ obligatum exequutionem paratam, nec nè, diſcutit ex profeſſo Aluarus Valaſcus, *Conſultatione ſua Luſitania*, 170. *vol.* 2. vbi & quid iuris reſpectu publici inſtrumenti, omnium elegantiſſime diſceptatur.

16 Tertio loco alia non minus pulchra, quam difficilis ſuccedit hic dubitatio, & eſt; Nunquid recognitio ſcripturarum priuatarum, quę producunt, ſint præciſè neceſſaria, nec ne.

17 Scaccia eruditiſſimus, *d. cap. 11. à num. 896. vſque ad 932.* duos diſtinguendo caſus, videlicet quando pars, contra quam producuntur, opponit, vel non opponit, adeò docte, & eleganter totam hanc materiam ampliando, declarando, ac limitando pertractat, ac proſequitur, vt vniuſcuiuſque alterius operam hac in re ſuperuacaneam fore abſque dubio cõfitendum ſit ad ipſum igitur lectorem beneuolum remitto. Sed de his ſatis.

An per ſcripturam priuatam probetur delictum.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Delictum non probatur per ſcripturam priuatam.*
2 *Rationes.*
3 *Amplia, vt nec etiam per inſtrumenta publica.*
4 *Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, de quo pacto, ſeu contractu delictum ipſum continente fiat per paciſcentes, & contrahentes ſcriptura, probatur per ſcripturam priuatam.*
5 *Exempla, & num. 6. & 7.*
8 *Intellige, ac declara prout ibi, & nu. 9.*
10 *Delictum quod fit promittendo, vel contrahẽdo, probatur etiam contra ſcribentem per ſimplicem eius litteram, vel epiſtolam.*
11 *Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu cõtrahendo, multo magis probatur, quando de eo confectum eſt publicum inſtrumentum.*
12 *Quędam opinio Baldi, ac Farinacij deducitur.*
13 *Damnatur autem per Authorem, & num. 14.*
15 *Delictum probatur per ſcripturam priuatam, quando ciuiliter agitur de crimine, & ipſa confecta eſt à delinquente, vel ipſo volente, & nu. 16.*
17 *Scriptura priuata facit aliquam præſumptionem, ſeu adminiculum circa materiam delictorum.*
18 *An, & quando delictum per inſtrumentum publicum probetur, remiſſiuè videndus D. Maſcardus.*

An per ſcripturam priuatam probetur delictum? pulchra, & vtilis eſt dubitatio.

1 IN huiuſmodi autem difficultate, concluſiue procedendo, cõclude pro negatiua. Sic communiter notatur *in c. cum in eccleſijs, de maioritate, & obedient. & in l. ſciant cuncti, C. de probationibus.*

2 Plurimæ autem rationes communiter à Doctoribus afferuntur, & ſunt.

Prima, quia nemo abſens condemnari pōt, *l. abſentem, ff. de pœnis*, ergo multo minus conuinci. *l. 2. C. de requirendis reis, & l. finali, C. de Accuſationibus.*

Secunda, quia teſtes in criminalibus debẽt coram iudice venire. *l. iudices, cum Authentica ibi poſita, C. de fide inſtrumentorum.*

Tertia, quia teſtibus, & non teſtimonijs credendum eſt, *l. teſtium, §. item Diuus, ff. de teſtibus.*

Quarta, quia in criminalibus ad condemnãdum teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, *l. finali, C. de probationibus*, in ſcripturis autem priuatis poſſunt recipi teſtes minores, infames, ſeu aliàs inhabiles, ideò, &c.

Quinta, quia teſtes, vt reum conuincant, debent ipſo citato, aut præſente iurare, *c. 2. de teſtibus*, & teſtificari viua voce, non autem per ſcripturam, vt habemus *in c. teſtis, 3. quaſt. 9. & in c. primates, 2. quaſt. 1. cum concordantibus.*

3 Amplia, vt nec etiam per publica inſtrumẽta crimẽ, ſeu delictum ipſum probetur. Sic per ſupradictas omnes rationes veterum Scribentium authoritatibus omiſſis, firmando pro Regula, docuit inter alios, Cl. D. Maſcard. *Concl. ſua 360. in primis numeris, & concl. ſua 500. num. 1. 2. 3. 4. & 5.* vbi ampliat, etſi inſtrumẽtum ipſum repertum eſſet in archiuio publicio. Ante ipſum hoc idem docuit Iulius Clarus ſummus practicus, *in ſua praxi criminali, quaſt. 54. nu. 1.* vbi poſt Dyn. & Gandinum de maleficijs, ſubdit, quod hæc opinio tenetur, & ſeruatur pro Euangelio; & nouiſſime ſequutus eſt Monarcha iuris, ac decus iuris prudẽtiæ Cl. D. meus Farinac. *in ſua Aurea praxi criminali, tit. de Reo confeſſo, & conuicto, q. 84. n. 1. & 2.* vbi triginta, & plures Scribẽtium noſtrorum authoritates hoc idem aſſeuerantium concordantes deducit.

4 Limitatur autem iſthæc Regula principalis, & Primò, vt minimè procedat in delicto, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, de quo pacto, ſeu cõtractu delictum continente fiat per paciſcentes, & contrahentes ſcriptura, tunc enim cum ipſa ſcriptura ſit de ſe delictum, ipſumq; intrinſecum in ſe contineat; hoc ideo quoniam iſtis caſibus, ſeu alias quandocũque per ipſam ſcripturam committitur delictum, ſine dubio per ipſam ſcripturã delictum ipſum probatur. Sic præciſè docuit Bartolus *in l. non intelligitur, §. tacite, ff. de iure Fiſci, num. 2.* vbi in ſpecie loquitur de ſcriptura priuata; ſequutus eſt in terminis Felinus, *in d. c. cum in Eccleſijs, num. 5. ver. amplia, de maioritate, & obedientia,*

tia, vbi exemplificat in ſcribente ſe recepiſſe vſuras; adde Maſcard. *d. Concl.* 460. *nu.* 10. & Cl. Farinac. *d. q.* 84. *num.* 19. vbi nonnullos alios concordantes deducit; hi enim omnes loquuntur in ſpecie de ſcriptura priuata.

5 Exempla autem huiuſce limitationis poſſũt eſſe varia. Primum enim adduci ſolet de illis, qui faciunt aliquam coniurationem aduerſus Principem per ſcripturam priuatam ipſi ſeſe ſubſcribendo, tune enim talis coniuratio probatur per illam ſcripturam. Sic in ſpecie coniurationis factæ per ſcripturam priuatam, docuit inter alios Cl. Maſcard. *Concl. ſua* 420. *num.* 6. & ſequutus eſt Farinac. *d. num.* 19. *in fine.* Addo Illuſtr. Card. Tuſcum, *concl. ſua* 780. *num.* 3. *in littera* C. vbi pulchre.

6 Aliud exemplum poteſt eſſe, ſi quid hæreticum ſcriberetur, iuxta text. *in l. quiſquis, C. ad leg. Iuliam Maieſtatis, & in c. finali, 24. quæſt.* 2.

7 Vel famoſum carmen, fabricaretur, *iuxta terminos l. vnicæ, C. de famoſis libellis*, tũc enim per ſcripturam ipſam talia delicta probarentur. Sic in ſpecie de Hæreſi tradidit idem Cl. Maſcardus, *Concluſ. ſua* 858. *num.* 1.

8 Intellige tamen hęc omnia, dummodo ipſamet ſcriptura recognoſcatur, *ad not. in Auth. Qui propriam, C. de non numerata pecunia*, & tradit in exẽplo Hæreſis Maſcard. *d. Concluſ.* 858. *num. finali.*

9 Item dummodo ſit celebrata de voluntate partium, aliter enim nullam fidem faceret, etiã quod in ſe delictum contineret. Sic in ſpecie animaduertit Cl. Farinacius, *d. quæſt.* 84. *num.* 10. Conferunt quoque ſcripta per eum *in ſuo conſil.* 25. *num.* 64.

10 Amplia, vt etiam delictum, quod fit promittendo, vel contrahendo probetur etiam cõtra ſcribentem per ſimpliecm eius litteram, vel epiſtolam. Sic in terminis Ioannes de Anania, *in d. c. cum in Eccleſijs, num.* 6. vbi exemplificat in eo, qui alteri ſcribit litteram, vt Titium accuſet, nam illi ſoluet pecuniam. Sequutus eſt præciſè Franc. Marcus, *deciſ. ſua* 910. *per totam, vol.* 2. & rogo, vt videatur per lectorẽ, quia certè eſt mirabilis deciſio in hac materia. Addo Farinacium, *d. quæſt.* 84. *præcitato num.* 19.

11 Amplia ſecundo, vt hoc eo magis procedat, quando publicum de ipſo delicto confectum eſſet inſtrumentum. Sic præciſè poſt infinitos relatos D. Farinac. *d. Concluſ.* 84. *num.* 7. *cum ſequentibus*, vbi pulchre id declarat, quem vide.

12 Obſeruandum tamen, quod ſupradicta principalis limitatio ſubdeclaratur, vt procedat in ijs tantum, quę ad ſcribentis officium pertinẽt, tunc enim delictum probatur per eius ſcripturam, vt puta in publico exactore, cuius ſcriptura probat indebitam, ac illicitam exactionem, ſecus autem in ijs, quæ ad ipſius ſcribentis officium minimè ſpectant, prout eſt, ſi ego ſcriberem me commiſiſſe adulterium, quia nec talis ſcriptura probat contra me, niſi tantum, quantum probat extraiudicialis confeſſio. Sic præciſè Bald. *in l. 1. num. 6. C. de apochis publicis, lib.* 10. ſequutus eſt præciſè Cl. Farinac. *d. quæſt.* 84 *num.* 20. *& addentes ad idem conſilium in littera* C.

13 Verum ego, vt quid ſentiã libere loquar, valde dubito de opinione tantorum patrum: repugnant enim exempla fere omnia ſuperius allata. Finge enim me quid hæreticum ſcribere, vel famoſum libellum conficere, vel conſpirare aduerſus principem, de hiſq; omnibus, vel quolibet eorum, priuatam cõficere apocham, nonne ex iam dicta apocha vnumquodque ex his delictis verè probabitur, etſi non verſemur ad præſens in ijs, quæ ad Scribentis officium, & munus minimè ſpectetur? certè ſic, ergo.

14 Nec officit exemplum allatum ab ipſomet Baldo quod ſi ego ſcribam me cõmiſiſſe adulterium, non ob id per ipſam ſcripturam probatur crimen ipſum adulterij commiſſum. Reſpondetur enim, quod ea, quæ facto committũtur, vt eſt furtum, adulterium, & ſimilia, nec per apochas, nec etiam pet publica inſtrumenta probantur, ſecus eſt autem in ijs, quæ committuntur dicto, pactione, vel contrahendo, vt ſupra deduximus; ita pulchrè Iul. Clar. *d. q.* 54. *in ſua Praxi, num.* 1. & poſt infinitos relatos ſequutus eſt nouiſſime D. Cæſar Lucianus inter reſponſa Cl. Farinacij, *in conſil.* 25. *nu.* 40. *vol.* 1. Addo præfatum D. Bald. *in l. finali, num.* 13. *C. de probationibus*, & tangit etiam *in l. 2. num. 12. C. quorum appellationes non recipiuntur.*

15 Limitatur ſecundò principaliter Regula ſupra firmata, videlicet, quod per ſcripturam priuatam minimè probetur delictum, vt nõ procedat, quando ciuiliter agitur de crimine, tunc enim crimen ipſum per ſcripturam ipſam, quã eſt ſcripra ab ipſo delinquente, vel ipſo volente, rectè probatur; ſic infiniti relati per Farinaciũ, *d. quæſt.* 84. *num.* 17. addo Maſcardum, *Concluſ. ſua* 460. *num.* 20. 499. *num.* 7. *&* 902. *nu.* 2. *&* 3. vbi inferendo ad crimen iniuriarum, dixit illud per ſcripturam, & inſtrumentum probari, quando ciuiliter agitur, ſecus ſi criminaliter.

16 Et licet ipſemet Farinac. *d. quæſt. num.* 18. de hac eadem limitatione titubare videatur, candem tamen ſequitur, quando ſcriptura ipſa facta fuit de voluntate, & conſenſu partium, prout & nos ſupponimus.

17 Coarctatur tertio, vt non procedat ſupradicta Regula principalis, quoad aliqualem præſumptionem, & adminiculum, vt poſt infinitos relatos docet in ſimili Cl. Farinac. *d. quæſt.* 84. *num.* 35. & hæc breuiter docuiſſe ſufficiat.

18 Videndi Cl. Farinac. *d. quæſt.* 84. *per totam*, & Maſcardus *præcit. Concluſ.* 460. *&* 500. vbi an, & quando, & in quibus caſibus crimẽ ipſum, ſeu delictum per publicum inſtrumentum probari poſſit, adeo docte, & elegãter edocent, atque pertractant, vt vniuſcuiuſque alterius opera ſuperuacanea iudicetur, ad ipſos lectorem remitto videndus quoque Illuſtr. Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua* 1082. *in littera* C. vbi pulchrè, *& Concluſ.* 174. *in littera* D.

Exem-

Digitized by Google

Exemplum ſcripturæ priuatę an probet?

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum ſcriptura priuata minimè probat, & numero 2.3.4.5.6.7.8.9.10.& 11.*
12 *Amplia, vt nec exemp. publici inſtrumenti probet.*
13 *Amplia, vt nec etiam ſummus pontifex efficere queat, vt talo exemplar probet, & illi credatur.*
14 *Declara.*
15 *Amplia, & ſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona val de priuilegiata, vt puta Fiſcus.*
16 *Limitatur Concluſio contra illum, qui dedit exemplum: nam contra eum plenè probat, & num. 19.*
17 *Amplia.*
18 *Opinio Moderni pariſienſis.*
20 *Limitatur ſecundò quoad aliqualem præſumptionem.*
21 *Contrarium Baldus.*
22 *Supradicta opinio retinetur, & nu. 23.*
24 *Sublimita, & nu. 25.*
26 *Limitatur tertiò, quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in Actis per Notarium actorum, & exempl. ibi relictum, extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri.*
27 *Ampliatur iſta limitatio, & num. 28.*
29 *Sublimita, & nu. 30. 31. & 32.*
33 *Exempl. ſcriptura priuata probat, quando aduerſarius, contra quem producitur exemplum habet originale, quod nolit exhibere.*
34 *Sublimita.*
35 *Opinio Authoris.*
36 *Item probat, quando pars non opponeret.*
37 *Item quando exemplatio eſſet antiqua.*
38 *Sublimita, & num. 39. & 40.*
41 *Item probat, quando ſcriptura ipſa originalis non poſſet haberi.*
42 *Item ſi exempl. ipſius ſcriptura priuata fuerit ſæpius in iudicio productum.*
43 *Idem iuris, quando ſuper eodem fuiſſet iudicatum.*
44 *Item quando apparerent plura exempla.*
45 *Item accedentibus pluribus alijs coniecturis.*
46 *Exemplum publici inſtrumenti an probet? vide DD. remmiſſiuè ſcripturam priuatam originalem exhibitam, regulariter minimè probare, ſupra loco ſuo ſatis abunde concluſimus. Nunc quid iuris, ſi ipſius producatur exemplum, dubitari contingit.*

1 IN huiuſmodi autem difficultate concluſiuè procedendo firma Regulam pro negatiua, nec ſanè mirum: non plus enim exemplum, trāſumptum, ſiue copia (hi enim termini in iure noſtro confunduntur, vt rectè poſt alios animaduertit Maſcardus, *de probationibus concluſ. ſua 711. numero 1.*) operari poſſunt, quam originale, *ad notata in cap. cum dilectæ,* vbi Canoniſtæ, *de confirmatione vtil. vel inutil. & in cap. finali, de fide inſtrumentorum,* ergo.

2 Adde exemplum cuiuslibet ſcripturæ, originali minimè exhibita; haud probare nec fidem facere, vt inter ceteros pro Regula latiſſimè firmauit Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 711. in primis numeris,* vbi etiam de hoc varias, & ſubtiles quidem rationes deducit, quem conſulas.

3 Et in terminis quod exemplum ſcripturæ priuatæ minimè probet, docuit Modern. Pariſienſ. *in ſuis conſuetudinibus Pariſienſ. tit. 1. gl. 1. §. 8. in ver. Denonbrement. num. 33.* & ſequutus eſt, poſt gloſ. Maſcard. *in c. Abbate, de ver. ſign.* Pirrū Alfan. ac alios D. Carolus Iallon. *in ſua Racemat. Iuris Ciuil. 85. numero 1.*

4 Hinc infertur, quod copia alicuius partitæ, ſeu poſtæ extracta à mercatore ex ſuo proprio libro rationum ſua manu conſcripto, non probat: quia eſt copia, ſiuè tranſumptum, & mercatoris fides eſt approbata dūtaxat in ſcriptura originali ipſius libri. Sic eleganter animaduertit Cl. D. Sigiſmundus Scaccia, *de iudic. Cauſ. ciuilium, ac Criminal. lib. 2. cap. 11. num. 593. cum ſeq.* vbi non ſolum ſubdit ita in iudicijs ſeruari, verum etiam traditionem quādam Socini, in *Authentica ſiquis in aliquo. ſub num. 8. C. de edendo*, quæ in contrarium adduci poſſet, acutiſſimè enodat, atque reſoluit; vide per eum.

5 Amplia præmiſſam illationem ex ſententia eiuſdem Scacciæ, vt ſit vera, etiamſi eſſet copia plurium partitarum.

6 Amplia ſecundò, vt itidem locum habeat, etiamſi eſſet copia totius integri libri, quia adhuc non probaret, ex quo eſſet copia, in iure enim cautum non reperitur, quod copię ſumptę à mercatoribus ex ſuis libris habeantur, & ſint ſcripturæ originales; ſic præciſè D. Scaccia *præcit. num. 594.*

7 Inferto ſecundò, quod copia alicuius partitæ extractę à gabellario, ſeù alio officiali publico, nō probat, eadē ratione, qa eſt copia, & in iure nō reperitur cautum, quod copiæ iſtorum ſint originalia; id enim ſolummodo in nororijs cōſtitutum eſt. Sic in terminis, D. Scaccia, *d. cap. 11. nu. 595.* vbi ſubdit illationem iſtam amplian dam eſſe duobus illis modis, quibus prima extenſa fuit.

8 Infertur tertiò, quod ſi aliquis de commiſſione partium ſcripſerit apocham cum ſua, ac teſtium ſubſcriptione, *iuxta materiam l. ſcripturas, C. qui potior.* eaq́; apocha de earumdem partium conſenſu remanſerit apud ipſum ſcriptorem, iſq́; poſtea copiam eius dederit, illa copia non probabit, quia eſt copia.

9 Amplia primò iſtam illationem, vt ſit vera, etiamſi iſte, qui eam ſcripſit, eſſet Notarius; & ratio eſt: quia Notarius ipſe non ſcripſit eam vti Notarius, ſed vti priuata perſona.

10 Amplia ſecundò, vt ſit vera, etiamſi in ipſamet copia ſe ſubſcriberent ijdem teſtes, quia adhuc non probaret; & ratio eſt: quia quamuis habeat eaſdem ſollemnitates, quæ ſunt in originali, tamen eſt copia, quæ retinet ſemper naturā cuiuſdam depoſitionis, ſeù atteſtationis teſtium factæ extraiudicialiter. Ita pulchre

docet

Digitized by Google

docet hæc omnia Cl. Scaccia, *præcit. cap. 11. num. 596. cum duobus ſequentibus.*

11 Alias illationes deducit idem Scaccia, *ſub numeris ſequentibus*, vide per eum, ſat enim nobis eſt potiores retuliſſe.

12 Ampliatur autem ſupradicta principalis Concl. vt idem ius quoque exiſtat reſpectu publici inſtrumenti, exemplis enim inſtrumentorum fidem non adhiberi, originali minimè exhibito, adeò notum eſt, quam quod notiſſimũ, ad textum, *in l. 2. ff. de fide inſtrumentorum, & in l. procurator, C. de edendo, in l. ſi quæ, & in l. Pomponius, ff. famil. herciſc. cum concordantibus*, Sequutus eſt, hoc Axioma ex nouiſſimis Carolus Iallon. *racematione ſua Iuris Ciuilis*, 84, & d. P. Auguſtinus, Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciuil. parte 1. tit. de fide inſtrumentorum, quæſt. 1. per totam, & præcipuè ſub num. 7. & 8.*

13 Ampliatur ſecundò principaliter, vt etiam Summus Pontifex efficere nequeat, vt tale exẽplar probet, & ipſi credatur. Sic præcisè docuit Roman. *Singulari ſuo* 716. qui ait eſſe caſum ſingularem, *in c. 1. de fide inſtrument.* ſequuti ſunt hoc idem plurimi alij, quos retulit, ac ſequutus eſt Cl. Maſcardus, *d. Concluſ. 711. num. 14.*

14 Hoc tamen limitabis, ac intelliges procedere de poteſtate Summi Pontificis ordinaria, ſecus de abſoluta, vel etiam ordinaria, ſed ex cauſa. Sic pcisè animaduerterunt addentes ad Roman. *in præc. notabili* 716. vbi ſubdũt nil mirũ, cũ ẽt valeat ſtatutũ, vel cõſuetudo, ꝙ priuatæ ſcripturæ authoritatẽ tribuit, *ad c. cũ dilectus, extra de re iudicata*, & docuit Alex. *in l. 1. §. fin. & ibi Scribentes ceteri; ff. de verb. oblig.* & retulere DD. *in c. 2. de probationibus*, Sequutus eſt hoc idem Cl. Maſcardus poſt alios *præcit. Concl. num. 15. & 16.*

15 Ampliatur tertiò, ſupradicta Regula principalis, videlicet, exemplum ſcripturæ priuatæ minimè probare, vt locum etiam habeat, etſi iuuans ſe tali exemplo, eſſet perſona valde priuilegiata, vt putà Fiſcus, vel Eccleſia; Sic præcisè D. Maſcard. *d. Concl. nu. 13.*

16 Limitatur autem ſupradicta eadem Concl. varijs modis, & Primo, vt non procedat cõtra ipſum, qui dedit exemplum, nam contra eum plenè probat; dando enim exempla, videtur fateri contenta in ipſis eſſe vera; per textum, *in l. in fraudem, §. neque, ff. de iure fiſc.* ſic in terminis ſcripturæ priuatæ poſt Aquensẽ, ac Purpurat. docuit præcisè Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 711. num. 30.* & videndus eſt, *ſub num. 80.*

17 Amplia, vt id etiam locum habeat contra omnes tacitè approbantes illud exemplum. Sic in ſpecie ampliat poſt alios D. Maſcard. *d. Concl. 711. n. 33.* & videndus, *ſub nu. 34.* vbi hanc tamen limitationem procedere intelligit, quando per confeſſionem ipſius exemplaris, vel aliter conſtaret quidem de veritate originalis, aliàs ſecus.

18 Nota tamen Moderni Pariſienſ. in *in dictis Conſuetudinibus ſuis tit. 1. §. 8. gl. 1. nu. 36.* hanc quidem fallentiam improbare, inquit enim, quod talis probatio nõ oritur ex exemplo producto, ſed ex confeſſione producentis, qui eo ipſo cenſetur confiteri omnia contenta in ſcriptura, quam producit, etiamſi eſſet merè priuata. Cogita.

19 De hac eadem limitatione videndus Carol. Iallong. in ſua Racemat. *Iuris Ciuilis*, 88. per totam, vbi pulchrè.

20 Coarctatur ſecũdò ſupradicta Regula principalis, quoad præſumptionem aliqualẽ, quoad ipſam enim inducendum vtique probat exẽplum ipſius ſcripturę priuatę, quemadmodum & ipſam dictam præſumptionem inducere, *ſupra hoc eodem lib. quæſt. 4. nu. 255.* latè firmauimus.

21 Obſeruandum tamen in contrarium obſtare videri doctrinam Baldi, *in l. in bonæfidei, nu. 24. C. de rebus credit.* ſenſit enim is exemplum etiam publici inſtrumenti originali minimè exhibito, nullam fidem facere, nec etiam quoad præſumptionem; mouetur: nam ſicut teſtis de auditu deponens nihil probat, *ad l. teſtium, & ibi gl. de Teſtibus*, ita nec iſtud exemplum.

22 A ſupradicta tamẽ limitatione firmata, haud recedendum iudico; neque officit, quod teſtis de auditu nullam fidem faciat; Reſpondetur enim, dictam Regulam fallere, quoad dictam præſumptionem inducendam pulchrè Alex. poſt alios, *conſil. ſuo 77. num. 4. vol. 1.* ſequuti ſunt plurimi Addentes ibi, *in littera N.* & nouiſſimè, C. Iallon. Racemat. ſua *1. Ciuil. num. 4.*

23 Adde ex aliquorũ ſententia præſumptionẽ promanantem ex depoſitione teſtis de auditu, adeò efficacem eſſe, vt etiam transferat onus probandi contrarium in ipſummet aduerſariũ. Sic præcisè poſt Roman. Alex. ac alios, Mynſing. *Centuria 6. Obſeruat. 58. numero 3.* ſequuti ſunt plurimi alij relati per eumdem Iallong. *d. nu. 4.*

24 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, vt minimè procedat, ſi quis dumtaxat exemplum ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ producere vellet, originali dolosè celato, tũc enim ex dicta productione exempli ſupradicta præſumptio minimè promanaret. Sic præcisè nonnulli relati per eumdem Iallong. *d. Racemat. 91. num. 3.* qui (quod magis eſt) loquuntur etiam reſpectu publici inſtrumenti.

25 Sed de hac limitatione ſatis. Videndi Clariſ. Maſcard. *d. Concl. 711. n. 56. cũ tribus ſeq.* & Iallon. *d. Racemat. 91. per totam*, vbi de exemplo inſtrumẽti publici, an ſcilicet ipſum dictam præſumptionem inducat, latiſſimè diſceptatur, vide aliqua etiam penes Modernum Pariſ. *præc. tit. 1. §. 8. num. 35.* & D. P. Gilken. *in Auth. Si quis in aliquo, num. 20. C. de edendo.*

26 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta Concl. quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in actis per Notarium actorũ, & exemlum ibi relictum extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri: nam tunc illud exemplum plenam faceret probationem. Sic præcisè in terminis ſcripturæ priuatæ in actis regiſtratæ, docuit Clariſ. Maſcardus, *d. Concl. ſua 711. num. 70.* poſt nonnullos concordantes ibi

rela-

Digitized by Google

relatos. Sequutus eſt in ſimili perilluſtr. Menoch. *conſ. ſuo* 924. *nu.* 31. & D. P. Gilken. *in d. Auth. Si quis in aliquo, num.* 19. *C. de edendo*.

27 Ampliatur autem iſta limitatio, vt locum habeat, etiamſi poſtea ipſamet ſcriptura, quæ fuit ſemel in actis regiſtrata, reperiatur poſtea maculata, vel abraſa in aliqua parte: nam nihilominus illud exēplū ꝙ reperit in actis, probat. Sic poſt Bart. Bald. Alex. ac alios, tradidit in ſimili D. Maſcard. *d. Concl.* 711. *nu.* 68.

28 Ampliatur ſecundò, vt itidem procedat, etiamſi ſcriptura ipſa originalis non fuerit regiſtrata, ſed data copia parti, quæ nil oppoſuit; nam perdita dicta originali ſcriptura, cogetur pars copiam exhibere, quę regiſtrata probabit. Sic poſt Caſtrenſ. Felin. ac alios, idem D. Maſcardus, *d. Concl.* 711. *num.* 69.

29 Sublimitatur tamen ſupradicta principalis limitatio, quod tale exemplum regiſtratum probat, quando apud acta ſcriptura ipſa originalis producta fuit, aduerſario petente, vel citato, aliàs non probat. Sic poſt alios declarauit præciſè dictus D. Maſcardus, *præcit. Concluſ. num.* 72. vbi ſubdit, neceſſe quoque eſſe, quod dicta pars citata, contra dictam ſcripturam productam nil oppoſuerit; & latius vt per eum; addo Cl. Menoch. *conſil. ſuo*, 924. *num.* 28.

30 Sublimitatur ſecundò, procedere, dummodo iudex authorizauerit ipſam exemplationem; nec ſanè mirum: generale eſt enim id in omni productione, quia non ſufficit facta coram ſolo Notario. Sic eleganter animaduertit poſt alios Maſcard. *d. Concluſ. num.* 73.

31 Alijs etiam modis dictam limitationē ampliat, ac ſublimitat D. Maſcardus, *præcit. Concluſ.* 711. *num.* 71. 74. *&* 75. vide per eum.

Videndus quoque de materia huiuſce limitationis D. Carol. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis*, 94. *per totam*, vbi latè, licet loquatur de exemplo inſtrumenti in actis relato.

32 Obſeruandum eſt tamen pro coronide huiuſcemet limitationis, ꝙ ad hoc vt ipſa locum habeat, integrum ipſius ſcripturæ priuatæ exēplum in actis producēdum eſt: neque enim ſat erit, ſi forte finis, initiumq; deſcribantur, ſed integra tota ſcriptura ad verbum deſcribenda eſt. Sic præciſè D. Maſcard. *d. Concluſ.* 711. *num.* 71. & Cl. Iallong. *d. Racemat. Iuris Ciuilis*, 94. *num.* 2. *&* 3. vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quia tūc ipſius priuatæ ſcripturæ tenor de actis minimè eſſet, ſed productio dumtaxat; & latius, vt per eū.

33 Quarta principalis occurrit limitatio, & eſt, quando aduerſarius, contra quem producitur exemplum, habet originale, quod nolit exhibere, tūc enim dictum exemplum, quia aduerſus eum maxima præſumptio viget, plenè probat; ſic in ſimili de inſtrumento publico coarctat poſt alios Cl. Maſcard. *d. Concluſ.* 711. *num.* 77. ac nouiſſimè, d. C. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis*, 97. vbi plures concordantes deducit. Addo D. P. GilKenum, *in Authentica, Si quis in aliquo, nu.* 37. *C. de edendo*.

34 Sublimita tamen prædictam limitationem minimè procedere, ſi ille, qui habet originale, opponat exemplum falſum eſſe, tunc etenim licet nolit producere originale, tñ illud exemplum non probat. Sic præciſè ſublimitat poſt alios D. Maſcard. *d. Concluſ.* 711. *nu.* 78. Sequutus eſt D. Carol. Iallong. *d. Racemat. ſua Iuris Ciuilis* 97. *num.* 5.

35 Hæc tamen tantorū patrum opinio mihi parum probatur; arbitror enim, ego exemplum illud maximè probare, ſi ille, qui habet originale, aſſerens exemplum illud falſitatem continere, requiſitus, originale ipſum edere nolit, vt de falſitate allegata conſtare poſſit; ſtat enim præſumptio pro producente, ꝙ exemplum ipſum veritatem contineat, niſi de contrario doceatur. Cogita.

Latius de materia dictæ quartæ limitationis D. Iallong. *d. Racemat.* 97. vide per eum.

36 Coarctatur quinto principaliter, quādo pars non opponeret, tunc enim ex exemplo in iudicio producto maxima oriretur probatio, quandoquidem tacito ipſius non opponentis conſenſu approbatum cenſeretur. Sic in ſimili de publico inſtrumento docuit Maſcard. *d. Concluſ.* 711. *num.* 19. ſequutus eſt Cl. Menoch. *conſil. ſuo* 924. *num.* 34. & D. P. GilKen. *in d. Auth. Si quis in aliquo, C. de edendo, nu.* 18. vbi ſubdit, hoc tum demum procedere, ſi pars aduerſa citata fuerit, & nil oppoſuerit.

Videndus tamen de hac eadem limitatione D. Carl. Iallon. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis* 95. *per totam*, ibi enim poſt articulum ad partes optimis hinc inde rationibus propoſitis, diſcuſſum, tandem pro reali habenda cognitione, tres caſus proponit, ac diſtinguit, vt per eum, quem conſulas, non enim ex ſcriptis ſcripta conficere, & aliena mihi vſurpare abſque lectoris vtilitate ſtatui.

37 Fallit ſexto principaliter, quando ipſamet exemplatio eſt antiqua, nam tunc probat, quāuis non appareat de commiſſione Iudicis, præſumitur enim facta commiſſione ipſius, & parte citata. Sic pręciſè licet in terminis inſtrumēti, docuit poſt plures relatos D. Maſcard. *d. Concluſ.* 711. *nu.* 81. *&* 82. ſequuti ſunt D. Carol. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis* 93. *in primis numeris*, Cl. Menoch. *d. conſil. ſuo* 924. *num.* 29. *&* 30. vbi ſubdit, tempus 30. annorum in hac hypotheſi antiquum iudicari.

38 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, quando clarè appareret exemplum illud non fuiſſe factum authoritate Iudicis, ac citata parte: nā ex hoc defectu tolleretur pręſumptio illa antiquitatis, ac per conſequens nec plena, nec ſemiplena ex dicto exemplo oriretur probatio. Sic præciſè poſt alios D. Maſcardus. *d. Concluſione* 711. *num.* 83.

39 Oriretur tamen ex eo aliqua præſumptio Iudici arbitraria ex qualitate facti, vt poſt alios monet D. Iallong. *d. Racemat.* 93. *num. finali.*

40 Obſerua tamen, quod nihilominus ſemper oppo-

opponi poterit de nullitate, & falſitate ipſius exempli, & peti, quod exhibeatur originale; ſic eleganter D. Maſcar. *d. Concl. num.* 85.

41 Limitatur ſeptimo ſupradicta Regula principalis non procedere, quando ſcriptura ipſa originalis non poteſt haberi, veluti ſi eius iactura facta ſit, vel penes ſit aliquem, qui cogi non poſſit ad eius exhibitionem, nam tunc ipſius exēplum ſumptum à Notario bonæ famæ, & vocis, ſemiplenè ſaltem probat. Sic pręcisè poſt plures relatos D. Maſcard. *d. Concluſ.* 711 *n.* 87.

42 Coarctatur octauo, ſi per partes exemplum ipſius ſcripturæ priuatæ fuerit ſæpius in iudicio productum, & approbatum, licet tacitè, quia tunc tale exemplum probat. Sic præcisè poſt Pariſium, ac plures alios, idem D. Maſcardus, *d. Concluſ.* 711. *num.* 88.

43 Idem iuris, quando ſuper eodem exemplo extitiſſet iudicatum, tunc enim ſemper ei fides præſtanda eſt. Sic præcisè poſt alios docuit eleganter idem D. Maſcardus, *d. Concluſ.* 711. *nu.* 89. ſequutus eſt Cl. vir D. Menochius, *d. conſil.* 924. *numero* 33.

44 Fallit nono principaliter, qundo ipſiuſmet ſcripturę priuatæ apparent plura exēplá, nam cum ſingula aliqualiter probent prout ſupra vidimus, dicendum eſt, quod ſimul iuncta ſemiplenam ſaltem probationem faciant; videndus in ſimili D. Menoch. *d. conſil.* 924. *num.* 32.

45 Coarctatur poſtremo, concurentibus alijs adminiculis: nam tunc exemplo ipſius ſcripturæ plenè creditur. Sic eleganter animaduertit prçfatus Cl. D. Menoc. *d. conſil.* 924. *num.* 35.

Et Hęc de materia exempli ſcripturę priuatę dixiſſe ſat ſit.

46 De exemplari autem inſtrumenti publici (cum de eo imprçſentiarum diſſerere ad nos minimè pertineat, videndi Modern. Pariſ. *in dictis conſuetudinibus ſuis, tit.* 1. §. 8. *ſub n.* 37. *cum ſeqq.* Cl. Maſcardus, *d. Concluſ.* 711. *per totum*, Carol. Iallon. *in Racemationibus ſuis Iuris Ciuilis ſupra allegatis.* P. Auguſtin. Morla, *in ſuo emporio Iuris Ciuilis, parte* 1. *tit. de fide inſtrumentorum, quæſt.* 1. ac Scribentes omnes, *in Authentica Si quis in aliquo, C. de eden.* Adeundus quoque D Sigiſmundus Scaccia, *de Iudic. Cauſarum ciuilium, & criminal. lib.* 2. *cap.* 11. *nu.* 524. *cum infinitis ſequentibus*, vbi omnium latiſſimè, & Couuar. *pract. quæſtion. c.* 21. *per totum*, perlegendum quoque Statutum noſtrum Patauinum, *ſub Rub. de Fide inſtrumentorum exemplatorum*, per totum.

Ex l. ſcripturas C. qui potiores in pignoribus habeantur.

Diſcuſſuri materiam *l. Scripturas, C. qui potiores*, ſequendo ordinem Gabriel. *tit. de probationibus, Concluſ. ſua* 9. 10. *&* 11. tres dumtaxat ex ea Concluſiones eliciemus, quas ex veteri noſtro inſtituto mira quadam facilitate ad lectoris vtilitatem (pro viribus tamen) omnium elegantiſſimè enodabimus.

PRIMA CONCLVSIO.

SVMMARIVM.

1 *Priuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus vim publicæ obtinet quoad perſonalem actionem contra ipſum debitorem exercendam.*

2 *Amplia idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſubſcripta, quando tamen debitor actione ipſa perſonali conuentus fateretur quidem, quæ in ea continentur, vera eſſe.*

3 *Amplia ſecundo, idem quoque iuris eſſe, ſi de reali actione intentanda contra ipſummet debitorem tractetur.*

4 *Subamplia, vt hoc procedat etiam contra fiſcum.*

5 *Amplia tertiò regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, ſi tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cedulam prędictam ſcribi per partem.*

6 *Contra tenuerunt multi.*

7 *Diſtinctio Alex. in difficultate propoſita.*

8 *Improbatur à multis.*

9 *Authoris ſententia cum eius declarationibus remiſſiuè per Gabrielum.*

10 *Variæ limitationes ad ſupradictam Regulam, & num.* 11. *&* 12.

Concluſio prima deſumpta ex d. l. ſcripturas.

1 PRiuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus, vim publicæ obtinet quoad perſonalem actionem cōtra ipſum debitorem exercendam, ita tex. *in dicta l. ſcripturas, & in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide, § ſed & ſi quis.*

2 Ampliatur Primò, idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſit ſubſcripta, quando tamē debitor actione ipſa perſonali conuentus, fateretur quidem quę in ea continentur vera eſſe; Sic pręcisè poſt alios Dominus Cęſar Barzius *deciſione ſua Bononienſi* 21. *num.* 1.

3 Ampliatur Secundò, idem iuris pariter eſſe, ſi de reali quoque actione contra ipſum debitorem exercenda tractetur, in hoc enim etiam caſu, locum habet diſpoſitio *dictæ l. ſcripturas.* Sic poſt Cynum, & alios, Gabriel. *de probationibus, Concluſio.* 9. *num.* 2. ſequitur Petrus Auguſtinus Morla, in ſuo Empor. *libro* 1. *tit. de fide inſtrumentor: quæſt.* 3. *num.* 15.

4 Subamplia, vt hoc procedat etiam contra Fiſcum, ſi bona ipſius debitoris propter delictum veniant publicanda, ita Gabriel. *d. loco, nu.* 3. & Morla *præcitato loco.*

5 Ampliatur tertiò, hanc eamdem regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cedulam prædictam ſcribi per partem, ita Cynus, & Angelus, in l. compa-

rationes,

Digitized by Google

rationes, C. de fide inſtrumentorum, Felinus, & Imol. *in cap. 2. eodem*, Iaſon *in l. Admonendi, num. 44. verſiculo, Tu attende*, vbi dicit hanc eſſe magis veram, ac Commnem opinionem, *ff. de iureiurand.* & plerunque alij.

6 Contrarium tamen, vt in hoc caſu nedum requiratur, quod teſtes dicant ſe vidiſſe apocham illam ſcribi, ſed etiam neceſſe ſit, vt comparationis litterarum intercedat adminiculũ, tenet gloſſa *in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide, §. ſi quis igitur, in verſic. faciamus*. ſequitur Bartolus, & alij quamplurimi per Gabriel. relati, *dicta Concluſione 9. num. 4. 5. & 6.*

7 Pro Conciliatione, Alexander *conſil. ſuo 181. in ſecondo*, ita diſtinguebat:

Aut incipitur à teſtium recognitione, & tũc ſola ſufficit recognitio; aut à comparatione, & tunc vtrumque requiritur.

8 Sed contrarium tenent Socin. Abb. & nonnulli alij, relati per Gabriel. *dicto loco nu. 6. verſic. contrarium.*

9 In hac difficultate ab hac poſtrema ſententia minimè recedendum iudico, quam tamen tribus modis declara, prout per Gabriel. *dicta concluſione 9. ſub numero 7. 8. & 9.* ad quem breuitatis cauſa lectorem remitto.

Limitatur autem principalis iſta Concluſio.

10 Et Primò, vt ſufficiat cedulam ſubſcriptam eſſe manu vnius partis tantum, videlicet, creditoris, dummodo tamen ſubſcriptionem habeat trium teſtium, Sic pręcisè poſt Ananiam, Crauett. & alios, Gabriel. *dicta queſtione 9. numero* 10.

11 Coarctatur Secundò, nam ſubſcriptio ſoliuſmet debitoris, ſufficit, quando agitur de contractu, ex quo ipſe tantum obligetur, ſi modò tres teſtes ſe ſubſcripſerint. Sic præcisè poſt Purpuratum, & alios, idem Gabriel. *citata Concluſione 9. num. 11.*

12 Ampli̇a præterea, ſublimita, & declara, vt per eumdem Gabriel. *d. Concluſione 9. à num. 12. vſque in finem*, ad quem ne ex ſcriptis ſcripta cõficiam, ſtudioſum beneuolum remitto.

Secunda Concluſio, ex d. l. ſcripturas.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata à partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, non munita, non operatur quoad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumento.*

2 *Ratio.*

3 *Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum, nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, & ratio ibidem ex Tiraquello.*

4 *Concluſio ſupra poſita, non ſolum locum habet in creditore publicum inſtrumentum habente, ſed etiam in emptore.*

5 *Ratio.*

6 *Contrarium multi.*

7 *Prior retinetur.*

8 *Item habet locum in habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis.*

9 *Et in ſumma contra omnes habentes cauſam à debitore, & in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio.*

10 *Ampliatur multis alijs modis, de quibus remiſſiuè per Gabriel.*

11 *Creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum etiam habenti inſtrumentum quoad hypothecam præferretur, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiam obligationis, apertè depoſuerint.*

12 *Ampliatur hoc procedere, etiam ſi alia modo, quam per teſtes de veritate ipſiuſmet ſcripturę priuatæ conſtare poſſet.*

13 *Ratio.*

14 *Varia afferuntur exempla, quibus de ipſius priuatæ ſcripturæ veritate alio modo, quàm per teſtes conſtare poteſt, & num. 15. & 16.*

17 *Priuatam habens ſcripturam anteriorem, an præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio fraudis in caſu dictę l. ſcripturas ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita eiuſdem legis? Dubitatur.*

18 *Author concludit pro affirmatiua.*

19 *Fundamentum eius. & num. 20.*

21 *Reſoluit contraria, quę obijci poſſent. & num. 22. 23. 24. & 25.*

26 *Scriptura priuata operatur etiam in pręiudicium poſterioris creditoris publicum pro ſe habentis inſtrumentum, quando duo teſtes eſſent in ea ſubſcripti, & alia adminicula maioris ponderis, & authoritatis, quam ſit tertius ille teſtis, intercederent.*

27 *Item, ſi confeſſio ipſius debitoris probaretur emiſſa, tribus tantum teſtibus præſentibus, licet non in ſcriptis.*

28 *Item, ſi ipſa ſcriptura priuata ex forma ſtatuti vim publici haberet documenti.*

29 *Quam ſententiam author ſequitur, & confirmat, & num. 30. 31. & 32. vſque ad 37 incluſiuè.*

38 *Eamdem quoque ſequitur Cl. Decianus.*

39 *Contrarium tenuit poſt Ripam Tyraquellus.*

40 *Fundamentum eius.*

41 *Prior vti verior retinetur.*

42 *Soluitur ratio Tyraquelli, & num. 43.*

Sequitur ſecunda Concluſio deſumpta ex *d. l. ſcripturas, C. qui potior.* & talis eſt.

1 SCriptura à partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opin. ac famæ non munita, non operatur quoad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumẽto, text. eſt Clariſſimus *in d. l. ſcripturas, C.*

qui potior. ſequit̃ poſt infinitos relatos Gabriel. *de probationibus Concluſ.* 10. *num.* 1. Tiraquel. *de retractu conuent.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 43. & plurimi alij.

2 Ratio autem ſecundum Gabriel. *citato loco, num.* 2. eſt ſatis euidens: quoniam ſcriptura ipſa priuata, eſt valdè ſuſpecta de antidatione, id eſt quod debitor præponat poſteriorem creditorem anteriori, ac proindè quoad hypothecam præiudicium minimè infert ipſi poſteriori creditori.

3 Ampliatur Primò, iſta Conclusio, vt procedat, etiam ſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum; nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, ſic præcisè poſt Ancharanum, Felin. Ripam, & alios, Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 3. & Tiraquellus *d. nu.* 43. vbi quoque rationem adducit, dicens: (Neque enim tollitur ob id ſuſpicio illa fraudis de prælato die.) Cogita.

4 Ampliatur. Secundò, vt idem ſit, nedum quãdo ſcriptura priuata anterior adducitur contra creditorem habentem publicum inſtrumentum, ſed etiam contra emptorem, qui publici pariter inſtrumẽti munimine ſit tutus; ſic poſt relatos Gabr. *d. Concluſ.* 10. *num.* 4. Tiraquell. *d.* §. 1. *gloſ.* 7. *num.* 44. Bertazzol. *conſil. ſuo criminali* 295. *num.* 9. *in* 2. & nouiſſimè P. Auguſtinus Mala, *in prima parte ſui empor. tit. de fide inſtrument. q.* 3. *num.* 15. *verſic. quæ quidem Concluſio.*

5 Nec ſanè mirum alicui de hoc videri debet; ſi enim creditor prætendens hypothecam anteriorem, virtute priuatæ ſcripturæ non præfertur poſteriori habenti publicum inſtrumentũ, *d. l. ſcripturas*, à fortiori multo minus præferri debet emptori, quem meliori, ac potiori munitum eſſe iure neminem præterit.

6 Contrarium tamen tenuerunt Bald. Socin. & alij, relati per Gabr. *d. q.* 10. *num.* 4. *in fine.*

7 Sed à priori non eſt recedendum, quam hodie veriorem eſſe, ęquiorem, tutiorẽ, & in praxi receptiorem teſtatur benè eruditus vir D. Carroc. *in ſuo tract. de excuſſ. bonor. q.* 65 *par.* 2. *num.* 11. & Cl. vir D. Petr. de Cabal. *conſil. ſuo* 121. *nu.* 3. Addo D. Alex. Trentacinquium *Variarum Reſolut. lib.* 2. *tit. de Fide inſtrumentorum, reſolutione* 12. *numero* 20.

8 Ampliatur tertiò, idem iuris eſſe, etſi priuatam habens ſcripturam, contenderet ſuper hypotheca cum habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis; Sic poſt Caſtrenſ. Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 5. Tiraquel. *d. num.* 44. & Mala, *præcitato num.* 15.

9 Et in ſumma, amplia hanc eamdem Cõcluſionem procedere in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio, & per conſequens conclude diſpoſitionem *d. l. ſcripturas*, locũ ſibi vendicare quoad omnes habentes cauſam à debitore, ita Gabr. *iam citata Concl.* 10. *nu.* 6. & Tiraq. *nu.* 45. *&* 46. Addo Magon. *Dec. ſua Florent.* 122. *num.* 9. *verſic. quia d. l. ſcripturas.*

10 Amplia quoque alijs modis, vt per Gabr. *nu.* 7. *&* 8. vide per eum.

Limitatur autem hæc eadem regula pluribus modis.

11 Et Primò, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiam obligationis apertè depoſuerint, tũc enim creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum et habenti inſtrumentum quoad hypothecam abſque alio præponeretur, ſic poſt infinitos relatos Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 9. Et ratio eſt: q̃a hypotheca, cum non requirat de neceſſitate ſcripturam, ſed ſolo conſenſu contrahatur, teſtibus proinde plenè probari poteſt, *l.* 1. *ff. de pignor. act. & l. contrahitur*, de pign. cum concordãtib. deductis p Petr. de Caball. *conſ. ſuo* 121. *nu.* 2. Addo Ioannem Gulielmum Guidobonũ, *aduocatione ſua* 29. *num.* 22.

12 Ampliatur iſta limitatio, vt procedat, etiam ſi alio modo, quã per teſtes de veritate ipſiuſmet priuatæ ſcripturæ conſtare poſſet, adhuc enim diſpoſitio *d. l. ſcripturas in ſecundo reſponſo*, in præiudicium tertij effectum ſuum ſortiretur.

13 Nec ſanè mirum, paria enim ſunt, vel probationem ſcripturę fieri per teſtes ſubſcriptos, vel aliundè, dummodo conſtet de ipſius voluntare. Sic expreſsè Bald. *in d. l. ſcripturas, nu.* 15. *ver. tu dic plenius*, Sequitur perpulchre poſt plures relatos, ſed longe latius eruditiſſ. Vincentius de Frãchis, *deciſ. ſua* 96. *nu.* 6. 7. *&* 8. vbi ſubdit, ita quoque de anno D. 1568. in Regio Collaterali cõſilio fuiſſe deciſum. Addas D. Alex. Trentacinquium, *d. reſolutione* 12. *num.* 21. vbi pulchrè.

Varia autem à Scribentibus paſſim afferuntur exempla, quibus de ipſius ſcripturæ priuatę veritate alio modo, q̃ per teſtes cõſtare poteſt.

14 Primum quidem eſt, ſi ipſe debitor confeſſus eſſet in iudicio anteà hypothecaſſe, prout in ſcriptura priuata continetur, quàm per publicum poſteà obligaretur inſtrumentum, ſic prę cisè poſt Baldum, & Angelum Gabr. *d. concl.* 10. *num.* 10. Addo Petr. de Caball. *conſi. ſuo* 121. *nu.* 6.

15 Alterum eſt, ſi publicum habens pro ſe inſtrumẽtum, fateretur quidem priuatam illam ſcripturam anteriorem confectam fuiſſe à parte tẽpore illo, cuius ipſa ſcriptura meminit, & de hoc dubiũ nemini videri poteſt, ità pulchrè aduertit Caccialup. *in d. l. admonendi, nu.* 64. ſequi quoque videtur Burſat. *conſil. ſuo* 103. *num.* 3.

16 Aliud tertiò loco eſt, quoties ipſa priuata ſcriptura ante confectionem publici inſtrumenti fuiſſet lecta, recognita, & intellecta p illos tres teſtes, qui in ea ſunt deſcripti, licet non ſubſcripti, in hoc. n. caſu priuata illa ſcriptura pręponeretur quoad hypothecam publico documẽto; ſic poſt Bald. & Ioannẽ Bapt. de Sancto Seuerino Couar. *prac. q. c.* 22. *n.* 5. *verſic. poterit tamen.* Gabriel. *d. Concl.* 10. *nu.* 11. & Caccialup. *in d. l. admonendi, n.* 65. Addo D. Menoch. *conſil. ſuo* 787. *n.* 12. *&* 13. Gutierrez *prac. quæſt. lib.* 5. *quæſt.* 111. *n.* 6. Sed ex ſupradictis pulchra hic elicitur dubitatio, et eſt.

An in

17 An in caſu *d.l.ſcripturas.* priuatam habēs apocham anteriorem, præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio illa fraudis de antidatione ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita *d.l. ſcripturas.*

18 In huiuſmodi difficultate ſentio ego, & intrepidè teneo affirmatiuam opinionem proculdubio veriorem eſſe. Eam enim ſequi quoque videtur Vincentius de Franchis, *d. deciſione ſua 96. num. 7.* Magonius *deciſ. ſua Florentina 122. num. 11. & 12.* & omnium pulcherrimè Hieronymus Papponius *conſil. ſuo 48. num. 25. cum ſequentibus.* Addo Menochium *conſil. ſuo 787. num. 6. & 7. &* Cl. Petrum de Caball. *conſil. ſuo 121. ferè per totū.* Adeundus quoque Dominus Gutierrez *d. q. 111. num. 7.* & eruditiſſimus Scaccia, *lib. 2. de Iudit. cauſ. ciuil. cap. 11. num. 1128.* vbi pulchrè. His adde Clar. D. Farinac. *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſſimis deciſ. 100. per totam, & deciſ. 102.* vbi docet ad huiuſmodi probationem admitti adminicula, ac coniecturas, & latius vt per eum; qui etiam nonnullas ibi ſubnectit.

19 Moueor vulgatiſſima illa iuris Regula, ꝙ ceſſante fraudis ſuſpicione, debet quoque ceſſare diſpoſitio illius legis, quæ ſuper tali præſumptione fundata eſt, ad tradita per Bald. *in l. ſi certis annis, C. de pactis, in l. ſi qui adulterij, C. de adulterijs, & in c. cum ceſſante, de appellat.*

20 Vnde cum in caſu noſtro clarè de veritate ipſius priuatæ ſcripturæ conſtare, omniſq; fraudis ſuſpicionem remotam eſſe ſupponatur, ceſſare quoque debere diſpoſitionem *d. l. ſcripturas* quæ in iam dicta ſuſpicione fraudis ſe fundat, & per conſequens priorem créditorem præferendum eſſe poſteriori, *ad l. aſſiduis, C. qui potior. cum concordantibus,* apertè conſequitur.

21 Non officit ſi diceretur, quod modus conficiendi ſcripturam priuatam traditus per Imperatorem *in d. l. ſcripturas,* ſit de forma ipſius legis, & per conſequens, quod ceſſante etiam ratione legis, non debeat ipſius forma ceſſare, ad tradita per Bart. & alios, *in l. cum hi, §. ea autem, ff. de tranſactionibus,* & Tiraquell. *in ſuo tractatu Ceſſante cauſa limit. 37.*

22 Reſpondetur enim cum Papponio, *d. conſil. 48. num. 27.* nullo modo verum eſſe, quod modus conficiendi ipſam ſcripturam traditus per *d. l. ſcripturas,* verè inducat formam.

23 Et ratio eſt: quia in ipſa lege, poſt illum traditum, non ſubijcitur Clauſula ipſius actus annullatiua, in caſu, quo aliter fieret, prout expreſsè requiri tradidere Bald. & Imola, & Communiter Doctores, *in l. 1. ff. de liberis, & poſthumis.*

24 Aliter etiam fuit reſponſum, ad ibi dicta, ne bis idem repetamus, lectorem remitto.

25 Duobus alijs modis ampliatur iſta Prima principalis limitatio, & declaratur per Gabrielium *d. Concluſione 10. numero 12. 13. & 14.* vide per eum.

26 Limitatur ſecundò loco principaliter iam dicta Concluſio, quando duo teſtes tantum eſſent ſubſcripti, & adminicula alia maioris pōderis, & authoritatis, quam ſit tertius ille teſtis, intercederent, tunc enim ſcriptura illa priuata operaretur etiam in præiudicium illius, qui publicum haberet inſtrumentum poſterius, ſic Gabriel. *d. Concluſ. 10. numero 15.* & poſt Fulgoſium, *conſil. ſuo 132.* Tiraquell. *d. gloſſa 7. numero 59.*

27 Coarctatur tertiò, etiam ſi confeſſio ipſius debitoris probaretur emiſſa tribus tantum teſtibus præſentibus, licet non in ſcriptis, ita Fulgoſ. *præcitato conſilio,* & Gabriel. *dicta Concluſione 10. numero 17.*

28 Limitatur quartò, ſi ipſa priuata ſcriptura ex forma ſtatuti vim publici obtineret documenti, tunc enim prçualeret habenti publicum inſtrumentum poſterius, ſic præcisè poſt Socinum *conſil. ſuo 240. in 2.* Bald. & alios, Gabriel. *d. Concluſ. 10. num. 18.*

29 Quæ ſententia mihi quoque ſummoperè probatur, eamq; pluribus modis confirmo, &c. Primò ſic.

30 Vbicumque ſcriptura priuata minus ſollennis, id eſt, quæ non habeat ſollemnitates *d. l. ſcripturas.* habetur per ſtatutum, vel conſuetudinem, vt publica ſcriptura, tunc ſemper venit, & comprehenditur in quacumque lege, vel ſtatuto, loquente de publica ſcriptura, ſic notatur *in c. cum dilectus, de fide inſtrument.* ita Abbas in Rubrica *eodem titulo.* Socin. *conſilio 63. colum. fin. volum. 1.*

31 Sed ſic eſt, quod duabus publicis, ſcripturis exhibitis, illa ſemper præualet, quæ prior eſt in tempore, *vt Regula, Qui prior, cum materia, de regulis iuris, in ſexto,* ergo.

Scriptura priuata ex forma ſtatuti, vel ex cōſuetudine pro publica habita, creditori, poſterius inſtrumentum habenti, abſque dubio præferretur, & ſic valida limitatio.

32 Secundò, & fortius ſic arguo, & conſidero, quod ſicut *d. l. ſcripturas.* vult, quod vbi ſcriptura priuata eſt trino teſte notata, habeat vim publici inſtrumenti, & ſic quod vti publicum inſtrumentum prius in tempore præferatur alij poſteriori, ita & quando ſtatutum, vel conſuetudo vult, quòd ipſa priuata ſcriptura cum minori ſollemnitate, quam ea, quæ *in d. l. ſcripturas,* exigitur, habeat vim publici inſtrumenti, debeat & in hoc caſu eumdem effectum producere: iſta enim minor ſollemnitas ſubrogata eſt in locum eius, quæ à lege requiritur.

33 Sicut dicimus de præſcriptione, quæ licet à lege requirat tēpus triginta, vel quadraginta annorum, ſi ſtatutum minuat illud tempus, & velit ꝙ præſcribatur, puta: ſpacio decennij iſtud tempus diminutū à ſtatuto ſubrogatur in locū temporis requiſiti à iure communi, & eoſdem parit effectus, ita Bald. *in l. ſuperuacuam, C. de tēpor. in integr. reſtitut. & in l. in contractibus, C. de non num. pecun. in ſecundo notab.*

34 Tertiò ſuffragatur, nam *in d. l. ſcripturas, §. fi-*

nali, ponitur pro conſtanti Regula, quod priuata ſcriptura nõ præferatur, etiam ratione temporis, publico inſtrumento.

Ab hac autem Regula excipitur vnus caſus, quando videlicèt ſcriptura ipſa ſit vallata ſubſcriptione trium teſtium, tunc .n. vult Iuſtinianus huiuſcemodi ſcripturam quaſi publicè cõfectam, præferri debere; ergo iſta limitatio debet extendi ad oẽm ſimilem caſum, in quo ſcriptura ipſa priuata habetur quaſi publicè confe-
35 cta. Limitatio namque in aliquibus caſibus facta, extẽditur etiam ad alios caſus ſimiles, vt ex illo textu coll:git Abb. *in capit. cum dilecta, de confirmatione vtili, vel inutili,* & Bald. per illum text. *in capit. poſt translationem, verſic. quamquam, de renunciat.*

36 Quod procedit, etiamſi talis limitatio facta fuiſſet per taxatiuam, tantum, vt dicit *ibi* Abb. & Dec. *in d. c. cum dilecta,* & Ang. *in l. ſi hominem, §. in delictis, ff. de ędil. edicto.* Addo Dec. *conſil. ſuo* 699. *num.* 8. ergò & in caſu noſtro.

37 Cum conſuetudo velit ſcripturã haberi pro publico inſtrumento, hic caſus ſimilis eſt limitationi, de qua *in d. l. ſcripturas,* quo ad effectum, quia vtroque caſu ſcriptura ipſa priuata habetur pro inſtrumento publicè confecto. ergo idem ius, per prædicta.

38 Hanc eamdem ſententiam omniũ pulcherrimè, & latiſſimè defendit Clar. vir D. Decian. *conſil. ſuo* 11. *num.* 143. *cum infinitis ſeq. in* 1.

39 Obſeruandum eſt tamen, non defuiſſe qui contrarium verius eſſe ſunt opinati. Inter ceteros autem eſt Tiraq. poſt Ripam, *in l. priuilegia, de priuilegijs creditorum, de retract. conuention. gloſ.* 7.
40 *num.* 57. *verſic. nec mihi.* Inquit enim ipſe, huiuſmodi ſtatutum eſſe intelligendum, vt ſcilicet habeat talis ſcriptura vim publici inſtrumenti aduerſus debitorẽ, qui eam cõfecit, non etiam aduerſus tertium, & hoc ex ſententia Baldi *in l. vltima, C. ſi aduerſ. creditor. & in l.* 1. *C. communia de legat.* vbi docuit ſtatutum volens inſtrumenta guarentigiata exequutioni demandari, habere locum tantum contra debitorem, non contra tertium.

41 Sed à priori ſentẽtia vti veriori, minimè recedendum arbitror. Nec officit fundamentum ex aduerſo deductum ex ſententia Baldi.

42 Reſpondetur enim cum Socino *d. conſ.* 240. & Decian. *d. conſilio* 11. *num.* 145. quod dictum Baldi procedit in actione perſonali, quæ non poteſt exerceri niſi contra debitorem, vel eius hæredes, & non contra tertium, ideò nil mirũ, ſi non extenditur contra tertium, cõtra quem agitur hypothecaria.

43 Sed vbi in ſcriptura priuata, quæ habet vim publicæ, ex forma ſtatuti, extat hypotheca, vt in caſu noſtro, tunc non procedit dictum Baldi, & latius vt per eumdem Decianum, qui vlterius quæcumque obijci poſſunt, acutiſſimè reſoluit. Satis.

Subſequitur vltimo loco tertia concluſio deſumpta ex d. l. ſcripturas, C. qui potiores.

SVMMARIVM.

1 *Habens priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac fama, munitam, præfertur habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam.* Ratio *num.* 3.

2 *Hypotheca etiam per chirographum poteſt conſtitui, dummodò conſtet de mente cõtrahentium ipſam conſtituere volentium.*

4 *Ad hoc vt Concluſio ſupra firmata, num.* 1. *locum habeat, multa requiruntur.*

5 *Primò, quod à tribus teſtibus ſcriptura ipſa priuata ad minus ſit ſubſcripta.*

6 *Amplia, vt dictus numerus requiratur etiam de iure Canonico.*

7 *Amplia, an ne ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum Notarius.*

Ratio *ibidem.*

8 *Item, vt nec ſcribens inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari.*

9 *Prout nec etiam mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit.*

10 *Amplia, vt id procedat, non ſolum quando ageretur contra tertium verum etiam contra principalem debitorem.*

11 *Requiritur ſecundo, quòd illi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis.*

12 *Et iſta qualitas proculdubio erit articulanda, & probanda.*

13 Ratio.

14 *Angeli.*
15 *Cepollæ, &* } *dicta afferuntur.*
16 *Pariſij.*

17 *Exigitur tertiò, quod ipſi tres teſtes partes agnoſcant & notitiam ipſarum habeant. & nu.* 18.

19 *Item quòd illi ſcripturę ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis eam obſignent.*

20 *Signum habet vim ſubscriptionis.*

21 *Requiritur quartò, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non feminæ.*

22 *Contrarium multi.*

23 *Prior tamen vti, verior, ac Communior retinetur.*

24 *Exigitur quintò, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio.*

25 *Contrarium quamplurimi, & num.* 26.

27 *Eorum fundamentum.*

28 *Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illam priuatam manu ſua propria ſcripſerit, idq́; in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſteà ſubſcriptio non requiratur, & num.* 29.

30 Ratio.

31 *Et ita de conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialupus.*

32 *Text. in d. l. ſcripturas enucleatur.*

33 *Subampliant, idem iuris quoque eſſe, quando ſigillum illius,*

Digitized by Google

ta ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet
nim ipſius ſubſcriptione minimè eſ-

3

communis ſcribentium in huiuſmodi difficul
ucitur, & nu. 37.
plures tangit ab omnibus debet approbari.
ſina, & eluſoria ex Crauet. videtur ſubſcriptio il-
s partis, de cuius fauore tantum agitur.
Bimius conſil. ſuo 172. nu. 1. in 2. *improbatur.*
Alia diſtinctio Ripæ in iam dicta difficultate deducitur, & num. 42. 43. & 44.

5 *Oddus* conſil. ſuo 100. num. 79. *refellitur.*

46 *Communis illa diſtinctio, de qua ſup. num. 34. approbatur ab authore.*

4. *Requiritur ſextò, quod dicta priuata ſcriptura cõtineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta eſt.*

48 *Item, quod teſtes in recognoſcendo dicant ſe ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ.*

49 *Item, quòd fuerint præſentes, quãdo ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, & ſubſcripta, & quod de ea reminiſcũtur, et alia multa, de quib. ibi, & n. 50. & 51.*

52 *Requiritur octauò, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcribere, adeò quod non ſufficiat, ſi depoſuerint, ſe habere characterẽ ipſarum partium familiarem, ac cognitum.*

53 *Si aliquis ex illis tribus teſtibus in priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſerit, ceteriq; duo ipſam ſcripturam dumtaxat recognouerint, an id ſufficiat quoad probandum debitum, & hypothecam in præiudicium tertij, in materia* d. l. ſcripturas? *dubitatur.*

54 *Negatiuam multi tenuerunt.*

55 *Fundamenta pro hac opinione, & num. 56. 57. 58. 59. 60. & 61.*

62 *Affirmatiuam quamplurimi ſequuti ſunt.*

63 *Media, quibus hæc opinio ſuſtinetur, & nu. 64. 65. 66. 67. 68. 69. & 70. vſque ad 78. incluſiuè.*

79 *Et hanc vti veriorem, & Communiorem ſequitur author. & nu. 93*

80 *Reſpondetur ad fundamenta contrariæ partis, & num. 81. 82. vſque ad 92. incluſiuè.*

94 *Multa notatu digna deducit author, & nu. 95. 96. 97. cum ſeqq. vſque ad 112.*

113 *Quæritur ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura priuata, ante eorum recognitionem in fata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet?*

114 *Diſtingue duos caſus, de quibus & nu. 115. 116. 117. & 118.*

119 *Alia difficultas; quid ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem dũtaxat teſtium, & non partium, an probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio.*

120 *Vide Trentacinquium remiſſiuè.*

121 *De materia* d. l. ſcripturas, *vide plures DD. relatos ibi, remiſſiuè.*

Tertia, & vltima concluſio *deſumpta ex d. l. ſcripturas*, talis eſt.

1 HAbentem priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præferri habenti publicum inſtrumentum poſterius quoad pignus, & hypothecam, clariſſimè deducitur *in d. l. ſcripturas, in ſecundo reſponſo.* Sequitur Gabriel. *lib. 1. Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ. 11. num. 1.* Bellon. *deciſ. ſua Genuæ 13. num. 31.* Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 963.* licet *ſub nu. 964.* ſubdat aliter per Conſtitutionem Ducis Auguſti Electoris Saxonię, nuper cõſtitutum fuiſſe, & plurimi alij. Addo poſt hęc edita viſum Cl. Doctorem Martam, Voto ſuo Rotæ Piſanę 53. *num.* 1. vbi infinitos concordantes adducit.

2 (Hic obiter nota, hypothecam etiam per chirographum poſſe conſtitui, dummo cõſtet de mente contrahentium ipſam volẽtium conſtituere; veluti ſi debitor ꝑmittat ſub obligatione bonorum, text. eſt *in l. finali, C. quæ res pignor. et in l. penult. C. qui potior. & in l. pen. §. itẽ, ff. de pignorib.*) Nec ſanè mirum: illa enim ſcriptura priuata tunc æquiparatur publicæ, *d. l. ſcripturas, in fine.* & tantam vim habet, quantam publicum documentum. Rol. à Val. *conſil. ſuo 84. nu. 2. in 3.* licet nomen priuatæ adhuc retineat; pulchrè, & latè Thom. Triuiſan. *lib. 1. deciſ. 4. num. 9.* Hinc illud notiſſium Carmen.

Cautio priuata cum trino teſte notata
Hoc ius eſt nacta, quod cautio publicè facta.

4 Obſeruandum eſt tamen, multa de neceſſitate requiri, ad hoc vt illius text. deciſio locum habeat.

5 Exigitur enim Primò, ꝙ ipſa priuata ſcriptura tribus teſtibus ad minus ſit ſubſcripta, *d. l. ſcripturas, in fine, & §. ſi quis igitur, iuncto §. ſed & ſi quis, in Auth. de fide inſtrum.* per quæ iura ita quoque concludit Aretin. *conſil. ſuo 64. num. 4.* & Scaccia *lib. 2. de iud. cauſarum ciuil. c. 11. nu. 990.*

6 Et adeò eſt de eſſentia hic numerus trium teſtium in ſcriptura priuata, ad excludendum creditorẽ inſtrumenti poſterioris, vt duo teſtes nõ ſufficiant etiã de iure Canonico; & in hoc nulla eſt differentia cum Ciuili. Sic poſt Abbat. Felin. Couuar. ac alios, Excell. Marta *dicto Voto ſuo 53. numero 2.*

7 Et hoc quoque adeo verũ eſt, vt nõ ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum ſit Notarius. Sic poſt Felin. Gabriel. *d. ſua Concluſ. 11. n. 3.* & poſt plures alios relatos Maſcard. *Concluſ. ſua 285. nu. 4.* Non enim propter hoc plus operaretur, quam alius ſimplex teſtis, quia nõ ſubſcriberet vt tabellio.

8 Amplia, vt nec ſcribẽs inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari, pulchrè D. Triuiſan. *lib. 1. deciſ. ſua 40. num. 7.*

9 Amplia, vt nec mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit, ad latè tradita per eumdem Triuiſan. *d. deciſ. 40. nu. 4. & 5.*

10 Amplia vltimò, vt hoc procedat non ſolum qñ ageretur cõtra tertiũ tm̃, ſed ẽt qñ ageretur cõtra ipſum debitorem principalem. Sic poſt alios præciſè Scaccia, *d. cap. 11. num. 992.*

11 Requiritur ſecundò, quod hi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis, ſinceræq; fidei, *d. l. ſcripturas, & d. §. ſi quis igitur, ibi: (Tres teſtes honeſtos, ac fide dignos)* ſequitur Clar. Oddo. *conſil. ſuo 100. nu. 61.* Addo D. Martam *Voto ſuo 53. num. 4,*

docet hæc omnia Cl. Scaccia, *præcit. cap. 11. num. 596. cum duobus ſequentibus.*

11 Alias illationes deducit idem Scaccia, *ſub numeris ſequentibus*, vide per eum, ſat enim nobis eſt potiores retuliſſe.

12 Ampliatur autem ſupradicta principalis Concl. vt idem ius quoque exiſtat reſpectu publici inſtrumenti, exemplis enim inſtrumentorum fidem non adhiberi, originali minimè exhibito, adeò notum eſt, quam quod notiſſimũ, ad textum, *in l. 2. ff. de fide inſtrumentorum*, *& in l. procurator, C. de edendo, in l. ſi quæ, & in l. Pomponius, ff. famil. herciſc. cum concordantibus*, Sequutus eſt, hoc Axioma ex nouiſſimis Carolus Iallon. *racematione ſua Iuris Ciuilis*, 84. *& d.* P. Auguſtinus, Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciuil. parte 1. tit. de fide inſtrumentorum, quæſt. 1. per totam, & præcipuè ſub num. 7. & 8.*

13 Ampliatur ſecundò principaliter, vt etiam Summus Pontifex efficere nequeat, vt tale exẽplar probet, & ipſi credatur. Sic præcisè docuit Roman. *Singulari ſuo* 716. qui ait eſſe caſum ſingularem, *in c. 1. de fide inſtrument.* ſequuti ſunt hoc idem plurimi alij, quos retulit, ac ſequutus eſt Cl. Maſcardus, *d. Concluſ. 711. num. 14.*

14 Hoc tamen limitabis, ac intelliges procedere de poteſtate Summi Pontificis ordinaria, ſecus de abſoluta, vel etiam ordinaria, ſed ex cauſa. Sic p̃cisè animaduerterunt addentes ad Roman. *in præc. notabili* 716. vbi ſubdũt nil mirũ, cũ ẽt valeat ſtatutũ, vel cõſuetudo, ꝙ priuatæ ſcripturæ authoritatẽ tribuit, *ad c. cũ dilectus, extra de re iudicata*, & docuit Alex. *in l. 1. §. fin. & ibi Scribentes ceteri, ff. de verb. oblig.* & retulere DD. *in c. 2. de probationibus*, Sequutus eſt hoc idem Cl. Maſcardus poſt alios *præcit. Concl. num. 15. & 16.*

15 Ampliatur tertiò, ſupradicta Regula principalis, videlicet, exemplum ſcripturæ priuatæ minimè probare, vt locum etiam habeat, etſi iuuans ſe tali exemplo, eſſet perſona valde priuilegiata, vt putà Fiſcus, vel Eccleſia; Sic præcisè D. Maſcard. *d. Concl. nu. 13.*

16 Limitatur autem ſupradicta eadem Concl. varijs modis, & Primo, vt non procedat cõtrà ipſum, qui dedit exemplum, nam contra eum plenè probat; dando enim exempla, videtur fateri contenta in ipſis eſſe vera; per textum, *in l. in fraudem, §. neque, ff. de iure fiſc.* ſic in terminis ſcripturæ priuatæ poſt Aquensẽ, ac Purpurat. docuit præcisè Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 711. num. 30.* & videndus eſt, *ſub num.* 80.

17 Amplia, vt id etiam locum habeat contra omnes tacitè approbantes illud exemplum. Sic in ſpecie ampliat poſt alios D. Maſcard. *d. Concl. 711. n. 33.* & videndus, *ſub nu.* 34. vbi hanc tamen limitationem procedere intelligit, quando per confeſſionem ipſius exemplaris, vel aliter conſtaret quidem de veritate originalis, aliàs ſecus.

18 Nota tamen Moderni Pariſienſ. in *in dictis Conſuetudinibus ſuis tit. 1. §. 8. gl. 1. nu. 36.* hanc quidem fallentiam improbare, inquit enim, quod talis probatio nõ oritur ex exemplo producto, ſed ex confeſſione producentis, qui eo ipſo cenſetur confiteri omnia contenta in ſcriptura, quam producit, etiamſi eſſet merè priuata. Cogita.

19 De hac eadem limitatione videndus Carol. Iallong. in ſua Racemat. *Iuris Ciuilis*, 88. per totam, vbi pulchrè.

20 Coarctatur ſecũdò ſupradicta Regula principalis, quoad præſumptionem aliqualẽ, quoad ipſam enim inducendum vtique probat exẽplum ipſius ſcripturę priuatę, quemadmodum & ipſam dictam præſumptionem inducere, *ſupra hoc eodem lib. quæſt. 4. nu. 255.* latè firmauimus.

21 Obſeruandum tamen in contrarium obſtare videri doctrinam Baldi, *in l. in bonæfidei, nu. 24. C. de rebus credit.* ſenſit enim is exemplum etiam publici inſtrumenti originali minimè exhibito, nullam fidem facere, nec etiam quoad præſumptionem; mouetur: nam ſicut teſtis de auditu deponens nihil probat, *ad l. teſtium, & ibi gl. de Teſtibus*, ita nec iſtud exemplum.

22 A ſupradicta tamẽ limitatione firmata, haud recedendum iudico; neque officit, quod teſtis de auditu nullam fidem faciat; Reſpondetur enim, dictam Regulam fallere, quoad dictam præſumptionem inducendam pulchrè Alex. poſt alios, *conſil. ſuo 77. num. 4. vol. 1.* ſequuti ſunt plurimi Addentes ibi, *in littera N.* & nouiſſimè, C. Iallon. Racemat. ſua *I. Ciuil. num. 4.*

23 Adde ex aliquorũ ſententia præſumptionẽ promananrem ex depoſitione teſtis de auditu, adeò efficacem eſſe, vt etiam transferat onus probandi contrarium in ipſummet aduerſariũ. Sic præcisè poſt Roman. Alex. ac alios, Mynſing. *Centuria 6. Obſeruat. 58. numero 3.* ſequuti ſunt plurimi alij relati per eumdem Iallong. *d. nu. 4.*

24 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, vt minimè procedat, ſi quis dumtaxat exemplum ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ producere vellet, originali dolosè celato, tũc enim ex dicta productione exempli ſupradicta præſumptio minimè promanaret. Sic præcisè nonnulli relati per eumdem Iallong. *d. Racemat. 91. num. 3.* qui (quod magis eſt) loquuntur etiam reſpectu publici inſtrumenti.

25 Sed de hac limitatione ſatis. Videndi Clariſ. Maſcard. *d. Concl. 711. n. 56. cũ tribus ſeq.* & Iallon. *d. Racemat. 91. per totam*, vbi de exemplo inſtrumẽti publici, an ſcilicet ipſum dictam præſumptionem inducat, latiſſimè diſceptatur, vide alia, qua etiam penes Modernum Pariſ. *præc. tit. 1. §. 8. num. 35.* & D. P. Gilken. *in Auth. Si quis in aliquo, num. 20. C. de edendo.*

26 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta Concl. quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in actis per Notarium actorũ, & exemplum ibi relictum extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri: nam tunc illud exemplum plenam faceret probationem. Sic præcisè in terminis ſcripturæ priuatæ in actis regiſtratæ, docuit Clariſ. Maſcardus, *d. Concl. ſua 711. num. 70.* poſt nonnullos concordantes ibi rela-

Digitized by Google

relatos. Sequutus eſt in ſimili perilluſtr. Menoch.*conſ.ſuo 924.nu.31.* & D.P. Gilken.*in d. Auth. Si quis in aliquo, num.19.C. de edendo.*

27 Ampliatur autem iſta limitatio, vt locum habeat, etiamſi poſtea ipſamet ſcriptura, quæ fuit ſemel in actis regiſtrata, reperiatur poſtea maculata, vel abraſa in aliqua parte: nam nihilominus illud exēplū quod reperit in actis, probat. Sic poſt Bart. Bald. Alex. ac alios, tradidit in ſimili D. Maſcard.*d.Concl.711.nu.68.*

28 Ampliatur ſecundò, vt itidem procedat, etiamſi ſcriptura ipſa originalis non fuerit regiſtrata, ſed data copia parti, quæ nil oppoſuit; nam perdita dicta originali ſcriptura, cogetur pars copiam exhibere, quę regiſtrata probabit. Sic poſt Caſtrenſ. Felin. ac alios, idem D. Maſcardus, *d.Concl.711.num.69.*

29 Sublimitatur tamen ſupradicta principalis limitatio, quod quando apud acta ſcriptura ipſa originalis producta fuit, aduerſario petente, vel citato, aliàs non probat. Sic poſt alios declarauit præciſè dictus D. Maſcardus, *præcit. Concluſ. num. 72.* vbi ſubdit, neceſſe quoque eſſe, quod dicta pars citata, contra dictam ſcripturam productam nil oppoſuerit; & latius vt per eum; addo Cl. Menoch.*conſil.ſuo, 924.num.28.*

30 Sublimitatur ſecundò, procedere, dummodo iudex authorizauerit ipſam exemplationem; nec ſanè mirum: generale eſt enim id in omni productione, quia non ſufficit facta coram ſolo Notario. Sic eleganter animaduertit poſt alios Maſcard.*d.Concluſ.num.73.*

31 Aliis etiam modis dictam limitationē ampliat, ac ſublimitat D. Maſcardus, *præcit. Concluſ. 711.num.71.74.& 75.* vide per eum.

Videndus quoque de materia huiuſce limitationis D. Carol. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis, 94. per totam*, vbi late, licet loquatur de exemplo inſtrumenti in actis relato.

32 Obſeruandum eſt tamen pro coronide huiuſcemet limitationis; quod ad hoc vt ipſa locum habeat, integrum ipſius ſcripturæ priuatæ exēplum in actis producēdum eſt: neque enim ſat erit, ſi forte finis, initiumq; deſcribantur, ſed integra tota ſcriptura ad verbum deſcribenda eſt. Sic præciſè D. Maſcard. *d. Concluſ. 711. num. 71.* & Cl. Iallong. *d. Racemat. Iuris Ciuilis, 94 num. 2.& 3.* vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quia tūc ipſius priuatæ ſcripturæ tenor de actis minimè eſſet, ſed productio dumtaxat; & latius, vt per eũ.

33 Quarta principalis occurrit limitatio, & eſt, quando aduerſarius, contra quem producitur exemplum, habet originale, quod nolit exhibere, tūc enim dictum exemplum, quia aduerſus eum maxima præſumptio viget, plenè probat; ſic in ſimili de inſtrumento publico coarctat poſt alios Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 711. num. 77.* ac nouiſſimè, d. C. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis, 97.* vbi plures concordantes deducit. Addo D. P. GilKenum, *in Authentica, Si quis in aliquo, nu. 17. C. de edendo.*

34 Sublimita tamen prædictam limitationem minimè procedere, ſi ille, qui habet originale, opponat exemplum falſum eſſe, tunc etenim licet nolit producere originale, tñ illud exemplum non probat. Sic præciſè ſublimitat poſt alios D. Maſcard.*d. Concluſ. 711.nu.78.* Sequutus eſt D. Carol. Iallong. *d. Racemat. ſua Iuris Ciuilis 97.num.5.*

35 Hæc tamen tantorũ patrum opinio mihi parum probatur: arbitror enim, ego exemplum illud maximè probare, ſi ille, qui habet originale, aſſerens exemplum illud falſitatem continere, requiſitus, originale ipſum edere nolit, vt de falſitate allegata conſtare poſſit; ſtat enim præſumptio pro producente, quod exemplum ipſum veritatem contineat, niſi de contrario doceatur. Cogita.

Latius de materia dictæ quartæ limitationis D. Iallong. *d. Racemat.97.* vide per eum.

36 Coarctatur quinto principaliter, quādo pars non opponeret, tunc enim ex exemplo in iudicio producto maxima orire tur probatio, quandoquidem tacito ipſius non opponentis conſenſu approbatum cenſeretur. Sic in ſimili de publico inſtrumento docuit Maſcard.*d. Concluſ. 711.num.19.* ſequutus eſt Cl. Menoch. *conſil. ſuo 924.num.34.* & D. P. GilKen. *in d. Auth. Si quis in aliquo, C. de edendo, nu.18.* vbi ſubdit, hoc tum demum procedere, ſi pars aduerſa citata fuerit, & nil oppoſuerit.

Videndus tamen de hac eadem limitatione D. Carl. Iallon. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis 95. per totam*, ibi enim poſt articulum ad partes optimis hinc inde rationibus propoſitis, diſcuſſum, tandem pro reali habenda cognitione, tres caſus proponit, ac diſtinguit, vt per eum, quem conſulas, non enim ex ſcriptis ſcripta conficere, & aliena mihi vſurpare abſque lectoris vtilitate ſtatui.

37 Fallit ſexto principaliter, quando ipſamet exemplatio eſt antiqua, nam tunc probat, quāuis non appareat de commiſſione Iudicis, præſumitur enim facta commiſſione ipſius, & parte citata. Sic pręciſè licet in terminis inſtrumēti, docuit poſt plures relatos D. Maſcard. *d. Concluſ. 711. nu. 81. & 82.* ſequuti ſunt D. Carol. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis 93. in primis numeris*, Cl. Menoch. *d. conſil. ſuo 924. num. 29. & 30.* vbi ſubdit, tempus 30. annorum in hac hypotheſi antiquum iudicari.

38 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, quando clarè appareret exemplum illud non fuiſſe factum authoritate Iudicis, ac citata parte: nā ex hoc defectu tolleretur prēſumptio illa antiquitatis, ac per conſequens nec plena, nec ſemiplena ex dicto exemplo orire tur probatio. Sic præciſè poſt alios D. Maſcardus. *d. Concluſione 711.num.83.*

39 Orietur tamen ex eo aliqua præſumptio Iudici arbitraria ex qualitate facti, vt poſt alios monet D. Iallong. *d. Racemat. 97. num. finali.*

40 Obſerua tamen, quod nihilominus ſemper oppo-

Digitized by Google

opponi poterit de nullitate, & falſitate ipſius exempli, & peti, quod exhibeatur originale; ſic eleganter D. Maſcar. *d. Concl. num.* 85.

41 Limitatur ſeptimo ſupradicta Regula principalis non procedere, quando ſcriptura ipſa originalis non poteſt haberi, veluti ſi eius iactura facta ſit, vel penes ſit aliquem, qui cogi non poſſit ad eius exhibitionem, nam tunc ipſius exẽplum ſumptum à Notario bonæ famæ, & vocis, ſemiplenè ſaltem probat. Sic pręciſe poſt plures relatos D. Maſcard. *d. Concluſ.* 711 *.n.* 87.

42 Coarctatur octauo, ſi per partes exemplum ipſius ſcripturæ priuatæ fuerit ſæpius in iudicio productum, & approbatum, licet tacitè, quia tunc tale exemplum probat. Sic præciſè poſt Pariſium, ac plures alios, idem D. Maſcardus, *d. Concluſ.* 711 *.num.* 88.

43 Idem iuris, quando ſuper eodem exemplo extitiſſet iudicatum, tunc enim ſemper ei fides præſtanda eſt. Sic præciſè poſt alios docuit eleganter idem D. Maſcardus, *d. Concluſ.* 711 *.nu.* 89. ſequutus eſt Cl. vir D. Menochius, *d. conſil.* 924. *numero* 33.

44 Fallit nono principaliter, qundo ipſiuſmet ſcripturę priuatæ apparent plura exẽpla, nam cum ſingula aliqualiter probent prout ſupra vidimus, dicendum eſt, quod ſimul iuncta ſemiplenam ſaltem probationem faciant; videndus in ſimili D. Menoch. *d. conſil.* 924 *.num.* 32.

45 Coarctatur poſtremo, concurrentibus alijs adminiculis: nam tunc exemplo ipſius ſcripturæ plenè creditur. Sic eleganter animaduertit pręfatus Cl. D. Menoc. *d. conſil.* 924 *.num.* 35.

Et Hęc de materia exempli ſcripturę priuatę dixiſſe ſat ſit.

46 De exemplari autem inſtrumenti publici (cum de eo impręſentiarum diſſerere ad nos minimè pertineat, videndi Modern. Pariſ. *in dictis conſuetudinibus ſuis, tit.* 1. §. 8. *ſub n.* 37 *. cum ſeqq.* Cl. Maſcardus, *d. Concluſ.* 711 *. per totam*, Carol. Iallon. *in Racemationibus Iuris Ciuilis ſupra allegatis.* P. Auguſtin. Morla, *in ſuo emporio Iuris Ciuilis, parte* 1 *. tit. de fide inſtrumentorum, quæſt.* 1. ac Scribentes omnes, *in Authentica Si quis in aliquo, C. de eden.* Adeundus quoque D Sigiſmundus Scaccia, *de Iudi. Cauſarum ciuilium, & criminal. lib.* 2. *cap.* 11. *nu.* 524 *. cum infinitis ſequentibus*, vbi omnium latiſſime, & Couuar. *pract. quæſtion. c.* 21 *. per totum*, perlegendum quoque Statutum noſtrum Patauinum, *ſub Rub. de Fide inſtrumentorum exemplatorum*, per totum.

Ex l. ſcripturas C. qui potiores in pignoribus habeantur.

Diſcuſſuri materiam *l. Scripturas, C. qui potiores*, ſequendo ordinem Gabriel. *tit. de probationibus, Concluſ. ſua* 9. 10. *&* 11. tres dumtaxat ex ea Concluſiones eliciemus, quas ex veteri noſtro inſtituto mira quadam facilitate ad lectoris vtilitatem (pro viribus tamen) omnium elegantiſſimè enodabimus.

PRIMA CONCLVSIO.

SVMMARIVM.

1 *Priuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus vim publica obtinet quoad perſonalem actionem contra ipſum debitorem exercendam.*

2 *Amplia idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſubſcripta, quando tamen debitor actione ipſa perſonali conuentus fateretur quidem, quæ in ea continentur, vera eſſe.*

3 *Amplia ſecundo, idem quoque iuris eſſe, ſi de reali actione intentanda contra ipſummet debitorem tractetur.*

4 *Subamplia, vt hoc procedat etiam contra fiſcum.*

5 *Amplia tertiò regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, ſi tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cædulam prędictam ſcribi per partem.*

6 *Contra tenuerunt multi.*

7 *Diſtinctio Alex. in difficultate propoſita.*

8 *Improbatur à multis.*

9 *Authoris ſententia cum eius declarationibus remiſſiuè per Gabrielium.*

10 *Variæ limitationes ad ſupradictam Regulam, & num.* 11. *&* 12.

Concluſio prima deſumpta ex d. l. ſcripturas.

1 PRiuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus, vim publicæ obtinet quoad perſonalem actionem cõtra ipſum debitorem exercendam, ita tex. *in dicta l. ſcripturas, & in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide, §. ſed & ſi quis.*

2 Ampliatur Primò, idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſit ſubſcripta, quando tamẽ debitor actione ipſa perſonali conuentus, fateretur quidem quę in ea continentur vera eſſe; Sic pręciſè poſt alios Dominus Cęſar Barzius *deciſione ſua Bononienſi* 21 *.num.* 1.

3 Ampliatur Secundò, idem iuris pariter eſſe, ſi de reali quoque actione contra ipſum debitorem exercenda tractetur, in hoc enim etiam caſu, locum habet diſpoſitio *dicta l. ſcripturas.* Sic poſt Cynum, & alios, Gabriel. *de probationibus, Concluſio.* 9 *.num.* 2. ſequitur Petrus Auguſtinus Morla, in ſuo Empor. *libro* 1 *. tit. de fide inſtrumentor. quæſt.* 3 *. num.* 15.

4 Subamplia, vt hoc procedat etiam contra Fiſcum, ſi bona ipſius debitoris propter delictum veniant publicanda, ita Gabriel. *d. loco, nu.* 3. & Morla *præcitato loco.*

5 Ampliatur tertiò, hanc eamdem regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cedulam prædictam ſcribi per partem, ita Cynus, & Angelus, in l. comparationes,

rationes, C. de fide inſtrumentorum, Felinus, & Imol. *in cap. 2. eodem*, Iaſon *in l. Admonendi, num. 44. verſiculo, Tu tamen tene*, vbi dicit hanc eſſe magis veram, ac Commnem opinionem, *ff. de iureiur.* & plerunque alij.

6 Contrarium tamen, vt in hoc caſu nedum requiratur, quod teſtes dicant ſe vidiſſe apocham illam ſcribi, ſed etiam neceſſe ſit, vt comparationis litterarum intercedat adminiculũ, tenet gloſſa *in Authent. de instrumentorum cautela, & fide, §. ſi quis igitur, in verſic. faciamus.* ſequitur Bartolus, & alij quamplurimi per Gabriel. relati, *dicta Concluſione 9. num.* 4. 5. & 6.

7 Pro Conciliatione, Alexander *conſil. ſuo* 181. *in ſecundo*, ita diſtinguebat.

Aut incipitur à teſtium recognitione, & tũc ſola ſufficit recognitio; aut à comparatione, & tunc vtrumque requiritur.

8 Sed contrarium tenent Socin. Abb. & nonnulli alij, relati per Gabriel. *dicto loco nu. 6. verſic. contrarium.*

9 In hac difficultate ab hac poſtrema ſententia minimè recedendum iudico, quam tamen tribus modis declara, prout per Gabriel. *dicta concluſione 9. ſub numero 7. 8. & 9.* ad quem breuitatis cauſa lectorem remitto.

Limitatur autem principalis iſta Concluſio.

10 Et Primò, vt ſufficiat cedulam ſubſcriptam eſſe manu vnius partis tantum, videlicet, creditoris, dummodo tamen ſubſcriptionem habeat trium teſtium, Sic pręcisè poſt Ananiam, Crauett. & alios, Gabriel. *dicta queſtione 9. numero* 10.

11 Coarctatur Secundò, nam ſubſcriptio ſoliuſmet debitoris, ſufficit, quando agitur de contractu, ex quo ipſe tantum obligetur, ſi modò tres teſtes ſe ſubſcripſerint. Sic præcisè poſt Purpuratum, & alios, idem Gabriel. *citata Concluſione 9. num.* 11.

12 Ampla præterea, ſublimita, & declara, vt per eumdem Gabriel. *d. Concluſione 9. à num.* 12. *vſque in finem*, ad quem ne ex ſcriptis ſcripta cõficiam, ſtudioſum beneuolum remitto.

Secunda Concluſio, ex d. l. ſcripturas.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata à partibus non ſubſcripta, ac trino teste bonæ opinionis, ac famæ, non munita, non operatur quoad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumento.*

2 *Ratio.*

3 *Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum, nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, & ratio ibidem ex Tiraquello.*

4 *Concluſio ſupra poſita, non ſolum locum habet in creditore publicum inſtrumentum habente, ſed etiam in emptore.*

5 *Ratio.*

6 *Contrarium multi.*

7 *Prior retinetur.*

8 *Item habet locum in habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis.*

9 *Et in ſumma contra omnes habentes cauſam à debitore, & in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio.*

10 *Ampliatur multis alijs modis, de quibus remiſſiuè per Gabriel.*

11 *Creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum etiam habenti inſtrumentum quoad hypothecam præferretur, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiam obligationis, apertè depoſuerint.*

12 *Ampliatur hoc procedere, etiam ſi alio modo, quam per teſtes de veritate ipſiuſmet ſcripturę priuatæ conſtare poſſet.*

13 *Ratio.*

14 *Varia aſſeruntur exempla, quibus de ipſius priuatæ ſcripturæ veritate alio modo, quàm per teſtes conſtare poteſt, & num. 15. & 16.*

17 *Priuatam habens ſcripturam anteriorem, an præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio fraudis in caſu dictæ l. ſcripturas ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita eiuſdem legis? Dubitatur.*

18 *Author concludit pro affirmatiua.*

19 *Fundamentum eius. & num. 20.*

21 *Reſoluit contraria, quę obijci poſſent. & num. 22. 23. 24. & 25.*

26 *Scriptura priuata operatur etiam in præiudicium poſterioris creditoris publicum pro ſe habentis inſtrumentum, quando duo teſtes eſſent in ea ſubſcripti, & alia adminicula maioris ponderis, & authoritatis, quam ſit tertius ille teſtis, intercederent.*

27 *Item ſi confeſſio ipſius debitoris probaretur emiſſa, tribus tantum teſtibus præſentibus, licet non in ſcriptis.*

28 *Item, ſi ipſa ſcriptura priuata ex forma ſtatuti vim publici haberet documenti.*

29 *Quam ſententiam author ſequitur, & confirmat, & num. 30. 31. & 32. vſque ad 37 incluſiuè.*

38 *Eamdem quoque ſequitur Cl. Decianus.*

39 *Contrarium tenuit poſt Ripam Tyraquellus.*

40 *Fundamentum eius.*

41 *Prior vti verior retinetur.*

42 *Soluitur ratio Tyraquelli, & num. 43.*

Sequitur ſecunda Concluſio deſumpta ex *d. l. ſcripturas, C. qui potior.* & talis eſt.

1 SCriptura à partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opin. ac famæ non munita, non operatur quoad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumẽto, text. eſt Clariſſimus *in d. l. ſcripturas, C.*

qui potior. ſequit̃ poſt infinitos relatos Gabriel. *de probationibus Concluſ.* 10. *num.* 1. Tiraquel. *de retractu conuent.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 43. & plurimi alij.

2 Ratio autem ſecundum Gabriel. *citato loco, num.* 2. eſt ſatis euidens; quoniam ſcriptura ipſa priuata, eſt valdè ſuſpecta de antidatione, id eſt quod debitor præponat poſteriorem creditorem anteriori, ac proindè quoad hypothecam præiudicium minimè infert ipſi poſteriori creditori.

3 Ampliatur Primò, iſta Concluſio, vt procedat, etiam ſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum; nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, ſic præcisè poſt Ancharanum, Felin. Ripam, & alios, Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 3. & Tiraquellus *d. nu.* 43. vbi quoque rationem adducit, dicens: (Neque enim tollitur ob id ſuſpicio illa fraudis de prælato die.) Cogita.

4 Ampliatur. Secundò, vt idem ſit, nedum quãdo ſcriptura priuata anterior adducitur contra creditorem habentem publicum inſtrumentum, ſed etiam contra emptorem, qui publici pariter inſtrumẽti munimine ſit tutus; ſic poſt relatos Gabr. *d. Concluſ.* 10. *num.* 4. Tiraquell. *d.* §. 1. *gloſ.* 7. *num.* 44. Bertazzol. *conſil. ſuo criminali* 295. *num.* 9. *in* 2. & nouiſſimè P. Auguſtinus Mala, *in prima parte ſui empor. tit. de fide inſtrument. q.* 3. *num.* 15. *verſic. quæ quidem Concluſio.*

5 Nec ſanè mirum alicui de hoc videri debet; ſi enim creditor prætendens hypothecam anteriorem, virtute priuatæ ſcripturæ non præfertur poſteriori habenti publicum inſtrumentũ, *d. l. ſcripturas*, à fortiori multo minus præferri debet emptori, quem meliori, ac potiori munitum eſſe iure neminem præterit.

6 Contrarium tamen tenuerunt Bald. Socin. & alij, relati per Gabr. *d. q.* 10. *num.* 4. *in fine.*

7 Sed à priori non eſt recedendum, quam hodie veriorem eſſe, ęquiorem, tutiorẽ, & in praxi receptiorem teſtatur benè eruditus vir D. Carroc. *in ſuo tract. de excuſſ. bonor. q.* 65 *par.* 2. *num.* 11. & Cl. vir D. Petr. de Cabal. *conſil. ſuo* 121. *nu.* 3. Addo D. Alex. Trentacinquium *Variarum Reſolut. lib.* 2. *tit. de Fide inſtrumentorum, reſolutione* 12. *numero* 20.

8 Ampliatur tertiò, idem iuris eſſe, etſi priuatam habens ſcripturam, contenderet ſuper hypotheca cum habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis; Sic poſt Caſtrenſ. Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 5. Tiraquel. *d. num.* 44. & Mala, *præcitato num.* 15.

9 Et in ſumma, amplia hanc eamdem Cõcluſionem procedere in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio, & per conſequens conclude diſpoſitionem *d. l. ſcripturas*, locũ ſibi vendicare quoad omnes habentes cauſam à debitore, ità Gabr. *iam citata Concl.* 10. *nu.* 6. & Tiraq. *nu.* 45. *&* 46. Addo Magon. *Dec. ſua Florent.* 122. *num.* 9. *verſic. quia d. l. ſcripturas.*

10 Amplia quoque alijs modis, vt per Gabr. *nu.* 7. *&* 8. vide per eum.

Limitatur autem hæc eadem regula pluribus modis.

11 Et Primò, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiam obligationis apertè deponerent; tũc enim creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum ẽt habenti inſtrumentum quoad hypothecam abſque alio præponeretur, ſic poſt infinitos relatos Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 9. Et ratio eſt: quia hypotheca, cum non requirat de neceſſitate ſcripturam, ſed ſolo conſenſu contrahatur, teſtibus proinde plenè probari poteſt, *l.* 1. *ff. de pignor. act. & l. contrahitur*, de pign. cum concordãtib. deductis p Petr. de Caball. *conſ. ſuo* 121. *nu.* 2. Addo Ioannem Gulielmum Guidobonũ, *advocatione ſua* 29. *num.* 22.

12 Ampliatur iſta limitatio, vt procedat, etiam ſi alio modo, quã per teſtes de veritate ipſiuſmet priuatæ ſcripturæ conſtare poſſet, adhuc enim diſpoſitio *d. l. ſcripturas in ſecundo reſponſo*, in præiudicium tertij effectum ſuum ſortiretur.

13 Nec ſanè mirum, paria enim ſunt, vel probationem ſcripturę fieri per teſtes ſubſcriptos, vel aliundè, dummodo conſtet de ipſius voluntate. Sic expreſsè Bald. *in d. l. ſcripturas, nu.* 15. *ver. tu dic plenius*. Sequitur perpulchre poſt plures relatos, ſed longe latius eruditiſſ. Vincentius de Frãchis, *deciſ. ſua* 96. *nu.* 6. 7. *&* 8. vbi ſubdit, ita quoque de anno D. 1568. in Regio Collaterali cõſilio fuiſſe deciſum. Addas D. Alex. Trentacinquium, *d. reſolutione* 12. *num.* 21. vbi pulchrè.

Varia autem à Scribentibus paſſim afferuntur exempla, quibus de ipſius ſcripturæ priuatę veritate alio modo, q̃ per teſtes cõſtare poteſt.

14 Primum quidem eſt, ſi ipſe debitor confeſſus eſſet in iudicio anteà hypothecaſſe, prout in ſcriptura priuata continetur, quàm per publicum poſteà obligaretur inſtrumentum, ſic pręcisè poſt Baldum, & Angelum Gabr. *d. concl.* 10. *num.* 10. Addo Petr. de Caball. *conſi. ſuo* 121. *nu.* 6.

15 Alterum eſt, ſi publicum habens pro ſe inſtrumẽtum, fateretur quidem priuatam illam ſcripturam anteriorem confectam fuiſſe à parte tẽpore illo, cuius ipſa ſcriptura meminit, & de hoc dubiũ nemini videri poteſt, ità pulchrè aduertit Caccialup. *in d. l. admonendi, nu.* 64. ſequi quoque videtur Burſat. *conſil. ſuo* 103. *num.* 3.

16 Aliud tertiò loco eſt, quoties ipſa priuata ſcriptura ante confectionem publici inſtrumenti fuiſſet lecta, recognita, & intellecta p illos tres teſtes, qui in ea ſunt deſcripti, licet non ſubſcripti, in hoc. n. caſu priuata illa ſcriptura pręponeretur quoad hypothecam publico documẽto; ſic poſt Bald. & Ioannẽ Bapt. de Sancto Seuerino Couar. *prac. q. c.* 22. *n.* 5. *verſic. poterit tamen.* Gabriel. *d. Concl.* 10. *nu.* 11. & Caccialup. *in d. l. admonendi, n.* 65. Addo D. Menoch. *conſil. ſuo* 787. *n.* 12. *&* 13. Gutierrez *prac. quæſt. lib.* 5. *quæſt.* 111. *n.* 6. Sed ex ſupradictis pulchra hic elicitur dubitatio, et eſt.

An in

17 An in caſu *d.l.ſcripturas.* priuatam habēs apocham anteriorem, præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum; ſi tamen ſuſpicio illa fraudis de antidatione ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita *d.l. ſcripturas.*

18 In huiuſmodi difficultate ſentio ego, & intrepidè teneo affirmatiuam opinionem proculdubio veriorem eſſe. Eam enim ſequi quoque videtur Vincentius de Franchis, *d. deciſione ſua* 96. *num.* 7. Magonius *deciſ. ſua Florentina* 122. *num.* 11. *&* 12. & omnium pulcherrimè Hieronymus Papponius *conſil. ſuo* 48. *num.* 25. *cum ſequentibus.* Addo Menochium *conſil. ſuo* 787. *num.* 6. *&* 7. *&* Cl. Petrum de Caball. *conſil. ſuo* 121. *ferè per totū.* Adeundus quoque Dominus Gutierrez *d.q.* 111. *num.* 7. & eruditiſſimus Scaccia, *lib.* 2. *de Iudit. cauſ. ciuil. cap.* 11. *num.* 1128. vbi pulchrè, His adde Clar. D. Farinac. *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſſimis deciſ.* 100. *per totam, & deciſ.* 102. vbi docet ad huiuſmodi probationem admitti adminicula, ac coniecturas, & latius vt per eum; qui etiam nonnullas ibi ſubnectit.

19 Moueor vulgatiſſima illa iuris Regula, ꝙ ceſſante fraudis ſuſpicione, debet quoque ceſſare diſpoſitio illius legis, quæ ſuper tali præſumptione fundata eſt, ad tradita per Bald. *in l. ſi certis annis, C. de pactis, in l. ſi qui adulterij, C. de adulterijs, & in c. cum ceſſante, de appellat.*

20 Vnde cum in caſu noſtro clarè de veritate ipſius priuatæ ſcripturæ conſtare, omniſq; fraudis ſuſpicionem remotam eſſe ſupponatur, ceſſare quoque debere diſpoſitionem *d. l. ſcripturas* quæ in iam dicta ſuſpicione fraudis ſe fundat, & per conſequens priorem creditorem præferendum eſſe poſteriori, *ad l. aſſiduis, C. qui potior. cum concordantibus,* apertè conſequitur.

21 Non officit ſi diceretur, quod modus conficiendi ſcripturam priuatam traditus per Imperatorem *in d. l. ſcripturas,* ſit de forma ipſius legis, & per conſequens, quod ceſſante etiam ratione legis, non debeat ipſius forma ceſſare, ad tradita per Bart. & alios, *in l. cum hi, §. ea autem, ff. de tranſactionibus,* & Tiraquell. *in ſuo tractatu Ceſſante cauſa limit.* 37.

22 Reſpondetur enim cum Papponio, *d. conſil.* 48. *num.* 27. nullo modo verum eſſe, quod modus conficiendi ipſam ſcripturam traditus per *d. l. ſcripturas,* verè inducat formam.

23 Et ratio eſt: quia in ipſa lege, poſt illum traditum, non ſubijcitur Clauſula ipſius actus annullatiua, in caſu, quo aliter fieret, prout expreſsè requiri tradidere Bald. & Imola, & Communiter Doctores, *in l.* 1. *ff. de liberis, & poſthumis.*

24 Aliter etiam fuit reſponſum, ad ibi dicta, ne bis idem repetamus, lectorem remitto.

25 Duobus alijs modis ampliatur iſta Prima principalis limitatio, & declaratur per Gabrielium *d. Concluſione* 10. *numero* 12. 13. *&* 14. vide per eum.

26 Limitatur ſecundò loco principaliter iam dicta Concluſio, quando duo teſtes tantum eſſent ſubſcripti, & adminicula alia maioris pōderis, & authoritatis, quam ſit tertius ille teſtis, intercederent, tunc enim ſcriptura illa priuata operaretur etiam in præiudicium illius, qui publicum haberet inſtrumentum poſterius, ſic Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *numero* 15. & poſt Fulgoſium, *conſil. ſuo* 132. Tiraquell. *d. gloſſa* 7. *numero* 59.

27 Coarctatur tertiò, etiam ſi confeſſio ipſius debitoris probaretur emiſſa tribus tantum teſtibus præſentibus, licet non in ſcriptis, ita Fulgoſ. *præcitato conſilio,* & Gabriel. *dicta Concluſione* 10. *numero* 17.

28 Limitatur quartò, ſi ipſa priuata ſcriptura ex forma ſtatuti vim publici obtineret documenti, tunc enim prȩualeret habenti publicum inſtrumentum poſterius, ſic præcisè poſt Socinum *conſil. ſuo* 240. *in* 2. Bald. & alios, Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *num.* 18.

29 Quæ ſententia mihi quoque ſummoperè probatur, eamq; pluribus modis confirmo, &. Primò ſic.

30 Vbicumque ſcriptura priuata minus ſollemnis, id eſt, quæ non habeat ſollemnitates *d. l. ſcripturas.* habetur per ſtatutum, vel conſuetudinem, vt publica ſcriptura, tunc ſemper venit, & comprehenditur in quacumque lege, vel ſtatuto, loquente de publica ſcriptura, ſic notatur *in c. cum dilectus, de fide inſtrument.* ita Abbas in Rubrica *eodem titulo.* Socin. *conſilio* 63. *colum. fin. volum.* 1.

31 Sed ſic eſt, quod duabus publicis, ſcripturis exhibitis, illa ſemper præualet, quæ prior eſt in tempore, *vt Regula, Qui prior, cum materia, de regulis iuris, in ſexto,* ergo.

Scriptura priuata ex forma ſtatuti, vel ex cōſuetudine pro publica habita, creditori, poſterius inſtrumentum habenti, abſque dubio præferretur, & ſic valida limitatio.

32 Secundò, & fortius ſic arguo, & conſidero, quod ſicut *d. l. ſcripturas.* vult, quod vbi ſcriptura priuata eſt trino teſte notata, habeat vim publici inſtrumenti, & ſic quod vti publicum inſtrumentum prius in tempore præferatur alij poſteriori, ita & quando ſtatutum, vel conſuetudo vult, quòd ipſa priuata ſcriptura cum minori ſollemnitate, quam ea, quæ *in d. l. ſcripturas,* exigitur, habeat vim publici inſtrumenti, debeat & in hoc caſu eumdem effectum producere: iſta enim minor ſollemnitas ſubrogata eſt in locum eius, quæ à lege requiritur.

33 Sicut dicimus de præſcriptione, quæ licet à lege requirat tēpus triginta, vel quadraginta annorum, ſi ſtatutum minuat illud tempus, & velit ꝙ præſcribatur, puta: ſpacio decennij iſtud tempus diminutū à ſtatuto ſubrogatur in locū temporis requiſiti à iure communi, & eoſdem parit effectus, ita Bald. *in l. ſuperuacuam, C. de tēpor. in integr. reſtitut. & in l. in contractibus, C. de non num. pecun. in ſecundo notab.*

34 Tertiò ſuffragatur, nam *in d. l. ſcripturas, §. finali,*

nali, ponitur pro conſtanti Regula, quod priuata ſcriptura nõ præferatur, etiam ratione temporis, publico inſtrumento.

Ab hac autem Regula excipitur vnus caſus, quando videlicèt ſcriptura ipſa ſit vallata ſubſcriptione trium teſtium, tunc .n. vult Iuſtinianus huiuſcemodi ſcripturam quaſi publicè cõfectam, præferri debere: ergo iſta limitatio debet extendi ad oẽm ſimilem caſum, in quo ſcriptura ipſa priuata habetur quaſi publicè confe-
35 cta. Limitatio namque in aliquibus caſibus facta, extẽditur etiam ad alios caſus ſimiles, vt ex illo textu coll:git Abb. *in capit. cum dilecta, de confirmatione vtili, vel inutili*, & Bald. per illum text. *in capit. poſt translationem, verſic. quamquam, de renunciat.*

36 Quod procedit, etiamſi talis limitatio facta fuiſſet per taxatiuam, tantum, vt dicit *ibi* Abb. & Dec. *in d.c. cum dilecta*, & Ang. *in l. ſi hominem, §. in delictis, ff. de ędil. edicto.* Addo Dec. *conſil. ſuo* 699. *num.* 8. ergò & in caſu noſtro.

37 Cum conſuetudo velit ſcripturã haberi pro publico inſtrumento, hic caſus ſimilis eſt limitationi, de quia *in d. l. ſcripturas*, quo ad effectum, quia vtroquë caſu ſcriptura ipſa priuata habetur pro inſtrumento publicè confecto. ergo idem ius, per prædicta.

38 Hanc eamdem ſententiam omniũ pulcherrimè, & latiſſimè defendit Clar. vir D. Decian. *conſil. ſuo* 11. *num.* 143. *cum infinitis ſeq. in* 1.

39 Obſeruandum eſt tamen, non defuiſſe qui contrarium verius eſſe ſunt opinati. Inter ceteros autem eſt Tiraq. poſt Ripam, *in l. priuilegia, de priuilegijs creditorum, de retract. conuention. gloſ.* 7.
40 *num.* 57. *verſic. nec mihi.* Inquit enim ipſe, huiuſmodi ſtatutum eſſe intelligendum, vt ſcilicet habeat talis ſcriptura vim publici inſtrumenti aduerſus debitorẽ, qui eam cõfecit, non etiam aduerſus tertium, & hoc ex ſententia Baldi *in l. vltima, C. ſi aduerſ. creditor. & in l.* 1. *C. communia de legat.* vbi docuit ſtatutum volens inſtrumenta guarentigiata exequutioni demandari, habere locum tantum contra debitorem, non contra tertium.

41 Sed à priori ſentẽtia vti veriori, minimè recedendum arbitror. Nec officit fundamentum ex aduerſo deductum ex ſententia Baldi.

42 Reſpondetur enim cum Socino *d. conſ.* 240. & Decian. *d. conſilio* 11. *num.* 145. quod dictum Baldi procedit in actione perſonali, quæ non poteſt exerceri niſi contra debitorem, vel eius hæredes, & non contra tertium, ideò nil mirũ, ſi non extenditur contra tertium, cõtra quem agitur hypothecaria.

43 Sed vbi in ſcriptura priuata, quæ habet vim publicæ, ex forma ſtatuti, extat hypotheca, vt in caſu noſtro, tunc non procedit dictum Baldi, & latius vt per eumdem Decianum, qui vlterius quæcumque obijci poſſunt, acutiſſimè reſoluit. Satis.

Subſequitur vltimo loco tertia concluſio deſumpta ex d. l. ſcripturas, C. qui potiores.

SVMMARIVM.

1 *Habens priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præfertur habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam. Ratio num.* 3.

2 *Hypotheca etiam per chirographum poteſt conſtitui, dummodò conſtet de mente cõtrahentium ipſam conſtituere volentium.*

4 *Ad hoc vt Concluſio ſupra firmata, num.* 1. *locum habeat, multa requiruntur.*

5 *Primò, quod à tribus teſtibus ſcriptura ipſa priuata ad minus ſit ſubſcripta.*

6 *Amplia, vt dictus numerus requiratur etiam de iure Canonico.*

7 *Amplia, an ne ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum Notarius.*

Ratio ibidem.

8 *Item, vt nec ſcribens inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari.*

9 *Prout nec etiam mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit.*

10 *Amplia, vt id procedat, non ſolum quando ageretur contra tertium verum etiam contra principalem debitorem.*

11 *Requiritur ſecundo, quòd illi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis.*

12 *Et iſta qualitas proculdubio erit articulanda, & probanda.*

13 *Ratio.*

14 *Angeli.*
15 *Capollæ, &* } *dicta afferuntur.*
16 *Pariſij.*

17 *Exigitur tertiò, quod ipſi tres teſtes partes agnoſcant & notitiam ipſarum habeant. & nu.* 18.

19 *Item quòd illi ſcripturę ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis eam obſignent.*

20 *Signum habet vim ſubſcriptionis.*

21 *Requiritur quartò, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non fœminæ.*

22 *Contrarium multi.*

23 *Prior tamen vti verior, ac Communior retinetur.*

24 *Exigitur quintò, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio.*

25 *Contrarium quamplurimi, & num.* 26.

27 *Eorum fundamentum.*

28 *Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illam priuatam manu ſua propria ſcripſerit, idq; in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſteà ſubſcriptio non requiratur, & num.* 29.

30 *Ratio.*

31 *Et ita de conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialupus.*

32 *Text. in d. l. ſcripturas enucleatur.*

33 *Subampliant, idem iuris quoque eſſe, quando ſigillum illius,*

Digitized by Google

illis,cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet appoſitum; alia enim ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus.

34 *Ratio.*

35 *Declara.*

36 *Diſtinctio communis ſcribentium in huiuſmodi difficultate deducitur, & nu.* 37.

38 *Quod plures tangit ab omnibus debet approbari.*

39 *Superflua, & eluſoria ex Crauet. videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tantum agitur.*

40 *P.Bimius* conſil.ſuo 172.nu.1.in 2.*improbatur.*

41 *Alia diſtinctio Ripæ in iam dicta difficultate deducitur, & num.*42.43.*&* 44.

45 *Oddus* conſil.ſuo 100.num.79.*refellitur.*

46 *Communis illa diſtinctio, de qua ſup.num.* 34. *approbatur ab authore.*

47 *Requiritur ſextò, quod dicta priuata ſcriptura cõtineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta eſt.*

48 *Item, quod teſtes in recognoſcendo dicant ſe ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ.*

49 *Item, quòd fuerint præſentes, quãdo ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, & ſubſcripta, & quod de ea reminiſcũtur, et alia multa, de quib. ibi, & n.* 50.*&* 51.

52 *Requiritur octauò, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcribere, adeò quod non ſufficiat, ſi depoſuerint, ſe habere characterẽ ipſarum partium familiarem, ac cognitum.*

53 *Si aliquis ex illis tribus teſtibus in priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſerit, ceteriq; duo ipſam ſcripturam duntaxat recognouerint, an id ſufficiat quoad probandum debitum, & hypothecam in præiudicium tertij, in materia* d.l. ſcripturas? *dubitatur.*

54 *Negatiuam multi tenuerunt.*

55 *Fundamenta pro hac opinione, & num.* 56.57.58.59.60.*&* 61.

62 *Affirmatiuam quamplurimi ſequuti ſunt.*

63 *Media, quibus hæc opinio ſuſtinetur, & nu.*64.65.66.67.68.69.*&* 70.*vſque ad* 78. *incluſiuè.*

79 *Et hanc uti veriorem, & Communiorem ſequitur author. & nu.* 93

80 *Reſpondetur ad fundamenta contrariæ partis, & num.* 81.82.*vſque ad* 92.*incluſiuè.*

94 *Multa notatu digna deducit author, & nu.*95.96.97.*cum ſeqq. vſque ad* 112.

113 *Quæritur ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura priuata, ante eorum recognitionem in fata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet?*

114 *Diſtingue duos caſus, de quibus & nu.*115.116.117.*&* 118.

119 *Alia difficultas; quid ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem dũtaxat teſtium, & non partium, an probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio.*

120 *Vide Trentacinquium remiſſiuè.*

121 *De materia* d.l.ſcripturas, *vide plures DD. relatos ibi, remiſſiuè.*

Tertia, & vltima concluſio *deſumpta ex d.l. ſcripturas*, talis eſt.

1 HAbentem priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præferri habenti publicum inſtrumentum poſterius quoad pignus, & hypothecam, clariſſimè deducitur *in d.l. ſcripturas, in ſecundo reſponſo.* Sequitur Gabriel. *lib.* 1. *Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ.* 11.*num.* 1. Bellon. *deciſ. ſua Genua* 13.*num.*31. Ioachim. Beuſt. *in d.l. admonendi, num.*963. licet *ſub nu.*964. ſubdat aliter per Conſtitutionem Ducis Auguſti Electoris Saxoniæ, nuper cõſtitutum fuiſſe, & plurimi alij. Addo poſt hæc edita viſum Cl. Doctorem Martam, Voto ſuo Rotæ Piſanę 53. *num.* 1. vbi infinitos concordantes adducit.

2 (Hic obiter nota, hypothecam etiam per chirographum poſſe conſtitui, dummo cõſter de mente contrahentium ipſam volẽtium conſtituere; veluti ſi debitor ꝓmittat ſub obligatione bonorum, text. eſt *in l. finali, C. quæ res pignor. et in l. penult. C. qui potior. & in l. pen. §. itẽ, ff. de pignorib.*) Nec ſanè mirum: illa enim ſcriptura priuata tunc æquiparatur publicæ, *d.l. ſcripturas, in fine.* & tantam vim habet, quantam publicum documentum. Rol. à Val. *conſil. ſuo* 84. *nu.*2.*in* 3. licet nomen priuatæ adhuc retineat; pulchrè, & latè Thom. Triuiſan. *lib.* 1.*deciſ.*4. *num.*9. Hinc illud notiſſium Carmen.

Cautio priuata cum trino teſte notata
Hoc ius eſt nacta, quod cautio publicè facta.

4 Obſeruandum eſt tamen, multa de neceſſitate requiri, ad hoc vt illius text. deciſio locum habeat.

5 Exigitur enim Primò, ꝙ ipſa priuata ſcriptura tribus teſtibus ad minus ſit ſubſcripta, *d. l. ſcripturas, in fine, & §. ſi quis igitur, iuncto §. ſed & ſi quis, in Auth. de fide inſtrum.* per quæ iura ita quoque concludit Aretin. *conſil. ſuo* 64. *num.*4. & Scaccia *lib.*2.*de iud. cauſarum ciuil. c.* 11.*nu.*990.

6 Et adeò eſt de eſſentia hic numerus trium teſtium in ſcriptura priuata, ad excludendum creditorẽ inſtrumenti poſterioris, vt duo teſtes nõ ſufficiant etiã de iure Canonico; & in hoc nulla eſt differentia cum Ciuili. Sic poſt Abbat. Felin. Couuar. ac alios, Excell. Marta *dicto Voto ſuo* 53.*numero* 2.

7 Et hoc quoque adeo verũ eſt, vt nõ ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum ſit Notarius. Sic poſt Felin. Gabriel. *d. ſua Concluſ.* 11.*n.* 3. & poſt plures alios relatos Maſcard. *Concluſ. ſua* 285.*nu.*4. Non enim propter hoc plus operaretur, quam alius ſimplex teſtis, quia nõ ſubſcriberet vt tabellio.

8 Amplia, vt nec ſcribẽs inter ipſosmet teſtes debeat connumerari, pulchrè D. Triuiſan. *lib.*1.*deciſ. ſua* 40.*num.*7.

9 Amplia, vt nec mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit, ad latè tradita per eumdem Triuiſan. *d. deciſ.*40. *nu.*4. *&* 5.

10 Amplia vltimò, vt hoc procedat non ſolum qñ ageretur cõtra tertiũ tñ, ſed ẽt qñ ageretur cõtra ipsum debitorem principalem. Sic poſt alios præciſè Scaccia, *d. cap.* 11.*num.*992.

11 Requiritur ſecundò, quod hi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis, ſinceræq; fidei, *d. l. ſcripturas, & d. §. ſi quis igitur, ibi; (Tres teſtes honeſtos, ac fide dignos)* ſequitur Clar. Oddo. *conſil. ſuo* 100. *nu.*61. Addo D. Martam *Voto ſuo* 53.*num.*4.

nali, ponitur pro conſtanti Regula, quod priua-
ta ſcriptura nō præferatur, etiam ratione tem-
poris, publico inſtrumento.

Ab hac autem Regula excipitur vnus caſus,
quando videlicèt ſcriptura ipſa ſit vallata ſub-
ſcriptione trium teſtium, tunc .n. vult Iuſtinia-
nus huiuſcemodi ſcripturam quaſi publicè cō-
fectam, præferri debere: ergo iſta limitatio de-
bet extendi ad oēm ſimilem caſum, in quo ſcri
ptura ipſa priuata habetur quaſi publicè confe-
35 cta. Limitatio namque in aliquibus caſibus fa-
cta, extēditur etiam ad alios caſus ſimiles, vt ex
illo textu colligit Abb. *in capit. cum dilecta, de con-
firmatione vtili, vel inutili,* & Bald. per illum text.
*in capit. poſt translationem, verſic. quamquam, de re-
nunciat.*

36 Quod procedit, etiamſi talis limitatio facta
fuiſſet per taxatiuam, tantum, vt dicit *ibi* Abb.
& Dec. *in d. c. cum dilecta*, & Ang. *in l. ſi hominem, §.
in delictis, ff. de ędil. edicto*. Addo Dec. *conſil. ſuo* 699.
num. 8. ergò & in caſu noſtro.

37 Cum conſuetudo velit ſcripturā haberi pro
publico inſtrumento, hic caſus ſimilis eſt limi-
tationi, de quia *in d. l. ſcripturas*, quo ad effectum,
quia vtroquè caſu ſcriptura ipſa priuata habe-
tur pro inſtrumento publicè confecto. ergo
idem ius, per prædicta.

38 Hanc eamdem ſententiam omniū pulcher-
rimè, & latiſſimè defendit Clar. vir D. Decian.
conſil. ſuo 11. *num.* 143. *cum infinitis ſeq. in* 1.

39 Obſeruandum eſt tamen, non defuiſſe qui
contrarium verius eſſe ſunt opinati. Inter cete-
ros autem eſt Tiraq. poſt Ripam, *in l. priuilegia,
de priuilegijs creditorum, de retract. conuention. gloſ.* 7.
40 *num.* 57. *verſic. nec mihi*. Inquit enim ipſe, huiuſ-
modi ſtatutum eſſe intelligendum, vt ſcilicet
habeat talis ſcriptura vim publici inſtrumenti
aduerſus debitorē, qui eam cōfecit, non etiam
aduerſus tertium, & hoc ex ſententia Baldi *in l.
vltima, C. ſi aduerſ. creditor. & in l.* 1. *C. communia de
legat.* vbi docuit ſtatutum volens inſtrumenta
guarentigiata exequutioni demandari, habe-
re locum tantum contra debitorem, non con-
tra tertium.

41 Sed à priori ſentētia vti veriori, minimè re-
cedendum arbitror. Nec officit fundamentum
ex aduerſo deductum ex ſententia Baldi.

42 Reſpondetur enim cum Socino *d. conſ.* 240.
& Decian. *d. conſilio* 11. *num.* 145. quod dictum
Baldi procedit in actione perſonali, quæ non
poteſt exerceri niſi contra debitorem, vel eius
hæredes, & non contra tertium, ideò nil mirū,
ſi non extenditur contra tertium, cōtra quem
agitur hypothecaria.

43 Sed vbi in ſcriptura priuata, quæ habet vim
publicæ, ex forma ſtatuti, extat hypotheca, vt
in caſu noſtro, tunc non procedit dictum Bal-
di, & latius vt per eumdem Decianum, qui vl-
terius quæcumque obijci poſſunt, acutiſſimè
reſoluit. Satis.

Subſequitur vltimo loco tertia concluſio deſumpta ex d. l. ſcripturas, C. qui potiores.

SVMMARIVM.

1 *Habens priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præfertur habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam. Ratio num.* 3.
2 *Hypotheca etiam per chirographum poteſt conſtitui, dummodò conſtet de mente cōtrahentium ipſam conſtituere volentium.*
4 *Ad hoc vt Concluſio ſupra firmata, num.* 1. *locum habeat, multa requiruntur.*
5 *Primò, quod à tribus teſtibus ſcriptura ipſa priuata ad minus ſit ſubſcripta.*
6 *Amplia, vt dictus numerus requiratur etiam de iure Canonico.*
7 *Amplia, an ne ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum Notarius.*
Ratio ibidem.
8 *Item, vt nec ſcribens inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari.*
9 *Prout nec etiam mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit.*
10 *Amplia, vt id procedat, non ſolum quando ageretur contra tertium verum etiam contra principalem debitorem.*
11 *Requiritur ſecundo, quòd illi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis.*
12 *Et iſta qualitas proculdubio erit articulanda, & probanda.*
13 *Ratio.*
14 *Angeli.* }
15 *Capollæ, &* } *dicta afferuntur.*
16 *Pariſij.* }
17 *Exigitur tertiò, quod ipſi tres teſtes partes agnoſcant & notitiam ipſarum habeant. & nu.* 18.
19 *Item quòd illi ſcripturę ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis eam obſignent.*
20 *Signum habet vim ſubſcriptionis.*
21 *Requiritur quartò, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non feminæ.*
22 *Contrarium multi.*
23 *Prior tamen vti, verior, ac Communior retinetur.*
24 *Exigitur quintò, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio.*
25 *Contrarium quamplurimi, & num.* 26.
27 *Eorum fundamentum.*
28 *Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illam priuatam manu ſua propria ſcripſerit, idq; in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſteà ſubſcriptio non requiratur, & num.* 29.
30 *Ratio.*
31 *Et ita de conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialupus.*
32 *Text. in d. l. ſcripturas enucleatur.*
33 *Subampliant, idem iuris quoque eſſe, quando ſigillum illius,*

Digitized by Google

illis, cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet appoſitum; alia enim ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus.

34 *Ratio.*

35 *Declara.*

36 *Diſtinctio communis ſcribentium in huiuſmodi difficultate deducitur, & nu. 37.*

38 *Quod plures tangit ab omnibus debet approbari.*

39 *Superflua, & eluſoria ex Crauet. videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tantum agitur.*

40 *P. Bimius* conſil. ſuo 172. nu. 1. in 2. *improbatur.*

41 *Alia diſtinctio Ripæ in iam dicta difficultate deducitur, & num. 42. 43. & 44.*

45 *Oddus* conſil. ſuo 100. num. 79. *refellitur.*

46 *Communis illa diſtinctio, de qua ſup. num. 34. approbatur ab authore.*

47 *Requiritur ſextò, quod dicta priuata ſcriptura cōtineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta eſt.*

48 *Item, quod teſtes in recognoſcendo dicant ſe ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ.*

49 *Item, quòd fuerint præſentes, quādo ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, & ſubſcripta, & quod de ea reminiſcūtur, et alia multa, de quib. ibi, & n. 50. & 51.*

52 *Requiritur octauò, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcribere, adeò quod non ſufficiat, ſi depoſuerint, ſe habere characterē ipſarum partium familiarem, ac cognitum.*

53 *Si aliquis ex illis tribus teſtibus in priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſerit, ceteriq; duo ipſam ſcripturam dumtaxat recognouerint, an id ſufficiat quoad probandum debitum, & hypothecam in præiudicium tertij, in materia* d. l. ſcripturas? *dubitatur.*

54 *Negatiuam multi tenuerunt.*

55 *Fundamenta pro hac opinione, & num. 56. 57. 58. 59. 60. & 61.*

62 *Affirmatiuam quamplurimi ſequuti ſunt.*

63 *Media, quibus hæc opinio ſuſtinetur, & nu. 64. 65. 66. 67. 68. 69. & 70. vſque ad 78. incluſiuè.*

79 *Et hanc vti veriorem, & Communiorem ſequitur author. & nu. 93*

80 *Reſpondetur ad fundamenta contraria partis, & num. 81. 82. vſque ad 92. incluſiuè.*

94 *Multa notatu digna deducit author, & nu. 95. 96. 97. cum ſeqq. vſque ad 112.*

113 *Quæritur ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura priuata, ante eorum recognitionem in fata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet?*

114 *Diſtingue duos caſus, de quibus & nu. 115. 116. 117. & 118.*

119 *Alia difficultas; quid ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem dūtaxat teſtium, & non partium, an probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio.*

120 *Vide Trentacinquium remiſſiuè.*

121 *De materia* d. l. ſcripturas, *vide plures DD. relatos ibi, remiſſiuè.*

Tertia, & vltima concluſio *deſumpta ex d. l. ſcripturas*, talis eſt.

1 HAbentem priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præferri habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam, clariſſimè deducitur *in d. l. ſcripturas, in ſecundo reſponſo.* Sequitur Gabriel. *lib. 1. Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ. 11. num. 1.* Bellon. *deciſ. ſua Genuæ 13. num. 31.* Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 963.* licet *ſub nu. 964.* ſubdat aliter per Conſtitutionem Ducis Auguſti Electoris Saxoniæ, nuper cōſtitutum fuiſſe, & plurimi alij. Addo poſt hæc edita viſum Cl. Doctorem Martam, Voto ſuo Rotæ Piſanæ 53. *num.* 1. vbi infinitos concordantes adducit.

2 (Hic obiter nota, hypothecam etiam per chirographum poſſe conſtitui, dummo cōſter de mente contrahentium ipſam volētium conſtituere; veluti ſi debitor ꝓmittat ſub obligatione bonorum, text. eſt *in l. finali, C. qua res pignor. et in l. penult. C. qui potior. & in l. pen. §. itē, ff. de pignorib.*) Nec ſanè mirum: illa enim ſcriptura priuata tunc æquiparatur publicæ, *d. l. ſcripturas, in fine.* & tantam vim habet, quantam publicum documentum. Rol. à Val. *conſil. ſuo 84. nu. 2. in 3.* licet nomen priuatæ adhuc retineat; pulchrè, & latè Thom. Triuiſan. *lib. 1. deciſ. 4. num. 9.* Hinc illud notiſſium Carmen.

Cautio priuata cum trino teſte notata
Hoc ius eſt nacta, quod cautio publicè facta.

4 Obſeruandum eſt tamen, multa de neceſſitate requiri, ad hoc vt illius text. deciſio locum habeat.

5 Exigitur enim Primò, ꝙ ipſa priuata ſcriptura tribus teſtibus ad minus ſit ſubſcripta, *d. l. ſcripturas, in fine, & §. ſi quis igitur, iuncto §. ſed & ſi quis, in Auth. de fide inſtrum.* per quæ iura ita quoque concludit Aretin. *conſil. ſuo 64. num. 4.* & Scaccia *lib. 2. de iud. cauſarum ciuil. c. 11. nu. 990.*

6 Et adeò eſt de eſſentia hic numerus trium teſtium in ſcriptura priuata, ad excludendum creditorē inſtrumenti poſterioris, vt duo teſtes nō ſufficiant etiā de iure Canonico; & in hoc nulla eſt differentia cum Ciuili. Sic poſt Abbat. Felin. Couuar. ac alios, Excell. Marta *dicto Voto ſuo 53. numero 2.*

7 Et hoc quoque adeo verū eſt, vt nō ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum ſit Notarius. Sic poſt Felin. Gabriel. *d. ſua Concluſ. 11. n. 3.* & poſt plures alios relatos Maſcard. *Concluſ. ſua 285. nu. 4.* Non enim propter hoc plus operaretur, quam alius ſimplex teſtis, quia nō ſubſcriberet vt tabellio.

8 Amplia, vt nec ſcribēs inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari, pulchrè D. Triuiſan. *lib. 1. deciſ. ſua 40. num. 7.*

9 Amplia, vt nec mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit, ad latè tradita per eumdem Triuiſan. *d. deciſ. 40. nu. 4. & 5.*

10 Amplia vltimò, vt hoc procedat non ſolum qn̄ ageretur cōtra tertiū tm̄, ſed ēt qn̄ ageretur cōtra ipsum debitorem principalem. Sic poſt alios præciſè Scaccia, *d. cap. 11. num. 992.*

11 Requiritur ſecundò, quod hi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis, ſinceræq; fidei, *d. l. ſcripturas, & d. §. ſi quis igitur, ibi: (Tres teſtes honeſtos, ac fide dignos)* ſequitur Clar. Oddo. *conſil. ſuo 100. nu. 61.* Addo D. Martam *Voto ſuo 53. num. 4.*

12 Quæ quidem qualitas proculdubio articulanda eſt,& probanda,prout aduertunt Socin. *conſil.ſuo* 274. *num.*10. *in* 2. Purpurat. *in d.l.admonendi, num.* 165. *verſic. & debent eſſe* Ripa. *ibid.nu.* 104. *ver.quarto intelligitur*, Q. Mādoſius, *conſil.ſuo* 97. *num.*3.*&* 4. Hippolyt. Riminaldus, *conſ.ſuo* 503. *numero* 18. *in* 5. & omnium latiſſimè, & elegantiſſimè Crauet. *de antiquit. temporum, prima parte, verſic. quæritur etiam, num.*39. *cum duobus ſequentibus.*

Sic quoque iudicauit Hieronym. Marilian. *deciſ.ſua* 22. *num.*5. & Sacrum Conſilium Neapolitanum, teſte Vincentio de Franchis, *deciſ.ſua* 644. *parte* 4. Addo Maſcard. *Concluſ. ſua* 285. *num.* 6. & Polydor. Ripam, *Obſeruatione ſua* 261. *num.* 5. *cum ſeq.* Videndus quoque Gutierez. *Tract. quæſtionum lib.*5. *quæſt.*111. *num.*5.

13 Nec mirum: Regulare eſt enim vt quotieſcumque diſpoſitio requirat aliquid probādum eſſe per teſtes bonæ opinionis, ac famæ, tunc ſemper illa qualitas, bonæ opinionis, debeat articulari, ac probari. Sic poſt infinitos relatos Gabriel. *d. Concluſ.*11. *de probationibus, num. fin.* Sic quoque poſt quamplures deductos Gallia, *conſ. ſuo* 91. *num.*6. vbi quoque in praxi admonet cauſarum patronos, vt debeant eſſe cauti ad hanc qualitatem probandam.

14 Hinc meritò dicebat Angel. *in l.*2. *§. ſi quis neget, ff. quemad. teſt. aperiantur*, quod ſtatuto Bononiæ diſponente, quod ad probationem mortis alicuius, qui extra territorium dicatur deceſſiſſe, interueniat probatio per tres teſtes optimæ opinionis, ac famæ, quod inquam non erit probata mors, niſi probetur illos deponentes eſſe optimæ opinionis, ac famæ.

15 Sic etiam Cæpol. *conſil.ſuo* 57. *num.*7. *in* 3. concludit, quod ſtatuto puniente abducentem mulierem honeſtæ vitæ, bonæ conditionis, & famæ, quod iſtæ qualitates erunt probandæ, ad hoc vt abducens mulierem pœna ipſius ſtatuti puniatur. Sequitur hæc omnia poſt infinitos relatos D. Rol. à Valle. *conſil. ſuo* 84. *numero* 8. *cum ſequentibus in* 3.

16 Sic quoque vigente conſuetudine in territorio Mantuano, quod creditum cuiuſcumque ſūmę, & quantitatis, debeat ad minus per duos teſtes omni exceptione maiores probari, qualitas iſta à dicta conſuetudine requiſita de neceſſitate probanda erit. Sic pulchrè poſt alios Pariſius, *conſil.ſuo* 83. *nu.*20. *cum duobus ſeqq. in primo.* Et quod iſta qualitas regulariter ſit probanda, tradit Clar. Eques D. Peregrinus, *conſil.ſuo* 75. *n.* 17. *volum.*1. pluribus alijs ſimilibus comprobat id Crauet. *cit.loco*, vide per eum: Videndus quoque Maſcard. *Concluſ.ſua* 1253. *per totam, &* 1254. *&* 1366. *num.*7. Addo D. Martam, *d. Voto ſuo* 53. *nu.*6. & D. Trentacinquium, *reſolut.*12. *inferius alleganda, num.*10. vbi teſtatur, de veriori, & Communiori: quamuis nonnullos tenentes contrarium deducat.

17 Requiritur tertio principaliter, quod ipſi tres teſtes partes agnoſcant, & notitiam ipſarū habeant, *§. oportet, in Authent. de inſtrumentorum caut.* (*ibi: non ignotos*) ſequitur Ripa, *in dict. l. admonendi, cit. num.*104. *verſic.*5. *requiritur*; & Proſper Paſethus, *conſil.ſuo* 145. *n.*3. *verſic. tertio requiritur.* Addo Scacciam, *d. cap.*11. *num.* 997. vbi ſubdit, hanc cognitionem eſſe neceſſariam ad excludendas fraudes, ac falſitates ibique. *& ſub num.* 1035. exemplificando talia verba profert.

18 Nam alioquin poſſent plures vocari eodem nomine, & cognomine, quo vocatur debitor, qui ſcripſiſſet, vel ſubſcripſiſſet apocham, & deinde hæredes creditoris poſſent ignoranter agere contra vnum ex ipſis habētibus idem nomen, & cognomen, qui tamen nō eſſet ille debitor, qui ſcripſit, & tamen teſtes poſſent recognoſcere ſuas ſubſcriptiones, & conuentus poſſet oſtendere per comparationem litterarum, illam non eſſe manum ſuam, & quod reperiantur alij eiuſdem nominis, & cognominis in illo eodē loco. Item poſſet euenire, ꝙ Titius in apochæ ſcriptura ſe vocauerit Seium, ſeq; iſto nomine Sei conſtituerit debitorem Caio, & quod in ea apocha ſe ſubſcripſerint teſtes, qui etiam recognoſcerent ſuas ſubſcriptiones contra Seium, qui tamen eſſet omnium inſcius, & tamē teſtes verè recognoſcerent ſuas ſubſcriptiones, & diſſimilitudo litterarum facta comparatione verè probaret illam nō eſſe manum Sei. Quare, ad tollendam æquiuocationem, & errorem in primo caſu, & falſitatem in ſecūdo, neceſſe eſt, vt teſtes cognoſcant contrahentes, ſcribentes, ſeu ſubſcribentes. Hactenus Scaccia, *d. num* 1035.

19 Item, quod illi chirographo ſe ſubſcribant,
vel ſaltem ſuis ſigillis obſignent. Signum enim
20 habet vim ſubſcriptionis. Maſcardus *d. Concluſ.*
285. *num.*7.

21 Exigitur quarto, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non feminæ, ſecundum Bald. *in d. l. ſcripturas*, ponderando verbum (virorum) ſequitur Socin. *conſil.ſuo* 274. *num.*10. *in* 2. in princ. Purpurat. *in d. l. admonendi, num.* 164. Gabriel. poſt infinitos relatos *d. Concluſ.*11. *n.*5. Couarr. *Pract. quæſt. c.*22. *nu.*5. *verſ. primum illud.* Rolan. à Valle poſt alios, *conſil.ſuo* 84. *nu.*3. *in* 3. & infiniti alij. Addo Schuuartzenthaler. *in l. magnam, C. de contrahen. nu.*19. *vbi de Communi, pagina mihi* 750.

22 Obſeruandum tamen dictum iſtud Baldi reprobari per Felinum, *in d. cap.*2. *de fide inſtrumentor. ſub num.*4. Iaſon. *in repetit. d. l. admonendi, nu.*107. *&* 108. & per Ripam *ibidem d. num.*104. *verſ. tertio intelligitur, ibi.* (*Mihi placet.*)

23 Sed à priori ſententia minimè recedendum arbitror, quam pluribus rationibus firmat benè eruditus Crauet. *de antiquit. tempor. in verſic. quæritur etiam, nu.*35. 36. *&* 37. & ſequitur etiam Dec. *in d. cap.*2. *n.*11. *&* 12. & Maſcard. *Concl.*285. *d. num.*5. vbi de Communi, *& Concluſ. ſua* 1300. *nu.* 23. Addo quoque Laurentium Teninum, *Caut. ſua* 241. vbi Cremenſem, Cottam, Duennam, & plures alios deducit cauendumq; eſſe hoc in caſu à feminis pro cautela docet. Videndus quo-

Digitized by Google

quoque Ioannes Gutierez. *Pract. quæſtionum lib. 3. quæſt.* 111. *num.* 2. vbi concordantem adducit Viuiū, & alios. Adeūdus quoque hac de re D. Sigiſmundus Scaccia *lib. 2. de iudit. cauſarum ciuil. cap.* 11. *num.* 984. *cum ſeq.* vbi omnium pulcherime; & D. Alex. Trentacinquius *variarum reſol. lib. 2. titulo de fide inſtrumentorum reſol.* 12. *nu.* 9. vbi nonnullos concordantes deducit.

24 Quintò principaliter requiritur, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio, ita Bartol. *in dicta l. admonendi, ſub n.* 26. quem ſequitur quoque ibidem Salic. idq; per text. *in d. l. ſcripturas, ibi (ipſorum tamen cōtrahentium ſubſcriptiones habeāt.)* Hoc idem docet ipſemet Bartol. *in Authent. Etſi contractus, C. de fide inſtrument. & in d. l. ſcripturas.* Sequitur poſt quamplures relatos Rolan. à Val. *conſilio ſuo* 84. *num.* 13. *verſic. ad ſecundum, in* 3. Gabriel. *lib.* 1. *Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ.* 10. *nu.* 19. Thomas Triuiſan. *deciſ.* 40. *lib.* 1. *num.* 1. & nouiſſimè poſt infinitos adductos Cl. Oddus, *conſ. ſuo* 100. *num.* 59. & 70.

25 Contrariam tamen hac in re ſententiam tenuerunt infiniti alij, inter ceteros autem Cato Sachus *in d. l. admonendi, num.* 46. Ioan. Bapt. Caccialup. *num.* 55. Roma. *num.* 52. *verſic. Item adde ſecundò,* & plurimi alij per Rolan. à Val. relati, *conſil. ſuo* 84. *num.* 6. *in* 3. Ita quoque Romæ iudicatum fuiſſe teſtatur Curt. ſenior, *in d. l. admonendi, numero* 122.

26 Hi enim omnes, vno communi ore docent, ad plenam probationem inducendam ſufficere, ſi vna pars, videlicèt debitor, ſubſcripſerit, aſſerendo eſſe ſuam ſcripturam, & ſuum debitū, licet non adſit ſubſcriptio alterius partis.

27 Et pro eorum opinionis corroboratione cōſiderant, ſufficere in ſimili ad validitatem inſtrumenti, Tabellionem ſolum rogatum eſſe ab ea parte, qua mandante conficitur inſtrumentum principaliter, licet alia pars non rogauerit, prout notatur *in §. nos autem, in Authen. de Tabellionis.*

28 Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illam priuatā manu ſua propria ſcripſerit; idq; in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſteà ſubſcriptio non requiratur. Sic Communiter Doct. *in præcitata l. admonendi,* & in ſpecie Romā. *num.* 52. Curtius iunior, *num.* 121. Purpurat. *num.* 166. & 167. & alij.

29 Nec mirum, vbi enim requiritur ſubſcriptio alicuius, ſufficit ſcripturam eſſe factam manu illius, ſine alia ſubſcriptione, per text. *in l. cum antiquitas, §. fi. C. de teſtamentis,* arguendo de vltimis volūtatib. ad cōtractus, *ad l. quæ de legato, delegat.* 1. Addo ego meliorem text. à nemine perpenſum, nec excogitatum, *in §. 1. Inſtit. de empt. & vendit. ibi. (Niſi & inſtrumenta fuerint conſcripta, vel manu propria contrahentium; vel ab alio quidem ſcripta, à contrahentibus autem ſubſcripta.)*

30 Hanc eamdem ſentētiam ſequutus eſt quoque Maſcard. *Concl. ſua* 110. *num.* 7. & 8. & *Concluſ.* 1300. *n.* 25. vbi adducit concordātes Rom. *conſ. ſuo* 303. Aretinū, & Crau. Addo Cl. Menoch. *de Arbitr. lib. 2. Centur. 2. Caſu* 114. *num.* 4. & 5. vbi poſt alios ibi relatos ſubdit, ideo ſubſcriptione illius, qui iā ſcripſit, minimè opus eſſe, quia vna ſemper eſt ſcriptura, & litterarum forma, & quia periculum falſitatis, ſi quod ineſt, non magis tollitur, quando adeſt ſubſcriptio, quā cum deficit.

Sequitur id etiam nouiſſimè D. Polydor. Ripa, *Obſeruatione ſua* 190. *per totam.*

31 Et ita de communi conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialup. *in præcitato numero* 55. *verſ. de Communi tamen.*

32 Nec officit textus ex aduerſo adductus, *in d. l. ſcripturas.* Intelligitur enim, & loquitur ille text. quando ſcriptura eſt manu tertij cōfecta, quo caſu ambarum partium ſubſcriptio deſideratur. Sic præcisè text. illum interpretatur Roman. Cato Sachus, & alij, *in prænotatis locis.*

33 Subamplia idem iuris ſecundum eos eſſe, quando ſigillum illius, cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet appoſitum: eo enim caſu ad plenam probationem inducēdam, alia ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus.

34 Sigillum enim conſenſum, & ratihabitionē denotat, & habet vim ſubſcriptionis, *l. diſtrahente, C. de reb. alien. non alienand. l. fideiuſſor. §. pater Seij, ff. de pignorib.* Roman. *conſil.* 303. & omnium latiſſimè Menoch. *de Arbitr. lib. 2. Cētur. 2. Caſu* 113. *num.* 10. *cum ſeq.*

35 Quod tamen intellige, dummodo dolus in appoſitione ipſius ſigilli adhibitus non fuerit; ita pulchrè idem Maſcard. *d. Concluſ.* 1300. *num.* 26. & 27. & *latius concluſ. ſua* 1308. Idē Menoch. *d. Caſu* 113. *num.* 12. Videndus tamen hac de re Crauet. *de antiquit. temp. 1. par. verſic. quæritur etiā, num.* 44. *cum quinque ſeqq.* vbi pulchrè.

36 Pro reſolutione vera huiuſce difficultatis Doct. communiter ita diſtinguunt.

Aut verſamur in cōtractu vltrò, citroq; obligatorio, in quo per ſcripturā agitur de probando in præiudicium vtriuſque. Aut tantum in ſcriptura, in qua vnius dūtaxat obligatio contineatur.

37 Si Primò, requiritur ſubſcriptio vtriuſque partis, quod enim plures tāgit, ab omnibus debet approbari; ſequitur Felin. *in d. capit. 2. num. 7. verſic. nona declaratio, de fide inſtrument.* Addo Tob. Nonium, *conſil. ſuo* 79. *num.* 2.

38 Si verò Secundo, ſufficit ſubſcriptio ſolius obligati, ſiue debitoris. Sic expreſsè Corraſius *in d. l. admonendi, num.* 57. Sequitur poſt multos relatos Gabriel. *de probationibus, Concluſ. nona, num.* 11.

39 Superflua enim (inquit Crauet. *de antiq. temp. in verſ. quæritur etiam, num.* 66.) & eluſoria videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tantum agitur, puta creditoris. Videtur enim (ſubdit idem Crauetta) quaſi ridiculum dicere, quod aliquid pluſculum fidei detur tali ſcripturæ ex ſubſcriptione creditoris in facto ſuo proprio, & in cauſa propria, *arg. l. omnibus, C. de teſtibus.*

Et

40 Et licet P. Bimius *conſilio ſuo* 172. *num.* 1. *in* 2. ſenſerit in hoc etiã ſecundo caſu requiri vtriuſque partis ſubſcriptionem, eum tamen ob ſupra dicta falli, vnuſquiſque conijcere poteſt.

41 Ripa, ſecundo loco *in d.l. admonendi, num.* 104. *in fine*, ita diſtinguit.

42 Aut agitur de præiudicio tãtum ipſius ſcribentis, & tunc procedat opinio Bart. Quotieſcumque enim agitur de actione perſonali, cõtra debitorem per illam obligatum, intentãda, vel ſcriptura ſit ſubſcripta à partibus, vel à teſtibus, vel non, parum quidem refert. Quando enim ipſe debitor fatetur ſcripturam eſſe manu ſua ſcriptam, vel ſubſcriptam, vel quæ in ea continentur, eſſe vera, tunc ſcriptura illa contra eum ſemper plenè probat. ita Bartol. & omnes alij, *in d.l. admonendi*, ſequitur Crauet. *de antiquit. temp. in verſ. quartò limitatur, num.* 62. *cum ſeq.* Addo plures, quos refert Triuiſan. *d. deciſ.* 40. *num.* 1.

43 Aut verò agitur de præiudicio tertij propter anterioritatem in perſonali, vel hypothecaria, de quibus non conſtat niſi per dictam ſcripturam priuatam, & tunc procedat altera opinio, videlicet, quod ipſa ſcriptura priuata debeat eſſe ſubſcripta ab ambabus partibus creditore videlicet ac debitore.

Sic in terminis etiam poſt Ripam, & alios, Proſper Paſethus, *d. conſil.* 145. *numero* 3. *in fine*, & omnium latiſſimè Odd. *d. conſil.* 100. *num.* 56. 57.
44 58. *&* 59. vbi pręterea conſiderat, nõ eſſe in hoc ſecundo caſu in poteſtate debitoris, ità de facili præiudicare creditori inſtrumentario faciendo antedatam. Hanc eamdem diſtinctionem ſequitur quoque ipſemet Oddus *d. conſil.* 100. *num.* 71. *&* 72. Addo D. Martã, *dicto voto ſuo* 53. *nu.* 3.

45 Sed hoc, pace tanti viri dixerim, non videtur tutum: quis enim non videt in poteſtate ipſiuſmet debitoris eſſe, præiudicare creditori inſtrumentum publicum pro ſe habenti, faciẽdo antedatam, etiamſi ipſa ſcriptura priuata ab vtraque parte fuerit ſubſcripta?

46 A communi itaque diſtinctione minimè recedendum iudico.

47 Exigitur ſextò, quòd dicta priuata ſcriptura contineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta fuit. Sic præciſè Doctores omnes *in d.l. ſcripturas, & Canoniſtæ in d. cap.* 2. *de fide inſtrumentorum.* Sequitur poſt multos relatos Clariſſ. Odd. *d. conſil.* 100. *num.* 62.

48 Septimum principale requiſitum eſt, quod omnes teſtes, qui ſe ſubſcripſerint iſti ſcripturæ priuatæ ſubſcriptæ etiam à debitore, & creditore, recognoſcant proprias ſubſcriptiones. Sic præciſè poſt alios D. Marta, *d. Voto ſuo* 53. *num.* 7. *&* 8. vbi ſubdit, quot teſtes requiruntur in actu pro ſollemnitate, totidem deponere debere de illo actu, quando debent teſtificari, & aduerte opus eſſe quod dicti tres teſtes in ſcriptura illa recognoſcenda dicant ſe ideò ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptas.

49 Item, quod fuerunt præſentes, quando ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, vel ſubſcripta. Item, quod de ipſa ſcriptura reuera reminiſcuntur, id eſt, eam fuiſſe confectam ab eo, qui aſſerit in cauſa ſe illam ſcripſiſſe, illa eadẽ die, de qua in ipſa facta eſt mentio, & per ipſos ſubſcriptam. pulchrè D. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 994. *cum ſequentibus.*

Et hoc ſanè, vt præiudiciũ inferri poſſit tertio in iure hypothecæ, etiam contra publicũ inſtrumentum, aliàs ſi probarent tantum ea, quæ continentur in ſcriptura eſſe vera, probarent quidem factum in præiudicium debitoris, ſed non prioritatem hypothecæ in præiudicium tertij.

50 Et ratio eſt in promptu: quia benè poteſt eſſe, quod factum illud in corpore ſcripturæ cõtentum ſit verum, ſed non, quod ſcriptura fuerit confecta ea quidem die, quæ ipſi ſcripturæ eſt appoſita.

51 Eſt ergò neceſſarium in recognitione, vt dixi, quod ipſiuſmet teſtes deponant, ſcripturam illam cõfectam fuiſſe illa eadem die, quæ in ipſa eſt appoſita, quo caſu ſuſpicio quoque illa fraudis, quam habet lex, quod debitor colludat cum poſteriori creditore, & faciendo ſcripturã priuatam cum antedata, priorem creditorẽ inſtumẽtatium faciat poſteriorem, quæ eſt ratio viua, & finalis deciſionis, *d.l. ſcripturas*, omninò elidi videtur, nec aliter quidem poteſt. Sic pręciſè inter alios, ſed longè latius, & elegãtius docet Odd. *d. conſil. ſuo* 100. *num.* 64. *&* 65. *cum tribus ſequentibus.*

52 Exigitur præterea, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcripſiſſe, adeo quòd nõ ſufficiat, ſi depoſuerint ſe habere characterem ipſarum partium familiarem, ac cognitũ. Sic poſt multos relatos Paſeth. *d. conſil. ſuo* 145. *num.* 3. *verſ. quartò eſt neceſſarium.* Addo D. Trentacinquium *d. reſolutione* 12. *num.* 12. vbi poſtquã docuit à ſuprafirmata concluſione minimè recedendum eſſe, eam tamen declarat procedere, quando negatur debitum, licet non ſcriptura; at ſecùs eſt, ſi ſcriptura eſſet propria confitentis: nam tunc etiam debiti probatio per teſtes recognoſcentes non eſſet neceſſaria, quia ſatis probatur debitum dum recognoſcit ſcripturam à ſe factam ex propria eius confeſſione; Item non eſt neceſſaria recognitio ipſorũ teſtium ſubſcriptorum, quando eorum ſubſcriptiones pars recognoſceret, & fateretur. & latiùs, vt per eum, quem conſulas. De hoc tamen latius loco ſuo differetur.

Sed non minus vtilis, quam pulchra ſuboritur hic dubitatio.

53 Fingamus enim aliquem ex illis tribus teſtibus in illa priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſiſſe, aliosq; duos ſuperſtites dumtaxat ipſam ſcripturam recognouiſſe. Dubitatur an

id

id ſufficiat quo ad probandum debitum,& hypothecam in præiudicium tertij, in materia *d.l. ſcripturas?*

54 In huiuſmodi difficultate mirum in modũ ſe torſerunt interpretes. Bart. enim *in d.l.ſcripturas, ferè in fine*, Socin.ſen. *conſilio ſuo 274. num. 7. in 2.* & Franc.de Aretio *conſil.ſuo 64. num.4.* pro negatiua ſenſerũt. Eos infiniti alij ſequuti ſunt Gabriel. *de probat.Concluſ.10. num.22. & 27.* Crauet. *de antiquit.temp. in verſic. quæritur etiam, nu.51. cum ſequentib.* Carpanus *ſupra Statut. Mediolanenſ. cap.96.num.85.* poſt plures relatos Maſcard. *Concluſ.ſua 110.num.18.* Menoch. *conſil.ſuo 199.nu.26.* vbi de magis Communi. & nouiſſimè ex profeſſo Lancell. Gallia poſt infinitos adductos, *conſilio ſuo 91. per totum*; Hanc eamdem ſequitur quoque P.Surdus, *deciſ. ſua 71. in primis numeris.*

Et pro hac opinione, quæ Communis videtur, vrgent infraſcripta.

55 Adducitur priori loco per Soc.& Aret. text. *in Auth.de inſtrumẽtorum caut.& fide, in §.ſi quis igitur, ibi. (Quod ſi inuenti fuerint tales teſtes non minus; quam tres*, &c.) *& inferius ibi, (Si venerint, & proprijs ſubſcriptionibus atteſtentur*,&c.) ex quibus quidem verbis ſatis apertè colligitur, Iuſtin. loqui de illis teſtibus, qui eorummet ſubſcriptiones debent recognoſcere, & tamen vult eos tres eſſe debere: ergò, &c.

56 Secundò ſic arguitur. Vbi certus numerus teſtium exigitur pro ſollẽnitate alicuius actus, idem abſque dubio,& non minor requiritur in ipſius probatione. Sic notatur *in l. 2. C. de bon. poſſeſſ.ſecundum tabul. & in l.hæredes palam, §.1.ff.de teſtament.*

57 Sed pro ſollemnitate ſcripturæ priuatæ, vt vim habeat contra tertium, trium ad minus requititur ſubſcriptio teſtium, *d.l.ſcripturas*. ergò in ipſius probatione trium quoque recognitio eſt neceſſaria.

58 Suffragatur tertiò talis ratio. Vbicumque aliquid eſt de forma legis,proculdubio eo præciſè,& ad vnguẽ non ſeruato, actus ille eſt nullus. latiſſimè poſt infinitos relatos Gallia, *conſil. ſuo 31. num. 11.cum pluribus ſeqq.*

59 Quinimò ipſius formæ defectus, licet exiguus, actum ipſum vitiat. Bald. *in l.ordo,col.2.C. de exequutione rei iudic.* Dec. *conſil.532.numero 5.* & Cagnol. *in l.etſi,num.2.ff.de reg.iuris.*

Sed ipſa trium teſtium recognitio in caſu *d.l.ſcripturas*, eſt de forma ipſius legis. ergo,&c.

60 Vrgere etiam quarto loco videtur, text. *in d. capit. 2. de fide inſtrumentorum*, vbi ſic legitur. *(Scripta verò authentica, ſi teſtes inſcripti deceſſerint, niſi per manum publicam facta fuerint, ità quod appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari, non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.*) ergò, &c.

61 Nonnulla alia fundamenta adducuntur per Surdum *præcitato loco*: ſed quia leuia, vide per eum: nobis enim potiora tetigiſſe ſufficiat.

62 Contrariam autem ſentẽtiam vti veriorem, ac magis æquitati conſonam, alij multi defendere non ſunt veriti; inter ceteros aũt ex Neothericis Burſat. *conſil.ſuo 103.num.6.in 1.* Cephal. ex profeſſo *conſil.ſuo 270.per totum*, & Stephanus Gratianus, *deciſ.ſua Marchiana 94.* vbi latè. Tangit quoque Gayl. *lib.2.Obſeruatione 43.num.4.verſic. Hinc eſt.*

Suadetur autem hæc opinio infraſcriptis iuris rationibus.

63 Et Primò ſic arguitur. Publico inſtrumento abſque dubio fides adhibetur etiam mortuo tabellione, qui illud confecit, ac mortuis inſuper teſtibus, qui illius confectioni præſentes extitere. text. *in c. vlt. & pen. extra, de fide inſtrumentorũ*, Dec. *per text.ibi, in cap.2.num.3.eod. illo tit. cum concordantibus.*

Ergò illud idem dicendum eſt, de ſcriptura illa priuata, de qua loquitur text. *in d.l.ſcripturas*,
64 probatur conſequentia. Eam enim vim publici habere documenti, ac publicæ æquiparari ſcripturæ, conſtat inter omnes, *d.l.ſcripturas, in fi.* Caſtrenſ. *conſil.134.in 1.* Si ſic eſt, ergò, &c.

65 Secundo loco mirum in modum vrgere videtur text. *in l.comparationes, C.de fide inſtrum.* vbi text. eſt expreſſus, quod ad probãdam ſcripturam, ex qua fit comparatio, ſufficit, quod duo ex tribus teſtibus iam ſubſcriptis eorũ ſubſcriptiones recognoſcant, & tamen illam eamdẽ ſcripturam præciſè trium teſtium ſubſcriptionibus debere eſſe munitam, clariſſimè ibi deducitur. ergò illud idem concludendum eſt in caſu noſtro.

66 Nec dicatur prout communiter excitatur, legem illam loqui de ſcriptura, ex qua fit comparatio, non autem de ſcriptura ad quam, de qua præſertim nos loquimur, nil enim facit ad rhombum.

67 Nullam enim ſolidam diuerſititatis rationem inuenio inter vnum caſum,& alterum.

Quinimò maior ratio recognitionis teſtium militare videtur in ipſa ſcriptura, ex qua fit cõparatio, quam in ea, ad quam; in ea enim maiorem requiri ſollemnitatem, cum ex ipſa ad aliam fiat comparatio, communi omniũ Scribentium calculo receptum eſt.

68 Si igitur in primo caſu duorum ex tribus teſtibus ſufficit recognitio, *d.l.comparationes*, ergò multo magis debet ſufficere in hoc ſecundo.

69 Suadetur tertiò hæc opinio, nam ratio, ob quam tot requiſita in ipſa ſcriptura priuata cõficienda, & recognoſcenda, ad hoc vt publicis actis, ſiue documentis præferri poſſit, ad text. *in d. l. ſcripturas*, debeant intercedere, nulla alia eſt, niſi quia lex conicctat, ac dubitat, quod facilè fraus in tempore committeretur, & quilibet ad libitum in fraudem alterius tempus cõtractus fingeret. Hæc eſt vera,& finalis ratio, ſecundum communiter Doctor. *in d.l. ſcripturas*; quam quoque ſequitur poſt infinitos relatos Gabr. *d. Concl.ſua 10. de prob. num. 2.* & Andreas Gayl. *lib.2. Obſeruat.25. num.9.* Addo nouiſſimè P.de Cabal. *conſilio ſuo 121.num.1.*

70 Hæc autem ratio, & ſuſpicio fraudis tollitur omni-

Digitized by Google

40 Et licet P. Bimius *conſilio ſuo* 172. *num.* 1. *in* 2. ſenſerit in hoc etiã ſecundo caſu requiri vtriuſque partis ſubſcriptionem, cum tamen ob ſupra dicta falli, vnuſquiſque conijcere poteſt.

41 Ripa, ſecundo loco *in d.l.admonendi, num.* 104. *in fine*, ita diſtinguit.

42 Aut agitur de præiudicio tãtum ipſius ſcribentis, & tunc procedat opinio Bart. Quotieſcumque enim agitur de actione perſonali, cõtra debitorem per illam obligatum, intentãda, vel ſcriptura ſit ſubſcripta à partibus, vel à teſtibus, vel non, parum quidem refert. Quando enim ipſe debitor fatetur ſcripturam eſſe manu ſua ſcriptam, vel ſubſcriptam, vel quæ in ea continentur, eſſe vera, tunc ſcriptura illa contra eum ſemper plenè probat. ita Bartol.& omnes alij, *in d.l.admonendi*, ſequitur Crauet. *de antiquit.temp.in verſ. quartò limitatur, num.* 62. *cum ſeq.* Addo plures, quos refert Triuiſan. *d. deciſ.* 40. *num.* 1.

43 Aut verò agitur de præiudicio tertij propter anterioritatem in perſonali, vel hypothecaria, de quibus non conſtat niſi per dictam ſcripturam priuatam, & tunc procedat altera opinio, videlicet, quod ipſa ſcriptura priuata debeat eſſe ſubſcripta ab ambabus partibus creditore videlicet ac debitore.

Sic in terminis etiam poſt Ripam, & alios, Proſper Paſethus, *d.conſil.* 145. *numero* 3. *in fine, &* omnium latiſſimè Odd. *d.conſil.* 100. *num.* 56. 57.

44 58. & 59. vbi prçterea conſiderat, nõ eſſe in hoc ſecundo caſu in poteſtate debitoris, ità de facili præiudicare creditori inſtrumentario faciendo antedatam. Hanc eamdem diſtinctionem ſequitur quoque ipſemet Oddus *d. conſil.* 100. *num.* 71. & 72. Addo D. Martã, *dicto voto ſuo* 53. *nu.* 3.

45 Sed hoc, pace tanti viri dixerim, non videtur tutum: quis enim non videt in poteſtate ipſiuſmet debitoris eſſe, præiudicare creditori inſtrumentum publicum pro ſe habenti, faciẽdo antedatam, etiamſi ipſa ſcriptura priuata ab vtraque parte fuerit ſubſcripta?

46 A communi itaque diſtinctione minimè recedendum iudico.

47 Exigitur ſextò, quòd dicta priuata ſcriptura contineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta fuit. Sic præciſè Doctores omnes *in d.l.ſcripturas, & Canoniſtæ in d.cap.* 2. *de fide inſtrumentorum*. Sequitur poſt multos relatos Clariſs. Odd. *d.conſil.* 100. *num.* 62.

48 Septimum principale requiſitum eſt, quod omnes teſtes, qui ſe ſubſcripſerint iſti ſcripturæ priuatæ ſubſcriptæ etiam à debitore, & creditore, recognoſcant proprias ſubſcriptiones. Sic præciſè poſt alios D. Marta, *d.Voto ſuo* 53. *num.* 7. & 8. vbi ſubdit, quot teſtes requiruntur in actu pro ſollemnitate, totidem deponere debere de illo actu, quando debent teſtificari, & aduerte opus eſſe quod dicti tres teſtes in ſcriptura illa recognoſcenda dicant ſe ideò ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ.

49 Item, quod fuerunt præſentes, quando ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, vel ſubſcripta. Item, quod de ipſa ſcriptura reuera reminiſcuntur, id eſt, eam fuiſſe confectam ab eo, qui aſſerit in cauſa ſe illam ſcripſiſſe, illa eadẽ die, de qua in ipſa facta eſt mentio, & per ipſos ſubſcriptam. pulchrè D.Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 994. *cum ſequentibus.*

Et hoc ſanè, vt præiudiciũ inferri poſſit tertio in iure hypothecæ, etiam contra publicũ inſtrumentum, aliàs ſi probarent tantum ea, quæ continentur in ſcriptura eſſe vera, probarent quidem factum in præiudicium debitoris, ſed non prioritatem hypothecæ in præiudicium tertij.

50 Et ratio eſt in promptu: quia benè poteſt eſſe, quod factum illud in corpore ſcripturæ cõtentum ſit verum, ſed non, quod ſcriptura fuerit confecta ea quidem die, quæ ipſi ſcripturæ eſt appoſita.

51 Eſt ergò neceſſarium in recognitione, vt dixi, quod ipſiuſmet teſtes deponant, ſcripturam illam cõfectam fuiſſe illa eadem die, quæ in ipſa eſt appoſita, quo caſu ſuſpicio quoque illa fraudis, quam habet lex, quod debitor colludat cum poſteriori creditore, & faciendo ſcripturã priuatam cum antedata, priorem creditorẽ inſtumẽtarium faciat poſteriorem, quæ eſt ratio viua, & finalis deciſionis, *d.l.ſcripturas*, omninò elidi videtur, nec aliter quidem poteſt. Sic prçciſè inter alios, ſed longè latius, & elegãtius docet Odd. *d.conſil.ſuo* 100. *num.*64. & 65. *cum tribus ſequentibus.*

52 Exigitur præterea, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcripſiſſe, adeo quòd nõ ſufficiat, ſi depoſuerint ſe habere characterem ipſarum partium familiarem, ac cognitũ. Sic poſt multos relatos Paſeth. *d. conſil. ſuo* 145. *num.* 3. *verſ. quartò eſt neceſſarium.* Addo D. Trentacinquium *d.reſolutione* 12. *num.* 12. vbi poſtquã docuit à ſupraſirmata concluſione minimè recedendum eſſe, eam tamen declarat procedere, quando negatur debitum, licet non ſcriptura; at ſecùs eſt, ſi ſcriptura eſſet propria confitentis: nam tunc etiam debiti probatio per teſtes recognoſcentes non eſſet neceſſaria, quia ſatis probatur debitum dum recognoſcit ſcripturam à ſe factam ex propria eius confeſſione; Item non eſt neceſſaria recognitio ipſorũ teſtium ſubſcriptorum, quando eorum ſubſcriptiones pars recognoſceret, & fateretur. & latiùs, vt per eum, quem conſulas. De hoc tamen latius loco ſuo diſſeretur.

Sed non minus vtilis, quam pulchra ſuboritur hic dubitatio.

53 Fingamus enim aliquem ex illis tribus teſtibus in illa priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſiſſe, alioſq; duos ſuperſtites dumtaxat ipſam ſcripturam recognouiſſe. Dubitatur an

id

id ſufficiat quo ad probandum debitum,& hypothecam in præiudicium tertij, in materia *d.l. ſcripturas?*

54 In huiuſmodi difficultate mirum in modũ ſe torſerunt interpretes. Bart. enim *in d.l.ſcripturas, ferè in fine*, Socin.ſen. *conſilio ſuo* 274. *num.*7. *in* 2. & Franc.de Aretio *conſil.ſuo* 64. *num.*4. pro negatiua ſenſerit. Eos infiniti alij ſequuti ſunt Gabriel. *de probat.Concluſ.*10. *num.*22. *&* 27.Crauet.*de antiquit.temp. in verſic. quæritur etiam, nu.* 51. *cum ſequentib.* Carpanus *ſupra Statut. Mediolanenſ. cap.*96.*num.*85. poſt plures relatos Maſcard.*Concluſ.ſua* 110.*num.*18. Menoch.*conſil.ſuo* 199.*nu.*26. vbi de magis Communi. & nouiſſimè ex profeſſo Lancell. Gallia poſt infinitos adductos, *conſilio ſuo* 91. *per totum*, Hanc eamdem ſequitur quoque P.Surdus,*deciſ. ſua* 71. *in primis numeris*.

Et pro hac opinione, quæ Communis videtur,vrgent infraſcripta.

55 Adducitur priori loco per Soc.& Aret.text. *in Auth.de inſtrumẽtorum caut.& fide, in §.ſi quis igitur, ibi.* (*Quod ſi inuenti fuerint tales teſtes non minus, quam tres*, &c.) *& inferius ibi*, (*Si venerint, & proprys ſubſcriptionibus atteſtentur*,&c.)ex quibus quidem verbis ſatis apertè colligitur, Iuſtin.loqui de illis teſtibus, qui eorummet ſubſcriptiones debent recognoſcere, & tamen vult eos tres eſſe debere: ergò, &c.

56 Secundò ſic arguitur. Vbi certus numerus teſtium exigitur pro ſollẽnitate alicuius actus, idem abſque dubio,& non minor requiritur in ipſius probatione. Sic notatur *in l.* 2. *C. de bon. poſſeſſ.ſecundum tabul. & in l.hæredes palam*, §.1.*ff.de teſtament.*

57 Sed pro ſollemnitate ſcripturæ priuatæ, vt vim habeat contra tertium, trium ad minus requiritur ſubſcriptio teſtium, *d.l.ſcripturas*. ergò in ipſius probatione trium quoque recognitio eſt neceſſaria.

58 Suffragatur tertiò talis ratio. Vbicumque aliquid eſt de forma legis,proculdubio eo præciſè,& ad vnguẽ non ſeruato, actus ille eſt nullus. latiſſimè poſt infinitos relatos Gallia,*conſil. ſuo* 31.*num.*11.*cum pluribus ſeqq.*

59 Quinimò ipſius formæ defectus, licet exiguus, actum ipſum vitiat. Bald. *in l.ordo,col.*2. *C. de exequtione rei iudic.* Dec. *conſil.* 532.*numero* 5.& Cagnol.*in l.eſt,num.*2.*ff.de reg.iuris.*

Sed ipſa trium teſtium recognitio in caſu *d.l.ſcripturas*,eſt de forma ipſius legis.ergo,&c.

60 Vrgere etiam quarto loco videtur, text. *in d. capit.* 2. *de fide inſtrumentorum*, vbi ſic legitur. (*Scripta verò authentica, ſi teſtes inſcripti deceſſerint, niſi per manum publicam facta fuerint, ità quod appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari, non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.*) ergò, &c.

61 Nonnulla alia fundamenta adducuntur per Surdum *præcitato loco*: ſed quia leuia, vide per eum: nobis enim potiora tetigiſſe ſufficiat.

62 Contrariam autem ſentẽtiam vti veriorem, ac magis æquitati conſonam, alij multi defendere non ſunt veriti; inter ceteros aũt ex Neothericis Burſat. *conſil.ſuo* 103.*num.*6.*in* 1. Cephal. ex profeſſo *conſil. ſuo* 270.*per totum*, & Stephanus Gratianus, *deciſ. ſua Marchiana* 94. vbi latè. Tangit quoque Gayl.*lib.*2.*Obſeruatione* 43.*num.*4.*verſic. Hinc eſt*.

Suadetur autem hæc opinio infraſcriptis iuris rationibus.

63 Et Primò ſic arguitur. Publico inſtrumento abſque dubio fides adhibetur etiam mortuo tabellione,qui illud confecit,ac mortuis inſuper teſtibus,qui illius confeſſioni præſentes extitere. text. *in c. vlt. & pen. extra, de fide inſtrumentorũ*, Dec. *per text.ibi,in cap.*2.*num.*3.*eod. illo tit. cum concordantibus.*

Ergò illud idem dicendum eſt, de ſcriptura illa priuata, de qua loquitur text. *in d.l.ſcripturas*,

64 probatur conſequentia. Eam enim vim publici habere documenti,ac publicæ æquiparari ſcripturæ,conſtat inter omnes, *d.l.ſcripturas,in fi.* Caſtrenſ. *conſil.* 134.*in* 1. Si ſic eſt,ergò, &c.

65 Secundo loco mirum in modum vrgere videtur text. *in l.comparationes, C.de fide inſtrum.* vbi text. eſt expreſſus, quod ad probãdam ſcripturam, ex qua fit comparatio, ſufficit, quod duo ex tribus teſtibus iam ſubſcriptis eorũ ſubſcriptiones recognoſcant, & tamen illam eamdẽ ſcripturam præciſè trium teſtium ſubſcriptionibus debere eſſe munitam,clariſſimè ibi deducitur. ergò illud idem concludendum eſt in caſu noſtro.

66 Nec dicatur prout communiter excitatur, legem illam loqui de ſcriptura, ex qua fit comparatio, non autem de ſcriptura ad quam, de qua præſertim nos loquimur, nil enim facit ad rhombum.

67 Nullam enim ſolidam diuerſititatis rationem inuenio inter vnum caſum,& alterum.

Quinimò maior ratio recognitionis teſtium militare videtur in ipſa ſcriptura, ex qua fit cõparatio,quam in ea,ad quam; in ea enim maiorem requiri ſollemnitatem, cum ex ipſa ad aliam fiat comparatio, communi omniũ Scribentium calculo receptum eſt.

68 Si igitur in primo caſu duorum ex tribus teſtibus ſufficit recognitio, *d.l.comparationes*, ergò multo magis debet ſufficere in hoc ſecundo.

69 Suadetur tertiò hæc opinio, nam ratio, ob quam tot requiſita in ipſa ſcriptura priuata cõficienda, & recognoſcenda, ad hoc vt publicis actis, ſiue documentis præferri poſſit, ad text. *in d. l. ſcripturas*, debeant intercedere, nulla alia eſt,niſi quia lex coniectat, ac dubitat, quod facilè fraus in tempore committeretur, & quilibet ad libitum in fraudem alterius tempus cõtractus fingeret. Hæc eſt vera,& finalis ratio,ſecundum communiter Doctor. *in d.l. ſcripturas*; quam quoque ſequitur poſt infinitos relatos Gabr. *d. Concl. ſua* 10. *de prob. num.* 2. & Andreas Gayl. *lib.* 2. *Obſeruat.*25. *num.*9. Addo nouiſſimè P.de Cabal. *conſilio ſuo* 121.*num.*1.

70 Hæc autem ratio, & ſuſpicio fraudis tollitur omni-

Digitized by Google

omninò, quando vltra confeſſionem partium, teſtes duo ex tribus bonæ opinionis, ac famæ, eorum ſubſcriptiones in illa priuata ſcriptura exiſtentes recognoſcendo, de omnibus illis requiſitis, *de quibus ſupra, num.* 47. *cum ſeq.* apertè deponunt. ergò, &c.

Quarto, quòd duorum ex tribus teſtibus recognitio proculdubio ſufficiat in caſu, *d. l. ſcripturas*, ſic euidentiſſimè demonſtratur.

71 Si nulla priuata ſcriptura fuerit confecta, & hypothecæ anterioris conſtitutio, & quo tempore facta ſit, teſtibus ſaltem probari potuerit, creditor tempore prior abſque dubio præferendus erit creditori poſteriori habenti hypothecam publicam.

72 Nec ſanè mirum: non enim minor probatio oritur ex teſtibus, quam ex inſtrumento publico, ad text. *in l. in exercendis, C. de fide inſtrumentorum*. Sic poſt Calcaneum *conſilio ſuo* 29. docet benè eruditus Gayl. *d. Obſeruatione* 25. *nu.* 10. Sic quoque in Rota Rom. de anno Domini 1552. 22. Martij iudicatum fuiſſe teſtatur Verral. *deciſ. ſua* 112. *parte* 3. Addo Gratianum, *dicta deciſione ſua* 94. *numero* 5. & Surdum *dicta deciſione* 71. *numero* 4. vbi quoque ſubdit rationem, dicens, quod cum in hypotheca non requiratur ſcriptura, teſtibus ita probari poterit, ſicut inſtrumento.

73 Sed in iſto caſu nemini dubium, quin duorũ depoſitio teſtium eſſet ſufficiens: in ore enim duorum, vel trium ſtat omne verbum, vulgatis iuribus, ergò, &c.

74 Quinto principaliter accedit, maiorem, ac pleniorem per illius tertij teſtis obitum fidem hoc in caſu reſultare: nam, (prout conſiderat Hippolytus Rimin. qui hanc eamdem ſequi videtur *conſil. ſuo* 503. *num.* 11. *in* 5.) ſcripturæ defuncti maior fides adhibetur, quàm viuentis. Diximus nos *ſup. quæſt.* 12. ſi ſic eſt, ergò, &c.

75 Sexto loco ita arguit Cephal. præcit. *conſil. ſuo* 270. *num.* 2.

Vbicumque publicum confectum eſt documentum, ſufficit teſtes eſſe annotatos abſque eo quòd demum id fateantur, *ad l. cum precibus, C. de probation. l. deſiderium, C. depoſit. & §. item verborum, Inſtit. de inutil. ſtipulat.*

76 Sed ſcriptura priuata trium virorum integræ opinionis, ac famæ, ſubſcriptionibus munita, quaſi publicè confecta exiſtimatur, *d. l. ſcripturas, in fine*.

Ergò alia pariter ipſorum teſtium recognitione non videtur opus; ſi ſic eſt, ergo, &c.

77 Vltimò ſuffragari videtur vulgata illa iuris regula, quòd facultas probationum non eſt coanguſtanda, *d. verſic. nam ſi inuenerimus, ibi: neque enim vt abbreuiemus probationes, ponimus leges*, &c. *d. Authent. de inſtrum. caut.*

78 Sed ſi duorum ex tribus teſtibus recognitio minimè ſufficeret, facultas probandi ſcripturã illam priuatã coanguſtaretur, conſequens non eſt dicendum, ergò nec antecedens.

79 Ex his igitur patet hanc opinion. veriorem, ac probabiliorem eſſe, qua retenta non officiũt contraria.

80 Ad primum enim *deſumptum ex d. §. ſi quis igitur*, Reſpond. verum quidem eſſe, legem ibi requirere, quòd adſit recognitio trium teſtiũ, ſed hoc procedit, & intelligitur, ſi ſit poſſibile, vt quia omnes viuant; alias ſecùs, *arg. text. in l. cum non facilè, ff. ſi cui plus, quam per leg. Falcid.* vbi etiam illa ſatiſdatio legatarij, vel fideicõmiſſarij licet efflagitetur, intelligitur tamen in caſu poſſibili, & illa cenſetur proculdubio remiſſa, vbicumque eam præſtare nequeunt: ita Caſtrenſ. *in Authent. Cui relictum, col. fin. C. de indict. viduit. tollen.* & generaliter in quacumque alia diſpoſitione idem tradit Crauet. *conſ.* 203. *num.* 12. Marſilius, & plurimi alij, quos refert, & ſequitur Cephal. *d. conſil.* 270. *num.* 4.

81 Sic quoque ſi ſtatutum exigat authoritatem propinquorum in contractibus minorũ, (prout hoc noſtro Patauino cautum eſt) intelligitur, ſi extent propinqui; aliàs ſecùs; vnde ſi ex hac luce migraſſent, ſine huiuſmodi ſollẽnitate abſque alio minores ipſi poſſent contrahere. ita Bald. *in l.* 1. *C. de legat. in l.* 1. *C. vnde vir, & vxor, & in l. conuentione, C. de nupt. cum concordantibus deductis per Corneum conſil. ſuo* 242. *numero primo, lib.* 4.

82 Quamobrem cum in propoſito caſu ille teſtis, qui ſubſcriptionem ſuam non recognouit, vita ſit functus, ſine dubio talis recognitio, quæ ad ipſum fuit remiſſa.

83 Quinimò, vlterius procedendo, dicas ipſius mortem pro recognitione haberi.

84 Sic in ſimili videmus, quòd inſtrumentum Notarij viuentis carẽs ſubſcriptione, & ſigno, licet fidem non faciat, tamen ſi Notarius eſt mortuus, poteſt ex eius imbreuiatura, aut protocollo etiam tali ſollemnitate carente, leuari inſtrumentum publicum, & ſic mors Notarij habet vim ſigni, & ſubſcriptionis. ſic Alexand. *conſil.* 14. *lib.* 6. Curt. iun. *conſil.* 162. *col.* 2. & Iaſ. *in l.* 1. *col.* 3. *verſ. ex his eſſet videndum, ff. ſi cert. petat.* infinitos refert, & ſequitur Gayl. *lib.* 2. *Obſeruat.* 43. *num.* 3. & 4.

85 Hoc idem procedit in libro alicuius priuati, qui maiorem fidem facit, quando ſcribens eſt mortuus, quàm quando viuit. ita Bald. *in l. comparationes, num.* 14. *C. de fide inſtrum. & in l. inter cartulas, C. de conueniend. fiſc. debitor. lib.* 10. ſequitur Afflict. *deciſ. ſua* 40. *num.* 20. & nos alibi latius. Pluribus alijs ſimilibus comprobat id D. Gratian. vide per eũ. Sic etiam præciſè reſpondet Honded. *conſil. ſuo* 79. *num.* 8. *cum duobus ſeqq.*

86 Ad ſecundum pariter reſpondetur, vt ſupra, vt tũc demum trium recognitio ſit neceſſaria, ſi poſſibile ſit, alias ſecùs.

87 Vel ſecundò reſpondeas, negando cõſequentiã, licet enim trium ad minus requiratur ſubſcriptio teſtium in caſu *d. l. ſcripturas*, non tamen ſequitur, ergo trium quoque recognitio eſt neceſſaria; patet hoc apertè per text. *in d. l. comparationes, de fide inſtrum.* vbi trium teſtium ſubſcriptionem debere intercedere, duorum antem reco-

recognitionem ſufficere clariſs. teſtatus eſt ibi Imperator.

88 Minus officit tertium; Reſpond. enim, negando minorem, quod videlicet trium teſtium recognitio ſit de forma ipſius *l. ſcripturas*. Quinimò contrarium ita clarè probatur.

89 Quando aliquid eſt de forma alicuius actus, tunc illud præciſè, & ad vnguem eſt ſeruandũ, ita vt nihil ommittatur, vel fiat cõtra, aut præter, citrave ipſam formã, aliàs corruit ipſe actus.

90 Et hoc adeò verum eſt, vt nec etiã per æquipollens adimpleri poſſit. Alexand. poſt Bald. & alios, *in l. 1. ante num. 9. & ibi quoque* Iaſ. atteſtans de Communi, *nu. 8. & 10. cum ſeq. ff. de liber. & poſtum.* Soc. ſen. *conſil. 24. num. 21. lib. 2.* cum mille concordantibus. Hoc præmiſſo ſic arguo.

91 Si de forma præciſa, *d. l. ſcripturas*, eſſet trium teſtium recognitio, ſequeretur hoc præciſè, q ſi alio modo, quàm per ipſoſmet teſtes de veritate ipſius priuatæ ſcripturæ conſtare poſſet, diſpoſitio, *d. l. ſcripturas, in 2. reſp.* quo ad præiudicium tertij effectum ſuum minimè ſortiretur, per ſupradictam regulam.

92 Sed cõſequens eſt falſum, vt patet ex ſcriptis *ſupra Concluſ. 2. num. 32. cum ſeq.* Ergò falſum eſt & antecedens, quod ipſa teſtium recognitio ſit de forma præciſa, *d. l. ſcripturas*, ſi ſic eſt, ergò, &c.

93 Ad tex. vltimo loco deductum *in d. c. 2. Reſp.* cum Nonio *d. conſil. 79. num. 13.* quòd loquitur, quando omnes teſtes mortui ſunt, cum indefinitè loquatur, *arg. l. ſi pluribus, ff. de leg. 2. & l. ſi plures, ff. de leg. 3.* In caſu autem noſtro aliqui ſuperſunt; ergò &c.

94 Et ſic ſublatis omnibus hiſce contrarijs, remanet vera, & indubitabilis opinio noſtra, à qua in iudicando, & conſulendo minimè arbitror recedendum, quemadmodum etiam ratus eſt Cl. Trentacinquius *d. reſolutione 12. nu. 11.* vbi pulchrè.

95 Multa tamen notetis velim; & primò, neceſſe eſſe, vt allegans mortem illius tertij teſtis, de quo in illa ſcriptura, veluti fundamentum ſuæ intẽtionis probationibus clariſſimis id probet.

96 Mors enim non præſumitur, ſed eſt probanda; ex quo quilibet præſumitur viuere, *l. fin. cum ibi not. C. de ſacroſ. eccleſ.*

97 Et quidem mors ipſius probanda venit ante tempus recognitionis faciendæ, cum fundans ſe in morte alicuius tẽporis præciſi, tale in ſpecie tempus ſit probandum; ita clarè colligitur ex ſcriptis per Gallia. *d. conſil. 91. num. 7. 8. 9. & 10.*

98 Secundò obſeruandum volo, poſteriorem hanc noſtram ſententiam eo magis procedere, & habere locum, quando illi duo teſtes ſuperſtites in recognitionibus ſuis aſſererent ſe quoque recognoſcere ſubſcriptionem illius tertij defuncti, qui fuit præſens tali ſcripturæ, & illi ſe ſubſcripſit.

99 Quidquid poſt multos relatos dixerit Rol. à Val. *d. conſil. ſuo 84. num. 11. in 3.* & Scaccia *d. capit. 11. num. 993.* ſic præciſè inter alios Ceph. *d. conſ. ſuo 720. num. 9 cum duobus ſeqq.* vbi quoque in ſimilibus comprobat. Addo Nonium *d. conſil. ſuo 79. num. 5.* vbi pulchrè, & Gratian. *d. ſua deciſ. 94. num. 16. cum ſeq.*

100 Aduertendum tertio, hanc eãdem tunc præcipuè procedere, quando per illoſmet duos teſtes ſuperſtites deponeretur veritas contentorũ in ipſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiã obligationis, & tenorem ipſius contractus, aſſerendo rem geſtam fuiſſe, & cõtigiſſe eo pacto, quo in ipſa ſcriptura narratur, tunc enim ipſorum duorum recognitio abſque dubio ſufficeret etiam contra tertium. Sic præciſè poſt plures relatos Burſat. *d. conſil. 103. num. 2.* & Grat. *d. deciſ. 94. num. 3. & 4.* vbi poſt alios ſubdit, id procedere præſertim de iure Canonico.

101 Notandum quarto, tunc præcipuè duorum ex tribus teſtibus recognitionem ſufficere, & per conſequens opinionem noſtram ſibi locũ vendicare, quando alia concurrerent adminicula. Sic præciſè Fulgoſ. *conſilio ſuo 133. col. 2.*

102 Obſeruandum quinto, hanc eamdem noſtram ſententiam multo magis ſibi locum vendicare, quando ageretur contra ipſummet debitorem principalem ſcripturam ipſam inficiantem.

103 Nec ſanè mirum; maior enim ſollemnitas, & probatio ſcripturæ priuatæ requiritur, quando diſputatur cum tertio de prioritate hypothecæ, quam quando cum debitore, *d. l. ſcripturas*, & tamen cõtra tertium eam locum habere ſuperius ſatis abundè fuit concluſum.

104 Subamplia, vt hoc præcipuè procedat, quando illi duo teſtes ſuperſtites in eorum ſubſcriptionibus recognoſcendis apertiſſimè deponerent ſuper veritate negotij geſti, aut contentorum in ipſa ſcriptura. Sic poſt alios, ſed longè latius Crauet. *de antiq. temp. par. 1. in verſic. quartum etiam, num. 58.*

105 Aduertẽdum ſextò, minimè neceſſe eſſe, vt vltra ſubſcriptionem partium, & depoſitionẽ teſtium ſubſcriptorum, qui ſcripturam ipſam priuatam recognoſcant, concurrat etiam ipſa litterarum comparatio; ſatis ſuperq; enim per ipſorummet teſtium, qui præcipuè optimæ ſint opinionis, ac famæ, recognitionem, & ſubſcriptionem partium, ipſius ſcripturæ tenorem, ac veritatem probari, nemini dubium eſt. Sic præciſè poſt multos relatos Gabriel. *de probat. Concluſ. 10. num. 28.*

106 Et licet ibidem nonnullos tenentes contra-
107 rium deducat, à priori tamẽ vti veriori, ac receptiori minimè recedendum reor, quam etiã ſequitur Cl. vir D. Maſcard. *Concluſ. ſua 285. nu. 2.* & D. Gutierez *d. quæſt. 111. num. 3. in fine.*

108 Non ignorandum vltimo, (pro coronide huius materiæ) diſpoſitionem, *d. l. ſcripturas*, locum ſibi minimè vendicare, quando duæ priuatæ ſcripturæ concurrunt: tunc enim procedit illa Regula, Quod qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure, ita gloſ. & Doctor. omnes *in ead. lege:*

109 Id autem intelligas procedere, quando vtraque ſcriptura eſt ſimplex, non habens ſollemnitates

nitates requiſitas per diſpoſitionē *d.l.ſcripturas*, nec eſt aliter verificata quoad datam, ſeu diem in ea appoſitam: tunc enim benè poteſt atten-
110 di Regula, Quod prior in tēpore, potior eſt in iure: ſecùs autem, ſi vna ex ipſis ſit ſollemnizata ſecundum terminos *d.l.ſcripturas*, vel aliter indubitata reſpectu datæ, ſeu diei, quia tunc nō procedit dicta Regula, ſed ſcriptura ſollemnizata, vel verificata, & indubitata, vt ſupra, quãuis poſterior in tempore, præfertur ſcripturæ ſimplici non ſollemnizatæ, nec verificatæ quoad datam, licet appareat anterior ex die in ea appoſito, ob ſuſpicionem fraudis, & antidatæ.

111 Nec ſanè mirum: ſi enim talis ſcriptura priuata ſollemnizata, vel verificata, quoad datam, præfertur publico inſtrumento poſteriori, vt probat text. *in d.l.ſcripturas*, & ſupra dictum fuit, vtique preferenda, & eo magis anteriori ſcripturæ priuatæ non ſollemnizatæ, nec verificatæ, vt ſup. cui publicum inſtrumentum poſterius profertur, *ex eadem l.ſcripturas*, idq; ob vulgatam il-
112 lam iuris regulam. Si vinco vincentem te, multo magis, vincam te. de qua eſt text. ad litteram, *in l. de acceſſionibus, in fine, ff. de diuerſ. & temporal. præſcript.*

Sic mirabiliter, & pulchrè animaduertit Clar. vir D. Petr. de Caballis, *conſil. ſuo 121. num. 8. & 9.*

113 Sed alia ſecundo loco non minus pulchra, quàm ardua ſuccedit hic difficultas, & eſt; Quid ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura priuata, ante eorum recognitionē in fata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet?

Pro huius quidem hæſitationis clara reſolutione, duo caſus apprimè diſtinguendi ſunt.

114 Primus eſt, quãdo eſt facta litterarum comparatio.

115 Secundus autem, quando ipſa minimè facta eſt.

In primo caſu facienda ſunt duæ concluſiones.

116 Altera eſt, quãdo ſcriptura ipſa haberet ſubſcriptionem teſtium. & partium: tunc enim facta litterarum comparatione, ipſamet plenè probatet.

117 Altera vero eſt, quãdo ipſamet ſcriptura haberet ſubſcriptionem teſtium dumtaxat, non autem partium, & tunc ſi teſtes ſint mortui ante eorum recognitionem, etſi comparationis litterarum adminiculum interceſſerit, ex ipſa tamen ſcriptura non oritur probatio, ex quo in ipſa minimè adeſt ipſarum partium ſubſcriptio. Sic elegantet poſt Calcaneum, Corneum, Socin. Aretin. Crauet. ac alios, docuit hæc omnia Clar. Trentacinq. *d. reſolutione ſua 12. num. 14.*

118 In ſecundo autem caſu, vera reſolutio eſt, quòd ipſamet ſcriptura nullam fidem facit, quando mortui ſunt ipſimet teſtes, & non eſt facta ipſa litterarum comparatio. Sic præciſè poſt Socin. & Crauet. docuit etiam idemmet Trentacinquius *d. reſolutione 12. num. 15.*

119 Alia etiam tertio loco ſuccedit hic difficultas, & eſt, an ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem dumtaxat teſtium, & non partium, probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio?

120 Huic autem difficultati adeò doctè, & eleganter duos caſus diſtinguendo, ac ſubdiſtinguendo, ſatisfacit Clar. Dom. Trentacinquius *d. reſolut. 12. nu. 16. 17. & 18.* vt nil aliud ſuperaddi poſſe, vt vnuſquiſque fateatur, neceſſe ſit, eum conſulas. Non enim ex ſcriptis ſcripta conficienda ſunt;

121 Infinitos ex Scribentibus de materia huiuſce *l. ſcripturas*, differentes refert, ac deducit Bernardus Greuçus *lib. 2. Praticarum Concluſionum, concluſione 25. conſideratione prima*, Vide per eum. Addo Herman. Meyierum *de Pignoribus, & Hypothec. tit. 13. per totum*, & Trentacinquium *d. reſolutione 12.* Adeundus quoque Illuſtriſs. D. Cardin. Tuſcus, *Concluſ. ſua 79. in littera S.* vbi omnium latiſſimè, & elegantiſſimè. Sat nobis pauca retuliſſe.

Finis Primi Libri.

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Secundus.

De Apocha manu Debitoris conſcripta.

SVMMARIVM.

1 *Apocha manu debitoris conſcripta, tunc plenè probat, quando vltra ipſam adeſſent duo, vel tres teſtes deponentes de veritate conuentorum in ea.*

2 *Apocha manu debitoris confecta, ſi non habet cauſam debiti obligatoriam, contra ipſum efficaciter non probat.*

3 *Idem eſt in ſcriptura publica.*

4 *Partita facta ſine cauſa in libro creditoris, cui ex forma ſtatuti fides adhiberi ſolet, non probat.*

5 *Scriptura ſaldi, in qua cauſa non ſit expreſſa, minimè probat.*

6 *Si quis pro reſto, & ſaldo, vt vulgò dicitur; rationum factarum confiteatur ſe debitorem, licet cauſa non exprimatur, attamen apocha illa de reſiduo ſuum obtinet robur.*

Idem eſt in libro campſoris, ibidem.

7 *Pulchra quæſtio ibi proponitur, & deciditur.*

8 *Apocha manu debitoris conſcripta, & quam eſſe manu ſua confectam ipſemet fatetur, contra ipſum plenè probat, licet ſe minimè debitorem eſſe oppoſuerit.*

9 *Ratio.*

10 *Et eſt vera Concluſio, quidquid nonnulli dixerint.*

11 *Et præcipuè procedit in contractu depoſiti.*

12 *Excipito contractus mutui, & dotis, in quibus intra præſtituta à iure tempora non noceret confeſſio confitenti.*

13 *Priuata ſcriptura à debitore confeſſata, an noceat, & præiudicet tertio? Dubitatur.*

14 *Author diſtinguit duos caſus, & numero 15. 16. 17. vſque ad 22. incluſiuè.*

23 *Apocha, quæ non habeat teſtes inſcriptos, vel ſubſcriptos, & à debitore negata, nec plenam, nec ſemiplenam probationem inducit.*

24 *Aliqualem tamen in fauorem ipſius creditoris producentis præſumptionem operatur.*

25 *In comparatione facienda duplex ſcriptura habetur in conſideratione, ſcriptura videlicet, ex qua, & ſcriptura, ad quam.*

26 *Scriptura ad quam quid ſit.* } *Declaratur.*
27 *Et quid ſcriptura ex qua.*

28 *Scriptura, ex qua comparatio deſumenda eſt, debet eſſe certa, vera, & indubitata illius, qui eam ſcripſiſſe aſſeritur.*

29 *Ex omni ſcriptura, quam ſcriptam fuiſſe conſtat manu debitoris, ſeu aduerſarij, fit comparatio ad ſcripturam contentioſam.*

30 *Iudex pro comparatione habenda poteſt cogere aduerſarium negantem ſcribere, & exinde ex illa ſcriptura comparationem habere ad ſcripturam ipſam contentioſam.*

31 *Producens apocham poteſt à iudice petere, vt ex officio interroget eum, contra quem fit productio, an talē apocham ſcripſerit, & huiuſmodi interrogatorio tenebitur reſpondere ante litem conteſtatam.*

32 *Debitor officio iudicis ad iudicium accedere apodiſſam à ſe conſcriptam recogniturus cogi poteſt, & à tali præcepto appellare vtique prohibetur.*

33 *Et ſi forſan citatus ad recognoſcendum negauerit, conuictus poſtea de mendacio, non ſolum in contentis in ipſa ſcriptura, ſed etiam in duplum multabitur.*

34 *De quibus particulariter ſit acturus in materia ſcripturæ, ad quam fit comparatio, breuiter docet author.*

35 *In omnibus illis caſibus, & cauſis ad comparationem litterarum deuenitur, in quibus comparatio ipſa poteſt aliquem veritatis producere effectum.*

36 *Ad probandum quis nō debet admitti, quod probatum non releuat.*

37 *Habens probationes de veritate aliunde, à comparatione facienda repellitur.*

38 *Vbi alio reſpectu ſcriptura fidem non faceret, tunc comparatio litterarum ad illam minimè admitteretur, exemplum, ibidem.*

39 *Per quos litterarum fiat comparatio, multæ extāt Scribentium opiniones, & num. 40. & 41. cum ſeqq. vſque ad 50. incluſiuè.*

51 *Experti, qui in iudicio comparationis faciendæ eliguntur, non aſſumuntur, nec deponunt vt teſtes.*

52 *Ratio.*

53 *Sed aſſumuntur tanquam in arte periti.*

Digitized by Google

54 *Vnde non iurant, nec tenentur iurare de veritate, ſed tantum de credulitate.*

55 *Qualiter fiat comparatio, vide Doctores remiſſiuè.*

56 *Qui comparationem fieri petit, & inſtat, ſollemniter manu tactis Euangelijs debet iurare, quod non aliam idoneam habens fidem, ad ipſam comparationem venit, & quod circa eam nihil egerit, quod veritatem poſſit immutare.*

57 *Ratio, & num. 58.*

59 *Item ſecundum aliquos tenetur præſtare iuramentum de calumnia.*

60 *Periti electi pro comparatione facienda, tenentur iurare, quod ad id accedunt, nec lucri cauſa, nec inimicitijs, nec gratia aliqua tenti.*

61 *In omnibus cauſis, in quibus eliguntur periti, defertur illis iuramentum.*

62 *Iudex, & periti quid debeant agere pro comparatione facienda, præſtitis iuramentis, de quibus ſupra declarat auctor.*

63 *Sat eſt, quod periti electi pro comparatione facienda, ſemel iurent ante comparationem inſtitutam.*

64 *Quidquid ſcripſerit Rol. à Valle.*

65 *Olim ex ipſa litterarum comparatione plena fides inducebatur, quod poſtea fuit immutatum.*

66 *Hodie autem quanta ex ea inducatur, non eſt eadẽ omnium ſententia.*

67 *Nonnulli adhuc plenam reſultare concludunt.*

68 *Multi autem aliqualem duntaxat arbitrio domini iudicis permanere arbitrantur.*

69 *Fundamentum eorum.*

70 *Non pauci verò, nec præſumptionem quidem oriri rati ſunt.*

71 *Semiplenam autem probationem induci Communiter receptum eſt.*

72 *Ratio, & num. 73.*

74 *Et hanc tentam etiam à Baldo author veriſſimam arbitratur.*

75 *Producens ſcripturam priuatam per litterarum comparationem comprobatam, petere poteſt ſibi deferri iuramentum in ſupplementum probationis.*

76 *Limita in cauſis magni ponderis.*

77 *Ratio.*

78 *Aſſerens cauſam eſſe magni ponderis, & per cõſequẽs iuramentum ſuppletorium deferri minimè poſſe, tenetur id tamquam fundamentũ ſuæ intentionis probare.*

79 *Quæ cauſæ ſint parui, vel magni ponderis, arbitrio iudicis relinquitur.*

80 *Iuramentum in ſupplementum probationis etiam conceditur in cauſis maximi ponderis, quando pluſquam ſemiplenè actor intentionem ſuam probaſſet.*

81 *Scriptura priuata per litterarum comparationem comprobata, ſi vnius teſtis, qui ſe præſentem fuiſſe, & vidiſſe quando debitor ſcripſit, fuerit dicto corroborata, plenam fidem faciet.*

82 *Ratio, & num. 83.*

84 *Scriptura priuata per litterarum comparationem comprobata, ſemiplenam fidem minimè inducit, cum de tertij agitur præiudicio.*

85 *Quandoque poteſt eſſe tanta vis comparationis, vt illa ſola ſufficiat ad ſollemnem, ac plenam probationem.*

86 *Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*

87 *Litterarum comparatio, quæ oſtendat ſcripturam ſimul cum illa, ad quam fit comparatio, per omnia ſimilem, plenè probat.*

88 *Comparatio litterarum, quando concurrit quoque ſubſcriptio trium teſtium, qui graues, & honeſti forent, & qui eorum ſubſcriptiones recognoſcerent, affirmantes illam ſcripturam, de qua controuertitur, eſſe ipſis præſentibus ſcriptam ab illo in ſcriptura commemorato, plenè probat.*

89 *Amplia.*

90 *Limita, & num. 91.*

92 *Amplia ſecundò.*

93 *Pulchra proponitur dubitatio, & ſoluitur per D. Scacciam remiſſiuè.*

94 *Litterarum comparatio plenam fidem facit, quando & ſcribentes, & ſubſcribentes omnes ex hac luce migraſſent.*

95 *Item quando conuentum eſſet inter partes, quod ex ipſa ſola litterarum comparatione plena fides apochæ priuatæ adhiberetur.*

96 *Similiter quando ipſa litterarum comparatio adminiculis alijs reperitur adiuta.*

97 *Ratio.*

98 *Suſpicio falſitatis tollitur ex coniecturis contrarijs.*

99 *Comparationi litterarum tunc demum eſt locus, quando negotium non excedit valorem vnius libræ auri,*

100 *Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid ſcripſerit Gaſpar Teſaurus.*

101 *Quot ſolidi, ſiue aurei ad libram conficiendam requirantur? Dubitatur.*

Solidus, & aureus in iure æquiparantur, & ſæpius confunduntur, ibidem.

102 *Libra ex communi Scribentium ſententia aureis, ſiue ſolidis 72. conſtat.*

103 *Et ſi de aureis legalibus intelligatur, veriſſima eſt præfata Concluſio.*

104 *Libra ex quot aureis noſtri temporis conſtet, valdè ſe torſerunt Scribentes.*

105 *Boer. 96. apprimè requiri teſtatur.*

106 *Ioſeph. Ludouic. & Clar. Peregr. eam ex 107. conſtare reſponderunt.*

107 *Author relinquit cogitandum.*

108 *In omnibus illis caſibus, in quibus comparatio ſufficit, & probat, illud procedit, quando ageretur ciuiliter, ſecùs ſi criminaliter, puta in crimine falſi.*

109 *Ad probandam falſitatem ſola litterarum comparatio minimè ſufficit.*

111 *Purpurat. vult fieri indicium ad torturam, intellige, vt ibi.*

112 *Pulchra proponitur per authorem dubitatio, & numero 113.*

114 *Cuiuslibet ſcripturæ, ex qua actio vel accuſatio inſtitui poteſt, admittitur comparatio.*

115 *Comparatio litterarum famoſum libellum, ſeu cantilenam continentium, an faciat ſufficiens indicium ad torturam?*

116 *Arguitur primo aſpectu, quod ſic.*

117 *Franc. Marc. cogitandum relinquit, ratio, ibidem.*

118 *Comparatio litterarum, niſi alia concurrant, nec etiam indicium facit ad torturam.*

110 *In litterarum comparatione facienda ſemper requiritur citatio partis.*

120 *Idq; in practica aduertendum docet Viuius.*

Compa-

121 Comparatio litterarum in libro rationũ plenam fidem facit ex Communi.

122 Ratio, & num. 123.

124 Declara, & num. 125.

126 Comparatio litterarum facta in epiſtola, an plenè probet? Dubitatur.

127 Affirmatiuam Bart. & infiniti alij, & num. 128.

129 Contrarium multi. Ratio ibidem.

130 Prior tamen opinio vti verior, & communior retinetur.

131 Soluitur ratio aduerſariorum.

132 Limitatur ſupradicta Concluſio.

133 An comparatione litterarum teſtamentum paternum probetur, vide Pantzſchmanum remiſſiuè.

134 Apocha à partibus ſubſcripta, & à tribus teſtibus, qui eorum ſubſcriptiones recognoſcant, plenè probat.

135 Multa tamen requiruntur, de quibus remiſſiuè per Ripam.

136 Apocha, quæ non habet partium ſubſcriptiones, ſed teſtium duntaxat illam recognoſcentium, an plenam fidem faciat, maxima eſt quæſtio.

137 Affirmatiuam multi tenuerunt.

138 Fundamentum eorum.

139 Contrarium quamplurimi aſſeruere.

140 Author diſtinguit vnà cum Corn. & num. 141. 142. 143. & 144.

145 Aliter diſtinguit Alexand. conſil. 181. colum. 2. in 2. & num. 146. & 147.

148 Eius tamen opinio communiter reprobatur.

149 Quot teſtes ad priuatæ ſcripturæ comparationem requirantur? ambigitur.

150 Quædam communis Doctorum diſtinctio in hac difficultate deducitur, & num 151. cum quattuor ſeqq.

156 Apocha priuata, quæ non habet ſubſcriptionem teſtiũ, vel partium, ſed tantum iuuatur per depoſitionẽ duorum, vel trium teſtium inſcriptorum, vel tantum nominatorum, qui duntaxat deponant ſe præſentes extitiſſe tunc, quando apocha ipſa fuit confecta, ſemiplenam ſolum probationem inducit.

157 Et ideo quoad plenam inducendam neceſſarium eſt comparationis adminiculum.

158 Pulchra ratio ex Bartolo & num. 159.

160 Contrarium tenent multi.

161 Caſus diuerſificantur.

162 Prior opinio, quæ eſt Bart. & communis retinetur.

163 Apocha à debitore, & tribus teſtibus, qui tamen ſint mortui, vel abſentes, ſubſcripta, ſi ab ipſomet debitore, vel eius hæredibus fuerit negata, per litterarum comparationem comprobata plenam fidem faciet.

164 Declara, & nu. 165. 166. & 167.

168 Contrarium multi.

169 Ratio eorum.

170 Soluitur.

171 Amplia, & num. 172. & 173.

174 Scriptura priuata partium, & vnius teſtis duntaxat ſubſcriptione munita, ſi probetur per comparationem litterrarum etiam reſpectu ſubſcriptionis illius teſtis, an aliquid probationis inducatur? Videndus Crau.

175 Apocha abſente creditore per debitorem conſcripta, deinde data, aut tranſmiſſa ad ipſum creditorem, ſi in ſe iuſtam, & habilem contineat cauſam, ſufficiens erit ad plenam exactionem.

176 Ratio, & num. 177.

178 Si antequam apocha ad creditorem deferetur, ſcribens ex hac luce migraret, apocha illa nullam probationem ad vtilitatem ipſius recipientis induceret.

179 Vbi propter impoſſibilitatem minimè habet locum veritas, nec etiam cadit fictio.

180 Intellige hoc nedum quoad obligationem, ſed etiam quoad probationem.

181 Ratio.

182 Apocha licet habeat partium, & teſtium ſubſcriptiones, diem, & Conſulem, ſi tamen per ipſoſmet teſtes non fuerit recognita, minuſque à partibus, nullam fidem faciet.

183 Ratio, & num. 184.

185 Amplia.

186 Limita.

187 Apocha manu debitoris conſcripta, licet nec diem, neque annum inſertum habeat, ſi tamen legitimis indicijs fuerit comprobata, plenè probat.

188 Ratio.

189 Apocha confecta à debitore in publica forma, vt quia eſſet Notarius, plenam fidem facit.

190 Comparatione litterarum facta in apocha, ſi de ipſarum quidem ſimilitudine conſtet, teſtes autem contradicant, ſtandum eſſe iudicis arbitrio Bart. & alij docuere.

191 Author contra, & num. 192. 193. & 194.

195 Si in apocha litterarum comparatio fieri non poſſit, nec teſtes illi ſcripturæ inſcripti ſint, ſed ſolummodo quidam reperiantur, qui affirment ſe vidiſſe, cum ipſamet ſcriptura à debitore conſcriberetur, hoc in caſu ſemiplenam ex ea probationem reſultare docuit Bartolus.

196 Authoris de eadem re opinio.

197 Apocha ipſius debitoris ſigillo munita, & per litterarum comparationem comprobata, plenam fidem facit.

198 Nota tamen probationem iſtam ad ipſius ſigilli veritatem referendam, & num. 199.

200 Si apocha habeat teſtes ſubſcriptos & facta litterarum comparatione, de earum maxima diſſimilitudine conſtet. Teſtes autem ſubſcriptiones ſuas recognoſcant, & fuiſſe ipſius debitoris manu confectam atteſtentur, cui magis fides ſit adhibenda, arbitrio iudicis relinquitur.

201 Apocha ſubſcripta, & à debitore licet negante, & à teſtibus, qui deponant ſe fuiſſe præſentes, quando ſuit ab eodemmet debitore confecta, plenè probat ex Communi ſecundum Maſcardum.

202 Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, cuius manum, & characterem notum habent, & cognitum, nec ſemiplenè probat, & nu. 203. & 210.

204 Amplia ex Pariſio.

205 Ratio, & num. 206. 207. & 208.

209 Clariſſimi Peregrini opinio improbatur.

211 Depoſitio teſtium dicentium talem ſcripturam fore talis, quia eius manum, & characterem cognitum habent, ſi ipſi teſtes ſint affines, & attinentes illius, cuius apocha illa eſſe contenditur, ſemiplenè probat.

212 Contrarium tenet author.

213 Item, depoſitio eorundem ex communi probat, ſi alia adminicula concurrant.

214 *Item ſi apertè deponant ſe vidiſſe, & adfuiſſe tunc temporis, quo ipſa ſcriptura fuit confecta.*
215 *Sed qualis probatio oriatur, an ſcilicet plena, vel ſemiplena, non eſt eadem omnium ſententia.*
216 *Opinionem, quod plena oriatur, tenuerunt multi.*
217 *Quod verò ſemiplena dumtaxat inducatur, Communiter receptum eſt.*
218 *Fundamentum huius Communis opinionis.*
219 *Noua opinio anthoris in hac difficultate.*
220 *Rationes, quibus mouetur, & num. 221. 222. 223. & 224.*
225 *Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, quia eius manum, & characterem cognitũ habent, & familiarem, in praxi recepta eſt, & præcipuè in Curia Romana.*
226 *Nota tamen talem conſuetudinem Curiæ Romanę, non procedere in recognitione apocharum.*
227 *Item talium teſtium depoſitiones in Ciuitate Venetiarum receptæ ſunt.*
228 *Item hic Patauij, & vbique, numero 229.*
230 *Contra tamen ipſam conſuetudinem iudicauit Vallerius Valleria auditor Rotæ Lucenſis.*
231 *In Ciuitate Lucæ non viget talis conſuetudo.*
232 *Si cum teſtium depoſitione comparatio litterarum cõcurrat, ex apocha plena reſultabit probatio.*
233 *Alius caſus deducitur.*

DE ſcriptura priuata in genere ſumpta ſuperiori libro ſatis abũdè diſſeruimus. Nunc autem in hoc ſecundo de qualibet ipſius ſpecie, & priori quidem loco de apocha, pręcipua tractatio eſt inſtituenda. Cum autẽ apocham ipſam, aut manu debitoris, aut creditoris, ſiue alicuius tertij conſcriptam eſſe contingat, de omnibus hiſce ſpeciebus; ac in præſentiarum de ea, quę ipſius debitoris manu ſcripta repetitur, particularis ſermo ſubijciendus eſt.

Sed ad faciliorem, & ſtudioſorum, ac dicendorum intelligentiam, & vt clara huiuſce rei doctrina, ac reſolutio habeatur, per nonnullos caſus dumtaxat, qui de facili in praxi contingere poſſunt, totam hanc materiam complectemur, ac diſcutiemus.

1 Primus quidem, ac principalis eſt, quando vltra ſcripturam, ſeu apocham adeſſent duo, vel tres teſtes de veritate cõtentorum in ea deponentes, tunc enim plena abſque dubio probatio de contentis in ipſa induceretur, *iuxta regulam l. vbi numerus, ff. de teſtibus,* &c. *in omni negotio, extra, de teſt.* ſic in terminis docet gl. *in §. ſi quis igitur, in verſic. facias, Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide,* & Bart. *in Authent. Si contractus, num. 8. & ibi quoque* Caſtrenſ. *num. 3. C. de fide inſtrumentorum.* Idem, *in l. ſcripturas, colum. 2. C. qui potior.* Cardinalis, Abb. & Felin. *in capit. 2. num. 4. verſic. tertia declaratio, extra, de fide inſtrumentorum,* & ſequitur Ioannes Baptiſta Caccialup. *in repetitione l. admonendi, num. 62. verſic. decima concluſio, ff. de iureiurando,* & Socin. *conſilio ſuo 274. In cauſa D. Lyſæ, num. 2. cum ſequentibus, in ſecundo,* vbi quoque quando ipſimet teſtes dicantur deponere de contentis in ſcriptura; an verò ſuper recognitione ſcripturæ, eleganter diſſerit. Addo D. Petrum Gilkenum *in l. inſtrumenta, numero 6. C. de probationibus,* vbi nonnullos concordantes deducit. & prius P. Rebuffum *in ſuo tractatu de chirographorum, & cedularum recognitione, num. 29.* vbi quoque ſubdit rationem, dicens: quia teſtes in hoc caſu non poſſunt decipi, cum recognoſcant ſua ſigna, & poſſunt rationem exprimere, quia viderunt eam à partibus ſcribi, vel ſubſcribi, & ſic probabunt: & latiùs vt per eum, quem videas quoque *ſub num. 33.*

2 Secundus quidem caſus eſt, quando in ipſa apocha adſunt teſtes de veritate in ea contentorum deponentes, vel etiã in eadem ſunt deſcripti teſtes, vel debitor illam fatetur, ita quod de viribus ſcripturæ non dubitatur, attamẽ apocha illa non habet cauſam obligatoriã, vt quia ſimpliciter in ea cõtinetur, quòd Titius eſt debitor Sempronij in centum, nulla tamen cauſa debiti, vt puta mutui, aut depoſiti in ea exprimitur, & iſto caſu huiuſmodi ſcriptura efficaciter non probat contra debitorem, text. ſunt clariſſimi *in l. cum de indebito, §. fin. ff. de probationibus, & in cap ſi cautio, extra, de fide inſtrumentorum.*

3 Quæ quidem iura tam in priuata, quam publica procedere ſcriptura notant gl. & Doctores vtrobique, & præcipuè Felin. *in d. c. ſi cautio,* eſt etiam caſus *in l. nuda ratio, ff. de donationibus,* qui text. loquitur in libro rationum, in quo quis ſcripſiſſet ſe debitorem alicuius, ſine cauſæ expreſſione, vt per Bart. & alios Doctores, *ibi.*

4 Et idem per iſta iura in libro creditoris, cui ex forma ſtatuti fides adhiberi ſolet, quòd partita facta ſine cauſa non probet, tradit Alexãd. *conſil. 180. num. 5. volum. 2.*

5 Et in ſcriptura ſaldi, in qua cauſa non fuiſſet expreſſa, quod non probet, tradit idem Alexãd. *conſilio 3. colum. 2. in ſecundo,* vbi tradit generalem regulam in iſta materia, ſequitur Ioãnes Bapt. Coſta nouiſſimè, *in ſuo tract. de iuris, & facti ignor. Centuria 1. diſt. 20. num. 16.*

6 Aduerte tamen, quod ſi quis pro reſto, & ſaldo, vt vulgò dicitur, rationum factarum, confiteretur ſe debitorem, licet cauſa non exprimeretur, attamen apocha ipſa de reſiduo ſuum robur obtineret, ſic ipſemet Alexander *conſilio ſuo 141. in fi. volum. 6.*

Idem quoque in libro campſoris voluit poſt Pileum Ioannes Andreas *in additionibus ad Speculator. in Rubrica de depoſito,* & Alexand. *conſilio 179. num. 2. in ſexto.*

7 Sed quid iuris, ſi in praxi talis cõtingeret facti ſpecies?

Finge produci apocham manu debitoris conſcriptam, ſequentis tenoris.

Io Nicolò Genoa confeſſo hauer hauuto, & riceuuto dal ſereniſs. Prencipe ſcudi mille, & in fede della verità hò ſcritto, & ſottoſcritto la preſente di mia propria mano.

Io Nicolò Gen. confeſſo quanto di ſopra.

In

In petitione ſatiſfactionis iſtius chirographi opponitur defectus cauſæ debiti confeſſati, & defectus promiſſionis reſtituendi, quaſi quod alio non apparente dicatur informis confeſſio nullatenus exequenda in bonis confitentis.

Dubitatur, an huiuſmodi oppoſitiones iure ſint admittendæ, necne?

Clariſs. Dom. Carolus Bardellon. de hac præciſa facti ſpecie conſultus, pulcherrimis quidem, ac ſubtiliſſimis rationibus motus ex profeſſo *in ſuo conſilio* 82. *in primo*, pro negatiua reſpondit.

Sed ego ob ſupradicta, de opinione tanti viri valdè dubitarem, niſi tractaretur de intereſſe Principis creditoris, cui fauendum eſt in hoc caſu, rationibus, vt per eum elegantiſſimè diſcuſſis. Cum autem ageretur cauſa alicuius priuati, indubitanter contrarium verius eſſe contenderem, ac iudicarem. Te ne menti.

Conferunt huic materiæ, quæ per Doct. ſcripta ſunt de vi, & effectu confeſſionis ſine cauſa; ideo videndi Maſcard. *in Concluſione ſua* 345. & Dom. Vincentius Mácinus *in ſuo eleganti tract. de Confeſſione capit.* 5. vbi latiſſimè de hac eadem materia.

8 Tertius eſt caſus, quando ipſamet apocha continet in ſe cauſam obligatoriam, teſtes tamen non adſunt, nec inſcripti, vel ſubſcripti, & debitor fatetur ſcripturam illam eſſe manu ſua confectam, opponit tamen ſe minimè debitorem eſſe. Hoc in caſu, plena contra illum abſque dubio reſultat probatio. Non enim ipſe

9 contra confeſſionem ſuam modo aliquo venire poteſt. Caſus eſt *in l. Publia, §. fin. ff. depoſit. in l. ſcripturas, in primo reſp. C. qui potior. & in l. generaliter, C. de non numerata pecunia*, & in terminis tradit Alexand. *conſilio* 191. *Viſa ſcriptura, in ſecundo*. Eſt etiam caſus *in d. l. cum de indebito, §. fin. & in d. cap. ſi cautio, vbi Doctores, de fide inſtrumentorum*, quem ſequitur quoque Bartol. *in d. l. generaliter*, & poſt eum reliqui Doctores, idem Bart. *in d. l. admonendi*, quem ſequitur ibidem Caccialup. *ſub nu.* 58. *verſic. tertia concluſio*. Addo Socin. *conſilio* 68. *numero* 1. *in quarto*, Caſtrenſ. *conſilio* 312. *numero* 2. *in ſecundo*, & Maſcardum *Concluſione ſua* 109. *numero* 9. Adeundus quoque eruditiſſimus Andr. Fachineus, poſt hæc edita viſus, *lib.* 11. *ſuarum Iuris Controuerſ. capit.* 29. vbi loquitur in ſpecie de ſyngrapha recognita ab eo, qui ſcripſit negante tamen contenta in ea vera eſſe.

10 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Ripa, *in d. l. admonendi, num.* 102. Salic. & alij, per eumdem Maſcard. relati, *d. Concluſ.* 109. *num.* 8. Quinimò Clariſs. Fachineus *præcitato cap.* 29. nec Ripam, nec Salicetum, dictæ Communi ſententiæ aduerſarios fuiſſe acutiſſimè ac manifeſtiſſimè demonſtrat: ipſum conſulas.

11 Et in contractu depoſiti pluries pro hac opinione conſuluit Bald. vt refert Tiraq. *de retractu conuentionali, §. 4. gloſ. 6. num.* 8. & tradit Alex. *conſ.* 42. *col. penult. in* 3.

12 Obſeruandum eſt tamen, excipiendos eſſe contractus & mutui, & dotis, in quibus intra præſtituta à iure tempora non nocet confeſsio confitenti, ſed poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, & dotis, quam materiam in præſenti non aliter attingo. Videndus tamen Maſcard. *d. Concluſione ſua* 285. *num.* 8. Videndus etiam in ſimili materia Io. Parlador. *lib. 2. rerum quotidianar. cap. fin. 1. parte, §. 5. numero* 12. & 13. vbi pulchrè.

13 Sed vtrum iſta confeſsio, ſeu priuata ſcriptura à debitore confeſſata noceat, ac præiudicet tertio, puta alteri creditori, non eſt eadem omnium ſententia.

14 Tu pro maiori dicẽdorum facilitate, ac claritate diſtingue duos caſus.

15 Primus quidem eſt, quando ſecundus creditor habet pro ſe publicum inſtrumentum, & tunc priori creditori, qui priuatæ ſcripturæ à tribus teſtibus bonæ opinionis, ac famæ minimè ſubſcriptæ, nec de veritate contentorum comprobatæ innititur, eum proculdubio præferri. Caſus eſt apertus *in d. l. ſcripturas, in ſecundo reſp.* & nos ſuperius pleniori folio diſſeruimus.

16 Alter verò caſus eſt, quando creditor ipſe ſecundus, publico minimè innititur documento; in quo caſu adhuc gl. *in d. l. ſcripturas, & ibi* Bart. *in ſecundo notab.* videntur concludere, quod illa ſcriptura confeſſata non obſit tertio. Et reddit

17 rationem ipſemet Bart. nam ſi talis ſcriptura probaret cõtra extraneos, de facili debitor poſſet præponere poſteriorem creditorem priori, quod eſſet inconueniens.

18 Hoc idem clarius decidit idem Bartol. *in l. repetita, ff. de fide inſtrumentorum*, ſequitur Felin. *in cap. 2. num.* 12. *extra de fide inſtrumentorum*, allegando notata per Bartol. *in l. ſi ſuperatus, ff. de pignoribus*, ex cuius dictis colligitur, quod vbi confeſſio debitoris præceſsiſſet obligationem contractam cum illo tertio, quod eo caſu confeſsio ipſa illimet tertio noceret, aliàs ſecus.

19 Sequutus eſt etiam Maſcard. *Concluſione* 372. *per totam*, vbi confeſsionem debitoris in aliqua ſcriptura factã de aliquo debito, quibuſdam aſſertis creditoribus, non probare in præiudiciũ aliorum creditorum, niſi aliter conſtet de ipſo debito, apertiſsimè ſcriptum reliquit. Addo Caballin. *milleloq. ſuo* 663. vbi pulchrè.

20 Sed iſta opinio, licet communiter recepta, mihi tamen à veritate abhorrere quammaximè videtur: ea enim attenta, creditor publico innixus inſtrumento, & qui habenti priuatam ſcripturam præfertur, nullo prorſus frueretur priuilegio, quod eſt contra caſum *d. l. ſcripturas*, ideirco fatendum eſt, quod ſcriptura recognita per debitorem, noceat quoque tertio habenti cauſam ab eo, præterquam in caſu *d. l. ſcripturas*.

21 Et hac opinione retenta, non officit conſideratio Bartoli, quod videlicet debitor poſſet de facili præponere poſteriorem creditorem priori, quod eſſet abſurdum.

Digitized by Google

22 Reſpondetur enim, id non eſſe præſumendum, idq; propter timorem pœnæ, ac infamiæ, quam ipſemet debitor incurreret falſitate detecta. Cogita.

23 Quartus quidem principalis caſus eſt, quando apocha, quæ producitur, aſſeritur ſcripta manu debitoris, quæ tamen nõ habet teſtes inſcriptos, vel ſubſcriptos, & debitor illam negat. Iſto caſu talis ſcriptura nullis adminiculis ſuffulta, nec plenam, nec ſemiplenam probationẽ inducit, prout eſt caſus *in l. inſtrumenta, C. de probationibus, & in cap. 1. & 2. extra de fide inſtrumentorũ*, Bart. & alij, *in d. l. admonendi, & in l. nuda pactio, C. de probationibus*.

24 Aduerte tamen, quod aliqualem ſaltem in fauorem ipſius creditoris producentis præſumptionem inducit, *ad latè tradita ſupra, lib. 1. quæſt. 4. num 255. cum ſequentibus*. Addo nunc Brunor. à Sole *in ſuo Compendio propoſitionum iuris, in verſ. apocha priuata*.

Quintus principalis caſus eſt, quãdo ipſamet apocha per debitorem negata, adminiculatur tantum per comparationem litterarum, *iuxta l. comparationes, C. de fide inſtrumentorum*.

Circa quam materiam comparationis, (de hac enim etiam tractare hoc in loco plenè conſtitui.)

25 Præſciendum eſt, duplicem ſcripturam haberi in conſideratione. Alteram, ex qua fit cõparatio, quæ quidem ſi omittatur, ad ipſam minimè deueniri poteſt, vt pulchrè Pariſ. *conſil. ſuo 55. num. 10. in 4.* Alteram verò, ad quam fit ipſa comparatio, vt in propoſito diſtinguit Bart. *in d. l. comparationes*, & eum ſequuntur communiter, ac paſſim Doctores. Addo Ioan. Bapt. Coſtam *de remed. ſubſid. cap. 7. num. 7.* Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 979.*

26 Scriptura priori loco, ad quam fit comparatio, eſt illa, quæ in iudicio producitur, vt ei fides adhibeatur, continens illud, ad quod debitor eſt obligatus.

27 Scriptura verò, ex qua, deſcribitur, vt ſit illa, quæ in iudicio producitur, vt ex ea ſimilitudo accipiatur, ita gloſ. *in Authent. de inſtrumentorum caut. & fide, §. 1. in verb. ex collatione*, gl. Cyn. & alij, *in d. l. comparationes, C. de fide inſtrument.* Curt. iun. *in d. l. admonendi, num. 114.* Rolan. à Vall. poſt infinitos relatos *conſilio ſuo 26. lib. 1.* Hieronymus Pantzſchman. *lib. 2. quæſt. ſua 2. num. 2.* & Ioſeph. Ludouic. *deciſione ſua Peruſina 7. numero 1. parte 1.* Addo Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 980. & 981.* & D. Alexand. Trentacinquius *variar. reſolut. lib. 2. tit. de fide inſtrument. reſolutione 7. numero 1.* vbi pulchrè.

28 His pręmiſſis ſciendum modò eſt, quod ſcriptura, ex qua comparatio deſumenda eſt, dicitur eſſe certa, vera, & indubitata illius, qui eam ſcripſiſſe aſſeritur, de qua Imp. *in d. l. comparationes*, ponit tria exempla, & duo *in Authent. Ad hæc, quæ immediatè ſequitur*. Videndus Pantzſchman. *d. quæſt. ſua 2. num. 3.* & Scaccia *cap. 11. inferius allegandus, nu. 1065. cum ſequentib.* vbi pulchrè.

Adeundus quoque Trentacinq. *d. reſolut. 7. num. 2.* vbi latiſſimè circa dicta quinque exẽpla.

29 Tu verò generalem firma regulam, quod ex omni ſcriptura, quam ſcriptam fuiſſe conſtet manu debitoris, ſeu aduerſarij, fit comparatio ad ſcripturam contentioſam; ſic concludunt Baldus, Paulus, Angelus, & Salicetus, *in dicta l. comparationes*, & eſt Communis Concluſio, quam firmat Ripa, *in d. l. admonendi, numero 111.* Crauetta *conſilio 216. num. 18.* & nouiſſimè Clariſſimus Menochius, *de Arbitrarijs, lib. 2. Centuria 1. Caſu 114. numero 29.* vbi etiam, quomodo hæc certitudo haberi poſſit luculentiſſimè demonſtrat.

30 Amplia, vt iudex pro comparatione habenda cogere poſſit etiam aduerſarium negantem ſcribere, & ex illa ſcriptura comparationem habere ad ſcripturam ipſam contentioſam, ſic
31 præfati Doctores Communiter, Purpurat. in ſpecie, *in d. l. admonendi, numero 161.* vbi quoque producentem apocham poſſe à iudice petere, vt ex officio interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham ſcripſerit, & huiuſmodi interrogatorio ante litem conteſtatã, eſſe reſpõdendum, eleganter ſubnectit. Sequitur hoc idem Rebuffus *in ſuo tractatu de chirographorum recognitione, numero 78.* Albenſis *conſilio ſuo 737. numero 6. in quarto*, Monald. *conſilio ſuo 14. numero 16. in primo*, Viuius *Opinione ſua 113. num. 2.* Magonius *deciſione ſua Lucæ 17. num. 2.* Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 987.* & omnium elegantiſſimè Dominus Menochius *d. Caſu 114. numero 12.* vbi ità in foro obſeruari teſtatur, & Angeli, ac Zaſij contrariam opinionem defendentium fundamenta reſoluit. Sic quoque ſemper ſe vidiſſe practicatum teſtatur Curt. iun. *in d. l. admonendi, numero 116.* & Cremonæ ſe ita in praxi obtinuiſſe docuit Lanfranc. de Oriano, *in ſuo tract. de fide inſtrumentorum, num. 64.* Addo eruditiſſimo Scacciam *lib. 2. de Iudic. Cauſarum ciuilium, cap. 11. numero 939. cum duobus ſequentibus*, vbi pro hac opinione ſubdit eſſe textum clariſſimum *in §. ſi quis igitur, ibi, (& ſcribere alia coactus eſt) Authentica de inſtrumentorum cautela, & fide.* Et ratio quoque huiuſcemet opinionis ſecundum eum eſſe poteſt: quia licet ipſa litterarum comparatio plenam probationem minimè deducat, facit tantum aliquod iudicium, & ex veriori ſemiplenam, ad tradita per nos *infra, num. 71. cum ſequentibus*.

Addas quoque Clar. Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 167. & 168.* & D. Emanuel Roderic. *Canonicarum quæſtion. lib. 2. quæſtione 13. artic. 5.*

32 Amplia quoque, vt debitor officio iudicis ad iudicium accedere apodiſſam à ſe conſcriptam recogniturus cogi poſſit; & quod à tali præcepto minimè appellare queat, ex quo non grauatur, cũ de facto ſuo interrogetur; ſic præciſè poſt Roman. Rebuff. Couarr. & alios, docet Maur. Burg. *in ſuo tract. de Laudimio, parte 3. inſpectione 38. num. 23. & 24.*

Et

33 Et adde, quod ſi forſan ipſe debitor citatus ad recognoſcendum, iuerit inficias, conuictus poſtea de mendacio, abſque dubio condemnabitur non ſolùm in contentis in ipſa ſcriptura, prout poſt Roman. docet Burgius *dicto capite 38. num.* 13. verum etiam in duplum, prout eſt textus clariſſ. *in Auth. Contra, C. de non numerata pecunia.*

Hæc de ſcriptura, ex qua fit comparatio breuiter dicta ſint.

Circa eam autem, ad quam fit comparatio. (Reiectis inutilibus, & his, quę ad rem noſtrã minimè conferunt, de quibus omnibus communiter per Doctores *in d.l. comparationes.*) de tribus ſolummodo mihi diſſerendum conſtitui.

34 Primò, in quibus caſibus, & cauſis fiat comparatio. Secundò, qualiter, & per quos fiat. Tertiò, ac vltimo, de effectu ipſius comparationis.

35 Quoad Primum attinet, firma ſit concluſio, quòd in omnibus illis caſibus, et cauſis deuenitur ad comparationem, in quibus comparatio ipſa poteſt aliquem veritatis producere effectum, aliàs ſecus eſt.

36 Ad probandum enim quis non debet admitti, quod probatum non releuat, ſic præciſè Salicet. & Bald. *in d.l. comparationes, in* 5. *quæſt.* Addo Scacciam *d. cap.* 11. *num.* 941.

37 Ex quo infertur ad plura. Et Primò, quòd ſi quis haberet probationes de veritate aliundè, à comparatione facienda abſque dubio arceretur, ſic voluit notabiliter Bald. *in d.l. comparationes in* 5. *q. in fi.* & inferius per nos comprobabitũ.

38 Secundò, quod vbi alio reſpectu ſcriptura fidem non faceret, ſeu non eſſet efficax, poſito, quod fuiſſet ſcripta manu eius, de quo contenditur, tunc etiam comparatio ipſa non adhiberetur, veluti ſi inſtrumentum publicum intrinſecis careret ſollemnitatibus, vel ſcriptura priuata eſſet ſine cauſa, quo caſu efficacem ex ea probationem minimè induci docuerunt Bald. & Salic. *in d.l. comparationes*, & nos latius *ſup. num.* 21. *cum ſeq.* ſic in terminis, ſed longè latius firmauit Crau. *d. conſil.* 216. *num.* 9. 17. *& per totum, in* 2.

39 Quoad ſecundum ex propoſitis attinet, videlicèt, per quos, & qualiter fiat comparatio, et Primò per quos fiat, dic, quòd in hoc diuerſæ fuerunt opiniones.

40. Nam gloſ. *in d.l. comparationes, verſic. ab his.* iudicem comparationem ipſam peritis ſcriptoribus, qui illam facere debeant, & ſibi referre, debere committere, ipſumq; poſtea ſecũdum eorum relationem iudicare oportere, opinata eſt, allegat text. *in l. ſemel, C. de re milit. lib.* 12. *& in* §. *quod autem, Auth. de non alienan. aut permut.*

41 Gloſſa verò *in* §. *ſi verò nihil, Auth. de fide inſtrumentorum, in ver. abſcondere.* pręmiſſa opinione relata, ipſaq; reprobata, iudicem ſolum debere inſpicere, ac intueri apertè concludit; adducit textum *in* §. *oportet, 'il primo eodem tit.*

42 Bart. autem ibi, huic poſtremæ inhærendo ſententię, concludit quidem verum eſſe, quod per iudicem ipſa litterarum comparatio ſit facienda, ſubdit tamen, quod ſecum habere debeat ſcriptorem peritum; cuius ſententiæ adhæſit quoque Bald. *in d.l. comparationes, in* 6. *quæſt. num.* 30. vbi inquit, comparationem rectè per iudicem faciendam, cautius tamen eum facturum, ſi duobus ſaltem ſecum aſſumptis peritis inſpectoribus, vna cum ipſis corpora ſcripturarum, viderit, ac diligenter inſpexerit, allegat text. *in d.* §. *quod autem, & in d.l. ſemel.*

43 Hoc tamen ſecundum Nicolaum de Matarell. relatum per Bald. eſt arbitrarium iudici, qui etiam ſolus ad ipſam litterarum comparationem deuenire poteſt ſequitur quoque Cl. Menoch. *d. Caſu* 114. *num.* 26.

44 Tutius eſt tamen ſecundum ipſummet Baldum, quod peritos adhibeat, quibus deferat iuramentum, iuxta formam *d.l. comparationes*, & debet adhibere duos, vel plures, ad tradita per Trentacinquium *d. pag.* 276. *verſic. pro facienda*, ſi tot in ciuitate haberi poſſint, aliàs ſufficit vnus; iuxta not. per Bat. & Doct. *in l.* 1. §. *fi. ff. de verb. oblig.* & per Alex. *conſil.* 179. *num.* 6 *in ſecundo.* ſequitur poſt Ioſeph. Ludouic. *d. dec. ſua Peruſina* 7. *num.* 9. Menoch. *d. Caſu* 114. *num.* 27. Addo Riminald. iun. *conſil. ſuo* 39. *nu.* 43. vbi comparationem aliter factam, eſſe nullam, & irritam apertè reſpondit. Sequitur hęc omnia D. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1061. *cum duobus ſequentibus.*

45 Et eſt obſeruandum, quòd periti, qui eliguntur, non debent eſſe ſuſpecti partibus, ità Bald. *præcit. loco*, vbi allegat gloſ. *in* §. *& ſæpe, in verb. artificis, Authen. de trien. & ſemiſ.*

46 Sed ipſarum confidentes. Curt. ſen. *in d. l. admonen. num.* 114. *verſic. quinto requiritur.*

47 Et propterea ipſorum iuramentum non poſſe recipi, niſi partibus præſentibus, aut legitimè citatis, ad hoc vt poſſint opponere ſi eos habeant pro ſuſpectis. ſcripſerunt Bart. *in l. Theopompus, num.* 11. *de dot. præleg.* & Fel. *in c. quia iudicante, num.* 1. *de præſumptionibus pulchrè Farinacius conſ. ſuo* 70. *num.* 16.

48 In hanc etiam opinionem concordãt Ang. & Paul. *in d.l. comparationes*, vbi cõcordando opiniones gl. concludunt, quod iudex poteſt committere peritis, non vt comparatio fiat ipſo abſente, ſed vt fiat ipſo præſente, & ſi omnes litteras eſſe ſimiles ad inuicem conuenerint, approbanda erit ſcriptura negata, aliàs reprobanda.

49 Et iſthæc opinio, quod periti ſint eligendi, mihi quoque probatur, & pro ea, mea ſententia, eſt caſus *in d.l. comparationes, in ver. omnes.* Fruſtrà enim ibi Imperator præberet formam iuramenti illis, qui comparationem faciunt, deferendi, niſi forent eligendi iſti, à quibus comparatio ipſa facienda.

50 Nec obſtat text. *in d.* §. *oportet*, quia fateor, ꝙ iſta eſt inſpectio iudicis, qui vnà cum peritis debet diligenter aduertere, & comparare.

51 Et ex hoc, quod iudicium comparationis ſit habendum, & per expertos faciendum, infertur, quod iſti, qui aſſumuntur, non deponunt vt teſtes, nec vt teſtes recipiunt, quia teſtis deponit

nit

52 nit de eo, quod percipit per ſenſum corporis, *l.qui teſtamento.§.fin.ff.de teſtamentis*, vbi Doct.notatur quoque *in l.ſolum, & in l.teſtium, C.de teſtib.*

53 Sed tamquam in arte periti aſſumuntur, Rimin.iun.*conſil.439.num.20.in 4.* & deponunt de eo,quod percipiunt per iudicium intellectus.

54 Vnde iſti periti non iurant, nec tenentur iurare de veritate,ſed tantùm de credulitate, ita notanter declarando concludit Caſtrenſis *in d. l.comparationes, num. 11.* vbi etiam P. GilKen.*nu. 7.*& eſt veriſſima concluſ.quidquid ſcripſerint Iul.Pacius, & Donellus, reprobati per GilKenum *præfato loco.* Addo Ludouic.*d.deciſ. Peruſ.7. num.8.* Menoch.*de arbitrar.lib.1.q.58.in vltimis numeris*,& Pantzſchmanum,*d.q.ſua 2.nn.13.*

55 Qualiter autem fiat comparatio, declarant latiſſimè Bald.Salic.& Communiter Doct.*in d.l. comparationes*. Tu verò breuitati ſtudendo, duo tantùm obſeruanda dicito.

56 Primum eſt,quod qui comparationem fieri petit,ac inſtat, ſollemniter manu tactis Euangelijs iuret, quod non aliam idoneam habens fidem, ad ipſam comparationem confugit, & quod circa eã nihil egerit, quod poſſit veritatem immutare,vt eſt text.*in §.ſi verò nihil,in Authent.de fide inſtrumentorum.*

57 Et iure meritò ſanè,cum enim iudicium cõparationis ſit ſubſidiariũ. Rimin.iun. poſt Angel.*conſil. 779.num. 10.in ſeptimo*, Io.Bap. Coſta poſt plures relatos *de remedijs ſubſid. remed. 7 .in princ.*& D.Rutger.Rulant,*de Cõmiſſionibus , lib.5. cap.38. ante numerum primum*,vtique ad illud non deuenitur, niſi in defectum aliarum probationum. Sequitur hoc idem Cæph. *conſil.ſuo 570. num.7.& 8.* Addo Scacciam *d.cap. 11.num.1057.* & GilKenum *in d.l.comparationes,num.8.C.de Fide inſtrumentorum.*

58 Et aduerte, quod cum hoc ſit traditum pro forma,& ſit de ſubſtãtia comparationis, quod ipſa comparatio aliter facta eſt ipſo iure nulla. ita notanter ſcriptum reliquit Bald.*in d.l.comparationes,in 3.oppoſit.n.8.*& illum ſequuntur Communiter Doct.in ſpecie autem Hip. Rimin.*conſ. ſuo 439.num. 21.in 4. & conſil.779. num. 10.11. & 12.in ſeptimo*, Viuius *Opin.ſua 113.nu 4.* Seraphin. *de priuileg.iuram.priuil. 172.num.2.* Vincent. Mancin.de iuram.*par.4.effect.249. num.3.* Menoch. *d.caſu 114.num.34.* Maſcard.*Concluſ.ſua 330.num. 33.* Pantzſchman. poſt plures relatos *d. q. ſua 2.num.5.& 6.* Farinacius *conſil.ſuo 70.num. 17.* & nouiſſimè perilluſtris eques D. Peregr. *conſ. ſuo 101.num.8.in ſecundo.* Addo Cl.D. Aldouinum, qui plures alios congerit,*conſil.13.num. 14.vol.1.* vbi pulchrè aſſentitur quoque eruditiſſimo Scaccia,*d.cap.11.num.1058.& 1059.* vbi tamen ſubdit hoc verum eſſe, ſi iuramentum iſtud à parte petitum ſit.

59 Adde ſecundum aliquos,neceſſarium quoque eſſe,vt qui petit comparationem fieri,præſtet etiam iuramentum de calumnia.Sic preciſè Sud.*conſil.ſuo 187.num.26.in ſecundo*,& de vtroque iuramento pulchrè Botta *conſil.ſuo 33.num. 6.& 7.*& Io.Bapt.Coſta *de remedijs ſubſidiar.d.remed.7.num.1.2.& 3.* Addo d.Alexan.Trentacinquium *Variarum reſolut.lib. 2.tit. de fide inſtrumentorum,reſolut.6.pag.274.verſi.2.pro facienda,& pag. 275.& 276.vſque ad verſiculum pro facienda* , vbi omnium latiſſimè,ac elegantiſſimè,eum omnino conſulas.Addo etiam Rulant , *d.cap.38. numero 9.*

60 Alterum verò eſt, quòd iuramentum pariter peritis electis deferatur, iuxta formam *d.l. comparationes*,videlicet, quod ad id accedãt, nec lucri cauſa,nec inimicitijs,nec gratia aliqua tẽti. Sic ad litteram in *d.l.comparationes*,& ſequuntur Communiter Doct. Surd. *d.conſil. 187.num. 27.* Botta *d.conſil.33.num.6.* Vranius *conſil.ſuo 57. num.19.in 2.* Riminald.iun. *dicto conſil.39.num.44.& in conſil.779.num.23. cum quinque ſequentibus,in ſeptimo*,vbi omnium pulcherrimè,& latiſſimè. Sequitur etiam Menoch.*dicto Caſu 114.num.28.* Pantzſchman.*d.quæſt. 2.num. 2.*& Cl. Peregrin. *d.conſil.101.num.8.* Addo Coſtam *d.remed.7.num. 5.*& Scacciam, *d.cap.11 .num.1064.*

61 Et de hoc nemini mirum videri debet. Generale eſt enim in omnibus cauſis,in quibus eliguntur periti, quod illis deferatur iuramẽtum, prout eſt caſus *in l.hac edictali,§.his illud.C.de ſecundis nuptijs,& in l.1.§. 1.ff.de ventr.inſpic.*

62 Quibus quidem iuramentis præſtitis, iudex, & periti poſtea coram ſe poſitis ſcripturis,litteras ſimplices,quæ vocantur elementa,item earum tractus, ſtylum, modũ dictaminis, & pluraalia, quæ ipſiſmet ad fidem veritatis habendæ conducere videbuntur, & de quibus omnibus per Doctores præcitatis locis, & in ſpecie per Menoch.*d.Caſ.114.num.31.* Patzſchman.*d. quæſt.2.num.14.*& Vranium *d.conſil. 57.num.21.* diligenter erunt inſpecturi. Addo Gilkenum poſt plures relatos *in d.l.comparationes, num.9.*

63 Et aduerte pro Coronide ſat eſſe, quod iſti periti ſemel iurent ante comparationem inſtitutam,nec enim poſteà neceſſe eſt, quod tempore relationis aliud præſtent iuramentum, prout artis periti alioquin,& in alijs caſibus facere conſueſcunt,ſic præcisè poſt Bart.Iaſ. Ripam,& alios,Menochius *d.Caſu 114.nu.28.* Pantzſchman. *d. quæſt.2. numero 12.* & eſt veriſſima concluſio.

64 Quidquid ſcripſerit Roland.à Valle,*d.conſil. ſuo 26.num.25.circa fin.in primo.* latius de ſupradictis omnibus meminit Trentacinquius *d. pagina 276.verſ.quinto requiritur,& verſic.7.*ſatis.

65 Quod ſpectat ad vltimum ex propoſitis, videlicèt, quam fidem litterarum comparatio faciat.

Præſciendum eſt, quod olim ex ipſa litterarum comparatione plena fides inducebatur, prout communiter notant gloſ.& Doctor.*in d. l.comparationes* , quod quidem propter litterarum varietatem fuit poſteà correctum, ac immutatum.

66 Hodie autem quantam fidem faciat, non eſt eadem omnium ſententia.

Ac-

67 Accurſ. enim *in l. 3. §. 1. in ver. ſpeciem, ff. de teſtibus*, & Alberic. *in d. l. comparationes*, quos refert Maſcard. *concluſ. ſua 330. num. 8.* tenent indiſtinctè, plenam adhuc probationem ex ipſa litterarum comparatione promanare. Sequuntur etiam nonnulli relati per Riminal. iun. *d. conſil. ſuo 779. num. 4. in ſeptimo.*

68 Gloſ. verò *in d. l. comparationes, & in Authẽt. At ſi contract.* ex ipſa comparatione aliqualẽ dumtaxat fidem, quæ arbitrio d. iudicis, quanta ſit, relinquitur, promanare concludit.

69 Et pro iſta opinione videtur caſus *in §. ſi verò moriatur, ibi (& omninò ſi putauerit.) in Authent. eadem*, & quod hoc ſit in iudicis arbitrio poſitũ, latiſſimè inter alios firmauit Clariſſimus Menoch. *d. Caſu 114. num. 7. cum ſequentibus.*

70 Couarr. 3. loco, & Modern. Pariſ. *in Conſuetud. Pariſienſ.* prout refert Pantzſchman. *d. q. 2. num. 33.* tenent, quod nec præſumptio quidem oriatur.

71 Gloſſ. autem vlt. loco *in §. 1. in verſic. probibuerũt. in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide*, fuit in alia opinione, concludit enim ipſa, quod cõparatio ſufficiat ad ſemiplenam probationem, Quam opinionem ſequutus eſt quoque Bart. ibi, idem ſentit gl. *in l. admonendi*, quam ſequuntur, ibi Communiter Doct. in ſpecie. Curt. iun. *num. 117.* Idem Bart. *in l. nuda ratio, ff. de donat.* Salic. *in d. l. comparationes, col. vlt.* Felin. *in cap. 2. nu. 14. verſic. 7. limita, de fide inſtrumentorum*, Alex. *conſil. 76. num. 3. in tertio, conſi. 80. num. 4. in quarto, & 150. num. 16. in quinto*, poſt infinitos relatos. Rolan. à Valle. *conſil. ſuo 26. num. 12. 13. cum ſequen. in primo*, ſequitur quoque Couar. *pract. quæſt. cap. 22. nu. 6.* Burſat. *conſil. ſuo 123. nu. 21. in primo*, Pet. Surd. poſt quamplures adductos *conſil. ſuo 187. numero 24.* in 2. Hipp. Rimin. *conſil. ſuo 39. num. 6.* vbi latè. Petrus Aug. Mala, *in ſuo Empor. lib. 1. titul. de fide inſtrumentorum, quæſtione tertia, nu. 21. verſic. ſed tamen ſciendum eſt*, Marc. *deciſ. ſua 935.* Maſcardus *dicta Concluſione ſua 330. numero 7.* & prius *Concluſione ſua 12. per totam, & 110. numero 21.* & nouiſſimè Ioannes Koppen. *deciſione ſua 46. numero 39.* & D. Petrus GilKen. *in l. inſtrumenta, numero 13. C. de probationibus, vbi latè, & in l. comparationes. n. 21. C. de fide inſtrumentorum.* Et de hoc nullum eſſe dubium poſt plures relatos inquit Natta *conſil. ſuo 632. num. 1.* Addo Viuium, *Opinione ſua, 113. nu. 1.* & Ioannem Baptiſtam Coſtam, *de remed. Subſidiar. remedio ſeptimo, num. decimoquarto.* Adeundus eſt quoque eruditiſſimus D. Scaccia *d. cap. 11. num. 999. cum ſequentibus*, vbi huiuſmodi difficultate ad partes diſcuſſa, reprobataq; illa opinione Menochij, ac ſequacium, per reſolutionem ab illis pro ſuæ ſententiæ corroboratione deductorum, tandem hanc poſtremam veriſſimam profitetur, ac eam vti talem tuetur, ac defendit; ipſum conſulas. Adeundus etiam *ſub nu. 1029. & 1030.* vbi declarat, vt per eum. Videndus quoque D. Gaſpar Ant. Teſſaur. *Quæſtionum Forenſ. lib. 10. cap. 24. num. 11.* vbi infinitos concordantes deducit.

72 Et pro hac opinione illud ſatis vrget, nam ſcriptura priuata ſimpliciter de per ſe abſque alijs adminiculis inducit præſumptionem ad fauorem producentis, quæ eſt minor ſemiplena probatione, vt ſup. concluſum fuit.

73 Igitur adminiculata per comparationem, ſufficiet ad ſemiplenam probationem; debet enim ipſamet comparatio præſumptionem illam in aliquo augere.

74 Et hanc eamdem opinionem, quam veriſſimam & ego arbitror, ſequutus eſt etiam Bald. *in d. l. comparationes, colum. vlt. ſub num. 33.* vbi in effectu diſtinguit, an comparatio fiat ad publicã, an verò ad priuatam ſcripturam, & in publica, quia ſatis fidei propter ſuam publicam formã habet, concludit, quod comparatio plenam faciet probationem, quemadmodum etiam cõcludit poſt alios Maſcard. *d. concluſ. ſua 330. num. 15. & 16.* & D. Scaccia *d. cap. 11. num. 1004. cum duobus ſeq.* In priuata verò, quia probabiliter negari poteſt, ſi tũc per legitimam probationem augeatur eius fides, licet nõ reſultet plena probatio, tamen arbitrio iudicis committetur iuramenti delatio; & ſic per eam ſemiplenam probationem ſaltem induci, cum ſine ipſa regulariter ad iuramentum ſuppletorium deuenire minimè poſſit, clarè ſupponit.

75 Ex quo infertur, quod producẽti ipſam ſcripturam priuatam; per comparationem litterarum cõprobatam; deferendũ ſit, & deferri debeat iuramentum in ſupplementum probationis. ità concludunt gloſ. Bart. & omnes, *in d. l. admonendi, in l. bona fidei, C. de rebus credit. & in d. l. comparationes.* Infinitos refert, & ſequitur Roland. à Valle. *d. conſil. ſuo 26. nu. 15. in primo.* Riminald. iun. *d. ſuo conſil. 779. num. 6. in 7.* & pulchrè Natta *conſil. ſuo 632. num. 2. cum ſeq.* Addo Emanuel. Roderic. *li. 2. Canonicarũ quæſtion. quæſt. 13. artic. 5. in fine*, & D. Trentacinquium *d. reſolut. 7. nu. 4.* vbi latiſſimè, ac elegantiſſimè.

76 Limita tamen hoc in cauſis magni põderis, eo enim caſu iuramentum in probationis ſupplementum denegandum eſſe, communi Scribentium ſententia receptum eſt. Sic plurimi relati per Roland. *d. conſil. 26. num. 10.* Sequitur Hippolyt. Rimin. *dicto conſil. ſuo 39. nu. 36.* Maſc. poſt infinitos adductos *Concluſ. ſua 957. num. 30.* & nouiſſimè Mancin. *de iuramento, par. 2. articulo 6. numero 5.*

77 Et ratio eſt propter ſuſpicionem peiurij ratione magni emolumenti, vt poſt alios notat Albenſ. *conſil. ſuo 741. num. 8.*

78 Aduertendum tamen, aſſerentem de cauſa maximi momenti tractari, & per conſequens iuramentum ipſum ſuppletorium deferri minimè poſſe, tamquam fundamentum ſuę intẽtionis teneri id probare. Sic poſt Curt. iun. *in d. l. admonendi*, Clar. Menochius *lib. 2. Centur. 5. Caſu 464. numero 5.*

79 (Quæ autem ſint cauſæ parui, vel magni ponderis, arbitrio iudicis relinquẽdum opinor, Sic inter alios Albenſ. *conſil. ſuo 741. num. 5.* & Adtentes

dentes

dentes *ibi in littera D.* vbi latè ſequitur Maſcard. *dicta Concluſ.957.num.31.* & Clar. Menoch. *lib.2. Centur.1. Caſu 71. per totum*, vbi omnium pulcherrimè, & latiſſimè. Addo Mancin. *d.art. 6.num.7.*

80 Claudicat tamen ſupradicta limitatio, quotieſcumque aliquis pluſquam ſemiplenè intentionem ſuam probaſſet; tunc enim iuramentum ipſum in probationis ſupplementum etiã in cauſis magni ponderis concedi receptiſſimum eſt: & maximè cum honeſtæ perſonæ ſit deferendum. Sic plurimi relati per eumdem Roland. *præcit. conſil.26.nu.23.* Infiniti quoque, quos refert, & ſequitur Mancin. *d. loco nu.8.* Sic etiam Maſcard. *d. Concluſ. ſua 957.nu.33. & 34.* Puteus *deciſ. ſua prima, de iureiurando*, & nouiſſimè Marius Anton. Maceratenſ. *Var. reſolut. lib.2. reſolut. vlt. cap.32.* circa finem, vbi multos adducit.

81 Infertur principaliter ſecundò, quod ſi ſcriptura ipſa priuata per litterarum comparationem comprobata, vnius teſtis dicto fuerit ſuffulta; qui ſe fuiſſe præſentem, & vidiſſe quando debitor ſcripſit apocham, deponat; plenam inducet probationem. Sic poſt relatos multos Rim. iun. *conſil. ſuo 503. num. 6.* Nonius *conſil. ſuo 79.* Mala *de fide inſtrumentorum d. nu. 21.* & nouiſſimè Clar. Eques D. Peregrin. *d. conſil.101. numero 6.* Addo Coſtam *de remed. ſubſidiar. remed. 7. numero 15. in fine*, & Scacciam poſt hæc edita viſum *d. cap.11. num. 1028.* Adeundus quoque D. Gaſpar An. Teſſaur. *quæſt. Forenſ. lib. 1. cap. 24. numero 4.* vbi ſubdit ita pluries fuiſſe iudicatum.

82 Et ratio eſt in promptu: nam duæ probationes ſemiplenæ etiam diuerſi generis, tendentes ad vnum effectum, coniunguntur, vt plenam faciant probationem, gloſ. eſt celebris *in l.3. §. idem Diuus, in verſic. ſpecie. ff. de teſtibus.* concordantes adducit Mala *prçcitato loco.* Addo Riminald. iun. poſt plures relatos *d. conſil. ſuo 39. num. 3.* vbi rationem quoque huiuſce rationis deducit, di-
83 cens, quoniam fauor eſt publicus, ne facultas probandi reſtringatur. Sequitur pulchrè Far. *conſil. ſuo 70. num. 67.*

84 Obſeruandum eſt tamen Regulam ſuperius firmatam, videlicet ſcripturam priuatam ſola comparatione iuuatam, ſemiplenam fidem facere, fallere, cum de tertij agitur præiudicio, contra enim ipſum nõ dicam, quo ad plenam, prout ſenſit, & male Scaccia, vir alioquin doctiſſimus, *d. cap.11. num.1027.* verum etiam quoad ſemiplenam probationem minimè nocet. Sic pulchrè Crauetta *conſil. ſuo 216 num.19. in ſecundo, & de antiquit. tẽpor. in ver. quartò limitatur, numero 70. cum ſequent.* Sic quoque poſt Corneum Purpurat. *in d. l. admonendi, nu.180.* & alios Hipp. Rimin. *conſil. ſuo 39. num.47. in primo* Addo P. Surdum *deciſ. ſua 312. num. 2.* vbi pulchrè.

85 Obſeruandum præterea, quod quandoque poſſet eſſe tanta vis comparationis, vt illa ſola ſufficeret ad ſollemnem, ac plenam probationem, ita Bartol. *in d. l. admonendi, num.26.* quod dictum pro notabili ſequuntur Canoniſtæ omnes, *in d. c. 2. de fide inſtrument.* Sequitur poſt multos relatos Excell. Peregrinus *d. conſil. 101. nu.7.*

86 Et eſt veriſſima Cõcluſio, quidquid dixerit Corraſ. *in dicta l. admonendi, in 2. par. nu. 54.* & nonnulli alij relati per Roland. à Val. *dicto conſ.26. num.9.* Probationes enim ſunt iudici arbitrariç ad tradita per D. Scacciam *d. lib.2. de Iudic. cauſarum ciuil. cap.9. num. 530. & 531.*

87 Quinimò multos quidem extare caſus, in quibus comparatio ipſa litterarum plenam probationem inducit, obſeruetis velim.

Primus eſt, ſi talis eſſet cõparatio, quæ oſtenderet ſcripturam ſimul cum illa, ad quam ſit comparatio, per omnia ſimilem. hoc enim caſu plenè probaret.

Sic expreſsè arguendo à contrario ſenſu cõſtitutum eſt, *in §. ſi quis igitur, in Authent. de fide inſtrumentorum, & in §. ſi verò tale, eod. tit.* vbi habetur, ſi iudex arbitratus fuerit ex comparatione litterarum omnimodam formæ ſimilitudinẽ reſultare, plenam induci probationem, etiamſi teſtes ſint contrarij.

Ita quoque pulchrè docet Roman. *in d. l. admonendi, num.50.* Cato Sacch. *num. 44.* Cur. iun. *num.118. verſic. ſecundo*, & Iacobus Petr. de Ptolomeis, *num.67.* Sequitur ibidem Ripa, *nu.113.* vbi exploſa Angeli, & Curtij contrarium ſententium opinione, ſubdit, quod ſi non omnimoda reſultet ſimilitudo, ſemiplena tantum eo in caſu probatio orietur.

Hanc eamdem limitationem ſequuntur infiniti alij, quos refert, & ſequitur Maſc. *d. Concl. ſua 330. num.20. cum quattuor ſequent.* addo Viuiũ, *Opin. ſua 133. num.3.* & Pantzſchman. *d. quæſtione ſua 2. num.40.* vbi pulchrè. Videndus quoque P. de Caball. *conſil. ſuo 150. num.7. cum ſeq.*

88 Alter principalis caſus eſt, quando vltra comparationem, adeſſet quoque ſubſcriptio trium teſtium, qui graues, & honeſti forent, & qui eorum ſubſcriptiones recognoſcerẽt affirmantes illam ſcripturam eſſe ipſis præſentibus ſcriptam ab illo in ſcriptura commemorato: hoc enim caſu, comparatio illa, ſeù illa ſcriptura plenam induceret probationem. Sic expreſsè Bart. *in d. l. admonendi, num. 26. & in d. l. nuda ratio, numero 6. verſic. aut quis, de donationibus*, & ſequuntur communiter Doct. Curt. iun. *in d. l. admonendi, nu.118. verſic. tertio*, & Iacob. Petr. de Ptolomeis, *nu.67.* Addo P. Rebuffum *in ſuo tractat. de chirographorum, et cedularum recognitione, num 28.* & D. Albenſem *conſil. ſuo 741. num.2. in 4.* vbi in hoc caſu, facta litterarum comparatione, eluſorium eſſe, actorem petere ſibi iuramentum in probationis ſupplementum deferri, eleganter ſubnectit.

89 Amplia hanc limitationem procedere, etiã ſi omnes teſtes non recognoſcerent ſcripturam, ſed aliqui eorum, vt duo ex tribus, quia ſufficeret: ex quo habetur certitudo ſcripturæ. Text. eſt apertiſſimus *in d. l. comparationes.* & ibi Scribentes omnes; pulchrè Maſcard. *d. Concluſ. 330. num.28. & 29.*

Digitized by Google

90 Sublimitatur autem hoc, quando pars conſiteretur ſubſcriptiones illas eſſe eorumdemmet teſtium, eo enim caſu recognitio ipſa minimè expoſceretur. Sic præciſè poſt alios Ioſeph. Lodouic. *d. deciſ. 7. num. 6.*

91 Idem iuris ſubdit eſſe; ſi dicta ſcriptura aliàs in iudicio fuiſſet approbata, tunc enim alia teſtium recognitione minimè eſſet opus.

92 Amplia ſecundo eamdem limitationem tunc præcipuè locum habere, quando ipſamet apocha nō ſolū eſſet ſubſcripta à tribus teſtib. verū etiam ab vtraque parte, tunc.n. recognitio per ſolam comparationem litterarum plenam proculdubio probationem induceret. Sed auerte quod omnimoda ſimilitudo debet eſſe tam reſpectu apochæ, quam reſpectu ſubſcriptionum ipſorū teſtium ac partium. Sic eleganter poſt infinitos relatos D. Scaccia, *d. cap. 11. num.* 1007. Sed pulchra hoc in loco excitatur quæſtio. Producitur apocha ſubſcripta ab vna parte, tñ, partim à debitore, et à teſtib. dubitatū, an ſola ipſa litterarū comparatio plenam recognitionem ac probationem inducat, vel etiam ad ipſam inducendam requiratur recognitio per teſtes? Scaccia eruditiſſimus poſt articulum plenè diſcuſſum, *d. cap. 11. num.* 1008. *cum pluribus ſequentibus* tuetur opinionem, quod ſola comparatio ſufficiat; cum itaque, quæ vide per ex aduerſo obijci poſſunt, accuratè reſoluit, eum, non enim ex ſcriptis ſcripta conficienda ſunt.

93 Tertius caſus, in quo litterarum comparatio facit plenam fidem, eſt, quando & ſcribentes, ac ſubſcribentes omnes ex hac luce migraſſent. Sic apertè deciditur *in §. ſi verò nihil, & in §. ſi verò omnes, d. Authent. de inſtrumentorum cautione.* Sequitur præciſè Roman. *in d. l. admonendi, numero 50. in princ.* Cato Sacch. *ibidem num.* 44. Curt. iun. *num.* 118. & Iacob. P. de Ptolomeis, *nu.* 67.

94 Quartus eſt caſus principalis, quando conuētum eſſet inter partes, quod ex ipſa ſola litterarum comparatione plena fides ipſi apochæ priuatæ adhiberetur, licet enim regulariter in ipſa apocha ſola litterarum comparatio ad plenā probationem inducendam minimè ſufficiat, valere tamen pactum, aut conuentionem partium, quod ex eadem ſola, plena fides ipſi adhibeatur, modo tamen de tali conuentione legitimè conſtet, apertiſſimè teſtatus eſt poſt Alexandr. *conſil. ſuo 76. nu. 7. in 3.* Crauet. *d. verſic. quarto limitatur, num.* 73.

95 Vltimus caſus, in quo ipſamet litterarū comparatio plenam fidem facit, eſt, quādo alijs adminiculis reperitur adiuta. pulchrè poſt alios P. de Cabal. *conſil. ſuo* 150. *n.* 8. Nec ſanè mirum: ratio enim, quare in apocha priuata non ſuffi-
96 cit comparatio, eſt, propter ſuſpicionem falſitatis, quę de facili in ipſa poteſt committi, *vt in Authent. de inſtrumentorum caut. & fide, in principio.* Hæc autem ſuſpicio ceſſat, vbi adſunt in cōtrarium adminicula pro veritate apochæ.

97. Suſpicio enim falſitatis, ſi quæ ſit, tollitur ex coniecturis contrarijs. Sic poſt Pariſ. *conſil. 28. num. 50. in 2.* Farinac. *conſil. ſuo 70. num. 65. & 66.*

98 Obſeruandum tertiò principaliter, quod tunc demum ipſi comparationi litterarum eſt locus, quando negotium non excedit valorem vnius librę auri. Sic notatur *in Auth. At ſi contract. C. de fide inſtrumentorum.* Sic poſt Ancharan. *in quæſtionibus ſuis familiaribus.* Surd. *conſil. ſuo 187. num. 29.* & Hipp. Riminald. *conſil. ſuo 39. num. 45. & 46.* vbi poſt eumdem Ancharan. ſubdit, ꝙ ſtatutum de priuatis ſcripturis, de litterarū loquens comparatione, velut in multis correctorium, debet intelligi, dummodo debitum non excedat libram auri; Addo Ioannem Bottam, *conſil. ſuo 33. num. 2. & 4.* vbi ſubdit, quod ſi ad ipſius comparationis remedium deuentum fuerit in cauſa ipſam libram auri excedente, dicta comparatio vti facta in caſu prohibito, habebitur pro nulla: fruſtra enim fit, quod factum nō releuat. *l. hæc ſtipulatio, §. Diuus. ff. vt leg. nomine cau.* Cæphal. *conſil. ſuo 370. nu.* 109. *cum concordantibus.* Et hęc eſt veriſſima ſententia, quidquid dixerit Gaſpar Teſſau. vir alioquin doctiſſimus, *d. ſua quæſtione forenſi. 24. num. 19.*

100 Quot autem ſolidi, ſiue aurei, (hi enim termini in iure æquiparantur, & aureus aliquoties pro ſolido accipitur, & è contra, vt amplè, &
101 pulchrè docet more ſuo Gayll. *li. 2. Obſeruatione 39. num. 1. & 2.* & Viuius, *Opinione ſua 76. ferè per totam*) ad ipſam auri libram conficiendam requirantur, poſſet quis de facili dubitare.

102 In qua quidem difficultate cōmuniter ab omnibus in eam itum eſt ſententiam, libram ipſam ex aureis, ſiue ſolidis 72. dumtaxat conſtare, idq; per textū apertum *in l. quotieſcumque, C. de ſuſceptoribus, & arcarijs, lib.* 10. Inter hos autem poſt quamplures relatos eſt Renerus Budellius *in ſuo tract. de monetis, & re nummar. lib. 1. c. 14. num.* 13. Bodin. *de re nummar. nu.* 33. Boer poſt infinitos adductos *deciſ. ſua 327. nu.* 2. Hipp. Riminald. *d. conſil. ſuo 39. num.* 45. Viuius, *d. Opin. 76. num. 4.* & Botta, *conſil. ſuo 33. num.* 3. Addo Bernard. VVuymſer. *Tract. Forenſ. lib. 1. tit. 50. Obſeruatione* 11.

103 Et ſi de aureis legalibus axioma propoſitum intelligatur, res ob ſupradicta videtur deciſa.

104 Sin autem ad aureos noſtri temporis, quibus vtimur, vt ſunt Veneti, & Florentini, reſpectum habeamus, cum ipſis legalibus longè magis diminuti, ac minoris ponderis circumferantur, quotnam ad ipſam auri libram conſtituendam requirantur, valde varij Doct. noſtri extitere.

105 Boer. enim poſt Ioannem de Platea, Lucam de Penna, Siculum, & alios, *deciſione ſua 327. numero 2.* tenet 96. apprimè requiri. Eum ſequitur inter alios Viuius, *d. Opinione ſua 76. num.* 5. Addo Sigiſmund. Scacciam, *de iudic. cauſarum ciuil. & crimin. cap. 99. num. 2. vol. 1.* & Antonium Solam *de Monetis caſu. 41. num. 4.*

106 Ioſeph. autem Ludouic. *deciſ. ſua Peruſ. 7. num.* 3. poſt Roland. à Val. *de lucro dotis, quæſt. 53. in fine,*

libram

[adn. ad Const. Pla de Gub. § Habebit ibi aureos. Montical. ad § [illegible] inst. de act. n. 10 fol. 197.]

Digitized by Google

libram ipſam auri ex centum, & ſeptem aureis
ad minus conſtare apertè reſpondit. Huius ſen
tentiæ extitit quoque Clar. vir D. Peregrin. *d.*
conſil. ſuo 102. *num.* 11. Addo Ioannem Bapt. Co-
ſtam, *de remed. ſubſidiar. remed.* 7. *nu.* 9. & D. Alex.
Trentacinquium *d. reſolutione* 7. *num.* 1. *verſic. ſcri-*
ptura ipſa priuata.

107 Tu; quænam melior ſit harum opinio-
num, cogita.

108 Non ignorandum quartò principaliter, ꝙ
in omnibus illis caſibus, in quibus ſola littera-
rum comparatio ſufficit, & probat, illud proce
dit, quando ageretur ciuiliter, ſecùs ſi crimina-
109 liter, puta, in crimine falſi, ad ipſam enim fal-
ſitatem probandam ſola litterarum compara-
tio non ſufficeret. Sic pulchrè Dec. *conſ. ſuo* 615.
colum. 1. Maſcard. poſt alios, *d. concluſ.* 330. *nu.* 26.
& 27. *& concluſ. ſua* 627. *num.* 29. *&* 30. & Viuius,
d. Opin. ſua 113. *num.* 20. Addo Scacciam, *d. cap.* 11.
num. 1020. vbi quoque rationem deducit, dicēs:
nam in criminalibus requiritur probatio, cer-
ta, & concludens, qualis non eſt illa, quæ ſit per
comparationem litterarum; Hinc per iſtam ra
tionem Cl. Petrus de Caball. *Variarum reſol. Cen-*
turia 3. *Caſu* 251. docuit, quod ſi fuerit producta
quædam apocha contra Titium, putà, debito-
rem, & is in iudicio eam manu ſua fuiſſe confe
ctam apertè negauerit; Cognito medio littera-
rum comparationis apocham illam eius manu
fore conſcriptam, ſententiaq; contra ipſum,
& ad fauorem creditoris ſubindè ſequuta; non
poterit ipſemet debitor à creditore criminali-
ter accuſari de falſo, quia negauerit ſcripſiſſe,
& per ſententiam pro ſcribente habitus fuerit,
& condēnatus; & latius vt per eum, quem om-
ninò videas, quia illa eſt pulcherrima deciſio
in hac materia. Adeundus quoque Gaſpar An
tonius Teſſaur. *d. quæſt.* 24. *num. finali.*

111 Purpuratus tamen *in d. l. admonendi,* voluit ori
ri poſſe indicium ad torturam, ſecundum qua-
litatem perſonarum, quod ſatis admitterem
contra perſonam aliqua dedecoris labe nota-
tam; aliàs ſecùs eſſet. Coſta *dicto remed.* 7. *nu.* 11.
Sequitur Scaccia *d. cap. num.* 1021.

112 Sed pulchra hic ſuſcitatū quæſtio, & talis eſt.
Accuſatur Mæuius, quod libellum famoſū,
ſeu cantilenam conſcripſerit, Mæuius ipſe de-
latus ſcripturam illam negat, an hoc in caſu ad
litterarum comparationem deueniendum ſit,
dubitatur?

113 In huiuſmodi difficultate, rem paucis per-
ſtringendo, conclude pro affirmatiua. Pulchrè
Coſta, *d. remed.* 7. *num.* 12. poſt plures alios rela-
tos. Nec ſanè mirum.

114 Cuiuslibet enim ſcripturæ, ex qua actio, vel
accuſatio inſtitui poteſt, comparationem ad-
mitti nemini dubium eſt. Salic. *in l. comparatio-*
nes, C. de fide inſtrumentorum.

115 Sed an talis comparatio in iſto caſu faciat
indicium ſufficiens ad torturam, non eſt ea-
dem omnium ſententia

116 Primo aſpectu videretur dicendum, quod
ſit: nam litterarum comparatio in cauſa ciuili
inducit ſemiplenam probationem, vt vidimus.

Ergò bene in iſto caſu poteſt dici, quod fa-
ciat indicium, quod eſt minus ſemiplena pro-
batione, ſecundum gloſſ. *in l. cum probatio, ff. de*
probationibus.

117 Franc. autem Marc. *quæſtione ſua* 935. *par.* 2.
inquit ſuper hac quæſtione cogitandum eſſe.
Eamq; indeciſam relinquit: litterarum enim
comparatio ſecundum eum, eſt remediū mul
tum fallax. In hanc eamdem flecti quoque vi-
detur Thomas Triuiſan. *deciſ. ſua* 52. *lib.* 2. *per to-*
tam, vide per eum.

118 Et quod ipſa litterarum comparatio, niſi
alia concurrant, nullo pacto indicium faciat
ad torturam, docet poſt plures relatos Proſper
Farinac. *d. conſil. ſuo criminali* 70. *nu.* 14. Addo Tri-
uiſan. *d. deciſ. ſua* 52. *num.* 8. Contra affigentes, vel
mittentes cartellos, quæ pœna ſit ſtatuta, vidē-
da pars huius Sereniſſ. Dominij lara de anno
Dom. 1541. 9. Aprilis in Conſilio Decemuirū.

119 Obſeruandum principaliter vltimò, quod
in ipſa litterarum comparatione faciēda, ſem-
per requiritur citatio partis, aliàs nulla eſſet
comparatio. *cap.* 2. *de teſt.* vbi eſt caſus.

120 Et hoc aduertendum eſſe in praxi, ne error
cōmittatū, admonet Viuius *d. Opin. ſua* 113. *nu.* 12.

Et hæc de comparatione litterarum in apo-
cha, ſeu apodiſſa facta, dicta ſint; latius autem
diſceptat Trentacinquius *d. reſolut.* 7. *præcit. nu-*
mero 4.

Vtrum autem in alijs ſcripturis priuatis, pu-
ta in libro rationum, & in epiſtolis, quę trāſmit
tuntur; ipſa litterarum comparatio plenam fi-
dem faciat, an verò ſemiplenam, prout in apo-
chis, & apodiſſis, quæ dantur à parte parti, non
eſt eadem pariter omniū Scribētium ſentētia.

Et quoad librum rationum attinet, Bart. *in*
Auth. Et ſi contract. colum. 2. *& fin.* renuit, quòd *l.*
121 *comparationes,* ſit dumtaxar correcta in apodiſ
ſis, & apochis, non autem in ipſo rationum li-
bro, & per conſequens, quod comparatio ipſa
litterarum in libro rationum, etiam hodie ple-
nam fidem faciat. Eum ſequuti ſunt infiniti,
quos refert, & ſequitur Maſcard. *d. ſua cōcl.* 330.
num. 17. *&* 18. Viuius, *d. Opinione ſua* 113. *num.* 22.
& nouiſſimè Cl. Eques D. Peregrinus *d. conſil.*
101. *num.* 10. *in* 2. Addo D. P. GilKenum, *in l. in-*
ſtrumenta n. 20. *C. de probationibus,* vbi concordan
tes deducit, *& in l. comparationes, n.* 22. *&* 23. *C. de*
fide inſtrumentorum. Adnectendus eſt etiam Trē-
tacinquius *d. reſolut.* 7. *num.* 5. vbi infinitos con-
cordantes deducit, et cōtraria quęque reſoluit.

122 Mouetur Bart. nam in ipſo libro rationum
nihil reperitur immutatum, ergò ſtandum eſt
diſpoſitioni legis antiq, *l. præcipimus, C. de appell.*

123 Prætereà poteſt quis facilius æmulari, & ef-
fingere ſimplicem quandam apodiſsā, vel apo
cham quæ dari ſolet à parte parti, & dicere, ꝙ
ſuit facta à debitore, quàm librum aliquem ra
tionum, quia in eo continentur plures partitæ
continuatæ, & ſucceſſiuæ, & quia ipſemet liber
rema-

Digitized by Google

remanet ſemper penes ſcribentem.

Et hæc eſt veriſſima opinio, ac in praxi recepta, teſte D. Scaccia, *d. cap. 11. num. 1022. cum ſequentibus*, vbi omnium pulcherimè, ac latiſſimè quidquid aliqui dixerint.

124 Intellige tamen prædicta habere locum in libro rationum ipſius ſcribentis, qui in eo ad alterius commodum aliquid contra ſe ſcripſit, & penes quem, vel eius ſucceſſores liber ille eſſe aſſolet, vt ſcripſit Bart. *in d. Authent. At ſi contractus, num. 5.*

125 Secùs in libro rationũ alicuius, vt puta Caij, in quo aliquid eſſet contra Sempronium ſcriptum ab eodem Sempronio, & eodem codice Caius ipſemet vti vellet, nam hic ſola litterarũ comparatio minimè ſufficeret, quoniam in iſto caſu facilè poteſt committi fraus, referendo, & effingendo genus illud ſcribendi, ſicuti in apocha dictum eſt. Sic eleganter aduertit Dominus meus Menoch. *d. Caſu 114. num. 23.* & Dominus Maſcard. *d. concluſ. 330. num. 19.* Addo D. Gaſparum Ant. Teſſaurum *lib. 1. quæſtionum forenſium, d. quæſt. 24. num. 23.* Intellige ſecundò ac declara idem axioma pluribus alijs modis relatis per D. Trentacinquium *d. nu. 5.* quem omninò videas, non enim omnia chartis committenda ſunt.

126 Quod autem ad epiſt. ſpectat. Bart. *in d. l. admonendi*, dicit idem iuris eſſe in epiſtola, quod in libro rationum, & per conſequens, *l. comparationes* in apocha tantum eſſe correctam. Hoc idẽ firmat *in l. nuda ratio, ff. de donationibus*, vbi rationẽ diuerſitatis inter apocham, & epiſtolam aſſignat, dicens, quod in apocha, quæ datur à parte parti, imputandum eſt ei, qui ſe ſuper ea fundat curq; teſtes, & alias ſollemnitates minimè adhibuerit; quæ ratio culpæ non militat in epiſtola, quæ mittitur abſenti, in ea enim non ſolent adhiberi teſtes.

127 Hanc Bartol. opinionem ſequitur Bald. *in Authen. Sed nouo iure, C. ſi cert. pet.* vbi inquit vniuerſali conſuetudine receptum eſſe, quod *d. l. comparationes*, ſit tantum correcta in apodiſſis, ſeu apochis; ſequitur etiam Alexand. *conſil. 58. col. 1. & 2. n. 7.* Dec. *conſilio ſuo 219. colum. vlt.* Lanfranc. de Oriano *in repetitione d. l. admonendi, num. 52.* Crauet. *de antiq. tẽp. ver. limitatur, n. 65.* Grammat. *deciſ. ſua 34. num. 15. & 16.* Viuius, *d. ſua Opin. 113. num. 23.* & Maſcard. poſt infinitos relatos, *d. concluſ. ſua 330. nu. 9. 10. 11. 12. & 13. & concluſ. ſua 627. num. 26. cum duobus ſequentibus.*

128 Addo Burſat. *conſil. ſuo 39. nu. 25. in 1.* vbi quoque poſt quamplures adductos, ſubijcit recognitionem ipſius epiſtolæ ſufficienter fieri ex teſtibus deponentibus, videri ſibi talem epiſtolam manu talis ex Caracteribus, & figuris litteratum; quia notam habentes eius manum, cum illum pluries anteà viderint ſcribere.

129 Contrariam tamen ſententiam, videlicèt, ꝙ *d. l. comparationes*, ſit etiam correcta in ipſa epiſtola, tenet Bart. ſibimet contrarius, *in d. Authent. At ſi contractus, in fine*, vbi inquit, ꝙ etiam quis de facili poſſet epiſtolam quandam falſam conficere. Cuius ſententiæ adhæſit quoque Abb. in *in d. c. 2. de fide inſtrumentorum*, vbi reprobat eumdem Bartol, in alijs locis, & Iaſ. *in repetitione d. l. admonendi, num. 139.* vbi etiam Curtius iun. *num. 123.* Eumdem ſequuti ſunt alij quamplurimi relati per eumdem Maſcard. *d. concluſ. ſua 330. num. decimoquarto.* Addo Ludolph. Schrader. *in repetit. d. l. admonendi, num. 270. colum. 2.* & D. Schuuartzenthaler, *de ſtipulationibus, pag. mihi 762. nu. 52. cum ſequentibus*, Adeundus quoque D. Gaſpar Ant. Teſſaur. *lib. 1. Quæſt. Forenſium, d. c. 24. num. 20. cum ſequentibus*, vbi pulcherrimè, & D. Alexander Trentacinquius *d. Reſolut. 7. numero 6.* vbi latè.

130 Sed à ptiori, quam veriorem, ac receptiorẽ eſſe teſtat Maſc. *prænotato loco*, haud arbitror diſcedẽdum. Eam. n. ſequitur quoque poſt infinitos relatos Triuiſan. *lib. 2. deciſ. 57. n. 9.* vbi etiam nonnullas Rotę Romanæ deciſiones pro hac eadem opinione deducit. Addo poſt hæc edita viſum eruditiſſimum Scacciam *d. c. 11. numero 1016. cum ſequentibus*, vbi poſt infinitas Scribentium authoritates pro vtraque parte deductas, hanc eamdem ſententiam Communiter recipi, ac de conſuetudine obſeruari clarè teſtatur.

131 Nec officit ratio per Bart. in contrarium deducta, quod ſcilicet quis de facili poſſet vnam falſam epiſtolã conficere; Reſpondetur enim, hoc minimè præſumendum, nullus enim propter timorem pœnæ falſi ad id peragendum allicietur.

132 Limitatur tamen iſthæc firmata Concluſ. vt non habeat locum in epiſtola, quæ daretur præſenti. Hic obiter nota, quod epiſtola fieri ẽt poteſt à præſente præſenti, ad notata *in l. Titius* vbi Bart. *de Conſtituta pecunia*, nam tunc non ſufficeret ſola litterarum comparatio, ad plenam probationem inducẽdam in ipſamet epiſtola; eſt ratio eſt: quia in epiſtola, quam præſens dat præſenti, militat eadem ratio, quæ militat in Apocha, videlicet, quia ſibi, cui traditur, imputatur cur nõ fecerit adhiberi teſtes. Sic eleganter limitat poſt alios D. Maſcardus, *d. Concluſ. 627. num. 26.* & D. Scaccia poſt alios concordantes adductos *d. capitulo 11. numero 1019.* vide per eos.

133 An autem comparatione litterarum teſtamentum paternum probetur, hic nõ diſcutio; latè autem differit Pantzſchman. *d. quæſt. ſua 2. d. n. 17. vſque in finem*, vide per eũ. Videndus quoque Teſſaurus, *d. quæſt. 24. num. 25.* & Cl. D. Pereg. *conſ. ſuo 61. in 1.* vbi loquitur de cedula teſtamentaria alicuius teſtatoris.

Et hæc de litterarum comparatione breuiter dicta ſufficiant; Latius autem de materia ipſius litterarum comparationis, differunt D. Gaſpar Teſſaur, *d. quæſtione ſua 24. per totam* Rutgerus Rulant, *dicto capit. 38.* Alexander Trentacinquius *d. reſolut. 7. per totam*, P. GilKen. *in d. l. comparationes, C. de fide inſtrumentor.* & omnium

H latiſ-

Digitized by Google

latiſſimè, ac elegantiſſimè Illuſt. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 483. *cum duabus ſequentibus in littera C.* eos omnes conſulas. Sat enim mihi nonnullis potioribus prius de materia deductis, loca retuliſſe.

134 Sextus principalis caſus eſt (vt ad inſtitutum noſtrum reuertamur) quando ipſamet apocha à partibus fuit ſubſcripta, & à tribus teſtibus, & teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcunt. Hoc in caſu ſcriptura illa abſque alia litterarum cõparatione, plenam fidem facit. Text. eſt *in d. l. ſcripturas, cum Authent. ibi ſeq.* not. Bartol. *in dicta l. nuda ratio, columna vlt. & in dicta l. admonendi, numero* 26. vbi etiam Caccialup. *num.* 60. *& in d. Authent. At ſi contractus, colum. ſecunda,* & eſt Communis Doct. Concluſio, quam ſequitur quoque Alexand. *conſilio* 181. *numero* 5. *in ſecundo, & conſil.* 114. *num.* 6. *in quarto,* Socin. *d. conſil.* 274. *numero* 5. Gabriel. *de probationibus, Concluſ.* 10. *nu.* 28. poſt plures ibi relatos. Addo ex recentioribus Cl. Pancirolum, *conſil.* 57. *num.* 3. *in* 1. & P. Auguſtin. Malam *in ſuo Emporio, lib.* 1. *tit. de fide inſtrumẽtorum, Concluſ.* 3. *num.* 16. *verſic. Ego tamen in princ.* videndus quoque Scaccia *d. capitulo* 11. *nu.* 981. & nouiſſimè Gil Ken. *in d. l. inſtrumenta, num.* 7. *& 8. C. de probationibus,* vbi pulchrè, & latè.

135 Obſeruandum tamen, multa de neceſſitate requiri, ad hoc, vt iſta Concluſio locum ſibi vendicet, quæ quidem omnia pulchrè congerit Ripa, *in d. l. admonendi, num.* 104. & nos alias ſatis abunde retulimus.

136 Septimus eſt caſus, quando ipſamet apocha non habet partium ſubſcriptiones, ſed teſtium dumtaxat, & teſtes illam recognoſcunt, in hoc caſu, an huiuſmodi priuata ſcriptura per recognitionem teſtium comprobata, plenam fidem faciat, non eſt eadem omnium ſententia;

137 Opinionem enim, quod plena probatio inducatur, tenet Hoſtienſ. Ioannes Andreas, & Imola, *in cap.* 2. *de fide inſtrumentorum,* Alexand. *in l. admonendi, num.* 31. *circa medium,* Iaſ. *ibidem numero* 89. & in lectura *num.* 77. Cato Sachus *numero* 43. & Curt. iun. *n.* 35. *verſic. ſecundus caſus.* Idem Alex. *conſil. ſuo* 181. *num.* 4. *in ſecundo,* quod eſt repetitum *in conſil.* 68. *in* 4. & Carol. Ruinus, *conſil. ſuo* 46. *num.* 14. *in* 4. vbi vult, quod licet duo tantum teſtes ipſi apochæ fuerint ſubſcripti, attamen ſufficere debeant. Sequutus eſt etiam P. Gil Ken. *in d. l. inſtrumenta,* vbi latè.

138 Horum omnium fundamentum eſt, quoniam teſtes iſti ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, & apocham illam manu debitoris fuiſſe confectam deponentes, deponunt quidem per ſenſum corporis appropriatum illi actui, de quo agitur, vnde plenè probant.

139 Contrariam autem ſententiam, videlicet, ꝙ ad plenam probationem inducẽdam, vltra huiuſmodi teſtium depoſitionem requiratur pariter litterarum comparatio, tenuerunt omnes infraſcripti, Bartol. *in l. nuda ratio, in l. admonendi, in Authent. Et ſi contract. C. de fide inſtrumentorum, & in l. ſcripturas, col. fin. C. qui potior.* & Canoniſtæ ferè omnes *in d. cap. ſecundo, de fide inſtrumentorum,* & videtur magis Communis opinio, ſecũdum quam conſuluit etiam Aretin. *conſil. ſuo* 64. *col.* 4. *&* 5. vbi pro hac parte fortiter inducit text. *in §. ſi quis igitur, & in §. ſed & ſi quis, in Authentica de inſtrumentorum caut. & fide.* Sequutus eſt quoque hanc eamdem ſententiam Soc. ſen. *conſ. ſuo* 274. *num.* 6. *in* 2. vbi Alexan. & Imol. opinionem cõtrariam defendentium rationes acutiſſimè reſoluit. Corneus etiam, Calcaneus, & alij multi, quos refert, & ſequitur Hippolyt. Rimin. *conſil. ſuo* 213. *num.* 27. *&* 28. *cum tribus ſequentibus, in ſecundo. Addo* Gabriel. *lib.* 1. *Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ.* 9. *num.* 14. Clar. Menoch. *d. Caſ.* 114. *num.* 2. Lancellot. Galliam, *conſil. ſuo* 91. *num.* 20. Burſat. *conſil.* 123. *num.* 23. Maſcard. *d. Concluſ.* 330. *numero* 28. & Crauet. de antiquit. temp. *in verſ. quæritur etiam, num.* 79. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 976. *cum ſeq.* vbi tamẽ limitat ſecus eſſe in recognitione epiſtolæ ac libri rationum vbi etiam ipſam litterarum comparationem quoad ſubſcriptiones ipſorum teſtium eas recognoſcentium, minimè neceſſariam eſſe, clarè ſubiungit.

140 Ego in huiuſmodi opinionum anfractu, arbitror vnà cum Corneo, *conſil. ſuo* 58. *in* 3. ita diſtinguendum eſſe.

141 Aut teſtes iſti ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, deponunt tantum fuiſſe præſentes priuatæ illi apochæ, de qua controuertitur, & vidiſſe illam ſcribere, & tunc procedat opinio Bart. & ſequacium.

142 Aut verò deponunt etiam de tenore, & contentis in ipſa apocha, & tunc, quia ipſius certitudo habetur, procedat prior opinio.

143 Amplia hoc adeò verum eſſe, vt nil referat, licet omnes teſtes non recognoſcerent ipſammet apocham, ſed aliqui dumtaxat, veluti ex tribus duo, quia ſufficeret, ex quo habetur certitudo ipſius ſcripturæ, vt eſt text. *in d. l. comparationes, in principio.* Sequitur inter alios præcisè Maſcard. *d. ſua Concluſ.* 330. *num.* 29.

144 Hanc eamdem diſtinctionem ſequutus eſt etiam Rimin. iun. *d. conſil.* 213. *num.* 33. vbi ſic diſtinguendo enodat text. *in §. ſi quis igitur, d. Auth. de inſtrument. caut.*

145 Alij, (vt nil in hac materia, quod relatu dignum videatur, prætermittamus) ſic diſtinguẽdum in hac eadem difficultate arbitrantur.

146 Aut ad probationem priuatæ ſcripturæ incipitur à teſtium recognitione, & tunc plena reſultat probatio.

147 Aut verò incipitur à comparatione, & tunc abſque dubio vtrumque requiritur, teſtium recognitio videlicet, & ipſa litterarum comparatio. Sic præcisè Alexan. *conſil. ſuo* 181. *col.* 2. *verſic. vnde concludunt, in* 2.

148 Hæc tamen tanti viri diſtinctio mihi non videtur ſatis tuta: eam enim reprobant Socin. Abb. & alij, quos refert, & ſequitur Gabr. *lib.* 1. *Concluſ. titulo de probationibus, Concluſ.* 9. *num.* 6. vide per eos; à priori igitur minimè eſt recedendum.

149 Sed oportunè hoc in loco, quot teſtes ad ipſius priuatæ ſcripturæ comparationem regulariter requirantur, ſciſcitabitur quiſpiam.

150 In qua quidem difficultate Doct. communiter, prout ſuperius & nos docuimus, ita diſtinguunt.

151 Aut teſtes ipſi eorum ſubſcriptiones recognoſcentes, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata clarè deponunt, & tunc duorum dumtaxat depoſitionem ſufficere docuerunt Abb. Imola, & alij, *in d. cap. 2. de fide inſtrum.* Couar. *Pract. Quæſt. c. 22. num. 1. arg. tex. in l. in exercendis, C. de fide inſtrum.*

152 Aut verò deponunt ſolummodo ſe vidiſſe apocham illam ſcribi, & ſubſcribi ab eo contra quem producitur, & eo quidem caſu maxima eſt inter Doct. altercatio.

153 Speculator enim, tit. *de inſtrumentorum fide, §. nunc dicendum.* Iure tantum Pontificio nõ etiam Ciuili, duorum depoſitionem ſufficere arbitratus eſt.

154 Alex. autem etiam iure ciuili inſpecto, niſi contractus excedat libram auri, *ad l. fin. C. ſi cert. pet.* duos ſufficere *conſil. ſuo 181. lib. 2.* apertè reſpondit.

155 Nonnulli verò, quorum ſententia vti Communior prçualuit, exiſtimant vtroque iure hoc in caſu, tres teſtes ad minus requiri, ita Abb. & Felin. *in dicto capit. ſecundo.* Ripa, & Iaſon. *in d. l. admonendi,* & Didac. *pracitato loco, numero 3.* vide per eos. Satis.

156 Octauus principalis caſus eſt, quando ipſamet apocha non habet ſubſcriptiones teſtium, vel partium, ſed tantum iuuatur per depoſitionem duorum, vel trium teſtium inſcriptorum vel tantum nominatorum, qui deponunt non de veritate in ea contentorum: res enim eo caſu abſque dubio careret difficultate, vt ſupra docuimus; ſed dumtaxat deponunt ſe præſentes extitiſſe tunc, quando apocha ipſa fuit confecta; & in iſto caſu ſemiplena tantum ex ipſorum teſtium depoſitione reſultat probatio.

157 Quò fit, vt ad plenam inducendam, neceſſarium ſit omninò comparationis adminiculũ, ita Bart. & communiter Doct. relati in præcedenti caſu. Et iſtam opin. rationabiliorem dicit Alex. *conſil. 80. col. 2. in 4.* & veriorem, ac magis Cõmunem Gabriel. poſt infinitos relatos *d. concluſ. 9. de probat. num. 5. & 6.* Eam ſequitur quoque Caccialup. *in d. l. admonendi, num. 62. verſ. nona Concluſio.*

158 Rationem autem reddit ipſemet Bartol. *in d. Authent. ſi contractus, col. 2.* licet enim verum ſit, quod teſtes fuerint præſentes cõfectioni vnius apochæ factæ inter partes, non tamen neceſſariò ſequitur, quod illa apocha priuata ſit eadẽmet, de qua contenditur, cum enim illi minimè ſe ſubſcripſerint, vtique in eius recognitione de facili poſſunt errare, & potiſſimum ſi litteras ignorarent.

159 Et re vera, cum huiuſmodi teſtium depoſitio circa veritatem minimè verſetur, nõ poteſt ex ea modo aliquo, concludens, & neceſſaria ſumi probatio, ẽt quod iudicio meo, in illa ſcriptura inſertus eſſet dies, vel Conſul, & de eo teſtes concordes eſſent, adhuc enim militat præmiſſa ratio, & conſideratio Bart. per quam hãc eamdẽ ſentẽtiam firmauit quoque Ripa, *in d. l. admonendi, n. 107.* & Mala *d. q. 3. prçcit. n. 16. in fine.*

160 Et licet Imola, Roman. Alexand. Iaſ. & plerique alij, relati per Gabriel. *d. Concluſ. 9. nu. 4.* & per nos *in præcedenti caſu,* tenuerint oppoſitum.

161 Caſus tamẽ ille eſt multum diuerſus ab iſto, & teſtes magis, ac facilius in hoc decipi poſſunt cum non adſiut eorum propriç ſubſcriptiones, quemadmodum in præcedenti.

162 Vndè ab opinione Bartoli non eſt recedendum, quidquid etiam dixerit vir alioquin Cl. Dom. Menoch. *de arbitrar. d. Caſu 114. nu.* 19. qui eo loci hunc caſum eſſe iudici arbitrarium opinatus eſt, & Excellentiſſimus Dominus Andreas Fachin. poſt hæc edita viſus, *lib. 11. ſuarum Iuris Controuerſ. cap.* 30.

163 Nonus eſt caſus, quando in ipſamet apocha adeſt debitoris ſubſcriptio, ac inſimul triũ teſtium, teſtes tñ ſunt mortui, vel abſẽtes, adeò, quod eorum ſubſcriptiones recognoſcere minimè poſſunt, & pars, vel hæredes eius negant ſcripturam cõtinere veritatem. Iſto caſu comparatio fidem plenam faciet, ità Bartol. *in Auth. Etſi contractus, col. 2. C. de fide inſtrumentorum.* Cuius
164 tamen dictum declara, & intellige, quando comparatio fit non tantum ad ſcripturam, ſed
165 etiam ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, propter tot enim ſcripturas, & earum comparationes videtur, quod non poſſit ità de facili error committi. Sequitur P. Rebuffus *in ſuo tractatu de chirographorum recognit. num.* 30. vbi pulchrè.

166 Hinc videmus in ſimili, quod ex comparatione in libro rationũ facta, plena quidem inducitur probatio, quia plures ſunt ſcripturæ.

167 Ad hæc etiam mirum in modum confert, ꝙ pulchrè ſcribit idem Bart. *in d. l. admonendi, n. 26.* vbi inquit, quod quandoque poteſt eſſe tanta vis comparationis, vt ipſi plena fides per iudicẽ adhibeatur, quod quidem maximè conſiderãdum venit in caſu propoſito; vnde vera videtur Cõcluſio eiuſdemmet Bartoli, quam ſequitur quoque Butr. *in d. c. 2. de fide inſtrumẽtorum,* Alex. *conſil. 103. in 7.* Iaſ. *conſil. 129. in primo,* Ripa *in d. l. admonendi, nu. 112. & 113.* vbi quoque Purpurat. *nu. 175.* & Ludouic. Alferius *allegat. ſua 9. num. 4.*

168 Obſeruandum tñ, non defuiſſe, qui contrariam opinionem veriorem eſſe ſunt arbitrati, inter ceteros autem adeſt Caſtrenſ. *in dicta Authen. Atſi contractus,* Felin. *in d. c. ſecundo,* Alex. & Caccialup. *in d. l. admonendi, num. 61.*

169 Mouentur: quia litterarum comparatio eſt probatio multum fallax, & periculoſa, & quæ regulariter ſemiplenam tantum inducit.

170 Sed contrariam defendendo ſententiã. Reſpondetur rationem iſtã non concludere, quinimò potius cõtra eos retorqueri. Sicuti. n. comparatio ſcripturæ ſolius debitoris, facit ſemiple-

nam probationem, vt ſupra, & fatentur con-
trarij, ita comparatio ipſa facta ad litteras te-
ſtium ſubſcriptorum, fidem augebit, & ſic ple-
nam inducet probationem.

171 Amplia ob præmiſſa, idem iuris eſſe, id eſt, vt
ex ipſa litterarum comparatione facta, & ad
partis, & teſtium ſubſcriptiones plena oriatur
fides, licet produceretur ſimplex apocha, in
qua & debitoris, ac trium teſtium ſubſcriptio
reperiretur, & pars abnegaret ſcripturam il-
lam continere veritatem, & teſtes quoque re-
quiſiti, vt recognoſcerent negarent ſe ſub-
ſcripſiſſe.

172 Et licet contrarium poſt Salic. *in d. l. admonen
di, numero 61. verſiculo ſeptima*, tenuerit Caccia-
lupus.

173 A priori tamen minimè arbitror opinione
recedendum.

174 Sed hic pulchra ſuboritur difficultas; pone,
quod ſcriptura illa priuata partium, & vnius te-
ſtis dumtaxat ſubſcriptione munita ſit, & pro-
betur talis ſcriptura per comparationem litte-
rarum etiam reſpectu ſubſcriptionis illius te-
ſtis, an aliquid probationis ex ea inducetur? Cra
uetta in huiuſmodi difficultate, *de antiquit. tem-
por. in d. verſic. quæritur etiam, num.* 57. exploſa Ale-
xandri opinione, pluſquam ſemiplenam indu-
ci probationem, exiſtimantis, aliqualem tan-
tummodo, quæ tamen ſit minor ſemiplena,
promanare arbitratus eſt, rationibus, vt per
eum, ad ipſum lectorem remitto.

Decimus caſus eſt, quando conſtat apochã
fuiſſe confectam parte abſente, ſcilicet credi-
175 tore, conſtat tamen manu debitoris conſcri-
ptam, deinde datam, aut tranſmiſſam ad ipſum
creditorem, & iſto caſu, poſito, quod ſcriptura
in ſe iuſtam, & habilem contineat cauſam, ſuf-
ficiens erit ad plenam exactionem, ſic præciſè
poſt alios Maſcard. *Concluſ. ſua 342. num.* 117.

176 Ratio autem eſt: quia in iſtis ſcripturis quæ
dantur à parte parti, ſufficit, quod interueniat
conſenſus creditoris, eo quidem tempore, quo
ſibi per debitorem dantur, aut tranſmittuntur.

177 Cum enim ſcriptura ſemper nomine ſcri-
bentis loquatur, Eques Peregrinus poſt alios
conſil. ſuo 94. num. 9. in primo, (ipſa enim, & præſen-
tia ad paria iudicantur. Maſcard. inter ceteros
Concluſione ſua 481. num. 3.) & creditor recipiens
tempore receptionis cõſentiat, ſuccedit, quod
conſenſus vtriuſque ſit ſimultaneus, iuxta text.
cum ibi notat. *in l. conſenſu, in principio. ff. de actioni-
bus, & obligationibus*, & in ſpecie not. Bartol. *in d. l.
nuda. in verſ. non obſtat*, vbi allegat text. *in l. Publia,
§. fina. ff. depoſit.* & ibi idem aſſerit eſſe in ſcriptu-
ra, quę non tranſmittitur, vt in libro rationum,
in quo conficiendo minimè requiritur præſen-
tia partis, vt ibidem etiam aduertit Imola, pul-
chrè de hoc Decian. *conſ. ſuo 108. nu. 16. & 17. in 2.*

178 Obſeruandum tamẽ, quod ſi antequam apo
cha ipſa ad creditorem deferretur, ſcribens ex
hac luce migraret, quia tunc nec verè, nec fictè
loqui poſſet, (vbi enim propter impoſſibilita-
179 tem minimè locum habet veritas, nec etiam
cadit fictio, *ad l. qui ad certum, ff. locati, & ad notata
in l. ſi is, qui pro emptore, ff. de vſucaptionibus*) proin-
de ſcriptura illa poſt mortem ad ipſum credi-
torem deuoluta, ipſi quidem recipienti mini-
mè prodeſſet. Ita concludit Roman. *in d. l. nuda
ratio. ff. de donationibus.*

180 Quod tu notanter declara, nedum quo ad
obligationem, quia deficeret ſimultaneus cõ-
ſenſus partium, ſed nec etiam quo ad probatio
nem; quia iſta ſcriptura haberet vim confeſ-
ſionis extraiudicialis, quæ quidem vti parte ab-
ſente facta; minimè ſortiretur effectum validæ
probationis, ita Butrius *in c. finali, de confeſſis*. Ad
181 quod confert, quod notatur per Innocẽtium,
in cap. cum dilectus, extra de ſucceſſione ab inteſtato, vbi
inquit, quod confeſſio extraiudicialis nocet
confitenti eo tamen viuo, ſed non mortuo. Et
ſequũtur alij Canoniſtæ ibi. ſequitur quoque
pulchrè Maſcard. *d. Concluſione ſua 342. num. 106.
& concluſione ſua 481. numero* 8. Sic quoque præ-
ciſè tenuit Rota Romana teſte Puteo, *lib. primo
deciſ.* 114. Addo ex nouiſſimis Preteum *conſ. ſuo
44. numero 18. cum ſequentibus, in 3.* Carroc. *in ſuo
tract. de depoſit. par. prima, pag. mihi 86. numero* 17.
& 18. vbi poſt plures adductos in ſimili, tenuit,
confeſſionem depoſitarij per litteras ante il-
larum receptionem morientis, hæredibus ſuis
minimè obfuturam.

182 Vndecimus caſus eſt, quando ipſamet apo-
cha habet partium, & teſtium ſubſcriptiones,
diem, & Conſulem, aliaſq; ſollemnitates, non
tamen per teſtes eſt recognita, vt quia abſunt,
vel defuncti ſunt, nec etiam adminiculo com-
parationis adiuta: minuſq; à partibus recogni-
183 ta. Iſto caſu, huiuſmodi ſcriptura, quoniam
priuata eſt, nullam fidem faciet quoad effectũ
exactionis. Sic Speculator *in tit. de inſtrumento-
rum edit. §. nunc videndum, verſ. regul. riter*, caſus eſt
apertus *in d. capit. 2. vbi Doct. de fid. inſtrumentorum*,
ſequitur Caſtrenſ. *conſ. ſuo 406. in primo dub. in pri-
mo*, & omnium latiſſimè poſt plures relatos,
Mala *d. q. 3. num. 6.*

184 Alia quoque ratio conſiderari poteſt, quam
aſſignat Iuſtinian. *in §. ſi tamen quiſquã, d. Auth. de
inſtrumentorum cautel.* dicens, ꝙ tota fides ipſius
apochæ priuatæ hoc in caſu videretur pendere
ab ipſa parte producente, cui credendum non
eſt, in pręiudicium alterius.

185 Ampliatᷓ iſta Concluſio, vt procedat, ẽtſi eſ-
ſent plures ſcripturæ. ita Alex. *conſ. 80. col. 2. in 4.*

Ampliatur ſecundò, vt identidem proce-
dat, etiamſi vnus tantum ex teſtibus ſubſcri-
ptis viueret, & ſubſcriptionem ſuam recogno-
ſceret, eo enim caſu apocha illa abſque alijs
adminiculis plenam fidem non faceret. Sic
eleganter poſt plures relatos docuit Clariſſ.
Menochius, *conſilio ſuo 260. numero* 9. vbi con-
cordantes inter ceteros adducit, Aretinum, &
Socin. ſeniorem ſequutus eſt Ioannes Guliel-
mus, Guidobonus poſt hæc congeſta viſus, *ad-
uocat. ſua 39. num. 1. vbi ampliat*, vt per eum.

Nec

Digitized by Google

Nec ſanè mirùm vox enim vnius vox nullius, iuribus vulgatis.

186 Faciet tamen aliqualem præſumptionem pro eo, qui eam produxit. Sic præciſè Caccialup. *in dicta l. admonendi, num. 62. in fin. ver. vndecima concluſio* ſequitur. P. Rebuffus *in ſuo tract. de chirographorum recognitione, num.* 35.

187 Duodecimus caſus eſt, quando apocha ipſa manu debitoris conſcripta non habet neque diem, neque annum, poteſt tamen ex alijs legitimis indicijs comprobari. Hoc in caſu plena

188 ex ipſamet apocha reſultat probatio, & ratio eſt: quia priuata ſcriptura pro ſui validitate non requirit appoſitionem temporis, aut diei, *vt eſt caſus in l. cum tabernam, §. idem quæſijt, de pignoribus, & nos latius ſup. lib.* 1. *q.* 3.

189 Decimus tertius caſus eſt, quando apocha ipſa confecta foret à debitore in publica forma, vt quia eſſet Notarius, & per inſtrumentum publicum, & in publica forma conſcriptum, conſtituiſſet ſe debitorem alicuius; hoc in caſu tale inſtrumentum contra ſe plenè probaret. Sic in ſpecie conſuluit Bald. *conſ.* 43. *in primo*; eſt tex. quoque clariſſimus, *in l. nō putauit, §. ſi quis ſua manu, ff. de bon. poſſ. cōtra tabul.* per quem idem tenuit Bart. *in l. filius, §. ſequens queſtio, ff. de furtis*, notat Bald. *in l. ſi Conſul. ff. de adoptionibus.*

190 Decimiquartus caſus eſt, quando in apocha comparatione litterarum facta, de ipſarum quidem ſimilitudine cōſtat, teſtes autem contradicunt, in quo ſtandum eſſe iudicis arbitrio, ſcripſit Bart. *in d. l. admonendi, num.* 26. *verſic. quod apparet*, quem ſequitur ibidem Curt. iun. *numero* 108. & alij.

191 Ego autem, vt apertè hac in re meam promam ſententiam, arbitror in facto, propoſitum hunc caſum accidere minimè poſſe.

192 Aut enim volumus, quod iſti teſtes, qui ſe in illa apocha ſubſcripſerint, proprias eorum ſubſcriptiones recognoſcant, & tunc nullo modo poſſunt contradicere, cum allegarent contraria. Subſcribendo enim atteſtati ſunt illius eſſe ſcripturam, de quo in ipſa fit mentio, nunc autem inficiando eſſe illius manu ſcriptam, aliter ſentirent, quod eſſet abſurdum.

193 Aut verò intelligimus teſtes hos nō eſſe ſubſcriptos, & tunc quomodo apocham illam ab eo fuiſſe conſcriptam, (loquor de debitore) cum contrarium ipſa litterarum oſtendat ſimilitudo, inficiari poſſunt?

194 Nil mirum igitur, ſi Purpurat. *in d. l. admonendi, num.* 171. difficile eſſe in hoc caſu exemplificare, apertè ſcriptum reliquerit. Cogita.

195 Decimusquintus caſus eſt, quādo in apocha comparatio litterarum fieri non poteſt, nec teſtes illi ſcripturæ inſcripti ſunt, ſed ſolummodo quidam reperiuntur, qui affirmant ſe vidiſſe, cum ipſamet ſcriptura ab eo cōſcriberetur. Hoc in caſu docuit Bartol. *in d. l. admonendi, num.* 26. *verſic. ſi verò approbatur, & in d. l. nuda, num.* 6. ſemiplenam ex ea probationem reſultare.

196 Ego autem arbitror vna cum Cl. Menoch. *dicto caſu* 114. *numero* 20. totum id arbitrio iudicis eſſe relinquendum. Conferunt, quæ ſcripſimus.

197 Decimusſextus caſus eſt, quando ipſamet apocha eſt ipſius debitoris ſigillo dumtaxat munita, & per cōmparationis adminiculum, de litterarum quidem ſimilitudine conſtat. Hoc in caſu inquit Caſtrenſ. plenam reſultare probationem, ſequitur Menochius *d. cauſ.* 114. *numero* 21.

198 Sed aduertendum cum Purpurato *in d. l. admonendi, num.* 177. probationem iſtam, quæ ex ea oritur, non ad litterarum ſimilitudinem, ſed ad ipſius ſigilli veritatem referendam eſſe. Nec ſanè mirum ſigillum enim idem operatur ꝙ ſubſcriptio, Menochius, *de præſumptionibus lib.* 2. *præſumptione* 57. *num.* 33. quæ quidem recognitā plenam fidem facit.

199 Et ob id rectè infertur per eumdem Purpurat. *ſub num.* 178. quod ſupradicta animaduerſio minimè locum haberet, quando ſigillum fuiſſet ab ignorante appoſitum. Sed de hoc ſatis. De materia enim ſigilli an videlicet, & quando præſumptionem vel plenam fidem faciat: tam in publicis, quam in priuatis negotijs, hic minimè differendum neceſſe eſſe iudico; ſed videndi, Ant. Gabriel. *lib.* 1. *ſuar. Concluſ. tit. de præſumpt. concluſ.* 4. Cl. Maſcard. *De probationibus, Concluſ. ſua* 1308. vbi omnium latiſſimè, & elegantiſſimè, & perilluſt. Præſes D. meus Menoch. *de Arbitr. lib.* 2. *Centur.* 2. *Caſu* 113. *& de præſumptionibus lib.* 2. *præſumpt.* 57. *&* 58. Hi enim omnes adeò doctè, & eleganter quæcumque de hac materia excogitari poſſunt, coacerüarūt, ac pertractarunt vt vniuſcuiuſque alterius, qui de eadem differere peroptaret, operam ſuperuacaneam fore proculdubio iudicem. Adeundus quoque D. P. GilKen. *in d. l. inſtrumenta, num.* 14. *&* 15. *C. de probationibus*, & D. Alex. Trentacinquins *Variarum, reſolut. lib.* 2. *tit. de Fide inſtrumentorum reſolut.* 7. *num.* 7. *cum ſequentibus.* His Adde Illuſtr. D. Card. Tuſcum, *Concluſ. ſua* 240. *in littera S*, vbi latè.

200 Decimusſeptimus caſus eſt, quādo apocha habet teſtes ſubſcriptos, & facta litterarum comparatione, de earum maxima diſſimilitudine conſtat; teſtes autem, ſubſcriptiones ſuas recognoſcunt, & fuiſſe ipſius debitoris manu confectam atteſtantur. Hoc in caſu arbitrio iudicis referendum eſſe, cui magis fides adhibenda, vel litterarum diſſimilitudini, vel ipſiſmet teſtibus, docuit apertè Iuſtinian. *in §. ſi verò tale, in Auth. de fide inſtr.*

Sequuntur hoc communiter Doctores, & præcipuè Cl. Menoch. *d. Caſu* 114. *nu.* 17. vbi poſt multos relatos, quidquid à prudenti iudice in tali caſu ſit obſeruandum, accuratiſſimè ſubnectit. Addo Maſcard. *Concluſ. ſua* 110. *nu.* 17. & eruditiſſimum Scacciam, *d. capitulo* 11. *ſub numero* 1033. *cum infinitis ſequentibus*, vbi pro maiori elucidatione huius caſus, varias facti ſpecies proponendo, circaq; ipſas extendendo, limitando, ac declarando, & latiſſimè verſando,

quidquid in hac eadem materia excogitari poteſt, omnium elegantiſſimè attigiſſe viſus eſt, ad ipſum, ne ibi per eum dicta abſque lectoris vtilitate in præſentiarum repetam, eamdem lectorem relego.

201 Decimus octauus caſus eſt, quando ipſamet apocha, & à debitore, licet negante ſubſcripta, & à teſtibus in ſimul, qui deponant ſe fuiſſe præſentes, quando fuit ab eodemmet debitore cõfecta, producitur, & hoc caſu ex iſta ſcriptura priuata, licet negatã plenam induci probationem, communis eſt ſcribentium ſententia, ſic poſt multos relatos omnium latiſſimè Maſc. *Concluſ. ſua* 110. *num.* 1. *& per totam*, vbi id quoque varijs modis ampliat, ad ipſum, nè aliena mihi videar attribuere, & ex ſcriptis ſcripta conficiã, lectorem beneuolum remitto. Videndus quoque de hoc 18. *Caſu* P. Rebuff. *in ſuo tract. de Chirographorum, & Cedularum recognitione, num.* 32.

202 Decimus nonus caſus eſt, cum in ipſa apocha agitur de comparatione litterarum, ex teſtium teſtimonio, v.g. Producitur apocha, quæ dicitur à Caio ſcripta, & teſtes plures, qui præſentes minimè fuerunt, cum ſcriberetur, examinati, deponunt illam iudicio ſuo eſſe ſcripturam manu ipſius Caij ſcriptam, cuius quidem manum, & characterem notum habent. Hoc in caſu, an ex huiuſmodi comparatione plena, vel ſemiplena inducatur probatio, poſſet quis de facili dubitare.

203 Negatiuam opinionem, & quod nec etiam ſemiplena oriatur, tenuit inter alios Alex. *conſ. ſuo* 16. *num.* 4. *in tertio. Dec. conſil. ſuo* 615. *num.* 3. *circa finem*, Crauet. *conſil.* 854. *nu.* 10. Bertazzol. *conſil. ſuo criminal.* 295. *nu.* 16. *in* 2. Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 30. *num.* 49. *cum duobus ſequentibus, & conſil. ſuo* 30. *num.* 50. *cum ſeq.* vbi omnium pulcherrimè, & latiſſimè, idem Riminald. *conſil. ſuo* 219. *num.* 17. *& conſil.* 439. *num.* 16. *in* 4. Menoch. poſt plures relatos *d. Caſu* 114. *num.* 22. & Dominus Maſcard. *Concluſ. ſua* 110. *num.* 10. *cum ſequentibus, et Concluſione ſua* 988. *num.* 1. Addo Card. Pariſ. *conſ. ſuo* 19. *nu.* 43. *&* 44. *in* 3. vbi pulchrè ampliat hoc quoque procedere, licet ipſimet teſtes iudicantes

204 dixerint quod notam habent illius manũ, & characterem, ex quo pluries viderunt eum ſcribere, & quod id tenent pro firmo, & indubitanter, nam ideo minus ipſorum depoſitio eſt penitus inconcludens.

Sic etiam precisè in Regio Conſilio Neapolit. iudicatum fuiſſe teſtatur Afflictus, *deciſ. ſua* 181. *num.* 9. & Grammatic. *deciſ. ſua* 84. *&* 95. *nu. fin.* & certè ſunt mirabiles deciſiones in hac materia. Addo vlterius Rotam Genuenſ. *deciſ. ſua* 18. *nu.* 3. & Ioſeph. Ludouic. *deciſ. ſua Peruſ.* 7. vbi poſt infinitos propemodum relatos, pro hac eadem ſententia ſe iudicaſſe teſtatur. Addendus eſt etiam Valerius Vallaria *inter deciſiones diuerſorum Rotæ Lucenſis dec.* 133. & Farinac. *conſil. ſuo criminali* 70. *num.* 11. *& in additionibus in littera D.* vbi itã quoque fuiſſe reſolutum in cauſa Auinionenſis fideicommiſſi 26. Iunij 1583. coram bon. mem. D. de Rubeis, & in cauſa Bracchiarenſ. matrimonij 31. Ianuarij 1575. coram D. Epiſcopo Triolen. teſtatur.

205 Ratio autem huiuſce Concluſionis (mea ſententia) ea poteſt eſſe, quoniam teſtes iſti non deponunt reſpectu ſcripturæ, de qua agitur, per aliquem ſenſum corporeum, vnde nil probat, *ad text. in l. qui teſtam.* §. *finali, ff. de teſtamentis.*

206 Prætereà, ipſi teſtes in caſu præſenti non videntur teſtificari, ſed iudicare, iudicant enim ſcripturam eſſe de manu alicuius propter recognitionem, quam de eius charactere habent, ideo nil probant, ſecundum Innocent. & Doctores, *in cap. cum cauſam, de teſtibus.*

207 Accedit, quòd ipſi in ſua opinione, ac credulitate de facili decipi poſſint, vt ingt Imperat. *in Auth. de inſtrumentor. cautela, & fide*, §. 1. Characteris enim ſimilitudo facilè põt effingi. Adeo enim homines ſunt procliues, & propenſi ad falſitates, vt peruerſo ſtudio aliorum manus, et ſcripturas, ad viuum, vt ita dicam, effingant, pulchrè Hippol. Riminald. *præcitato conſil.* 39. *nu.* 55. *&* 439. *num.* 16.

208 Hinc poſteà vulgatum illud: Comparatio litterarum fallax eſt, cum facilis ſit earum imitatio; itã Bimius *conſil. ſuo* 188. *num.* 116. *in* 2. de his duobus pulchrè, & latè Cl. Aldouin. *d. conſil.* 13. *num.* 12. *&* 13.

209 Ex his itaque apertè conſequitur malè reſpõdiſſe Cl. Equitem Peregrinum, virum alioquin peritiſſimum, *conſil. ſuo* 101. *nu.* 4. *&* 5. *in* 2. dum concludit. Si vltra huiuſmodi teſtium depoſitionem concurreret comparatio legitimè facta, plenam probationem reſultare, in hoc enim decipitur: qui enim litterarum comparatione accedente, vltra huiuſmodi teſtium depoſitionem, plena poteſt emanare probatio, ſi ſemiplenam dumtaxat per ipſam litterarum comparationem induci probationem, aliàs per nos fuerit concluſum.

210 Firmum igitur remanet depoſitionem huiuſmodi teſtium nullam fidem facere. Addo D. Martam *Voto ſuo Rotę Piſanæ* 45. *in primis numeris*, & D. Sigiſmundum Scacciam, *lib.* 2. *de iudit. cauſarum ciuil. cap.* 11. *num.* 967. *&* 968. Adeundus etiam *ſub num.* 969. vbi ampliat, vt hæc Concluſio habeat etiam locum in libro rationum, & in epiſtola, rationibus, vt per eum, quem conſulas.

Limitatur autem communis iſta traditio pluribus modis.

211 Et Primò, ſi iſti teſtes ſint affines, ſeu attinẽtes illius, cuius apocha illa eſſe contendit, tunc, n. ſemiplena ſaltem inducitur probatio. Sic pcisè poſt Ruinum Hipp. Rim. *conſ. ſuo* 503. *num.* 14. *in* 5. & reddit rationem: qm ipſi tanto minus decipi poſſunt, cum longè magis veriſimiliter de eius charactere notitiam habeant, argum. *l. octaui, ff. Vndè cognati.*

212 Sed iſta limitatio (pace tanti viri dixerim) haud mihi videtur tuta, militãt enim & in hoc caſu

caſu ceteræ omnes rationes, quas ſuperius ad fundandam regulam attulimus.

213 Coarctatur ſecundò, quādo vltra huiuſmodi depoſitionem, alia concurrent adminicula, tunc enim probatio in iſto caſu proculdubio induceretur. Sic præciſè inter alios Paul. Granut. *Theoremate ſuo 15. num. 19. cum ſequentibus*, vbi quamplures Rotarum deciſiones deducit, & latè inſiſtit.

214 Fallit tertio loco, quando huiuſmodi teſtes, qui deponunt ſcripturā eſſe talis, quia eius characterem cognitum habent, apertè deponerēt ſe vidiſſe, & adfuiſſe tūc temporis, quo ipſa ſcriptura fuit confecta, tunc enim abſque dubio inducitur probatio.

215 Qualis autem oriatur, an ſcilicet plena, vel ſemiplena, non eſt eadem omnium ſententia.

216 Opinionem enim, quod plena oriatur, tenet inter alios Card. Pariſ. *conſil. ſuo 19. num. 43. in 3.* Preteus *conſ. ſuo 44. nu. 2. etiā in 3.* Viuius, *Opinione ſua 889. nu. 4. ferè in fi.* Daniel. Moller. poſt infinitos relatos, *lib. 4. Semeſtr. c. 43. nu. 4.* & Thom. Triuiſan. *lib. 2. deciſ. 52. num. 13. & 19.* & alij multi.

217 Contrarium tamen, quòd videlicet ſemiplena dumtaxat inducatur, Communiter receptū eſt. Sic enim præciſè tenuit poſt Bart. *in l. admonendi.* Alciat. *conſilio ſuo 14. num. 3. lib. 5.* & Hippol. Riminald. poſt quamplures adductos *præcitato conſil. ſuo 30. num. 51.* vbi etiam ſubdit, ad plenam poſteà probationem inducendam neceſſarium eſſe comparationis litterarum adminiculum.

218 Et ad hanc communem ſententiam corroborandam adducitur ab omnibus text. *in §. ſi quis igitur, in verſic. etenim tales, in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide*, vbi ſic expreſsè legitur. Etenim tales ſuſcipimus teſtificationes, quas præſentes teſtes dicant, quia his præſentibus ſubſcripſit, qui documentum fecit, & hunc nouerunt, &c. Ex quibus quidem verbis, ſatis apertè colligitur, depoſitionem horum teſtiū, qui præſto fuere, cum debitor ſcriberet, fidem facere, & quidem ſemiplenam, cum Iuſtin. poſteà ad plenam in diſcurſu exigat comparationis adminiculum. Hæc alij.

219 Mihi tamen, vt quid ſentiam in hac difficultate liberè loquar, neutra harum opinio vera videtur, arbitror enim nullo pacto ſuſtineri poſſe, vt plena, vel ſemiplena ex depoſitione illorum teſtium, hoc in caſu probatio inducatur.

220 Nec ſanè mirum: licet enim ipſi teſtes præſentes extiterint, & viderint, quādo debitor putà Sempronius chirographum confecit; attamē in recognitione facienda, eos facillimè decipi poſſe; cum continuò hominū malitia exereſcente, reperiantur non pauci, qui ita rectè aliorum manus, & ſcripturas, ſeu characteres effingunt, vt vix alteram ab altera peritiſſimus etiā quiſque dignoſcere poſſit, vt vnuſquiſque fateatur, neceſſe eſt.

221 Adde pręterea hos realiter neſcire poſſe, apocham eſſe illam, quam viderunt ſcribi, niſi per ipſam ſimilitudinem litterarum, quæ, vt diximus, fallax eſt.

222 Accedit etiam, ipſam ſcribendi formā multis ex cauſis quotidie mutari, vt in Auth. *de fide inſtrumentorum, in princ.* aliter enim quis in iuuentute ſcribit, quam in adoleſcentia, aliter poſteà cum ſenio confectus erit, aliter ſanus, quam cū morbo laboraret, aut conualeſcere incipiat, quinimò pleroſque diuerſis ſcribētes calamis, diuerſas exarantes litteras cernimus.

Quid ergò?

223 Opinor ego aliqualem dumtaxat probationem induci, quæ quanta ſit, iudicis arbitrio relinquendum exiſtimo. Sic etiam præciſè tenet Ioſeph. Ludouic. *d. deciſione ſua Peruſina 7. nu. 14.*

224 Nec officit text. *in d. verſic. etenim tales*. Reſpondeo enim, quod ibi nullo pacto colligi poteſt probationem ſemiplenam induci ex taliū teſtium teſtificationibus: ſolum enim ibi habetur, tales teſtificationes receptas eſſe, ſed quænam probatio ex ipſis inducatur, ibi nō deciditur. Nos autem hoc eſſe iudici arbitrarium opinamur.

Et hæc, inſpectis iuris communis regulis dicta ſint.

225 In praxi enim, talium teſtium depoſitiones vbique ferè recipiuntur, & ex ipſis plena reſultat probatio. Sic enim in Curia Romana obſeruari teſtatur Octauian. Veſtrius, *in ſua practica, lib. 6. tit. de productione iurium in Curia, num. 8.* vbi ſimiliter huiuſmodi ſtylū Romanę Curiæ à iuris diſpoſitione minimè abhorrere accuratiſſimè demonſtrat, eum ſequitur Viuius, *d. ſua Opinion. 889. in fine*, Maſcard. *Concluſ. ſua 988. num. 2.* P. de Caball. *conſ. ſuo 150. num. 9. & 10.* Et Paulus Granut. *d. Theorem. 15. num. 23.* Et licet ad hoc plures deciſiones Rotæ Romanę per eundem Granutium relatæ, obſtare videantur, ipſæ tamen reſoluit, & in vltimis numeris plures quoque adducit caſus, in quibus illa ſola teſtiū depoſitio, videlicèt, quod notam habēt manum, &c. plenè probat, prout etiam facit Vrſill. in addit. ad Afflict. *deciſ. ſua 181.*

Hoc etiam probatur apertè *ex deciſ. 124. nu. 2. parte 2. in nouiſſimis.* Addo Scacciam, qui de hac eadem Conſuetudine in Vrbe teſtatur, *d. c. 11. num. 956. & 971.*

226 Non omittendum tamen volo, Farinac. *conſilio ſuo crimin. 70. num. 12.* atteſtari, talem cōſuetudinem, & ſtylum Curiæ Romanæ limitari, non procedere in recognitione apocharū, ibiq; diuerſas Rotarum deciſiones adducit.

227 In inclita Ciuitate Venetiarum, quod taliū teſtium depoſitiones pariter recipiantur, meminit inter alios Clar. Decian. *conſilio ſuo 11. nu. 128. in primo.*

228 Id quod etiā in hac celebri Ciuitate ab omnibus obſeruari, & in iudicijs pluries practicatū ab excellentiſſimis, & præclariſſimis viris ſæpius audiui.

Similiter, quod contrarium malè obſeruetur, tradit D. Moller. *d. cap. 43. in fine.*

229 Et denique quod in praxi illa tam ſtricta iuris cenſura, de qua ſupra, minimè recipiatur, teſtatur Valaſc. *deciſ. ſua Luſitania 67. nu. 1.* vbi quoque ſubdit, ita ſæpiſſimè ſe vidiſſe iudicatū fuiſſe. Eſt bene verum, quòd ipſe vult, vt vltra talium teſtium depoſitionem, intercedat quoque ipſa litterarum comparatio in forma conſueta.

230 Pro coronide tamen obſeruandum volo, Vallariam, *d. ſua deciſio. Lucenſi* 133. contra iſtam
conſuetudinem iudicaſſe, inquit enim, quod cū
in contrarium adſit ipſa iuris communis diſpo-
ſitio, dicta conſuetudo propterea, licet longo
vſu in Romana Curia, & alibi obſeruata, non
231 operabitur in dicta Ciuitate Lucenſi, quæ vi-
uit ſuis legibus, & in qua minimè adeſt talis
conſuetudo.

232 Vigeſimus adducitur caſus, & eſt, quando teſtium depoſitio cum ipſa comparatione concurrit, tunc enim plenam huic apochæ, fidem adhiberi, communiter receptum eſt. Sic præcisè poſt Bart. ac alios, P. Gil Ken. *in d. l. inſtrumenta, num. 12. C. de probationibus.*

233 Vigeſimusprimus, ac poſtremus caſus eſt, quando ipſamet apocha manu debitoris conſcripta, & à tribus teſtibus ſubſcripta, qui cum parte eam ſcriptam à debitore negent, producitur, tunc facta bene comparatione, facit talem qualem præſumptionem, quæ minus eſt, quam ſemiplena probatio; ſi verò comparatio ipſa facta ſit tam litterarum debitoris, quam teſtium, & bene correſpondeant vndique, facerent ſemiplenam probationem, Salicet. *in l. in bonæ fidei contractibus, C. de rebus creditis*; ratio eſt: quia ſicut comparatio contra debitorem probat, ita contra teſtes, cum non ſit diuerſa ratio, teſte Purpurato, *in l. admonendi, num. 175. cum ſequentibus, ff. de iureiurando.* Sequutus eſt hæc omnia P. Rebuffus, *in d. ſuo tractatu, nu. 31.*

De Apocha manu creditoris conſcripta.

SVMMARIVM.

1 *Apocha manu creditoris conſcripta nullam ad fauorem ipſius probationem inducit.*
2 *Ratio.*
3 *Nullus eſt idoneus teſtis, nec legitimum poteſt ferre teſtimonium in cauſa propria.*
4 *Apocha manu creditoris conſcripta, ad fauorem ipſius tunc fidem facit, quando & à debitore foret ſubſcripta.*
5 *Tantum operatur ſubſcriptio ad obligandum ſubſcribentem, quantum ſi ſcriptura tota manu illius fuiſſet ſubſcripta.*
6 *Idem dicito de ſupraſcribente. ratio ibidem.*
7 *Apoca manu creditoris conſcripta, tunc demum ad fauorem ipſius, ſubſcriptione debitoris intercedente, probat, quando ipſemet debitor ſe ſubſcripſit vti principalis obligatus, vel vti fideiuſſor, ſecus autem ſi vti teſtis.*
8 *Item, quando habuit notitiam contentorum in ea ſcriptura, cui ſe ſubſcripſit.*
9 *Vtrum ſubſcribens poſſit probabiliter allegare ignorantiam contentorum in ſcriptura, cui ſubſcripſit? vide per Caſtrenſ. remiſſiuè.*
10 *Item, quando ſubſcriptio fuit ſpecialis, non generalis.*
11 *Contrarium verius.*
12 *Tantum operatur genus in ſuo genere, quantum ſpecies in ſua ſpecie.*
13 *Apocha manu creditoris conſcripta, tunc pro eo fidem faceret, quando in ea adeſſet ſubſcriptio trium teſtium, qui examinati, & ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes apocham illam fuiſſe ab ipſo creditore conſcriptam debitore præſente, & conſentiente, ipſis etiam præſentibus, & videntibus apertè deponerent.*
14 *Amplia, & num. 15.*
16 *Quid iuris, ſi teſtes in fata cōceſſiſſent? docet ibi author.*
17 *An ex apocha redacta in publicam formam per creditorem Notarium, probatio aliqua ad fauorem ipſius inducatur? Dubitatur.*
18 *Author concludit pro negatiua.*
19 *Ratio.*
20 *Declara.*
21 *Limita, & num. 22.*
23 *Apocha manu debitoris confecta, tunc plenè probat, quando eſſet alterius liberatoria, & penes debitorem reperiretur.*
24 *Item probat quando creditor poſt illam apocham à ſe confectam in fata conceſſit.*
25 *Ratio.*
26 *Liberculus rationum defuncti concurrentibus alijs coniecturis, plenè probat.*

Hactenus de apocha manu debitoris conſcripta diſſeruimus, nunc autem de ea, quæ à creditore reperitur confecta, congruenti ordine diſſerendum eſt.

Dubitatur igitur, an ex apocha priuata manu ipſius creditoris conſcripta, ſpecimen aliquod probationis inducatur.

1 ET rem paucis perſtringēdo, nullam ad fauorem ipſius probationis fidem emanare concludito. Caſus eſt apertus *in l. inter chartulas, C. de conuenien. fiſci delitorib. lib. 10. in l. exemplo, in l. inſtrumenta; C. de probationibus*, & vtrobique notatur, traditur per Bart. & alios, *in l. nuda ratio, col. vlt. & in l. admonendi, col. 6. ff. de iureiurando*, quatenus concludunt, librum rationum ad fauorem ipſius ſcribentis nullam fidem facere.

2 Et ratio quoque eſt apertiſſima, quoniā ſcriptura ipſa priuata inter ſpecies probationum connumeratur, tendit enim ad effectum probationis faciendæ, ad latè tradita per Maſcard. *quæſt. ſua 6.*

3 Sed ſic eſt, quòd nemo in cauſa ſua eſt idoneus teſtis, nec legitimum poteſt ferre teſtimonium, *l. omnibus, C. de teſtib. l. nullus, ff. eodem, & l. 1. C. ne quis in ſua cauſa*, ergo nec etiam apocham aliquam pro ſe conficere poterit.

4 Limitatur tamen principalis iſta Concluſio, quando

Digitized by Google

quando ipſamet apocha manu creditoris con-
ſcripta ſubſcriptione quoque ipſius debitoris
eſſet munita, nam tunc ſubſcriptio illa recogni
5 ta ſubſcribentē ipſum obligaret. Tantum enim
operatur ſubſcriptio ad obligādum ſubſcriben
tem, quantum ſi ſcriptura tota fuiſſet illius ma
nu conſcripta; ita eleganter notat Bart. in l. em-
ptor, §. Lucius, per illum text. ff. de pactis, & ſequun-
tur Doctores ibi, notatur in l. ſi quis ex argentarijs,
ff. de edendo, tradunt etiam Baldus, Paulus, Alex.
Iaſ. & alij, in l. cum antiquitas, §. cum autem, C. de teſta-
mentis, idem Bald. in Authent. Contra qui propriam,
C. de non numerata pecunia, vbi inquit, quòd illa Au
thentica locum habet contra ſubſcribentē ſcri-
pturam, licet non ſua manu ſcriptam, & ſequi-
tur Iaſ. in d. § cum autem, & idem de ſubſcribente
latiſſimè tradunt Ang. & Imola, Alex. Aret. &
Iaſ. in l. ita ſtipulatus, §. Chryſogonus, ff. de verborum obli
gationibus, & eſt indubitata Concluſio, ſecundū
quam conſuluit quoque Caſtrenſ. in conſil. ſuo
216. vol. 2. vbi adducit textum in l. in donationibus,
C. de donationibus, & in l. 1. §. ſed ſi mandauit, ff. quod
iuſſu. Socinus conſil. 68. num. 2. in 4. & Eques Ruge
rius conſil. ſuo 6. num. 1. & 36. in primo. Et ideo No-
tarius, qui ſe ſubſcribit in inſtrumento, videtur
ipſum inſtrumentum ſcripſiſſe, ac confeciſſe,
vnde plenam fidem faciet, ſecundum Alex. conſ.
ſuo 14. col. 4. num. 14. & num. 24. in 6. ſequuntur Ia-
ſon, & Decius, in Authent. Si quis in aliquo, C. de eden-
do, idem Decius conſil. ſuo 447. Addo de hac ma-
teria Clar. Maſcard. Concluſ. ſua 1347. in primis nu-
meris, vbi omnium elegantiſſimè.
6 Et quod dictum fuit de ſubſcribente, idem di
cas de ſupraſcribente, quia ſupraſcriptio trahit
ad ſe actum, prout ſubſcriptio, & eoſdem ope-
ratur effectus, vt concludit Alex. conſ. 147. vol. 7.
ac plurimi alij relati per Maſcard. d. Concluſione
1347. num. 14.
Hoc tamen, quod dictum eſt de ſubſcriben-
te enucleatur, ac declaratur tribus modis.
7 Et Primò, vt dumtaxat procedat, quando ip-
ſemet ſubſcribens ſe ſubſcribit vti principalis
obligatus, vel vti fideiuſſor, ſecus autem ſi vti
teſtis, & præſens illi actui, tunc .n. ſubſcribendo
non obligaretur contentis in illa ſcriptura. Eſt
caſus, & ibi notatur, in l. Titia, §. Lucius, ff. de lega-
tis 2. notant gloſſ. & Doctores, in l. Gaius, ff. de pi-
gnor. actione, & in l. fideiuſſor, §. pater, ff. de pignoribus,
& tradit in terminis Caſtrenſ. in præallegato con-
ſilio 216. in principio, vbi etiam, quando ſubſcri-
bens dicatur ſubſcripſiſſe vti principalis, an ve-
rò tanquam teſtis, & præſens illi actui, de quo
etiam per Ioānem Andraem poſt Innocentiū
in cap. 2. extra, de fide inſtrumentorum, eleganter ediſ
ſerit. Videndus quoque Maſcard. præcitata Con-
cluſ. 1347. num. 24. & 25.
8 Declaratur ſecundò, vt potiſſimum locum
habeat, quando ſubſcribens ipſe habuiſſet no-
titiam contentorum in ſcriptura, cui ſe ſubſcri-
pſit, aliàs enim ſibi illa ſubſcriptio minimè no-
ceret. text. eſt apertus in l. finali, C. plus valet quod
agitur, & in l. 2. C. de rebus alienis non alienandis, &
vtrobique notatur ampliſſimè, Maſcard. d. Con-
cluſ. ſua 1347. num. 16. cum ſeq.
9 Vtrùm autem ſubſcribens poſſit probabili-
ter allegare ignorantiam contentorum in ſcri-
ptura, cui ſubſcripſit, declarat eleganter Ca-
ſtrenſ. in d. conſil. ſuo 246. Videndus quoque Ma-
ſcardus præcitata concluſione, num. 19. cum ſeq.
10 Declaratur tertiò, vt præcipuè procedat, qn̄
ſubſcriptio fuiſſet ſpecialis, generalis namque
ipſi ſubſcribenti præiudicium minimè gigne-
ret, ita Bartol. in l. diuus, §. idem Senatus, ff. de ſalſ.
11 Sed iſtud dictum Bart. communiter repro-
batur, tantùm enim operatur genus in ſuo ge-
nere, quantùm ſpecies in ſua ſpecie, l. ſi duo, de
12 adminiſtratione tutorum, & l. ſi chorus, ff. de leg. 3. vn-
dè ſicut ſpecialis ſubſcriptio noceret ſubſcri-
benti quoad ea, quę ſub illa ſpecialitate cōpre-
henderentur, ità quoque generalis ſubſcriptio
præiudicabit quoad ea, quæ ſub illa generalita-
te comprehendi poſſunt; & ità per hanc ratio-
nem contra Bartol. concludunt Angel. Imola,
Alexand. Iaſon, Aretin. & omnes, in Auth. Si quis
in aliquo, C. de edendo, idem Iaſon, in d. l. cum antiqui-
tas, §. cum autem, Alexand. in præcitato conſilio 147.
Ponderatis, colum. 2. & 3. in ſecundo, & infiniti alij.
13 Coarctatur ſecundo principaliter præmiſſa
Concluſio, quando in ipſamet apocha manu
creditoris conſcripta, trium quidem teſtiū, qui
examinati, & ſubſcriptiones ſuas recognoſcen-
tes apocham illam fuiſſe ab ipſo creditore cō-
ſcriptam debitore præſente, & conſentiente, ip-
ſis etiam præſentibus, & videntibus apertè de-
ponerent, ſubſcriptio eſſet inſerta. In hoc enim
caſu apocha illa abſque litterarum cōparatio-
ne, ex quo clarè conſtat, quòd ipſiuſmet credi-
toris manu fuerit ſcripta, plenam probationem
induceret. Caſus eſt de hoc apertiſſimus in l. ſcri-
pturas, C. qui potior. quam ità etiam notanter in-
telligit, & ampliat Anan. conſilio ſuo 40. Iaſ. conſ.
129. col. 2. in primo, & Pancir. conſil. ſuo 131. nu. 23.
14 Ampliatur, vt hoc præcipuè procedat, quan-
do teſtes ipſi ſubſcripti atteſtarentur potiſſimū
de veritate in ipſamet apocha contentorum, vt
quia fuiſſent præſentes contractui, & accordio,
de quo ſtipulator confeciſſet ſcripturam, & te-
ſtes ſe ſubſcripſiſſent atteſtātes ſe fuiſſe præſen-
tes omnibus contentis in ea.
15 Pariter ſi fuiſſet facta conuentio, & promiſ-
ſio ſine ſcriptura de re aliqua, præſentibus duo-
bus, vel tribus teſtibus, deinde abſente promiſ-
ſore, ſtipulator cōfeciſſet ſcripturam manu ſua
de illa conuentione, & teſtes illi ſe ſubſcripſiſ-
ſent; in hoc etiam caſu ex tali ſcriptura a teſti-
bus de veritate contentorum in ea atteſtātibus
recognita, plena abſque difficultate emanaret.
Latius autem de hac ſecūda principali limitat.
diſſerit Crauetta de antiq. temp. par. 1. verſ. quæritur
etiam, num. 80. cum tribus ſeqq. vide per eum.
16 Sed quid iuris ſi teſtes in fata conceſſiſſent?
Cōſilium eſt, vt ipſo debitore negante, fiat cō-
paratio ſubſcriptionū teſtium ad alias litteras
manu eorundem teſtium conſcriptas, & facta
exinde

exinde legitima comparatione, habitaq; litterarũ ſimilitudine, reſultabit eo in caſu ſemiplena probatio, quę quidem, vt actori poſſit, & debeat deferri iuramentum in ſupplementũ probationis, abſque aliqua difficultate erit in cauſa, ità notanter docuit Iaſ. *in d. conſil. ſuo* 129.

Sed altera non minus pulchra, quàm noua ſuboritur hic difficultas, & talis eſt.

17 Producitur Apocha manu creditoris conſcripta, in publicam tamen formam ab eodẽ, vt quia ſit Notarius, redacta, an ex ipſa ad fauorem ipſius probatio aliqua induci poſſit? Dubitatur.

18 In huiuſmodi difficultate. Rem paucis de more noſtro, perſtringendo, conclude pro negatiua.

19 Et ratio eſt: quia adhuc locum habet trita illa iuris regula, quod nemo in cauſa propria poteſt legitimum ſibi ferre teſtimonium, *d. l. omnibus, & d. l. nullus idoneus, de teſtibus*, per quam etiam ità concludit Baldus *in l. ſi Conſul, de adoptionibus*, Bartol. *in l. filius, §. ſequens, ff. de falſis*, vbi etiam inquit, quòd inſtrumentum pro ſcribente nihil probabit, & plurimi alij.

20 Eſt tamen verũ, quòd quatenus in ipſa apocha contineretur aliquid contra ſcribentem, eatenus plena de eo induceretur probatio, *prout eſt textus in l. non putauit, §. ſi quis ſua manu, ff. de contratabul.* & dictum fuit latius *ſupra lib.* 1.

21 Limitatur hoc tamen dupliciter, & Primò, quando ipſemet debitor illi inſtrumento, ſeu apochæ priuatæ in vim publicę redactæ, ſe poſteà ſubſcripſiſſet: tunc enim ad fauorem ipſius creditoris ſcribentis, plena abſque alio reſultaret probatio, ità notanter Angelus *in l. 1. §. inter filium, per illum textum, cum ibi notatis per gloſſam, & Bartolum., ff. de falſ.* & ſequitur Alexander *ibi in additionibus ad Bartolum.*

22 Secundò limita, quando Notarius confeciſſet inſtrumentum inter debitorem, & creditorem, & defuncto poſteà creditori ſucceſſiſſet, eo enim caſu ex illo inſtrumento ad fauorem ipſiuſmet Notarij plena orietur fides. eſt caſus, & ibi notat Bartol. *in l. de eo, §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falſis:*

23 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta regula, quando apocha ipſa priuata manu creditoris confecta, alterius, nempè debitoris eſſet liberatoria. Tunc enim ſi penes ipſum debitorem reperiretur, plenè ex ea liberatio ipſa induceretur, ſic præcisè inter alios Ioannes Baptiſta Caccialup. *in d. l. admonendi, num.* 56. vbi tamen debitorem ipſum probare teneri huiuſmodi apodiſſam ab ipſo creditore ſibi fuiſſe redditã, apertè ſubiungit; ſequitur hoc idem Cato Sachus *ibidem nu.* 49. Conferunt ad hoc mirum in modum, quæ alias diximus *ſupra lib.* 1.

24 Coarctatur quartò, quando ipſemet creditor, poſt apocham illam à ſe confectam, in fata poſteà conceſſiſſet. Tunc enim aliqualis ſaltẽ ex ea fides, ac probatio ad fauorem hæredum ipſius induceretur.

25 Nec ſanè mirum, non enim præſumitur, q᷈ ipſemet creditor, veluti immemor ſalutis ęternæ, falſa illa apocha poſt ſe relicta in fata voluerit concedere. Ita Bartolus *in d. l. admonendi, col. 7. verſic. circa ſecundum*, Soc. *conſilio* 161. *col. 2. verſic. nec obſtat, & conſilio* 295. *col. item ſecunda, in ſecundo*, Iaſon *in d. l. admonendi, num.* 105. & Crauetta *conſilio ſuo* 274. *num.* 4. 158. *num. 7. &* 275. *verſic. ſextò fortiter*, vbi etiam ſubdit, quod mors defuncti obtinet vim iuramenti, adducit dicta Caſtr. *conſil. ſuo* 301. *in tertio dubio, lib.* 1. ſequitur Decius *in l. 1. in ſecundo not. ab. C. de edendo, & in cap. 2. col. 5. extra, de fide inſtrumentorum.*

26 Et in liberculo rationum defuncti, concurrentibus aliquibus alijs coniecturis, quod plenè probet, ſcribit Pariſ. *conſil.* 104. *num. 75. cum ſeq. in primo*, vide quæ ſupra ſcripſimus, *lib.* 1. Satis.

Latius de hac materia videndi Maſcard. *præcitata Concluſione* 1347. & Dom. Menochius *de præſumptionibus, lib. 3. præſumptione* 66. vbi omniũ latiſſimè, ac elegantiſſimè.

De Apocha manu Tertij conſcripta.

SVMMARIVM.

1 *An ex Apocha priuata manu Tertij confecta, probatio aliqua inducatur, ambigitur.*
2 *Exemplum.*
3 *Author diſtinguit plures caſus.*
4 *Apocha manu Tertij confecta quando non habet neque ſubſcriptionem partium nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſt recognita, & debitor, vel eius hæredes illius eunt inficias, tunc nullam probationem inducit; & eſt veriſſima Concluſ. num.* 19.
5 *Ratio.*
6 *Amplia ex Romano, & num.* 7.
8 *Officium Notarij operatur tantùm circa validitatem, & probationem ſcripturarum, quas facit ſollemniter vti Notarius.*
9 *Ratio & num.* 10. 11. *&* 12.
13 *Apocha priuata ſcripta à tertio, ſine ſubſcriptione partium, & teſtium, non probat, etiamſi recognita eſſet ab eo, contra quem facit; Ratio ibidem, & num.* 14.
15 *Fallit autem hoc, quando is, contra quem facit, aſſerit eam fuiſſe ſcriptam de ſua voluntate, quia tunc probat.*
16 *Ratio.*
17 *Extenditur fallentia, etiamſi negaret poſtea contenta in ipſa ſcriptura.*
18 *Reſtringitur Fallentia, vt non procedat quoad præiudicium contra Tertium.*
20 *Apocha manu Tertij confecta, quando non habet partium, neque teſtium ſubſcriptiones, fuit tamen per illum Tertium, qui illam ſcripſerat, & qui atteſtatur eamdem ſe ſcripſiſſe de voluntate vtriuſque partis, recognita, non inducit plenam probationem.*
21 *Ratio.*
22 *Fundamenta, quibus per Authorem firmatur iſthæc Cõcluſio. & num.* 23. 24. 25. 26. 27. *&* 28.
29 *Opponitur.*
30 *Solutio.*

Minus

Digitized by Google

31 *Minus tamen, quam ſemiplenè probat, & num. 32. & 33.*
34 *Opinio Mandell. Albenſ. conſilio ſuo 660. numero 1. in quarto, improbatur, & num. 36.*
35 *Necnon & Decij in conſilio ſuo 56. num. 4. & 650. num. 9.*
37 *Accidentibus alijs coniecturis, adminiculis, ac præſumptionibus plenè etiam probat.*
38 *Quales autē debeant eſſe iſtæ præſumptiones, ſiue qualia adminicula iudicis arbitrio relinquitur.*
39 *Apochæ recognitio facienda eſt in iudicio parte citata, aliàs nil prodeſſet.*
40 *Apocha manu tertij confecta, dummodo conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, contra ipſum debitorem plenè probat.*
41 *Ratio.*
42 *Dictum Geminiani deducitur.*
43 *Licet ſtetur dicto tertij, qui Apochā conſcripſit, quoad recognitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quoad contenta in ea.*
44 *Ratio.*
45 *Pulchra dubitatio proponitur. Producitur Apocha, quæ aſſeritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſij. Aloyſius ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat: Sed facta litterarum comparatione, reperitur cū charactere ipſius Apochæ magna ſimilitudo. Dubitatur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi ipſarum litterarum?*
46 *D. Scaccia concludit ſtandum eſſe eius dicto.*
47 *Ratio, & num. 48.*
49 *Altera excitatur quæſtio. Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe conſcripta aſſeritur. Titius interrogatus eam manu ſua eſſe conſcriptam fatetur; ſed tamen facta litterarum comparatione, eius manus apparet omninò diſſimilis. Dubitatur, numquid hoc caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?*
50 *D. Scaccia concludit, quod intercedente magna varietate, & modica temporis intercapedine, ſit potius ſtandum comparationi, quam dicto, Secus autem ſit, ſi dicta duo non concurrant: cum ſimilibus.*
51 *Apocha manu tertij confecta, quando habet duntaxat ſubſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcunt: probat, ex gloſſa in c. 2. de fide inſtrumentorum.*
52 *Contrarium multi. Ratio ibidem.*
53 *Opinio gl. in d. cap. 2. in duobus dumtaxat caſibus poſſet ſaluari, quos ibi deducit author, & numero 54. 55. & 56.*
57 *Opinio gloſſæ damnatur etiam per Socinum, & per Authorem.*
58 *Ad hoc vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, approbetur illa ſcriptura, requiritur, quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent.*
59 *Sed qualis ex illorum teſtium in illa priuata Schedula manu tertij confecta deſcriptorum recognitione fides oriatur maxima eſt inter Doctores altercatio.*
60 *Author diſtinguit duos caſus, & numero 61. 62. 63. & 64.*
65 *Opinio Hieronymi Papponij, conſilio 101. num. 6. in primo deducitur.*
66 *Improbatur, & Viuij ſententia opinione ſua 113. affertur.*
67 *Quam etiam ſequitur Author, licet eamdem poſteà in aliquibus damnet, & num. 68.*
69 *Obiectio proponitur.*
70 *Soluitur per Seacciam, & num. 71. 72. & 73.*
74 *Apocha etiam publici Notarij manu confecta, non tamen in publica forma, minimè probat, niſi à parte foret recognita; aut per teſtis. quòd de mandato partiū fuerit conſcripta recognitionem comprobata. Subampla & num. 76.*
75 *Quādo Apocha priuata diceretur in publica forma cōſcripta, declarat Author.*
77 *Qualis eſſe debeat ipſorummet teſtium in ipſamet apocha ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio, eleganter docet Author, & num. 78. 79. 80. 81. 82.*
83 *Si producatur apocha manu tertij cōfecta, in qua adſint dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, & tam ipſi teſtes, quam ſcriptor deceſſerint, ita vt ad ſuarum ſubſcriptionum recognitionem deueniri non poſſit, facta litterarum comparatione tam ad ipſam ſcripturam, quā ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, & omnimoda litterarum ſimilitudine reperta, plena ex ea apocha oritur probatio ex ſententia Scacciæ.*
84 *Et hanc opinionem vti æquam ſequitur quoque Author rationibus, vt per eum, ibidem.*
85 *Apocha manu tertij confecta, & à debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, qui teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes deponant tantum de confeſſione ipſius debitoris confitentis ſe ſubſcripſiſſe, non autem affirment, quod in eorum præſencia fuerit ab ipſo debitore ſubſcripta, an probet, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
86 *Mattheus de Afflictis tenet pro affirmatiua.*
87 *Fundamentum eius.*
88 *Contrarium Author.*
89 *Ratio eius, & num. 90.*
91 *Afflicti deciſio poſſet ſaluari, vt per Authorem.*
92 *Apocha manu tertij confecta, ſubſcripta tantum à partibus, ſeu ab ea ſolum, contra quam ipſa facit, non autem à teſtibus, recognita plenam fidem facit.*
93 *Videndus de hoc caſu D. Scaccia remiſſiuè.*
94 *Apocha manu alicuius tertij confecta, qui vir bonus, fide dignus, & amicus eius, qui ipſimet apochæ contradicit, extiterit, accedente etiam aliqua veriſimili præſumptione, quòd ipſa ſchedula de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negantis fuerit conſcripta; plenè probat.*
95 *Apocha per tertium conſcripta, & ſubſcripta vtraque parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtium, plenā probationem inducit.*
96 *Ratio.*
97 *Declara.*
98 *An tertius exhibens chirographum debiti cum Clauſula,* (A chi preſenterà il preſente ſcritto) *poſſit in iudicio agere contra debitorem, dubitatur.*
99 *Author concludit pro affirmatiua.*
100 *Adiectus ſolutioni, licet ei rectè ſoluatur, regulariter tamen nullum agendi ius habet.*
101 *Fallit, ſi per creditorem fuiſſet traditum ſibi inſtrumentum, vel chirographum ipſius debiti.*
Ratio ibidem.
102 *Et hæc eſt veriſſima Concluſio, & indubitabilis.*
103 *Difficultas maxima conſiſtit in eo, an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibenti ipſummet chirographum, exceptio-*

Digitized by Google

eeptionem ſolutionis principali creditori factæ?
104 *Pro reſolutione Author diſtinguit, & numero* 105. *&* 106.
107 *Quæ quidem diſtinctio ſeruatur in praxi.*
108 *Pulchrum notabile in materia illorum verborum.* (A chi preſenterà il preſente ſcritto) *deducit ibi Author.*
109 *Pulchra dubitatio.*
110 *Reſoluitur per Carol. Bardelon. & numeris duobus ſequentibus.*
113 *Alius caſus præponitur per Rebuffum.*
114 *Alij etiam remiſſiuè.*

Viſo, An ex apocha priuata manu debitoris,& creditoris cōſcripta, probatio aliqua inducatur; ſupereſt modò, vt de ea, quæ manu tertiæ perſonæ reperitur confecta, iuxta ordinem nobis propoſitum, præcipua inſtituatur tractatio.

1 Dubitatur itaque, an ex ea fides aliqua proba-
2 tionis oriatur? exemplum pro iunioribus. Producitur chirographum ſcriptū, vt videtur manu Sempronij, in quo ipſemet Sempronius ſcripſit Titium debitorem Pamphyli in centum; quod quidem chirographum atteſtatur ſe ſcripſiſſe de voluntate ambarum partium; Quæritur de fide ipſius?

3 In huiuſmodi difficultate, omiſſis opinionibus gloſſæ *in capit. 2. extra, de fide inſtrument. & in §. ſi tamen quiſquam, in Authent. de inſtrumentor. caut. & fide;* necnon omiſſa Baldi ſententia, *in l. inſtrumenta, C. de probationibus*, de quibus omnibus pulchrè,& latè per Romanum, *in d. l. Admonendi, num. 43. & 44.* & per Catonem Sacchum, *nu.* 37. Ad faciliorem, ac veriorem huiuſce materiæ intelligentiam, nonnullos dumtaxat caſus, qui de facili in praxi contingere poſſunt, eſſe diſtinguendos exiſtimo.

4 Primus quidem eſt, quando in ipſamet apocha manu tertij confecta, nō adeſſet neque ſubſcriptio partium, nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſſet recognita, & debitor cōuentus, vel eius hæredes illius irent inficias,& tunc concluſio ſit, dictam ſcripturam minimè probare. Sic præcisè probatur *in d. l. ſcripturas*, arguendo à contrario, *C. qui potiores in pignore habeantur*.

5 Et ratio eſt etiam in promptu: nam alioquin eſſet in poteſtate tertij obligare alium, quod reprobant iura, eo inſcio, & inuito, cum conſenſus in obligatione debeat interuenire. Ang. *in §. 1. Inſtit. de obligationibus*, quem pręcisè ſequutus eſt D. Petrus Rebuffus *in ſuo tractatu de chirographorum recognitione, num.* 37. Sic quoque docet in
6 ſpecie Romanus, *in d. l. Admonendi, num.* 46. vbi amplius voluit, quod etiamſi ſcripta fuiſſet à mercatore, cui aliàs fides adhiberetur, non tamen probaret, Fides enim, quæ mercatoribus adhibetur, ſolet ipſis adhiberi quoad libros rationum ſuarum, nec ad alia extēditur negotia. Ita etiam pulchrè tradit Ioannes Andreas, in Additionibus ad Speculatorem, *in tit. de Inſtrumentorum editione, §. nunc dicendum, in magna additione*, & ſequitur Cato Sacchus, *in d. l. admonendi, nu.* 39. & Caccialup. *nu.* 66. *verſic. 19. concluſio.*

7 Tu vero notabilius amplia, etiam quod fuiſ
ſet illa ſchedula priuata manu Tabellionis cōfecta: nam adhuc non recognita minimè probaret; ſic notatur *in d. l. ſcripturas*, officium enim Notarij operatur tantum circa validitatem, &
8 probationem ſcripturarum, quas facit ſollemniter vti Notarius.

9 Ratio huiuſce rationis eſt: quia quando Notarius facit ſcripturam, vt Notarius, & ſollemniter, conſideratur in eo iuramentum, quod præſtitit initio ſuſcepti Notariatus: iurāt namque Notarij exercere fideliter ſuum officium, *c. ad audientiam, de præſcriptionibus*, Pulchrè Speculator *in tit. de inſtrumentorum edit. §. reſtat videre, ſub num. 37. verſ. item quæro, & num.* 38. vbi huius iuramenti præciſam formulam ponit cum ſuis concordantibus. Conſiderantur prætereà omnes ſollemnitates, quæ requiruntur in ſcripturis publicis.

10 At quando facit ſcripturas priuatas, non maiorem habent fidem illæ ſcripturæ, quam ſcripturæ alterius perſonæ priuatæ. *argum. text. in l. ſcripturas, & ibi gloſſ. in verſic. notarij, C. qui potiores* Sequitur Felin. *in d. cap. 2. ſub n. 5. verſic. quarta declaratio, de Fide inſtrument.* ſubdens, quod non
11 plus operatur ſubſcriptio Tabellionis in Apocha, quam ſubſcriptio alterius ſimplicis teſtis; & ratio eſt: quia ſicut authoritas, quæ competit ratione officij, ſeu exercitij, non debet ope-
12 rari vltra naturam officij, ad tradita per Scacciam poſt alios *d. cap. 11. num.* 149. Sic etiam fides, quæ præſtatur ſcripturis Notariorum, non debet præſtari ſcripturis, quas ipſi faciunt vti perſonæ priuatæ,& non vti Notarij,& ſic meritò poſſunt Notarij huiuſmodi redargui, ex quo ſuo officio abutuntur, vt notat Felin. vbi ſupra.

13 Amplia ſecundò reſpectu perſonarum recognoſcentium, vt ſit vera, etiamſi manus, & littera eſſet recognita ab aduerſario, cōtra quem facit apodiſſa, quia nihilominus non probaret; nam aliud eſt acceptare ſcripturam eſſe ſcriptam manu alterius,& aliud eſt acceptare contenta in ea; quare poteſt pars confiteri,& acceptare, ſeù recognoſcete illam ſcripturam eſſe ſcriptam dè manu eius, qui eam ſcripſit, ſed negare cōtenta in ea ſcriptura, quia vt ſcribit Crauetta, *de Antiquitatibus Temporum Rubrica Reuocare conſilium, in verbo, quæritur etiam, ſub nu.* 82. ſtant
14 ſimul, quod tertius ſcripſerit me eſſe debitorem alterius, & tamen debitor non ſim, quia potuit falſo ſcribere.

15 Hoc tamen limitatur non procedere, quando pars recognoſceret cum aſſertione; quod illamet fuerit ſcripta de ſua voluntate. Sic poſt alios Ripa, *in d. l. admonendi, numero 102. ff. de iureiurando.*

16 Et ratio eſt: quia paria ſunt, apocham eſſe ſcriptam à tertio de voluntate partium, vel eſſe
ſcri-

Digitized by Google

ſcriptam ab ipſis partibus, qui enim per alium
facit, per ſeipſum facere videtur, & non eſt de
ſubſtantia, ſeu de forma, quod apocha ſit ſcri-
pta, ſeu ſubſcripta de manu partis. pulchrè D.
Scaccia *d.cap.* 11.*num.* 1102. *verſ. ratio huius.*
17 Extēde iſtam fallentiam, vt procedat, etiāſi
negaret poſteà cōtēta in ipſamet apocha, quia
adhuc plenè probaret, vt in apocha ſcripta pro-
pria manu, & ab ipſa parte in ea obligata reco-
gnita retulit, & ſequutus eſt poſt plures relatos
Scaccia *d.cap.* 11.*num.* 1083.
18 Reſtringe tamē id, vt procedat quoad actio-
nem contra ipſum recognoſcentem, ſed non
quoad præiudicium tertij. Sic poſt alios Scac-
cia *d.c.* 11.*num.* 1084.
19 Et iſto primus caſus, ſiue prima Concluſio,
omni penitus caret difficultate, ſecundum quā
conſuluit quoque Roman. *conſilio ſuo* 105. &
ſequitur Felin. *in d. cap.* 2. *num.* 5. *de fide inſtrumen-
torum.*

Secundus caſus principalis eſt, quando ip-
ſamet apocha non habet teſtium, & partium
ſubſcriptiones, fuit tamen per illum tertium,
qui illam ſcripſerat, qui atteſtatur eamdem ſe
ſcripſiſſe de voluntate vtriuſque partis reco-
20 gnita. Et in hoc caſu rem paucis perſtringen-
do, concluſiuè teneas, ex ipſamet apocha ſic
recognita nullo pacto plenam reſultare proba-
tionem; non enim aſſerenti ſe ſcripſiſſe de vo-
21 luntate, & mandato alterius, plena fides adhi-
betur, prout tradit Imola, *in conſilio* 91. *In cau-
ſa, quæ vertitur.* Quē ſequitur Marſil. *Singulari ſuo*
471. *& in repetitione Rubricæ, C. de probationibus, num.*
309. *in fi. necnon & in ſua Praxi criminali, §. diligēter,
num.* 39. His adde Caballinū *Milleloquio ſuo* 659.
ferè in fine, parte 2. Maurum Burgium *de Laudi-
mio, parte* 3. *inſpectione* 38. *num.* 18. Cl. Menochiū
conſilio ſuo 98. *num.* 17. *in* 1. & D. Lancellot.
Galliam, *conſil. ſuo* 91. *num.* 13. *vol.* 1. vbi nonnul-
los alios concordantes adducit.

Iſthæc autem concluſio huiuſcemodi ratio-
22 nibus firmatur, & Primò: nam eiuſcemodi apo
cha ſic recognita, repræſentat in effectu dictū
vnius teſtis non iurati, prout notatur *in l. in exer-
cendis, C. de fide inſtrumentorum.*
23 Dictum autem vnius teſtis non iurati, nihil
probat *vulgata l. iuriſiurandi, C. de teſtibus, c. Horta-
mur,* 3. *quæſt* 9 ampliſſimè Maſcard. *Concluſione ſua*
1168. *cum concordantibus.* His adde Scacciam eru-
ditiſſimum, *lib.* 2. *de Iudicijs Cauſarum Ciuilium, &
Criminal. cap.* 8. *nu.* 400.
24 Confert & vulgatum illud: Vox vnius, Vox
nullius, de quo Communiter ſcribentes.
25 Secundò principaliter accedit, nam in huius
tertij ſcribentis teſtimonio, ſiue examine, defi-
cit citatio partis.
26 Clarum eſt autem, teſtes examinatos parte
non citata, etiamſi eſſent mille, nullam proba-
tionem facere, *l. ſi quando, C. de Teſtibus. Authent.
Sed ſi quis ab aliquo, C. eod. tit.* cum infinitis concor
dantibus deductis per Maſcard. *Concl. ſua* 1372.
Vnde &c.
27 Suffragari quoque videtur poſſe tertio lo-
28 co ratio conſiderata ſupra, *num.* 5. Sic per iſtas,
& ſimiles alias rationes hanc eamdem ſenten-
tiam tutatus eſt quoque eruditiſs. Scaccia *d. cap.*
11. *num.* 1071. *cum ſequentibus.*
29 Nec dicatur receptiſſimam eſſe Scribētium
ſententiam corroboratam ex textu *in l. quæro, §.
vltimo, ff. de ædilitio edicto, & ex l. ſeruos, C. de proba-
tion. cum concordantibus,* quod cum teſtis perſona
honeſta deponit de geſtis à ſeipſo, nec agitur de
eius commodo, vel incommodo, (prout in ca-
ſu propoſito ſupponitur,) quod plenè eius te-
ſtimonio ſit credendum; Vndè &c.
30 Quoniam reſpondetur, contrariam opinio-
nem longè veriorem eſſe, ac Communiorem.
Videndus de huiuſcemodi difficultate Clariſs.
Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2. *Centuria prima, Caſu* 99.
à numero 12. *vſque in finem,* vbi poſt infinitos hanc
eamdem opinionem ſectantes adductos, eam-
dem rationibus cōmunit, textusq; ex aduerſo
adductos, in quibus cōtraria opinio fundatur,
acutiſſimè enodat, ac reſoluit, ipſum conſulas.
Videndus quoque Gabriel. *ſuarum Cōcluſionum
lib.* 1. *titulo de Teſtibus, Cōcluſione* 1. *num.* 18. *&* 21. &
Clar. Farinac. *de oppoſitionibus contra perſonas te-
ſtium quæſtione* 63. *cap.* 4. *num.* 207. *cum duobus ſe-
quentibus.*
31 Quid ergo? Reſpondendum hoc in caſu per
iſtam recognitionem factam a tertio minorē
ſemiplena dumtaxat probationem induci.
Probatur.

Nō enim primò ire quis poteſt inficias, quin
ex ipſa apocha oriatur ſaltem aliqua præſum-
ptio pro ipſo creditore, abſque alio adminicu-
32 lo, vt enim inquit Bartol. *in d. l. admonendi,* & ſe-
quuntur Communiter Doct. *in d. cap.* 2. *de Fide
inſtrumentorum* Nemo ad falſam apocham con-
ficiendam propter timorem pœnæ, ac infamiæ
in caſu falſitatis detectæ ita de facili allicietur.
33 Accedit exindè depoſitio, ſeu recognitio ip-
ſius ſcriptoris, de cuius intereſſe minimè agi-
tur, quæ quidem & ipſa aliquid operari debet;
verūtamen hæ duæ præſumptiones, quæ oriun-
tur, non ſunt tanti roboris, ac momenti, vt poſ-
ſint pro ſemiplena probatione ſufficere.
34 Ex hac Concluſione ſic firmata, infertur,
D. Mandell. Albenſem, virum alioquin clariſ-
ſimum, ac doctiſſimum, *conſil. ſuo* 660. *numero* 1.
in quarto, malè ſenſiſſe, dum conſuluit per reco
gnitionem iſtius tertij, qui ſcripſit, licet ſit vni-
cus teſtis, probationem plenam reſultare, deci-
pitur enim, rationibus, de quibus ſupra;

Nec officit textus per quem mouetur, *in d. l.
quæro, §. finali, ff. de ædilitio edicto;* iam enim ad ip
ſum per Clariſs. Menochium reſponſum eſſe
paulo ſupra deduximus. Videndus itaque Me-
noch. dicto Caſu 99. num. 17.
35 Redarguendus eſt etiam Philippus Decius
vir alioquin ſummæ eruditionis, dum *in conſilio
ſuo* 56. *numero quarto, & in* 650. *numero nono,*
hoc idem, quod ſcilicet ex illius tertij depo-
ſitione, ac recognitione plena oriatur pro-

Digitized by Google

batio, prçciſè ſequutus eſt, ex ſupradictis ,n. cũ
aptè decipi, neceſſe eſt, vt vnuſqſque fateatur.
36 Adde eiuſdem ſententiam expreſſis verbis
reprobari per addentes ad ipſum Decium, *præcitato conſilio ſuo 56.in littera B*, Videndus quoque
D. Alexander *conſilio ſuo 192. num. 13. & 14. in 6.*
vbi pulchrè de hac materia.
37 Crederẽ tamen, quod vbi aliquę aliæ coniecturæ, præſumptiones, ſeu adminicula concurrerent vltra depoſitionem ipſius tertij ſcriptoris, plena eo caſu reſultaret probatio. Sic
poſt infinitos relatos docet elegãter inter alios
Farinac. *d. quæſtione 63. prçcitato cap. 4. num. 221.*
Addo Clar. Decian. *conſ. ſuo 42. num. 28. in quinto*,
Menoch. *d. caſ. 99. num. 17. in fine*, ac alios.
38 Has autem præſumptiones, coniecturas, indicia, ſiue adminicula, quales, ſeu qualia eſſe
debeant, iudicis arbitrio relinqui, teſtatum reliquit perilluſtris Prçſes Menoch. poſt Herculan. *d. c. 99. num.* 18. Addo Cl. Farinacium *d. c. 4.*
præcitata q̃one 63. nu. 222. vbi cõcordãtes deducit.
Hic plura in Praxi notanda ſunt.
39 Primum eſt, quòd ipſa recognitio facienda
eſt in iudicio citata parte, aliàs illa abſente parte facta, in aliquo minimè prodeſſet. Sic egregiè Alexander *conſil. 105. col. 2. num. 3. in tertio, per
regulam l. de vnoquoque de re iudicata*; Vide quæ ſupra ſcripſimus *lib. 1. quæſt. 14. num. 7.*
40 Obſerua ſecundo, Apocham iſtam manu
tertij conſcriptam, dummodò conſtet, quod
fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris,
contra ipſum debitorem plenè probare. *ad leg.
Publia, ff. depoſiti*; Sic præciſè Albenſi *d. conſ. 660.
num. 2.* Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 192. Hieronymus Papponius *conſil. ſuo* 101. *num. 5.* & Crauet.
conſil. ſuo 73. num. 1. vbi ampliat hoc etiam procedere non obſtante ſtatuto, quod non credatur ſcripturæ tertij.
41 Nec ſanè mirum. Paria enim ſunt, quod manu debitoris fuerit ſcripta, vel manu alterius de
ipſius tamen mandato, ſic poſt Iaſon. idem Albenſ. *præcitato conſil. num. 4.*
42 Hinc ſcripſit Geminianus *in capit. ſi pro te, in
principio, de Reſcriptis, in ſexto*, quod ſtante ſtatuto, quod quis non audiatur, ſeu non admittatur ad excipiendum contra ſuam ſcripturam,
illud idem ſtatutum locum habet, etiamſi ſcriptura non eſſet confecta manu propria ipſius,
ſed alterius, eo tamen mandante.
43 Vltimò nota, quod licet ſtetur dicto illius
tertij, qui apocham ipſam cõſcripſit, quoad recognitionẽ ſcripturę, non tñ ſtatur quoad contenta in ea; quia in effectu eius ſcriptura nõ poteſt plus valere, quàm valeat ſimplex eius depo
44 ſitio; non maior enim adhibetur fides ſcripturæ, quam viuæ voci, & conſequenter ſi alicuius
dicto non eſt ſtandum, multo minus ſtabitur
eius ſcripturæ priuatæ. Sic eleganter poſt alios
animaduertit D. Scaccia *d. cap. 11. nu.* 1085. videndus idem *ſub num.* 1072. Sed duæ pulchrę
oriuntur hic difficultates.
45 Prima talis eſt. Producitur Apocha, quæ aſſeritur ſcripta manu tertij; putà Aloyſij; Aloyſius ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat,
ſed facta comparatione litterarum, reperitur
cũ charactere illius apochę magna ſimilitudo;
Dubitatur, numquid iſto caſu ſit ſtandũ eius dicto, vel potius comparationi ipſarum litterarũ?
46 Et reſolutiuè procedendo, eius dicto potiùs
ſtandum eſſe cõcludito. Sic inter ceteros erudi
47 tiſſ. Scaccia, *lib. 2. de Iudicijs Cauſ. ciuil. c. 11. nu. 942.*
Huius Cõcluſionis ratio ea põt eſſe: quia litterarũ cõparatio eſt multũ periculoſa, & fallax.
48 Addo qđ diſcordante ipſa litterarũ comparatione à dicto teſtium, eſt potius ſtãdum ipſis
teſtibus, quã comparationi litterarum; vt dicit
text. in Auth. de inſtrum. caut. & fide, §. ſi verò tale aliquid, collat. 6. Vnde hæc probatio per cõparationem dicitur ſubſidiaria in defectum probationis viuæ vocis; prout eleganter docuit idẽ Scaccia *d. cap. 11. num.* 1034. & hæc ſatis. Latiùs vide
per eumdem Scacciam, *num. 343. cum ſequentib.*
Altera dubitatio, quæ ſuccedit, eſt hmõi.
49 Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe
conſcripta aſſeritur, Titius interrogatus, eã manu ſua eſſe conſcriptã apertè fatetur, ſed tñ facta litterarũ cõparatione, eius manus apparet
omninò diſſimilis, dubitatur, nũquid hoc caſu
ſit ſtandum eius dicto, vel potiùs cõparationi?
50 Scaccia eruditiſſ. *d. c. 11. nu. 949. cum duobus ſeqq.*
cõcludit, quod intercedente magna varietate,
& modica tpis intercapedine, ſit potiùs ſtandũ
comparationi, q̃ eius dicto, rõnibus, vt per eũ,
ſecus ſit aũt, ſi dicta duo nõ concurrant; ipſum
cõſulas, mihi n. difficultatem tetigiſſe ſatis ſit.
51 Tertius principalis caſus eſt, quãdo ipſamet
apocha manu tertij cõfecta habet dũtaxat ſubſcriptiones teſtiũ, qui illã recognoſcendo atteſtãtur ſe fuiſſe prçſẽtes illius cõfectioni: & hoc
caſu eiuſmodi apocha probationẽ inducit, ſecundũ gl. *in d. c. 2. de Fide inſtrum. in verſic. Authent.*
52 Contrariũ tñ ſenſit ibi poſt Hoſtienſ. & Ioã.
Andream Imola, *nu. 8.* non m. ſecundum eũ ſequitur: iſta ſcriptura fuit conſcripta à tertio, ergo fuit cõſcripta de mãdato, & voluntate partiũ; Quamobrẽ ex ipſiuſmet ſnĩa in duobus tñ
caſibus poſſet ipſiuſmet gloſſę opinio ꝓcedere.
53 Primus eſt, quando in eadẽ Apocha adeſſet
partiũ ſubſcriptio, iuxta text. *in d. l. ſcripturas*, tũc
enim ſatis de ipſarũ voluntate clarè conſtaret.
54 Secundus verò eſt, qñ ipſimet teſtes in ſubſcriptionibus ſuis ſe fuiſſe prçſentes, & de voluntate ambarũ partiũ, quæ ſic mãdarunt, ſubſcripſiſſe apertè deponerent; Sequitur præciſè Felin. *in d. c. 2. nu. 5.* poſt Roman. *in ſuo conſ. 204.* per
eum relatum, Ripa *in d. l. admonendi, num.* 105. vbi
ſubdit, hoc ſibi videri rationabile. Matthias Colerus *de proceſſibus, par. 3. c. 1. nu.* 134. & poſt infinitos cõcordãtes adductos eruditiſſ. Scaccia *d. c.
11. nu.* 1102. vbi quoque rõnem deducit, dicẽs:
55 Nã paria ſunt, apparere apochã eſſe ſcriptã à
tertiò de volũtate partium, per ipſarum partiũ
ſubſcriptionẽ; vel per teſtium depoſitionem in
eorũ ſubſcriptione, quidquid dixerit Crauetta
per

Digitized by Google

per eum relatus, cuius opinionem improbat, ipſum conſulas.

56 Amplia ex ſententia eiuſdem Scacciæ *d. cap.* 11. *num.* 1103. vt hoc procedat, etiamſi teſtes id non teſtatentur in eorum ſubſcriptione, dũmodo ille tertius ſcripſiſſet in apocha, quod ipſe rogatus, ſeu de mandato talis, & cũ eius præſentia, & voluntate, & etiam in præſentia teſtiũ infraſcriptorum, & ſubſcripto. um ſcripſit, &c. Quia iſto caſu teſtes aſſerẽdo in eorum ſubſcriptione, quod fuerunt præſentes confectioni ipſius apochæ, videntur aſſerere omnia in apocha contenta. Et ſubdit idem Scaccia, hoc in praxi receptum eſſe.

57 Adde, quod in terminis contra opinionem dictæ gloſſæ, à qua & ego diſſentio, inhærendo conſiderationi Imolæ, conſuluit quoque Socinus *in conſilio* 274. *num.* 5. *ferè in fine, in ſecundo*, vbi
58 etiam docuit, quod ad hoc, vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes approbetur illa ſcriptura, requiritur, quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent. Addo Hieronymum Papponium *conſilio ſuo* 101. *num.* 4. *in primo.*

59 Sed pulchra hic & congruo ordine, inſurgit dubitatio, vtrum ſcilicet teſtium illorum in illa priuata ſchedula manu tertij confecta deſcriptorum, recognitio plenam efficiat probationem?

60 In qua quidem difficultate reſolutiuè procedendo, ita diſtinguendum arbitror.

61 Aut teſtes illi de veritate contentorũ in ipſamet apocha clarè deponunt, & iſto caſu, quia fides habetur & per teſtes, & per ſcripturam recognitam de veritate negotij, plena proindè reſultat probatio, & ita decidit Corneus *conſilio* 210. *colum.* 2. *&* 3 *in primo.* Sequi quoque videtur Magonius *deciſione ſua Florentina* 81. *num.* 4. Aut
62 verò de veritate negotij minimè deponunt, ſed tantum ſubſcriptiones ſuas recognoſcendo ſeſe illi ſcripturæ de voluntate partiũ ſubſcripſiſſe teſtantur; & tunc ex iſta recognitione ſemiplenã dumtaxat probationem emanare diiudi-
63 co. Nec ſanè mirum: Si enim ſcriptura, quæ aſſeritur ſcripta manu debitoris, recognita per teſtes, qui non deponant ſuper veritate contentorum in ea, ſemiplenam probationem tãtùm inducit, igitur multo magis eadem ſemiplena reſultabit ex ſcriptura, quæ ſcripta manu tertij
64 aſſeratur, ex ipſa enim minorem abſque dubio otiri probationem contra tertium apertiſſimè tradit Corneus, *conſilio ſuo* 138. *Viſis colum.* 1. *in primo.*

65 Obſeruãdum tamen, Papponium virũ alioquin eruditiſſimum *præcitato conſil. ſuo* 101. *nu.* 6. contrarium hac in re reſpondiſſe; ſenſit enim ibi per recognitionem illorum teſtium aſſerentium ſe fuiſſe præſentes, quando tertius ille de voluntate partium apocham illam conſcripſit, & quod de earumdem quoque voluntate illi ſeſe ſubſcripſerunt, plenam reſultare probationem.

66 Sed decipitur: ad hoc enim, vt plenæ locus ſit probationi. pleraque alia, de quibus cumulate Viuius, *Opinione ſua* 113. *num.* 8. *cum ſequentib.* omninò deſiderantur, oportet enim ex ipſius ſententia, quod ſchedula illa priuata manu tertij confecta, ſit ſubſcripta à tribus teſtibus, qui fuerint præſentes, quando ſcripta extiterit, & quod teſtes ipſi recognoſcant eorum ſubſcriptiones per ipſorummet depoſitiones, & quod etiam ſit ſubſcripta manibus partium, vel ſaltem debitoris. Item quod contineat diem, & locum, in quo confecta ſit; item cauſam aptã, & idoneam, qua partes ipſæ ad ipſam celebrandam fuerint adductæ; & quòd denique litterarum comparatione adiuuetur; his enim omnibus, de quibus ſupra, concurrentibus, plenã reſultare ex ipſa ſcriptura manu tertij confecta probationem, & non aliter, nec alio modo, ſatis apertè teſtatur.

67 Cuius quidem clariſſimi viri ſentẽtiæ, & ego lubens ſubſcribo, licet, vt ingenuè fateat, requiſitum illud litterarum comparationis ſuperuacaneum eſſe cenſeam; nec immeritò quidem.

68 Cõcurrentibus enim & recognitione teſtiũ in illa priuata ſchedula ſubſcriptorum, ſe tunc temporis, cum illa ſcriberetur, fuiſſe preſentes, & de voluntate partium illi ſeſe ſubſcripſiſſe aſſerentium; item depoſitione ipſarummet partium eamdem ſcripturam de ſua volũtate per illum tertium fuiſſe confectam clarè deponentium; ac reliquis poſteà illis omnibus requiſitis, de quibus paulò ſuperius, intercedentibus, clarè, ne dicam clariſſimè, de veritate illiuſmet apochę conſtare, adeo quod ipſa litterarum comparatione minimè ſit opus, nullus eſt, qui eat inficias.

69 Sed dicet aliquis ingenioſus, litterarũ comparationis adminiculum ad plenam hoc in caſu probationem inducendam adhuc eſſe neceſſarium, quandoquidem communi omniũ Scribentium ferè conſenſu receptum eſt, vt ex ſola teſtium atteſtatione ſine comparatione ſcriptura manu tertij cõfecta plenè probet, neceſſe eſt, quod vltra trium teſtium ſubſcriptionẽ ipſamet apocha ſit ſubſcripta ab ambabus partibus, aliàs, &c. quod non eſt hic; & quod hæc ſit communis Scribentium ſententia, teſtatur inter ceteros poſt infinitos relatos, D. Scaccia *d. cap. ſuo* 11. *num.* 1105. *&* 1106.

70 Verùm iſthæc communis Scribentium ſententia diſplicuit eidem Dom. Scacciæ *d. cap.* 11. *num.* 1107. *cum ſequentibus*; opinatus eſt enim ipſe, quod nec in hoc caſu, quamuis deſit ipſarũ partium ſubſcriptio, ſit neceſſaria ipſa litterarum comparatio pro plena habenda probatione, & conſiderat paria eſſe, aliquid ſcribi à
71 parte, ſeu ſcribi ab alio de voluntate ipſius partis, qui enim per alium facit, per ſeipſum face-
72 re videtur, iuxta ea, quæ aliàs tradidi ſupra *num*...... & ſequutus eſt etiam idem Scaccia *præcitato capite, numero* 1102. *verſic. ratio huius.*

73 Sed ſi teſtes ſubſcripti recognoſcãt ſcriptu-

ram partis, quia vtraque ſubſcripta ſit, probatio eſt plena, ſine alia comparatione litterarũ, ex eorumdem aduerſariorum ſententia; ergo idem dicendum eſt, quãdo recognoſcunt ſcripturam ſcriptam de voluntate partis: quia ſicut non requiritur comparatio litterarum in ſcriptura partis, ità neque in ſcriptura tertij, qui ſcripſit de voluntate partis. Sic pulchrè ipſemet Scaccia, qui vlterius in reſoluendis obiectis ipſorum aduerſariorum eleganter inſiſtit, ipſum conſulas. Eiuſdem enim opinioni, ac ſcriptis hoc in caſu, & ego lubens adhęreo.

74 Retenta igitur communi illa diſtinctione, de qua *ſupra, num. 61. cum ſequentibus*. Amplia, vt præmiſſa Concluſio procedat, etiam quod ipſamet apocha cõfecta foret manu publici Notarij, non tamen in publica forma.

75 Diceretur autẽ in publica forma conſcripta, quando haberet ſigna, & ſollemnitates ſcripturæ publicæ, putà, quia haberet annum, diem, Indictionẽ, Conſulem, ſignum Notarij, & illius ſubſcriptionem ſub nomine officij, & ſimilia, quæ exiguntur pro ſollemnitate publici inſtrumenti, talis etenim ſcriptura Notarij ſub forma priuata minimè probaret, niſi à parte foret recognita, aut per teſtium, quod de mandato partium fuerit conſcripta, recognitionem comprobata. Sic Bald. & communiter Doct. *in d. l. ſcripturas*.

76 Subamplia, vt idem ſit in ſcriptura manu tertij conſcripta in libro rationum creditoris, vt ſcilicet plenam efficiat probationem, ſi de mandato ipſarum partium conſcripta probari poſſit, vt per Bald. *conſil. ſuo 98. in ſecundo*.

77 Sed antequã ad vlteriora fiat tranſitus, qualis eſſe debeat ipſorummet teſtium in tali ſcriptura ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio, hic perſpicua declaratione ſubnectendum arbitror.

78 Dic ergo, qđ deponere debent ſe fuiſſe præſentes, cum ſcriptura illa fuit per illum tertiũ confecta, & quod viderunt eam ſcribi, & quod illi de voluntate partium ſeſe ſubſcripſerunt.

79 Item aduertas, neceſſe eſſe, quod iidemmet teſtes deponant, cuius manu reuera illa fuerit ſcripta, ſeu per quam perſonam eam ſcribi viderint, & quod ſcribẽtem ipſum cognouerint, & cognitum habeant.

80 Item vltimo loco, quod ſociorum ſuorum ſubſcriptiones recognoſcant, dicendo ſe fuiſſe præſentes ipſis ſubſcriptionibus, nec ſufficeret dicere, quod habeant notas eorum manus.

81 Obſerua tamen, minimè opus eſſe, quod deponant contenta in ipſa ſcriptura eſſe vera, & quod debitor ſe obligauit, prout in ea continetur: quia tunc de veritate actus, quo caſu duorũ teſtimonium etiam contra tertium dumtaxat ſufficeret, non autem ſubſcriptiones ſuas ſimpliciter recognoſcere, dicerentur deponere.

82 Sic clarè colligitur ex ſcriptis per Socinum *d. conſilio ſuo* 274. & per Crauettam, *de Antiquitat. temporum, prima parte, in verſic. Quæritur etiam, num. 59. 60. & 61*. Latiùs vide per eos. Conſulendus quoque Marcell. Cala, *in ſuo tractatu de modo articulandi*, §. 2. *gloſſ. vnica, numero 645*. Satis.

83 Quartus caſus principalis eſt, quando in ipſamet apocha manu tertij confecta, adſunt dũtaxat ſubſcriptiones teſtium, ſed tamen ipſimet teſtes vnà cum ipſo ſcribente, in fata conceſſere, adeo, quòd ad ſuarum ſubſcriptionum recognitionẽ amplius deueniri nequit, & hoc caſu concludas cum Scaccia eruditiſſimo *d. capit. 11. numero 1164. cum ſequentibus*, plenam oriri probationem, ſi adhibita comparatione litterarum tam ad ipſam ſcripturam, quàm ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, inueniatur omnimoda litterarum ipſarum ſimilitudo; Et
84 hæc opinio vti æqua, indiſtinctè amplectenda eſt; propter enim tot ſubſcriptiones medio cõparationis litterarum recognitas, videtur ceſſare omnis mala ſuſpicio, & videtur adhibita ſollemnis diligentia, vt parti quidquam imputati non poſſit; tota enim difficultas oritur ex morte ſcribentis, ac teſtium ſubſcriptorum, quæ quidem partibus obeſſe non debet: quia illi occurri non poteſt, ex quo prouenit ex iuſto Dei iudicio, & inuentum eſt remediũ comparationis litterarum in ſubſidium, iuxta aliàs per nos tradita *ſupra* ..... & de hoc ſatis. Latiùs per eumdem Scacciam, vbi elegantiſſimè.

85 Quintus caſus principalis eſt, quando apparet de apocha manu tertij confecta, & à debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, & teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcunt, non tamen affirmant, quod in eorum præſentia fuerit ſubſcripta à debitore; deponunt tamen de confeſſione ipſius debitoris confitentis ſe ſubſcripſiſſe: Dubitatur in iſto caſu, an per huiuſcemodi ſcripturam plena inducatur probatio?

86 In huiuſmodi difficultate, Matthæus de Afflictis, *deciſione ſua* 104. tenet pro affirmatiua, & ita in Regio Conſilio Neapolitano iudicatum fuiſſe teſtatur.

87 Mouetur: nam parem vim habet ſecundum eum, confeſſio debitoris dicentis ſe ſubſcripſiſſe, quam ſubſcriptio ipſius facta in præſentia teſtium. Afflictum ſequutus eſt poſt Crauet. Dom. Alexander Trentacinquius *Variarum reſolution. lib. 2. titulo de fide inſtrument. reſolutione 12. num. 19.*

88 Sed contrarium mihi longè verius videtur; & arguo ſic.

89 Si apocha non vtriuſque partis, ſed teſtiũ dumtaxat, vel vnius partis tantum ſubſcriptione munita ſit, tunc abſque dubiò non probatur plena fides ipſius ſcripturæ ex recognitionibus teſtium ſubſcriptorum, licet dicãt ſe fuiſſe pręſentes illi ſcripturæ, & eam ſcribi viderint, niſi etiam ipſiuſmet ſcripturæ fides ex litterarum comparationis adminiculo corroboretur. Sic expreſsè docuimus ſupra; & conferunt tradita per Scacciam *d. cap. 11. num. 110. cum ſequentib.*

Si

90 Si ergo ſola teſtium tecognitio minimè ſufficit, licet ipſimet apochæ præſentes extiterint, ſeq; vidiſſe eam ſcribi apertè deponãt, quanto minus ſufficiet talis recognitio ſola in quęſtione propoſita, quando teſtes non fuerunt præſentes, ſed ſolum ſi ſcriptam fuiſſe per confeſſionem debitoris intellexerunt?

91 Benè fateor, quod ſi in caſu dictæ quæſtionis propoſitæ, ac deciſæ per Afflictum interceſſiſſet ſubſcriptio vtriuſque partis, ſufficiens viſa eſſet illa teſtium recognitio, etiã quod illimet ſcripturæ præſentes minimè fuiſſent, cum deponant de confeſſione ipſius debitoris præſente creditore, ſecus ſi ipſo abſente, maximè cum talis confeſſio non reſpiciat veritatem negotij, ſed ſolum, quod ita debitor ſubſcripſit.

92 Sextus quidẽ caſus eſt, quando ipſamet apocha à tertio cõfecta, ſubſcripta eſt tantũ à partibus, ſeu ab ea parte ſolum, contra quam ipſa facit, non autem à teſtibus, & hoc caſu plena abſque alio ex ipſamet apocha recognita inducitur probatio; textus eſt ad litteram, *in d.l.ſcripturas, ibi: (adhibitis; vel non adhibitis teſtibus)* Sequitur Cato Sachus *in d.l.admonendi, num. 38. in fine.* & hæc ſatis.

93 Poſt hæc autem edita vidi Scacciam eruditiſſimum, in examine iſtius facti ſpeciei duos caſus diſtinxiſſe, latiſſimoq; folio in eorumdemmet diſcuſſione, ac enucleatione verſatũ; ad ipſum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiã, ac palinodiam, vt vulgo dicitur, recantem, lectorem beneuolum remitto. Videndus itaque *d.cap.11. à numero 1110. vſque ad 1131.*

94 Septimus adducitur caſus, & eſt, quando ipſamet apocha per tertium cõſcripta, fuiſſet per aliquem confecta, qui vir bonus, fide dignus, & amicus eius, qui ipſi ſcripturæ cõtradicit, extitiſſet, & ex qualitate & accidentia facti cõcurreret etiam aliqua veriſimilis præſumptio, qđ ipſamet apocha de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negantis facta foret; in hoc enim caſu plenam abſque dubio emanare probationẽ reſpondit parer veritatis D. Alexander *conſil.ſuo 113. in quarto.*

95 Octauus, caſus eſt, quando ipſamet apocha ſcripta, & ſubſcripta fuit per tertium vtraque parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtium, & tunc plenam, non obſtante etiam ſtatuto, quod ſcripturæ tertij minimè fides adhibeatur, reſultare probationem concludito, ſic poſt Bald. *conſilio 98. in ſecundo*, Crauetta, *conſilio ſuo 73.num.1.*

96 Et ratio (mea ſententia) ea poteſt eſſe: nam paria ſunt, ſcripturam fuiſſe conſcriptam à partibus, vel à tertio de voluntate, & mandato ipſarum partium, *ad l.ita autem depoſitioni, §. geſſiſſe, ff. de adminiſtratione tutorum, & Regulam, Qui per alium.*

97 Quod tamen procedit, quando in ipſamet ſcriptura ipſarum partium ſubſcriptio intercederet, aliàs duo copulatiuè viderentur neceſſaria, recognitio ſcilicet ipſorũ teſtium ſubſcriptorum, & comparatio litterarum, prout inter omnes rectè animaduertit idem Crauetta *de Antiquit.tempor.parte 1.in verſ.quæritur etiam, num. 78.* quem conſulas.

98 Sed pulchra pro coronide huiuſce materiæ
excitatur hic quæſtio, An tertius exhibens chi-
rographum debiti cum Clauſula (*A chi preſen-
terà il preſente ſcritto*) poſſit in iudicio agere con- Cedla de conuent. claus. 109 fol. 101
99 tra debirorẽ. In qua quidem difficultate, rem
paucis perſtringendo, conclude pro affirma-
tiua.

100 Quamuis enim adiectus ſolutioni nullum regulariter agendi ius habeat, licet ei rectè ſoluatur, *l.finali, & l.eum, §.ſi ità, iuncto §.qui ſibi, ff.de de verborum obligationibus*, Bartolus *in l. cum quis, eodem titulo, & in l. ſed & ſi filio, §.1.ff.de conſtit.pecun.cum concordantibus deductis* per Burſatum, *conſil.ſuo 242. num.1. volum.3.* Addo nunc Zangerum *de Exceptionibus parte 3.cap.1.num.48.* & Magonium *deciſ.Florentina 106.num.1.*

101 Attamen procedir id, quãdo eſt ſimpliciter adiectus, ſecus ſi per creditorem, (prout per nos ſupponitur) fuiſſet traditum ſibi inſtrumentũ, vel chirographum ipſius debiti, eo enim caſu ad agendum proculdubio admitteretur; & ratio eſt: quia per traditionem ipſius chirographi, cenſetur tacitè ſibi datum mandatum ad agendum. Sic in puncto pluribus tamen alijs rationibus motus, latè reſpondit Clar. D. Decianus, *conſil. ſuo 68.vol.3.*

102 Et de hoc mea ſententia, nulla poteſt eſſe dubitatio.

103 Solum difficultas in eo verſatur; an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibẽti ipſummet chirographum exceptionem ſolutionis principali creditori factæ?

104 Pro reſolutione ita diſtinguendnm cenſeo, Aut chirographũ dicit: *(Jo tale, prometto di paghar à D.Aluyſe Tomaſini, ò à chi preſenterà il preſente ſcritto)* aut ſolummodo inquit. *A chi preſenterà.*

105 Primo caſu, ſi debitor conuentus à præſentatore, oppoſuerit de ſolutione in parte, aut in totum facta Do. Aloyſio principali creditori, eamq; probare contenderit, abſque dubio exceptione illa tutus erit: cum enim vero creditori ſoluerit, vtique tenorẽ ipſius chirographi dicentis: (*Prometto di paghar à Don Aluiſe, ò à chi preſenterà*) eum adimpleuiſſe fatendum eſt. obligatus enim erat ſoluere aut Aloyſio, aut cuilibet alteri, qui ipſum chirographum exhiberet; iam autem ſoluit Aloyſio.

106 Secundo autem caſu, quando ſcilicet chirographum ſolummodò inquit; (*à chi præſenterà*) debitor conuentus non poteſt obijcere exceptionem ſolutionis factæ principali creditori, niſi de ſolurione facta fuerit receptio, & de ea conſtet à tergo ipſius chirographi: imputandũ eſt enim ipſi, quod ſibi cautius minimè proſpexerit.

107 Et ita ſeruatur in praxi. Et ſic obtinui pro Helia Catellano Hebręo ad officium Vrſi, anno 1608. de menſe Decembris, contra Leonẽ

de Neapoli pariter Hebrȩum; & ita fuit exequutum, &c.

108 Notandum tamen volo (& eſt pulchrũ dogma,) quod creditor habens chirographum talis tenoris, videlicet; (*A chi preſenterà*) non poteſt ipſum vendere, aut cedere viro ſe potẽtiori, aut nobiliori, cuiq; maior videretur attributa actio ipſam exigendi in præiudicium ipſius debitoris. Verba enim illa (*à chi præſenterà*) de ſimilibus ipſimet creditori intelligenda ſunt, nõ autem de potentioribus, ac nobilioribus. Sic præcisè animaduertit inter alios Thomas Triuiſanus *lib. 1. deciſ. 42. num. 17.* vbi ita quoque iudicatum fuiſſe atteſtatur; & hæc ſatis.

De materia alienationis factæ in potentiorẽ, vide aliqua penes Clar. Bardellonum inferius nominandum, *in conſilio ſuo 87. vol. 1.*

109 Sed poſt hæc ſcripta, aliam vidi à Scribentibus difficultatem moueri, quæ talis eſt. In chirographo contentioſo legitur talis promiſſio, nempe: (*li quali ſcudi cento il Signor Aluyſe promette dar, & reſtituir al Signor Aleſſandro, ouero à chi per lui preſenterà il preſente ſcritto*) contingit præfatum D. Aloyſium ſoluiſſe prædicta centum Excelcellentiſs. Tomaſino exhibitori dicti chirographi, dictus autem Alexander principalis creditor, prætendit iterum exigere præfata centum ab ipſo Domino Aloyſio, ex quo abſque eius mandato, & voluntate prædictos denarios ſoluit, quæritur, an iuſtè petere poſſit?

110 Clariſs. I. C. D. Carolus Bardellonus diſcutit ex profeſſo pro vtraque parte huncarticulũ, & tamdem *in ſuo conſ. 28. nuper edito*, reſpõdit pro affirmatiua. Mouetur inter alia: nam debenti
111 ſoluere præſentatam cedulam nomine ſtipulatoris, non oritur liberatio per ſimplicem ſolutionem, non conſtito de mandato creditoris; quia ſine mandato nequaquã conſtare poteſt de nomine, ſeù voluntate ipſius creditoris; adducit textum ſingularem, vnicum, ac digito, (vt inquit ipſe) ligandum, *in l. ſi quis vxori, §. apud Labeonem, ff. de Furtis*, & latiùs, vt per eum.

112 Nota, per illa verba (*per lui*) exponuntur, id eſt, nomine eius, vel nomine ſuo. Sic poſt Ruinum, Pariſium, Ripam, & Riminald. iuniorem, idem Bardellonus, *conſ. ſuo præcitato 28. num. 6.*

113 Nonus caſus principalis in hac materia poteſt eſſe, quando producitur apocha manu tertij facta, & trium teſtium ſubſcriptione munita, ſi enim ea à duobus ex tribus fuerit abſente, vel mortuo tertio recognita, ſemiplenè probat. Sic præcisè poſt nonnullos relatos Dom. Petr. Rebuff. *in ſuo tract. de Chirographorum, & Cedularum recognitione, num. 38.*

114 Alios etiam caſus in hoc propoſito deducit idem Rebuffus *d. tractatu, num. 36. & 37.* vide per eum. Sat enim nobis eſt potiores retuliſſe.

Finis Secundi Libri.

Digitized by Google

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Tertius.

De Epiſtola.

SVMMARIVM.

1 *Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci.*
2 *Epiſtola definitur ex authoris ſententia.*
3 *Verba ipſius definitionis enodantur, & nu. 4. & 5.*
6 *Epiſtola aliter deſcribitur per Iuſtum Lipſium.*
7 *Et aliter per Antonium Poſſeuinum.*
8 *Et alio modo per Baldum.*
9 *Quæ definitio ex allatis melior ſit, author cogitandum relinquit.*
10 *Epiſtola vnde dicatur, declaratur.*
11 *Adducitur Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. Epiſtola prima.*
12 *Epiſtola pertinet aut ad inducendam obligationem, aut probationem.*
13 *Epiſtola non obligat.*
14 *Et præcipuè, quando verba in ipſa prolata ſunt enuncia ta ad aulam potiùs, quàm ad forum.*
15 *Fallit; quotieſcumque inter abſentes mediante ipſa epiſtola aliquis celebrandus eſſet contractus, qui ſolo conſenſu perficeretur.*
16 *Ratio, & num. 17.*
18 *Donatio per epiſtolam poteſt celebrari.*
19 *Et præcipuè, quando ipſa res donata, & remiſſa reperiretur penes donatarium de voluntate donantis.*
20 *Procurator conſtituitur per epiſtolam.*
Conſtitutum poteſt celebrari per epiſtolam.
Quemadmodum etiam compromiſſum ibidem.
21 *Epiſtola miſſiua tunc obligat, quando peruenit ad eum, ad quem fuit directa.*
22 *Et inducit validam confeſſionem.*
23 *Ratio.*
24 *Obligatio per epiſtolam licet non contrahatur, tamen ea inducta probatur.*
25 *Obligatio per epiſtolam contrahi poteſt contra conſtituentem ſe ſoluturum pro alio, quando in perſona alterius obligatio iam erat contracta, & num. 26.*
27 *Epiſtola regulariter non probat.*
28 *Quando vt epiſtola probet, tractatur, docet author.*
29 *Differentiam inter caſum, in quo epiſtola probet, & caſum in quo obliget, deducit Caſtrenſis.*
30 *Epiſtola tunc præcipuè non probat, quando ipſamet refert ſe ad aliam, quæ non exhibeatur.*
31 *Epiſtola tunc probat, quando eſt recognita per ſcribentem, & confeſſata, vel per teſtes comprobata.*
32 *Quinimo tunc paratam habet exequutionem*
33 *In recognitione epiſtolæ facienda non requiritur exacta illa diligentia, quæ aliàs adhiberi ſolet.*
34 *Ratio, & num. 35.*
36 *Epiſtola non recognita, nec confeſſata, quinimò etiam negata, probat, quando ſignata reperitur priuato, ſolitoq; ſigillo ipſius ſcribentis.*
37 *Ratio.*
38 *Quanta autem fides, ſeu probatio oriatur, vide Menoch. & Maſcard. remiſſiuè.*
39 *Dictum num. 36. declaratur, & num. 40. & 41. Subdeclaratur prout & num. 42.*
43 *Pulchra proponitur dubitatio.*
44 *Reſoluitur per authorem.*
45 *An ex litterarum comparatione in epiſtola facta plena, vel ſemiplena oriatur probatio, docet author remiſſiuè.*
46 *Ad hoc vt deueniri poſſit ad litterarum comparationem in epiſtola, requiritur inter alia, vt nomen, & cognomen ipſius ſcribentis contineat, aliter non valet.*
47 *Alia dubitatio.*
48 *Reſoluitur, & num. 49.*
50 *Epiſtola plenè probat, quando in ipſa adeſt nomen, & cognomen ſcribentis, & nomen, cognomenq; eius, cui mittitur.*
51 *Epiſtola probat contra recipientem.*
52 *Item quoad ipſiuſmet ſcribentis intentionem declarandam.*
53 *Epiſtola ſcripta manu teſtatoris, declarat apertè, quænam fuerit eius voluntas.*
54 *Epiſtola ſcripta ante aliquem contractum, valet ad illius declarationem.*
55 *Epiſtola inducit ſaltem aliqualem præſumptionem, quæ quanta, ac qualis ſit, arbitrio iudicis relinquitur.*
56 *Epiſtola probat quoad ea, quæ pertinent ad officium ſcribentis.*
57 *Item contra producentem, & num. 58.*
59 *Epiſtola probat contra ſcribentem.*
60 *Debet tamen ante omnia conſtare eam ſcriptam fuiſſe ab eo, cuius eſſe prætenditur.*

Quali-

61 *Qualiter autem id contingat, explicat author.*
62 *Epiſtola tunc præcipuè probat contra ſcribentem, quādo in ea inſerta fuit cauſa obligatoria, & numero 63. 64. & 65.*
66 *Et eſt generalis concluſio in quacumque ſcriptura publica, vel priuata.*
67 *Item tunc præcipuè probat, quando fuit ab ipſo mittente recognita, & num. 68.*
69 *Et quando habet ſuam debitam formam.*
70 *Quæ autem ſua ſit forma, docet ibi author, & num. 71.*
72 *Epiſtola probat contra ſcribentem, etſi careat data reſpectu temporis, & loci.*
73 *Et eſt indubitata concluſio, quidquid dixerit Viuius in ſuis Deciſionibus.*
75 *Ratio, & num. 76.*
77 *Epiſtola probat contra ſcribentem, licet ipſamet careat ſubſcriptione ipſius ſcribentis, ſi tamen eiuſdem nomen contineat.*
78 *Idem iuris eſt, etſi ſolum ſubſcriptionem ipſius mittentis habeat, & num. 79.*
80 *Adde nil etiam referre, vtrum ipſa fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu tertij de ipſius tamen mandato.*
81 *Epiſtola probat contra ſcribentem, etiam quod in ipſa ſcribens vſus fuiſſet verbis enunciatiuis, & num. 82.*
83 *Item contra eum probat, licet ipſamet epiſtola non contineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis.*
84 *Limita, quando mittens, vel ipſe, cui illa tranſmittitur, magna, & honorifica eſſet decoratus dignitate.*
85 *Quinimo eſſet ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum, & num. 86. & 87.*
88 *Per epiſtolam probatur affinitas contra ſcribentem.*
89 *Epiſtola contra ſcribentem ſuum operatur effectum non ſolum inter viuos, ſed etiam poſt eius mortem. Si tamen ipſius nomen contineat.*
90 *Epiſtola probat non ſolum contra ſcribentem, verum etiam contra ipſius hæredes.*
91 *Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit præſentata ei, cui mittitur.*
92 *Ratio.*
93 *Præſentatio epiſtolæ debet fieri de voluntate, & commiſſione ipſius ſcribentis.*
94 *Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, & pulchrè num. 95.*
96 *Reſpondetur cuidam tacitæ obiectioni.*
97 *Animi perſeuerantia in eadem voluntate ſemper præſumitur.*
98 *Epiſtola contra ſcribentem non probat, quando eo iam vita functo, præſentata fuit.*
99 *Ratio, & num. 100. vſque ad 104.*
105 *Et eſt veriſſimum iuris Axioma.*
106 *Quidquid ſubtiliter ſcripſerit Daniel Mollerus.*
107 *Multa notabilia colliguntur, & numero 108. 109. 110. & 111.*
112 *Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit acceptata ab eo, ad quem exarata, & præſentata fuit.*
113 *Confeſſio emanans præſente parte, ſi acceptata non ſit, non nocet confitenti.*
114 *Filiusfamilias electus in patritium, non prius à nexibus patriæ poteſtatis cenſetur ſolutus, quam præſentatis litteris, & ab eo acceptatis.*
115 *Litteræ productæ ab eo, qui illas non acceptauit, non iuuant ipſum producentem.*
116 *Qui non acceptat verba aduerſarij, non poteſt in illis ſe fundare.*
117 *Epiſtola pro ſcribente non probat.*
118 *Fallit, quando is, cui ipſa epiſtola mittitur, ea accepta non contradixit, ſed tacuit.*
119 *Sic recipiens litteras continentes mandatum, cenſetur ipſum approbare.*
120 *Amplia, etiamſi ſit mandatum de ſoluendo.*
121 *Et hæc eſt receptiſſima concluſio.*
122 *Quidquid ſcripſerit Corraſius.*
123 *Cautela Capol. ac Mattheſilani, ad fauorem creditoris pro extorquendo creditum à debitore deducitur.*
124 *Quam etiam ante eos probauit Bart. & ſequuntur infiniti alij.*
125 *Communis illa concluſio, de qua ſupra num. 118. comprobatur varijs fundamentis, & nu. 128. 129. 130. 131. & 132.*
126 *Et præcipuè per text. in l. filiusfamil. ff. ad Macedon. quidquid dixerint P. de Caſtro, & Menoch.*
127 *Pulchra obſeruatio Polydor. Ripæ ad illum textum.*
133 *Declaratur prædicta communis concluſio varijs modis, de quibus ordinatè per authorem, & numero 134. vſque ad 177. incluſiuè.*
135 *Text. in d. l. filiusfamilias, in verſiculo, continuò, declaratur.*
138 *Intentio Ancharani, in Clement. 1. de procurator. declaratur per Menoch.*
178 *Epiſtola probat etiam pro ſcribente, quando in ipſa continentur duo connexa, vnum ſcilicet pro ipſo ſcribente, & alterum contra, & vide num. 179. cum tribus ſeq.*
183 *Pulchra proponitur dubitatio.*
184 *Opinio Mattheſilani deducitur.*
185 *Improbatur per Caccialupum.*
186 *Author relinquit cogitandum.*
187 *Epiſtola non probat contra tertium.*
188 *Amplia, vt procedat etiam in epiſtola Epiſcopi ſuo ſigillo munita.*
189 *Ratio.*
190 *Limitatur in litteris Campſorum.*
191 *Libri Campſorum fidem faciunt contra tertium.*
192 *An epiſtola probet pro tertio? dubitatur.*
193 *Exemplum.*
194 *Verior opinio ſtat pro affirmatiua.*
195 *Et hanc ſequitur author.*
196 *Ratio, & num. 197. & vide num. 198. vbi author ſe remittit.*

ACturus in hoc tertio libro de ſecunda principali ſpecie ſcripturæ priuatæ, id eſt Epiſtola; prius ab ipſius definitione inchoandū arbitror: omnis enim, quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re tra
1 ctāda inſtitutio, debet à definitione proficiſci, vt ſciatur quid ſit illud, de quo diſputatur, ſecūdum gl. & Doct. *in l. omnis definitio, de Regul. iur.* Cū autem nullam à Doct. noſtris de ea definitionē traditam fuiſſe comperiam, ego ſic eam definien-

niendam, ſeu potius deſcribendam exiſtimo.

2 Epiſtola eſt ſcriptura, qua quis abſenti, vel quaſi, mentis ſuæ intentionem declarat.

3 Dixi, priori loco (Scriptura) loco generis: eam enim tam de priuata, quam de publica, & de priuata, tam de apocha, vel ſyngrapha quam de libro rationum, & ipſamet epiſtola æquè prædicari conſtat inter omnes.

4 Dixi ſecundò. (Qua quis abſenti intentionem ſuam declarat, &c.) loco differentiæ, ad excludendas, ſcilicet alias ſcripturarum ſpecies, per quas intentio ſcribentis alicui abſenti minimè declaratur,

5 Dixi poſtremo, (vel quaſi abſenti) quoniam interdum, vt Iuſti Lypſij verbis vtar, ea vſurpata eſt ad præſentes, prout de hoc notat præcisè Bartol. *in l. Titius, per illum text. ff. de conſtit. pec.* & ſequitur D. Maſcardus *Concluſ. ſua 627. num. 26.*

6 Iuſtus Lypſius autem in ſua Epiſtolica inſtitutione, epiſtolam ipſam aliter definiebat, Epiſtola, (dicebat ipſe) eſt ſcriptum animi nuncium ad abſentes, vel quaſi abſentes.

7 Antonius verò Poſſeuinus aliter deſcribebat, dicens: Epiſtola eſt colloquium abſentis ad abſentem: & hanc, quam dicit eſſe Libanij Sophiſtę, ſequitur etiam Ioachim. Beuſt, *in d. l. admonendi, num.* 1049.

8 Poſt hæc ſcripta vidi Bald. *in l. ſecunda, ff. de pactis,* quem refert, & ſequitur D. Card. Pariſ. *conſilio ſuo* 127. *num.* 29. *volum. primo.* Epiſtolam ipſam ità quoque deſcribentem. Epiſtola eſt medium organum, per quam inducitur pactum expreſſum inter abſentes, & eſt tanquam copulatio conſenſuum.

9 Tu, quænā ex his melior ſit, & ſubtilior, cogita. Videndus etiam hac de re Henringius Oldenburgicus, *in ſuo eleganti tractatu de fideiuſſor. c. 11. num. 34. cum ſeq.* vbi omnium latiſſimè, & D. Iulius Pacius *in l. non epiſtolis, C. de probationibus, numero* 10.

10 Eſt autem epiſtola Græcum vocabulum, ἐπιστολὴ ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλειν proueniens, quod eſt mittere, quia ad abſentes mittitur. Sic præcisè Schardius, *in ſuo Lexico, in ver. Epiſtola,* & D. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. Caſu 94. num. 1.*

11 Confert ad hoc mirum in modum, quod ſcripſit M. Tullius ad Quintum fratrem *lib. 1. epi. 2.* dum ità inquit, (*Illud eſt epiſtolæ proprium, vt is, ad quem ſcribitur, de his rebus, quas ignoras, certior fiat,* &c.)

12 His ſic ad intelligentiam terminorum præmiſſis, penetralia modo huiuſce materiæ, medullitus ingrediendo, breuiter ſciendum eſt, vim ipſius epiſtolæ circa duo potiſſimum cōſiſtere, quandoque enim pertinet ad inducēdam obligationem, quandoque verò ad faciendam probationem de cōtentis in ea; pulchrè Iulius Pacius *in d. l. non epiſtolis num.* 17.

13 Quod ſpectat ad primum, videlicet, an ex ipſamet epiſtola obligatio aliqua inducatur.

Rem paucis perſtringendo. Concluſio ſit negatiua. *Text. eſt de hoc apertiſſimus in l. Publia, §. fi. ff. depoſit. in l. emptor, §. Lucius, et in l. epiſtola, ff. de pac. cum concordantibus deductis* per Crauet. *de antiquit. tempor. in §. vidimus, & abundè par. 1. nu. 39.* ſequitur hoc præcisè Laurent. à Pinu *conſil. ſuo* 155. *num. 6.* vbi ampliat hoc potiſſimum procedere, quando non eſt ſcripta animo contrahendi obligationem, & D. Maſcardus *Concluſ. ſua 627. numero 7.*

14 Amplia, vt iſta Concluſio præcipuè procedat, quando verba in ipſamet epiſtola inſerta ad aulam potius, quam ad forum ſunt enūciata, prout ſunt illa. *Tutto il mio, è voſtro, vi ſarò sempre ſeruo, & ſchiauo,* & quando ſunt in futurum prolata, tunc enim nullo modo obligationem aliquam inducunt. Sic in terminis conſuluit D. Laderch. Imolenſ. *conſil. ſuo 101. vol. 1.*

15 Fallit autem iſta communis regula varijs modis, & primò quotieſcūque inter abſentes aliquis celebrandus eſſet contractus, qui ſolo conſenſu perficeretur, tunc enim quia per epiſtolam, vti per optimum, ac congruum inſtrumentum declaratur ipſarum partium conſenſus, per eamdem partes poſſent validè contrahere, & efficax abſque dubio oriretur obligatio. *Caſus eſt in l. Titius Seio, ff. de conſtit. pecun. & in l. conſenſu, ff. de actionibus, & oblig.* vbi etiam affertur ratio ſub illis verbis.

16 (Ideò autem iſtis modis conſenſu dicimus obligationem cōtrahi, quia neque verborum, neque ſcripturę vlla proprietas deſideratur, ſed ſufficit eos, qui negotia gerunt conſentire.)

17 Sequitur hoc præcisè Bartol. *in l. non epiſtolis, C. de probationibus, & in dicta l. Titius, ff. eod. de conſtit. pecun.* vbi etiam Bald. qui adducit concordantia iura, & poſt multos relatos Domin. Maſcardus, *Concluſione ſua 627. num. 46.* Addo Schuuartzenthal. *in ſuo tract. de ſtipulationibus, pagina mihi 99. numero 2.*

18 Hinc videmus donationem, (vt ex ea ſumam initium,) quoniam ſolo conſenſu perficitur, mediante ipſamet epiſtola rectè celebrari poſſe *Text. eſt expreſſus in l. ſi donatio, in l. nec ambigi, in l. ſi aliquid, C. de donationib. & in l. etiam, & l. abſenti, ff. de donationib.* ſequitur pulchrè Clar. Eques Dominus Peregrinus *conſilio ſuo 94. nu. 8. volum.*
19 *primo,* & prius Cardin. Pariſius, *conſil. ſuo 127. nu. 34. volum. 1.* vbi etiam ſub *num.* 35. ampliat hoc præcipuè verum eſſe, quando ipſamet res remiſſa, & donata, reperiretur penès donatariū de voluntate ipſius donantis, & latiùs, vt per eum. De hoc autem pleniori cornu loco ſuo differetur.

20 Hoc idem videmus conſtitutum in mandato, ſiuè procuratore, in compromiſſo, in conſtituto, & alijs huiuſmodi, de qbus bene Deo dante, & plenius diſceptabimus.

21 Limitatur ſecundò ſupra dicta principalis Concluſio, quando epiſtola ipſa miſſiua peruenit ad eum, ad quem fuit directa, tunc enim obligationem inducit, pulchrè Cardinal. Pariſ. *conſil. ſuo 127. num. 32. & 33. vol. primo,* Burſat, *conſilio 172. num. 31. in ſecundo,* & Rota Genuenſ. *deciſ.*

ſua

Digitized by Google

ſua 80.*num.* 2.poſt nonnullos ibi relatos.

22 Et validam confeſſionem. Eadem Rotam Genuenſ. *deciſ.*48.

23 Nec mirum: ille enim,ad quem mittitur epiſtola,ſtatim ac eam recipit, ac retinet, & tacet, dicitur conſentire omnibus contentis in ea, vt *per illum text.* dicunt Bart.& Bald, *in l.Titius,in fi. ff.de conſtit. pec.* & latius inferius dicetur.

24 Coarctatur tertiò principaliter, nam licet per epiſtolã obligatio non contrahatur, tamen ea inducta probatur. ſic poſt Crauet. & alios per multa iura, concludit Maſcard. *Concluſ. ſua* 627.*num.*7.

25 Adde tamen, quod per epiſtolam contrahi poteſt obligatio contra conſtituentem ſe ſolururum pro alio,quãdo in perſona alterius obligatio iam erat contracta, & ſic licet noua omninò obligatio per epiſtolam cõtrahi nequeat, attamen iam contracta extendi poteſt ad perſonam conſtituentis ſe pro alio ſoluturum in ipſa, vt contra eum competat actio de conſtituta. *Text. eſt in l.fin. §.fin. ff. de actionibus, & obligat.* idem tradit Bal. *in Authent. Si quando, C.de conſtit.*
26 vbi fortius voluit, quod vbi quis confitetur ſe teneri ſoluere id, quod alius debet in epiſtola, licet verba non ſonent in obligationem,ſed ſolum in confeſſionem, tamen ex quo talis confeſſio probationem operari non poteſt in præiudicium alterius, operatur obligationẽ, vt teneatur ſic confitens actione de conſtituta, *per text.in l.quidam,ff.de conſtit.pecun.*

27 Quod autem ſpectat ad ſecundum,videlicet an ex ipſamet epiſtola plena oriatur probatio. conclude pariter pro negatiua, *text.eſt in d.l.Publia.§.fin.ff.depoſit.& in l.instrumenta domeſtica,C.de probat.* not.gl.& Doct. *in d.l.admonendi, ff. de iureiur.* & ſequitur Matthæus Brunus *conſil. ſuo* 66. *num.*2. Addo Franc.Marc. *quæſt.ſua* 431.*num.*3. *vol.*1. & veriſſima eſt Concluſio,quidquid dixerit Mandel. Albenſis,*conſilio ſuo* 527.*num.*1.

28 Obſeruandum eſt tamen, (& hoc ad faciliorem dicendorum intelligentiam)quòd tunc vt epiſtola probet, tractatur quando in ea continetur cõfeſſio de aliquo dato,vel facto, vt quia aliquis ſcribat ſe aliquid debere, vel ſe aliquid feciſſe.

29 Et differentia nõ modica eſt inter primum, & hunc ſecundum caſum; nam in primo,quãdo in epiſtola, ſeu per ipſam contrahitur, poteſt agi ex contractu, de quo in epiſtola; puta, quia vendidiſti mihi per epiſtolam,ideò ago ex vendito; ſed vbi in epiſtola continetur confeſſio venditionis,debet agi ex vendito,non quidẽ propter confeſſionem,de qua in epiſtola, tamquam quod ex illa cõfeſſione oriatur actio,ſed illa confeſſio, de qua in epiſtola, debet induci, & produci ad probandum venditionem factã. ità magiſtraliter poſt Speculator. declarar Caſtrenſ. *in d.l.Publia,§.fin.num.*3.

30 Declaratur autem principalis iſta Cõcluſio, videlicèt,ex epiſtola plenam probationem minimè induci, vt præcipuè procedat, quando ipſamet epiſtola refert ſe ad aliam,quę non exhibeatur, *argum.text.in Authent. Si quis in aliquo, C. de edendo*, ità pulchrè Gratus *conſil. ſuo* 30.*num.quadrageſimo, in primo*. Conferunt, quæ aliàs ſcripſimus.

31 Fallit autem hæc eadem regula varijs modis,& primo,quando ipſamet epiſtola per ſcribentem eſſet recognita, & confeſſata, vel per teſtes cõprobata: tunc enim plena ex ea abſque dubio oritetur probatio. Sic præcisè Burſat. *conſil.ſuo* 253.*num.*39.*in* 3. Bertazzol. *conſil.ſuo ciuil.*28.*num.*63. Cornazzan.*deciſ. ſua Lucenſi* 93.*num.*1. Viuius,*deciſ.ſua* 467.*numero* 86. & 87.& plurimi alij.

32 Quinimo paratam tunc habere exequutionem reſpondit poſt Bart. Abb.& alios, Ioannes Parlador.*lib.*2.*rerum quotidianarum,c.fin.prima par.* §.5.*numero* 17.

33 Et aduerte,quod in ipſius recognitione faciẽda,non requiritur exacta illa diligentia, quæ aliàs adhiberi ſolet. Et ratio eſt: quoniam ſcribi haud aſſolet in prę́ſentia teſtium. Sic pulchrè
34 inter alios Cæſar de Graſſ. *deciſ. ſua* 113.*num.*7.
35 Eſt tamen verum, epiſtolam ipſam nõ probari de mandato, & ad dictamen alterius fuiſſe ſcriptam ex dicto vnius, maximè ſi deponat ad ſui excuſationem,& ſi ſit varius, & periurus, & ſibi ipſi contrarius: ſed ad alias probationes deueniendum eſſe. Sic eleganter poſt alios D. Hector Felicius *Allegatione ſua* 70.*num.* 1.*cum ſequentibus lib.*2.

36 Nota tamen extare caſum, in quo epiſtola ipſa priuata non recognita,nec confeſſata, quinimò etiam negata, probationem inducit, & eſt,quando ſignata reperitur priuato, ſolitoq; ſigillo ipſius ſcribentis. Sic pulchrè Specular. *tit.de probationibus,§.vlt. verſic.*10. vbi allegat *l. diſtrahere, C. de rebus alien.non alienand.* ſequitur Roman. *in d.l.admonendi,num.*55. Cato Sachus *ibidem num.*6.50.& 51.& Petrus de Ptolomeis,*num.*74. addo Viuiũ poſt infinitos relatos *deciſ. ſua* 467. *num.*87.& Eugen.*conſil.ſuo* 19.*numero* 30.*cum ſeq.* Adeũdus quoque Ioan. Guliem. Guidobonus *Aduocat.ſua* 25.*num.*75. vbi docet, quod litteræ ſigillatæ probant in terminis ſalarij.

37 Et ratio quoque eſt in promptu, nam ſigillũ multum operatur ad faciendam ſcripturam indubitatam eſſe, ità Bald.*in l.in bona fidei, C. de rebus credit.*

38 Quanta autem hoc in caſu fides, ſeu probatio ex ea oriatur, in præſentiarum nõ diſcutio; ſed videndi Clar.Menoch.*de Arbitrar.lib.* 2.*Centur.*2.*Caſu* 113. & Dominus Maſcardus *Concluſ. ſua* 1308.

39 Obſeruandum tamen hæc proximè dicta rectè procedere, ſi vltra ſigillum epiſtola quoque habeat nomen ſcribentis; aliter enim,etiã ſi ipſiuſmet ſcribentis ſigno obſignata ſit,eamdem nequaquã probare,teſtis eſt Bald. *in proœm. Digeſtor.n.*19.& plurimi alij relati per Maſcard. *d.ſua Concluſ.*627.*num.*40. Addo in terminis Anton. Corſet. Singul. *ſuo* 107.*in ver.epiſtola,*& Schu-

uar-

Digitized by Google

tiartzenthaler. *in ſuo tract. de ſtipulat. pag. mihi 764. num. 59.* vbi adducit text. *in l. ad teſtium, §. ſi quis, de teſtamentis, & qui teſt. fac. poſſ.*

40 Et non ſolum debet cōtinere proprium nomen, ſed etiam ſolita cognomina ipſius ſcribētis. Sic præciſè Maſcard. *d. Concluſ. num. 41. & videatur tribus numeris ſubſequentibus*, & Ant. Corſet. *Singul. ſuo* 109. vbi præciſè loquitur, quando verſamur in re ardua.

41 Intellige tamen, quod dictum eſt, videlicet, epiſtolam non habentem nomē ſcriptoris, ſed ſigillum dumtaxat non probare; locum dumtaxat habere, quando epiſtola tenderet ad obligationem, vel contineret in ſe rem licitam. Se-
42 cùs autem, quando rem illicitam, vel crimen aliquod; quoniam hoc caſu, etſi in ea non eſſet inſertum nomen ſcribentis; ſi tamen eius obſignata exiſteret ſigno; aliquam proculdubio induceret ſuſpicionem criminis contra eum, cuius eſſet ſigillum. Sic præciſè poſt Bald. Iaſon. & alios, declarat Maſcard. *d. Concluſio. 627. num.* 45. vbi quoque ſibi in quodam caſu per eum ibi relato ſic in praxi contigiſſe eleganter ſubnectit.

43 Sed circa prædicta pulchra ſuboritur dubitatio, & talis eſt. Producitur epiſtola, quæ manu Sempronij fuiſſe conſcripta aſſeritur; Sempronius autem id inficiatur, quomodo quod eius manu fuerit conſcripta probari poſſit? dubitatur.

44 In huiuſmodi difficultate, vt rem paucis ex more complectar, per comparationem litterarum id fieri poſſe concludit o Doct. omnes, *in d. l. admonendi*.

45 Sed an ex ipſa litterarum cōparatione oriatur poſteà plena, vel ſemiplena ꝓbatio: in hoc mirum in modum, ſe torſerunt interpretes. Nos de hoc latè diſſeruimus *ſup. lib. 2. tit. de apocha manu debitoris conſcripta num. 126. cum ſequentib.* ad ibi dicta, (ne crambes, quod aiunt, repetita ſtomachum moueat) Lectorem beneuolum remitto.

Adeundus nouiſſimè Clar. vir D. Fachineus *lib. 11. ſuarum iuris Controuerſ. cap. 35.*

46 Vnum dumtaxat aduertendum volo, & eſt: ad ipſam litterarum comparationem in epiſtola deueniri minimè poſſe, niſi in eadem nomen, & cognomen ipſius ſcribentis contineatur, & ſi deueniatur non valet. Sic poſt Felin. Maſcard. & alios docet Franc. Monald. *conſil. ſuo 14. num. 8. vol. 1.*

47 Quæres vlterius; producitur pariter epiſtola, quæ manu Sempronij fuiſſe conſcripta aſſeritur, pro ipſius autem recognitione faciēda adhibentur dumtaxat nonnulli teſtes non aſſerentes ſe adfuiſſe, quando litteræ ſcriptæ fuerunt, ſed tantum ipſius notam habere manum, vidiſſeq; aliàs ſcribere, & ob id illas per eumdem conſcriptas iudicare, deponentes; hoc in caſu an plena, ac efficax oriatur probatio, dubitabis.

48 Et pro negatiua regula firmato. Sic præciſè, ac in terminis epiſtolæ reſpondit Alexand. *conſ. 150. num. 16. in quinto.* in iiſdem terminis reſpondit Berous *conſil. 126. num. vndecimo, lib. tertio*, Socin. iun. *conſil. 29. num. 28. in ſecundo*; & plurimi alij, quos refert, & ſequitur Dominus Lancellot. Gall. *conſil. ſuo 54. num. 68. & 69.* vbi vlterius litterarum comparationis quoque adminiculum deſiderari clarè ſubiungit. Addo D. Hectorem Felicium *alleg. ſua iuris 69. numero 4. lib. 2.* vbi concordantes deducit Menochium, Riminal. iun. ac alios.

49 Conferunt autem ad hæc mirum in modū, quæ aliàs *ſupra ſcripſimus, lib. 2. cap. De apocha manu debitoris conſcripta, nu. 201. cum ſeq.*

50 Coarctatur ſecundò principaliter regula ſupradicta, quando in ipſamet epiſtola adeſt nomen, & cognomen ſcribentis, & nomen cognomenq; eius, cui mittitur. Sic poſt Cardinalem Pariſium *conſil. ſuo 19. num. 105. in ſecundo*; Cornazzan. *deciſ. ſua Lucenſ. 7. num. nono*; addo Ioachim. Beuſt *in dicta l. admonendi, num.* 1051.

51 Limitatur tertiò contra recipientem, cōtra eum enim plenè vtique probat. ita Bartol. *in l. filiusfamilias, ff. ad Macedon.* Rota Genuenſ. *deciſio.* 138. & Rota Romana, *in Nouiſſ. deciſ. 441. nu. 5. libro 1.*

52 Fallit quartò, quo ad ipſiuſmet ſcribentis intentionem declarandam. Sic præciſè Rot. Roman. teſte Verral. *deciſ. ſua 185. num. 8. par. 2.* vbi adducit text. *in l. Publia. §. fin. ff. depoſit.* & Ruin. *conſil. ſuo 121. num. 11. lib. quarto.*

53 Sic videmus in ſimili, quod epiſtola ſcripta manu teſtatoris declarat apertè, quænam fuerit eius voluntas, vt poſt Cardinal. Mantic. aduertit P. Birmius *conſil. ſuo 89. num. octauo, volum. 1.*

54 Sic quoque epiſtola ſcripta ante aliquem contractum valet ad illius declarationem, Cæphal. præciſè *conſil. ſuo 626. num. 15. vol. 5.*

55 Reſtringitur quintò principaliter quo ad aliqualem præſumptionem inducendam, quæ qualis, ac quanta ſit, iudicis arbitrio vnà cum Camil. Gallin. *de verborum ſignificatione, lib. 5. cap. 20. num.* 126. relinquendum exiſtimo.

56 Fallit ſextò, quo ad ea, quæ pertinent ad officium ipſius ſcribentis, quoad ea enim plenè probat, *argum. l. Publicanus, de Publicanis.* Sic præciſè Mar. Anguiſſol. *conſ. ſua 15. num. 1. volumen 1.*

57 Coarctatur ſeptimo, contra producentem ipſammet epiſtolam in iud[illegible] contra enim ipſum eadem fidem facit vtpotè approbata. Sic elegāter poſt Decium, Pariſ. & Crauettam D. Farinacius, *deciſ. ſua Rotæ Romanæ 444. numero 1. in nouiſſimis.*

58 Sed vt plenius, & facilius, quam probationē epiſtola faciat, omnes intelligant, tres apprimè caſus ſunt diſtinguendi, videlicet an ipſa probet contra ſcribentem, ſecundò, an pro ſcribente, tertiò, ac vltimo, an contra tertium, vel pro tertio.

59 Circa primum, videlicet, an epiſtola probet contra ſcribentem. Concluſio ſit affirmatiua. Text. ſunt clariſſimi *in l. Publia, §. fin. ff. depoſit. in l.*

nec

Digitized by Google

nec ambigi,& l.ſi per epiſtolam, iuncta l.ſi aliquid, *C. de donationibus*, notant communiter Canoniſtæ
in c.2.de fide inſtrumentorum,& Doctor.omnes, *in l.admonendi,de iureiurando*, vbi in ſpecie Bartol.ſe-
quitur hoc idem Gratus *conſil.ſuo 9.num.19.in pri mo,conſil.30.num.3.conſil.83.num.16.in eod. & con-
ſil.42.num.28.in 2.*Decian.*conſil.48.num.10.in 3.* Farinac. *conſil.ſuo 24.num.21.* Brun. à Sole *in ſuo Compend.Propoſition.iur.in ver.Epiſtola probat*,& Pe
tr.Auguſt.Morla *in ſuo Emporio par.1.tit.de Rebus credit.ſi cert.pet.quæſt.17.num.15.* Addo Rotam
Genuenſ.*deciſ.ſua.18.num.8.51.num.1.76.num.1. 80.num.1.81.num.3.136.num.1.180.nu.1.& 191. num.3.*& Cornazza.*deciſ.ſua Lucenſi 94.numero 11.*
Videndus quoque Ioachimus Beuſt.*in d.l.admonendi,num.1053.* Et D.Iulius Pacius,*in l.non epiſtolis num.27.C.de probationi*, Adeund.quoque D. P.
GilKen.*in l.inſtrumenta num.54.C.de probationibus*,
& D.Rutgerus Rulant.*de Comiſſionibus lib.5.cap.14.numero 1.*

60 Debet tamen in primis, & ante omnia conſtare ſcriptam fuiſſe ab illo,cuius prætenditur.
Sic poſt quamplures relatos Maſcat.*Concluſ.ſua 627.num.2.*& Menoch.*lib.2. de arbitrar.Centur.1. Caſu 94.num.9.*

61 Contingit autem id,vel ſi per ipſum mittentem fuerit confeſſata, & agnita *d.l.Publia, §.fin.*
vel ſi in ipſa adſit ſigillum ipſius,*l.ſi quæ per calũniam, C. de epiſc.& cleric.* vel ſi negata,litterarum
comparatione adiuuetur. Bartol.*in l.admonendi, col.6.verſic.de tertio genere,de iureiurando*,& ſequũ-
tur communiter Doct. in ſpecie autem Mar.
Anguiſſol.*conſil ſuo 75.num.13.* Marzar.*conſil.ſuo 61.num.36.*Bellon.*conſil.26.num.7.*Anguil.*conſil. ſuo 36.nu.33.* ſequitur hoc idem Rota Genuẽſ.
deciſ.ſua 74.num.2. vbi adducit text,*in l.litteras, C. mand.in l.licet,iuncta l.præcedenti, ff.de conſtit. pecun. & in l.quidam*, vbi Bart.*ff.eo.* Hierony. Marilian.
deciſ. ſua 5.nu.11. Magon. *deciſ.ſua Lucenſi 25.num. 9.*Medices *ſua Marchiana 7.num.4.* Barzius *deciſ. ſua 47.num.13.& 76.num. 4.* Card.Tuſcus *Concluſ:ſua 303.in littera C.* & nouiſſime Mar. Ant.
Maceratenſ.*Var.reſolution.lib.2.cap.53.nu.8.* Addo Beroũ *quæſt.ſua 21.nu.5.* vbi poſt multos relatos ampliat hoc præcipuè procedere cum agitur de facto pprio, & intereſſe ipſius ſcribẽtis.

62 Declaratur autem principalis iſta Cõcluſio
varijs modis,& Primò,vt tunc demum procedat,quando in ipſamet epiſtola inſerta fuit cauſa obligatoria: alioquin enim nuda cõfeſſio in
cauſa ipſimet ſcribenti minimè præiudicium
gigneret. Textus eſt *in l.nuda ratio,ff.de donat. in l.*
63 *cum de indebito,§.fin.ff.de probat.& in c.ſi cautio,ext. de fide inſtrum.* ſequitur Iulius Pacius *in l. non epiſtolis,num.26.C.de probationibus*, vbi ſubdit inſertionẽ cauſæ in ipſamet epiſtola minimè fore
neceſſariam cum agitur de probanda ac inducenda liberatione, nec mirũ: liberatio enim eſt
64 fauorabilior obligatione, *ad l. Arrianus, de obli-*
65 *gationibus,& actionibus.* Secùs autem eſt,cum de
alia re tractaretur.

66 Et eſt generalis Concluſio in quacumque
ſcriptura publica,vel priuata. Alexand. *conſil. 3. In cauſa,col.2.lib.2.* Conferunt quę ſcripſimus ſupra,*libro primo,num.254.*

67 Declaratur ſecundò,vt locum præcipuè ſibi
vendicet,quando ipſamet epiſtola fuiſſet à mittente recognita; nam ante recognitionem ab
eo factam vti priuata ſcriptura minùs ſollem-
68 nis, probationem non faceret. Imò nec indicium,vt pulchrè inter ceteros animaduertit D.
Hector Felicius,*Allegat.ſua Iuris Ciuilis 76.num. 2.libro 2.*

69 Enodatur vltimò, vt tunc demùm locum habeat, ſi ipſamet epiſtola habeat ſuam debitam formam.

70 Illa autem ſua dicitur eſſe forma, ſi mittentis nomen,& eius,cui mittitur,contineat;item
ſi narrationem, concluſionem, & datam; ſic
poſt Alberic. *in procemio Digeſtor.col.vltima.* Dominus Menochius *dicto Caſu 94.nu.17.* vbi quoque eiuſdem Alberici ſalutationem,de forma
ipſius epiſtolæ pariter eſſe exiſtimantis,opinionem acutè refellit. Sequitur Maſcard.*d.Concluſ. 627.numero 50.*

71 Ampliatur hæc eadem concluſio varijs quoque modis.

72 Et primò,vt procedat, etiam ſi ipſamet epiſtola careat data reſpectu temporis, & loci,adhuc enim contra ipſum ſcribentem plena ex
ea inducetur probatio. Textus eſt apertus *in l. cum tabernam, §.idem quæſijt, ff.de pignoribus*, & ſequuntur Doctores communiter *in d.l.admonendi.* Sequitur etiam Grat.*conſil.ſuo 9.num.20.in primo*, Fran. Marc.*quæſt.ſua 698.num.4.in primo*, Cl.
Menoch.*d.Caſu 94.num.11.*& Maſcard.*d.Concl. 627.numero 18.*

73 Et eſt indubitata Concluſio. Quidquid di-
74 xerit Viuius,*deciſ.ſua 467.num.83.lib.3.*

75 Ratio autem eſt in promptu. Dies enim, &
Conſul,ſolent in ſcripturis apponi ob prioritatis cauſã,& poſterioritatis,*ad d. l.ſcripturas, C.qui potior.* Quæ ſanè prioritas, vel poſterioritas (vt
hiſce verbis vtar) ipſi debitori,nihil tribuit. Parum etiam refert,ſi data loci deficiat,præſumi-
76 tur enim ſemper data è loco domicilij ipſius
ſcribentis,*ad l.quæ conditio,§.finali, ff. de conditionibus, & demonſtrationibus*, & ſequitur Rota Genuenſ.*deciſ.ſua 126.num.5.*addo Schuartzenthaler,*in ſuo tractatu de ſtipulationibus,pagina mihi 760. numero 49.*

77 Extenditur ſecundò,vt etiam locum habeat
licet ipſamet epiſtola careat ſubſcriptione ipſius ſcribentis,ſi tamen eiuſdem nomen contineat, ſic poſt Cynum,Bald. Felin. & alios,Menoch.*d.Caſu 94.num.13.*& Maſcard.*d.concluſ.627. num.20.* Addo Corſet.*Singul. ſuo 108.*& notabilem text.*in l.cum antiquitas, C.de teſtamentis.*

78 Idem iuris,etſi ſolùm ſubſcriptionem ipſius
mittentis habeat,per illam enim tota ſcriptura
rectè repræſentatur, Card. Pariſ.*conſil.ſuo 19.numero 108.vol.2.*

79 Quandoquidem ſubſcribens omnia in ipſa contenta cenſetur approbare. Rota Genuenſ.

deciſ.

deciſ.78.nu.1. Et videas eamdem deciſ.24. num.2.

80 Adde nil etiam referre, vtrum ipſamet epiſtola fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu tertij, de ipſius tamen mandato. Sic præcisè Mandel. Albenſ. conſil. ſuo 660. nu.2. Sequutus eſt Io. Gulierm. Guidobonus. *Aduocatione ſua 26. num.67.*

81 Ampliatur tertio, vt procedat etiam quod in ipſa epiſtola ſcribens vſus fuiſſet verbis enunciatiuis, adhuc enim illa contra ipſummet ſcribẽtem plenè probaret. *Textus eſt, & ibi notatur, in d.l. Publia, §. finali,* ſequitur Felin. *in d. cap.2. de fide inſtrumentorum, num.17. in fine*, D. Menoch. quoque *d. Caſu 94. num.10.* & Maſcard. poſt multos relatos *d. Concluſ.627. num.17.*

82 Et nos latiùs *in tractatu noſtro de verbis enunciatiuis, lib.2. q.24. num.8. cum ſeqq.*

83 Extenditur quartò, vt locum quoque ſibi vendicet, etſi ipſamet epiſtola minimè contineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis, non enim propter hoc fides ipſi adimitur. Sic poſt Bald. *in proœmio Digeſtor.* Felin. & alios, Maſcard. *d. Concluſ.627. num.21.* Addo Corſet. *Singul. ſuo 110.*

84 Coarctatur tamen ipſa ampliatio, quotieſcumque mittẽs, vel ipſe, cui ipſa tranſmittitur, ampla & honorifica eſſet decoratus dignitate, vt puta Pontificia, tunc enim ſi epiſtola titulo illius dignitatis careret, nullã abſque dubio probationem induceret.

85 Quinimò, eſſet ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum. Sic poſt Niconicium, & alios, limitat præcisè Dominus Menoch. *d. Caſu 94. num.16.* eum ſequitur Clariſs. vir D. Maſcard. *d. Cõcluſ.627. num.21.* Addo Schuuartzenthaler. *de ſtipulationib. pagina mihi 761. nu.49. circa medium.*

86 Quoties enim ipſe ſtylus infringitur, non valet quod agitur, Bald. *in l. de quibus, numero 59. de legibus.*

87 Ideoq; litteræ Ducis huius Sereniſs. Reipublicæ, ſi non ſunt plumbatæ, ſunt ſuſpectæ de falſo, quia de ſtylo princeps ipſe vtitur plumbo, ſicut Papa, & per cõſequens nullam fidem faciunt. Sic omnium pulcherrimè Ant. Piagg. *de Conſuetudine, q.13. nu.48. & 49.*

88 Ampliatur quintò, vt per epiſtolam probetur etiam affinitas contra ipſummet ſcribentem, ita poſt Bald. Menoch. *d. Caſu 94. num.16. & prius Caſu ſuo 89. per totum.* Sequitur D. Maſcard. *d. Concluſ.627. num.23. & Concluſ.794. num.10.* De hoc tamen latius loco ſuo.

89 Extenditur ſextò; vt non ſolum ipſamet epiſtola ſuum operetur effectum inter viuos, ſed etiam probet poſt mortem ſcribẽtis, ſi tamen ipſius nomen contineat. Sic poſt Cyn. *in l. generaliter, C. de non numerata pecunia* Felin. *in cap. ſcripta, num.19. verſic. item operatur de fide inſtrument.* & ſequitur Maſcard. *d. Concluſ.627. num.24.*

90 Extenditur ſeptimò, vt non ſolum ipſamet epiſtola contra ipſum ſcribentem probet, verum etiam contra ipſius hæredes. Sic præcisè poſt alios Preteus *conſ. ſuo 30. nu.23. vol.1.*

Coarctatur tamen ſupradicta principalis regula, videlicet, quòd epiſtola probat contra ſcribentem varijs etiam modis.

91 Et primò, quando ipſamet epiſtola non fuit præſentata ei, cui mittitur; cum enim illius acceptatio, atque ita conſenſus ſequutus minimè fuerit, vtique ex ea mittens non obligatur, minuſq; contra eum aliqua reſultat probatio. Sic præcisè poſt Ripam, *in l. admonendi, per l. ſi abſenti, ff. de donat.* docet Clar. Menoch. *lib.2. de arbitrar. d. Caſu 94. num.18.*

92 Confert mitum in modum ad id, quod ſcribit Sebaſtianus Medices, *in ſuo tractatu de acquirendo, & amittendo rerum dominio, gl.1. par.1. nu.54.* dum ſcribit, quod ſi tibi miſi epiſtolam, non prius ipſa ſit tua, quam ſi tibi tradatur. Id quod etiam docuit D. Iulius Pacius, *in l. non epiſtolis, num.11. C. de probationibus*, dum dixit, dominium epiſtolæ ad eum pertinere, qui ſcripſit, non ad eum, ad quem ſcribitur, niſi vel tradita ſit ei, cui ſcribitur, vel alij eius nomine accipiẽti, aut tãdem nuncio, aut tabellario, quem ille miſit.

93 Et nota neceſſe eſſe, quod ipſa præſentatio fiat de voluntate, & cõmiſſione ipſius ſcribentis. Hipp. Riminald. præcisè *conſ. ſuo 9. num.15. vol.1.* & Laderch. Imolenſ. *conſ. ſuo 201. nu.14.*

94 Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, prout eleganter docet Franc. Marc. *q.1380. par.1.* vbi in fortioribus terminis loquitur de epiſtola principis.

95 Non enim ſequitur Mæuius habet litteras ſubſcriptas à Pamphylo penes ſe; ergo ab eo ſibi tranſmiſſæ, vel illius nomine præſentatæ fuere, quia ipſe illas accipere potuit, ſic poſt Bart. Felin. Rom. & alios, docet præcitatus Laderch. de Imola *conſ. ſuo 101. nu.13.*

96 Nec quidquã obeſt, ſi diceretur, quod poſt ſubſcriptionem, & conſignationem epiſtolæ, ſcribens poſſet pœnitentia duci, quo caſu nil peractum videretur.

97 Quoniam reſpondetur, nullo pacto hoc præſumendum eſſe, cum ſemper animi perſeuerantia in eadem voluntate vſque quo probetur contrarium, præſumatur, *ad l. cum hic ſtatus, §.1. in fine, de donationibus inter virum, & vxorem*; ita pulchrè Ceph. *conſ.272. num.88. cum ſeq.* & latius D. Hippol. Riminal. *conſ. ſuo 9. nu.30. & 31. vol.1.*

98 Coarctatur ſecundò, quãdo illi, cui ipſamet epiſtolam mittitur, præſentatio de ea facta fuiſſet mortuo ſcribẽte, ex ipſa enim, nihil aut probationis, aut obligationis cõtra ipſummet ſcribentem emanare, tradidere paſſim Scribẽtes. Sic in terminis Hippol. Rim. *d. conſ. 10. num.15.* ſequitur Lancellot. Gallia, *conſilio ſuo 54. numero 76. vol.1.*

99 Et eſt ratio; quia conſenſus ſimultaneus deficit. Sic Felin. *in d. cap.2. num.19. de fide inſtrum.* qui ſcribit epiſtolam ipſam quidẽ probare, & obligare etiam poſt mortem ſcribentis, ſicq; eius heredem, dummodo eo viuo fuerit præſentata ei, cui mittitur. Sequitur hæc omnia petilluſtris vir D. meus Menoch. *d. Caſu 94. nu.19.*

K Adde,

nec ambigi, & l. ſi per epiſtolam, iuncta l. ſi aliquid, C.
de donationibus, notant communiter Canoniſtæ
in c. 2. de fide inſtrumentorum, & Doctor. omnes, in
l. admonendi, de iureiurando, vbi in ſpecie Bartol. ſe-
quitur hoc idem Gratus conſil. ſuo 9. num. 19. in pri
mo, conſil. 30. num. 3. conſil. 83. num. 16. in eod. & con-
ſil. 42. num. 28. in 2. Decian. conſil. 48. num. 10. in 3.
Farinac. conſil. ſuo 24. num. 21. Brun. à Sole in ſuo
Compend. Propoſition. iur. in ver. Epiſtola probat, & Pe
tr. Auguſt. Morla in ſuo Emporio par. 1. tit. de Rebus
credit. ſi cert. pet. quæſt. 17. num. 15. Addo Rotam
Genuenſ. deciſ. ſua 18. num. 8. 51. num. 1. 76. num. 1.
80. num. 1. 81. num. 3. 136. num. 1. 180. nu. 1. & 191.
num. 3. & Cornazza. deciſ. ſua Lucenſi 94. numero 11.
Videndus quoque Ioachimus Beuſt. in d. l. admo
nendi, num. 1053. Et D. Iulius Pacius, in l. non epiſto-
lis num. 27. C. de probationi, Adeund. quoque D. P.
Gil Ken. in l. inſtrumenta num. 54. C. de probationibus,
& D. Rutgerus Rulant. de Comiſſionibus lib. 5. cap.
14. numero 1.

60 Debet tamen in primis, & ante omnia con-
ſtare ſcriptam fuiſſe ab illo, cuius prætenditur.
Sic poſt quamplures relatos Maſcar. Concluſ. ſua
627. num. 2. & Menoch. lib. 2. de arbitrar. Centur. 1.
Caſu 94. num. 9.

61 Contingit autem id, vel ſi per ipſum mitten-
tem fuerit confeſſata, & agnita d. l. Publia, §. fin.
vel ſi in ipſa adſit ſigillum ipſius, l. ſi quæ per calũ-
niam, C. de epiſc. & cleric. vel ſi negata, litterarum
comparatione adiuuetur. Bartol. in l. admonendi,
col. 6. verſic. de tertio genere, de iureiurando, & ſequũ-
tur communiter Doct. in ſpecie autem Mar.
Anguiſſol. conſil. ſuo 75. num. 13. Marzar. conſil. ſuo
61. num. 36. Bellon. conſil. 26. num. 7. Anguil. conſil.
ſuo 36. nu. 33. ſequitur hoc idem Rota Genuẽſ.
deciſ. ſua 74. num. 2. vbi adducit text. in l. litteras, C.
mand. in l. licet, iuncta l. præcedenti, ff. de conſtit. pecun.
& in l. quidam, vbi Bart. ff. eo. Hierony. Marilian.
deciſ. ſua 5. nu. 11. Magon. deciſ. ſua Lucenſi 25. num.
9. Medices ſua Marchiana 7. num. 4. Barzius deciſ.
ſua 47. num. 13. & 76. num. 4. Card. Tuſcus Con-
cluſ. ſua 303. in littera C. & nouiſſime Mar. Ant.
Maceratenſ. Var. reſolution. lib. 2. cap. 53. nu. 8. Ad-
do Beroũ quæſt. ſua 21. nu. 5. vbi poſt multos rela-
tos ampliat hoc præcipuè procedere, cum agi-
tur de facto ꝓprio, & intereſſe ipſius ſcribẽtis.

62 Declaratur autem principalis iſta Cõcluſio
varijs modis, & Primò, vt tunc demum proce-
dat, quando in ipſamet epiſtola inſerta fuit cau
ſa obligatoria: alioquin enim nuda cõfeſſio in
cauſa ipſimet ſcribenti minimè præiudicium
gigneret. Textus eſt in l. nuda ratio, ff. de donat. in l.
63 cum de indebito, §. fin. ff. de probat. & in c. ſi cautio, ext.
de fide inſtrum. ſequitur Iulius Pacius in l. non
epiſtolis, num. 26. C. de probationibus, vbi ſubdit inſer
tionẽ cauſæ in ipſamet epiſtola minimè fore
neceſſariam cum agitur de probanda ac indu-
cenda liberatione, nec mirũ: liberatio enim eſt
64 fauorabilior obligatione, ad l. Arrianus, de obli-
65 gationibus, & actionibus. Secùs autem eſt, cum de
alia retractaretur.

66 Et eſt generalis Concluſio in quacumque
ſcriptura publica, vel priuata. Alexand. conſil. 3.
In cauſa, col. 2. lib. 2. Conferunt quę ſcripſimus ſu
pra, libro primo, num. 254.

67 Declaratur ſecundò, vt locum præcipuè ſibi
vendicet, quando ipſamet epiſtola fuiſſet à mit
tente recognita; nam ante recognitionem ab
eo factam vti priuata ſcriptura minus ſollem-
68 nis, probationem non faceret. Imò nec indi-
cium, vt pulchrè inter ceteros animaduertit D.
Hector Felicius, Allegat. ſua Iuris Ciuilis 76. num.
2. libro 2.

69 Enodatur vltimò, vt tunc demùm locum
habeat, ſi ipſamet epiſtola habeat ſuam debi-
tam formam.

70 Illa autem ſua dicitur eſſe forma, ſi mitten-
tis nomen, & eius, cui mittitur, contineat; item
ſi narrationem, concluſionem, & datam; ſic
poſt Alberic. in proœmio Digeſtor. col. vltima. Do-
minus Menochius dicto Caſu 94. nu. 17. vbi quo-
que eiuſdem Alberici ſalutationem, de forma
ipſius epiſtolæ pariter eſſe exiſtimantis, opinio-
nem acutè refellit. Sequitur Maſcard. d. Concluſ.
627. numero 50.

71 Ampliatur hæc eadem concluſio varijs
quoque modis.

72 Et primò, vt procedat, etiam ſi ipſamet epi-
ſtola careat data reſpectu temporis, & loci, ad-
huc enim contra ipſum ſcribentem plena ex
ea inducetur probatio. Textus eſt apertus in l.
cum tabernam, §. idem quæſijt, ff. de pignoribus, & ſe-
quuntur Doctores communiter in d. l. admonen-
di. Sequitur etiam Grat. conſil. ſuo 9. num. 20. in pri
mo, Fran. Marc. quæſt. ſua 698. num. 4. in primo, Cl.
Menoch. d. Caſu 94. num. 11. & Maſcard. d. Concl.
627. numero 18.

73 Et eſt indubitata Concluſio. Quidquid di-
74 xerit Viuius, deciſ. ſua 467. num. 83. lib. 3.

75 Ratio autem eſt in promptu. Dies enim, &
Conſul, ſolent in ſcripturis apponi ob priorita-
tis cauſã, & poſterioritatis, ad d. l. ſcripturas, C. qui
potior. Quæ ſanè prioritas, vel poſterioritas (vt
hiſce verbis vtar) ipſi debitori, nihil tribuit. Pa-
rum etiam refert, ſi data loci deficiat, præſumi-
76 tur enim ſemper data è loco domicilij ipſius
ſcribentis, ad l. quæ conditio, §. finali, ff. de conditioni-
bus, & demonſtrationibus, & ſequitur Rota Ge-
nuenſ. deciſ. ſua 126. num. 5. addo Schuartzentha-
ler, in ſuo tractatu de Stipulationibus, pagina mihi 760.
numero 49.

77 Extenditur ſecundò, vt etiam locum habeat
licet ipſamet epiſtola careat ſubſcriptione ip-
ſius ſcribentis, ſi tamen eiuſdem nomen conti-
neat, ſic poſt Cynum, Bald. Felin. & alios, Me-
noch. d. Caſu 94. num. 13. & Maſcard. d. concluſ. 627.
num. 20. Addo Corſet. Singul. ſuo 108. & notabi-
lem text. in l. cum antiquitas, C. de teſtamentis.

78 Idem iuris, etſi ſolùm ſubſcriptionem ipſius
mittentis habeat, per illam enim tota ſcriptura
rectè repræſentatur, Card. Pariſ. conſil. ſuo 19. nu-
mero 108. vol. 2.

79 Quandoquidem ſubſcribens omnia in ipſa
contenta cenſetur approbare. Rota Genuenſ.

Digitized by Google

deciſ.78.nu.1. Et videas eamdem *deciſ.24. num.2.*

80 Adde nil etiam referre, vtrum ipſamet epiſtola fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu tertij, de ipſius tamen mandato. Sic pręcisè Mandel. Albenſ. *conſil. ſuo* 660. *nu.*2. Sequutus eſt Io. Gulierm. Guidobonus. *Aduocatione ſua* 26. *num.*67.

81 Ampliatur tertio, vt procedat etiam quod in ipſa epiſtola ſcribens vſus fuiſſet verbis enunciatiuis, adhuc enim illa contra ipſummet ſcribētem plenè probaret. *Textus eſt, & ibi notatur, in d.l. Publia, §. finali*, ſequitur Felin. *in d.cap.2. de fide inſtrumentorum, num.*17. *in fine*, D. Menoch. quoque *d. Caſu* 94. *num.*10. & Maſcard. poſt multos relatos *d. Concluſ.*627. *num.*17.

82 Et nos latius *in tractatu noſtro de verbis enunciatiuis, lib.2.q.24. num.8. cum ſeqq.*

83 Extenditur quartò, vt locum quoque ſibi vendicet, etſi ipſamet epiſtola minimè contineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis, non enim propter hoc fides ipſi adimitur. Sic poſt Bald. *in proœmio Digeſtor.* Felin. & alios, Maſcard. *d. Concluſ.*627. *num.*21. Addo Corſet. *Singul. ſuo* 110.

84 Coarctatur tamen ipſa ampliatio, quotieſcumque mittēs, vel ipſe, cui ipſa tranſmittitur, ampla & honorifica eſſet decoratus dignitate, vt puta Pontificia, tunc enim ſi epiſtola titulo illius dignitatis careret, nullā abſque dubio probationem induceret.

85 Quinimò, eſſet ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum. Sic poſt Niconicium, & alios, limitat præcisè Dominus Menoch. *d. Caſu* 94. *num.*16. eum ſequitur Clariſs. vir D. Maſcard. *d. Cōcluſ.*627. *num.*21. Addo Schuuartzenthaler. *de ſtipulationib. pagina mihi* 761. *nu.*49. *circa medium.*

86 Quoties enim ipſe ſtylus infringitur, non valet quod agitur, Bald. *in l. de quibus, numero* 59. *de legibus.*

87 Ideoq; litterę Ducis huius Sereniſs. Reipublicæ, ſi non ſunt plumbatæ, ſunt ſuſpectæ de falſo, quia de ſtylo princeps ipſe vtitur plumbo, ſicut Papa, & per cōſequens nullam fidem faciunt. Sic omnium pulcherrimè Ant. Piagg. *de Conſuetudine, q.*13. *nu.*48. & 49.

88 Ampliatur quintò, vt per epiſtolam probetur etiam affinitas contra ipſummet ſcribentem, ita poſt Bald. Menoch. *d. Caſu* 94. *num.*16. & *prius Caſu ſuo* 89. *per totum*. Sequitur D. Maſcard. *d. Concluſ.*627. *num.*23. & *Concluſ.*794. *num.*10. De hoc tamen latius loco ſuo.

89 Extenditur ſextò, vt non ſolum ipſamet epiſtola ſuum operetur effectum inter viuos, ſed etiam probet poſt mortem ſcribētis, ſi tamen ipſius nomen contineat. Sic poſt Cyn. *in l. generaliter, C. de non numerata pecunia* Felin. *in cap. ſcripta, num.*19. *verſic. item operatur de fide inſtrument.* & ſequitur Maſcard. *d. Concluſ.*627. *num.*24.

90 Extenditur ſeptimò, vt non ſolum ipſamet epiſtola contra ipſum ſcribentem probet, verum etiam contra ipſius hæredes. Sic præcisè poſt alios Preteus *conſ. ſuo* 30. *nu.*23. *vol.*1.

Coarctatur tamen ſupradicta principalis regula, videlicet, quòd epiſtola probat contra ſcribentem varijs etiam modis.

91 Et primò, quando ipſamet epiſtola non fuit præſentata ei, cui mittitur; cum enim illius acceptatio, atque ita conſenſus ſequutus minimè fuerit, vtique ex ea mittens non obligatur, minuſq; contra eum aliqua reſultat probatio. Sic præcisè poſt Ripam, *in l. admonendi, per l. ſi abſenti, ff. de donat.* docet Clar. Menoch. *lib.2. de arbitrar. d. Caſu* 94. *num.*18.

92 Confert mirum in modum ad id, quod ſcribit Sebaſtianus Medices, *in ſuo tractatu de acquirendo, & amittendo rerum dominio, gl.*1. *par.*1. *nu.*54. dum ſcribit, quod ſi tibi miſi epiſtolam, non prius ipſa ſit tua, quam ſi tibi tradatur. Id quod etiam docuit D. Iulius Pacius, *in l. non epiſtolis, num.*11. *C. de probationibus*, dum dixit, dominium epiſtolæ ad eum pertinere, qui ſcripſit, non ad eum, ad quem ſcribitur, niſi vel tradita ſit ei, cui ſcribitur, vel alij eius nomine accipiēti, aut tādem nuncio, aut tabellario, quem ille miſit.

93 Et nota neceſſe eſſe, quod ipſa præſentatio fiat de voluntate, & cōmiſſione ipſius ſcribentis. Hipp. Riminald. præcisè *conſ. ſuo* 9. *num.*15. *vol.*1. & Laderch. Imolenſ. *conſ. ſuo* 201. *nu.*14.

94 Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, prout eleganter docet Franc. Marc. *q.*1380. *par.*1. vbi in fortioribus terminis loquitur de epiſtola principis.

95 Non enim ſequitur Mæuius habet litteras ſubſcriptas à Pamphylo penes ſe; ergo ab eo ſibi tranſmiſſæ, vel illius nomine præſentatæ fuere, quia ipſe illas accipere potuit, ſic poſt Bart. Felin. Rom. & alios, docet præcitatus Laderch. de Imola *conſ. ſuo* 101. *nu.*13.

96 Nec quidquā obeſt, ſi diceretur, quod poſt ſubſcriptionem, & conſignationem epiſtolæ, ſcribens poſſet pęnitentia duci, quo caſu nil peractum videretur.

97 Quoniam reſpondetur, nullo pacto hoc præſumendum eſſe, cum ſemper animi perſeuerantia in eadem voluntate vſque quo probetur contrarium, præſumatur, *ad l. cum hic ſtatus, §.1. in fine, de donationibus inter virum, & vxorem*; ita pulchrè Ceph. *conſ.*272. *num.*88. *cum ſeq.* & latius D. Hippol. Riminal. *conſ. ſuo* 9. *nu.*30. & 31. *vol.*1.

98 Coarctatur ſecundò, quādo illi, cui ipſamet epiſtolam mittitur, præſentatio de ea facta fuiſſet mortuo ſcribēte, ex ipſa enim, nihil aut probationis, aut obligationis cōtra ipſummet ſcribentem emanare, tradidere paſſim Scribētes. Sic in terminis Hippol. Rim. *d. conſ.*10. *num.*15. ſequitur Lancellot. Gallia, *conſilio ſuo* 54. *numero* 76. *vol.*1.

99 Et eſt ratio: quia conſenſus ſimultaneus deficit. Sic Felin. *in d. cap.2. num.*19. *de fide inſtrum.* qui ſcribit epiſtolam ipſam quidē probare, & obligare etiam poſt mortem ſcribentis, ſicq; eius heredem, dummodo eo viuo fuerit præſentata ei, cui mittitur. Sequitur hæc omnia periluſtris vir D. meus Menoch. *d. Caſu* 94. *nu.*19.

100 Adde, quod mittens dicitur abſentem alloqui per epiſtolam. Vranius *conſil.6.nu.13.in primo,& conſil.65.num.6. in 2.* Epiſtola enim idem operatur, ac ſi verba in eius præſentia fuiſſent prolata. Placent.*conſ.79.nu.6.*

101 Et hinc eſt, quod nuncium mittere, ſcribere litteras, & præſentialiter loqui, parificantur, Hippol. Riminald.*conſilio ſuo 9.num.25.* vbi ob id infert, quod qui mittit nuncium, vel litteras excommunicato, communieare dicitur cum
102 ipſo, & incurrit excommunicationem, allegat Doctores omnes *in cap. cum excommunicato, 2.quæſt.3.*

103 Sed quando mittens ipſe eſt mortuus, non poteſt dici, quod alloquatur illum, vt ait Iaſ. *in d. l. admonendi, num.*142.mortuus enim non poteſt dici velle, ex quo per mortem omnino extinguitur voluntas, *l.4. ff. locati, cum ibi notatis,* Bart.*in l.centeſimis,§.fin.ff.de verbor.obligationibus.* Decian. *conſil. ſuo* 108. *num.77. in 2.* & omnium pulcherrimè Maſcard. *citata Concluſ.627.nu.32. & 33.* ergò.

104 Præterea, qui acceptat, conſiderat eo tempore, quo acceptat, integram eſſe perſonam ſcribentis, vt poſt alios ſcribit Fabius de Anna, *conſ. ſuo 82.num.15.* id quod poſtea poſt eius mortem non poteſt verificari.

105 Er hoc eſt veriſſimum iuris Axioma, & indubitata Concluſio.

106 Quidquid ſubtiliter diſſeruerit Daniel Moller. qui contratiam opinionem ex profeſſo tutatus eſt, *lib.4.Semeſtr.c.44.per totum.*

107 Ex ſupradictis autem plura ad materiam congruentia inferuntur.

Et Primò, quod ſi forſan epiſtolã recipiens, ea contra mittentem vti voluerit, tenebitur præciſè probare receptionem, tranſmiſſionemq; ipſius epiſtolę, viuo adhuc eodem tranſmittente factam fuiſſe, aliter nihil operabitur, ſic pulchrè P. Granut. *Theoremate ſuo 15.nu.34.* vbi poſt infinitos relatos, variaſq; rationes perpenſas, ita per Rotã in vna Maſſilienſi coram Mohedano de anno 1541. 23. Martij deciſum fuiſſe teſtatur.

108 Secundò infertur, ſi is, qui litteras, pactum, aut promiſſionem continentes mittit, ex hac luce, priuſquam ab eo, cui mittuntur, recipiantur, demigret, pactum non confici. Innocẽtius *in cap.fin.in fine, extra de ſucceſſ. ab inteſtato,* Marſil. *in Rubrica, C.de probationib.num.*248. Sequitur poſt multos relatos Cun. *de pactis, lib.1.cap.14. nu.15,* vbi etiam adducit text. *in l.ſi cum filiusfamil. §. ſed ſi quis, ff.de donat.*

109 Sic etiam ſi viuente eo, qui nuncium deſtinauerat, nuncius moriatur, antequam voluntatem deſtinantis ad abſentem retuliſſet, pactum ſimiliter non confici, ſcripſere Aretin. *in l. qui ſerui, ff.de acquir.hared.* & Zuchard. *in repetitione rubricæ, nu.75.C.de pactis.*

110 An autem interea, dum mittitur nuncius, vel epiſtola, mandatum, vel conſenſus reuocari poſſit, videndus Cun. *dicto capit.14. numero 17.* vbi infinitos remiſſiuè deducit.

111 Sic in ſimili quoque epiſtola de debito non nocet hęredibus ante eius, qui conſcripſit, mortem non perlata. Sic præciſè Albert. Brun. *de interit. & peremp.Concl.15.nu.92.*

112 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta principalis Concluſio, quando ipſamet epiſtola nõ fuit acceptata ab eo, ad quẽ exarata, & præſentata fuit, tunc enim contra ipſummet ſcribentem nullam probationem facit. Sic in terminis coarctat Bart. & Doctores, *in l.nuda ratio, ff.de donationibus.*

113 Sic in ſimili videmus, quod confeſſio emanans pręſente parte, ſi acceptata non ſit, non nocet ipſi confitenti, Iaſ.*in l.error, col.2.C.de iuris, & facti ignorantia.*

114 Sic quoque filiusfamil.electus in patritium, non prius à nexibus patriæ poteſtatis cenſetur liberatus, quam præſentatis litteris, & acceptatis. Sic poſt Bart. Alexand. & pleroſque alios, Lancellot. Gallia, *conſilio ſuo 54. numero 62.* vbi pulchrè.

115 Sic etiam litteræ productæ ab eo, qui illas non acceptauit, non iuuant ipſum producentem, *iuxta l.3.& not.ibi per Bald. in ſecundo notab. C. de repudianda hæreditate,* quod etiam ibi voluit Salicet. *numero quinto,* & ſequuntur alij, maxi-
116 mè Alexander *in 3.notabili,* dicens, quod qui non acceperat verba aduerſarij, non poteſt in illis ſe fundare; ad quod plura cumulantur per Iaſon *in l.error, numero 4. cum ſequenti, C. de iur. & facti ignorantia.* Addo Socin.iun. *conſilio 37. numero 2.in 4.*

Et hæc quoad primum caſum ex propoſitis ſufficiant. De ſecundo diſſeramus.

Dubitatur igitur, an ex epiſtola efficax pro ſcribente oriatur probatio?

117 In qua quidem difficultate Concluſio ſit negatiua, ita probat text. *in capit.2.de fide inſtrumentorum,* notatur *in l.Publia, §.finali, ff.depoſiti, & in l. admonendi, de iureiurando,* & eſt regulare in omni priuata ſcriptura, vt non probet in fauorem ſcribentis. Sequitur .·. Auguſtin. Morla *in ſuo Empor.parte prima, tit.de rebus credit.quæſt.17.numero 15. verſ. ſecundo conſtituendum eſt,* & nouiſſimè Ioachim. Beuſt, *in d.l.admonendi, nu.1056.*

118 Limitatur autem iſta principalis Concluſio, quando is, cui ipſa epiſtola mittitur, ea accepta, non contradixit, ſed tacuit: nam illius fidem probaſſe cenſetur, & videtur etiam in ſui præiudicium fateri omnia contenta in eadẽ epiſtola eſſe vera, ad hoc ſolet adduci communiter text. *in l.ſi filiusfamil.ff. ad Macedon. & ibi not.* Bart. vbi inquit, quod recipiens epiſtolam, & non contradicens, videtur approbare, quod in epiſtola continetur, & ſequuntur Angel. & Paul.de Caſtro ibi, idipſum voluit idem Bart.*in l.quidam, ff.de cõſtituta pecunia,* vbi poſt Gulielm.de Cun. inquit, quod eo ipſo, quod quis recipit epiſtolam, & non contradicit, videtur conſentire; & idem Bart. *in l.cum tabernam.§. idẽ quęſiit, ff.de pignor.& in l.quo etiã, §.1.ff.rẽ rat.haberi,*

vbi

Digitized by Google

vbi dicit, quod vbi ſuperuenit ſciētia de aliquo
actu per præſentationem litterarum, vel inſtru
menti, eo ipſo, quod recipiens non improbat,
videtur approbare, allegat *d.l.ſi filius, & textum in
Clementina 1. de procurator.* Idem decidit Bald. *in
l.ſi abſentis, num.6.C.ſi certum petatur.* Idem *in Ru-
brica, C. de fide inſtrum. num. 37. verſ. quæro quid, de li-
teris transmiſſis, in l. finali, num. 4. C. ad Macedon. in l. ſi
litteras, ad finem, C. mandati, & in l. emptor, §. Lucius,
ff. de pactis*, & dicta iſta Bartoli & Baldi, com-
muniter approbantur, vt latè per Alex. *in l. non
ſolum, §. morte, num. 27. & 28. ff. de noui oper. nunciat.*
& idem Alex. & Iaſ. *in l. quæ dotis, ff. ſoluto matrim.*
Hoc idem concludunt Laudenſ. Petrus de An
char. Abb. & communiter Canoniſtæ, *in d. Cle-
mentina prima, de procurator.* vbi dicunt, quod ſola
receptio, & retentio litterarum cum ſcientia
contentorum in eis, obligat recipiētem, quam-
quam aliter non appareat de ſui intentione. Et
idem fuit de mente Domini Abb. *in cap. non inin
ſtè, extra de procuratoribus*. Sequitur Felin. *in cap. 2.
num. 22. extra, de fide inſtrumentorum, & in cap. non-
ne, col. 3. num. 10. extra, de præſumptionib.* & latè Ri-
pa, *in cap. cum M. nu. 131. extra de Conſtit.*

Hoc idem pulchrè, & latè docet. Socin. iun.
conſil. ſuo 122. num. 30. & 31. in 2. Philip. Portius
conſil. ſuo 142. num. 73. Marzar. *conſil. 61. numero 37.*
Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 424. num. 12. in 4.* Gi-
gas *conſil. ſuo 32. num. 9.* Franciſcus de Ponte *conſ.
ſuo 82. num. 13.* Schurp. *conſil. ſuo 84. nu. 9. Centur. 3.*
Vranius *conſil. ſuo 4. num. 47. vol. 1.* Bim. *conſilio ſuo
106. num. 30.* vbi adducit quoque rationem, di-
cens: nam taciturnitas, & patientia coniuncta
alicui actui, ſine oppoſitione, & oppugnatio-
ne, aut proteſtatione, inducit proculdubio con
ſenſum, & ratihabitionem, ex ſententia Imolę,
in cap. cum olim, de officio deleg. Idem Bimius *d. conſ.
106. num. 32. & 115. num. 10. in 2.* Burſat. *conſ. 284.
num. 51. in 3.* & Clariſs. Peregrinus *conſil. ſuo 94.
num. 10. in 1. & 107. num. 8. in 2.* & nouiſſime Pap
119 ponius, *conſil. ſuo 33. numero 1. & 2.* vbi in ſimi-
li docet, quod recipiens litteras continentes
mandatum, cenſetur mandatum ipſum appro
bare.

120 Amplia, etiam ſi ſit mandatum de ſoluēdo,
nam ex illarum receptione obligatur recipiēs;
ita Rota Genuenſ. *deciſ. 70.* quemadmodum è
contrario dicimus, quod ſi quis miſerit litteras
alicui, vt aliquid faciat, & ſi illud faceret, pro-
mittat illi quid certum, ſi recipiens litteras iux-
ta illas egerit, mittens ipſe ex illis obligatur, ad
text. *in l. fin. ff. de action. & oblig.*

Hanc eamdem limitationem, vt ad eam re-
uertamur, ſequuti ſunt quoque infiniti alij,
Benuenut. Strach. *de aſſecurationibus, gloſ. 11. num.
47. pag. mihi 371. colum. 5.* Matth. Cun. *de pactis, li-
bro 1. cap. 14. num. 14.* Brunor. à Sole, *in ſuo Compen
dio Propoſition. iur. in verſ. litteras recipiens.* Carroc.
*in ſuo tract. de depoſito, parte prima, pagina mihi 86. nu-
mero 8.* Idem *in ſuo tractatu de ſequeſtr. par. 3. quæſt.
13. & in ſuo de excuſſione bonorum, quæſt. 6. par. 2. nu-
mero 52. cum multis ſequentibus*, vbi pulchrè, hoc
idem latiſſimè docet Gabriel. *libro 1. Concluſio-
num, titulo de præſumptionib. Concluſ. 2. num. 1. & per
totam.* Dominus Menochius *d. Caſu 94. num. 8.*
& omnium elegantiſſimè, *lib. 3. de præſumptioni-
bus, cap. 65. in primis numeris*, vbi multa ſimilia in
propoſito deducit. Sequitur Maſcard. *d. Concluſ.
ſua 627. num. 10.* Bernard. Greuæus *pract. quæſtio-
num, quæſt. 21. Conſiderat. 1. num. 6.* Schrader. *in l. ad-
monendi, num. 271. verſic. ſin verò*, & Addentes ad
Matheſilan. *Singulari ſuo 78. num. 13. & Singulari
ſuo 22. per totum, & præcipuè ſub num. 5.* vbi an hæc
eadem propoſitio in criminalibus locum ha-
beat, eleganter ſubnectit. Idipſum ſequitur
quoque Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 18. num. 6. 120.
num. 1. 133. numero 2. 147. num. 4. & 162. numero 2.*
Magon. *deciſ. ſua Florentina 95. num. 7.* Gayll. *lib. 1.
Obſeruat. 21. num. 9. circa med.* Sebaſt. Med. *deciſ. ſua
Marchiana 6. nu. 19.* Rutgerus Rulant, *de Commiſ-
ſionibus, lib. 5. cap. 14. num. 3.* Hector Felicius *Alle-
gatione ſua iuris ciuilis 9. numero 2. libro primo*, & in-
finiti alij.

121 Et eſt receptiſſima Cōcluſio, teſte Ioachim.
Beuſt. *in d. l. admonendi, nu. 1056.*

122 (Quidquid dixerit eruditiſſimus Corraſius,
*in d. l. admonendi, in tertia parte, num. 75. cum ſequenti-
bus*, quem etiam refert Maſcard. *d. Concluſ. 627.
numero 38.*)

Ex qua etiam idem Mattheſilan. *in ſuo notab.
23.* & Cæpol. *in ſua Cautela 9.* cautelam ſatis egre
giam in fauorem creditoris, qua ſuum debi-
torem, vt debitum confiteatur, conuincat, do-
cuerunt, & eſt, vt ipſi debitori det litteras, qui-
bus ſignificet ſe iam ſcire eum ſummam illam
debere, & ob id eum velle rogatum, vt ſoluat.
Is enim ſi litteras illas receperit, ac legerit, nec
proteſtatus fuerit ſe nihil debere, debitum faſ-
ſum eſſe credetur, & per conſequens ad ipſius
ſolutionem poterit poſtea compelli.

124 Hanc eamdem cautelam probauit etiam
ante eos Bart. *in l. quo eum, ff. rem rat. hab.* & Do-
ctores communiter *in d. l. admonendi.* Sic etiam
in terminis conſuluerunt Abb. *conſil. ſuo 88. Fa-
cti contingentia, col. fin. par. 1.* Alex. *conſil. 78. Cauſa, co-
lum. 1. in 1. & in conſ. 147. col. 3. nu. 8. in 2.* quamplu-
res alios refert & ſequitur D. Menoc. *lib. 2. de ar
bitrar. Centur. 1. Caſu 21. num. 1.* Maſcard. *concluſ. ſua
481. in primis quattuor numeris* Pet. Aug. Morla *in
ſuo Emporio, par. 1. tit. de rebus credit. ſi certum petatur,
q. 17. in fine.* Addo nouiſſimè Io. Baptiſtam Co-
ſtam *in ſuo tractatu, de iuris, & facti ignorantia, Centu
ria prima, diſt. 79. num. 1. cum ſequentibus*, vbi etiam,
quid in huiuſmodi caſu ſit neceſſarium clarè
ſubiungit. Addendus eſt etiā D. Iacobus Schul
tes, *quæſt. 43. nu. 10. lib. 1.*

125 Iſta autem communis Concluſio, vt ſupra
diximus comprobatur per textum *in d. l. filiusfa
milias, ff. ad Macedon.* vbi præſupponitur, quod fi-
liusfamilias, pecuniam mutuo acceperat patre
abſente, quaſi ex eius mandato, & ad patrē lit-
teras miſerat, vt eam pecuniam in prouincia
ſolueret, dicit ille text. quod ſi pater factum fi-
lij ſui improbat, continuo debet interponere

conteſtationem cõtrariæ voluntatis, per quod text. ibi præſupponit, quod vbi pater continuo non declaret contrariam ſuā voluntatem, videbitur approbare factum filij ſui, quæ quidem approbatio non aliundè videtur reſultare, quā ab illo actu receptionis, & retentionis litterarū.

126 Et per iſtum textū corroboratur valdè communis ſententia, (quidquid dixerit Paul. de Caſtro *in l. quo enim, §. 1. ff. rem rat. haberi*, & Clar. Menoch. ex recentioribus, *lib. 1. Centuria prima, de arbitrarijs, Caſu 21. num. 3.* & pauci nonnulli alij) vt optimè aduertit Dominus Alexander, *in l. non ſolum, §. morte, nu. 27. & 28. ff. de noui operis nunciatione*, & poſt infinitos relatos Rota Romana *in nouiſſimis, deciſione 811. in primo dubio, per totum, parte prima*.

127 Aduertendum eſt tamen, (& hoc ad pleniorem intelligentiam illius textus) quod licet ibi pater litteras filij, in quibus mutuum contineatur, acceptans in mutuum dicatur conſentire, non tamen cenſetur ſummam in ipſis litteris contentam fateri, vnde exceptionem non numeratæ pecuniæ abſque dubio poterit opponere. Sic præcisè docuit inter alios bene eruditus D. Polydor. Ripa, *Obſeruatione ſua 270.*

128 Corroboratur ſecundo loco prædicta recepta Concluſio, per text. *in Clementina prima, de procuratoribus, iuncta l. filiusfamil. §. inuitus, de procuratoribus*, licet enim inuitus quis procurator non conſtituatur, & inuitus exiſtimetur non tātum ille, qui contradixerit, ſed etiam qui expreſsè nō cõſenſiſſe probetur, vt habetur *in d. §. inuitus*, attamen ſi quis ſcienter litteras, vel inſtrumentum receperit, in quo ſe quibus conſtitutus ſit procurator, ſi incontinenti minimè contradixerit, onus mandati ſuſcepiſſe creditur, vt habetur *in d. Clementina prima*, quod quidem non ex alio prouenire, niſi ex illo actu acceptionis, & retentionis litterarum, ſeu inſtrumenti, iuncta taciturnitate, & non contradictione eiuſdem recipientis, conſtat apertè inter omnes.

129 Suffragatur tertio loco ratio ſatis concludens, & eſt, quod licet taciturnitas, & patientia in præiudicialibus nequeat operari cõſenſum, attamen quando vltra ipſam taciturnitatem interuenit aliquis actus poſitiuus, vt quia quis ſciēter receperit litteras, in quibus debitor conſtituebatur, in iſto caſu taciturnitas per iſtum, vel ſimiles actus, operatur conſenſum, & tacēs videtur conſentire. Ita in ſpecie concludunt Abb. *in cap. nonne, extra de præſumpt.* & illum refert, & ſequitur Felin. *ibi, colum. 3. num. 10.* Idem docuit Abb. *in cap. cum virum, in 3. notab. extra de regular.* & idem Abb. *in c. non iniuſtè, extra de pro-*
131 *curator.* vbi colligit hanc theoricā, quod quando tractatur de præiudicio alicuius, ſi vltra taciturnitatem interueniat aliquis actus, qui tendat, ſeu tendere ad confirmationem eius, de quo agitur, dignoſcatur, tūc ſemper in ſui præiudicium conſentire videatur, allegat *d. Clementinam primam*, & ſequitur Iaſ. *in l. quæ dotis, nu. 84. cum ſequenti, ff. ſolut. matrim.* Hoc idem traditur communiter per eoſdem Canoniſtas, *in c. cum N... tra, de Conſtitut.*

132 Nonnullis etiam alijs rationibus rectè comprobatur Communis iſta Doct. ſententia, quas ſingillatim deducit Rota Romana, *in nouiſſ. deciſ. 811. in ſecundo dubio, parte prima*, ad eam lectorem remitto.

Declaratur autem iſta prima principalis limitatio varijs modis.

133 Et Primò, vt procedat, quādo epiſtolam acceptans ipſam retinet, nec contradicit, vt ſupra dictum fuit.

134 Secundò, quod acceptans ſciat quid reuera in ipſa contineatur, vt eſt caſus *in d. Clement. 1. in ver. ſcienter*, & tradit Bald. *in l. 1. ff. mand. argum. l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omn. iudic.* & ideò contra ipſum recipientem minimè probat, niſi eam aperiat, & legat, & non perfunctoriè, ſed cum aliquo temporis interuallo. Licet enim Paulus Iur. Conſ. *in d. l. filiusfam. ad Macedonian.* dicat *con-*
136 *tinuò*, tamen verbum illud, intelligitur iudicis arbitrio, vt ſcilicet tempus recipienti non denegetur, legendi, cogitandi, & peritiores etiam conſulendi, ſic poſt Alciatum, Rubeum, & alios, Clariſs. vir D. Menoch. *lib. 2. Centuria 1. de arbitrar. Caſu 21. num. 5.* Maſcard. *Concluſ. 811. nu. 6.* & Rota Romana *in nouiſſ. d. deciſ. 811. num. 36. & 40. parte 1.*

137 Sequitur hoc idem poſt plures relatos ipſemet Menoch. *d. præſumpt. 65. num. 13. & 14.* vbi eamdem procedere ſubdit, niſi poſt retentionem ipſius epiſtolæ tantum poſtea tempus effluxerit, vt veriſimile ſit illum recipientem vidiſſe, & perlegiſſe epiſtolam illam, atque ita ſecundum eum declaratur intentio Anchar. *in d. Clement. 1. colum. 2. de procurat.* cum dixit, ex præſentatione litterarum, præſumi ſcientiam, etſi
138 non appareat de ipſarum lectione. Loquitur enim ſanè Anchar. (inquit Menoch.) quando poſt retentionem litterarum tātum temporis ſpatium elapſum eſt, quo veriſimile ſit eas perlegiſſe; videndus de eadem re, idem Menoch. *d. loco, nu. 16.* & Carroc. *de depoſito, part. 1. pag. 86. num. 10. 11. & 16. & in ſuo tractatu de excuſſione bonorum, q. 3. par. 2. nu. 65.*

139 Nota tamen neceſſe eſſe, quod ad hoc, vt locum habeat ſupradicta regula, videlicet, quod litteras accipiens, & non contradicens cenſeatur omne illud, quod in ipſis cõtinetur, approbare, ſcribens, ac mittens ipſe per idoneos teſtes probet ipſum recipientem ſciuiſſe id, quod in ipſis continebatur, & eas aperuiſſe, & coram iiſdem teſtibus perlegiſſe, & non aliter. Sic præcisè Cioff. *conſil. ſuo 17. num. 12. cum ſeq. in 2.* vbi pulchrè. Et ideò cautela eſt, quod tranſmittēs
140 ſcribat epiſtolā in præſentia duorū teſtium, qui benè ſint informati de eius tenore, & illimet teſtes ſint ipſius latores, quo quidem caſu, ſi in eorum præſentia litteras acceptas eas perlegerit, poterit per eoſdem de ipſiuſmet epiſtolæ acceptatione abſque contradictione fieri depoſitio. Sic præcisè Mattheſilan. *dicto ſuo*

notabili

Digitized by Google

notabili 23. & Cæpol. *d. ſua cautela 9.* & ſequitur
poſt hos relatos Magon. *deciſ. ſua Florent. 103. numero 15.*

141 Tertiò intelligas procedere, niſi in ipſamet
epiſtola contineretur calculus rationis de da-
tis, & receptis, & in fine diceretur, quod debe-
ret reſtituere reliquum debiti in tanta quanti-
tate. Eo enim caſu epiſtolam illam recipiens,
& retinẽs, in dubio crederetur retinuiſſe eo ani
142 mo, vt videret, an calculus ipſarum rationum
ſit recte factus, non animo conſentiendi con-
tentis in ipſa, *iuxta l. cum ſeruus, ff. de conditionibus, & demonſtrationibus.* Sic eleganter inter alios ad-
uertit Cæpol. *dicta caut. 9.* allegat textum *in dicta l. cum ſeruus,* ſequitur Iaſ. *in repetitione d. l. admonendi, num. 114.* Ripa *in d. cap. cum M. nu. 132.* Gabriel. *d. Concluſ. 2. de præſumptionib. nu. 13.* Albenſ. *conſilio ſuo 448. num. 7.* & Menoch. *d. præſumpt. 65. num. 15.*
Addo Maſcard. *Concluſ. ſua 481. num. 5. & 627. numero 39.* Carroc. *de depoſito parte 1. pag. 86. num. 12. & de excuſſione bonorum, quæſt. 6. par. 2. num. 66.* An-
tonium de Gamma *deciſ. ſua Luſitaniæ 336. nu. 3.*
& Rotam Romnam *in nouiſſimis, d. deciſio. 811. numero 38.*

143 Quartò declara, vt procedat quantum ad
approbationem contentorum in litteris, non
autem quod acceptans cenſeatur confiteri fa-
ctum enarratum in ipſis ita eſſe. Sic præciſè de-
clarat Cuman. *in conſil. 177.* quem ſequitur Ri-
pa, *in d. l. admonendi, num. 139. & in d. cap. cum M. nu-*
144 *mero 132.* vbi infert, quod ſi procurator ſcribat
domino ſe vendidiſſe, aut donaſſe, videtur do-
minus, qui recipit, & retinet litteras, approbare
venditionem, & donationem, ſi facta fuit, non
autem fateri veram eſſe donationem illam,
ſeu venditionem factam.

146 Sequitur hoc idem Cl. Menochius poſt mul
tos relatos *d. præſumpt. 65. num. 12.* vbi aliud affert
exemplum, dicit enim, quod ſi procurator Ti-
tij ei dat litteras, ſe mutuo recepiſſe ſuo nomi-
ne, centum à Caio, Titius iſte recipiendo litte-
ras, approbaſſe quidem illas dicitur, ſi mutuo
receptæ fuerunt pecuniæ, ſed tamen non dici-
tur affirmaſſe, quod reuera fuerint receptæ, &
propterea, qui numeraſſe aſſerit, aliter quam
ex litteris eam numerationem probare debet.
Sequutus etiam eſt hoc idem in terminis Man
del. Albenſ. *d. conſil. ſuo 448. num. 5. & 6.* Carroc.
de depoſito, parte 1. pag. 86. num. 9. & de excuſſione bonorum, quæſt. 6. par. 2. num. 64. Clar. Farinac. *conſilio ſuo 56. nu. 11.* & Rota Romana *in nouiſſimis d. deciſ. 811. num. 39.*

146 Quintò declara procedere, niſi mittens ipſe
negauerit, vel alio modo hanc epiſtolam po-
ſtea impugnare viſus fuerit, tunc enim nihil ex
ea contra recipientem allegare poteſt, *argumento cap. ex eo, de regulis iuris, in ſexto.* Sic præciſè do-
cet inter alios Schrader. *in d. l. admonendi, nu. 271. verſic. ſecundo hoc non procedit.*

147 Sextò declara procedere, ſi iſta, quæ in epi-
ſtola cõſcripta recipienti obſunt, habeant cau-
ſam debiti expreſſam, alioquin credo hæc in il-
la epiſtola ſcripta contra recipientem, non ple
nam, ſed ſemiplenam dumtaxat probationem
inducere, argumento eius, quòd ſupradictum
fuit de ſcribente.

148 Nam ſi expreſſa confeſſio ſcribentis abſque
cauſa omiſſa contra ſcribentem, plenè nõ pro
bat, multo minus tacita confeſſio recipientis,
quæ cauſa caret, contra recipientem plenam
149 fidem facere debet. Plus enim nocent expreſ
ſa, quam tacita, *l. expreſſa, ff. de reg. iur.*

150 Septimò hoc, quod dicitur ex epiſtola ple-
nam pro ſcribente, & contra recipientem pro
manare probationem, ita demum verum eſt,
ac procedit, ſi quis ſponte epiſtolam ipſam re-
cipiat, ſecus ſi coactè, tunc enim ex ea nulla
proculdubio contra ipſummet ſcribentem re-
ſultat probatio, ita gl. *in d. Clem. 1. verſic. ſcienter, de procurator.*

151 Quod tamen ita accipiendum exiſtimo, niſi
poſtea ceſſante metu, vel coactione, quis eam
epiſtolam abſque proteſtatione aliqua contra-
ria retinuiſſet, tunc enim, quia per retentio-
nem ſequentem metus præcedens purgatur,
152 perindè habetur, atque ſi ab initio ſponte
hanc epiſtolam recepiſſet, *argumento cap. ſi ex inſinuatione, extra qui cleric.* Scribentes *in l. ſi ob turpem, ff. de condict. ob turp. cauſ.* & Doct. *in l. 2. ff. quod met. cauſa.*

153 Sic etiam regula illa, quod recipiẽs litteras,
vel inſtrumentum, & non contradicens, præ-
ſumatur quidem approbaſſe illum actum, pro-
cedit quoad ea, ad quę recipiens ſua ipſa volun
tate, & ſpontè ſe obligaſſe dicitur, ſecus verò
quoad ea, ad quę recipiens inuitus obligaretur,
ſic perpulchre Cl. Menoch. *d. præſumpt. 65. num. 10. & 11. lib. 3.* vbi exemplificat ad clariorem
omnium intelligentiam.

154 Octauò ſupradicta principalis limitatio ita
demum procedit, ſi quis ipſam epiſtolam ſim-
pliciter recipiat, ſecus ſi eam recipiendo prote-
ſtetur, ſe eamdem tantum recepiſſe in paſſibus
& punctis, (vt ita loquar) pro ſe facientibus; in
alijs tamen ſe illam non approbare, tunc enim
epiſtola illa contra ipſum recipientem fidem
non facit, niſi in capitulis connexis, *l. Publia, §. fi,*
& ibi Bar. *ff. depoſ.* Alex. *conſ. 186. nu. 7. lib. 2.*

155 Nonò principaliter declara procedere, niſi
epiſtolam recipiens, & legens, ſimpliciter dixe-
rit nuncio ſibi illam reddenti, ſe domino re-
ſponſum dare velle, & poſteà etiam ex inter-
uallo reſcribens ipſi domino exprimat, ſe ea
omnia, quę in epiſtola ſibi reddita in eius dam-
num, ac detrimentum redundare poſſunt, ne-
gare, vel improbare, tunc enim perinde ac ſi
poſt litteras redditas, ac lectas, ſtatim hoc pro-
teſtatus fuiſſet, epiſtola illa contra recipien-
tem fidem nullam facit, *argum. l. aſſe toto, ff. de acquir. hæred. & l. ſi ita fuerit, ff. de conditione, & demonſtratione.*

156 Declaratur decimo procedere, niſi ea, quæ
in ipſamet epiſtola continentur, nõ principali-
ter, ſed incidenter in eadem referãtur, eo enim

Digitized by Google

caſu non plena contra recipientem, ſed ſemiplena dũtaxat oriretur probatio, argum. eius, quod not. Abb. *in cap. fin. num. 7. ext. de ſucceſſ. ab ab inteſt.* Sic pręcisè docuit inter alios Schrader. *in l. admonendi, num. 273. verſ. decimò ex hoc fallit.*

157 Vndecimo declara, vt non procedat, ſi illa, quæ in epiſtola continentur, quis contradicendo impedire non valuit, vt putà, ſi is, qui reum defendit, epiſtolam ad illum mittat, qua ſignificet ſe eum defendere, licet enim reus talẽ epiſtolam recipiat, atque legat, abſque contraria proteſtatione, tamen quia reus etiam contradicendo non potuiſſet ipſum impedire quo minus ſe defenderet, *l. ſoluendo, ff. de ſolut. gloſ. in l. exigendi, C. de proc.* reus ipſe non intelligitur ijs, quę in epiſtola continentur, conſentire, ideoq; contra ipſum nulla ex eadem epiſtola oritur probatio; ita Bald. *in Auth. Qua in prouincia, nu. 15. C. vbi de crim. agi oport.*

158 Duodecimò declaratur ſupradicta principalis limitatio, vt non procedat, ſi quis in epiſtola ſignificet, ſe eũ, ad quem ipſam mittit, cõſtituere procuratorem, vt ſuo nomine cauſam aliquam in iudicio agat; & pro ea debito modo non cauit, tunc enim licet quis hanc epiſtolam recipiat, neque contrarium proteſtetur, tamen eis, quæ in ipſamet epiſtola continentur, conſentire non intelligitur, & per conſequens ex ea nulla cõtra ipſum oritur probatio, ita Bald. *in l. 1. ff. mand. argum. Clem. 1. de procurat.*

159 Hæc tamen declaratio, ſeu limitatio, communiter per Doctores improbatur, volunt enim eũ, qui ſimpliciter litteras recipit, in qua mittens ſignificauit, ſe ipſum procuratorem conſtituere, intelligi contentis in illis litteris conſentire, niſi reclamauerit, ita Bald. ipſemet *in l. ſi litteras, in fine, C. mandati.* Iaſ. *in d. l. quæ dotis, num. 9.*

160 Decimotertiò declaratur, vt præcipuè procedat, ſi quis in epiſtola ad alium tranſmiſſa ſignificet ſe negotium aliquod ſuo nomine geſſiſſe, tunc enim, niſi is, qui epiſtolam recipit, expreſſe ipſi contradicat, hoc negotium geſtũ ratum habere dicitur, & ſic epiſtola contra recipientem plenam fidem facit, ſecus eſt, ſi quis in ipſa non de negotijs illius nomine geſtis, cui
161 epiſtolam illam tranſmiſit, ſed de alijs rebus mentionem faciat, puta ſcribat ipſum ſibi debere centum, vel veſtem penes ſe in cauſam depoſiti habuiſſe, eo enim caſu, licet quis ſimpliciter eam recipiat, & abſque proteſtatione aliqua, tamen illis, quæ in ipſamet cõtinentur, conſentire non intelligitur, ideoq; probationem contra ipſum non faciet, ita Bald. *in l. 1. ff. mandat.* Dec. *in cap. cum M. Ferarienſ. extra de Conſtitutionibus*, & plures alij, quos pulchro ordine refert, & ſequitur Cioſt. *conſilio ſuo 17. numero 11. in 2.*

162 Mihi tamen, vt verum fateat, contraria hac in re opinio verior videtur, exiſtimo enim ego, & indiſtinctè credo, aliquem ex eo, quod epiſtolam abſque proteſtatione aliqua recepit, ei conſentire intelligi, eamq; plenam probationem contra ipſum recipientem facere, licet illud negotium, de quo in ipſa fit mentio, non ſit nomine illius geſtum.

163 Ad hoc autem aſſerendum moueor Primò, per text. *in l. Titius, & ibi Bart. & Bald. ff. de conſtituta pecunia*, vbi ex eo, quod quis recipit epiſtolã, nec ei contradicit, in qua ſcribens cõſtituebat ſe certam pecuniæ ſummam alterius nomine ipſi ſoluturum, conſtitutum induci decidit Iuriſconſultus.

164 Secundo loco ſuffragatur text. *in l. cum tabernam, §. idem quæſiit, & ibi Doctores, ff. de pignorib.* vbi ex eo, quod quis recipit litteras, in quibus mittẽs exprimebat ſe illi certa bona obligare, contrahitur obligatio pignoris, & probatur plenè pignus contractum eſſe.

165 Tertio loco adducitur præcipuè text. *in Clementina 1. de procurator.*

166 Et hanc ſententiam vti veriorem communiter ſequuti ſunt interpretes, Bald. Alex. Iaſon, Abb. & alij quamplurimi, quos enumerat præcisè Schrader. *d. loco, nu. 273.*

167 Declaratur decimoquarto, vt nõ procedat, quando in ipſa epiſtola adſunt expreſſa verba iniurioſa, famam, atque exiſtimationem recipientis aggrauantia; tunc enim licet quis hanc epiſtolam recipiat, atque legat, non intelligitur tamen ijs, quæ in ipſa continentur, conſentire, vel actioni iniuriarum per hoc renũciare. Hic
168 enim capi poteſt alia præſumptio, quã quod velit contentis in litteris conſentire, quia eſt veriſimile illum, ideo has litteras retinuiſſe, vt ex illis fidem facere poſſet de iniuria ſibi illata; quamobrem cum hic alia coniectura, quã conſenſus capi poſſit, non eſt præſumẽdum, quem recipiendo, & retinẽdo has litteras, iniuriarum actioni velle renunciare, *argum. l. cum de indebito, ff. de condict. indebiti, & l. ſi cum autem, ff. de ſolutionib.*

169 Decimoquinto intellige, ac declara procedere, quando ipſamet epiſtola viuo mittente peruenit ad recipientem, ſecus ſi eo mortuo, tunc enim huic præſumptioni locum minimè eſſe ſcripſere Doctores noſtri. Sic poſt Rom. Decium, Gabriel. & alios, Menoch. *præſumptione 65. nu. 17.* Sequitur Albenſ. *conſ. ſuo 774. nu. 21.* Maſcard. *Concluſ. ſua 481. num. 7.* Carroc. *de depoſito, par. 1. pag. 86. numero 14. & de excuſſione bonorum, quæſt. 6. num. 67. parte 2.* & nouiſſimè Lancellot. Gallia *conſil. ſuo 54. num. 76.* Addo Fabium de Anna, & D. Ioannem Ancharanum, *lib. 1. q. 48. num. 8. cum ſeq.* vbi pulchrè poſt plures relatos *conſ. ſuo 82. nu. 17 vol. 1.*

Vide, quæ ſcripſimus ſupra, *nu. 98. cum ſeq.*

170 Declaratur decimoſexto, vt procedat, dummodo litteræ ſcriptæ ſint manu debitoris, vel eius ſigillum contineant. Sic poſt Ancharan. *q. 48. par. 1.* Carroc. *de depoſito, pag. 86. nu. 15.*

171 Idem iuris eſſe concludito, licet exaratæ fuerint manu alicuius tertij, de ipſius tamen debitoris conſenſu, ac mandato, ad tradita, *ſupra numero 82.*

Deci-

172 Decimoſeptimo declaratur, vt procedat,
quando in ipſis litteris continetur tale quid,
quòd debeat obligare ipſum acceptantem ad
contenta in litteris, vt loquitur text. *& ibi not. in
d. l. ſi filius.*

Vnde ſi in litteris non contineatur tale quid,
quod obliget acceptantem, tunc earum acce-
ptatio non poteſt obligare; tum, quia non de-
173 bent ipſæ litteræ plus operari, quam conti-
neant, & de neceſſitate ex eis inferatur.

174 Tum etiam, quia non debet plus operari con
ſenſus ſuperueniēs, quam qui interuenit à prin-
cipio, ſic præciſè Hieronym. Pappon. *conſilio ſuo
75. num. 7. & 8. volum. 1.*

176 Decimooctauo declaratur, vt procedat, dū-
modo ipſam epiſtolam ſcribentis manu fore
confectam apertè conſtet; vbicumque enim
non liquet eamdem ab ipſo fuiſſe cōſcriptam,
nec eius ſigillo ſignatam, tunc recipiens eā non
poteſt obligari, etſi non improbauerit, ſed ta-
cuerit, ita Bal. *in l. in bonæ fidei, C. de reb. cred.* & in
terminis poſt Anchar. *in ſuis familiaribus quæſt.*
docet Viu. *deciſ. ſua 467. num. 85. vol. 3.*

177 Et ratio quoque eſt in promptu: nam reci-
piens huiuſmodi litteras errabundas, vt ita di-
cam, & defectiuas, non videtur ob hoc ſibi præ-
iudicare, nec contra recipientem ipſum vllum
inducunt indicium, cū ex nihilo nihil reſultet,
& hæc quoad iſtam primam limitationē ſatis.
Latius autem diſſerunt de eiuſdem materia Il-
luſtriſſ. D. Cardin. Tuſcus *Concluſione ſua 374. in
littera L. per totam,* eum conſulas.

178 Limitatur ſecundo principaliter ſupradicta
Concluſio, videlicet, quod epiſtola nō probet
pro ſcribente, quando in ipſa continerentur
duo connexa, vnum, ſcilicet pro ſcribente, al-
terum verò contra ſcribentē, nam ſi is, cui mit-
titur, pro ſe acceptat, altera pars iuuabit ſcriben
tem, & pro eo fidem faciet, text. eſt *in l. Publia, §.
fin. ff. depoſ.* & illam ſequuntur communiter Do
ctor. *ibi*, inde etiam colligentes, quòd quis po-
179 teſt approbare vnū capitulum pro ſe, & aliud
contra ſe reprobare, quamuis in eadem ſcriptu
180 ra ambo ſint deſcripta, quòd eſt verū ex ſen-
tentia Caſtr. quando epiſtolam ipſam produ-
cens proteſtaretur, in actis, quòd ipſam produ-
cit in partibus pro ſe facientibus, & non aliter.
Ceterum ſi illam ſimpliciter produceret, vide-
retur in omnibus partibus eam approbaſſe, vt
ibi per eum, allegando not. *in l. 1. §. editiones, ff. de
eden.* & per Bart. *in l. Aurelius, §. idem quæſijt, ff. de
lib. leg.* vbi diſtinguit, an capitula ſint ſeparata,
& connexa, & tunc non poſſit vnum ſine alio
acceptari, de quo etiam per Cyn. & Bald. *in l. 1.
in decima quæſt. C. de confeſs.*

181 Subdit tamen idem Paul. de Caſtro, quod
vbi epiſtola, vel ſcriptura continens plura capi-
tula, ſcripta fuiſſet manu tertij, non poſſet ad-
uerſarius illam in parte, & partibus approbare,
ſed tenetur in totum vel approbare, vel impro-
bare, allegat Innoc. *in c. cum venerab. extra de exce-
ptionib.* de qua materia plenius p Canoniſtas *ibi.*

182 Hanc eamdem limitationem ſequutus eſt
etiam Maſcard. *d. Concluſ. 627. num. 9.* & Clariſſ.
Menoch. *de Arbitrar. d. Caſu 94. nu. 7.* Addo Rut-
ger. Rulant *de Comiſſionibus lib. 5. capit. 14. num. 3. in
littera C.*

183 Sed hic pulchra ſuſcitatur quæſtio: produci-
tur epiſtola, in qua continetur, qualiter tu à me
accepiſti 100. ex cauſa depoſiti, & quod ex illis
tali die reddidiſti 40. & tali die 20. & tali die 10.
& quod tu remanes debitor in effectu in 30. du
bitatur an recepta iſta epiſtola, poſſim illam ap
probare quoad centum, quę fateris te habuiſſe
in cauſa depoſiti, & negare te reddidiſſe illa ſe-
ptuaginta.

184 In huiuſmodi difficultate Mattheſil. *Singul.
ſuo 78.* concludit pro affirmatiua, & reddit ra-
tionem; nam hæc dicuntur eſſe capitula ſepa-
rata; allegat text. *in l. Publia, §. fin. ff. depoſiti,* & vl-
terius ſecus eſſe in libro rationum ſubiungit.

185 Hæc tamen tāti viri opinio improbatur præ-
ciſè per Caccialup. *in d. l. admonendi, num. 76.*

186 Tu quænam ex his verior ſit opinio, cogita.

Et hæc quo ad ſecundum ex propoſi-
poſitis. Sequitur autem vltimum, vide-
licet, an Epiſtola probet contra tertium?

187 Cui quidem dubitationi ſatisfaciendo, Con
cluſio ſit negatiua. Ita Doct. *in d. l. admonendi,* &
præcipuè Ripa, *ſub num. 140.* idq; per text. *in l.
exemplo, C. de probation. & in l. epiſtola, in princip. ff. de
pact.* Hoc idem poſt Bald. & Boer. firmat Clar.
Menoch. *d. ſuo Caſu 94. num. 22.* Grat. *conſil. ſuo 5.
num. 27. in primo.* Maſcard. *d. ſua Concluſione 627.
num. 14.* Schuuartzenthaler, *in ſuo tract. de ſtipula-
tionib. pag. mihi 766. num. 64.* & Sebaſtianus Me-
dices, *deciſ. ſua Marchiana 8. numero 7.* Addo An-
ton. de Gamma, *deciſ. ſua Luſitania 336. numero 5.*
vbi in ſimili conſiderat, quod quando epiſtola
obligationem inducit, ſolum id contingit inter
mittentem illam, & eum ad quem mittitur, nō
autem contra tertium, ſequitur Gratian. *deciſ.
ſua Marchiana 156. num. 3.*

188 Extenditur iſta Cōcluſio, vt procedat etiam
in epiſtola Epiſcopi ſuo ſigillo munita, adhuc
enim illa tertio minimè obeſt; ita poſt Archi-
diacon. Guid. Pap. Ripam, & alios, Menoch.
d. ſuo Caſu 94. num. 23. vbi etiam rationem addu-
cit, dicens: quia hæ litteræ non ſunt de his, quæ
189 ad eius officium ſpectant, iuxta *cap. poſt ceſſio-
nem, de probationibus,* quòd ſic intelligit Ripa, ſed
conſiderantur tamquam litteræ priuati cuiuſ-
dam amici amico datæ, ſequitur hoc idem Ma
ſcard. *d. ſua Concluſ. 627. nu. 15.* & Ioachim Beuſt,
in d. l. admonendi, num. 1057.

190 Declaratur tamen iſta Concluſio, vt nō pro-
cedat in libris argentariorum, ſeu campſorum,
quos bancherios vel trapezitas magis Latinè
appellamus, qui ex more litteras tranſmittunt
de receptis, nam quemadmodum eorum codi-
ces contra tertium aliquam probationem fa-
ciunt,

ciunt, vt latè per Menoch. *d. Caſu 94. num. 24.* & Maſcard. *d. quæſt. 627. nu.* 16. Sequitur Schuuartzenthaler, *in ſuo tract. de Stipulationibus, pag. mihi 776. num. 64. in fine.*

192 Viſo an epiſtola probet contra tertium, videndum modo, quid iuris, ſi de ipſius fauore tractetur?

193 Exemplum. Scripſi litteras Mæuio amico meo, quibus ſignificaui, quod tibi debebã centum ex cauſa, puta mutui, aut vẽditionis, & excuſationes adducebam, quare tibi non ſoluerem; dubitatur, num hæ litteræ tibi ad plenam probationem aliquo temporis tractu ſufficerent.

194 Difficultatem hanc diſcutit ad partes Rota Roman. *in antiquis, tit. de Probationibus, deciſ.* 18. & in affirmatiuam procliuior videtur. Eiuſdem ſententiæ fuit etiam Crauet. *de antiq. tempor. in verſic. vidimus, & abundè, parte prima, num.* 41. & Beneuen. Straccha, *de aſſecurat. gloſ.* 11. *num.* 46.

195 Cui quoque, & ego aſſentior, & conſidero, quod cum epiſtola ſcribentis nomine ſemper loquatur, vt ſupra, de neceſſitate fatendum eſt, quod cum ad manus illius tertij peruenerit, ple
196 nam ad ipſius fauorem inducere debeat probationem, ex quo videtur tunc cõfeſſio illa facta præſente illo tertio.

197 Adde extraneum vnicuique videri, quod liceat ſcribenti aduerſus iam ſcriptam confeſſionem venire, alio errore non probato.

198 Sed cũ latiori folio hac de re diſſeruerimus *in tractatu de verbis enunciatiuis, libro primo*; hæc in præſentiarum tetigiſſe ſufficiat. Videndus quoque Maſcard. *Concluſ. ſua 627. num.* 11. *cum ſequentibus*, & Preteus, *conſilio ſuo* 186. *num.* 27. *volum.* 1. Adeundus etiam Puteus, *lib.* 2. *deciſ.* 11. & Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 19. *num.* 8. Satis.

Latiùs de hac materia litterarum priuatarũ diſſerit Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 364. *in littera L.*

Præludia quædam Epiſtolarum, ſeu quod idem eſt, litterarum ſumptarum in genere hactenus attigimus. Nunc autem ad nonnullas de earumdem materia pertractandas quæſtiones deueniendum eſt.

Dubitatur igitur Primò, an litteras alienas aperiens pœna falſi puniatur.

SVMMARIVM.

1 *Litteras alienas aperiens quanam pœna regulariter afficiatur.*

2 *An aperiens litteras alienas pœna falſi puniatur? Plures caſus ſunt diſtinguendi.*

3 *Primus quidem eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuati, ſed eas non legit; hoc in caſu pœna falſi abſque dubio minimè punitur.*

4 *Amplia idem iuris eſſe, quando quis ſine dolo litteras ipſas aperuit, & legit.*

5 *Ratio.*

6 *Secundus caſus eſt, quando quis aperuit litteras priuati, & eas ſolus legit, atque ita alteri non oſtendit, & hoc caſu ex communiori pœna criminis Stellionatus extraordinaria arbitrio tamen iudicis punitur.*

7 *Qui aperuit teſtamentum clauſum, licet alteri non oſtenderit, pœna falſi ordinaria multatur, & num.* 8.

9 *Amplia etſi in ipſis litteris aliquid ſcriptum eſſet contra hunc aperientem, & legentem, adhuc enim ipſa pœna extraordinaria Stellionatus locũ ſibi vẽdicabit.*

10 *Quinimò aperiens ipſas litteras ſibi conſignatas, & alicui deſtinatas, & illas legens, tenetur actione iniuriarum, & ea actione conueniri poteſt per tranſmittentem.*

11 *Tertius caſus principalis eſt, quando quis aperuit litteras alicuius tertij, in quibus quidquam minimè extabat, ob quod aliquid detrimenti, vel iniuriarum ille pati poſſet, & hoc caſu nulla pœna ipſemet aperiens punitur.*

12 *Ratio, & num.* 13. & 14.

15 *Quartus caſus eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuatæ perſonæ, & eius aduerſario oſtendit in ipſius ſcribentis detrimentum; hoc in caſu ordinaria procul dubio punitur pœna falſi.*

16 *Amplia, vt actione iniuriarum conueniri etiam poſſit.*

17 *Item, quod in foro conſcientiæ commiſiſſe quoque dicatur peccatum mortale: quod tamen limita in duobus caſibus, num.* 5. 21. 22. & 23.

18 *Amplia, etſi nullum damnum indè ſequatur.*

19 *Non incidit tamen in excommunicationem.*

20 *Etiamſi apertæ fuiſſent litteræ directæ Summo Pontifici.*

24 *Aperiens litteras alicuius priuati, & eas oſtendens alteri, quam aduerſario ipſius ſcribentis; ſi modo inde ei damnum intulit, pœna falſi ordinaria punitur.*

25 *Contrarium multi.*

26 *Et eſt verior ex authoris ſententia.*

27 *Patroni, vel procuratores pandentes iura ſuorum clientium aduerſarijs eorum, ſunt & ipſi ordinaria pœna falſi puniendi.*

28 *Quintus principalis caſus eſt, quando quis lacerauit, vel combuſſit litteras ipſas, & tunc punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio.*

29 *Quinimò condemnatur ad reſtitutionem omnium damnorum, & ad intereſſe.*

30 *Dictum D. Deciani elucidatur.*

31 *Quando nominatur, vel infligitur pœna falſi, in dubio intelligitur de ordinaria.*

32 *Sextus caſus eſt, quando quis remoratur reddere litteras ei, cui mittuntur, quo caſu tenetur ad intereſſe erga mittentem, ſi aliquod fortaſſis is ex ea mora damnum fuerit perpeſſus.*

33 *Hoc idem ſtatutum eſt quoque reſpectu tabellariorum, qui ſerò nimis reddunt litteras.*

34 *Septimus eſt caſus, quando quis pigritia, viæq; conficiendæ tedio adductus, in itinere litteras alicuius priuati abijcit, vel arena obruit; & hoc caſu litteris repertis, extraordinaria pęna falſi punitur.*

35 *Vltimus caſus eſt, quando ille, qui litteras alienas aperuit, & legit, aliquid forſan in ipſis correxit, abraſit, & immutauit, & tunc ſine dubio ordinaria pœna falſi puniendus eſt.*

Ratio,

36 *Ratio, & num. 37. & 38.*
39 *Aperiens litteras ſui Principis, in quibus de re ipſius graui tractetur, eaſq; hoſtibus ſuis patefaciens, poteſt multari, & pœna qua punitur reuelans ſecreta Principis, quæ eſt pœna capitis, item ordinaria pœna falſi, & num. 40. 41. & 42.*
43 *Aperiens litteras Principis, in quibus agatur de re perſonæ priuata, punitur in hoc, vt amplius audiri non poſſit.*
44 *Et ſi clericus eſt, deponitur.*
45 *Remouens ſigillum de litteris alicuius Principis punitur pœna falſi.*
46 *Aperiens litteras alicuius Magiſtratus vel Iudicis, quomodo puniatur non eſt eadem omnium ſententia.*
47 *Addentium ad deciſ. Guid. Pap.*
48 *Ipſius Guidonis Papæ, &*
49 *Ioannis Fabri.*
} Opiniones hac in re recenſentur.
50 *Author autem diſtinguit, & num. 51. & 52.*
53 *Aperiens acta iudicialia in ſui aduerſarij detrimẽtum, punitur duplici pęna, prout ibi.*
54 *Author remittit lectorem ad Baiard. & Colerum.*
55 *Ad hoc vt aperiens litteras alienas puniatur pęna falſi, vel ordinaria, vel extraordinaria, requiritur de neceſſitate dolus, vel culpa, aliter ab omni pœna tutus eſt.*
56 *Ratio, & numero 57. & 58. vbi pulchrè.*
59 *Et dolus iſte regulariter non præſumitur, ſed ab eo, qui illum allegat, clarè probandus eſt.*
60 *Multa notatu digna in materia doli afferuntur per authorem vſque in finem.*

Quoniam effrenis hominum petulãtia adeò proceſſit, vt quamplurimi, qui litteras alienas aperire non erubeſcant, in dies repetiantur; rem congruam hic me facturum arbitror, ſi qua pœna ipſi regulariter ob tale delictum plecti ſoleant, in præſentiarum vos docuero; verum quia pœna, quæ vt plurimum huiuſmodi delinquentibus ſolet infligi, eſt pœna falſi: iure meritò igitur contigit hic dubitare,

An litteras alienas, ſeu epiſtolam aperiens, pœna falſi puniatur?

2 VTilis, & in foro frequens ſanè eſt hæc diſputatio. Vt autem ipſa ab omnibus mira quadam facilitate, & percipiatur, & inſimul diſcutiatur, per plures caſus arbitror diſtinguendos.

3 Primus quidem caſus eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuati, ſed eas non legit, hoc in caſu cum dolo carere, nec ipſas litteras aperuiſſe dicatur, pœna legis Corneliæ, de falſis, minimè multandus eſt: ſic ſenſiſſe viſus eſt Bart. *in l. ſi quis in graui, §. qui tabulas, ff. ad Syllanian.* *per illum text.* & clarius Bertachin. *in ſuo tract. de Epiſcopo, lib. 3. par. 1. num. 39.* licet loquatur quandoquis caſu, & forte fortuna litterarum nizzã fregit. Hoc idem ſequitur D. Decian. *in tract.* *criminal. lib. 7. capit. 17. colum. pen. num. 46. verſic. quæ tamen omnia*, vbi ſubdit, id etiam probari per tex. *in l. 2. § ſi unum, ff. de bonorum poſ. ſecundum tabul.* & per glo. *in cap. Nobiliſſimus, 97. diſtinct.* Sequitur quoque Baiard. *in Additionibus ad Clarum, in §. falſum, num. mihi 203.* & Viuius *lib. 1. deciſ. ſua 62. in fi.* vbi quoque ita in facti contingentia in ſacra Regia audientia Barẽſi die 15. Martij 1590. iudicatum fuiſſe eleganter ſubnectit. Addo nouiſſimè Clar. Dom. Menochium *de Arbitrar. libro 2. Centur. 6. Caſu 538. num. 6. & 7.* vbi quoque
4 ſubdit, idem iuris eſſe, quando quis ſine dolo
litteras aperuit, & legit; veluti ſi credat ad ſe da
tas, cum eodem & ipſe vocaretur nomine; quo
5 ille, ad quem erant ſcriptæ. & hoc cum falſitas
non dicatur commiſti, vbi non adeſt dolus, *ad*
l. nec exemplum, C. de falſis. Huic eidem ſententię
adhæſit quoque poſt plures alios relatos Clar.
vir, Dom. Farinac. *in ſuo tractatu de Falſitate, quaſt.*
150. *par. 4. num. 129. & 130.* Videndus idem *ſub*
num. 131. vbi loquitur in aperiente litteras alie-
nas ſine dolo, ſed per errorem, & caſu creden-
do eas ſibi eſſe directas.

6 Secundus quidẽ principalis caſus eſt, quãdo quis aperuit litteras priuati, & eas ſolus legit, atque ita alteri non oſtendit; & hoc caſu ipſum aperientem pęna extraordinaria ſtellionatus, iudicis tamen arbitrio puniendum tradidere paſſim Scribentes. Sic præciſè docuit auriga noſter Bart. *in l. qui teſtamẽtum, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* vbi de hoc ſubdit eſſe text. ſingularem *in capit. cum olim Magiſter, extra, de offic. deleg.* Eumdem Bart. ſequitur *in eodemmet cap.* Abb. *ſub num. 4.* Ludou. Roman. *in ſuo conſil. 365. num. 3.* & poſt multos relatos Decian. *præcitato num. 46. ferè in princip.* Hanc eãdem traditionem Bart. ſequutus eſt etiam Baiard. *in dictis Additionibus Clari ad §. falſum, num. 205.* Viuius, *d. deciſ. 62. num. 2.* & nouiſſimè Clariſs. vir Dom. Menoch. poſt multos alios relatos *d. Caſu 538. num. 8.* Addo Bertazzol. *conſ. ſuo criminali 112. num. 2. lib. 1.* & eruditiſs. Farinac. *præcitata parte 4. quaſt. 150. nu. 126.* vbi infinitos etiam concordantes deducit.

7 Pro qua quidem opinione cõſideratur etiã; Nam ſpeciale eſt in eo, qui aperuit teſtamentũ clauſum, & alteri non oſtendit, vt ordinaria pęna falſi puniatur, prout eſt text. ſingularis, *in l. qui teſtamentum, ff. ad leg. Cornel. de falſ. cum concordantibus deductis* per Farinacium *d. quaſt. 150. præcitata parte 4. num. 119.*

8 Ergo aliud dicendum de eo, qui aperuit alias litteras, maximè priuatas; & ita arguit quoque D. Abb. *in d. capit. cum olim, numero 4.* & Bernard. Vvurmſer. *Pract. foren. lib. 1. num. 47. Obſeruatione 25. num. 22.*

9 Ampliatur iſthæc communis Concluſio, vt procedat, etſi in ipſis litteris aliquid ſcriptum eſſet cõtra hunc aperientem, & legentẽ: adhuc enim ipſa pœna extraordinaria ſtellionatus locum ſibi vendicabit; non per hoc enim debuit eas aperire, ſed aut non recipere, aut receptas fideliter præſentare. Sic præciſè Abb. *in d. cap.*

cum

cum olim, ſub num. 2. verſic. & nota, quod etiam ſequitur Dom. Menochius, *d. Caſu* 538. *num.* 7.

10 Quinimò aperiens ipſas litteras ſibi cõſignatas, & alicui deſtinatas, & illas legens, tenetur actione iniuriarum, & ea actione per tranſmittentem litteras ipſas poſſet agi contra aperientem prædictum, argumento, *l.* 1. *§. ſi quis tabulas, ff. depoſiti.* Sic perpulchrè Viuius *d. ſua deciſione* 62. *num.* 10. & ſequitur poſt alios Clar. Farinacius *præcitata par.* 4. *num.* 123.

11 Tertius præcipuus caſus eſt, quãdo quis aperuit litteras alicuius tertij, in quibus quidquam minimè extabat, ob quod aliquid detrimenti, vel iniuriarum ille pati poſſet; & hoc caſu nulla pœna ipſemet aperiens punitur. Sic præcisè Bertachin. *in d. ſuo tract. de Epiſc. lib.* 3. *par.* 1. *nu.* 39. *verſic. & quod dixi*, quem ſequitur Decian. *d. cap. ſuo* 17. *præcitato num.* 46. *verſic. item tempera*, & poſt hos Clar. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 5. Addo Viuium *d. deciſ.* 62. *num.* 13.

12 Iſtaq; opinio corroboratur tali ratione: Ad hoc vt ordinaria pęna falſi, vel extraordinaria criminis ſtellionatus ſibi locum vendicet: neceſſariò ſemper inter alia requiritur, vt falſitas commiſſa alicui ſit nociua, vel apta nocere. Sic præcisè Ancharan. Socin. Pariſ. & plurimi alij
13 per nos relati *ſup. lib.* 1. *quæſt.* 4. *principali, numero* 5. *cum ſequent. & ſub num.* 33. vbi probatur, quod pęna iſta extraordinaria criminis ſtellionatus, quæ eſt ad inſtar actionis de dolo, non infligitur propter illud, quod alicui non nocet.

14 Modò in caſu noſtro nihil detrimẽti, vel iniuriarum pati poſſe illum, ad quem litteræ erãt deſtinatæ; iam in caſu propoſito ſupponimus; ergo, &c. De traditione tamen tantorum patrum valdè dubito. Cogita. Nota Clariſs. Farinac. poſt hæc edita viſum, *d. parte* 4. *præcitata quæſtione* 150. *num.* 133. pariter de horum opinione ancipitem eſſe, qui docet aperientem ipſum aliqua extraordinaria pęna puniendum, cũ ſit res mali exempli aperire litteras alienas, ſiue ſit præiudicium ſcribenti, ſiue non.

15 Quartus principalis caſus eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuatę perſonæ, & eius aduerſario oſtendit, in ipſius ſcribentis detrimentum; hoc in caſu ordinaria proculdubio punitur pęna falſi. Sic in terminis docuit Bart. *in d. l. qui teſtamentum*, vbi ſubdit de hoc eſſe text. *in l.* 1. *§. is qui depoſita, ff. eodem; & in l. Titio, num.* 3. *ff. ad municipal.* vbi quoque adducit text. concordãtem *in l. ſi quis aliud, §. qui vini, ff. de pœnis*, ſequitur D. Decian. *d. num.* 46. *in princip.* Clar. *in §. falſum, num. mihi* 26. & Baiard. *in additionibus ad eumdem, §. falſum, num.* 205. Sequutus eſt etiã Viuius *d. deciſ.* 62. *num.* 3. vbi adducit Curt. iuniorem *in l.* 2. *num.* 56. *C. de edendo*; & nouiſſimè Clariſs. vir D. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 10. *cum ſequent.* vbi quoque opinionem Auguſtini Ariminenſ. *in Addit. ad Angel. in verbo Falſario, num.* 10. pęna dũtaxat extraordinaria hunc aperientem plectendum eſſe contra Cõmunem exiſtimantis, acutè refellit. Addo Bernard. Vvuymſer. *Tract. for. lib.* 1. *tit.* 47. *Obſeruatione* 25. *num.* 1. Et hæc opinio mihi veriſſima videtur, quidquid dixerint nonnulli relati per Farinacium *d. quæſt.* 150. *præcitata par.* 4. *num.* 127.

16 Amplia, vt iſte aperiẽs, ſi ipſas litteras in ſcribentis iniuriam propalauerit, iniuriarum quoque actione cõueniri poſſit. Sic poſt Gõdiſalũ *in tract. de Legato*, & Decian. *cit. num.* 46. Menoch. *d. Caſu num.* 13.

17 Amplia ſecundò, vt hic aperiens in foro conſcientię commiſiſſe quoque dicatur peccatum mortale. Sic poſt Nauar. *in cap. ſi ſacerdos, nu.* 14. *de pœnitent. diſtinct.* 6. Dom. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 14. *cum ſeq.* vbi hoc pulchrè exornat, & corroborat; *& ſub num.* 17. ampliat idem iuris quo-
18 que eſſe, etiam ſi damnum non ſequatur, modò eo animo factum fuerit. Hoc idem de peccato mortali ſequitur Farinac. *præcitata quæſtione, & parte, num.* 115.

19 Nota tamen, quod non ob id incidit in excommunicationem. Nauar. *conſil.* 33. *num.* 3. *de*
20 *ſententia excommunicationis, lib.* 5. quod procedit, etiam ſi aperiret litteras directas Summo Pontifici. Sic poſt Abb. & alios, obſeruauit præcisè Viuius *d. deciſione ſua* 62. *num.* 1. Sequitur præcisè D. Farinac. *præcitata parte* 4. *num. finali.*

21 Obſerua ſecũdò, quod iſta ſecunda ampliatio limitatur in duobus caſibus. Primus quidem eſt, vbicũque quis aperiret litteras ſui aduerſarij, ſuſpicando illas aliquam ſibi non leuẽ perniciem allaturas, tunc enim aperiens non peccaret mortaliter.

22 Alter verò eſt, quando ex aliqua cauſa rationabili, litteræ ipſæ aperirentur, veluti ad proditiones detegendas, vel ſi aperirentur litteræ vaſſallorum per ſuos ſuperiores: Item ſi per patres litteræ filiorum, ſeu per viros litteræ coniugum
23 ſuarum: tunc enim iſti nullatenus peccarent. Et ratio eſt in promptu: quoniam prædicti omnes, id eſt dominus, pater, & maritus, vtuntur in præſenti caſu iure eorum, nemini autem facit iniuriam, qui ſuo iure vtitur, *l. nullus, de regul. iur. & l. prima, §. idemq; Marcell. ff. de aqua plu. arcend.* Sic eleganter docet hæc omnia Viuius *d. ſua deciſ.* 62. *num.* 7. 8. *&* 9. Adeas in hoc propoſito D. Ioannem Ozorium *parte* 3. *Inſtitutionum Moraliũ lib.* 13. *cap.* 31. *in fine*, vbi pulchrè.

24 Ampliatur tertiò, idem iuris quoque eſſe, quando hic, qui litteras aperuit, eas oſtendit alteri, quam aduerſario ipſius ſcribentis, ſi modo inde ei damnum aliquod intulit. Sic præcisè docuit Decian. *d. num.* 46. *verſic. ſed & ſi litteras*; ſic intelligens Bart. *in d. l. Titio, ſub iam allegato numero* 3. & ſequutus eſt etiam Clar. D. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 12.

25 Obſeruandum tamen, nõ defuiſſe, qui contrariam hac in re ſequuti fuerint opinionem; inter ceteros autem adeſt Claud. Bertazzol. *in Additionibus ad conſil. Bart. conſil.* 112. *verſ. ſecundus eſt caſus lib.* 1. Sicq; ante omnes ſentire viſus eſt quoque Auriga noſter Bart. *in d. l. qui teſtamentũ, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* dum ibi clarè dicit, quod alienas

Digitized by Google

alienas litteras aperiens, & aduerſario mitten-
tis oſtendens, tũc incidit in pœnam falſi. Sic ẽt
ſcriptum reliquit Marcian. I. C. *in d. l. 1. §. is qui
depoſita, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* ſic enim ibi legitur:
(*Is qui depoſita inſtrumenta apud alium ab eo prodita
eſſe ab aduerſarijs ſuis dicit, accuſare eum falſi poteſt.*)
26 Et hæc (mea ſentẽtia) eſt verior, & receptior
opinio, ſecundum quam reſpõdit quoque eru-
ditiſſimus Honded. *conſil. ſuo 105. num. 83. vol. 1.*
27 Amplia quartò, vt id procedat etiam reſpe-
ctu Patronorum, & Procuratorum: ſi enim ip-
ſi iura clientum, vel partium ſuarum ſuis oſten
dant aduerſarijs: pœna falſi ordinaria abſque
dubio, & ipſi multandi ſunt. Sic poſt alios Ab-
bas *in d. cap. cum olim, numero 5.* vidend. Bernard.
Vvuymſer. *Pract. for. lib. 1. tit. 47. Obſeruatione 25.
num. 4.* vbi hac de re pulchrè.
28 Quintus caſus principalis eſt, quando quis
lacerauit, vel cõbuſſit litteras ipſas, tunc enim
punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio;
ita poſt Abbat. Aret. & Decian. Clar. Menoch.
d. Caſu 538. num. 21. & Viuius *d. deciſ. 62. num. 4.* vbi
poſt Sũmam Armillam, *in verbo, falſarius, num. 5.*
concedit etiam ipſum lacerantem, vel combu-
rentem condemnari poſſe ad reſtitutionẽ om-
nium damnorum, & intereſſe: ibiq; rationem
aſſignat. Hoc idem, quòd lacerans litteras alie-
nas, extraordinariã pęna plectatur, poſt nonul-
los alios relatos, ſequutus eſt etiam Farinac. *d.
quæſt. 150. præcitata parte 4. num. 122.*
29 Obſerua tamen, Cl. D. Decianum *d. loco* per
Menoch. alleg. non docuiſſe, quòd iſte lacerãs
pęna extraordinaria falſi ſit plectendus, ſed dũ-
taxat, quod pœna falſi teneatur. In dubio autẽ
31 intelligitur de ordinaria. Hoc idem præciſis
verbis ſcriptũ reliquit Baiard. *in Addit. ad Clarũ,
ad d. §. falſum, num. 207.* Cogita. nam iſthæc po-
ſterior ſententia verior, & probabilior mihi vi-
detur.
32 Sextus præcipuus caſus eſt, quando quis re-
moratur reddere litteras ei, cui mittuntur, tunc
enim abſque dubio tenetur ad intereſſe erga
mittentem, ſi aliquod fortaſſis is ex mora fue-
rit damnum perpeſſus. Sic poſt Bertachin. Cl.
Decian. *d. num. 46. colum. penult. circa med.* vbi de
hoc dicit eſſe text. ſingularem, *in l. finali, C. de Fa-
bricenſ. lib. 12.* & ſequutus eſt etiã D. Menoch.
d. Caſu 538. ſub num. 22. & 23. vbi quoque ſubdit,
eadẽ pœna plectendos eſſe tabellarios, qui ſero
nimis reddunt litteras, niſi oſtẽderent ſibi for-
ſan illas vel à latronibus, vel ab hoſtibus, quod
perſæpè cõtingere ſolet, fuiſſe interceptas. Ad-
do Viuium *d. deciſ. ſua 62. num. 12.* & Farinacium
præcitata parte 4. num. 124.
34 Septimus adducitur caſus, & eſt, quãdo quis
pigritia, viæq; conficiendæ tedio adductus, in
itinere litteras alicuius priuati abijcit, vel arena
obruit; hoc in caſu litteris repertis, extraordi-
naria pęna falſi ipſum multandum; latiſſimè,
& ex profeſsò reſpõdit Iacobus Thomingius,
omninò videndus *deciſ. ſua 34. per totam.*
35 Vltimus principalis caſus eſt, quãdo ille, qui
litteras aperuit, & legit, aliquid forſan in ipſis
36 correxit, abraſit, ac immutauit; & tunc abſque
dubio ordinaria pœna falſi multandus eſt. Nec
mirum: cum enim definitio ipſius criminis fal-
ſi in eiuſmodi delictum quadret, (falſum enim
37 nil aliud eſt, quam immutatio veritatis doloſè,
& ex certa ſcientia facta, ad tradita per Hoſtiẽſ.
in tit. de crimine falſ. §. 1. & per Marſil. *in Rubrica
38 ad leg. Cornel. de falſ. nu. 1.* & proculdubio iſte cor-
rigendo, & immutando veritatem mutauit,) &
definitum quoque ipſum illi conuenire debere
conſequens eſt neceſſarium, *vulgata l. Quintus, §.
cui aurum, ff. de auro, & arg. leg.* Hoc idem tangere
videtur Farinacius *d. par. 4. num. 117.*

Hæc, cum agitur de litteris alicuius priuati.

Nunc de publicis, diſtinguendo pariter, va-
rios caſus diſſeramus.

39 Primus itaque, & principalis caſus eſt, quan-
do quis litteras Principis ſui aperuit, in quibus
de re graui ipſiuſmet Principis agebatur, eaſq;
hoſtibus ſuis patefecit. Hoc equidem caſu va-
40 rijs pœnis multari ſolet, & poteſt. Et primò
quidem, poteſt multari ea pœna, qua punitur
reuelans Principis ſecreta, quæ quidem eſt pę-
na capitis. Ad latè tradita per Clar. Menoch.
*d. Centuria 6. in libro ſecundo, de Arbitrar. Caſu 537.
num. 5.*
41 Et meritò, dicitur enim committere crimẽ
læſæ maieſtatis, *ad not. in l. 1. ff. ad leg. Iuliam maie-
ſtatis;* & ſequitur poſt Roman. & Gigantem *in
ſuo tractatu de crimine læſæ maieſtatis*, Decian. *d. ſuo
numero 46. colum. penult. verſic. illud autem.* Sic etiam
docet poſt plures alios relatos Menoch. *d. Caſu
538. num. 2.* Addo Baiard. *in additionibus ad d. §. fal
ſum, num. 209.* & Clar. Farinac. *d. par. 4. num. 120.*
vbi pulchrè.
42 Secundò poteſt etiam iſte delinquens ordi-
naria puniri pœna falſi. Sic poſt Decian. *d. loco.*
Menoch. *d. Caſu 538. num. 2.* latius vide per eos.
43 Secundus principalis eſt caſus, quando quis
aperuit litteras Principis, in quibus agebatur de
re propria ipſius aperientis. Hoc in caſu ape-
riens ipſe punitur pęna quæ indicta eſt à Sum-
mo Pontifice *in d. c. cũ olim magiſter, de off. delegati*,
44 vt ſcilicèt amplius non audiatur; & ſi clericus
eſt, deponatur. Sic poſt Roman. Gigantem,
& Decian. Menoch. *d. Caſu 538. num. 3.* Addo
Baiard. *cit loco, num. 208.* vbi adducit text. *in cap.
ad falſariorum, de crimine falſ.*
45 Tertius deducitur caſus, & eſt, quando ali-
quis à litteris alicuius Principis remouit ſigil-
lum; hoc itidem caſu pœna falſi punitur. Sic
poſt Bartol. Bertachin. *in d. tract. de Epiſcopo lib. 3.
in prima parte verſic. vlterius quæro, num. 36.* vbi ita
extitiſſe aliàs in facti contingentia quemdam
Ser Gyrutium de Monte Sancto, condemna-
tum, ob ſigillum per eũ amotum à litteris Car-
dinalis Firmani, recenſet. Sequitur poſt hos,
& Gigantem *in d. ſuo tract. de crimine læſæ maieſtat.*
relatos,

relatos, Viuius, *d. deciſ. ſua 62. num.* 11. & Clariſs.
Menochius *d. Caſu* 538. *nu.* 18. *&* 19. vbi præcisè
loquitur de eo, qui remouit ſigillum de litteris
Papæ. Addo Clariſs. Farinacium *d. parte* 4.
num. 125.

46 Quartus principalis caſus eſt, (& hoc, vt om-
nia de hac materia complectar,) quando quis
aperuit litteras alicuius Magiſtratus, vel Iudi-
cis. Hoc in caſu eum pœna pecuniaria 50. au-
reorum, *iuxta § pœnales, Inſtit. de actionib.* punien-
dum, reſponderunt addentes ad Guidon. Pa-
pam, *deciſ. ſua* 233. *in littera A.*

47 Guido verò Papa ſenſit ibidem, eum multā-
dum pęna 500. aureorum, *iuxta l. ſi quis id quod,*
in princip. ff. de iuriſd. omn. iud. vel etiam pœna falſi,
48 *l. Hodie, in princip. ff. de falſ.* & ipſum ſequutus eſt
Decian. *d. num.* 46. *verſic. & dixit Guido*, & poſt eū
Clar. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 4.

49 Ioannes autē Faber, *in d. §. pęnales*, ſenſit aper-
tè hunc pęna iudici arbitraria puniendum, cu-
ius veſtigia ſequuti videntur quoque alij ad-
dentes ad eumdem Guid. *d. deciſione* 233. *in lit-*
tera B.

50 Ego verò, pro tantorū patrum diuerſis opi-
nionibus ſedandis, cogitabam ſi ità diſtingui
poſſet. Aut iſte, qui has litteras aperuit, deli-
quit dumtaxat in aperiēdo, ac legendo, aut etiā
vlterius progrediens, deliquit in mutando, au-
gendo, imminuendo, vel abradendo.

51 Si primò, locum habeat pœna iudici arbitra-
ria, inſpecta tamen cōditione, qualitate, & per-
52 ſona ipſius delinquentis, ſi verò ſecūdo, locus
ſit indiſtinctè ordinariæ pęnæ falſi. Cogita.
Adeundus de materia huius quarti caſus Do-
minus Farinacius *d. quæſtione* 150. *præcitata par-*
te 4. *numero* 118. vbi multa ad rem ſpectantia
coaceruat.

53 Quintus, & vltimus præcipuus caſus eſt, quā
do quis aperuit acta iudiciaria in ſui aduerſarij
detrimentum: Hoc ſanè caſu punitur iſte du-
plici pęna, extra ordinem, ſcilicet iudicis arbi-
bitrio, & quia amplius audiri non poteſt. poſt
Roman. *conſilio ſuo* 346. *num.* 12. Canoniſtæ om-
nes *in d. cap. cum olim*, moti per illum textum. Se-
quutus eſt etiam Clariſs. Menoch. *d. Caſu* 538.
num. 1.

54 Plura de hac materia tangentem videas Ba-
iard. *in d. §. falſum, à numero* 201. *vſque ad* 222.
Adeundus quoque Marthias Coler, *in ſuis deci-*
ſionibus Germaniæ, deciſ. 179. *num.* 14. *&* 15. *& in ad-*
ditionibus. & Cl. Farinac. *d. quæſtione* 150. *præcitata*
parte 4. *per totam.*

55 Obſeruandum eſt tamen pro coronide hu-
ius materiæ, hos omnes caſus ſupra enarratos,
dumtaxat procedere, quando ipſemet aperiens
doloſè litteras alienas aperuit, ac diſſigillauit;
ſecùs ſi abſque dolo, & culpa, & cum bona fi-
56 de; tunc enim ab omni pęna ſine dubio tutus
eſſet. Ceſſante enim dolo non ſolum ceſſat pę-
na ordinaria *leg. Corneliæ de falſis*, ſed etiā alia ex-
traordinaria ſtellionatus.

57 Pro falſo enim carente dolo, nec pęna ex-
traordinaria infligitur. Corneus *conſilio* 182. *nu.*
5. *lib.* 4. Cæpol. Socinus iun. Beccius, & plurimi
alij, quos refert, & ſequitur Honded. *conſil. ſuo*
105. *num.* 86. *in primo*; & eſt veriſſima Cōclutio,
58 cum nec crimen ſtellionatus ſine dolo cōmit-
tatur, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de crimine ſtellionat.* Boſſius *in tit. de*
crimine ſtellionat. num. 1. *cum cōcordantibus*. Sic prę-
cisè docuit inter ceteros Honded. *d. conſilio* 105.
num. 84. *cum ſequent.* Videndus tamen hac de ma
teria, ac obſeruatione Cl. Farinac. *d. quæſt.* 150.
parte 11. *num.* 287. *&* 288. vbi etiam pro iſta opi-
nione, quòd iſte; ſcilicet extraordinaria aliqua
pęna plectatur, quamplures Doct. authoritates
deducit; à ſuperiori autem firmata vti magis
Communiter recepta minimè arbitror rece-
dendum.

59 Obſeruandum ſecundò, in omnibus iiſdem
caſibus dolum regulariter non pręſumi, ſed ab
eo, qui illum allegat, clarè probandum eſſe,
l. dolum, vbi Bart. Bald. & ceteri omnes, C. de dolo malo,
l. quoties, §. dolo, ff. de probationibus, Bart. & alij com
muniter *in l. quoties, §. primo, ff. de hæred. inſti-*
tuendis.

60 Licet enim in delictis in dubio dolus præſu-
matur, *l. prima, C. ad legem Corneliam, de ſicar. l. ſi*
non conuitij, C. de iniur. & capit. primo, de præſumptio-
nibus cum concordantibus; attamen illa doli præ-
61 ſumptio admittitur in dubio, vt dicitur *in dicta*
l. prima, & declarant Bartol. *in l. dolum, numero*
tertio, C. de dolo, & Angel. *in l. plagij, numero pri-*
mo, verſic. aut dubitatur, C. ad legem Flaui. de
plagiar.

62 Sed quando allegatur aliqua cauſa, ex qua
quis motus fuit, tunc doli præſumptio remo-
63 uetur, cum quælibet cauſa etiam iniuſta à do-
lo excuſare ſoleat, *l. igitur, verſic. poteſt, ff. de libe-*
64 *ral. cauſ.* Grammat. *deciſione quinta, numero* 26. &
ſecundum aliquos etiam leuis, & beſtialis cau-
ſa dolum excludit. Crauet. *conſilio ſexto, num.* 89.
& 319. *numero* 14. latè Tiraquell. *in tract. de pęnis,*
Cauſa 43. & quod quælibet cauſa etiam iniuſta
65 à dolo, & conſequenter à delicto, & eius pęna
excuſet, probat Gloſſ. magna, *in l. fine, in l. vni.*
§. finali, ff. ſi quis ius dic. non obtemper. cum ſexcentis
alijs concordantibus relatis per Honded. dicto conſ. 105.
numero 24. *cum ſequentibus.* Et per Clariſs. Fari-
nacium *dicta quæſtione* 150. *præcitata parte* 11. *nu-*
mero 274. *cum ſequentibus.* Et hæc ſufficiant de
hac materia: quando tamē aperientes extitere
laici. Quid autem iuris ſit, ſi ipſimet eſſent reli-
gioſi, in præſentiarum minimè diſcutio, ſed
adeundus Reuerendus Pater Emanuel Rode-
ricus *lib.* 2. *ſuarum quæſtion. Canonicarum, quæſt.* 36.
artic. 2. *&* 4. vbi pulchrè, & latè; ſat enim mi-
hi eſt loca tetigiſſe.

De hac eadem materia aperientium litteras
alienas, quanam ſcilicet, pęna puniantur, vi-
dendus Illuſtriſs. Cardin. Tuſcus, *Concluſione ſua*
375. *in littera L.* vbi pulchrè.

An

An falſificans litteras alienas, pęna falſi puniatur? Contingit ſecundo loco dubitare.

SVMMARIVM.

1 *An falſificans litteras alienas pęna falſi puniatur? plures caſus ſunt diſtinguendi.*
2 *Falſificans litteras Summi Pontif. ordinaria pęna falſi punitur.*
3 *Quinimò cum ſuis fautoribus eſt excommunicatus.*
4 *Et ſi clericus eſt, officijs, & beneficijs priuatus degradatur, & curiæ ſæculari puniendus traditur.*
5 *Portius conſilio ſuo 7. num. 20. adducitur.*
6 *Quot modis litteræ Summi Pontificis falſificari ſoleãt, & poſſint, remiſſiuè.*
7 *Falſificans litteras Regias, vel cuiuslibet alterius Principis, ordinaria pęna falſi ſecundum terminos iuris punitur.*
8 *Aliter autẽ ex Conſtitutionibus locorum particulariũ,*
9 *Quid apud Gallos, & num. 10.*
11 *In Regno Hiſpaniarum.*
12 *In Regno Neapolitano.*
13 *In Statu Mediolani.*
14 *Et ſub hoc Sereniſs. Dominio.* } *obſeruetur, docet author.*
15 *Falſificans litteras alicuius priuati, punitur pœna ordinaria falſi.*
16 *Hoc intellige verum, quando falſum illud alteri detrimentum affert.*
17 *Cum autem nemini obeſt, maxima eſt inter Doct. altercatio.*
18 *Author ſequitur opinionem Clariſſimi Menochij.*

Relato caſui hic proximè accedit, an ſcilicet falſificans litteras alienas, ordinaria pœna falſi puniatur?

1 IN qua quidem difficultate, (ſuppoſito ſemper tamen dolo, & tertij præiudicio, aliter enim fruſtra de pęna ordinaria falſi infligenda tractaretur, vt ſupra proximè diximus) plures pariter caſus ad ipſius clariorem intelligentiam arbitror diſtinguendos.
2 Primus itaque caſus eſt, quãdo quis falſificat
litteras Sũmi Pontificis, & hoc caſu abſque du-
3 bio punitur ordinaria pęna falſi. Quinimò cũ
ſuis aſſeclis, ac fautoribus excommunicationis
4 labem incurrit, et ſi eſt clericus, officijs, & beneficijs priuatus, degradatur, & Curiæ ſæculari, ad hoc vt iuxta leges puniatur, traditur. Sic diſertè cautum eſt *in cap. ad falſariorum, vbi clar. text. extra de crimine falſi*. Sequitur D. Thom, Triuiſan. *lib. 2. deciſ. ſua 9. num. 4. & 5.* qui tamen ſubdit mitius agi ſolere, ſi agatur de litteris alterius, quam ipſius Summi Pontificis.
5 Id quod etiam docuit ante eum Philipp. Portius *conſil. ſuo 7. num. 20.* dum ibi docet, quod ſi cõtingat litteras Legatorum, vel delegatorum Sedis Apoſtolicæ falſi aliqua ſpecie corrumpi; mitius delictum ipſum patrans puniendus erit, adducit text. *in cap. olim ex litteris, de reſcriptis, in fi.* vbi Hoſtienſ. Butrius, Abb. & alij, vlterius animaduertit, illum ipſum cauſam amittere, qui in eius litteris falſum ipſum commiſit. Videndus idem Portius *citato conſ. num. 19.* vbi pulchrè de hac materia. Adeundus quoque Cl. vir & numquã ſatis laudatus D. Farinacius poſt hæc edita viſus, *in ſuo elegãti tract. de Falſitate, & ſimulat. q. 151. par. 1. per totam*, ibi enim adeo doctè & eleganter hanc præcisè materiam falſificantis litteras Apoſtolicas ampliando, declarando, ac limitãdo tractat, ac proſequitur, vt vniuscuiuſque alterius opera ſuperuacanea, mea ſñia, iudicetur, ad ipſum igitur ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, beneuolũ lectorẽ omninò telego; addo Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 52. in littera F.* vbi pulchrè. Videndus quoque idem Dom. Farinac. *d. quæſt. 151. parte 2. per totam*, ibi .n. producens, & vtens falſis litteris Apoſtolicis, an, quãdo, & qua pęna puniatur, ab ipſo omnium quotquot ſcripſerint, elegantiſsimè diſceptatur; Sat locum mihi tetigiſſe.
6 Quot autẽ modis litteræ ipſius Summi Pontificis regulariter falſificari ſoleant, & poſsint, videndi ſunt pulcherrimi textus cum ibi notatis, *in capit. licet; & cap. quam graui, extra de crimine falſi*. & Farinacius *præcitata quæſtione, numero 37. & 38.*
7 Secundus quidem principalis caſus eſt, quãdo quis in litteris alicuius Regis, vel cuiuslibet alterius Principis falſitatem commiſit; & iſto pariter caſu (ſecundum terminos iuris loquendo) ordinaria pœna falſi punitur, text. *in l. maiorem, & in l. vbi, cum ibi not. C. ad legem Corneliam de falſ.* Sequitur Boerius *deciſione ſua 82. numero 4.*
8 Iure merito autem dixi, (ſecundum terminos iuris) quia aliter ex Conſtitutionibus locorum decretum eſt.
9 Apud Gallos (vt hinc exordiar) falſificans litteras Regias, hac plectitur pœna.
In primis is falſarius deferẽdo manu ſua accenſam tędam fuſtigatur per aliquas vias ciuitatis, deinde ducitur ad Palatium Magiſtratus, ibiq; omnibus ſpectantibus, ferro candenti in fronte inuritur, & deinde bannitur: ita Boer. *d. quæſt. 82. num. 9.*
10 Quæ quidem pœnæ forma eſt deſumpta *ex cap. ad audientiam, de falſis*, quo clerico falſificanti Reſcripta indicitur pœna degradationis, deinde ferro candenti in fronte inuritur, & poſtmodum in exilium mittitur; aliquando verò degradatur; & in monaſterium ad tanti ſceleris agendam pænitẽtiam detruditur, *cap. 1. vbi Doctor. de crimine falſi.*
11 In Regno Hiſpaniarũ, qui Regum, vel Papę litteras falſas fingit, pœna capitis abſque dubio punitur. Sic apertè legitur *l. 8. tit. 9. par. 2. & l. 6. tit. 7. par. 7.* Sequitur Padyl. *in l. tranſigere, nu. 111. C. de tranſactionibus, in princip.*
12 In Regno Neapolitano ex Regia Cõſtitutione, in huiuſmodi delinquẽtẽ ſtatuta eſt pariter pęna capitalis, prout refert Afflict. *deciſ. ſua 21.*

vbi etiam latiſsimè diſcurrit, qua pęna plectendus ſit ille, qui ſcribit litteras ſub nomine Regis, & contrafacit eius ſignaturam, & falſo effingit etiam alias manus, quæ de ſtylo apponuntur in regijs litteris veris.

13 In ſtatu Mediolani ex Nouis Conſtitutionibus *in tit. de pęnis, varijs tormentorum generibus falſarij multantur*; Falſificans autem præcipuè litteras Principis, igni concremandus traditur, *vt in §. 1. illius tituli*.

14 Sub hoc autem Sereniſs. Dominio Veneto cautum dumtaxat eſt, vt qui ſigillum præfati Sereniſsimi Dominij falſificauerit, ſi de hoc confeſſus fuerit, aut conuictus per teſtes, manus dexteræ amputationis pęna punitur. Sic legitur apertè in libro, qui inſcribitur *Liber Promiſſion. Malefic. c. 20. inter Statuta Veneta, pag. mihi* 135. Sed an eadem pęna falſi ordinaria plectatur ille, qui litteras regis incępit falſificare, licet non perfecerit? videndus D. Afflict. *in ſuis Conſtitutionib. Neapolitan. lib. 3. tit. de Falſarijs, num. 5.*

15 Tertius, & vltimus principalis caſus eſt, quãdo quis falſificat litteras alicuius priuati, & hoc etiã caſu ordinaria pęna falſi punitur. Sic præciſè poſt infinitos relatos Cl. Farinac. *d. tractatu quæſt.* 150. *par.* 12. *num.* 351. vbi docet de hoc eſſe textum apertum *in l. damus, in verſic. & epiſtolam, C. ad leg. Corneliam de Falſis*. vbi Bald.

16 Hæc tamen omnia, ſine controuerſia procedunt, cum falſum illud alteri, prout etiam ſuperius attigimus detrimentum afferet.

17 Cum autem nemini nocet, maxima eſt inter Doctor. noſtros altercatio.

18 Ego, omiſsis diſputationibus ſequor ſententiam Cl. D. Menochij, *de Arbitrarijs lib. 2. Centuria* 4. *Caſu* 306. *num.* 16. videlicèt, hunc falſarium euitare quidem falſi pœnam ordinariam, ſed non extraordinariam, arbitrio tamen iudicis. Sequutus eſt etiã præciſè perilluſtris vir D. Farinacius *d. quæſt.* 150. *præcitata parte* 12. vbi inter ceteros cõcordantes, adducit Ludouic. Pegueram *deciſ. ſua Criminali* 80. *num.* 15. *cum ſeqq.* vbi teſtatur aliàs fuiſſe fuſtigatos, & tranſmiſſos ad triremes quoſdã falſificatores manus, & ſigilli Regii, licet illa falſitas nemini nocuerit, & non habuerit ſuum effectum, & latius, vt per eum.

Vide, quę aliàs ſcripſimus *lib.* 1. *quæſt.* 4. *nu.* 37. *cum ſequentibus*. De materia huius quæſtionis videndus nouiſsimè eruditiſs. P. de Caball. *Reſolutionum Criminal. Centuria* 3. *Caſu* 206. Satis.

An diſpoſitio l. ſi filiusfamil. ff. ad Macedonianum locum habeat in Criminalibus.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonianum in criminalibus non eſt apta ad condemnationem, ſed dumtaxat ad torturam infligendam.*

2 *Ratio.*

3 *Pulchra proponitur quæſtio, de qua ibi.*

4 *Reſolutio ex Vincentio Mancino.*

5 *Alia dubitatio proponitur.*

6 *Deducitur opinio Hippolythi de Marſilijs, in d. dubitat.*

7 *Quæ tamen damnatur per M. Antonium Blanchum, & num.* 8.

9 *Alia excitata quæſtio.*

10 *Reſoluitur per M. Antonium Eugenium.*

11 *An nuncij portantes litteras, vel ambaſciatas alicuius alteri, de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pœna homicidij, non ſecus, ac illud faciens? dubitatur.*

12 *Concluſio ſtat pro affirmatiua.*

13 *Ratio.*

14 *Praſtans opem, vel auxilium delinquenti ante delictũ, vt ipſum committat, an puniatur eadem pęna, qua ipſe delinquens? videndus Farinacius remiſſiuè.*

Recipientem litteras, & eis acceptis non reluctantem, ſed tacentem, omnia in eiſdem contenta vti vera etiam in ſui detrimentum in ciuilibus cenſeri approbare per textum *in l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonian. ſupra ſub num.* 118. *cum infinitis ſequentibus cap. de epiſtola*, ſatis abundè firmauimus.

Supereſt modo, vt an diſpoſitio *d. l. ſi filiusfamilias*, locum quoque ſibi vendicet in criminalibus, in præſentiarum diſcutiamus.

IN huiuſmodi quidem difficultate, rem paucis complectendo, arbitror 1 per receptionem dictarum litterarũ, lectionem, & taciturnitatem, non eſſe quidem locum condemnationi, ſed dumtaxat torturæ; Moueor recepta illa Concluſione, vt probatio, quæ ſufficit in ciuili, faciat indi-

2 cium ad torturam in criminali, de qua per Bartolum *in l. finali, in fine, ff. de in litem iurando*, quam ſequuti ſunt Boſſius *in ſua Praxi, tit. de Falſis, nu.* 17. Rolan. à Valle *conſil.* 24. *num.* 15. *verſic. Quia reſpondetur, volum.* 1. ac plurimi alij.

Sed pulchras in hac eadem materia excitari vidi à Scribentibus difficultates, quas quidem ſilentio prętereundas minimè dijudico; in Praxi enim de facili contingere poſſunt.

3 Prima quidem eſt, an per litteras penes aliquem repertas, quibus aſſaſſinus, ſeu proditor ſibi ſignificat, ſe iuxta eius mandatum occidiſſe Titium, & ideò ſoluat pecuniã ſibi promiſſam, probetur talis confeſſio per illarum receptionem, & penes ſe retẽtionem, vt ex ea damnari poſſit?

4 P. Follerius *in ſua Praxi Criminali, in verſic. etſi confitebuntur, num.* 127. hãc difficultatem primus omnium propoſuit, ſed irreſolutus remanſit.

Vincentius autem Mancinus *in ſuo tractatu de confeſſione, cap. 3. articulo 2. numero* 39. propoſita difficultate, in eam deuenit opinionem, vt contra illum, penes quem litteræ illæ repertæ fuere, dumtaxat ſit locus torturæ, ratione, de qua ſupra, *num.* 2. Vide per eum; Videndus idem Mancinus *d. tractatu, cap.* 6. *num.* 47.

Alia

5 Alia ſecũdo loco proponi ſolet facti ſpecies, & talis eſt. Finge Mæuium repertum fuiſſe interfectum, & neſciri à quo, Titius autem Sempronio ſcribit epiſtolam per hæc verba; Quoniam aliqui dicunt te occidiſſe Mæuium, ideò D. Iudex mandauit, vt capiaris pro tali delicto; ſi Sempronius recepta tali epiſtola illam legit, & tacet, & nihil dicit ſe excuſando, nec dicendo, quod miratur de tali re, cum ipſe ſit innocens à tali delicto, an receptio huiuſmodi litterarum cum taciturnitate, faciat contra eum indicium ad torturam de dicto maleficio cõmiſſo? Pulcherrima eſt difficultas.

6 D. Hippolyt. de Marſilijs Summus Practicus, *in ſua Praxi Criminali, in §. diligenter, num.* 136. *&* 137. poſt huiuſcemodi difficultatem propoſitam, quam à nemine, quem viderit, anteà nec tactam, nec excogitatam aſſerit, pro affirmatiua concludit; Mouetur, nam in criminalibus proceditur ad inſtar ciuilium, vt dicit textus *in l. abſentem, ff. de pœnis*, ſed in cauſa ciuili talis receptio ſimilis epiſtolæ cũ taciturnitate, facit probationem, *d. l. ſi filiusfamil. cum concordantibus per eum deductis ſub num.* 138. ergò in criminalibus debet facere indicium ad torturam, argumento doctrinæ Bartoli *in l. finali, de in litem iurando*, vbi dicit, quod ea, quæ faciunt plenam probationem in ciuilibus, faciunt in criminalibus indicium ad torturam; & latiùs, vt per eum.

Huic eidem opinioni D. Marſilij ſubſcripſiſſe viſi ſunt Addentes ad Matthesilan. *Singul. ſuo* 22. *num.* 5. & P. Ioannes Ancharan. *lib.* 1. *quæſt. ſua* 48. *num. finali.*

7 Aduerte tamen, quòd iſthæc D. Marſilij, & ſequaciũ opinio, damnatur, & rectè meo quidem iudició, per Clar. I. C. & conciuem meũ D. Marcum Antonium Blanchum, in ſua elegãti repetitione, *l. finalis, ff. de quæſtionibus, nu.* 224. ibi enim talia verba profert.

[Aduerte, quod exiſtimo iſtud non eſſe indicium habile ad torturam, nam ad hoc, vt argumentum de ciuilibus ad criminalia valeat, requiritur quod ſit par ratio eadem in vtroque, vt voluit Salicetus *in l.* 1. *C. vbi de poſſeſſ. ag. oportet*, ſed in hoc caſu non eſt ratio æqualis de cauſa ciuili ad criminalem, ergo &c.

Nam quando aliquis accipit litteras in cauſa ciuili, & obligatione pecuniæ, arbitrij eſt accipientis dicere, quod non tenetur, nec debitor eſt quantitatis contentæ in litteris, quia optimè ſcit, ſe non eſſe debitorem; ſed quando recipit litteras de delicto, & quod ſunt teſtes, qui hoc dicunt, poteſt ſubſiſtere, & timere propter falſos teſtes, & nil dicere, ne difametur de tali delicto: nam penes probos, & bonos poſſet oriri ſuſpicio, & infamia ob illas litteras, & poſſet nocere propalanti ob famam; ideò non eſt inconueniens, ſi ipſe tacet, cum ex expreſſione contentorum in litteris poſſet ſibi nocumentum oriri, non autem vtilitas, quod ſecùs eſt in litteris debiti, quia propalatio contentorũ in ipſis, non poſſet ſibi in aliquo nocere, ſed prodeſſet; & ideò nulla adeſt cauſa, propter quam non debeat dicere portanti litteras debiti, quod nõ eſt debitor Scribentis. Item ex alio, quando

8 committitur citatio perſonalis ob delictum, à communiter accidentibus ſecretò cõmittitur, vndè ille, q ſcribit amico litteras, ſcribit quoddam ſecretum, dum dicit, quod aduertere debet, ne capiatur, quo fit, vt non conueniat, quod ille, qui recipit litteras, id palam dicat, ad præiudicium illius, qui oſtendit ſe velle fauere illi, qui litteras accepit, ex quo cum nullum ſit commodum ſcribenti, vt frequenter accidit, ergo, nec debet habere hoc incommodum, vt imputetur diuulgaſſe, & notificaſſe per litteras id, quod erat ſecretum, & hæc communiter contingunt; Itaque debent conſiderari; & in iudicijs, argumentum à communiter accidẽtibus, validiſſimum eſt, vt per Bald. *in l. finali, in fine, ff. de hæred. inſtituendis*; & ideò putarem iſtud non facere indicium, nec ad inquirendum, neque ad torturam.] Hactenus Blanchus. Cuius quidem opinio, vt ſupra dixi, mihi ſummopere placet. In hanc eamdem Blanchi ſententiam, nullam tamen de eo mentionem faciens, deſcendit quoque Iacobus Nouellus *in ſua Praxi Criminali, cap.* 1. *numero* 105. *in fine.*

9 Tertia principalis excitatur à Scribentibus quæſtio, & eſt, an litteræ tranſmiſſæ per homicidam poſt delictum commiſſum, alicui ſignificantes ſe in tutum receptum, faciant contra ipſum recipientem aliquod indicium de tractatu præcedente?

10 Clariſs. Marcus Antonius Eugenius, *conſilio ſuo* 76. *num.* 99. *cum ſequentibus*, concludit pro negatiua. Mouetur *ſub num.* 100. *& ſequenti*, tùm ex opinione D. Blanchi, de qua ſupra, cum etiam, quia minimè probatum extitit, quod litteræ illæ fuiſſent retentæ, & lectæ per illum, quẽ fuiſſe recipientem delatum fuerat, id, quod de neceſſitate exigebatur, & latius, vt per eum.

11 Quarta principalis ſuccedit dubitatio, licet parumper extra materiam *d. l. ſi filiusfamilias*, videatur eſſe, & eſt. An nuncij portantes litteras, vel ambaſciatas alicuius alteri de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pœna homicidij; non ſecus, ac illud faciens?

12 In qua quidem difficultate, rem paucis perſtringendo, concludo pro affirmatiua. Sic præcisè docuit primus omnium Cynus, *in l. non ideo minus, num.* 4. *C. de Accuſationibus*. Dicit enim ibi, quod ſi ego dico nuncio meo, vade ad talem hominem, & dicas illi, quod interficiat Titiũ, & ille iuit, & dixit, & factum ſequutum eſt, talis nuncius tenetur, ex quo delictum perpetratum atrox eſt, nec excuſatur, immo tenetur veluti præſtans opem delicto; & probari videtur iſthæc eadem opinio per textũ *in l.* 1. *§. incidit, ff. ad S.C. Turpill.* vbi eſt caſus, in quo puniuntur mãdans, & ille, per quẽ factum eſt mãdatũ,

bus, & tradunt Imola, *in l.prætor, §.ſi quis, ff.de nou. operis nunciat.* & Alexander *in l.de pupillo, §. is cui, ff.eodem titulo*. Si ſic eſt, ergò.

9 Præterea conſideratur, quod ad inducendā ſtipulationem, per quam fideiuſſio, vt ſupra dixi, ſolummodo contrahitur, ſemper requiruntur verba, *d.l.1.de verborum obligationibus.* Et hinc eſt ꝙ ſtipulatio ipſa in ſcriptis fieri neutiquam poteſt, quandoquidem niſi vtraque loquente confici debet, *d.l.1. in principio*, & ibi Zaſius.*numero 33.* & Marcus Antonius Aglinus, *num. 38. & 39.* citans Aretinum, Baldum, Crotum, Socinum, Ripam, Bologner. & Vaccam; addo Flaminium Chartarium *in deciſione Rotæ Genneſ. 51.num.22. cum ſequentibus*, vbi expromiſſionem in eo differre à fideiuſſione ſubijcit, quod hæc non niſi per ſtipulationem inter præſentes, illa etiam inter abſentes per litteras fieri poſſit.

10 Idq; adeò verum eſt, vt obtineat, etiamſi partes conueniāt, quod ſine loquela, ac verbis fieret, ſicuti poſt Alciat. Nigrum, Socinum, Bolognet. & alios, probat acutè M. Aquilinus *in d.l.1.in principio, num.48.* Naturale enim ſtipulationis immutabile omninò eſt, vt verbis fiat, vt notant præcitati Doct. *in d.l.1.*

11 Hinc quoque eſt, vt infans, mutus & ſurdus, cum alloqui, & exaudire reſpectiuè minimè poſſit; ab ipſa ſtipulatione contrahenda penitus arceantur, textus apertiſſimus *in l. prima, ff. eodem, & in l.1.§.penult.ff.de actionibus, & obligationibus*, & per conſequens etiam à fideiubendo; ad latè tradita per Francum *de fideiuſs.c.2.nu.21.*

12 Mutum tamen accipimus eum, cui eloquendi facultas adempta eſt, non qui grauiter, & difficulter loquitur, ad notata *in l.mutum, ff.de ædilitio edicto;* Vel qui bleſus, balbus, vel atypus eſt, *ad l.idem Offilius, §.finali, & ibi* Budæus, *ff. eo-*
13 *dem*. Surdum verò intelligimus, qui omninò nil exaudit, vtpotè aurium meatus obtuſos habens, nō ſurdaſtrum, qui tardius exaudit. Corraſ. *in l.1.ff.eod.num.3.*

14 Hinc etiam infertur, vt ob eaſdem rationes, nec per nuncium fideiuſſor ipſe efficaciter obligari queat; ſic poſt Bald. præcisè Valentin. Franc. *d.cap.4.num.65.*

15 Sic tādem, (nè diutiùs lectorem morer) elicitur, non valere ſtipulationem, ſi præſens præſentem per epiſtolam interrogaret, & ille per epiſtolam reſponderet, quandoquidem ad ipſam contrahēdam verba, de neceſſitate requiruntur. Sic præcisè inter alios, pluribus rationibus motus concludit Do. Ioannes Baptiſta Schuuartzenthaler, *de ſtipulationibus pagina mihi 487. num. 9. & 10.* vbi etiam concordantes adducit Bart. Bald. Socinum, Iaſon. Buticellam, Pariſium, Alciatum, & Crotum, & atteſtatur de Communi.

16 Nec obijcias fideiuſſorias obligationes in ſcripturam vt plurimum redigi, iſtud enim nō eſt de ſubſtantia huius contractus, ſed eam ſolum ob cauſam fit, vt quod inter partes cōuentum eſt, facilius per ſcripturam ipſam probari poſſit, iuxta textum, vbi notantur, *[...]pturam, nu.3.* Ad *de donation. inter virum & vxorem*, & t[...] *numero 5. in l.Titius in ſecunda oppoſitione, ff.de cōſtitut. p[...]*

17 Minus opponas ſecundo loco, ſtipulatio[...] per- adhuc per epiſtolam contrahi poſſe, & per cōſequens fideiuſſionem, quandoquidem nō minus valet quod ſcriptura, quàm quod lingua nuncupatur, aut vocibus lingua figuratis ſignificatur, *ad leg. nō figura, ff.de obligationib. & actionib.*

18 Vnde etiam dicimus, quod is, qui ſcribit, loqui videatur, *ad leg.hæredes, §.1.in verbo, ſua voce, vel litteris, ff.qui teſtamenta fac. poſſ. & in l.1. §. 1. in verſ. ſiue per epiſtolam, ſiue verbis, ſiue per nuncium, ff. quod iuſſu, cum concordantibus.*

19 Quoniam reſpondetur, & primò, negari nō poſſe, quod quis per nuncium, vel epiſtolā propriè nō loquatur Bald. & alij permulti, *in d.l.1. ff.de verborum obligationibus*, & omnium pulcherrimè Corraſ. *lib.1. Miſcellaneor.cap.24.num.1.*

20 Præterea, verba ad ipſam ſtipulationem, & per conſequens fideiuſſionem inducendā, pro forma requiruntur, *d.l.1.* ſub illis verbis. (non niſi) dictio enim iſta (Niſi) poſtpoſita negationi, conditionem, & formam inducit, *ad not. in l. quibus diebus, §. quidam Titio, ff. de conditionibus, & demonſtrationibus*, & ſequitur Socinus iunior, *conſil.49.num.18.in ſecundo.*

21 Forma autem exactè, & ad vnguem eſt ſeruandi, adeò, vt etiam vberiori, pinguiori, ac vtiliori modo non poſſit impleri, vt prolixè docet Tiraquel. *de Retractu, parte 1.§.36.gloſ.2.num.88.* & multi alij; & iam notum eſt, quod forma nō
22 poteſt adimpleri per æquipollens, aut ſimile, *ad leg.ſingulos, & ibi DD.ff.de teſtamentis.*

23 Obſeruandum tamen, quod hæc omnia ſupradicta procedunt indubitanter de ſtricto Romanorum iure, ex conſuetudine autem inueterata, totum contrarium receptum eſt, videlicèt, epiſtola fideiuſſorem rectè conſtitui poſſe. Finge enim aliquod negotium geri inter Titiū hic Patauij, & Mæuium Romæ domiciliū ſuū habentes, ac Titius Mæuio non aliter pecuniā per factorem ſuū fortè numerare, aut merces, fide ad tempus habita de pretio, credere velit, quā ſi ipſe Mæuius Pamphylum Bononiæ comorātem ſibi fideiuſſorem det, & exhibeat, ſanè hoc caſu fatendum eſt, Pāphilum per litteras ipſimet Titio abſenti efficaciter fideiubere poſſe, cum eam ob cauſam ad hanc Patauinam vrbem ſe conferre admodum graue ipſi futurum eſſet, & ſic indiſtinctè in quocumque ferè loco vſus obtinuit. De hoc autem præcisè atteſtatus eſt Cl. D. Henring. Oldēburg. *in ſuo celebri tractatu de Fideiuſſorib. c.11. num.87.* & vidēdus *à num. 26. vſque ad 90.* vbi pulcherrimis quidē, ac ſubtiliſſimis rationibus motus, etiam de ſtricto iure per epiſtolam fideiuſſorem rectè obligari poſſe tuetur, ac enixè contendit.

24 In Germania hoc idem inoleuiſſe poſt Hieronym. Treuthler, *in ſuis ſelectis, diſputationibus, parte 2. diſputat.28.theſi 4. in littera A.* teſtatus eſt idem Oldemburgicus, *in d.cap.11.num.82.*

cum olim, ſub num. 2. verſic. & nota, quod etiam ſo-
quitur Dom. Menochius, *d. Caſu* 538. *num.* 7.
10 Quinimò aperiens ipſas litteras ſibi cōſigna-
tas, & alicui deſtinatas, & illas legens, tenetur
actione iniuriarum, & ea actione per tranſmit-
tentem litteras ipſas poſſet agi contra aperien-
tem prædictum, argumento, *l.* 1. *§. ſi quis ta-
bulas, ff. depoſiti.* Sic perpulchrè Viuius *d. ſua deci-
ſione* 62. *num.* 10. & ſequitur poſt alios Clar. Fa-
rinacius *præcitata par.* 4. *num.* 123.
11 Tertius præcipuus caſus eſt, quādo quis ape-
ruit litteras alicuius tertij, in quibus quidquam
minimè extabat, ob quod aliquid detrimenti,
vel iniuriarum ille pati poſſet; & hoc caſu nul-
la pœna ipſemet aperiens punitur. Sic præciſè
Bertachin. *in d. ſuo tract. de Epiſc. lib.* 3. *par.* 1. *nu.* 39.
verſic. & quod dixi, quem ſequitur Decian. *d. cap.
ſuo* 17. *præcitato num.* 46. *verſic. item tempera*, & poſt
hos Clar. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 5. Addo
Viuium *d. deciſ.* 62. *num.* 13.
12 Iſtaq; opinio corroboratur tali ratione: Ad
hoc vt ordinaria pęna falſi, vel extraordinaria
criminis ſtellionatus ſibi locum vendicet, neceſ-
ſariò ſemper inter alia requiritur, vt falſitas
commiſſa alicui ſit nociua, vel apta nocere. Sic
præciſè Ancharan. Socin. Pariſ. & plurimi alij
13 per nos relati *ſup. lib.* 1. *quæſt.* 4. *principali, numero* 5.
cum ſequent. & ſub num. 33. vbi probatur, quod
pęna iſta extraordinaria criminis ſtellionatus,
quæ eſt ad inſtar actionis de dolo, non infligi-
tur propter illud, quod alicui non nocet.
14 Modò in caſu noſtro nihil detrimēti, vel in-
iuriarum pati poſſe illum, ad quem litteræ erāt
deſtinatæ; iam in caſu propoſito ſupponimus;
ergo, &c. De traditione tamen tantorum pa-
trum valdè dubito. Cogita. Nota Clariſs. Fa-
rinac. poſt hæc edita viſum, *d. parte* 4. *præcitata
quæſtione* 150. *num.* 133. pariter de horum opinio-
ne ancipitem eſſe, qui docet aperientem ipſum
aliqua extraordinaria pęna puniendum, cū ſit
res mali exempli aperire litteras alienas, ſiue ſit
præiudicium ſcribenti, ſiue non.
15 Quartus principalis caſus eſt, quando quis
aperuit litteras alicuius priuatę perſonæ, & eius
aduerſario oſtendit, in ipſius ſcribentis detri-
mentum; hoc in caſu ordinaria proculdubio
punitur pęna falſi. Sic in terminis docuit Bart.
in d. l. qui teſtamentum, vbi ſubdit de hoc eſſe text.
in l. 1. *§. is qui depoſita, ff. eodem; & in l. Titio, num.* 3. *ff.
ad municipal.* vbi quoque adducit text. concor-
dātem *in l. ſi quis aliud, §. qui vini, ff. de pœnis*, ſequi-
tur D. Decian. *d. num.* 46. *in princip.* Clar. *in §. fal-
ſum, num. mihi* 26. & Baiard. *in additionibus ad eun-
dem, §. falſum, num.* 205. Sequutus eſt etiā Viuius
d. deciſ. 62. *num.* 3. vbi adducit Curt. iuniorem *in
l.* 2. *num.* 56. *C. de edendo*; & nouiſſimè Clariſs. vir
D. Menoch. *d. Caſu* 538. *num.* 10. *cum ſequent.* vbi
quoque opinionem Auguſtini Ariminenſ. *in
Addit. ad Angel. in verbo Falſario, num.* 10. pęna dū-
taxat extraordinaria hunc aperientem plecten-
dum eſſe contra Cōmunem exiſtimantis, acu-
tè refellit. Addo Bernard. Vvuymſer. *Pract. for.
lib.* 1. *tit.* 47. *Obſeruatione* 25. *num.* 1. Et hæc opinio
mihi veriſſima videtur, quidquid dixerint non-
nulli relati per Farinacium *d. quæſt.* 150. *præcitata
par.* 4. *num.* 127.
16 Amplia, vt iſte aperiēs, ſi ipſas litteras in ſcri-
bentis iniuriam propalauerit, iniuriarum quo-
que actione cōueniri poſſit. Sic poſt Gōdiſlaū
in tract. de Legato, & Decian. *cit. num.* 46. Menoch.
d. Caſu num. 13.
17 Amplia ſecundò, vt hic aperiens in foro con
ſcientię commiſiſſe quoque dicatur peccatum
mortale. Sic poſt Nauar. *in cap. ſi ſacerdos, nu.* 14.
de pęnitent. diſtinct. 6. Dom. Menoch. *d. Caſu* 538.
num. 14. *cum ſeq.* vbi hoc pulchrè exornat, & cor-
roborat; *& ſub num.* 17. ampliat idem iuris quo-
18 que eſſe, etiam ſi damnum non ſequatur, mo-
dò eo animo factum fuerit. Hoc idem de pec-
cato mortali ſequitur Farinac. *præcitata quæſtio-
ne, & parte, num.* 115.
19 Nota tamen, quod non ob id incidit in ex-
communicationem. Nauar. *conſil.* 33. *num.* 3. *de
20 ſententia excommunicationis, lib.* 5. quod procedit,
etiamſi aperiret litteras directas Summo Pon-
tifici. Sic poſt Abb. & alios, obſeruauit præciſè
Viuius *d. deciſione ſua* 62. *num.* 1. Sequitur præciſè
D. Farinac. *præcitata parte* 4. *num. finali.*
21 Obſerua ſecūdò, quod iſta ſecunda amplia-
tio limitatur in duobus caſibus. Primus qui-
dem eſt, vbicūque quis aperiret litteras ſui ad-
uerſarij, ſuſpicando illas aliquam ſibi non leuē
perniciem allaturas, tunc enim aperiens non
peccaret mortaliter.
22 Alter verò eſt, quando ex aliqua cauſa ratio-
nabili, litteræ ipſæ aperirentur, veluti ad prodi-
tiones detegendas, vel ſi aperirentur litteræ vaſ
ſallorum per ſuos ſuperiores: Item ſi per patres
litteræ filiorum, ſeu per viros litteræ coniugum
23 ſuarum: tunc enim iſti nullatenus peccarent.
Et ratio eſt in promptu: quoniam prædicti om
nes, id eſt dominus, pater, & maritus, vtuntur
in præſenti caſu iure eorum, nemini autem fa-
cit iniuriam, qui ſuo iure vtitur, *l. nullas, de regul.
iur. & l. prima, §. idemq; Marcell. ff. de aqua plu. arcend.*
Sic eleganter docet hæc omnia Viuius *d. ſua de-
ciſ.* 62. *num.* 7. 8. & 9. Adeas in hoc propoſito D.
Ioannem Ozorium *parte* 3. *Inſtitutionum Moraliū
lib.* 13. *cap.* 31. *in fine*, vbi pulchrè.
24 Ampliatur tertiò, idem iuris quoque eſſe,
quando hic, qui litteras aperuit, eas oſtendit al-
teri, quam aduerſario ipſius ſcribentis, ſi modo
inde ei damnum aliquod intulit. Sic præciſè
docuit Decian. *d. num.* 46. *verſic. ſed & ſi litteras*;
ſic intelligens Bart. *in d. l. Titio, ſub iam allegato nu-
mero* 3. & ſequutus eſt etiam Clar. D. Menoch.
d. Caſu 538. *num.* 12.
25 Obſeruandum tamen, nō defuiſſe, qui con-
trariam hac in re ſequuti fuerint opinionem;
inter ceteros autem adeſt Claud. Bertazzol. *in
Additionibus ad conſil. Bart. conſil.* 112. *verſ. ſecundus
eſt caſus lib.* 1. Sicq; ante omnes ſentire viſus eſt
quoque Auriga noſter Bart. *in d. l. qui teſtamentū,
ff. ad leg. Cornel. de falſ.* dum ibi clarè dicit, quod
alienas

Digitized by Google

alienas litteras aperiens, & aduerſario mitten-
tis oſtendens, tũc incidit in pœnam falſi. Sic ẽt
ſcriptum reliquit Marcian. I. C. *in d.l.1. §. is qui
depoſita, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* ſic enim ibi legitur:
(*Is qui depoſita inſtrumenta apud alium ab eo prodita
eſſe ab aduerſarijs ſuis dicit, accuſare eum falſi poteſt.*)

26 Et hæc (mea ſentẽtia) eſt verior, & receptior
opinio, ſecundum quam reſpõdit quoque eru-
ditiſſimus Honded. *conſil. ſuo 105. num. 83. vol. 1.*

27 Amplia quartò, vt id procedat etiam reſpe-
ctu Patronorum, & Procuratorum: ſi enim ip-
ſi iura clientum, vel partium ſuarum ſuis oſten
dant aduerſarijs: pœna falſi ordinaria abſque
dubio, & ipſi multandi ſunt. Sic poſt alios Ab-
bas *in d. cap. cum olim, numero 5.* vidend. Bernard.
Vvuymſer. *Pract. for. lib. 1. tit. 47. Obſeruatione 25.
num. 4.* vbi hac de re pulchrè.

28 Quintus caſus principalis eſt, quando quis
lacerauit, vel cõbuſſit litteras ipſas, tunc enim
punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio;
ita poſt Abbat. Aret. & Decian. Clar. Menoch.
d. Caſu 538. num. 21. & Viuius *d. deciſ. 62. num. 4.* vbi
poſt Sũmam Armillam, *in verbo, falſarius, num. 5.*
concedit etiam ipſum lacerantem, vel combu-
rentem condemnari poſſe ad reſtitutionẽ om-
nium damnorum, & intereſſe: ibiq; rationem
aſſignat. Hoc idem, quòd lacerans litteras alie-
nas, extraordinaria pęna plectatur, poſt nonul-
los alios relatos, ſequutus eſt etiam Farinac. *d.
quæſt. 150. præcitata parte 4. num. 122.*

29 Obſerua tamen, Cl. D. Decianum *d. loco* per
Menoch. alleg. non docuiſſe, quòd iſte lacerãs
pęna extraordinaria falſi ſit plectendus, ſed dũ-
taxat, quod pœna falſi teneatur. In dubio autẽ
31 intelligitur de ordinaria. Hoc idem præciſis
verbis ſcriptũ reliquit Baiard. *in Addit. ad Clarũ,
ad d. §. falſum, num. 207.* Cogita. nam iſthæc po-
ſterior ſententia verior, & probabilior mihi vi-
detur.

32 Sextus præcipuus caſus eſt, quando quis re-
moratur reddere litteras ei, cui mittuntur, tunc
enim abſque dubio tenetur ad intereſſe erga
mittentem, ſi aliquod fortaſſis is ex mora fue-
rit damnum perpeſſus. Sic poſt Bertachin. Cl.
Decian. *d. num. 46. colum. penult. circa med.* vbi de
hoc dicit eſſe text. ſingularem, *in l. finali, C. de Fa-
bricenſ. lib. 12.* & ſequutus eſt etiã D. Menoch.
d. Caſu 538. ſub num. 22. & 23. vbi quoque ſubdit,
eadẽ pœna plectendos eſſe tabellarios, qui ſero
nimis reddunt litteras, niſi oſtẽderent ſibi for-
ſan illas vel à latronibus, vel ab hoſtibus, quod
perſæpè cõtingere ſolet, fuiſſe interceptas. Ad-
do Viuium *d. deciſ. ſua 62. num. 12.* & Farinacium
præcitata parte 4. num. 124.

34 Septimus adducitur caſus, & eſt, quãdo quis
pigritia, viæq; conficiendæ tedio adductus, in
itinere litteras alicuius priuati abijcit, vel arena
obruit; hoc in caſu litteris repertis, extraordi-
naria pęna falſi ipſum multandum, latiſſimè,
& ex profeſsò reſpõdit Iacobus Thomingius,
omninò videndus *deciſ. ſua 34. per totam.*

35 Vltimus principalis caſus eſt, quãdo ille, qui
litteras aperuit, & legit, aliquid forſan in ipſis
36 correxit, abraſit, ac immurauit; & tunc abſque
dubio ordinaria pœna falſi multandus eſt. Nec
mirum: cum enim definitio ipſius criminis fal-
ſi in eiuſmodi delictum quadret, (falſum enim
37 nil aliud eſt, quam immutatio veritatis dolosè,
& ex certa ſcientia facta, ad tradita per Hoſtiẽſ.
in tit. de crimine falſ. §. 1. & per Marſil. *in Rubrica*
38 *ad leg. Cornel. de falſ. nu. 1.* & proculdubio iſte cor-
rigendo, & immutando veritatem mutauit,) &
definitum quoque ipſum illi conuenire debere
conſequens eſt neceſſarium, *vulgata l. Quintus, §.
cui aurum, ff. de auro, & arg. leg.* Hoc idem tangere
videtur Farinacius *d. par. 4. num. 117.*

Hæc, cum agitur de litteris alicuius priuati.

Nunc de publicis, diſtinguendo pariter, va-
rios caſus differamus.

39 Primus itaque, & principalis caſus eſt, quan-
do quis litteras Principis ſui aperuit, in quibus
de re graui ipſiuſmet Principis agebatur, eaſq;
hoſtibus ſuis patefecit. Hoc equidem caſu va-
40 rijs pœnis multari ſolet, & poteſt. Et primò
quidem, poteſt multari ea pœna, qua punitur
reuelans Principis ſecreta, quæ quidem eſt pę-
na capitis. Ad larè tradita per Clar. Menoch.
*d. Centuria 6. in libro ſecundo, de Arbitrar. Caſu 537.
num. 5.*

41 Et meritò, dicitur enim committere crimẽ
læſæ maieſtatis, *ad not. in l. 1. ff. ad leg. Iuliam maie-
ſtatis;* & ſequitur poſt Roman. & Gigantem *in
ſuo tractatu de crimine læſæ maieſtatis*, Decian. *d. ſuo
numero 46. colum. penult. verſic. illud autem.* Sic etiam
docet poſt plures alios relatos Menoch. *d. Caſu
538. num. 2.* Addo Baiard. *in additionibus ad d. §. fal
ſum, num. 209.* & Clar. Farinac. *d. par. 4. num. 120.*
vbi pulchrè.

42 Secundò poteſt etiam iſte delinquens ordi-
naria puniri pœna falſi. Sic poſt Decian. *d. loco.*
Menoch. *d. Caſu 538. num. 2.* latius vide per eos.

43 Secundus principalis eſt caſus, quando quis
aperuit litteras Principis, in quibus agebatur de
re propria ipſius aperientis. Hoc in caſu ape-
riens ipſe punitur pęna quæ indicta eſt à Sum-
mo Pontifice *in d. c. cũ olim magiſter, de off. delegati*,
44 vt ſcilicèt amplius non audiatur; & ſi clericus
eſt, deponatur. Sic poſt Roman. Gigantem,
& Decian. Menoch. *d. Caſu 538. num. 3.* Addo
Baiard. *cit. loco, num. 208.* vbi adducit text. *in cap.
ad falſariorum, de crimine falſ.*

45 Tertius deducitur caſus, & eſt, quando ali-
quis à litteris alicuius Principis remouit ſigil-
lum; hoc itidem caſu pœna falſi punitur. Sic
poſt Bartol. Bertachin. *in d. tract. de Epiſcopo lib. 3.
in prima parte verſic. vlterius quæro, num. 36.* vbi ita
extitiſſe aliàs in facti contingentia quemdam
Ser Gyrutium de Monte Sancto, condemna-
tum, ob ſigillum per eũ amotum à litteris Car-
dinalis Firmani, recenſer. Sequitur poſt hos,
& Gigantem *in d. ſuo tract. de crimine læſæ maieſtat.*
relatos,

Digitized by Google

relatos, Viuius, *d.deciſ.ſua 62.num.*11. & Clariſs.
Menochius *d. Caſu* 538. *nu.*18. *&* 19. vbi præciſè
loquitur de eo, qui remouit ſigillum de litteris
Papæ. Addo Clariſs. Farinacium *d. parte* 4.
*num.*125.

46 Quartus principalis caſus eſt, (& hoc, vt om-
nia de hac materia complectar,) quando quis
aperuit litteras alicuius Magiſtratus, vel Iudi-
cis. Hoc in caſu eum pœna pecuniaria 50. au-
reorum, *iuxta §.pœnales, Inſtit. de actionib.* punien-
dum, reſponderunt addentes ad Guidon. Pa-
pam, *deciſ.ſua* 233. *in littera A.*

47 Guido verò Papa ſenſit ibidem, eum multã-
dum pęna 500. aureorum, *iuxta l. ſi quis id quod,*
in princip. ff. de iuriſd. omn. iud. vel etiam pœna falſi,
48 *l.Hodie, in princip. ff. de falſ.* & ipſum ſequutus eſt
Decian. *d.num.*46. *verſic. & dixit Guido*, & poſt eũ
Clar. Menoch. *d.Caſu* 538. *num.*4.

49 Ioannes autẽ Faber, *in d. §.pęnales*, ſenſit aper-
tè hunc pęna iudici arbitraria puniendum, cu-
ius veſtigia ſequuti videntur quoque alij ad-
dentes ad eumdem Guid. *d. deciſione* 233. *in lit-
tera B.*

50 Ego verò, pro tantorũ patrum diuerſis opi-
nionibus ſedandis, cogitabam ſi ità diſtingui
poſſet. Aut iſte, qui has litteras aperuit, deli-
quit dumtaxat in aperiẽdo, ac legendo, aut etiã
vlterius progrediens, deliquit in mutando, au-
gendo, imminuendo, vel abradendo.

51 Si primò, locum habeat pœna iudici arbitra-
ria, inſpecta tamen cõditione, qualitate, & per-
52 ſona ipſius delinquentis, ſi verò ſecũdo, locus
ſit indiſtinctè ordinariæ pęnæ falſi. Cogita.
Adeundus de materia huius quarti caſus Do-
minus Farinacius *d. quæſtione* 150. *præcitata par-
te* 4. *numero* 118. vbi multa ad rem ſpectantia
coaceruat.

53 Quintus, & vltimus præcipuus caſus eſt, quã
do quis aperuit acta iudiciaria in ſui aduerſarij
detrimentum: Hoc ſanè caſu punitur iſte du-
plici pęna, extra ordinem, ſcilicet iudicis arbi-
bitrio, & quia amplius audiri non poteſt. poſt
Roman. *conſilio ſuo* 346. *num.*12. Canoniſtæ om-
nes *in d.cap.cum olim*, moti per illum textum. Se-
quutus eſt etiam Clariſs. Menoch. *d. Caſu* 538.
*num.*1.

54 Plura de hac materia tangentem videas Ba-
iard. *in d. §. falſum, à numero* 201. *vſque ad* 222.
Adeundus quoque Matthias Coler. *in ſuis deci-
ſionibus Germaniæ, deciſ.* 179. *num.* 14. *&* 15. *& in ad-
ditionibus.* & Cl. Farinac. *d. quæſtione* 150. *præcitata
parte* 4. *per totam.*

55 Obſeruandum eſt tamen pro coronide hu-
ius materiæ, hos omnes caſus ſupra enarratos,
dumtaxat procedere, quando ipſemet aperiens
doloſè litteras alienas aperuit, ac diſſigillauit;
ſecùs ſi abſque dolo, & culpa, & cum bona fi-
56 de; tunc enim ab omni pęna ſine dubio tutus
eſſet. Ceſſante enim dolo non ſolum ceſſat pę-
na ordinaria *leg. Corneliæ de falſis*, ſed etiã alia ex-
traordinaria ſtellionatus.

57 Pro falſo enim carente dolo, nec pęna ex-
traordinaria infligitur. Corneus *conſilio* 182. *nu.*
5. *lib.*4. Cæpol. Socinus iun. Beccius, & plurimi
alij, quos refert, & ſequitur Honded. *conſil. ſuo*
105. *num.*86. *in primo*; & eſt veriſſima Cõcluſio,
58 cum nec crimen ſtellionatus ſine dolo cõmit-
tatur, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de crimine ſtellionat.* Boſſius *in tit. de
crimine ſtellionat. num.* 1. *cum cõcordantibus*. Sic prę-
ciſè docuit inter ceteros Honded. *d.conſilio* 105.
*num.*84. *cum ſequent.* Videndus tamen hac de ma
teria, ac obſeruatione Cl. Farinac. *d.quæſt.*150.
parte 11. *num.*287. *&* 288. vbi etiam pro iſta opi-
nione, quod iſte; ſcilicet extraordinaria aliqua
pęna plectatur, quamplures Doct. authoritates
deducit; à ſuperiori autem firmata vti magis
Communiter recepta minimè arbitror rece-
dendum.

59 Obſeruandum ſecundò, in omnibus iiſdem
caſibus dolum regulariter non prę́ſumi, ſed ab
eo, qui illum allegat, clarè probandum eſſe,
*l. dolum, vbi Bart. Bald. & ceteri omnes, C. de dolo malo,
l. quoties, §. dolo, ff. de probationibus*, Bart. & alij com
muniter *in l. quoties, §. primo, ff. de hæred. inſti-
tuendis.*

60 Licet enim in delictis in dubio dolus præſu-
matur, *l. prima, C. ad legem Corneliam, de ſicar. l. ſi
non conuitij, C. de iniur. & capit. primo, de præſumptio-
nibus cum concordantibus*; attamen illa doli præ-
61 ſumptio admittitur in dubio, vt dicitur *in dicta
l. prima*, & declarant Bartol. *in l. dolum, numero
tertio, C. de dolo*, & Angel. *in l. plagij, numero pri-
mo, verſic. aut dubitatur, C. ad legem Flaui. de
plagiar.*

62 Sed quando allegatur aliqua cauſa, ex qua
quis motus fuit, tunc doli præſumptio remo-
63 uetur, cum quælibet cauſa etiam iniuſta à do-
lo excuſare ſoleat, *l. igitur, verſic. poteſt, ff. de libe-
64 ral. cauſ.* Grammat. *deciſione quinta, numero* 26. &
ſecundum aliquos etiam leuis, & beſtialis cau-
ſa dolum excludit. Crauet. *conſilio ſexto, num.*89.
& 319. *numero* 14. latè Tiraquell. *in tract. de pęnis,
Cauſa* 43. & quod quælibet cauſa etiam iniuſta
65 à dolo, & conſequenter à delicto, & eius pęna
excuſet, probat Gloſſ. magna, *in l. fine, in l. vni.
§. finali, ff. ſi quis ius dic. non obtemper. cum ſexcentis
alijs concordantibus relatis per Honded. dicto conſ.*105.
numero 24. *cum ſequentibus*. Et per Clariſs. Fari-
nacium *dicta quæſtione* 150. *præcitata parte* 11. *nu-
mero* 274. *cum ſequentibus*. Et hæc ſufficiant de
hac materia: quando tamẽ aperientes extitere
laici. Quid autem iuris ſit, ſi ipſimet eſſent reli-
gioſi, in præſentiarum minimè diſcutio, ſed
adeundus Reuerendus Pater Emanuel Rode-
ricus *lib.* 2. *ſuarum quæſtion. Canonicarum, quæſt.* 36.
artic. 2. *&* 4. vbi pulchrè, & latè; ſat enim mi-
hi eſt loca tetigiſſe.

De hac eadem materia aperientium litteras
alienas, quanam ſcilicet, pęna puniantur, vi-
dendus Illuſtriſs. Cardin. Tuſcus, *Concluſione ſua*
375. *in littera L.* vbi pulchrè.

An

An falſificans litteras alienas, pęna falſi puniatur? Contingit ſecundo loco dubitare.

SVMMARIVM.

1 *An falſificans litteras alienas pęna falſi puniatur? plures caſus ſunt diſtinguendi.*
2 *Falſificans litteras Summi Pontif. ordinaria pęna falſi punitur.*
3 *Quinimò cum ſuis fautoribus eſt excommunicatus.*
4 *Et ſi clericus eſt, officijs, & beneficijs priuatus degradatur, & curiæ ſæculari puniendus traditur.*
5 *Portius conſilio ſuo 7. num. 20. adducitur.*
6 *Quot modis litteræ Summi Pontificis falſificari ſoleãt, & poſſint, remiſſiuè.*
7 *Falſificans litteras Regias, vel cuiuslibet alterius Principis, ordinaria pęna falſi ſecundum terminos iuris punitur.*
8 *Aliter autẽ ex Conſtitutionibus locorum particulariũ,*
9 *Quid apud Gallos, & num. 10.*
11 *In Regno Hiſpaniarum.*
12 *In Regno Neapolitano.*
13 *In Statu Mediolani.*
14 *Et ſub hoc Sereniſs. Dominio.*
obſeruetur, docet author.
15 *Falſificans litteras alicuius priuati, punitur pœna ordinaria falſi.*
16 *Hoc intellige verum, quando falſum illud alteri detrimentum affert.*
17 *Cum autem nemini obeſt, maxima eſt inter Doct. altercatio.*
18 *Author ſequitur opinionem Clariſſimi Menochij.*

Relato caſui hic proximè accedit, an ſcilicet falſificans litteras alienas, ordinaria pœna falſi puniatur?

1 IN qua quidem difficultate, (ſuppoſito ſemper tamen dolo, & tertij præiudicio, aliter enim fruſtra de pęna ordinaria falſi infligenda tractaretur, vt ſupra proximè diximus) plures pariter caſus ad ipſius clariorem intelligentiam arbitror diſtinguendos.

2 Primus itaque caſus eſt, quãdo quis falſificat litteras Sũmi Pontificis, & hoc caſu abſque du-
3 bio punitur ordinaria pęna falſi. Quinimò cũ ſuis aſſeclis, ac fautoribus excommunicationis
4 labem incurrit, et ſi eſt clericus, officijs, & beneficijs priuatus, degradatur, & Curiæ ſæculari, ad hoc vt iuxta leges puniatur, traditur: Sic diſertè cautum eſt *in cap. ad falſariorum, vbi clar. text. extra de crimine falſi*. Sequitur D. Thom. Triuiſan. *lib. 2. deciſ. ſua 9. num. 4. & 5.* qui tamen ſubdit mitius agi ſolere, ſi agatur de litteris alterius, quam ipſius Summi Pontificis.

5 Id quod etiam docuit ante eum Philipp. Portius *conſil. ſuo 7. num. 20.* dum ibi docet, quod ſi cõtingat litteras Legatorum, vel delegatorum Sedis Apoſtolicæ falſi aliqua ſpecie corrumpi: mitius delictum ipſum patrans puniendus erit, adducit text. *in cap. olim ex litteris, de reſcriptis, in fi.* vbi Hoſtienſ. Butrius, Abb. & alij, vlterius animaduertit, illum ipſum cauſam amittere, qui in eius litteris falſum ipſum commiſit. Videndus idem Portius *citato conſ. num. 19.* vbi pulchrè de hac materia. Adeundus quoque Cl. vir & numquã ſatis laudatus D. Farinacius poſt hæc edita viſus, *in ſuo elegãti tract. de Falſitate, & ſimulat. q. 151. par. 1. per totam*, ibi enim adeo doctè & eleganter hanc præcisè materiam falſificantis litteras Apoſtolicas ampliando, declarando, ac limitãdo tractat, ac proſequitur, vt vniuscuiuſque alterius opera ſuperuacanea, mea ſnĩa, indicetur, ad ipſum igitur ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, beneuolũ lectorẽ omninò relego; addo Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 52. in littera F.* vbi pulchrè. Videndus quoque idem Dom. Farinac. *d. quaeſt. 151. parte 2. per totam*, ibi .n. producens, & vtens falſis litteris Apoſtolicis, an, quãdo, & qua pęna puniatur, ab ipſo omnium quotquot ſcripſerint, elegantiſsimè diſceptatur; Sat locum mihi tetigiſſe.

6 Quot autẽ modis litteræ ipſius Summi Pontificis regulariter falſificari ſoleant, & poſsint, videndi ſunt pulcherrimi textus cum ibi notatis, *in capit. licet; & cap. quam graui, extra de crimine falſi*. & Farinacius *præcitata quæſtione, numero 37. & 38.*

7 Secundus quidem principalis caſus eſt, quãdo quis in litteris alicuius Regis, vel cuiuslibet alterius Principis falſitatem commiſit; & iſto pariter caſu (ſecundum terminos iuris loquendo) ordinaria pœna falſi punitur, text. *in l. maiorem, & in l. vbi, cum ibi not. C. ad legem Corneliam de falſ.* Sequitur Boerius *deciſione ſua 82. numero 4.*

8 Iure merito autem dixi, (ſecundum terminos iuris) quia aliter ex Conſtitutionibus locorum decretum eſt.

9 Apud Gallos (vt hinc exordiar) falſificans litteras Regias, hac plectitur pœna.

In primis is falſarius deferẽdo manu ſua accenſam tędam fuſtigatur per aliquas vias ciuitatis, deinde ducitur ad Palatium Magiſtratus, ibiq; omnibus ſpectantibus, ferro candenti in fronte inuritur, & deinde bannitur: ita Boer. *d. quaeſt. 82. num. 9.*

10 Quæ quidem pœnæ forma eſt deſumpta *ex cap. ad audientiam, de falſis*, quo clerico falſificanti Reſcripta indicitur pœna degradationis, deinde ferro candenti in fronte inuritur, & poſtmodum in exilium mittitur; aliquando verò degradatur; & in monaſterium ad tanti ſceleris agendam pænitẽtiam detruditur, *cap. 1. vbi Doctor. de crimine falſi.*

11 In Regno Hiſpaniarũ, qui Regum, vel Papę litteras falſas fingit, pœna capitis abſque dubio punitur. Sic apertè legitur *l. 8. tit. 9. par. 2. & l. 6. tit. 7. par. 7.* Sequitur Padyl. *in l. tranſigere, nu. 111. C. de tranſactionibus, in princip.*

12 In Regno Neapolitano ex Regia Cõſtitutione, in huiuſmodi delinquẽtẽ ſtatuta eſt pariter pęna capitalis, prout refert Afflict. *deciſ. ſua 21.*

vbi etiam latiſsimè diſcurrit, qua pęna plectendus ſit ille, qui ſcribit litteras ſub nomine Regis, & contrafacit eius ſignaturam, & falſo effingit etiam alias manus, quæ de ſtylo apponun tur in regijs litteris veris.

13 In ſtatu Mediolani ex Nouis Conſtitutionibus *in tit. de pœnis, varijs tormentorum generibus falſarij mulctantur*; Falſificans autem præcipuè litteras Principis, igni concremandus traditur, *vt in §. 1. illius tituli*.

14 Sub hoc autem Sereniſs. Dominio Veneto cautum dumtaxat eſt, vt qui ſigillum præfati Sereniſsimi Dominij falſificauerit, ſi de hoc confeſſus fuerit, aut conuictus per teſtes, manus dexteræ amputationis pęna punitur. Sic legitur apertè in libro, qui inſcribitur *Liber Promiſſion. Maleſic. c. 20. inter Statuta Veneta, pag. mihi 135.* Sed an eadem pęna falſi ordinaria plectatur ille, qui litteras regis incępit falſificare, licet non perfecerit? videndus D. Afflict. *in ſuis Conſtitutionib. Neapolitan. lib. 3. tit. de Falſarijs, num. 5.*

15 Tertius, & vltimus principalis caſus eſt, quãdo quis falſificat litteras alicuius priuati, & hoc etiã caſu ordinaria pęna falſi punitur. Sic præcisè poſt infinitos relatos Cl. Farinac. *d. tractatu quæſt. 150. par. 12. num. 351.* vbi docet de hoc eſſe textum apertum *in l. damus, in verſic. & epiſtolam, C. ad leg. Corneliam de Falſis.* vbi Bald.

16 Hæc tamen omnia, ſine controuerſia procedunt, cum falſum illud alteri, prout etiam ſuperius attigimus detrimentum afferet.

17 Cum autem nemini nocet, maxima eſt inter Doctor. noſtros altercatio.

18 Ego, omiſsis diſputationibus ſequor ſententiam Cl. D. Menochij, *de Arbitrarijs lib. 2. Centuria 4. Caſu 306. num. 16.* videlicèt, hunc falſarium euitare quidem falſi pœnam ordinariam, ſed non extraordinariam, arbitrio tamen iudicis. Sequutus eſt etiã præciſè perilluſtris vir D. Farinacius *d. quæſt. 150. præcitata parte 12.* vbi inter ceteros cõcordantes, adducit Ludouic. Pegueram *deciſ. ſua Criminali 80. num. 15. cum ſeqq.* vbi reſtatur aliàs fuiſſe fuſtigatos, & tranſmiſſos ad triremes quoſdã falſificatores manus, & ſigilli Regij, licet illa falſitas nemini nocuerit, & non habuerit ſuum effectum, & latiùs, vt per eum.

Vide, quę aliàs ſcripſimus *lib. 1. quæſt. 4. nu. 37. cum ſequentibus*. De materia huius quæſtionis videndus nouiſsimè eruditiſs. P. de Caball. *Reſolutionum Criminal. Centuria 3. Caſu 206.* Satis.

An diſpoſitio l. ſi filiusfamil. ff. ad Macedonianum locum habeat in Criminalibus.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonianum in criminalibus non eſt apta ad condemnationem, ſed dumtaxat ad torturam inſligendam.*

2 *Ratio.*

3 *Pulchra proponitur quæſtio, de qua ibi.*

4 *Reſolutio ex Vincentio Mancino.*

5 *Alia dubitatio proponitur.*

6 *Deducitur opinio Hippolythi de Marſilijs, in d. dubitat.*

7 *Quæ tamen damnatur per M. Antonium Blanchum, & num. 8.*

9 *Alia excitata quæſtio.*

10 *Reſoluitur per M. Antonium Eugenium.*

11 *An nuncij portantes litteras, vel ambaſciatas alicuius alteri, de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pœna homicidij, non ſecus, ac illud faciens? dubitatur.*

12 *Concluſio ſtat pro affirmatiua.*

13 *Ratio.*

14 *Tractans opem, vel auxilium delinquenti ante delictũ, vt ipſum committat, an puniatur eadem pęna, qua ipſe delinquens? videndus Farinacius remiſſiuè.*

Recipientem litteras, & eis acceptis non reluctantem, ſed tacentem, omnia in eiſdem contenta vti vera etiam in ſui detrimentum in ciuilibus cenſeri approbare per textum *in l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonian. ſupra ſub num. 118. cum infinitis ſequentibus cap. de epiſtola,* ſatis abundè firmauimus.

Supereſt modo, vt an diſpoſitio *d. l. ſi filiusfamilias*, locum quoque ſibi vendicet in criminalibus, in præſentiarum diſcutiamus.

IN huiuſmodi quidem difficultate, rem paucis complectendo, arbitror
1 per receptionem dictarum litterarũ, lectionem, & taciturnitatem, non eſſe quidem locum condemnationi, ſed dumtaxat torturæ; Moueor recepta illa Concluſione, vt probatio, quæ ſufficit in ciuili, faciat indi-
2 cium ad torturam in criminali, de qua per Bartolum *in l. finali, in fine, ff. de in litem iurando*, quam ſequuti ſunt Boſſius *in ſua Praxi, tit. de Falſis, nu. 17.* Rolan. à Valle *conſil. 24. num. 15. verſic. Quia reſpon detur, volum. 1.* ac plurimi alij.

Sed pulchras in haceadem materia excitari vidi à Scribentibus difficultates, quas quidem ſilentio prętereundas minimè dijudico; in Praxi enim de facili contingere poſſunt.

3 Prima quidem eſt, an per litteras penes aliquem repertas, quibus aſſaſſinus, ſeu proditor ſibi ſignificat, ſe iuxta eius mandatum occidiſſe Titium, & ideò ſoluat pecuniã ſibi promiſſam, probetur talis confeſſio per illarum receptionem, & penes ſe retẽtionem, vt ex ea damnari poſſit?

4 P. Follerius *in ſua Praxi Criminali, in verſic. etſi confitebuntur, num. 127.* hãc difficultatem primus omnium propoſuit, ſed irreſolutus remanſit.

Vincentius autem Mancinus *in ſuo tractatu de confeſſione, cap. 3. articulo 2. numero 39.* propoſita difficultate, in eam deuenit opinionem, vt contra illum, penes quem litteræ illæ repertæ fuere, dumtaxat ſit locus torturæ, ratione, de qua ſupra, *num. 2.* Vide per eum; Videndus idem Mancinus *d. tractatu, cap. 6. num. 47.*

Alia

5 Alia ſecũdo loco proponi ſolet facti ſpecies, & talis eſt. Finge Mæuium repertum fuiſſe interfectum, & neſciri à quo, Titius autem Sempronio ſcribit epiſtolam per hæc verba; Quoniam aliqui dicunt te occidiſſe Mæuium, ideò D. Iudex mandauit, vt capiaris pro tali delicto; ſi Sempronius recepta tali epiſtola illam legit, & tacet, & nihil dicit ſe excuſando, nec dicendo, quod miratur de tali re, cum ipſe ſit innocens à tali delicto, an receptio huiuſmodi litterarum cum taciturnitate, faciat contra eum indicium ad torturam de dicto maleficio cõmiſſo? Pulcherrima eſt difficultas.

6 D. Hippolyt. de Marſilijs Summus Practicus, *in ſua Praxi Criminali, in §. diligenter, num. 136. & 137.* poſt huiuſcemodi difficultatem propoſitam, quam à nemine, quem viderit, anteà nec tactam, nec excogitatam aſſerit, pro affirmatiua concludit; Mouetur, nam in criminalibus proceditur ad inſtar ciuilium, vt dicit textus *in l. abſentem, ff. de pœnis*, ſed in cauſa ciuili talis receptio ſimilis epiſtolæ cũ taciturnitate, facit probationem, *d. l. ſi filiusfamil. cum concordantibus per eum deductis ſub num.* 138. ergò in criminalibus debet facere indicium ad torturam, argumento doctrinæ Bartoli *in l. finali, de in litem iurando*, vbi dicit, quod ea, quæ faciunt plenam probationem in ciuilibus, faciunt in criminalibus indicium ad torturam; & latiùs, vt per eum.

Huic eidem opinioni D. Marſilij ſubſcripſiſſe viſi ſunt Addentes ad Mattheſilan. *Singul. ſuo 22. num. 5.* & P. Ioannes Ancharan. *lib. 1. quæſt. ſua 48. num. finali.*

7 Aduerte tamen, quòd iſthæc D. Marſilij; & ſequaciũ opinio, damnatur, & rectè meo quidem iudició, per Clar. I. C. & conciuem meũ D. Marcum Antonium Blanchum, in ſua elegãti repetitione, *l. finalis, ff. de quæſtionibus, nu. 224.* ibi enim talia verba profert.

[Aduerte, quod exiſtimo iſtud non eſſe indicium habile ad torturam, nam ad hoc, vt argumentum de ciuilibus ad criminalia valeat, requiritur quod ſit par ratio eadem in vtroque, vt voluit Salicetus *in l. 1. C. vbi de poſſeſſ. ag. oportet*, ſed in hoc caſu non eſt ratio æqualis de cauſa ciuili ad criminalem, ergo &c.

Nam quando aliquis accipit litteras in cauſa ciuili, & obligatione pecuniæ, arbitrij eſt accipientis dicere, quod non tenetur, nec debitor eſt quantitatis contentæ in litteris, quia optimè ſcit, ſe non eſſe debitorem; ſed quando recipit litteras de delicto, & quod ſunt teſtes, qui hoc dicunt, poteſt ſubſiſtere, & timere propter falſos teſtes, & nil dicere, ne difametur de tali delicto: nam penes probos, & bonos poſſet oriri ſuſpicio, & infamia ob illas litteras, & poſſet nocere propalanti ob famam; ideò non eſt inconueniens, ſi ipſe tacet, cum ex expreſſione contentorum in litteris poſſet ſibi nocumentum oriri, non autem vtilitas, quod ſecùs eſt in litteris debiti, quia propalatio contentorũ in ipſis, non poſſet ſibi in aliquo nocere, ſed prodeſſe; & ideò nulla adeſt cauſa, propter quam non debeat dicere portanti litteras debiti, quod nõ eſt debitor Scribentis. Item ex alio, quando
8 committitur citatio perſonalis ob delictum, à communiter accidentibus ſecretò cõmittitur, vndè ille, q̃ ſcribit amico litteras, ſcribit quoddam ſecretum, dum dicit, quod aduertere debet, ne capiatur, quo fit, vt non conueniat, quod ille, qui recipit litteras, id palam dicat, ad præiudicium illius, qui oſtendit ſe velle fauere illi, qui litteras accepit, ex quo cum nullum ſit commodum ſcribenti, vt frequenter accidit, ergo, nec debet habere hoc incommodum, vt imputetur diuulgaſſe, & notificaſſe per litteras id, quod erat ſecretum, & hæc communiter contingunt; Itaque debent conſiderari; & in iudicijs, argumentum a communiter accidẽtibus, validiſſimum eſt, vt per Bald. *in l. finali, in fine, ff. de hæred. inſtituendis*; & ideò putarem iſtud non facere indicium, nec ad inquirendum, neque ad torturam.] Hactenus Blanchus. Cuius quidem opinio, vt ſupra dixi, mihi ſummopere placet. In hanc eamdem Blanchi ſententiam, nullam tamen de eo mentionem faciens, deſcendit quoque Iacobus Nouellus *in ſua Praxi Criminali, cap. 1. numerò 105. in fine.*

Tertia principalis excitatur à Scribentibus
9 quæſtio, & eſt, an litteræ tranſmiſſæ per homicidam poſt delictum commiſſum, alicui ſignificantes ſe in tutum receptum, faciant contra ipſum recipientem aliquod indicium de tractatu præcedente?

10 Clariſs. Marcus Antonius Eugenius, *conſilio ſuo 76. num. 99. cum ſequentibus*, concludit pro negatiua. Mouetur *ſub num. 100. & ſequenti*, tùm ex opinione D. Blanchi, de qua ſupra, cum etiam, quia minimè probatum extitit, quod litteræ illæ fuiſſent rotentæ, & lectæ per illum, quẽ fuiſſe recipientem delatum fuerat, id, quod de neceſſitate exigebatur, & latius, vt per eum.

11 Quarta principalis ſuccedit dubitatio, licet parumper extra materiam *d. l. ſi filiusfamilias*, videatur eſſe, & eſt. An nuncij portantes litteras, vel ambaſciatas alicuius alteri de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pœna homicidij; non ſecus, ac illud faciens?

12 In qua quidem difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro affirmatiua. Sic præciſè docuit primus omnium Cynus, *in l. non ideo minus, num. 4. C. de Accuſationibus*. Dicit enim ibi, quod ſi ego dico nuncio meo, vade ad talem hominem, & dicas illi, quod interficiat Titiũ, & ille iuit, & dixit, & factum ſequutum eſt, talis nuncius tenetur, ex quo delictum perpetratum atrox eſt, nec excuſatur, immo tenetur veluti præſtans opem delicto; & probari videtur iſthæc eadem opinio per textũ *in l. 1. §. incidit, ff. ad S. C. Turpill.* vbi eſt caſus, in quo puniuntur mãdans, & ille, per quẽ factum eſt mãdatũ,

Digitized by Google

& mandatarius, & etiam inſtigantes, & ſubmittentes, vt ibi dicit Bartolus, qui etiam in fine ſubdit, illum textum eſſe notandum contra nuncios, per quos fiunt tractatus maleficiorũ, vt puniantur. Hoc idem ſequitur Bald. *in l. vnica, §. ne autem, num. 18. C. de caduc. toll.* vbi ſequendo Cynum *in d. l. non ideo minus*, formaliter dicit; quod ſi mandaui Titio per litteras, quod committeret homicidium, nuncius, qui ſcienter portauit litteras, punitur de homicidio ſubſequuto. Subſequuti sũt Ludolphus Schraderus, *de Feudis, par. 9. cap. 2. num. 70.* vbi infinitos concordantes deducit, & D. Decianus *in ſuo tractatu Criminali lib. 9. c. 37. num. 11.* Nec tanè mirũ, Auxilium enim præſtare dicitur, & is, qui litte-
13 ras de delicto tractantes, & ad delictum ſpectãtes alicui tranſmiſit: nam, & litteris auxilium, & conſilium dari, probat textus *in l. 1. §. finali, ff. ad leg. Iuliam Maieſtatis*. Hiſce addas Cl. & nunquam ſatis laudatum Dom. meum I.C. Farinacium, *in ſua aurea Praxi Criminali, par. 2. tom. 2. tit. de Conſultoribus, quæſt. 130. num. 41.* vbi Blanchum, Carrerium, ac infinitos alios concordantes deducit; & nouiſſimè eruditiſſimũ D. Petrum de Caball. *Reſolutionum Criminalium Centuria 3. Caſu 243. per totum*, vbi omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè; & hæc ſatis.

14 Vide tamen de materia Dom. Farinacium *d. quæſt. 130. per totam*, vbi quomodo, & in quibus caſibus regula illa, quod præſtantes opem, vel auxilium delinquenti antè delictum, vt ipſum comittat, puniũtur eadem pœna, qua ipſe delinquens, intelligatur, ac procedat, exactiſſimè, prout moris ſui eſt, diſcutit, atque declarat.

An inter abſentes per epiſtolam fideiuſſores validè obligentur.

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſores per epiſtolam inter abſentes minimè obligari validè poſſunt.*
2 *Rationes pulchrè afferuntur, & num. 3. cum ſequentibus, vſque ad 15. incluſiuè.*
16 *Obiectio & ſolutio ibidem.*
17 *Alia obiectio, & num. 18.*
19 *Solutio, & num. 20. 21. & 22.*
23 *Fideiuſſor per epiſtolam inter abſentes ex conſuetudine validè obligatur.*
24 *Sic obſeruatur in Germania.*
25 *Et ſic in Hiſpania.*
26 *Et hoc præcipuè procedit inter Mercatores.*
27 *Et quando in epiſtola ipſa miſſa ad creditorem, & ab eo acceptata inſertum fuit iuramentum.*
28 *Iuramentum ſupplet præſentiam partis.*
29 *Confeſſio extraiudicialis facta abſente parte, nocet, & probat, ſi additum fuerit iuramentum.*
30 *Diſpoſitio Statuti Patauini ſub Rubrica de Alienationibus, & obligationibus, incip. Statuimus, deducitur.*

Altera quarto loco principaliter ſuccedit hic dubitatio, & eſt, An inter abſentes per epiſtolam fideiuſſores validè obligentur?

1 IN qua quidem difficultate, breuitati ſtudendo, pro negatiua concludito. Sic præcisè Iaſon, inter alios, *in l. ſtipulationum aliæ, §. ſatis acceptio, num. 6. ff. de verborum obligationibus*, qui ſubdit de hoc eſſe Gl. ſingularem *in l. ſi Procuratorem, §. 1. ff. mandati*, licet in meo Codice talem Gloſ. minimè reperiam. Sequutus eſt ante omnes hoc idem, & docuit Bald. *conſilio ſuo 180. num. 1. volum. 5.* Zaſius *in d. l. ſtipulationum aliæ, §. ſtipulatio autem, num. 9.* Vrſill. *in ſuis additionibus ad Afflictum, deciſione 39. numero 2.* & nouiſſimè Valentinum Francum *in ſuo tractatu de Fideiuſſoribus, capite 4. numero 62.* His adnectendi ſunt etiam Carpanus *ſuper Statutis Mediolanenſ. cap. 44. num. 61.* & Hartmanuus Hartman. *lib. 2. Pract. forenſ. titulo 30. Obſeruatione 4. num. 4.*

2 Ratio autem eſt in promptu, ſiquidem ſtipulatione ſolummodò fideiuſſio cõtrahitur hoc eſt, requiritur, vt fideiuſſor verbis obligetur, præcedente ſcilicet interrogatione, & reſponſione mox ſequente, prout ſunt textus ad litteram *in l. blanditus, C. de Fideiuſſoribus, & in d. §. ſatis acceptio.* nec enim aliter fideiuſſio ipſa con-
3 ſiſtere poteſt, vt poſt plures relatos docuit Francus *d. capite 4. numero 53. & 54.* Et hinc eſt, quod in dubio fideiuſsio ipſa vt ſuſtineatur, ſemper præſumitur facta cum ſtipulatione, vt
4 pulchrè, & latè docet Maſcard. *Concluſione ſua 781. in primis numeris.* Sequitur Franc. *d. capit. 4. num. 56. & 57.*

5 Amplia, vt nec etiam de iure Canonico, quod tamen multum imitatur æquitatem iuriſgentium, fideiuſſor ipſe ſine ſtipulatione conſtitui poſsit. Sic poſt Bald. Zaſius *in d. §. ſtipulatio autem, præcitato numero 9. in fine.* Sequitur Cotta, *in ſuis Memorabilibus, in verſic. Fideiuſſor non obligatur, circa medium*, & Vrſill. *in d. deciſ. 39. num. 3.*

6 Amplia ſecundo, id adeò verum eſſe, quod etiamſi incontinenti poſt contractum, fideiuſſor abſque ſtipulatione accedat, tale pactum non veſtitur cohęrentia contractus. Sic poſt Baldum, Cremenſem, Decium, & alios Proſper Carauita, *ſuper Ritibus Magnæ Curiæ, Ritu 259. num. 2.* Sequitur Cotta, *in d. verſic. Fideiuſſor non obligatur.*

7 Ad ſtipulationem autem inducendam contrahentium præſentiam de neceſsitate requiri, adeò notum eſt, quàm quod notiſsimum, *vulgata l. 1. ff. de verborum obligationibus, cum ibi notat. l. 3. C. de inutil. ſtipulationibus, l. 3. C. de contrahenda ſtipulatione, & §. item verborum, & ibi gloſ. & Doct. Inſtitut. de inutilibus ſtipulationibus.*

8 Hinc vulgatum illud, quod fideiuſſor, quando offertur, debet ſemper eſſe pręsẽs, prout notatur *in l. qui decem, §. idem reſponſum, ff. de ſolutionibus,*

Digitized by Google

bus, & tradunt Imola, *in l. prætor, §. ſi quis, ff. de nou. operis nunciat.* & Alexander *in l. de pupillo, §. is cui, ff. eodem titulo*. Si ſic eſt, ergò.

9 Præterea conſideratur, quod ad inducendã ſtipulationem, per quam fideiuſſio, vt ſupra dixi, ſolummodo contrahitur, ſemper requiruntur verba, *d. l. 1. de verborum obligationibus*. Et hinc eſt ꝙ ſtipulatio ipſa in ſcriptis fieri neutiquam poteſt, quandoquidem niſi vtraque loquente confici debet, *d. l. 1. in principio*, & ibi Zaſius. *numero* 33. & Marcus Antonius Aglinus, *num.* 38. & 39. citans Aretinum, Baldum, Crotum, Socinum, Ripam, Bolognet. & Vaccam; addo Flaminium Chartarium *in deciſione Rotæ Gennẽſ. 51. num. 22. cum ſequentibus*, vbi expromiſſionem in eo differre à fideiuſſione ſubijcit, quod hæc non niſi per ſtipulationem inter præſentes, illa etiam inter abſentes per litteras fieri poſſit.

10 Idq; adeò verum eſt, vt obtineat, etiamſi partes conueniãt, quod ſine loquela, ac verbis fieret, ſicuti poſt Alciat. Nigrum, Socinum, Bolognet. & alios, probat acutè M. Aquilinus *in d. l. 1. in principio, num.* 48. Naturale enim ſtipulationis immutabile omninò eſt, vt verbis fiat, vt notant præcitati Doct. *in d. l. 1.*

11 Hinc quoque eſt, vt infans, mutus & ſurdus, cum alloqui, & exaudire reſpectiuè minimè poſſit, ab ipſa ſtipulatione contrahenda penitus arceantur, textus apertiſſimus *in l. prima, ff. eodem, & in l. 1. §. penult. ff. de actionibus, & obligationibus*, & per conſequens etiam à fideiubendo; ad latè tradita per Francum *de fideiuſſ. c. 2. nu. 21.*

12 Mutum tamen accipimus eum, cui eloquendi facultas adempta eſt, non qui grauiter, & difficulter loquitur, ad notata *in l. mutum, ff. de ædilitio edicto*; Vel qui bleſus, balbus, vel atypus eſt, *ad l. idem Offilius, §. finali, & ibi* Budęus, *ff. eo-*
13 *dem*. Surdum verò intelligimus, qui omninò nil exaudit, vtpotè aurium meatus obtuſos habens, nõ ſurdaſtrum, qui tardius exaudit. Corraſ. *in l. 1. ff. eod. num. 3.*

14 Hinc etiam infertur, vt ob eaſdem rationes, nec per nuncium fideiuſſor ipſe efficaciter obligari queat; ſic poſt Bald. præciſè Valentin. Franc. *d. cap. 4. num. 65.*

15 Sic tãdem, (ne diutiùs lectorem morer) elicitur, non valere ſtipulationem, ſi præſens præſentem per epiſtolam interrogaret, & ille per epiſtolam reſponderet; quandoquidem ad ipſam contrahẽdam verba, de neceſſitate requiruntur. Sic præciſè inter alios, pluribus rationibus motus concludit Do. Ioannes Baptiſta Schuuartzenthaler, *de ſtipulationibus pagina mihi 487. num. 9. & 10.* vbi etiam concordantes adducit Bart. Bald. Socinum, Iaſon. Buticellam, Pariſium, Alciatum, & Crotum, & atteſtatur de Communi.

16 Nec obijcias fideiuſſorias obligationes in ſcripturam vt plurimum redigi, iſtud enim nõ eſt de ſubſtantia huius contractus, ſed eam ſolum ob cauſam fit, vt quod inter partes cõuentum eſt, facilius per ſcripturam ipſam probari poſſit, iuxta textum, vbi notantur, *in l. ea quæ, ff. de donation. inter virum & vxorem*, & tradit Bart. *in l. Titius in ſecunda oppoſitione, ff. de cõſtitut. pecunia.*

17 Minus opponas ſecundo loco, ſtipulationẽ adhuc per epiſtolam contrahi poſſe, & per cõſequens fideiuſſionem, quandoquidem nõ minus valet quod ſcriptura, quàm quod lingua nuncupatur, aut vocibus lingua figuratis ſignificatur, *ad leg. nõ figura, ff. de obligationib. & actionib.*

18 Vnde etiam dicimus, quod is, qui ſcribit, loqui videatur, *ad leg. hæredes, §. 1. in verbo, ſua voce, vel litteris, ff. qui teſtamenta fac. poſſ. & in l. 1. §. 1. in verſ. ſiue per epiſtolam, ſiue verbis, ſiue per nuncium, ff. quod iuſſu, cum concordantibus.*

19 Quoniam reſpondetur, & primò, negari nõ poſſe, quod quis per nuncium, vel epiſtolã propriè nõ loquatur Bald. & alij permulti, *in d. l. 1. ff. de verborum obligationibus*, & omnium pulcherrimè Corraſ. *lib. 1. Miſcellaneor. cap. 24. num. 1.*

20 Præterea, verba ad ipſam ſtipulationem, & per conſequens fideiuſſionem inducendã, pro forma requiruntur, *d. l. 1.* ſub illis verbis. (non niſi) dictio enim iſta (Niſi) poſtpoſita negationi, conditionem, & formam inducit, *ad not. in l. quibus diebus, §. quidam Titio, ff. de conditionibus, & demonſtrationibus*, & ſequitur Socinus iunior, *conſil. 49. num. 18. in ſecundo.*

21 Forma autem exactè, & ad vnguem eſt ſeruanda, adeò, vt etiam vberiori, pinguiori, ac vtiliori modo non poſſit impleri, vt prolixè docet Tiraquel. *de Retractu, parte 1. §. 36. gloſ. 2. num. 88.* & multi alij; & iam notum eſt, quod forma nõ
22 poteſt adimpleri per æquipollens, aut ſimile, *ad leg. ſingulos, & ibi DD. ff. de teſtamentis.*

23 Obſeruandum tamen, quod hæc omnia ſupradicta procedunt indubitanter de ſtricto Romanorum iure, ex conſuetudine autem inueterata, totum contrarium receptum eſt, videlicèt, epiſtola fideiuſſorem rectè conſtitui poſſe. Finge enim aliquod negotium geri inter Titiũ hic Patauij, & Meuium Romæ domiciliũ ſuũ habentes, ac Titius Meuio non aliter pecuniã per factorem ſuũ fortè numerate, aut merces, fide ad tempus habita de pretio, credere velit, quã ſi ipſe Meuius Pamphylum Bononię commorãtem ſibi fideiuſſorem det, & exhibeat, ſanè hoc caſu fatendum eſt, Pãphilum per litteras ipſimet Titio abſenti efficaciter fideiubere poſſe, cum eam ob cauſam ad hanc Patauinam vrbem ſe conferre admodum graue ipſi futurum eſſet, & ſic indiſtinctè in quocumque ferè loco vſus obtinuit. De hoc autem præciſè atteſtatus eſt Cl. D. Henting. Oldẽburg *in ſuo celebri tractatu de Fideiuſſorib. c. 11. num. 87.* & videdus *à num. 26. vſque ad 90.* vbi pulcherrimis quidẽ, ac ſubtiliſſimis rationibus motus, etiam de ſtricto iure per epiſtolam fideiuſſorem rectè obligari poſſe tuetur, ac enixè contendit.

24 In Germania hoc idem inoleuiſſe poſt Hieronym. Treuthler, *in ſuis ſelectis, diſputationibus, parte 2. diſputat. 28. theſi 4. in littera A.* teſtatus eſt idem Oldemburgicus, *in d. cap. 11. num. 82.*

25 Sic & hodie, iure Regio Hiſpano, etiam in-
ter abſentes promiſſionem valere, poſt Grego-
rium Lopez, Ioannem Matienz. & Alfonſum
de Azeuedo, probat Antonius Pichardo, *in*
§. item verborum, numero 5. de inutilibus ſtipula-
tionibus.

26 Amplia, vt id præcipuè procedat, cum agi-
tur inter mercatores, inter quos apices iuris mi
nimè inſpiciuntur; tunc enim fideiuſſor effica-
citer abſque alio per epiſtolam obligatur. Sic
poſt alios Vrſillus *in d. deciſ. 39. num. 2.* Sequutus
eſt Oldemburgicus *in d. cap. 11. num. 84.*

27 Amplia ſecundo, vt id maximè locũ habeat,
ſi epiſtolæ, vel obligationi fideiuſſoriæ ſcriptæ,
& ad creditorem tranſmiſſæ, ab eodemq; ac-
ceptæ, (quo caſu demum verè inducta eſt in-
ter eos obligatio. Tiraquell. *de Retractu, §. 1. gl.*
7. num. 47. Rota Genuenſ. *deciſione 80. numero 1.*
& 2. & aliàs diximus) etiam iuramentum pro-
miſſorium fortè inſeratur, tunc enim promiſ-
28 ſio illa per abſentem abſenti facta, magis con-
ualidabitur, cum iuramentum ſuppleat partis
præſentiam. Sic præcisè Dom. Matthæus Cu-
non, *de Pactis, lib. 1. capite 14. num. 20. & 21.* vbi in
29 ſimili conſiderat, confeſſionem extraiudicia-
lem factam abſente parte, nocere, & probare,
ſi additum fuerit iuramentum. Subſequutus
eſt poſt plures alios relatos Do. Oldemburgi-
cus, *d. cap. 11. num. 85. & 86.*

30 Nota tamen (vt nil relatu dignum in hac ma
teria relinquam.) Statuto noſtro municipali
cautum eſſe, quod aliquis in aliquo contractu
non poſſit de cetero eſſe fideiuſſor, vel conſti-
tui fideiuſſor, niſi præſente principali perſona,
cuius debebit eſſe fideiuſſor, & ipſa conſentien-
te; ſic præcisè legitur *ſub Rubrica, de Alienationi-*
bus, & obligationibus, capit. ſtatuimus, & ordinamus;
quod aliquis in aliquo contractu, &c. ex quo de
neceſſitate ſequitur, per epiſtolam ipſam fi-
deiuſſorem rectè minimè obligari poſſe penes
creditorem, cum præſentia ipſius principalis
debitoris debeat intercedere. Et hæc ſatis.

Emptio, ac venditio, an per epiſtolam celebrari poſſint?

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Emptio, ac venditio per epiſtolam celebrari queunt; & num. 2.*
3 *Ratio, & num. 4. 5. & 6.*
7 *Pulchra quæſtio proponitur.*
8 *Reſoluitur per Doct. remiſſiuè.*

1 IN propoſita difficultate (concluſio
ſit affirmatiua, textus eſt ad litteram
in l. 1. in fine, ff. de contrahenda emptione,
vbi Paulus Iuriſconſultus, ita loqui-
tur. *Eſt autem emptio Iuris Gentium, & ideò conſenſu*
peragitur, & inter abſentes contrahi poteſt, & per nun-
cium, & per litteras.) clarior eſt etiam textus *in l.*
conſenſu, ff. de actionibus, & obligationibus, & in l. fi-
nali, C. ſi quis alteri, vel ſibi.

2 Et hanc Concluſionem vti veram firmarũt
communiter Scribentes *in d. l. 1. de contrahenda*
emptione, & in alijs iuribus, ſupra deductis. Eam quo-
que ſequutus eſt D. Henring. Oldemburgic. *in*
ſuo celebri tractatu de Fideiuſſoribus, capitulo 11.
numero 81.

3 Ratio autem huiuſcemet Concluſionis ea
quoque poteſt eſſe: quoniam emptio ſolo con-
ſenſu perficitur, & ideò in ea non eſt opus ſer-
4 mone, & per conſequens ſurdus in illa poteſt
interuenire, *l. 47. de actionibus, & obligationibus.*
pulchrè Card. Mantica, *de tacitis, & ambiguis con*
uentionibus, lib. 4. tit. 4. Addo Card. Tuſcum, *Con-*
cluſione ſua 985. num. 3.

5 Per epiſtolam autem clarè de ipſorum con-
trahentium cõſenſu conſtare poſſe, nullus eſt
qui eat inficias;

6 Adde, quòd vbi interuenit ſcriptura aliqua
ipſorum contrahentium, eorumdem non re-
quiritur præſentia, Bart. *in l. nuda ratio, ff. de dona-*
tionibus, & poſt Neuizan. tradit Matthæus Cu-
non, *de Pactis lib. 1. cap. 14. num. 8.*

7 Sed pulchra in hac materia inſurgit hic du-
bitatio, & eſt: An ſi contractus venditionis fa-
ctus fuerit per epiſtolam, ſeu quamlibet aliam
ſcripturam priuatam, cum hoc, quòd poſteà
fiat inſtrumẽtum per publicum Notarium, an
ipſe contractus ità ſuſtineatur, vt interim do-
nec fiat ipſum inſtrumentum publicum, nõ ſit
locus pęnitentiæ?

8 Huic quidem difficultati omnium elegantiſ
ſimè ſatisfacit inter ceteros Cl. D. Borgnin. Ca-
ualcanus, *lib. 2. deciſione 2. num. 38. cum pluribus ſe-*
quentibus, vbi proponit Regulam pro validitate
ipſius contractus, variasq; poſteà ſubiungit ad
eam limitationes; vide per eum ibi enim infi-
nitos alios coaceruat; Adeundus quoque Ma-
gon. *deciſione ſua Lucenſ. 95. per totam*, & D. Ale-
xander Trentacinquius *Variarum Reſolutionum*
lib. 3. tit. de emptione, & venditione, reſolutione 14.

Societas an iniri poſſit per epiſtolam?

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Societas per epiſtolam iniri poteſt.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Societas contracta per epiſtolam probari poteſt.*
5 *Ratio.*
6 *Subamplia etiã per quamlibet aliã ſcripturam priuatã.*

1 SOcietatem per nuncium, vel epiſtolã
inter aliquos iniri poſſe, docuit clariſ-
ſimè Modeſtinus *in l. ſocietatem, ff. pro ſo*
cio; ſequutus eſt per illũ text. D. Hen-
ring. Oldẽburgic. *in ſuo tract. de Fideiuſſ. c. 11. nu. 81.*

Et

Digitized by Google

2 Et ratio mea ſententia ea poteſt eſſe: quoniam ſocietas eſt contractus, qui ſolo conſenſu perficitur, & à ſolo conſenſu dependet, vt poſt alios docuit Roman. *conſ. ſuo 291. num. 3.* & ſequutus eſt D. Maſcard. *Concluſ. ſua 1315. num. 3.* vbi pulchrè. Addo Illuſtr. viros D. Card. Manticam, *de tacitis, & ambiguis conuentionibus, lib. 6. tit. 1. num. 1.* Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 540. in littera C, num. 1. & Concluſ. 985. num. 1. eadem littera C,* & Farinacium *deciſ. ſua nouiſs. Rotæ Romanæ 31 t. num. t.* Adeundus quoque D. Io. Guliermus Guidobonus *Aduocatione ſua 75. nu. 1.* vbi ſubdit, ſocietatis contractũ, qui conſenſu perficitur, tamdiu valere, quamdiu partes in eadem voluntate permanent, vbi enim voluntatem mutant, conſeſtim ſocietas ipſa diſſoluitur, *ad l. tamdiu, C. pro ſocio, & §. manet, Inſtit. de ſocietate.*

3 Clarum eſt autem contractum, qui ſolo conſenſu perficitur, per medium alterius organũ, ſeu per epiſtolam inter ipſas partes ritè explicari poſſe. Sicuti per multa iura tradidit idem Roman. *d. conſil. 291. num. 8.*

4 Amplia, vt celebrata, per eamdem quoque probari poſſit, ergo ipſe *lib. 1. ſupra, quæſt. 4. numero 249.* Nunc autem addo D. Maſcard. *d. Concluſione 1315. num. 6. & 7.* & D. Hectorem Feliciũ, *in ſuo tractatu de ſocietate, cap. 11. num. 11.* vbi etiam alios concordantes deducit.

5 Et ratio eſt ſecũdum eoſdemmet Maſcard. & Felicium: quia litteræ alicuius præſertim ſigillatæ, probant & præcipuè contra ſcribentem, *l. Publia, ff. depoſiti, & l. cum de indebito, ff. de probationibus.*

6 Subamplia, vt hoc verum ſit, etiã per quamlibet aliam ſcripturã priuatam, per eam enim ſocietas contracta rectè probatur. Ita Felicius poſt Pariſium, Decianum, ac Flaminium de Rubeis *d. num. 11. in fine.*

Locatio, & conductio an per epiſtolam celebrari poſſint.

QVÆSTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Locatio per epiſtolam celebrari poteſt.*
2 *Fundamenta, & nu. 3. 4. 5. 6. & 7.*
8 *Item celebrata per eamdem probari poteſt.*

Locatio, & conductio an per epiſtolam celebrari poſſint.

1 IN huiuſmodi difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro affirmatiua. Ad hoc autem aſſeuerandum moueor infraſcriptis iuris rationibus; Et primum ſic arguo. Locatio eſt contractus, qui nõ verbis, ſed ſolo conſenſu contrahitur, prout eſt textus expreſſus *in l. cõtractus, C. locati,* & tradidit poſt plures relatos Carroc. *de Locato, & conducto, pag. mihi 39. tit. de locatione an requirat ſcripturam, nu. 3.* Addo Card. Tuſcum, *Concluſ. ſua 985. numero 5. in littera C.*

3 Contractum autem, qui ſolo conſenſu perficitur, rectè per epiſtolam explicari poſſe, adeo notum eſt, quam quod notiſſimum, *vulgata l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus,* & pluries aliàs per nos fuit edoctum. Addo eumdem Card. Tuſcum *d. Concluſ. 985. num. 9. cum ſequentibus,* vbi etiam an ſufficiat, quod ſine medio, videlicet nuncio, procuratore, vel epiſtola, à quocumque, contractus ipſe deducatur ad notitiam abſentis, vt perfectionem accipiat, eleganter ediſſerit.

4 Secundò accedit talis conſideratio: Locatio ſimilis eſt emptioni, & venditioni, Carroc. *dicto titulo, num. 2. & pag. 45. tit. de ſimilitudine locationis, num. 1. cum ſequentibus,* vbi docet, quòd iiſdem iuris regulis conſiſtit, & tãtam inuicem familiaritatem ipſi contractus habere videntur, vt vnus ab alio ferè diſcerni non poſſit. Addo ego textum *in §. 1. de Locatione, & conductione.*

5 At emptionem, ac venditionem per epiſtolam rectè celebrari poſſe, ſuo loco docuimus ergo.

6 Tertiò loco accedit authoritas grauiſſimi Carrocij *d. ſuo tractatu de Locato, & conducto, pagina mihi 73. tit. de Locatione per procuratorem, numero 72. cum ſeqq. & 76.* vbi præcisè docuit, locationem ipſam per epiſtolam, inter abſentes fieri poſſe. Quinimo etiam per nuncium; & latius, vt per eum, quem omnino cõſulas. Adeundus idem *pag. 39. tit. verba an in locatione ſint neceſſaria, num. 4.* vbi pulchrè. Addo Clar. Farinacium *deciſ. ſua Rotæ Romanæ 199. num. 9. in nouiſſimis,* vbi docet, locationes etiam per priuatas apochas fieri poſſe.

7 Et ne diutius lectorem remorer, quòd locatio, & conductio per epiſtolam celebrari poſſint, textus eſt apertiſſimus, *in l. conſenſu, ff. de obligationibus, & actionibus,* & Inſtit. *tit. de obligationibus ex conſenſu ferè in fine;* Addo textum *in l. quadam mulier, ff. de rei vendicatione,* & ibi Scribentes.

8 Amplia, vt ipſemet contractus locationis non ſolum celebrari poſſit per epiſtolam, vt ſupra vidimus, ſed etiam per eamdem celebratus, probari, pulchrè Carroc. *d. tractatu pag. mihi 276. à tergo tit. de probatione, q. 10. nu. 5.* Satis.

Depoſitum an per epiſtolam probari poſſit?

QVÆSTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitum probari poteſt per epiſtolam.*
2 *Probatur etiam per confeſſionem ipſius depoſitarij, & num. 3.*
4 *Intellige quoad præiudicium ipſius confitentis, non autem tertij.*
5 *Ratio diuerſitatis.*

Depoſi-

6 *Depoſitum confeſſatum non gaudet priuilegijs veri depoſiti.*
7 *De materia iſta vide Doctores remiſſiuè.*

1 IN huiuſmodi difficultate reſolutiuè procedendo conclude pro affirmatiua text. eſt clariſſimus *in l. Publia, §. fin. ff. depoſiti.*

2 Amplia, vt probari poſſit etiam per confeſſionem ipſius depoſitarij. Sic præciſè poſt plures relatos Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua 60. num. 2.* Vincentius Carroc. *de depoſito, par. 1. Rubr. de depoſiti probatione, num. 3. & 4.* vbi ampliat, vt contra iſtam confeſſionem in depoſito factam, non poſſit etiam opponi exceptio non numeratæ pecuniæ; & latius, vt per eum, & nouiſſimè Illuſtriſs. Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua 199. num. 2. in littera D,* vbi ſubdit, id ex eo procedere, qa quoad ipſum, non eſt neceſſaria numeratio; & nume-
3 ro 4. docet, ſola confeſſione depoſitum non contrahi, ſed per eum iam contractum, bene probari, & ideo agente contra aliud tanquam depoſitarium, ex inſtrumento, in quo dicitur, quòd A. dedit in depoſitum decem B. prout B. confitetur habuiſſe, & recepiſſe debere obtinere: adducit Bald. Caſtrenſ. ac alios.

4 Intellige tamen, ac declara hoc procedere quoad præiudicium tantum ipſius confitentis, non autem tertij. Sic eleganter poſt nonnullos concordantes adductos, docuit Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 60. nu. 3. cum ſeqq.* & Carroc. *d. loco nu. 5.*

5 Ratio autem ob quam, quando confeſſio ipſa affert præiudicium tertio, non probetur ob eam vere depoſitum, ea eſt: quia depoſitū non niſi vno modo contrahitur, ſ. re; & vnus eſt cōtractus, & vna obligatio, quæ tantum re ipſa perficitur, ergo niſi re ipſa hic verè interueniat, non poteſt dici depoſitum, etiamſi huiuſmodi confeſſio chirographo, aut verbis tantum facta fuerit. Sic præciſè colligitur ex ſcriptis per Maſcard. *d. Concluſ. nu. 5. & 6.*

6 Secundò limitabis, ac intelliges prædicta, vt tale depoſitum confeſſatum tantum, id eſt, de quo aliter conſtare non poteſt, quam per confeſſionem depoſitarij, non gaudeat priuilegijs veri depoſiti, ſcilicet de cuius vera numeratione certiſſimis probationibus apparet. Sic in puncto poſt Bald. Socin. Tiraquel. ac alios Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 60. num. finali.* Sequutus eſt Carroc. *d. loco num. 6.* Et hæc potiora breuiter retuliſſe ſufficiat.

7 Latius autem de materia diſſerūt Maſcard. Carroc. & Card. Tuſcus *locis iam admonitis*, vide per eos.

Ceſſio iurium, & actionum, an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum.*
2 *Ceſſio iuris per epiſtolam fieri poteſt.*
3 *Ratio.*
4 *Et hanc Concluſionem infiniti ſequuti ſunt.*

SI Mæuius puta extiterit debitor Ti-
1 tij aureorum 50. ipſum cedere poſſe ipſimet Titio creditori pro ſatisfactione dicti ſui crediti alia 50. de quibus erat creditor Pamphili, & per illam ceſſionem Mæuium ipſum ab illo debito penitus liberari, cōſtat inter omnes. Rota Genuenſ. *deciſ. 156.* Bald. *in l. per diuerſas, C. mandati,* ac alij.

Dubitatur modo, an iſthæc ceſſio creditori abſenti mediante epiſtola fieri poſſit?

2 In hac autem difficultate reſolutiuè procedendo, conclude pro affirmatiua.

3 Nec mirum ſanè: certum eſt enim, in contractibus, qui ſolo conſenſu perficiuntur, abſenti omne ius quæri in re, interueniente, nuncio, vel ipſamet epiſtola, *ad l. conſenſu, cum gloſ. in verſ. conſentire, de actionibus, & obligationibus, & l. inter mortis, de donationibus cauſa mortis, cum pluribus concordantibus deductis* per Beccium *conſil. ſuo 65. num. 4. vol. 1.*

4 Et hanc Concluſionem ſequuti ſunt in terminis quamplurimi. Addentes in primis ad Speculator. *in titulo de Ceſſione actionis, §. 2. in littera B,* vbi concludunt ceſſionem ipſam aliter abſenti factam minimè ſuſtineri: moti ex eo, quod ceſſionem ex cauſa, vel titulo fieri oportet; ad tradita per eumdem Speculatorem *ibi;* Cum autem titulus aliquis fieri nō poſſit inter abſentes, niſi per nuncium, vel epiſtolam, ſequitur ceſſionem ipſam abſenti factam nemine recipiente, ſeu epiſtola minimè intercedente, non valere; id quod etiam omnium latiſſimè, & elegantiſſimè tutatus eſt D. Beccius *in præcitato conſil. ſuo 65. per totum*, vbi quoque omnia, quæ in contrarium adduci poſſunt, eleganter reſoluit. Sequutus eſt quoque Bald. *in d. l. per diuerſas, nu. 30. cum ſequentibus, & præcipuè 33. C. mandati, & in l. ex legato, in fine, C. de legatis*, Salic. *in l. 1. num. 26. de actionibus, & obligationibus.* Afflict. Romanus, ac alij, quos omnes retulit, ac ſequutus eſt Clar. Beccius *d. conſil. 65. num. 5.* Addo Ruin. *conſil. 209. num. 2. in 1.* vbi pulchrè; & D. Matth. Cunonem, *de Pactis, lib. 1. cap. 14. nu. 6.*

Pactum an per epiſtolam confici poſsit?

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Pacta, & conuentiones per epiſtolam confici poſſunt, & num. 2.*
3 *Ratio.*
4 *Obiectio.*
5 *Solutio, & num. 6. 7. 8. 9. & 10.*
11 *Illatio.*
12 *An dum mittitur nuncius, vel epiſtola, mandatum,*

vel

Digitized by Google

*vel conſenſus reuocari poſſit? videndus Cunon re-
miſſiuè.*
13 *Nuncius, vel epiſtola in pactis, & contractibus expreſ
ſis inter abſentes celebrandis non requiritur. multis in
caſibus relatis remiſſiuè per Cunonem de Pactis.*
14 *Pacta tacita inter abſentes, confici etiam poſſunt citra
nuncium, uel epiſtolam, propter aliquod factum inter-
ueniens, ac iuris præſumptione.*
15 *Pactum initum probari etiam poteſt per epiſtolam.*
16 *Quemadmodum etiam per quamlibet aliam ſcriptu-
ram priuatam.*

PActa, & conuentiones per epiſtolã
1 rectè confici poſſe, docuit apertè
Paulus Iuriſconſultus *in l. 2. ff. de pa-
ctis*, vbi etiam legitur; (Labeo ait
cõuenire vel re, vel per epiſtolam,
vel per nuncium inter abſentes quoque poſſe.)
Sequuti ſunt Communiter Doctores ibi. Hãc
eamdem Concluſionem firmauit etiam Card.
Pariſius *conſil. ſuo 127. num. 27. cum ſeqq. par. 1.* vbi
pulchrè; & D. Matthæus Cunon *de Pactis, li-
bro 1. cap. 9. num. 1. cum ſequentibus*, vbi non ſolum
plura alia iura, ac varias Scribentium authori-
tates concordantes deducit, verum etiam ſub-
2 dit, quod pacta expreſſa inter abſentes non ali-
ter valent, quam interueniente nuncio, vel ip-
ſamet epiſtola; & *ſub num. 3.* docet idem iuris eſ
ſe in omnibus expreſſis conuentionibus inter
abſentes celebrandis: regulare eſt enim; (inquit
ipſe,) vt abſque epiſtola celebratæ minimè va-
leant; ibiq; varijs in caſibus exemplificat, vt
per eum, quem conſulas.
3 Huiuſce autem Concluſionis ea quoque po
teſt eſſe ratio: nam pactum ſolo conſenſu cele
bratur, ad notãda *in l. 1. de pactis*; ea autem, quæ
ſolo conſenſu perficiuntur, ritè per medium
epiſtolæ celebrari poſſe, multoties docuimus
ad l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus.
4 Obijcies nullo modo pactum per epiſtolam
confici poſſe, quandoquidem pactum ſit duo-
rum in idem conſenſus, *l. pactum, de pollicitat.
& l. 1. cum ibi notatis, de pactis*, qui quidem con-
ſenſus inter abſentes in hoc caſu conſiderari
nequit.
5 Reſpondeo, argumentum poſſe retorque-
ri; ex quo maximè intercedit amborum con-
trahentium conſenſus in ipſo pacto ineundo,
licet inter abſentes; id quod ſic ad oculum de-
monſtro,
Quando aliquis ex contrahentibus mittit
epiſtolam alicui pactum aliquod continẽtem,
nemini dubium eſt, quod de conſenſu ipſius
ſcribentis, quod velit contrahere, & paciſci per
6 eamdem clarè conſtat. Epiſtola enim nomine
ſuo ſemper loquitur, *l. 1. §. in initio, ff. de officio præ
fecti Vrbis, & in l. miles ad ſororem, ff. de legat. 2. cum
concordantibus adductis* per Pariſ. *præcitato conſ. 127.
num. 30.*
7 Item epiſtola facit præſentem ſcriptorem,
etiamſi ipſe per mille milliaria abſit. Schrader.
poſt alios *de Feudis, par. 10. ſectione 9. num. 50.* pul-
chrè Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 82. nu. 1. & ſequen-
tibus in littera S*, vbi regulam proponit, quod ſcri
ptura ſemper loquitur, & nedum loquitur, ſed
etiam clamat,
8 Cum autem ille abſens, ad quem litteræ ipſæ
ſunt directæ eas acceptauit, tũc per talem actũ
inducitur quoque ipſius conſenſus.
9 Certum eſt enim, quod epiſtolam tranſmiſ
ſam recipiens, & tacẽs, conſentire dicitur om
nibus contentis in ea, *vulgata l. filiusfamilias, ff.
ad Macedonian.* & in ſpecie pacti tradidit Clariſs.
Cunon, *d. c. 9. nu. 12. 13. & 14.* ergo conſtat aper-
tè ineſſe amborum contrahentium cõſenſum
ſimultaneum, per quem pactum ipſum cauſa-
10 tur; & ideo Bald. *in d. l. 2.* allegando multa iura,
docuit mirabiliter, quod epiſtola eſt medium
organum, per quam inducitur pactum expreſ-
ſum inter abſentes, & eſt tanquam copulatio
conſenſuum, id quod etiam ſequutus eſt præci
sè Card. Pariſ. *d. conſ. ſuo 127. nu. 29.*
11 Ex ſupradictis autem infertur ſi is, qui litte-
ras, pactum, aut promiſſionem continentes,
mittit, moriatur, priuſquam recipiantur ab eo
cui mittuntur, pactum non confici; ſic poſt In-
nocẽtium, Butrium, Romanum, Zuchardum,
ac plures alios, D. Cunon, *d. cap. 9. num. 15. & vi-
dendus ſub num. 16.* vbi pariter docuit, quod ſi vi-
uente eo, qui nuncium deſtinauerat, nuncius
moriatur, antequam voluntate deſtinantis ad
abſentem retuliſſet; pactum ipſum non con-
ficiatur.
12 An autem interea dum mittitur nuncius,
vel epiſtola, mandatum, vel conſenſus reuoca
ri poſſit, videndus d. Cunon, *d. cap. 9. num. 17.* vbi
non ſolum plura iura, verum etiam quamplu-
res Scribentium authoritates remiſſiuè coa-
ceruat, ac deducit.
13 Notandum eſt tamen, nonnullos extare ca-
ſus, in quibus nuncius, vel epiſtola, in pactis, &
contractibus expreſſis inter abſentes celebran-
dis, non requiritur, quos quidem omnes pul-
chro quidem ordine refert, ac deducit idem d.
Cunon, *d. cap. 9. num. 19. vſque ad 26. incluſiuè.* Vi-
de per eum.
14 Obſeruandum ſecundò, quod pacta tacita
inter abſentes confici etiam poſſunt citra nun-
cium, vel epiſtolam, propter aliquod factum
interueniens, aut iuris præſumptionem. Sic
præciſè poſt infinitos relatos docet D. Cunon,
d. cap. 9. num. 27. Addo Fortunium Garzoni *ad
l. Labeo, num. 5. ff. de pactis.*
Sed quia hæc ad materiam noſtram parum
conferre videntur, vlterius non inſiſtam. Satis.
15 Obſeruandum poſtremò, pactum per epi-
ſtolam non ſolum confici poſſe, ſed etiam ini-
tum probari. Sic præciſè in pacto de retrouen
dẽdo, quod per epiſtolã probari poſſit, docuit
Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 34. num. 11. in lit-
tera P, videndus ſub num. 11. & 12.* vbi ſubdit, idem
16 iuris eſſe reſpectu ſcripturæ priuatæ, & apochę,
maximè quando ipſamet ſcriptura fuit gemi-
nata; latius vide per eum.

Dona-

Donatio inter viuos, an per epiſtolam inter abſentes rectè celebrari poſſit?

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 Donatio inter viuos per epiſtolam inter abſentes celebrari poteſt.
2 Et hæc eſt indubitata Concluſio.
3 Ratio, & num. 4.
5 Illationes, & num. 6. 7. & 8.
9 Ampliatur ſupradicta Concluſio, & num. 10.
11 Donatio inter viuos (olim) per epiſtolam rectè conſtituebatur, ſi incępiſſet à traditione, ſecus ſi à promiſſione.
12 Cur author dixerit olim explicat.
13 Donatio inter viuos ſolo conſenſu per pactum nudum perfici poteſt.
14 De materia donationis inter viuos celebratæ inter abſentes per epiſtolam, Latè Gomez. Variarum Reſolutionum.
15 Donatio inter viuos poteſt probari per ſcripturam priuatam ab ipſo donatore recognitam.

Donatio inter viuos, an per epiſtolam celebrari poſſit? Quæritur.

1 IN hac quidem difficultate Concluſio ſit affirmatiua; textus ſunt ad litteram, *in l. ſi donatio, in l. nec ambigi, & in l. ſi aliquid, C. de donationib.* Item *in l. etiam, & l. abſenti, ff. de donationib.* ad hoc etiam textus expreſſus *in l. conſenſu, ff. de actionibus, & obligationibus*, vbi conſenſu inter pręſentes contractus perficiuntur, ſi in idem contrahentes conſentiant; inter abſentes verò firmantur ipſimet cõtractus per nuncium, & epiſtolam; *in l. 2. ff. de pactis, & in l. qui autem, §. fin. ff. de conſtituta pecunia.*

Hanc eamdem Concluſionem firmat poſt alios relatos Card. Pariſ. *conſil. ſuo 127. num. 54. volum. 1.* Corneus *conſil. 129. num. 23. in 2.* Clarus *in §. donatio, quæſt. 12. nu. 1.* vbi de communi Coraſius *lib. 3. Miſcellaneorum, cap. 4. num. 5. verſ. probatur etiam*, Hartman. Piſtorius, *libro 1. quæſtionum, quæſt. 13. num. 2. & 3.* Matthæus Cunon, *de pactis, lib. 1. cap. 14. nu. 5.* Antonius de Leo. *in d. l. nec ambigi, num. 4.* vbi etiam Sichardus *num. 1. & 2.* qui exemplificat, vt per eum. & nouiſſimè perilluſtris Eques D. Peregrin. *conſil. ſuo 94. num. 8. vol. 1.* Addo Guidon. Papa *deciſ. ſua Gratianopolitan. 222. num. 2.* Boerium *deciſ. ſua 172. num. 21.* Beccium *conſ. 65. nu. 1. vol. 1.* & eruditiſſimum I.C. D. Heringium Oldeburgicum *in ſuo celebri tract. de Fideiuſſoribus, cap. 11. num. 80.* vbi Plotum, Rebuffum, Cacheranum, Teſſaurũ, ac pluries alios concordantes deducit.

2 Et hæc eſt indubitata Concluſ. licet aliàs ipſa donatio facta abſenti nemine recipiente minimè teneat, vt not. gloſ. finalsi, & Bart. *in l. illud C. de ſacroſanctis Eccleſ.* & docet Felin. *in cap. 2. nu. 19. de Fide inſtrumentorum.*

3 Ratio autem huiuſce Cõcluſionis ea poteſt eſſe: nam epiſtola miſſa donatario iungit conſenſum donantis, & ipſius donatarij, qui ſine ea eſſent ſeparati; ſic poſt Bald. Hippol. Rimin. *conſil. ſuo 9. nu. 29. vol. 1.*

4 Licet enim in contractibus, & conuentionibus ſimultaneus partium exigatur conſenſus, vt habetur *in l. 1. ff. de pactis*; attamen ſatis ſimultaneus dicetur conſenſus partium intercedere, nempe, cum ſcriptura pro ſcribente ſemper loquatur, ideo recipiens, & conſentiens, ſatis ſimul dicentur conſentire; ita notabiliter colligetur ex ſcriptis Bartoli, & Caſtrenſis *in l. nuda ratio, ff. de donationibus.* Sequitur Socin. *conſ. 102. colum. 1. in 3.*

5 Ex qua ratione infertur, quod vbi ipſamet epiſtola fuiſſet reuocata per ſcribẽtem, vt quia proteſtatus foret, ſe pęnituiſſe ante acceptationem litterarum, vel quia mortuus eſſet, quo caſu per mortem ceſſaret conſenſus, & voluntas ſua, *l. 4. ff. locati, & §. deinceps, in Authent. de nuptijs*, tunc, quia non poſſet amplius conſentire, propterea nec etiam per litteras fictè diceretur ſimultaneum conſenſum præſtare; idcirco epiſtola illa, quãuis à parte acceptata, non prodeſ
6 ſet ad obligandum abſentem: quia vbi locum habere nequit veritas, nec etiam fictio concurrere poteſt, *ad l. qui ad certum, ff. eod. Locati, & l. 4. ff. de precario.* Per quam rationem ita decidit Romanus, *in d. l. nuda ratio, ff. de donationibus*, quem poſt quamplures relatos ſequitur Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 114.* & Ripa, *nu. 136.*

7 Amplia in his præciſis terminis donationis, vt ſi quis donet abſenti, pro quo tabellio etiam ſtipuletur, ſi prius tamen ipſe donator moriatur, quam donatarius abſens acceptet, rei donatæ dominium transferat ad ſuos heredes, nec donatarius poſt eiuſdẽ donatoris obitum poteſt ratificare; ſicq; donatio ipſa in effectu euaneſcit. Sic eleganter infiniti, quos deducit, ac coaceruat Clar. Cęphal. *conſil. ſuo 33. nu. 2. vol. 1.* In hoc tamen vlterius non inſiſto.

Vide namque de materia præſatum Clariſs.
8 Cęphal. *d. conſil. 33. per totum*, Clarum, *in §. donatio quæſt. 13.* Oſaſchum *deciſ. 33.* & D. Teſſaurum *deciſ. ſua 70.* vbi de donatione facta abſenti, ſtipulante pro eo Notario, vel quolibet alio priuato, omnium latiſſimè diſceptatur.

9 Ampliatur autẽ ſupradicta principalis Concluſio, videlicet, donationem inter viuos inter abſentes per epiſtolam rectè celebrari poſſe, vt multo magis procedat, quando res remiſſa, & donata reperiretur pęnes donatariũ de voluntate ipſius donantis, textus eſt *in d. l. nec ambigi*, & firmant omnes, *in l. abſenti, ff. de donationibus.* Sequitur Card. Pariſius, *conſilio ſuo 127. num. 35. volumine 1.*

10 Ampliatur ſecundò, vt ſicut donari poteſt per nuncium, vel epiſtolam, vt vidimus ſupra, ita & à fortiori declaratio voluntatis ipſius donantis

nantis

nantis poſſit fieri, & probari per eamdem epiſtolam, *ad l.1.§.finali,cum l.ſequenti,ff.ſi menſor falſ. mod. dixer.* Sic præcisè Boer. *deciſ.ſua 172.num.21.* & quod donatio inter viuos facta probari poſſit per epiſtolam, reſcripſere Impp. Diocletianus, & Maximinianus, *in l.ſi aliquid, C.de donationibus,* & Impp. Carinus, & Numerianus, *in l.ſi donatio per epiſtolam, C.eod. de donationibus,* & Paulus Iuriſconſ. *in l.1.in fine, ff. de contrahen.empt.* Hoc idem ſequutus eſt, & firmauit pro regula Clar. D.meus Maſcard. *Concluſ.ſua 557.num.1. & videndus per totam;* ibi enim ſupradictam Concluſionem nō ſolum pluribus modis ampliat procedere, verum etiam limitat, ac coaceruat, ipſum conſulito. Non enim ex ſcriptis ſcripta abſque lectoris vtilitate conficienda ſunt. Vide quoque ſcripta per nos *ſupra libro 1. quæſt.4. num.247.*

11 Obſeruandum tamē pro coronide hujuſce difficultatis, id quod ſupra diximus, donationē videlicet inter viuos inter abſentes, per epiſtolā rectè conſtitui poſſe, olim dumtaxat locum habuiſſe, ſi ipſamet donatio incępiſſet à traditione, eo enim caſu valebat, & tenebat, intercedente tamē nuncio, vel epiſtola, ad coniungendas ipſorum contrahentium voluntates: ſecus autem ſi incępiſſet à promiſſione, tunc enim non poterat fieri inter abſentes, interueniente vel nuncio, vel epiſtola, quia tunc temporis requirebatur ſtipulatio, quæ non accipiebatur inter abſentes, *vt in l.1.ff. de verbor. obligat.* & in expreſſo, *vt in d.l.ambigi, C.de donationib.* vbi gloſ. & Doctores.

12 Iure merito autem dixi (*olim*) hodie enim rectè donatio per epiſtolam etiam inter abſentes perfici poteſt, ſi incipiat à promiſſione, quandoquidem ipſa hiſce temporibus ſolo conſenſu per pactum nudum perficitur, *ad l.ſi quis argentum, §.ſin autem, C.de donationibus,* ſic eleganter animaduertit in terminis poſt plures relatos Antonius Gomez. *Variarum Reſolutionum tomo 2. cap. de donationibus, num. 2.* vbi quoque ſubdit, iure Regio valere donationem factam inter abſentes, etiam non intercedente nuncio, vel epiſtola, *vt l.3.tit.8.lib.3.ordin.* & quod hodie ipſa-
13 met donatio ſolo cōſenſu per pactum nudum perfici poſſit, poſt infinitos adductos firmat pro Regula D.Michael Craſſus, *in §. donatio cauſa mortis, quæſt. 8.nu.1.* vbi etiam ex Communiori concludit, diſpoſitionem *d. l.ſi argentum,* locum quoque ſibi vendicare reſpectu ipſius donationis cauſa mortis, eum conſulito. Et hæc ſatis.

14 Latius autem de materia dictæ donationis inter viuos, celebratæ inter abſentes per epiſtolam, diſſerit Gomez. *præcit.cap.4.d.nu.2.& 3.* ibi enim particulariter quoque diſcutit, an ſi donatio eſt facta inter abſentes mediante traditione, interueniente ipſo nuncio, vel epiſtola, poſſit poſtea per dominum reuocari, etiam antequam reuocatio perueniat in notitiam ipſius nuncij, vel eius, cui mittitur, vide per eum.

15 Obſeruandum poſtremò, quòd ſicuti ipſamet donatio probari poteſt per epiſtolā, vt ſupra vidimus, ſic quoque per ſcripturam priuatam ab ipſo donante recognitam, quando tamen ipſamet ſcriptura donationem certā continet per verba diſpoſitiua, prout eſt verbum (*Dono*) Sic eleganter docet inter alios Card. Tuſcus *Concluſ.653.nu.4.in littera D.*

An Donatio cauſa mortis per epiſtolam celebrari poſſit inter abſentes?

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio cauſa mortis requirit donatarij præſentiam, vt valeat, & num.2.*
3 *Iſta donatio poteſt celebrari per epiſtolam inter abſentes.*
4 *Ratio.*

Viſo, an donatio inter viuos inter abſentes per epiſtolam confici poſſit, videndum modo, quid iuris exiſtat reſpectu ipſius donationis cauſa mortis. Pro intelligentia autem materiæ ſciendum eſt, quòd donatio ipſa
1 cauſa mortis vt valeat, requirit etiam donatarij præſentiam, ſicut donatio inter viuos, quæ ſi abſenti fiat, nō valet, vt eſt textus *in l.inter mortis, ff.eod.de donationibus cauſa mortis,* & tradit Iaſ. *conſil.82.nu.6.in 3.*

2 Et hinc eſt, quòd ſi Clauſula codicillaris, vel ipſius donationis cauſa mortis, in teſtamento fuerit adiecta, legata tamen in vim ipſius donationis ſuſtineri nequeunt, ſiquidem donatarius non fuerit præſens. Sic eleganter poſt plures relatos, docet hæc omnia Michael Craſſus, *in d.§.donatio cauſa mortis, quæſt.9.num.1.& 2.* Hoc præmiſſo.

3 Sciendum modo eſt, & ipſammet donationem cauſa mortis, inter abſentes per epiſtolam rectè celebrari poſſe. Sic præcisè docet inter alios Piſtorius *d.quæſt.13.nu.6.& 7.* & ſequutus eſt poſt plures alios concordantes adductos, Craſſus, *d.quæſt.9.num.3.*

4 Ratio autem de facili ea poteſt eſſe: quia, *vt capite præcedenti, num.3. docuimus.* Epiſtola miſſa donatario, iungit cōſenſum donantis, & ipſius donatarij; qui ſine eā eſſent ſeparati. Satis.

Mandatum, ſiuè conſtitutio procuratoris, an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, fieri poteſt per epiſtolam. & nu.2.3.& 4.*
5 *Probatur mandatum per epiſtolam in delictis.*

Quem-

Digitized by Google

6 *Quemadmodum & per ſubſcriptionem.*
7 *An mandatum procuratorium probari poſſit per epiſtolam? conclude, quòd ſic.*
8 *Opinio Imolæ deducitur.*
9 *Reprobatur, & num. 10. & 11.*
12 *Quomodo adhibebatur fides litteris procuratorẽ conſtituẽtis quoad mandatũ ipſum procuratoriũ probandũ?*
13 *Docet Bart. & num. 14. & 15.*
16 *Mandatum an per litteras probari poſſit, remiſſiue Maſcardus.*

HVic quidem difficultati ſatisfacien
do, breuiter conclude pro affirma
1 tiua; textus ſunt clariſſimi *in l. 1. §.*
conſtituitur, & in l. ſi procuratorem abſen
tem, ff. de procuratoribus, necnon in Cle-
mentina prima, eod. tit. de Procuratoribus. Sequitur
eleganter P. Aemil. Verral. *deciſ. ſua Rotæ Roma-*
2 *næ 185. num. 2. par. 2.* vbi ſubdit, id eſſe in cauſa,
quoniam procurator ſolo conſenſu conſtitui-
tur, & eodem tacito reuocatur, *ad l. qui patitur,*
ff. mandati. Hoc idem repetit *deciſ. ſua 394. par. 2.*
vbi quoque ſubdit, quòd ille, qui dicit recepiſſe
mandatum alicuius, & litteras, & poſteà admi
niſtrauit, tenetur actione mãdati, vel negotio-
rum geſtorum, & latius vt per eu. 3. Sequuti
quoque ſunt Io. de Anania, *in c. ex noſcitur, nu. 4.*
de his, quæ fiunt à Prælatis. P. de Caſtro, *in d. l. 1. nu-*
mero 6. ff. eod. de procuratoribus. Rota Genuenſ. *de-*
ciſ. 49. nu. 1. & deciſ. 119. num. 1. Card. Pariſ. *conſilio*
ſuo 47. num. 4. vol. 1. Matthæus Cunon, *de Pactis*
lib. 1. d. cap. 14. num. 4. Beccius *conſ. 65. num. 2. in 1.*
vbi concordantes adducit text. *in c. cum dilecta,*
de confirmatione vtili, vel inutili, & in cap. licet is, vbi
gloſ. de procuratoribus in 6. & nouiſſimè D. Hen-
ningius Oldemburgicus, *d. ſuo tractatu de Fideiuſſo*
ribus, præcitato cap. 11. num. 81. Adnectendus eſt
3 etiam Bald. *in l. Procurator, num. 3. verſic. Tertiò no-*
ta, eod. tit. de procuratoribus, vbi ſubdit, ob hoc in
conſtitutione ipſius procuratoris non eſſe ne-
ceſſariam ipſius præſentiam: quia etiam abſen
ti officium procuratoris poteſt committi per
nuncium, vel epiſtolam, & latius vt per eum.
4 Et hæc Concluſio nullam pati poteſt diffi-
cultatem, pro qua etiam eſt textus apertus (lo-
quendo in puris terminis mandati) *in l. 1. ff. man*
dati. Et ſequuntur Cõmuniter Doctores Oy-
noromus in ſpecie, *lib. 3. Inſtitut. tit. de mandato, in*
principio, num. 4. vbi etiam ſubdit, quòd non in-
tereſt, quibus verbis ipſum mandatum fiat, po-
teſt enim fieri per verbum rogo, ſupplico, man
do, volo, peto, & per quæcumque alia verba ſi-
milia, & idonea, *d. l. 1. iuncta gloſ. ff. eod.* Clar. D.
meus Scaccius *ibid. nu. 5.* ac plurimi alij.
5 Amplia, vt mandatũ quoque in delictis per
epiſtolam contrahatur, *l. 1. ff. eod. mandati;* & per
ſubſcriptionem, quia ſubſcribẽs videtur man-
6 dare, *l. etiã, & ibi gl. & Bald. C. quod cũ eo.* Sequitur
elegantiſſimè Clar. Farinac. *in ſua Praxi, & Theo*
rica criminali, par. 2. tom. 2. tit. de Conſultoribus, quæſt.
134. cap. 3. num. 13.
7 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & eſt:
an per ipſam epiſtolam mandatum procurato
rium probari poſſit?

In hac quidem difficultate ſtatuas Regulam
8 pro affirmatiua. Licet enim Imol. *in d. Clem. 1.*
vol. 5. in gloſ. in verſ. litteras, videatur velle, quòd non
probetur, nam datum (inquit) ad fauorem ſcri
9 bentis, attamen, eius deciſio redditur falſa, per
iura prædicta; quamuis enim ſcriptura priuata
non probet intentionem vtilem ſcribentis, *l.*
exemplum, C. de probationibus, procuratoris nihilo-
minus conſtitutio, non dicitur fieri in præiudi-
cium eius, contra quem conſtituitur, quia non
per hoc ipſe obligatur; vnde admittitur procu-
rator, qualitercumque conſtet, quòd habeat
voluntatem eius, pro quo ad cauſam venit; Bo
10 nifacius, *in d. Clementina 1. num. 16.* Imò ille, qui
habet iura facientia ad cauſam, admittitur
vt procurator, *cap. præterea, de officio delegati.* Do-
ctores *in l. Mania, in princip. ff. ſolut. matrim.* dum-
modo non ſit perſona domeſtica. Romanus
conſil. 44. in 2. dubio.
11 Et ſi ſola ſcientia hoc operatur, *d. l. qui patitur,*
Alex. *conſil. 80. num. 5. lib. 4.* tanto magis hoc de-
bet operari epiſtola, quæ plenè probat inten-
tionem ipſius ſcribentis, *ad l. Publia, § finali, ff. de-*
poſiti. Ita pulchrè docet hæc omnia P. Aemil.
Verral. inter ceteros, *in d. deciſ. 185. per totam,* vbi
ſubdit, ita tentum die 17. Aprilis 1551. in vna
Oxonenſi parochialis de Caualerijs, coram D.
Guidobono. Vide per eum. Addo Cl. Farina-
ciũ *in ſuis deciſionibus nouiſs. Rotæ Romanæ deciſ. 54.*
num. 1. & D. Hectorem Felicium *Allegat. ſua Iu-*
ris, num. 6. & 31. lib. 3.
12 Sed quomodo hiſce litteris procuratorem
conſtituentis quoad mandatum ipſum procu-
ratorium probandum, adhibenda ſit fides, ſciſ
ſitaberis?
13 Ad hoc autem Bart. Auriga noſter, *in l. ſi pro-*
curatorem, num. 2. cum duobus ſeqq. ff. eod. de procurat.
reſpondet per hæc verba.

Aut hæ litteræ habent ſigillum publicum ali
cuius Communis, vel Domini, & tunc faciunt
fidem, *vt infra, de public. l. ſi publicanus, & ſupra de*
officio præſidis, l. Dinus, cum concordantibus.

Aut non habent ſigillum publicum, & tũc
aut iſtæ litteræ ſunt approbatæ ab aduerſario,
& faciunt fidem, vt hic.

Aut ab aduerſario non ſunt approbatæ, &
tunc non faciunt fidem, niſi aliàs approbaren-
tur, *argum. l. 1. §. ſed ne, C. de Latina libert. tollenda.*
14 Qualiter autem fiet iſta approbatio? reſpon
detur, duobus modis.

Primò, ſi habeat teſtimonium publicum, vt
quia Notarius ſubſcripſit ſe litteris, & dicit, ad
maioris roboris firmitatem fecit ſui ſigilli mu
nimine roborari, &c.
15 Secundò, poteſt approbari per teſtes, qui vi-
derunt Dominum ſigillare, & ita etiam poteſt
loqui hic, *argumento, l. ſed ſe quis ex ſignatoribus in-*
fra, quemad. teſt. aperiantur. Nec requiritur quod
ſit ſigillum ipſius Domini ſigillantis, *vt l. ad te-*
ſtium, §. 1. de teſt.

Vides

Vides ergo, (ſubdit Bartolus,) quòd litteræ poſſunt approbari abſente domino. Hactenus Bartolus.

16 De hac eadē tamen materia, videlicet, an, & quando, per litteras probari poſſit mandatum, adeo doctè, & eleganter tum ampliando, limitando, ad declarando, differit, ac pertractat Cl. I.C. ac D. meus colendiſs. Maſcard. *Concluſ. ſua 1009. per totam*, vt nil aliud ſuperaddi poſſe proculdubio videatur; ad ipſum igitur Lectorem beneuolum remitto. Satis. Addo Iaon. Guliermum Guidobon. *Aduocatione ſua 26. nu. 74.*

Conferunt, quæ ſcripſimus de materia *ſupra cap. 1. nu. 119. & 120.*

An conſtitutum per epiſtolam celebrari poſſit?

Dubitatio XV.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutum per epiſtolam celebrari poteſt.*
2 *Ratio.*
3 *Amplia.*
4 *Obiectio.*
5 *Solutio, & num. 6.*

1 Concluſio in huiuſmodi difficultate ſit affirmatiua, textus ſunt ad litteram, *in l. qui autem, § finali, & in l. Titius Seio, & in l. quidam, ff. de conſtituta pecun.* Sequuntur Cōmuniter Doctores ibidem, Bart. inter ceteros *in d. l. Titius, in principio*, vbi quoque rationem deducit dicens:

2 Nam in iis, quæ ſolo conſenſu contrahuntur, prout eſt conſtitutum, epiſtola inducit diſpoſitionem. Addo Bald. Salic. ac alios, *ibidem*. Addendus quoque D. Henringhius Oldemburgicus, *in d. ſuo tract. de Fideiuſſorib. præcit. c. 11. nu. 8 t.*

3 Amplia, vt ille, qui per ipſamet epiſtolam ſe debitorem conſtituit, validè, & efficaciter obligatus intelligatur: In his enim quæ per epiſtolam geri poſſunt, per eadem proculdubio inducitur obligatio. Sic præciſè Doctores omnes *in d. l. Titius Seio*, in ſpecie autem Bart. Bald. & Salicetus.

4 Obiicies, quòd epiſtola non inducat obligationē, ſed inductā, probet, *ad l. Publia, ff. depoſiti.*

5 Reſpondeo, ita diſtinguendo: Aut epiſtola eſt inducta ad inducendum obligationem, & tunc in his, quæ poſſunt per epiſtolam geri, epiſtola obligationem inducit, & ita procedit textus *in d. l. Titius Seio, cum concordantibus.*

6 Aut vero epiſtola non eſt inducta ad obligationem inducendam, ſed eſt inducta ad narrandum præcedens factum, & tunc ipſamet obligationem minimè inducit: Sed inducit probationem præcedentis obligationis, & ita loquitur *d. l. Publia, in fine.* Sic præciſè Bald. *in d. l. Titius Seio, num. 2* & Albericus *num. pariter 2.* idem Albericus *in d. l. quidam.*

An curator ad lites per epiſtolam inter abſentes conſtitui poſſit?

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Curator ad lites per epiſtolam inter abſentes nequit conſtitui.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Idem iuris de tutore.*
5 *Subamplia.*
6 *Tutor actorem cōſtituere poteſt etiam ſine cauſa; Latius tamen eſt vt cum cauſa eumdem elegat, & nu. 7.*
8 *Actoris officium finitur officio tutoris finito.*

Curator ad lites an per epiſtolam conſtitui poſſit? Quæritur.

1 Pro reſolutione huiuſce difficultatis, vt rem paucis complectar, ſtatue Regulam pro negatiua.

2 Et ratio eſt: quia in conſtitutione dicti curatoris requiritur decretum iudicis, quod nō debet ſtare in pendenti, *ad l. item eorum, §. ſed ſi ita, ff. quòd cuiuſque vniuerſitatis*, & ſic requiritur quòd ſit præſens, & conſentiens, aliàs eſſet in pendenti, quouſque ratum haberet, quod non eſt dicendum. Ita primus omnium docuit Iacobus de Arena, *in l. qui habent, §. ſi pupillus, ff. de tutelis*, vbi etiam ſubdit, quod in iſto caſu non poteſt conſiderari ſubſequens ratihabitio, quoniam, vbi determinato tēpore requiritur conſenſus, ibi ratihabitio nihil operatur, *ad l. obligari, §. finali*, de authoritate tutorum. Subſequuti ſunt Bald. *in l. procurator eſt, §. dari autem, numero 1. verſic. extra quaro, ff. de procuratoribus*, Angel. *in præcitato, §. dari.* & omnium pulcherrimè Paulus de Caſtro *in præcitata l. procurator eſt, num. 5.*

3 Et hęc in ſummam eſt veriſſima opinio, pro qua etiam poteſt conſiderari, nam curator datus liti adulti, vel pupilli, tenetur bona ſua obligare, & dare fideiuſſorem; Item, debet promittere vtilia facere, & inutilia prætermittere; & adultum ipſum indefenſum non relinquere ad inſtar tutoris, vt pulchrè animaduertit poſt alios Capella Toloſana, *deciſ. ſua 247.*

Ad hæc autem omnia peragenda ipſius curatoris præſentiam requiri adeo notum eſt, quam quòd notiſſimum; & in terminis quòd curator ad lites cum conſtituitur debeat eſſe præſens, & dari quoque præſenti, firmauit poſt alios ſummus Practicus Gayl. *lib. 2. Obſeruat. 108. numero 5*

4 Amplia, vt per eaſdem rationes, nec etiam aliquis abſens tutor per epiſtolam conſtitui poſſit; ſi enim tempore, quo conſtituitur debet iurare vtilia pupillo ſe facturum, ac inutilia prætermiſſurum, item ſe non relicturum pupillum indefenſum.

Item ſi decretum Iudicis requiritur, quãdo ipſemet tutor accipit adminiſtrationem rerum ipſius minoris, vt poſt alios tradit hæc omnia eleganter P. Montanus *de Iure tutelarum, cap. 32. Regula 1. 2. & 3.*

Conſequẽtia itidem deducitur clara, ipſum tutorem debere eſſe præſentem, & per conſequens abſentem per epiſtolam conſtitui minimè poſſe.

5 Subamplia, hoc eo magis procedere in illis, qui à tutoribus, vel curatoribus alicuius actores cõſtituti ſunt, cum enim actores iſti abſque decreto Iudicis conſtitui nequeant, *l. vnica, C. de actor. an tutor. vel curator. dand.* & tradit omnium latiſſimè Gayll. *lib. 2. Obſeruat.* 107. *nu.* 6. & Mynſingerus *Centur. 2. Obſeruat.* 38. & ipſum decretum iudicis non poſſit ſtare in pendenti, vt ſupra dictum fuit, euincitur clarè, dictos actores per epiſtolam minimè conſtitui poſſe, ſed præſentes eſſe debere.

6 Hic obiter nota pro cognitione terminorũ, quòd tutor actorẽ conſtituere poteſt, & ſi nulla ſubſit cauſa; tutius tamen eſt, vt ſemper apponatur aliqua cauſa. Bart. *in l. 25. ff. de admini-*
7 *ſtratione, & periculo tutorum.* Imò tutores ex Communiori nõ poſſunt creare actores, niſi ob imminentes aliquas cauſas, puta infirmitatis, abſentiæ, vel nobilitatis, & huiuſmodi, quę quidẽ cauſæ inſeri debent in ipſa conſtitutione actoris; ita pręciſè poſt multos relatos D. Ioſeph Ludouicus, *in ſua deciſ. 4. Piſana, par. 1. num. 1. & 2.* vbi etiam, an, & quãdo pupillus habeat regreſſum contra actorem, vel ipſum tutorem eleganter ſubnectit.

8 Notandum exinde, quod officium ipſius actoris finitur finito officio ipſius tutoris. Sic præciſè Addentes ad Cappell. Toloſanam, *q. ſua* 43. vbi intelligunt hoc procedere quoad negotia noua, quę nõ poterit actor ille inchoare, non autem quoad vetera incepta; ea enim perficere poterit, vide per eos. Satis.

Compromiſſum inter abſentes, an per epiſtolam celebrari poſſit?

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Cõpromiſſum per epiſtolã celebrari poteſt. Ratio ibid.*
2 *Amplia.*
3 *Si prorogatio facienda ſit ab arbitro electo? quid iuris, dubitatur.*
4 *Solutio, & num. 5.*

Compromiſſum an per epiſtola celebrari poſſit? Quæritur.

1 ET pro affirmatiua rem paucis perſtringendo, concludas, quippe quòd ipſum à mera compromittentis dependeat voluntate. Sic præciſè inter alios Antonius Cioff. *conſil. ſuo 124. nu. 12. vol. 1.* vbi adducit textum *in l. Publia, in fine, ff. mandati. gloſ. in l. ſed licet, ff. de conſtituta pecunia,* & Ioannẽ Bapt. Peruſinum *in ſuo tractatu de Arbitris, libro 9. cap. 10.*

2 Amplia, vt per eamdem epiſtolam inter eoſdemmet abſentes ipſum compromiſſum prorogari etiam poſſit, quando tamen partes ipſæ de hoc conſentiunt.

3 Sed quid iuris, ſi prorogatio facienda ſit ab ipſo arbitrio iam electo, vt quia in ipſo compromiſſo ſibi dumtaxat data ſit facultas prorogandi, & partes ſint abſentes?

4 Reſpondeo, prorogationem quoque illam fieri poſſe dictis partibus abſentibus, modo tamen eiſdem intimatio fiat, vel aliter certiorentur per nuncium, vel epiſtolam. Sic in terminis docet inter alios Lanfranc. de Oriano, *de Arbitr. par. 1. nu. 52.* vbi adducit textum *in l. diem proferre, in principio, ff. eodem, de arbitris,* & ſubdit, quòd ſi ipſemet arbiter prorogaret compromiſſum partibus ipſis abſentibus, & ignorantibus, ex poteſtate quidem ſibi conceſſa, non valeret prorogatio, & ſententia eſſet nulla, niſi eam intimaret partibus.

Subamplia hoc procedere, etſi dictum eſſet in ipſo compromiſſo, quod ipſum prorogari poſſet adhuc partibus ipſis abſentibus, & igno-
5 rantibus, nam per hoc non excuſaretur arbiter ab intimatione dictæ prorogationis, & ideo hoc caſu, ſi non intimetur, nulla erit prorogatio. Secundum Bald. *in l. eos, §. Apoſtolos, C. de appellationibus.* Sic præciſè ſequitur idem Lanfranc. *loco iam admonito, & ſub num. 53.* vbi etiam clarius ſubdit, quod ſi partes ipſę in cõpromiſſo renunciauerint intimationi ſibi faciendę de dicta prorogatione, quod talis renũciatio non valet: quia ratio, quare ſit neceſſaria dicta intimatio, eſt: quia ſi ipſa prætermitteretur, viderentur arbitratores doloſe agere, ſecundum Bald. *in d. §. Apoſtolos.* Dolo autem de futuro nulla via renunciari poteſt, *l. ſi vno, §. illud, de Pactis,* & latius, vt per eumdẽ Lanfranc. quem videas. Adeundus quoque D. Decius, *conſ. ſuo 39. nu. 1. & 2.* vbi ſuper hoc, quod prorogatio compromiſſi debeat notificari partibus, omnium latiſſimè inſiſtit.

Feudum, an per epiſtolam relinqui poſſit?

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Feudum per epiſtolam relinqui poteſt.*
2 *Fundamenta, & num. 3. 4. & 5. cum ſequentibus vſque ad 17. excluſiuè.*
17 *Et hæc eſt veriſſima Concluſio.*
18 *Pulchra quæſtio proponitur.*
19 *Reſoluitur per Carol. Ruinum.*

Feudum

Digitized by Google

Feudum an per epiſtolam, &c.

1 IN huiuſmodi difficultate, propono regulam pro affirmatiua. Ad id autem aſſeuerandum moueor infraſcriptis iuris rationibus,&

2 Primò ſic arguo. Nemini dubiũ eſt, quod feuda æquiparantur fideicommiſſis, Schrader. poſt Signorol. de Homodeis *in ſuo tractatu de Feudis, par.10.ſect.19.num.*114. Petra poſt Decium *de Fideicommiſ. q.8 nu.*323.

3 At fideicõmiſſa per epiſtolam relinqui poſſunt, vt loco ſuo plenè dicetur, ergò, &c.

4 Secundò conſidero, quòd feuda ſine dubio per procuratorem concedi poſſunt, *cap.1.§.ſed vtrum, per quos fiat inueſtit.* & tradit Schrad. *d. tract. par.4.c.1.nu.*8. vbi tamen ſubdit procuratorem hũc ſpeciale mandatũ habere debere, & latius, vt per eum; Addo Conradum Rittershuſium *in ſuis Partitionibus Feudalibus, lib.1.cap.9.nu.*5.

5 Si ſic eſt, ergò & per epiſtolam concedi poterunt; quæ enim per nuncium celebrari poſſunt, eadem & per epiſtolam fieri poſſe apertiſſimum eſt, *ad nota. in l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus*, & paſſim Doctores.

6 Accedit tertio principaliter: nam conceſſio dationis in feudum facta ab aliquo alicui, ex eo cognoſcitur, quando in priuilegio facta eſt mentio ipſius feudi; item quando adeſt verbum illud (*inueſtimus*;) Item quando adſunt verba illa, (concedimus Titio, putà tale Caſtrum) tunc enim intelligitur facta cõceſſio donationis in feudum, nam omnia caſtra ſunt feuda. Sic præciſè. & eleganter docet hæc omnia inter alios D. Petrus dé Gregorijs, *in ſuo tractat. de conceſſione feudi, par.2.q.2. per totam.*

7 Hæc autem omnia quin per epiſtolam rectè explicari poſſint, nullus inficiabitur.

8 Suffragatur quarto principaliter, nam ſcriptura non requiritur de neceſſitate, & de ſubſtantia ipſius contractus Feudi, ita vt ea omiſſa actus infringatur, ſed ad eius probationem tantum bene eſt, vt intercedat. Pulchrè poſt Bald. Zaſ. ac alios, Petrus de Gregorijs, *d. ſuo tractatu par.2.q.4.num.*4. Sequitur Conradus Rittershuſius *d. ſuo cap.9. in principio.*

9 Si ſic eſt quid ergo refert, quod ipſum, feudum relinquatur per epiſtolam? iam autem per eamdem ipſum probari poſſe, conſtat inter omnes.

10 Vlterius quinto loco ego conſidero, ꝙ feudum eſt contractus; Bart. & Communiter Doctores *in l. iuris gentium, §. quinimo, ff. de pactis.* Bald. *in Rubrica, C. de rerum permutatione*, & ſequitur Cl. Pereg. *conſil.25.num.4. in* 1. & in ipſo feudi contractu conſenſum eſſe de ſubſtantia, tã ex parte dantis, quam ex parte accipientis pulchrè P. Nicolaus Moz. *de Feudis, tit. de ſubſtantialibus, ſeu requiſitis Feudi, num.*4.

11 Clarum eſt autem, omnes eos contractus, quorum de ſubſtantia adeſt conſenſus, per epiſtolam celebrari poſſe, *d. l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus*, ergo, &c.

12 Sextò, accedit principaliter, nam conceſſio ipſius feudi non tantum fieri poteſt per cõtractum gratuitum, qualis eſt donatio, legatum, & ſimilia, *cap.1. in princip. de Feud. dato inuicem legis Commiſſoriæ; & c.1.§. fin. in quibus cauſis feud. amitt. cum concordantibus.*

13 Sed etiam per contractum oneroſum, qualis eſt emptio, permutatio, & alia huiuſcemodi, *cap.1.§. notandum de his, qui feud. dare poſſ. c.1. de natur. feud. cap.1. quemadmod. feud. ad filiam perueniat, & cap.1. de inueſtit. in maritum facta, cum mille concordantibus.* Sequutus eſt prçciſè poſt alios Schrad. *d. ſuo tract. par.5. cap.1. nu.*3.

14 Hos autem ſupradictos omnes contractus per epiſtolam celebrari poſſe notiſſimum eſt; & locis ſuis abundè docuimus, ergo, &c.

15 Poſtremo loco conſidero, quòd feudũ vſusfructus inſtar obtinet, *cap.1.§. finali, in quibus cauſ. feud. amittitur*; pulchrè Schrader. *d. tractatu par.6. cap.6. num.*109.

16 Vſusfructus autem cum pactionibus, & ſtipulationibus contrahatur, per epiſtolam quoque rectè conſtitui poteſt, ad notata per Doctores *in §. vſusfructus, Inſtitutionibus de vſufructu*, ergò illud idem ſtatuendum eſt de Feudo.

17 Et hanc Concluſionem per ſupradicta à nemine, quem viderim in hoc propoſito, tacta, indubitati eſſe iuris exiſtimo.

18 Sed pulchra in hac eadem materia oritur dubitatio, & eſt: an feudum cenſeatur, ſi in ipſamet epiſtola, vel aliqua alia ſcriptura priuata hæc verba reperiantur. *Lo Signor vuole che ogni coſa, che m'hà dato ſia feudo*, & res ſit propria feudatarij?

19 Pro reſolutione videndus Carol. Ruin. *conſ. ſuo 6. in* 1. & hæc ſatis.

Contractus emphyteuticus an per epiſtolam celebrari poſſit?

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum, quomodo contractus emphyteuticus per epiſtolam celebrari queat.*

2 *Fundamenta, quibus fundatur iſthæc Concluſio, & numero 3.4.5.6. & 7.*

8 *Iure Regio DD. Hiſpanorum, an ſcriptura debeat intercedere in ipſo contractu emphyteutico; & an debeat eſſe publica? docet author, & num.9. & 10.*

1 SI quis mittat epiſtolam Mæuio, in qua illi ſoluturũ annuatim 30. promittat, ſi ſibi domũ ſuã ſitam &c. velit concedere in emphyteuſim; & Mæuius accepta illa epiſtola, in id conſentiat; contractum emphyteuticum inter eos rectè celebratum eſſe per mediũ illius epiſtolæ nullus ibit inficias; iſthæcq; opinio pluribus etiam rationibus ſuaderi poteſt, &

2 Primò, valet argumentum de Feudo ad em
phyteuſim,& è contra. Addentes ad Clarum
in §.emphyteuſis, q.50. & ſequitur poſt nõnullos
concordantes adductos Clar.Pereg.*conſ.ſuo 25.*
num. 5.in 1.

3 At Feudum per epiſtolam celebrari poſſe,
ſatis, ſuperq; docuimus.ergo.

4 Secundò conſiderari poteſt, quòd ſcriptura
in ipſo contractu emphyteutico non requiri-
tur, de neceſſitate ſaltem ex conſuetudine.
Guido de Zuzaria *de iure emphyteutico, num.4.* Ca
ballin. pulchrè *Milleloq. ſuo* 177. & nouiſſimè
Card.Mantica, poſt infinitos relatos *de tacitis,*
& ambiguis conuentionibus, lib.22.tit.6.nu.17. & 18.
Addo Card. Tuſcum *Concluſ.ſua 148.in littera C,*
num.15.& videndum per totam.

5 Et licet extiterint quamplurimi,qui contra-
rium verius eſſe fuerint opinati,inter quos Cla
rus, *in d.§.emphyteuſis, queſt.4.* & Aluarus Vala-
ſcus, *in ſuo pariter tract.de iur.emphyteutico, queſt.7.*
num.2. vbi infinitos propemodum concordan-
6 tes deducit; Attamen,omnes conſentiunt, ip-
ſam exigi non ad eſſentiam, & ſollemnitatem
ipſius contractus, ſed dumtaxat ad probatio-
nem. Valaſcus ipſe *d.queſt.7.nu.3.* & Card.Man
tica *d.tit.6.num.16.*

7 Si ſic eſt cur contractus ipſe emphyteuticus
per epiſtolam celebrari nequibit? nonne ſatis
de ipſius celebratione per medium epiſtolæ à
partibus confeſſatę poterit apparere?

8 Nota tamen, hanc opinionem iure Regio
Doctoribus Hiſpanorũ expreſsè improbatum
eſſe: Lex enim Regia *lib.4.tit.36.in principio, &*
tit.45. clarè diſponit,quòd ſcriptura debeat in-
tercedere in ipſomet cõtractu emphyteutico,
& debeat eſſe publica; ſic præcisè animaduer-
tit Clar. Valaſcus *d.queſt.7.num.11.cum ſequenti-*
bus, & num.14. vbi ſubdit hoc adeo verum,vt ne-
9 queat fieri ipſemet contractus per ſcripturam
priuatam cum iſta conditione,vt ipſi ſcripturę
ſtetur tãquam publicæ,& quòd habeat vim pu
blici inſtrumenti, & latius vt per eum, qui in-
ter cetera pro ratione conſiderat,quod ſi ſecus
diceretur, eſſet in effectu publicũ tabellionem
creare,quod priuatis non permittitur.

10 Eſt bene verum, quòd diſtinguit inter em-
phyteuſim eccleſiaſticam,& ſęcularem, & in-
quit,quòd in Eccleſiaſtica ex illo iure ipſamet
ſcriptura de neceſſitate, & de ſubſtantia debet
intercedere;quo vero ad ſęcularem,dumtaxat
quoad probationem: ſed vtroque modo ipſa-
met ſcriptura debet eſſe publica; Satis.

Aditio hęreditatis an per epiſtolam fieri poſsit?

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Aditio, & repuditiatio hæreditatis à pari procedunt.*
2 *Hæreditatis recuſatio per epiſtolam fieri poteſt.*
3 *Et an aditio hæreditatis per epiſtolam fieri poſſit, pro-*
batur pluribus medÿs, de quibus & numero 4. 5. 6.
7. 8. & 9.

CVm aditio hæreditatis, ac repudia-
tio à pari procedant, gloſ. & Docto-
1 res *in §. pen. Inſtit.de hæred. qualitate, &*
differentia, & tradant Clar. Menoch.
lib.4.præſumpt.1.num.61. & Peregrinus, *conſil.55.*
num.1.in 4.

2 Factum hinc eſt,vt quemadmodum hæredi
tatis recuſatio per epiſtolã fieri poteſt, vt cap.
proximo videbimus; ſic etiã ipſius aditionem
per eamdem fieri poſſe contingat.

3 Ad hanc autem Concluſionem firmandam
conſiderari etiam poteſt, nam ipſius hæredita-
tis aditio altero de duobus modis colligitur,at-
que præſumitur, verbis ſcilicet, aut factis; non
enim ſolus ipſe animus ſeparatus à verbis,& fa
ctis ſufficit,vt adita dici poſſit hæreditas; ſicuti
ſcripſerunt Gloſ. & Doctores communiter *in*
l.gerit, & in l.mutuum, de acquirenda hæreditate, &
firmat inter alios omnium latiſſimè, ac elegan
tiſſimè, contrarijs quibuſcumque reſolutis.
Clar.Menoch.*lib.4.præſumpt.cap.99.à num.6. vſ-*
que in finem.

4 Si ſic eſt, quòd hæreditas verbis adiri poſſit,
ergo & per epiſtolam,quæ ſemper loquitur, vt
aliàs diximus.

5 Adde verba aliquãdo viua voce,& aliquan-
do ſcriptis proferri ſolere; & nullam eſſe inter
dictos modos differentiã,quoad effectũ adeun
dæ hæreditatis, cum non ipſa litterarum figu-
ra, ſed conſenſus, qui in eis continetur ille ſit,
qui obligat *ad l.non figura, de actionibus, & obligatio*
nibus, ſic eleganter D.Menoch. *lib.4.præſumptio-*
ne 100.num.2.

6 Præterea trita eſt Concluſio,quòd aditio hę
reditatis induci poteſt per ſcripturam, & faci-
lius quoque inducitur per eam, quam per ver-
ba, quia verba ſcripta magis deliberate prola-
ta, & poſita exiſtimantur,ad tradita per Bart.
in l.2.C.de ſententÿs ex breuicul.recitandis. Sic præ-
cisè firmat Craſſus *lib.2.ſententiarum, in §.acquiſi-*
tio hæreditatis, qæſt.8.per totam; vbi etiam ſubdit,
hoc procedere, etiamſi ſcriptura ipſa foret in-
ualida; quandoquidem imperfecta etiam ſcri-
ptura probat voluntatem *ad l.fin. ff. de rebus eo-*
rum, qui ſunt ſub tutel. & l.in teſtamento,de Fideicom-
miſſis libertatibus.

7 Si ſic eſt, quod per ſcripturam hæreditas adi
ri poſſit;ergo & per epiſtolam.

8 Adde poſtremo loco,contrariorũ eamdem
eſſe diſciplinam, ac rationem, *l.finali, §. contra*
quoque,ff.de legat.3. Doctores omnes *in Rubrica de*
acquirenda poſſeſſione, & tradit Hippolytus Rimi-
naldus *conſilio ſuo 60.numero 28. 92.num. 7.& 99.*
numero 19.

9 Ergo,quemadmodum repudiatio hæredita
tis per ipſam epiſtolam fieri poteſt,ſic etiam ip
ſius aditionem per eamdem fieri poſſe,vt vnuſ
quiſque fateatur neceſſe eſt.

Hæredi-

Hæreditas alicuius, an per epiſtolam recuſari poſſit?

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1. *Alicuius hæreditas per epiſtolam repudiari poteſt, & num. 2. & 3.*
4 *Ratio, & num. 5.*

1 HVic quidem difficultati ſatisfacien
do, breuiter conclude pro affirma
tiua, text. eſt notabilis, (ex quo de
ſumi poteſt iſthæc concluſio) *in l.*
recuſari, ff. de acquirenda, vel omittenda
hæreditate, vbi ſic legitur: Recuſari hæreditas nō
tantum verbis, ſed etiam re poteſt, & alio quo-
uis inditio voluntatis.
Melior eſt textus iuncta gloſ. *in l. recuſare, ff. ad*
S.C. Trebellianum, vbi Vlpian. ita loquitur.
2 *Recuſare autem non tantum præſentes, ſed etiam ab-*
ſentes, vel per epiſtolam poſſunt, & Gloſ. *in verſ. recu-*
ſare declarat, ſcilicet, adire hæreditatem.
3 Hanc eamdem Concluſionem per ſupradi-
cta iura firmauit nouiſſimè Clar. D. Heringus
Oldenburgicus, *in ſuo tractatu de Fideiuſſorib. c. 11.*
num. 80. verſic. ſic recuſari. Addo ante omnes Bar-
batiam *in d. l. recuſare, in 1. notabili*, Alex. *num. 1.* ac
Communiter alios Scribentes.
4 Huiuſce autem Concluſionis ea (mea ſen-
tentia) poteſt eſſe ratio: quia omiſſio, vel repu
diatio hæreditatis, fieri poteſt ſolo animo de-
clarato tamen aliquo verbo, vel facto, prout
notatur *in ſupradicta l. recuſare*, & tradit poſt non-
nullos relatos Craſſ. *lib. 2. ſentent. in artic. omiſſio hæ*
reditatis, quæſt. 2. num. 2. Addo Card. Manticam
de coniectur. vlt. volunt. lib. 12. tit. 14. num. 1.
5 Adde, quòd hæreditas repudiari etiam po-
teſt per ſcripturam, vt poſt alios præciſè tradi-
dit idem D. Craſſus, *in d. artic. omiſſio hæreditatis*,
quæſt. 8. ergò & per epiſtolam.

Fideicommiſſum an per epiſtolam relinqui poſsit?

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſum per epiſtolam relinqui poteſt.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Notabilia, & num. 5.*

1 COncluſio in huiuſmodi difficultate
ſit affirmatiua. Sic præciſè reſcri-
pſerũt Impp. Diocletianus, & Ma-
ximianus, *in l. & in epiſtola, C. de fidei-*
commiſſis, *vbi Gloſ. in verſic. (& in epi-*
ſtola) concordantia quoque iura deducit; tex-
tum videlicet, *in l. 1. C. de codicillis*; *& in l. Miles in*
principio, ff. de legatis 2. Sequutus eſt etiam in præ-
ciſis terminis Lanarius, *conſ. ſuo 82. nu. 2.*
2 De hoc autem nemini mirum videri debet,
quãdoquidem ad ipſum fideicommiſſum in-
ducendum ſufficit quoque voluntas, etiã con-
iecturata, nedum ex ſcripto, & expreſſo, ſed
etiam ſignis, & nutu demõſtrata, ad textum *in*
l. nutu, ff. de legat. 3. & ſequitur Clar. D. meus Pe-
regrinus *de Fideicommiſſis, art. 1. num. 45. & 46. cum*
3 *ſequentibus*, vbi etiam ſubdit, omne verbum ſi-
gnificans legitimum teſtatoris ſenſum legare,
aut fideicommittere volẽtis, ſufficere ad indu-
cẽdum ipſum legatum, vel fideicommiſſum;
ſiue ſit præceptiuum, ſiue precarium, & latius
vt per eum, quem conſulas.
4 Aduerte tamen, quod quando ipſemet litte
ræ fideicommiſſariæ, vt ita loquar cõficiuntur,
requiritur præſentia teſtium, ſicuti dicitur *in ea-*
dem l. & in epiſtola, vbi etiam gloſ. *in verſic. teſtibus,*
5 *& in d. l. miles*; & teſtes non debent eſſe minus
quinque; eadem gloſ. *in d. verſic. teſtibus*, quæ ad-
ducit textum *in l. finali, §. finali, C. de codicillis*, quo
generaliter deciditur, in qualibet vltima volun
tate adhibendum eſſe ad minus numerũ quin-
que teſtium. Sequutus eſt præciſè hæc omnia
Lanarius *d. conſ. 28. præfato, num. 2.* vide per eum.
Et hæc breuiter tetigiſſe ſufficiat. Latius au-
tẽ, & elegantius in hoc propoſito inſiſtit Card.
Mantica *de coniectur. vlt. volunt. lib. 1. tit. 11. per to-*
tum; eum conſulas.

Legatum an per epiſtolam relinqui poſsit?

QVAESTIO XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Legata, & fideicommiſſa exæquata ſunt.*
2 *Legata per epiſtolam relinqui poſſunt, & nu. 3.*
4 *Notabile.*
5 *Legatum nutu etiam relinqui poteſt.*

1 CVm legata, & fideicõmmiſſa in omni
bus, ac per omnia exæquata eſſe litte-
ris prodiderit I.C. *in l. 1. de legat. 1.* Con
ſequens illud eſt, vt quemadmodum
fideicommiſſum per epiſtolam celebrari po-
teſt, ſic etiam legatum ipſum per eamdem re-
linqui queat.
2 Et in terminis quòd illud per epiſtolã relin-
qui poſſit, eſt textus ad litteram, *in l. epiſtolam, ff.*
ad Senatuſconſ. Trebellian. per quem textum ſic
etiam decidit Petrus Ricciard. *in Rubrica Inſtitu-*
tionum, titulo de legatis, numero 16. vbi etiam con-
cordantes adducit textum *in l. in epiſtola, C. de Fi-*
deicommiſſis.
3 Sequutus eſt quoque Card. Mãtica *d. tit. 11.*
num. 5. vbi etiam ſubdit, quòd ſicuti per epiſto-
lam poteſt legari, ita etiam per nuncium; veluti
ſi quis dixerit: vade ad talem, cui dicas nomine
meo, quòd ego ei relinquo talem domum.

4 Et aduerte ex eiuſdem Card. Manticæ ſententia, quòd in conſtitutione huius nuncij requiritur legitimus numerus teſtium, ſicut in epiſtola, quæ exigit quinque teſtes, cum celebratur, non autem quando aſſignatur, ſeu præſentatur; & latius, vt per eum, quem conſulas.

5 Amplia, vt legatũ ipſum ad inſtar fideicommiſſi nutu etiam relinqui poſſit, & factum teneat; pulchrè poſt alios Card. Tuſcus *Concluſ. 34. in littera L.*

An codicilli celebrari poſſint per epiſtolam?

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Codicilli celebrari poſſunt per epiſtolam, & nu. 2. & 3.*
4 *Epiſtola tamen illa debet continere quinque teſtes.*
5 *Quemadmodum & quælibet alia vltima voluntas.*
6 *Obiectio de l. litteræ, ff. de iure codicillorum.*
7 *Solutio.*

1 SI quis velit in abſentia codicillari, id per epiſtolã facere poſſe, communi omnium Scribentium voto receptum eſt. Sic præciſè docuit Speculator *in tit. de inſtrument. edition. §. porro, num. mihi 4. in principio.* Sequutus eſt Bald. per illum textum *in l. hæreditas, num. 1. C. de iis, quibus vt indignus,* vbi apertè dicit, codicillos poſſe fieri per modum epiſtolæ, & ſimpliciter, & in effectu nullam eſſe differentiam, & nouiſſimè Card. Mantica, *de coniectur. vlt. voluntate, lib. 1. tit. 11. num. 1. in fine.*

2 Et de hoc (mea ſententia) videtur etiam eſſe textus apertus *in l. 1. C. de codicillis.*

3 Adde, quòd codicillus, nihil aliud eſt, quàm iuſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri voluit, abſque hæredis inſtitutione, *ad l. 1. cum ibi notatus, ff. de teſtamentis.* Et tradit idem Card. Mantica, *de coniecturis d. lib. 1. tit. 8. in principio.* Iam autem voluntatem iſtam etiam per epiſtolam declarari poſſe, nullus eſt qui ignoret.

4 Nota tamen, quòd ipſamet epiſtola debebit eſſe ſubſcripta à quinque teſtibus, alioquin nullius erit momenti, *ad notat in l. 1. C. de codicillis.*

5 In qualibet enim ſpecie vltimæ voluntatis, quinque teſtes ſunt neceſſarij, *ad l. vlt. C. eod. de codicillis, & l. vlt. C. de donationi cauſa mortis.*

6 Obijcies falſum eſſe, codicillos celebrari poſſe per epiſtolam, & adduces textum *in l. litteræ, ff. de iure codicillorum,* vbi ſic legitur. (*Litteræ, quibus hæreditas promittitur, vel animi affectus exprimitur, codicillorum vim non obtinent.*)

7 Huic obiecto de facili reſponderi poſſe exiſtimo; arbitror enim ideo litteras illas codicillorum vim obtinere minimè poſſe, quia (vt animaduertit in ſpecie ibi Bart.) tractatur per eas
8 de danda hæreditate, clarum eſt autem, hæreditatem in codicillis nec dari, nec adimi poſſe, *ad l. hæreditatem, C. eod. de codicillis, cum concordantibus deductis* per Craſſum *in §. codicillis, num. 3. lib. 1. ſententiarum.* Et hæc ſufficiant.

Latius de materia Card. Mantica *d. tit. 11.* vide per eum.

Libertas an per epiſtolam dari poſſit?

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Libertas per epiſtolam dari poterat.*
2 *Quomodo id contingeret, edocet Author, & nu. 3.*

1 REgulam ſtatues affirmatiuã; textus eſt ad litteram, *in §. multis autem modis, Inſtitution. tit. de Libertinis, ibi:* (*Aut per epiſtolam*) vbi etiam omnes Scribentes.

2 Hoc autem contingebat, cum dominus epiſtola ad ſeruum miſſa, ei concedebat, vt liber viueret; quæ epiſtola, ſi ipſius domini manu fuiſſet conſcripta, ſola quinque teſtium ſubſcriptione ſatis muniebatur: ſin minus, eiuſdem dñi ſubſcriptione opus erat; pulcher eſt textus
3 hanc eamdẽ Concluſ. confirmans, *in l. vnica, §. ſancimus, C. de Latina libertate tollenda,* & huius generis manumiſſionis, meminit Iulian. *in l. qui abſenti, ff. de acquir. poſſeſ.* Latius de hoc differunt interpretes, *in d. §. multis autem.* Vide per eos.

Præſentatio facta à patrono per litteras an valeat?

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Præſentatio facta à patrono per litteras, valet.*
2 *Præſentandus tamen debet eſſe præſens, & num. 3.*
4 *Quod fallit, ſi notus ſit.*

1 IN huiuſmodi difficultate reſolutiue procedendo, conclude pro affirmatiua. Sic præciſè Summus Pontifex *in c. ea noſcitur, de his, quæ fiunt à Prælatis.* Sequuti ſunt ibi Cõmuniter Canoniſtæ, Butrius *num. 3.* vbi concordantem adducit text. *in c. accedens, de præbendis,* Imola *num. pariter 3.* vbi ſubdit, quòd licet præſentatio, & collatio poſſint fieri per epiſtolam, *per dictum textum,* attamen
2 præſentandus debet eſſe præſens coram illo, cui fieri debet præſentatio, per id, qđ notat Gloſ. *in Clementin. Dudum, in verſiculo præſentari, de ſepulturis,* & ſic non ſufficeret dirigere litteras Epiſcopo, quando ipſe præſentat Titium, ſi Titius non ſit præſens tempore præſentationis ipſarum litterarum, & latius, vt per eum, qui ſubdit tandem, hoc menti tenẽdum; Hoſtienſ. *num. 1.* vbi concordantes adducit textus *in cap. 1. & 2. 64. diſtinct. & in c. 1. & 2. 73. diſtinct.* Abb. *nu. 3.*

vbi

vbi protulit hæc verba. (*Nota quod habens ius præſentandi poteſt præſentare clericum per litteras, nam per eas conſtituitur procurator, vt in Clementina prima, de procuratoribus, clericus tamen præſentandus debet eſſe præſens, quia non dicitur præſentari, niſi exhibeat ſe ſenſibus corporis illius, cui ſit præſentatio, de quo vide bonam Gloſſam in Clementina Dudum, de ſepulturis ſuper*
4 *verbo, præſentare; Quod puto verum, niſi præſentandus ſit notus; nam quemadmodum beneficium poteſt conferri abſenti, vt in cap. accedens, de præbendis, ita & præſentari poteſt, ex quo ſuperior habet illius perſonæ qualitates notas; & hoc nota: quia ſæpè accidit.*) Hactenus Abbas. Sequuti ſunt adhuc P. de Ancharano, *ibidem num.* 5. Ioannes de Anania, *nu.* 3. Zabarella, *num.* 2. ac Communiter alij Canoniſtæ. Addo Lapum *Allegatione ſua* 75. *nu.* 7. & Cl. Equitem D. meum Peregrinum, *conſilio ſuo* 94. *num.* 8. *in fine, vol.* 1.

Ius patronatus alicuius beneficij, an per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO XXVII.

1 RESpondeo pro affirmatiua: nec mirum: Ius enim ipſum patronatus plenè probatur ex cõfeſſione partis. Pulchrè Farinacius, *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ deciſ.* 645. Er-
2 go, & per epiſtolam id ſine dubio fieri poteſt, quę ſemper loquitur Scribẽtis nomine, vt multoties dictum antea fuit.

Conſenſus alicuius, an per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO XXVIII.

1 RESpondendum pro affirmatiua: ſi quidem & per ipſam clarè de conſenſu vniuſcuiuſque conſtare poteſt. Sic præcisè Dom. Maſcardus, *Concluſione ſua* 417. *num.* 25. vbi exemplificat, eum conſulas. Sequitur Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 749. *num.* 2. *in littera C.*
2 Diſſenſus autem quomodo probetur, videndi Maſcard. *Concluſ. ſua* 520. & Cardin. Tuſcus *Concluſ.* 454. *in littera C.*

Collatio beneficij facta abſenti, quid operetur, antequam ille acceptet, & an valeat abſque epiſtola?

QVAESTIO XXIX.

1 PRo reſolutione videndus Cardinalis Tuſcus *Concluſione ſua* 433. *in littera C. & prius Concluſione ſua* 39. *in littera A. & Concluſ.* 85. *in littera B.*

An ſponſalia per epiſtolam celebrari poſſint?

QVAESTIO XXX.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia per epiſtolam celebrari poſſunt, & numero* 2.
3 *Ratio, & num.* 4.
5 *Notabilia, & num.* 6. 7. & 8.

Sponſalia an per epiſtolam, &c.

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, pone Regulam pro affirmatiua. Sic præcisè Vlpianus, *in l. finali, ff. de ſponſalibus*, vbi ita loquitur. (*In ſponſalibus conſtituendis, parum refert per ſe, & coram, an per nuncium, vel epiſtolam, an per aliud hoc factum ſit.*) Sequuntur ibidem Bald. & Albericus, vbi concordantem adducũt textum *in l. ſufficit, ff. eod. tit.* Hanc eamdem Concluſionem ſequuta eſt Gloſ. *in cap. veniens, in verſic. abſenti, extra, qui clerici, vel vouentes matrimon.* Hoſtienſ. *in ſua Summa, tit. de ſponſalibus, num.* 6. & D. Thomas Triuiſanus *in ſuo tractatu de ſponſalibus priuilegio* 6. *num.* 11. vbi infinitos alios concordantes deducit.
2 Addo ex neothericis D. Hẽrigium Oldemburgicũ *in ſuo eleganti tractatu de Fideiuſſorib. c.* 11. *num.* 79. vbi concordantes adducit, Zaſium, & Alberic. Gentilem, Dom. Iulium Sanazarium *in ſuo tractatu de ſponſalibus, cap.* 2. *artic.* 4. *nu.* 57. *cum ſequentibus*, Alphonſum Iſachium *in ſuo pariter tractatu de ſponſalibus, cap.* 1. *num.* 19. Clariſs. Farinacium *in ſuis deciſionib. Rotæ Romanæ deciſ.* 25. *nu.* 1. vbi loquitur de ſponſalibus contractis per apocham; & præclariſs. I.C. ac Dominum meum colendiſſimum, & in meis huiuſce ſcientiæ legalis primordijs præceptorem amantiſſimum, D. Thadeum Piſonem. Scaccia *in ſuo itidem eleganti tract. de ſponſalibus, tit. Qui ſponſalia contrahere poſſint, numero* 2. His adde R. P. Alphonſ. à vera Cruce, *in ſuo Speculo Coniugiorum artic.* 16. *dubitatione* 4.
3 Huiuſce autem Concluſionis (mea ſententia) ea poteſt eſſe ratio: nam ad conſtituenda ſponſalia, ſufficit nudus conſenſus, elegãs textus eſt *in l. ſufficit, ff. eod. tit. de ſponſalibus*, Card. Tuſcus poſt Romanum *Concluſ. ſua* 985. *num.* 2. *in littera C.*
4 Ea autem, quæ ſolo conſenſu perficiuntur, per epiſtolam rectè explicari poſſe, multoties ſupra deduximus.
5 Obſeruandum eſt tamen, neceſſe eſſe, quod qui mittit litteras in materia ſponſaliorum cõtrahendorum, perſeueret in opinione ipſa contrahendi vſquequo illa, ad quam litteræ mittuntur, conſentiat: ſi enim ante acceptationem ipſarum litterarum proteſtatus foret, ſe penituiſſe,

tuiſſe,

tuiſſe, nihil penitus ageretur: quoniam ipſius
6 ſcribentis conſenſus deficeret; Conſentire autem abſens cenſetur, non tantum quando epiſtola recepta, verbis conſenſum exprimit, verũ
7 etiam quando tacet. Certũ eſt namque, ꝙ epiſtolam tranſmiſſam recipiens, & tacens, conſentire dicitur omnibus in ea contentis, *ad l. filiusfamilias, ff. ad Macedonian. & Clementina prima, de procuratoribus*; Sic in ſumma voluit dicere, (licet non ita clarè) D. Triuiſanus, *d. priuileg. 6. num. 12.* vbi ſubdit, quòd in ſponſalibus ſatis eſt, vt accipiens litteras tacitè conſentiat, argumento textus *in cap. ſua, de ſponſalibus.*
8 Conferunt mirabiliter in hoc propoſito, quæ in ſimili deduximus ſupra, *in Concluſione an Donatio per epiſtolam celebrari poſſit numero* . . . . . ad ibi dicta lectorem remitto. a

Matrimonium an per epiſtolam contrahi poſſit?

QVAESTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium per epiſtolam contrahi poteſt.*
2 *Ratio, & num. 3. 4. 5. & 6.*
7 *Et hæc Concluſio ante Tridentinam Synodum, nullam patiebatur difficultatem, & num. 14.*
8 *Si ante præſentationem epiſtolæ, mittentem ipſum pœniteat, licet reuocatio illa non intimetur nuncio, vel epiſtolam ipſam recipienti, obligatio tamen impeditur.*
9 *Secus eſt reſpectu procuratoris ſpecialiter ad id conſtituti.*
10 *Ratio differentiæ, & num. 11.*
12 *Vtrum neceſſarium ſit, vt recipiens epiſtolam conſenſum explicet. reſcribendo mittenti, vel potiùs ſatis ſit cuicumque exprimere conſenſum, docet Sanchez.*
13 *Videndus Alphonſus à Veracruce, in ſuo Speculo Coniugiorum.*
15 *An poſt Cõcilium Tridentinum matrimonium per epiſtolam celebrari poſſit? dubitatur.*
16 *Sanchez. ac alij concludunt pro affirmatiua; licet Sanazarius ſubdat huiuſmodi matrimonium eſſe periculo plenum, & num. 17.*
18 *Explicantur Caſus, in quibus etiam poſt Concilium Tridentinum, celebrato per epiſtolam matrimonio, poteſt vtriuſque contrahentis conſenſus apparere, & num. 19. 20. & 21.*
22 *An matrimonium contractum per epiſtolam, ſit Sacramentum? videndus Sanchez.*
23 *An matrimonium contractum per epiſtolam probari poſſit? conclude, quòd ſic, ibidem.*
24 *Notabilia, & num. 25. 26. & 27.*

1 VIſo, an per epiſtolam poſſint cõtrahi ſponſalia, ſupereſt modo videre, quid iuris de matrimonio, ipſũ autem per eamdem celebrari poſſe, ſine dubio concludito. textus de hoc eſt apertiſſimus *in l. mulierẽ, ff. de ritu nuptiar.* vbi Pomponius ita ſcribit. (*Mulierem abſenti per litteras eius, vel nuncium poſſe nubere placet.*) Hoc idem ſequuti ſunt per illum textum quamplurimi. Zaſius inter alios, *conſilio ſuo 3. num. 5. & conſil. 4. num. 1. lib. 2.* vbi plura alia iura concordantia deducit; Hippolytus Riminaldus *conſil. ſuo 9. num. 27.* vbi concordantes adducit Butriũ, & Ancharan. Cardin. Pariſ. *conſil. ſuo 55. num. 1. in quarto,* Thomas Triuiſanus, *in ſuo tract. de ſponſalibus, priuileg. 6. num. 15.* Corraſ. *lib. 3. ſuorum iuris Miſcellan. cap. 4. num. 2.* & D. Couuar. *in titulo de ſponſalibus parte 2. cap. 4. numero finali, in fine,* Adde Antonium Gubert. *de Nuptijs, lib. 2. c. 14.* vbi pulchrè, & latè.

2 Huiuſce autem Cõcluſionis ea Communiter conſideratur ratio: nam matrimonium eſt contractus, qui ſolo conſenſu perficitur, *cap. cũ apud, de ſponſalibus, l. nuptias, de regul. iuris, cap. ſufficiat, & c. matrimonium, 27. quæſt. 2. cum mille concordantibus*; pulchrè D. Maſcard. *Concluſ. ſua 1023. num. 1.* vbi ob id ſubdit, matrimonium ipſum eſſe quid facti, cũ ex conſenſu conſiſtat; Addo Card. Tuſcum *Concluſ. 985. num. 7. in littera C.*

3 Omnes autẽ contractus, qui ſolo conſenſu perficiuntur, per nuncium, aut epiſtolam rectè abſolui poſſe, nemini dubium eſt. *d. l. quæ autem, §. finali, ff. de conſtit. pecun. l. conſenſu, ff. de actionibus, & obligationibus, & l. nec ambigi, C. de donat cum mille concordantib.*
4 nec ſanè mirum: cõſenſus enim ex litteris ſufficienter probatur. Pulchrè D. Farinac. *deciſ. ſua 335. in nouiſſ.* Sic rationem iſtam conſiderarunt in ſpecie D. Corraſ. *præcitato c. 4. num. 2. & 3.* vbi latè inſiſtit, & D. Zaſius, *d. conſ. 3. num. 6. & 7.*

5 Accedit præterea: nam ſponſalia ſunt mentio, & promiſſio futurarum nuptiarum, & ſic via, & principium ipſius matrimonij, ad not. *in l. 1. & l. oratio, ff. de ſponſalibus.*

6 Idem autem iudicatur de actu, quòd de princip. ipſius actus, & è contra, iuribus vulgatis; ergo quemadmodum ſponſalia ritè per epiſtolã contrahi poſſunt, vt ſupra vidimus, ſic pariter per eamdem matrimonium ipſum celebrari poſſe fatendum eſt.

7 Et hæc quidem Concluſio iure veteri inſpecto, ante decreta, ſcilicet Sacræ Tridentinę Synodus, nullam patitur difficultatem. teſte eruditiſſimo, atque admodum Reuerendo Patre D. Thoma Sanchez, poſt plures relatos *lib. 2. de ſponſalibus, & matrimonio, diſputatione 12. num. 1.*

8 Aduertendum tamen eſt, quòd ſi ante præſentationem ipſius epiſtolæ, mittentem ipſum pęniteat, licet reuocatio illa non intimetur nũcio, vel epiſtolam ipſam recipienti, obligatio tamen impeditur, ad latè tradita per citatum Dom. Triuiſan. *d. priuil. 6. num. 13. verſ. notandum;*
9 quod ſecus eſt reſpectu procuratoris ſpecialiter ad id conſtituti, cui denunciatio illa reuocationis de neceſſitate facienda eſt, aliter durat ipſa obligatio.

10 Ratio autem differentiæ eſt, quia nuncius, & epiſtola eſt tamquam merum inſtrumentum, & organum, per quod dominus profert verba,

&

& ita concipit verba in perſona mittentis, vnde
conſenſu ipſius domini deficiente, tēpore quo
ipſa verba profert, nil operatur epiſtola, aut
nuncius, quamuis reuocationis ignarus ſit.

11 Cum autem aliquis procuratorem conſti-
tuit, facto illius voluit obligari, vnde neceſſe eſt,
eum, per quem conſenſus præſtatur ipſius re-
uocationis conſcium eſſe. Sic eleganter docet
hæc omnia Clar. Sanchez, *d. lib. 2. diſputatione* 11.
num. 6 *&* 7. Et ſequutus eſt Didacus de Medra-
no Hiſpanus, *in ſuo tractatu de Conſenſu connubiali*,
cap. 12. vbi tradit, de hoc eſſe textum apertum
in l. ſi pater, in principio, de manumiſs. vindicta.

12 Vtrum autem neceſſarium ſit, vt recipiens
ipſam epiſtolam, cōſenſum explicet, reſcriben-
do mittenti, vel per nūcium ad id deſtinatum,
vel potius ſatis ſit cuicumque exprimere con-
ſenſum ipſum, pulchrè, & latè diſputauit, idem
Reuerendus Sanchez, *d. ſuo tract. lib.* 1. *diſputat.* 7.
13 *num.* 35. vide per eum. Adeundus quoque Re-
uerendus Pater Alphonſus à vera Cruce *in ſuo*
Speculo Coniugiorum, artic. 16. *dubit.* 10. vbi pulchrè
in hoc propoſito docet, ſi litteris acceptatis, ac-
accipiens ipſe nullum volūtatis ſuæ certiorem
faciat, ſed in ſe retineat, nullum matrimonium
contractum eſſe, rationibus vt per eum elegan
tiſſimè perpenſis.

14 Hæc, vt dixi, iure veteri inſpecto.

An autem poſt Tridentinam Synodum *ſeſ-*
ſione 24. *cap.* 1. *de matrimonio*, matrimoniū ipſum
15 validè per epiſtolam amplius celebrari poſſit,
maxima eſt apud Scribētes noſtros difficultas.

16 Sanchez eruditiſs. *d. lib.* 2. *diſputat.* 11. *quæſt.* 2.
& *diſputat.* 12. *num.* 2. *&* 3. diſcutit ad partes latiſ-
ſimè hunc articulum, ac tādem reſolutis qui-
buſcumque contrarijs, poſt infinitos concor-
dantes adductos pro affirmatiua concludit;
eum conſulas.

Idipſum quoque affirmaſſe viſus eſt, Reue-
rendus Pater Dom. Emanuel Rodericus *quæ-*
ſtion. ſuarum Canonicarum lib. 3. *quæſtione* 17. *art.* 13.
ferè circa medium, & Dom. Iulius Sanazar. *in ſuo*
17 *tract. de matrimonio, cap.* 3. *artic.* 4. *num.* 113. vbi ta-
men ſubdit, hunc modum contrahendi matri-
monij eſſe periculo plenum, ob multas dubita-
tiones, quæ poſſent contingere, tam quoad du-
bitationem, num litteræ illius forent, quē ſcri-
pſiſſe deduceretur, quàm an falſæ, ac ſubrepti-
tiæ eſſent, & an facta ſit conſenſus mutatio;

18 Sed dices, cum poſt Concilium Tridentinū
neceſſarium ſit à contrahentibus eorum cōſen
ſum corā parocho, & teſtibus prẹſtari, *d. cap.* 1.
præcitata ſeſſione 24. Explica caſus, in quibus cele-
brato per epiſtolam mattimonio poteſt vtriuſ-
que conſenſus coram eodem parocho, & teſti-
bus adhiberi?

19 Explico libenter.

20 Primus caſus poteſt eſſe, ſi epiſtolam mit-
tens, ſcribat ſe non ſolum facere ſui corporis
traditionem, ſed ex tunc traditionem per alte-
rum ſibi faciendam acceptare; tunc enim ſi epi
ſtola lecta coram parocho, & teſtibus alter cō-
ſentiat, iam vtriuſque traditio, & acceptatio ſit
coram eodem parocho, & teſtibus.

21 Alter caſus poteſt eſſe, ſi recipiens epiſtolā,
reſcribat mittēti ſe accepiſſe litteras, in quibus
vult ipſum in coniugē, & ſimiliter ipſum velle;
tunc enim, ſi hac epiſtola reſcripta, lecta corā
parocho, & teſtibus recipiens coram illis con-
ſentiat, iam mutua acceptatio, & traditio con-
ſtat parocho, & teſtibus: quia illa epiſtola con-
tinet traditionem reſcribentis, & acceptationē
traditionis factæ à priori mittente, & prior mit
tens ſe tradit, & acceptat coram parocho, & te-
ſtibus, & ſic vides exempla; Alia cogitato. Vi-
de Sanazarium *d. num.* 113. vbi aliud adducit
exemplum.

22 Dubitabis ſecūdo loco, vtrum matrimoniū
ipſum per epiſtolam contractum ſit Sacramen
tum? In qua quidem difficultate, verior eſt opi-
nio affirmatiua; Videndus D. Sanchez, *d. diſpu-*
tatione 11. *quæſt.* 4. *&* *diſputatione* 12. *num.* 4. vbi poſt
articulum plenè diſcuſſum, variaſq; Scriben-
tium authoritates hicinde deductas, in eamdē
vti veriorem, ac Communiorem deſcendit; ip-
ſum conſulas.

23 Indagabis tamdem an ipſum matrimoniū
contractum, ritè per medium epiſtolæ probari
poſſit? In qua quidem dubitatione ſtatuas re-
gulam pro affirmatiua, contra proferentem ip-
ſammet epiſtolam, ac ſcribentem, *ad l. Publia, §.*
finali, ff. depoſit. Videndus de hoc D. Cortaſ. *d. cap.*
4. *num.* 4. *cum ſequentibus, & præcipuè ſub num.* 7. vbi
quoque, an ex eo, quod in epiſtolis maritus, &
vxor nominēt ſe coniuges, perfectè matrimo-
niū ipſum probetur, eleganter ediſſerit. Adeun
dus etiam de hoc poſtremo quæſito Cl. Dom.
Maſcard. *de probationibus, Concluſione ſua* 1030. vbi
pulchrè.

24 Vnum ſolummodo animaduertendum eſt
pro coronide huiuſce dubitationis, & eſt, quòd
licet maritus per nuncium ſuum, vel epiſtolā,
poſſit vxorem ducere, mulier tamen ijſdē mo-
dis nubere nequit, ſed & vbi maritus per eam-
dem epiſtolam contrahit, non videtur vxor eſ-
ſe, niſi deducatur in domum viri; textus eſt ad
litteram, *in l. mulierem, ff. de ritu nuptiar.* vbi ſic
legitur.

(*Mulierem abſenti per litteras eius, vel nunciū poſ-*
ſe nubere placet, ſi in domum eius deduceretur, eam ve-
rò, quæ abeſſet, ex litteris, vel nuncio ſuo, duci à marito
non poſſe. Deductione enim opus eſſe in mariti, non in
vxoris domum, quaſi in domicilium matrimonij.)

25 Obſeruandum tamen, quòd iure Pontifi-
cio inſpecto, quod in hac materia obſeruatur,
huiuſmodi ſubtilitates non admitterentur, *ar-*
gumento cap. 1. *de dolo, & contumacia, & c. dilectis, de*
Iudic. Sicut enim vir poteſt per nuncium vxorē
ducere, ſic & mulier virum, non enim ad im-
paria iudicari debent circa matrimonium, *cap.*
gaudemus, verſic. nec vlli vnquam, in fine. de diuort. &
26 ſolus conſenſus ſine traductione facit matri-
monium, niſi fortè ætas, vel aliud impediat.
Sic eleganter animaduertit inter ceteros Ho-
ſtienſis

Digitized by Google

ſtienſis *in ſua Summa, lib.4. tit.de ſponſalibus, & matrimon. num. 7.* vide per eum. Et hæc ſufficiant.

27 Latiùs autem de materia, an de ſubſtantia matrimonij requiratur deductio ſponſæ in domũ mariti, diſſerit Euerhard. Brõchorſt, *ἐναντιοφάνων Centur. 3. Aſſert. 7.* vbi etiam de intellectu *d. l. mulierem;* vide per eum.

Dotis contractus an per epiſtolam celebrari poſſit?

QVAESTIO XXXII.

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, breuiter conclude pro affirmatiua.
2 Nec ſanè mirum: Dotis enim contractus ſolo conſenſu perficitur, *l. ad exactionem, C. de iure dotium,* & ſequitur Card. Tuſcus poſt Bart. *Concluſione ſua 85. num.6. in littera C. & Concluſione 722. num.7. in littera D.*

3 Ea autem, quæ ſolo conſenſu perficiuntur, rectè per epiſtolam celebrari poſſe, nullus eſt, qui eat inficias, *vulgata, l. conſenſu de Actionibus, & obligationibus,* & tradit idem Card. Tuſcus, *d. Concluſ. num. 9.*

An Conſanguinitas, ſiue neceſſitudo, per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum.*
2 *Conſanguinitas minimè probatur per epiſtolam, & num. 13.*
3 *Ratio, & num. 4.*
5 *An ex epiſtola oriatur probatio, diſtingue, & num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.*
14 *Verba Hugon. Donelli referuntur.*
15 *Per epiſtolam non probatur, nec agnatio, nec cognatio.*
16 *Item nec filiatio. Ratio ibidem, & num. 17. & 18.*
19 *Quemadmodum nec fraternitas, & ſororitas.*
20 *Conſanguinitas, vel neceſſitudo probatur per epiſtolam ſaltem præſumptiuè, quæ præſumptio transfert onus probandi contrarium in aduerſarium, & numero 21. & 48.*
22 *Et hæc eſt reccepta Concluſ. & num. 23.*
24 *Contrarium tenuerunt quamplurimi relati ſub nu. 28.*
25 *Fundamenta, quibus mouentur, & num. 26. & 27.*
29 *Prior opinio affirmatiua retinetur.*
30 *Reſoluuntur contraria, & num. 31. & 32.*
33 *Quædam opinio P. Gilkeni deducitur in hoc propoſito.*
34 *Eius fundamentum.*
35 *Reijcitur dicta opinio per Authorem.*
36 *Fundamentum eius.*
37 *Solutio rationis Gilkeni.*
38 *Refellitur opinio Maſcardi.*
39 *Conſideratur Authoritas Rolandi à Valle.*
40 *Iiſdem modis probatur fraternitas, quibus filiatio.*
41 *Alia doctrina Maſcardi refertur.*
42 *Reprobatur per Authorem, & num. 43.*
44 *Quaſi poſſeſſio fraternitatis ad hoc vt per epiſtolam inducatur, nominatio fieri debet per verba clara, & diſpoſitiua, & conuenientia ipſi fraternitati, & nu. 45. 46. & 47.*
49 *Filiatio probatur præſumptiuè per epiſtolam.*
50 *Subamplia.*
51 *Quomodo autem ſupradicta Concluſio procedat, videndi DD. remiſſiuè, & num. 52.*
53 *Qualibet conſanguinitas, & parentela probatur præſumptiuè per epiſtolam.*
54 *Cuiuslibet materiæ quaſi poſſeſſio inducitur per epiſtolam.*
55 *Declara, & num. 56.*
57 *Vtrum filiationis, & conſanguinitatis quaſi poſſeſſio, quæ per nominationem factam in epiſtola inducitur, ſufficiat in deciſorijs petitorij? pulchra eſt dubitatio.*
58 *Verior eſt opinio affirmatiua.*
59 *Contrarium plurimi tenuerunt.*
60 *Conſanguinitas, ſiue neceſſitudo per epiſtolam benè probatur contra ſcribentem.*
61 *Author ſe remittit ad ſcripta de Verbis enunciatiuis.*

An Conſanguinitas per epiſtolam probari poſſit? Quæritur.

1 EXemplum pro faciliori tyronum intelligentia.

Mçuius in quadam epiſtola ſcripſit cuidam ancillæ ſuæ, confitendo, quod ipſa erat ſoror eius, ipſa hoc videns impetrauit reſcriptum ſuper diuiſione hæreditatis patris dicti Mçuij in quo reſcripto Princeps mentionem faciebat ipſius ſororitatis, putà dicendo: Conqueſta eſt coram nobis talis ſoror tua, &c. Modò quæritur, numquid ex huiuſmodi epiſtola, vel Reſcripto, vel vtroque ſimul inito, probetur ipſa ſororitas, & fundetur iudicium diuiſorium?

2 In huiuſmodi quidẽ difficultate, firma Regulam pro negatiua; Textus eſt ad litteram *in l. non epiſtolis, C. de probationibus,* vbi ſic legitur. (*Non epiſtolis neceſſitudo conſanguinitatis, ſed natalibus, vel adoptionis ſollemnitate coniungitur.*) &c.

3 Ratio autem huiuſce Cõcluſionis ea poteſt eſſe: quia neceſſitudo, ideſt, conſanguinitas ipſa, ordinatur à natura, & procedit ex genitalibus principijs, nõ autem ex accidentali ſermone. Sic præciſè Bald. inter alios, *in d. l. non epiſtolis, num. 2. & 3.*

4 Accedat, nã confeſſio extraiudicialis, prout iſta, minimè præiudicat, *ad l. finalem, de interrog. in iure fac.*

5 Prætereà, ad dignoſcendum, an ex ipſamet epiſtola oriatur probatio, intelligo autem de epiſtola, quam pars confitetur à ſe emiſſam, prout ſupponitur in caſu noſtro, ita diſtinguendum eſt.

6 Aut in ipſa epiſtola cõtinentur verba diſpoſitiua, aut verba enunciatiua, ſi verba diſpoſitiua,

ua, ſiquidem ſuper eo, quòd poterat per epiſtolam induci, vt in contractibus, qui contrahuntur conſenſu; & tunc epiſtola probat, & probationem inducit, *vt l. conſenſu, de Actionibus, & obligationibus, & l. 1. in fine, de contrahenda emptione, cum concordantibus*; Si verò illud non poterat induci per epiſtolam, tunc non probat, *vt l. 1. ff. de verborum obligationibus*, & contingit in caſu noſtro.

7 Si verò epiſtola continet verba enunciatiua, tunc ſiquidem fit enũciatio ſuper eo, quòd partes facere potuiſſent, inducit probationem, *vt l. .... C. de contrahenda, & committenda ſtipulatione.*

Si verò ſuper eo, quòd partes inducere non potuiſſent, vti cõſanguinitatem, fraternitatẽ, & ſimilia, tunc dicta epiſtola nihil prodeſt, *vt d. l. non epiſtolis:* ita magiſtraliter auriga noſter Bart. *in d. l. non epiſtolis.* Sequitur ibidem Angelus.

8 Subtilis autem Bald. *in d. l. non epiſtolis, num. 4.* alio modo in hoc propoſito, an videlicet, & quando epiſtola probet, nec ne, diſtinxiſſe, viſus eſt, inquit enim, quòd aut epiſtola continet negotij diſpoſitionem, aut negotij diſpoſiti teſtificationem, aut parẽtelæ, vel libertatis enunciationem.

9 Primo caſu, quando continet negocij diſpoſitionem, ſubdiſtinguendum eſt: aut enim eſt tale negocium, quod per litteras recipit formã ſui: Quia conſiſtit in conſenſu, vt emptio, & ſimiles contractus, & tunc valet diſpoſitio, *vt C. ſi quis alteri, vel ſibi, l. fin. & l. licet, ff. de conſtit. pecun. & l. quia autem, & l. ſequẽti, de contrahenda emptione, cum concordantibus.*

Aut non recipit formam ſui, quia nõ poteſt celebrari inter abſentes, vt ſtipulatio, & ſimilia, & tunc ſecùs eſt, *ad l. 1. de verborum obligationibus.*

10 Secundo caſu, quando epiſtola continet negotij iam diſpoſiti atteſtationem, aut eſt inter ſcribentem, & eum cui ſcribitur, & ſtatur epiſtolæ, *vt l. Publia, §. finali, ff. depoſiti.* aut commemorat alienum factum, vel ius alienum, & non ſtatur epiſtolæ, *vt ff. de pactis, l. epiſtola, in principio.*

11 Tertio autem caſu, quando epiſtola continet parentelæ, vel libertatis enunciationem, diſtinguendum eſt; aut enim loquitur quo ad vim productiuam, & non producit, *vt d. l. non epiſtolis*, quia vis productiua requirit aliud organũ, quàm epiſtolę; aut quo ad vim probationis, & tunc ſubdiſtinguendum; aut enim verba ſunt aſſertoria, aut narratoria emiſſa principaliter propter aliud; Primo caſu ſtatur, niſi contrarium probetur, *vt in d. l. non epiſtolis*; Secundo verò caſu non ſtatur, *vt extra de præſumptionibus, cap. illud*, vbi Innocentius, & alij. Hactenus Baldus, qui ſubdit hæc menti tenenda.

12 Nota tamen huiuſcemodi diſtinctionem inuentam fuiſſe & ante ipſum Bald. prius traditam à Iacobo de Arena, *in d. l. non epiſtolis*, quem Arenam ſequutus eſt quoque Alberic. ibidem; & antea Cynus. Hanc eamdem Concluſionẽ
13 ſupra firmatam per prędicta, ſequuti ſunt cõmuniter Doctores *in prænotatis locis.* Addo Fedetic. Schenck *in ſuo tract. de probationibus, nu. 13.* & Clariſs. Maſcard. *Concluſ. ſua 411. num. 21.* Adnectendus eſt etiam Hugo Donell. *in præcitata l. non epiſtolis*, vbi omnium pulcherrimè, & latiſſi-
14 mè in hoc propoſito diſcurrit. Libet autem eius verba hic tranſcribere.

(Hæc ſententia dubitationem non habet, ſi quis eam pro ſorore habuerit errans, nam facti error nulli nocet, *l. error, & l. regula, ff. de iuris & facti ignor.* Præterea, non potuit ſororem ſuã facere, niſi conſenſu, ſi tamen cõſenſu facere potuiſſet; nunc autem errantis nulla volũtas, nullus conſenſus eſt, *l. cum teſtamentum, C. de iuris, & facti ignor. & l. 2. de Iudic.* Sed nihilominus idem hoc reſcripto conſtituitur, etſi quis aliquã pro ſorore habuerit conſultò; Ratio hæc redditur: quia ratio hæc redunt: quia neceſſitudo cõſanguinitatis non niſi natalibus, aut adoptione cõiungitur, Natalibus, ideſt, parentibus, à quibus vterque natus ſit, aut adoptione, vel natiuitate, & origine, quæ à parentibus proficiſcatur. Hoc ita demonſtratur.

Non eſt enim ſoror noſtra, niſi ea, quæ eumdem patrem, aut matrem eamdem nobiſcũ habet, parentes autem non conſtituuntur, niſi his duobus modis, vel natura, vel iure ciuili, adoptione, *l. 1. de Adoptionibus.* Natura conſtituuntur parentes, mater quidem ſi ex ea nati ſumus, pater autem, ſi nati ſumus ex eius vxore legitima. *l. filium, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris*; At cõſenſus noſter, quãdo volumus aliquã nobis pro ſorore haberi, non poteſt efficere, vt ea, quæ ex patre meo, aut matre mea nata non eſt, videatur nata eſſe, nec poteſt efficere, vt videatur à patre eſſe adoptata, quæ adoptata non eſt. Quare conſenſu ſoror effici non poteſt, quæ natura, aut iure ſoror non eſt. Quod ſi ita eſt, conſequens eſt, quod hic dicitur, eũ, qui ſororem habuit, eam, quæ ſoror non erat, nõ prohiberi quandoq; eam ſororem negare; Nõ obſtat ei ſua affirmatio, & ſuus conſenſus, nam affirmatio noſtra, aut negatio, veritatem rerum non mutat, *l. cum falſa, de iuris, & facti ignorantia, & l. aſſumptione, ad Municipal.*) Hactenus Donel. Addo etiam Hartman. Hartman. *Practicarum forenſium lib. 2. tit. de probationibus, obſeruatione 2. num. 1.* vbi ſubdit, hoc etiam procedere, etiam ſi vterque tam nominans, quàm nominatus, conſentiat, & hoc per ſupradicta.

15 Amplia, vt ob eadem ſupra deducta, non ſolum per epiſtolam conſanguinitas, ſiue neceſſitudo probari nequeat, vt vidimus, ſed nec etiã agnatio, & cognatio. Sic præcisè notatur *in d. l. non epiſtolis*, & præcipuè tradit *ibi* nouiſſimè Cl. vir Petrus Gilken. *num. 1.* vbi poſt alios docet, hoc verbum, (Neceſſitudinis,) de quo *in d. l. non epiſtolis*, latè patere, & complecti agnationem, & cognationem; eum conſulas.

16 Amplia ſecundò, vt nec etiã filiatio probari poſſit; nec mirum: filiatio enim à natura deſcẽdit, quam ſola nominatio efficere non poteſt, vt poſt plures relatos tradit Maſcard. *Cõcluſione*

ſua

17 *ſua 790. num. 31. & prius num. 3.* & Diocletianus, & Maximianus Impp. *in l. non nudis, C. de probat.* in hæc verba prorepſere, (*Non nudis aſſeuerationibus, nec ementita profeſſione, licet vtrique conſentiant, ſed matrimonio legitimo concepti, vel adoptione ſollemni, filij ciuili iure patri conſtituuntur, &c.*)

18 Accedit, nam nominatio facta de filio blandiendi potius gratia proferri ſolet, quam veritatis inducendæ, *ad l. nemo, §. 1. ff. de hæredibus inſtituendis, & l. neque profeſſio, C. de teſtamentis, cum concordantibus* deductis per eũdem Maſcard. *d. nu. 3.* Addo Clar. Menochiũ, *de Arbitrarijs, lib. 2. Centuria 1. Caſu 89. num. 77.* vbi pulchrè, Marcabrun. ab Anguill. *conſil. 13. num. 99. Card. Pariſ. conſil. 10. num. 16. in ſecundo*, ac alios.

19 Amplia tertiò idem iuris quoque eſſe per ſupradicta, quoad fraternitatem, & ſororitatem, textus eſt expreſſus *in d. l. non epiſtolis*; Nec officit, quod in eo textu dumtaxat fiat mentio de fraternitate, cum pronunciatione fratris, etiam ſoror contineatur, *ad l. tres fratres, ff. de pactis, l. Lucius, ff. famil. herciſcũda. l. Lucius, §. quæſitũ, ff. de leg. 3. & l. Lucius, §. Mæuia, ff. ad S. C. Trebellianum, cũ concordantibus.*

20 Coarctatur tamen Regula ſupradicta principalis, quòd videlicet, conſanguinitas, vel neceſſitudo minimè probetur per epiſtolam, vt non procedat quoad aliqualem præſumptionem, quæ quidem transferat onus probandi in aduerſarium aſſeuerantem contrarium verius eſſe; & ſic quoad inducendam quaſi poſſeſſionem ipſius conſanguinitatis, in qua conſtituatur ille, vel illa, ad cuius fauorẽ epiſtola illa fuit conſcripta; donec reuera fuerit edoctũ per ſcribentem illã, de contrario. Sic præcisè Accurſ. *in l. non epiſtolis, ſupra citata in verſic. Coniungitur, & in l. non nudis, in verſic. detege. C. de probationibus.* Sequutus eſt Bart. *in d. l. non epiſtolis, num. 1. & præcipuè in antiqua lectura*; vbi protulit hæc verba.

(*Hæc eſt veritas, quòd per iſtas epiſtolas inducitur quaſi poſſeſſio fraternitatis, & ideò quando ius fraternitatis venit in iudicio incidenter, vt putà quia principaliter agitur de diuidenda hæreditate, vt in l. noſtra, tunc præſumitur frater, donec probetur contrarium, vt hic, & l. proxima.*) Hactenus Bartol. Hoc idem docuit quoque *in d. l. non nudis, in vtraque lectura*, vbi etiã de hoc dat articulandi formã, & praxim; Eidẽ ſententiæ adhæſit quoque Angelus *in præcitata l. non epiſtolis, num. 2.* dum ita fatus eſt.

Nota ſingularem iſtam gloſ. quòd eſt dare poſſeſſoriũ fraternitatis, ſicut & poſſeſſorium filiationis, & fraternitatis, & iſtud tenuit Petrus, & Cynus, & ita dicunt ipſi, quod ille, qui non poteſt probare veram fraternitatem, articulare debet, & probare ſaltem de quaſi poſſeſſione, & iſta probatio erit ſibi ſufficiens, niſi per aduerſarium probetur contrarium. Hæc Angel. qui & hoc idem ſequutus eſt *in d. l. nonnullis*. Hanc eamdem ſentẽtiam, quod detur poſſeſſorium fraternitatis, ſicut poſſeſſoriũ filiationis, inſequuti ſunt Cynus & Albericus, *in d. l. non epiſtolis*, vbi ſubdunt, ad fauorem cuiuſdã fratris, in poſſeſſione fraternitatis prætendentis eſſe, contra Fiſcum, ità ſuis temporibus deciſum fuiſſe. Addo Bald. *in d. l. non epiſtolis, in primis numeris*, vbi etiã Caſtrenſ. Petr. *de Fideicomm. quæſt. 11. num. 628. licet ſub num. 309.* aliter ſentire videatur, Cl. D. Fuluium Pacianum, *lib. 2. de probationibus, cap. 12. num. 10.* vbi infinitos concordantes deducit, eruditiſſimus D. Maſcard. *de probationibus, concl. 812. in primis numeris*, vbi præcisè loquitur, de probatione ipſius fraternitatis, factæ per epiſtolam; & nouiſſimè D. Fabium de Anna poſt plures pariter deductos, *conſ. ſuo 88. num. 12.*

His adde etiam Hugonẽ Donell. *in d. l. non epiſtolis, in fine*, & Iulium Pacium *ibid. num. 33.* necnon Hartman. Hartman. *d. Obſeruat. 2. num. 2. cum ſequentibus.*

22 Et hæc eſt receptiſſima opinio, ac omnium ferè cõſenſu approbata; eamdem ſequitur etiã Card. Tuſcus *Concl. ſua 739. num. 23. in littera C. & num. 24.* vbi ampliat eam procedere etiamſi cõfeſſio in ipſamet epiſtola fieret per verba narratiua, & enunciatiua, quando tamen principalis materia ipſius epiſtolæ adiuuat verba ipſa narratiua.

23 Exemplum ponit poſt Salicet. & Alexandr. ſi ſcribens dicat ei, cui ſcribit: Scias pater, vel ſoror mea, quod deceſſit talis frater noſter, & ob hãc cauſam habemus hereditatem eius cõmunẽ, vnde venias; certè enim probatur præſumptiuè, quod ſunt frater, & ſoror, & latius, vt per eum.

24 Nota tamen totum contrarium (neſcio quo numine) nõnullis placuiſſe, arbitrati ſunt enim ij, nullo modo quaſi poſſeſſionem conſanguinitatis, ſiue fraternitatis conſiderari poſſe ad fauorem illius mulieris, de qua ſupra, ad quam epiſtola illa exarata fuit.

25 Mouentur: nam (inquiunt) ibi dari iudiciũ poſſeſſorium, vbi datur etiam petitorium, aliàs non, vt probatur *in l. 1. in principio, ff. de acquirenda poſſeſſ.* & hoc quidem patet in patre, & filio, inter quos datur poſſeſſorium, quoniã inter eos reperitur petitorium; quia pater poteſt vendicare filium, & filius per actionem præiudicialem poteſt petere ſe declarari filium; & de vẽdicatione ex cauſa ciuili, loquitur textus *in l. 1. § per hanc, ff. de rei vendicat.* & de actione præiudiciali tract. Bart. *in l. ſiue contra, §. 1. quia Plautianum, ff. de liberis agnoſcendis.*

26 Sed nullibi inuenitur, quod frater, vel cõſanguineus, poſſit vendicare fratrẽ, vel conſanguineum; ergò vbi non adeſt petitorium, ibi non habet locum poſſeſſorium; & per conſequens non põt dari poſſeſſio aliqua conſanguinitatis.

27 Accedat, nam (vt ſupra etiã tetigimus) multi fraterna caritate ſe diligunt, & ſe tractãt ad inſtar fratrum, eoq; nomine ſe vocant, licet fratres non ſint; ergò neque tractatus, neque nominatio probant fraternitatem, vel conſanguinitatẽ ipſam, & multo minus quaſi poſſeſſionem dictorum iurium inducunt.

28 Et iſta fuit opinio Iacobi de Rauenna, antiqui Doctoris, quam refert Cynus, *in d. l. non epiſtolis*,

Digitized by Google

ſtolis, in fine, C. de probationibus, Eumdem ſequutus eſt præcisè Petr. de Ancharano, *conſilio ſuo 52. num.* 8. & Decius, *conſilio ſuo 524. num. 5.*

29 A ſupradicta tamen priori opinione, quam veriorem, & receptiorem arbitror, minimè recedendum iudico: cũ enim inter fratrẽ, & fratrem, iura cognationis contrahantur, conſtat iura realia in eis reperiri, & per conſequens etiam poſſeſſoria procedere. Quo ſic ſtãte, non officiunt contraria.

30 Ad primum enim reſpondetur, eos falli, qui autumant inter fratrem, & fratrem, non dari iudicium petitorium, prout contingir inter patrẽ, & filium, quoniam ex filiatione ſequitur fraternitas, & ex poſſeſſione filiationis, poſſeſſio fraternitatis, ita, vt ſi habearis pro filio patris mei, conſequenter habearis pro fratre meo conſanguineo, *ad l. 2. de agnoſc. liber.* Quamobrem, ſi inter patrem & filium datur dictum iudicium petitorium, conſequentia redditur clara, idẽ quoque locum habere inter fratrem, & fratrẽ. Latius de hoc Iulius Pacius, *in d. l. non epiſtolis, num.* 33. vide per eum.

31 Ad ſecundum reſpondetur adhuc ex textu *in d. l. nemo*, §. *qui frater*, elici Concluſionem noſtram. Finge enim aliquem inſtitutum vti fratrem, qui tamen reuera frater non ſit, ſed de eo ambigitur, certè inſtitutus ille manebit in poſſeſſione fraternitatis, donec cõtrariũ fuerit probatũ, vel per veniẽtes ab inteſtato, vel per alios prætendentes, & ſi id forſan probatum fuerit, hoc caſu (ne inſtitutio labefactetur,) inſtitutus ipſe meo iudicio cogetur probare, tam arctam inter ſe, ac defunctum familiaritatem extitiſſe, vt alter alterum fraterna dilectione proſequutus ſit; Vndè non officit.

32 Alio modo reſoluit Petrus Gilken. *in d. l. non epiſtolis, num.* 12. *&* 13. quem conſulas.

33 Non ignorandũ tamẽ volo, præfatũ D. Petr. Gilkenum, nouiſſimè *in ſuis Comment. ad d. l. non epiſtolis, ſub nu. 7. & 8. cum ſeqq.* fuiſſe in hoc propoſito, in noua, ac amplius minimè excogitata opinione; Arbitratus eſt enim ipſe, per nominationem illam fraternitatis, factã de aliquo per epiſtolam, reſultare quãdam præſumptionem ad fauorem illius nominati; quę quidem cõtrariũ probandi neceſſitatem in ipſum nominantem reijciat, ſed quòd tamen ad fauorem ipſiuſmet non inducatur ipſamet poſſeſſio fraternitatis.

34 Mouetur: nam repugnat text. *in d. l. non epiſtolis, cum ſequentib.* Ex quibus colligitur eius, quòd non eſt, aut tituli, qui planè nullus ſit, poſſeſſ. & per cõſequens ius fraternitatis, & filiationis, (vt vocant) conſtitui non poſſe.

35 Verùm iſthæc Gilkeni viri quidem alioquin Clariſſimi ac eruditiſsimi, opinio, mihi parum probatur, quinimò eam falſam penitus iudico; & ita arguo.

36 Certum eſt, ex nominatione illa fraternitatis facta per illam epiſtolam, induci præſumptionem talem ad fauorem nominati quoad ipſam fraternitatem, vt onus probandi contrarium in ipſum nominantem proculdubio reijciatur; textus ſunt apertiſſimi, *in d. l. non epiſtolis*, ſub illis verbis: (*Siue itaque quaſi ad ſororem, quam ancillam te poſſe probare confidis.*) *& in d. l. non nudis, ibi.* (*Si itaque hunc, contra quem ſupplicas, alienum eſſe probare confidis,*) & fatetur ipſemet Gilkenus, ſi oritur iam dicta præſumptio, ergò de neceſſitate inducitur quoque dicta quaſi poſſeſſio fraternitatis, aliàs dicta pręſumptio eſſet inanis, infructuoſa, & ſine effectu, ꝙ minimè eſt dicendum; & ideò communiter iſta duo in hoc caſu à Doctor. confundi, videlicèt, præſumptionẽ illam, ac quaſi poſſeſſionem, conſtat ex ſupra deductis.

Nec officit, quòd Impp. *in d. l. non epiſtolis, &*
37 *in d. l. non nudis, in princip.* ſcripſerint, fraternitatem induci natalibus, vel adoptione, nõ autem epiſtolis, ac nudis aſſeuerationibus, Reſpondetur enim, inferius in ijſdem legibus eoſdem tradere quoque, ꝙ dicta pręſumptio, & per cõſequens dicta quaſi poſſeſſio ex iam dicta nominatione oriatur ad fauorem ipſius nominati, vndè non officit.

38 Ex his omnibus ſupradictis liquido conſtat, Clar. quoque virum, D. Maſcardum *de probationibus Concluſ. ſua 790. num.* 10. in errorem maximũ fuiſſe lapſum, dum concludit, tunc ex dicta nominatione dictã præſumptionem, ac quaſi poſſeſſionẽ ad fauorem nominati reſultare, quando cũ ipſa nominatione aliquæ aliæ coniecturę concurrerent, ſecùs autem, ſi extaret tantummodò nominatio, quoniam nominationem ipſam tantummodò ſufficere pro dicto effectu, nec aliud de neceſſitate requiri, ſuſtinemus, & ex propoſitis ſupra, ſatis liquere arbitramur.

39 Et vt hoc euidentius appareat, addo authoritatem Dom. Rolan. à Valle *conſilio ſuo 22. numero 26. in tertio*, vbi ſic loquitur (*Quod etiam probatur ex communi concluſione, quæ habet, quòd & ſola nominatio conſtituit quem in quaſi poſſeſſione filiationis, quando facta eſt in actu, qui magis filio, quàm extraneo conueniat.*) (quod & nos ſupponimus.) Bart. *in l. ex Senatus*, §. *idem per contrarium, ff. de liber. agnoſcendis.*

40 Nec dicatur Maſcard. & Rolan. ipſum, loqui de filiatione, non autem de fraternitate, ſiue conſanguinitate; Reſpondetur enim, nil referre, quandoquidem ijſdem modis probatur fraternitas, quibus & filiatio. teſte Bart. *in d. l. non nudis, C. de probationibus*, & Maſcard. ipſe *Concluſ. ſua* 812. *num. 5.*

41 Infertur quoque ex ſupradictis in alio præfatum Dom. Maſcard. hallucinatum eſſe, *dicta Concluſione 790. numero* 23. dum poſt nonullos relatos docet, quòd in caſibus, in quibus nominatio probat dictum effectum quaſi poſſeſſionis filiationis, ita demum vera ſit, & procedat, ſi nominatus ipſe nihil petat, ſed ab eo petatur aliàs ſecùs, ſi petat; Id quod etiam docuit Petra *d. quæſt.* 11. *num.* 28.

42 Decipitur enim vna cum ſequacibus, quan-

doquidem ex nominatione ipſa in caſu noſtro,
ancilla illa, cui epiſtola, de qua ſupra, exarata
fuit, adeò in poſſeſſione fraternitatis conſtitui-
tur, vt ad diuiſionem vna cum Mçuio nomi-
nante hæreditatis patris ſui admittatur, portio-
nemq; ſuam conſequi valeat, niſi de contrario
per ipſummet Mçuiũ, ancillã illã, ſcilicet mini-
mè ſororẽ ſuã eſſe, fuerit edoctũ. Sic clarè col-
ligitur ex traditis per Doctor. *in d. l. non epiſtolis.*

43 Accedat etiam, quod ſi aliter diceretur, di-
cta quaſi ſua poſſeſſio fraternitatis, in qua per
ſupradictam nominationem proculdubio con
ſtituitur, eſſet eluſoria, & penitus inutilis, ac in-
fructuoſa; ſi vigore illius nil petere poſſet,
quod non eſt dicendum.

44 Obſeruandum tamen volo, quod vt ſupra-
dicta quaſi poſſeſſio fraternitatis inducatur per
dictam nominationẽ, nominatio ipſa fieri de-
bet per verba clara, & diſpoſitiua, ac conue-
nientia ipſi fraternitati: non autem per verba
enũciatiua emiſſa propter aliud, & prolata cir-
ca actũ ipſimet fraternitati minimè congruen-
tem. Sic præciſè Iaſon, Gratus, ac alij, relati
per Maſcardum, *d. concluſ.* 790. *d. num.* 23. Hoc
45 idem ſequutus eſt etiam Cl. D. meus, & nun-
quam ſatis laudatus D. Peregrinus, *de Fideicom-
miſſis, artic.* 43. *num.* 73. vbi docet, quod ſi verba
ſcripta in epiſtola continente ſororitatem, fra-
ternitatem, aut conſanguinitatem, emiſſa ſunt
confeſſionaliter, & diſpoſitiuè, probatur præ-
ſumptiuè, donec probetur contrarium, *ad l. Pu-
blia, §. finali, ff. depoſiti*; & hoc caſu miſſio ipſius
epiſtolæ, ſupplet præſentiam partis, quæ neceſ-
ſaria eſſet; epiſtola enim operatur perinde, ac
ſi confeſſio facta fuiſſet præſente parte, *dicta
l. Publia.*

46 Si verò ſunt verba narratoria, ſi quidem
principalis materia, de qua ſcribit in epiſtola,
coadiuuat verba ipſa narratoria eſſe vera, quia
ſint de re propria, & peculiari ad conſangui-
neos, non communi ad perſonas extraneas; &
hoc caſu ſimiliter præſumptiuè probatur, *d. l.
non epiſtolis, & l. quidam, de probationibus.*

47 Si autem principalis materia ſit extranea, &
communis, & non coadiuuent verba narrati-
ua, tunc epiſtola ipſa nõ probat etiam præſum-
ptiuè, niſi alijs ſit adminiculis ſuffulta, *d. l. non nu-
dis, & ibidem DD. & in ſpẽ Alexand. ſub num.* 2. vbi
quando verba videantur prolata principaliter
propter illud, & quando enunciatiuè, & inci-
denter, elegãter declarat; & latius vt per eum-
dem D. Peregrinum, quẽ omninò videas rogo.

48 Firma igitur ex ſupradictis remanet limitatio.
per nominationem fraternitatis factam in epi-
ſtola de perſona alicuius quaſi poſſeſſionem ip
ſius fraternitatis induci.

49 Amplia primo, idem iuris eſſe reſpectu filia-
tionis, adhuc enim per nominationem ipſius
factam in epiſtola, eiuſdemmet filiationis qua-
ſi poſſeſſio inducitur, ac cõſtituitur, ac per con-
ſequens onus probandi contrarium in aduer-
ſarium transfertur. Sic præciſè notatur *in lege
quidam, ff. de probationibus*, ſequuntur infiniti, quos
retulit, ac ſequutus eſt Fuluius Pacianus, *de pro-
bationib. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 10. Addo Maſcard. *d. Con-
cluſ.* 790. *num.* 9. *& Concluſ.* 794. *num.* 10. vbi plures
concordantes deducit, & nouiſſimè Cl. Equi-
tem, ac dominum meum colendiſs. Do. Marc.
Ant. Peregrin. *d. artic.* 43. *nu.* 66. Addendus quo-
que D. Ioannes Baptiſta Aſinius, *in ſua Praxi, par
te* 2. §. 1. *c.* 144. vbi infinitos cõcordãtes deducit.

50 Subamplia, vt coniectura quaſi poſſeſſionis
ipſius filiationis adhuc oriatur ex libris priuatis
patris nominantis, vel ex libris repertis in hæ-
reditate, & etiã ex ſimplicibus memorialibus.
Sic poſt Mandell. ac nonnullos alios, docuit
præcitatus D. Aſinius *in dicta ſua Praxi, parte* 2.
§. 1. *cap.* 52. ſequutus eſt prçciſè Cl. D. meus Pe-
regrin. *de Fideicomm. d. artic.* 43. *num.* 86. vbi con-
cordantes adducit Bald. Salicet. Pariſ. ac plu-
res alios. Adde Maſcard. *Concl. ſua* 794. *num.* 4.
cum tribus ſequentibus, vbi omnium pulcherrimè,
& latiſſimè.

51 Quomodo autem iſthçc ampliatio, quod vi-
delicet per ſolam nominationem poſſeſſio fi-
liationis inducatur, procedat, & in quibus caſi-
bus locum habeat, in prçſentiarum minimè di-
ſcutio, ſed videndi Pacianus, *d. cap.* 6. *præcitato nu-
mero* 10. *cum pluribus ſequentibus*, & Cl. Maſcard.
d. Concl. 790. *à num.* 10. *vſque ad* 27. vbi omnium
latiſſimè, ac elegantiſſimè diſceptatur. Viden-
52 dus quoque D. Aſinius *præcitato* §. 1. *cap.* 146. *cũ
ſequentibus*, vbi ipſius filiationis quaſi poſſeſſ. nõ
reijcere onus probandi in aduerſarium, ſtanti-
bus in contrarium alijs præſumptionibus. Item
quando quis ſe filium aſſerit, & vult bona ali-
cuius tamquam filius; Item, quãdo filiatio ipſa
à lege reprobata eſt, ac pluribus in alijs caſibus,
pulchrè (more ſuo) docet, ac proſequitur. Vi-
dendus prius quoque *cap.* 31. vbi nominationẽ
non probare quaſi poſſeſſ. filiationis, qñ filiatio
principaliter deducitur, eleganter ſubnectit.

53 Amplia ſecundò, vt id procedat, nedũ in fra
ternitate, & in filiatione, ſed ẽt in qualibet con-
ſanguinitate, ac parẽtela. Sic præciſè poſt Bart.
Angel. Bald. ac plures alios, Pacianus *d. cap.* 12.
num. 11. Sequuti ſunt Maſcard. *d. Concluſ.* 790. *nu.*
16. *cum ſeqq.* Fabius de Anna *conſ. ſuo* 88. *nu.* 13. &
Cl. Eques D. Peregr. *d. art.* 43. *nu.* 67. Addo Petrã
d. quæſt. 11. *de Fideicommiſs. num.* 273. vbi pulchrè,
& Hartman. *d. Obſeruatione* 2. *num.* 8.

54 Amplia tertiò, vt in qualibet materia locũ
quoque ſibi vendicet. Sic præciſè poſt alios,
Pacianus *d. c.* 12. *nu.* 12. *&* 13. vbi ſubdit, dari etiã
quaſi poſſeſſionem ciuitatis, vel vicinitatis, &
ſponſaliorum de futuro, & ibi latiùs, vt per eũ.
Sequuti ſunt Clar. Maſcard. *d. Concluſ.* 790. *nu.* 17.
cum duobus ſeqq. & D. Fabius de Anna, *d. conſil. ſuo*
88. *nu.* 14. *&* 15. tangit etiam perilluſtr. D. meus
Peregrinus *d. art.* 43. *præcitato num.* 67. *in fine*; Ad-
do Petram *d. quæſt.* 11. *num.* 275. vbi latè.

55 Intellige tamen hæc omnia, quæ diximus de
poſſeſſione conſanguinitatis, fraternitatis, filia-
tionis, & ſimilium, eſſe vera, quando ſumus
in

Digitized by Google

in dubio,ſecùs ſi in claris: ſi enim reuera cõſtaret nullam adfuiſſe conſanguinitatẽ, nihil quaſi poſſeſſio prodeſſet, etiamſi quis per mille annos in quaſi poſſeſſione fuiſſet: quia ius cõſanguinitatis nullo tempore præſcribitur, vt tradit Barbatia, *conſ.27.col.finali,vol.*1.quẽ ſequutus eſt Pacian. *d.c.*12.*nu.*24.*& prius,c.6.nu.6.verſ.quæres*.

56 Intellige ſecũdo, vt in caſibus,in quibus nominatio cõſtituit nominatum in quaſi poſſeſſ. filiationis,fraternitatis,ſororitatis,ac ſimilium, oporteat probatam eſſe concludenter dictam nominationem factã principaliter ad effectũ, de quo quæritur,aliàs non releuaret principaliter dicta nominatio. Sic præcisè poſt infinitos relatos D.Petra,*d.queſt.*11.*num.*285.& ob id dictus Petra *præcitata queſt.* 11.*in fine,ſub num.* 307. docuit, quod ſi dicta nominatio facta de filiatione,vel conſanguinitate, probãda foret teſtibus, teſtes quidem deponentes deberent eſſe conteſtes,ſecùs ſingulares; & latius,vt per eum.

57 Sed hic pulchra de materia occurrit inſpectio,& eſt,vtrum filiationis,fraternitatis, & cõſanguinitatis quaſi poſſeſſ. quæ per nominationem factam in epiſtola,vel alio modo, inducitur, ſufficiat in deciſorijs petitorij?

Anceps quidẽ, & diſputabilis eſt huiuſmodi quæſtio, vt videre licet ex collectis per Pacian. *d.cap.6.ſub num.*17.*cum ſequentibus*.

58 Verior tamen eſt ſententia pro affirmatiua. Sic poſt infinitos relatos teſtatus eſt Cl. Peregrinus *d.artic.*43.*num.*68. vide per eum,ſat enim mihi eſt difficultatem, & loca tetigiſſe; tangit etiam Fabius de Anna, *d.conſ.*88.*num.*16.

59 Contrarium tenuerunt nonnulli, quos refert,& ſequitur Aſinius *in ſua Praxi, parte* 2.§.1. 33.*& c.*46. vide per eũ. Videndus tamen etiam ipſemet Aſinius *d.* §.1.*cap.* 145. vbi poſt plures relatos, ſubdit veriorem, ac probabiliorem eſſe opinionem, quod filiationis quaſi poſſeſſio reijciat quoque onus probãdi in aduerſarium in iudicio petitorio; quam quidem ſententiam veriorem eſſe,ac receptiorem teſtatus eſt poſt infinitos concordantes adductos Petra *de Fideicommiſſ.quæſt.*11.*num.*283.

60 Coarctatur ſecundo principaliter regula ſupradicta contra ſcribentem:nam contra ipſum per epiſtolam benè probatur ipſamet conſanguinitas,ſiue neceſſitudo. Sic pręcisè poſt Bald. ac alios Cl.Menoch. *lib.* 2. *Cent.* 1. *Caſu* 94. *nu.*16. Dixi ego ſupra, *de epiſtola in genere,num.*88.

61 Conferunt,quæ ſcripſimus *in tractatu noſtro de verbis enunciatiuis lib.2.quæſt.*32.*&* 33.

Ciuilitas an probetur per epiſtolam.

QVAESTIO XXXIIII.

Ciuilitas probatur per litteras ſupremi magiſtratus, fidem facientes, quibus credendum eſt inter ſubditos, argumento eorum, quæ docuit Bald. *in l. exemplo, C. de probationibus, & in l.comparationes, C. de fide inſtrumentorum*. Addo Roman. *conſil.* 59. *in quarto dubio,* & Marſil. *in l.ſi quis quæſtio,ff.de quæſtionibus, numero* 144. vbi quòd litteris ſupremorum Magiſtratuum atteſtantibus de qualitatibus perſonarum, creditur.

Immo etiam perſonæ honeſtę creditur atteſtanti de qualitate perſonarũ,quòd quis ſit Notarius,Scriba,vel Clericus.Ita Abbas,Zaſius,ac alij, quos retulit, ac ſequutus eſt Illuſtriſs. Cardin. Tuſcus *Concluſione ſua* 278. *num.*2. *in littera C.* quem conſulas.

Ceſſio bonorum per debitorem inopem, in abſentia ſuorum creditorum, an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Ceſſio bonorum per debitorem inopem per epiſtolam fieri poteſt.*
2 *Ratio, & num.*3.
4 *Cedens bonis,de iure non efficitur infamis.*
5 *Et multo minus qui cedit per epiſtolam.*
6 *Intellige,quoad infamiam iuris,non autem facti.*
7 *Ex conſuetudine cedens bonis, efficitur infamis.*
8 *Romæ.*
9 *Papiæ.*
10 *Lugduni.*
11 *In Regno Neapolitano.*
12 *In Regno Siciliæ.*
13 *Mediolani.*
14 *Ferrariæ.*
15 *Apud Auinionenſes.*
16 *In Ciuitate Arimini.*
17 *In hac alma vrbe Patauina*
18 *Bergomi.*
(8–18) *Quid obſeruetur, quando aliquis vult cedere bonis, edocet author.*
19 *Statuta diſponẽtia, quòd cedens bonis percutiat ter natibus lapidem,dicendo: Cedo bonis, & alia. & quòd efficiatur infamis,an valeant?*
20 *In hoc Doctores minimè conueniunt.*
21 *Negatiua tenuerunt plurimi, & num.*22.
23 *Fundamenta.*
24 *Contrarium ſenſere P.Iacobus Aurelianenſis, & Mattheus Brunus.*
25 *Author cogitandum relinquit.*

Ceſſio bonorum per debitorem an per epiſtolam fieri poſſit? Quæritur.

1 Vera,& realis reſolutio in huiuſmodi difficultate ſtat pro affirmatiua, textus eſt ad litteram *in l. finali, ff. de Ceſſione bonorum*, ſequitur Bartol. *ibidem,num.*1. Bald. *in l.*1.*numero* 11. *vbi etiam* Salicetus,*nu.*8.*C.qui bonis ced.poſſ.* Addo Roland.à Valle,*conſil.ſuo* 7.*nu.* 14. *in* 2. Matthęũ Brunum *de Ceſſione bonorum quæſt.*6.*principali, nu.*1.

vbi pulchrè; Ioſeph. Cumiam *in Ritus Magnæ Curiæ Regni Siciliæ, cap. 95. num. 37.* & eruditiſſ. Horatium Carpanũ, *ſupra Statuta Mediolanenſ. c. 408. num. 174.* Adnectendus eſt etiam nouiſſimè Cl. D. Henring. Oldẽburgicus, *in ſuo tract. de Fideiuſſoribus, cap. 11. num. 78.* vbi cõcordantes adducit. Zaſius, *in d. l. finali, de Ceſſ. bonorum.* & Angel. de Clauaſio, *in ſua Summa, in verbo, ſolutio, nu. 23.* Addo quoque Matthiam Colerium, *in deciſionibus Germaniæ, part. 1. deciſ. 137. num. 14. & 15.*

2 Ratio autem huiuſce Concluſionis ex ſententia eiuſdem D. Henringij ea eſſe poteſt, quia poſtquam nuncius hoc retulit ad creditorem, vel epiſtola eſt ei præſentata, & ab eo acceptata, tunc finguntur omnia corã fieri, & in præſentia, prout ẽt & nos aliàs ſatis abũdè docuimus.

3 Accedat: nam ceſſio ipſa bonorũ poteſt fieri ſolo verbo, & ſine aliqua ſollemnitate, prout eſt textus apertiſſimus *in l. in omni ceſſione, C. qui bonis cedunt. poſſ.* & ſequuntur Communiter ibi Scribentes; ergò nil mirum, ſi & per epiſtolam celebrari poteſt.

4 Obſeruandum tamen pro cognitione materiæ, quod regulariter cedens bonis, de iure non efficitur infamis, textus eſt apertus, *in l. finali, C. qui bon. ced. poſſ.* & ſequũtur Cõmuniter ibi Scribentes; & clarior eſt *in l. debitores, C. quibus ex cauſis infam. irrogetur.*

5 Et multo minus efficietur infamis is, qui hoc modo, videlicèt per epiſtolam bonorum ceſſionem facit, vt poſt alios notat Brunus *dicta quæſtione 6. principali, num. 3. & 4.* vbi etiam ampliat hoc procedere, etiamſi vituperosè cederet; id quòd etiam ſequutus eſt poſt alios Carpanus *in Statut. Mediolanenſ. præcitato c. 408. nu. 175.*

6 Intellige tamen hoc eſſe verum, quoad infamiam iuris, non autem facti; ita poſt Alberic. notat Brunus *d. quæſt. 6. nu. 5.* & idem Carpanus poſt Odofredum *d. cap. 408. num. 176.*

7 Non ignorandum ſecundò, quòd hodie in partibus, in quibus fit ceſſio, eſt conſuetudo, q͗ fiat modo vituperabili, & per cõſequens, quòd cedens efficiatur infamis, prout animaduertit Bart. *in d. l. finali, de Ceſſione bonorum;* & ſequutus eſt Brunus *d. quæſt. 6. num. 5.* Vnde dixit Angelus *in d. l. finali,* quòd in partibus Italiæ inoleuit conſuetudo, quòd ipſe cedens bonis, nudus vadat in locum publicum, & notorium, & poſteriora percutiat ter ad lapidem, vel columnam, clamando, Cedo bonis.

8 Romæ (vt ad loca particularia deſcendam) bonis cedere volens Leonem Marmoreum in Scalis Capitolij aſcendit, & ibi nates percutiẽs, dicit: Cedo bonis. Sic præcisè ibi obſeruari retulit Cynus *in l. 1. num. 5. in fine, C. qui bon. ced. poſſ.* quem ſequitur ibidem Albericus, *num. 6.*

Addo Ioannem Baptiſtam Marcheſanum, *Commiſſionum, ſeu Reſcriptorum vtriuſque Signaturæ, Commiſſione 4. cap. 2. num. 4.*

9 Papiæ ſimiliter lapidem cum natibus percutit, dicendo: Cedo bonis, prout teſtatum reliquit Brunus *d. quæſt. 6. principali, num. 5.*

10 In Curijs Ciuitatis Lugduni, & aliorum locorum, bonis cedentem, remotis familiaribus de culo ſuper lapidem percutere debere, teſtatus eſt Guid. Papa, *deciſ. ſua Grationopolitana 343.*

11 In Regno Neapolitano, ante portam maximam excelſi palatij Magnæ Curiæ Vicariæ ciuitatis Neapolis, eſt politũ marmor altũ quadratum, & ſupra eſt alia columna alba, & ibi aſcendunt volentes cedere bonis, & ſolent manere tantum capite denudato. Sic præcisè deciſum eſſe per Pragmaticam incip. *Don Petrus de Toledo, priſcarum legum duritiem, de Ceſſione bonorum.* retulit Camillus Borellus *in Commentarijs ſuper Pragmaticas Regis Ferdinandi I. incipit: Odia. de Compromiſſ. §. 1. gloſ. 3. num. 68.*

12 In Regno Siciliæ, tacto lapide, ceſſio bonorum dumtaxat cõceditur, ſi cedentes non ſunt Magnifici, & nobiles. Sic præcisè ibi obſeruari, & ſtatutum eſſe, retulit Cumia, *dicto Ritu 95. num. 35.*

13 Statuto Mediolanenſi in materia cedentis bonis diſpoſitum eſt, prout infra.

Si quis voluerit cedere bonis ſuis, cedat in publica concione, quæ fiat corã Poteſtate Cõmunis Mediolani, vel eius Vicario, vel Conſulibus iuſtitiæ, de die, pro alijs negotijs pulſaris campanis; ita quod qui cedit, nudus ſit, & diſcalciatus, non habens aliquod veſtimentum, vel velamen excepta ſerrabula, & ſic aſcendat ſuper lapidem exiſtentem ſuper palatio magno Broleti Communis Mediolani, antequam Poteſtas, vel eius Vicarius, vel Conſules recedant à concione, & in dicta concione debeat ſtare à principio aſcẽſus ipſius Poteſtatis, vel eius Vicarij, vel Conſulum, vſque ad finem deſcenſus, ſine aliquo velamine in capite, vel alibi in publico, vt ſupra, & aliter ceſſio fata non valeat; ſic ad litteram legitur inter Statuta Ciuitatis Mediolanenſ. *in Rubrica generali, de Extraordinarijs Ciuilium tit. de Ceſſione bonorum.* De quo quidem ſtatuto meminit Carpanus *cap. 408. in ſuis Commentarijs ſuper eadem Statuta.*

14 In Ciuitate Ferrariæ obſeruatur, vt qui ceſſit bonis, teneatur portare continuè in capite vnũ biretum altum cum ſigno vulpis coloris crocei decoperto, & apparenti in quolibet quarto latere dicti bireti, & ſi prædicta obſeruata nõ fuerint, ceſſio facta non valet, nec tenet ipſo iure. Sic præcisè inter Statuta illius Ciuitatis diſpoſitum eſſe legimus *lib. 2. cap. 134. tit. de Ceſſione bonorum.*

15 Apud Auinionẽſes, dimiſſis brachis in Peyrono Curiæ ſcinditur ſibi lumbar, & inquir cedo bonis. Sic præcisè poſt P. Iacob. Aurelianẽſ. *in ſua Praxi* teſtatus eſt Brunus *d. num. 5.*

16 In Ciuitate Arimini obſeruatur, quòd recognito debito coram iudice, & indicatis omnibus bonis cum iuramento, aſſerens ſe velle bonis ſuis cedere, exui debeat vſque ad interulam, & ſic ſpoliatus cum ſono tubæ, ante ipſum iudicem ducatur ad lapidem marmoreum propè palatium, & ibi ſuper lapidem ter

ponat

ponat ſe ad ſedendum, cum ano nudo, dicendo ter, Cedo bonis. ſic præciſè ſtatuto illius Ciuitatis diſpoſitum eſſe, retulit Brunus *d. loco præcitato num. 5.*

17 In hac tamdem alma Patauina vrbe patria mea, diſpoſitũ eſt, & obſeruatur, quòd volens cedere bonis, depoſitis omnibus veſtimentis, & calciamẽtis, infula, & capelo, exceptis camiſia, & ſerrabula, in publica concione, vel in maiori palatio, vel Conſilio centũ hominibus præſentibus ad minus, per tres vices ſuper quadrum, quòd altum tribus pedibus, ponatur, & ſit in maiori ſala palatij, & cum natibus ſuper eo percutiat, dicendo ter alta voce: Cedo bonis. Sic præciſè cautum legimus *ſub Rubrica de*
18 *Ceſſione bonorum, in principio*, & aduerte, quòd hoc idem ſtatutum extat Bergomi, prout meminit Albericus *de ſtatutis, parte prima, quæſt. 37.*

19 Sed pulchrã à Scribentibus vidi in hoc propoſito excitari quæſtionem, & eſt, an huiuſcemodi ſtatuta, & cõſuetudines valeant, & de iure ſuſtineri poſſint?

20 In qua quidem difficultate non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

21 Negatiuam enim primus omniũ tenuit Cynus, *in d. l. 1. C. qui bon. ced. poſſ. ſub num. 5. in fine*, vbi proſtulit hæc verba. (*Sed credo, quòd tales conſuetudines, & ſtatuta ſint contra bonos mores, & contra l. 1. & l. vlt. C. eod. & l. finalẽ, ff. eod.*) Sequitur Bald. *in l. finali, C. eod. nu. 1. in fi.* vbi tenet ideò talia ſtatuta, & conſuetudines nõ tenere, quia oculus videntium infeſtatur, & eſt res mali exempli, *ad l. cum ſupra, de re milit. lib. 12.* Hoc idem Bald. tenuiſſe viſus eſt *conſil. ſuo 501. num. 3. in 5.* vbi ſubdit, ex ceſſione facta ita ignominioſè, nihil vtilitatis accreſcere creditoribus, nec id eſſe de ſubſtantia ipſius ceſſionis, ſed dumtaxat de accidentalibus, ac ideò talia ſtatuta improbanda; Addo Guid. Pap. *conſ. ſuo 124. num. 9.* vbi ſubdit, eadem ſtatuta eſſe contra bonos mores, & concordantes adducit Dyn. & Cuman. *in d. l. finali, ff. eodem.* Adnectendus etiam Albericus *in Rubrica, C. qui bon. ced. poſſ. num. 6. in fine; & in ſuo tractatu de ſtatutis par. 1. quæſt. 37.* vbi præcipuè diſputat ſuper inualiditate ſtatuti ſupradicti Patauini, & inquit, tale ſtatutum non valere, quia eſt turpe, & eius effectus eſt turpis & contra bonos mores, & contra libertatem loci, vt cedens ipſe incarceretur, & latius, vt per eum. His adnectendi ſunt
22 etiam Cotta, *in ſuis Memorabilibus, in verſic. Conſuetudo facit licitum, verſus finem*; Ioſeph. Cumia, *in d. Ritu Magnæ Curiæ 95. num. 36.* Roland. à Valle *cõſ. ſuo 7. nu. 13. cum ſeqq. in ſecundo*, & nouiſſimè Carpanus *d. cap. ſuo 408. num. 179.* Addo Ioan. Bapt. Marcheſanum *d. cap. 2. præcitato num. 4.* vbi poſt plures concordantes adductos ſubdit, hoc præcipuè procedete, quando vigore reſcripti Principis ad ceſſionem quis admittitur, tunc enim labes illa ignominiæ penitus remittitur, & maximè cum Reſcriptum ipſius Principis ſit lariſſimè interpretandum, cum alium non lædat, & ſupplicanti proſit, & latiùs, vt per eum.

23 Et pro hac opinione (vltra ſupradicta) conſiderari etiam poteſt quod beneficium ceſſionis bonorum, quod eſt nedum miſerabile, cum ad tantam paupertatem dirigat miſerum cedentem, quod vix ei interula dimittatur, ſed & flebile, cum acerbiſſimum exiſtat, cedere bonis, vt pulchrè docet hæc omnia Roland. *citato conſ. 7. num. 1. 2. & 3.* fuit adinuentum à iure, vt ſuccurratur miſeris debitoribus, ne in carcerẽ detrudãtur, vt per Bart. & DD. *in Rubrica, ff. eod.* & Alberic. *C. eod.* ergò non debet poſſe in eorũ odium retorqueri, vt cum de iure ipſi cedentes infamiæ nota non inurantur, vt ſupra diximus, cumq; ſolo verbo, ac nuda volũtate, quacumque ſollemnitate prætermiſſa, ceſſio ipſa per eos fieri poſſit, cedentes ipſi vigore dictorũ ſtatutorum infames efficiantur, & teneantur cedere ſeruato illo actu ignominioſo, de quo ſupra, &c.

24 Obſeruandum tamen, conttarium placuiſſe inter ceteros, D. P. Iacob. Aurelianenſi Doctori antiquo *in ſua Praxi aurea, tit. de ceſſione bonorum in 3. notabili, num. 4. & 5.* Inquit enim quod prædicta ſtatuta, & conſuetudines ſunt laudanda, ex quo hodiè hominum malitia excreuit, quorum multi pecunias mutuo accipiunt, qui plurimum bibunt, & comedunt, parum in ſuis negotijs vigilantes, & poſteà cum ab eorũ creditoribus requiruntur, ipſi abſconſis bonis, quæ ſibi ſuperſunt, vel maiori parte, non verecundantes bonorum ceſſionem facere, bonis ſuis cedunt, & ideò ne faciliotes, & ad ceſſionis refugium promptiores eſſent, ſed potius alijs, ſic vitam degentibus eſſent exẽplo, cõcludit, quòd tales prædicta pati perſonaliter deberent, nec ob ſtatutum, ſeu conſuetudinem legitimè præſcriptam audiri deberent. Quæ quidem opinio, ad fraudes, (vt ipſe inquit) debitorum reprimendas, & ad obuiandum creditorum præiudicio, placuit quoque D. Matthæo Bruno, *de Ceſſione bonorum, dicta quæſtione 6. principali, num. 6. in fine*.

25 Cogita; & hæc pauca de hac materia ad rem noſtram parum conducentia tetigiſſe ſat ſit. Latius Brunus, & alij, *locis iam admonitis*; Adde Do. Menochium *de Arbitrarijs, lib. 2. Centuria 2. Caſu 183. per totũ*, & Marcheſanũ, *d. cap. 2.*

De Litteris Cambij.

SVMMARIVM.

1 *Multæ ſunt ſpecies litterarum, ſeu epiſtolarum.*
2 *Principium demonſtrationis eſt, quod quid eſt, & communia prius diſcere, atque ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere.*
3 *Cambium definitur, & num. 4.*
5 *Cambium duplex eſt, ſiccum, & reale.*
6 *Cambium ſiccum quid ſit,* } *explicatur.*
7 *Et cur ita dicatur.* }
8 *Cambium ſiccum dupliciter committitur, & num. 9.*
10 *Et vtrumque eſt prohibitum, & num. 11. & 12.*

13 Cambia ſicca ſunt prohibita per Conſtitutiones Pij IIII. & Pij V.

14 Item in Regno Luſitaniæ per Pragmaticam Regis Sebaſtiani.

15 Item per decreta Caroli V. & Philippi Regis Hiſpaniarum.

16 Item per Senatuſconſultum maioris Conſilij huius Sereniſs. Dominij.

17 Partes latæ in excelſo Conſilio Rogatorum, circa materiam Cambij recenſentur.

18 Cambia ſicca ſunt damnata, etiamſi fiant pro ſubueniendo alicui in indigentijs, & proprio opere faciendo.

19 Cambium reale quid ſit, explicatur.

20 Cambium reale duplex eſt, minutum, & per litteras.

21 Cambium reale minutum deſcribitur.

22 An ſit licitum, nec ne, multi contendunt.

23 Quod ſit permiſſum, eſt verior opinio.

24 Ratio, & num. 25.

26 Cur dicatur reale, } explicatur.
27 Cur minutum,

28 Cambium reale per litteras quid ſit, deſcribitur.

29 Cur vocetur reale, } explicatur.
30 Et cur per litteras.

31 Cambium reale per litteras tribus modis conficitur.

32 Iſti modi ſingillatim explicantur, & de eorum validitate, vel inualiditate diſſeritur, & num. 33. 34. 35. & 36. vſque ad 45. incluſiuè.

46 Pulchra proponitur quæſtio.

47 Reſoluitur ex ſententia Gabriel. conſil. ſuo 158. in 2.

48 Alia excitatur controuerſia.

49 Pro reſolutione videndus Nauar. conſilio 32. lib. 5. de vſur. volum. 2.

50 Cambium in dubio ſemper præſumitur reale, non ſiccũ.

51 Ratio.

52 An ex litteris Cambij obligatio, & probatio inſimul oriatur? ambigitur.

53 Concluſio ſtat pro affirmatiua duobus tamen concurrentibus, videlicet, quod & materia patiatur, & quod loquantur diſpoſitiuè, & num. 54. & 55.

56 Litteræ Cambij reuocari minimè poſſunt, antequam ſoluatur id, quod ſcriptum fuit.

57 Exemplum.

58 Ratio, & num. 59.

60 Declara, quando tales litteræ ſunt diſpoſitiuæ, ſecùs ſi ſimplicis mandati.

61 Ex litteris Cambij oritur obligatio, quando ſunt diſpoſitiuæ, ſecùs ſi enunciatiuè loquantur.

62 Ex litteris Cambij oritur probatio ſolummodo contra ſcribentem.

63 Amplia, vt ex ipſis litteris Cambij contra ipſummet ſcribentem probatio inducatur non ſolum pro eo, ad quem directæ ſunt, ſed etiam pro tertio.

64 Et præcipuè pro eo, cui ſoluendum erit cambium.

65 Ratio, & num. 66.

67 Litteræ Cambij contra eum, cui diriguntur, neque obligationem, nec probationem inducunt, niſi acceptentur, quibus tamen acceptatis, remanet obligatus.

68 Ratio, & num. 69. 70. & 71.

72 Litteris cambij acceptatis, periculum erit illius, cui ſoluenda eſt pecunia.

73 Ratio, & num. 74.

75 Et de hoc nulla poteſt eſſe dubitatio.

76 In Ciuitate tamen Genuæ contrarium obſeruatur inter mercatores.

77 Et iſta mercatorum obſeruantia inter eos facit ius.

78 Litteræ cambij tunc demum contra ſcribentem & probationem, & obligationem inducunt, quando ipſemet ſcribens tempore, quo ad eum, cui erant directæ, fuerunt traditæ, ac conſignatæ, diuturna huius lucis vſura fruebatur, ſecùs ſi è vita migraſſet.

79 Litteræ cambij tunc demum acceptatæ, ac approbatæ dicuntur, quando ſunt lectæ, & receptæ, & in contrariũ proteſtatum minimè fuerit.

80 Campſores acceptantes litteras cambij, non poſſunt poſteà ſolutioni contradicere, etiam ſi mercator qui litteras ſcripſit, pendente termino ſolutionis decoxerit, dummodo fuerint ab eo retentæ.

81 Mercator recipiens litteras cambij, & eis lectis, ponẽs eas inter alias, puta in filcia, & non contradicens, videtur illas acceptaſſe, & ſe obligaſſe ad contenta in eis, & non poterit eum poſteà penitere, & recuſare in illis contenta.

82 Cautela prudentum campſorum recenſetur.

83 Accipiens litteras cambij cum proteſtatione, & poſteà ſimpliciter ſoluens, cenſetur ſoluiſſe iuxta formam litterarum, cum proteſtatione.

De Litteris Cambij.

DE epiſtolis, ſeu litteris in genere ſumptis, ſatis abundè hucuſque diſſeruimus. Quoniam autem ipſarum multas extare ſpecies nullus eſt qui ignoret. Aliæ enim ſunt cambij, aliæ credentiales, aliæ commendatitiæ, aliæ amatoriæ, aliæ exhorratiuæ, aliæ honorariæ, & aliæ reuerentiales, ideo de ſingulis ordinatè tamen, & priori quidem loco de ijs, quæ ſub nomine cãbij conſcribuntur, tractationem inſtituamus. Verum quia, (vt ait Philoſophus, 1. de Anima.
2 Principium demonſtrationis eſt, quod quid eſt, & primò Phyſicorũ rectus dicendi modus ſecũdum naturam eſt, cõmunia prius diſcere, & poſteà circa vnũquodque propria ſpeculari, atque ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere, cõſequens eſt, vt antequam ad difficultates præſtituras accedamus, hic ſermo noſter à definitione, & ſic à cõmunioribus proficiſcatur. Videndum eſt itaque in primis pro maiori dicendorum, & intelligentia, ac facilitate, quid ſit cambium, & quotuplex.

3 Quod attinet ad primum, definitur cambiũ ex communiori Scribentium ſententia, vt ſit commutatio vnius generis in aliud genus numiſmatum, pro emendis rebus ad vſum, & commoditatem humanæ vitæ neceſſarijs. Sic eleganter deſcripſit Fr. Fabian. Genuenſ. *in ſuo tractatu de Cambijs, p. 1. num. 1.*

4 Hoc idẽ voluit dicere Frater Hieron. de Luca, *in ſuo pariter tractatu de Cambijs, cap. 1. numero 4.* dum dixit, cambium illud eſſe, quãdo numiſma pro numiſmare datur. Latius vide per eos. Videndus quoque Lelius Zech. *in ſuo tractatu de vſuris, cap. 9. numero* 6. vbi pulchrè, &

Leo-

Leonardus Leſius *de iuſtitia, & iure, lib. 2. cap. 23.*
dubio primo, num. 1. 2. & 3. vbi declarat, & expli-
cat. Addo in Ioannem Ozorium *Inſtitutionum*
Moralium, par. 3. lib. 10. cap. 1. vbi pulchrè.

5 Duplicis autem generis reperitur eſſe cam-
bium. Et hæc ſint quoad ſecundum. Aliud
enim dicitut ſiccum, & aliud reale. Siccum di-
citur illud, quod re ipſa cambium non eſt, iuſti
tia, & ſubiecto carens, & nomine tantum appel
7 latur cambium. Et dicitur ſiccum, quia debitæ
iuſtitiæ ſpeciem non habet, ſed fingitur, cum
ſit merè mutuum ſub vſura factum, & prout la
tius de hoc Fr. Fabian. *dicto tractatu, par. 1. nu. 35.*
& Lelius Zech. *d. cap. 9. num. 3. in fine.* Addo Leo-
nard. Leſſ. *d. dubitatione 1. num. 5. & 6.* Commit-
titurq; dupliciter, vt apertè conſtat ex D. Pij
Conſtitutione.

8 Primus modus eſt, quando quis pecuniam,
puta Florentię cum cambio accipit, vt eam ſol
uat Venetijs, & conficiuntur ad id litteræ, quæ
mitti debēt ad eum locum, vbi moneta ſoluen
da eſt, quamuis verè, & realiter debitor Floren
tiæ dumtaxat, vbi cambium datum fuit, ſolutu
rus ſit. Conſcribuntur tamen litteræ ſolum-
modo ad ſimulandum contractum illum, qui
inter dantem, & accipientem cambium, cele-
bratur, quod cambij genus propter id ſiccum
appellatur.

9 Secundò autem modo cambium ſiccum ce
lebratur, quando litteræ remittuntur in nundi-
nas alicuius loci, vbi debitor, nec pecuniā, nec
factorem, cum quo exercere mercaturam ſo-
leat, habet, nec habere poſſe ſperat; ſed dumta-
xat ipſius nomine procurator à campſore con
ſtitutus accipit ibi pecunias cū cambio, & cum
recambio illas ſoluendas remittit Florentiæ;
vnde ſub illa ſimulatione perſoluuntur vſuræ,
& vſurarum vſuræ, quæ ab omni iure tantum
damnari ſolent, ad latè tradita per Petrum Au
guſtinum Morlam *in ſuo Emporio, par. 1. tit. de re-*
bus creditis, quæſt. 25. num. 11. Et hæc cambia ſic-
ca improbum eſſe fenus ita nūcupatum, & per
conſequens eſſe prohibita. Scripſere Caiet. *de*
cambijs, cap. 1. num. 4. Sotus *de iuſtitia, & iure, lib. 6.*
quæſt. 8. art. 1. & latius, quæſt. 13. artic. 1. Armilla *in*
ver. campſor, num. 4. Canoniſtæ omnes, *in cap. Na-*
uiganti, de vſuris, & ex recentiorib. D. Burſat. *conſ.*
ſuo 399. num. 27. Addo D. Peregrinum *conſil. 85.*
num. 8. in 3. & Ioannem Baptiſtam Cauatium *in*
ſuo tract. de cambijs, pag. mihi 222. in principio. cap. de
Cambio ſicco. Adeundus quoque Illuſtriſs. Card.
Tuſcus *Concluſ. ſua 798. num. finali, in littera C,* vbi
ſubdit, quòd cōſuetudo admittens cambia ſic-
ca, & illicita non eſt attendenda, tanquam nu-
tritia peccati, & vſurarum adducit Roman.
conſil. 238. nu. 11. verſ. ad tertium.

11 Et nota, quod cambium hoc ſecundo mo-
do celebratum, eo magis dicitur ſiccum, & per
conſequens vetitum, quando concurrunt ali-
quæ aliæ circumſtantiæ, & argumenta prauita-
tem vſurariā in eo contineri præſeferentes: ita
pulchrè Petrus Auguſt. Morla, qui ſi ſecus ali-
12 ter ſenſit. Prout quoque cōſuluit Nauar. *lib. 5.*
ſuorum conſiliorum, tit. de vſuris, conſil. 31. vol. 2. vbi
omnium latiſſimè. Morla inquam, *d. quæſt. 25.*
de rebus creditis, nu. 43.

13 Id quod etiam apertiſſimè docuit Pius IV.
Pontifex Maximus *in ſua Conſtitutione lata ſub an-*
no 1564. & Pius V. *in Conſtitutione ſua 52. lata ſub an*
no 1571. vbi vlterius ſubdit, cambia ipſa ſicca
exercentes, dignos eſſe, & plecti debere ſuppli-
cio aduerſus fenerantes conſtituto, inter quos,
& ipſi connumerari poſſunt.

14 Non ignorandum eſt quoque quod in Re-
gno Caſtellæ, ac Luſitaniæ *latiſſima eſt Pragmati-*
ca à Rege Sebaſtiano promulgata 16. *Ianuarij*
1570. per quā huiuſmodi cambia ſicca, & quæ
fiunt intra Regnum, additis etiam alijs iniu-
ſtis conuentionibus, ſub pœnis exterminantur
grauiſſimis.

15 Sic etiam à Carolo V. Imperatore Auguſtiſ
ſimo, & à Philippo Catholiciſſimo, *leg. 8. tit. 18.*
lib. 5. recompilat. huiuſmodi cambia omnino eſ-
ſe vetita, ac interdicta, apertiſſimè litteris pro-
didit P. Morla *d. q. 25. nu. 42. col. 2. in fine.*

16 In hoc feliciſſimo imperio, ac Dominio Do
minorum Venetorum, *Conſulto maioris Conſilij*
1357. 29. *Martij,* clarè prouiſum eſt, contra cam
bia, & contractus vſurarios, vt iudices ea redu-
cant ad rectas, & honeſtas quantitates, id quod
etiam obſeruetur, quando denarij ipſius con-
tractus cambiorum ſtipulati eſſent per publi-
ca inſtrumenta; & prout latius apparet ex præ-
fato Senatuſconſulto, de quo *in libris ſtatutorum*
dictę inclitæ Ciuitatis Venetiarū, pag. mihi 156. *a tergo.*

17 Adſunt & aliæ de huiuſmodi materia litte-
rarum cambij partes, latæ in Excelſo conſilio
Rogatorum, ſub anno 1593. die 14. Decem-
bris, & ſub anno 1594. 24. April. Quarum te-
norem, cum is parum pertractationi per nos
inſtitutę conferre videatur, in præſentiarum re
cenſere ſuperuacaneum iudicauimus.

18 Ampliatur Cōmunis iſta Concluſio. Cam-
bia videlicet ſicca eſſe damnata, ac prohibita,
vt procedat, etiam ſi fiant pro ſubueniendo ali
cui in indigentijs, & pio opere faciendo; adhuc
enim ea interdicta eſſe apertiſſimè teſtatus eſt
Ioannes Baptiſta Lupus *in ſuo tractatu de vſuris,*
§. 2. num. 27.

Et hæc de cambio ſicco.

19 Cambium autem ſecundo loco reale, ſicco
oppoſitum, illud eſt, quod realiter ſubiectum,
& ſubſtantiam habet, & in quo nulla interue-
nit ratio mutui, late Ambroſ. de Vignat. *in ſuo*
tract. de vſuris, ad cap. ſalubriter, nu. 281. cum ſeqq.

20 Et duplicis generis reperitur: aliud enim di-
citur minutum, & aliud per litteras.

21 Cambium minutum priori loco dicitur il-
lud, quod eſt manuale, quando videlicet per-
mutamus nummos aureos cum nummis ar-
genteis, æreis, vel ex qualibet alia materia con-
flatis, aut è contra pro cuiuſque vtilitate.

22 Et licet, an iſtud cambij genus licitū ſit nec
nè, multi contendunt.

Crebriori

23 Crebriori tamen calculo Scribentium 'recepta eſt opinio affirmatiua. Sic præciſè, & latè teſtatus eſt inter ceteros Morla *d.quæſt.* 25. *num.* 44.45.46. *&* 47. & ſequitur Gregor. Toloſ. *de vſur.lib.2.c.2.nu.*5.6.*&* 7.

24 Nec mirum ſanè, hic enim lucrum minimè conſideratur, quippe quod numiſmatis valor non attenditur, ac ſpectatur, iuxta materiam, ſed iuxta formam publicam.

25 At eiuſdem valoris eſſe numiſma æreum in ſua quantitate, ac eſt aureum, vel argenteum. Text. eſt apertus, vbi etiam Doctores notant, *in l.* 1. *ff. de contrahenda emptione.*

26 Dicitur autem reale: quia ſine quauis fictione re ipſa ſiue realiter, & cum effectu numiſmata diuerſorum generum, quæ ſunt veræ res, ad inuicem commutantur.

27 Dicitur quoque minutum, ſecundum aliquos, quia vt plurimum, huiuſmodi numiſmatum commutatio minutè, & in parua quantitate, & ſumma pecuniarum fit. Pulchrè Fabian. *dicta par.*1.*de cambijs, nu.*4. Videndus de hoc Thomas Card. de Vio, *in ſuo tractatu pariter de cambijs, cap.*1.*nu.*1. & Lelius Zech. *de vſuris, c.*9.*nu.*10.

28 Cambium verò reale ſecundo loco per litteras, tunc fit, quando ab altera contrahentium parte in vno loco, ſiue Regno datur numiſma vnius generis, & pro eo numiſmate ab altero contrahentium aliud numiſmatis genus alibi, ſiue alio in regno, litterarum, vt decet adminiculo, efficaciter conſignatur; pulchrè Lelius Zech. *d.cap. de vſuris, nu.* 11.

29 Huiuſmodi autem cambium vocatur reale, ratione ſuperius dicta, *nu.* 26.

30 Vocatur verò per litteras, quia litteris, vt decet, efficaciter, & cũ effectu perficitur, & completur. Sic poſt alios Virginius de Boccatijs, *de interdict. vti poſſidetis, c.* 18. *nu.* 174.

31 Non ignorandum tamen tribus modis principaliter cãbium ipſum reale per litteras confici poſſe, quidquid dixerit Lelius Zech. *d.cap.*9. *nu.*11. qui quidem ipſum communiter ſeptem fieri ſolere modis apertiſſimè teſtatus eſt.

32 Primus quidẽ eſt, quando quis Venetijs pu-
tà habet pecuniam, qua indiget Romæ, & eſt
alius, qui habet pecuniam Romæ, qua indiget
Venetijs. Hi pro cuiuſque vtilitate, & commo-
do cambiare, vt ità dicam, ac permutare inter
ſe aſſolent tantam pecuniæ quantitatem, quan
tam ſibi neceſſariam eſſe dignoſcunt. Et hæc
33 eſt prima ſpecies cambij realis per litteras. Et
huiuſmodi cambium eſſe licitum, ac permiſſũ,
quãdoquidem neque damnum vllum, neque
lucrum alterius partis videri intercedere, nul-
lus eſt, qui eat inficias. Sotus *d.lib.6.de iuſtitia, &*
*iure, quæſt.*10.*art.*1. Inſtructorium negotiantium,
*lib.*2.*cap.*3. Nauar. *in d.cap. Nauiganti, nu.*61. *&* 70.
cum concordantibus.

34 Secundus autem modus eſt, quando quis tantam pecuniã dat campſori Venetijs, quanta eget Romæ, vt ea ſoluatur ad nundinas Septembris, vel alterius menſis Romæ, vbi eam neceſſariam eſſe ſibi intelligit, quam debet remittere campſor per litteras cambij ad prædictam Vrbem Romanam certa mercede conſtituta.

35 Et huiuſmodi genus cambij, dummodo iuſti lucri, & mercedis modus nequaquam excedatur, ſed iuxta eorum generalem conſuetudinem fiat, abſque dubio permittitur, & exerceri poteſt, ſic infiniti, quos refert, & ſequitur Morla *d.quæſt.*25.*num.*48.*col.*2.*ferè in fine*, & poſt plures relatos reſpondit Botta *conſ. ſuo* 56.*nu.*10.

36 Tertius, & vltimus modus eſt, quando ſcilicet aliquis egens certa pecuniæ quãtitate in Vrbe Romana, eam accipit cambio in eadem ciuitate cum hac conditione, & obligatione, vt eamdem ſoluat Venetijs ad tres, vel quattuor menſes à die acceptæ pecuniæ, cum quodam etiam lucro ipſius dantis.

37 Sed an huiuſmodi ſpecies cambij ſit licita, & permiſſa, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

38 Laurẽtius enim de Rodulphis, Hieron. Lucas, & alij, quorũ argumenta referuntur à Nauar. *in d.cap. nauiganti, num.*10. Inſtructorium negotiantium, *cap.*7.*&* 8. & multi alij tenent aperte, huiuſmodi cambium eſſe mutuum feneratitium nomine cambij ſimulatum, & latens, & per conſequens prohibitum.

39 Contrarium tamẽ à Theologis, & iuris Pon
tificij peritiſſimis Doctor. receptiſſimum eſt,
& approbatiſſimum, nimirũ huiuſmodi cam-
bium ſuaptè natura permittendum eſſe ceſſan
te omni dolo, & ſimulatione. Nam vt apertè
infinitis legibus permiſſum eſt, prout *in l. ſi remu*
nerandi, § manus, ff. mandati, in l. hoc iure, §. Labeo,
ff. de donationibus, & in l. pupillus, in fine, ff. quæ in frau-
40 *dem credit. cum concordantibus.* Campſor pro ope-
ra ſua, & induſtria iuſtam mercedem accipere
ſecutè, & licitè poteſt.

41 Quapropter ſi cambium fictum fuerit, dice-
mus eſſe ſiccũ, quod maximo iure, ſummaq;
ratione Pontifices maximi vti vſurariam redo
lens prauitatem, omninò damnandum, & ex-
42 plodendum eſſe voluere. Sin autem cambium
reale, & verum fuerit dicendum, & aſſerẽdum
erit Reipublicæ eſſe admodum neceſſarium,
vt comercia, quæ qui è mundo tollit, & exter-
minat, ſolem ipſum auferre, & exterminare vi-
detur, poſſint perſiſtere, & permanere, & cum
43 maiori Reipublicæ vtilitate conſeruari. Quod
etiam prudẽtiſſimè idem Pontifex Pius V. con
ſiderans, & perpendens, cambia ipſa realia, &
vera exercendi rationem Chriſtianæ Reipubli
cæ permiſit.

44 Accedat iſtud cambium reale nullo pacto
ad contractum mutui, quo caſu eſſet reproba-
tum, accedere poſſe. Mutuum enim eius eſt na
turæ, vt mutuatæ ſortis periculum in accipien-
45 tem transferat. Cambium verò illud campſo
ri, ſin minus forſan ſorte principali contingat
accipere, qđ quandoque accidit, abſque dubio
relinquit, & idcirco cum is contractus ſit po-

tius

tius permutationis, & negotiationis, quia nummus, vt dicitur, pro nummiſmate datur, licitus iudicatur, nec ſpes lucri in eo damnatur, prout in alijs negotiationibus, cum induſtriæ, laborum, periculorum, expenſarum, & aliorũ huiuſmodi in præſentiarum omnino ſit habenda ratio. Sic eleganter Thomas Card. de Vio, *de cambijs, cap. 3. nu. 2. & 3.* Hieron. à Luca, *in ſuo pariter tractatu de cambijs, verſic. ſequitur alius tertius, numero 21.*

46 Sed pulchra in hac materia cambiorum excitari poteſt quæſtio, & talis eſt. Titius mercator verè dat pecuniam Sempronio mercatori Barchinonenſi, acceptis litteris, quibus idem Sempronius mandat Lugduni perſonæ à Titio nominatæ tot marchas ſolui. Poſtea idem Titius requiſitus à Caio etiam mercatore ciuitatis Barchinonenſis, ordinat ipſimet Sempronio, vt dictas Marchas Caio, vel perſonæ ab eo nominatæ in ijſdem nundinis ſoluat, & Caius in eadem ciuitate Barchinonenſi promittit in primis nundinis in eadem ciuitate ſoluere pretium dictarum marcharũ ſibi, vel perſonæ ab eo nominatæ Lugduni ſolutarum, Barchinoni, veluti in illis nundinis marchæ Lugduni acceptę pro ciuitate Barchinonenſi communiter ſoluentur. Dubitur modò, an genus iſtud cambij ſit licitum, nec ne? An verò tanquam ſub conſtitutione Pij V. comprehenſum, ſit interdictum, ac vetitum?

47 In huiuſmodi difficultate Hieron. Gabriel. *conſil. ſuo* 188. in ſecundo, ex profeſſo, & pulchrè pro validitate reſpondit, vide per eum.

48 Altera ſecundo loco non minus pulchra, quam difficilis poteſt etiam ſic proponi cõtrouerſia, & talis eſt. Quidã ſolicitator, ſiue actor negotiorum, quæ ex Hiſpania ei Romam committuntur, cum mandato accipiendi pecunias ad expedienda neceſſaria ab aliquo campſore, accipit ipſas à ſemetipſo, vt liberetur ab onere quærendi fideiuſſores dandos campſoribus, & etiam animo lucrandi ſibi id, quod campſor lucrifacturus erat, & poſtea mittit litteras in Hiſpaniam, vt ſuus reſponſalis recipiat illas cũ cambio paulò minore illo, cum quo ſoluendæ eſſent, ſi acciperentur à campſore, & data dilatione paulo maiore, quam dat campſor ad ſoluendum ſibi. Quæritur, an liceat ei hoc facere?

49 De huiuſmodi difficultate videndus Nauar. *conſilio 32. lib. 5. de vſuris, volum. 2.* vbi pulchrè, & ex profeſſo.

50 Pro coronide autem eorum, quæ de hac materia, quod tamen ad cognitionẽ terminorum ſpectat, dicturi ſumus, ſciendum eſt, in dubio ſemper cambium præſumi reale, non autem ſiccum, quod eſt prohibitum.

51 Nemo enim vſurarius cenſeri, aut præſumi debet. Eſt enim delictum grauiſſimum, & ſcelus nefarium, & ab omni humanitate prorſus alienum, & plane Chriſtiano homine indignũ, vt conſtat *ex l. merito, ff. pro ſocio, & ex cap. eſtote miſericordes, extra de reg. iuris cum concordantibus.*

52 His ſic pro intelligentia breui terminorum, ac maiori dicendorum facilitate præmiſſis. Ad id mòdo, quod principaliter propoſiti noſtri eſt, ſermonem conuertamus. Videndum eſt igitur, an ex ipſis litteris cambij probatio aliqua, & obligatio oriatur?

53 In qua quidẽ difficultate, rem paucis, prout moris noſtri eſt, complectendo, & probationem, & obligationem ex ipſis duobus tamen concurrentibus, videlicet, quod & materia patiatur, & quod loquantur diſpoſitiuè: promanare concludito. Sic præciſè docuit Bald. *in Rubrica, C. de conſtituta pecunia, nu. 15.* vbi adducit text. *in l. Titius, iuncta l. quidam, ff. eodem tit.* & ſequitur poſt multos alios relatos Maſcard. *Concluſ. ſua 631. num. 1. & 2. & Concluſ. 990. nu. 1.* vbi ſubdit, quod licet regulariter per epiſtolam obligatio

54 non contrahatur, ſed inducta tantum probetur, vt *in l. epiſtola, l. emptor, §. Lucius, ff. de pactis, & in l. Lucius, ff. de fideiuſſor.* Hoc tamen minimè procedit, ſi ſubiecta materia patiatur, tunc enim obligationem quoque ex ipſis induci clariſſimum

55 eſt. Exemplum poteſt eſſe, quando quis conſtituit ſe ſoluturũ pro alio, & obligatio in perſona alterius iam erat contracta, vt probatur locis citatis, *& in l. fin. ff. de actionibus, & obligat. cum concordantibus per eum deductis.* Sequitur hoc idẽ præciſè Henric. Schuuarthzenthaler. *in ſuo tractatu de ſtipulationibus, pag. mihi 872. num. 78.*

56 Ampliatur iſta cõmunis Concluſio, vt adeò vera ſit, vt nec huiuſmodi litteræ cambij reuocari poſſint, antequam ſoluatur, quod ſcripſit fuit, ita præciſè Bald. *in dicta Rubrica, C. de conſtit. pec. num. 16.* eum ſequitur Iaſon *in repetitione ſua, l. admonendi, num. 152. de iureiurando,* vbi pulchrè, & poſt plures alios relatos Maſcard. *dicta Concluſ. ſua 990. nu. 2.* Addo Petr. Fuſcum *in ſuis Singul. in verſ. litteras cambij,* & Schuuartzenthaler, *d. pag. 872. num. 79.*

57 Ad exemplum autem pro iunioribus poteſt adduci aurea deciſio Ioannis Andreæ *in additionibus ad Speculator. in tit. de depoſito ſup. rubr.* vbi talem facti ſpeciem decidit.

Depoſui aureos centum penes Titium campſorẽ, & dum eſſem debitor Sempronij de centum, eo abſente, iubeo præfato Titio campſori, penes quem depoſueram, quod illa centum ſoluat ipſi Sempronio creditori meo. Titius deſcribit illa centum ad partitam Sempronij dubitatur, numquid ego poſſim poſtea reuocare, & inhibere ipſimet Titio, ne amplius ſoluat?

Et decidit ibi pulchrè Ioan. Andr. pro negatiua, & ita refert plures Doctores antea conſuluiſſe; ſequitur hoc idem pulchrè Puteus *deciſ. ſua 126. num. 3. lib. 3.* vbi quoque rationem ad-

58 ducit, dicens. Quia res nõ eſt amplius integra, prout etiam docet Bimius *conſ. ſuo 50. num. 92. in primo,* & quia litteræ cambij ex ſui natura ſunt irreuocabiles, & latius, vt per eum. Huic eidem ſentẽtię ſubſcripſit quoque Illuſtr. Card. Tuſc.

Concluſ.

Concluſ.ſua 13*.num.* 2*.in littera C,& num.* 3. vbi hoc
limitat in quodam caſu, vt per eum, quem con
ſulas, & D. Ioannes Baptiſta Cauatius *in ſuo tra-*
ctatu de Cambijs, *pag.* 224. *cap. de litteris*, *verſ. quæro*
en littera, il 3. *& il* 4.

59 Adde, quod vbi mercatores ſe ſubſcripſe-
runt debitores in ſuis libris, non conceditur ip-
ſis amplius reuocatio, quia in eorum ſcriptura
ſtabiles eſſe debent, ſic præciſè Bimius *d. conſilio*
50*.num.*87*.in* 1.

60 Hanc tamen ampliationem rectè intelligas
procedere, quando tales litteræ eſſent diſpoſiti
uæ, tunc enim eæ non poſſent amplius reuoca-
ri, ſecus ſi eſſent litteræ ſimplicis mandati, *ad*
notata in l. vtrum præſente, in verſ. vnde falſam, ff. eod.
de conſtit. pec. Sic præciſè Bald. *in d. Rubr. C. de con-*
ſtit. pec. num. 16. & Iaſ. *in d. l. admonendi, num.* 152. Se
quitur P. Bimius *d. conſil. ſuo* 30*.nu.*84. Addo Ben
uenut. Strach. *de Aſſecurationibus, gloſ.* 11*.num.*45.
& Illuſtr. D. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua* 362*.nu.*3.
in littera L.

61 Præterea, quod de obligatione diximus, de-
clara dumtaxat procedere, prout etiam ſupe-
rius ex Bald. annuimus, quando hæ litteræ cam
bij ſunt diſpoſitiuæ, ſecus ſi enũciatiuè loquan
tur, hoc enim caſu probationem ſolummodo
ex ipſis induci deciditur apertè *in l. Publia, in fine,*
ff. depoſ. ſic præciſè poſt Marſil. Toler. & alios,
Maſcard. *d. Concluſ.* 990*.nu.*4. vbi ſubdit eas tan-
tum probare, maximè contra illos, qui publicę
tenẽt ſtationes, ſeu banchas, vt vtar verbis Boe
rij *deciſ. ſua* 332*.num.* 8. quia eorum epiſtolę cen-
ſentur loco librorum, cum de conſuetudine ip
ſorum regiſtrentur in libris, ad tradita per Za-
barel. *conſ. ſuo* 163. ſequitur hęc omnia Schuuart
zenthaler, *pag.* 873*.nu.*80*.&* 81.

62 Tertiò intellige hæc omnia, & declara pari-
ter procedere quoad perſonam dumtaxat ip-
ſius campſoris ſcribentis, cõtra eum enim vti-
que probant, prout eſt text. clariſſimus *in l. ſi lit*
teras, C. mandati. in d. l. Publia, §. fin. ff. depoſ. cum cõcor
dantibus deductis per D. Decian. *conſil. ſuo* 108*.num.*
15*. in ſecundo.*

Addo Boerium *deciſ. ſua* 282*. nu.*7. vbi ad hãc
materiam docet, quod ſi Titius ſoluat centum
Sempronio pro totidem quæ recipit ab eodẽ,
hoc in caſu litterę illæ cambij probãt receptio-
nem aduerſus ipſum Titium ſcribentem.

63 Amplia, vt ex illis ipſis litteris contra ipſum-
met ſcribentem, probatio inducatur nõ ſolum
pro eo, ad quem directæ ſunt, ſed etiam pro ter
tio, ſic poſt multos relatos D. Maſcard. *d. Conclu*
64 *ſione* 990*.num.*5. & præcipuè pro eo, cui ſoluen-
dum erat cambium, Rot. Genuenſ. *deciſ.* 146.

65 Eæ enim ſemper videntur in fauorem ipſius
ſcriptæ, ſic poſt Bald. & alios Decian. *conſ.* 108.
num. 13*. in ſecundo.*

66 Quippe quod negotium in litteris cambij
ſemper dicitur ad eum ſpectare, ad quem pe-
cunia eſt ſoluenda. Bimius *conſil. ſuo* 50*.num.*67.
in primo.

67 Contra autem eum, cui ipſæmet litteræ diri
guntur, neque obligationem, neque probatio-
nem inducunt, niſi acceptentur, quibus tamen
acceptatis remanet obligatus, *iuxta l. ſi filius, ff. ad*
Maced. cum concord. aliàs per nos in ſimili dedu-
ctis *ſupra, lib.* 1. Nunc autem addo Schuuartzen
thaler, *pag.* 873*.num.*81*. &* 82. Ioan. Baptiſtam
Cauatium *de Cambijs, cap. de ſoluente in loco ad quem*
pag. 230*.colum.* 2*. verſic. quæro, an recipiens,* & Clar.
Fachineum *conſil. ſuo* 42*.num.*3*.vol.*2*. & conſil.*62*.*
*num.*2*.eod.*

68 Et ratio tunc ea poteſt eſſe, quoniam per lit-
teras acceptatas dicitur facta quaſi quędam co
pulatio conſenſus duorũ ſimultanei, vt inquit
Bald. *in l.* 2*. ff. de pactis,* & probatur *in l. qui autem, in*
fin. ff. de conſtit. pec. & in l. 1*. ff. de contrah. empt. in ver*
ſiculo, & per litteras.

69 Epiſtola enim ſemper loquitur, *l.* 1*. de off. præ*
fect. vrb. & l. ſæpe audiui Cæſarem, ff. de off. præſid. cum
70 *concord.* & ideo promiſſio vel mandatum factũ
per epiſtolam ſemper loquẽtem perficitur per
receptionem ipſius epiſtolæ, & ad illud tẽpus,
quo recipitur retrotrahitur, *l. qui abſenti, ff. de acq.*
poſſeſ. & l. abſenti, ff. de don. tunc enim, cum is, ad
quem miſſa eſt, recipit, & tacet, vel exequitur,
dicitur & ipſe conſentire, ſic mutua oritur, ex
tũc obligatio, vt per illum text. dicunt & Bart.
& Bald. *in l. Titius, in fin. ff. de conſtit. pec. & in l. cum ta*
bernam, §. pen. ff. de pign. cum concord. deductis per De
cian. *conſ. ſuo* 108*.num.*17*.in* 2.

72 Obſeruandum eſt tamen, quòd huiuſmodi
litteris acceptatis, cambij periculum erit illius,
cui ſoluenda eſt pecunia, & ratio eſt in prom-
73 ptu, nam cum litteræ ſunt expeditę, & accepta
tæ, breui manu videtur illi fuiſſe numeratum,
& ab eo denuo penes ipſum campſorem depo-
ſitum, vel quia ſatiſfactum illi cenſetur, ſic
poſt Bald. Marſil. & alios, Maſcard. *dicta Concluſ.*
990*.num.*8.

74 Vel quia (vt inquit Salicet. *in d. l. ſi filiusfam.*
ad Maced. quem ſequitur Corraſ. *in d. l. admonen-*
di, num. 73*. verſic. vnde melius.*) dimittens litteras
ipſas cambij penes campſorem, acceptat eum
debitorem, *l. inter cauſam, §. abeſſe, ff. ad Macedon.*
& è contra campſor acceptat ipſum dimitten-
75 tem, ſeu præſentantem in creditorẽ, & de hoc
mea quidem ſententia, nulla poteſt eſſe diffi-
cultas, id enim ſequitur quoque Alex. Rauden
ſis *deciſ. ſua Piſan.* 4*.nu.*108.

76 Non ignorandum tamen, quòd in ciuitate
Genuæ inter mercatores ibi commorãtes con
trarium obſeruatur, ibi enim quotieſcumque
quis facit litteras cambij, & ille, cui diriguntur,
acceptat, & poſtea non ſoluit ipſas litteras, ſcri
bens, remanet obligatus. Ego enim, v. g. qui pe-
cuniam numeraui cambio, habeo ſecundum
eos vtrumque obligatum.

77 Et aduerte, quod iſta mercatorũ obſeruan-
tia inter eos facit ius, ſic præciſè colligitur ex
Rota Genuenſ. poſt plures ibi relatos *deciſ.* 2*. nu*
mero 41*. & deciſ. ſua* 8*.nu.*17*. &* 18. ſequitur Rau-
denſis *d. num.* 108.

78 Obſeruandum ſecundo principaliter, tunc
demum

demum litteras iſtas contra ſcribentem,& probationem,&obligationem inducere, quando ipſemet ſcribens tempore, quoad eum, cui erant directæ, fuerunt traditæ, ac conſignatæ, diuturna huius lucis vſura fruebatur; ſecus ſi antequam traderentur, ex hac vita migraſſet, & hoc per doctrinam Innocentij, *in cap. cum dilectus, de ſucceſ. ab inteſtato*, de qua aliàs ſatis abundè ſumus loquuti. Sic in puncto de litteris cambij poſt Strach. docuit Maſcard. *d. Concluſ. 990. numero 9.*

79 Animaduertendum tertio, litteras ipſas cambij tunc demum acceptatas, ac approbatas dici, quando ſunt lectæ, & receptæ, & in contrarium proteſtatum minimè fuerit, ſic in terminis docet Ang. *in d. l. ſi filiusfam. in fine*. & Angel. refert, & ſequitur Corſet. *in ſuis Singul. verſ. taciturnitas, num. 2.*

80 Hoc idem præcisè tradit Salicet. *in d. l. ſi filius familias*, vbi notat per illum text. contra campſores acceptantes litteras cambij, vt non poſſint poſtea ſolutioni cōtradicere, etiam ſi mercator, qui litteras ſcripſit, pendente termino ſolutionis, decoxerit, quod putat verum, ſi penes ipſummet campſorem litteræ ſint dimiſſæ, & ab eo retentæ, & Salicet. refert, & ſequitur Corraſ. *in d. l. admonendi*. Sic etiam pulcherrimis alijs rationibus motus reſpondit elegantiſſimus Dominus Vicent. de Franc. *deciſ. ſua Neapolit. 303. per totam*, vbi quoque Sacrum Conſilium die 26. Nouembris 1583. ita iudicaſſe ſubnectit.

81 Addo Cæpol. *Caut. ſua 9. num. 1.* vbi inquit, quod mercator recipiens litteras cambij, & eis lectis, ponens eas inter alias, puta in Filcia, & non contradicens, videtur illas acceptaſſe, & ſe obligaſſe ad contenta in eis, & non poterit eum poſtea pænitere, & per conſequens non poterit in illis contenta recuſare. Sic etiam docuit Alexand. *in addit. Bart. in l. cum tabernam, §. 1. numero 5. in verſic. ex hac lege, de pignoribus*, Socin. iun. *conſilio 121. numero 31. libro 2.* Pariſius *conſilio 5. numero 206. in quarto*, & Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 135. num. 2.* Addo Iacobum Schultes *lib. 1, quæſt. ſua 43. num. 9.* vbi concordantem deducit, D. Pacian. *de probationibus*.

82 Ideo prudētes campſores, quando recipiunt litteras cambij, & nolunt eas approbare, ſcribunt in dorſo litterarum ſe illas recepiſſe, & non acceptaſſe. Talis enim ſcriptura in dependentibus ab animo, & ſola voluntate ſcribentis plenè probat, *l. Neſennius*, vbi Bart. *ff. de negot. geſt. cum concord.*

83 Eſt benè verum, quod acceptans litteras ipſas cambij cum proteſtatione, & poſtea ſimpliciter ſoluens, cenſetur ſoluiſſe iuxta formam litterarum ſine proteſtatione, ſic pulchrè Rota Genuenſ. *deciſione ſua ſexta*. Et hæc ſufficiant.

De litteris cambij.

Contra quem ſit dirigenda actio litteris cambij caſu amiſſis, ad petendam pecuniam illis contentam.

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Litteris cambij caſu amiſſis agendum eſſe contra illum, penes quem fuerat factum depoſitum, liberando tamen ipſum mercatorem ab ipſis litteris per publicum, & ſollemne inſtrumentum. Reſpondit Baldus.*
2 *Eum ſequitur Iaſ.*
3 *Et communiter omnes Scribentes.*
4 *Author autem pro veriori reſolutione diſtinguit, & num. 5. cum ſeq. vſque in finem.*

Viſo, an ex litteris cambij obligatio aliqua, & probatio oriatur, nonnullæ modo, quæ de illarumdem materia à Doctoribus noſtris paſſim excitari ſolent difficultates, diſcutiendæ ſunt.

Dubitatur igitur primò, contra quem ſit dirigenda actio litteris cambij caſu amiſſis, ad petendam pecuniam in illis contentam.

1 Bald. in huiuſmodi difficultate *in l. inſtrumenta, in fine, C. de fideicommiſſis*, ſentit apertè, litteris cambij in itinere amiſſis agendum eſſe contra illum, penes quem fuerat factum depoſitum, non obſtante, quod ille, ad cuius fauorem litteræ fuerunt exaratæ, illas reſtituere nequiret, liberando tamen ipſum mercatorem ab ipſis litteris per publicum, & ſollemne inſtrumentum.

2 Hoc idem ſequutus eſt etiam Iaſ. *in repetitione l. admonendi, num. 153. de iureiur.* vbi pro maiori corroboratione adducit text. notab. *in l. huiuſmodi, §. ſi ita cui, de legat. 1.* idem Iaſ. *in d. l. inſtrumenta, C. de fideicommiſſ. num. 2.* vbi quoque Paulus de Caſtro.

3 Hanc eamdem deciſionem Baldi ſequutus eſt quoque Burſat. *conſil. 39. num. 12.* Maſcard. *Concluſ. ſua 631. num. 8.* vbi poſt Cottam limitat, quādo ſimulatè, & dedita opera fuiſſent amiſſæ, & Schuuartzenthaler, *in ſuo tract. de ſtipulat. pag. 872. num. 79.*

Addo Pacian. *de probationibus, lib. 1. cap. 63. nu. 139.* Gayll. *lib. 2. Obſeruat. 37. num. 8.* Vincentium de Franch. *deciſ. ſua Neapolitana 498. num. 2.* & Antonium de Gamma *deciſ. ſua Luſitaniæ 336. nu. 1.* vbi omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè. Adnectēdus eſt etiam D. Bernardus Greuęus, ſummus practicus, *lib. 2. practicarum concluſionum, concluſ. 37. in ſua coronide num. 1. & 2.* vbi nonnullos alios concordantes deducit.

Sic etiam deciſum eſſe *in cap. Regni Regis Carol. 120.* apertiſſimè teſtatus eſt Nicolaus Intrigliol. *lib. 2. Singul. ſuo 70.* Sic quoque inter mercatores

tores

tores vidiſſe Genuæ continuo obſeruari, teſta-
tur D. Petrus de Benintendis, *deciſ. ſua Bononien-
ſi, 58. per totam.*

4 Ego autem, (vt vera, & realis huiuſce con-
trouerſiæ mea quidem ſententia, habeatur re-
ſolutio) ita arbitror diſtinguendum. Aut hæ
litteræ cambij in itinere amiſſæ, fuerant iam
delatæ ad eum, ad quem erant directæ, & ab
eodem acceptatæ, & poſtea caſu amiſſæ; aut
fuerunt deperditæ, antequam perferrentur.

5 Si primò. Firma ſit Concluſio. pro repeti-
tione agendum eſſe contra eum, qui litteras ip
ſas cābij ſemel acceptauit. Nec mirum. Cam-
6 pſor enim cum litteras accipit, illico conſtituit
ſe debitorem penes perferentem, cōtentus eſt
enim illi ſoluere pecuniæ quantitatem, de qua
in litteris. Pulchrè Rota Genuenſ. *deciſ. 168. nu.
2.* vnde periculum ad ipſum tamquam debito-
rem merito ſpectare debet.

7 Et hinc eſt, quod ſi forſan iſte campſor, qui
litteras accepit, efficeretur non ſoluendo, vel
aufugeret, periculum abſque alio eſſet credito
ris. Satisfactum enim ſibi videtur; ex quo cam
pſorem illum, ſiue nummularium in debitorē
acceptauit, nec aliquo pacto aduerſus eū, qui
primo litteras exarauit, agere poſſet, prout in
his terminis pulchris rationibus motus docuit
Bald. *in l. pro debito, nu. 2. C. de bon. authorit. iudic. poſſi-
dend.* quem poſt infinitos relatos ſequutus eſt
etiam Alex. Raudenſ. *deciſ. ſua Piſana 4. nu.* 108.

8 Alia etiam poteſt adduci ratio, & eſt Bart. *in
l. ſingularia, ff. ſi cert. pet.* nam cum litteræ ſunt ex
peditæ, & acceptatæ, breui manu videtur illi,
qui litteras pertulit, fuiſſe numeratum, & ab eo
denuo, penes ipſum campſorem depoſitum,
vnde merito contra illum actio intētanda eſt.
Sequitur hoc idem præciſè Petr. de Vbald. *de
duobus fratribus, par. 8. princip. nu.* 33.

9 Si verò ſecundò, id eſt, ſi litteræ ſunt in itine
re deperditę, antequam ad illum, ad quem ſunt
exaratę perferantur; tunc ſumus in comperto,
periculum ſpectare ad illum, qui litteras dedit;
data tamen cautione, de qua ſupra, & ita pro-
cedit aurea deciſio Baldi.

10 Pro qua etiam facit: nam quæ litteris expli-
cantur, nūquam ſortiuntur effectum, niſi litte-
ris præſentatis ei, ad quem ipſæ mittuntur, per
text. *in l. qui abſenti, ff. de acquir. poſſeſ.* & per Docto
res omnes, *in l. ſingularia, ff. ſi cert. pet.* Si ſic eſt, er-
go contra illum de neceſſitate, qui litteras de-
dit, pro repetitione agendum eſt, non autē con
tra eum, ad quem litteræ erant deſtinatæ.

An pro litteris cambij competat regula-riter priuilegium hypothecæ.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Pro litteris cambij de iure communi non competit priui
legium hypotheca.*

2 *Subſcribens ſe litteris cambij, vel ſchedulæ, quam ban-
chariam appellant, in qua fiat per debitorem promiſ-
ſio de ſoluendo ſub obligatione generali bonorum, non
ideo minus ſe obligat, nec vllo modo contrahitur pro
dicto debito hypotheca, niſi id in ſubſcriptione expreſ-
ſum ſit.*

3 *Ratio, & num. 4. & 5.*

6 *Ex conſuetudinibus, & ſanctionibus particularium lo-
corum pro litteris cambij datur hypotheca.*

7 *Sic enim reſpectu cambij veri, & realis, diſpoſitum eſt
per ſtatuta Mediolani.*

8 *Per ſtatutum Aueniouenſe littera cambij habent hypo
thecam à die recognitionis.*

ALtera ſuccedit hic dubitatio, & eſt, an
pro litteris ipſius cambij competat
regulariter priuilegium hypothecæ.
1 Cui quidem difficultati ſatisfacien
do, rem de iure communi pro negatiua eſſe de
finitam, apertè concludito. Sic in terminis do-
cuit Petr. Surd. *conſil. ſuo 499. num. 2. in quarto.* Se-
quutus eſt etiam Ioannes Baptiſta Cauatius, *in
ſuo tract. de cambijs, pag. mihi 235. cap. de actione, quæ
datur occaſione litterarum cambij,* vbi ſubdit non re
peri iure cautum, quòd detur.

2 Et hinc eſt, quod ſubſcribens ſe huiuſmodi
litteris, vel ſchedulæ, quam banchariam appel
lant, in qua fiat per debitorem promiſſio de ſol
uendo ſub obligatione generali bonorum, nō
ideo minus ſe obligat, nec vllo modo contra-
hitur pro dicto debito hypotheca, niſi id in ſub
ſcriptione expreſſum ſit. Sic præciſè Burſa-
tus poſt Strach. ibi relatum *conſilio ſuo* 103. *nu-
mero* 25.

3 Et ratio (mea quidem ſententia) ea poteſt
eſſe: quoniam vox iſta, *cambium,* antiquis Ro-
manis, & Iuriſconſultis, prorſus incognita fuit;
4 Quamuis etenim in foro Romano frequentiſ-
ſimi eſſent argentarij, nummularij, trapezitę,
vel menſarij, fide publica deputati ad geren-
da negotia, & inſtrumenta, vt probat text. *in l.
Prætor ait, in l. ſi quis ex argentarijs, in l. quidam, l. vbi,
l. argentarius, ff. de edend. in l. ſi hominem, §. quoties, in
l. quod priuilegium, ff. depoſiti, in l. ſi ventri, §. in bonis,
de priuilegijs creditorum, cum infinitis alijs concordanti
bus,* quos refert Reuard. *lib. 1. var. c. 15.* Forner.
lib. 3. Selectionum, cap. 8. Sigon. *de antiquo iure Roma-
norum, lib. 2. cap. 1.* & Petr. Gregorius Toloſan.
Syntagm. lib. 23. cap. 3.

5 Cambium tamen ipſum minimè agnoue-
runt. Fuit enim poſtea à Gothis, vel Longobar
dis adinuentum, & ab Italis, atque Hiſpanis re-
ceptum, vt conſtat *ex cap. 1. §. cum autem, ſi de inue
ſtitura feudi fuerit controuerſia, & ex cap. 1. §. ſi quis
dominus, quo tempore miles,* &c. vbi cambium ſi-
gnificat permutationem, ex gl. & Communi,
ibidem; in eademq; ſignificatione ab Hiſpa-
nis ſumitur, *l. 1. cum ſequentibus, tit. 11. lib. 3. fori, l. 1.
cum ſequentibus, tit. 6. par. 1. & l. 1. cum ſeqq. tit. 18. li-
bro 5.* Compilat.

6 Dixi autem (rem pro negatiua definitam iu
re communi inſpecto) quoniam ex conſuetudi
nibus,

Digitized by Google

nibus, & ſanctionibus particularium locorum ſecus definitum eſt.

7 Ex nouis enim Conſtitutionibus Mediolani (vt ab his exordiar) de quibus ſub titulo de officio Abb. *in §. eo amplius, libro* 5. conceſſa eſt proculdubio hypotheca pro litteris ipſius cambij veri, & realis.

8 Per ſtatutum Auenionenſe ſub *titulo de litteris cambij, lib.* 2. expreſsè cautum eſt, vt à die recognitionis dumtaxat litteræ ipſæ cambij habeãt hypothecam, quæ cum ſit introducta à lege ſine facto hominis, tacita vocatur, *ad not. per gloſ. in §. item Seruiana, in ver. pignoris,* & ibi late Iaſ. *Inſtit. de action.* teſtis eſt de hoc præciſè Hier. Laurent. *deciſ. ſua Auenionenſ.* 146. *numero* 1. & 4. Et hæc Satis.

Dubitatur tertio loco, an ex litteris cambij contra tertium probatio aliqua inducatur?

Et aliqualem ſaltem induci, arguendo de libris mercatorum ad eorum epiſtolas, poſt Zabar. Boer. & Menoch. docuit præciſè Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 990. *num.* 6. Hoc idem poſt Strach. relatum tradidit quoque P. Bimius *conſ. ſuo* 50. *num.* 83. *vol.* 1.

Hic obiter nota, quod litteræ ipſæ cambij ſcriptæ alicui probant contra ſcribentem ad fauorem tertij, cui ſoluendum erat cambium pulchrè Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 146.

Quomodo creditori cambij ſubueniendum contra debitorem moroſum. Ambigitur 4.

1 Ioannes Baptiſta Coſta poſt plures relatos *in ſuo tractatu de iuris, & facti ignor. Centur.* 1. *diſt.* 24. *num.* 10. inquit, quod ſi debita per moroſum cambia ſint realia, præcedentem requirunt intimationem de ſatisfaciendo, ac iuſtificationẽ poſtea, quod ob retardatam ſolutionem fuit accepta pecunia ad cambium, interueniente quoque neceſſitate ipſiuſmet creditoris ſic accipiendi, quo caſu ipſemet debitor creditori nouo ſui creditoris integraliter exinde ſatisfacere tenebitur. Hoc idem docuit antea Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 143. *num.* 1. Videndus etiam Lanarius *conſil.* 23. *num.* 6. vbi poſt Bald. *relatum in rubr. C. de conſtit. pec. num.* 7. inquit, quod ad ip-
2 ſum debitorem in mora conſtituendum, opus eſt, vt creditor mittat, vel eat ad accipiendam pecuniam.

Quænam actio pro litteris cambij concedatur.

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Nemo ſine actione experitur.*
2 *Pro litteris cambij actio mandati regulariter competit.*
3 *Et dicitur perſonalis, vt illa, quæ oritur ex contractu vel quaſi.*
4 *Cambium eſt contractus.*
5 *Sed an ſit nominatus, vel innominatus, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
6 *Author nominatum eſſe opinatur.*
7 *Ratio.*

1 CVM regulariter ſine actione nemo experiatur, iuribus vulgatis. Congruo hic loco, quænam actio pro litteris ipſius cambij concedi, ac intentari ſoleat, inquirendum eſt.

2 Et regulariter actionem mandati competere conſtat inter omnes. Si enim Titius mandet Mæuio campſori, quod mihi illam pecuniæ quantitatem ſoluat, quam ego in exequutione dicti mandati ſibi numeraui, proculdubio orta eſt obligatio, ex contractu mandati, vel conſtitutæ pecuniæ, prout declarat Bald. *conſil.* 348. *in* 1. *& in Rubrica, C. de conſtituta pecun. nu.* 12.
3 ac proinde actio, quæ ex his litteris emanat, dicitur perſonalis, vt illa, quæ oritur ex contractu, vel quaſi, *ad l.* 1. *de actionibus, & obligationibus, & l. licet, §. ea obligatio, ff. de procuratorib. cum concordantibus deductis pulchre per* Clar. Decian. *conſilio ſuo* 108. *num.* 8. *in* 2.

4 Cambium enim eſſe contractum, & quidem ſeparatum ab alijs, reſpondit Bald. *in conſ. ſuo* 190. *in* 2. *& in l.* 2. *in princ. nu.* 2. *verſic. item cambia, C. de vſu rei iud.*

5 Sed an ſit contractus nominatus, vel innominatus, maximopere ſe torſerunt interpretes. Videnda de hoc Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 32. *num.* 5. vbi diuerſas, ac contrarias hac in re Scribentium ſententias accuratè deducit, & Ioannes Baptiſta Cauatius, *in ſuo tractatu de Cambijs pagina mihi* 212. *columna ſecunda, verſic. ſed eſt permutatio.*

6 Ego in huiuſmodi difficultate arbitror, cambium ipſum proculdubio eſſe contractum nominatum. Id quod etiam ſenſit ſummus practicus D. Bernardus Greuæus *lib.* 2. *Concluſ.* 37. *in ſua coronide, num.* 3.

7 Litteræ enim ipſius cambij, tamquam obtinentes vim contractus nominati, & qui reuocari minime poteſt, nullo pacto admittunt, vt liceat pænitere, niſi accedat quoque conſenſus eius, ad quem negotium pertinet. Sic pulchrè Petrus Bimius *conſilio ſuo quinquageſimo, numero octuageſimoquinto, in primo.* Conferunt quę ſcripſimus.

De hac eadem materia huius quæſtionis, videlicet, quænam actio competat ſoluenti litteras cambij pro altero, videndus Cauatius *dicto ſuo tractatu de cambijs, e. de actionibus, ferè in fine,* vbi pulchrè diſtinguit. Satis.

Digitized by Google

An litteræ cambij de iure communi exequutionem habeant paratam?

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *An litteræ cambij de iure exequutionem habeant paratam? dubitatio non eſt mediocris inter Doctores.*
2 *Fundamenta pro affirmatiua opinione, & num. 3.4.5. 6. & 7.*
8 *Authores, qui hanc opinionem inſequuti ſunt, adducuntur.*
9 *Qui negatiuam tenuerunt, commemorantur.*
10 *Fundamenta pro hac parte, & nu. 11.12.& 13.*
14 *Et hac opinio verior videtur authori.*
15 *Ex forma ſtatutorum mercantilium tales litteræ habent exequutionem paratam.*
16 *Et talis conſuetudo apud eos obſeruatur.*
17 *In regno Siciliæ tales litteræ habent exequutionem paratam.*
18 *Sed an id procedat tam contra ſcribentem, quam contra litteras ipſas accipientem*, videndus Garzia *deciſ.9.vol.1.*

Sed adhuc alia non minus pulchra, quam difficilis ſuccedit hic difficultas, & eſt. An litteræ ipſe cambij de iure cõmuni exequutionem habeant paratam?

1 IN huiuſmodi quidem propoſita difficultate, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

2 Nonnullis enim placuit affirmatiua motis ex eo, quod pro ipſis litteris competat actio de conſtituta pecunia, quæ ſola actio ex æquitate prætoris retinet primæuam ſuam naturam iuris gentium, vt ex ſolo conſenſu nudo producat actionem, & etiam habeat regiã manum, qua mediante expeditur, prout ante proditas actiones expediebatur, vt declarat Iaſ. *Inſtitut. de actionibus, §. in perſonam, in princ.* Manus
3 autem regia idem importat, quòd exequutiuè procedere, Bart. *in Extrauaganti, Ad reprimendum, verſic. & figura, in fine*; & quia dantur ab initio obligato de conſtituta, decem dies, qui dantur miſerationis cauſa condemnatis, vt dicit idem Bart. & alij, *in l. promiſſor, §. 1. ff. de conſtit.* Nam conſtitutum nil aliud eſt, quam ficta traditio; igitur tenetur excutiuè.

4 Accedit ſecundo loco vltra alios, pro corroboratione eorumdem opinionis, nam à ſententia lata pro litteris cambij nõ datur appellatio, vt docuere Soc. iun. Berous, I. Cæſar Ruginel. ac alij, quos retulit ac ſequtus eſt D. Ioan. Baptiſta Cauatius *de Cambijs, pag. mihi 225. col. 1. in fine, cap. de litteris.*

5 Hoc autem nulla alia de cauſa poſſe contingere, niſi quia pro ipſis concedatur via exequutiua, adeo notum eſt, quam quòd notiſſimum.

6 Præterea tertio loco conſidero, quòd litteręcambij habent vim, & effectũ ſententiæ, ac rei iudicatę; pulchrè Crot. *conſil. ſuo 190. nu. 27. in 2.* Addo Rotam Genuenſ. *deciſ. 2. nu. 9.*

7 Sicut ergo ſententia exequutionem habet paratam, idem quoque concludendum eſt de litteris ipſius cambij.

8 Et huius opinionis extiterũt quamplurimi. Berous inter cęteros *conſil. ſuo 33. num. 12. in 3.* vbi docet, quòd hæ litteræ habent exequutionem celerrimam, & paratam, & contra quam nil ferè poteſt opponi, niſi exceptio ſolutionis, vel præſcriptionis, vel quòd non ſit manus illius, qui aſſeritur ſcripſiſſe. Marãta, Rota Genuenſ. ac alij relati per D. Hondedeum *conſil. ſuo 29. nu. 7. in 2.* Addo D. Garziam Maſtril. *deciſ. 9. num. 7. par. 1.* & D. Ioan. Baptiſtam Cauatium, *in ſuo tractatu de Cambijs, pag. mihi 225. cap. de Litteris, verſic. quaro an littera, & pag. 239. cap. de exequutione*, vbi ſubdit hoc introductũ eſſe rationabiliter, quia magna eſt præſumptio fraudis contra non ſoluentem, argumento textus *in l. qui ſequutus, C. de exercitor.* & latius vt per eum.

9 Contrariæ autem ſententiæ adhæſerunt plurimi alij. Bald. videlicet, Rota Ianuenſ. ac alij, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Card. Tuſcus, *in ſua Concluſ. 13. nu. 5. in littera C.*

Fundamentum huiuſce opinionis tale poteſt eſſe.

10 Cambiorum litterę ſunt ad inſtar publici inſtrumenti. Zabarel. *conſil. ſuo 153. in principio.* Rota Genuenſ. *deciſ. 2. nu. 9.* & nouiſſimè Card. Tuſcus *de Concluſ. 13. nu. 1.* Item habent vim publica
11 rum ſcripturarum de conſuetudine, licet ſint litteræ priuatæ, quia conſuetudo poteſt dare robur priuatæ ſcripturæ, & illam publicam facere; idem Card. Tuſcus, poſt alios, *Concluſ. 362. num. 2. in littera L.*

12 Publica autem inſtrumenta de iure exequutionem paratam minime habere, adeo notum eſt, quam quòd notiſſimum, *vulgata l. minor 25. annis, ff. de minoribus*, & Doctores omnes, *in l. à Diuo pio, §. ſententiam, de re iudicata;* adde Fab. de Anna, *conſil. ſuo 82. nu. 2.* poſt Vincent. de Franch. *ibi relatum;* Clar. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. Caſu 17.* & Honded. *conſil. ſuo 29. nu. 35. in 2.* Si ſic eſt, ergo, &c.

13 Præterea conſidero ego, quòd ſi vox iſta (cambium,) antiquis Regnis, & Iureconſultis prorſus incognita fuit, vt ſupra diximus, qui cõcludi poteſt eo iure Romanorũ, litteras ipſius cambij paratam exequutionem habere?

14 Et huic eidem ſententiæ ſubſcripſit quoque Clar. Honded. *d. conſil. 29. nu. 35. in 2.* & mihi etiã verior videtur in puncto iuris, & communior.

15 Nota tamen ex forma ſtatutorum mercantilium litteras ipſas cambij habere quidem exequutionem paratam, ſicut & ſententia; quinimo & pleniorẽ, quam ipſa ſententia; quia poſt tres dies, poſtquam ipſæ fuerunt recognitæ, fieri poteſt exequutio realis, & perſonalis, quod ſecus eſt in ſententia, in qua datur condemnato tempus quadrimeſtre, *ad Gl. fin. C. de vſur. rei iudic.* Sic præciſè Io. Crot. *d. conſil. 190. nu. 25. & 26.*

Et

16 Et aduerte, quòd in cauſis mercantilibus mos, conſuetudo, & ſtatuta ipſorum mercatorum, non autem diſpoſitio Iuris Communis attendi debent; Corneus *conſil. ſuo* 319. *num.* 12. *in* 3. & Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 7. *num.* 11.

17 Obſeruandum ſecundò, per Ritum Magnę Curiæ Regni Siciliæ 18. hoc idem particulariter prouiſum eſſe: Sic enim eius verba ſonant; (& quòd pro litteris cambij poſſit exequutio procedere ſuper quibuſcumque bonis, etiam feudalibus, tanquam tacitè obligatis.)

18 Sed an id (inſpecto dicto Ritu) procedat regulariter, tam contra ſcribentem, quam contra litteras ipſas accipientem, & non eſt eadem omnium Scribentium ſententia; videndum de huiuſmodi difficultate Dominus Garzia *d. ſua deciſ* 9. *per totam*, vbi contra vtrumque locum ſibi vendicare; ſicque die 10. Aprilis 1604. in Conciſtorio *illius Regni*, iudicatum fuiſſe concludit.

Quædam notabilia pro coronide huius materiæ litterarum cambij, & neceſſaria hic afferuntur.

1 IN recognitione litterarum cambij, miſſarum ab vno alteri non adhiberi ſolent teſtes, qui fuerint præſentes, & viderint cum ſcriberentur, ſed tantum qui notam manum habeāt ex characteribus, ac figuris litterarum. Sic poſt Socin. Ruin. & Puteum in ſuis deciſionibus, & alios, eruditiſſimus Burſat. *conſil. ſuo* 103. *num.* 9. Hos omnes ſequutus eſt D. Maſcard. *Concluſ. ſua* 988. *num.* 4.

2 Et aduerte, quod recognitio facienda eſt, integra apocha Banchi exhibita, non autē quoad ſubſcriptionem tantum. Sic præcisè in Sacro Reg. Cōſilio anno 1583. die 24. Octobris iudicatum fuiſſe, eo referente teſtatur D. Vincent. de Franch. *deciſ. ſua* 304. *per totam*. Aduerte prætèrea, in ipſis litterarum cambijs, litterarum comparationem plenam fidem facere. Sic præcisè Gaſpar Teſſaurus *lib.* 1. *quæſt. Forenſ. cap.* 24. *nu.* 22. vbi ſubdit ita iudicatum.

3 Is, qui acceptat litteras cambij, quando non eſt debitor ſcribentis, videtur eſſe fideiuſſor illius, qui ſcribit, vt eſt gloſ. *in Authent. de Fideiuſſor*, *§. fin. ver. argentariorum*. Hoc ipſum tradunt Doctor. *in l. ſingularia, ff. ſi cert. pet.* vbi Iaſ. *num.* 39. & Purpurat. *num.* 803. dicens eſſe communem opinionem poſt Socinum, quem allegat, & nouiſſimè poſt Vicent. de Franc. *deciſ. ſua* 303. *nu.* 3. D. Fabius de Anna *conſil. ſuo* 82. *num.* 6. Addo P. Bimium *conſil. ſuo* 50. *num.* 62. *in primo*, vbi plures concordantes deducit.

4 Soluens cambium non habet obligatum illum, cui ſoluit, ſed eum cuius mandato ſoluit, & recipiens obligatur erga mandantem, non erga ſoluentem. Rota Genuenſ. *deciſ.* 168. *num.* 1. & hoc per text. *in l. ſi pupilli*, *§.* 1. *de ſolutionibus*, *&* *in l. ſi me*, *&* *Titium*, *ff. ſi certum petatur*.

5 Litteræ cambij ſi doceantur eſſe factæ, præſumuntur in tempore eſſe confectę, vt euitetur ſuſpicio falſi, & præſumptio delicti: Sic præcisè Puteus *deciſ. ſua* 121. *lib.* 3. *num.* 4.

6 Litteræ cambij, ſi commiſſio, & partita adſit, ſtatim a debito liberant, & delegationem inducunt, & ratio eſt: quia dictæ litteræ fiunt à mercatoribus, inter quos proceditur ex bono, & æquo, & non ſeruantur apices iuris. Sic in terminis Puteus *deciſ. ſua* 124. *per totam, lib.* 3.

7 Litteras cambij acceptās ſimpliciter, ſe obligat ad omnia in eis contenta, & ſolus debitor principalis efficitur, & remanet, poſtquam promiſerit ſoluere, vel ſoluerit, & in debitum ſcribentis ſolutum poſuerit. Burſat. *conſil.* 39. *num.* 3. *volum.* 1.

8 Litteras cambij acceptans ſub aliqua qualitate, & forma, obligatur periculo, & dāno ſuo exequi litteras ſub illa qualitate. Sic poſt Pariſ. *conſil. ſuo* 91. *vol.* 1. Burſat. *conſil.* 39. *num.* 8. Nec mirum: litterarum enim cambij receptatores, ſunt obligati ſicuti ſcriptores, Bimius *conſil. ſuo* 50. *num.* 91. *vol.* 1.

9 Litteris cambij acceptatis ab vno ex ſocijs aliorum nomine, etiam diſſoluta ſocietate in ſolidum tenetur is ſocius, & rectè conuenitur. Sic pulchrè P. Bimius *conſil. ſuo* 50. *nu.* 131. *in* 1.

10 Mercator ſcribens alicui per cambium, vt ſoluat centum tali, illo non ſoluēte, non liberatur à primo nummulario, qui numerauit pecuniam. Sic poſt Bald. Salic. Barbatiam, & plures alios, Burſat. *d. conſil.* 39. *num.* 18.

11 Litterarum cambij locus contractus dicitur ille, ad quem fuerunt deſtinatę, & receptę, non autem in quo fuerunt ſcriptæ. Alderan. Maſcard. *Concluſ. ſua* 7. *ad General. ſtatutorum interpret. num.* 72. *&* 73. vbi pulchrè.

12 Litterę cambij, quibus mercatores in plateis vniuerſalibus vtuntur, originem traxerunt à materia conſtituti; ſic præcisè poſt Bald. Clariſſimus D. Peregrinus *ad Rubricā Decretal. de pactis, num.* 115.

13 Scribentes litteras cambij an eo non ſoluto, teneantur, videnda Rota Genuenſ. *deciſ. ſua prima, num.* 3.

14 Scribens litteras cambij an teneatur, quouſque ille, cui ſunt directæ ſoluerit? vide Rotam Genuenſ. *deciſ.* 1. *nu.* 6.

15 Contractus cambij quattuor perſonas exigit, & vnus poteſt duplici perſona fungi, & qui recipit de ordine alicuius, dicitur eſſe eius procurator. Rota Genuenſ. *deciſ.* 1. *nu.* 27.

16 Scribens litteras cambij, an tunc demum obligetur, cum litteræ non acceptantur, vel acceptatæ non complentur. Vide eamdem Rotam *deciſ.* 4. *num.* 7.

17 Recipiens litteras cambij, & producens, eas approbat; eadem Rota *deciſ.* 8. *num.* 13.

18 Retinens litteras cambij per temporis ſpatium, eiſq; non contradicens, an eas approbet. Eadem Rota *d. deciſ.* 8. *num.* 14.

Digitized by Google

19 Acceptante litteras Cambij non ſoluente, licet creditori facta proteſtatione regredi ad ſcriptorem. Eadem Rota *d.deciſ.8.nu.19.*

20 Non nominatus in litteris, aut contractu cambij, non poteſt iure exequutiuo exigere pecunias datas cambio, licet prætenderet illas eſſe ſuas. Eadem Rota *deciſ.10.per totam.*

21 Dans ad cambium litteris non acceptatis, quam actionẽ habeat? eadem Rota Genuenſ. *d.deciſ.10.num.16.*

22 Litteræ cambij ſolutæ ſolent remanere penes debitores, eadem Rota *deciſ.26.nu.23.*

Acceptans litteras cambij, & ſoluens, non poteſt petere intereſſe à ſcribente, niſi conſtituat eum in morá, & quando intereſſe peti poſſit, vide Rotam Genuenſ. *deciſ.30.*

23 Pro cambijs ſiccis nõ debetur intereſſe. Eadem Rota *deciſ.37.nu.11.*

24 Verba poſita in litteris cambij pro totidem cambiatis nõ important ſolutionem, ſecus verba pro hic habitis, vel pronumerato. Rota Genuenſ. *deciſ.44.*

25 Scribens litteras cambij non ſolutas, ſed proteſtatas tenetur ſoluere pecunias in litteris conſtitutas creditori. Eadem Rota Genuenſ. *deciſione* 50.

26 Litteris cambij non acceptatis, debetur intereſſe per ſcribentem. Eadem Rota *deciſ.57. numero* 2.

27 Acceptans epiſtolam de ſoluendo alicui, licet non ſit littera cambij tenetur ſoluere, & etiam ad intereſſe. Eadem Rota *deciſ.70.*

28 Solito dare, & accipere pecunias cambio debetur intereſſe ratione damni emergẽtis etiam à rupto, ſiue effecto non ſoluendo, & non obſtante ſolutione ſortis receptæ cum proteſtatione. Eadem Rota *deciſ.99.*

29 An mercatores cõueniendi ſint, vbi ſolutio litterarum cambij eſt deſtinata? vide eamdem Rotam *deciſ.104.num.7.*

30 Mandans per litteras cambij pecunias ſolui alicui nulla præcedente obligatione, an pro cambio remaneat obligatus? vide eãdem Rotam *deciſ.ſua* 104.*num.5.*

31 Intereſſe cambiorum debetur ſolito cambia facere. Eadem Rota *deciſ.134.*

32 Qui exigere debet cambium, poteſt eo non ſoluto, pecunias cambio accipere proteſtatione facta. Eadem Rota *deciſ.143.*

33 Scribens litteras cambij, eis acceptis, non poteſt ordinem reuocare. Eadem Rota *deciſ.168. numero 3.*

34 Acceptans litteras cambij, & ſoluere promittens, ne congruo tempore ſoluat obligatur ad intereſſe, ita pulchrè Hieronymus Marilian. *deciſ.ſua* 54. vbi ſubdit ita ſe iudicaſſe.

35 Intereſſe damni emergentis cambiorum, & recambiorum non debetur, niſi aliter fuerit legitime conuentum, Clar. Bardellon. pulchrè *conſ.ſuo 86.vol.1.per totum.*

Et hæc pauca potiora tamen ex plurimorũ Scribentium ſcriptis collegiſſe ſufficiat. Reliqua ad materiam attinentia videatis penes Hieronymum à Luca, & Thomam de Vio *in ſuis tract.de cambijs*, Morlam *d.quæſt.25.* Bertaz. *conſil. ſuo criminal. 254. in 2.* & ibi addentes; Borgnin. Caualcan. *deciſ.ſua 2.de contractibus par.2.* Bottam *conſil.ſuo* 56. Lelium Zechum *de vſuris*, & penes plures alios, quos ordinatim refert, & ſequitur Coſta *de Iuris, & fact.ignor.centur.1.diſt.24.nu.9.*

Videndus quoque D. Ariſmin. Tapatus *variarum ſententiarum iuris, lib.2.tit. de Litteris cambij*, & eruditiſſimus D. Leonard. Leſſius *de iuſtitia, & iure, lib.2.cap.23.per totum*, vbi pulchrè, & ampie de hac materia. Addo Benuenut. Strachã *de Aſſecurat.gloſ.11.nu.42.cum ſequentibus*, & Ioannem Azorium *Inſtitutionum Moralium par.3.libro 10.tit.de Cambijs, per totum*, vbi de materia omnium latiſſime, ac elegantiſſime.

36 Cambia & recambia, vt debeantur mercatori propter retardatam ſolutionem pecuniarum ſibi debitarũ, quæ requiratur vide Clar. Farinac. *deciſ.ſua Rotæ Romanæ in nouiſſ.775.*

37 Cambia, & recambia mercatorũ, quæ, & an licita ſint, vide Card. Tuſcum *Concluſione ſua 11. in litterà C.*

38 Cambiator quando teneatur ad pecunias receptas, vt alibi ſoluãtur. Adde eumdem Card. Tuſcum *Concluſ.ſua 12.in dicta littera C.*

39 Cambia ſemel recepta quamdiu durent, vide eumdem Card. Tuſcum *Concluſ.14.d.littera C.*

40 An mercator, qui habuit litteras cambij pro Padua poſſit mitere, & cogere campſorem ad dandum litteras pro Roma, diſtingue.

Aut litteræ ſecundum primum modum poſſunt effectum ſortiri, & non poteſt cogi campſor; aut non poſſunt veriſimiliter ſortiri effe-
41 ctum, & poteſt cogi. Sic præciſè Ioannes Baptiſta Cauatius *de Cambijs, pagina 224. columna ſecunda, in fine.*

42 De materia quoque litterarum cambij tractat ex profeſſo, & pleniori cornu D. Ioan. Baptiſta Cauatius *in ſuo tractatu de Cambijs, per totum*, eum conſulas; Adeas quoque D. Franciſcum Bernardinum Porrum *in nonnullis ſuis conſultationibus exiſtentibus, poſt tractatum dicti Cauatij de cambijs*, & D. Card. Tuſcum *Concluſ.ſua 362.in littera L.* vbi pulchrè.

43 Conſuetudo mercatorum circa cambia eſt, quòd recipiens cambia ſtet ad periculum ſortis principalis, quia cambia, vt ſint licita, debẽt recipi in præmium periculi. Sic præciſè Card. Tuſcus *Concluſ.ſua 898.num.4.*

44 Item debet eſſe in poteſtate recipientis ad cambia, poſſe reſtituere pecunias poſt primas nundinas, alia ſunt illicita cambia; ſic in terminis idem Card. Tuſcus *d.Concluſ.num.5.*

45 In litteris cambij, cum ſint ſcripturæ priuatæ, non requiritur de neceſſitate, quòd apponatur dies. Ioannes Petrus Fontanella *de Pactis Nuptialibus Clauſula prima, numero ſeptimo, in fine, gloſ.prima.*

46 Solutio Cambij facta ab vno mercatore pro alio, tener in honorem litterarum, & ſoluenti acqui-

acquiritur actio contra debitorem Cl. Menochius *conſ.296.num.24.*

De Litteris credentialibus, ſeu fide, vel quòd idem eſt, aſſertorijs.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ credentiales, quæ ſint, & pulchrè enodat author*
2 *Et cur adinuentæ & num. 3.*
4 *An ex litteris credentialibus contra ſcribentem oriatur probatio: duo caſus ſunt diſtinguendi.*
5 *Litteræ credentiales generalibus verbis conſcriptæ non obligant neque probant contra ſcribentem. Ratio ibidem, & num. 7. & 8.*
6 *Exempla.*
9 *Fallit in nonnullis caſibus, de quibus vſque ad numerum 17. incluſiuè.*
18 *Litteræ credentiales ſpecialitatem quandam continentes, probant contra ſcribentem, & nu. 20.*
19 *Exemplum.*
21 *Amplia, vt id magis procedat, quando conſcriptæ eſſent à Principe, & ſigillo ſuo authentico roborata.*

Actenus de litteris Cambij, nunc ſecundo loco de litteris credentialibus iuxta ordinem nobis propoſitum diſſerendum eſt.

1 Sunt autem litteræ credẽtiales. (Ne termini ignorentur) eæ, quæ feruntur per illum, cui dicitur in eis eſſe credẽdum, ad eum, cui diriguntur. Sic præcisè colligitur ex ſcriptis per Hippol. Rim. *conſilio ſuo 9. num. 16. in 1.*

2 Adinuentæ ſunt autem huiuſmodi litteræ varijs ex cauſis, & præcipuè quo rectius mentẽ noſtram explicemus, cum enim arcana litteris ſemper cõmittere minimè expedire vſu compertum ſit; poſſibile namque eſt, vt vel vulgus intelligat, ſiue quod ipſæmet litteræ intercipian
3 tur, vel ſubtrahantur, aut amittantur; ipſarummet litterarum vſus iure optimo adinuentus eſt. Id quod nedum à mercatoribus, verum etiã à Regibus, ac Principibus, (ne regni, quod non conuenit, alij ſcrutentur arcana) vt plurimum obſeruari notatur *in l. mercatores, C. de Commercijs, & mercatoribus.* Sic eleganter Benuenut. Straccha *de aſſecurationib. gl. 11. nu. 31. & 32.*

His præmiſſis, videndum modo, an ex ipſis litteris ſcribens efficaciter obligari poſſit?

4 In huiuſmodi difficultate, vt vera, & realis huiuſce rei habeatur reſolutio, duos ſaltem caſus arbitror diſtinguendos.

5 Primus quidem, & principalis eſt, quando nimis generalibus verbis ſunt cõſcriptæ, & hoc caſu nullum obligationis, vel probationis effectum contra ipſummet ſcribentem reſultare; cum potius ad commendationem datæ, quam aliam ob cauſam cenſeantur, tradidere paſſim Scribentes.

6 Exempla autem pro iunioribus poſſunt eſſe, veluti, ſi dicatur; Mæuio, qui tibi has meas tradet, fidẽ plenam adhibebis; Vel ſic: Mæuio omnibus in rebus, quæ tibi meo nomine dicet, fidem plenam adhibebis. Vel ſic: Mæuius lator præſentium eſt perſona fidelis, vnde potes de eo cõfidere. In his enim omnibus caſibus virtute antedictarum litterarum in præiudicium ipſius ſcribentis nil agi poſſe, adeo certum eſt, quam quod certiſſimum, *argumento text. in l. fin. C. quod cum eo, in l. & eleganter, §. finali, ff. de dolo malo, & in l. ſi verò non remunerandi, §. cum quidam, ff. mandati.*

7 Sic præcisè, & eleganter docuit ante omnes, Bart. *in l. Lucius Titius, num. 1. ff. de Fideiuſſoribus*, & tãgit etiam *in l. ſi pupilli, §. item ſi procuratori, de neg. geſtis, num. 4.* Eumdem ſequuti ſunt Canoniſtæ omnes *in cap. fraternitati, de clericis non reſid.* & ibi in ſpecie Abb. *num. 6.* vbi ſubdit, quod ſi forſan ille, cui ſcribitur, mutuaret pecuniam nuncio, vel ſecum contraheret nomine ſcribentis, nullum præiudicium inferri poſſet ipſimet ſcribenti, nec cõtra eũ actione mandati agi poſſet.

8 Sequutus eſt etiam Bald. *in d. l. finali, C. quod cum eo*, vbi *ſub num. 3.* inquit, quòd literæ credentiales informes, generales ſunt, & ideo is, qui eas affert, ſcribentem non obligat, propter nimiam enim obſcuritatem tales litteræ non valent, *argumento, l. ita fidei, ff. de iure fiſci*, & latius, vt per eum.

Hoc idem quoque docuit Pariſ. *conſilio ſuo 47. num. 80. volum. 1.* Benuenut. Stracha, *d. gloſ. 11. num. 33.* & Boerius, *quæſt. ſua 282. num. 2.* vbi pulchrè. Addo Clar. viros D. Menoch. *de arbitr. libro 2. Centur. 1. Caſu 94. num. 20.* & Maſcard. *de probationibus. Concluſ. ſua 627. nu. 51. Concluſ. 629. nu. 1. 2. & 3. & Concluſ. 1009. num. 16.* Videndus quoque Schuuartzenthaler *in ſuo tract. de ſtipulationibus. pag. mihi 765. num. 62.* & Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 1062. cum duobus ſequent.* Addo nouiſſimè poſt hæc ſcripta viſum D. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. vol. 1. lib. 3. tit. de ſolutionib. reſol. 38. verſ. prima eſt.* Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid ſubtilibus rationibus motus, ſcripſerit D. Rutgerus Rulant *de Commiſſionibus, lib. 5. c. 14. num. 20.* dum ex his litteris credentialibus, quantumcumque generalibus efficacem oriri obligationem, probationemq; pleniſſimam opinatus eſt.

9 Reſtringitur autem, ac limitatur, primus iſte caſus varijs modis.

10 Primus quidem eſt, quando ex perſona ſcribentis obſcuritas hæc, quæ ex litterarum generalitate oritur, certior quodammodo redderetur, v.g. ſi is, qui litteras afferebat, & cui fidem haberi ſignificabatur, inſtitor eſſet ſcribẽtis in aliqua negotiatione, ſeu menſa: tunc enim qui litteras ſcripſit, ſenſiſſe videtur in ea negotiatione, ſeu menſa, cui litteras afferrens propoſitus erat, fidem adhiberi.

11 Caſus eſt notabilis ſecundum Bart. *in d. l. Lucius, num. 1. in l. quicumque, §. ſed cum fullo, ff. de inſtitor.* ſub illis verbis, (*planè ſi affirmauerit mihi rectè me credere operarijs ſuis, non inſtitoria, ſed ex locato tenebitur*, &c.

12 Et licet Raphael Cuman. *in d.l.Lucius,de fide-*
iuſſorib. hanc ſententiam per illum text. mini-
mè probari fuerit arbitratus, eius tamẽ opinio
vti falſa damnatur per Stracham *d.loco num.* 34.
13 quem vide. Hanc eamdem limitationem ſe-
quuti ſunt ẽt Communitet Scribentes. Abb.
14 *in d.cap.fraternitati, d.nu.6.verſic.vel aliud præſume-*
retur, Maſcard.poſt Boerium *d.Concluſ.629.nu.4.*
*& num.*1009. *num.* 19.ac pleriquealij. Addo Vi-
tal.de Camban. *de Clauſul.pag.mihi* 399.*nu.2.ver.*
fallit. & Trentacinq. *citata reſolutione* 18. *verſ.hac*
Concluſio.

15 Coarctatur ſecundo loco ſupradictus caſus,
quãdo in epiſtola diceretur. Adhibe latori præ-
ſentium plenam fidem ſuper me, vel periculo
meo: tunc enim ſuper eo, quod poſtea actum
eſſet contra mittentem & probatio, & obliga-
tio induceretur. Sic præciſè docuit Bart. *in d.l.*
Lucius, verſ.item fallit, quod probat per text. *in l.ſi*
remunerandi, §. ſi quis mandauerit, in fine, ff.mandati.
Addo ego text. *in d.l.Lucius ibi*, (*fide, & pericula*
meo) ſequitur Straccha *d.loco,nu.*35.& Maſcard.
d.Concluſ.629.num.7.& 1009.*nu.*20. Addo Vital.
de Camban. *præcitato loco,verſ.item fallit*, & Tren-
tacinq. *d.reſolut. ver.ſecunda non procedit.*

16 Reſtringitur, ſeu declaratur tertio, quando
ipſæmet litteræ credentiales eſſent conceptæ
in hec, ſeu ſimilia verba: Tabellario, ſeu latori
mearum litterarum mandaui, vt meo nomine
faciat quidquid voluerit. Hoc enim caſu obli-
gari poterit dominus, idemq; ſcribens. Sic in
terminis Bald. *in d.l.fin.num.4.C.quod cum eo*: qui
ait hoc indiſtinctè velle text.illum.

17 Subiunxit tamen notandum eſſe ſub iſto ge
nerali arbitrio caſum ſpecialiter prohibitum
non comprehendi, vt puta donationem. Text.
eſt notabilis *in l.1.§.1.* vbi etiam gloſ. *ff. quod iuſ-*
ſu, & latius vt per eum. Sequutus eſt, hoc idem
Straccha *d.loco,num.*36. & omnium elegantiſſi-
mè Bertaz. *conſil.ſuo ciuil.75.num.43.& 44.* Ad-
do Maſcard. *præcitata concluſ.*1009.*nu finali.*

Alias fallentias deducit Trentacinq. *cit.reſo-*
lut.18.ver.nota,& ver.4.& vlt. vide per eum.

18 Alter quidem principalis caſus eſt, quando
litteræ ipſæ credentiales ſunt magis ſpeciales,
quam ſupra dictũ eſt, veluti ſi dicatur. Mæuio
19 præſentium latori, cui animum, atque conſilia
credidi, [ſeu quem intentionem meam plenè
docui, ſuper tali negotio plenam fidem adhibe
bis. Hoc in caſu contra ipſum mittentem ex
ipſis oritur probatio. Sic præciſè docuit Bart.
in d.l.Lucius, ver. quandoque iſtæ litteræ, vbi ſubdit
aduertendum ex his ipſis litteris, vt ſupra con-
ceptis, non mandari, vt aliquis contractus cum
eo celebretur, ſed dumtaxat, vt credatur in his,
quæ refert, quod tamen ſublimitat, quãdo per-
ſonæ qualitas aliud ſuaderet, vt puta ſi eſſet in-
ſtitor, & latius, vt per eumdem Bart. qui de hac
materia vberius ediſſerit, quem vt conſulas, ti-
bi author ſum.

20 Hoc idem omnium pulcherrimè, & latiſſi-
mè ſequutus eſt etiam Straccha *d.gloſ.11.nu.*37.
& 38.& Maſcard. *d.Concluſ.629.nu.2.& 8.& Con-*
*cluſ.*1009. *num.* 17. Addo Abb. *in d.cap.fraternita-*
ti, ferè in fine. & Boerium *d.quæſt.282.num.2.* vbi
pro corroboratione adducit text. *in l.ſi litteras,C.*
mandati, vidẽdus quoque P. Fuſcus *in ſuis Singul.*
in verſic.litteræ credentiæ, & Ioachim. Beuſt. *in l.ad-*
*monendi,num.*1065.

21 Amplia, vt iſta Concluſio eo magis proce-
dat, quando ipſæmet litteræ credentiales con-
ſcriptæ eſſent à principe, ac ſuo ſigillo authen-
tico roboratæ, tunc enim plenè probarent. Sic
inter alios Ioan. Kopp. *deciſ.ſua 46.nu.*53.

22 Latius autem de materia huiuſmodi generis
litterarum diſſerit D. Alexand. Trentacinq. *di-*
cta reſolut.18. vide per eum. Adeundus quoque
D.P. Rebuffus *in ſuo tract. de Cedularum recognitio-*
ne,num.99. & 100. vbi etiam an ipſemet litteræ
confeſſatæ, & recognitæ habeãt exequutionẽ
paratam necne, eleganter ediſſerit. Adeundus
quoque Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 366.
in littera L.

De Litteris Commendatitijs.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ commendatitiæ quæ ſint, deſcribuntur.*
2 *Litteræ commendatitiæ non obligant ſcribentem, &*
numero 3.
4 *Et hæc eſt veriſſima opinio.*
5 *Fallit primò quo ad nobilitatem probandam.*
6 *Item quando in ipſis litteris commendatitijs contine-*
tur aliquid certi.
7 *An ex verbis teſtatoris commendatitijs inducatur le-*
gatum, vel fideicommiſſum, ſi teſtator commendet
aliquem hæredi. videndi Doct. remiſſiuè.
8 *De litteris commendatitijs fit etiam in iure Pontificio*
ſæpè mentio, prout recenſet author ex aliorum ſenten-
tia, vſque in finem.

VIſo, quæ ſint litteræ credentiales, vi-
1 dendum modo, quænam ſint cõmen
datitiæ. Deſcribuntur autem, vt ſint
eæ, per quas fit commendatio de vi-
ta, & moribus alicuius. Sic poſt alios Straccha
*de aſſecurat.d.gl.11.nu.*30.

An autem ex eis oriatur obligatio contra ſcribentem, non eſt leuis inter Doctores diſputatio.

2 Ego, vt apertè hac in re meam promam ſen
tẽtiam, ſentio rem pro negatiua abſque dubio
eſſe definitam. Text. eſt, vt opinor, notabilis *in*
l.fin.C.quod cum eo, vbi clarè per I.C. deciditur, fa
miliares epiſtolas, quibus homines plerum-
que commendamus, ad obligationes non eſſe
protrahendas.

3 Accedit ſecundo loco text. clariſſimus *in l.*
ſi vero non remunerandi, §. cum quidam, ff. manda-
ti, vbi ſic legitur. (*Cum quidam talem epiſtolam*
ſcripſiſſet amico ſuo. Rogo te, commendatum habeas

Sextilium

Sextilium Creſcentem amicum meum) non obligabitur mandati, quia commendandi magis hominis, quam mandandi cauſa ſcripta eſt.

Suffragari quoque videtur poſſe text. *in l. & eleganter, §. fin. ff. mandati.*

4 Et eſt veriſſima iuris propoſitio; quã ſequuntur omnes infraſcripti. Bartol. *in d. l. Lucius, de Fideiuſſ.* Bald. *in d. l. fin. C. quod cum eo,* & ibidem Alberic. vbi ſubdit. Ideò facilè ſe homines reddere ad ſcribendum litteras commendatitias, cũ nulla ex his ſequatur obligatio; ſequitur quoque Stracchã *d. glo. 11. nu. 26.* Boer. *quæſt. ſua 282. nume. 2.* & poſt Crauet. *de antiquit. tempor.* & alios Maſcard. *d. Concluſ. ſua 629. num. 9. cum duobus ſequentibus.* Addo Camil. Borel. *conſil. ſuo 47. nu. 17.* Coſtam *de retrotract. Caſu 6. cap. 8. num. 6.* & P. Fuſcum *in ſuis Singul. in verſ. epiſtola commendatitia*, & Ioachim Beuſt. *in d. l. admonendi, nu. 1058. & 1059.* Videndus quoque Vital. de Camban. *de Clauſul. pag. mihi 399. num. 2.* & Pyrrhus Alfanus, *ad Rub. Digeſtorum, de verbor. oblig. num. 4.* adnectendus eſt etiam benè eruditus Ioannes Koppem *quæſt. ſua 36 num. 10.* vbi cõcordantes deducit, & Angel. *in l. fin. C. Quod cum eo.* Addo D. Rutger. Rulant *de Commiſſionibus lib. 5. cap. 14. num. 14.*

5 Fallit primò, iſta Regula, quo ad nobilitatẽ; quo ad enim eam probandam ex huiuſmodi litteris oritur probatio. Sic præciſè inter alios Marzar. *conſil. ſuo 95. num. 5.*

6 Fallit ſecundò, quando in ipſis litteris commendatitijs continetur aliquid certũ; tũc enim contra ſcribentem oritur obligatio. ita Bart. *in d. l. Lucius, num. 1. per illum text. de Fideiuſſoribus*, & ſequitur Bertazzol. *conſ. ſuo ciuil 75. num. 33.* Addo Beuſt. *d. l. admonendi, num. 1061.* vbi exemplificat; puta ſi Titius in ſuis litteris commendatitijs ad Seium datis petijſſet, vt Seius vellet huic, quem commẽdaſſet, dare mutuo centũ aureos, quos vellet vigore iſtarum litterarum reſtituere; tũc enim efficaciter obligaretur, adducit pro corroboratione text. *in l. fin. C. quod cũ eo, qui in al. pot. & in l. ſi litteras, C. mandati.* Addo Rulant *præcitato cap. num. 15.*

7 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & eſt. An ex verbis teſtatoris commendatitijs inducatur legatum, vel fideicommiſſum, ſi teſtator commendet aliquẽ hæredi. Videndus Alexãd. *conſil. 158. lib. 7.* Crauet. tangit *de antiquit. tempor. in verſic. vidimus abundè, num. 47.* & P. Fuſcum, *in ſuis Singular. in verſ. epiſtola commendatitia.*

8 Pro coronide huius materiæ obſeruandum volo, quod de ipſis litteris commẽdatitijs in iure etiã Pontificio fit ſæpè mentio. Scripſit enim Innocet. de his, *in tit. de clericis peregrinantibus*, in hæc verba.

(*Nota, quod aliæ ſunt commendatitiæ, & aliæ dimiſſoria.*)

9 Commendatitiæ dicuntur, per quas fit commendatio de vita, & moribus, exprimuntur etiam ordines, quos ibi habet, *argum. 72. diſtinct. cap. penult. & vltimo.*

10 Litteræ autem dimiſſoriæ dicuntur, per quas dimittitur à iuriſdictione prælati. *3. diſt. cap. vlt.* Has autem non poteſt concedere prælatus minor epiſcopo; *de offic. Archid. cap. ſignificaſti.* Commendatitias credo poſſe concedere quoslibet bonos prælatos. Doctor. omnes, *in d. cap. fraternitati, de cleric. non reſidentibus*, & ibi in ſpecie Imola, vbi vlterius litterarum commendatitiarum tria inquit, ſunt genera.

11 Primum. Dimiſſoriarum, quibus clericus dimittitur, & abſoluitur à poteſtate ſui Epiſcopi, in quibus perhibetur teſtimonium de vita, & ordinibus illius; & has de iure cõmuni ſoli concedunt Epiſcopi, non autem inferiores.

12 Secundum genus, quod datur clerico, vt ab alieno Epiſcopo poſſit inſtitui, ſeu ordinari; & hoc Epiſcopus, & Capitulũ Sede vacante concedit, & quilibet, ad quem ſpectat ſpiritualium adminiſtratio in Eccleſia Cathedrali. Nec has dare poteſt, vt ſubijcit, Archidiacon. nec Vicarius Epiſcopi, niſi aliud habeat in mandatis.

13 Tertium, quod datur clerico, qui pietatis ergò peregrinatur, & hoc ab Epiſcopis regulariter ſolet concedi; ſed hæc ſatis, cum extra materiam videantur eſſe. Videndi Canoniſtæ *in d. cap. fraternitati.* Borell. *conſil. 70. num. 5. cum ſeqq.* & quæ Sancta Synodus Tridentina circa prædicta ſanctè quidẽ decreuerit, *ſeſſ. 14. c. 2. & ſeq.*

De Litteris Amatorijs.

SVMMARIVM.

1 *Adulteria ſunt difficilis probationis, ſicut & alij prohibiti concubitus.*

2 *Et ob id coniecturis, ac præſumptionibus rectè probari poſſunt.*

3 *An ex litteris amatorijs adulterium fuiſſe commiſſum rectè probari poſſit, dubitatur.*

4 *Communis ſententia ſtat pro affirmatiua.*

5 *Ratio.*

6 *Opinio Clar. Menochij hac in re deducitur, quam ſequitur author, num. 8.*

7 *Litteræ amatoriæ non probant matrimonium contractum, ſed benè contrahendum.*

9 *Quædam opinio Thomæ Sanchez deducitur, & nu. 10.*

11 *Reprobatur per authorem, & num. 12. cum ſequentib. vſque in finem.*

1 CVm clàm, & occultè committi ſoleant adulteria, & prohibiti concubitus, ſintq; ob id difficilis probationis, vt latè reſpondit Dom. Menoch. *de Arbitrar. lib. 2. cap. 116.* &

2 D. Maſcard. *Concluſ. 57. num. 3.* Factum hinc eſt, vt præſumptionibus, & cõiecturis rectè probari poſſint. Sic idem Menoch. *conſilio 31. num. 18. & 19.* poſt infinitos relatos, & Dom. Maſcardus *d. Concluſ. 57. num. 6. & 7.*

3 Dubitatur nunc itaque: an ex litteris amatorijs adulterium fuiſſe commiſſum deprehendi poſſit?

4 In huiuſmodi difficultate cõmuniter à Doctoribus

Digitized by Google

ctoribus itum eſt in opinionem affirmatiuam,
dummodo ſint ſcriptæ inter amaſios, & penes
eos repertæ, ac recognitæ. Sic præciſè poſt Fe-
lin. *in cap. ſcripta, numero 12. de fide inſtrumentorum,*
D. Hippolyt. Riminald. *conſilio ſuo 261. num. 71.*
in tertio, & Maſcard. *Concluſione ſua 64. num. 10. in*
fine, vbi adducit text. *in l. non epiſtolis, C. de probatio-*
nibus. Sequitur Cardin. Pariſ. *conſil. 54. num. 64.*
vol. 4. & Viuius eruditiſſimus, *deciſ. ſua 241. nu. 18.*
in ſecundo. Addo Ioannem Zangerum *in ſuo tra-*
ctatu de tortura, cap. 2. num. 76. & Clariſs. virum &
numquam ſatis laudatum Dom. Farinacium
in ſua Praxi & Theoric. criminali, parte 2. tom. 2. tit. de
Delictis Carnis, quæſt. 136. cap. 4. num. 126. & 127.
vbi plures alios concordantes deducit.

5 Et ratio, mea ſententia, ea poteſt eſſe: quia
ad ipſum probandũ ſufficiunt præſumptiones,
ac coniecturæ, vt proximè diximus.

6 Clariſs. autem Menoch. *lib. 5. præſumptione 41.*
num. fin. docet prudentis iudicis arbitrio pro lit-
terarum tenore hoc tribuendum: nam ſi fate-
retur mulier præteritos concubitus, res mani-
feſta contra eam eſſet; Sed hoc raro euenit, ni-
ſi imprudentiſſima ſit mulier; ſi verò eſſent lit-
teræ, quibus mulier requireret virum, vt ad eã
accederet, futurum, non præteritum adulte-
rium arguerent.

7 Quemadmodum dicimus in ſimili, quod ip-
ſę litteræ amatoriæ non probant matrimoniũ
contractum, ſed benè contrahendum ad tradi-
ta per Viuium *d. deciſ. 241. num. 19.* & P. Aemil.
Verald. *lib. 2. deciſ. ſua 212. num. 10.*

8 A cuius quidem Cl. Menochij opinione mi-
nimè arbitror recedendum.

9 Nõ omittendum eſt autem admodum Re-
uerendum Patrem Thomam Sanchez *in ſuo ce-*
lebri tractatu de Matrimonio, lib. 10. tit. de Diuortio,
diſputatione 12. quæſtione 3. numero 48. poſt relatas
Doctor. opiniones hinc indè, eius opinionis ex-
titiſſe, quòd adulterium per ipſas litteras ama-
torias minimè probetur, & ſi in eis mulier pro-
prium adulterium fateatur, & conſiderat quòd
10 confeſſio extraiudicialis, qualis eſt hæc, nõ ple-
nè probat, ſed conſtituit dumtaxat indiciũ ſuf-
ficiens ad torturã. adducit Abbat. & Maſcard.
inter ceteros *de probationibus, Concluſ. 350. num. 1.*
& ſequentibus.

11 Hæc tamen tanti viri opinio, vti noua mihi
parũ probatur, arbitror enim ego, quòd ſi mu-
lier proprium adulterium fateatur per litteras
ipſas amatorias, per eaſdem contra ipſam con-
fitentem adulterium ipſum plenè probetur. *ad*
vulg. l. Publia, §. finali, ff. depoſiti, & ſic etiam ſentit
12 Cl. Menoch. *loco ſuperius admonito*. Pręttereà con-
ſidero textum huiuſmodi difficultatẽ deciden-
tem *in capit. penultimo, de Adulter.* ſub illis verbis.
Mandamus, quatenus, niſi tibi conſtiterit, vel per eui-
dentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris vo-
tum, quòd adulterata ſpontè fuiſſet, ipſum recipere com-
pellas eamdem.

13 Nec reſpondeat Sanchez. *præcitato loco ſub nu-*
mero 49. confeſſionem illam factam per mulie-
rem, de qua in tex. factã fuiſſe in iudicio, prout
animaduertit gloſ. ibidem, & Hoſtienſ. inter ce-
teros, quòd non contingit in caſu noſtro.

14 Replicatur enim id minimè obeſſe, quando-
quidem idem iuris, quando conſtaret de adul-
terio commiſſo per mulierem, vel per euiden-
tiam rei, vel per ipſius legitimam confeſſionẽ,
prout deciditur *in d. cap. penultimo*, vel per inſtru-
menta, vel per dicta teſtium, vel per quemlibet
alium legitimum modum, prout eſt textus ad
litteram *in cap. cum ad ſedem, §. quia verò, in princip.*
de reſtitutione ſpoliatorum, & tradit idemmet Ho-
ſtienſ. *in d. cap. penultimo, num. 3. verſic. Quod ſi prædi-*
15 *cto modo.* Iam autem epiſtolam ipſius manu cõ-
ſcriptam, vel ſubſcriptam legitimum eſſe mo-
dum pro dicto effectu, nullus eſt ex Scribenti-
bus, qui eat inficias; Vnde non officit; & hac
eadem opinione retenta.

16 Nõ refragatur modò, quòd ex aduerſo de-
ducebatur, videlicet, confeſſionem extraiudi-
cialem minimè probare, ſed dũtaxat indicium
ad torturam facere.

17 Reſpondetur enim ſupradictam regulã fal-
lere, ſi talis confeſſio facta fuerit in epiſtola,
quia tunc plenè probat, per Pauli reſponſum
generale *in d. l. Publia.* Nec ſanè mirum, vt enim
aliàs diximus, per epiſtolam videtur quis allo-
qui abſentem, dummodò ipſi præſentetur, &
ab eo acceptetur, quòd in caſu noſtro ſupponi-
tur; & ſic adulterium ipſum videtur compro-
bari per legitimam partium confeſſionem; ſic
præciſè regulam illam, quod confeſſio extraiu-
18 dicialis facta abſente parte minimè probet, ſi
facta fuerit in epiſtola, limitat, ac coarctat Cl.
Maſcard. *de Probationibus Concluſ. ſua 347. nu. 104.*
cum ſequentibus, vbi tamen id ſublimitat, quando
mittens ipſe reuocaret epiſtolam, vel ex hac vi-
ta migraret, antequam illi, cui exarata fuit, ip-
ſamet redderetur; Sequitur hoc idem D. Vin-
centius Mazinus *in ſuo tractatu de Confeſſione, cap. 2.*
num. 34. vbi plures còncordantes deducit. Et
hæc ſatis.

De Epiſtola exhortatiua.

SVMMARIVM.

1 *Epiſtola exhortatiua non probat conſenſum ſcribentis ſibi præiudicialem. Ratio ibidem.*
2 *Limitatur iſta Concluſio in quodam caſu, ſuper quo reſpondit Soc. conſil. 291. num. 7. cum ſeqq.*
3 *Caſus recenſetur.*
4 *Socinum ſequuti ſunt communiter Scribentes.*
5 *An ex his verbis inſertis in epiſtola: Noli dubitare hoc facere, quia nolo, quod ex eo damnum aliquod patiaris, inducatur obligatio ad præſtationem indemnitatis, dubitatur.*
6 *Alexander pro negatiua.*
7 *Author eſt oppoſitum.*
8 *Ratio, & num. 9.*
10 *Opinio authoris eſt communiter recepta.*

Homi-

Hominum quamplurimi, qui alicui litteras exarando diuerſimodè ſibi præiudicium inferunt, cum facillimè reperiantur, an hoc idem ex litteris alicuius exhortatorijs vſu venire poſſit, contingit hoc in loco congruè dubitare.

Ambigitur itaque.
An epiſtola exhortatiua probet conſenſum ſcribentis ſibi præiudicialem?

1 HVic difficultati ſatisfaciendo,ac inſimul breuitati conſulendo: concludo pro negatiua; idq; quoniam in dubio obligatio non præſumitur, *ad l.ſi cum aurum,de ſolut.* ſic præciſè Doct. omnes inferius allegandi, quidquid poſt P. Fuſcum dixerit Rutger. Rulant *de Commiſſionibus lib.5.cap.14.num.15.in fine.*

2 Limitatur autem iſta communis Cõcluſio in quodam caſu, ſuper quo ex facto conſultus reſpondit Soc.ſenior *conſilio ſuo 291. num. 7. cum multis,ſeq.in ſecundo.*

3 Duo extabant fratres ſimul habitantes. Mæuius puta,& Sempronius, non tamen erant ſocij omnium bonorum; Mæuio cum filia natu grandis, viripotens, ac in ætate nubili reperiretur, cumq; de ea viro nobili in vxorem tradenda tractaretur, quia tamen maiorẽ dotis quantitatem promiſſam ſponſus futurus exoptabat, idem Mæuius pater, ac frater reſpectiuè ſe difficilem reddebant.

Sempronius alter frater hoc intellecto. Mæuio fratri ſuo abſẽti ſcripſit in hæc verba. Oblatam conditionem ne dimittamus, neque per ſegnitiem, neque per ignauiam, neque per facultates. Dubitatur an ex litteris prædictis ipſius Sempronij conſenſus ita arguatur,vt ex bonis communibus illi filiæ, ac nepti reſpectiuè dotem præſtari fuerit contentus?

Socin. ſen. vt dixi, ex facto conſultus reſpondit ampliſſimè pro affirmatiua, rationibus vt
4 per eum elegantiſſimè perpenſis. Eumdem ſequuti ſunt etiam quamplurimi alij, Crauet. *de Antiquit.temporum, par. 1.in verſ. vidimus & abundè num. 41.& 44.* Straccha *d.gloſ.11.num. 27.* Maſcard. *Concluſ.ſua 629.num.12.& 13.* & prius *Concluſ.ſua 417.num.25.& 26.* & Bertazzol. *conſil.ſuo ciuili 75.num 34.*

5 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & talis eſt. Mæuius ſcribit alicui, puta Pamphylo in hæc verba.(Noli dubitare hoc facere,quia nolo, quod ex eo damnum aliquod patiaris) dubitatur modo, nũ ex his verbis inducatur obligatio ad præſtationem indemnitatis?

6 Alexander in huiuſmodi difficultate *conſilio ſuo 199. lib.7.* ſentit pro negatiua.

7 Ego verò totum oppoſitum: moueor tali ratione.

8 Qui vult aliquid, vult omne illud, per quod peruenitur ad illud,& qui vult cõſequens, vult etiam neceſſarium antecedẽs ad illud, iuribus vulgatis.

9 Si ergò Mæuius vult Pamphylum damnum non pati, indemnitatem quoque ipſimet eumdem pollicitum eſſe aſſerendum eſt, *argumento l.2.de iuriſdictione omnium iud. & l.illud,de acquirenda her. cum ſimilibus.*

10 Et hæc (mea ſententia) eſt verior opinio, quam etiam ſequutus eſt Crauetta *in dicto tract. de Antiquit.temp.d.verſic.vidimus & abundè, nu.45.* & Straccha *d.gloſ.11.numero 28.* Hæc ſatis.

De Litteris Onerarijs, aliàs de Porto, ſeu lygagiorum.

Materiam huiuſce generis litterarum adeò doctè,& elegãter enodat D. Benuent. Stracch. *d.tract.de Aſſecurat. d.gloſſ.11.à num.50. vſque in fi.* vt nil aliud ſuperaddi poſſe cõmodè videatur; Ad ipſum ne ex ſcriptis ſcripta conficiam,ac aliena mihi vſurpare videar, lectorem beneuolum remitto. Tangit etiam D.Maſcard. *Concluſ. ſua 990.numero 10.* & Sebaſtian. Medices *deciſ.ſua Marchiana 6. num.9.* vide per eos.

De Litteris Officioſis, ſeu Reuerentialibus.

De hac litterarum ſpecie, latè & pulchrè diſſerit Dom. Laderch. Imolenſ. *conſil.ſuo 101.* vide per eum.

Videndus quoque Clar. Eques Dom. Peregrinus *conſil.ſuo 94.num.5.& 6.in primo,* vbi nonnullos alios de hac eadem materia differentes deducit.

Tangit quoque Iaſon *in l.ex his verbis,numero finali,C.de teſtamento militari*, vide per eum.

De Litteris Teſtimonialibus.

SVMMARIVM.

1 *Litteris teſtimonialibus plena fides adhibetur.*
2 *Notariatus probatur per litteras teſtimoniales legalitatis Notarij per ordinarium loci domicilij ipſius Notarij conceſſas, quæ habeant Sigillum, & alia ſolita requiſita, & num.3.*
4 *Contrarium ſenſit Paulus de Caſtro.*
5 *Cuius opinionem in puncto iuris eſſe veriorem atteſtatur Decius.*
6 *Priorem ſequitur Author.*
7 *Fundamenta Caſtrenſis reſoluit Hippolyt.de Marſilijs.*
8 *Declaratur tamen ſupradicta opinio retenta varijs modis, de quibus,& numeris ſequentibus vſque in finem.*

AN Litteris teſtimonialibus plena ſit adhibenda fides? vertitur in contro-
1 uerſiam. Huic autem difficultati breuiter ſatisfaciendo, concludo pro affirmatiua. Sic poſt Bald. Angel.& alios, Dom. Hippol.de Marſil. *in repetitione Rubricæ, C. de Probationibus,num.311.*

2 Hinc probatur Notariatus per litteras teſtimoniales legalitatis Notarij per ordinariũ loci

domi-

domicilij ipſius Notarij conceſſas, quæ habeãt Sigillũ,& alia ſolita requiſitá, talibus enim litteris vtique fidem eſſe adhibendã, poſt nonnullos relatos omnium latiſſimè,& elegantiſſimè teſtatus eſt idem Dom. Hippolyt. de Marſil. *in l. ſi quis ne quæſtio, num. 144. ff. de quæſtionibus*, vbi ſubdit hunc modum per totam Italiam, immo quaſi per totum orbem practicari. Sequitur poſt quamplures alios adductos Cl. Maſcard. *de Probationibus Concluſ. ſua* 1098. *num.* 5. Addo eruditiſſimũ D. Fuluiũ Pacianum *in ſuo pariter tract. de Probationibus, lib. 2. cap. 21. nu. 61. & 62.* vbi ſubdit, quod his litteris etiã in magna ſumma cre-

3 ditur, & imputandum eſt ei, qui non procurauit eas habere; His accedunt Antonius à Sola *in Conſtitutiones Antiquas Sabaudiæ tit. de oppoſitionibus contra formam extrinſecam inſtrumentorum, gloſ. 2. num. fin. pagina mihi* 127. & Hieronym. Marilian. *deciſione ſua Genuæ* 53. *nu.* 6. & eſt veriſſima, & receptiſſima Concluſio, quam etiam ſequutus eſt Cl. Rimin. iun. *conſil. ſuo* 339. *num.* 23. *cum ſeqq.*

4 Obſeruandum eſt tamen cõtrarium ex profeſſo docuiſſe Dom. Paulum de Caſtro *in conſil. ſuo* 394. *num.* 2. *vol.* 1. ſenſit enim is huiuſmodi litteris teſtimonialibus quoad probãdum quem eſſe Notarium, minimè credendum eſſe. Mouetur pluribus rõnibus, de quibus vide per eũ.

5 Et hanc Caſtrenſis opinionem in puncto iuris eſſe veriorem teſtatus eſt Philippus Decius *in cap. 1. num. 53. de Fide inſtrumentorum.*

6 A contraria tamen opinione, quæ teſte eodẽ Decio *in præcitato loco*, & Rutgero Rulant, *de Cõmiſſionibus lib. 5. c. 14. num.* 21. obſeruatur in Praxi minimè recedendum dijudico.

7 Nec officiunt authoritas, & fundamẽta Caſtrenſis, cuncta enim adeò doctè, & eleganter diſſoluit, ac refellit Dom. Marſylius, *in d. l. ſi quis ne quæſtio, præcitato num. 144. cum ſequentibus*, vt nil aliud ſuperaddi poſſe, vt vnuſquiſque etiam peritiſſimus fateatur, neceſſe ſit; ipſum lector conſulat; non enim ex ſcriptis ſcripta conficienda ſunt.

8 Declaratur tamen illatio præmiſſa procedere, quando inſtrumentum ex longinquis partibus adeò veniret, quod valdè difficilis, & ferè impoſſibilis alia probatio exiſtimaretur; & in his præciſis terminis loquitur Marſylius *in d. l. ſi quis ne quæſtio, num.* 145. tũc enim abſque aliqua recognitione probarent litteræ teſtimoniales, modo tamen expeditæ apparerent in forma publica, & conſueta, & non eſſent aliqua digna de cauſa ſuſpecta. Sic præciſè declarat D. Maſcard. *d. Concluſ.* 1098. *nu.* 6. vbi ſubdit, quod alias Sigillum foret recognoſcẽdum, vel ad comparationem litterarum recurrendum.

9 Dixi autem (quando inſtrumentum ex longinquis partibus veniret) iure meritò: ſi enim proueniret ex patria, aut loco illi proximo, tũc ordine iuris ſeruato procederetur ad inquiſitionem veritatis, aliter, prout iudex arbitraretur faciendum; & practicam huius probationis docuit inter alios Dom. Rolandus à Valle *conſ. ſuo* 32. *num.* 12. *vol.* 2. Sic eleganter animaduertit Sola *d. num. 14. in fine.*

10 Secundo loco declaranda ſunt præmiſſa, ad hoc ſcilicet, vt faciant fidem huiuſmodi litteræ teſtimoniales, non ſufficere, vt in eis dicatur. Quod talis ſit tabellio, & pro tali publicè habeatur: ſed etiam opus eſſe, vt dicatur, quod talis tabellio ſcripſit hoc præſens inſtrumentum, quod incipit ſic, & finitur ſic.

11 Et ratio eſt: quoniam litteræ ipſæ teſtimoniales non faciunt fidem niſi de cõtentis in eis, & ideò ſi negaretur Notarius, litteræ quidem facerẽt fidem de notariatu; ac ſi tabellio, non negaretur, ſed ſolum diceretur illud inſtrumentum non fuiſſe ſcriptum manu illius, tunc illæ litteræ de hoc nõ facerent fidem, niſi & hoc in eis eſſet expreſſum; ex quò fit, vt vbi prædictæ litteræ hoc non atteſtarentur, tunc opus eſſet venire ad litterarum comparationem, etſi tabellionis copia poſſet haberi, ipſe vocãdus eſſet ad iurandum, an inſtrumentum ab eo fuiſſet publicatum, vel ab eo ſcriptum, iuxta tradita *in §. his verò, cum §. præcedenti, in Authentica, de inſtrumentorum cautela.*

12 At ſi neque Notarij, neque litterarum eiuſdem, ex quibus fiat comparatio, neque teſtium copia poſſet haberi, eo quia fuiſſet inſtrumentũ confectum in regionibus alienis, & Notarius non negaretur, forſitam ob litteras teſtimoniales, ſed ſolum diceretur inſtrumentum nõ fuiſſe ab eo publicatum, vel ſcriptum, tũc ex communiori Scribentium ſententia, credendum eſſet inſtrumento publico propter impoſſibilitatem cõparationis faciendæ, & maximè quandò producens illud inſtrumẽtum eſſet vir ſpectatæ quidem fidei, & indubitatę authoritatis. Sic pręciſè declarat poſt alios Dom. Pacianus, *d. lib. 2. de Probationibus, præcitato cap. 21. nu. 63. cum ſequentibus*, vbi latiori folio diſcurrit. Addo Maſcard. *d. Concluſ.* 1098. *num.* 7. & Imolam ante omnes *in cap. 1. num. 7. de Fide inſtrumentorum.* Adeundus quoque Lanfrancus de Oriano, *de Fide inſtrumentorum, num.* 7.

13 Nonnullas alias illationes proſequitur Marſilius *in d. l. ſi quis, ne quæſtio, num.* 150. & 151. vide per eum.

14 Adeundi de materia harum litterarum Boerius *deciſione ſua* 154. & Matthæus de Afflictis, *deciſione ſua* 251. & ibi Addentes. Et hæc ſatis.

Litteræ Legalitatis an probent? Quæritur.

1 DIſcutit ex profeſsò hanc materiam Illuſtriſs. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 363. *in littera L.* eum conſulas.

De Litteris Inducialibus, ſeu Dilatorijs, vel Moratorijs.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ Induciales poſſunt à Principe regulariter concedi debitoribus, ad differendam ſolutionem debiti.* de hac materia Caroci excep. 168 à fol. Tales- 168.

2 *Taleſq; litteræ apud Italos ſunt in vſu.*
3 *Et hæc eſt ſentẽtia receptiſſima, quicquid dixerit Natta.*
4 *Amplia, vt etiam ſine peccato, & de boneſtate iuſtitiæ concedi poſſint, & num. 5.*
6 *Non poſſunt autem concedi, cum debitum eſt iuratum.*
7 *Ratio, & num. 8. & 9.*
10 *Contrarium multi.*
11 *Prior tamen opinio vti verior per authorem retinetur.*
12 *Saluum conductum impetrans, ne à debitoribus moleſtetur, non defenditur, cum debitum eſt iuratum; & numero 13.*
14 *Statutum Patauinum ſub Rubrica, de Fugitiuis, in cap. Dominus Poteſt. declaratur.*
15 *Induciales litteræ poſſunt concedi contra debitum iuratum à Summo Pontifice debitoribus, Ratio ibidem.*
16 *Quod tamen non procedit in Epiſcopo.*
17 *Neceſſe eſt tamen, vt expreſſam in ipſis litteris mentionem dictus Summus Pontifex de iuramento faciat, Ratio ibidem.*
18 *Item conceduntur contra dictum debitum iuratũ, quando ita conſuetudine receptum eſſet.*
19 *Ratio, & num. 20.*
21 *Et aduerte, quod ita ex conſuetudine apud omnes obſeruatur.*
22 *Quinimò Dec. de hoc amplius non eſſe diſputãdum ſcriptum reliquit.*
23 *Apud Gallos.*
24 *In Parlamento, ac curia Delphinali.*
25 *In Regno Neapoli.*
26 *In Regno Siciliæ,*
27 *Aquitaniæ,*
28 *In patria Pedemont.*
(23–28:) *ita de conſuetudine obſeruari legimus.*
29 *Hæc tamen conſuetudo vti improba damnatur per Gaſparem Teſſaur.*
30 *Litteræ induciales debitoribus minimè prodeſſe poſſunt, ſi proceſſerit condemnatoria ſententia.*
31 *Siue ſit ſententia Senatus, ſiue cuiuslibet alterius Principis, quidquid dixerit Cuch.*
32 *Ratio, & num. 33. & 34.*
35 *Amplia, idem iuris eſſe, ſi ſententia de proximo pariter ferenda eſſet.*
36 *Ratio.*
37 *Hoc tamen declara, & intellige, prout ibi, & num. 38. cum duobus ſequentibus.*
41 *Litteræ induciales debitori non conceduntur, cum debitum eſt inficiatus.*
42 *Ratio.*
43 *Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Pariſ. conſ. ſuo 100. in 3.*
44 *Statuti noſtri diſpoſitio ſub Rubr. de citationibus, cap. ſi quis citatus, deducitur.*
45 *Litteræ induciales debitori minimè concedi poſſunt, quando cum iuramento illis renunciauit.*
46 *Ratio.*
47 *Declara.*
48 *Item non conceduntur, cum debitum eſt fiſcale.*
49 *Saluum conductum impetrans non defenditur, cum debitum eſt fiſcale.*
50 *Statutum noſtrum Patauinum ſub Rubr. de Fugit. in cap. Dominus Poteſtas, declaratur.*
51 *Clar. Peregrin. de iure Fiſc. lib. 6. tit. 7. num. 12. cum ſequen. deducitur, & num. 52. & 53.*
54 *Item non conceduntur, ſi debitum procedat ex cauſa delicti.*
55 *Ratio, & num. 55. 56. 57. & 58.*
59 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*
60 *Saluum conductum impetrans non defenditur, cum debitum procedit ex cauſa delicti.*
61 *Item non conceduntur, cum debitum contractum eſt ex cauſa locationis.*
62 *Item ſi debitum procederet ex cauſa dotis.*
63 *Sublimita prout ibi.*
64 *Item non conceduntur debitori ex cauſa alimentorum.*
65 *Item debitori alicuius eccleſiæ, vel loci pij.*
66 *Ratio.*
67 *Item ſi ageretur de debitore alicuius pupilli, viduæ, vel alterius perſonæ priuilegiatæ, & num. 68. & 69.*
70 *Item non conceduntur debitori ex cauſa rerum commeſtibilium, & emptarum in publico mercatu, ac ſine mora ſoluendi.*
71 *Item ſi debitum procedat ex cauſa depoſiti.*
72 *Item non conceduntur debitori guloſo, ac inhoneſtam vitam degenti.*
73 *Item debitori tacenti ſe alias dilationes habuiſſe, vel à Principe, vel ab ipſomet creditore.*
74 *Alias limitationes vide per Doctor. remiſſiuè.*

1 INduciales litteræ, ſeu dilatoriæ, quę
debitoribus contra creditores de-
bitum petentes conceduntur, poſ-
ſunt à Principe regulariter conce-
di ad differendam ſolutionem de-
biti: Text. ſunt aperti *in l. quoties, & in l. vniuerſa,*
C. de precib. Imper. offer. vbi etiam Doctor. omnes.
De iure Pontificio adducitur ad hoc text. *in cap.*
reſcripta, 25. q. 2. Sequitur M. Anton. Cuch. *in ſuo*
2 *eleganti tract. de Morator. præſcr. num.* 14. vbi etiam
ſubdit eiuſcemodi litteras apud Italos Princi-
pes, & præcipuè Romæ, Venetijs, Mediolani,
atque in alijs Ducum Curijs indiſtinctè conce-
3 di ſolere. Et hæc eſt veriſſima ſententia, teſte
Carolo de Graſſ. *Except. ſua 32. num. 3.* quidquid
ſubtiliter conſulendo docuerit M. Ant. Natta,
conſil. ſuo 591. num. 9. cum ſeq.
4 Amplia, vt huiuſmodi litteræ etiam ſine pec
cato, & de honeſtate Iuſtitiæ concedi poſſint,
concurrentibus præcipuè magna difficultate,
necnon impoſſibilitate ſolutionis faciendæ. Sic
omnium pulcherrimè docuit Anton. Teſſaur.
in ſua Pedemont. deciſ. 186. num. 3. vbi etiam ſub-
dit Senatum ità cenſuiſſe.
5 Tredecim alias ampliationes, recenſet miro
ordine, Cuch. *d. tract. à num. 27. vſque ad 44. incluſiuè*, vide per eum.
Limitatur tamen principalis iſta Concluſio
varijs modis.
6 Et Primò, vt non procedat, quando ſumus
in debito inſtrumentario, & iurato; tunc enim
Principem huiuſmodi litteras induciales con-
cedere minimè poſſe communiter tradidere
Scribentes; idq; cum per gloſ. *in cap. cum non de-*
ceat, verſic. effectus, de elect. in 6. vbi diſpoſitio Prin-
7 cipis generaliter loquens non trahitur ad debi-
tum

tum iuratum; tum etiam quia laicus Princeps
nullam habet authoritatem ſuper iuramento:
8 Sic præciſè poſt plures relatos docuit Cuchus
d.tract.num.54.& 62.& Caballin. *Milleloq. ſuo* 764. Caballin. ibi fol. 77
vbi infinitos deducit, & ampliat, vt hoc procedat, etiamſi Princeps motu proprio conceſſiſ-
9 ſet. Sequitur in terminis quoque Natta *conſilio ſuo* 233. *in primis numeris*, Afflict. *deciſ. ſua quinta*, vbi per Sacrum Conſilium, ex voto omnium conſiliariorum nemine diſcrepante ita pariter fuiſſe deciſum atteſtatur, & D. Roland. à Val. *conſilio ſuo* 31. *numero* 13. *in ſecundo*. His accedunt Mohedan. *de præſcript. Concluſ. quinta, num.* 3. Marcheſſan. *de commiſſione ſup. Dilation. Morator. c.* 1. *num.* 28. *cum ſeq.* Valent. Franc. *de Fideiuſſor. cap.* 3. *num.* 175. & D. Ant. Teſſaur. *deciſ. ſua Pedemont.* 186. *numero* 3. vbi ſubdit, quod cum hac eadem opinione tranſibat Senatus.

10 Obſeruandum eſt tamen non defuiſſe qui contrariam hac in re ſectati fuerint opinionẽ; inter cęteros autem adeſt eruditiſſimus Surd. *conſilio ſuo* 299. *in ſecundo, per totum*, & D. Carol. de Graſſ. poſt plures alios relatos *d. ſua Excepc.* 32. *num.* 8. *cum ſequentibus*.

Rationes per ipſos elegantiſſimè deducuntur; vide per eos.

11 A priori tamen, quam veriorem diiudico, & eſt Communis, recedendum minimè cenſeo.

12 Sic videmus in ſimili, quod ſaluum conductum impetrans, ne à debitoribus moleſtetur, non defenditur, cum debitum eſt iuratum; ſic præciſè poſt Alexand. Iaſ. Felin. Cagnol. Marſilium, Grammatic. Neuizan. & plures alios, Dom. Surd. *d. conſil. ſuo* 299. *num.* 4. Sequitur Cl. vir D. Menoch. *de Arbitr. lib.* 2. *Centur.* 3. *Caſu* 203. *num.* 14. & *Caſu* 337. *num.* 19. & 20. vbi ſubdit, qđ
13 Princeps ſęcularis non poteſt concedere hanc fidantiam etiam expreſſè, quoniam contra iuramentum, quod iuris diuini eſt, diſpenſare nõ
14 poteſt; & vlterius ſubdit; ita etiam intelligendum eſſe Statutum noſtrũ Patauinum *ſub Rubr. de Fugitiu. in cap. Dominus Poteſtas*. Dũ ſtatuit prætori licere concedere ſaluum cõductum debitoribus. Sublimitatur tamen, & declaratur iſta
15 principalis limitatio, vt non procedat, ſi Papa has inducias concederet, quia videtur tunc abſoluere à iuramento, ſic poſt Cuchum, & alios Teſſaur. *d. deciſ.* 186. *num.* 5.

16 Quod in Epiſcopo non procederet, Brunus *conſil.* 46. *lib.* 1. & Teſſaur. *ibidem*.

17 Obſerua tamen neceſſe eſſe, quod ipſe Summus Pontifex expreſſam in ipſis litteris mentionem de iuramento faciat, aliàs non videretur illi voluiſſe derogare, *ad not. in cap. Conſtitutus, de reſcript. & in d. cap. Cum non deceat, de elect. in* 6. ſic præciſè poſt plures relatos Carol. de Graſſ. *d. Except. ſua* 32. *numero* 7. & Surd. *d. conſilio* 299. *num.* 3.

18 Declaratur ſecundò, vt non procedat, quando de conſuetudine aliud obſeruaretur, videlicet, vt tales inducíales litteræ concederentur ẽt contra debitum iuratum; tunc enim nõ ſolum
19 annales, ſed etiam biennales, & quinquennales concedi à principibus ſolent; quia conſuetudo facit licitum, quod alias eſſet illicitum. Neque enim virtus iuramenti, qđ in omni instrumen-
20 to ex conſuetudine præcipuè notariorum inſeritur, tantæ potentiæ eſſe debet, vt impediat ordinariam Principis poteſtatem, quę eſt, vt inducias concedere poſſit. Sic eleganter inter alios declarat Teſſaur. *d. ſua deciſ.* 186. *num.* 6.

21 Et eſt notandum, quod ita de conſuetudine apud oẽs peræquè obſeruatur. Quinimo Dec.
22 *conſilio ſuo* 352. *in fine*, dicit de hoc amplius diſputandum non eſſe in terris concedentium iſtas moratorias, quem ſequitur Surd. *d. conſil.* 299. *num.* 15.

23 Apud Gallos ita de conſuetudine obſeruari ſcriptum reliquit. Anton. Caius in additionib. ad Aretinum, *in Rubr. de Exceptionibus, num.* 13. & de conſuetudine Cancellarię in Delphinatu, &
24 Pariſijs teſtatur Guid. Papa *quæſt. ſua* 97.

25 In Regno Neapolitano id veteri conſuetudine pariter receptum eſſe, teſtatur Carauita *ſuper ritu eiuſdem Regni* 287. *num.* 9.

26 In Regno Siciliæ ſemper ita vidiſſe practicari, & obſeruari, docuit Carol. de Graſſ. *d. ſua Exceptione* 32. *num.* 8. & *num.* 11. vbi ſubdit ſe vidiſſe quoque pluries pro vno, & eodem debito concedi tres, & plures dilationes, vnam poſt aliam, non obſtantibus reclamationibus quotidie factis à creditoribus.

27 Sic etiam in Aquitania teſtatur Boer. *deciſione ſua* 296. *num.* 5.

28 Sic quoque in patria Pedemont. hanc eamdem conſuetudinẽ inoleuiſſe, retulit poſt Ant. à Sola eruditiſſ. Teſſaur. *d. deciſ.* 186. *nu.* 6. quam tamen *in ſuis additionibus ad eamdem deciſionẽ* 186. D. Gaſpar Ant. Teſſaur. vti improbã, & pernicioſam accuſat. Quinimò vult monitos Prin-
29 cipes, ac Conſiliarios, qui tales litteras concedunt, vt non ita paſſim ſint proni ad concedendum iſtas dilationes, niſi aliqua ſubſiſtẽte iuſta, & legitima cauſa, & quando debitores maxima bonorum egeſtate laborant, & latius vt per eum.

30 Limitatur ſecundò principaliter ſupradicta Regula, vt non ſint concedendæ tales litteræ, ſi
31 proceſſerit condemnatoria ſententia in foro contẽtioſo, ſiue ſit ſentẽtia Senatus, vt per Guidon. Pap. *quæſt. ſua* 97. vbi pulchrè, ſiue cuiuſlibet alterius iudicis, quamuis de hoc dubitarit Cuch. *de Moratoria, nu.* 117. Non enim exequutio rei iudicatæ poteſt differri ſub prætextu ta-
32 lis dilatoriæ exceptionis procedentis à Principe, medio huiuſcemodi litterarum iudicialium.

33 Et ratio quoque eſt in promptu: nam nõ valet reſcriptum impetratum contra rem iudicatam, non adiecta Clauſula, Non obſtante, *l. fin. vbi Doct. C. ſententiam reſcindi nõ poſſe, l. fin. Vt lite pendente, & l. cauſas, vel lites, C. de tranſact.*

34 Quod adeò verum eſt, vt non ſufficiat dictũ eſſe: Non obſtante ſententia, niſi etiã addatur,
quæ

quæ tranſiuit in rem iudicatã. Alexand. *conſ. 94.*
incipit, In cauſa, & lite, num. 3. & 4. lib. 2. Dec. *conſil.*
295. numero 3. 198. colum. 3. in principio, & conſilio
ſuo 308.
35 Amplia idem iuris pariter eſſe, ſi ſententia ip
ſa ſit de proximo ferenda. Paria enim ſunt, (in-
quit Natta, qui hoc docuit, *conſil. 233. num. 4.*) eſ-
ſe condemnatum, vel de proximo condemnan
36 dum. Text. notabilis *in l. qui pœna, §. Diuus, ff. de*
manumiſs. cum ſimil. Addo Cuchum *de Moratoria,*
num. 18. cum duobus ſequentibus.
37 Hanc tamen limitationem declara, ac intel-
lige, quando lata eſt ſentẽtia in iudicio contra-
dictorio, ſi enim fuiſſet ſpontanea condemna-
tio coram iudice, vel Senatu, tunc idem de ea iu
dicatur, quod de inſtrumento guarentigiato.
38 Neque enim debitor fruſtratus eſt creditorem
litibus, & ſic ceſſat ratio, & ita in Pedemontiũ
Senatu obſeruari docuit Teſſaur. *d. ſua deciſio-*
ne 186. num. 7. verſic. declaratur quarto. Hoc idem
ſequitur Carol. de Graſſ. *d. ſua Except. 32. num. 44.*
vbi tamen ſubdit contrarium in regno ſuo Si-
ciliæ obſeruari. Inquit enim pluriẽs ſe vidiſſe
39 huiuſmodi litteras per debitores impetrari ẽt
poſt latam ſententiam, & facta adiudicatione,
40 & deliberatione pro ſatisfactione ipſius credi-
toris. Aduertendum eſt tamen (& hoc ipſe in-
nuit) quod quando in tali caſu eiuſcemodi lit-
teræ impetrantur, debet fieri mentio ſtatus ip-
ſius cauſæ, aliàs redderetur ſubreptitia, & latius
vt per eum *ſub num. 31. cum ſeq.*
Videndus etiam de huiuſcemodi limitatio-
ne Zetola *in ſua Praxi, in verſ. littera quinquennales,*
verſ. ſecundo debitor. Adeundus quoque D. Alph.
Moditius *lib. 2. ſuarum iuris Dubitationum dubitatio-*
ne 3. num. 3.
41 Coarctatur tertiò principaliter, vt non pro-
ſint iſtæ induciæ, ſi debitor debitum eſt inficia-
tus. ita pulchrè Cuch. *d. ſuo tract. de Moratoria, nu-*
mero 19. Pœna enim mendacij hoc debet im-
portare, vt ſcilicet careat impetratis; hoc idem
42 ſequitur Teſſaur. *d. ſua deciſ. num. 7. in fine.*
43 Et eſt veriſſima concluſio, quidquid ſubtili-
ter, ac ingenij ſui exercẽdi gratia, ſcripſerit Car-
din. Pariſ. *conſil. ſuo 100. per totum vol. 3.*
44 Hoc idem Statuto noſtro *ſub Rubr. de Citation.*
& ord. procedendi, c. ſi quis citatus, expreſsè cautum
eſt; dum enim de dilatione debitoribus aſſi-
gnanda ad ſoluendum ibi tractatur, in hęc ver-
ba prorumpunt ſtatuentes.
(Si quis citatus fuerit ad iudiciũ, vel non citatus, ſpon
te venerit, & ſe debitorem confeſſus fuerit, præcipiatur,
& detur ei terminus ad ſoluendum, ſecundum quantita-
tem debiti, &c.)
45 Fallit quartò ſupradicta Regula principalis,
vt videlicet huiuſmodi litteræ induciales, ſiue
impetratæ, ſiue impetrandæ non proſint, quan-
do expreſsè, & cum iuramento illis renunciatũ
46 eſſet. Nec ſanè mirum; contra renunciationes
enim, & præcipuè abſque pœna periurij, non
datur regreſſus. Sic præcisè poſt Rolan. à Val.
conſil. ſuo 31. lib. 2. coarctat eruditiſs. Teſſaur. *d.*
ſua deciſ. 186. num. 8. vbi etiam ſubdit, ita ſæpius
ſuper inobedientia huiuſmodi litterarũ per Se-
natum hoc in caſu ſe vidiſſe iudicatum; ſequi
quoque hoc idẽ videtur Carol. de Graſſ. *d. ſua*
Except. 32. num. 13. cum ſeq. & præcipuè ſub num. 16.
47 vbi poſt Teſſaurum declarat hoc procedere,
niſi prius ipſemet debitor, qui iurauit, impetraſ
ſet abſolutionem à iuramento, tũc enim poſ-
ſet ipſis vti etiam ſine metu periurij.
48 Limitatur quintò principaliter, ſi debitum,
pro quo huiuſmodi litteræ impetrantur, ſit fi-
ſcale; ſic poſt plures relatos docuit præcisè Ca-
rol. de Graſſ. *d. ſua Except. 32. num. 22.* & eſt text.
ad litteram, *in l. nec damnoſa, C. de precibus Imper. of-*
49 *fer.* Sic in ſimili ſaluum conductum impetrans
non defenditur, cũ debitum & ipſum eſt fiſca-
le. ſic eleganter poſt alios Clar. Menoch. *d. Caſu*
203. num. 16. & Caſu 337. num. 17. & 18. vbi etiam
50 ſubdit ita intelligendum ſtatutum noſtrũ Pa-
tauinum *ſub d. Rubr. de Fugit. in pręcit. cap. Dominus*
Poteſt. Addo Surdum *d. conſil. 299. num. 9.* vbi plu
res adducit, & Cuchum *d. ſuo tractatu de Morator.*
num. 45. cum ſeq. vbi pleniori cornu de hac mate-
ria ediſſerit.
51 Videndus de hac eadem limitatione perillu-
ſtris Eques D. Peregr. *in ſuo tract. de iure Fiſci lib. 6.*
tit. 7. num. 12. 13. & 14. vbi poſtquam docuit, de-
bitori ipſius Fiſci petenti dilationem ad compa
randam pecuniam, arbitrio tamen iudicis, de-
negari minimè poſſe; inſerit ſub hoc Sereniſs.
Dominio debitores Camerarum ex cauſa pręc-
cipuè Vectigalium, certis præfinitis tempori-
bus teneri ſolutiones ſuas facere, aliàs in pœ-
nam decem pro centenario incidere.
52 Subdit etiam illa tempora præfinita ex legi-
bus non poſſe Rectores terrarum prorogare,
vt pœnam Gabellarij euadant, imò nec etiam
Cl. officiũ ſuper Cameris poſse prorogare ter-
minum debitoribus Camerarum terræ firmæ,
ſicuti ex S. C. diei 7. Aprilis 1579. cautum fuit,
& 1498. 16. Septembr. ſubdit tamdem proro-
53 gationem ipſam, ſi aliquam debitor velit, à ſo-
lomet Principe impetrandam, cuius rei ordinẽ
ſeruandum elegantiſſimè ibi commemorat.
54 Coarctatur ſextò principaliter, ſi debitũ pro-
cedat ex cauſa delicti; talia enim debita nõ iu-
uantur, ex huiuſmodi litteris iudicialibus: & ra-
tio eſt in promptu, nam debitor ratione delicti
55 nõ eſt propriè debitor, nec creditor ex iſta cau-
ſa dicitur creditor. Bart. *in l. 1. ff. ſi certum petatur,*
& ſic dilatio conceſsa contra creditores eos
non comprehendit.
56 Adde, quòd in pœnis pecuniarijs ratione de-
licti infligendis, qui non habet, vndè eas ſoluat,
corporali pœna puniendus eſt, text. inſignis *in*
l. 1. ad fin. ff. de pœn. & Doct. omnes *in §. pœnales, de*
action.
57 Accedit, nam ſi iſta debita comprehende-
rentur in generali moratoria, ſequeretur, quod
Princeps gratiam conferret delinquenti non
facta delicti mentione, quod eſse non poteſt,
cap. poſtulaſti, verſic. non ita deleui, de reſcriptis, Iaſ.

in Auth. Res quæ, num. 20. C. commun. de legat. & Ca-
58 rauita, *d. Ritu 287. num. 12.* vbi ampliat iſtã Con-
cluſionem, vt procedat, etiam ſi propter pau-
pertatem eſſet conceſſa dilatio, quam tamen
ampliationem limitant, quando cauſa, propter
quam fuerunt conceſſæ ipſæ litteræ induciales,
vel moratoriæ, eſſet talis, quæ etiam in credito-
ribus ex delicto locum ſibi vendicaret: quia tũc
ea ſtueretur debitor; ita Iaſon, & Carauita, *in lo-
cis prædictis*, vbi ad hoc ponunt exemplum, &
alios concordantes allegant. Sic etiam limitat,
ac reſtringit Carol. de Graſſ. *d. Exceptione 32. nu-
mero 22. cum duobus ſeqq.* poſt plures ibi relatos.

59 Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid poſt
Rom. & Dec. *in l. 1. ff. ſi certum petatur*, licet acu-
tè ſcripſerit Matth. Brun. *de Ceſſione bonorũ, quæſt.
ſua 27. principal. num. 8. cum ſeq.* & Cuch. *d. tract. de
morat. num. 28. & 29.*

60 Sic videmus in ſimili, quod ſi debitum eſt ex
cauſa ipſius delicti, debet impetrans ſaluũ con-
ductum, exprimere qualitatem ipſius debiti,
alioquin ſub ſaluo cõductu generali non con-
tinebitur, ſic poſt Roman. Rebuff. & plures
alios Clariſs. vir Dominus Menoch. *lib. 2. de Ar-
bitr. Centur. 3. Caſu 203. num. 16. & Caſu 337. nu. 16.*

61 Reſtringitur ſeptimò, ſi debitum originem
ſumpſit ex cauſa locationis, ex quo pro talibus
debitis non ſolet concedi dilatio, vel ſaluus cõ-
ductus, & ideo debitor ex hac cauſa huiuſce-
modi litteris inducialibus, non iuuaretur, ita
poſt gloſſam *in l. cũ fructuarius, ff. de vſufruct.* Spe-
culatorem, & alios Clar. Menoch. *d. Caſu 203.
num. 18.* Sequitur eruditiſsimus Carroc. *in ſuo
tractatu de locato, tit. de verbor. ſignificatione, quæſt. 16.
num. 2.* & Carol. de Graſs. *d. Except. 32. num. 25.*
Addo Cuchum *de Morator. num. 100.* vbi addu-
cit text. *in Authent. Sed iam cautum, C. de precibus
Imper. offer.*

62 Fallit octauò principaliter, ſi debitum pro-
cederet ex cauſa dotis, tunc enim ipſi debitori
huiuſmodi litteræ ſimpliciter impetratæ ex gra
tia non prodeſsent. Sic præciſè Ioannes Bapti-
ſta de S. Blaſio, *in tractatu de priuileg. dotalib. pri-
uil. 289.* Thom. Zerola *in Praxi Epiſcop. in verſic.
litteras quinquennales, verſic. 5.* Cuch. *de Moratoria,
num. 87. cum ſequentib.* & nouiſſimè poſt plures
alios relatos Carol. de Graſs. *d. Except. 32. nu. 26.*

63 Sublimita tamen hanc limitationem, vt non
procedat, ſi huiuſcemodi litteræ impetrarẽtur
ex iuſtitia per concurſum maioris partis credi-
torum, ſic ex profeſſo Illuſtr. Præſes D. Vincẽt.
de Franchis, *deciſ. ſua 219. per totam*, vbi conclu-
dit maiorem partem creditorum poſse cogere
creditorem ipſum ex cauſa dotis ad concurren
dum eum eis in dilatione quinquennali in be-
neficium debitoris, *iuxta terminos l. fin. C. qui bon.
ced. poſſ.* Eumdem ſequitur poſt nõnullos alios
relatos Carol. de Graſs. *d. ſua Except. 32. num. 27.*

64 Limitatur quartò principaliter, vt huiuſmo-
di litteræ generaliter impetratæ debitori ex cau
ſa alimentorum non proſint; ſic poſt Cuch. *in
d. tract. de Morator. num. 90. cum ſeq.* & Surdũ *de ali-
mentis*, Carol. de Graſſis *dicta Except. 32. num. 28.*

65 Fallit decimò quotieſcũque tractaretur de
debitore alicuius Eccleſiæ, vel pij loci, ſic poſt
Rebuff. Menoch. & alios Carol. de Graſs. *d. Ex-
cept. 32. num. 35.*

66 Et ratio eſt: quia Principes ſeculares nõ poſ-
ſunt circa res Eccleſiaſticas aliquid ſtatuere,
nec de eis vllo modo diſponere, ita gloſ. *in cap.
ſi. in verſ. principales, de reb. eccl. non alienand.* Sequi-
tur Redoan. *in tract. de ipſis reb. eccleſ. non alienan.
quæſt. 4. num. 7.*

67 Idem iuris eſse concludito, ſi ageretur de de-
bitore alicuius pupilli, viduæ, vel alterius perſo-
næ priuilegiatæ, vel ſi debitum eſset vetus, vel ſi
pro eodem debito ipſimet debitori aliæ dilatio-
nes fuiſsent conceſsæ, ſic eleganter de his om-
nibus, & pulchrè Carol. de Graſs. *præcitato loco,
num. 31. cum ſeq.* poſt plures ibi relatos, vbi vlte-
rius debitorem, qui huiuſcemodi litteras cupit
impetrare, vult monitum, vt ſemper in ſuppli-
68 catione, quam porrigit Principi, narret ea om
nia, quæ poſsent operari, vt Princeps illas non
concederet, vel difficilius concederet, rõnemq;
69 deducit, dicens, nã aliàs ipſemet debitor præ-
ſumeretur in dolo, tacendo veritatem, vel ex-
primendo falſam cauſam, & gratia, ſeu huiuſ-
modi litteræ redderentur ſubreptitiæ, & per
conſequens eſsent nullæ ipſo iure, & latius, vt
per eum, quem conſulas. Videndus quoque
Clariſs. Menoch. *d. Caſu 203. à num. 22. vſque in fi-
nem*, vbi eleganter.

70 Idem iuris pariter eſse concludito in vendi-
tione rerum commeſtibilium in pleno merca-
tu, ſeu foro facta, & maximè ſi abſque termino
ſoluendi per venditorem ipſis emptoribus da-
to venditio celebrata fuerit, quia ſtatim eis ven
ditione facta debet ſolui, *ad l. 2. de nundin.* ſic præ-
ciſè Boerius *deciſione ſua 296. num. 6.*

71 Fallit duodecimò, ſi debitum procedat ex
cauſa depoſiti, tũc enim huiuſmodi litteræ mi-
nimè proſunt, *text. eſt in l. ſi quis vel pecunias, C. de-
poſit.* & ſequitur Boerius *deciſ. ſua 296. nu. 4.* vbi
ſubdit ita de Anno 1524. tertio Maij iudicatũ
fuiſse: Addo Cuch. *de Morator. num. 70. cum infi-
nitis ſequentibus*, vbi omnium purcherrimè, & la-
tiſſimè, & Dom. Vincentium de Franch. *deciſ.
ſua 151.* vbi ita quoque ſe referente in Regio
Conſilio fuiſse iudicatum teſtatur.

72 Limitatur tertiodecimo, ſi agatur de debito-
re guloſo, luſore, ac vitam inhoneſtam degente
meretticando, vel per tabernas, de cuius mala
vita habeatur ſcientia. Sic poſt Bald. *in Authent.
qui locum, in fine, C. de collat.* Marcheſan. *d. cap. 1.
comiſſ. 4. num. fin. in fine.*

73 Coarctatur tertiodecimo, nam huiuſmodi
litteræ minimè prodeſſent debitori tacenti im-
petrationem alterius dilationis ſibi datæ à Prin
cipe, quoniam tunc ob vitium ſubreptionis ir-
ritarẽtur; ſic poſt Rebuffum, Menochium, Fa-
rinacium & alios Cl. Carol. Bardellon. poſt hæc
edita viſus, *conſil. ſuo 30. num. fin. vol. 1.* vbi ſubdit
idem iuris quaſi eſſe, ſi ipſemet debitor ſubti-

ceret

ceret ſe aliam dilationem ab ipſomet debitore obtinuiſſe & rationem adducit, quoniā ſi Princeps id ſciuiſſet, non ita de facili huiuſmodi litteras ſibi conceſſiſſet.

74 Infinitas alias fallētias deducit Cuch. *à num. 45. vſque ad* 156. vide per eum.

An dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium, proſit ſuis fideiuſſoribus in ſupplicatione non nominatis?

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium non prodeſt ſuis fideiuſſoribus.*
2 *In obligationibus ſoluendi exceptio, quæ competit reo, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis.*
3 *Ratio, num. 4.*
5 *Beneficium conceſſum debitori principali, ne conueniatur, vltra quam facere poteſt, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis.*
6 *Ceſſio bonorum facta per principalem debitorem, non prodeſt fideiuſſoribus, nec eos liberat ab obligatione.*
7 *Beneficium reſtitutionis in integrum competens principali debitori, non prodeſt ſuis fideiuſſoribus.*
8 *Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum non prodeſt fideiuſſori quando ad petitionem partis conceſſa eſſet, ſecùs ſi motu proprio concedentis.*
9 *Differentiæ ratio, & num. 10.*
11 *Item prodeſt fideiuſſoribus, quando fuit debitori principali conceſſa à creditoribus.*
12 *Item quando ipſemet fideiuſſor non renunciauit beneficio cedendarum.*
13 *Latius id explicatur per authorem.*
14 *Fideiuſſor poteſt renunciare beneficio cedendarum.*
15 *Dilatio conceſſa principali, prodeſt fideiuſſoribus, quando adeſſet obligatio faciendi.*
16 *Item quando principali debitori id prodeſſet.*
17 *Latius Cuch. de hac materia.*

De litteris inducialibus præludia quædam, vt ita dicam, hactenus attigimus. Nunc autem ad præcipuas quaſdam de ipſis quæſtiones deueniendo, dubitari primo loco contingit; An dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium, proſit ſuis fideiuſſoribus, in ſupplicatione non nominatis?

1 IN qua quidem difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua, ita Doctores omnes *in d. l. quoties, C. de precibus Imper. offer. & in l. filiuſfam. §. ſtipulatus ſum, ff. de verbor. obligat.* Sequitur P. Fuſcus *in ſuis Singul. in littera D. num.* 11. Cl. Menoch. *d. Caſu de Arbitr. 203. num. 26. & 337. nu. 22.* vbi loquitur in ſpecie de ſaluo cōductu, & Bou. *in ſuo eleganti tract. de ſtatutaria Vrbis præſcriptione, gl. 21. num. 64. & 65.* vbi etiam ſubdit, qđ in obligationibus ſoluendi exceptio, quæ cōpetit reo,
2 non prodeſt fideiuſſoribus ſuis. Addo nouiſſimè D. Carol. de Graſſ. *d. ſua Exceptione 32. nu. 37.* & D. Cæſarem Barz. *deciſ. ſua Bononienſi 77.* vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè diſcutit ad partes hunc articulum, & hanc eādem ſententiam firmis rationibus corroborando, quælibet omnia, quæ in contrarium excogitari poſſunt, acutè refellit.

3 Ratio autem huiuſce Concluſionis, mea ſententia, ea pōt eſſe: quia cum hæc exceptio reſpiciat perſonam debitoris, cui miſerationis cauſa indulgetur, ad euitandam ceſſionem bonorum, vt per Doctores omnes *in l. finali, C. qui bon. ced. poſſ.* non egreditur eius perſonā, prout quoque cōſiderat benè eruditus Dominus Fab. de
4 Anna, *conſil. ſuo 82. num. 8.* Et quia exceptiones, quæ perſonæ cohærent nō tranſeunt ad fideiuſſores, nec eis proſunt regulariter, *l. exceptiones, la ſeconda, ff. de exceptionib. l. & fideiuſſor, de re iudic. & l. 1. C. de fideiuſſorib. cum ſimilibus.*

5 Sic in ſimili videmus, quod beneficium conceſſum debitori principali, ne conueniatur, vltra quam facere poteſt, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis, *l. ſi fideiuſſor*, vbi gloſſ. Bart. & Alex. *ff. de re iudic.* Brun. *in tract. de ceſſ. bonorum, quæſt. 25. 4. quæſtion. principal. num. 1. & ſeq. & quæſt. 6. num. 8. eiuſdem 4. quæſt. principalis.*

6 Item infertur, quod ceſſio bonorū facta per principalem debitorem, non prodeſt fideiuſſoribus, nec eos liberat ab obligatione, *§. finali*, vbi Aret. *num. 1. Inſtit. de replicationib. l. hæres à debitore, §. quod ſi ſtipulator*, & ibi Bart. *ff. de fideiuſſ.* & Guid. Pap. *deciſ. ſua 211.*

7 Sic quoque beneficium reſtitutionis in integrum cōpetens principali debitori, non prodeſt ſuis fideiuſſorib. Aretin. *in d. §. fin. num. 5. de replicationibus*, & latiſſimè Dominus Sfortia Oddus *in ſuo tract. de reſtit. in integrum, q. 48. per tot.*

8 Hanc tamen Cōcluſionem intelligas Primò procedere, quando dilatio fuiſſet conceſſa ad petitionem partis, ſecùs ſi motu proprio cōcedentis, quia tunc prodeſt etiam ſuis fideiuſſoribus, Salicet. *in d. l. quoties*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Carol. de Graſſ. *d. ſua Exceptione 32. num. 42.* Sequitur quoque D. Anna, *d. conſilio 82. num. 9.*

9 Differentiæ ratio eſt in promptu: nam in primo caſu, ad importunitatem huiuſmodi litteræ conceſſæ videntur, & ob id non comprehenduntur fideiuſſores, cum talia reſcripta ad læ-
10 ſionem tendant; in ſecundo autem continentur, quia reſcriptum ex motu proprio latiſſimè eſt interpretandum, ſic eleganter Marcheſan. *in tractatu Commiſſionum, ſiue Reſcriptorum vtriuſque ſignaturæ, commiſſ. 4. cap. 1. num. 24. in fine.*

11 Obſerua quoque quod prodeſt fideiuſſoribus, quando induciæ fuerunt conceſſæ debitori ab ipſiſmet creditoribus, ſic per pulchras

rationes Valentin. Franch. *de Fideiuſſoribus, cap. 3. num. 172. cum ſeq.*

12 Secundò intelligas principaliter procedere, quando ipſemet fideiuſſor renunciauit beneficio cedendarũ, nempè quod non opponer creditoribus, vt ſibi cedant actiones aduerſus debitorem principalem, quia ſi ſecùs, poterit abſque dubio vti dilatione conceſſa ipſimet principali, ſic poſt Bald. Cuch. & alios, Graſſ. *d. Except. num. 43.* ſequitur Anna. *d. conſil 82. num. 10.*

13 Obſcurum eſt id (inquies) explico.

Si fideiuſſor in caſu propoſito non renũciauerit beneficio cedendarum actionum, nempè quod per ipſum non opponetur, vt dixi, creditoribus, vt ſibi cedant actiones aduerſus debitorem principalem, & fortè vrgeatur à creditoribus ad ſoluendum, ſatis hoc ipſo tutus eſſe videtur, vt interim pẽdente dilatione cõueniri non poſſit, poterit namque ſe offerre paratũ ſolutioni, modò ex aduerſo per ipſos creditores ſibi cedantur actiones contra principalem, cũ autem ipſi eas cedere nõ poſſint ſaltem efficaciter, durante dilatione ipſa medio litterarum, ſequitur, qđ ab agendo interim & ipſi debeant repelli, *arg. l. Stichum, aut Pamphylum, §. pen. de ſolutionibus,* & faciunt tradita per gloſſam *in l. ſi ſtipulatus, §. fin. de fideiuſſ.* opus eſt ergo, vt dixi, vt fideiuſſor renunciauerit dicto beneficio cedendarum, cui per ipſum renunciari vtique poſſe *per*
14 *l. penult. de pactis,* arbitrata eſt gloſ. *in l. niſi, eod. illa titulo de pact.*

15 Tertiò declaratur, vt non procedat, quando eſſet obligatio faciendi, quia tũc dilatio in his litteris conceſſa principali prodeſt ſuis fideiuſſoribus, ſic poſt Bald. Marcheſan. & alios D. Carol. de Graſſ. *d. Exceptione, num. 43. verſic. 4.*

16 Quartò, & vltimò intellige, vt fideiuſſor nõ gaudeat priuilegio conceſſo principali debitori, quando principali non noceret, ſecus ſi ipſi remaneret inutile, quia tunc prodeſt etiam fideiuſſoribus, ita Bouius, *de ſtatut.* §. 31. *num. 69.* & Graſſ. poſt alios relatos, *d. Except. 32. num. 41.*

17 De huiuſcemodi difficultate adeũdus Cuch. *de Moratoria, à num. 122. vſque ad num. 144. incluſiuè.*

An inferior à Principe poſſit concedere moratoriam dilationem, & ſic has induciales litteras debitoribus.

QVAESTIO II.

1 COncluſiuè procedendo dicas, quod non, ſi dilatio ipſa medio huiuſcemodi litterarum cõceditur ex mera gratia, ita Paul. de Caſtro *in l. 1. §. qui Magiſtratum, num. 9. per textũ, & gloſ. ibi, ff. quod quiſque iuris.* Sequitur Carauita *d. Ritu 287. num. 3.* & Teſſaur. *deciſ. 298. in fine.*

2 Secus eſt autem, ſi concederetur ex iuſtitia, prout eſt dilatio quinquennalis, quæ conceditur debitori concurrente maiori parte creditorum, talis enim dilatio poteſt abſque dubio per
3 quemcumque iudicem dari, & cõcedi, ſic poſt Angelum, Caſtrẽſ. Alexand. & alios Carol. de Graſſ. *d. loco, num. 45.* & Carauita *d. loco, num. 4.* Videndus Viuius, *deciſ. ſua 38. num. 7. & 8. lib. 1.*

An huiuſmodi litteræ induciales, quæ conceduntur debitoribus ad ſatisfaciendum creditoribus ſuis, præſumantur in dubio conceſſæ à Principe motu proprio, an verò ad petitionem partium?

QVAESTIO III.

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, eas ad petitionem ipſius partis fuiſſe conceſſas, non autem motu proprio, niſi hoc in reſcripto expreſſe ſit inſertum, concludas. Nec
2 ſanè mirũ. Clauſula enim illa, motus proprij, in dubio numquam præſumitur, niſi probetur, ſic expreſſe concludit Carauit. *d. Ritu, num. 12.* Grãmaticus *conſ. 34. num. 4.* & nouiſſimè D. Carol. de Graſſ. *d. loco, num. 46.* qui quidem opina-
3 tus eſt etiam, quod quando dilatio eſſet generaliter cõceſſa omnibus debitoribus, præſumeretur conceſſa motu proprio ipſius Principis.

An beneficium, quod per has litteras conceditur debitori, tranſeat ad ſuos hæredes, & eis proſit?

QVAESTIO IIII.

1 ET pro negatiua cõcludito. Sic poſt Imol. *in l. maritum, ff. ſoluto matrimonio,* Paulum Fuſcum *in ſuis Singul. in littera D. num. 11.* & plures alios Domin. Cæſar de Graſſis *d. loco, nu. 47.*
2 Sic in ſimili videmus in beneficio, ne quis conueniatur, vltra quam facere poteſt, quod non
3 tranſit ad hæredes. Brunus inter ceteros, *de Ceſſione bonor. quæſt. 6. num. 8. 4. quæſt. principali.*

A quo die incipiat currere dilatio in his litteris conceſſa, an à die conceſſionis ipſarum, vel à die, quo fuerint præſentatæ, & notificatæ creditoribus.

QVAESTIO V.

1 ET dicas, quod à die conceſſionis, ſic in puncto. Guid. Pap. *deciſione ſua 109. numero 1.* vbi adducit pro confirmatione text. *in cap. eam te, de reſcript. in cap. dilectus, de præbendis, in cap. 2. de decimis, & in cap. ſi propter,* vbi Archidiacon. *de reſcriptis in 6.* & ſubdit ẽt, quod ita ſeruat ſtylus Curiæ Parlamẽti, Idẽ *Singul. ſuo 715.* Sequitur Carauita, *d. Ritu c. 80. num. 9.* Cuch. *de Moratoria, num. 152.* & poſt Brunum,

Digitized by Google

num, Bouium, & plures alios, Graſ. *d. loco num.* 8. Addo Moditium *pracitata dubitat.* 3. *nu.* 2.

Sed pulchra hic ſexto loco ſuboritur dubitatio, & talis eſt.

1 QVidā debitor ſtetit per vigintiquin-
que annos, quod non ſoluit, impetrauit poſtea dilationē quinquennalem. Elapſis triginta annis, dubitatur an creditori exinde competat amplius actio ad petendum, quod ſibi debebatur?

2 Bald. *in d. l. quoties, C. de precib. Imper. offerendis, num.* 2. mouet hanc difficultatem, & ſoluit, vide per eum.

3 Ego rem pro affirmatiua eſſe definitam, per textum *in l. finali, C. qui bon. ceder. poſſ.* exiſtimo, ſic enim in fine ibi legitur (*Nullo præiudicio creditorũ, cuiquam ex quinquennij dilatione circa temporalem præſcriptionem generando*) quid clarius?

4 Poſt hæc ſcripta reperi Cuchum *de Moratoria, num.* 111. ita ſentientem, & text. *in d. l. finali,* ſub illis verbis adducentem. Satis. Alia etiam pulchra ſeptimo loco ſubingreditur dubitatio, & eſt. An beneficium, quod per has litteras debitori conceditur, extendatur etiam ad creditores futuros? Moditius eruditiſſimus *pracitata dubitatione* 3. *nu.* 1. poſt Guidonē Papam, Oinotomum, ac alios relatos cōcludit pro negatiua. ipſum conſulas; adeundus quoque Cl. D. Carolus Bardellonus *conſil. ſuo* 30. *num.* 38. vbi plures alios concordantes deducit.

De annalibus, & quinquennalibus dilationibus, breuis, ac elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Princeps poteſt concedere debitori dilationem annalem.*
2 *Item etiam quinquennalem.*
3 *Vlteriorem autem nequit.*
4 *Et ſi concederet, nec quoad quinquennium ſuſtineretur.*
5 *Contrarium tamen Cuch. de Moratoria.*
6 *Et differentia inter dilationem annalem, & quinquennalem in modo procedendi.*
7 *An in dilatione annali ſit præſtanda cautio à debitore de ſoluendo in fine ipſius dilationis? non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
8 *Nonnulli eum teneri arbitrati ſunt; ratio ibid. & nu.* 9.
10 *Contrarium alij multi.*
11 *Corroboratur, & num.* 12.
13 *In dilatione quinquennali talis cautio ſine dubio præſtanda eſt.*
14 *Et ſi forſan non detur reſcriptum, haud valet.*
15 *Amplia etiam ſi his litteris remittatur talis cautio.*
16 *Et eſt veriſſima ſententia, quidquid dixerit Iaſon.*
17 *Quam tamen limita, quando in ipſis litteris adeſſet Clauſula, Non obſtante.*
18 *Hæc tamen cautio præſtari debet, ſi petatur ab ipſo creditore, aliàs ſecùs, & num.* 19. 20. & 21.
22 *Ratio.*
23 *Quando lex, vel ſtatutum requirit, quod præſtetur certa fideiuſſio, aliter actus non valeat, debet ſemper ipſum ſtatutum intelligi, ſi petatur à parte, & num.* 24. & 25. *cum ſequentibus, vſque ad* 30. *incluſiuè.*
31 *Debitor ſi facta diligenti inquiſitione non poteſt inuenire fideiuſſores, gaudet beneficio iuratoriæ cautionis, & num.* 32.
33 *Et hæc ſententia eſt receptiſſima.*
34 *Effectus inſignis reſultat debitore non ſoluente poſt quinquennium, nam in carcerem detrudi poteſt, nec amplius ad beneficium ceſſionis admittitur.*
35 *Cur iuratoria cautio fuerit adinuenta, explicat ibi author, & numero* 36. & 37.
38 *An datio fideiuſſorum, de qua ſupra, debeat fieri tempore, quo ipſæ litteræ induciales impetrantur, an verò poſſit poſteà præſtari ex interuallo, videndi Doctores remiſſiuè.*
39 *Dilatio quinquennalis conceditur debitori ad iſtantiam creditorum concurrentium pro maiori quantitate, cumuloq́; crediti.*
40 *Et tollit beneficium ceſſionis bonorum.*
41 *Et hoc non modò, vbicumque concurreret diſparitas, & maior quantitas crediti eorumdem creditorum cōcurrentium, ſed etiam ſi concurreret æqualis quantitas, vt tunc benignior ſententia admittatur.*
42 *An quinquennalis dilatio concedi poſſit à Principe ad inſtantiam dumtaxat debitorum ignorantibus, & inuitis etiam ipſiſmet creditoribus pulcherrima eſt difficultas.*
43 *Viuius concludit pro affirmatiua, ſubditq́; ita iudicatum.*
44 *An maior pars creditorum in præiudicium minoris partis poſſit remittere creditum, vel concedere dilationē debitori, & quomodo? Videndus Maceratenſis in ſuis Reſolutionibus.*

De litteris inducialibus. Hactenus in genere. Nunc autem de earumdem ſpeciebus congruo loco differendum eſt.

1 SCiendum eſt itaque, quod Princeps poteſt concedere debitori dilationem annalem, ſeu litteras induciales ad annum interim non ſoluendi debitum, prout notatur *in l. quo-*
2 *ties, C. de precibus Imperat. offerendis,* ac etiam dilationem medio earūdem litterarum quinquennalem, prout eſt text. ad litteram *in l. fin. C. qui bo-*
3 *nis ced. poſſ.* vlteriorem autem nequit, Caſtrenſ. *in d. l. quoties, in fine.*
4 Quinimò ſi cōcederet, nec quoad quinquennium ſuſtineretur, ſic poſt alios Zerola *in ſua Praxi, in verſic. litteræ quinquennales, in verſic. quar-*
5 *to iſtæ littera, licet contrarium ſenſerit Cuch. de Moratoria, num.* 194. *cum ſeq.* vbi pulchrè.
6 Eſt tamen differētia inter iſtas dilationes in modo procedendi. In prima .n. quę eſt annalis, ſufficit iurare ipſum debitorem eā impetraſſe pro vrgenti ſua neceſſitate ſine fraude, nec erit

opus alia probatione, nec audiri debent credi-
tores oppoſitum probare volentes, cum tamē
in quinquennali neceſſe ſit, vt probet ſe adeò
neceſſitate premi, vt debitum ipſum exoluere
nequeat. Sic poſt Boerium, Quintil. Mandoſ.
& alios, Cuch. *de Moratoria, num.* 23.
7 Sed an in iſta annali ſit prẹſtāda cautio à de-
bitorẹ de ſoluendo in fine ipſius dilationis, non
eſt eadem omnium Scribentium ſententia.
8 Nonnulli enim opinati ſunt eum non tene-
ri, moti quia in mora modici temporis non fit
præiudicium, *arg. l. ſi debitori, ff. de iudic.* & quia qđ
9 differtur, non aufertur, *d. l. quoties, & l. quamuis, ff.
de arbitr. cum ſimil.*
10 Cōtrariam verò opinionem poſt Iaſ. & alios
in d. l. quoties, vti veriorem, ſequutus eſt inter ce-
teros Boer. *d. ſua deciſione* 296. *num.* 2. vbi etiā ſub-
dit, quod eſt communis, & poſt plures alios re-
latos Cuchus *de Moratoria, num.* 24. & 53.
11 Quæ quidem ſententia mihi optimè videtur
confirmari per text. *in l. vniuerſa, C. eodem titul. de
prec. Imper. offerendis*, ſic enim *ibi legitur* (*vniuerſa
reſcripta*,) & ſic (prout ego interpretor, tam an-
nalia, quàm quinquennalia,) quæ in debitorum
cauſis ſuper prẹſtandis dilationibus promulgā-
tur, non aliter valeant, niſi fideiuſſio idonea ſu-
per debiti ſolutione præbeatur.
12 Præterea ſuffragari etiam videtur poſſe text.
in l. ſi debitori, vbi Iacobin. de S. Georgio, *de iudic.*
nam in caſu *dicta legis*, quadrimeſtris dilatio
conceditur, & tamen cautio proculdubio, exi-
gitur, ergo multo magis ea requiretur in an-
nali.
13 In dilatione autē quinquennali huiuſcemo-
di cautionem per debitorem præcisè præſtan-
dam eſſe nemini dubium eſt, ſic inter ceteros
Boer. *d. deciſ.* 296. *num.* 3. Guid. Pap. *deciſ. ſua* 109.
Paul. Fuſc. *in ſuis Singularibus, in littera D. num.* 11.
Carauita *d. Ritu* 287. *num.* 5. & poſt plures alios
relatos, Carolus de Graſſis *d. ſua Exceptione* 32.
num. 97.
14 Et ſi forſan nō detur, reſcriptum, haud tenet
ad ipſius debitoris vtilitatem, Afflict. *deciſ.* 378.
15 Quæ Concluſio ampliatur, vt procedat, etiā
ſi his litteris remittatur talis cautio, quia non
obſtante tali remiſſione, debitor ſi vult earum
gaudere beneficio, tenetur hanc eamdem cau-
tionem de ſoluēdo in fine ipſius dilationis prẹ-
ſtare, ita Doct. omnes *in d. l. vniuerſa, C. de precib.
Imper. offer.* Sequitur poſt alios Graſſ. *d. loco,
num.* 98.
16 Et eſt veriſſima ſententia, quidquid dixerit
Iaſ. *in d. l. vniuerſa, in fine.*
17 Quam tamen limita, quando in ipſis litteris
adeſſet Clauſula, Non obſtante. Sic poſt mul-
tos relatos idem Graſſ. *num.* 99.
18 Intellige tamen, vt debitor, cui fuit conceſſa
dilatio, teneatur præſtare cautionem per mo-
dum, vt ſupra, ſi ab ipſis creditoribus petatur ip-
ſa fideiuſſio, *ad l. ſi quis filium. §. ſtipulatio*, ibi, eum
interpellatus, *ff. de Collat.* Quamuis enim text.
in d. l. vniuerſa, ſub illis verbis (*aliter non valeat*) vi-
deatur innuere, quod abſque alia interpellatio-
20 ne, ipſa cautio ſit præſtanda. Attamen gloſ. &
DD. ibi contrarium eſſe verius cenſuere, verbū
namque illud (*non valeant*) prolatum à lege, in-
21 telligitur cū effectu, non autem ipſo iure; Hāc
eamdem ſententiam ſequuntur, & alij Com-
muniter *Alexander conſil.* 210. *in ſecundo*, Marſil.
in Rubrica de fideiuſſoribus, num. 145. Surd. *conſilio*
124. *num.* 1. & 2. Carauita *in Ritu* 189. *numero* 5. &
287. *num.* 5. Marcheſan. *de Commiſſione ſuper dila-
tionibus Moratoria, commiſſ.* 4. *numero* 8. ac infini-
ti alij, quos refert, & ſequitur Graſſ. *dicto loco,
numero* 100.
22 Ratio autem huiuſce Concluſionis ea poteſt
eſſe: nam in omni materia, in qua aliquis tene-
tur præſtare cautionem, intelligitur ſemper, ſi
à parte, in cuius fauorem præſtari debet, peta-
tur; ita Abb. *conſil.* 96. *num.* 4. Lancellot. *de attent.
tit. de attent. reſtit. in integ. pend. p.* 2. *cap.* 28. *num.* 72.
& plures alij. Addo ego Paulum de Caſtro, *in d.
23 l. vniuerſa*, vbi ēt ponit Regulā perpetuò menti
retendam, qđ ſcilicet, quādo lex, vel ſtatutum,
facta ſint quod præſtetur certa fideiuſſio, ali-
ter actus non valeat, debet ſemper ipſum ſtatu-
24 tum intelligi, ſi petatur à parte. Vndè infert
ad ſtatutū huius noſtræ Magnif. Ciuitatis, quo
cauetur, quod ſi forenſis conueniat ciuem, de-
beat prẹſtare fideiuſſorem idoneum de ſoluen
dis expenſis, aliter proceſſus factus non teneat,
dicit Paul. de Caſtro ſe allegaſſe, & obtinuiſſe
per hanc legem, cum gloſ. quod tale ſtatutū de-
bet intelligi, ſi talis fideiuſſio petatur à forenſi,
aliàs ſi non fuit petita, & proceſſum eſt in cau-
ſa, valet proceſſus.
25 Sic etiam, ſi ſtatutum alicuius Ciuitatis, pro-
ut eſt noſtrum, dictaret, quod appellans nō au-
diatur, & quod proceſſus ab eo factus ſit nul-
lus, niſi præſtiterit cautionē de reſtituendis ex-
penſis, intelligitur, ſi fuerit facta requiſitio, ita
Ripa *in l.* 4. *§. hoc autem iudicium, num.* 5. *ff. de damno
infecto, & in l. ita ſtipulatus, num.* 80. *ff. de verborum
obligationibus*, Sequitur Ioannes de Amicis, *conſ.
ſuo* 28. & 33. *num.* 32. & Dominus Brunor. à So-
le, *in ſuo Compendio propoſitionum iur. in verſic. fideiuſ-
ſio à lege requiſita*, vbi etiam ſubdit, hoc procede-
re, etſi in ipſo ſtatuto inſerta eſſet Clauſula,
Aliter actus non valeat, *ibiq;* plures alios con-
cordantes deducit.
27 Item ad hoc facit quod voluit Ant. de Butr.
in cap. pen. de iudic. vbi voluit, quod ſi extaret ſta-
tutum, vt iudex teneatur cauſam expedire cum
conſilio ſapientis, tale ſtatutum intelligatur, ſi
à parte fuerit petitum, vt cauſa hoc modo expe
diatur. Quàm ſententiam ſequuntur Alexand.
conſil. 122. *lib.* 2. & Ripa *in d. l.* 4. *§. hoc autem iudiciū,
num.* 3. *ff. de damno infecto, qui etiam ſub num* 4. infert
ad ſtatutum, quo diſponitur, vt iudex compel-
28 lat agnatos ad compromittendum de lite inter
eas vertente. Intelligitur enim ſi ab aliqua ex
partibus hoc fuerit petitum, allegat Butrium *in
cap. cum venerabilis, de iudic.*
29 Sic etiam confert ad hoc, ꝙ voluit Machell.

Patroc.

Patroc. ſuo 45. num. 7. vbi dicit, quod ſi ſtatutum diſponit, quod alicui detur terminus ad aliquid agendum, intelligitur, ſi talis terminus fuerit à parte petitus, allegat Iaſon. *in l. admonendi, num. 10. & 11. cum ſeq. de iureiuran.*

30 Infinita alia ſimilia ad hoc apprimè congruentia deducit eleganter Iaſ. *d. l. vniuerſa, in primis numeris*, & D. Carolus de Graſſis *d. Except. 32. num. 100. cum infinitis ſeqq.* vide per eos.

Sed iuxta prædicta quæro; quid ſi facta diligenti inquiſitione, debitor non poteſt inuenire fideiuſſores, an amittat hoc priuilegium ſibi conceſſum?

31 Et breuiter dico, quod non, ſed ei conceditur dilatio cum iuratoria cautione, prout diſpoſitum eſt *in l. omnes, verſic. hac autem inclita vrbe*, vbi Bald. *in princ. C. de epiſcopis, & clericis*, idem Bald. *in Authent. Cui relictum, num. 7. & 8. C. de indi-*
32 *cta viduit. tollen.* vbi Paulus de Caſtro concludit, quod qui debet fideiuſſores præſtare, releuatur, ab illo onere, ſi non poteſt, vel cum magna diffi-
33 cultate poteſt: & hæc ſententia eſt receptiſſima, eam enim ſequuntur infiniti ex Neothericis, quos omnes pulchro ordine referr, & ſequitur Carol. de Graſ. *d. loco, num. 118. 119. 120. & 121.* ad eum lectorem remitto. Addo Barzium, *deciſ. ſua Bononienſ. 78. num. 3.* vbi etiam ſub dit in fine, effectum inſignem reſultare debito-
34 re non ſoluente poſt ipſum quinquennium, in carcerem enim tunc detrudi poterit, nec amplius ad beneficium ceſſionis admittetur, & D. Marcheſanus *dicta commiſſ. 4. cap. 1. num. 11. cum ſequenti.*

35 Et hoc proculdubio fuit introductũ, ne contingat, quod impotentia inueniendi fideiuſſorem ipſi debitori adimat prorſus beneficium, quod ſibi commiſerationis cauſa indulgeri ſolet.

36 Sic etiam cautio plena ob paupertatem remittitur, Felin. *in cap. ſignificantibus, de offic. deleg.*
37 Dec. & alij, *in cap. 1. de procuratoribus*, & immobilia non poſſidens, de iudicio ſiſti cauere minimè tenetur. *Deciſ. Pedemont. 1. num. 9.* Angel. Iaſ. & alij, *in l. Iulianus, in fine, ff. qui ſatiſdare cog.* Satis.

Quero ſecundo loco, an datio fideiuſſorum, de qua ſupra, debeat fieri tempore, quo ipſæmet litteræ induciales impetrantur, an verò poſſit præſtari poſtea ex interuallo.

38 Huic difficultati ſatisfaciunt communiter Doctores *in d. l. vniuerſa*, & in ſpecie Iaſ. *nu. 7. cum ſeq.* vide per eum.

39 Pro coronide tamen totius præſentis materiæ notandum volo, quod ipſa dilatio quinquennalis debitori conceditur ad inſtantiam creditorum concurrentium pro maiori quantitate, cumuloq; crediti, in tantum, quod ea ipſa dilatio tunc elargitur, etiam reluctantibus, ſeu inuitis alijs creditoribus non concurrentibus pro eorumdem minori ſumma crediti, qui itidem eo caſu condemnantur, merito qui dem ad concurrendum, text. eſt expreſſus *in l. finali, C. qui bon. cedere poſſ.* ſequitur Franch. *deciſ. ſua 82. num. 1. cum ſeq.* Pariſ. *conſil. 10. num. 1. in 3.* ac plures alij.

40 Et talis conceſſio quinquennalis dilationis tollit, & excludit beneficium ceſſionis bonorum, vt ſuperius tactum fuit, *& habetur in d. l. fin.* & ſequitur poſt alios Pariſ. *dicto conſilio ſuo 100. numero 2.*

41 Et hoc non modo, vbicumque concurreret diſparitas, & maior quantitas crediti eorumdem creditorum concurrentium, ſed etiam ſi æqualis qualitas cõcurreret, vt tunc benignior ſententia admittatur, ſic apertus eſt text. *in dicta l. finali*, vbi Doctores omnes, & ſequitur Viuius *deciſ. ſua 38. nu. 1. vol. 1.*

42 Sed an huiuſcemodi quinquennalis dilatio poſſit concedi à Principe ad inſtantiam dumtaxat debitorum, ignorantibus, & inuitis etiam ipſiſmet creditoribus? pulcherrima eſt difficul
43 tas. Viuius *deciſ. ſua 38.* diſcutit ex profeſſo hũc articulum, & *ſub num. 2. cum ſequentibus*, concludit pro affirmatiua, ſubditq; in Regia Audientia terræ Barri, non ſemel ita obſeruatum, vide per eum.

44 Quæres etiam, an maior pars creditorum in præiudiciũ minoris partis poſſit remittere creditum, vel dilationem concedere ipſimet debitori? Pro reſolutione videndus Marcus Antonius Maceratenſis, *Variarum reſolutionum, cap. 18. lib. 2. pag. 294.*

45 Et hæc de hac materia ſufficiant. Pro ſatietate videndus Graſſ. *dicta Exceptione 32. per totam*, & Cuchus *in d. ſuo tract. de Moratoria.*

De Litteris Apoſtolicis.

SVMMARIVM.

1 *Ex litteris Apoſtolicis plena fides, ſeu probatio induci tur, & num. 2. 3. & 4.*
5 *Ratio.*
6 *Amplia in nonnullis caſibus, de quibus, & nu. 7. & 8.*
9 *Non ſolum litteræ ipſius Summi Pontificis probant, ſed etiam eæ, quæ ſcriptæ ſunt per Cardinalem ipſius Pontificis nepotem, habentem tamen latiſſimam ſuperintendentiam.*
10 *Ratio, & num. 11.*
12 *Litteræ Summi Pontificis probant, quando Papa atteſtatur de facto ſuo proprio tãtum, & in illo ſe fundat. Et adeò probant, vt nec probatio in contrarium admittatur.*
13 *Quod procedit, etiam ſi teſtificetur quidpiam in cauſa ſua Eccleſiæ.*
14 *Si Pontifex aſſerat aliquem eſſe ſuum Cappellanum, ſeu Cubicularium, ſtatur ſuæ aſſertioni.*
15 *Idem ſi dicat aliquem eſſe ſuum familiarem.*
16 *Idem ſi narret aliquem renunciaſſe beneficia per procuratorem.*
17 *Idem ſi aſſerat quem eſſe Nuncium Sedis Apoſtolicæ.*
18 *Litteræ Papæ, ſi atteſtentur de facto alieno, ſolummodo præſumptionem inducunt, & num. 19.*
20 *Limitatur ſi Summus Pontifex aſſereret ſe de tali facto informatum fuiſſe, tunc enim ſibi etiam de facto alieno*

alieno atteſtanti adhibenda eſſet fides.
21 *Quidquid dixerint nonnulli.*
22 *Litteræ Pontificis carentes titulo dignitatis nullam fidem faciunt.*
23 *Quinimò, ſunt ſuſpectæ ob ſtylum Curiæ non ſeruatum.*
24 *Litteræ Apoſtolicæ, etſi exequutionem habeant paratam, tamen ſunt iuſtificandæ.*

Hactenus de varijs litterarum generibus à ptiuatis perſonis conſcriptis pro virili noſtra differuimus. Supereſt modò, vt nõnulla de his, quæ à publicis, ſiue in dignitate conſtitutis exarantur, breuiter edoceamus. Inquirendum eſt igitur primo.

An ex litteris Apoſtolicis plena fides, ſeu ptobatio oriatur.

1 IN qua quidem propoſita difficultate concluſio ſit pro affirmatiua, textus eſt notabilis *in cap. cum in iure, de officio delegati, & in Clementina prima, vbi etiam Canoniſtæ omnes, de probationibus*, vbi Summus Pontifex mandat ſibi aliquid aſſerenti plenariam fidem adhiberi, quod etiam elicitur *ex cap. nobiliſſimus, 95. diſtinct.* ſequitur D. Lapus *Allegat. ſua* 7. vbi dicit, quod ex litteris Papæ, in quibus ipſe commẽdat aliquem iudici ſęculari tanquam plebanum talis plebis, plenè probatur illius plebania. Idem *Allegatione ſua* 121. & 122. Sequitur quoque Ioannes Andreas *in cap. non licet, de regul. iuris, in 6.* vbi dicit,
3 quod accuſatus coram iudice ſæculari producendo litteras, in quibus Pontifex illi tamquam clerico confert beneficium, probat ſe clericum.
4 Sic etiam Socin. *conſil.* 266. *In cauſa, quæ vertitur, colum. 1. num. 32. verſic. ſed tamen non obſtante*, docet, quod fundus poteſt probari liber, vel cenſualis per litteras Summi Pontificis, in quibus cum aliqua iſtarum qualitate illum nominet, addo Philipp. Port. *conſil. ſuo 22. num. 21. & conſil. 25. num. 22.*
5 Nec mirum de his omnibus alicui videri debet. Si enim ſtatur litteris cuiuslibet iudicis atteſtantis aliquid de his, quæ pertinent ad officium ſuum, *l. ſi publicanus, §. rebus, de publican.* Abbas *in cap. poſt ceſſionem, de probat.* Quanto magis ſtandum erit dicto ſummi Pontificis, cuius authoritas ſupereminet omnibus alijs.
6 Ampliatur autem iſta Concluſio varijs modis, & Primò, vt eo magis procedat, quando ſumus in antiquis, tunc enim ex ipſius litteris plena proculdubio orietur probatio, ſic præcisè D. Alferius, *Allegat. ſua* 14. *num.* 7. & ſequitur Puteus *deciſ. ſua 306. lib. 3.* vbi pulchrè docuit litteras antiquas Papæ certi quid aſſerentes, quoad ſolutionem decimarum, plenè ad victoriam ſufficere.
7 Ampliatur ſecũdò, vt præcipuè ſibi locum vendicet, quando in ipſis litteris Papa loqueretur diſpoſitiue, ſic præcipue poſt alios Maſcard. *Concluſione ſua* 1253. *numero* 51.
8 Quinimò epiſtola ipſius Papæ verba diſpoſitiua continens, ac aliquid, quod eſſet dubium, declarans, ſeruatur pro lege, Angel. *in l. item veniunt, §. ceterum, de petit. hæredit.* Surd. poſt alios *conſ. ſuo 333. num. 13. in 4.*
9 Ampliatur tertiò, vt non ſolum litterę ipſius ſummi Pontificis probent, ſed etiam eæ, quæ ſcriptæ ſunt per Card. ipſius Pontificis nepotẽ, habentem tamen, vt vulgò dicitur, ſuperinten
10 dentiã. Et ratio eſt: quia tunc cenſentur ſcriptę ex Pontificis mandato viuæ vocis oraculo ei facto, ſic præcisè Cæſar de Graſſ. *deciſ. ſua* 112. *num.* 12. *& per totam.* Videndus Simon de Pret. *conſil. 40. num. 4. in 1.* & Monald. *conſil. 109. num. 9. in 2.*
11 vbi poſt Felinus, & alios docuit, quod litteris ſcriptis ex mente Papæ, plena fides eſt adhibenda, cum quotidie ſeruetur de ſtylo Curiæ. Adeundus quoque Clar. D. Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ 602. num. 2.* vbi poſt Grãmaticum, Mohedan. & alios docuit, quòd clericatus per litteras Vicarij ipſius Papæ probatur.
12 Intellige tamen hęc omnia, quando Papa atteſtatur de facto ſuo proprio tantum, vel in illo ſe fundat, tunc enim ex litteris ipſius plena fides inducitur, & probatio pleniſſima, vſque eo, vt nec probatio in contrarium admittatur, *d. Clement. 1. de probat. & ibi Gloſ. in verſic. feciſſe narramus, cum concordant. deductis per Maſcard. concluſ. ſua 139. nu. 1. & Concluſ. 1233. nu. 52. & 53.*
13 Quæ Concluſio etiam procedit, ſi teſtificetur quidpiã in cauſa Eccleſiæ, nam in illa cauſa & teſtis eſſe poteſt, & de eadem iudicare. But. *in cap. cum veniſſent num. 19. de iud.* Io. Crotus *in tractatu de teſtib. §. 6. num. 217.* Ex quo fit, quod
14 ſi Pontifex ipſe aſſerat aliquem eſſe ſuum Capellanum, ſeu Cubicularium, ſtatur ſuæ aſſertioni, vt reſpondit Gemin. *conſil. 59. in princ.* vt ſupra diximus.
15 Idem ſi dicat aliquẽ ſuum eſſe familiarem.
16 Idem ſi narret aliquem renunciaſſe beneficia per procuratorem, nam creditur fuiſſe procuratorem, etiam ſi non conſtet de mandato, quod etiam locum habet, ſi aſſerat aliquem eſſe procuratorem, quod tamen falſum dijudico, ita pulchrè docet hæc omnia Maſcard. *præcit. Concluſ. 139. in primis numeris.*
17 Idem iuris pariter eſſe concludito, ſi in ipſius ſummi Pontificis litteris, quem eſſe nuncium Sedis Apoſt. enuncietur, adhuc enim ex ijs plena ad illius fauorem orietur probatio, ſic eleganter Pariſ. *d. conſil. 17. num. 1. in 4.*
18 Si autem atteſtetur de facto alieno, tunc ſumus in comperto, quòd ſolum eius litteræ præſumptionem inducunt, ita colligitur ex Lapo *præcit. Allegat. ſua 7.* vbi ex dictis Scribentium *d. Clement. 1.* Concludit litteras Papæ narrantes coram ipſo factam renũciationem, adeo probare renunciationem, vt nihil in contrarium allegari poſſit, de facto enim proprio ſummus Pontifex tũc atteſtatur, ſed ſi dicat talem obijſſe in curia, tunc non probant, ſed ſolum inducunt

Digitized by Google

19 cunt præſumptionẽ transferrentem onus pro-
bandi in aduerſarium, & hoc quia aſſertio ip-
ſius Papæ eſt facti alieni. Hanc eamdem diſtin
ctionem ſequitur, & comprobat Imol. ac om-
nes Canoniſtæ *in d.Clement.1.de prob.* & poſt hos
omnes relatos Dom. Maſcard. *Concluſ.ſua 1233.
nu.35.cum ſeq.*

20 Limitatur tamen hoc, quãdo ſummus Pon
tifex aſſereret ſe de tali facto informatum fuiſ-
21 ſe, tunc enim ſibi etiam de alieno facto atte-
ſtanti adhibenda eſſet fides. Quidquid dixerint
nonnulli. Dec. in ſpecie *conſil.ſuo 576. in fine*, ita
Canoniſtæ omnes *in d.Clement.1.de prob.* De hoc
autem eum per nos alias ſatis abundè dictum
fuerit in tractatu noſtro de verbis enunciatiuis,
lib.2.quæſt.2.

Hæc in præſentiarum tetigiſſe ſufficiat, ad
ibi ſcripta, & per Maſcard. *Concluſ. 139. & 1233.*
lectorem beneuolum remitto.

22 Obſeruandum eſt autẽ pro coronide, quod
ſi epiſtola ipſius Summi Pontificis abſque ſuæ
dignitatis titulo alicui eſſet prolata, nullã pro-
culdubio fidem faceret.

23 Quinimo eſſet ſuſpecta ob ſtylum Curiæ
non ſeruatum, ſic poſt Cagnol. Menoch. &
alios D. Maſcard. *Concluſ.ſua 627.num.22.* Addo
Socin.iun. *conſil.ſuo 189.num.57.in 2.* vbi præciſè
docet, quòd litteræ Apoſtolicæ falſæ repu-
tantur, ſi ſtylus, & conſuetudo Sedis illius non
reperiantur.

24 Obſeruandum ſecundo, quod litteræ Apo-
ſtolicæ, & ſi exequutionem habeant paratam,
attamen ſunt iuſtificandæ pulchrè Clar. D. Fa-
rinacius *deciſ.ſua 356. Rotæ Romanæ in nouiſſimis per
totum*, & quod habeant exequutionem paratã,
poſt Mohedanum tradidit idem Clar. D. Fari-
nacius *deciſ.ſua 366. nu.1.* id quòd etiam ſequu-
tus eſt Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ.ſua 369. in lit-
tera L.* Et hæc ſufficiant latius de materia dicta-
rum litterarũ Apoſtolicarum diſceptat idem
D. Card. Tuſcus *Concluſ.ſua 361. 367. & 368. cum
nonnullis alijs ſequentibus*, vide per eum. Sat enim
mihi loca tetigiſſe.

De litteris Epiſcopi, ſeu cuiuslibet alte-rius iudicis Ordinarij.

SVMMARIVM.

1 *Litteris Epiſcopi, ſeu alterius iudicis ordinarij authenti-
co ſigillo ſigillatis, & teſtium ſubſcriptorum manu
propria roboratis plena fides adhibetur.*
2 *Verbum iſtud (Ordinarius) non ſolum comprehendit
Epiſcopos, ſed etiam inferiores, & ſpeciale ordinarios.*
3 *Litteræ Epiſcopi, vt ſupra, conceptæ vim publici obti-
nent documenti.*
4 *Litteræ Epiſcopi ſigillatæ, vt ſupra, non ſolum probant
in leuibus, ſed etiam in arduis, & non ſolum in litte-
ris promulgatorijs, ſeu diſpoſitionis, ſed etiam citato-
rijs, vel continentibus aliquam ſententiam, & in litte
ris teſtimonialibus.*
5 *Exemplum.*
6 *Litteræ Epiſcopi, vt ſupra non ſolum probant in ſpectan
tibus ad officium ſuum, ſed etiam in alienis negotijs.*
7 *Contrarium docuit Felinus.*
8 *Fundamentum, & num.9.*
10 *Et eſt receptior, & verior opinio.*
11 *Quæ eo magis ampliatur, vt vera ſit in iudicialibus.*
12 *Intellige tamen hoc procedere in his, quæ non pendent
ab arbitrio iudicis.*
13 *Si epiſcopus faceret fidem de præſentatione facta co-
ram eo, vel de inſtitutione per eum facta, ſibi abſque
alio crederetur.*
14 *Sic etiam ſi atteſtaretur ſe ordines alicui contuliſſe.*
15 *Viceecurato de matrimonio atteſtanti, cum atteſtetur de
pertinentibus ad officium ſuum creditur.*
16 *Litteris epiſcopi vt ſupra conceptis non creditur, quan-
do contra ipſum præſumptio eſſet fraudis, & præcipuè
in præiudicium tertij.*
17 *Exemplum.*
18 *Epiſtolæ epiſcopi ſuo ſignatæ ſigillo, & teſtium ſubſcri-
ptorum manu propria roboratæ creditur etiam in non
ſpectantibus ad eius officium, cum conſuetudine ita re-
ceptum eſt, & nu.19. & 20.*
21 *Ratio.*
22 *Item epiſtolæ ipſius, vt ſupra conceptæ creditur, quan-
do agitur de leuibus.*
23 *Item quoad ſemiplenam probationem, & nu.24.*
25 *Item ſi proferatur aduerſus eam producentem, vel ad-
uerſus eum, cuius ſigillum litteris fuerint impreſſum,
& num.26.*
27 *Litteræ epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ ſine ſubſcriptio
ne teſtium, ac ſine tabellione probant in his, quæ ſpe-
ctant ad eius officium, & nu.28.*
29 *Ratio.*
30 *Litteræ epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ, probant dum-
taxat in ſpectantibus ad eius officium.*
31 *Et ideo ſi ſigillum eſſet appoſitum in teſtamento, & ſic
circa actum non ſpectantem ad ſuam iuriſdictionem
nihil probaret.*
32 *Sic etiam ſi ipſemet epiſcopus in ſua collatione quem eſ-
ſe filium patrimonialem atteſtaretur, ſibi vtique fides
denegaretur, & num.33.*
34 *Sic quoque ſi ageretur de probanda dotatione ad quan-
dam capellam, & de illa epiſcopus in ſuis atteſtare-
tur, ſibi vtique minimè fides adhiberetur.*
35 *Ratio.*
36 *Litteras Epiſcoporum, ac aliorum ordinariorum etiam
ſigillo ſuo authentico roboratas nullam probationem
facere docuit Felinus.*
37 *Contraria opinio eſt verior.*
38 *Amplia vt locum ſibi vendicet etiam in his, quæ non
pertinent ad officium Epiſcopi.*
39 *Exemplum ibidem.*
40 *Item amplia, etiamſi ipſiuſmet epiſcopi litteræ eſſent
ſigillatæ ſigillo alieno, puta Capituli.*
41 *Ratio, & num.42.*
43 *Litteræ Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ non probant,
cum agitur de præiudicio tertij.*
44 *Ratio ex Menoch. & nu.45.*
46 *Item non probant in iudicialibus in præiudicium alte-
rius, & num. 47.*
48 *Item quando contra epiſcopum ſcribentem eſſet præ-
ſumptio fraudis, & nu.49. & 50.*

Obijcitur

51 *Obijcitur contra, & num. 52.*
53 *Soluitur, & num. 54.*
55 *Declara ex Maſcardo, & num. 56. & 57.*
58 *Litteris Vicarij epiſcopi, ſeu eius locum tenentis non creditur.*
59 *Litteris Epiſcopi ſuo ſigillo munitis non creditur, quando ſunt teſtimoniales ſuper facto de præterito, exempla ibidem.*
60 *Amplia ex Maſcardo, etiamſi litteræ prædictæ non forent purè teſtimoniales, ſed recitatoriæ.*
61 *Limita pluribus alijs modis, de quibus remiſſiuè per Doctores.*
62 *Litteris extraiudicialibus Epiſcoporum, & Abbatum creditur, etiam quando tempus, & contra tertium, ſed de conſuetudine non de iure.*
63 *Litteræ Epiſcopi ſubſcriptæ, ſed non ſigillatæ, item abſque ſubſcriptione teſtium cenſentur litteræ priuatæ, quibus dumtaxat creditur contra ſcribentem, probato, quod ipſe ſcripſerit:*
64 *Et non probant contra tertium.*
65 *Non ſufficit ſigillum, vbi neceſſaria eſt ſubſcriptio.*
66 *De materia harum litterarum videndus Card. Tuſcus.*

An litteris Epiſcopi, ſeu alterius iudicis ordinarij plena fides adhibeatur?
Contingit ſecundo loco dubitari.

Grauiſſima ſanè, ac vaſtiſſima eſt huiuſmodi difficultas: ea enim decem Concluſionibus licet ſatis confuſè, abſoluit D. Abbas *in cap. poſt ceſſionem, nu. 3. & 4. de probationibus*, quem ibidem ſequuntur Communiter Doctores.

Ego autem pro faciliori veſtrum intelligentia, ac exactiori huiuſce controuerſiæ explicatione, totam hanc materiam tribus dumtaxat aſſertionibus, ſingulas multifariam extendendo, & limitando, ea maiori breuitate, qua concedetur abſoluam.

Sit igitur Prima Concluſio.

1 Litteris Epiſcopi, ſeu alterius ordinarij. (Hic obiter nota, quod verbū
2 hoc (*Ordinarius*) non ſolum comprehendit Epiſcopos, qui ſunt generales Ordinarij, *cap. cum Epiſcopus, de off. ordinar. lib. 6. & cap. 1. eod. tit.* ſed etiam inferiores, & ſpeciales ordinarios, vt eſt text. iuncta gl. notab. *in cap. ordinarij, de off. ordin. in 6.*) authentico ſigillo, id eſt, publica authoritate comprobato, ſigillatis, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratis, plena fides adhibetur; ita traditum eſt ab Innocentio *in cap. 1. in prima oppoſitione, extra de fide inſtrumentorum*, & ſequuti ſunt Canoniſtæ omnes, *in d. cap. poſt ceſſionem*, vbi in ſpecie Abb. & Felin. *num. 3.* vbi vlterius de hoc dicit eſſe text. *in cap. ſi Canonici, de off. ordin. in 6. in c. quoniam contra, & cap. pen. de procuratoribus*. Sequitur quoque Clar. D. Maſcard. *Concluſione ſua 628. num. 1.* Hieronymus Gigas, *conſil. ſuo 21. num. 10.* & nouiſſimè Schuuartzenthaler *in ſuo tract. de ſtipulat. pag. mihi 830. num. 19.*

3 Ratio autem huiuſce Concluſionis mea ſententia poteſt eſſe, quia huiuſmodi litteræ publici inſtrumenti valorem obtinent, *iuxta cap. 2. de fide inſtrumentorum*; ſequitur Crauet. *conſil. ſuo 122. num. 14.* & Strozzius de Vicario Epiſcopi, *lib. 1. quæſt. 64. nu. 15.*

Ampliatur autem Communis iſta Concluſio varijs modis.

4 Et primò, vt locum ſibi vendicet nō ſolum in leuibus, ſed etiam in arduis, & non ſolum in litteris promulgatorijs, ſeu diſpoſitionis, ſed ēt citatorijs, vel continentibus aliquam ſententiam, vel ſi ſint litteræ, vt appellant, teſtimoniales, atteſtantes aliquid factum, vel non factum,
5 v.g. quod Titius permutauerit beneficium cū Sempronio, vel alia huiuſmodi. Sic præcisè inter ceteros Felin. *in d. cap. poſt ceſſionem, numero 5.* quem ad litteram ſequutus eſt D. Maſcard. *dicta Concluſ. 628. nu. 2.* vbi vlterius ſubdit hoc idē decidendo corroboraſſe Doctores de Rota *decis. ſua prima, alias 22. tit. de probationib. in Nouiſs.* qui tamen de hoc, vt videri poteſt, nec verbum quidem.

6 Ampliatur ſecundò, vt procedat non ſolum in ſpectantibus ad officium ipſiuſmet Epiſcopi ſigillantis, ſed etiam in alienis negotijs. Sic præcisè D. Abbas, *in d. cap. poſt ceſſionem, num. 5. in principio, & in verſic. tertio dico*, vbi pro corroboratione adducit text. *in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum*, vbi text. indiſtinctè loquens, æquiparat eas inſtrumento confecto manu tabellionis; ſequuti ſunt etiam Domini de Rota, *d. decis. 1. de probationib. in nouiſs.* & D. Maſcard. *dicta Concluſ. ſua 628. num. 3.*

7 Contrarium tamen hac in re ſenſit expreſsè Felin. *in d. cap. poſt ceſſionem, num. 4. verſic. ſed contrarium, cum ijs, quæ ibidem adducit*, aſſerens tm̄ epiſtolas Epiſcopi probare in pertinentibus ad eius officium; idq; *argum. text. in cap. cum dilecta, de reſcriptis*, vbi ſi litteræ fuerint ſigillatæ ſigillo alicuius Collegij, probant dumtaxat quo ad negotia ipſiuſmet Collegij.

8 Et hæc opinio, quæ quidem mea ſententia, videtur verior, ea fulcitur ratione; nā ſigillum ſolum probat ſuper his, ſuper quibus eſt inuentum, *cap. ſignificauit, de appellat.* & docuit latiſſimè Maſcard. *Concluſ. ſua 627. num. 48. & 49. & Concluſ. 1308.*

9 Quinimò Dec. *in d. cap. poſt ceſſionem* docuit, quod authoritas ſigilli reſtringitur ſemper ad cauſam, & officium, quo ſigillum conſtitutum fuit.

10 Et hanc Felini ſententiam, quam veriorem, vt ſupra dixi, dijudico: ſequuti ſunt etiam plurimi alij, quos pulchrè deducit Maſcard. *dicta ſua Concluſ. 628. num. 5. & 6.* Addo Viuium *decis. ſua 184. num. 10.*

11 Quæ quidem eo magis ampliatur, vt vera ſit in iudicialibus, in ijs enim ſine diſcrimine non creditur iudici, vel Epiſcopo, in præiudicium alterius. Sic notatur *in capitulo quoniam contra, de probationibus*, quod videtur confirmari ex *di-*

cta de-

Ita deciſione Domini de Rota 1. tit. de probat. in princ. ibi (dummodo non procedat vt inde x, quia tunc ſecus, vt in ſup. en cap. quoniam contra.)

12 Intellige hoc tamen procedere in his, quæ non pendent ab arbitrio iudicis, ſecus in his, quę ex iure officij pro arbitrio ſuo poteſt diſponere, nam tūc ipſi creditur, teſtis eſt poſt Bald. & Dec. relatos, D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 628. *numero* 9.

13 Et hinc eſt, quod ſi ipſemet Epiſcopus faceret fidem de præſentatione facta coram eo, vel de inſtitutione per eum facta, aut alijs huiuſmodi, ex quo ageretur de his, quæ pro arbitrio ſuo poteſt diſponere, plena fides abſque dubio ſibi adhiberetur; ſic eleganter poſt Rotam Romanam, Rochum, Lambertinum, & alios, Dominus Monaldus *conſil. ſuo* 82. *num.* 16. *volum.* 1.

14 Sic etiam ſi ipſe atteſtatetur ſe ordines alicui contuliſſe, ſibi plenè ob eamdem rationem crederetur. Grammat. pulchrè *deciſ. ſua* 81. *numero* 1. Addo Clariſs. Maſcard. *Concluſ. ſua* 305. *de probationibus, nu.* 1. *& per totam*, vbi etiam an clericatus per litteras epiſcopi probari poſſit pulcherrimè diſceptatur. Adeundus quoque de eadem re, Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 378. *in littera C*, vbi latè.

15 Prout creditur vicecurato de matrimonio atteſtanti, cum atteſtetur de pertinentibus ad officium ſuum. Monald. *conſilio* 42. *numero decimonono*.

16 Subampliatur ſecundo loco, opin. D. Felini, vt eo magis procedat, quādo contra Iudicem, vel Epiſcopum ſcribentem præſumptio eſſet fraudis, tunc enim ipſi in præiudicium tertij non creditur.

17 Exemplum extat *in dicta deciſ.* 1. *de probationibus*, vbi non creditur ordinario ſcribenti contra Apoſtolicum impetrātem, ſi dicat ſe prius contuliſſe beneficium, quam Summus Pontifex, vel executor eius; non enim ſibi fides adhibetur propter fraudis ſuſpicionem; & latius id proſequitur Dominus Abbas, *in dicto cap. poſt ceſſionem, numero quarto, verſic. non obſtat ſtylus Palatij*.

Limitatur autem recepta iſta ſententia Felini, videlicet quod Epiſtolæ Epiſcopi ſuo ſignatæ ſigillo, non creditur in non ſpectantibus ad eius officium, varijs modis.

18 Primus quidem eſt, niſi conſuetudo extet in contrarium: tunc enim nullo habito diſcrimine, fides adhiberetur litteris ipſius, iuxta id quod pet conſuetudinem ipſam eſſet introductum. ita Canoniſtæ omnes, *in dicto cap. poſt ceſſionem*. Felin. in ſpecie *numero octauo*, & Dec. *numero* 41.

19 Sequitur etiam Bald. *in Rubrica, C. de fide inſtrumentorum, columna vltima, verſic. ſeptimum, & vltimum complementum, numero* 41. dicens huiuſmodi conſuetudinem efficere poſſe, vt credatur talibus litteris in quocumque facto. Addo poſt plures alios relatos Dominū Maſcard. *dicta Concluſ. ſua* 628. *num.* 12. *cum duobus ſequentibus*; & Schuuartzenthaler, *de ſtipulat. pag.* 829. *num.* 4. vbi pulchrè.

20 Subamplia, vt talis conſuetudo efficiat, vt non ſolum credatur ipſius litteris cum ſigillo, ſed etiā ſolo ſigillo fides adhibeatur, ita Dec. *in d. cap. poſt ceſſionem, numero* 43. & communiter Doctores.

21 Nec mirum (mea ſententia) ex generali enim totius orbis conſuetudine, quam etiam ſeruat Palatium Apoſtolicum, in his, quæ ſpectant ad ſuum officium: ſigillum ipſius epiſcopi reputatur authenticum. Doctores de Rota *d. deciſ.* 1. *in princip.* ac proinde ſumma cum ratione ſibi creditur.

22 Coarctatur ſecundò principaliter ſupradicta ſententia Felini, quando agitur de leuibus, in ijs enim litteris Epiſcopi indiſtinctè creditur: ita Bald. & Communiter omnes, *in dicto cap. poſt ceſſionem*, vbi Abba. in ſpecie *ſub numero quarto*, dixit in leuibus etiam credi extra officium, *per ea, quæ habentur in capit.* 1. *de cleric. peregr.* Sequitur poſt infinitos relatos Dominus Maſcardus *dicta Concluſione ſua* 628. *numero* 16. *&* 17. Idem *Concluſione ſua* 1225 *numero decimo*. Addo Schuuartzenthaler, *de ſtipulationibus, paginâ* 83. *numero* 15.

23 Limitatur tertiò, quò ad ſemiplenam probationem, abſque difficultate enim ex talibus litteris ſemiplena oritur probatio. Ita Innocent. *in cap. in præſentia, de renunciat.* vbi Card. & Imola; & ſequitur poſt Abb. D. Maſcard. *d. Concluſ.* 628. *num.* 18.

24 Hinc colligebat Dec. *in d. cap. poſt ceſſionem, nu.* 47. quod in omnibus illis caſibus, in quibus ſemiplenæ probationes ſufficerent, ex huiuſmodi litteris plena fides emanaret.

25 Limitatur quartò, ſi eiuſmodi litteræ proferantur aduerſus eas producentem, vel aduerſus eum, cuius ſigillum litteris fuerit impreſſum, cōtra enim illos probandi he litteræ vim habent. *argumento l. Publia, §. finali, ff. depoſiti, l. ſi procuratorem, de procuratoribus, & l.* 2. *ſupra de rebus credit.* Sic Canoniſtæ omnes, *in dicto capit. poſt ceſſionem*.

26 Hinc eleganter docet Bart. *in l.* 2. *de ſtipul. ſeruorum*. Inſtrumentum procurationis confectum ab eo, qui procuratorem conſtituit, aduerſus eum fidem facere, non autem pro ipſo. Et hæc ſatis.

Latius de iſta Concluſione per Dominum Abbatem, *in dicto cap. poſt ceſſionem, numero quinto*, vide per eum.

Sequitur Secunda Concluſio.

27 Litteræ Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ ſine ſubſcriptione teſtium, ac ſine tabellione, probant in his, quæ ſpectant ad eius officium, ita Innocent. *in cap.* 1. *in fine, extra de fide inſtrumentorum*, vbi fidem adhiberi ait litteris cuiuslibet prælati, de his, quæ ſui officij ratione facere debet,

bet, vel poteſt, veluti Archiepiſcopi litteris ad Concilium ſuffraganeos auertentis, vel ad ſuffraganei electionem. *iuxta cap. ſi Epiſcopus, 11. diſtinct. 18. & cap. non debet, 2. diſtinct. 65.* Refert Panormit. *in dicto cap. poſt ceſſionem, numero quarto, in ſeptima oppoſitione.* Sic etiam concludit Ioannes Andreas *in additionibus, ad Speculator, §. nunc dicendum reſtat, columna 7. tit. de inſtrumentorum editione*, vbi firmat expreſſis verbis adhibendam fidem litteris etiam citra adminiculum teſtiũ, ſi modò hæ conſcriptæ ſint de eo, quod ſigillantis officium concernit; idem tradit Bald. *in Rubrica, C. de fide inſtrumentorum*. Sic quoque decidunt Auditores Rotæ Romanæ, *in dicta deciſione prima, & deciſ. 10. de probationib. in nouiſs.* ijdem *in deciſione ſua 16. & 17. eod. tit. de probat. in antiquis.* Sequitur Bertachinus *de Epiſcopo, in 8. parte, titulo tertio, quæſtion. 16.* Allegat Bald. *in l. ſi qua, C. de Epiſcopis, & Clericis, in quarta columna*, vbi dicit credi litteris Epiſcopi de Sacerdotio Clerici.

28 Et hoc procedit etiam, quando litteræ Epiſcopi concernunt factum alienum: ideo ſi in litteris ipſius ſuo ſigillo ſigillatis narretur præſentatio facta, vel inſtitutio, probatur vtique ipſa præſentatio, vel inſtitutio, quia litteris ipſiuſmet Epiſcopi creditur quoad eius officiũ. ita voluit eadem Rota Romana *deciſione ſua 11. aliàs 423. tit. de iure patronatus, in nouiſs.* & ſequitur Milis *in Repertor. in verſic. litteris Epiſcopi*; plurimos alios concordantes refert, & ſequitur Dominus Maſcardus *Concluſione ſua 991. numero primo*, & Schuuartzenthaler, *in ſuo tractatu de ſtipulationibus, pagina mihi 827. numero 6. & 7.* Addo Petrum Aemil. Veral. *deciſ. ſua 408. num. 3. parte 2.* Videndus tamen Dominus Maſcardus *Concluſione ſua 1222. ferè per totam*, vbi pulchrè de hac materia.

29 Ratio autem huiuſce Concluſionis ea poteſt eſſe, quoniam ſigillum ipſius Epiſcopi eſt publicum, ſecundum Caſtrenſ. *in l. ſi procuratorem, ff. de procurat.* & Bald. *in l. ſi qua per calumniam, in fine, C. de Epiſc. & cler.*

Sequitur Rota Romana, *dicta deciſ. 1. de probationibus in nouiſs.* Et hinc eſt, quòd ſigillum ipſius authenticat ſcripturam in pertinẽtibus ad eius officiũ, quod ſecus eſſet in ſigillis priuatorum, quia illis nulla adhibetur fides.

30 Quod tamen intelligendũ eſt in his, quæ ſpectant ad eius officium, vt firmauimus ſupra.

31 Et ideò ſi ſigillum eſſet appoſitum in teſtamento, & ſic circa actum non ſpectantem ad ſuam iuriſdictionem nihil probaret, ſecũdum Bald. *in l. fin. col. fin. verſic. quod ſi ſcriptura teſtamenti, C. de fideicommiſſ.*

32 Sic etiam ſi ipſemet Epiſcopus in ſua collatione quem eſſe filium patrimonialem atte-

33 ſtaretur, ſibi vtique fides denegaretur, quia nõ deponeret de his, quæ ad officium ſuum pertinent: & ideo agens vti filius patrimonialis debebit ſe eſſe probare talem; non enim per aſſertionem Epiſcopi probatur ſe per ſupra dicta filium patrimonialem; & ita anno Domini 1552. die 22. Iunij, iudicatum fuiſſe teſtatur Petrus Aemil. Verral. *deciſ. ſua 308. par. 1. & deciſ. 289. parte 2.*

34 Sic quoque ſi ageretur de probanda dotatione ad quandam Capellam, & de illa Epiſcopus in ſuis atteſtaretur, ſibi vtique fides mini-

35 mè adhiberetur; & ratio eſt: quia talis dotatio non ſpectat ad eius officium, ſed dependet à facto, & voluntate aliorum. Sic eleganter inter alios D. Franciſc. Monald. *conſil. ſuo 82. num. 17. volum. 1.*

36 Obſeruandum eſt tamen contrariam hac in re defendiſſe ſententiam, Felinum *in d. cap. poſt ceſſionem, numero ſeptimo*, ſenſit enim ibi litteras Epiſcoporum, vel aliorum ordinariorum etiam ſigillo authentico, & teſtibus, qui ſe non ſubſcripſerunt, munitas, nullam probationem facere; idq; per dicta Innocentij, *in cap. 1. de fide inſtrumentorum*, ac aliorum ibidem citatorum; & propter periculum damni, quod ex falſitate probationis reſultare poſſet ſubdit; propter quod ſicut viuæ voci Epiſcopi in gratiibus non ſtatut, *capit. ſi Epiſcopus, ſexto quæſtione vndecima, & capitulo quoniam contra, de probationibus*; ita nec mortuæ, quæ faciliter fraudare poſſet.

37 Retenta tamen priori opinione vti veriori, ac receptiori, ampliare illam poteris, vt lo-

38 cum ſibi vendicet etiam in his, quæ non pertinent ad officium Epiſcopi; vt ſtatuerunt Domini de Rota *deciſione ſua 12. tit. de procuratoribus, in nouiſs.* vbi cenſuerunt valere procurato-

39 rium ad cauſas ſolo ſigillo Epiſcopi ſigillatum, dũmodo ſit ſigillum recognitum, quod aliàs non probaret; ad quod citatur ibi Hoſtienſ. *in cap. 1. de procuratoribus, cum ibi allatis*; & tamen illud procuratorium ad cauſas, eſt extra officium Epiſcopi; idem obſeruauit Nicolaus de Myl. *in ſuo Repertor. in verſic. litteris Epiſcopi*, Felin. etiam ipſemet *in dicto cap. poſt ceſſionem, num. 14.* & Dominus Maſcard. *dicta Concluſ. 991. num. 4. & 5.*

40 Amplia ſecundò, etiamſi ipſiuſmet Epiſcopi litteræ eſſent ſigillatæ ſigillo alieno, puta

41 Capituli; adhuc enim plenam fidem facient. Nec mirum, tũ quia Epiſcopus eſt caput ipſius

42 Capituli, *capit. nouit, & cap. quanto, de iis, quæ fiunt à prælat.* tum etiam quia nihil intereſt, ſi quis alieno ſigillo ſignet, dummodo dicat, vel proprio, iuxta textus *in l. ad teſtium, §. ab ipſo, vbi etiam Bart. de teſtamentis*, & per Ioannem Firman. *de Epiſcopo, libro tertio, parte prima, numero vigeſimooctauo, verſic. poteſt etiam ſigillatio.* Sic eleganter docet, & ampliat Mandoſius *conſilio ſuo trigeſimo, numero 8.*

43 Limitatur autem primò, recepta iſta Concluſio, vt locum ſibi minimè vendicet, cum agitur de præiudicio tertij, contra illum enim litteræ Epiſcopi etiam ſigillatæ non probant; ſic Socin. *conſilio ſuo 258. columna penultima, in ſecundo*, Rota Romana *deciſione 158. in antiquis, tit. de pro-*

de procuratoribus, volens, quod in præiudicialibus non credatur ſigillo iudicis; ſequitur etiam Monald. *conſil. ſuo* 82. *numero* 20. *volum.* 1. & Clariſs. Menoch. poſt plures relatos, *lib.* 2. *de arbitr. Centur.* 1. *Caſu* 94. *numero* 23. vbi etiam rationem
44 deducit, dicens, quia hæ litteræ principaliter non ſunt de his, quæ ad eius officium ſpectant, *iuxta cap. poſt ceſſionem, de probat.* ſed conſiderantur tanquam litteræ priuati cuiuſdam amici amico datæ.

Eumdem Menoch. refert, & ſequitur Dominus Maſcard. *Concluſ. ſua* 627. *numero* 15. Addo eumdem *d. Concluſ. ſua* 991. *numero* 7. & 8. vbi poſt Archid. Felin. & alios, docuit non eſſe credendum litteris Epiſcopi, vbi læditur ius partis; niſi tamen habeat teſtium ſubſcriptionem;
45 quo caſus fides adhibetur. Hoc idem ſenſit etiam Paul. Borgaſius *in ſuo tractatu de irregularitate, parte ſexta, quæſt.* 8. *cap. de publicatione excommunicationis, numero* 3. & 4. vbi clarè docuit litteris ſolius epiſcopi dicêtis ſe excommunicaſſe, vel anathematizaſſe aliquem, fidem minimè eſſe adhibendam, niſi adſit in illis ſubſcriptio teſtiũ, & Notarij. Sequitur Vgolinus *de Cenſuris, cap.* 21. §. 2. *nu.* 16. & *cap.* 19. §. 1. *nu.* 5. vbi an quis litteris excommunicari poſſit, & abſolui omnium elegantiſſimè edìſſerit. Videndus quoque Ioachim. Beuſt. *in l. admonendi, de iureiur. numero* 779. An autem excommunicatio facta de aliquo per litteras ordinarij probari poſſit, in præſentiarum non diſcutio, ſed adeundi Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua* 703. & Illuſtr. Card. Tuſc. *Concluſ.* 444. *nu.* 12. *in littera E.*

46 Secundo loco effectu caret iſta Concluſio in iudicialibus, in quibus citra diſcrimen iudicij, vel Epiſcopo non adhibetur fides in præiudicium alterius. ita Innocent. *in dicto cap. quoniam*
47 *contra, de probat.* cuius dictum veriſſimum arbitratur Bellamera *in deciſ. ſua* 631. vbi deciſum vlterius reliquit nõ credi atteſtationibus cum ſigillo Cardinalis, vel Vicecancellarij in iudicio; ſequitur hoc idem poſt alios relatos Maſcard. *d. Concluſ.* 991. *num.* 11. & 12. Addo Schuartzenthaler, *dicto ſuo tractatu de ſtipulat. pag. mihi* 828. *num.* 9.

48 Tertiò limitare poteris concluſionem non procedere, quãdo contra Epiſcopum ſcribentem eſſet præſumptio fraudis, vt ſi ipſe atteſtetur contra Apoſtolicum impetrantem ſe primo contuliſſe beneficium, quam Papa, vel eius exequutor; nam in hoc ipſi non crederetur propter fraudis ſuſpicionem. ita Abb. *in dicto capit. poſt ceſſionem, colum.* 6. *verſic. Ratio prædictæ Concluſionis; de probationibus*, & ibi Dec. *numero* 35.
49 *verſic. ſecundo fallit*; idq; ea ratione, quia ſæpè accidit, quod Epiſcopi, vel eorum Cancellarij anticipent datam, vt fraudent Apoſtolicos impetrantes; idemq; ſeruari de ſtylo Palatij Apoſtolici, dixerunt Domini de Rota, *deciſione prima, numero ſecundo, de probationibus*, & *deciſione ſua* 10. *aliàs* 348. *eodem tit. in nouis*; vbi id etiam
50 ampliatur in quocumque alio collatore, vel Nuncio Apoſtolico habente poteſtatem conferendi beneficium, quia eorum ſolis litteris ſigillatis non ſtabitur, ſed recipiẽs beneficium ab illis, tenebitur probare, quod ſit in taxa propter præſumptionem fraudis. Hoc idem confirmat Felin. *in d. cap. poſt ceſſionem, numero* 17. *ver. quinto de probat.* qui ad hoc allegat text. *in cap.* 1. *de procurator.* vbi maior ſollemnitas requiritur, quando extat fraudis ſuſpicio; & ſequitur Milis, Soc. ſen. Gem. & poſt plures alios Maſcard. *d. Concluſ.* 991. *num.* 15. Addo Schuuartzenthaler, *d. pag.* 828. *de ſtipulationib. num.* 10.

51 Obijcitur, quod litteris ſigillatis delegatorũ, & ſubdelegatorum creditur, ex doctrina Archidiaconi, *in cap. à ſubdelegato, de off. deleg. in* 6. igitur pari ſaltem ratione idem videtur dicẽdum de litteris Epiſcopi.

52 Sicuti etiam videtur obſtare deciſio Rotæ 348. *aliàs* 10. *de probationib. in nouiſs.* dum ibi voluit ꝙ proceſſus factus per executorẽ probatur per eius litteras, quod etiam ſequitur Natta *conſil. ſuo* 649. *num.* 12. *in* 4.

53 Sed optimè reſoluuntur hæc obiecta per D. Maſcard. *d. Concluſ.* 991. *num.* 17. dicit enim ibi, quod ideo creditur litteris ſubdelegatorum, quia ceſſat præſumptio fraudis; ex quo ſubdelegatio eſt leuis præiudicij: ſecus eſt autem in collatione beneficij, in quo agitur de graui præiudicio.

54 Sic etiam ſoluitur illud de exequutore: ideo enim ſecundum eum fides adhibetur eius litteris, quia non extat præſumptio fraudis, cum agatur de leui præiudicio, quo caſu creditur litteris ipſius Epiſcopi; & adducit Felin. *in d. cap. poſt ceſſionem.*

55 Quapropter *ſub num.* 18. hanc limitationem principalem intelligendã exiſtimat ſtante frau
56 dis ſuſpicione, ſecus illa ceſſante, vbi exemplificat, veluti ſi ille, cui ordinarius contulit, reperiatur in poſſeſſione beneficij ante datam litteram impetrantis Apoſtolici, vel ante intimationem litterarum epiſcopo factam, nam tunc fraus excluditur, & conſequenter ipſis litteris plena fides adhibenda erit; adducit pro corroboratione authorit. addentium *ad d. deciſ.* 22. *de probationibus, in nouiſs.* vbi etiam atteſtatur de obſeruatione Rotæ, & quod aliàs iuxta hanc ſententiam in quadam cauſa, quam ipſe habuit in concordi conſilio omnium Dominorum de Rota pronunciauit.

57 Secundo loco interpretatur Dominus Maſcardus *ſub numero* 19. hanc limitationem non procedere, quando litteræ eſſent plurium prælatorum, quibus magis creditur, quam vnius, vt in *cap. tum litteris, de teſtibus, cum concordantibus*, per eum ibi deductis, & prius per Felin. qui & hoc ipſe ſequitur *in d. capit. poſt ceſſionem, num.* 16. *verſic. fallit nono.*

58 Quartò principaliter limitabis Concluſionem non procedere in Locumtenente, ſeu Vicario Epiſcopi, cuius litteris non creditur, vt litteris ipſiuſmet Epiſcopi. ita poſt Bellamer.

deciſione ſua 301. Maſcard. *dicta Concluſione* 991. *numero* 20.

59 Quintò limita, quando litteræ huiuſmodi ſunt teſtimoniales ſuper facto de præterito, puta, quia ad petitionem partis ſcribit talem excõmunicaſſe, vel ordinaſſe, vel beneficium contuliſſe, vel ſaltem ſententiam tuliſſe, quia & eo caſu non ſtatur ipſis litteris, etiamſi ſint ſuper facto ſcribentis: & multo minus ſi de alieno. Sic poſt gloſ. *in cap. teſtes, 3. quæſt. 9.* Calderin. Abbas, & alios, Dominus Maſcard. *Con-*
60 *cluſione ſua præcitata* 991. *num.* 21. *&* 22. vbi ampliat hoc procedere, etiamſi litteræ prædictæ non forent puræ teſtimoniales, ſed recitatorię, vt qui narrarent ita factum eſſe ad aliquem finem, qui fit, vel mandatur fieri per iudicem ratione illius facti recitati, puta quia recitat ſe tale beneficium contuliſſe, ideo mandat illum in poſſeſſionẽ induci, vel poni, ſiue talem ſententiam protuliſſe, & propterea mandat eum de tali poſſeſſionẽ remoueri, vel ſimilia; nam & iſto caſu ipſæ litteræ non probant illud factũ de præterito. Rationem ibidem adducit, vt per te videre poteris.

61 Pluribus alijs modis limitatur ſupradicta Regula, de quibus per Doctores *in dicto cap. poſt ceſſionem;* & præcipuè per Felin. & per Maſcard. *d. Concluſ.* 991. vide per eos.

62 Notandũ tamen volo pro coronide huiuſce Concluſionis; quòd litteris extraiudicialibus Epiſcoporum, Abbatum, aliorumvè ordinariorum, non creditur, quod ad tempus conceſſionis attinet, ſicut nec ſigillis, præterquam in prҿiudicium ipſorum, & producẽtis, maximè vero ſi teſtes nulli ſubſcripſerint; ne alioqui facile ſit prælato fraudem cominiſci in eius necem, cui antea ius fuerit iam quæſitum; ſed quamquam iuris ratio ita ſuadet, attamen inueterata conſuetudine pleriſque Senatuſconſultis adprobata receptum eſt, vt huiuſmodi ſcripturarum in omnibus tãta fides ſit, quanta ſi eſſent publicæ, non ſolum ſi ab ipſis ordinarijs ſubſcriptæ ſint, ſed & ſi ab eorum dumtaxat amanuenſibus, quamuis alij teſtes nulli interuenerint; itaque ſi quis earum fidẽ in dubium reuocare velit, perinde falſi accuſationẽ inſtituere, & in crimen ſubſcribere debet, ac ſi publicum inſtrumentum eſſet impugnaturus. Sic præcisè in cauſa Illuſtr. D. Vicentij Laurei Cardinalis de Mondeui, & Reuerendi Petri Goyet de Prioratu Nantuacenſi Collitigantiũ 7. Kal. Martij 1589. in Senatu Pedemontium iudicatum fuiſſe, teſtatus eſt eruditiſſ. Dominus Antonius Faber, *in ſuo Codice Fabriano, lib. 3. tit. 14. definitione* 19.

Sequitur Tertia Concluſio.

63 Litteræ Epiſcoporum ſubſcriptæ, ſed non ſigillatæ, imò abſque ſubſcriptione teſtium, cenſentur litteræ priuatę, quibus dumtaxat creditur contra ſcribentem, probato, quod ipſe ſcripſerit, *d. l. Publia, & l. ſi procuratorem, de procuratoribus.*

64 Et non probant contra tertium, niſi prout aliæ ſcripturæ priuatæ, de quibus *in l. ſcripturas, C. qui potiores, & ſupradictum fuit.* Sic præcisè Fel. *in d. cap. poſt ceſſionem, nu.* 18.

65 Amplia, vt quantumuis publicum ſigillum habeant, nullam tamen fidem faciant, niſi ab eo ipſo, cuius nomen præſeferunt, ſubſignatæ ſint, aut ab amanuenſi eius, aliouè, qui ſubſignandi mandatum habeat, & poteſtatem. Sic præcisè Senatũ Pedemontium ſæpius iudicaſſe teſtatus eſt Antonius Faber *in ſuo C. Fabriano, lib. 4. tit. 14. definit.* 20. vbi ſubdit id locum etiam habere in litteris iudicis, ſeu alterius cuiuſcumque perſonæ publicæ, & hæc Satis.

66 Videndus de materia Illuſtr. Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua* 365. *in littera L,* vbi pulchrè.

De Litteris Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis, & præcipuè non recognoſcentis Superiorem.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ Imperatoris, Regis, uel cuiuslibet alterius Principis plenam fidem faciunt.*
2 *Principis aſſertioni regulariter ſtandum eſt.*
3 *Præſumitur enim ſemper Iuſtitia plenus, & idcirco omnia deliberatè, & prout conuenit, facere.*
4 *Quinimò ſemper præſumendum eſt, quod ipſiuſmet Principis litteræ proceſſerint de iuſtitia.*
5 *Cum princeps ſibi poſſit in cauſa propria ius dicere, fides etiam ſuæ ſcripturæ eſt adhibenda.*
6 *Litteræ Principis vim legum obtinent.*
7 *Et hinc eſt, quod vti tales ius faciunt quoad omnes.*
8 *Quinimò arctant ſcientes abſque vlla publicatione.*
9 *Niſi tamen eſſent litteræ particulares ipſorum principum ad lites.*
10 *An autem generaliter ſint pro legibus obſeruandæ, videndi Doct. remiſſiuè.*
11 *Epiſtola principis fidem facit, licet etiam fuerit conſcripta manu alicuius ſui ſcribæ, eius tamen mandato.*
12 *Et probat etiam contra tertium.*
13 *Ratio.*
14 *Declara.*
15 *Litteris ipſiuſmet principis ſtatur, licet in illis enuncietur aliquem commiſiſſe delictum.*
16 *Limitatur ex ſentẽtia Authoris, cum ageretur de crimine rebellionis, propter quòd bona veniunt publicãda.*
17 *Litteris inferioris à principe neutiquam creditur in præiudicium tertij.*
18 *Quinimò regulariter ipſis plena fides nõ adhibetur, niſi in illis enarratorum pleniſſima fiat comprobatio.*
19 *In omnibus illis caſibus, in quibus litteræ principis operantur, ac fidem faciunt, debet adeſſe ipſius principis ſubſcriptio, ac ſigillum.*
20 *Item in illis debet fieri præmiſſio nominum ſuarum dignitatum, ac titulorum, & nu.* 21.
22 *Cum veriſimiliter de validitate, ſeu veritate litterarum ipſius principis dubitatur; tunc ea non ſunt ſemper exequenda, ſed ipſi reſcribendum.*

Et ſuper-

23 *Et ſuperueniente poſtea noua iuſſione ipſius principis obediendum eſt.*

24. *De materia huiuſce quæſtionis videndi Doctores remiſſiuè.*

25. *Plurimæ ſunt aliæ litterarum ſpecies de quibus ibi.*

An Litteræ Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis fidem faciant?

QVAESTIO III.

MAteria iſta, vt vnuſquiſque videt,
eſt ſatis ampla, ac difficilis, & ideo
à Doctorib. multis in locis cõtro-
uerſa.. Nos autem cum etiam de
ea *in tractatu noſtro de Verbis enuncia-
tiuis, lib. 2. quæſt. 4.* non ineleganter, ac ſatis abun
dè diſſeruerimus; in præſentiarum dumtaxat
nonnulla ipſimet apprimè congruentia breui-
ter attingemus.

1 Sit igitur firma Concluſio. Litteras huiuſ-
modi principium probare, ac plenam fidem
facere.

2 Principis enim aſſertioni regulariter ſtandũ
eſt, *vulgata Clement. 1. de probationibus*; vbi Cano-
niſtæ omnes, præſumitur namque ſemper Iu-
3 ſtitiæ plenus, & idcirco omnia deliberatè, &
prout conuenit, facere; & ideo non eſt creden
dum, quod falſum dicat, *l. 2. §. meritò, & §. ſi quis
à principe, ff. ne quid in loco publico, & l. ex facto, in prin
cipio, ff. de vulgari, cum infinitis concordantibus dedu-
ctis pulchrè* per Maſcard. *Concluſione ſua 1233. nu-
mero 22.*

4 Quinimò ſemper præſumendum eſt, quod
ipſius principis litteræ proceſſerint de Iuſtitia.
Afflict. *deciſ. ſua 51. numero tertio*. Addo eum-
dem Maſcard. *Concluſione ſua 628. numero 20.* vbi
5 docet, quod cum princeps ſibi poſſit in cauſa
propria ius dicere, quod ideo fides etiám ſuæ
ſcripturæ eſt adhibenda; videtur etiam ſequi
Aſinius *in ſua praxi, parte ſecunda, §. primo, cap. 54.
numero 7.*

6 Amplia primò, vt huiuſmodi litteræ vim le-
gum obtineant, *argumento l. 1. ff. de conſtit. princip.
& §. ſed & quod principi, Inſtitut. de iure naturali.* Sic
eleganter Lancel. Gallia, *conſilio ſuo vigeſimoquin
to, numero 122.* vbi loquitur in ſpecie de litteris
Imperat. Addo Barbatiam *conſilio ſuo 21. nume-
ro primo, in ſecundo*, vbi docet, quod epiſtola eius,
qui poteſt legem condere, pro lege eſt obſer-
uanda; ſequitur Nicolaus de Agaz. *conſilio ſuo
Feudali, quinto, numero ſecundo, inter conſilia Alber-
ti Bruni.*

7 Et hinc eſt, quod vti tales ius faciunt quo ad
omnes, Leonar. à Lege *in ſuis conſil. 36. & 116.*

8 Quinimò arctant ſcientes abſque vlla publi
catione, vt pulchrè docuit Coſta, *de iuris, & fa-
cti ignorantia, diſtinct. 75. Centuria ſecunda, nume-
ro tertio.*

9 Niſi tamen eſſent litteræ particulares ipſo-
rum principum ad lites; tunc enim dicuntur
reſcripta, & non egrediuntur perſonam illius,
in cuius fauorem ſcriptæ ſunt, prout inter alios
docet Bald. *conſ. ſuo 106. num. 4. in 6.*

10 An autem generaliter ſint pro lege obſer-
uandę. Videndus Salon de Pace, *in proœm. ll. Tau
ri, numero 451. fol. 65.* & Aldobrandin. *conſil. 66.*
Videndus quoque Dominus Alphonſus Mo-
ditius poſt hæc edita viſus, *lib. 2. ſuarum Dubitatio-
num, dubitatione ſecunda, per totam*, vbi hoc idem,
An epiſtola principis vim legis obtineat, &
quid in inferiore ab ipſo principe, pleniori cor
nu diſcutit ac pertractat.

11 Amplia principaliter ſecundò, vt epiſtola
principis fidem faciat, licet etiam fuerit con-
ſcripta manu alicuius ſui ſcribæ, eius tamen
mandato, ita Franc. Marcus *deciſ. ſua 629. nume-
ro 1. in ſecundo.*

12 Extẽde principaliter tertiò, vt probet etiam
contra tertium.

13 Nec ſanè mirum. Huiuſmodi enim litteræ
ab habentibus poteſtatem legis condendæ con
ſcriptæ abſque dubio habent vim legis. Sic
poſt Bald. *in l. exemplo, num. 4. C. de probationibus*, &
Ruin. *conſil. 121. num. 11. in 4.* D. Maſcard. *Concluſ.
ſua 630. numero primo, & prius concluſ. ſua 627. nume
ro 12. & 13.*

14 Intellige tamen, ſecundum Dec. *in capit. poſt
ceſſionem, num. 48. de probat.* dummodo ita res ſe
habeat de conſuetudine, vt indiſtinctè litteris
huiuſmodi fides adhibeatur. Eumdem refert
idem Maſcardus, *dicta Concluſione 630. numero
ſecundo.*

15 Amplia quarto, vt litteræ ipſiuſmet princi-
pis fidem faciãt, licet in illis atteſtetur aliquem
commiſiſſe delictum, adhuc enim narratio il-
la principis eſt ſufficiens probatio delicti. Sic
poſt infinitos relatos hanc opinionẽ veriorem,
& receptiorem eſſe teſtatur omnium elegantiſ
ſimè Viuius, omninò videndus, *opinione ſua 639.
numero 1.*

16 Limitarem tamẽ ego, cum ageretur de ma-
ximo crimine rebellionis, propter quòd bona
veniunt publicanda, tunc enim ipſius litteris,
niſi aliter de delicto ex actis legitimè præceden
bus appareret, ſtandum non eſſet. Sic elegan-
ter Pichus *conſ. 97. num. 85.*

17 Notandum tamen, quod litteris inferioris
ab ipſomet principe, neutiquam creditur in
præiudicium tertij, text. cum materia *in Clem. 1.
de probat. & in cap. poſt ceſſionem, eod. tit.* ſequitur
Clar. Peregrinus poſt Card. Dec. & alios, rela-
tos *conſil. ſuo 16. num. 15. vol. 1.*

18 Quinimò regulariter ipſis plena fides non
adhibetur, niſi in illis ennarratorum pleniſſi-
ma fiat comprobatio, prout eſt gloſ. quam om
nes ſequuntur *in Clement. 1. in verſic. recuſaſſe, de
probationibus*, ſequitur Natta *conſilio ſuo 179. nu-
mero 15.*

19 Obſeruandum præterea, quod in omnibus
illis caſibus, in quibus litteræ principis operan-
tur, ac fidem faciunt, debet adeſſe ipſius prin-

cipis ſubſcriptio, ac ſigillum, *capit. inter dilectos*, vbi Innocent. & alij), *de fide inſtrumentorum*, *l. bene à Zenone*, & ibi Angel. *C. de quadrien. præſcript. l. ſacri affat. C. de diuerſ. reſcript. cum concordantibus deductis* per Nattã *conſil. ſuo* 420. *num.* 46. ſequitur Petrus de Monte Picho *conſil. ſuo* 97. *numero* 45. *in ſuo tractatu de chirographorum, & cedularum recognitione, num.* 4.

20 Item debet in illis fieri pręmiſſio nominum ſuarum dignitatum, ac titulorum, quod ſi non fiat, ipſas litteras fide carituras, concludunt communiter Doctores, in ſpecie autem Padil. *in d. l. ſacri affat.*

21 Item in fronte earumdem ſuarum epiſtolarum, vel conſtitutionum debet ſemper ineſſe inſcriptio illa. Ego Leonardus Donato, pura Dei gratia, Dux Venetiarum, &c. Cur autem illa verba (Dei gratia) ſint apponenda, latiſſimè docuit inter ceteros Moditius, *d. lib. 2. Dubitationum ſuarum, dubitatione* 1. *num.* 1. *cum ſequentibus* eum conſulas.

22 Notandum poſtremò, quod quando veriſi-
militer de validitate, ſeu litterarum ipſius prin
cipis veritate dubitatur, tunc non ſunt ſemper
exequendæ, ſed ipſi reſcribendum, ſecundum
23 Bald. *conſil.* 64. *in prima parte*, & ſuperueniente
poſtea noua iuſſione ipſius principis obedien-
dum, ſequitur Foller. *in ſua praxi,* 1. *par. ſecundę partis, pagina mihi* 230. *numero* 41.

24 Et hæc breuiter tetigiſſe ſufficiat, pro ſatietate videndus Maſcard. *concluſ. ſua* 1233. Gabriel. *de probat. concluſ. ſua* 2. & plurimi alij, quos omnes ordinatim recenſui *d. tractatu de Verbis enunciatiuis*, *loco iam admonito*. Videndus quoque Illuſtriſs. Dominus Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 377. *in littera L*, vbi an, & quando litteræ principum non valeant tamquam ſubreptitiæ, eleganter ediſſerit.

25 Sunt & aliæ quamplurimæ litterarum ſpecies, de quibus paſſim in iure noſtro, & per Doctores particulariter fit mentio, prout ſunt litteræ Gratiæ, litteræ Iuſtitiæ, litteræ Executoriales, Monitoriales, Subreptitiæ, Dimiſſoriales, Pænitentiariæ, Compulſoriales, ac aliæ huiuſmodi. Verum quia circa propoſitum nobis tum obligationis, tum etiam probationis finẽ, ad quem reliquæ omnes eæ, de quibus ſupra ſermonem habuimus, reſpexere, minimè verſantur, de ijs in præſentiarum diſſerere ſuperuacaneum, quinimo extraneum iudicauimus. Videndi igitur qui de illarumdem materia latiſſimè, & ex profeſsò conſcripſere. Satis.

De Compulſorialibus omnium latiſſimè, Scaccia *lib. 2. de iudic. cauſ. ciuil. cap.* 11. *à nu.* 803. *vſque ad* 895. vide per eum:

Finis Libri Tertij.

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Quartus.

De Libris Rationum.

SVMMARIVM.

1 *Liber rationum quid ſit, definitur.*
2 *Libri rationum ſunt varij, quod explicatur, & numero 3. & 4.*
5 *Qui bene diſtinguit, proximus eſt veritati.*
6 *Liber rationum alicuius priuati regulariter non probat pro ſcribente, & num. 9. 10. & 11. eſtque hoc receptiſſimum num. 14.*
7 *Ratio, & num. 8.*
12 *Partitæ ſcriptę manu creditoris, & ad vtilitatem ipſius ſcribentis non probant, niſi aliter verificentur.*
13 *Inſtrumenta notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribentis.*
15 *Liber rationum priuati non ſolum non probat pro ſcribente, ſed nec etiam pro eius hærede, etiamſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Eccleſia.*
16 *Liber rationum defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonæ famæ, inducit aliqualem præſumptionem pro ipſius hærede; & eſt veriſſima Concluſio, numero 21. 22. & 23.*
17 *Ratio.*
18 *Animus defuncti non præſumitur corruptus, nec etiam corrumpi poteſt, ſicut viuentis.*
19 *Mors ſcribentis auget fidem libri ſui.*
20 *Mors habet vim iuramenti, & nu. 23.*
24 *Liber rationum defuncti non ſolum præſumptionem aliquam inducit pro eius hærede, verum etiam ſemiplenam probationem.*
25 *Et ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſit hæredi deferri iuramentum in ſupplementum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem.*
26 *Contrarium multi tenuere.*
27 *Et eſt communis.*
28 *Concilia ex mente Ripa, & aliorum, & nu. 29. & 30.*
31 *Liber rationum defuncti facit præſumptionem, ſeu ſemiplenam probationem, ſi fuit conceptus in forma rationum, aliàs nec præſumptionem inducit.*
32 *Liber rationum defuncti iunctis alijs præſumptionibus, ſeu adminiculis plenè etiam probat.*
33 *Liber rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, ſecundum ſtatuta Veneta non probat, ſed bene præſumptionem quandam inducit, ita vt honeſtiori parti deferatur iuramentum.*
34 *Ex proprio rationum libro creditoris haud etiam conuincitur debitor in cauſa fiſcali.*
35 *Amplia etiamſi debitum non tantum in vno libro Rationum, ſed etiam in pluribus eiuſdem creditoris ſcriptum reperiatur.*
36 *Si aduerſarius meus librum meum, rationum contra me producat, vel eo vtatur, non ob id ex eo ad mei fauorem oritur probatio.*
37 *Aliæ ampliationes referuntur per Doct. remiſſiuè.*
38 *Liber rationū priuati probat ēt ad eius fauorē in dependentibus ab eiuſdem voluntate, & num. 39. & 41.*
40 *Sublimita ex Maſcardo.*
42 *Liber rationū donatoris dubiam illius mentē declarat.*
43 *Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentem.*
44 *Liber rationum priuati probat pro eo, quando multa capitula ipſius libri vera oſtenduntur, vel per inſtrumenta publica, vel aliter, & quando liber ipſe in aliquo nec redargui, nec conuinci poteſt de mendacio, & num. 47. & 49.*
45 *Ratio, & num. 46.*
48 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*
50 *Amplia, etiamſi partitę non verificatę, eſſent alicuius momenti.*
51 *Contrarium multi.*
52 *Opinio Authoris.*
53 *Clar. Menochij.*
54 *Sublimita tamen in Capitulis ſeparatis, & nu. 55.*
56 *Liber rationum probat pro ſcribente, quando ſcripta in eo ſunt veriſimilia, & num. 58. 60. 61. & 62.*
57 *Exemplum ex Iaſ. & alijs.*
59 *Neceſſarium eſt tamen iuramentum ipſius ſcribentis.*
63 *Libris publicis eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis.*
64 *Quædam opinio Decij deducitur.*
65 *Improbatur per Tyrrum Alfanum.*
66 *Liber rationum priuati probat pro ſcribēte, ſi agatur de modica quantitate, iuncto tamen iuramento ſcribētis.*
67 *Secus ſi de magna. Summa libr. 832. non eſt parua ex Reminald. ibidem.*

68 *Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bolog.*
69 *Item probat pro eo, cum agitur de modico præiuditio.*
70 *Item cum ſumus in connexis, & ſubordinatis.*
Eemplum ibidem.
71 *Ratio.*
Contrarium multi.
72 *Opinio Authoris.*
73 *Liber rationum probat pro ſcribente, ſi conſuetudine, vel Statuto caueatur, vt dicto libro plenè etiam in fauorem ſcribentis credatur.*
74 *Amplia, etiamſi ſtatutum ipſum diſponat, vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum credatur.*
75 *Declara, & num. 76. & 77.*
78 *Liber rationum alicuius priuati ſi ſit perſona nobilis, honeſta, legalis, & fide digna, aliqualem indiſtinctè ad ſui fauorem præſumptionem facit.*
79 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Hippolytus Riminald.*
80 *Item conſonat cum diſpoſitione Statutorum Venetorũ.*
81 *Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de debito, & credito, & veriſimilia contineantur, ex eo etiam plena oriatur probatio.*
82 *Ratio.*
83 *Liber rationum probat pro ſcribente, cum actus celebratus non impugnatur, & quando continet veriſimilia.*
84 *Quod tamen limita in memoriali, vel ſchedula in dicto libro rationum reperta.*
85 *Item limita, ſi dictus liber careat fortaſſis nomine contrahentium, item die, ac Conſule.*
86 *Quod declara, vt ibi.*
87 *Liber rationum probat pro ſcribente, quando verſamur in antiquis.*
88 *Ratio.*
89 *Quod tamen fallit, quando ageretur contra tertium.*
90 *Hoc tamen minimè procedit, quando in eodem libro multæ aliæ partitæ veræ apparerent, & concurrentibus alijs adminiculis.*
91 *Liber rationum probat pro ſcribente, quando continet data, & recepta.*
92 *Debent tamen iſta contineri clarè, ſingulariter, & ſpecificè.*
93 *Aliàs ſecus eſſet.*
94 *Aliæ limitationes afferuntur per Doctores remiſſiuè.*
95 *Liber rationum contra ſcribentem plenè probat.*
96 *Amplia ex Bolog.*
97 *Et eſt receptiſſima concluſio.*
98 *Ratio, & num. 99.*
100 *Liber rationum probat contra ſcribentem, ſiue aduerſario præſente, ſiue abſente fuerit conſcriptus.*
101 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*
102 *Quod maximè in mercatoribus tales libros habentibus procedit.*
103 *Liber rationum priuati probat contra ipſum ſcribentem, ſiue in ipſo libro inſertus ſit dies, & Conſul, ſiue non; ſiue etiam deſint aliæ ſollemnitates.*
104 *Item contra eum probat, ſiue quis per ſe, ſiue per alium hunc librum rationum conſcripſerit, & numero 105.*
106 *Amplia, vt etiam locum habeat, ſi is, qui me mandante conſcripſit meum librum rationum, ſit ſuſpectæ, atque deploratæ vitæ.*
107 *Liber rationum probat contra ſcribentem, etſi is, contra quem ſuus liber rationum producitur, negauerit ſe hanc particulam dicti libri rationis, quæ contra ipſum facit, vel ſcripſiſſe, vel mandaſſe ſcribi.*
108 *Ratio.*
109 *Imò ſi aliquid ſcriptum eſſet in libro mei aduerſarij manu mea, talis liber probaret contra ipſum.*
110 *Ratio.*
111 *Liber rationum priuati non ſolum probat contra ſcribentem, verum etiam contra eius hæredes.*
112 *Declara tamen, & intellige, prout ibi, & nu. 113.*
114 *Liber rationum priuati non probat contra ſcribentem, quando in ipſomet libro nulla cauſa debiti eſſet expreſſa.*
115 *Ratio, & num. 116.*
117 *Contrarium tenuit Dec.*
118 *Concilia, & declara, & nu. 119. & 120.*
121 *Librum rationum probare ſemiplenè contra ſcribentẽ, etſi in eo non ſit expreſſa aliqua cauſa arbitratus eſt Schrader. in l. admonendi, ff. de iureiur.*
122 *Liber rationum non probat contra ſcribentem, quando is, qui librum ipſum conſcripſit, probaret illam particulam, quæ ex ſuo illo libro contra ſe allegatur, vel proprio, vel miniſtri ſui errore fuiſſe conſcriptam.*
123 *Ratio.*
124 *Liber rationum non probat contra ſcribentem reſpectu illius, qui huic libro rationum contradixit, vel eum impugnare nixus fuit.*
125 *Declara, & num. 126.*
127 *Nec pariter contra eum probat, ſi is, contra quem ipſe liber producitur, non vnam particulam tantum, ſed totum illum librum ſuum eſſe inficietur.*
Quod tamen fallit, ſi litterarum comparationis adminiculo adiuuetur. ibid.
128 *Comparatione litterarum accedente ex libro rationum plena inducitur probatio.*
129 *Memoriale, vel ſchedula in libro rationum alicuius reperta, contra illum minimè probat.*
130 *Ratio.*
131 *Contrarium Dec. & Schrader.*
132 *Eorum fundamentum.*
133 *Prior tamen vti verior, & communior per authorem retinetur.*
134 *Declara, & num. 135.*
136 *Licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data, vel ſoluta tantum, & in alio libro ſcribat tantum accepta, tamen hi duo libri cum ſe inuicem reſpiciant, vnum librum rationum dicuntur conſtituere, ac proinde plenam fidem contra ſcribentem faciunt.*
137 *Liber rationum contra ſcribentem, aut omnino probat, aut omnino improbat.*
138 *Alia de hac regula per Doctores remiſſiuè.*
139 *An ille, qui librum rationis conſcripſit, in quo reperitur aliquid annotatum contra ſe, & ad fauorem Caij, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem? dubitatur.*
140 *Concluſio ſit negatiua. Fundamenta ibidem, & numero 141.*
142 *Limita, & nu. 143. cum duobus ſeqq.*
146 *Quonam autem remedio iſte aſtringi poſſit, an ſcilicet officio iudicis nobili, ſeu mercenario, an verò actione mandati? dubitatur.*

Videndi

Digitized by Google

147 *Videndi Cagnol. & Maſſinius.*
148 *An Actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtcumque priuati faciendam reoꝰ dubitatur.*
149 *Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua rationes vide ibidem.*
150 *Liber rationum priuati non probat pro tertio in præiudicium tertij.*
151 *Multum tamen adminiculatur.*
152 *Quinimo probat etiam ſemiplenè. intellige, vt ibi.*

Scripturæ priuatæ tres præcipuas extare ſpecies, apocham videlicet, epiſtolam, & librum rationum, ſatis abundè ſupra docuimus. De apocha, & epiſtola hactenus. Nunc de libro rationum, & ſic de tertia ſpecie in hoc quarto libro congruè diſſerendum eſt.

1 DEfinitur autem liber rationũ, (vt hinc exordiar) per I. C. Labeonem *in l. ſi quis ex argẽtarijs, §. rationẽ, ff. de edendo*, vt ſit, vltrò, citroq; dandi, accipiẽdi, credendi, obligandi, ac ſoluendi ſui cauſa negotiatio. Squitur Schrader. *in l. admonendi, de iureiurando, num. 264.* vbi etiam Ioachim. Beuſt. *nu.* 1012. Sichard. *in l. rationes, num. 2. C. de probationibus.* & Ioannes quoque de Vico Mercato, *in l. 1. num. 8. C. de edendo*, dum inquit, librum rationum illũ eſſe, qui ſolum continet data, & recepta. Nec ab opinione tantorum patrum recedendũ diju dico, quidquid ſubtilibus rationibus motus docuerit Pyrrus Alfan. *in d. l. 1. num. 14. C. de edendo.*

2 Obſeruandum eſt autem, quòd libri ipſi rationum ſunt varij. (Quemadmodum, & hoc docuit Do. Sigiſmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. Cauſ. Ciuil. cap. 11. num.* 104. Quidã enim ſunt confecti ab aliquo ratione ſui officij, vt olim erat nummularius, *l. quidam, §. nummularios, ff. de edendo*, exactor tributorum, & theſaurius, *l. illata, C. de fide inſtrumentorum.*

Quidam verò ſunt ab aliquo confecti ratione ſuæ adminiſtrationis, vt ſunt libri tutorum, curatorum, inſtitorum, & huiuſcemodi aliarũ perſonarum, *ad l. 1. §. officio, de tutel. & rationibus diſtrahend.*

4 Et quidam poſtremo loco ſunt libri pro arbitrio, & voluntate vniuſcuiuſque, prout res poſtulat, cõſcripti, & ſunt ij, quos quiſque ſibi priuatim conficit. De ſingulis, ac prius de ijs, qui à perſonis priuatis conficiuntur, deſpiciamus.

5 Pro pleniori autem dicendorum intelligentia, ac maiori addiſcẽtium facilitate tres apprimè diſtinguẽdos eſſe caſus exiſtimo. Qui enim benè diſtinguit, proximus eſt veritati, vt inquit Salic. *in proœmio Codic. col. 2.*

6 Primus itaque, ac principalis caſus eſt, quãdo liber ipſe rationum continet aliquid pro ſcribente. Tunc an plena ex eo ad illius fauorem oriatur probatio, contingit dubitare.

In qua quidem difficultate receptiſſima eſt opinio negatiua. Ea enim plurium Iuris Conſultorum authoritate, & Pontificijs, & Imperialibus Cõſtitutionibus comprobatur. Nãque textus ſunt aperti, *in l. inſtrumenta, in l. rationes, & in l. exemplo, C. de probationibus, in l. 2. & l. fin. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10. in l. nuda ratio, de donationibus, in cap. 2. ext. de fide inſtrumentorum, & in Clementina vnica, §. 1. & ibi gloſſ. in verb. Rationem, verſic. item ſcias, de vſuris, cum concordantibus.*

7 Nec ſanè mirum; Exemplo enim pernicioſum eſt (inquit Imp. Gallien. *in d. l. exemplo,*) vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria debitorem conſtituit.

8 Accedit, quod ſi ipſis rationum libris in fauorem ipſorummet ſcribentium crederetur, de facili præberetur occaſio delinquendi, prout poſt Crauett. & Cephal. animaduertit Fab. Turret. *conſil ſuo 20. num. 7. in primo*, & Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo 132. num. 20.*

9 Hanc eamdem ſententiam amplexi ſunt, vt dixi, communiter Doctores. Eam enim inter ceteros tenuit Bart. *in d. l. nuda ratio, num. 7. in d. l. exemplo, & in Authent. Etſi contractus, num. 9. & 14. C. de fide inſtrumentorum*, idem *in d. l. admonendi, num. 26.* quem *ibidem* ceteri ſequuntur, Bald. Alex. & Iaſ. *num.* 120. Lanfranc. de Oriano, *num.* 50. Curt. iun. *num.* 124. Corraſ. *in 3. parte, numero* 61. Schrader. *nu.* 267. & ex moderníoribus Ioachimus Beuſt. *num.* 1013.

10 Sequuti ſunt etiam Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrumentor. vbi in ſpecie Abb. ſub num. 9.* & Felin. *num.* 21. His accedunt Ioannes de Vico Mercato, poſt plures alios relatos *in l. 1. nu. 20.* vbi etiam Bolognet. *num.* 18. Alfan. *num.* 18. & Maſſinius, *numero 53. C. de edendo*, Pater Auguſtinus Morla *in ſuo Emporio Iuris Ciu. par. 1. q. 17. num. 5. tit. de rebus credit.* & plurimi alij.

Ex cõſulentibus hoc idem docuere Hippol. Riminald. poſt alios *conſil. ſuo 132. num. 17.* Cephal. *conſil. ſuo 475. num. 5. & 508. numero 21. & 22.* Pret. *conſil. 92. num. 6. vol. 1.* Eugen. *conſ. 8. num. 42.* Honded. *conſil. 91. num. 86. vol. 1. & conſil. 39. num. 49. in ſecundo*, Beccius *conſil. ſuo 47. num. 11.* & nouiſſimè Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num 7. in primo, & conſil. 77. num. 28. in ſecundo.*

11 Addo D. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 1.* vbi infinitos alios deducit, addo Carrocium *deciſ. ſua 104. num. 10.* Hectorem Felicium *Allegatione ſua iuris 32. num. 7. parte 3.* & Dom. Stephanum Gratianum nouiſſimè *deciſione ſua March. 137. num. 1.* vbi etiã docet, quod partitæ ſcriptæ ma-
12 nu creditoris, & ad vtilitatem ipſius ſcribentis,
13 non probant, niſi aliter verificentur; & meritò: nam, & inſtrumenta Notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribentis, *l. de eo, & l. diuus, ad legem Corneliam, de Falſis.*

14 Eſtq; hoc apud omnes receptiſſimum, teſte Rota Genuenſi *deciſione ſua 135. num. 5. & 148. numero 3.*

Ampliatur autem cõmunis iſte primus Caſus varijs modis.

15 Et primò, vt liber rationum alicuius priuati non ſolum non probet pro ſcribente, ſed nec etiam pro eius hærede, etiam ſi illi ſucceſſerit Fiſcus

Fiſcus,vel Eccleſia tex.eſt apertiſſimus in l.inter
chartulas,C.de conuenien.fiſc.debitor.lib.11.Sequitur
poſt Bald.Boer. deciſione ſua 105. num.5. & alios,
D.Maſcard. d.Concluſ.ſua 976.num.2.

16 Limitatur tamen hæc ampliatio in libro rationum defuncti,qui fuit habitus vir probus,ac bonæ famæ, nam talis liber inducit ſaltem aliqualem præſumptionem pro ipſius hærede.

Ad hoc autem cōprobãdum ſolet per Bart. in d.l.admonendi, num. 27. allegari text. in l. qui cum maior.§.fin.ff.de bon.liber. qui text.tamen nō multum probat, vt admonet ibidem Ripa ſub nu.113. melius facit textus in l.non omnes,§.a Barbaris,de re milit. & in l.rationes,verſ.Solas, C.de probationib. Sequitur Pancirol. conſ.140.num.6.& num.20. Andræas Alferius conſil. ſuo 60. num. 72. Addo poſt Ruin.Clariſs.Menoch. lib.5.præſumpt.5.num.5.

17 Eſtq; ratio ſecũdum Bald. in d.l.rationes,nu.1. in fine. quod libro rationum defuncti maior fides adhibetur, quam viuentis, prout docuit & Cæphal. conſilio ſuo 749. num.12. Surd. conſilio ſuo 245.num.19.& 543.nu.2.Bimius conſil 109.nu.65. in ſecundo, & alij.

18 Animus enim defuncti nō præſumitur corruptus,nec etiam corrumpi poteſt, ſicut viuentis, prout tradit Hipp. Riminal.poſt alios,conſil. ſuo 547.num.2.in 5. Ancharan.lib.1.quæſt.famil.55. num.finali & Viuius deciſ.ſua 114.num.11.

19 Adde mortem ſcribentis augere fidem libri
ſui. Dec.in l.1.C.de edendo, Boer. deciſione ſua 105.
num.6. vbi eleganter, pulchrè, & latè. Stephan.
20 Gratian. deciſ. ſua 94. num. 10. cum ſeq. vbi etiam
docet,quod mors habet vim iuramenti.

21 Et quod iſta qualis qualis probatio, ſeu præſumptio hoc in caſu abſque dubio oriatur, tenuerunt communiter Doctor.poſt Bart. Fulg. Caſtrenſ.& alios Doctor.Iaſon,in d.l.admonendi, num.120. vbi etiam Curt. iun. d. num. 124. Lanfranc. de Oriano ibidem,num. 50. verſic.addit vnũ, Corraſ.num.61.& 62.in tertia parte, Schraderus, num. 268. verſ.ſecundo non habet locum, & nouiſs. Ioachim Beuſt. num.1016.

22 His accedunt Canoniſtæ omnes, in d. cap. 2. de fide inſtrumentor. & ibi in ſpecie Abb. num.9. & Felin.num.24. Sequitur quoque poſt alios relatos Herculanus in ſuo reſp. pro Sereniſſimo Etruriæ Magno Duce,numero 334. Pariſ. conſil.ſuo 104. num. 76.cum ſequentib. in primo, Honded. conſil. ſuo 39. num.51.in ſecundo, Beccius conſil.ſuo 47. numero 12. vbi latiſs. & Maſcard. Concluſ. ſua 976. numero 3. Addo Zucchard.conſil.ſuo 56.num.12. vbi præcipuè hoc procedere intelligit, quando probaretur, quod libri producti eſſent dicti mortui, item,quod eius manu forent ſcripti.

23 Addo etiam Surd. deciſione ſua 103. num. 5. & 199.num.2. vbi pulchrè. Videndus quoque Dominus Hippol.Riminald. conſil.ſuo 506. num.18. vbi amplius ſubdit, minimè iuramēto opus eſſe,ex quo mors,vt dixi, ipſius vim, ac efficaciũ præbet, & conſilio ſuo 665.num.6.in 6.

24 Ampliatur Primò iſta limitatio: nam talis liber defuncti non ſolum præſumptionem aliquã inducit pro eius hærede, vt ſupra diximus, verum etiam ſemiplenam probationem,ita Caſtrenſis in d.l.admonendi, num.43.vbi quoque Ripa,num.123. Sequitur præciſe Cardinalis Pariſ. conſilio ſuo 7.num.15.vol.4. Beccius conſilio ſuo 47. numero 12. vbi pulchrè, & poſt infinitos relatos D.Viuius deciſione ſua 184.num.12.& 13. His adde Scacciam cap.11.infra deducendo, num.261. vbi nonnullos concordantes adducit.

25 Addo quoque Boerium deciſ.ſua 105. num.5. vbi ſubdit,quod ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum in ſupplementum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, vt voluit Bart. in l.admonendi, ff. de iureiurando. Sequitur hoc idem poſt Boer.nouiſsimè Petr. Surd.conſil.ſuo 543.num.3.

26 Contrarium tamen voluerunt expreſsè Bar-
27 tol. Iaſ. d.num.120.in fine, & reliqui omnes ſupra
allegati, & eſt Communis opin. prout retulit
Ripa loco citato, & docuit etiam latè Bologn.
in repetitione d.l.1.C.de edendo,num.21.

28 Sed fœdere etiam diſtinctionis hæ duę diuerſæ Scribentium ſententiæ conciliari poſſunt; aut enim loquimur de probo viro bonitate regulari, id eſt, de eo, qui fuit habitus vir bonus in gradu communi, & tunc procedat opinio Bartoli.

29 Aut verò loquimur de viro probo probitate præexcellenti, & extraordinaria,& tunc procedat opinio Caſtrenſ. ac ſequacium.

30 Et ita conciliat Ripa in d.l.admonendi,præcitato loco, vbi etiam maximè aduertendum cēſet in hac materia,an is,qui librum ipſum conſcripſerit poſt litem motam, vel ante ex hac luce migrauerit, ſequitur poſt eum D. Maſcard. d. Concluſ.976.nu.6. & Beuſt. in d.l.admonendi, nu.1018. & 1019. Addo Becc.d.ſuo conſ.47. num. 12. & 13. & in terminis poſt alios Honded. conſilio ſuo 39. num.50.& 51.vol.1.

31 Obſeruandum eſt tamen hanc limitationē, non in omni libro rationum defuncti procedere,ſed dumtaxat in eo,qui habet, & cōtinet formam debitam rationum, puta quãdo in eo repetiuntur data,& accepta,vel debita, & credita. Sic poſt Bald.Alexand.Iaſ.& alios, D.Maſcard. d.Concluſ.ſua 976.num.7.& Beuſtius in d.l. admonendi,num.1017.Hoc idem voluit etiam dicere Schrader. ibidem d.num.268.verſic.quod tamē ita accipiendum eſt. & ſequitur in terminis doctiſs. Honded. d.conſilio 39.num.52.

32 Ampliatur ſecundo ſupradicta proxima limitatio: nam talis liber defuncti iunctis alijs præſumptionibus,ſeu adminiculis plenè etiam probat,ita Bartol. in d.l.admonendi, vbi ceteri Doctores,& Canoniſtæ omnes, in d.cap.2.de Fide inſtrumentorum.

Sequitur Boer.deciſ.ſua 105.d.nu.5.Guid.Pap. quæſt. ſua 441. vbi quænam ſint iſta adminicula ſigillatim enumerat. Quemadmodum etiam facit Sigiſmundus Scaccia cap.11.inferius allegando, nu.262. & nos pleniori folio diſſeruimus infra de libris Mercatorum.Pariſ.conſil.ſuo 104.nu.77.

in

in primo, Gayll. Gabr. ac plurimi alij, quos longa ſerie ſequitur, ac deducit Dominus Maſcardus *d. Concluſ. 976. num. 8. & num. 74.* Addo Brunor. à Sole, *in ſuo Compendio propoſition. iur. in verſ. liber defuncti*, Crauetta *conſilio ſuo 434. numero 23. parte 3.* Iacob. Schultes *in ſuis Locis communibus, in verſic. liber, num. 1.* Turret. poſt Cuman. Beroum, Beccium, & plures alios relatos *conſil. ſuo 9. num. 10. in tertio*, vbi de mag.s Communi, & nouiſsimè Clariſs. Equitem Dominum Peregrinum *conſ. ſuo 90. num. 9. in tertio.*

Et de hoc mihi videntur eſſe text. aperti *in d. l. instrumenta domeſtica, & in d. l. rationes, verſic. Sola, C. de probat.*

Hęc de Iure Ciuili, & traditionibus Scribentium inſpectis dicta ſint.

33 Iure autem municipali inclitæ Ciuitatis Dominantis Venetiarum expreſsè cautum eſt, in hac materia, vt liber quidem rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, non probet, ſed benè præſumptionem quamdam inducat, ita vt honeſtiori parte deferatur iuramẽtum. Sic pręcisè legitur *libro primo ſtatutorum eiuſdem Ciuitatis, cap. 48. verſus fin.*

34 Secundo loco extenditur adeò ſupradicta principalis Concluſio, vt ex proprio rationũ libro creditoris, haud etiam cõuincatur debitor in cauſa fiſcali, text. eſt expreſſus *in d. l. exemplo, C. de probationibus, & in l. inter chartulas confiſcari, C. de conueniend. fiſci debitor. lib. 10. cum concord.* per Boer. deductis *deciſ. ſua 105. num. 3.*

35 Extenditur principaliter tertiò, etiam ſi hoc debitum nõ tantum in vno libro rationum, ſed etiam in pluribus eiuſdem creditoris ſcriptum reperiatur, adhuc enim pro Scribente fidem nõ facit, *argum. § pen. Inſtit. de teſtib. & l. vnum, ff. eodẽ titulo*, ſic in terminis Schrader. *in d. l. admonendi, num. 268. verſ. ſecundo extenditur.*

36 Extenditur quartò, vt procedat, licet aduerſarius meus hunc librum rationum contra me producat, vel eo vtatur, adhuc enim pro me ſcribente nulla fides ex eo promanabit. Sic poſt Abb. Bald. Alexand. & alios, Schrader. *d. num. 268. verſic. tertiò hoc procedit.*

37 Multas alias ampliationes ad hanc Regulam deducunt Communiter Scribentes, *in d. l. admonendi*, & Maſcard. inter alios *d. Concluſ. 976. à nu. 9. vſque ad 71*, vide per eos.

Nobis potiores & ad rem facientes ea breuitate maiori, qua potuimus tetigiſſe ſufficiat.

Hæc autẽ Cõcluſio ita ampliata aliquot pa-
38 riter notabiles limitationes recipit; Et primò, non habet locũ in illis, quæ in libera ipſius ſcribentis voluntate ſita ſunt; in his enim liber ipſemet rationum pro eo plenam vtique fidẽ facit, adducitur communiter text. *in l. Neſennius, vbi etiam Bartol. num. 4. de negot. geſt.* qui quidem text. loquitur in ratihabitione, & de eo, qui in ſuo libro rationum ſcripſit, quòd præſtabat alimenta animo repetẽdi, qui quidem animus recté probatur per dictum librum rationum, idẽ Bart. hoc docet *in l. nuda, num. 7. de donationibus, in Authent. Et ſi contractus, C. de fide inſtrumentorum, & in d. l. admonendi, num. 26. in fin.* quem *ibidem* ceteri alij communiter ſequuntur, Caccialup. in ſpecie, *nu. 71.* vbi etiam exẽplificat in aditione hęreditatis, Iaſ. *num. 111.* Curt. iun. *num. 124.* Lanfranc. de Orian. *numero 50. verſic. quartus caſus eſt*, Corraſ. *in d. 3. parte, num. 63.* Schrader. *d. num. 268. verſic. hæc concluſio*, & nouiſsimè poſt Ripam, *in eadem lege, num. 112.* Beuſtus, *nu. 1014.* & Petrus Gilken *in d. l. inſtrumenta, num. 22. C. de Probationib.* vbi nonnullos concordantes adducit.

His accedunt Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de Fide inſtrument.* & *ibi* in ſpecie Felin. *num. 22.* Bologn. quoque *in l. 1. num. 22. C. de eden.* & Petr. Au-
39 guſt. Morla, *d. quæſt. ſua 17. num. 7.* Ex conſulentibus hoc idem etiam docuere, Gratus *conſilio ſuo 118. num. 13. in primo*, Marcobrun. *conſil. 5. nu. 11.* P. Paſet. *conſilio ſuo 94. num. 4.* Pret. *conſil. ſuo 142. num. 14. & 19. in primo*, vbi quoque ſubdit, quod liber ipſe rationum confectus de expenſis probat, & fidem etiam facit de earum quantitate, & nouiſſimè perilluſtris Eques, ac Dom. meus M. Anton. Peregrinus *conſil. 94. num. 6. in primo.*

40 Adde Dom. Maſcar. poſt plures alios relatos, *Concluſione ſua 976. num. 72. & 73.* vbi etiam poſt alios hoc ſublimitat, ſi in ipſo libro deſcripta ſint alia, ex quibus actus cum alio celebratus impugnetur. Adde etiam Viuium, *deciſione ſua 456. num. 11.* & Cappell. Toloſ. *quæſt. ſua 497.*

41 Et hæc eſt veriſſima iuris limitatio; quem ſequutus eſt etiam eruditiſs. D. Scaccia poſt hæc edita viſus, *lib. 2. de Iud. Cauſ. Ciuil. c. 11. nu. 139. cum ſeq.* vbi exemplificat duobus modis, ac reſtringit, vt per eum.

42 Sic videmus in ſimili, quod liber rationũ donatoris dubiam illius mentem declarat, Petr. de Cabal. poſt alios *per d. l. Neſennius, conſilio ſuo 20. numero 9.*

43 Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentem, Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo 280. num. 47. in tertio.*

44 Limitatur ſecundò principaliter Regula ſupradicta, quando multa capitula ipſius libri rationum vera oſtenduntur, vel per inſtrumenta publica, vel aliter, nec liber ipſe in aliquo redargui vel conuinci poteſt de mendacio, vel falſo, tunc enim plena ex eo ad fauorem ſcribentis oritur probatio.

45 Nec ſanè mirum. Sicut enim vna particula falſa totum librum rationum ſuſpectum reddit, argum. eorum, quę notantur *in l. ſi ex falſis, C. de tranſactionib.* & docet Socin iun. *conſil. 131. numero 11. in tertio*, Plot. *conſil. 88. num. 8.* Crauetta *conſilio 386. num. 15.* & alij.

46 Ita etiã propter multa capitula vera, vel approbata totus liber ipſe rationũ verus, vel probatus cenſeri debet, vt contrariorum contraria exiſtat diſciplina, *l. & ſi contra, ff. de vulg.* ita pulchrè poſt Caſtrenſ. & Angel. docet Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 128.* vbi ſubdit, quod hæc deciſio

tam-

Digitized by Google

tamquam noua,& ſingularis,eſt benè cordi te-
nenda. Eumdem ſequuti ſunt *ibidem* Schrader.
*d.num.*268. *verſic. tertio hæc Concluſio*, & D.Ioach.
Beuſt.*num.*1026. *cum ſeq.*

47 His accedunt Gabr. poſt infinitos relatos *in
ſuis Concluſionibus, titulo de præſumptionibus Concluſ.*5.
*num.*1.2.*&* 3. vbi de magis Communi, Cardin.
Pariſ. *conſilio ſuo* 90.*num.*3. *&* 4.*& conſil.*47. *vol.*1.
Herculan. *in vulgato illo ſuo reſp. pro Sereniſs. Etru-
riæ Magno Duce,nu.*338. Proſp.Paſeth. *conſ.ſuo* 75.
*num.*13.*&* 190. *numero* 6. Sequitur etiam Natta
conſil.ſuo 581.*num.*15. Cephal.*conſ.ſuo* 508.*nu.* 34.
Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 489. *num.*30. *&* 35.
& prius conſilio ſuo 132.*num.*3. Hoc idem tradunt
quoque Petr. Surd. *conſil.ſuo* 543. *num.*4. *& deciſ.
ſua* 199. *num.*3. vbi adducit inter alios Purpurat.
*conſil.*519. Natta *citato loco*, & Crauett. *conſ.* 350.
*num.*15. videndus idem Crauetta *conſil.* 198.*nu.*6.
& 969.*num.*32. *in quinto*. Addo Siluan. *conſil.*21.
*num.*10.*in ſecundo*, Camil. Borel.*conſil.ſuo num.*20.
cum ſeq. Burſat. *conſilio* 224. *num.* 8. Fab. Turret.
conſilio ſuo 100.*num.*40.*in primo*, Monald.*conſil.*98.
*num.*3. Dom. Maſcard. poſt infinitos deductos,
d.Concluſ. ſua 976. *num.* 75. *& prius concluſ. ſua* 362.
*num.*18. Marc. Antonium Maceratenſ. *variarũ
reſolutionum, lib.*2.*cap.*19. *nu.* 1. & nouiſsimè Clar.
Dom. Farinac.*conſil.ſuo* 13. *num.*6. *& ibi Addentes
in littera A.* vbi adducunt Rotam Rom.*in nouiſsi-
mis, deciſio.ſua* 813. *num.* 15. *cum ſeq. parte* 1. Atte-
ſtantem hanc eſſe magis Communẽ,& in Pra-
xi ſeruandam opinionem.

48 Et hæc in sũma eſt veriſſima limitatio, quid-
quid dixerit Bolognet. *in l.*1.*num.*23.*verſic. ſed in
contrariũ, C.de edendo*, & Ceph. *ſibi contrarius*. Pro-
ſper *conſilio ſuo* 47. *num.*46. poſt Purpurat. & Ri-
pam relatos, cui quidem ſentẽtiæ videtur quo-
que adhæſiſſe Ioſeph. Ludouic. *deciſ. ſua Luca-
na* 42.*numero* 36.*&* 37.

49 Et pro hac eadem opin. ita fuiſſe iudicatum
atteſtatur Clariſs. vir Dom. Decian. *conſ.ſuo* 28.
*num.*34 *&* 62.*num.*32.*in tertio*; Sic etiam in Sacra
Regia audientia Barẽſi in cauſa aliquorum de
Ciuitate Bari, Anno Domini 1589. & in Regia
Audientia Capitinatæ Apuliæ, Comitatusq;
Moliſij, Anno Domini 1583. varijs in cauſis
iudicatum fuiſſe aſſeuerat doctiſſimus Viuius
deciſione ſua 132.*num*.8. *& deciſione ſua* 445. *num.*8.
Addo poſt hæc ſcripta Clariſs. Menoch. *lib.* 3.
*præſumpt.*63. *à num.*1. *vſque ad numerum* 9. *incluſiuè*,
vbi infinitos propemodum pro hac eadem opi
nione deducit, eamq; acutiſſimè à quibuſcum-
que aduerſariorũ obiectis propugnat, ac defen-
dit. ipſum conſulas.

50 Ampliatur iſta limitatio, vt procedat etiam
ſi partitæ non verificatæ magni eſſent momen-
ti, ita Iaſ. *d.num.*128. Gabr. poſt Corneum, Rui-
num, & alios, *d.Concluſ.*5.*num.*3. Maſcard. *d.Con-
cluſ.num.*76. Addo Ancharan. *d.quæſt.*55.*num.*10.

51 Contrariũ tamen ſenſerunt Decius, Afflict.
Ripa, & alij, relati per eumdem Maſcard. *dicta
Concluſ. num.* 77.

52 Ego pro qualitate circumſtantiarum hac in
re multum in arbitrio iudicis poſitum eſſe exi-
ſtimo, prout etiam ſcriptum reliquit Salicet. *in
l.vnica, num.*7.*in fine, C.de confeſſ.* & Turrett.*conſilio
53 ſuo* 77.*num.*30.*in ſecundo*. Addo Clariſ. Menoch.
*dicta præſumpt.*63.*num.*10. *cum ſequentibus, & præci-
puè ſub num.*12. vbi ampliat relatam iſtam cõmu
nem opinionẽ, multo magis procedere, quan-
do aduerſarius iſtius librum habentis negaſſet
vnam ex parcellis contentioſis, & illa deinde
fuiſſet ab illo verificata, nam tunc reliquæ ſine
controuerſia veræ præſumerentur, & latius vt
per eum.

54 Sublimita modò iam dictam limitationem
non procedere in capitulis ſeparatis, quia in his
non facit fidem, ſic poſt Dec. Purpurat. Ripam,
& plures alios docuit Maſcard. *d. Concluſ. nu.*78.
& Gabriel. ante eũ *d.Concluſ.*5. *in fine*. Addo Ce-
phalum *conſil ſuo* 85.*num.*34. vbi pulchrè diſcur-
rit, & D. Hyppol. Riminald. *conſil. ſuo* 132.*nu.*18.
cum ſeq. vbi quænam capitula ſint connexa, &
quęnam ſeparata, poſt alios eleganter ediſſerit.

55 Videndus etiam idem Riminald.*conſil.ſuo* 489.
num. 33.*&* 34.*&* 686.*num.*42. *cum ſequentibus*, vbi
quoque regulas illas, quod ſcriptura in vno fal-
ſa, in ceteris præſumitur falſa, & in vno vera in
ceteris præſumitur vera, intelligit veras in con-
nexis, non autem in ſeparatis.

Latius de hac eadem limitatione diſſerit Bo-
lognettus *in d.l.*1.*num.*23. vide per eum.

56 Tertio principaliter fallit ſupradicta Conclu
ſio, ſi illa, quæ conſcripta ſunt in ipſo libro ra-
tionum, ſint admodum veriſimilia, & habeant
probabiles coniecturas, vel præſumptiones pro
ſe, tunc enim illi etiam pro ſcribente, accedente
tamen illius iuramento plenè creditur, ſic præ-
cipuè inter ceteros coarctat Iaſ. *in d.l. admonendi,
57 num.* 125. vbi exemplificat in tutore, curatore,
vel negotiorum geſtore in aliquo libro rationũ
ſcribente expenſas alimentorum pupilli, vel fa-
miliæ, vel quod dedit mercedẽ præceptoribus
ſui pupilli, de cuius profectu apparet, vel quod
ędificium eſt refectum, cum enim iſta ſine ex-
penſis minimè fieri poſſint, *l.fin. C.de alim. pupill.
præſtand.* certè conſiderata veriſimili qualitate
facti, & quantitate expenſarum, credetur dicto
ſoli libro rationum pro ſcribente ſaltem cum
eius iuramento, *ad l.lex quæ tutores, C.de adminiſtr.
tutorum.*

Sequitur hoc idem poſt Iaſ. Lanfranc. de
Oriano *in d.l.admonendi, num.*50.*verſ.ſecundus caſus*,
Curtiun.*num.*125. Cortaſ. *in* 3.*parte, numero* 65.
Schrader. *d.num.*268.*verſic.quarto prædicta*, & no-
uiſſimè Beuſt. *num.*1025.

58 His accedunt Canoniſtæ omnes *in d.cap.*2.*de
fide inſtrumentorum*, & in ſpecie Felin. *numero* 23.
Ioan. de Vico Mercato, ſequitur *in l.*1. *num.*23.*C.
de edendo*, vbi quoque Mantua, *num.* 5. *verſ.fallit
tamen*. Ex conſulentibus huic etiam ſententiæ
ſubſcripſerunt Dec. *conſ.* 596. *num.* 9. Cephalus
conſilio 85.*num.*38.*&* 631.*num.*37. Mazzol. *conſil.*
16.*num.*16.*&* 17. Crauett. *conſilio* 73.*num.*41. 158.
*num.*9. 258.*num.*18. 275.*num.*8. 384.*num.*10. 474.
*num.*18.

*num.*18. Paſeth. *conſ.ſuo* 190.*num.*7. Decian.*conſ. ſuo* 51.*num.*74. *in ſecundo.* Cioff. *conſ.*106. *num.*15. *in ſecundo*, Honded. *conſ.*91. *num.*8. *in primo*, Rubeus *conſ.*31.*num.*72.*in primo*, Surd.*conſ.*543. *nu.*6. vbi infinitos deducit,& nouiſſimè Fabius Turret.*conſ.ſuo* 100.*num.*41. *in primo.*

59 Addo Hippolyt.Riminald. *conſ.ſuo* 489.*num.* 19.*&* 24. vbi quoque ſubdit expreſſe neceſſarium eſſe iuramentũ ipſius ſcribentis; id quod etiam poſt plures relatos docet *ſub nu.*22. *&* 23. videndus etiam *conſ.ſuo* 665.*num.*5. *in ſexto.* Hoc idem de iuramento firmauit Ancharan.*d.quaeſt. ſua* 55.*num.*4. & omnes ſupra citati.

60 Hanc eamdem limitationem ſequitur etiã Magon. *deciſ.ſua Florentina* 95.*num.*5. Cæſar Vrſil. in addit.ad Affliḡ.*deciſ.ſua* 40.*nu.*18.P.Surd. *deciſ.ſua* 105.*num.*6. Viuius *deciſ.ſua* 64.*num.*8. Cl. Dom. Farinac. *deciſ. ſuæ Rotæ Romanæ* 845.*num.*1. D. Maſcard. poſt infinitos relatos *d. Concluſ. ſua* 976.*num.*82.*&* 95.& nouiſſimè Carroc. *deciſ.ſua* 104. *num.* 7. vbi etiam ſubdit hoc præcipuè procedere cõcurrente penuria, & difficultate probationum, id quod etiam docuit ante eũ Curtius iunior *in l.* 1. *num.*3 .*C.de edendo*, & ſufficit, vt deducatur difficultas virtualiter tantum, Carroc. ibid.

61 Adde ex ſententia Alphani *in d. l.* 1. *num.*18. requiri etiã vltra ſupradiḡa, videlicet iuramentum,& difficultatẽ probationis, vt qui ſcripſit, ſit vir bonus,& integrę vitæ, vt nullo modo dubitari poſſit de eius fide, *argumento l.ſi quis*, §.*cogentur*, *ff. eodem*. Item vt de modica quantitate traḡetur prout etiam paulò infra dicetur.

62 Et hæc in ſumma eſt veriſſima limitatio, ac ab omnibus communiter approbata.

63 Hinc videmus in ſimili, quod libris pariter publicis,eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis,ſic præciſè D.Herculan. qui & ipſe hanc eamdem limitationem ſequutus eſt, *in præallegato ſuo reſpon.num.*328.*&* *prius ſub num.*203.

64 Obſeruandum eſt tamen, Decium virũ ſummæ eruditionis, *in d.cap.*2.*nu.*38.*de fide inſtrumentorum*, opinatum eſſe,quod ſupra diximus,de iuramento,quòd ſcilicet debeat intercedere, minimè locum ſibi vẽdicare, ſi mortuus fuerit is, qui ſcripſit, tunc enim ex eiuſdem ſententia ẽt abſque iuramento plana, & abũdans fides eius libro habenda eſt. Mouetur,quia plenius mortuis credendum eſt,quam viuis,*ad l. ſi quis in graui*,§.11.*ff.ad Sillanian.* Eiuſdem ſententiæ ante ipſum fuit quoque Caſtrenſ.*in conſ.ſuo* 301.*num.*3. *lib.* 1. dum putauit mortem iuriſiurandi loco haberi.

65 Subtilis autẽ Pyrrus Alphanus, *in d.l.*1.*nu.*19. aliter ſenſit, exiſtimauit enim, quamuis mortuus ſit, qui ſcripſit, tamen non eſſe plenè eius libro rationum credendum: nam id, quòd ex aduerſo deducitur, mortuis, ſcilicet ampliorẽ fidem habendam eſſe, verum eſſe exiſtimat in eis tantum,quæ morientes dixerunt, vel ſcripſerunt, non in alijs, quæ viui ſcripſerunt, & morientes, vt veriſimile eſt, non ſunt recordati; & ita procedit textus *in d.l.ſi quis in graui*, §.1. & ſibi videtur tradi hæc differentia *in l.rationes*, *C.de probationibus.* Quare ſecundum eum, mors habebitur loco iuriſiurandi in ijs tantum, quæ mortis tempore diḡa ſunt; & huic ſententiæ & ego aſſentior.

66 Quarto principaliter fallit ſupradiḡa Concluſio, ſi agatur de parua, vel modica quantitate, tunc enim ipſi libro rationum iunḡo iuramento ſcribentis, plenè etiam pro ipſo fides adhibetur, ſic poſt alios Ripa, *in d. l. admonendi*, *num.* 126. vbi etiam Corraſ. *num.*64. Schrader. *diḡo numero* 268. *verſ. quinto hæc Concluſio*, & Beuſtius *num.* 1025. *in fine.* Sequitur Ioannes de Vico Mercato, *in l.*1.*num.*21.*C.de edendo*, vbi ſubdit hoc præcipuè procedere, quando aliter adeſſet difficultas probationis,& Mantua ibidem, *num.* 15.*verſ.ſecundo fallit.* His accedunt Paſeth.*conſilio* 190.*num.*8. Borella *conſ.*82.*num.*16. Aſinius *in ſua Praxi*, §.7.*cap.*5. *limitatione* 59. *num.*9. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 976. *num. fin.* & Hippolyt.Riminald. *conſ.ſuo* 52.*num.*153.*&* 489.*num.* 27.*&* 28. vbi tamen poſt plures relatos ſubdit ſecus eſſe, ſi de

67 magna ſumma traḡaretur, dicitq; quãtitatem *lib.*832. non eſſe paruam. Adeundus eſt etiam de hac limitatione D. Scaccia *d. c.*11. *num.* 176. *cum ſeq.* vbi hac opinione firmata, quæcumque à Scribentibus ex aduerſo obijci poſſunt acutè reſoluit, vide per eum.

68 Et hęc eſt veriſſima limitatio, quidquid ſubtiliter dixerit Bolognet. *in d. l.* 1. *C. de edendo*, *ſub numero* 20. Et ratio eſt: quia (vt dicit Paulus de Caſtro, & ſequitur idem Scaccia *d. num.* 176. *in fine.* in expenſis paucis non ſolent parari probationes: quæ autem ſummæ dicantur magnæ, vel paruę, à iudicis arbitrio pendere docuit idẽ D.Scaccia, *d.cap.*11.*num.*295.

69 Adde idem iuris eſſe, cum agitur de modico præiudicio. Crauetta poſt alios, *conſ.*182.*nu.*15. Vrſil. *in addit.ad Affliḡ. d.ſua deciſ.*40.*num.*19. Eugen. *conſ.*44.*num.*23. ac plures alij.

70 Coarḡatur quintò principaliter ſupradiḡa Concluſio, in connexis, & ſubordinatis, nam ſi quis alleget, vel in mediũ proferat, ex libro rationum contra ſcribentem, omnia connexa, & ſubordinata illi capitulo allegato pro ſcribente contra ipſum allegãtem, plenam fidẽ faciunt, vt puta ſi quis, veluti Sempronius in libro ſuo rationum ſcriberet ſe vendidiſſe fundum pro centum Caio, & Caius emptor illum fundum à venditore petens ad probandum hunc contraḡum producat librum illum rationum contra ipſum Sempronium venditorem: tunc ſicut ipſe Caius ex illomet libro rationum probaret fundum ſibi venditum, ità & ipſemet liber rationum cõtra ipſum plenam fidem faceret, eum ſcilicet ipſi Sempronio venditori ad centum nomine pretij fundi obligatum eſſe. Sic præciſè docuit Bart. *in l.quædam*, §. *nummularior*, vbi etiam Angel. *ff. de edendo*, *argum. l.etiam*, §.1. *ff. de minoribus*, *&* *l. Publia*, §. *finali*, *ff. depoſ.* Sequitur latiſ-

tamquam noua,& ſingularis,eſt benè cordi te-
nenda. Eumdem ſequuti ſunt *ibidem* Schrader.
d.num.268. verſic. tertio hæc Concluſio, & D.Ioach.
Beuſt.*num.1026. cum ſeq.*

47 His accedunt Gabr. poſt infinitos relatos *in*
ſuis Concluſionibus,titulo de præſumptionibus Concluſ.5.
num.1.2.& 3. vbi de magis Communi, Cardin.
Pariſ. *conſilio ſuo 90.num.3.& 4.& conſil.47.vol.1.*
Herculan. *in vulgato illo ſuo reſp. pro Sereniſs. Etru-*
riæ Magno Duce,nu.338. Proſp.Paſeth. *conſ.ſuo 75.*
num.13.& 190. numero 6. Sequitur etiam Natta
conſil.ſuo 581.num.15. Cęphal. *conſ.ſuo 508. nu. 34.*
Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 489. num.30. & 35.*
& prius conſilio ſuo 132. num.3. Hoc idem tradunt
quoque Petr. Surd. *conſil.ſuo 543. num.4. & deciſ.*
ſua 199. num.3. vbi adducit inter alios Purpurat.
conſil.519. Natta *citato loco*, & Crauett. *conſ. 350.*
num.15. videndus idem Crauetta *conſil. 198.nu.6.*
& 969.num.32. in quinto. Addo Siluan. *conſil.21.*
num.10.in ſecundo, Camil.Borel.*conſil.ſuo num.20.*
cum ſeq. Burſat. *conſilio 224. num. 8.* Fab.Turret.
conſilio ſuo 100.num.40.in primo, Monald.*conſil.98.*
num.3. Dom.Maſcard. poſt infinitos deductos,
d.Concluſ. ſua 976. num.75. & prius concluſ. ſua 362.
num.18. Marc. Antonium Maceratenſ. *variarũ*
reſolutionum, lib.2.cap.19. nu.1. & nouiſſimè Clar.
Dom.Farinac.*conſil.ſuo 13. num.6. & ibi Addentes*
in littera A. vbi adducunt Rotam Rom. *in nouiſſi-*
mis, deciſio.ſua 813. num.15. cum ſeq. parte 1. Atte-
ſtantem hanc eſſe magis Communẽ,& in Pra-
xi ſeruandam opinionem.

48 Et hæc in sũma eſt veriſſima limitatio,quid-
quid dixerit Bolognet. *in l.1.num.23.verſic. ſed in*
contrariũ,C.de edendo, & Ceph. *ſibi contrarius*. Pro-
ſper *conſilio ſuo 47. num.46.* poſt Purpurat. & Ri-
pam relatos, cui quidem ſentẽtiæ videtur quo-
que adhæſiſſe Ioſeph. Ludouic. *deciſ. ſua Luca-*
na 42.numero 36.& 37.

49 Et pro hac eadem opin. ita fuiſſe iudicatum
atteſtatur Clariſs.vir Dom.Decian. *conſ.ſuo 28.*
num.34 & 62.num.32.in tertio; Sic etiam in Sacra
Regia audieutia Barẽſi in cauſa aliquorum de
Ciuitate Bari, Anno Domini 1589. & in Regia
Audientia Capitinatæ Apuliæ, Comitatusq;
Moliſij, Anno Domini 1583. varijs in cauſis
iudicatum fuiſſe aſſeuerat doctiſſimus Viuius
deciſione ſua 132.num.8. & deciſione ſua 445. num.8.
Addo poſt hæc ſcripta Clariſs. Menoch. *lib. 3.*
præſumpt.63.à num.1.vſque ad numerum 9. incluſinè,
vbi infinitos propemodum pro hac eadem opi
nione deducit,eamq; acutiſſimè à quibuſcum-
que aduerſariorũ obiectis propugnat,ac defen-
dit. ipſum conſulas.

50 Ampliatur iſta limitatio, vt procedat etiam
ſi partitæ non verificatæ magni eſſent momen-
ti, ita Iaſ.*d.num.128.* Gabr. poſt Corneum, Rui-
num,& alios, *d.Concluſ.5.num.3.* Maſcard. *d.Con-*
cluſ.num.76. Addo Ancharan. *d.quæſt.55.num.10.*

51 Contrariũ tamen ſenſerunt Decius, Afflict.
Ripa, & alij, relati per eumdem Maſcard. *dicta*
Concluſ.num.77.

52 Ego pro qualitate circumſtantiarum hæc in
re multum in arbitrio iudicis poſitum eſſe exi-
ſtimo, prout etiam ſcriptum reliquit Salicet. *in*
l.vnica,num.7.in fine,C.de confeſſ. & Turrett.*conſilio*
53 *ſuo 77.num.30.in ſecundo.* Addo Clariſ. Menoch.
dicta præſumpt.63.num.10. cum ſequentibus, & præci-
puè ſub num.12. vbi ampliat relatam iſtam cõmu
nem opinionẽ, multo magis procedere, quan-
do aduerſarius iſtius librum habentis negaſſet
vnam ex parcellis contentioſis, & illa deinde
fuiſſet ab illo verificata, nam tunc reliquæ ſine
controuerſia veræ præſumerentur, & latius vt
per eum.

54 Sublimita modò iam dictam limitationem
non procedere in capitulis ſeparatis,quia in his
non facit fidem,ſic poſt Dec. Purpurat. Ripam,
& plures alios docuit Maſcard. *d. Concluſ. nu.78.*
& Gabriel.ante eũ *d.Concluſ.5. in fine*. Addo Cę-
phalum *conſil.ſuo 85.num.34.* vbi pulchrè diſcur-
rit,& D.Hyppol.Riminald. *conſil.ſuo 132.nu.18.*
cum ſeq. vbi quænam capitula ſint connexa, &
quęnam ſeparata,poſt alios eleganter edifferit.
55 Videndus etiam idem Riminald.*conſil.ſuo 489.*
num.33.& 34.& 686.num.42. cum ſequentibus, vbi
quoque regulas illas,quod ſcriptura in vno fal-
ſa,in ceteris præſumitur falſa, & in vno vera in
ceteris præſumitur vera, intelligit veras in con-
nexis,non autem in ſeparatis.

Latius de hac eadem limitatione differit Bo-
lognettus *in d.l.1.num.23.* vide per eum.

56 Tertio principaliter fallit ſupradicta Conclu
ſio, ſi illa, quæ conſcripta ſunt in ipſo libro ra-
tionum,ſint admodum veriſimilia,& habeant
probabiles coniecturas,vel præſumptiones pro
ſe,tunc enim illi etiam pro ſcribente,accedente
tamen illius iuramento plenè creditur,ſic præ-
cipuè inter ceteros coarctat Iaſ.*in d.l.admonendi,*
57 *num.125.* vbi exemplificat in tutore, curatore,
vel negotiorum geſtore in aliquo libro rationũ
ſcribente expenſas alimentorum pupilli, vel fa-
miliæ, vel quod dedit mercedẽ præceptoribus
ſui pupilli, de cuius profectu apparet,vel quod
ędificium eſt refectum, cum enim iſta ſine ex-
penſis minimè fieri poſſint, *l.fin. C.de alim. pupill.*
præſtand. certè conſiderata veriſimili qualitate
facti,& quantitate expenſarum, credetur dicto
ſoli libro rationum pro ſcribente ſaltem cum
eius iuramento, *ad l.lex quæ tutores, C.de adminiſtr.*
tutorum.

Sequitur hoc idem poſt Iaſ. Lanfranc. de
Oriano *in d.l.admonendi,num.50.verſ.ſecundus caſus*,
Curt.iun.*num.125.* Corraſ. *in 3.parte, numero 65.*
Schrader. *d.num.268.verſic.quarto prædicta*,& no-
uiſſimè Beuſt. *num.1025.*

58 His accedunt Canoniſtæ omnes. *in d.cap.2.de*
fide inſtrumentorum, & in ſpecie Felin. *numero 23.*
Ioan.de Vico Mercato,ſequitur *in l.1.num.23.C.*
de edendo, vbi quoque Mantua,*num. 5. verſ.fallit*
tamen. Ex conſulentibus huic etiam ſententiæ
ſubſcripſerunt Dec. *conſ. 596. num. 9.* Cęphalus
conſilio 85.num.38.& 631.num.37. Mazzol. *conſil.*
16.num.16.& 17. Crauet. *conſilio 73.num.41. 158.*
num.9.258.num.18.275.num.8.384.num.10.474.
num.18.

*num.*18. Paſeth. *conſ.ſuo* 190.*num.*7. Decian.*conſ. ſuo* 51.*num.*74. *in ſecundo.* Cioff. *conſ.*106. *num.*15. *in ſecundo*, Honded. *conſ.*91.*num.*8. *in primo*, Rubeus *conſ.*31.*num.*72.*in primo*, Surd.*conſ.*543.*nu.*6. vbi infinitos deducit, & nouiſſimè Fabius Turret.*conſ.ſuo* 100.*num.*41. *in primo.*

59 Addo Hippolyt. Riminald. *conſ. ſuo* 489.*num.* 19. *&* 24. vbi quoque ſubdit expreſſe neceſſarium eſſe iuramentũ ipſius ſcribentis; id quod etiam poſt plures relatos docet *ſub nu.*22. *&* 23. videndus etiam *conſ.ſuo* 665.*num.*5. *in ſexto.* Hoc idem de iuramento firmauit Ancharan.*d.quaſt. ſua* 55.*num.*4. & omnes ſupra citati.

60 Hanc eamdem limitationem ſequitur etiã Magon. *deciſ.ſua Florentina* 95.*num.*5. Cæſar Vrſil. in addit. ad Afflict.*deciſ.ſua* 40.*nu.*18. P. Surd. *deciſ.ſua* 105.*num.*6. Viuius *deciſ.ſua* 64.*num.*8. Cl. Dom. Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ* 845.*num.*1. D. Maſcard. poſt infinitos relatos *d. Concluſ. ſua* 976.*num.*82.*&* 95. & nouiſſimè Carroc. *deciſ.ſua* 104.*num.*7. vbi etiam ſubdit hoc præcipuè procedere cõcurrente penuria, & difficultate probationum, id quod etiam docuit ante eũ Curtius iunior *in l.*1.*num.*3.*C.de edendo*, & ſufficit, vt deducatur difficultas virtualiter tantum, Carroc. ibid.

61 Adde ex ſententia Alphani *in d. l.*1.*num.*18. requiri etiã vltra ſupradicta, videlicet iuramentum, & difficultatẽ probationis, vt qui ſcripſit, ſit vir bonus, & integrę vitæ, vt nullo modo dubitari poſſit de eius fide, *argumento l.ſi quis,* §.*cogentur, ff. eodem.* Item vt de modica quantitate tractetur prout etiam paulò infra dicetur.

62 Et hæc in ſumma eſt veriſſima limitatio, ac ab omnibus communiter approbata.

63 Hinc videmus in ſimili, quod libris pariter publicis, eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis, ſic præciſe D. Herculan. qui & ipſe hanc eamdem limitationem ſequutus eſt, *in præallegato ſuo reſpon.num.*328. *& prius ſub num.*203.

64 Obſeruandum eſt tamen, Decium virũ ſummæ eruditionis, *in d.cap.*2.*nu.*38.*de fide inſtrumentorum*, opinatum eſſe, quod ſupra diximus, de iuramento, quòd ſcilicet debeat intercedere, minimè locum ſibi vẽdicare, ſi mortuus fuerit is, qui ſcripſit, tunc enim ex eiuſdem ſententia ẽt abſque iuramento plana, & abũdans fides eius libro habenda eſt. Mouetur, quia plenius mortuis credendum eſt, quam viuis, *ad l. ſi quis in graui,* §.11.*ff.ad Sillanian.* Eiuſdem ſententiæ ante ipſum fuit quoque Caſtrenſ.*in conſ.ſuo* 301.*num.*3. *lib.* 1. dum putauit mortem iuriſiurandi loco haberi.

65 Subtilis autẽ Pyrrus Alphanus, *in d.l.*1.*nu.*19. aliter ſenſit, exiſtimauit enim, quamuis mortuus ſit, qui ſcripſit, tamen non eſſe plenè eius libro rationum credendum: nam id, quòd ex aduerſo deducitur, mortuis, ſcilicet ampliorẽ fidem habendam eſſe, verum eſſe exiſtimat in eis tantum, quæ morientes dixerunt, vel ſcripſerunt, non in alijs, quæ viui ſcripſerunt, & morientes, vt veriſimile eſt, non ſunt recordati; & ita procedit textus *in d.l.ſi quis in graui,* §.1. & ſibi videtur tradi hæc differentia *in l.rationes, C.de probationibus.* Quare ſecundum eum, mors habebitur loco iuriſiurandi in ijs tantum, quæ mortis tempore dicta ſunt; & huic ſententiæ & ego aſſentior.

66 Quarto principaliter fallit ſupradicta Concluſio, ſi agatur de parua, vel modica quantitate, tunc enim ipſi libro rationum iuncto iuramento ſcribentis, plenè etiam pro ipſo fides adhibetur, ſic poſt alios Ripa, *in d. l. admonendi, num.*126. vbi etiam Corraſ. *num.*64. Schrader. *dicto numero* 268. *verſ. quinto hæc Concluſio*, & Beuſtius *num.*1025. *in fine.* Sequitur Ioannes de Vico Mercato, *in l.*1.*num.*21.*C.de edendo*, vbi ſubdit hoc præcipuè procedere, quando aliter adeſſet difficultas probationis, & Mantua ibidem, *num.* 15.*verſ.ſecundo fallit.* His accedunt Paſeth.*conſilio* 190.*num.*8. Borella *conſ.*82.*num.*16. Aſinius *in ſua Praxi,* §.7.*cap.*5. *limitatione* 59.*num.*9. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 976. *num. fin.* & Hippolyt. Riminald. *conſ.ſuo* 52.*num.*153.*&* 489.*num.* 27. *&* 28. vbi ta-
67 men poſt plures relatos ſubdit ſecus eſſe, ſi de magna ſumma tractaretur, dicitq́; quãtitatem *lib.*832. non eſſe paruam. Adeundus eſt etiam de hac limitatione D. Scaccia *d. c.*11.*num.*176. *cum ſeq.* vbi hac opinione firmata, quæcumque à Scribentibus ex aduerſo obijci poſſunt acutè reſoluit, vide per eum.

68 Et hęc eſt veriſſima limitatio, quidquid ſubtiliter dixerit Bolognet. *in d. l.*1. *C. de edendo, ſub numero* 20. Et ratio eſt: quia (vt dicit Paulus de Caſtro, & ſequitur idem Scaccia *d. num.*176. *in fine.* in expenſis paucis non ſolent parari probationes: quæ autem ſummæ dicantur magnæ, vel paruę, à iudicis arbitrio pendere docuit idẽ D. Scaccia, *d.cap.*11.*num.*295.

69 Adde idem iuris eſſe, cum agitur de modico præiudicio. Crauetta poſt alios, *conſ.*182.*nu.*15. Vrſil. *in addit.ad Afflict.d.ſua deciſ.*40.*num.*19. Eugen. *conſ.*44.*num.*23. ac plures alij.

70 Coarctatur quintò principaliter ſupradicta Concluſio, in connexis, & ſubordinatis, nam ſi quis alleget, vel in mediũ proferat, ex libro rationum contra ſcribentem, omnia connexa, & ſubordinata illi capitulo allegato pro ſcribente contra ipſum allegãtem, plenam fidẽ faciunt, vt puta ſi quis, veluti Sempronius in libro ſuo rationum ſcriberet ſe vendidiſſe fundum pro centum Caio, & Caius emptor illum fundum à venditore petens ad probandum hunc contractum producat librum illum rationum contra ipſum Sempronium venditorem: tunc ſicut ipſe Caius ex illomet libro rationum probaret fundum ſibi venditum, ità & ipſemet liber rationum cõtra ipſum plenam fidem faceret, eum ſcilicet ipſi Sempronio venditori ad centum nomine pretij fundi obligatum eſſe. Sic præciſè docuit Bart. *in l.quadam,* §. *nummularios*, vbi etiam Angel. *ff.de edendo, argum.l.etiam,* §.1.*ff. de minoribus, & l. Publia,* §.*finali, ff. depoſ.* Sequitur

latiſ-

latiſsimè Iaſ. *in d.l.admonendi,num.*129. vbi etiam
Curt.iun.*num.*125.*verſ.ſecundo.* Addo Ripā,*num.*
124. Schrader.*d.num.*268.*verſ. ſexto hac concluſio;*
& doctiſs.Beuſt. *num.* 1030. His accedunt idem
Curt.iun. *in l.*1.*nu.*7.vbi ēt Ioānes de Vico Mer-
cato,*num.*23.*verſ.quinto*, & Pyrrus Alphanus,*nu-
mero* 20. *C.de edendo*, Felin. *in d.cap.*2.*num.*25.*de fi-
de inſtrument.* Barbat. *conſ.ſuo* 54.*numero* 11. *&* 19.
*vol.*3. Card. Pariſ. *conſil.ſuo* 90.*num.*2.*vol.*1. Paſet.
*conſ.*190.*num.*5.P. Auguſt. Morla,*d.q.*17.*num.*10.
& poſt infinitōs alios relatos D.Maſcard. *d.Con-
cluſ.ſua* 976.*num.*79. Addo Rotam Roman.*deciſ.*
276.*lib.*2. *parte* 3. & Viuium *deciſ.ſua* 132. *num.*9.
cum ſeq. vbi etiam rationem deducit,dicēs,quo-
71 niam confeſſio in libro rationum diuidi non
poteſt, vt per Alex. *in l.Publia,*§.1.*in fi. ff.depoſ.* &
ſic liber rationis etiam quòd contineat diuerſa
capitula, probat propter vnitatem officij,vt per
Ang. *in l.ſumptus,C.de adminiſtr.tutor.* & Cyn. *in l.
lex, quæ tutores, C.de iure deliberandi.* Adeundus
quoque Sichard. *in l.rationes,numero* 8. *C.de proba-
tionibus.*

72 Contrarium tamen voluit poſt Ioan. Andr.
in addit. ad Spec. Abb. *in d. cap.*2. & Cardin. Pariſ.
ſibi parum conſtans, *conſil. ſuo* 47.*num.*10.*lib.*1.
ac multi alij. Vide, quæ de hac materia latius
nos deduximus infra.

73 Sextò principaliter fallit ſupradicta Conclu
ſio, ſi conſuetudine, vel ſtatuto caueatur, vt li-
bro rationum plenè etiam in fauorem ſcriben-
tis credatur, talem enim conſuetudinem vale-
re receptum eſt, Bald. *in l.* 1. *num.*16. *C.de ſumma
Trinitate,argum.cap.cum dilectus, extra de fide inſtru-
mentorum.* Sequitur Caccialup. *in d.l.admonendi,
num.*72. vbi etiam Beuſt. *numero* 1020. His adde
Bolognet. *in d.l.* 2. *C. de edend. num.* 24. vbi etiam
Ioannes de Vico Mercato, *num.* 23.*verſic.quarto,*
& Mantua *nu.*15.*verſ.ſed vltra.* Adeundus quo-
que D. Ant. Piaggi. nuper editus, *in ſuo tract. de
conſuetudine,quæſt.*11.*num.*520. & D.Hector Feli-
cius, *Allegatione ſua iuris* 44. *num.* 12. *parte* 3. vbi
nonnullos alios concordantes deducit, & ſub-
dit conſuetudinem iſtam extare Eugubij.

74 Amplia, etiam ſi ſtatutum ipſum diſponat,
vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum cre
datur,ita Abb. *in cap.bonæ, il ſecondo,num.*12.*extra
de poſtul.prælat.* Bald. *in l.prima,numero* 13. *C.de con-
feſſ.* ac plures alij.

75 Hoc tamen,quod dictum eſt,valere conſue-
tudinem, vel ſtatutum, quæ vult, vt plena fides
libro rationum adhibeatur,non procedit,quan
do conſuetudo,vel ſtatutū diſponeret, vt cuili-
bet rationū libro nulla habita diſtinctione cre-
datur,talis enim conſuetudo,quia & honeſtati
repugnat,& præbet occaſionem delinquendi,
non valet, ita Iaſ. *in l.age cum Geminiano, C.de tran-
ſactionibus,* & Alexander *conſil.*3.*nu.*5.*lib.*2.*argum.
cap.erit,diſtinctione* 4. *& l.conuenire, ff. de pactis dotal.*
Sequitur hoc idem in terminis Hubertin. Zu-
chard. *conſil.ſuo* 56. *num.*11. vbi amplius ſubdit,
quod iſta cōſuetudo debet eſſe annorum qua-
draginta de iure Canonico.

76 Obſeruandum præterea, quod in omnibus
illis caſibus, in quibus valet ſtatutum, vel con-
ſuetudo, vt libro rationum pro ſcribente plenè
77 credatur, non ſimpliciter ita intelligitur,vt de-
beatur in omni caſu ipſi libro plena fides adhi-
beri,ſed iudex benè inſpectis omnibus circum-
ſtantijs, videlicet, qualitate ſcribentis, quanti-
tate debiti, & ſimilibus, modò plenam, modò
minorem fidem huic ipſi libro adhibere debe-
bit, *argum.l.*5.§.1.*de teſtibus,* ita Bald. *in d.l.*1.*nu.*3.
C.de confeſſ. & Abb. *in d.cap.bonæ;* Sequitur Galli-
nius *in ſuo tractatu de verbor. ſignificat. lib.*5. *cap.*20.
numero 220.

78 Fallit ſeptimo loco ſupradicta Regula, ſi is,
qui librum ipſum rationis conſcripſit,ſit perſo
na nobilis, honeſta, legalis, & fide digna, tunc
enim, ſiue is vitam ducat, ſiue vita functus ſit,
hic liber rationum pro eo non ſemiplenā qui-
dem probationem, prout opinatus eſt Cæphal.
conſil. ſuo 374.*num.*37. & Ioannes de Vico Mer-
cato, *in d.l.*1. *numero* 22. *C.de edendo,* ſed præſum-
ptionem aliqualem facit, ac inducit,ita Bartol.
in d.l.admonendi, num. 26. & Canoniſtæ *in d.cap.*2.
vbi in ſpecie Felin.*num.*24.*de fide inſtrumentorum,*
idq; *argum.l.rationes, C.de probationibus, & l.qui cum
mater,*§.*finali, ff.de bon.liber.* Sequitur hoc idē Bi-
mius *conſilio ſuo* 188.*num.*107. *in ſecundo,* Surd. *de-
ciſ.ſua* 105.*num.*5.*&* 6.& multi alij. Et eſt veriſſi-
ma Concluſio, (quidquid dixerit Hippol. Ri-
minald. *conſil. ſuo* 344. *num.*73. qui nec præſum-
79 ptionem induci quidē opinatus eſt.) Quinimò
iſta Doctorum Concluſio conſonat mirum in
modum cum diſpoſitione ſtatutorum inclitæ
80 Ciuitatis Venetiarum, ijſdem enim cautū le-
gimus *ſub titulo de præſumptionibus, verſic. tertia præ-
ſumptio, pagina mihi* 6. quod liber rationum pri-
uati continens aliquid pro ſcribente, non pro-
bet, ſed benè præſumptionem faciat, vt hone-
ſtiori quidem parti, defeſatur iuramentum.

81 Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de
debito, & credito, & veriſimilia contineantur,
ex eo etiam plena oriatur probatio, ſic præcisè
poſt alios D. Cęſar Barzius *deciſ.ſua Bononienſi* 24.
*num.*7.*cum ſeq.*

82 Nec mirum ſanè: libro enim viri honeſti, &
benè ordinato, plenè credendum eſt, Bartol. *in
l.admonendi, ff.de iureiurando,* & Cuman. *conſil.*31.
num. 1. Sequitur Barzius *dicto loco,* vbi præterea
ſubdit, quod ſtatur plenè ipſi libro rationū pro
ſcribente, cum actus celebratus non impugna-
tur, iuxta Communem opinionem, & quan-
do continet veriſimilia, vt ſupra. Addo Fla-
minium de Rubeis, *conſilio ſuo* 32. *numero* 66.
in primo.

84 Quod tamen ita accipiendum eſt, vt non ha-
beat locum in memoriali, vel ſchedula, quæ in
ipſo libro rationū reperitur, illa enim pro ſcri-
bente nec præſumptionem quidem inducit; ita
Bald. *in d.l.rationes,* & Iaſ. *in d.l.admonendi,nu.*116.
& aliàs tetigimus.

85 Secundò hoc pariter verum intellige, niſi li-
ber ipſe rationū careat fortaſſis nomine cōtra-
hentium,

hentium, item die, ac Conſule; tunc enim ne prȩſumptio quidem ex eo ad fauorē ipſius ſcribentis inducetur, ità Ioannes Andreas in Additionib. ad Speculator. §. nunc dicendum, num. 4. verſic. quid ſi in prædictis, de inſtrumentorum editione, ſequitur Plot. conſ. 88. nu. 11. & Ioãnes de Vico Mercato, in l. 1. num. 24. C. de edendo, vbi pro corroboratione adducit text. in l. 1. §. rationem, cum ibi not. C. eod. tit. de edendo.

86 Quod tamen limitando declara, niſi forſan iuſta, ac probabili cauſa iudex ipſe moueatur, vt huic libro rationum die, ac conſule carenti fidem aliquam adhibeat, ita Ioannes Andreas in additionib. ad eumdem Speculat. d. §. nunc dicendum, num. 4. verſ. ſupradicta.

87 Coarctatur octauò Regula ſupradicta, quã-
do verſamur in antiquis, tũc enim liber ipſe ra-
tionum, ad fauorem etiam ſcribentis fidē pro-
meretur, ſic præciſè P. Pich. conſ. ſuo 97. num. 23.
Surd. conſ. 429. num. 40. in tertio. P. Enriquez, con-
ſilio ſuo 56. num. 4. vbi adducit text. in c. cum cauſam,
de probatio. & nouiſſimè P. Bimius conſ. ſuo 109.
88 num. 58. vbi pro ratione conſiderat magnam
eſſe vim, & efficaciam ipſius antiquitatis.

89 Sublimitatur autem hoc, quãdo agitur con-
tra tertium, ſic prȩciſè D. Eugenius conſil. ſuo 44.
num. 19. cum ſeq. vbi hoc tamen minimè proce-
90 dere ſubdit, quando in eiſdem libris multȩ aliȩ
partitæ veræ apparerent, & cõcurrentibus alijs
adminiculis.

91 Coarctatur vltimo loco memorata regula, ſi liber ipſe rationum contineat data, & recepta, & ita cõtra ſcribentem aliquid complectatur, tunc enim ad fauorem etiam ipſius ſcribentis, probationem plenam inducit, ſic præciſè Barbat. conſ. ſuo 28. num. 7. in tertio, Borell. poſt alios conſil. ſuo 82. num. 18.

92 Aduerte, quod debent in eo ſingulariter, &
ſpecificè ipſa data, & recepta contineri, ad hoc,
vt veritas, & falſum deſcriptorũ appareat, Go-
zad. conſ. 17. nu. 10. apertiſſimè Surd. conſ. ſuo 391.
num. 35. in 3. vbi adducit text. in l. antepen. de condi-
tionib. & demõſtr. & infinitos cõcordantes. Sequi
tur Iacobus Schultes in ſuis locis communibus, in verſ.
93 liber, num. 2. vbi latè. Aliàs ſi inordinatè, ac con-
fusè conſcriptus eſſet, nihil probaret, ad tradita
per Cæphalum conſ. ſuo 674. num. 30.

94 Multas alias limitationes deducunt Doctores præannotatis locis, & præcipuè Maſcard. d. Concluſ. 976. vide per eum. Videndus quoque D. Bolognet. in d. l. 1. C. de edendo, num. 18. & 19.

Hæc quoad primum caſum ex propoſitis.

Secundus autem principalis caſus eſt, quando liber rationum continet aliquid contra ſcribentem, tunc enim, quid iuris ſit, oritur dubitatio.

95 Et conſtituendam eſſe concluſionem, quod
liber ipſe rationum contra ſcribentem plene
probet, affirmarunt communiter interpretes,
ita Accurſ. per illum textum in l. quædam, §. num-
mularios, ff. de edendo, & Gloſ. in Clementina prima,
§. ceterum, in verſic. rationum, de Vſuris. Sequitur
Bartol. in dicto §. nummularios, numero 2. & in l.
admonendi, de iureiurando, numero 26. vbi etiam
reliqui Doctores, Iaſon in ſpecie, in repetitione,
numero 112. Caccialupus, numero 71. Curt. iun.
numero 124. Lanfranc. de Oriano, num. 50. Cor-
raſ. in 3. parte, numero 66. & nouiſſimè Schrader.
numero 266. & Ioachim. Beuſt. numero 1031. His
accedunt Doct. omnes, in l. 1. C. de edendo, & in
ſpecie Iaſ. ſub num. 3. Curt. iun. numero 2. Ioannes
de Vico Mercato, poſt alios, numero 8. Mantua,
numero 15. Pyrrus Alſanus, numero 9. Maſſinius,
numero 53. Cagnol. numero 18. & 19. vbi ſubdit,
hoc ideò procedere, quia non eſt veriſimile qđ
contra ſe quis ſcribat, niſi veritas ita ſe habeat.
& Bolognett. num. 27. vbi pariter dixit idem iu-
ris eſſe, ſiue ipſemet ſcribens fateatur eſſe ſuam
96 ſcripturam, ſiue neget, & poſtea appareat. Se-
quuntur hoc idem Canoniſtæ omnes, in d. c. 2.
de fide inſtrument. & ibi in ſpecie Abb. num. 10. &
Felinus, num. 28.

Ex conſulentibus huic etiam ſententiæ ſubſcripſerunt, Grat. conſil. ſuo 122. num. 1. in ſecundo. P. Portius cõſ. ſuo 170. nu. 19. Laur. de Pinu, conſ. 158. num. 8. Panciroł. conſ. 74. nu. 7. Hippolyt. Riminald. conſil. ſuo 280. num. 46. cum ſeq. & conſ. 489. numero 20. Preteus conſilio 142. numero 44. vol. 1. Honded. poſt alios conſ. ſuo 39. num. 54. in ſecundo, Petr. de Cabal. conſilio ſuo 138. numero 4. Burſat. conſilio ſuo 39. num. 34. vbi concordantes adducit Pariſ. conſilio ſuo 47. num. 4. volum. 1. Rayn. Corſus lib. 2. indagat. iur. cap. 27. ac plures alios, & teſtatur de Communi. His adde P. Auguſt. Morlam d. quæſt. 17. tit. de rebus creditis, numero 2. D. Maſcard. poſt plures relatos, Concluſ. ſua 977. num. 1. Sebaſt. Medicem deciſione ſua Marchiana 6. num. 18. & Alexand. Raudenſ. deciſ. ſua Piſana 19. num. 63. Videndus quoque Sigiſmund. Scaccia, de Iudic. Cauſar. Ciuil. lib. 2. cap. 11. num. 84. & D. P. Gilkenus in l. inſtrumenta, num. 19. C. de probationibus.

97 Et hæc eſt veriſſima, & receptiſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli relati per Maſcard. d. Concluſ. 977. num. 3.

98 Nec ſanè mirum, licet enim huiuſmodi cõ-
feſſio, tamquam parte abſente ſcripta plenam
probationem inducere minimè poſſe videatur,
ad l. certum, §. ſi quis abſente, de confeſſis, quia tamen
ſcriptura ſemper loquitur, & habet actum per-
99 manentem, ad l. Ariani, C. de Hæreticis, & tem-
pore productionis libri pars præſens eſt, vide-
tur confeſſio ipſa facta præſente parte, quæ
quandocumque poteſt confeſſiones accepta-
re, ac ratificare, ſic poſt Bart. Corraſ. & alios,
in d. l. admonendi, Dominus Maſcardus d. Conclu-
ſione 977. numero ſecundo, & Domin. Morla, dicta
quæſt. 17. num. 3. & 4. Sic etiam egregiè poſt alios,
Portius, dicto conſilio ſuo 170. num. 19. Addo poſt
hæc ſcripta Schuuartzenthaler, de Stipulationibus,
pag. mihi 753. num. 29. & eruditiſs. Andr. Fachi-
neum lib. 11. ſuarum iuris Controuerſ. c. 32. vbi plu-

ribus iuribus, & rationibus hanc eamdem opi-
nionem communit.
100 Ampliatur autem principalis iſta concluſio
varijs modis; Et primo, vt locum habeat, ſiue
aduerſario præſente, ſiue eo abſente, hic liber
rationum fuerit conſcriptus per ſupradicta, ſic
poſt alios Ripa, *in d.l.admonendi, num. 117. cum ſeq.*
quem ibidem ſequutus eſt Beuſt. *num.* 1035. &
Schrader. *num. 266. verſic. quod primo*, poſt Bart.
in l.4.ff.de donationibus, relatum. Addo Gilkenũ
in d.l.inſtrumenta, num. 21.
101 Et eſt veriſſima limitatio quidquid dixerint
nonnulli.
102 Quod maximè in mercatoribus habentibus
tales libros procedit, vt not. Bart. *in l.* 1. *num.* 11.
& alij, C.de edendo.
103 Secundò extendenda eſt iſta Cõcluſio, vt ſit
vera, ſiue in ipſo libro rationũ inſertus ſit dies,
& conſul, ſiue non, ſiue etiã deſint aliæ ſollem-
nitates. Sic in terminis Abb. *in d. cap.2. num.* 12.
de fide inſtrumentorum, pulchrè D. Iaſon *in repetit.*
d.l.admonendi, num. 115. vbi ſubdit hoc eſſe notan
dum', id, quod etiã ſequitur ibidem Schrader.
num. 266. verſ. quartò extenditur, & Beuſt. *nu.* 1034.
Addo Surdum *conſil. ſuo* 489. *num.* 20. *in quarto*, &
Dom. Maſcard. *d. Concluſ.* 977. *num.* 11. vbi plu-
res deducit. Adeundus quoque D. Pyrrus Al-
fanus *in d.l.* 1. *num.* 11. *C. eod.* licet prima parte ti-
tubare viſus ſit; & Domin. Gilkenus, *præcitato*
numero 21.
104 Extenditur tertiò, vt etiam locum habeat, ſi-
ue quis per ſe, ſiue per alium hunc librum ra-
tionum conſcripſerit. ita Abb. *in d.cap.2. nu.* 12.
& præcipuè Addentes ibi, in littera D. Sequitur poſt
Ioannem Andrçam *in addit. ad Speculator.* Schra-
der. *in d.l.admonendi, num. 266. verſic. ſecundò exten-*
ditur, & D. Petr. Gilken. *præcitato numero* 21. *verſic.*
neque etiam. Addo D. Iacobum Berrettam *conſil.*
105 *ſuo* 117. *per totum*, vbi conſuluit, quod liber ra-
tionum priuati plenè probat cõtra illum, etiãſi
ſit ſcriptus per illius inſtitorem, ſeu ratiocina-
torem.
106 Subampliatur iſta tertia principalis amplia-
tio, vt etiam locum habeat, ſi is, qui me man-
dante conſcripſit meum librum rationum, ſit
ſuſpectæ, atque deploratæ vitæ, nam nihilomi-
nus hic liber rationum contra me plenam fidẽ
facit, *argum. l. cum mandato, ff.de minoribus, & l. ſi*
quis teſtibus, ita Schrader. *d.num.* 266.
107 Extenditur quartò principaliter ſupradicta
concluſio, vt etiam locum ſibi vendicet, ſi is,
contra quem ſuus liber rationum producitur,
negauerit, ſe hanc particulam dicti libri ratio-
nis, quæ contra ipſum facit, vel ſcripſiſſe, vel
mandaſſe ſcribi, quia vtroque caſu pręſumitur
108 ab eo, vel alio, de cuius tamen conſenſu, ſcri-
ptum fuiſſe, niſi euidenter contrarium docere
poſſit. ita tradit Bald. *in Rubr. numero* 13. *verſ. ſed*
hic quæro, C.de fide inſtrumentorum, & omnium pul-
cherrimè Iaſ. *in repetit. d.l.admonendi, num.* 112. *in*
fine, cum ſeq. Sequitur poſt alios relatos Schrad.
ibidem d.num. 266. in verſ. quintò extenditur; & Ioa-
chim. Beuſt. *num.* 1033. Addo Mantuam *in l.* 1.
num. 15. *C.de edendo.*
109 Imò ſi aliquid ſcriptũ eſſet in libro mei ad-
uerſarij manu mea: talis liber probaret etiam
110 cõtra ipſum; quia eius voluntate id ſcriptum
crederetur, ſic poſt Cumanum, Ripam, & alios
Dom. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 977. *num.* 10.
111 Ampliatur quintò, vt ex tali libro non ſolũ
oriatur probatio contra ſcribentem, ſed etiam
contra eius hæredes, vel ſingulares ſucceſſores,
argum. l. Publia, §. fin. ff. depoſit. Sic poſt Crauet. *de*
antiquit. temporum, & alios Dom. Maſcard. *d. Con-*
cluſ. 977. *num.* 12. & Dom. Farinac. *deciſ. ſua* 110.
numero 4.
112 Intellige tamen, quando is, quo abſente ali-
quid ſcriptum, vel relatum eſt in ipſum librum
rationum, eius fauorem reſpiciens, hoc habeat
ratum viuo ſcribẽte, nam illo ante ratihabitio-
nem aduerſarij mortuo: talis ſcriptura contra
illius hæredes plenam fidem nõ facit; per mor-
113 tem enim dicitur ceſſare voluntas, & loquela
ſcribentis, *l.4. ff. locati, cap. ſi gratioſè, de reſcript.*
lib.6. Bart. & Iaſ. *in l. centeſimus, §. fin. ff. de verbor.*
oblig. Sic elegãter docuit poſt Butrium, Schra-
der. *in d.l.admonendi, d.numero 266. verſic. tertiò hæc*
concluſio, vbi quoque Bald. *in l.* 1. *numero* 15. *C. ſi*
ex falſ. cauſ. & in l. ſi quis ex argentarijs, §. ex hoc,
de edendo contrarium ſentientis, opinionem acu
tè refellit.
114 Limitatur autem hæc eadẽ principalis Con-
cluſio varijs etiam modis; & Primò, vt non
procedat, quando in ipſomet libro rationum
nulla cauſa debiti eſſet expreſſa; vt putà ex cau-
ſa mutui, quia tunc ex eo contra ipſummet ſcri
bentem plena minimè oriretur probatio; ſic
poſt Bartol. Roman. & alios, Dom. Iaſon. *in*
d. l. admonendi, numero 115. *verſic. limita iſtum pri-*
mum Caſum, vbi etiam rationem deducit, dicens,
quia ſcriptura libri rationum non eſt modus
115 inducendæ obligationis, ſed ſi in ea inſeratur
cauſa, propter inſertionem, ipſius cauſæ bene
præſumitur obligatio inducta. *iuxta l. cum de in*
rem verſo, ff. de Vſuris, quam rationem ſequitur
quoque ex profeſſo Beccius *conſilio ſuo* 5. *nume-*
ro 9. & facit etiam; nam liber non poteſt indu-
cere obligationem ſine cauſa vt per Bald. *in Ru-*
116 *brica de fide inſtrument.* & per Bologn. *in l.* 1. *num.*
17. *in fi. C.de edendo*, & facit *l. cum de indebito, §. fin.*
ff. de probationibus.
Hanc eamdem ſentẽtiam ſequutus eſt quo-
que poſt infinitos relatos Dom. Maſcard. *d. Con*
cluſione ſua 977. *num.* 16. His accedunt Abb. *in d.*
cap.2. de fide inſtrumentorum, num. 12. *& ibi Adden-*
tes in littera C. & Felin. *numero* 31. Addo Franc.
Beccium *d. conſ ſuo* 5. *num.* 8. vbi pulchrè, & Pyr-
rus Alfanus *in d.l.* 1. *num.* 12.
117 Obſeruandum eſt tamen contrarium ſenſiſ-
ſe Decium *in d.c.2. in fi. num.* 19.
118 Sed reconciliari poſſunt hę diſſidentes inter
ſe DD. opiniones, ſi dicamus priorem ſenten-
tiam procedere, vbi etiam non adeſſent aliquæ
coniecturæ de cauſa debiti; Aliàs coniecturis
exiſten-

Digitized by Google

exiſtentibus poteſt procedere opin. Decij. Vbi enim requiritur probatio de vera cauſa, ſufficiunt etiam coniecturæ; ſic poſt Bald. Alexād.
119 Beltrand. & alios conciliat expreſsè D. Maſcard. *d. Concluſ. 977. num.* 18.

120 Hoc idem latè tradit, & ſequitur Ioannes de Vico Mercato, *in l.* 1. *num.* 11. *&* 12. *C. de edendo*, vbi docet etiam ſufficere, quod cauſa ipſius dati, vel recepti ſit præſumpta, licet non expreſſa, ibiq; pro faciliori omniū intelligentia nonnulla exempla deducit, vide per eum.

121 Nota tamen (vt nil intactum relinquam) Schradero placuiſſe *d. numero* 266. *verſic. ſecunda concluſio Bartoli.* librum rationum, in quo non ſit expreſſa cauſa debiti, ſemiplenam adhuc cōtra ſcribentem fidem facere: idq; per gloſ. *in verſ. vacuāte, l. inter chartulas, C. de fide inſtrumentorū, lib.* 10. Videndus etiam Felin. *in d. cap.* 2. *de fide inſtrumentorum, num.* 30.

122 Coarctatur principaliter ſecundò, quando is, qui librum ipſum rationum conſcripſit, probaret iſtam particulam, quæ ex ſuo libro cōtra ſe allegatur, vel ſuo, vel miniſtri ſui errore conſcriptam: tunc enim ex huiuſmodi rationum libro contra eum nulla fides, vel probatio in-
123 duceretur, namque conceſſum eſt confeſſionem etiam libro rationum, vel alio ſcripto documento inſertam, probato errore reuocari; ſic poſt Iaſon. *in l. error, numero* 29. *C. de iur. & fact. ignor. & in l.* 2. *num.* 5 *C. de inſtitut. & ſubſtit.* Schrader. *in d. l. admonendi, dicto num.* 266. *verſic. quartò prædicta.*

124 Fallit tertiò loco prædicta concluſio reſpectu illius, qui huic libro rationum contradixit, vel eum impugnare nixus fuit, is enim ex hoc eodem libro nihil contra ſcribentem allegaſe, vel in medium proferre poteſt, *arg. cap. ex eo, de reg. iur. in ſexto, & cap. cum olim, & ibi Abb. extra, de cenſibus,* ſic poſt Bart. *in l. poſt legatum, ff. de his, quibus vt indign.* Roman. Speculator. & alios, Felin. *in d. cap.* 2. *num.* 31. *verſic. fallit vltimo, de fide inſtrumentorum.* His accedit D. Iaſon *in d. l. admonendi, ſub num.* 116. *cum ſeq.* vbi etiam id pluribus ſimilibus comprobat, prout etiam repetit Beuſt. *ibidem, num.* 1039. *cum ſequen.* & Schrader. *d. num.* 266. *verſic. quinto prædicta.* Hoc idem ſequitur etiam Ioannes de Vico Mercato, *in l.* 1. *num.* 10. *vbi etiam Bologn. num.* 17. *in fine, C. de edendo,* & poſt plures relatos, D. Maſcard. *d. Concluſ.* 977. *numero finali.* Addo poſt hæc ſcripta Schuuartzenthaler, *de Stipulationibus, pag. mihi* 755. *nu.* 30. *cum ſeq.*

125 Declaratur tamen iſthæc limitatio, vt minimè procedat, quando eum, qui impugnauit, pęnituiſſet, nec mirum ſanè, cum quis enim aliqđ cōmodum amittit, eo quod impugnauit permittitur ei facultas pęnitendi ante ſententiam, *l. Papinianus, §. meminiſſe* vbi nemo commodum cōſequi debet ex eo, qđ oppugnare conatus eſt.

126 De materia autem, an, & quādo quis ex actu impugnato commodum ſentire poſſit, necne; omnium latiſſimè differit Ant. Gabriel. *lib.* 6. *ſuarum Concluſ. concl.* 1. *per totam.* Vide per eū Hieronymum Butigella, poſt Alex. & alios relatos *in l.* 1. *num.* 23. *C. de edendo.*

127 Limitatur principaliter quartò, ſi is, contra quem liber ipſe rationum producitur, non vnā particulam tantum, ſed totum librum rationū ſuum eſſe inficietur; tunc enim talis liber contra ipſum ſcribentem plenè non probat niſi litterarum cōparationis adminiculo adiuuetur: Comparatione enim litterarū accedente iuxta
128 communem DD. ſententiam ex libro rationum plenam poſtea induci probationem, teſtis eſt Bart. *in d. l. admonendi, num.* 29. & Iaſon *in repetitione, num.* 131. & nos *aliàs* plenè diximus. Sic præciſè coarctat D. Schrader. *in d. l. admonendi, d. num.* 266. *verſ. primo enim.*

129 Reſtringitur quinto principaliter, vt propriè procedat in libro rationum, in quo continuè debita, & credita ſcribuntur; ſecus autem eſt, ſi quis fortè in aliquo memoriali, vel ſchedula aliquid contra ſe ſcripſiſſet; licet enim illud memoriale, vel illa ſchedula in libro rationum reperiatur; adhuc tamen contra ſcribētem ni-
130 hil probat. Ad hoc enim, vt ex eodē libro rationum plena contra ſcribentem oriatur probatio, requiritur vt in eo continuè, & iuſto ordine, data, & accepta ſint ſcripta, *l. ſi quis ex argentarijs, §. rationum, ff. de edendo,* Bal. *in l. rationes, num.* 1. *C. de probation.* & Ludou. Roman. *in d. l. nuda ratio, num.* 7. *de donationibus.*

Sic in terminis limitat poſt alios D. Iaſon *in repetitione d. l. admonendi, nu.* 115. *verſ. ſecundo limita,* vbi elegāter, & ibidē quoque Beuſt. *num.* 1036. Sequitur Ioannes de Vico Mercato *in l.* 1. *num.* 9. *C. de edendo,* vbi quoque Butigella, *numero* 22. & Alphanus, *num.* 12. Felin. *in d. cap.* 2. *num.* 30. & poſt plures alios relatos, D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 977. *num.* 19. His accedunt Rota Roman. *in Nouiſs. lib.* 2. *deciſ.* 14. *num.* 1. *par.* 3. Alexand. Raudenſ. *deciſ. ſua Piſana* 14. *num.* 160. & plures alij. Addo poſt hæc ſcripta eruditiſs. Hondedeum *conſil. ſuo* 39. *num.* 53. *in ſecundo, & num.* 55. vbi ſubdit etiam, quod liber confectus in forma rationum, nec facit præſumptionem aliquam etiam ex iudicis arbitrio, ſi non contineret omnia data, & recepta.

131 Contrarium tamen ſenſit ex profeſſo Dec. *in d. cap.* 2. *num.* 19. & D. Schrader. *in d. l. admonendi, d. num.* 266. *verſic. ſexta concluſ. Bart.* arbitrati ſunt enim ij ex illo memoriali, vel ſchedula plenam contra ipſummet ſcribentem adhuc probationem reſultare; moti ex eo, quod magis
132 communiter Doctor. concludunt: confeſſionem de debito, vel de alia re, quæ chartę, vel ſchedulæ cuilibet tam iudiciali, quam extraiudiciali, abſente aduerſario, inſcripta eſt, plenam fidem contra ſcribentem facere, ac ſemper ab ipſomet aduerſario acceptari poſſe, de qua quidem concluſione per Bartol. *in d. l. nuda, numero quarto, & in l. certum, §. ſi quis abſente,* de confeſſis, & per Iaſon. *in l. cum te tranſegiſſe, num.* 12. *de tranſact. & in l.* 2. *num.* 4. *C. de inſtitutionibus & ſubſtitution.*

133 Sed à priori ſentẽtia vti veriori, ac communiori minimè arbitror recedendum.

134 Credo tamẽ eam primo non habere locum quo ad ſemiplenam probationem, nam quælibet confeſſio etiam non ſcripta, & abſente aduerſario facta ſemiplenam probationem facit, *capit.fin.extra,de ſucceſſ.ab inteſt.*

135 Secundo non habere pariter locum in vſurarijs, contra illos enim hæc ſchedula, vel memoriale propter delictum illorum, plenam fidem faceret, Bald. *in Rubr.nu.14. C. de conſtit. pecunia*, idque *argumento Clementinæ primæ, de Vſuris.* Vide, quæ ſcripſimus *infra de Libris Vſurarij, num. 21. & 22.*

136 Pro coronide ſciendum eſt, licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data, vel ſoluta tantùm, & in alio libro ſcribat accepta tantùm, tamen hos duos libros, cum ſe inuicem reſpiciant, vnum librum rationum conſtituere, ac plenam fidem contra ſcribentem facere, Bald. *in d.l.1. num.14. C. de confeſſ.* id quod etiam ſequitur Schraderus *in d.l.admonendi, d.num.266.in fine.*

137 Sciendum prætereà, quod liber ipſe rationum contra ſcribentem non probat in parte, ſed aut omninò probat, aut omninò improbat; ſic præciſè poſt alios Rota Romana *in nouiſs.deciſ.ſua 726.num.4.lib.2.*

138 Aliæ limitationes afferuntur ad ſupradictã Regulam Principalem, per Felinum *in d.cap.2.* & Doctores *in d.l.admonendi*, ac Maſcard. *d. Concluſione 977.* vide per eos. Alias etiam retulit Pyrrus Alfanus *in l.1.numero 13.& 14. C.eod. necnon, & num.17. ipſum conſulas.*

139 Sed pulchra, pro coronide huius ſecundæ Concluſionis poſſet hic excitari quæſtio, & eſt; An ille, qui librum ipſum rationis conſcripſit, in quo aliquid reperitur annotatum contra ſe, & ad fauorem puta Caij, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem?

140 In qua quidem difficultate, rem paucis de more, perſtringendo, conclude pro negatiua. Moueor vulgatiſſima illa iuris Regula. Reum conuentum non teneri edere actori rationes, & inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur, *l.1. & l. vltima, C. de edendo*; pulchrè, & latè Clariſsimus Dominus Menochius *de Arbitrarijs lib.2. Centuria 5. Caſu 499. numero 1. & 2.* & nos latiori folio docuimus *infra hoc eod. libro 4. tit.de Libris Mercatorum pag.316.num.1.2. 3.& 4. in antiquis*, ergo &c.

141 Accedit ſecundò principaliter, nam communis ſtat Scribentium ſententia, ab illis dumtaxat edendos eſſe ſuarum rationum libros ad inſtantiam petentium, qui ratione publici officij tenentur, ipſos conficere, prout ſunt Argentarij, ſeu Nummularij, Mercatores, Gabellarij, ac alij huiuſmodi, ſic poſt alios eruditiſſimus Fuluius Pacianus, *de probationibus lib.1. cap.63.num.93. cum ſequentibus*, & nos loquendo de Mercatoribus tradidimus *infra pag.329.num. 49.& 54.* pariter in antiquis.

Clarum eſt autem priuatum conficientem ſimpliciter ſibi priuatarum rationum librum memoriæ ſeruandæ cauſa, non teneri ipſum conficere ratione publici officij; igitur nil mirum, ſi nec ad ipſius editionem vllo pacto teneñr.

142 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quam tamen limita, quando liber ipſe rationum conſcriptus eſſet mandante eo, vel procuratore illius, qui editionem ipſam petit, tunc enim abſque alio ab ipſomet ſcribente ad ipſius petentis inſtantiam, liber ipſe edendus eſſet; *l.ſi quis, §.pertinere, & l.prætor, §.huius edicti, vbi gloſſa, ff. de edendo, cum concordantibus deductis* per D. Pacianum *d.cap.63.num.1.*

143 Obſeruandum eſt tamen, quod in caſu huius fallentiæ, pro obtinenda iſta editione, duo concurrere debent, alterum, quod ratio ſit ſcripta, puta me mandante, alterum verò, quod mea interſit, nec ſufficeret ſolum mandatum ſine vtilitate mandantis, nec ſola vtilitas ſine mandato.

Item quòd ad iuſtificandum cauſam ipſius editionis non ſolum ſufficit mandatum expreſſum, ſed etiam tacitum, vel præſumptum; cuius quidem taciti mandati præſumptio arguitur, ſi me putà præſente, rationes ipſæ fuerint ſcriptæ, vel fuerint ſcriptæ contemplatione mei tertio meo nomine acceptante. Sic præciſè, ſed longè latius, & elegantius docet hæc omnia Pacianus *d.cap.63.numero 2. cum pluribus ſequentibus*, quem omninò conſulas: ſat enim mihi res in ſummarium tetigiſſe. Adeundus quoque doctiſſimus Maſſinius *in d.l.1. numero 60. C. eodem*, vbi exploſa opinione Ioannis Bolognetti contrarium ſentientis, hanc eamdem opinionem, quod ſcilicet iſta duo requirantur, mandatum, & intereſſe, vti veriorem, ac Communiorem, pulchris rationibus corrobotat, atque confirmat. Videndus itidem *ſub numero 61.* vbi an ad hoc vt fiat editio, de qua loquimur, ſemper mandatum, & intereſſe ſimul ſufficiant, pulchra adhibita diſtinctione, id enodat, atque reſoluit, ad cum, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, beneuolum lectorem remitto. De hoc eodem, an ſcilicet iſta duo copulatiuè requirantur, mandatum, & intereſſe, videndus in ſimili Clariſs. Fachineus *lib.11. ſuarum iuris controuerſiarum cap.84.* vbi pulchrè.

144 Obſeruandum ſecundo principaliter, in alio etiam caſu ab ipſomet ſcribente ſuarum rationum priuatarum editionem faciendam eſſe, quando ſcilicet qualitas perſonæ actoris ſuadet, vt ęquitate moueatur Iudex, ſicuti quando Agricola litterarum ignarus, ſe locatoris rationes ſequutum eſſe affirmat, eaſque edi petit; ſic poſt Paulum Pichum, Alciatum, & alios, docet præciſè Clariſs. Menoch. *d. Caſu 499. num.69.*

145 Aliud eſt etiam exemplum huius æquitatis, quandò amicus amico, inter quos magna intercedebat amicitia, mutuò dedit centum putà,

Digitized by Google

ti, nulla ab eo accepta cautione, & is mutuatarius deceſſit relicto hærede, à quo, qui mutuò dedit, petit ſibi edi rationes ipſius defuncti, quibus vult adhibere fidem; hoc enim caſu cogi poteſt hæres ille, nam magna hic verſatur æquitas, ob id, quod confiſus eſt mutuans ille de amici mutuatarij fide, & bonitate; & quia hic agitur de exoneranda defuncti conſcientia, quam exonerare tenetur hæres, *cap. tua nos, de Vſuris*. Sic eleganter docet idem Clariſſimus Menochius, *dicto Caſu, num. 70.*

Alia etiam exempla deducit idem Do. Menochius *præcitato Caſu*, vide per eum.

146 Sed hic alia pulchra ſubingreditur dubitatio; & eſt, quonam remedio cogendus ſit iſte priuatus in caſibus, in quibus teneatur edere; ad editionem ſui proprij libri rationum faciendam, an ſcilicet officio iudicis Nobili, ſeu Mercenario, an verò actione mandati?

147 Pro reſolutione huiuſce difficultatis, videndi inter ceteros Cagnol. & Maſſinius, *in d. l. 1. C. de edend. ille ſub num. 99. hic verò ſub num. finali*, vbi pulchrè.

Sed hæc de editione faciẽda à reo dicta ſint.

148 Quid autem iuris exiſtat reſpectu actoris? ſupereſt videre.

149 Rem autem paucis perſtringendo, concludo Actorem ipſum teneri edere ipſi reo librũ rationum ſuarum vtcumque priuatum, & ſcriptum adhuc eo minimè mandante, *ad l. non eſt nouum, vbi Doctor. C. de edendo*. Sic præciſè poſt plures relatos Clariſſimus D. Carolus Bardellon. *conſilio ſuo 54. numero 12. & 13. in primo*, qui ſubdit, quod ſi ſecus diceretur, nihil ſpecialitatis eſſet in reo, cum actori rationes eo mandante factæ ab ipſomet reo edendæ ſint. *iuxta l. 1. vbi Doctor. C. de edendo*, & quia fauorabilior eſt cauſa rei, quàm actoris, & latius vt per eum, quem conſulas. De hac eadem materia editionis librorum faciendæ ab ipſomet actore, videndus Illuſtriſ. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 44. in littera E.*

Duo tamẽ hic principaliter obſeruãda ſunt; pro Coronide huius materiæ. Alterum quidem eſt, quod ad exhibendum librum, quem ſub iuramento deperditum aſſeuerat, actor ipſe, ſiue reus non tenetur, ſi maximè diligentiã in eo perquirendo fecerit, & aliàs ad illum cuſtodiendum non erat obligatus; ſic eleganter docuit Clariſſimus Farinacius *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſs. deciſ. 238. per totam*, vbi etiam tradidit, quòd ſi quis ex contractu, vel obligatione ad rem cuſtodiendam tenetur, ad probandam illius amiſſionem per ſolum iuſiurãdum non admittitur; ſecus ſi ad eius cuſtodiam non eſt obligatus, & latius, vt per eum.

Alterum verò eſt, quòd exhibitionem libri ab aliquo petens, exiſtentiam eius penes eum, à quo petitur, probare debet; ſic præciſè idem D. Farinac. *deciſione ſua 239.* vbi etiam an cenſuris Eccleſiaſticis quis ad exhibitionem libri cogi poſſit, eleganter ſubnectit. Videndus quoque *deciſione ſua 241.* vbi docet, quòd exhibitio libri ſine intereſſe partis, non datur, & quod heres ad exhibitionem libri à defuncto poſſeſſi, non tenetur, ſed ſufficit, quòd iuramento aſſeueret ſe non habere, & latius, vt per eum, quem conſulas.

Sequitur tertia Concluſio.

150 Liber rationum alicuius priuati non probat regulariter pro tertio; maximè in præiudicium tertij; Sic per l. inſtrumenta domeſtica, *l. exemplo, iuncta l. rationes, C. de fide inſtrumentorum*, docuit poſt alios plures relatos Domin. Burſatus *conſilio ſuo 321. num. 73.* Sequitur poſt Felinum Clariſs. Maſcard. *d. Concluſione 979. numero 1.* Addo Maſſinium *in d. l. 1. num. 53. C. de edendo.*

151 Eſt tamen verum, quod pro ipſo tertio contra aliũ tertium multũ adminiculatur; Socin. poſt alios *conſil. ſuo 259. colum. 2. poſt medium, verſic. tertiò principaliter, vol. 2.* allegat notata per Bartolum *in l. nuda, de Donationibus*, maximè ſtante morte ipſius ſcribentis. pulchrè Dom. Farinacius *deciſ. ſua Rot. Roman. 844. num. 4.*

152 Quinimò probat etiam ſemiplenè; ita Bertachin. *in ſuo repertorio in verſic. Liber rationum, in verſ. 8.* & addentes ad Aufrer. *deciſione Toloſana 496. num. 3.* vbi tamen intelligant, quandò liber ipſe rationum eſt hominis probi, ac probæ fidei. Sequitur poſt Iaſonem Vrſill. *in ſuis Additionibus ad Afflict. deciſione ſua 40. num. 19.* & hæc ſufficiant.

Videndus de hoc tertio capite Clariſs. Dom. Fachineus poſt hæc edita viſus *lib. 11. ſuarum iuris controuerſ. cap. 34.* vbi pulchrè.

De Fide Libri rationum tam pro Actore illum producente, quàm contra ſe, copioſa, ac dilucida explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Cum liber rationum continet data, & recepta; an is, contra quem producitur, teneatur illi fidem adhibere tàm pro ſe, quàm contra ſe. Maxima eſt inter ſcribentes altercatio, & num. 3.*

2 *Exemplum.*

4 *Nonnulli ſenſere, quod ipſi libro ſtandum ſit tàm pro, quàm contra.*

5 *Alij verò, quod ipſi dumtaxat credatur contra ſcribentem.*

6 *Opinio Authoris eſt, quod ſtetur in hoc arbitrio iudicis, & vide num. 12.*

7 *Fundamentum eius elicitur ex l. Publia, §. finali, ff. depoſit. quæ declaratur ibidem.*

8 *Quid ſit Trophyma. vide remiſſiuè.*

9 *Interpretatio Matheſilani, & Bolognetti ad illum textum affertur.*

10 *Refellitur per Authorem, & num. 11.*

13 *Author pro perfectiori intelligentia ſupradictæ difficul-*

 tatis

ſtatis. nonnullos caſus diſtinguit, de quibus vide à num. 14. vſque in finem.

PRoſequendo eamdem materiam Libri rationum, de pluribus alijs hic dubitari contingit.

1 Primo enim vertitur in controuerſiam; cum in ipſo rationum libro à priuato confecto acceptum, & datum ſcriptum eſt; an is, contra quem ipſemet liber à Scribente producitur, teneatur illi fidem adhibere tàm pro ſe, quàm contra ſe? exemplum ſit.

2 D. Aloyſius Tomaſinus in ſuo libro rationũ conſcripſit, ſe à me centum mutui nomine accepiſſe, in alia deinde eiuſdem libri pagina ſcripſit, ſe mihi quinquaginta ſoluiſſe. Dubitatur, an ego, qui volo iuuari illo libro rationum contra dictum Aloyſium ſcribentem, tenear etiam illi libro acquieſcere contra me ipſum?

3 In huiuſmodi difficultate maximoperè Scribentes noſtri ſe torſerunt;

4 Plerique enim in eam iuerunt ſentẽtiam, vt tenear ipſimet libro acquieſcere tam pro me, quàm contra me. Huiuſce autem opinionis extitere infiniti, quos *cap. præcedenti* deduximus, *num. 70. & 71.*

5 Alij autem opinati ſunt, huic libro rationũ non eſſe credendum in commodum Scribentis, etſi contra ipſum credatur; Et hanc opinionem probarunt Abb. Pariſ. ac alij, *relati ſupra d. cap. num. 72.* Addo Laurentium à Pinu *conſilio ſuo 158.* vbi pulcherrimis quidẽ rationibus motus hanc eamdem opinionem tuetur, atque defendit, vt per te ipſum videre poteris.

6 Ego autem (vt hac in re meam promã ſententiam in iudicis arbitrio totam hanc difficultatem reſidere exiſtimo, an ſcilicet is, contra quem liber ab ipſo ſcribente producitur, teneatur illi libro credere tàm pro ſe, quàm contra ſe.

7 Meam autem hanc opinionem exiſtimo amplexam, ac plenè deciſam eſſe à Iuriſconſulto *in l. Publia, §. finali, ff. Depoſiti.* Cuius verba hæc ſunt. *Titius Sempronio ſalutem. Habere me à vobis auri pondo plus minus decem, & diſcos duos, & ſaccum ſignatum, ex quibus mihi debetis decem, quos apud Titium depoſuiſtis, item quos* Trophyma *decem*); Quid autem ſit Trophyma, videndus Clariſs. Menochius *lib. 2. de Arbitrarijs, Centuria prima, Caſu 93. numero* 17. ac alij, quos deduximus *in tractatu de Verbis Enunciatiuis lib. 2. q. 17. num. 8. Item ex ratione patris veſtri decem, & quod excurrit;*

Vides (vt puto) in hac epiſtola contineri debita, & credita; (vt vulgo dicitur) Nunc videamus, an probet contra ſcribentem, quod ſcilicèt debeat id, quod fatetur ſe debere; & reſpondet Iuriſconſultus in hæc verba.

(*Quæro an ex huiuſmodi ſcriptura aliqua obligatio nata ſit, ſcilicet quoad ſolam pecunia cauſam attinet; Reſpondi ex epiſtola, de qua quæritur, obligationem quidem nullam natam videri, ſed depoſitarum rerum probationem impleri poſſe.*)

8 Ex quibus verbis deciditurq; epiſtolã probare contra ſcribentem, quatenus ſcripſit ſe habere res depoſitas. Sed quæritur tamdem, an probatio inducatur ex ea in fauorem ipſius ſcribẽtis, quatenus ſcripſit, ſibi quoque deberi decem, & alia.

Reſpondet Iuriſconſultus in hunc modum. (*An autem is quoque, qui deberi ſibi decem in eadem epiſtola cauit, probare hoc poſſit, quod ſcripſit, iudicem æſtimaturum.*

Quibus verbis apparet, arbitrio iudicis relictum eſſe, vt ipſe æſtimet, an per epiſtolam illam probare poſſit ſcribens ſibi deberi illa decem, de quibus ibi.

9 Reſpondet Matthesilan. *Singulari ſuo 78.* epiſtolam, de qua fit mentio *in d. l. Publia, præcitato §. finali*, differre ab ipſo libro rationum; nam epiſtola eſt vnum corpus continens plura capita ſeparata, & ideò mirum non eſt, ſi pro parte acceptari queat, pro alia verò parte repudiari, ſed liber rationum continens plures partitas videtur cõtinere orationem indiuiſibilem, & partitæ videntur connexæ, quare merito in totum tàm pro, quàm contra approbandus eſt; ita Matthesilanus; qui ſubdit hanc doctrinam eſſe mirabilem, ac à nemine tactam; eũdem ſequutus eſt D. Bolognettus, *in præcitata l. 1. numero 23. verſ. vnde pro ſolutione, C. de edendo.*

10 Sed (pace tantorum virorũ dixerim) iſthæc
ſua opinio nequit ſubſiſtere: idem eſt enim in
libro rationum, quod in epiſtola, ſiquidem &
liber, & epiſtola continere poſſunt varia capita
inter ſe diuerſa, & penitus diſtincta, vt propterea
ad eorum diuerſificationem nullo modo
cum ratione deueniri poſſit; Accedit præ-
11 tereà, nam ſi epiſtola illa plura capita ſeparata continuiſſet, ibi Iuriſconſultus non iudicem æſtimaturũ dixiſſet, ſed fidem ei minimè adhibendam, vtpotè in ſeparatis *ad l. etiam, §. illud. de minoribus ergo.*

Itaque concludo huic ſententię omninò acquieſcendum eſſe propter Iuriſconſulti Authoritatem ita decidentis in epiſtola, cum nulla di-
12 uerſitatis ratio adferri poſſit inter eam, & librũ ipſum rationũ. & ſic inter ceteros ſenſit quoque Bald. *in conſilio ſuo 156. volum. 3.* qui ſubdit iudicem hunc conſiderare debere diligenter, an rei veritas inueniri poſſit veriſimili ratione, & cauſa perpenſa, quæ ſanè veritas, vbi ipſi alijs coniecturis apparere non poteſt, debet ipſius ſcribentis qualitatem conſiderare, videlicèt ſi vir bonus eſt, & bonæ famæ, ſi quãtitas magna non eſt, & ſimilia, & latius, vt per eum; ſequuti ſunt quoque duo clariſſima iuris lumina D. Menoch. *de Arbitrarijs lib. 2. Centuria 1. Caſu 93. numero 2. & 3.* vbi plures concordantes deducit, & Dominus Fachineus *lib. 11. ſuarum iuris controuerſ. cap. 33.* Addo eruditiſſimum Munoz de Eſcobar, *in ſuo perutili tractatu de Ratiocinijs Adminiſtratorum, cap. 13. num. 3.*

Sed

Digitized by Google

13 Sed pro pleniori, ac perfectiori huiuſce difficultatis intelligentia, necnon pro maiori addiſcentium facilitate, plures caſus, qui de facili in praxi contingere ſolent, ſequẽdo maiorum noſtrorum veſtigia arbitror diſtinguendos.

14 Primus quidem eſt, cum agitur de integro libro rationum inter diuerſas perſonas de diuerſis negotijs, tunc certiſſimi iuris eſt, quod ſi vnus dicti libri partem pro ſe approbet, dictus
15 liber minimè approbatus intelligitur quo ad alios, nec ſanè mirum. Res enim inter alios acta tertio minime obeſt, & quia hic ceſſat omnis connexitatis ratio, & cauſa. Sic in ſpecie poſt Bolognettum tradidit Clar. Menoch. *dicto Caſu* 93. *num.* 4. Sequutus eſt quoque Munoz de Eſcobar *d. cap.* 13. *num.* 4.

16 Secundus eſt caſus, quando agitur de toto ipſo libro rationum inter multas perſonas de vno tamen negotio pertinẽti ad omnes ſimul; puta quando plures ſocij habent vnum negotiorum geſtorem, vel inſtitorem ad negotium vnum, veluti ad artem Lanæ, vel pãnorum; ſi is negotiorum geſtor librum conficiat ſuper actis in illo negotio, ſi vnus ex illis ſocijs inſtitorem illum dumtaxat conſtituit, & librum approbauit, ipſi ſocio ſcripta per eum negotiorũ geſtorem ſolummodo præiudicat, non vero alijs, qui eum non elegerunt, vel approbauerint; quam ſententiam tenet Alex. *conſil.* 186. *numero* 2. *&* 3. *in* 2. vbi concludit, quod non cõpelluntur alij ſocij fidem præſtare libro illius inſtitoris, qui ab altero ſociorum, ceteris non mandantibus ad ſcribendum adhibitus fuit; quod ſi omnes talem factorem elegerunt, & vnus ex ſocijs librum probet, talis approbatio omnibus alijs, quippe qui vnum corpus iudicentur; ſine dubio præiudicabit; & ita præciſè docuit D. Menoch. *d. Caſu* 93. *nu.* 5. *&* 6. & D. Eſcobar *d. cap.* 13. *nu pariter* 5. *&* 6.

17 De hac tamen materia vidẽdus idem Alex. *præcitato conſilio*, vbi pulchertimè, & tradita per nos *inferius titulo de Libris rationum alicuius ſocietatis per totum*.

18 Tertius principalis adducitur caſus, quando agitur de libro rationum integro ex diuerſis negotijs, & cauſis, (inter eaſdem tamen perſonas) tunc qui aliqua capitula ipſius libri pro ſe approbauit, non tamen cogitur approbare alia capitula diuerſa contra ſe, vt ex ſequenti exemplo patebit, pone enim, quod in pagina vigeſima ipſius libri ſcriptum ſit; (Ego Aloyſius debeo centum Nicolao ex cauſa mutui;) & poſtea in pagina quinquageſima ſcriptũ exiſtat, (Nicolaus mihi Aloyſio quinquaginta debet ex cauſa venditionis.) Si prædictus Nicolaus ad ſui vtilitatem acceptet parcellam de cẽtum ſibi ab Aloyſio debitis, non tamen cogitur aliã acceptare de 50. in quibus ipſimet Aloyſio vigore dicti libri factus eſt debitor; & ratio eſt in
19 promptu: cum enim ſeparatę hæ omninò ſint cauſſæ, & parcellæ, partem quis acceptare poteſt, & partem improbare, *ad l. etiam*, §. 1. *de Mino*
20 *ribus*, & vbi diuerſæ ſunt cauſæ, variatio non improbatur, *l. in cauſæ*, §. 1. *de procuratorib.* Sic pręciſe docuit poſt plures relatos Cl. Menoch. *d. Caſu* 93. *nu.* 7. 8. *&* 9. & ſequutus eſt D. Eſcobar, *d. cap.* 13. *num.* 7. *cum duobus ſeqq.*

21 Aduerte tamen D. Crauettam *de Antiquitat. tempor. part.* 4. *num.* 70. docuiſſe hunc caſum non habere locum, quando aliæ parcellæ diuerſæ cauſæ veræ iudici viderentur inſpecta perſonæ qualitate, videlicet, cum vir probus eſt, cum veriſimilia ſunt, & cum non ſunt magnæ ſummæ, eum ſequitur præciſè Dominus de Eſcobar *d. cap.* 13. *num.* 9.

22 Sed ego ſequendo veſtigia Clar. D. mei Menochij *d. cap.* 93. *num.* 9. opinor quidem declarationem in ſe veram, ſed caſui noſtro non multum conuenire; hæc enim fides, quæ his minutis parcellis à iudice adhibebitur; non prouenit ex eo, quod aduerſarius ſcribentis approbarit illud, quod ad ſui cõmodum ſcriptum eſt; ſed dependet à ſolo ipſius iudicis arbitrio, qui iuxta leges, ac æquum, & bonum iudicat, illum falſitatem ſcribendo minimè cõmiſiſſe, nam & extra caſum noſtrum ei creditur, fideſq; adhibetur, vt aliàs ſupra deduximus, & tradit Dec. *in d. l.* 1. *num.* 4. *C. de edendo* ab ipſomet Menochio relatus.

23 Quartus principalis caſus eſt, quando agitur de libro rationum integro inter eaſdem perſonas ex eodem negotio à ſcribente tractato nomine ſui, & aduerſarij, vtpotè quando agimus de libro rationum tutoris, curatoris, depoſitarij, vel œconomi, & ſimilium; ſi enim vnus ex ipſis in aliquibus paginis ſcribat accepta ad vtilitatem ſui minoris; vel domini; in alijs verò ſcribat data, & impenſa diuerſis modis, temporibus, vel cauſſis; hoc caſu ſi minor, vel dominus acceptat, quæ ad ſui vtilitatem recepta fuiſſe ſcripta ſunt, tenetur etiam acceptare, quæ ſunt ad ſui detrimentum; ſic præciſè docuere gloſſ. *in d. l. Publia*, §. *fin. ff. depoſiti*, Angel. Cuman. Corn. Parlador. Gregor. Lupus, ac plerique alij, quos refert, ac ſequitur eruditiſſ. Munoz de
24 Eſcobar, *d. c.* 13. *num.* 10. Et ratio ex eorumdem ſententia eſt in promptu: quia quãdo liber eſt confectus ex neceſſitate officij, ſeu miniſterij, accepta, & data in eodem libro contenta quaſi cõnexa, & inſeparabilia iudicantur propter vnitatem officij, vt optimè etiam docuit Iuriſconſultus *in l. ſi quis ex argentarijs*, §. *ſi initium*, *ff. de edendo*; ergo & pro, & contra dicto libro ſtandum eſt, &c.

25 Confirmatur: quia cõnexorum idem eſt iudicium, nec poteſt fieri de vno, quin fiat de reliquo, *c. ſi quis obiecerit*, *c. ſi quis probandus*, 2. *quæſt.* 3. *cap. quando*, *vbi Dec. notabili* 3. *de iudicijs*.

26 Cõnexa namque pro vno reputantur, *l. quod conclaue*, *ff. de damno infecto*; & ſequitur Crauetta *conſil.* 275. *num.* 4.

27 Huic eidem ſententiæ ſubſcripſit quoque Dominus meus colendiſſimus Menoch. *d. Caſu* 93 *num.* 10. *&* 11. *Duobus tamen additis*, *vnum ſcilicet*,

licet, quòd fides talis adminiſtratoris ſit appro-
bata ad textum, *in l. cum quæreretur, ff. de adminiſtra
tione tutorum*; & loquendo in adminiſtratore
Reip ublicę. Idem probat text. *in l. Caius, de vſuris.*
Alterum vero, quod vnitatem, ſeu connexita-
tem negotij contineat, *vt in l. cum actum, §. planè*
28 *ſi quid, ff. de negotijs geſtis*, Inſuper ſupradictis duo
bus concurrentibus docuit ibi malè conſuluiſ-
ſe D. Abbatem *conſil. ſuo 36. in fine, lib. 2.* & Alex.
conſil. 186. nu. 7. in 2. rationibus, vt per eum, quem
omnino conſulas. Hanc eamdem ſententiam,
quam pro deciſione iſtius quarti caſus firma-
uimus, amplexus eſt quoque Excell. D. Scac-
cia, *lib. 2. de iudicijs Cauſarum ciuilium, cap. 11. nume-
ro 303. & 304.*
29 Quintus principalis adducitur caſus, & eſt,
quando agitur de ſola vna parcella in libro ra-
tionum ſcripta inter eaſdem partes, quæ conti-
net acceptum à ſcribente, & exinde ab eo da-
tum, vel impenſum, quod quidem datum eſt
ex vna cauſa, acceptum vero ex altera diuerſis
temporibus. Exemplum pro Iunioribus. Scri-
ptum eſt in libro.
(Ego Nicolaus mutuo accepi ab Aloyſio
Kalendis Ianuarij præſentis Anni 1611. quin-
quaginta) in alia verò proxima eiuſdem libri
parcella ſic annotatum reperitur. (Ego Nico-
laus torquem auream commodato dedi Aloy-
ſio Idibus Februarij proximè euoluti.) Hoc ca
ſu ſi Aloyſius acceptet librũ ad ſui cõmodum,
vt probet ſe centum mutuo dediſſe, nõ tamen
cogitur acceptare parte alteram, vt teneatur
cõmodato, & ratio eſt; quia ſeparata hæc ſunt,
& penitus diuerſa ob cauſarum, & temporum
diuerſitatem, *l. etiam, §. 1. de minoribus.*
30 Neque refert, quod in eodem libro, ſeu pa-
gina vtraque parcella ſcripta ſit, quoniam hoc
non facit, vt connexa dici poſſint; vt probat *d. l.
etiam, §. 1. & l. ampliorem, C. de appellationibus*, vbi
capita ſententiæ ſeparata iudicantur, quamquã
vna ſententiæ ſcriptura contineatur, & ita de-
clarat præciſè inter alios Clar. Menoch. *dicto Ca*
31 *ſu 93. num. 12. & 13.* vbi cum Alexand. Bellono,
& alijs tenet, quod non cogitur approbare ſub-
ſtitutiones in teſtamento factas, qui iam lega-
ta probauerit, quia licet ſub vna ſcriptura con-
tineantur, tamen cauſę connexę non ſunt. Hoc
idem ſequutus eſt etiam Munoz de Eſcobat *di
cto cap. 13. num. 13.*
32 Sextus principalis caſus eſt, quãdo agitur de
vna ſola parcella in libro rationum conſcripta
inter eaſdem partes ex eadem cauſa, & eodem
tempore. Pono exemplum in libro rationum
Aloyſij reperitur ſcriptũ per hæc verba. (Ego
Aloyſius cẽtum habui mutuo à Nicolao, quæ
ipſe promiſi reſtituere, cum primum Romam
petierit Excellentiſs. D. Paulus frater meus,)
vel ſic: (Quod mutuũ ſtatim pro dimidia reſti-
tui) vel quid ſimile; an hoc caſu ſi Nicolaus ve
lit iuuari probatione dicti libri, vt illa centum
petat, teneatur etiam reſiduum eius ſcriptu-
ræ ad ſui detrimentum acceptare. Maxima
eſt apud Doctores noſtros difficultas, & al-
tercatio.
33 Ego autem (rem paucis perſtringendo) exi-
ſtimo, in arbitrio Iudicis eſſe poſitum, an eidẽ
Aloyſio ſit credendum circa illam quantitatẽ
temporis, vel conditionis, quã ipſi mutuo adie-
cit; quæ opinio (mea quidem ſententia) rectè
comprobatur per textum *in d. l. Publia, §. fin. ff. de-
34 poſiti.* Neque refert, quod ibi I. C. in epiſtola lo
quatur, quia inter eam, & librum ipſum ratio-
num in hoc nulla eſt differentia, vt ſupra dedu-
ximus, & latiori folio demonſtrat Clariſs. Me-
noch. *d. Caſu 93. num. 15. cum tribus ſequentibus*. Fa-
chineus *d. cap. 33. lib. 11. ſuarum iuris controuerſ.* &
Munoz de Eſcobar, *d. cap. 13. num. 14.* Addo Lau-
rentium à Pinu *conſ. ſuo 158. nu. 11.*
35 Ipſe Iudex igitur ex coniecturis perpendet,
(prout etiam ſupra dictum fuit,) quæ fides hoc
caſu ſit tali partitæ adhibenda; ſi vero nullum
inuenerit impedimentum, rectè iudicabit, ſi li-
brum illum eamdem fidẽ facere pro ſcriben-
te, quam contra ſcribentem pronunciauerit:
idq; ille, qui libro iuuatur, non ægrè laturus
36 eſt. Inconſtantis enim viri eſt, ſine cauſa iuſta
partem approbare, & partem impugnare in ea-
dem indiuiduaq; fide, *argumento l. in cauſam, §. 1.
de Procuratoribus.*
37 Adde, quod qui ſcripturæ fidem in vna par-
te probauit, in altera illi annexa, vel connexa
non debet poſſe improbare, *ad tradita in l. Caius,
de Vſuris*. Hanc eamdem ſententiam, quod di-
ctus rationum liber in hoc caſu tam pro ſcri-
bente, quam contra ipſum ſit approbandus iu
bente iudice, vltra prædictas rationes, quinque
alijs ſolidiſſimis fundamentis adeo acutè, &
eleganter corroborat, ac communit, quæque
exinde, quæ in contrarium obijci poſſunt, re-
ſoluendo, Iureconſultorum Monarcha D. Me
nochius *d. Caſu 93. à num. 19. vſque ad 32. incluſiuè*,
vt nil amplius deſiderari poſſe, vt vnuſquiſque
fateatur neceſſe ſit; eum igitur lector conſulat.
Eamdem inſequutus eſt etiã D. Munoz Eſco-
bar, *d. cap. 13. num. 14. & 15.* ac plures alij; & mi-
hi ſine dubio videtur veriſſima ſententia.
Vide tamen, quæ in hoc propoſito in con-
trarium ſcripſit D. Scaccia *d. cap. 11. nu. 306. cum
aliquibus ſequentibus*, & quæ aliàs per nos ſcripta
fuere, *ſupra lib. 1. quæſt. 3. num. 89. cum ſequentibus*,
& cogita.
38 Declaratur tamẽ iſthæc ſupra firmata Con-
cluſio, vt locum minimè habeat, quando ad-
uerſarius huius ſcriptoris, qui acceptauit ſcri-
pta ad ſui commodum, probare vellet ſcripta
deinde ad ſui detrimẽtum vera non eſſe; exem
plum (Aloyſius ſcripſit in ſuo Codice, Ego A.
mutuo accepi à Nicolao centum, ex quibus
deinde quinquaginta reſtitui.) inquit Nicolaus
(accepto iſtam confeſſionem, me ſcilicet mu-
tuo dediſſe centum, & nego me deindè rece-
piſſe 50. quod probare volo.) Vel ſi ita eſt ſcri-
ptum: (Ego Aloyſius à Nicolao centum mu-
tuo habui, quæ ſub conditione promiſi reſti-
tuere)

tuere) tunc Nicolaus poteſt negare conditionem aliquam reſtitutioni adiectam fuiſſe. Hæc autē declaratio clarè probatur ex text. *in l. Aurelius, §. idem quæſijt de liberatione legata*, vbi Bart. & ceteri, *& ex l. ſi quidem, C. de tranſactionibus*. Et
39 ratio quoque ea poteſt eſſe: quia confeſſio illa qualificata cōfitenti prodeſt in dubio, cum eius fides probata videatur ab aduerſario, quæ ratio ceſſat, vbi contrarium probatur; & ſic inter ceteros præcisè docuit Clar. Menoch. *d. Caſu 93. num. 33. cum duobus ſequentibus*, vbi latiſſimè, & ſequutus eſt Munoz de Eſcobar, *d. capit. 13. numero 16.*

40 Declaratur ſecundo principaliter, vt minimè procedat, quando illi qualitati adiectæ reſponſioni, vel ſcripturæ dicti rationum libri præſumptio aliqua aduerſaretur; exemplum (Mæuius ſcripſit in ſuo Codice rationū: Ego mutuo habui decem à Pamphylo, ex quibus medietatem reſtitui) modo conſtat ipſum Mæuium fuiſſe debitorē pro alia ſumma ipſi Pamphylo, cui adſtrictus erat grauiori obligatione, ita vt præſumptio ſit hæc quinque fuiſſe in grauiorem cauſam ſoluta, *iuxta l. in his, de ſolutionib.* vel alia ſimilis eſt præſumptio cōtra ipſum ſcribentem; hoc caſu ſcriptura pro parte acceptari poterit, quantum ſcilicet creditori prodeſt, & pro alia parte reijci. Sic etiam eleganter docuit poſt alios idem Clar. Menoch. *d. Caſu 93. num. 36. cum duobus ſequentibus*, vbi latius inſiſtit, ipſum conſulas.

41 Videndus quoque eruditiſs. D. Scaccia *dicto cap. 11. à num. 298. vſque ad 322. incluſiuè*, vbi hanc præciſam materiam, an, & quando is, contra quem liber rationum producitur, poſſit ipſius acceptare vnam partitam, & aliam repudiare duabus pulcherrimis inſpectionibus adhibitis, de ipſiſque latiſſimè diſſerēdo, ac diſceptando pulcherrimè enodat, atque pertractat; adeun-
42 dus quoque *præcitato cap. ſub numero 332. vſque ad 523.* vbi an, & quando confeſſio qualificata, ſeu habens plura capitula cōnexa poſſit pro parte acceptari, & pro parte non, vndecim conclusionibus propoſitis, atque mature diſcuſſis omnium latiſſimè, atque elegantiſſimè diſceptatur, ad eum, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum relego. Sat enim mihi de hoc loca tetigiſſe.

43 His adde Clar, Pacianum *de probationib. libro primo, cap. 28. num. 23. cum quattuor ſequentibus*, vbi de hac eadem materia, an ſcilicet ſcriptura dati, & recepti dicatur eſſe connexa, an vero ſeparata, ita vt pro parte repudiari poſſit, & pro alia acceptari, latiſſimè diſcurrit; eum conſulito. Adeundus idem *d. lib. 1. cap. 25. per totum*, vbi exceptionem qualificatam obijciens an confiteri, vel negare cenſeatur onuſque probandi cui incumbat, & in quibus caſibus confeſſio qualificata diuidi, ſeu in parte, & partibus acceptari poſſit, omnium latiſſimè atque elegantiſſime pertractat. His adnectendus eſt etiam Munoz de Eſcobar, *d. cap. 13. num. 18. vſque in finem*, vbi an, & quando in ipſo libro rationum contineantur connexa, & quando ſeparata, pleniori cornu & ipſe diſcurrit; adeas quoq; Ioachim. Beuſt. *in l. admonendi, num. 1030. de iureiurando*; & hæc Satis.

De Connexis, ac ſeparatis vtiliſſima tractatio.

SVMMARIVM.

1 *De Connexis tractatur in ſtatutis, in reſcriptis, in contractibus, in iudicijs, in ſententijs, ac tandem in vltimis voluntatibus.*

2 *Connexio diuerſis reſpectibus in iure conſideratur. Hoc autem clarè deducitur, & num. 3. 4. 5. & 6.*

7 *Quæ dicantur connexa, variæ extitere ſcribentium opiniones.*

8 *Prima opinio eſt, quod connexa dicantur, quando eſt vnum factum cum ſuis qualitatib. exempla ibidem, & num. 9. & 10.*

11 *Secunda eſt opinio, quod connexa dicantur ea, quorum vnum non poteſt ſtare ſine altero, exempla ibid.*

12 *Adulterium cum lenocinio connexum eſt.*

13 *Connexa etiam dicuntur, quorum vnum tendit ad perfectionem alterius.*

14 *Item quando vnum eſt conſequens alterius exemplum, ibidem.*

15 *Alij ſenſere, quod connexa dicantur ea, quæ habent ſimul correſpectiuitatem, exemplum, ibid.*

16 *Connexa ſecundum alios ſunt ea, quæ ex continentia factorum ſeparationem minimè recipiunt.*

17 *Exemplum, & num. 18.*

19 *Connexa itidem ſunt, quæ ſub vna ſpecie continentur.*

20 *Item quæ ſunt indiuidua, exemplum, ibidem, & numero 21.*

22 *An eadem ſit ratio Eccleſiæ, ac cæmiterij ipſius Eccleſiæ. videndus D. Pacian. remiſſiuè.*

23 *Quæ dicantur connexa ſecundum alios, ſtandum eſt iudicis arbitrio.*

24 *Reprobatur autem hæc opinio per D. Scacciam; fundamentum eius ibidem.*

25 *An omnes caſus à iure ſint deciſi, ita vt arbitrium iudicis debeat ceſſare, videndus Menoch.*

26 *Connexorum idem eſt iudicium, atque determinatio, & num. 28.*

27 *Connexa, vel inuicem vnita communicant ſibi actiones, iura, conſuetudines, priuilegia, & immunitates, de his autem duabus regulis videndus Pacianus remiſſiuè.*

De Connexis.

CVm in proximè diſcuſſa quæſtione, & etiam alibi ſæpius retulerim aliqua capita dici connexa, & aliqua ſeparata; cumque materia iſta & vtiliſſima, & ad rem noſtram maximè pertinere videatur, necnon tam latè pateat, ac adeo frequens, & quotidiana ſit, vt nihil ſit vtilius, nec magis expediat, quam ſummo

mo ſtudio illius notitiam perfectè adipiſci; de ipſa enim in Satutis, in Reſcriptis, in Contractibus, in Iudicijs, in Sentẽtijs, ac denique in vltimis voluntatibus ſæpiſſimè diſputati cõtingit; prout inter ceteros pulchrè animaduertit D. Pacianus *de probationibus, lib. 2. cap. 26. in primis numeris;* poſtulat iure merito iſte locus, vt quæ connexa, & quæ ſeparata dicantur maturo ſtudio, ac diligentia deſpiciamus.

2 Illud autem in primis ſciendum eſt, connexionem diuerſis reſpectibus in iure noſtro conſiderari. Alia enim dicuntur eſſe connexa ratione rei, vt ait gl. *in l. eum actum, in verbo non poſ-*
3 *ſit, de negotijs geſtis,* vbi tradit, quod connexum, vel inſeparabile quid eſſe dicitur ratione rei, in quam impenditur, non autem ratione impenſæ.

4 Alia dicuntur eſſe connexa ex diſpoſitione iuris, vt eſt cura Parochialis, & ſacerdotium, item Canonicatus, & præbenda.

5 Alia ex diſpoſitione hominis, vt ſunt beneficia ſimul vnita, & ciuitates, vel prouinciæ, vel populi ſimul vniti, & in obligationibus, vt obligationes correſpectiuæ, vel reſpectu perſonarũ; quarum aliæ dicuntur re coniunctæ, aliæ re, & verbis, & aliæ verbis tantum.

6 Alia tandem reſpectu duorum contrariorum; de quibus quidem omnibus cum omniũ latiſſimè, & ex profeſſo diſſeruerit D. Pacian. *d. cap. 26. à num. 4. vſque ad* 15. in præſentiarum denuo diſſerere, ac ſermonem habere ſuperuacaneum iudicauimus, ipſum igitur lector conſulat.

Pacianus ibi a fol 65.

His ita generaliter cognitis, capiendo pro nunc connexorum materiam. (De ſeparatis enim in ſequenti capite præcipuam tractatio-
7 nem habebimus) ſciendum eſt varias extitiſſe Scribentiũ noſtrorum ſententias, in docendo, quænam connexa dici poſſint, ſingulas referamus.

8 Prima quidem opinio eſt, quod connexa dicantur, quando eſt vnum factum cum ſuis qualitatibus, id eſt confeſſio qualificata, puta ſi dico, me tibi centum ſub conditione promiſiſſe; item ſi dico me tibi centum promiſiſſe pacto incontinenti adiecto, vt tu pro me ires Romã, nam cum ineſſe dicatur, quòd incontinenti fit,
9 *l. lecta, verſic. dicebam, ff ſi cert. petat.* perinde eſt, ac ſi vnico contextu facta eſt promiſſio. Sic præcisè docuit Bart. *in l. Aurelius, §. item quæſyt, nu. 3. de liberatione legat.* ſequitur Clar. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. caſu 95. num. 14.* & D. Sigiſmundus Scaccia *d. cap. 11. num. 362. verſic. prima opinio eſt, cum duobus ſeqq.*

10 Addo Abbatem *in cap. bonæ memoriæ il ſecondo, num. 29. de poſtul. prælator.* vbi aliud ponit exemplum, veluti ſi dicatur (confiteor me recepiſſe à te cẽtum, quę mihi debebas ex cauſa mutui:) Sequitur præcisè Maranta *in ſuo Speculo part. 6. articulo 5. num. 27.* Addo Pacian. *d. cap. 26. num. 24.* & Vicentium Mancinum *de Confeſſione capit. primo, numero 23.*

11 Altera principalis opinio eſt, quod connexa dicantur ea, quorum vnum non poteſt ſtare ſine altero, qualia ſunt antecedens, & conſequẽs neceſſarium, ſic præcisè Franc. Aretinus, *in cap. translato, nu. 3. de conſtitut.*

Hoc idem ipſemet docuiſſe viſus eſt, *conſilio ſuo 29. num. 20. verſic. his breuiter præmiſſis*, qui reſpondit connexa dici illa, quorum vnum pendet ab altero, ac examplificat in mandato de ſuſcipiẽdis mutuo pecunijs pro negotiorũ adminiſtratione, quod quidem eſſe connexum ipſis negotijs ac adminiſtratis, patet *ex l. 1. §. non autem, de exercitat. actione, & ex l. ſi tutor poſt pubertatem, de tutelis, & rationibus diſtrahendis, cum concordantibus.* Hanc Aretini traditionem ſequutus eſt in terminis D. Crauetta, *conſil. ſuo 232. num. 1.* vbi concordantes adducit textus, *in capit. ſi quis obiecerit, in capit. ſi quis præbendas, 1. quæſt. 3. & gloſ. in cap. 1. in verb. tale de Filij presbyterorum, lib. 6.* vbi in connexis prohibito vno, prohibitum cenſetur & alterum, nec vnum ſine altero poteſt impleri; adducit quoque D. Angel. *conſil. ſuo 326. ex themate, col. 3. in 4. dubio*, vbi reſpondit, quod ſi vnus hæredum ex pluribus contrauenit contractui ob dolum, vel metum illatum, in totũ etiam quo ad alios ipſe cõtractus reſcinditur, quoniam contractus connexitas quid indiuiduum iudicatur, non enim ius, & dolus poteſt eſſe ſolummodò in parte ipſius contractus, ſed opus eſt, vt in toto interceſſerit; ſequitur quoque D. Pacianus, & Cl. Menochius, *d. Caſu 95. num. 8. & num. 14. verſus finem*, vbi exemplificando ſubdit. Adulterium eſt lenocinio connexũ
12 eſſe, vtpotè ab eo deſcendens, adducit Bart. *in l. is, qui reus, de Publicis Iudic. & in l. 2. §. ſi publico, de Adulter.* Et cum hac opinione concordant etiã
13 hi, qui dicunt connexa eſſe ea, quorum vnum tendit ad perfectionem alterius, iuxta ea, quæ ſcribit idem Menoch. *d. Caſu 95. num. 5. verſic. dicitur etiam connexum*, vbi ad comprobationem adducit textum *in l. eum actum, §. planè ſi quid conne-*
14 *xum, de negotijs geſtis, & nu. 16.* vbi ſubdit connexa ea dici, quando vnum eſt conſequens alterius, exemplum eſt ex ipſius ſententia, veluti ſi ego dixerim.

Fateor me per Apocham eſſe confeſſum à te accepiſſe centum, ſed illud aſſeueraui dixiſſe ſub ſpe futuræ numerationis, vel ſi dicam te mihi dediſſe decem, quæ tibi ſolui. Huic eidem ſecundæ principali ſcribentium opinioni adhęſit quoque D. Scaccia *d. cap. 11. num. 366.* Addo eumdem D. Menoch. *conſil. ſuo 123. num. 22.* & Munoz de Eſcobar, *d. cap. 13. num. 17.*

15 Tertia eſt opinio principalis Scribentium, quod connexa dicantur ea, quæ habent ſimul correſpectiuitatem, id eſt, reflectuntur ad inuicem, ſicut loquendo de confeſſione ſenſit Verral. *deciſ. ſua 186. num. 2. par. 1. & in terminis noſtris*, Gabriel *lib. 6. ſuarum Concluſionum, tit. de regul. iuris, Concluſione 1. num. 37.* vbi adducit cõcordantem Grammaticum *deciſ. ſua 103. num. 156. cum ſeqq.* vbi tradit exemplum, dicẽs, (promitto tibi Sti-

chum,

chum, quia pro ēo promittis mihi decem,) &
latius,vt per eum,quem conſulas. Hanc eam-
dem opinionem ſequutus eſt quoque D.Scac-
cia *d.c.11.num.367.& 368.* vbi alio modo exem
plificat; vide per eum.

16 Quarta opinio videtur eſſe, quod connexa
ſunt illa, quæ ex continentia factorum ſepara-
tionem minimè recipiunt, vt ſcribit inter cete
ros, Lancellot. *de attentat.par.2.cap.12.limit.2.nu-*
mero 11. vbi adducit text. *in l.1.C.ſi vnus ex plur.*
17 *appell.* cum multis Doctorum authoritatibus,
ad hoc concordantibus,exemplũ ēt poteſt eſſe
(mea ſententia)in iure Patronatus,quod dici-
mus ſpiritualitati annexum, *cap. quanto, de iudic.*
& cap. de iure Patronatus. Non enim ſine corru-
ptione ſeparari ſpiritualitas à temporalitate po
18 teſt cum in ea temporalitate viuat ſpirituali-
tas,vt anima in corpore, *capit. ſi quis obiecerit*, 1.
quæſt.3. & ibi Turrecremat. & D. Thomas 2.
2.quæſt.100.art.1. in reſponſione ſexti argumenti.

De hac quarta opinione videndus Pacianus
d.cap.26.num.43.

19 Quinto loco extitere alij, qui autumarunt
ea connexa dici, quæ ſub vna ſpecie continen-
tur adducunt textum, *in l.etiam ſi, §. primo, de mi-*
noribus.

20 Item ſextò reperti ſunt, qui connexa eſſe in-
diuidua exiſtimarunt, exemplum eſt in vna do
mo alteri connexa, cum ex vna ad alteram pa-
tet aditus, *ad l.quod conclaue,ff.de damno infecto*, &
alibi Paul, *in l. prædys,§.Balnea,ff.de leg.3.* Has do
mos cõiunctas habet, quod idem eſt,ac ſi con-
nexas dixiſſet; ſic (inquit Ancharanus *in conſilio*
21 *160.*) cæmeterium Eccleſię connexum dicitur,
ob id polluto cæmeterio, polluta ipſa Eccleſia
dicitur, *c.1 de conſecratione, Eccleſ.vel Altaris.* Ro-
ta *deciſ.6.de conceſſione præbend. in nouis*, quæ ob id
decidit,quod habens gratiã in certa eccleſia de
beneficio inibi vacaturo, poteſt acceptare be-
neficium vacans in cæmeterio, vel ambitu,vel
capellis ipſi eccleſiæ contiguis ſituatum.

22 An autem ſemper eadem ſit ratio eccleſiæ,
ac cæmeterij ipſius eccleſiæ, omnium elegan-
tiſſimè docet Pacian. *d.cap.26.à num.26.vſque ad*
34. eum conſulas.

23 Septima adducitur opinio eorum,qui agno
ſcentes aliquid dici cõnexum diuerſimodè ſe-
cundum ſubiectam materiam, tenuerunt re-
linqui arbitrio iudicis, quæ dicantur connexa;
ſic poſt Imolam, & Alciatum hanc opionem
retulit Clar.Menoch. *d.Caſu 95.num.4.* vbi ſub-
dit eam non eſſe penitus aſpernandam; non-
nullos alios eamdem inſectantes deducit quo-
que D.Scaccia *d.cap.11.num.376.*

24 Obſeruandum eſt tamen,quod iſthæc ſepti-
ma opinio damnatur præcisè per dictum Do-
minum Scacciam *d.cap.11.ſub nu.377. cum ſequen*
tibus, qui hac præcipua ratione mouetur,quod
omnes caſus à iure ſint deciſi, id quod pluri-
bus medijs confirmare conatur; vnde ſubdit
arbitrium iudicis penitus debere ceſſare; ſub-
iungit tamen in certis dũtaxat caſibus per eum
relatis ipſius iudicis arbitrio locum eſſe, ipſum
conſulas. Non enim hic omnia,& pręcipuè ex-
tra materiam mihi chartis committẽda ſunt;
adeas quoque ipſum *d. cap. 11. ſub num.297.*

25 De hac tamen re, an ſcilicet omnes caſus à
iure ſint deciſi, nec ne, ita vt arbitrium iudicis
debeat ceſſare, videndus Clar.Menoch. *de arbi-*
trar.lib.1.in proœm.per totum.

Relatis hucuſque opinionibus circa conne-
xorum deſcriptionem, de quibus etiam aliqua
diximus *ſupra lib.1.quæſt.3.num.102.& 103.*

26 Nunc duæ ipſis ſtatuendæ ſunt Regulę. Qua
rum prior eſt,quod connexorum idem eſt iudi
cium,atque eadem determinatio.

27 Altera vero,quod connexa,vel inuicem vni
ta communicãt ſibi actiones, iura,conſuetudi-
nes,priuilegia,& immunitates. De hiſcę autem
duobus axiomatibus ex profeſſo adeo doctē,&
eleganter diſſerit, atque diſceptat Clariſs. Pa-
cian. *d.lib.1.cap.26.à num.15.vſque in finem,& cap.*
27. per totum, vt vniuſcuiuſque alterius opera
ſuperuacanea ſine dubio exiſtat; ad ipſum igi-
tur lectorem beneuolum relego, Sat enim mi-
hi ſummatim pro tyronum intelligentia teti-
giſſe, quæ dicantur connexa, cum de ipſis ſu-
periori capite mentionem fecerimus. Et hæc
Satis.

28 De Priori illa regula,quod connexorum idẽ
ſit iudicium, pulchrè, & latè diſſerit quoque
D.Gaillius *lib.1. Practicarum obſeruationum, c.35.*
num.10. Adeundus quoque Illuſtr.D.Card. Tu
ſcus *Concluſ.ſua 626.in littera C,* vbi vſque ad ſatie-
tatem, conſulas eumdem *concluſ.ſua 625.& 627.*
vbi pulchrè de materia connexorum.

De Separatis.

SVMMARIVM.

1 *Sicuti diuerſis reſpectibus connexio conſideratur, ita etiam ſeparatio varijs modis conſiderari ſolet, de quibus & num.2.*

3 *Negotium poteſt dici ſeparatum origine, cauſa, & condemnatione, de quibus modis D. Pacianus remiſſiuè.*

4 *Item à Cauſarum origine, à forma, à materia, & a fine quid dici poteſt ſeparatum ex Menoch.*

5 *Cognito vno ex Correlatiuis cognoſcitur & alterum.*

6 *Separata ea dicuntur, quæ quidem ſunt facta diuerſis temporibus ex ſententia Bart. exemplum, ibid.*

7 *Item ſi in continenti ſunt plura, ſed quodlibet eſt per ſe, id eſt vnum non venit ad determinationem alterius.*

8 *Prior opinio Bart. de qua num.7. improbatur per Mechium, & alios.*

9 *Fundamenta eius, & num. 10.*

11 *Saluatur tamen per Pacianum remiſſiuè.*

12 *Capitula ſeparata etiam dicuntur, quando inter ipſa ponitur, ſeu adeſt aduerſatiua illa (ſed)*

13 *Exemplum eſt, ſi dicatur. Fateor, quod mutuo dediſti mihi centum, ſed tamen feciſſe pactum de non petendo, vel ea tibi reſtitui.*

14 *Cautela Marantæ deducitur.*

Contra-

15 *Contrarium quoad ſupradicta exempla ſenſerunt mul-
ti, & num. 16. & 17.*
18 *Author non recedit à priori opinione ſupra relata.*
19 *Fundamentum eius.*
20 *Videndus Pacianus de probationibus, lib. 1. capit. 20.
22. & 23.*

VIſum eſt de connexis, nunc reliquũ
eſt, vt de ſeparatis aliqua ſeiunctè
dicamus. Antequam autem ad eo-
rum materiam pertractãdam me
accingam, præſciendum eſt, quod
ſicuti diuerſis reſpectibus connexio conſidera
1 tur, ita etiam ſeparatio varijs modis conſidera-
ri ſolet, quandoquidem ſatis illud certum eſt,
quod ſeparatio non ſolum cadit inter facta pe
nitus diuerſa, vt ait Bald. *in l. 2. num. 5. verſic. ſed*
2 *hic dubitatur, C. de re iudicata*, verum etiam cadit
circa eamdem rem, vel cauſam, ſiue propter
diuerſitatem inſtantiæ eiuſdem cauſæ, vt notat
Caſtrenſ. *in conſil. 12. num. 5. verſic. ſecunda ratio, vo-
lum. 1.* Siue propter diuerſitatem iuris, vel de-
fenſionis in eadem cauſa concurrentis, vt tra-
dit Aretinus *in conſil. 29. num. 25.* vbi tradit, quod
licet cauſa poſſeſſorij, & cauſa petitorij ſint
connexæ reſpectu ſubiecti, id eſt reſpectu eiuſ-
dem rei; diuerſitas tamen inter eas cadit, quia
ſeparatam cauſam defenſionis habent, cum a-
lio iure petitorium, alio poſſeſſorium defenda
tur; quæ iuris diuerſitas id operatur, vt licet in
cauſis connexis Iudex, qui finiuit vnã cauſam,
remaneat ſuſpectus in altera connexa, cũ præ-
ſumendum ſit, quod ipſe opinioni ſuæ ſit fau-
turus; ſecus tamen eſt, quando in cauſa conne-
xa concurrit ſeparata cauſa defenſionis, nam
tunc vt ſuſpectus recuſari non poterit. Sequi-
tur hæc omnia præciſè eruditiſs. Pacian. *de Pro-
bationibus, lib. 1. cap. 28. in primis numeris*, vbi etiam
latius inſiſtit.

3 Secundò præſciendũ eſt principaliter, quod
negotium poteſt dici ſeparatum tribus modis,
id eſt origine, cauſa, & condemnatione, prout
inter alios eleganter explicat, atque exemplifi-
cat idem Pacianus *d. cap. 28. à num. 4. vſque ad 9.
incluſiuè* quem omnino conſulas. Videndus
4 quoque Clar. Menoch. *conſ. ſuo 123. num. 20. cum
quinque ſeqq.* vbi nõ ſolum à cauſarum origine,
verum etiam à forma, materia, & à fine an ali-
quid ſeparatum dici poſſit, elegantiſſimè do-
cet, atque confirmat.

His ſic ad euidentiam præmiſſis. Quænam
dicãtur ſeparata, videndũ modo eſt. Etſi enim
ex his, quæ ſupra proximè diximus de cõnexis,
5 naſcatur cognitio ipſorum ſeparatorum, quia
contrariorũ, ſeu correlatiuorum cognito vno,
cognoſcitur & reliquum iuribus vulgatis: atta-
men Doctores noſtri non omittunt ſpecialiter
declarare, quænam & ipſa dicantur.

6 Separata autem dicuntur eſſe ea, quæ quidẽ
ſunt facta diuerſis temporibus. Sic præciſè do-
cuit Bart. *in d. l. Aurelius, §. item quæſijt, num. 3.* vbi
adducit gloſ. *in l. ſi quidem, C. de exceptionibus.*

Exemplum eſt ſi dicatur. (Mutuaſti mihi
decem, quæ poſt annum tibi reſtitui.)

7 Item ſi incontinenti ſunt plura, ſed quodli-
bet eſt per ſe, id eſt vnum nõ venit ad determi
nationem alterius, ſeu quæ ex diuerſitate facto
rum ſeparationem recipiunt; ſic in terminis
idem Bart. *in d. §. idem quæſijt in fine*, vbi adducit
textum, *in l. etiam, §. 1. de Minoribus, & in l. ſcire de-
bemus de Verborum obligationibus*. Sequuntur præ-
ciſè infiniti, quos refert, & inſequitur, eruditiſ-
ſimus Pacianus, *d. cap. 28. num. 10.* His adde Mar
cabrun. ab Anguill. *conſil. ſuo 29. num. 43.* D. Lan
cellot. *de Attentatis, cap. 12. limitat. 2. num. 4.* & do
ctiſſimum Scacciam *d. cap. 11. num. 370. & 371.*
vbi poſt Abbatem ſubdit exemplum eſſe poſ-
ſe; ſi dicatur: Fateor quidem me tibi centum
debere ex cauſa mutui, ſed tu èༀcontra mihi
teneris in mille ex alia cauſa; puta emptionis,
vel locati; addo Vicentium Mancin. *de confeſſio-
ne, cap. 1. num. 24.*

8 Obſetuandum eſt tamen priotem illam opi
nionem Battolo ſupra relata dicentis, (capitu-
la ſepatata dici, cũ continent plura diuerſi tem
poribus facta) improbari præciſè per Clar. ac
eminentis doctrinæ præſidem Menoch. *de Ar-*
9 *bitrar. d. Caſu 95. nu. 20.* inquit enim illius ſenten-
tiã de directo aduerſari Vlpiano *in l. eum actum,
§. plane, de negotijs geſtis*, vbi conſiderat connexi-
tatem nõ inſpecto temporum interuallo, quo
geſtum, perfectumq; eſt negotium. Ergo patet
ibi, quod neque in connexis temporis diuerſi-
tas conſideratur.

10 Mouetur exindè per textum, *in l. etiam, §. 1. de
minoribus*, vbi intelligit Modeſtinus ſeparata di-
ci, etiamſi incontinenti fiãt, eademque ſcriptu-
ra complectantur, cum in ſententia ibi vno
tempore de rebus diuerſis prolata, ſeparatio-
nem conſideret. Menochij veſtigijs adhæſiſſe
viſus eſt quoque Petrus Auguſtinus Morla, *in
ſuo Emporio Iuris Ciuilis, part. 1. tit. de Fide inſtrumen-
torum, quæſt. 3. num. 10.* & bene eruditus Scaccia,
d. cap. 11. præcit. num. 370.

11 Verum iſthæc Menochij, & ſequacium opi-
nio damnatur, & rectè (meo quidem iudicio)
per doctiſſimum Pacian. *d. capit. 28. ſub num. 20.
cum duobus ſequentibus*, cum conſulas. Adeundus
eſt quoque *ſub num. 11. cum pluribus ſequentibus*, ubi
an diuerſitas temporis in actibus interuenien-
tibus inducat diuerſitatem capitulorum, & è
conuerſo, an vnitas temporis connexitatem
faciat, omnium latiſſimè, & elegantiſſimè di-
ſceptatur.

12 Capitula ſeparata ſecundò principaliter ea
intelliguntur eſſe, quando inter ipſa adeſt, ſeu
13 ponitur aduerſatiua illa (ſed) veluti ſi dicatur.
(Fateor, quod mihi dediſti mutuò cẽtum, ſed
feciſſe pactum de non petendo, vel tibi ea reſti
tui;) in iis enim duobus caſibus poteſt acceptare
confeſſionem quoad mutuum, & reijcere
quo ad pactum de non petẽdo, vel ſolutionem
allegatam, quia eiuſmodi confeſſio continet
duo capitula ſepatata. Sic præciſè docuit inter
alios

Digitized by Google

alios Lanfranc. de Oriano *in ſuo tract. de confeſſ. n.28. in fi.* Hoc idẽ infiniti quoque ſequuti ſunt, quos refert, & ſequitur Cl. Pacian. *d. lib. 1. de probat. c. 28. n. 35.* & prius *cap. 24. per tot.* vbi conclu-
14 ſionẽ firmat generalem, quod huiuſmodi exceptionem proponens habetur pro cõfitente, & ſibi eã incumbit onus probãdi, & ideò ſummus Practicus Maranta *in ſuo Spec. parte 6. art. 5. n.28.* huic eidẽ adhærens & ipſe opinioni, cautelã poſt Aret. tradit ad fauorẽ reſpõdentis debitoris, vt reſpõdeat ſub iſta verborũ formula. Nihil mihi mutuaſti, pp qđ ſim tibi obligatus.
15 Obſeruandũ eſt tamen contrariũ in vtroque exẽplo, ſiue facti ſpecie quam plurimis placuiſ ſe. Quoad primũ enim (dum dicebatur: Separata ea intelligi, cũ quis dixit: Fateor, quod mutuo dediſti mihi centũ, ſed tamen feciſti pactũ de nõ petendo) contrariũ ſenſere, poſt Signorol. de Homodeis, Fulgoſ. & alios Boer. *deciſ. ſua 243. n. 9. verſ. alia, & ſecunda opinio.* dicens eã in grandi iacere æquitate. Et Cl. Menoch. *d. Caſu 95. n. 14.* tradunt enim hi, quod pactũ de nõ petendo, vel quietantia allegata ſunt de cõnexis, vel depẽdentibus à negotio principali; & ideo confeſſio, prout ſtat, & iacet, ſit acceptanda. Quod idẽ ſequutus eſt Caualcan. ac alij relati per eumdem Pacian. *d. cap. 28. num. 34.* Addo Scacciam *d. cap. 11. num. 375.*
16 Quod autem ſpectat ad ſecũdum, videlicet, vt ſeparata pariter ea dicantur, quando dictum ſit. (Fateor, quod mutuo dediſti mihi centum, ſed tibi ea reſtitui) contrariũ ex profeſſo tenuit Petrus Surd. *in deciſ. ſua Mantuana 258. per totam,*
17 vbi ita iudicatum ſubnectit; mouetur inter alia ex doctrina Bartoli *in d. l. Aurel. §. idem quæſijt, de liberat. legata,* vbi vult, quod ſi vnum extat capitulum, vel plura connexa, confeſſio diuidi non poteſt, ſi contra confitentem non militat iuris præſumptio, & ibi quæcumque, quæ in contrarium obijci poſſunt, acutè reſoluit; in ijſdem ferè terminis pro hac eadem opinione reſpondit Clar. Hippol. Riminal. *conſ. ſuo 127. per totum,* vbi ſubdit ita per binas conformes fuiſſe iudicatum, & exequutum.
18 Ego autem, (vt quid ſentiam, libere loquar) arbitror Concluſionem, & Regulam ſupra firmatam, videlicet, quod iſta reuera dicantur, & ſint ſeparata, eſſe veriorem, id quod etiã in ſimili facti ſpetie *ſupra lib. 1. quæſt. 3. nu. 93. cum ſeqq.* latè firmauimus. Moueor vltra ibi dedu-
19 cta, quod factum reſtitutionis, vel pacti de nõ petendo, non potuit contigiſſe tempore receptionis, ſed alio diuerſo; ergò vbi factorum diuerſitas extat, cõfeſſio poteſt pro vna parte tantum acceptari, & pro alia repudiari, ad tradita per Bald. *in l. vnica, C. de Confeſſis.* Sed de his ſatis. Videndus Clar. Pacianus *præcit. cap. 28. in præcitatis locis,* vbi latè; videndus idem *in cap. 20. per to-*
20 *tum,* vbi an excipiens intelligatur fateri, an verò negare, & cui incumbat onus probandi, omnium latiſſimè diſceptatur. Adeundus quoque *cap. 22. per totum,* vbi an ſolã iuris exceptionem obijciens, veluti quando reus conuentus nil aliud dicit, quam ſolui, vel feciſti pactum de non petendo intelligatur negare, an laudare intẽtionem ipſius Actoris, latiſſimo folio pertractat; perlegendus tandem *in cap. 23. eod. lib. 1.* vbi excipiens cõditionaliter, hoc modo dicendo. Si mutuaſti, ſolui, aut feciſti pactum de nõ petendo, cenſeatur fateri, an negare, onuſq; probandi cui incumbat, & quomodo ſuccurratur ei, à quo mutuum petitur, quod ſecreto reſtituerat, omnium exactiſſimè diſcutit, atque determinat, eum igitur lector omnino conſulat; Adeat quoque Card. Tuſcũ, *Concluſ. ſua 60. in littera C,* vbi late de materia ſeparatorum.

Sed iam ad alias quæſtiones iuxta ordinem nobis propoſitum propeṙemus.

1 Dubitatur igitur ſecundo loco, numquid repetto vitio in vna partita libri ceteræ aliæ quoque partitæ eiuſdem libri vitientur.

2 Huic autem difficultati (diſtinguendo duo genera vitiorum) adeo doctè, & eleganter ſatis facit Dominus Scaccia *d. cap. 11. à num. 323. vſque ad 328. incluſiuè,* vt nil ſupra (mea quidem ſententia) deſiderari poſſit, ad eum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum relego.

3 Vide, quæ de hac eadẽ materia diſſeruimus *ſupra de Libris Rationum, nu. 45. & 46. pag. mihi 256.*

Tertio loco dubitari cõtingit, numquid proteſtatio iuuet producentẽ librum, & proteſtantem ſe dumtaxat eum producere in parte, & partibus?

1 Pro reſolutione huiuſce difficultatis, videndus quoque idem Scaccia *d. cap. 11. nu. 329. cum*
2 *duobus ſeqq.* vbi tres caſus diſtinguendo totam hanc materiam diſcutit, atque complectitur. Et hæc ſatis. Conferũt mirum in modum, quæ ſcripſimus *ſupra lib. 1. quæſt. 3. numero 158.* ibi lector videat.

De Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos.

SVMMARIVM.

1 *Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos minimè creditur.*
2 *Ratio.*
3 *Amplia ex Carrocio, etiamſi concurrant adminicula, de quibus per Guid. Pap. q. ſua 441.*
4 *Contrarium tenuit M. Ant. Maceratenſ.*
5 *Fundamentum eius.*
6 *Prior tamen opinio vti verior per anthor. retinetur.*
7 *Limitatur tamen, quando partita dictorũ librorũ eſſent veriſimiles, & quãdo maior pars earum eſſet comprobata, & quando in ipſis adeſſent data, & recepta.*
8 *Item ſi ipſiſmet ruſticis, ac colonis conſentientibus libri eiuſmodi à dominis conſcripti eſſent, vel ruſtici ipſimet pro ſe eos allegarent.*
9 *Item ſi ageretur de modica ſumma.*
10 *Prouiſio Excel. Conſil. Rogat. 1451. 9. Auguſti in hac materia deducitur.*
11 *Liber inter dominum, & Emphyteutam dumtaxat ſemiplenè probat, cum agitur de fauore ipſius domini.*

De libro Rationum alicuius priuati, an, & quando fidem faciat, hactenus vidimus in genere. Nunc ad particulares perſonas illos conſcribentes deueniendo, de aliquibus dubitare contingit.

Et primò, An libris Dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos, fides adhibeatur.

1 IN qua quidẽ difficultate cõclude pro negatiua. Text. sũt ad litterá *in l. inſtrumenta, C. de probationib. in Authent. ſi quis vult, in fin. C. qui potiores, cum concordantib.*
2 Et ratio etiam eſt in promptu: quia hi libri nil aliud ſunt, quam priuata ſcriptura, cui quidem non credi adeo notum eſt, quam quod notiſſimum.
3 Hoc idem ſequitur in terminis Daniel Moller. *lib. 4. ſemeſtr. cap. 37. num.* 1. & D. Carroc. *deciſ. ſua* 104. *num. fin.* vbi ampliat, etiamſi vltra præfatos libros concurrant adminicula, de quibus per Guid. Papam, *quæſt. ſua* 441.
Quinimò Moller. *d. loco* ſubdit ita iudicatũ. Addo D. Rutgerum Rulant, *de Commiſſionibus, lib. 5. cap.* 13. *num.* 2.
4 Contrariam tamen ſententiam in his terminis probaſſe viſus eſt, D. Marc. Ant. Maceratẽſ.
5 *lib. 2. var. reſol. cap.* 19. *num.* 2. & reddit rationem: nam inter colonum, & dominum proceditur de plano, & æquo, ſicut inter ſocios; inter quos liber ipſe priuatus probat.
6 Sed à priori vti veriore, ac Communiori minimè recedendum dijudico; quam tamen limita varijs modis. Et Primò, quando partitæ di-
7 ctorum librorum eſſent veriſimiles, & quãdo maior pars earum eſſet comprobata, ſeu verificata, & quãdo in ipſis adeſſent data, & recepta; tunc enim plenã contra ipſoſmet colonos probationem inducerent. Sic eleganter inter alios D. Maceratenſ. *d. reſolut.* 19. *num.* 3. *&* 4.
8 Coarcta principaliter ſecundo memoratam Concluſionem, quando ipſiſmet ruſticis, ac colonis conſentientibus libri eiuſmodi conſcripti eſſent, vel ruſtici ipſimet eos pro ſe allegarent: tunc enim plena ex illis cõtra eos non ſeeus, ac contra dominos, ac patronos induceretur probatio. Sic eleganter poſt plures relatos Moller. *d. cap.* 37. *num.* 2.
9 Tertiò principaliter limita; ſi ageretur de parua, vel modica quantitate: tunc enim aſſertioni dominorum contra ipſoſmet colonos apprimè ſtandum eſſe, docuit poſt infinitos relatos D. Carroc. *d. Caſu* 104. *num.* 9.
10 Nota pro coronide. Senatuſconſult. Rogat. 1451. 9. Augusti prouiſum eſſe, vt libro priuato patroni locantis domum, non credatur, niſi per vnum annum dumtaxat in præiudicium ipſius conductoris, ſeu inquilini; ſic expreſsè legitur in Conſultis inter Stat. Venet. *pag.* 151. *c.* 18.
11 Obſeruandum poſtremò, quòd liber priuatus inter dominum, & emphyteutam dumtaxat ſemiplenè probat, cum agitur de fauore ipſius domini. Sic poſt alios D. Hippol. Riminal. *conſil. ſuo* 432. *num.* 13. *in* 4.

De libro factoris contra dominum.

SVMMARIVM.

1 *Liber factoris contra dominum fidem facit.*
2 *Ratio, & numero 3.*
4 *Amplia, vt probet etiã contra hæredes ipſius domini.*
5 *Item, vt ex eodem libro oriatur probatio contra dominum, etiam in fauorem tertij.*
6 *Item vt dicto libro ſtetur ẽt contra dominum in fauorem ipſiuſmet factoris ſcribentis, quatenus tamen fides eius agnita eſt à domino, qui negotijs eum præfecit.*
7 *Dubitat tamen hac de re Crauet. & ſe remittit.*
8 *Notabile deducitur.*

Viſo, an libris dominorum contra colonos fides adhibeatur, videndum modo, an è contra liber factoris contra ipſum dominum fidem faciat?

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo conclude breuiter pro affirmatiua. Moueor tali fundamento.
2 Libro rationũ alicuius priuati plenam fidem regulariter contra eum adhiberi, nullus eſt qui eat inficias, text. ſunt apertiſſimi *in l. Publia, §. fin. ff. depoſit. in l. cũ de indeb. ff. de probat. in l. ne ſatiſdatio, ff. rem rat. habe. & in l. generaliter, C. de non numer. pec. cum concordantibus*, & ſupra latius dictum fuit.
3 Sed liber tentus à factore alicuius domini ab eodem conſtituto, proinde habetur, ac ſi ſcriptus ſit ab ipſo domino. *Reg. Qui per alium, de reg. iur.* ergò. Plena illi libro contra ipſummet dominum fides adhibenda erit.
Et hanc eamdem ſententiam, quam veriſſimam arbitror, ſequuti ſunt etiã ſubtil. Fulgoſ. *conſ.* 102. *num.* 2. & doctiſs. Crauet. *conſ.* 815. *nu.* 14.
4 Amplia, vt dictus liber probet ẽt contra hęredes ipſius domini: ſic pręcisè Fulg. *loco iam alleg.*
5 Amplia ſecundò, vt ex eodem libro oriatur probatio contra dominum etiam in fauorem tertij, ſic Crauet. *d. conſ. num.* 14. *in principio.*
6 Amplia tertiò, vt dicto libro ſtetur etiã contra dominũ in fauorem ipſiuſmet factoris ſcribentis, quatenus tamen fides eius agnita à domino eſt, qui negotijs eum præfecit.
7 Sic pręcisè Crauet. *d. num.* 14. eſt bene verum, quod ipſe poſtea dubitat, remittendo ſe ad ſcripta *in ſuo tractatu de antiquit. tempor.*
8 Notandum tamen pro coronide huius materiæ, quod damna & intereſſe, refundere tenetur factor, qui librum penes ſe exiſtentem domino ſuo exhibere recuſat; nec mirum, cũ in dolo præſumatur eſſe. Sic præcisè poſt Bald. & Socin. Cl. Farinac. *deciſ. ſua Rota Romana* 237. *per totam*, vbi ſubdit ipſummet factorem minimè excuſari propter bilancij exhibitionem, & latius, vt per eum quem conſulas.

Hactenus de libris, quos pro arbitrio, & ex ſui propria volũtate quiſque ſibi priuatim conficit, diſſeruimus. Nunc de illis, qui ab aliquo ratione ſuæ adminiſtrationis ſolent confici, vt ſunt tutorum ſcilicet, curatorum, inſtitorum, adminiſtratorum, & huiuſcemodi aliarũ perſonarum, ordinatim diſpiciamus.

De Li-

De Libris tutorum, curatorum, ac aliarum huiuſmodi perſonarum, breuis diſceptatio.

SVMMARIVM.

1. *Quilibet tutor tenetur conficere librum rationum, expenſis tamen pupillorum.*
2. *Ratio.*
3. *Qualem autem, vel quid ipſe continere debeat, ne contra eum iuretur in litem, ibidem deducitur, & numero 4. & 5.*
6. *Libris rationum tutorum, curatorum, exequutorum, negotiorum geſtorum, & procuratorum regulariter non ſtatur pro ſe.*
7. *Fallit autem hoc in ſummis paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, ac clara, ac maior pars earum comprobata.*
8. *Et præcipuè, quando ipſemet tutor ex hac vita migrauit.*
9. *Quæ dicatur ſumma magna, & quæ parua, conſideranda eſt perſona minoris.*
10. *Vel etiam relinquitur ſecundum alios iudicis arbitrio.*
11. *Libris tutorum, & ſimilium perſonarum ſtante veriſimilitudine, fides etiam adhibetur in magnis ſummis ex Crauetta.*
12. *Et hanc ſequitur author.*
13. *Dummodò tamen multa concurrant, de quibus, nu. 14. 15. 16. 17. 18. & 19. cum ſequent. vſque ad 28. incluſiuè.*
29. *Amplia, etiamſi illemet liber fuerit à tertio conſcriptus.*
30. *Quod quis poteſt regulariter per ſe ipſum facere, poteſt etiam per alium illud idem facere.*
31. *Amplia ſecundò, ſiue hi libri producantur ab illis, qui eos confecerint, ſiue ab eorum hæredibus.*
32. *P. Montani opinio diſplicet authori.*
33. *Hæredes tutoris adminiſtrata tutela rationem reddentes, ipſius adminiſtrationis librum exhibere tenētur, & ad eum edendum, caſu quo nollent, poſſunt etiam cogi.*
34. *Contra librum tutoris legitimè confectum non poteſt etiam obijci de libro Notarij contraria continentis.*
35. *Tutor diligenter cuſtodire debet librum rationum.*
36. *Et ideo dicenti ſe illum confeciſſe, ſed poſtea amiſiſſe non crederetur etiam cum iuramento.*
37. *Quinimò præſumptio contra eum orīretur ipſum ab eo malitiosè occultatum.*
38. *Niſi tamen probaret, quando illum amiſiſſet, & quomodo.*
39. *Tutor librum rationum cum ipſius tutelæ adminiſtratione reddere tenetur, etiam non requiſitus.*
40. *Quid autem in huiuſmodi rationibus reddendis obſeruandum ſit, pulchrè docet D. Menoch.*
41. *Liber tutoris, vel curatoris non probat contra tertium.*
42. *Fallit in ſummis paruis, nam tunc probat etiam contra pupillum, & num. 43.*

VEteri quidem conſuetudine rece-
ptum eſt, quemlibet tutorem li-
brum rationum expenſis tamen
1 pupilli conſcribere debere, in quo
omnia data, & accepta, redditus,
exitus, & expenſas, & quæcumque adminiſtra
uit, claré, & ſingillatim deſcribere teneatur, ita
vt omnia in eo ſingulariter de die in diem, tam
reſpectu eius, quod recipitur, quam eius, quod
expenditur, inſerantur. Quod quidem ideo fa-
ctum eſt, vt ex eo veritas, vel falſitas elici poſ-
2 ſit, vel vt contra eum probari poſſit contrariũ,
*iuxta l. apparitores, C. de exact. tribut. l. 1. §. officio, ff. de
tutel. & ration. diſtrahendis, & l. ſi quis, ff. de condic. &
demonſtr. cum concordantibus deductis* per Preteum
conſil. ſuo 25. num. 13. & per Cæphal. *conſil. ſuo 674.
num. 24. & 678. num. 47.*

3 Et hæc in genere minimè poni debere ob-
ſeruandum; adeo vt ſi omnia non ponantur
ita claré, vel ponantur tantum quidem in gene
re, reſpectu eorum, quæ non fuerit poſita, vel
fuerint in genere, abſque tempore, cauſa, die,
menſe, & anno, & perſonarum, & locorum
nominatione, iurari poterit in litem contra il-
lum, quippe qui talem librum confecerit, ita
vt ex ipſo iuramento res, & rerum quantitas,
pretium, æſtimatio, fructus, & redditus, contra
ipſum tutorem, vel curatorem, qui ad confe-
ctionem talis libri rationum tenetur, proben-
tur recepti, & demum generaliter contra ta-
4 lem in litem iurari poterit, perinde ac ſi nullũ
librum confeciſſet, præuia ſemper tamen iudi-
cis taxatione. Sic pulcherrimè poſt Crauet. *de
antiquitatib. tempor. §. limitatur quarto, num. 44. &
plures alios* Petrus Montan. *in ſuo tractatu de tutel.
cap. 32. reg. 8. num. 1.* Addo Seraphin. *de priuileg.
iurament. priuileg. 31. num. 115.* Ioſeph. Ludouic.
Concluſ. ſua 29. pag. 73. columna prima, in fine. Petrus
Aemil. Verral. *deciſ. ſua 157. par. 2.* & Clar. Me-
5 nochius *de Arbitrar. lib. 2. Centur. 3. Caſu 208. num.
19. & 20.* vbi quoque ſubdit rationem dicens;
nam rationum perplexitas idem efficit, ac ſi nõ
eſſent confectæ, cum quid actum ſit, diſcerni
minimè poſſit.

Videndus quoque eruditiſſ. D. Munoz de
Eſcobar *in ſuo eleganti tractatu de Ratiocinat. Admi-
niſtratorum, cap. 10. per totum, & præcipuè ſub nu. 42.
cum ſequenti.*

6 His ad euidentiam ſic breuiter præmiſſis;
ſciendum modo eſt, quod libris rationum ip-
ſorummet tutorum, curatorũ, exequutorum,
negotiorum geſtorum, & procuratorum regu
lariter non ſtatur pro ſe. Sic poſt Cyn. Bart. Bal
dum, & plures alios firmauit pro regula Clar.
D. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 60.*

7 Declara modo hanc Concluſionem intelli-
gēdam eſſe in ſummis magnis, ſecus autem in
paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, claræ, ac ſpe-
cificatæ, & maior pars earum comprobata;
quia in his creditur etiam pro ſe, accedente po
tiſſimum eorum iuramēto. Sic poſt alios Cor-
neus, *conſilio ſuo 319. in littera X. volum. 3.* Ruinus

De libro Rationum alicuius priuati, an, &
quando fidem faciat, hactenus vidimus in ge-
nere. Nunc ad particulares perſonas illos con-
ſcribentes deueniendo, de aliquibus dubitare
contingit.

Et primò, An libris Dominorum contra ru
ſticos, ac eorum colonos, fides adhibeatur.

1 IN qua quidē difficultate cōclude pro
negatiua. Text. ſūt ad litterā *in l. inſtru-
menta, C. de probationib. in Authent. ſi quis
vult, in fin. C. qui potiores, cum concordantib.*
2 Et ratio etiam eſt in promptu: quia hi libri
nil aliud ſunt, quam priuata ſcriptura, cui qui-
dem non credi adeo notum eſt, quam quod
notiſſimum.
3 Hoc idem ſequitur in terminis Daniel Mol
ler. *lib. 4. ſemeſtr. cap. 37. num.* 1. & D. Cartoc. *deciſ.
ſua* 104. *num. fin.* vbi ampliat, etiamſi vltra præfa-
tos libros concurrant adminicula, de quibus
per Guid. Papam, *quæſt. ſua* 441.
Quinimò Moller. *d. loco* ſubdit ita iudicatū.
Addo D. Rutgerum Rulant, *de Commiſſionibus,
lib. 5. cap.* 13. *num.* 2.
4 Contrariam tamen ſententiam in his termi
nis probaſſe viſus eſt, D. Marc. Ant. Maceratēſ.
5 *lib. 2. var. reſol. cap.* 19. *num.* 2. & reddit rationem:
nam inter colonum, & dominum proceditur
de plano, & æquo, ſicut inter ſocios; inter quos
liber ipſe priuatus probat.
6 Sed à priori vti veriore, ac Communiori mi
nimè recedendum dijudico; quam tamen limi
ta varijs modis. Et Primò, quando partitæ di-
7 ctorum librorum eſſent veriſimiles, & quādo
maior pars earum eſſet comprobata, ſeu verifi
cata, & quādo in ipſis adeſſent data, & recepta;
tunc enim plenā contra ipſoſmet colonos pro-
bationem inducerent. Sic eleganter inter alios
D. Maceratenſ. *d. reſolut.* 19. *num.* 3. *&* 4.
8 Coarcta principaliter ſecundo memoratam
Concluſionem, quando ipſiſmet ruſticis, ac co
lonis conſentientibus libri eiuſmodi conſcri-
pti eſſent, vel ruſtici ipſimet eos pro ſe allega-
rent: tunc enim plena ex illis cōtra eos non ſe-
cus, ac contra dominos, ac patronos inducere-
tur probatio. Sic eleganter poſt plures relatos
Moller. *d. cap.* 37. *num.* 2.
9 Tertiò principaliter limita; ſi ageretur de par
ua, vel modica quantitate: tunc enim aſſertio-
ni dominorum contra ipſoſmet colonos appri
mè ſtandum eſſe, docuit poſt infinitos relatos
D. Carroc. *d. Caſu* 104. *num.* 9.
10 Nota pro coronide. Senatuſconſult. Rogat.
1451. 9. Auguſti prouiſum eſſe, vt libro priua-
to patroni locantis domum, non credatur, niſi
per vnum annum dumtaxat in præiudicium ip
ſius conductoris, ſeu inquilini; ſic expreſsè legi
tur in Conſultis inter Stat. Venet. *pag.* 151. *c.* 18.
11 Obſeruandum poſtremò, quòd liber priua-
tus inter dominum, & emphyteutam dumta-
xat ſemiplenè probat, cum agitur de fauore ip-
ſius domini. Sic poſt alios D. Hippol. Riminal.
conſil. ſuo 432. *num.* 13. *in* 4.

De libro factoris contra dominum.

SVMMARIVM.

1 *Liber factoris contra dominum fidem facit.*
2 *Ratio, & numero* 3.
4 *Amplia, vt probet etiā contra hæredes ipſius domini.*
5 *Item, vt ex eodem libro oriatur probatio contra domi-
num, etiam in fauorem tertij.*
6 *Item vt dicto libro ſtetur ēt contra dominum in fauo-
rem ipſiuſmet factoris ſcribentis, quatenus tamen fi-
des eius agnita eſt à domino, qui negotijs eum pręfecit.*
7 *Dubitat tamen hac de re Crauet. & ſe remittit.*
8 *Notabile deducitur.*

Viſo, an libris dominorum contra colonos
fides adhibeatur, videndum modo, an ècon-
tra liber factoris contra ipſum dominum fi-
dem faciat?

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo
concludo breuiter pro affirmatiua.
Moueor tali fundamento.
2 Libro rationū alicuius priuati ple-
nam fidem regulariter contra eum adhiberi,
nullus eſt qui eat inficias, text. ſunt apertiſſimi
*in l. Publia, §. fin. ff. depoſit. in l. cū de indeb. ff. de probat.
in l. ne ſatiſdatio, ff. rem rat. habe. & in l. generaliter, C.
de non numer. pec. cum concordantibus,* & ſupra latius
dictum fuit.
3 Sed liber tentus à factore alicuius domini ab
eodem conſtituto, proinde habetur, ac ſi ſcri-
ptus ſit ab ipſo domino. *Reg. Qui per alium, de reg.
iur.* ergò. Plena illi libro contra ipſummet do-
minum fides adhibenda erit.
Et hanc eamdem ſententiam, quam veriſſi-
mam arbitror, ſequuti ſunt etiā ſubtil. Fulgoſ.
conſ. 102. *num.* 2. & doctiſs. Crauet. *conſ.* 815. *nu.* 14.
4 Amplia, vt dictus liber probet ēt contra hęre
des ipſius domini: ſic pręcisè Fulg. *loco iam alleg.*
5 Amplia ſecundò, vt ex eodem libro oriatur
probatio contra dominum etiam in fauorem
tertij, ſic Crauet. *d. conſ. num.* 14. *in principio.*
6 Amplia tertio, vt dicto libro ſtetur etiā con-
tra dominū in fauorem ipſiuſmet factoris ſcri-
bentis, quatenus tamen fides eius agnita à do-
mino eſt, qui negotijs eum præfecit.
7 Sic pręcisè Crauet. *d. num.* 14. eſt bene verum,
quod ipſe poſtea dubitat, remittendo ſe ad ſcri
pta *in ſuo tractatu de antiquit. tempor.*
8 Notandum tamen pro coronide huius ma-
teriæ, quod damna & intereſſe, refundere tene
tur factor, qui librum penes ſe exiſtentem do-
mino ſuo exhibere recuſat; nec mirum, cū in
dolo præſumatur eſſe. Sic præcisè poſt Bald. &
Socin. Cl. Farinac. *deciſ. ſua Rota Romana* 237. *per
totam*, vbi ſubdit ipſummet factorem minimè
excuſari propter bilancij exhibitionem, & la-
tius, vt per eum quem conſulas.
Hactenus de libris, quos pro arbitrio, & ex
ſui propria volūtate quiſque ſibi priuatim con-
ficit, diſſeruimus. Nunc de illis, qui ab aliquo
ratione ſuæ adminiſtrationis ſolent confici, vt
ſunt tutorum ſcilicet, curatorum, inſtitorum,
adminiſtratorum, & huiuſcemodi aliarū per-
ſonarum, ordinatim diſpiciamus.

De Li-

De Libris tutorum, curatorum, ac aliarum huiuſmodi perſonarum, breuis diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Quilibet tutor tenetur conficere librum rationum, expenſis tamen pupillorum.*

2 *Ratio.*

3 *Qualem autem, vel quid ipſe continere debeat, ne contra eum iuretur in litem, ibidem deducitur, & numero 4. & 5.*

6 *Libris rationum tutorum, curatorum, exequutorum, negotiorum geſtorum, & procuratorum regulariter non ſtatur pro ſe.*

7 *Fallit autem hoc in ſummis paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, ac clara, ac maior pars earum comprobata.*

8 *Et præcipuè, quando ipſemet tutor ex hac vita migrauit.*

9 *Quæ dicatur ſumma magna, & quæ parua, conſideranda eſt perſona minoris.*

10 *Vel etiam relinquitur ſecundum alios iudicis arbitrio.*

11 *Libris tutorum, & ſimilium perſonarum ſtante veriſimilitudine, fides etiam adhibitur in magnis ſummis ex Crauetta.*

12 *Et hanc ſequitur author.*

13 *Dummodò tamen multa concurrant, de quibus, nu. 14. 15. 16. 17. 18. & 19. cum ſequent. vſque ad 28. incluſiuè.*

29 *Amplia, etiamſi illemet liber fuerit à tertio conſcriptus.*

30 *Quod quis poteſt regulariter per ſe ipſum facere, poteſt etiam per alium illud idem facere.*

31 *Amplia ſecundò, ſiue hi libri producantur ab illis, qui eos confecerint, ſiue ab eorum hæredibus.*

32 *P. Montani opinio diſplicet authori.*

33 *Hæredes tutoris adminiſtratæ tutelæ rationem reddentes, ipſius adminiſtrationis librum exhibere tenetur, & ad eum edendum, caſu quo nollent, poſſunt etiam cogi.*

34 *Contra librum tutoris legitimè confectum non poteſt etiam obijci de libro Notarij contraria continentis.*

35 *Tutor diligenter cuſtodire debet librum rationum.*

36 *Et ideo dicenti ſe illum confeciſſe, ſed poſtea amiſiſſe non crederetur etiam cum iuramento.*

37 *Quinimò præſumptio contra eum oriretur ipſum ab eo malitioſè occultatum.*

38 *Niſi tamen probaret, quando illum amiſiſſet, & quomodo.*

39 *Tutor librum rationum cum ipſius tutelæ adminiſtratione reddere tenetur, etiam non requiſitus.*

40 *Quid autem in huiuſmodi rationibus reddendis obſeruandum ſit, pulchrè docet D. Menoch.*

41 *Liber tutoris, vel curatoris non probat contra tertium.*

42 *Fallit in ſummis paruis, nam tunc probat etiam contra pupillum, & num. 43.*

1 Veteri quidem conſuetudine receptum eſt, quemlibet tutorem librum rationum expenſis tamen pupilli conſcribere debere, in quo omnia data, & accepta, redditus, exitus, & expenſas, & quæcumque adminiſtrauit, clarè, & ſingillatim deſcribere teneatur, ita vt omnia in eo ſingulariter de die in diem, tam reſpectu eius, quod recipitur, quam eius, quod expenditur, inſerantur. Quod quidem ideo factum eſt, vt ex eo veritas, vel falſitas elici poſ-
2 ſit, vel vt contra eum probari poſſit contrariũ, *iuxta l. apparitores, C. de exact. tribut. l. 1. §. officio, ff. de tutel. & ration. diſtrahendis, & l. ſi quis, ff. de condit. & demonſtr. cum concordantibus deductis* per Preteum *conſil. ſuo 25. num. 13.* & per Cæphal. *conſil. ſuo 674. num. 24. & 678. num. 47.*

3 Et hæc in genere minimè poni debere obſeruandum; adeo vt ſi omnia non ponantur ita clarè, vel ponantur tantum quidem in genere, reſpectu eorum, quæ non fuerit poſita, vel fuerint in genere, abſque tempore, cauſa, die, menſe, & anno, & perſonarum, & locorum nominatione, iurari poterit in litem contra illum, quippe qui talem librum confecerit, ita vt ex ipſo iuramento res, & rerum quantitas, pretium, æſtimatio, fructus, & redditus, contra ipſum tutorem, vel curatorem, qui ad confectionem talis libri rationum tenetur, probentur recepti, & demum generaliter contra ta-
4 lem in litem iurari poterit, perinde ac ſi nullũ librum confeciſſet, præuia ſemper tamen iudicis taxatione. Sic pulcherrimè poſt Crauet. *de antiquitatib. tempor. §. limitatur quarto, num. 44. & plures alios* Petrus Montan. *in ſuo tractatu de tutel. cap. 32. reg. 8. num. 1.* Addo Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 31. num. 115.* Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pag. 73. columna prima, in fine.* Petrus Aemil. Verral. *deciſ. ſua 157. par. 2.* & Clar. Me-
5 nochius *de Arbitrar. lib. 2. Centur. 3. Caſu 208. num. 19. & 20.* vbi quoque ſubdit rationem dicens; nam rationum perplexitas idem efficit, ac ſi nõ eſſent confectæ, cum quid actum ſit, diſcerni minimè poſſit.

Videndus quoque eruditiſs. D. Munoz de Eſcobar *in ſuo eleganti tractatu de Ratiocinat. Adminiſtratorum, cap. 10. per totum, & præcipuè ſub nu. 42. cum ſequenti.*

6 His ad euidentiam ſic breuiter præmiſſis; ſciendum modo eſt, quod libris rationum ipſorummet tutorum, curatorũ, exequutorum, negotiorum geſtorum, & procuratorum regulariter non ſtatur pro ſe. Sic poſt Cyn. Bart. Baldum, & plures alios firmauit pro regula Clar. D. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 60.*

7 Declara modo hanc Concluſionem intelligẽdam eſſe in ſummis magnis, ſecus autem in paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, claræ, ac ſpecificatæ, & maior pars earum comprobata; quia in his creditur etiam pro ſe, accedente potiſſimum eorum iuramẽto. Sic poſt alios Corneus, *conſilio ſuo 319. in littera X. volum. 3.* Ruinus

conſil. 18. num. 2. in 4. & poſt nonnullos alios relatos D. Maſcard. dicta Concluſ. ſua 976. num. 61. Sequitur hoc idem poſt infinitos propè deductos Tiraquel. in ſuo tract. de iud. in rebus exig ferendo, num. 7. Clar. Decian. conſil. ſuo 85. num. 36. in 2. Hippol. Riminald. conſil. ſuo 686. num. 45. Surd. conſil. ſuo 290. num. 48. & in ſuo tractatu de Aliment. quæſt. 8. tit. 6. num. 76. Addo Petrus Montan. de iure tutel. d. cap. 32. reg. 8. num. 3. & num. 6. & 7. & Vincentius Manzin. in ſuo pariter tractatu de tutel. quæſt. 3. tertiæ quæſtionis principalis, num. 12. videndus quoque eruditiſſimus Scaccia, cap. 11. inferius allegando, num. 248. cum duobus ſequentibus, vbi pulchrè.

8 Et hoc quidem præcipuè procedit, quando ipſemet tutor ex hac vita migraſſet. Sic eleganter in terminis poſt Alciat. & Menoch. de præſumptionibus, Polydor. Ripa, de Actis in Mort. articulo, cap. 38. num. 15.

9 Quæ autem dicatur ſumma magna, vel parua, conſideranda eſt perſona minoris, an ſcilicet ſit pauper, vel diues, an ruſticus, vel ciuis: ſic poſt Matheſilan. Paridem de Syndicat. Guid. Papæ, ac plures alios clarè docuit Borgnin. de tutor. & curatore, num. 213.

10 Vel etiam relinquẽdum eſt iudicis arbitrio; Ad tradita per Scacciam lib. 2. de Iudit. cauſ. ciuil. cap. 11. num. 181.

11 Obſeruandum tamen contrarium hac in re firmaſſe Crauet. de antiquit. tempor. d. verſic. limitatur quarto, num. 28. cum ſequentibus, is enim ſtante veriſimilitudine, libris tutorum, & ſimiliũ perſonarum adhibendam eſſe quoque fidem in magnis ſummis ampliſſimè teſtatus eſt; id quod etiam clarè docuit Alexand. de Neuo, conſilio ſuo 39. num. 2. & 3. & ſequi etiam videtur M. Brunus conſilio ſuo 139. num. 48. dum indiſtinctè loquitur.

12 Sequendo autem hanc opinionẽ, videlicet, quod liber ipſe tutorum, & ſimilium perſonarum probet etiam pro ſe in magnis ſummis, vt voluit Crauet. vt ſupra; intellige tamen eam, dummodo infraſcripta concurrant.

13 Primò, vt data, & recepta clarè, & indiſtinctè complectatur, prout inter alios docuit eleganter Montan. d. cap. 32. reg. 8. num. 1. & 14. cum ſeq. vbi etiam nonnullos deducit caſus, in quibus reddere rationem tam claram, ac diſtinctam haud neceſſarium ſapientibus viſum eſt.

14 Nota tamen minimè neceſſe eſſe, vt ſpecies monetarũ per ipſum in dicto libro deſcribantur, ſed ſufficere, vt in eo dumtaxat annotetur, tantum tali die, menſe, & anno fuiſſe ſolutum, datum, receptũ, & expenſum, ac pro tali cauſa. ſic elegãter, ſed longè latius docuit poſt alios eruditiſs. Burſat. conſil. ſuo 325. num. 6. ſequitur Farinac. nouiſſimè conſilio ſuo 96. num. 36. in pri-
15 mo, vbi etiam ſubdit librum ipſius tutoris, vel negotiorũ geſtoris non debere eſſe defectuoſum, ſed continere debere omnes receptas pecunias: adducit concordantem Beroum conſilio ſuo 191. num. 18. in primo.

16 Expoſcitur ſecundò, quod d. liber cauſam contineat, ad not. per Bart. in d. l. nuda ratio, de donat. & ſequitur Crauet. in dicto §. limitatur quarto, num. 46.

17 Hoc tamen intellige neceſſarium ad plenã probationem inducendam; nam etſi cauſam non contineret, ſemiplenè tamen probaret. ſic poſt Roman. Corneum, Iaſ. & alios, Crauet. d. nu. 46. ſequitur Maſcard. d. Concluſ. 976. nu. 63.

18 Requiritur tertio, quod in eo adſit appoſitio temporis, aut diei, Alex. conſil. 70. colum. 3. li-
19 bro 1. & in conſil. 77. col. 2. in 6. Hoc autem intellige, quãdo ſine expreſſione ipſius diei non poteſt intelligi, quando datum, vel acceptum curſum ſit; ſed eſſet omnino incertitudo, prout contingit in nauicularijs continuè ſpecies trãſferentibus, vel inferrentibus; niſi enim per ipſos dies illationis præcipua edoceatur, non poterit poſtea illatio, nec quid illatum fuerit, cla-
20 rè verificari, ad l. comperimus, de Nauicul. lib. 11. Secus tamen eſſet, ſi ex omiſſione ipſius diei non emergeret incertitudo, & ambiguitas, quia tũc ſufficeret deſignare annum, vel menſem, vel aliud tempus ipſius dati, vel accepti, puta tempus vindemiarũm, vel meſſium; ſic eleganter Montanus d. reg. 8. num. 2. Videndus de hoc tertio requiſito Munoz Eſcobar. d. cap. 10. num. 52. cum pluribus ſequent. vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè.

21 Quarto, ſupradictam concluſionem procedere intellige, dummodo perſona, quæ ſcribit, ſit fide digna, ita Bald. in l. vnica, colum. 3. C. de confeſſ. Alexan. conſ. vlt. lib. 7. Socin. conſ. 161. colum. 2. & Crauet. de antiquit. tempor. dicto verſ. quarto limitatur, num. 32. quidquid ſcripſerit Scaccia, dicto capit. 11. num. 254.

22 Quintò, dummodo ipſemet liber contineat veriſimilia. Sic poſt Paul. de Caſtro, Iaſ. Dec. & alios, Crauet. dicto verſic. quarto limitatur, numero 35.

23 Sextò, dummodo concurrat iuramentum ipſius ſcribentis. Sic præciſè poſt alios Crauet. præcitato verſic. limitatur quarto, num. 47. vbi ſubdit in hoc Scribentes omnes vnanimi voto conſentire. De his duobus poſtremis requiſitis vide D. Scacciam lib. 2. de iudicijs cauſarum ciuil. cap. 11. num. 153. cum pluribus ſequenti, vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè; videndus idem de poſtremo ſub num. 255.

24 Septimò, dummodo talis liber contineat ſolum rationes pertinentes ad bona eius, de cuius adminiſtratione agitur. Sic poſt Socin. Crauet. ſupra citato loco, num. 51.

25 Et quod in dicto libro rationes tutoris, ac pupilli minime commiſceri debeant, poſt Socinum reſpondit Cæphal. conſil. ſuo 674. num. 25. & ſequutus eſt Scaccia dicto capit. 11. num. 260. vbi ſubdit hoc ideo diſpoſitum eſſe, quia miſcens res ſuas cum rebus eius, cuius eſt adminiſtrator, videtur velle eas occultare, & per conſequens contra eum præſumitur, quod ſit in dolo.

Poſtre-

Digitized by Google

26 Poſtremo, ac vltimò eam procedere intelli-
gas, dūmodo interueniat difficultas aliter pro-
bandi quam per ipſum librum rationum . ita
Bald. *in l.1.C.de edendo* . Iaſon *in dicta l.admonendi*,
Crauetta *dicto loco, num.34.* & ſequitur hæc om-
nia requiſita Clariſſimus vir, & nunquam ſatis
laudatus Dominus Maſcard. *Concluſ. ſua præci-
tata 976. à num. 63. vſque ad 71. incluſiuè* . verum-
tamen aduerte, quod iſta difficultas præſumi-
tur in omnibus actibus, qui communiter fieri
ſolent ſine præſentia teſtium, & propterea ſatis
eſt, quod iſta difficultas allegetur virtualiter,
& effectualiter, licet non expreſsè; quare ſuffi-
cit quod quis iurauerit contenta in libro eſſe
vera: quia ex tali iuramento admiſſo, colliga-
tur tacita allegatio, & difficultas ipſa proba-
tionis. Sic poſt alios animaduertit eleganter
D.Scaccia *d.cap.11.num.257.*

27 Hiſce omnibus, de quibus ſupra coniunctim
concurrentibus huiuſcemodi perſonarum li-
bris pleniſſimam fidem adhiberi, etiā in ſum-
mis maximæ quantitatis, Communi ſententia
receptum eſt.

Secùs eſt autem, ſi non concurrant, vt *per to-
tum conſilium* voluit Beltrand. *conſ. ſuo 136. lib. 1.
parte 2.* vbi contra adminiſtratorem cuiuſdam
hoſpitalis ex profeſsò conſultus reſpondit.

28 Nota tamen quod ſi forſan ſupradicta illa
omnia requiſita, minimè concurrerent, non
ideo minus (mea quidē ſententia) concluden-
dum eſt, prout ſupra Cōmuniter, quod dictis
tutorū libris plena fides minimè adhibeatur;
Opinor enim ſufficere, quod ex ipſis aliqua in-
terueniant; Quid enim ſi tutor, vel curator iā
in fata conceſſerit, vt iuſiurandum requiſitum
amplius per ipſum præſtari nequeat? Quid ſi
nullus dies adiectus ſit, cum de opere conſtet?
Quid ſi cum alias probationes haberet, ex im-
peritia ſuo tempore illas non produxerit? Co-
gita tamen.

29 Amplia hoc adeò verum, etiamſi illemet li-
ber fuerit à tertio conſcriptus. Sic poſt Crauet.
Ancharan. *in ſuis Quæſtionibus*, & Straccham,
D.Borgnin. *dicto tract. de tutor. & curat. num. 212.*
Sequitur ante eum Alexand. de Neuo, *conſ. ſuo
39. num. 1.* vbi pro ratione conſiderat, quod re-
30 gulariter illud, quod poteſt quis facere per ſe-
ipſum, poteſt etiam per alium illud idem face-
re, *l.ita autem, §.geſſiſſe, ff. de adminiſt. tut. & l.qui per
alium, de regul. iur.* Addo Munoz de Eſcobar. *de
Ratiocin. adminiſtrator. c.10. num.41.*

31 Amplia ſecundò hoc pariter procedere, ſi-
ue hi libri producantur ab illis, qui eos confe-
cerint, ſiue ab eorum hæredibus. Sic poſt alios
Montan. *d. reg. 8. num.4.* vbi tamen ſubdit hoc
32 procedere, modò ſint paruæ, & nō magni mo-
menti expenſæ; cui tamen in hoc ob ſupradi-
cta minimè aſſentior.

33 Hic obiter nota, hęredes quoque tutoris ad-
miniſtratæ tutelæ rationem reddentes, ipſius
adminiſtrationis librū exhibere debere, & ad
eum edendum, caſu quo nollent, cogi etiā poſ-
ſe, vt ampliſſimè pulchris rationibus motus re-
ſpondit Cæphal. *conſ. ſuo 674. num. 14. cum infinitis
ſequentibus, in quinto.* Addo D. Munoz de Eſco-
bar. *in ſuo eleganti tract. de Ratiocin. adminiſtrat. cap.
10. num.6.* vbi etiam ſubdit hæredes ipſius tuto-
ris in dolo eſſe præſumi, ſi rationes prædeceſ-
ſoris minimè reddant, & ob id contra eos in
litem iurari poſſe.

34 Amplia tertiò, vt contra talem librum tu-
toris ità legitimè confectum non poſſit etiam
obijci de libro alicuius Notarij contraria ex
profeſſo continentis. Sic poſt Caſtrenſ. Deciſi,
Menoch. & alios, Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua
29. pag. mihi 73. in princ.*

35 Huiuſmodi autem librum taliter confectū
diligenter cuſtodire debet ipſemet tutor, &
36 ideo dicenti ſe illum cōfeciſſe, ſed poſtea ami-
ſiſſe non crederetur etiam cum iuramento, ſe-
cundum Gratum *conſ. ſuo 23. num.20.*

Nec immeritò, quādo enim aliquis rem ali-
quàm tenetur cuſtodire, non ſtatur eius iura-
mento quando dicit ſe illam perdidiſſe, ſed ne
ceſſario caſum probare debet. Sic eleganter
poſt alios D. Munoz de Eſcobar *de Ratiocinijs
adminiſtrator. cap. 10. num.4.*

37 Quinimò præſumptio contra illum orietur,
ipſum ab eo malitioſè occultatum, prout no-
tatur *in l.ſi quis ex argentarijs, §.penult. ff. de edendo,
& l.cum ita legatur, §.ſpecies, ff. de legat. 2.*

38 Niſi probaretur, quando illum amiſiſſet, &
quomodo, ſecundum Socinum ſen. *conſil. 159.
numero 50.*

39 Quin etiam, quod fortius eſt, tutor ipſe iſtū
librum rationum cum ipſius tutelæ, & curæ
adminiſtratione reddere tenetur etiam non re-
quiſitus, ſecundum Doct. Communiter, *in Cle-
ment. Quia contingit, de relligioſ. domibus*, & ſequitur
Card. Pariſ. *conſ. ſuo 21. num. 55. in 2.*

40 Quid autem in huiuſmodi rationibus red-
dendis obſeruandū ſit, doctiſſimè explicat mo
re ſuo Nomenclator egregius, ac vir Iuriſperi-
tiſſimus D. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 3. Ca-
ſu* 209. per totum; quem conſulas. Addo D.
Munoz de Eſcobar. *d. cap.* 10. vbi latiſſimè.

Sed pulchra (pro coronide huius materiæ)
oritur hic dubitatio, & eſt.

An liber tutoris, vel curatoris probet con-
tra tertium.

41 In qua quidem difficultate conclude pro ne
gatiua. Ita Ioſeph. Ludou. *loco inferius allegando.*

42 Fallit autem in ſummis paruis, quando tū
liber ipſarum rationum eſſet ſollemniter cōfe
ctus. Sic poſt Caualc. *de tutor. & curator.* Ludou.
43 *deciſ. ſua Lucenſi 42. num. 39. & 40. cum ſeq.* vbi etiā
docet, quod contra pupillum probat in paruis
ſummis, adducit text. *in l.cum quæreretur, ff. de ad-
miniſtrat. tutor.* & Burſat. *conſ.* 105. *num. 27. lib. 1.*

Et hæc ſufficiant. Latius de hac materia diſ-
ſerunt Montan. Mancin. & alij, qui de iure tu-
telarum, & Curationum tractatus præcipuos

conſcripſere. Vide per eos. Addo Solam in conſtitutiones Sabaudiæ, *pagina mihi* 156. *gloſ.* 3. *per totam*.

Adeundus quoque D. Munoz de Eſcobar, *d. cap.* 10. *per totum*, vbi latiſſimè de materia. His adde etiam Scacciam *d. cap.* 11. *à num.* 247. *vſque ad* 260. *incluſiuè*, Hieronym. Marilian. *deciſ. ſua* 13. *per totam*, vbi loquitur in ſpecie de exequutione reſtamenti; & D. P. Gil Kenum, *in l. inſtrumenta, num.* 23. *cum quattuor ſequentibus, C. de probationibus*, vbi latè. Adeundus quoque Clar. Farinacius, *deciſ. ſua Rota* 43. *Centur.* 7. vbi inter cetera docuit libro ipſius tutoris non ſtari in partibus nõ acceptatis, niſi aliunde iuſtificentur; & latius vt per eum, videndus idem *deciſ.* 483.

De Libro Adminiſtratoris.

SVMMARIVM.

1 *Libro rationum adminiſtratoris circa expenſas ab eo factas creditur etiam quo ad ſui fauorem, pluribus tamen concurrentibus, de quibus ibi.*

2 *Qua ſi non concurrant, ſecus eſt.*

3 *Ad hoc, vt dicto libro adminiſtratoris ſtetur, multa etiam alia debent intercedere ex ſententia Ludouici, quæ ibidem deducuntur, & num.* 4. *&* 5.

6 *Pulchra quæſtio.*

7 *Adminiſtrator licet libros rationum edere cogatur, liberatur tamen ab editione, eos oſtendendo, vt eorum fiat copia; & num.* 8.

1 Libro Rationum adminiſtratoris circa expenſas ab eo factas plenè ſtatur, his tamen concurrentibus, quòd expenſæ ſint veriſimiles, concurrat diſſicultas probandi, ſimus in actibus, qui fieri conſueuerũt abſque teſtibus, concurrant etiam qualitas cauſæ, legalitas ſcribentis, bona fama, expẽſa non ſit exceſſiua reſpectu patrimonij, quòd adminiſtrat, & de iſta veriſimilitudine iudici conſtet; tunc hiſce omnibus, vt dixi, intercedẽtibus, liber rationis adminiſtratę probat etiam ad fauorem ipſius ſcribentis; ſic poſt alios omnium latiſſimè, & elegantiſſimè docuit hæc omnia Clar. Crauet. *de antiquit. tempor. dicto verſic. limitatur quarto, num.* 32. *cum ſequenti*.

2 Alias ſi prædicta non concurrant, vel maior pars ipſorum, non ſtatur vtique dicto libro adminiſtratoris, vt *per totum conſilium*, voluit Beltrand. ſuperius relatus *d. conſ. ſuo* 136. *lib.* 1.

3 Sequitur hoc idem D. Ioſeph. Ludouic. *dicta Concluſ. ſua* 29. *pag.* 73. *colum.* 1. *verſic. amplia* 18. vbi etiam ſubdit, quod ad hoc, vt liber ipſius adminiſtratoris probet, debent ſingulariter omnia in eo deſcribi de die in diem, tam reſpectu eius, quod recipitur, quam eius, quod expenditur, vt tantum ex tali fundo, tantum à tali colono, tantum à tali debitore, tantum tali die, menſe,
4 & anno, & in tali re expenſum; & ſi ponantur
in genere non probant, & debet inſeri dies,
quemadmodum in libris publicis, aliàs poterit contra tales iurari in litem, ac ſi nullum li-
5 brum confeciſſent, ex quo dolus, & deceptio
præſumeretur, & ipſi tenerentur ad intereſſe; ſequitur hoc etiam præcisè Petrus Aemil. Verral. *deciſ. ſua* 157. *num.* 5. *&* 6. *part.* 2. *& per totam*, vbi pulchrè, & late de hac materia, ipſum lector conſulat.

6 Sed non minus pulchra, quam ſubtilis oritur hic dubitatio; & eſt. An ſi promiſſum fuit per dominum adminiſtratori, quod in rationibus ſimplici eius dicto fidem præſtabit. An (ſi hoc caſu) librum rationis non exhibeat, adhuc contra adminiſtratorem iuramentum in litem deferri poſſit; an verò ipſius libri confectio ex dictis verbis illi remiſſa videatur? videndus de huiuſmodi difficultate D. Munoz de Eſcobar. *de Ratiocin. adminiſtrator. cap.* 10. *num.* 7. *cum ſequenti*, vbi omnium latiſſimè.

7 Pro coronide autem huius materiæ obſeruandum volo, quòd licet ipſemet adminiſtrator, vel qui adminiſtrationis reddere rationẽ tenetur, libros edere cogatur. Bald. *in l. cũ teſtamento, nu.* 4. *C. de teſtamento manumiſſ.* ab ipſa tamen editione liberatur, ſi codices ipſarum rationum oſtendit, & copiam deſcribendi faciat; edere enim non plus importat, quam Codices oſtendere, & copiam deſcribendi facere, *l.* 1. *§.* 1. *& l. argentarius, §. edi autem, ff. de edendo*, & quòd ſuf-
8 ficiat libros oſtendere, vt legi poſſint, & calculari rationes abſque eorum traditione, ſcripſere Socin. Pariſ. ac alij, quos retulit, ac ſequutus eſt Clar. Dominus Farinacius *deciſ. ſua Rota Romana* 767. *num.* 2. *&* 3. vbi ſubdit, quòd libri ſi ſint communes, non ſolum quoad negotium, & intereſſe, ſed etiam quoad dominium, propter diſcordiam partium eligi debet tertius, apud quem deponantur, & latius, vt per eum.

De Libro Patroni Nauis.

SVMMARIVM.

1 *Liber Patroni Nauis in terra bene compoſitus, facit fidem contra participes etiam ad beneficium ipſiuſmet patroni.*

2 *Expenſæ factæ per inſtitorem, debent refici per ſocios, & participes.*

3 *Bennenuti Strachæ doctrina deducitur.*

4 *Liber, ſeu Cartularium nauis, probat contra patronum ipſius nauis.*

5 *Nauium patroni in mari tenẽtur reddere rationem ſingulis participibus, nec ſe excuſare poſſunt, eo quod teneantur eam reddere patronis in terra.*

1 Liber Patroni Nauis in terra bene compoſitus facit fidem cõtra participes etiam ad beneficium ipſiuſmet patroni; itaque ſi ipſemet patronus pro fulcienda, reficienda, & expediẽda naui, ac pro alijs ad eius vſum opportunis aliquid expenderit, de expenſiſq; rationem

rationem confecerit, ipſi ſuo libro fides indubitata adeò adhibetur, vt vnuſquiſque etiã participum teneatur expenſas ab ipſomet patrono factas ei reſarcire pro rata eorum participationis, pariterq; ſtare eius libro, tàm pro, quàm contra; ſic præciſè docet poſt alios Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 85. per totam, & deciſ. 170. num. 2.*
2 vbi ſubdit, de hoc nemini mirum videri debere, cum etiam iure cautum ſit, vt expenſæ factę per inſtitorem debeant refici per ſocios, & participes, vt eſt doctr. Bart. *in l. filiusfamilias, num. 7. ff. de donat.* qui etiam loquitur in potioribus terminis, videlicet quandò expenſæ ſunt tantùm honorificę; igitur multo magis, ſi fuerint neceſſariæ, vel vtiles. Sequitur D. Rutger. Rulant. *de Commiſſionibus lib. 5. cap. 10. num. finali, in littera E.*

3 Huc confert mirum in modũ doctrina Benuenuti Strachæ *in ſuo tractatu de Nauibus, parte 2. num. 8.* quod ſi quis ex duobus exercitoribus, ſeu eiuſdem nauis dominis, altero ceſſante, & negligente reficere, communi nomine reficiat, ſi ceſſans intra quattuor menſes non reſtituit partem expenſarum ſeſe contingentem cũ vſuris, eum perdere dominium ſuæ partis, & illud ipſimet reficienti acquiri per iura, & authoritates, quas allegat; videndus omninò *præcitato loco.*

4 Amplia vt multo magis liber, ſeu Cartularium nauis probet contra ipſummet patronũ, qui librum ipſum conſcripſit; ſic præciſè docuit eadem Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 182. per totam*; & hæc ſufficiant.

5 Nota de materia quòd nauium patroni in mari tenentur reddere rationem ſingulis participibus, nec ſe excuſare poſſunt, & quòd teneãtur eam reddere patronis in terra; ſic præciſè eadem Rota Genuenſ. *deciſ. 20.*

De Libris Proxenetarum, Mediatorum, ſeu, vt vulgo dicitur ſenſariorum.

SVMMARIVM.

1 *Proxenetarum libris non creditur, cum agitur de eorum fauore.*
2 *Ratio.*
3 *Ampliatur iſta concluſio, vt procedat, etiamſi ipſimet proxenetæ approbati eſſent à publico ex ſententia Rotæ Genuenſ.*
4 *Ratio ſecundum eam.*
5 *Opinio Authoris.*
6 *Ampliatur ſecundo, vt procedat etiam inter alios, ſeu ad aliarum perſonarum fauorem.*
7 *Ratio ex ſententia Authoris, & num. 8. & 9.*
10 *Limitatur ſupradicta Concluſio, quando ipſimet proxenetæ à publico eſſent deputati, & tractaretur de his, quæ ſpectarent ad eorum officium.*
11 *Quædam notabilia de materia proxenetarum afferuntur, & num. 12. 13. & 14.*

1 Libris proxenetarum, ſeu mediatorum, ſi de eorumdem agatur fauore, nullo pacto eſſe credendum, firma ſit Concluſio. Sic poſt alios pro Regula firmauit Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 110. num. 5.* vbi quoque rationem deducit, dicens: Nam ſcripturis maximè priuatis in fauorem ſcribẽtium non creditur, ad tradita per Bartol. *in l. quadam, §. nummularios, ff. de edendo,* & nos aliàs ſatis abundè docuimus.

2 Eſt enim exemplum perniciosum (ſequitur ibidem Rota) credi ſcripturæ qua quis propria annotatione ſibi aliquem conſtituit debitorẽ, *ad l. exemplo, C. de probationibus.*

3 Ampliatur iſthæc Concluſio ex mente eiuſdem Rotæ, *præcitato num. 5.* vt etiam ſibi locum vendicet, etſi ipſimet proxenetæ eſſent à publico approbati; nã adhuc eorumdẽ libris quoad ſui fauorem, fides minimè adhiberetur, adducit annotata per Bart. & Doctor. *in d. l. quadam, præcitato §. nummularios.*

4 Conſiderat prętérea, quod licet Notarij ſint approbati, & habeant officium, & authoritatẽ de publico, *argumento l. Diuus, & l. de eo. ff. de falſ.* & traditur per Bartol. *in d. §. nummularios,* ad huc tamen ipſis minimè creditur, cum agitur de eorum fauore.

5 Ego ſuper hoc vlterius minimè inſiſto; ſed beneuolum lectorẽ remitto ad ſcripta per nos *hoc eodem libro tit. de libris rationum officialis de publico deputati, ſub numero ſeptimo, cum pluribus ſequentibus.*

6 Ampliatur ſecundò, vt iiſdem proxenetarũ libris fides minimè adhibeatur etiã inter alios, ſeu ad aliarum perſonarum fauorem. Sic præciſè poſt alios eadem Rota Genuenſ. *præcitata deciſione 110. num. 5. verſus finem.* Iſthæc autem ampliatio (mea quidem ſententia) tali fulciri poteſt ratione.

7 Tritũ eſt Axioma, quod idem operatur vox viua alicuius, quod mortua, id eſt eius ſcriptura, iuribus vulgatis; Quinimò minus creditur mortuæ ad tradita per Bald. *in l. 1. colum. finali, C. de edendo.*

8 Sed proxenetæ teſtimonium inter alios ſuper eo contractu, ſuper quo fuit mediator, nullam fidem facit; ad latè tradita per Maſcardum, *Concluſione ſua 1163. num. 36. & prius Concluſione ſua 1040. per totam,* ergo.

9 Huic eidem ampliationi ſubſcripſit quoque Clariſs. Maſcard. *d. Concluſ. ſua 1040. num. 7.* vbi quoque eamdemmet ferè rationem deducit: inquit enim, ideò ipſius mediatoris libro non credi, quoniam cuius teſtimonium non admittitur, nec eius ſcriptura recipitur, & cũ non credatur voci viuæ, minus creditur mortuæ; & latius, vt per eum.

10 Limitatur autem ſupradicta firmata Concluſio, quandò ipſemet proxenetæ à publico eſſent deputati, & tractaretur de his, quæ ſpectarent ad eorum officium, nam tunc eorumdem libris plena fides adhiberetur. Sic præciſè colligitur

ligitur ex ſcriptis per Rotam Genuenſem *dicta ſua deciſ. 110. num. 6.*

11 Non tamen, quod libri ipſorummet proxenetarum debent eſſe benè compoſiti; in ipſis enim debent ſcribere conuentiones perſonarũ, non defunctoriè, & oſcitanter, ſeu obſcurè, ſed clarè, & apertè; Item contrahentium voluntates ex fide debent requirere, & interpretari, & actus ſui rõnem diligenter conficere, & in ſumma, debẽt probe ſe gerere circa eorum officiũ. Sic præcisè, ſed longè latius & elegantius animaduertit hæc omnia Benuenutus Straccha *in ſuo tractatu de proxenetis, parte 2. num. 7.*

12 Obſeruandum ſecũdò principaliter, editionem ſuorum librorum ratione officij cõfectorum, ab ijſdemmet proxenetis edendos eſſe ad inſtantiam partium editionem ipſam petentiũ; Nec mirum, æquum enim eſt, vt id, quod mei cauſa confecit proxeneta, ad inſtantiam quoque mei petẽtis exhibeat, *ad l. prætor ait, ff. de edendo*. Sic eleganter, ſed longè latius, docet Straccha *d. tract. de Proxenetis, parte 3. num. 43.*

13 Et aduerte ex mente eiuſdem Stracchæ, qđ edenda ſunt omnia per ipſum ad partes pertinentia, nec proxeneta ipſe edere videtur, ſi totã conuentionem non edit; edi ergò debet conuentio à capite, nam conuentio ipſa niſi à capite inſpiciatur, intelligi non poteſt; ſed non totũ contrahentibus codicem cõuentionũ, totaſq; membranas, ſeu paginas inſpiciendas exhibere debet, ſed eas ſolas, in quibus conuentio tractata reperitur inſcripta, *argumento l. 1. §. edenda, & l. Argentarius, §. edi autem, ff. de edendo.*

14 Sed quid iuris, ſi plures Proxenetæ ſint? indagabis: Hic obiter nota, quod nihil prohibet, plures in eodem negotio interuenire. Reſpondeo, quod omnes ad editionem compellendi ſunt: Quid enim ſi vnus ex ipſis edat, vt dubitare quis meritò de fide editionis poſſit? omnes ergo edere debent, aut vnius editioni ſubſcribere, *ad l. ſi quis, §. cogentur, ff. de edendo.* Sic eleganter docet hæc omnia Straccha, *d. parte 3. numero finali.* Et hæc ſufficiant. Latius de materia vide per eumdem Straccham.

De Libro Rationum inſtitoris accurata, atque perutilis diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitor quid ſit, definitur, ac declaratur, numero 2. 3. & 4.*
5 *Inſtitor dicitur ille, qui negotiationi quæſtuariæ tantùm præpoſitus eſt, alias procurator nuncupabitur.*
6 *Qui præponitur Villæ, vel proprijs fructibus colligẽdis, ſeu familiaribus negotijs, non dicitur inſtitor, ſed potius procurator, vel factor.*
7 *Ratio.*
8 *Inſtitor duobus modis conſtituitur expreſsè ſcilicèt, & tacitè, & num. 12.*
9 *Expreſsè quando conſtituatur.* } *Explicat author,*
10 *Tacitè quando dicatur conſtitutus.* } *& num. 11.*
13 *Ex contractu, vel negocio cum vno geſto alius non obligatur cuius conſenſus non interceſſit.*
14 *Diuerſa eſt voluntas vnius à voluntate alterius.*
15. *Alteri per alterum non infertur damnum, vel iniqua conditio.*
16 *Dominus obligatur ex facto inſtitoris, & num. 18.*
17 *Ratio.*
19 *Bart. conſil. ſuo 79.*
20 *Angeli Aretini in §. ſi igitur, numero 2. inſtit. quod cum eo.*
21 *Decij in l. ſi inſtitorem, num. 4. de rebus credit.*
22 *Paulo de Caſtro in l. hæres abſens, §. apud Labeonem, ff. de Iudic.*
23 *P. Binij conſilio ſuo 216. num. 40. in 3.* } *traditiones*
24 *Et Menoch. conſil. ſuo 296 num. 14.* } *adducũtur.*
25 *Regula illa, quod actio inſtitoria detur cõtra dominum, varijs modis ampliatur, de quibus vide, & num. 26. cum ſequentibus vſque ad 32. incluſiuè.*
33 *Varijs etiam modis limitatur, de quibus, & num. 34. 35. 36. & 37.*
38 *Maxima eſt differentia inconueniendo dominum, an expreſsè ipſemet inſtitor fuerit cõſtitutus, an verò tacitè; ſi enim expreſsè fuerit præpoſitus, ſufficit, quod ipſemet inſtitor dicat ſe mutuam pecuniam accipere pro ipſomet domino, ſin autem tacitè conſtitutus fuerit, multa requiruntur, de quibus. & num. 39. cum ſequentibus, vſque ad 48. incluſiuè.*
49 *Si plures mercatores aliquem in inſtitorẽ præpoſuerint, an omnes æquè principaliter obligentur ex ipſiuſmet inſtitoris contractu? dubitatur.*
50 *Concluditur pro affirmatiua.*
51 *Fundamentum, & num. 52.*
53 *Eſt benè verum, quod ſolutione vnius omnium perimitur obligatio.*
54 *Si plures exerceant vnam mercãtiam miniſterio vnius, quilibet in ſolidum obligatur, non tamen pro toto debito, ſed pro quantitate, quam habet in ſocietate.*
55 *An præponentes, ſi plures fuerint, obligati intelligantur erga eum, qui cum eorum inſtitore contraxit, vti rei plures debendi, adeo vt omnia iura, quæ de reis loquuntur, ijs rectè accommodentur, necne? Videndus Rouchegall. remiſſiuè.*
56 *An inſtitor ex eo facto, cui præfuit, præter præponentẽ obligatus intelligatur, conueniriq; eius rei nomine poſſit ab illis, qui cum ipſo contraxere? maxima eſt difficultas.*
57 *Fundamenta pro opinione affirmatiua, & num. 58. cum ſequent. vſque ad 64. incluſiuè.*
65 *Aſſeruntur authoritates ſcribentium, qui huic opinioni adhæſere.*
66 *Media, quibus contraria opinio fundatur, deducuntur, & num. 67. 68. 69. & 70.*
71 *Authores, qui hanc opinionem inſectati ſunt, deducuntur.*
72 *Difficultas iſta pro vtraque parte poteſt ſuſtineri, tùm rationibus cum Doct. authoritatibus.*
73 *Opinio Authoris, & num. 74. & 75.*
76 *Inſtitor, qui præponitur, debet eſſe maior 25. annis, vel ſi minor eſt, debet præfici cum authoritate tutoris, vel curatoris.*
77 *Ad quid competat hæc actio illi, qui cum inſtitore contraxit, declarat author.*

78 *Si inſtitor delinquat circa munus ei iniunctũ, illud quidem imputatur domino præponenti, ita vt damnum pecuniarum reſarcire teneatur, & numero 79.*

80 *Pro contraria autem opinione, multa ſolent adduci, de quibus & num. 81. 82. 83. & 84.*

85 *Quam præciſè ſequuti ſunt Laurent. à Pinu, & Hondedeus.*

86 *Author pro his opinionibus ſedandis, varijs modis diſtinguit; de quibus vide, & num. 87. cum ſequentib. vſque ad 93. incluſiuè.*

94 *An libro rationum inſtitoris plena fides contra dominum adhibeatur? ambigitur.*

95 *Inſtitores tenentur librum ſeparatum, & rationes ſeparatas conſcribere.*

96 *Et iſti libri ab ipſis edendi ſunt, & reſtituendi mortuis ipſis mercatoribus eorum heredibus.*

97 *In difficultate, de qua ſupra, numero 94. Concluſio ſit affirmatiua.*

98 *Inſtitoris ſimplex ſcriptura priuata probat contra dominum præponentem.*

De Libro Rationum inſtitoris.

Proſequendo illorum materiam, qui ratione ſuæ adminiſtrationis libros rationum conficiunt, de nonnullis etiam contingit dubitare.

Ambigitur itaque tertio loco, an libro rationum inſtitoris plena fides contra dominũ adhibeatur?

Antequam autem ad huiuſcemodi difficultatis reſolutionem deſcendam, multa notatu digna pro terminorum, ac materiæ intelligentia, nec non pro maiori lectoris beneuoli eruditione, ac capacitate obſeruanda ſunt.

1 PRimo enim ſciendum eſt, quod inſtitor dicitur ille, qui tabernæ, locoue ad emendum, vẽdendumuè prępponitur, quiuè ſine loco ad eũdem actũ præponitur. His præciſis verbis ſic ipſum definiuit Paul. I. C. *in l. inſti-*
2 *tor. eſt, ff. de inſtitor. act.* & Vlpian. *in l. 3. ff. eod. tit.* docuit, quod inſtitor appellatus eſt ex eo, quod negotio gerendo inſtet; nec multum facit, tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alij negotia-
3 tioni, *& in l. cuicumque, illo eod. tit.* ſubdidit, quod cuicumque negotio præpoſitus ſit, inſtitor rectè appellabitur.

4 Sequitur ferè hęc omnia in terminis D. Rõchegall. *in l. eamdem, num. 151. ff. de duobus reis*, & Bart. ante eum, *conſ. ſuo 79. num. 2.*

5 Hæc autem ſic generaliter prolata, videlicet inſtitorem eum dici, cuicumque negotiationi præpoſitus ſit, declara, ac intellige procedere, modò negotiatio quæſtuaria ſit, ſi enim talis non ſit, proculdubio præpoſitus non dicetur inſtitor, ſed procurator nuncupabitur. Sic præciſè docuit inter alios Bart. *in d. l. 3. eod. tit.* vbi talia verba profert; (Inſtitor eſt ille, qui alicui negotiationi quæſtuariæ prępponitur etiã certo loco non deſignato, & obligat dominũ, cuiuſcumque cõditionis ſit negociatio quæſtuaria, ſecùs ſi certæ rei, vel negotiationi nõ quæſtuariæ præponatur; tunc enim magis procurator vocabitur.) Hæc Bart. Hoc idem tradidit Iaſon *in l. ſi inſtitorem, ff. de rebus credit.* vbi etiã Dec. *num. 1. & 2.* & Alciatus *in primis numeris*; Rota Genuenſ. poſt plures relatos, *deciſ. ſua 4. num. 1.* & Cl. Petrus Bimius *conſ. ſuo 10. num. 24. vol. 1.* Addo Angel. Aretinũ *in §. ſi igitur, num. 8. Inſtit. quod cum eo.* vbi etiam, quæ requirantur, vt quis inſtitor dicatur, pulchrè deducit. & Illuſtriſs. D. Card. Tuſcum *Concl. ſua 224. in littera I. num. 1.*

6 Et hinc eſt, quod qui præponitur villæ, vel proprijs fructibus colligendis, vel huiuſmodi familiaribus negotijs, non dicitur inſtitor, ſed potius procurator, vel vt vulgo dicitur, factor, ſeu caſtaldio, prout notant Doct. *in l. ſi cum Villico, ff. eod. de Inſtitut.*

7 Et ratio eſt in promptu, quia non cadit mercatura, nec quęſtuaria negotiatio in ſuis proprijs fructibus, prout notatur *in l. quicumque, ff. eodem*, & in ſpecie docuit ibi Bart. *num. 1.* qui interpretatur verba illa (Agris colendis,) de quibus *in d. l. quicumque*, de agris alienis cauſa quæſtus faciendi. Ita etiam pulchrè animaduertit inter alios idem D. Bimius, *d. conſil. 10. num. 25. & 26.* Addo excellentiſſimum D. Thadęũ Piſonem Soaccium Pandectarum interpretem acutiſſimum in almo hoc gymnaſio, virũ quidem ſummæ eruditionis, ac dominum meum colendiſſimum, *Inſtitut. tit. Quod cum eo, §. ſi igitur iuſſu, num. 13. verſic. tertio*, vbi pulchrè.

8 Non ignorandũ ſecundò principaliter, duobus modis aliquem in inſtitorem pręponi ſolere, expreſſè ſcilicet, & tacitè.

9 Expreſſè tunc conſtituitur, cum Męuius putà, inquit Pamphylo expreſſis verbis: Facio te inſtitorem meum; His enim verbis, Pamphylus videtur eſſe præpoſitus quibuſcumque negotijs, quibus antea Męuius dominus vti ſolebat, *ad l. Titia, ff. quodd cum eo, cum concordantibus.*

10 Tacitè verò tunc aliquis in inſtitorem conſtituitur, quando is publicè gerit ſe pro tali, domino ſciente, & patiente, & pro tali publicè habetur, *argum. l. 1. §. Magiſtrum autem, de exercit. act. cum concordantibus deductis* per Ronchegall. *in d. l. eamdem, num. 153.* vbi ſubdit hoc ſumma cũ ratione introductum, ne cogantur ij, qui cũ hu-
11 iuſmodi perſonis contrahunt, probare veram ipſam, ac expreſſam præpoſitionem, vel ſi non adſit, ne contrahentes facilè decipiantur, & pręponenti ſit fraudandi parata via.

12 Sic eleganter his duobus modis inſtitorem conſtitui, docuit poſt Scribentes *in l. ſi inſtitorem*, & Ronchegall. *d. nu. 153. & 154.* Rota Genuẽſ. *d. deciſ. 14. num. 3. & 4.* Addo Clariſs. Bimium *d. conſ. 10. num. 38. cum ſequentib.* & Illuſtriſs. Card. Tuſcum *d. Concluſ. 224. num. 6. & 7.*

13 Obſeruandum principaliter tertiò, quod quamuis generaliter traditum ſit ex contractu, vel negotio cum vno geſto, alium nõ obligari, cuius conſenſus non interceſſit, cum tamen ſit neceſſarius ad hoc, *iuxta l. 1. ff. de pactis, & l. conſenſu,*

Digitized by Google

14 *ſenſu, de actionibus, & obligationibus*, nam diuerſa
eſt voluntas vnius à voluntate alterius, vt per
Azonem, & Caſtrenſ. *in Rubrica, C. de exercit.* &
per Pariſium, *conſil. 93. num. 18. lib. 1.* & licet etiã
paſſim tradatur alteri per alterum, non inferri
15 damnum, vel iniquam conditionem, *l. non debet
alteri, de regul. iuris, & c. non debet, cũ ſeq. eod. tit. lib. 6.
cum concordantibus*, nihilominus aliquando con-
trarium euenit, vt ex facto, ſcilicet vnius alter
teneatur, maximè vbi ſit aliqua perſona, ex qua
lucrum aliquis capiat, nam tunc æquum eſt, vt
factum illius quoque præſtet, *ad l. ex qua perſona,
vbi gloſ. & DD. de reg. iuris.*

16 Exẽplum præciſè deducitur in inſtitore, cu-
ius factum cenſetur factum ab ipſo domino,
etiamſi eius rei occaſione domini conditio ali-
qua in re fiat deterior, text. de hoc eſt apertiſſi-
mus *in l. 1. ff. eod. tit. de inſtitor.* vbi Vlpianus ita lo-
quitur (Aequũ prætori viſum eſt, ſicut cõmo-
da ſentimus ex contractu inſtitorum, ita etiam
obligari nos ex contractibus ipſorum, & con-
ueniri,) &cet. Ad idem iura ſunt aperta *in l. 1.
2. & 3. C. eodem tit. & in l. ſi inſtitorem, ff. de rebus cre-
dit. cum concordantibus.*

17 Ratio autem huiuſce rei (mea quidem ſen-
tentia) eſſe poteſt: quia is, qui cum inſtitore
contrahit, fidem domini ſequi dicitur; Quare
datur actio in ſolidum aduerſus ipſum domi-
num pro geſtis occaſione rei, cui ipſemet inſti-
tor eſt præpoſitus, quæ à nomine illius, qui præ-
ponitur, inſtitoria appellatur, *iuxta §. ſi igitur, In-
ſtit. Quod cum eo.*

18 Sic eleganter poſt alios tradidit Cardin. Pa-
riſius *d. conſil. ſuo 93. in primis numeris*, Riminald.
iunior, *conſil. ſuo 52. num. 124.* Ioannes Koppen,
quaeſt. ſua 36. num. 16. Addentes ad Magonium
deciſ. ſua Lucenſi ſecunda, in littera G. & P. Bimius *con-
ſilio ſuo 10. num. 21.*

19 Et hæc eſt Cõmunis, & ab omnibus appro-
bata ſententia; Hinc Bartol. Auriga noſter, *in
conſilio ſuo 79.* conſuluit, quod vendens porcum
inſtitori lanionis, poteſt agere pro pretio cõtra
eumdem lanionem dominum. Hinc etiã An-
gelus Aretin. *in §. ſi igitur, numero ſecundo, Inſtit.
20 Quod cum eo*; docuit in ſimili, quod Merca-
tores Florentini, qui præponunt inſtitores,
ſeu factores alicui negotiationi, vel tabernę, ex
eorum cõtractibus obligantur, & ſi inſtitor pu-
tà vendit, obligatur dominus non ſolum inſti-
toria, ſed de euictione, & actione redhibitoria,
l. ſi quis mancipijs, in principio, vbi Batt. & Bald. *ff. de
inoffic. teſtam.* Sequitur præciſè Maranta *in ſuo Spe
culo, par. 4. Iudic. diſtinct. 22. num. 16.* & D. Decius,
in d. l. ſi inſtitorem, num. 4. de rebus credit. vbi ſubdit,
21 quod etiam ad pœnam inſtitor poteſt obliga-
re dominum, ſi ſit de natura contractus; addu-
cit Bald. *in Rubr. C. de conſtit. pecunia col. 2.* id quod
etiam ſequitur poſt alios idem Maranta *dicta
diſtinctione 22. num. 9.*

22 Sic etiam cõfert mirũ in modum, quod tra-
didit P. de Caſtro *in l. hæres abſens, §. apud Labeonẽ,
ff. de Iudic.* quẽ ibi ſequitur Iacobin. de S. Geor-
gio, dum docuit, quod ſi ciuis putà Florentinus
teneat vnum inſtitorẽ in ciuitate Lugduni ad
vnam rationem, ſeu ad vnum banchũ, ſeu fun-
digum, poterit pro cõtractibus cum illo facto-
re celebratis conueniri in ciuitate Lugdunenſi,
ſi ibi reperiatur; quod dictũ Caſtrenſis ſequu-
tus eſt quoque Boerius *deciſ. ſua 114. num. 1.*

23 Suffragatur etiam quarto loco, quod docuit
P. Bimius, *conſil. ſuo 216. num. 40. in tertio*. dũ tra-
didit inſtitoris confeſſionem ipſum pręponen-
tem obligare; & quod poſt Rotam Genuenſ.
tradidit quoque Clariſs. Menoch. *conſil. ſuo 296.
24 num. 14.* dum docuit, quod inſtitoris negotia
ipſi domino attribuuntur.

25 Ampliatur autem cômune iſtud Axioma,
vt videlicèt hæc actio detur contra eum, qui in-
ſtitorem ipſum præpoſuit, varijs modis.

Et Primò vt procedat, ſiue ipſe, ſiue procura
tor eius, ſiue etiam negotiorum geſtor (domi-
no tamen conſentiente, & ratum habente) pręe-
fecerint, *l. cuicumque, in princip. & in §. finali, & l. ſed
& ſi quis, ff. eodem.*

26 Ampliatur ſecundò, vt detur etiam contra
hæredes eius, qui inſtitorem ipſum præpoſuit,
id eſt ipſius domini, *l. nouiſſimè, & l. cuicumque, §.
finali, ff. eodem.*

27 Hinc doctiſſimus *Heigius, in §. eadem ratione, nu.
finali, Inſtit. Quod cum eo,* docuit iure meritò in hac
inſtitoria actione regulare eſſe, quod mandatũ
inſtitori datum morte mandantis, ſeu præpo-
nentis non expirat, ſed ad ipſius etiam hæredes
extenditur, & poſt mortem eius durat, adeo vt
ſui hæredes quamuis impuberes, & pupilli ex
contractibus inſtitorum ipſius defuncti tenean
tur, niſi ab ipſorum tutoribus interea fuerint re
uocati, atque illi declarauerint voluntatẽ ſuã,
nolle ſe, ſ. iſtorũ inſtitorum opera ampliùs vti,
& latius, vt per eum, quem conſulas. Addo An-
gel. Aretin. *in §. ſi igitur, num. 9. eodem illo titulo, In-
ſtit. Quod cum eo,* & Marantam *d. diſtinct. 22. nu. 14.*
vbi pulchrè.

28 Ampliatur tertio, hoc adeò verum eſſe, vi-
delicèt inſtitorem, qui accepit pecuniam mu-
tuam ex cauſa, ad quam fuit deputatus, obliga-
re dominum vt procedat, licèt pecuniam illam
in eum vſum non conuerterit, *text. in l. 1. §. non
autem, de exercitor. & in l. finali, ff. eod.* vbi idem dici-
tur de eo, qui magiſtro nauis mutuauit in ipſius
nauis refectionem, is enim habet cum obliga-
tum, qui magiſtrum naui prępoſuit, etiamſi nõ
probet nauim fuiſſe refectam ea pecunia; Se-
quitur hoc idem Clariſſimus Surdus *deciſ. ſua
Mantuana 156. num. 1. cum ſequentib.* vbi pulchrè
& latè plura ſimilia deducendo diſcurrit; eum
conſulito.

29 Ampliatur quartò; vt detur quoque contra
patrem, pro filio tabernæ ſeu alteri negotiatio-
ni præpoſito, fideiubentem, *ad l. penultimam, §.
taberna, ff. eodem.* Sequitur Clariſs. Soatius *præci-
tato §. num. 15.*

30 Ampliatur quinto, vt dominus teneatur,
etiamſi ipſemet inſtitor in fraudem faceret, &
contra-

contraheret, quia imputet ſibi, qui talem prępoſuit; *l. 1. §. vt enim, ff. de exercitor. & l. ſed etſi pupillus, §. proſcribere, ff. de Inſtit.* & ſequitur Bartol. *præcitato conſil. ſuo 79. num. 3.* vbi pulchrè.

31 Confert vulgatum illud: Quod dominus tenetur de culpa, & fraude illorum operantium, quorum opera ipſe vtebatur, vt poſt alios tradit Grammaticus *deciſ. 3. num. 9.*

32 Ampliatur ſextò, vt præponentes teneantur etiam ex cōtractibus geſtis per pueros, qui mittuntur per ciuitatem cum caſſeta in collo cum rebus ad ornatum mulierum ſpectantibus, vt vendātur, text. eſt notabilis *in l. quicumque, §. ſed etiam eos, ff. eod. de Inſtit.* vbi dicit text. Quod etiā illi dicūtur inſtitores, qui mittuntur circumferentes per totam ciuitatem ad vendendum veſtes; & ſic ibi eſt caſus in indiuiduo, nam ſi iſti ſunt inſtitores, ſequitur, quod eos præponens obligetur ex contractu, & geſtis per eos, *d. l. 1. in principio, ff. eodem*; Sequitur Maranta in ſuo Speculo *d. diſtinct. 22. num. 7.*

33 Limitatur autem axioma illud ſupra relatū varijs quoque modis; &

Primò, vt non procedat, quando actus celebratus nomine inſtitoris tenderet ad obligandum dominum; tunc enim inſtitor nō videtur poſſe obligare ipſum dominum etiam cū mandato. Sic præcisè poſt Ronchegall. ac Rotam Genuenſ. animaduertit Clariſs. Sfortia Oddus, *conſil. ſuo 31. num. 5. volum. 1.*

34 Coarctatur ſecundo principaliter, quando tractaretur de negotio, ad quod inſtitor à domino non eſſet præpoſitus, & ipſum negotium nō eſſet confectum nomine ipſius domini: nā tunc ex eo facto dominus ipſe minimè obligaretur, textus eſt ad litteram, *in l. in eum, §. ſeruus pecunijs, ff. eodem, de Inſtit.* Sequitur poſt infinitos relatos D. Burſat. *conſil. ſuo 193. num. 39. in primo*; Addo poſt Pariſ. Clar. Menoch. *conſil. ſuo 98. nu. 74. & conſil. ſuo 119. num. 12.*

35 Et ratio (mea ſententia) ea poteſt eſſe: quia
inſtitor non poteſt præiudicare domino, niſi in
his, quibus ſpecificè ab ipſo fuit præpoſitus *ad
not. in l. 1. §. non autem, ff. de Inſtit. & l. finali, ff. Quod
36 cum eo*; & ſequitur præcisè Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 12. num. 11.* & in his, quæ ipſius domini nomine, ad eiusq; vtilitatem adminiſtrat, vt pulchrè tradit inter ceteros Clariſs. Menoch. *d. conſ. ſuo 119. præcitato num. 12. vol. 2.* De hac eadem limitatione adeundus Maranta *in ſuo Speculo, dicta diſtinctione 22. num. 5.* vbi pulchrè exemplificat.

37 Limitatur tertiò, ſi quis præpoſuerit inſtitorem cum aliquibus pactis; (v.g. Non contrahat ſolus, ſed cum interuentu certæ perſonæ, & vt vendat merces non habita fide de pretio, vel ſi habuerit fidem de pretio, habeant cautionem, vel pignus,) & demum non obſeruatis conditionibus, & pactis contraxerit, tunc nullo pacto ex contractu per eū inito obligatur præponēs: tex. eſt notab. *in l. ſed etſi pupillus, §. conditio, ff. de Inſtit. actione*; niſi tamen fraus ipſius præponentis argui poſſet, vt ibi; Sequitur præcisè Maranta *in ſuo Speculo dicta diſtinctione 22. num. 15.*

38 Non ignorandum quartò principaliter, maximam eſſe differentiam in cōueniendo ipſum dominum, an expreſsè ipſemet inſtitor ab eodem domino fuerit conſtitutus, an verò tacitè; quoniam priore caſu ad obligādum ipſum dominum ſufficit, ſi ipſemet inſtitor dicat ſe mutuā pecuniam accipere pro ipſomet domino; poſteriore verò caſu ad ipſius domini inducendam obligationem quinque requiruntur copulatiuè.

39 Primò, vt inſtitor tempore mutui, dicat ſe recipere pro negotiatione, *ad l. 1. §. quod ſi ab initio, ff. de exercitor.*

40 Secundò, quod eſſet opportunum tunc accipere, *ad l. final. ff. eodem.*

41 Tertiò, quod mutuans ſciret eam opportunitatem, & quod eſſet præpoſitus, & quod voluerit dominum obligare, *ad l. finalem, tit. eod. & l. ei qui, in fine, C. Quod cum eo.* Sequitur Alex. *conſ. penult. num. 14. vol. 7.* Natta *conſ. ſuo 567. num. 6.* & Hippol. Rimunald. *conſilio ſuo 331. num. 9. & 10. volum. 3.*

42 Quartò, quod non mutuet maiorem quantitatem pecuniæ, quam exigat rei neceſſitas, aliàs non haberet regreſſum cōtra ipſum præponētem, niſi vſque ad dictam quātitatem neceſſariam, *vt in præallegat. l. finali.*

43 Quintò, & vltimò, quod factum ſit mutuū in loco, in quo cauſa, propter quam factum eſt mutuum, poſſit adimpleri. *d. l. finali.*

44 Et vna ex his qualitatibus deficiente, dominus ex mutuo inſtitori facto non obligatur.
Pulchrum eſt, & celebre conſilium Alexādri,
ad quod omnes in hac re confugiunt, licet Alciatus *in d. l. ſi inſtitorem, num. 8.* aliter ſenſerit, *in
conſ. ſuo 44. num. 6. vol. 2.* iuxta cuius opinionem
iudicatum fuiſſe, tradit inter alios C I. Stephan.
Gratian. *deciſione ſua Marchiana 178 per totam*, vbi
pulcherrimè; ſequitur poſt Manfredum Beneuentan. *in ſua praxi Iudiciorum.* excellentiſs. P.
Bimius *conſ. ſuo 10. num. 36. cum duobus ſequentib.
45 vol. 1.* vbi ſubdit, quod niſi probatio hæc omnia
ſimul copulata concluderet, tāquam incerta,
& dubia nihil iuuare poſſet, *ad c. in præſentia, de
probationibus*, & rationem adducit, quia qui di-
46 cit aliquem eſſe prępoſitum alicui negotiationi, vel officio, tenetur id probare, quia præpoſitio tum præſumitur; & non ſolum, quod fuerit prępoſitus, ſed etiam aliç qualitates, de quibus ſupra, ſunt omnes ſimul, & ſemel probandæ; Adducit Bald. *in l. 1. in primo notabili, C. eodem.*
Hoc idem poſt plures relatos tradit idem Bi-
47 mius *conſ. ſuo 216. nu. 22. vol. 3.* vbi ſubdit, quod vbi hæc ſupradicta deſint, ad hoc, vt ipſemet dominus præponens obligetur, requiritur ſaltem, quod pecunia accepta verſa ſit in vtilitatē ipſius domini; *d. l. quicumque, §. non tamen, ff. eodē, cum concordantibus per eum ibi deductis.* Et ſequitur omnium elegantiſſimè Gratian. *d. deciſion. 178. num. 3. cum ſequentibus.* Addo Marantam in ſuo Speculo *d. diſt. 22. num. 6.* vbi pulchrè.

His

48 His adnectendus eſt etiam Ronchegall. *in d. l.eamdem num.* 159. *cum ſequentibus*, vbi vltra quã quod ſubdit nonnulla alia cumulatiuè requiri, ad hoc vt contra ipſum præponentẽ agi poſſit, de quibus vide per eũ; pro pleniori huiuſce difficultatis & claritate, ac intelligentia, duos caſus proponendo, videlicet quando agitur de ijs, quæ pertinent ad negotiationem eam, cui aliquis eſt præpoſitus, abſque eo quod agatur de pecunia mutuo recipienda, vel quãdo quæritur de ipſa mutui recceptione, in hocq; ſecundo tres alios ſubdiſtinguẽdo, circaque eos latiſſimè verſando; totam hanc materiam pertractat, ac complectitur; eumdem conſulas, non enim mihi aliena vſurpare, & ex ſcriptis abſque lectoris vtilitate, ſcripta conficere vllo pacto conſtitui.

49 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & talis eſt. Finge aliquem putà Męuium à pluribus mercatoribus alicui negotiationi in inſtitorem præpoſitum fuiſſe; Dubium eſt, vtrum illi omnes præponentes pariter obligentur ex illius facto, ſic vt inſolidum quaſi rei debendi plures, vel omnes conueniri queant?

50 In huiuſmodi difficultate rẽ paucis perſtringendo, conclude præponentes ſingulos ex facto eorum inſtitoris, ſiue præpoſiti inſolidum obligari, & inſolidum poſſe conueniri.

51 Text. (mea quidem ſententia) eſt apertus *in l. 1. §. finali, iuncta gl. ff. de exercitor. & in l. habebat, §. ſi duo, ff. de Inſtit.* Sequitur Maranta *d. diſtinct.* 22. *num.* 10.

52 Rationem quoque deducit Gaius Iuriſconſultus *in l. ne plures, ff. eodem, de exercit.* ſub illis verbis (Nè in plures aduerſarios diſtinguatur, qui cum vno contraxit) Qui enim cum vno cõtrahit, non debet contra plures compelli agere, Gloſ. plura iura deducens *in d. l. §. finali in verbo inſolidum, ff. eod. de exercitoria.*

53 Eſt bene verum, quod ſolutione vnius om-
niũ perimitur obligatio. Sic præciſè poſt Bart.
Bald. ac alios plures relatos docuit Roncheg. *in*
d. l. eamdem, nu. 164. ſequutus eſt præciſè poſt plu
res quoque alios adductos Oſaſch. *deciſ. ſua Pe-*
demontana 150. *nu.* 7. vbi ex cõmuni pariter con-
54 cludit, quod quando plures exercent vnã mer
cantiam miniſterio vnius, quilibet inſolidum
obligatur; ſubdit tamen quemlibet obligari in
ſolidum non pro toto debito, ſed pro quanti-
tate, quam habet in ſocietate, & atteſtatur Se-
natum ita cenſuiſſe. de hac autem materia vi-
dendus in ſimili D. Hector Felicius, *de Societate*
cap. 30. *per tot.* vbi pulchrè.

55 An autẽ ipſimet præponentes, ſi plures fuerint, obligati intelligantur erga eum; qui cum eorum inſtitore contraxit, vti rei plures debendi; adeò vt omnia iura, quæ de reis loquuntur, ijs rectè accommodentur, nec nè in præſentiarum non diſcutio, ſed adeundus Ronchegall. *in d. l. eamdem, num.* 165. & 166.

56 Altera ſecundo loco nõ minus pulchra, quã difficilis ſuccedit hic dubitatio, & eſt, Vtrũ ipſemet inſtitor, ſeu præpoſitus ex eo facto, cui præfuit, præter præponentem obligatus intelligatur, conueniriq; eius rei nomine poſſit ab illis, qui cum ipſo contraxere?

Articulus ſanè eſt dubius, & diſputabilis, ideò exactiſſimè diſcutiendus.

57 Pro affirmatiua vrgent infraſcripta; & Pri-
mò textus apertus *in l. 1. §. eſt autẽ nobis, ff. de exer-*
citor. vbi Vlpianus ita loquitur; (eſt autem nobis
electio, vtrum exercitorem, an Magiſtrum con-
uenire velimus.) Quid clarius? Hic obiter no-
ta, pro terminorum cognitione, quod exerci-
58 tor eſt ille, ad quem quotidianus quæſtus na-
uis pertinet, *§. eadem ratione Inſtit.* quòd cum eo.

59 Magiſter verò eſt ille, quem exercitor naui præpoſuit, & cui curam nauis demandauit, *l. 1. §. magiſtrum, ff. de exercitoria*, & ſequitur Cl. Soatius *in d. §. ſi igitur num.* 7.

60 Secũdò pro hac parte ſuffragari, videtur admodum *text. in l. ſi quis mancipijs, §. primo, ff. de Inſtit.* vbi Paulus Iuriſconſultus ita loquitur; (Si ſeruum Titij inſtitorem habueris, vel tecum ex hoc edicto, vel cum Titio ex inferioribus edictis,) ſcilicèt de peculio, quod iuſſu, & de in rem verſo, prout explicat ibi gloſ. in verbo ex inferioribus, agere potero; Ecce quod tã ipſemet inſtitor, quàm ipſius dominus ex contractu cum ipſomet inſtitore inito efficaciter obligatur.

61 Tertio vrgere videtur textus *in l. ſolutum, §. per liberam, ff. de pignorata actione*, vbi dicitur, quod pignoratitia actio datur cõtra ipſum procuratorem, cui data fuerunt pignora, non autem contra dominum, pro quo ipſe recipit, & ſic patet ex eo tex. inſtitorem, ſeu procuratorem obligari.

62 Ad idem deducitur textus *in l. ſeruum filij, ff. mandat.* vbi procurator obligatur ex ſolo cõtractu venditionis celebrato procuratorio nomine, poſito quod aliter non aſtrinxerit, nec aliquam promiſſionem fecerit.

63 Solent etiam deduci iura *in l. licet §. poſſumus, ff. Nautæ, Cauponius, et Stabular; et in l. ſed etſi pupillus, §. finali, ff. eodem de Inſtit.* Ea per te videas.

64 Conſidera etiam text. *in l. 1. ff. de Inſtit.* ſub illis verbis. (ipſum tamen inſtitorem, vel dominum eius conuenire poterit.)

65 Et huic ſententię adhęſerunt infiniti; Bartol. videlicet *in d. l. finali, ff. eod. de Inſtit. & in d. l. eamdẽ, num.* 7. *in fine, ff. de duobus reis*, videndus idem *ſub num.* 11. vbi docet quemlibet eorum inſolidum obligari, non tamẽ dici poſſe eos eſſe duos reos debendi, ſed vnum, dominum ſcilicet principaliter teneri, alterum verò inſtitorẽ, ſcilicet acceſſoriè; ac propterea eoſdem æquiparar principali, ac fideiuſſori; Hoc idem tradit, & ſequitur ipſemet Bart. *conſilio ſuo* 79. *num.* 2. *idem concludit* P. de Caſtro *conſ. ſuo* 20. *in primo dubio volum.* 2. Angel. Aret. *in d. §. ſi igitur, num.* 8. Petr. Peckius, *in d. l. 1. præcitato §. eſt autem nobis, numero* 4. ac plures alij; Sic quoque tenuit Rota Romana in vna Portugallenſ. pecuniaria coram D. Capi-

ſucio

ſucio *die 22. Junij 1552.* teſte Verral. *deciſ. ſua 94. parte 2.* Pro contraria autem opinione conſiderari ſolent infraſcripta; &

66 Primò, *textus in l. finali, ff. eodem, de Inſtitor.* vbi talis proponitur facti ſpecies; Præpoſui libertum meum menſæ nummulariæ; miſit libertus iſte Titio litteras, quibus ſignificauit ei, quòd apud menſam habebat centum, & ad certum tempus nunciauit ei debere, dubitatur ibi, an vigore illius epiſtolæ libertus ille conueniri poſſet? & rñſum fuit à ſcæuola Iuriſcõſulto pro negatiua, ecce tex. apertus inſtitorẽ nõ obligari.

67 Secundò principaliter cõſiderari ſolet, ideò inſtitorem alicuius negotiationis ex contractu per eum cum aliquo inito non obligari, ſed ipſius dominum dumtaxat conueniendum eſſe, quia is, qui contulit, fidem ipſius domini ſolũmodò ſequi videtur, vt dicit text. *in §. ſi igitur Inſtitoria. Quod cum eo, & ſupra deduximus*, ergo.

68 Adde imputandum eſſe contrahenti, ſi non fuerit ſcrutatus conditionem illius, cum quo contrahit *ad l. qui cum alio de regulis iuris cum cõcord.*

69 Suffragatur tertiò talis ratio. Nemini dubium eſt aduerſus præponentem duplici via directa, ſcilicet, ac vtili prouiſum eſſe illi, qui cum illius inſtitore contraxit, vt notatur *in d. §. ſi igitur, & in §. finali, Inſtit. eod. tit. Quod cum eo, & in l. ſi inſtitorem, ff. ſi certum petatur.* De actione verò danda eius rei nomine aduerſus inſtitorem nullũ verbum, ergo conſequentia deducitur clara inſtitorem non obligari; ſic præciſè arguit Ronchegall. *in d. l. eamdem, num. 175.*

70 Accedit quarto loco, nam ſi aliter concluderetur, euenite facile poſſet, vt illud inſtitoris officium poſſet alicui eſſe dãnoſum, domino non ſoluente; aduerſus regulam, *l. ſi quis ex ſignatoribus, ff. quemadmod. teſtamenta aperiantur*; Quamobrem eſt inſpicienda intentio contrahentium, *iuxta l. non omnis, ff. ſi certum petatur*, arbitrandumq; id non eſſe actum ab inſtitore, vt ipſe obligetur, ita vt de ſuo teneatur, maximè quia æquum eſt obligari eum ſolummodò, qui lucrũ ex ea re eſt conſequuturus, *d. l. 1. in principio de Inſtit.* Sic eleganter inter alios diſcurrit idem Ronchegall. *præcitato num. 175.*

71 Et hanc poſteriorem ſententiam veriorem eſſe, ac eam vti receptiorem amplectendam diiudico, eã enim ſequuti ſunt quoque inter alios Dominus Ronchegallus *in d. l. eamdem d. numero 175. cum ſequentibus*, vbi etiam quæcumque ex aduerſo obiecta fuere, & in contrarium excogitari poſſunt, acutiſſimè reſoluit; ipſum conſulas, M. Antonius Natta poſt plures relatos *conſilio ſuo 641. in primis numeris*, Decius *in l. ſi inſtitorem, numero 5. ff. ſi certum petatur*, vbi poſt Angel. *in d. l. eamdem de duobus reis ſubdit*, quod inſtitores, licet in mille litteris ſcribãt ſe debitores, non propterea poterunt conueniri, quia videntur ſcribere inſtitorio nomine, id quod etiã repetit *in conſ. ſuo 520* ac plures alij; addo Straccham *de Aſſecurat. num. 78.* P. Heigium *in §. eadem ratione, numero 16. Inſtit. Quod cum eo.* & D. Antonium Heringium Oldemburgicum *in ſuo celebri tractatu de Fideiuſſoribus, cap. 27. parte 1. numero 136. & 137.* vbi pulchrè, & hanc eamdem opinionem Curiam Pariſienſem die 2. Iunij, anno 1551. pronunciando comprobaſſe teſtatur P. Coſtald. *lib. 14. Pandectarum ſuorum aduerſariorum par. 3. tit. de exercit. actione l. 1. §. eſt autem*; Addo Matthiam Colerum *deciſ. ſua 248. lib. 2.*

72 Vides ex his lector beneuole, difficultatem iſtam pro vtraque parte ſolidiſſimis tùm rationibus, tum pluribus ſcribentium authoritatibus communiri poſſe.

73 Ego, (vt hac in re meam quidem promam ſententiam) arbitror multos extare caſus, in quibus ipſemet dominus præponens ex facto ſui inſtitoris dumtaxat obligetur, ac multos etiam, in quibus idemmet inſtitor conueniri

74 poſſit; eos autẽ omnes reſpectu vtriuſque partis adeò doctè, & eleganter coaceruat, ac deducit Dom. Socin. ſenior *conſilio ſuo 154. per totum volum. 2.* vt vniuſcuiuſque alterius opera procul dubio ſuperuacanea videatur, ipſum igitur lector conſulat; adeas quoque Alciatum *in d. l. ſi Inſtitorem, num. 10. vſque in finem*, vbi eoſdemmet caſus repetit, atque proſequitur. Quemadmodum facit etiam Illuſtriſs. Card. Tuſc. *d. Concluſ. 224. num. 12. cum infinitis ſequentibus*

75 Nota tamẽ duos ex illis rectè impugnari per Decium *in d. l. ſi Inſtitorem, num. 5. & 6.* quẽ ſequitur etiam Roncheg. *in d. l. eamdem, nu. 173. & 174.* & Alc. *in præcitata l. in fine*; ad ipſos eũdem lectorẽ remito. Sat. n. mihi circa hoc loca tetigiſſe.

76 Præſciendum quintò principaliter, expreſsè requiri, quod ipſemet inſtitor, qui præpoſitus eſt, ſit maior vigintiquinque annis, vel ſi pupillus, aut minor, vt cum authoritate tutoris, vel curatoris præficiatur, *l. verum, & l. quicumque §. finali, ff. de Inſtit.* ſequitur excell. Soarius *d. num. 13.*

77 Non ignorãdum ſextò hanc actionem, quæ ipſi contrahenti cum inſtitore, ſeu hæredibus eius cõpetit contra dominũ, qui præpoſuit, *ad l. nouiſſimè, ff. eod.* dari primò ad id, quod ex cõtractu, vel quaſi cum inſtitore inito, debetur in ſolidum, *ad l. ex contractib. C. eod.* item ad reddẽdam pecuniam eius negotij cauſa depoſitam, quod per inſtitorem exercebatur, *ad l. Inſtit. C. eod.* & ſequitur excell. D. meus Soarius *præcitato §. ſi quis Juſſu, num. 16.*

78 Obſeruandũ ſeptimò principaliter pro complemento iſtius materiæ, nã ſi inſtitor, vel præpoſitus delinquat circa munus ei iniũctũ, illud quidem imputatur dño præponenti, ita vt damnum pecuniarum reſarcire teneatur, *arg. l. 1. §. familiæ de Publicanis, & l. 1. in princ. & §. 1. Titul. Nautæ, Caupones, & Stabular. cum concordantibus*; & vbi quidpiam eius rei nomine dominus ſoluit, ha-

79 bet regreſſum poſteà aduerſus miniſtrum, qui eum conſeruet indemnem, vt per Innocẽtium *in c. 1. in ſi. vt lite conteſt.* Sequitur D. Ronchegal. *in d. l. eamdem, nu. 183. cum duob. ſeqq.* vbi latè de hoc notabili diſcurrit; ſequi videtur quoque P. Bimius *conſ. ſuo 10. num. 51. & 52. volum. 1.*

T Notan-

Digitized by Google

80 Notandum eſt tamen contrarium hac in re plurimis placuiſſe, dominum videlicet ex delicto ſui inſtitoris, ſeu præpoſiti minimè teneri, nec minus conueniri poſſe, mouentur ex notatis *in l.cotem, § dominus, & l.final. §.ſed Marcus, ff. de publicanis, iuncta l.ex maleficio, §.ſi quis abſentis, ff. de actionibus & obligationibus, cum ſimilibus.*

81 Addunt, quod dominus mandans ſua negotia inſtitori, non cenſetur mandare, vt circa illa committat dolum, fraudem, ſeu delictum, *iuxta l.creditori, §. Lucius, in fine, ff. mandati cum concordantibus.*

82 Cōfirm ır tertiò iſthæc opinio ex eo, quod in generali mandato nunquam intelligitur data facultas procuratori, vt ex ſuo facto, vel delicto faciat dominum incidere in pœnā, niſi expreſsè id fuerit dictum, *l. 3. §. procurator, & ibi gloſ. ff. quod quiſque iuris,* Bart. & alij communiter *in l. iubemus, C. de ſacroſanct. eccleſ.* Franc. Turzar. qui Communem dicit *in ſuis Communibus opinionibus, cap. 66.*

83 Accedit quartò generalis illa regula, quod vnus pro facto alterius regulariter minimè tenetur, cum pęna ſequi debeat criminis authores, *l. ſancimus, C. de pęnis,* & noxa caput ſequitur *§. omnis, Inſtitut. de Noxalib. actionib. & l. crimen, ff. de pęnis.*

84 Et ideò ſcribunt omnes legem illam ſiue communem, ſiue municipalem eſſe odioſam, & rigoris plenam, qua alter pro alterius delicto punitur; ità eleganter poſt Baldum, Socinum ſeniorem, Decium, ac alios Clariſs. Menoch. *conſilio ſuo 53. numero 9. & 10. volumine 1.* pulchrè de hoc eodem axiomate Monarcha Iurisprudentum D. Farinacius *de Delictis, & pęnis quæſt. 24. num. 1.*

85 Et hanc ſententiam in præciſis terminis inſtitorum, ſequuti ſunt inter alios duo Clariſs. viri, ac nunquam ſatis laudati, Laurētius à Pinu *conſilio ſuo 151. per totum,* & Vincentius Honded. *conſilio ſuo 96. num. 18. cum ſeq. volum. 2.*

86 Ego in tanto opinionum anfractu arbitror, pro ipſis opinionibus ſedandis ita diſtingui poſſe.

87 Aut ipſemet inſtitor, ſiue prępoſitus deliquit ſciente, vel mandante domino, aut eo ignorante, ſeu abſente; ſi primò, nemini dubium eſt, eū ex delicto ipſiuſmet præpoſiti teneri; ſecus ſi ſecundò; iſthæc autem diſtinctio clarè cōprobatur *ex textu in d.l.cotem, §.dominus, & in d.l.finali, §. ſed & Marcus, de Publicanis;* & ſic inter ceteros animaduertit Caſtrenſ. *in l. 1. §. quod nouiſſimè, ff. eodem de Publicanis,* & tetigit Ronchegall. *in d. l. eamdem, num. 184. verſ. Quod intelligas.*

88 Nota tamen, quod in dubio intelligetur deliquiſſe ipſomet domino ignorante; præſūptio eſt enim dominum cenſeri ignorare, quæ à ſeruo ſuo geruntur, pulchrè Cl. Menoch. *lib. 5. præſumpt. 27. nu 4 & 5.* vbi ſubdit idem iuris eſſe, & in homine libero, is enim nec etiam præſumitur deliquiſſe voluntate, & conſenſu ſui patroni.

Alio modo ſecundo loco pro conciliatione
diſtingui poteſt; Aut ipſemet inſtitor deliquit
89 extra officium, in quo à domino deputatus
eſt, & tunc pro eius delicto dominus minimè
90 tenetur, Aut verò deliquit circa officium, in
quo à domino deputatus eſt, & tunc pro eius
delicto eumdem teneri certi iuris eſt; ſic in ſimili de ſamulo, an, & quando pro eo dominus teneatur, diſtinguendo docuit Clariſs. Farinacius *dicta quæſtione 24. numero 49. & 50.* vbi infinitos propemodum deducit; Conferunt etiā ſcripta per Pinū, *dicto conſilio 151. numero quarto.* Hanc diſtinctionem in his præciſis terminis loquendo de inſtitore, ſequutus eſt Stephan. Gratian. *deciſione ſua Marchiana 36. numero 18. & 19.*

91 Alij tertio loco ſic diſtinguendum autumarunt; Aut ipſemet dominus præponens poteſt accuſari de culpa malę electionis, quod ſcilicet elegerit in inſtitorem hominem nō idoneum, & quem quilibet diligens paterfamilias nō prępoſuiſſet, & ſic ex eius delicto proculdubio tenetur, imputandum enim ſibi, cur talem præpóſuerit.

92 Aut verò de tali electione minimè redargui poteſt, & tunc ſecus; ſic præcisè Doctores omnes *in d. §. quod nouiſſimè,* & in ſpecie P. de Caſtro.

93 Quarto loco cogitabam, ſi ita etiam diſtingui poſſet pro ſupradictarum cōtrariarum opinionum conciliatione;

Aut dominus præponens ex delicto ſui inſtitoris aliquid commodi percepit, aut non; ſi primò, ſine dubio ex eius delicto tenetur, ac conueniri poteſt: ſecus ſi ſecundò. ſic in ſimili de delicto commiſſo à ſeruo, diſtinguendo docuit Menochius, *dicto conſilio quinquageſimotertio, numero decimoquinto.*

His breuitate maiori, qua potuimus tùm ad clariorem huiuſce materiæ intelligentiam, tum ad faciliorem tyronum cognitionem ſic præmiſſis, reliquum modò eſt, vt ad id, quod inſtituti noſtri eſt, particulariter deueniamus;

94 Ambigitur itaque hic cōgruo loco, an libro rationū inſtitoris plena fides contra dominum adhibeatur?

95 Hic obiter nota inſtitores, ſiue adminiſtratores teneri librum ſeparatum, & rationes ſeparatas conſcribere, prout eleganter docet inter alios Clariſs. Decian. *conſilio ſuo 11. num. 50.*
96 *in primo,* qui quidem libri ab ipſis edendi ſunt, ac reſtituendi mortuis ipſis mercatoribus præponentibus eorum hæredibus, vt poſt alios clarè firmauit Guid. Papa *ſingul. ſuo 500.*

97 Cui quidem difficultati ſatisfaciendo, concludo breuiter pro affirmatiua, ſtante maximè approbatione ipſius domini præponentis, & dummodò ipſemet inſtitor faciat id, quod de iure, vel ex conſuetudine facere tenetur, & ſcribat veriſimilia, & manu propria, ſic poſt Grauet. *de Antiquit. temp. in d. verſ. limitatur quarto, num. 30.*

Digitized by Google

num.30. & 31. D. Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pag. 27. col. 1. verſ. amplia* 17.

98 Sic etiam, quod magis eſt, ſimplex ſcriptura priuata ipſiuſmet inſtitoris probat cõtra eumdemmet præponentem, Rota Genuenſ. pulchrè *deciſ. ſua 186. num. 4.* Et hæc ſufficiant.

Quædam Notabilia in hac eadem inſtitorum materia non ſpernenda deducuntur.

1 ACtio inſtitoria an ſine ceſſione domino compętat? vide Franciſc. Marc. *quæſt. ſua 9. vol. 1.*

2 Quæ requiruntur, vt ex contractu ipſius inſtitoris agere poſſit? vide eumdẽ *quæſt. 469.*

3 An inſtitores ex contractu tempore prępoſitionis celebrato poſt finitum illud officium, rectè conueniri poſſint, maxima eſt controuerſia. Videndus Hieronym. Treuther. *vol. 1. ſuarũ iuris diſputation. diſputatione 24. theſ. 7. in fine, & in cõmentarijs ad Pandectas ad titulũ do Inſtitor. act. pag. mihi 924.* Adeund. quoque Caballin. *Milleloq. ſuo 235. per totum par. 1.* Addo Bart. ante omnes *in l. 41. num. 6. ff. ſi certum petatur.*

4 Inſtitor dicitur habere generale mandatum ad omnia faciendum, quæ tangunt ipſum negotium cui præpoſitus eſt, Decian. *conſ. 29. num. 11. volum. 1.*

5 Inſtitor nõ differt à famulo quoad periculũ rei ſibi ſubtractæ, idem Decian. *d. conſil. num. 12.*

6 Inſtitoris confeſſio probat contra dominũ, Cęphal. *conſil. 603. num. 54.*

7 Socium, vel inſtitorẽ, vel negotiationi præpoſitum, qui aliquem dicit, probare legitimè debet, Bimius *conſ. 216. num. 9. & num. 77. in tertio.*

8 De conditione inſtitoris non curatur, quoniam ſi minus idoneus fuerit, ſibi tribuere, & imputare debet, qui eum præpoſuerit, *l. ſed etſi quis, ff. de Inſtitoria;* Sequitur Bimius *conſ. 10. num. 22. vol. 1.*

9 Dicta in iure de inſtitoribus trahuntur hodie ad factores, & ad quoſcumque alios adminiſtratores, Alba *conſil. 104. num. 6.*

10 Quando ſunt plures inſtitores, exercitores, vel ſocij vnius negotiationis, & adminiſtrationis, ſi fiat actus per vnum de volũtate aliorum, perinde eſt, ac ſi ceteri omnes feciſſent, Alba *conſ. 744. num. 1.*

11 Sicut ex contractu inſtitoris poteſt dominus conueniri, ita ex contractu domini conuenietur factor, ſeu inſtitor, quòd eſſe notabile, *text. eſt in l. 1. §. penult. ff. de exercit.* Ex contractu verò inſtitoris non aget dominus, niſi actione ceſſa, vel in ſubſidium, putà ſi factor aufugiſſet, aut aliter ſoluẽdo non eſſet, *text. in l. 1. ff. de Inſtit.* ita docet Ang. *in l. cum te in Gallia, nu. finali, C. ſi cert. petatur.* Sequitur Iaſ. *in l. ſi Inſtit. in fi. ff. eod. ſi cert. pet.*

12 Præpoſiti alicui negotiationi, eo ipſo quòd fugerint, ſeu decoxerint, cenſentur reuocati, Benuenut. Straccha, *de Decoctoribus par. 3. nu. 51.*

13 Inſtitorem alicui apothecę præpoſitum volens reuocare, edictum ante illam apothecam publicè præponere debet, vt nemo cum illo contrahat, Maranta *in ſuo Speculo, in ſexta parte, in verſic. citatio num. 90.* vide Bart. *in l. vnica num. 9. C. de ſatiſdation.* Et hæc ſatis.

14 Latius de materia vide penes Sebaſtianum Hornmold. *in ſuo Repert. ſententiarum in verſic. Inſtitor.* Oinotomum *Inſtit. tit. Quod cum eo, §. Inſtitoria, per totum,* vbi latiſſimè Bertachin. *in ſuo Repertorio, in verſic. Inſtitor.* Marantam *in ſuo Speculo par. 4. Indiciorum, diſtinctione 22. ferè per totam,* Stephan. Daoyz *in ſuo Iuris Ciuil. ſeptimo tomo, in verſ. Inſtitor.* vbi pulchrè. Indicem tractatuum *in verſic. Inſtitores,* & Ariſmin. Tepatum *lib. 2. ſententiarum iuris, tit. de Inſtitoria,* vbi omnium elegantiſſimè.

Adeundi ſunt quoque compilatores deciſionum Rotæ Genuenſ. *in pluribus deciſionibus,* ſed præcipuè *in 14.* ibi enim de hac materia latiſſimè diſſeritur.

De Libris Rationum alicuius ſocietatis.

SVMMARIVM.

1 *Liber rationũ ſocietatis plenè inter ipſos ſocios probat, & tàm pro ſcribente, quàm contra eum.*
2 *Ratio.*
3 *Quod non ſolum procedit in paruis ſummis, ſed etiam in magnis.*
4 *Ratio.*
5 *Amplia, quando liber iſte fuit indifferenter ſcriptus ab omnibus ſocijs.*
6 *Item licet fuerit dumtaxat conſcriptus ab vno ex ſocijs, qui tamen ſcribere conſueuerit.*
7 *Ratio.*
8 *Mandatum præſumitur ex ſcientia, & patientia.*
9 *Liber rationum ſocietatis non probat inter ſocios, cum non continet veriſimilia.*
10 *Quæ ſint veriſimilia iudicis arbitrio relinquitur.*
11 *Item non probat, quando complecteretur dũtaxat data per ſcribentem ſocium, & non ab eo recepta.*
12 *Ratio.*
13 *Quæ parcellæ dicantur connexę. vide Menochium.*
14 *Liber rationum ſocietatis pariter non probat inter ſocios, quando alterius manu, quàm vnius ex ſocijs ſcriptus eſſet, etiamſi is qui ſcripſit, ab altero ſociorum adhibitus fuiſſet ad ſcribendum altero tamẽ non mandante.*
15 *Ratio, & num. 16.*
17 *Libro ipſius ſocietatis non creditur ad fauorem ſocij, qui ſolus in libro ſcripſit, vbi ſcriptum non eſt veriſimile.*
18 *Liber ſocietatis conſcriptus ab inſtitore, ab omnibus ſocijs approbato, & illi muneri expreſsè delegato, probat inter ſocios.*
19 *Non probat autem, ſi in ipſo conſcriberentur alia, quàm attinentia ad illam negotiationem, de qua agitur, & de qua contracta fuit ſocietas.*
20 *Liber ſociorum ad hoc vt probet, non debet continere*

Digitized by Google

lituras, cancellationes, lacerationes, & ſimilia.

21 *Debet benè continere diem, menſem, & annum.*

22 *Socius tenetur alteri ſocio exhibere libr. ipſius ſocietatis.*

23 *Quinimò ſi non exhibeat requiſitus, amittit cauſam. Ratio ibidem.*

24 *Et nō ſolum amittit cauſam, ſed ſuper exequutione contra eum iurari poteſt etiam in litem.*

25 *Videndus Bimius conſilio ſuo 182. in ſecundo, vbi latè de hac materia.*

26 *Intitulationi, & inſcriptioni libri ſocietatis ſtādum eſt. ex ea cum tacita ſcribentis intētio colligitur, ibidem.*

27 *Si libri rationum ſocietatis communi nomine inſcripti ſint, ex tali intitulatione poteſt argui extare ſocietatem communem.*

28 *Si ſocius habeat aliquid ſcriptum contra ſe in ſuo negotiationis libro, & diſputatio non ſit cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptum legitur, ex illo codē libro probatio oritur ad fauorem illius tertij contra ipſummet ſocium librum penes ſe habentem.*

29 *& 30. Ratio.*

31 *De materia huius capitis. videndus D. Hector Felicius in ſuo tract. de Societate, per totū, & præcipuè, c. 38.*

De Fide, & probatione Libri rationum ſocietatis, clara & dilucida explanatio.

REctè feciſſe videbor, ſi poſteà quā de fide, & probatione libri rationum ratione ſuæ adminiſtrationis ab aliquo concepti verba facere cępi, hunc etiā caſum de fide libri rationum ſocietatis ſubiecero. Dubitatur igitur apud ſcribentes, an ipſimet libro rationum inter negotiationis ſocios fides ſit adhibenda? Qua in re aduertēdum eſt Doctor. hoc in caſu loqui, cum eorum fides de publico non eſt approbata, nam vbi approbata eſt, ceſſat dubitatio.

1 In hac igitur difficultate regulam cū Alex. ſic ſtatuo. Librum rationum ſocietatis plenè inter ipſos probare, & tam per ſcribentē, quàm contra eum; ſic idem Alex. *conſil. ſuo* 186. *num.* 1. *lib.* 2. motus *ex l. inter chartulas, C. de Conuenend. fiſc. debitor. lib.* 10. *& ex l.* 1. *ff. de duobus reis.* Sequitur in terminis poſt alios Cl. Decian. *conſ. ſuo* 29. *nu.* 33. *in ſecundo,* Portius *conſil.* 114. *num.* 10. Cęph. *conſ.* 678. *num.* 14. Bimius *conſ.* 136. *num.* 39. *in ſecundo, & plures alij.* Addo D. Hectorem Felicium *de Societate cap.* 38. *numero* 15. *vbi plures alios concordantes deducit.* & nouiſsimè Clariſs. D. Ioſeph. de Ruſtic. *ad l. cum Auus, de Conditionibus & demonſtrationibus in proœmio cap.* 2. *num.* 26. vbi ſubdit hoc præcipuè procedere, quando dictus liber continet veriſimilia.

2 Et ratio quoque eſt in promptu, quia eorum perſonæ inter eos adeo approbatę ſunt, vt vnus non valeat factum alterius improbare; & verè in hoc oēs cōueniunt, quādo liber ab vtroque ſociorū eſt ſcriptus, hoc eſt modo parcella vna ab vno, modò altera ab altero, vt vſu venit, ita poſt Bal. Alex. & alios, Crauet. *de Antiquitatib. d. verſic. quarto limitatur nu.* 59. quem præciſè ſequitur Clar. vir D. Menoch. de Arbitr. *Caſu* 93. *nu.* 4. His accedunt Cęph. *d. conſ.* 678. *num.* 14. & Fab. Turret. *conſ. ſuo* 100. *num.* 39. *in primo, vbi concordantes adducit* Menoch. Berret. & Bertazzol. *conſ. ſuo Crimin.* 224. *num.* 2. *lib.* 2. Addo poſt hæc ſcripta Schuuartzenthaler, *de Stipulation. pag.* 873. *nu.* 84. 85. *&* 86. Hectorem Felicium *d. cap.* 38. *num.* 19. & eruditiſs. D. Munoz. de Eſcobar, *in ſuo elegāt. tract. de Ratiocin. Adminiſtrat. c.* 12. *in primis numeris.*

3 Id quod non ſolum procedit in paruis ſummis, ſed etiam in magnis, in libro enim ipſorū ſociorum non fit hæc differentia, Crauet. *d. loco num.* 61. & Ioſeph. Ludouic. *Concl. ſua* 29. *pag.* 73. *col.* 2. *verſ. amplia* 19. Addo eruditiſs. Scacciam *lib.* 2. *de Iudic. Cauſarum Ciuilium, cap.* 11. *num.* 182.

4 Quandoquidem inter ipſos ſocios proceditur de bono, & ęquo; & ſola facti veritate dūtaxat inſpecta; vt dixerunt Angel. & Bald. Soc. ſen. & alij, quos refert, & ſequitur Decian. *conſ. ſuo* 97. *num.* 27. *lib.* 2. & Fab. Turret. *d. conſilio ſuo* 100. *num.* 43. *in primo.*

5 Ampliatur autem communis iſta cōcluſio, vt præcipuè procedat, quādo liber iſte cōis fuit indifferenter ſcriptus ab omnibus ſocijs; hoc enim caſu à fortiori præſumitur ſcriptus de voluntate, & cōſenſu omnium, & propterea inter eos plenam fidem faciet: ita poſt Bald. Alexād. Corneum, Socin. ſenior. Deciū, & Crauet. necnō plures alios, docuit Clariſs. Dom. Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 62. *num.* 4.

6 Ampliatur ſecundò, vt etiam procedat, licet ipſemet liber fuerit conſcriptus dumtaxat ab vno ex ſocijs, qui tamen ſcribere conſueuerit; hoc enim caſu, quoniam ſcriptus præſumitur cōſenſu aliorum, plenè etiam inter eoſdē probabit; ſic poſt Alex. Crauet. & alios Menoch. *d. præſumpt.* 62. *num.* 1. *cum ſequentibus.*

7 Et ratio eſt etiam in promptu, nam præſumitur, ſic mandatum ab alijs ſocijs, qui ſcienter paſſi ſunt illum ſcribere.

8 Mandatum enim præſumitur ex ſcientia, & patientia, prout poſt Innocentium, & plures alios relatos docuit idem Menoch. *lib.* 2. *præſumptione* 15. *in ſecunda declaratione.* Adde de mādato. Quod liber conficiatur, dici etiam conſtare, ſi ſocio ſit permiſſa adminiſtratio, quia permiſſa ei adminiſtratione, cenſetur ei mandatū, quod librum conficiat, cum de adminiſtratis teneatur reddere rationem, & ratio ſine libri confectione reddi non poſſit. pulchrè Felicius *d. cap.* 38. *num.* 79.

9 Limitatur autem hæc eadem cōmunis ſententia varijs modis; & Primò, vt non procedat, quando hic liber non continet veriſimilia; ſic poſt Bal. *in Rubrica de Fide inſtrumentorum,* Crauet. *dicto verſic. quarto limitatur, num.* 60. idem *conſ. ſuo* 75. *num.* 23. & Clariſs. Menoch. *d. Caſu* 92. *num.* 5. Sequitur hoc idem Berret. poſt plures relatos *conſilio ſuo* 26. *num.* 9. Maſcard. *d. Concluſione* 976. *num.* 83. *&* 85. & nouiſsimè Beuſt. *in dicta l. admonendi, numero* 1031. Addo Schuuartzenthaler *in præcitato ſuo tractatu de Stipulationibus, pagina* 874. *num.* 87. & Dom. Felicium *d. cap.* 38. *numero* 32.

necnon

necnon D. Petrum Sanz. *de Diuiſione bonorum lib. 2. cap. 9. num. 6.* Quæ autem ſint veriſimilia, iu-
10 dicis arbitrio, conſiderata cauſa, qualitate perſonarum, & ſociorum, & conſiderata quantitate bonorum relinquendum exiſtimo. Ripa *in d. l. admonendi num. 129.* Tiraquel. *in l. ſi vnquam in præfatione num. 51. C. de reuocandis donationibus.* & Crauet. *d. conſ. 75. num. 23.* Addo Scacciam *dicto cap. 11. num. 294.* & Felicium *d. cap. 38. num. 33.*

11 Declaratur ſecundo loco, memoratam cõcluſionem minime procedere, quãdo ipſemet liber complecteretur dumtaxat data per ſcribentem ſocium, & nõ accepta ab eo, atque ita non eſſet liber rationum in forma dati, & accepti. Sic præciſè poſt Bald. Iaſ. Purpurat. & alios D. Menoch. *d. Caſu 92. num. 6.* vbi etiã ſubdit librum rationum malè confectum probare ſolummodo contra ſcribentem; non autem pro ſcribente.

12 Hic enim ſocius, qui vult iuuari cõtra ſuum conſocium libro illo, debet etiam pati in commodum eius, quod ab eo ſuſcepit ratione connexitatis rationum. Sequitur hanc eamdem declarationẽ D. Maſcard. *d. concl. ſua 976. nu. 86.* & nouiſſimè Schuuartzenthal. *de ſtipulationibus, pag. 874. num. 88.* Addo P. Sãz. *d. cap. 9. nu. 7. in fi.*

13 Quæ autem propriè dicantur connexæ parcellæ; videndus idẽ Menoch. *d. lib. 2. Cent. 1. Caſu 95. per tot.* & tradita per nos ſupra *cap. de Connexis.*

Hanc eamdem declarationem, ſequutus eſt poſt plures alios relatos D. Felic. *d. cap. 38. num. 34.* vbi cum Bart. *in l. comperimus, C. de Naulcul. lib. 11.* Subdit, quod in eo ſcribi debent eã, quæ recipiuntur, & nominatim à quo recipiuntur, & ex qua cauſa, & ſimiliter videantur, nominatim apponendo diem, quia aliàs ſi non ita ſcriberentur, non poſſet cognoſci, ſi quid fraudis, & machinationis fuiſſet admiſſum, & non diceretur reddita ratio, & latius vt per eum, quem conſulas.

14 Declaratur tertiò, vt locum ſibi non vendicet recepta iſta concluſio, quando liber ipſius ſocietatis alterius manu, quàm manu vnius ſociorum, ſcriptus eſſet, etiamſi is, qui ſcripſit, ab altero ſociorum adhibitus fuiſſet ad ſcribẽdũ, altero tamen non mandante: ita Alexander. *cõſ. 186. num. 2. in 2.* ante eum Bald. *conſil. 278. in tertio.* Sequitur Menoch. *d. Caſu, num. 7.* & Schuuarzẽthaler *d. pag. 874. nu. 89. & 90.* vbi latiſſimè.

15 Ratio autem eſt in promptu, quia vt ſcripturæ huius ſocij fides adhibeatur, conſtare debet, eſſe ſcripturam ab eo confectam; iuxta regulã *l. Diuus, ff. de milit. teſtamento.*

16 Et dum manu alterius, quàm ſocij ſcribitur, alter ſocius non dicitur illi cõſenſiſſe, atque ita eius perſonã approbaſſe; Quapropter illius ſcriptura ei nocere nõ dẽt quamq̃ prodeſſe poſſit.

17 Quinimò libro ipſius ſocietatis non creditur ad fauorem ſocij, qui ſolus in libro ſcripſit, vbi ſcriptum non eſt veriſimile; ſic poſt Bal. in Rubrica, *C. de fide inſtrumentorũ,* Crauet. & alios Cæphal. *conſil. ſuo 475. num. 3.*

18 Claudicat tamen ſupradicta limitatio, quando is liber fuiſſet cõſcriptus ab inſtitore ab omnibus ſocijs approbato, & illi muneri expreſsè delegato; ſic poſt Alexãd. Caſtrenſ. Crauet. & alios pulchrè Cl. Menoch. *d. Caſu 92. num. 9. & de præſumptionib. cap. 62. numero 5.* Sequitur quoque poſt infinitos alios relatos, Decian. *conſ. ſuo 60. num. 1. & 2. in ſecundo,* P. Bimius *conſilio ſuo 96. numero 24. in primo,* & D. Maſcard. *præcitata Concluſ. 976. num. 94.* Addo Clariſs. D. Munoz. de Eſcobar. qui & ipſe omnia ſupradicta docuit, *d. c. 12. num. 3. & 4.* & D. Petr. Sanz. *de Diuiſione Bonorum lib. 2. cap. 9. numero 7.* vbi ſubdit hoc in caſu ex dicto libro oriri probationem etiam in fauorem tertij, & latius, vt per eum.

19 Declaratur quartò, vt pariter minimè locũ habeat, ſi in ipſomet libro comprehenderẽtur alia, quàm attinentia ad illam negotiationem, de qua agitur, & de qua contracta fuit ſocietas, ſic poſt Alexandrum, & Decium, Cl. Decian. *d. conſ. ſuo 60. num. 10. in ſecundo.*

20 Limitatur quinto, quotieſcumque in ipſomet libro adeſſent lituræ, cancellationes, lacerationes, remiſſiones, & alia huiuſmodi, ex quibus falſitas argui poſſet. Quia dicta falſitatis ſuſpitione ſtãte, liber ipſe indiſtinctè, ac plenè minimè probaret, & maximè pro ſcribẽte; ſic eleganter per multa iura, ac nonnullas ſcribẽtium authoritates docuit in terminis D. Felicius *in ſuo tract. de Societate, d. cap. 38. num. 36. cum nonnullis ſequentibus,* vbi etiam tradidit, cauendũ eſſe à ſocio, ne librum ipſum rationum eo modo, quo fieri debet, cõficere prætermittat, quia contra eum daretur iuramentum in litem; ſubdit quoque ab eodem cauendum, ne in eodem libro cum negotijs ſocietatis propria negotia ſcribat, quia talis culpa in eo deprehenderetur, quòd poſſet in litem contra eum pariter iurari; Nec dicat ipſe, eo modo, librum confeciſſe, prout facere ſciuit, quia non ob id excuſatus erit à congrua libri confectione, & à congrua redditione rationum, & ſibi imputet, ſi ſe immiſcuit in negotijs peragendis, de quibus ignarus erat; & latius vt per eum.

21 Coarctatur ſextò principaliter, quotieſcumque liber ipſe & diem, & menſem, & annũ minimè contineret, & ratio, quare ſupradicta apponi debeãt, eſt, ne rationes ſint obſcuræ, confuſæ, & intricatæ; ſic eleganter Felicius *d. c. 38. nu. 23. cũ nonnullis ſeqq.* Etſi enim in ſcriptura priuata, dies minimè requiratur *ad l. cum taberna, §. idem quæſijt de Pignorib.* niſi tamen dies ſit de ſubſtantia; nihilominus hoc fallit in libro rationum, vt per Alex. *conſ. 70. col. 3. lib. 1.* & D. Rol. à Vall. *conſ. 92. num. 14. lib. 3.* Tetigimus nos ſupra *lib. 1. quæſt. 3. num. 7.* Declara tamen, vt non ob id definat probare contra ipſummet ſcribentem, licet non pro eo. Felicius *d. cap. num. 26.*

22 Obſeruãdum eſt autem (vt omnia præcipua de hac materia complectar,) quod ſocius tenetur alteri ſocio exhibere libros ipſius ſocietatis, *l. quadam in principio,* vbi Bartolus, Bald.

T 3 Ang.

Ang.& alij communiter, *ff. de edendo*, cum alijs adductis per Nonium *conſ. ſuo 63. num. 1. & ſeqq.* qui de Communi atteſtatur, addo Ioannem de Mōteſperell. *conſ. ſuo 22. num. 11.* Petrū Sanz. *de diuiſione bonorum lib. 2. d. cap. 9. numero 2.* & Fabium Turretum *conſilio ſuo 3. numero 1. in ſecundo.* Adeundus quoque D. Hector Felicius *in tract. de Societate c. 38. num. 11.* vbi ſubdit nō ſatis eſſe, ſi rationes velit oſtendere in chartis, & folijs, tenetur enim de neceſſitate conficere librum, nec ab ipſius libri confectione poteſt excuſari, aſſerēdo, quòd ad illum conficiendū non fuerit requiſitus, & per conſequens ad ipſius editionem obligatus eſt. videndus idem *ſub num. 41. & 42.* vbi latè, *& cap. ſuo 31. numero 33.* vbi ſubdit Socium ipſum ad editionem dicti libri teneri, etſi reus exiſtat, concordantes adducit Alciatum, & Beroum.

23 Quinimò ſi non exhibeat, requiſitus, ſuccūbit poſtea in cauſa. Turret. poſt Socin. & Plot. *d. conſ. 3. num. 16.*

Nec ſanè mirum. Libros enim non exhibēs, quos tenetur, præſumitur malam, ac iniuſtam cauſam fouere. Afflict. Pariſ. Crauet. Plot. & alij, quos refert, & ſequitur D. Menoch. *de præſumptionibus lib. 2. præſumpt. 91.*

24 Et non ſolum amittit cauſam, ſed contra eū poſteà ſuper exequutione in litē iurari poteſt; ſic poſt Bal. Straccham, Petrū de Vbald. Plot. Nonium, & alios Turret. *d. conſil. ſuo 3. num. 21.* Sequitur hoc idem P. Bimius *conſilio ſuo 50. num. 112. volum. 1.*

25 Videndus idem Bimius *conſilio ſuo 182. per totum in ſecundo*, vbi an, & quando creditor vnius ex ſocijs poſſit alterum ſocium cogere ad exhibendum ipſius ſocietatis librum, pro eo, quòd eius intereſt, & an eius amiſſio iuramento probari queat, multaq́; , & complura alia de huiuſmodi libris conficiendis, & exhibendis, adeò acutè, & eleganter pertractat, vt nil proculdubio ſuperaddi poſſe videatur, ad ipſum lectorem remitto.

26 Obſeruandum principaliter ſecundo ipſius ſocietatis librorum intitulationi, ac inſcriptioni præcisè ſtandum eſſe; ſic poſt Bartol. & Socin. Bertazzol. *conſil. ſuo Ciuil. 19. num. 30. & 31. in primo*, ex ea enim tacita ſcribentis intentio vtique colligitur. Monteſperell. *conſil. 38. num. 31.*

27 Hinc ſi libri ipſi rationum communi nomine inſcripti ſint, ex tali intitulatione poteſt argui extare ſocietatem communem; ſic eleganter Marcabrun. ab Anguill. *conſ. ſuo 5. nu. 57.* Sequuti ſunt Bart. Bald. Riminal. ſen. Bertazzol. Straccha, Maſcard. Menoch. ac alij, quos retulit, & ſequutus eſt D. Hector Felic. *in ſuo tract. de Societate c. 11. num. 19. & 20.* vbi etiā ſubdit, quòd probatur ſocietas, ſi in aliqua partita libri rationum quis ſocius nominatur, & latius, vt per eum. vide omninò D. Maſcard. relatū per Felicium *Concl. ſua 1315. nu. 16. cū ſeqq.* vbi pulchrè.

28 Notādum poſtremo, Corrolarij quaſi loco, quod ſi ſocius habeat aliquid ſcriptum contra ſe in ſuo negotiationis libro, & diſputatio non ſit cū ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptum legitur, quòd ex illo eodem libro oritur ſine dubio probatio ad fauorem illius tertij contra ipſummet ſocium librum penes ſe habentem. Nec mirum ſanè.

29 Quidquid enim legitur ſcriptū in ipſo libro, præſumitur voluntate, & conſenſu ipſius ſocij ſcriptum, ac proindè cōtra ipſum plenè probare debet; ſic eleganter poſt plures relatos Clar. Menoch. *lib. 3. præſumpt. 62. num. 6.*

30 Quinimò adde, quod in libro rationū alicuius ſocietatis ſcriptum eſt, de mandato omniū ſociorū ritè præſumi ſcriptū: ita Port. *conſ. ſuo 115. nu. 2.* vbi adducit text. *in l. vel vniuerſorum, ff. de pignor. act. cum concordantibus.* Et hæc ſatis.

31 Latius de hac materia diſceptat Felicius *d. ſuo tract. de Societate per tot.* & præcipuè *d. cap. 38.* vbi inter cetera de Calculis, & Calculatoribus poſt editionem dicti libri factam, conficiendis, & eligendis, de eorumdemq́; materia, pleniſſimè diſſerit, atque pertractat. eum conſulas, cōſulendus quoque Ioan. Gulielm. Guidobon. *aduocatione ſua 76.* vbi nonnulla de hac materia.

De Libris Rationum, qui ab aliquo ratione ſui officij conficiuntur, ſermonem nunc habituri, de ijs prius, qui per aliquem ex officialibus de publico deputatis conſcribuntur, tractationem inſtituamus.

De Libris Rationum officialis de publico deputati, elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Liber rationum publici officialis, quamuis non ſit perſona publica, plenè tamen probat, & num. 2.*
3 *Et eſt veriſſima concluſio.*
4 *Ratio, & num. 5.*
6 *Idque præcipuè procedit, ſi fuerit conſcriptus ab officialibus Principis, vel ab ipſo deputatis.*
7 *Liber officialis de publico ad ſcribendum deputati plenè probat, etiamſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis.*
8 *Comprobatur, & num. 9. & 10.*
11 *Contrarium multi.*
12 *Ratio.*
13 *Concilia, & num. 14.*
15 *Opinio D. Bolognetti hac in re deducitur.*
16 *Liber officialis publici probat etiamſi adeſſet ſtatutum, quo caueretur, quod aliquid non poſſet probari niſi per inſtrumentum, quia poſſet adhuc probari per librum talis officialis publici.*
17 *Liber ipſius officialis non probat, cum agitur de graui crimine.*
18 *Exemplum.*
19 *Item non probat contra non ſubditum, & num. 22.*
20 *Ratio, & num. 21.*
21 *Liber prædicti officialis publici probat, ſiue ſit Notarius, ſiue non, & num. 24.*
25 *Et magis ſtatur illius libro, quàm depoſitioni teſtium contrarium aſſerentium.*
26 *Ratio, & num. 27. & 28.*

Libro

29 *Libro publici officialis, minimè creditur, quando vltra eum adeſſet proprius notarius, qui ad ſcribendum ea, quæ agerentur ab vniuerſitate deſtinatus eſſet.*
30 *Limita quoad aliqualem præſumptionem.*
31 *Item ei non creditur, quando ſcribens ipſe atteſtaretur de ijs, quæ ad eius officium minimè ſpectarent, & numero 32.*
33 *Libri confecti à publicis officialibus in concernentibus duntaxat eorum officium, plenè probant.*
34 *Declara, & num. 35. & 36.*
37 *Quoddam notabile deducitur, & num. 38.*
39 *Liber publici officialis minimè probat, quando non contineret cauſam ipſius ſcriptionis.*
40 *Liber publici officialis productus à tertio contra tertium fidem facit, & num. 41. & 42.*
43 *Intellige, ac declara, & num. 44. & 45.*

1 LIbro alicuius officialis de publico
ad ſcribendum deputati, quamuis
non ſit perſona publica, pleniſſi-
mam eſſe fidem adhibēdam, com
muni ſcribentium ſententia rece-
ptum eſt, ſic præciſè docuit poſt Bart. *in l. qua-
dam, §. nummularios, in fine, vbi etiam Iaſ. ff. de edendo,*
Alexand. Soc. & plures alios D. Crauet. *in dicto
verſic. limitatur quarto, de antiquit. tempor. num. 62.*
ſequitur hoc idem P. Paſeth. *conſil. ſuo 94. num. 1.*
Sola *in Conſtitutiones Sabaudiæ, tit. de Libris mercato-
rum gloſ. 2. num. 34.* Beccius omnium latiſſimè,
ac elegantiſſimè *conſil. ſuo 5. num. 1.* Magon. *deciſ.
ſua Lucenſ. 59. num. 2.* Maſcard. *concluſ. ſua 672. num.
9. & 673. num. 20.* & ex recentioribus D. Franc.
Monald. *conſ. ſuo 24. nu. 7. conſ. ſuo 88. num. 4. in 1. &
conſ. ſuo 5. n. 52. 78. n. 7. & 154. nu. 12. in 2.* Addo Ber
nard. Bombin. *conſ. ſuo 60. per totum,* vbi per hanc
2 regulā conſuluit ſcriptos in libro contumaciū,
vel bannitorum per officiales ad hoc deputa-
tos debere reputari tamquam contumaces, ac
bannitos, ſi aliter non conſtet.
3 Et hæc eſt veriſima Concluſio, nec mirum
ſanè, creditur enim quibuſcumque perſonis,
hoc eſt, eorum libris, quando tales perſonæ à
4 publico ſunt approbatæ. ſic eleganter poſt Bur
ſat. *conſil. ſuo 105. num. 26.* Riminald. iun. *conſil. 39.
num. 1.* & plures alios D. Ioſeph. Ludouic. *dicta
concluſ. 29. pag. 72. colum. 3. verſic. amplia ſexto.* Ad-
do Stephan. Gratian. *deciſ. ſuæ Marchianæ 137. nu-
mero 2. in fine,* & Paſeth. *conſil. ſuo 52. num. 12.* vbi
docet in ſimili, quod libris factoris, procurato-
5 ris, vel alterius de publico deputati, eſt plene
credendum.
6 Et iſta Communis ſententia præcipuè pro-
cedit, ſi ipſimet libri fuerint conſcripti ab offi-
cialibus Principis, vel ab ipſo deputatis, ſic prę-
ciſè poſt alios Paſeth. *conſil. ſuo 94. num. 1. & prius
conſil. ſuo 52. num. 13.* vbi docet hos libros præci-
puè contra deputantem probare.
7 Ampliatur autem memorata iſta concluſio,
videlicet librū officialis de publico ad ſcriben-
dum deputati plenam fidem facere, vt proce-
dat etiam ſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcriben
tis, ſic inter ceteros Bart. Caſtrenſ. Alexan. Iaſ.
ac plures alij relati per Maſcard. *concluſ. ſua 976.
num. 35.* ſequitur P. Enriquez. nouiſs. *conſ. ſuo 56.
num. 2.* Addo D. Scacciam *lib. 2. de iudicijs Cauſar.
ciuil. cap. 11. nu. 115.* vbi pulchrè. Hoc idem ſequi
quoque videtur Cl. Menoch. *de Arbitrar. lib. 2.
Centur. 1. caſu 91. num. 15. in fine.*
Et eſt veriſſima propoſitio, quæ hiſce etiam
iuris rationibus fulcitur.
8 Primò conſideratur text. *in d. l. quadam, §. num
mularios, ff. de edendo,* ibi. (quarum probatio ſcri-
ptura, codicibuſque eorum maximè contine-
tur, & frequentiſſimè ad fidem eorum decur-
ritur.)
9 Secundò conſideratur, nam ſi libro alicuius
priuati adminiſtratoris, inſtitoris, & procurato
ris pro ſcribente creditur, vt ſuo loco plenè di-
ctum fuit. Quanto fortius ei, qui fidem de pu-
blico conſequutus eſt? Verè maior fides adhi-
10 benda eſt illi ratione publici officij, quam alte
ri cuilibet priuato, *argum. l. 2. C. de officio ciuilium iu
dicum,* quod in ſpecie tradit etiam poſt Iaſ. Cra-
uet. *d. verſic. quarto limitatur, num. 68.* quo loci ad-
uerſus ceteros ſcribit libro ipſius publici offi-
cialis, etiam ad illius commodum creden-
dum eſſe.
11 Contrariam tamē hac in re opinionem pro-
bauit idem Bart. Ripa, Felin. ac multi alij relati
per eumdem Maſcard. *d. concluſ. ſua num. 34.* Ad-
do Cæphal. *conſil. ſuo 508. num. 2.*
12 In hanc autem ſentētiam adducti ſunt, quo-
niam videmus inſtrumentis notariorum, quo-
rum fides de publico probata eſt, fidem ad eo-
rum commodum non præſtari, cum pro ſe in-
ſtrumenta conficere non poſſint, *l. de eo, l. Diuus,
ff. de falſ. & C. de his, qui ſib. adſcrib. in teſt.*
13 Concordari tamen poſſunt hæ diſſidentes
Doctorum nōſtrorum opiniones ex ſententia
Maſcard. *d. concluſ. ſua 976. num. 36.* poſt alios ibi
relatos, vt iſta poſtrema ſcribentium ſententia
locum habeat contra tertium, qui non appro-
baſſet, & cum quo res geſta non eſſet, vel quan
do officialis publicum munus exercens ſcribit
aliquid alienum ab eius officio, tunc enim non
probat pro ſe.
14 Prima autem procedat, quando ſcribit ali-
quid ſpectans ad officium eius, quia tunc pro-
bat etiam pro ſe. Dominus autem Bolognet.
15 *in l. 1. num. 25. C. de edend.* fuit in alia opinione, ar-
bitratus eſt enim ibi poſt plures Doctorū opi-
niones relatas ſemiplenā ad fauorem ipſorum-
met officialium ſcribentium probationem ori
ri, ac plenam, accedente poſtea eorum iura-
mento. Vide per eum.
16 Sequendo primam opinionem vti veriorē,
ac communiorem.
Amplia, vt ea procedat, etiam ſi adeſſet ſtatu
tum, quo caueretur quod aliquid non poſſet
probari niſi per inſtrumentum, quia poſſet ad-
huc probari per librum talis officialis publici,
ſic præciſè poſt plures relatos, idem Dominus
Maſcard. *d. concluſ. 976. num. 37. & 38.* vbi hanc
veriſſimam teſtatur, quidquid dixerit Rom. ac
non-

Digitized by Google

nonnulli alij, ſequitur hoc idem Crauet. *dicto verſic. limitatur quarto, num. 83. cum ſeq. vſque in finem*, vbi omnium latiſſimè, & D. Ioſeph. Ludouic. *d. concluſ. ſua 29. pag. 73. colum. 2. verſic. amplia 23.* Hoc idem ſequutus eſt quoque D. Scaccia *d. cap. 11. num. 122.*

17 Intellige tamē præmiſſam Concluſionem, quod liber officialis de publico deputati probat, quod procedat dumtaxat in ciuilibus, vel etiam in criminalibus, quādo tamen agitur de leui crimine, ſecus ſi de graui, puta, conſtitui-
18 tur quis procurator maleficiorum ab vniuerſitate; Iſte denunciator ſcribit in ſuo libro, quod talis tali die egit tale quid, ex quo crimen graue naſcitur, certè tali libro in grauibus fides non adhibetur, ſic poſt Alex. *conſil. 75. colum. pen. circa finem, lib. 5.* D. Crauet. *de antiquit. tempor. d. verſic. limitatur quarto, num. 75.* Addo poſt hæc edita viſum Dominum Scacciam *d. cap. 11. num. 127.* vbi pulchrè.

19 Intellige ſecundo, quod iſta concluſio non procedat contra non ſubditum; Contra eum enim tali libro officialis plenè non creditur, ſic poſt alios Petrus Aemil. Verral. *deciſ. ſua 155. numero finali, par. 2.* vbi ita etiam fuiſſe reſolutum ſubiungit.

20 Nec mirum ſanè. Si enim iſte officialis electus ab vniuerſitate examinaretur in teſtem, pro ipſa contra perſonam non ſubditam, certè eo caſu nō videretur teſtis idoneus, per ea, quę habentur *in l. in tantum, §. vniuerſitatis, ff. de rerum diuiſione, & in cap. nuper, extra, eod. titulo.*

21 Ergò videretur abſurdum, ſi daretur fides eius ſcripturæ in ea cauſa, in qua non eſſet integer teſtis. Hanc eamdem ſententiam pluribus alijs fundamentis, ac rationibus corroborat, ac ſequitur omnium elegantiſſimè Crauet. *di-
22 cto verſic. limitatur quarto, num. 77. cum ſequenti*, vide per eum.

Addo poſt hæc ſcripta Viuiū hanc eamdem opinionem inſectantem, *deciſ. ſua 184. nu. 5.* vbi adducit poſt alios Berret. *conſ. 88. num. 19.* Cioff. *conſil. 103. num. 1. & ſequenti, in primo*, & Riminal. iun. *conſil. 432. num. 10. cum ſequenti, in quarto.* Huic eidem ſententię ſubſcripſit quoque D. Scaccia *d. cap. 11. nu. 148.* qui ex ſententia Crauet. aliam deducit rationem, dicens ideo librum publici officialis contra non ſubditum non probare, quia eius perſona fuit approbata per totam ciuitatem, & ideo probat tantum inter ſubditos, qui approbauerunt, ſecus contra extraneos, & non ſubditos, ſubdit tamen dictum librum qualem fidem facere, quod an verum ſit, cogita.

23 Ampliatur ſecundò principaliter ſupradicta memorata concluſio, vt liber officialis publica authoritate deputati fidem faciat, ſiue is ſit notarius, Batt. *in l. iubemus, § ſanè, il primo, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & Ruin. *conſil. 3. num. 9. lib. 4.* ſiue etiā non ſit notarius, ita Bart. *in d. l. quædam, §. nummularios, ad finem, ff. de edendo*, & ibi Alexand. *in ſecun-
24 do notab.* & Iaſ. *num. 8.* inquiunt, quod illis datur plena fides, & Angel. addit, quod ita Communiter obſeruatur, ſequitur hoc idem Franc. Beccius *conſil. ſuo 5. num. 1.*

25 Ampliatur tertiò, vt magis ſtetur his libris publicorum officialium, quam depoſitioni te-
26 ſtium contrarium aſſerentium, maximè quia probatio reſultans ex depoſitionibus eorum, non poteſt eſſe niſi generalis, & vaga, & non concludens. Probatio autem reſultans ex dictis libris eſt ſpecialis, & certa, & ſic tanto magis præualere debet. Innocent. & Canoniſtæ omnes *in cap. auditis, de præſcriptionibus*, Soc. Crauet. & alij plurimi relati per Lanarium *conſil. ſuo 43. num. 9.* vbi ſubdit, ex alio etiam magis ſtandum eſſe dictis libris, quam teſtibus quia argueretur falſitas in dictis libris, quod non eſt dicen-
27 dum, cum ſemper ſit facienda interpretatio,
28 vt falſum euitetur, adducit Bald. *in l. iuriſgētium, §. quod ferè, de pactis, & in l. Imper. colum. 2. de ſtatu hominum, cum alijs cumulatis per* Decium *conſ. 189. num. 5. colum. 2.*

29 Limitatur autem eadem communis Concluſio, vt videlicet libro publici officialis plenè credatur, quando vltra eum adeſſet proprius notarius, qui ad ſcribendum ea, quæ agerentur ab vniuerſitate deſtinatus eſſet; tunc enim niſi aliter conſtaret per ſcripturam ipſius notarij, non crederetur plenè libro ipſius præpoſiti. Sic eleganter per text. *in l. 2. C. de conuen. fiſc. debitor. libro 11.* Gratus *conſil. ſuo 122. num. 12. in 2.*

30 Sublimitatur tamen iſthæc principalis limitatio, vt non procedat quoad aliqualem præſumptionem, quæ eo caſu etiam oriretur, ſic poſt Salicet. Iaſ. Alexan. & alios D. Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 335. num. 27.*

31 Coarctatur ſecundo loco ſupradicta principalis Concluſio, nam libris ipſiuſmet officialis a publico deputati minimè fides adhiberetur, cum atteſtaretur de iis, quę ad eius officium minimè ſpectarent, ſic in terminis Ioannes Andreas poſt Nicolaum de Matarel. *in additionibus ad Speculat. tit. de inſtrumentorum editione, §. nunc dicendum, in additione magna, verſic. ſin autem, ſcripſit* per text. *in l. 3. §. hoc edicto, ff. Naut. Caupon. ſtabul.* ſequitur Roman. *conſil. ſuo 204. Pro diſcutienda, colum. 1. verſic. ſed etiam ex alio*, & poſt plures alios
32 relatos Becc. *conſ. ſuo 5. num. 10.* vbi ſubdit, quod authoritas, quæ competit ratione officij, non debet vltra naturam ipſius officij operari. Addo Surd. *conſil. ſuo 151. num. 88.* vbi poſt infinitos adductos perpendit textum *in l. ſi quis ex Argentarijs, §. rationem, ff. de edendo*, vbi licet aliàs Argentarij libro credatur, tamen fallit, quando in eo ſcripſit, quæ non concernunt officium eius, ac negotiationem. Hoc idem ſequutus eſt nouiſſimè Scaccia *d. cap. 11. num. 123. & 124.* vbi ſimilibus comprobat, vt per eum.

33 Et eſt veriſſima limitatio. Libri enim confecti à publicis officialibus, in concernentibus dumtaxat eorum officium, plenè probant, *l. in fraudem, §. quoties, de iure fiſci, l. quædam, §. nummularios*, cum ibi notatis, *ff. de edendo*, cum ſuis con-

cordan-

Digitized by Google

cordantibus deductis per Caballin. *Mill. ſuo* 57. *numero primo*.

34 Quod tamen intelligo in concernentibus ſolummodo munus dictorum officialium, pulchrè Clar. Eques D. Peregr. *conſil. ſuo* 92. *num.* 1. *& 3. volum.* 2.

35 Vnde licet per libros præpoſitorum gabellis probetur ſolutio, vel non ſolutio gabellæ, non tamen plenè probatur contractus, ſi de eo principaliter agatur, vt pulchrè decidit Alexan. *conſilio* 36. *Viſo proceſſu*, *col.* 1. *lib.* 5. Decius *in cap. cum cauſam, num.* 3. *de probationibus*, Socin. *conſ.* 28. *Viſis actis, col.* 2. *lib.* 2. & alij plures.

36 Sic etiam in ſimili, licet liber æſtimi ſit confectus ab officialibus à publico conſtitutis, non tamen probat hunc, vel illum eſſe dominum, vel poſſeſſorē, ſi hoc primo agatur inter alios, ita concludit Bald. *in l. quidam in ſuo, in fine, ff. de condit. inſtit.* idem Bald. Salicet. Paul. & alij *in l. ſollemnibus, C. de rei vendic.* & poſt plures alios relatos Cabal. *d. Mill.* 57. *num.* 2.

37 Hic tamen obſeruandum eſt, (& eſt pulchrū dogma,) ꝙ licet liber gabellarij non probet ſuper re non ſpectante ad eius officium, nihilominus, ſi res habeat connexitatem cum eius officio reſultat probatio etiam ſuper illa re annexa, & geſta partibus præſentibus, exemplum deduximus *in cap. ſequenti, num.* 11. diximus enim ibi, quòd ſi emptor præſente venditore puta Titio, dicat gabellario, ſoluo gabellam domus emptę à Titio, & ita ipſo præſente ſcribatur, dicitur probata emptio, tamē ad gabellarium nihil ſpectat de contractibus, ſed ſolum de ſolutionibus gabellæ.

38 Et ratio (mea ſententia) eſt in promptu; quia ſolutio gabellæ partibus præſentibus neceſſario præſupponit emptionem, & venditionem, ſicut acceſſorium præſupponit principale, quare ſi nominatus venditor interuenit actu poſitiuo in ſolutione gabellæ, ex iſta probatione naſcitur inſeparabiliter probatio venditionis. Sic præciſè poſt Crauett. declarauit traditionem Alexand. Socini, ac ſequacium, de qua *num.* 35. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 125. *&* 126.

39 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta Concluſio, quando ipſemet liber à publico officiali conſcriptus minimè contineret cauſam ipſius ſcriptionis, nam tunc minimè probaret, ſic poſt Bartolum, Romanum, & Alexādrum, Do. Menochium *conſil. ſuo* 23. *num.* 13. Beccium *conſ.* 5. *num.* 8. ac plures alios D. Surd. *conſ. ſuo* 151. *num.* 87. *in ſecundo*.

Sed pulchra pro coronide huius materię oritur hic dubitatio, & eſt. An liber publici officialis ratione officij deſumptus, productus à tertio, contra tertium fidem faciat?

40 In huiuſmodi difficultate Hippol. Riminal. *conſil. ſuo* 334. *num.* 26. poſt alios ibi relatos concludit pro affirmatiua, ac exemplificat in argentario, nummulario, & publico mercatore, quinimò *ſub numero* 27. docet, quod liber illius officialis, qui non tenetur ex neceſſitate officij ſui tenere librum, qualem, qualem fidem inducit.

41 Eiuſdem opinionis extitit etiā Clariſſimus vir, & Eques Dominus meus Peregrinus *conſil. ſuo* 92. *nu.* 1. *in* 2. vbi clarè docuit plenam, & hoc caſu ipſius libris fidem adhibendam eſſe, contra Iaſ. *conſil. ſuo* 103. *colum.* 1. *lib.* 1. qui dumtaxat eis ſemiplenè credi arbitratus eſt. Addo poſt hæc ſcripta D. Burſatum *conſil. ſuo* 87. *num.* 7. & eruditiſſimum D. Maſcard. poſt plures relatos *concluſ. ſua* 978. *num.* 2. vbi poſt Angelum dicit, quod ita communiter obſeruatur. Videndus quoque poſt hæc edita viſus D. Scaccia *dicto cap.* 11. *num.* 116. vbi pulcherrimè, & D. Hector Felicius, *allegat. ſua iuris* 11. *num.* 38. *par.* 1. confirmatur autem iſthęc concluſio tali ratione.

42 Liber huius officialis à publico deputati probat etiam ad fauorē ipſorummet officialium ſcribentium. Scaccia inter ceteros *d. cap.* 11. *numero* 115. & nos *ſupra num.* 7. *cum ſequentibus*; ergo a fortiori debet probare ad fauorem tertij contra tertium, quia ſi non probaret pro tertio, multominus probaret ꝑ ſeipſo. Scimus enim, quod teſtis admittitur in cauſa aliena, ſed non in cauſa propria propter affectionem, & intereſſe.

43 Intellige tamen hanc Concluſionem primò procedere, quando ipſemet officialis fuit deputatus ad ſcribendum, ſecus ſi ad recipiendum tantum. Sic poſt Iaſonem, Curtium, Crauettam, & alios idem Maſcard. *citata Concluſione*, *numero* 4.

44 Intellige ſecundò loco, vt procedat quoad eos, cum quibus res geſta ſit, ſecus contra tertium abſentem. Sic poſt Alexandrum, Crauettam, Menochium, Burſatum, & alios idem Maſcard. *d. concluſ. num.* 5.

45 Qualiter autem id intelligatur, vide quæ latiori folio ſcripſimus, *cap. ſequenti, num.* 10. *cum ſequentibus*, ibi enim dicta hic volumus pro repetitis haberi, & hæc ſufficiant.

Videndus de hac materia Schraderus *in d. l. admonendi, num.* 269. vbi latè.

De Libris Argentariorum, ſeu Nummulariorum accurata, & elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Argentarius duobus modis apud Latinos Scriptores vſurpatus, & num.* 3.

2 *Alciati opinio lib.* 1. *Diſputat. cap.* 25. *deducitur, quæ tamen parum probatur P. Rebuſo.*

4 *Ars argentarij Romæ parum honeſta fuit.*

5 *Argentarius à Scæuola fuit vſurpatus pro coactore.*

6 *Quid ſit propriè coactor ex ſententia Alciati explicat Author.*

Doctrina

Digitized by Google

7 *Doctrina Bologneti de Argentarijs affertur, & numero 8.*
9 *Argentarius vnde dictus ſit, explicat Author, & numero 10. & 11.*
12 *Quid ſit collybus, itidem docet Author.*
13 *Argentarij officium fuit adinuentum iure ciuili Romanorum.*
14 *Argentarij varijs nominibus appellabantur.*
15 *Argentarij, & Menſarij erant vnum, & idem ex multorum ſententia.*
16 *Contrarium ſenſere Sigonius, & Maſſinius.*
17 *Author cogitandum relinquit.*
18 *De Argentarijs latiſſimè diſſerunt D. Panciroliis, & Maſſinius.*
19 *Tripliciter potuit contingere, vt Argentarij libro fuerit fides adhibita.*
20 *Libro Argentarij plenè credebatur etiam ad eius commodum, & pro ſe ratio ibidem, & num. 21.*
22 *Contrarium ſenſit Bart. Fundamentum eius.*
23 *Author non recedit à priori opinione.*
24 *Soluitur fundamentum Bartoli.*
25 *Liber Argentarij fidem faciebat pro ſe, etiam in ſummis magnis. ratio ibid.*
26 *Contrarium Decius.*
27 *Decij opinio qualiter procedat, explicat Author ex ſententia Menochij.*
28 *Quæ ſumma ſit magna, & indiſcreta, à Iudicis arbitrio pendet.*
29 *Liber Argentarij fidem faciebat etiam pro ſe, quando continebat rationes ita connexas, quarum pars acceptari, & pars repudiari non poterat.*
30 *Liber Argētarij minime probabat ad eius commodum in multis caſibus, de quibus, & numero 31. 32. 33. & 34.*
35 *Liber Argentarij contra eum fidem faciebat, ratio ibidem.*
36 *Liber Argentarij fidem faciebat quoque contra tertium.*
37 *Probatur, & num. 38.*
39 *Declara.*
40 *Argentarius tenebatur edere libros ſuarum rationum actori ad fundandam eius intentionem, & num. 45.*
41 *Rationes, & num. 42. & 44.*
43 *Argentarij, & nummularij an eſſent vnum, & idem, videndus D. Menoch.*
46 *Argentarius tenebatur edere dictos ſuos libros non ſolum ſemel, ſed & pluries, ſi opus erat, & ex cauſa.*
47 *Secus tamen erat reſpectu perſonæ priuatæ, & nu. 49.*
48 *Cauſæ, ob quas argentarius iterum edere cogebatur ſuarum rationum libros, enumerantur per Pacianum de Probationibus.*
50 *Hæres argentarij tenebatur, & ipſe edere libros rationum defuncti.*
51 *Ratio.*
52 *Etiam ille, qui deſierat artem argentarij exercere, tenebatur edere libros rationum conſcriptarum tempore, quo ipſam exercebat.*
53 *Argentarius tenebatur edere dictos libros etiam contra ſe, ſi modo mandatum de ſcribendis illis ab actore, vel eius procuratore illi factum erit.*
54 *Argentarius dolo, vel lata culpa dictos libros non edens, damnabatur in id quod intererat petentis.*
55 *Argentarius quid in caſu editionis edere teneretur, colligitur ex l. Argentarius, §. edi autem, ff. de edendo.*
56. *Argentarius an teneretur cuilibet, vel ei tantum edere, qui rationes mandauerat conſcribi? videndus Menoch.*
57 *Ad l. 1. C. de edendo varij intellectus per Scribentes allati, ſed per Authorem reprobati, & num. 58. cum ſequentibus, vſque ad 82. incluſiuè, & num. 85.*
83 *Intellectus, quem ſequitur Author, deducitur & numero 84.*
86 *Oritur quæſtio. Cum ſeruus admitti non poſſit ad publica officia, & officium Argentarij ſit publicum, quomodo dicere potuerit I. C. in l. prætor ait, ff. de edendo, ſeruum poſſe Argentarij munus exercere.*
87 *Pro reſolutione videndi Fachineus, & Menoch.*
88 *Editio libri rationum ab Argentario an eſſet facienda iure actionis, an officio iudicis, dubitatur.*
89 *Vtilitas huiuſce dubitationis, & num. 90. & 91.*
92 *In varias Scribentes iuerunt ſententias, alij enim voluerunt, quod officio iudicis, nonnulli vero quod iure actionis.*
93 *Fundamenta, & authoritates pro vtraque parte deducunt Bolognettus, Alfanus, Maſſinius, & Fachineus.*
94 *Author pro veriſſimus materia intelligentia, ac declaratione, remittit lectorem ad D. Pacianum de Probationibus.*
95 *Quid lector ex Paciani ſcriptis ediſcere poterit, ſummatim deducit Author, & numero 96. 97. 98. & 99.*
100 *Argentarij non tenebantur rationes ſuas edere gratis.*
101 *Contra argentariū cur non daretur actio mandati, quāuis mandato contrahentis rationes confeciſſet, docet Author, & videndus Tyrrus Alfanus.*
102 *Ad hoc vt Argentarius teneretur ſuos rationum libros edere; mandatum, & intereſſe debebant concurrere, de quo videndi Fachineus, & Maſſinius remiſſiuè.*

De Libris Argentariorum.

LIbro rationum alicuius officialis de publico ad ſcribendum deputati, an fides, & plena ſit adhibenda, ſuperiore capite docuimus; nunc de eo, qui ab Argentario, ſeu nummulario olim conficiebatur, an ſcilicet, & ipſi plenè crederetur, hic congruo loco tractare plenè conſtitui.

1 Ad faciliorem autem, ac pleniorem dicendorum intelligentiam præſciendum eſt, & primo, Argentarium inter ceteros duobus potiſſimum modis apud Latinos Scriptores vſurpatum, vno modo pro eo, cuius officium erat, & artificium, vaſa aurea, & argentea conflare, qui argentarius vaſcularius appellabatur, de quo meminit *lex finalis, ff. de actionibus, & obligationibus*.

2 Et licet ſubtilis Alciatus *lib. 1. diſpunct. cap. 25.* non admittat huiuſmodi argentarium, quia *in d. l. vltima*, nulla fiat mentio de vaſculis, ſatis tamen

men

Digitized by Google

men eſt ad declarandam qualitatem ipſius argentarij, cum quo ibi non de vaſculis conficiendis contrahebatur, illa appellatio vaſcularij, *argumento, l. apud, §. vlt. ff. de præſcriptis verbis*. Sic in ſpecie P. Rebuf. *in l. boues, pag. mihi* 550. *in fin. ff. de verbor. ſignific.*

3 Secundò autem modo Argentarius habebatur pro priuato feneratore, qui quæſtum olim faciebat aut permutandis pecunijs, aut fenerandis, & erat quoque veluti proxeneta quidã, qui pecuniam fenerari volentibus opitulabatur, eamq; ob cauſam pecunia apud eum à feneratoribus deponi ſolebat, quam alijs exinde ipſe fenori tradebat; & ea de re diligẽter rationes conficere tenebatur; ſic præcisè poſt alios docuit eleganter Clar. Menoch. *lib. 2. de Arbitrar. centur. 1. caſu 91. numero 3. cum ſequentibus*, ſequutus eſt etiam (poſt infinitos concordantes adductos) eruditiſs. Maſſinius *in l. 1. nu. 29. C. de edendo*, nec non D. Munoz de Eſcobar *de Ratiociniis administrator. cap. 11. num. 1. & 2.* vbi ſubdit,

4 quod hęc ars parum honeſta Romę fuit, prout etiam ſcripſit Claudius Suetonius *in Octauiani Cæſaris vita, cap. 23.* vbi refert Cæſari à M. Antonio obiectum fuiſſe, quod Auum argentarium habuiſſet; & nos quoque infra de libris mercatorum tetigimus, *pag. 321. num. 48.* & de huiuſmodi Argentarijs à nobis præcipuè differendum eſt.

5 Non omittendum tamen volo (vt quæque præcipua de hac materia complectar) Argentarium à Scæuola Iuriſconſulto, *in l. Sticho, §. Argentarius, ff. de ſtatu liberis*, vſurpatum quoque fuiſſe pro coactore, id eſt illo, qui cogebat, & congregabat pecuniam menſæ argentariæ debitam.

6 Sed rectius (meâ ſententia) ſubtilis Alciatus *lib. 1. παρέργων cap. 24.* ſcribit, coactores argentarios eos dici, qui dum reliquatores aliquos haberent, vel propter paupertatem, vel alia de cauſa difficiles exactu, huiuſmodi nomina per licitationem vendebãt; hi enim emptores propriè appellari ſolent coactores, quod & cogere ſit pecuniam corradere, & exigere, & latius vt per eum, de quo etiam meminit Rebuf. *in d. l. boues, pag. mihi 551. in principio.*

7 Neque etiam hic ſilētio prætereundum cenſeo, quod hac de re docuit Dominus Bolognettus, *in d. l. 1. num. 6. C. de edendo*, vbi talia verba profert.

(Argentarij autem erant antiquitus duobus modis: nam aliquando vniuerſitas ciuitatis faciebat vnã menſam, & conſtituebant locum, in quo deberent omnes ciues, vel alij deponere pecuniam ſuam, recepturi eamdem ad ſuam voluntatem, & commoditatem; & huic menſæ præponebant perſonas approbatæ fidei, quibus committebatur, vt tenerent computa, & rationes omnium deponentium, & recipientium pecunias ſuas, & rationes eorum appellabantur publicæ propter eorum fidem à publico approbatam.

8 Secundò modo erant argentarij, qui de ſuo profitebantur ſe velle tenere menſam, & bancum, in quo omnes ciues poſſent deponere pecunias ſuas, recepturi eaſdem ad eorum voluntatem, & commoditatem in totum, vel in partem, & iſti pro faciliori exequutione impetrabant à publico, vt eorum fides approbaretur, & daretur ſibi poteſtas ſcribendi rationes ſuas, & omnium negotiantium cum eis; & fideliter promittebant conficere, & obtinebant; dicebantur autem conficere rationes publicas propter fidem publicam impetratam; & de iſtis particularibus argentarijs loquitur *text. in l. ſi hominem, §. quoties, ff. depoſiti, cum l. ſequenti, & l. ſi ventri, §. in bonis, ff. de priuilegijs creditor.* cum concordantibus per eum deductis.) Hactenus Bolognettus.

9 Non ignorandum ſecundò principaliter, dictum eſſe argentarium, eiuſq; officium ab argento, cuius exercitio præerat. Hinc ſæpenumero apud Iuſtinianum argenti diſtractores reperiuntur appellati, vt obſeruauit Cuiatius *lib. 10. Obſeruationum, cap. 14.* P. Rebuf. *in d. l. boues, pagina mihi 550. verſic. nam & argentarius*, & Bolognet. *d. num. 6. poſt medium.*

10 Nec ſanè mirum: argenti enim appellatione (ſecundùm vſum communem loquendi) omne genus monetę cuiuſcumque materię intelligimus, vt pluribus docet Tiraquel. *in tractatu de vtroque retractu, §. 1. gloſ. 10. num. 5. & 6.* & Iacob. Cuiatius *in d. cap. 14.* & forte potius ab argento, quam ab ære, vel auro, quia pecunia argentea ſuperat dignitate, & pretio æs, quantitate, & vſu aurum, cuius minor erat etiam copia apud antiquos, *argumento, §. pœna autem, Inſtit.*

11 *de iniurijs*, iure optimo igitur argentarij ab argento dicebantur, quod argentum, id eſt, nummos venderent; nummos autem vendit, (vt inquit Cuiatius,) qui pro nummis, quos dat permutanti alios, lucelli aliquid accipit, id eſt, col-

12 lybum; nam collybus eſt, quod pro permutatione pecuniæ datur, vel munus, quod pro Cambio datur, vt ex Diuo Hieronymo docet idem Cuiatius *d. cap. 14.* vbi pulchrè, & latè de hac voce collybus, ipſum conſulas. Adeas quoque Eberardum Speckan. *quæſt. inferius allegãda, numero 2. cum duobus ſeqq.*

13 Obſeruandum tertiò principaliter, introductum fuiſſe ipſorum argentariorum officium, de quo agitur, iure ciuili Romanorum, apud ipſos enim Romanos, (in quorum foro habebãtur tabernæ conducte, de quibus loquitur text. *in l. qui tabernas argentarias, ff. de contrahenda emptione*, prout poſt alios tradit ſubtilis Vaconius à Vacuna, *lib. 1. declarationem iuris ciuilis declaratione 14. num. 5.*) exercuerunt ab initio Vrbis ipſi argẽtarij ſuum officiũ ob priuatum queſtum, prout docet Carolus Sigonius *lib. 2. de antiquo iure ciuium Romanorum, cap. 11.*

14 Præſciendum poſtremo, argentarijs ipſis varia nomina fuiſſe indita: appellati fuerũt enim collectarij, argenti diſtractores, ſeu venditores, trape-

Digitized by Google

trapezitæ argentariæ mēſę exercitores, cerma-
tiſtæ, coactores, nūmularij, ac tandē menſarij,
ſeu menſularij. Sic pulchrè docet hæc omnia
Prateius *in ſuo lexico Iuris ciuilis in verbo, Argenta-
riorum nomina*. Sequitur Schrad. *in eodem verbo,
in ſuo lexico*. Adde Spiegelium *in ſuo pariter lexico,
in verbo, Argentarius*, & Briſſonium *de verborum
ſignificatione in verbo, argentarij*. Adeundus quo-
que Eberard. Speckhan *quæſtionum ſuarum cent. 1.
cap. 68. num. 1. & 2.*

15 Et quod argentarij, ac mēſarij in ſpecie non
differant, ſed ſit vnum, & idem, docuit poſt Bu
deum, Equinarium, Baronē, Hotomannum,
Corraſium, ac alios, Cl. Menoch. *d. Caſu 91. nu. 6.*
& ſequitur Munoz de Eſcobar *d. c. 11. nu. 2.*

16 Nota tamen in hoc particulari contrarium
placuiſſe Carolo Sigonio *lib. 2. de antiquo iure ci-
uium Romanorum, d. cap. 11. quem nouiſſimè*, ſequutus
eſt Maſſinius *in d. l. 1. nu. 34. C. de edendo*.

17 Cogita in hoc enim, quia parum lectori, vti-
le, haud immorandum opinor.

18 His ſic breuiter ad euidentiam præmiſſis, la-
tiori enim folio de ipſorum materia diſſerit D.
Camill. Borell. *de Regis Catholici præſtant. cap. 22.
per totum*, Clar. Pancirol. *in ſuo Theſauro variarum
lectionum lib. 1. cap. 31.* & D. Maſſinius *in d. l. 1. à nu
mero 29. vſque ad* 46. vbi & qua ratione ipſi fue-
rint adinuenti, quale fuerit eorum officium,
quotuplicis generis ſint, & quibus modis eorū
officium finiretur, pleniſſimè diſcutrit quem
omninò conſulas. Adeundus quoque D. Spe-
ckhan *præcitato, cap. 68. per totum*, vbi nonnullos
alios concordantes deducit.

Vidēdum modo, an plena eorumdem libris
fides adhiberetur; quoniam autem id triplici-
ter contingere poſſe, & potuiſſe compertiſſi-
19 mum eſt, videlicet pro ſe, contra ſe, ac pro ter-
tio contra tertium, de ſingulis hiſce caſibus
particulariter diſſetamus.

20 Quod attinet ad primum. Regulam ſic ſta-
tuas. Libris argentariorum plenam fuiſſe ad-
hibitam fidem etiam ad eorum commodum,
ac pro ſe; confirmatur autem iſthæc concluſio
tali ratione.

21 Libro alicuius officialis à publico ad ſcri-
bendum deputati, pleniſſimam adhiberi fidē,
etiamſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis,
ſupra cap. præcedenti, nu. 7. cum ſequentibus duo-
bus validiſſimis fundamentis, quæ hic pro repe
titis haberi volumus, poſt nonnullas ſcriben-
tium authoritates quoque deductas, clarè fir-
21 mauimus. Sed ipſimet argentarij à publico
erant ad eorum officium exercendum deputa
ti, vt ex ſupradictis clarè conſtat, ergo &c. &
hanc concluſionem firmauit quoque inter ce
teros Clar. Menoch. *d. caſu 91. num. 11. cum ſequen
tibus*. Addo Bald. *in l. rationes, num. 3. C de Proba-
tionibus*, Bolognettum *in d. l. 1. num. 25.* vbi prius
etiam Alex. *ſub nu. 10. C. de edendo*; vbi ſubdit hoc
præcipuè verum intercedente ipſiuſmet argen
tarij iuramento. Addendus quoque eruditiſſ.
Scaccia *de iudicijs Cauſarum ciuilium, lib. 2. cap. 11.
num. 105. cum pluribus ſequentibus*, vbi pulchrè, &
late, & D. Rutger. Rulant. *de Commiſſionibus lib. 5.
cap. 10. num. 5.*

22 Contrariæ tamen ſententiæ adhæſit. Auri-
ga noſter Bart. *in l. quadam §. nummularios, nu. 2. ff.
edendo*, motus ex eo, quod inſtrumentis nota-
riorum, quorum fides de publico quoque pro-
bata eſt, fides ad eorum commodum non adhi
beatur, cum pro ſe inſtrumenta conficere mi-
nimè queant, *ad l. de eo, & l. duos, ff. de falſ.*

23 Sed à priori opinione vti veriori, minimè re-
cedendum dijudico.

24 Nec obſtat fundamentum Bartoli de nota-
rio; Reſpondetur enim diſparem eſſe rationē
inter ipſum, & argentarium; argentarij enim
fides à publico ſic olim erat approbata, vt illi
de omni peracto pecuniario negotio creden-
dum eſſet, nam cum munus ipſius circa pecu-
niariam mutuationem verſaretur, in eo pariter
ipſius fides probabatur, quare ipſius Codex ac-
cepti erat, & dati, expēſiq;, ſi ergo plus expen-
ſum, quam acceptum in illo ſcriptum compe-
riebatur, ei fides præſtabatur, quoniam in his
eius fides erat approbata, *ad l. ſi quis ex argentarijs,
§. rationem, ff. de edendo*, qua lege etiam probatur,
nullam ipſius argentarij rationum fuiſſe fidē,
ſi quid præter eius officium geſtum foret; hoc
idem in notarijs eſſe cōperimus, eorum nam-
que munus eſt in publica documenta aliorum
contractus, & geſta redigere, atque in hoc ſolo
eorum fides approbata eſt, non autem vt & ip-
ſi propria negotia gerant, & ſuis rationibus con
cludant; quare ſi quid dubij eueniat, quod eius
munus tātum reſpiciat, is ille erit, qui explica-
bit, vt ſcribunt omnes *in l. ſi librarius, ff. de regulis
iuris*, ſecus erit autem in alijs, & ſic non offi-
ciunt. Sic eleganter Clar. Menoch. *d. caſu 91. nu-
mero 14. & 15.* & ſequitur Bolognettus *d. nu. 25.
verſic. nec obſtat fundamentum.*

25 Extenditur autem hæc Concluſio, vt lo-
cum etiam ſibi vendicet, licet is liber magnas
ſummas continuiſſet, nec ſane mirum, quan-
doquidem abſolutè approbata eſt à publico ip
ſius argentarij fides.

26 Et licet contrarium ſentire viſus fuerit Dec.
in l. 1. num. 4. de edendo, dum libro rationum fidē
adhiberi in paruis, non autem in magnis ſum-
27 mis, litteris prodidit, defenditur tamen ſupra-
dicta ampliatio per Clar. Menoch. *d. caſu 91. nu.
17. & 18.* dum docet opinionem Decij proce-
dere in libro rationum illius, cuius fides à pu-
blico approbata non eſt; contrariam vero in
eo, qui probatus eſt; vel ſecundo Decium lo-
qui, ac intelligere de ſumma magna, quæ ſit in-
diſcreta, & inueriſimilis, contrariam vero ſen-
tētiam procedere in ſumma magna, veriſimi-
li tamen, vt quæ probabiliter conueniat quali-
tati perſonarum, & negotiationis.

28 Quæ autem ſumma magna ſit, & indiſcre-
ta, à iudicis arbitrio pendere poſt Abbatem,
Anchar. Crau. & alios, docuit idem Menoch.
d. num. 18. in fine.

Exten-

Digitized by Google

29 Extenditur ſecundò, vt multo magis procedat, quando liber ipſiuſmet argentarij rationes ita connexas habuiſſet, quarum pars acceptari, & pars repudiari nō potuiſſet, tunc enim abſque alio dicto eius libro etiam pro ſe, & in ſui commodum, plenè fuiſſe creditum teſtatur inter ceteros Bart. *in dicta §. nummularios, præcitato numero 2.*

30 Limitatur tamen hæc eadem Concluſio varijs modis.

Et primò, vt non proceſſerit, quando ipſorummet argentariorum libri ſuſpitione aliqua falſi laboraſſent, tunc enim nullo pacto ad ſui commodum ipſis credebatur; ſic poſt Salicet. & Iaſonem, D. Menoch. *relato Caſu 91. nu. 20.*

31 Coarctatur ſecundò, vt minimè proceſſerit,
quando aliqua præſumptio extitiſſet in cōtra-
rium. Exemplum eſſe poteſt, cum liber ipſe ve
riſimilia non continuiſſet; tunc enim nullam
fidem, ac probationem faciebat. Sic poſt mul-
tos relatos docuit idem Menochius *præcitato Ca-*
ſu, num. 21. vbi quoque ſubdit ſtandum eſſe iu-
32 dicis arbitrio, quæ his caſibus dici poſſint ve-
riſimilia.

33 Declaratur tertiò, vt ſupradicta Concluſio minimè locum ſibi vendicarit, quando liber ipſiuſmet argentarij quid à ſuo miniſterio, ac munere diuerſum continuiſſet, quemadmodum de libro mercatoris, ac officialis de publico deputati, ſuis locis dictum fuit. Sic præcisè poſt infinitos relatos, ac nonnulla ſimilia deducta, tradit idem Menoch. *præcitato Caſu nu. 22. cum duobus ſequentibus,* vbi quoque reprobat opinionem Decij *in l. age, num. 5. C. de tranſactionibus,* contrarium ſentientis.

34 Et meritò (mea quidem ſententia) quandoquidem ipſorummet argentariorū fides, prout etiam animaduertit idem Menoch. in hoc officij genere probata tantùm erat; eſſet enim ridiculum, ſi aliorum diuerſa negotia, & penitus aliena à munere ſuo in eorum codicibus retuliſſent, ac conſcripſiſſent.

Et hæc quod primum caſum ex propoſitis ſufficiant.

35 Quod autem ſpectat ad ſecundum, videlicet An liber ipſius argētarij cōtra ſe fidem fecerit. Res pro affirmatiua difficultate caret. Scimus enim certiſſimum in iure eſſe. Librum ſemper fidem facere contra ſcribentem. Sic de libro priuati latiſſimè ſupra concluſimus *de libris rationum, num. 95. cum ſequentibus.* De libro Sociorum *tit. de libris rationum alicuius ſocietatis, num. 1.* De libris Mercatoris, *tit. de Libris Mercatorum, quæſt. 2. nu. 1. cum ſeqq.* ac de libro Vſurarij *tit. de libris vſurarij, nu. 1. cum ſeqq.*

Et ne diutius lectorem beneuolum morer, mihi videtur eſſe de hoc textus apertiſſimus *in l. argētarius, ff. de edendo;* quo loci deciditur, argentarium teneri ad editionem libri ſuarum rationum, ergo dictus liber productus probabit de neceſſitate etiam contra ſe. Hoc idem ſequi videtur Clar. Menoch. *d. Caſu 91. nu. 11.*

Quod verò ad vltimum attinet; ideſt An ex
ipſius argentarij libro contra tertium fides ori
ri potuerit? Rem paucis perſtringendo; Con-
36 cluſio ſit affirmatiua. Probatur autem ipſa-
met Concluſio per textum *in d. l. Argentarius,*
37 *ibi:* (nec intereſt cum ipſo argentario contro-
uerſia ſit, an cum alio.) Præterea conſidera,
38 quod fruſtra Prætor coegiſſet argētarium ede-
re etiam contra ſe, niſi illi tertio fides libri no-
cere potuiſſet; quod etiam ad plenam proba-
tionem intelligit Menoch. *d. Caſu 91. numero præ-*
citato 11. & 12. Hoc idem ſequi videtur Rimi-
naldus iunior *conſilio ſuo 334. numero 26. in tertio.*
Adde Bartolum ante omnes *in d. l. argentarius,*
num. 1. vbi protulit hæc verba (Nota, quod ſcri-
pturæ iſtorum loquendo de argentarijs, faciūt
contra tertium, & pro tertio.

39 Declaratur tamen hoc non proceſſiſſe contra tertium abſentem, cum quo actus aliquis geſtus non fuiſſet, nam res inter alios acta alijs obeſſe minimè debet. Sic præcisè coarctat ipſemet Menochius *dicto Caſu 91. numero 25. cum ſequentibus,* vbi id quoque poſt nonnullos concordantes deductos pluribus ſimilibus comprobat. ipſum conſulas. Conferunt quæ ſupra ſcripſimus *de libris officialium de publico deputatorum, num. 38. cum ſequentibus, & præcipuè num. 42.* ibi videas.

Et hæc ſatis de tribus illis requiſitis, ſeu dubitationibus ſupra propoſitis.

Sed pulchræ de eadem materia excitari hic poſſunt difficultates.

40 Prima quidem eſt, An ipſemet argentarius teneatur edere libros rationum ſuarum ad fundandam intentionem alterius?

In qua quidem controuerſia reſolutio ſit affirmatiua, textus ſunt ad litteram *in d. l. argentarius in principio, & in l. prætor ait, ff. de edendo.*

41 Rationes autem principales duæ ſunt. Prima elicitur ex textu *in d. l. argentarius ibi.* (Ideo autem argentarios tantum, neque alios vllos abſimiles eis, edere rationes cogit, quia officium eorum, atque miniſterium publicam habet cauſam.)

42 Et quod ratio publici officij fuerit principa-
lis cauſa, vt rationes, quæ in publico officio eſ-
ſent, ederentur, & propterea argentarij, quo-
rum officium erat publicum, cogerentur ſuas
rationes edere, etiamſi cum illis controuerſia
verſaretur, docuit per illa duo iura eruditiſs. Pa
cianus *de Probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 93. & 94.*
vbi ſubdit idem iuris extitiſſe non ſolum in ip-
ſis, & nummularijs, *ad l. quedam, §. nummularios, ff.*
de edendo. (An autem argentarij differunt reue-
ra ab ipſis nummularijs, an verò eſſent vnum,
43 & idem: omnium elegantiſſimè diſceptatur
Perilluſtris Præſes Menoch. *de Arbitr. lib. 2. Cen-*
turia 5. caſu 499. nu. 7. quem conſulas) verum etiā
in omnibus illis, qui officia publica exercebāt,
& exercent, & ibi exemplificat in Publicanis,
Datiarijs, ac alijs huiuſcemodi perſonis, vt per
eum, quem videas.

Digitized by Google

44 Altera ratio principalis deſumitur ex textu *in d.l.prætor ait*, ſub illis verbis. (Nam cũ ſingulorum rationes argentarij cõficiant, æquum fuit id, quod mei cauſa confectum eſt, meum quodam modo inſtrumentum mihi edi.)

45 Hoc idem, quod argentarius teneretur ſuas rationes edere, per dicta intra tradidit quoque idem Clar. Menoch. *d. Caſu* 499. *num.* 5. Addo Zazium *in l.* 1. *§.editiones*, *num.* 55. *ff. de edendo*, & Bernard. Greuæum *lib.* 1. *Practicarum concluſion. cap.* 106. *conſideratione* 1. *num.* 1.

46 Extenditur autem hęc Concluſio varijs modis, & primo, vt locum habeat, etiam quando ipſemet argentarius reus conuentus ſemel ipſi actori ſuas rationes edidiſſet, nã adhuc ſi opus erat, ex cauſa iterum eas edere tenebatur, vt notatur *in l.ſi quis ex argentarijs*, *§. prætor*, *& l.ſequenti*, *ff. eodem, de edendo*. Sic præcisè Clar. Menochius *prænarrato Caſu* 499. *numero* 9. *&* 10. vbi ta-
47 men ſubdit ſecus eſſe reſpectu perſonæ priuatæ, ipſa enim cum ſemel editionem fecerit, amplius edere non tenetur. rationibus, vt per eum.

Hoc idem, quod ipſemet argẽtarius iterum ex cauſa proprias rationes edere cogeretur, docuit D. Pacian. *de Probationibus lib.*1.*cap.* 64.*nu.* 53.

48 Cauſæ verò, quibus ipſe edere cogebatur, enumerantur *in l. veluti cum ſequenti*, *ff. eodem*, & eas pleniori cornu repetit *d.cap.* 64. *ſub num.* 54. *cum infinitis ſequentibus*, quem conſulas.

49 De hac eadem materia vidẽdus Pyrrum Alfanum *in d.l.* 1. *num.* 35. *cum duobus ſequentibus*, *C.de edendo*, vbi pulcherrimis rationibus motus, exploſaq; Lancelloti Decij, ac Aquenſis contrarium ſentientium opinione, hoc idem, quod perſona priuata, quæ ſemel ex mera benignitate libros rationum ſuarum edidit, ad eos edendos amplius minimè cogi poſſit, mirabiliter tuetur, ac defendit.

50 Extenditur ſecundò, vt locum habuerit etiã in hærede ipſius argentarij, qui edere tenebatur, quemadmodum ipſemet argentarius *l. quæ-*
51 *dam*, *§.nihil*, *ff.de edendo*. Nec ſanè mirum; obligatio enim defuncti tranſit in hæredem, *l.* 1. *C. vt actio ab hæredibus, & contra hæredes*, ſequitur D. Menoch. *d.Caſu* 499. *num.* 11. *&* 12. Addo ego meliorem textũ, & à nemine, quem viderim, perpenſum, *in l.ſi quis ex argentarijs*, *§.cogentur*, *ff. eod.de edendo*. Eius verba talia ſunt.

(Cogentur & ſucceſſores argentarij edere rationes, quod ſi plures ſint hæredes, & vnus habeat, ſolus ad editionem compelletur, ſed ſi omnes habeant, & vnus edi ſibi deſideret, omnes ad editionem compellendi ſunt.) Quid clarius?

52 Ampliatur tertio ſupradicta Concluſio, vt locum habuerit, etiamſi ipſemet argentarius argẽtariam ipſam exercere, ac facere deſijſſet, nam adhuc ad ſuarum rationũ, tempore quo illam exercebat, cõſcriptarum editionem compellebatur, text. eſt vulgatiſſimus, & expreſſus *in d.l.prætor*, *§.is etiam*, *ff.eod. tit.* vbi etiam docet Vlpianus I. C. quod ibi argentarius compellebatur edere, vbi argentariam exercuerat, licet inſtrumentum argentariæ in alia Prouincia haberet, & latius, vt per eum.

53 Ampliatur quartò, vt ipſemet argentarius etiam contra ſe dictos ſuos libros edere teneretur, ſi modo mandatum de ſcribendis illis ab eodem Actore, vel eius procuratore ſibi factũ foret, ſic inter ceteros per multa iura docet Franciſcus Zoannettus *in d.l.* 1. *C.de edendo*, *nu.*6. Addo Menoch. *de Arbitrar.Caſu* 499.*lib.*2.*Centuria* 5.*num.*6.

Nota tamen quod ipſemet argentarius eoſdem ſuos libros minimè tenebatur edere, quãdo in ipſis habebat proprij patrimonij rationes commixtas. Sic præcisè inter alios Decianus, *conſil.ſuo* 61.*num.*3.*vol.* 1. ſequitur Greuæus *lib.* 1.*practicarum concluſ. cap.* 106. *conſideratione prima, num.*2.

54 Nota ſecundò, quod ſi forſan ipſemet argentarius vel dolo, vel lata culpa non edidiſſet, damnabatur in id, quod intererat petentis, cuius quantitas ſecundum tempus decreti prætoris iubentis edi æſtimabatur nõ inſpecto, ſi poſt deſijſſet intereſſe, aut creuiſſet, ſeu decreuiſſet; pulcher de hoc eſt textus, & ibi Doctores *in l. vbi exigitur*, *C.eodem*. Addo Bellaperticam *in l.argentarius*, *§.cum autem*, *numero primo*, *ff.de edendo*, *& numero* 8.

55 Quid autem in caſu editionis per ipſummet argentarium erat edendum, clarè colligitur ex textu cum ibi notatis *in d. l. argentarius*, *§. edi autem*, *ff.eodem*. De his tamen duobus vide inferius dicta *ſub num.* 96.

56 Ceterum dubitatio eſt non leuis, vtrum ipſemet argentarius edere teneretur cuilibet, vel ei tantum, qui rationes mandauerat conſcribi? Huic autem difficultati adeo doctè, & eleganter quattuor diſtinguendo caſus, ac contrarias hinc inde ſcribentium opiniones afferrendo, ſatisfacit ęternæ memoriæ Clariſs. Menochius *d. Caſu* 499. *à num.* 15. *vſque ad* 21. vt non dicam mea, ſed vniuſcuiuſque alterius etiam peritiſſimi opera ſuperuacanea videatur ad ipſum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam abſque lectoris vtilitate, eumdem beneuolum lectorem remitto.

Et hæc quoad hanc primam difficultatem ſufficiant.

Altera ſecundo loco ſuccedit hic dubitatio, & eſt. Quomodo mulier, de qua loquitur textus *in l.* 1. *C.de edendo*, habuerit rationes, cum non
poſſit eſſe argentaria *ad l. femina*, *ff. eodem tit.* &
57 conſequenter quomodo videatur poſſe librũ conficere rationum, cum hoc ſit officium præciſum ipſius argentarij, *ad l. argentarius*, *ff. eodem*.

De intellectu itaque *d.l.* 1.*C.de edendo*, differendum eſt. Multi multa dixere.

58 Accurſius priori loco *in d.l.* 1. *in verbo* (*id ex cauſa*) *circa medium*. Reſpondet textum eſſe intelligendum, quãdo mulier ſucceſſit argentario,

quia

Digitized by Google

quia tunc tenetur edere, ſicut argentarius, *l. quadam*, *§. nihil intereſt*, *ff. eod.* & ſic poteſt habere rationes.

59 Sed iſte intellectus quippe diuinatiuus, (quid quid dixerit Butigell. *in d. l. 1. numero 52. & 53.*) abſque dubio reijciendus eſt, non enim conſtat ibi mulierem illam alicui argentario ſucceſſiſſe; eum igitur reprobat Bartolus *in d. l. 1. numero 3.*

60 Præterea ex alio haud amplectẽdus eſt: quia ſicut argentarius indiſtinctè tenetur edere rationē officij *ad l. argentarius*, *ff. eodem*, ita mulier eius hæres, *d. §. nihil*, cuius contrarium hic præſupponitur.

61 Alia etiam ratione hic intellectus ſuſtineri nequit, quia rationes editæ ab argentario, cui femina ſucceſſit, ſunt quaſi publicæ *d. l. argentarius*, & communes, *d. l. prætor, in principio*, textus autem loquitur de rationibus priuatis, & proprijs, vt probat illud verbum (ſuas,) de quo in textu *ad l. ſi ita*, *ff. de auro*, *& argento legato*.

62 Alia ſecundo loco fuit interpretatio nonnullorum, aſſerentium textum poſſe intelligi in muliere, quæ officium argentariæ exercebat per ſeruum ſuum, hoc enim facere ſibi permiſſum eſt, ſeruus namque poteſt exercere huiuſmodi officium, *l. prætor ait*, *§. ſed & ſi ſeruus*, *ff. eodem*, & ita ſenſit poſt Fulgoſ. Romanus *in d. l. 1. num. 13. in fine*, ſequitur D. Iaſon *ibidem*, *num. 6. verſic. tu potes intelligere*; & omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè Pyrrus Alfanus omnino videndus ab ijs, qui hunc ſenſum ſibi ſequendum iudicarent, *in præcitata l. 1. numero 39. & 40.*

63 Sed iſte intellectus maximas patitur difficultates.

64 Prima eſt, quia nimis inſolenter diuinat, prout de primo dictum fuit.

65 Altera eſt, quia præſuppoſitum non eſt verum, quod ſcilicet mulier poſſit exercere argentariam per ſeruum: nam cum mulier ipſa repellatur ab huiuſmodi officio, etiam ſeruus eius repellitur ex antiqua illa regula: Quod non poſſumus facere per noſipſos, nec etiam per ſeruos nobis facere permiſſum eſt, *de qua in l. non licet, de contrahenda emptione*, *in l. neque*, *C. de hæredib. inſtituendis*, *& in l. ſi mihi*, *& tibi*, *§. regula*, *de legatis primo*, *cum concordantibus*. Et ita conſiderat inter ceteros Decius *in d. l. 1. num. 12.* quem retulit, & ſequutus eſt Hippol. de Marſil. *in Singulari ſuo 611. num. 6.*

66 Cui addatur, capacitatem ſerui regulari, ac pẽdere à capacitate domini, *l. ſi mihi*, *& tibi*, *§. regula*, *de legatis primo*. Cum ergo femina argentariam exercere non poſſit, atque ita incapax ſit illius officij *d. l. femine*, ſic etiã incapax erit eius ſeruus.

67 Nota tamen quod iſta Decij ratio à pleriſque refellitur, & ſumma reprehenſionis in hoc conſiſtit, quod regula illa non procedit, quando diuerſa eſt ratio inter dominum, & ſeruum, id patet *ex l. 1. de verborum obligationibus*, vbi dicitur, eum qui per ſe ſtipulari non poteſt, ſtipulari poſſe per ſeruum proprium; & hæc eſt Doctrina Baldi *in l. humanitatis*, *in quarta oppoſitione*, *C. de impuberum*.

68 At in propoſito noſtro diuerſa ratio conſiderari poteſt inter dominum, & ſeruum, quia femina ideo nõ poteſt exercere hoc officium, quoniam virile eſt, vt habetur *in d. l. femine*, *ff. eodem*, non enim decet (vt dicit Alciatus) verecundiam muliebrem huiuſmodi rationes tractare cum viris. Hæc ratio ceſſat in ſeruo, vt patet, ergo, & ita ſupradictam rationem refellit in ſpecie Dominus Ripa, *in d. l. 1. num. 4. verſ.*

69 *ſed defendendo*, & Cl. Menoch. *d. Caſu 499. num. 14.* vbi pulchrè ſubdit, etiam non obſtare Regulam illam: Capacitatem ſerui pendere à capacitate domini, nam dicta Regula ſecundum eum procedit, quando incapacitas eſt ratione perſonæ, & effectus, non autem ſi honeſtatis, & verecundiæ cauſa, & latius vt per eum, quem conſulas.

70 De hoc tamen præciſo intellectu omnium latiſſimè diſſerit Bolognettus, *in d. l. 1. num. 52. & 53.* vide per eum. Adeundus quoque Cagnolus *ibidem*, *nu. 49. cum duobus ſeqq.*

71 Tertiò loco alij dixerunt, verbum illud (Rationes) de quo in textu, exponi debere pro inſtrumentis, quibus ſuffragari videtur textus *in l. prætor ait*, *ff. de edendo*, vbi rationes appellantur inſtrumenta; & ſic ſenſit Caſtrenſ. *in d. l. 1. nu. 3. in fine*.

72 Sed nec iſte ſenſus mihi probatur, quia propriè rationes differunt ab inſtrumentis, *argumento l. ſi quis*, *§. Labeo*, *ff. de edẽdo*, & verba ſemper sũt accipienda in proprio ſignificatu, *l. non aliter*, *de legatis tertio*, & in ſpecie eum reprobat Ripa, *in dicta l. 1. numero quarto*, & Maſſinius poſt articulum plenè diſcuſſum, ac contraria reſoluta, *num. 51.*

73 Adde alia ratione hunc intellectum reſpuendum eſſe: nam in iure noſtro latius patet hoc verbum (inſtrumentum,) quam dictio iſta (Ratio,) eum inſtrumentum dicatur omne, quo cauſa inſtrui poteſt, *l. 1. de fide inſtrumentorum*, quod non reperitur dictum de ratione; ideo inſtrumenta accipi poſſunt pro rationibus, ſed non rationes pro inſtrumentis, cum minus contineat ratio, quam inſtrumentum, & exponi poſſit id, quod eſt plus, per id quod eſt minus: contra verò minimè. Bartolus *in l. tutores*, *§. curatores*, *ff. de adminiſtratione tutorum*. Hanc eamdem interpretatiõẽ reprobat quoque bene eruditus Alfan. *in d. l. 1. num. 95. cum ſequentibus*, vbi etiam nonnulla, quæ ex aduerſo obijci ſolent, acutiſſimè refellit.

74 Quartò loco alij opinati ſunt. Mulierem iſtam exercuiſſe de facto argentariam, & ſic de conſuetudine ſaltem, licet non de iure, mulier poteſt eſſe argentaria, quia conſuetudo valet contra ius ſcriptum, *l. de quibus*, *de legibus*, *capit. finali*, *de conſuetudine*, *& cap. dilecti*, *de Arbitris*.

Digitized by Google

75 Sed nec horum interpretatio amplectenda, quia nimis morbo diuinationis laborat.

76 Accedit quinto loco nonnullorum aliorum ſenſus, & eſt; textum illum intelligi debere de muliere vſuraria, quæ quidem compellitur librum rationum ſuarum edere, ad tradita *in Clementina prima*, §. 1. *de vſuris*, & ita inter ceteros videtur docuiſſe Bartolus, *in dicta l. 1. numero quarto*.

77 Sed iſthæc Bart. opinio omnium aliarum mihi videtur peſſima, quis enim ipſi reuelauit feminam illam, de qua ſit mentio *in d. l. 1.* fuiſſe vſurariam?

78 Accedat, Imperatorem ibi non potuiſſe vaticinari de deciſione *dictæ Clementinæ primæ*, quæ per mille annos poſt illam legem edita fuit. Sic animaduertit Alex. *in d. l. 1. num. 2.* & Romanus, *num. 13*.

79 Conſidera præterea, quòd diſpoſitio dictæ Clementinæ primæ, dumtaxat habet locum, cum tractatur de Vſuris, vt ad litteram *ibi* deciditur, & tradunt communiter *ibi* Canoniſtæ.

80 Sed in caſu *d. l. 1. agitur de depoſito*, in quo non ſolent vſuræ conſiderari, prout nouiſſimum eſt, & tradit Purpurat. in ſpecie *in d. l. 1. num. 24. verſic. tertia lectura*, ergo, &c.

81 Suffragatur & fortius, nam ſi textus *in d. l. 1.* intelligeretur, (prout autumat Bart.) de muliere vſuraria, certè eſſet de indubitabili: nam clarum eſt, vſurarium omnino teneri ad editionem faciendam ſuarum rationum *dicta Clementina prima*, & tamen textus ille loquitur in caſu, in quo rationum non debet fieri editio niſi ex cauſa, quam iudex debet cognoſcere, ergo, &c.

82 Videndus tamen de hoc præciſo intellectu Decius *in d. l. 1. num. 13.* vbi latè inſiſtit, & D. Iaſon *num. 8.* Adeundus quoque D. Bolognettus *ibidem, nu. 55.* & Alfan. *nu. 50. & 51.* vbi omnium pulcherrimè.

83 Alia ſexto loco accedit Scribentium expoſitio, dicentium text. *in d. l. 1.* intelligendum eſſe de muliere, quę habebat priuatas ſuas rationes, quas confecerat vt perſona priuata, nō autem vigore alicuius officij.

Et ſi diceres, ergo non deberet teneri ad earum editionem, quod eſt contra textum. Reſpondeo negando conſequentiam: ipſa enim & ad editionem tenetur ſuadente aliqua iuſta cauſa, vt ibi dicitur, vt puta ſi ipſa iſtis rationibus vteretur, *ad l. 1. §. edenda ſunt omnia, ff. eodem*, vel ſi perſona agens eſſet priuilegiata, vt fiſcus, *ad l. ne quiſquam, ff. eodem*, & ita ſenſit inter alios idemmet Bart. melius conſultus, *in d. l. 1. num. 4.* vbi etiam Bald. *num. 2. verſic. alij dicunt.* Sequitur Salicet. *ibidem, num. 3.* Ripa, *num. 4. in fine*, vbi ſubdit, quod iſte intellectus eſt communis, & magis amicus litteræ; ab eodem non diſſenſit etiā Clar. Fachineus *libro 11. ſuarum iuris controuerſiarum, cap. 85.* nec Pyrrus Alfanus *in d. l. 1. nu. 99.*

84 Et hunc proculdubio ſequēdum & ego opinor, quidquid dixerit Purpuratus *in d. l. 1. nu. 24. verſic. ſecunda lectura.*

85 Alij etiam intellectus *ad d. l. 1.* ſolent per Scribentes deduci, in ſpecie autem referuntur per Purpuratum *ibi. num. 24. verſic. quinta lectura, & num. 25.* per Ioannem de Vicomercato, *num. 43.* & per Gozadinum *nu. 7.* Sed mihi potiores deduxiſſe ſufficiat.

86 Tertio loco alia non minus pulchra, quàm difficilis oritur hic dubitatio, & eſt; cum ſeruus admitti non poſſit ad publica officia, *ad l. cum prætor, de iudicijs*, & officium argentarij ſit publicum, *ad l. argentarius, ff. de edendo*, quomodo dicere potuerit Iuriſconſultus *in l. prætor ait, ff. eodem titulo*, ſeruum poſſe argentarij munus exercere?

Pro reſolutione huiuſce difficultatis, varij varia dixere, quorum omnium opiniones retulit, ac improbauit nihil concludens Clariſs. Fa-
87 chineus *lib. 11. ſuarum iuris controuerſiarum, cap. 86.* ipſum conſulas, nihil enim noui in hoc puncto penes me eſt, quod in medium afferam; videndus quoque dilectiſſimus meus Menoch. *lib. 2. de Arbitrarijs, Centuris prima, Caſu 91. num. 8.* vbi pulchrè.

88 Succedit quarto principaliter alia dubitatio, & eſt: An editio rationum eſſet facienda ab ipſomet argentario, ſeu nummulario iure actionis, vel officio iudicis.

89 Vtilitas autem huius quæſtionis non paruierat momenti, nam is, qui tenebatur edere iure actionis, conſtituebatur in mora ex ſola interpellatione extraiudiciali, *ad l. ſi ex legati cau-*
90 *ſa, ff. de verborum obligationibus*, is vero qui tenebatur officio iudicis edere, non conſtituebatur in mora niſi ex iudiciali interpellatione, vt probatur *in l. cum poſtulem, ff. de damno infecto, cum infinitis concordantibus deductis* per doctiſſimum Pacianum *in ſuo tractatu de Probationibus, libro 1. cap. 66. num. 1. & 2.*

91 Rurſus alio modo formabatur libellus, quādo implorabatur officium iudicis, & alio modo, quando intentabatur actio, vbi enim libellus formabatur ſuper actione, debebat quis narrare ea, per quæ concludebatur partem teneri ad aliquid ſibi dandum, vel faciendum, ſed vbi formabatur ſuper officio iudicis, debebat quis ea narrare, per quæ concludebatur, quod iudex deberet facere, vel poſſet facere illud, quod petebatur. Sic poſt Bart. docet Pacian. *d. cap. 66. num. 3.* & videndus, *ſub tribus numeris ſequentibus*, vbi circa differentias inter actionem, & officium omnium pulcherrimè inſiſtit. De qua etiam re vide Bolognettum, *in d. l. 1. numero 84. C. eodem.*

92 In hac quidem difficultate mirum in modū ſe torſerunt Scribentes; nonnullis enim placuit, argentarium ipſum cogi potuiſſe rationes ſuas edere per actionem in factum; quamplurimis verò officio iudicis: cui quidem ſi non paruiſſet, tūc poſtea competijſſet actio in factum pro intereſſe.

Funda-

Digitized by Google

93 Fundamenta, & authoritates pro vtraque parte omnium latiſſimè, atque elegantiſſimè deducunt inter ceteros ex Neothericis quattuor Clariſſimi viri per lectorem conſulendi. Bolognettus videlicet, Alfanus, & Maſſinius *in d.l.1. ille ſub num.80.cum ſequentibus*. Secundus ſcilicet Alfanus, *à num.100.vſque ad 115.* hic verò (intelligendo de Maſſinio,) *ſub num.113.& infra*, necnon eruditiſs. Andreas Fachin. *libro 11. ſuarum Controuerſarum, cap. 90.* qui quidem hanc ſecundam opinionem eſſe magis Cōmunem, & receptam præter Alfanum, atteſtantur.

94 Reiectis diſputationibus, quas vtrimque Doctores prædicti vſque ad ſatietatem habuere, pro iſtius materiæ ampliſſima declaratione, ac intelligentia lectorem beneuolum moneo, & hortor, vt ſcripta eruditiſſimi, atque numquam ſatis laudati Do. Fuluij Paciani *in præcitat.cap.66.per totum* dumtaxat legar, atque repetendo relegat, ipſis enim lectis, tanta facilitate, ac claritate, omnium, quæ ad hanc materiam ſpectare dijudicare poterit cōſcius, ac plenè informatus euadet, vt nihil amplius pro plena eiuſdēmet materiæ cognitione conſequenda deſiderari poſſe, vt fateatur, neceſſe erit.

95 Diſcet enim primò, (vt ad particularia deſcendam) tribus modis editionem potuiſſe peti; aliquando enim petebatur officio iudicis mercenario, interdum officio iudicis nobili, nonnumquam vero iure actionis ordinariæ; circa quos modos exemplificando, diſceptando, ac declarando inſiſtit *à nu.9.vſque ad 37.*

96 Docebitur ſecundò, quomodo eſſet facienda ipſa editio, an ſcilicet liber ipſarum rationū integer eſſet edendus, an potius ſufficeret edere illam partem, de qua eſſet controuerſia; & an ipſamet editio eſſet facienda cum die, loco, & conſule, de quibus quidem omnibus diſceptat ipſemet Pacianus *præcitato cap. à num. 38. vſque ad 82.incluſiuè.*

97 Conſcius erit tertio loco, quo tempore ipſamet editio erit facienda; de qua quidem te diſſerit idem Pacian. *præcitato cap. à num.83.vſque ad 118.incluſiuè.*

98 Percipiet quartò, quo in loco de ipſomet libro rationum per ipſum argentarium erat facienda editio; de quo quidem puncto ſcribit *à nu. 119.vſque ad 138.incluſiuè.*

99 Intelliget poſtremò, quanam pœna ipſemet argentarius multabatur, ſi edere recuſabat. De qua quidem re omnium elegantiſſimè diſcurrit *à num.139.vſque ad 185.incluſiuè.*

Ipſum igitur lector cōſulat, neminem enim ex Scribentibus (repeto) in meorum librorum multitudine nactus ſum, qui de huiuſcemodi difficultate, & materia, & doctius, & latius D. Paciano *præcit.cap.diſſeruerit.* Addo etiam quendam Antonius de Matthæis, poſt hęc congeſta viſum, in quodam ſuo tractatu editionis librorum rationis, vbi latè.

100 Quintò loco principaliter dubitari contingit, an ipſimet argentarij tenerentur petentibus rationes ſuas edere gratis?

Huic autem difficultati ſatisfaciendo, concludo pro negatiua. Sic poſt Albericum *in l. quadam, §. nummularios, in fine, ff. eod. de edendo*, docuit Clariſſimus Pacianus *d. tractatu, lib.1.cap. 64. num.30. & 31.* vbi poſt Bald. *in d.l. quadam, ſub numero 2.* ſubdit, quod Argentarius, & Notarius cogebantur inuiti ſcribere, & ſuſcipere rogitum, & per conſequens eorum officium non debebat eſſe gratuitum.

101 Et ex hac ratione communiter Scribentes in eam iuerunt ſententiam, quod licet argentarius mandato contrahentis rationes conficeret, nō tamen contra ipſum orietur actio mandati, inquiūt enim mandatū debere eſſe gratuitum, & voluntarium, vt ex eo oriri poſſit actio mandati; *ad l. 1. & l. ita vt, ff. mandati, cum ſuis concordantibus*, quod non contingit in hoc caſu, per ſupradicta.

De hoc tamen particulari, cur actio mandati non daretur contra ipſummet argentarium, licet mandato ipſius cōtrahentis rationes confeciſſet, diſſerit omnium elegantiſſimè Dominus Alfanus *in d.l.1.à num. 116. vſque in finem*, ipſum conſulas.

Sexta oritur dubitatio, & eſt: an duo copulatiuè requirerentur, mandatum ſcilicet, & intereſſe, vt argentarius, vel ſimiles tenerentur edere?

102 In qua quidem difficultate, Communis eſt ſententia Doctorū, dicta duo copulatiuè fuiſſe neceſſaria. Videndus inter ceteros eruditiſs. Andreas Fachineus *lib.11. ſuarum iuris Controuerſiarum, cap.84.* ibi enim poſt articulum ad partes diſcuſſum, ac contraria quæque reſoluta, hanc eamdem ſententiam vti Communem, ac veram pluribus iuribus firmat, atque communit; Vidēdus quoque doctiſſimus Maſſinius, *in d. l. 1. num.59.* vbi & ipſe hanc eamdem ſententiam vti veriorem, ac Cōmuniorem, omnibus contrarijs reſolutis, tuetur, ac defendit; ad ipſos beneuolum lectorem remitto; non enim hic omnia mihi cartis comittenda per viam diſputationis propoſui, ſed loca principalia tetigiſſe ſat ſit. Vide etiam quæ nos ſcripſimus ſupra de Libris rationum in genere, *nu.144. & 145.*

Et hæc de argentarijs, qui ad præſens in vſu eſſe deſierunt, ſiue de eorum materia docuiſſe ſufficiat, ad alia procedamus.

De Libris Rationum Gabellarij, ſeu Daciarij.

SVMMARIVM.

1 *Libri rationum Gabellarij probant etiam pro ſe, & numero 2.*

3 *Item probant quoque negatiuam, puta, quod quis non ſoluit collectam.*

V 3 Exem-

Digitized by Google

4 *Exemptio, ſeu immunitas alicuius rectè probatur per libros gabellarij, concurrente maximè curſu temporis conſtituti ad præſcribendum.*
5 *Ratio.*
6 *Maior fides adhibetur libris gabellarij, quam teſtibus.*
7 *Declara, ac intellige vt ibi.*
8 *Libri gabellarij probant etiã pro tertio contra tertium, & num. 9.*
10 *Intellige, ac declara, prout & numero 11. 12. 13. 14. & 15.*
16 *Libri gabellarij probant ſolummodo in his, quæ pertinent ad eorum officium, & non vltra.*
17 *Non tamen probant, quando vltra dictum officium, deputatus eſt alius notarius, ad quem ſcribere, vel ſubſcribere ſpectaret, & ederentur ſine ſcriptione, vel ſubſcriptione ipſius notarij.*
18 *Item quando gabellarius non eſſet à publico conſtitutus.*
19 *Libri gabellarij non probant venditionem inter contrahentes.*
20 *Fallit hoc in quodam caſu, de quo per authorem, remiſſiuè.*
21 *Libros gabellæ regulariter tenetur edere gabellarius, & num. 22.*
23 *Gabellarius, qui libros ſuarum rationum lacerauit, & combuſſit; an incidat in crimen falſi, latiſſimè docet Teſſaurus.*

De Libris Rationum Gabellarij.

1 Libri eorum, qui eliguntur ad reci-
piendas gabellas, vel collectas, au-
thoritate publica, probant etiam
pro ſe; Bart. *in l. quadam, §. nummula-
rios, in fine, ff. de edendo*, vbi ſubdit
idem iuris eſſe in ſtationario, ſi authoritate pu-
plica eligeretur. Socin. *conſil. ſuo 208. num. 2. in 2.*
Decius, Curtius, & alij plures, quos refert, & ſe-
quitur D Maſcard. *Concluſ. ſua 976. nu. 39. & prius
Concluſ. ſua 837. num. 1. cum duobus ſequentibus*. Se-
quitur hoc idem D. Angelus de Peruſio *in d. §.
nummularios*, vbi dicit, quod ita obſeruatur, licet
tales ſcripturæ non ſint authenticæ. His acce-
dunt idem Decius *conſil. 596. num. 5. in 2.* & idem
Socin. *conſil. 97. num. 13. in quinto*, vbi amplius do
cet, quod libro denunciationum gabellæ ſcri-
2 pto per Commentarienſem deputatum, plena
fides adhibetur, addo Surd. *conſil. ſuo 429 nu. 38.
in 3. & deciſ. ſua 336. num. 1.* Burſat. *conſ. 235. nu. 26.*
Bernard. Vvurmſer. *lib. 1. Pract. Forenſium obſeru.
obſeruat. 3. num. 3.* D. M. Antonium de Amatis,
deciſ. ſua March. 24 num. 15. vbi plures deducit, &
atteſtatur de Communi. Videndus quoque
Clar. Fuluius Pacianus, *de probationibus, libro 1.
cap. 63. num. 96.* & D. Rutgerus Rulant, *de Comiſ
ſionibus, lib. 5. cap. 10. num 4* vbi docet etiam hoc
procedere, ſiue ij gabellas ſuperiori reddant ſi-
ue eas conduxerint, vt hodie ferè vbique, præ-
ſertim in Italia, fieri conſueuit.
3 Amplia, vt probent etiam negatiuam, puta,
quod quis non ſoluit collectam, ita Bartol. &
Communiter Doctores *in l. Titia textores, ff. de
leg. 1. & in d. §. nummularios*. Sequitur poſt infini-
tos alios relatos, D. Maſcard. *Concluſ. ſua 834.
num. 36 & 976. num. 40.* & eruditiſſimus Berraz.
conſil. ſuo ciuil. 71. num. 47. vbi concordantes addu
cit. Natta *conſil. ſuo 406. num. 12. & 627. num. 1.*
Burſat. *conſil. 13. num. 4.* & plures alios. Sequitur
quoque Dominus Bim. *conſil. ſuo 172 num. 17. in
ſecundo*, vbi etiam ſubdit, ſic per Cõſilium Nea-
politanum fuiſſe deciſum, teſte Afflict. *deciſ.
ſua 400. nu. 9.* His accedit D. Ioannes P. Anchar.
quæſt. ſua 50. nu. 10. lib. 2. vbi amplius docet, exem
4 ptionem, ſeu immunitatem rectè per eoſdem
libros probari, concurrẽte maximè curſu tem
poris conſtituti ad præſcribendum. Addo poſt
hæc ſcripta D. Burſat. *conſil. 16. num. 35.* & eum-
dem D. Maſcard. *Concluſ. ſua 316. num. 4.* vbi poſt
innumeros propè deductos, rationem *ſub nu. 5.*
5 deducit, dicens: Nam perſona exactoris eſt au-
thoritate publica electa, & ideo omnino ſequi
videtur, vt illius libris fides adhibeatur; Quini-
6 mò, *ſub num. 6.* aſſerit maiorem fidem illis adhi-
beri, quam teſtibus.
7 Quod tamen eſt intelligendum, ſi cauſa age
retur inter ſubditos dicto Cõmuni, cuius ſunt
libri, & modo ſint in archiuio publico repoſiti,
& habeant cuſtodem publicè ad id conſtitu-
tum, & alia, de quibus per Canoniſtas *in c. cum
cauſam, de probat. & in cap. ad audientiam, de præſcri-
ption.* Sequitur id expreſſe D. Maſcard. *dict. Con-
cluſ. 316. num. 7.*
Intellige ſecundò, ac declara ſupradictam
ampliationem, prout fuit D. Alex. Trentacinq.
poſt hæc edita viſus, *Variarum reſolutionum, lib. 2.
tit. de fide inſtrumentorum, reſolutione 2. numero 4.*
quem conſulas.
8 Amplia ſecundo principaliter, vt dicti gabel
lariorum libri probent etiam pro tertio cõtra
tertium, ſic præciſè poſt infinitos relatos Hip-
pol. Rinunald. *conſil. ſuo 52. num. 10a. volum. 1.* Se-
quitur quoque D. Ioſeph. Ludouic. *d. Concluſ.
ſua 29. pag. 72. colum. 3. verſ. ampliatur 7.* vbi etiam
ſubampliat, quod libri iſtorum deputatorum
9 à publico, probent innocentiam rei, & adducit
Decian. *conſil. ſuo 72. num. 27. volum. 3.* Addo poſt
hęc ſcripta Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num.
1043.* & Schuuartzenthaler, *de ſtipulationib. pag.
mihi 756 num. 35. cum ſequent.*
10 Intellige tamen iſtam ampliationem, vt pro-
cedat ſolum in re geſta cum ipſo gabellario in-
tercedente tertio, pro quo, ſeu contra quem,
contingeret produci ſcripturam, ſeu librum ip
ſum gabellarij: quia tunc liber probat plenè
illam rem geſtam etiam pro tertio contra ter-
tium. Sic intelligendus eſt poſt alios Maſcar-
dus *dicta Concluſione ſua 978. num. 5. & ſupradicta
ampliatio.*
11 Exemplo pro faciliori lectoris intelligen-
tia, rem declaro. Excellentiſſimus Thomaſi-
nus emptor domus Pamphili, venit ad gabella-
rium ad ſoluendam gabellam iuxta formã par
tium Sereniſsimi Dominij de ſoluendis gabel-
lis, & præſente ipſo Pamphilo venditore, dicit
gabel-

Digitized by Google

gabellario, ſeu publicano, quòd ipſe emit domum Pamphili præſentis, pro qua ſoluit 1300. pro gabella, & publicanus ſcribit; vtique ſi iſto caſu poſteà orıretur lis inter emptorē, & Pamphilum venditorem, agentem rei vendicatione pro dicta domo, & Thomaſinus emptor producat librum gabellarij, plenè probabit aduerſus Pãphilum, ſe emiſſe dictam domũ. Nec enim iſto caſu poteſt obijci de regula. Res inter alios acta, &c. Quia cũ ipſe Pamphilus tertius ad hunc finem acceſſerit, & fuerit præſens, res dicitur acta etiam cum ipſo.

12 Secus autem erit in probatione contra tertium, cum quo res geſta non ſit, quia res inter alios acta, &cet. Exemplũ; ego accedo ad publicanum, & ſoluo gabellam, aſſerendo me emiſſe domum à Mæuio, ipſe tamen Mæuius eſt abſens. Publicanus ſcribit in libro, quòd ego ſolui tantum nomine gabellæ emptionis talis domus per Mæuium venditę; certè talis liber non probat contra Mæuium, quòd vendiderit mihi

13 domum; & ratio eſt euidens: quia non eſt danda maior fides libris ipſius gabellarij, quàm inſtrumento publico Notarij, ſed inſtrumentum publicum Notarij non probat cõtra tertios abſentes, quibus contrahentes præiudicare non poſſunt, *toto tit. C. res inter alios acta*, &c. ergo, &c.

14 Comprobatur iſta declaratio, quia cataſtrũ, regiſtrum, ſeu æſtimum Communis, probat ſolum quoad perſonas, quæ conſenſerunt deſcriptioni æſtimi, ceterũ quoad alias perſonas, quæ nõ conſenſerunt, regulariter non probat quoad dominium, nec quoad poſſeſſionē. Sic poſt alios eleganter D. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 119. & nos inferius loco ſuo.

15 An autem iſto caſu, quo res cum tertio geſta non eſt, oriatur ſaltem ex ipſo libro gabellarij ſemiplena probatio pro tertio, & contra tertium? vide, quæ ſcripſimus infra *de Mercatore*.

16 Declaratur autē ſupradicta principalis Cõcluſio, vt tantum locum habeat in iis, quæ pertinent ad eorum officium, & non vltrà, ita poſt Socin. & alios Dominus Maſcard. *Concluſ. ſua præcitata* 976. *num.* 41. Sequitur Preteus, *conſil. ſuo* 60. *num.* 10. *vol.* 1. & nouiſſimè Petr. Surd. *deciſ. ſua Mantuana* 336. *num.* 4. vbi concordantem adducit Socin. *conſil. ſuo* 208. *numero* 2. *verſ. ex libris, in ſecundo.*

17 Declaratur ſecundò, vt non procedat, quando eſſet deputatus vltra dictum officium alius Notarius ad quem ſcribere, vel ſubſcribere ſpectaret, eo enim caſu, ſine ipſius Notarij deputati ſcriptione, vel ſubſcriptione, prędicto libro ſuſceptoris gabellæ, fides minimè adhiberetur, ſic poſt Alexand. *in d. §. Nummularios, ſub num.* 3. qui alios citat, eruditiſs. Maſcard. *d. Concl. ſua* 76. *numero* 2.

18 Declaratur tertio, vt locum minimè habeat, quando ipſemet gabellarius nõ eſſet à publico cõſtitutus, ſed ipſemet gabellæ abſque alio exigeretur nomine fiſci, nam tũc ipſius libris fides minimè eſt adhibenda, quum debitum fiſcale propria ſcriptura non probetur, *l. exemplo, C. de probationibus*, Sequutus eſt D. Sola *in Conſtitutiones Sabaudiæ tit. de Libris Mercatorum, gl.* 2 *nu.* 39. *&* 40. *cum ſequentibus*, vbi Regulam ſupra firmatã veram intelligit, quando libri ipſi conficiuntur ab officialibus ad id de publico conſtitutis, & latius, vt per eum.

19 Notandum eſt autem (vt quæque præcipua de hac materia complectar) quod libri ipſius gabellarij non probant venditionem inter cõtrahentes, ſic poſt Socin. *conſ. ſuo* 208. *in tertia col. verſic. tertiò ex libris, vol.* 2. docuit Zuchard. *conſil. ſuo* 56. dum dixit, quod libri gabellarum, benè probant denunciam contractus animaliũ venditorum, non autem probant venditionem inter contrahentes. Addo Clariſs. D. Maſcard. *de probationibus, Concluſ.* 611. *per totam*, vbi poſt nõnullos concordantes adductos atteſtatur de veriori, ac Communiori, & D. Ioan. Guilerm. Guidobon. *aduocat. ſua* 112. *num.* 8.

20 Hoc tamen limita præcipuè in caſu de quo loquuti ſummus *ſupra capite de Libris Rationum officialis à publico deputati, num.* 37. *&* 38. ad ibi dicta lectorem remitto.

21 Obſeruandum prętereà libros Gabellæ regulariter ab ipſomet gabellario edendos eſſe. Sic præciſè poſt Bertachin. *in tract. de Gabell. parte* 4. *queſt.* 3. *num.* 7. *& ſequentib.* Bertazzol. *conſ. ſuo Ciuil.* 97. *num.* 24. Addo Clariſs. Pacianum, *de probationib. d. cap.* 63. *num.* 95. Et hoc ſine dubio prouenit ratione publici officij, quæ ſuadet, vt rationes, quæ in publico officio ſunt, edantur.

22 Hinc videmus idem iuris eſſe in omnibus illis, qui officia publica exercent, per quæ rationes conficiunt; hi enim omnes ad ſuorũ librorum editionem proculdubio compellũtur; ſic pręciſè inter alios D. Pacian. *d. cap.* 63. *num.* 93. *&* 94. vbi exemplificat inter ceteros in Argentarijs, & nummularijs.

23 An autem Gabellarius ipſe, qui libros ſuarũ rationum lacerauit, & combuſſit, incidat in crimen falſi? latiſſimè diſcutit Teſſaurus *in ſua Pedemontana* 171. vide per eum; Diſcutit quoque *ibidem ſub num.* 6. *cum ſequentib.* an ipſius libri dicantur publici, vel priuati.

24 Latius autem de materia horum librorum, Illuſtr. D. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 13. *in verſ. ſexto diſceptatur*, vide per eum.

De Libris Theſaurariorum.

SVMMARIVM.

1 *Libri theſaurariorum plenam fidem faciunt.*
2 *Et dicuntur libri communes.*
3 *Et ad illos recurritur tamquam ad ſpeculum veritatis.*
4 *Intellige tamen in pertinentibus ad eorum officium, veluti in materia pecuniaria, & num.* 5.
6 *Quidnam in his libris ipſimet theſaurarij ſcribere debeant, animaduertit author, & num.* 7.
8 *An libri ipſorum theſaurariorum, pro tertio contra aliũ tertium*

Digitized by Google

tertium regulariter fidem faciant, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.

9 *Plotus ſemiplenam probationem eos dumtaxat inducere arbitratus eſt.*

10 *Maſcard. verò, quod plenam.*

11 *Et hanc vti veriorem approbat author, quam tamen limitat duobus modis, vt per eumdem Maſcard. remiſſiuè.*

Cum inter illos, qui ratione ſui officij rationum libros conficiunt, & theſaurarij connumerentur, iure optimò, an ipſorum pariter libris plena ſit adhibenda fides, hic ſubijcere viſum eſt.

1 IN huiuſmodi igitur difficultate (rē paucis perſtringendo) cõclude pro affirmatiua, *text. eſt in l. 2. & ibi Bald. C. de conuen. fiſci debitor. lib.* 10. Sequitur Alex. *conſ.* 177. *in primo*, Fulg. *conſil.* 11. *num.* 2. Ripa, Socin. & alij, quos refert, & ſequitur Dom. Maſcard. *d. Concluſione ſua* 976. *numero* 47.

His accedunt D. Hypp. Rimin. *conſilio ſuo* 39.
num. 1. *vol.* 1. Becc. *conſil.* 5. *num.* 2. Ioſeph. Ludou.
d. Concluſ. ſua 29. *pagina* 73. *colum.* 2. *verſic. amplia* 21.
D. Rutger. Rulant. *de Comiſsionibus lib.* 5. *capit.* 10.
num. 3. *in fine.* & P. Aemil. Veral. *deciſ. ſua* 156. *per*
totam, & præcipuè nu. 3. *par.* 2. amplius docet, quod
liber ipſius theſaurarij eſt liber cõmunis. Ad-
do Beuſt. *in d. l. admonendi, num.* 1044. & Viuium
deciſ. ſua 184. *num.* 7. vbi prætereà ſubdit, ad huiuſ
5 modi librum recurri, tamquam ad ſpeculum
veritatis. Intellige tamen in pertinentibus ad
eorum officium, veluti in materia pecuniaria.
4 Sic eleganter poſt Roman. Roland. à Vall. *conſ.*
ſuo 92. *num.* 12. *in tertio*, vbi conſuluit, quod ſtatu-
tum diſponens de fide plenaria adhibenda the-
5 ſaurario, non procedit, quando agitur de mate-
ria non pecuniaria, & ſic non pertinente ad of-
ficiũ theſaurariæ, ſequitur hoc idem Plot. *conſ.*
ſuo 88. *num.* 12. vbi concordantes adducit Socin.
cit. conſ. 208. *col.* 2. Iaſ. Ripam, & alios, *in vulgata il-*
la l. admonendi, ff. de iureiurando.

6 Aduertendum eſt autem neceſſe eſſe, quod in talibus libris ad hoc deputatis ſcribant nominatim ipſi theſaurarij, à quonã recipiant, ex qua cauſa, & quanam die, & quam pecun. quãtitatẽ, *ad l. apparitores, ibi: collationum ſummas, C. de exact. tributorum, lib.* 10. *ad l. neminem, ibi: Quibus totaliter ſuſcepta diſperſerint, C. de ſuſcept. & arcarijs, lib.* 10. *& l. 1. ibi. Cauſa, & ſumma comprehendatur, C. de apoch. publ. lib.* 10. Sequitur pulchrè Plot. *conſ. ſuo* 88. *num.* 7. vbi concordantes adducit.

7 Non erit tamen opus, quod ſpecialiter genus, & nomen monetarũ addatur, prout egregiè poſt Alciat. Paridẽ de Puteo, & plures alios, firmauit Clariſs. Burſat. *conſilio ſuo* 325. *numero* 8. *in tertio.*

8 Sed an libri ipſius Theſaurarij, plenè probẽt regulariter pro tertio contra alium tertium, non eſt eadem omnium ſcribentium ſentẽtia.

9 Plot. enim, *conſil. ſuo* 88. *num.* 6. poſt Bart. *in l. quædam, §. nummularios, num.* 2. *verſ. ſed quæro, an libri, de edend.* expreſsè concludit, eos dumtaxat ſemiplenam in hoc caſu probationem inducere.

10 Contrarium tamen tenet ex profeſſo Dom. Maſcard. *Concluſ. ſua* 978. *num.* 3. vbi concord. adducit Bald. Crauet. *de antiquit. tempor.* Burſat. & alios.

11 Et eſt verior ſententia; quam tamen ſublimita duobus modis, vt per eumdem Maſcard. *d. Concluſ. num.* 4. & 5.

Sunt & alij, qui ratione ſui officij rationum libros conficiunt, prout ſunt Villarum Maſſarij, Degani, Fiſcales, & aliæ huiuſcemodi perſonæ, de quibus omnibus particulariter diſſerendum.

De Libris Maſſariorum alicuius Villæ.

SVMMARIVM.

1 *Libri Maſſariorum alicuius Villæ, vel Caſtri, ſeu Communitatis, plenè probant ex ſententia Crauetta.*
2 *Fundamentum eius, & num.* 3.
4 *Crauettam multi ſequuntur, & num.* 5.
6 *Contrarium plures alij.*
7 *Concilia, & num.* 8.
9 *Si Maſſarius ſcriberet non pertinentia ad eius officium, ei non crederetur.*
10 *Notabile.*

1 LIbri Maſſariorum alicuius Villę, vel Caſtri, ſeu Communitatis ex nonnullorum ſententia, plenam inducunt probationem, ſic pręcisè inter alios eruditiſs. Crauet. *de antiq. tempor. in verſic. quarto limitatur, num.* 63. *cum ſeq.* vbi ſic arguit.

2 Libro alicuius officialis de publico deputati, proculdubio fides adhibetur, vt ſupra dictũ fuit, & tradit ipſemet Crauet. *d. verſ. numero* 62. poſt infinitos ibi relatos.

3 Sed Maſſarius electus ad officium Maſſariat. per Communitatem alicuius Villæ, vel Caſtri, dicitur deputatus de publico, ergo, &c. Crauettam ſequitur Becc. *conſil. ſuo* 5. *num.* 2.
Addo poſt Felin. relatum Steph. Gratian. *deciſ.*
ſua Marcb. 137. *num.* 2. D. Scacciam *cap.* 11. *inferius*
allegand. num. 113. & Illuſtriſs. Cardin. Tuſcum
Concluſ. ſua 346. *num.* 27. *in littera L.* Eiuſdem opi-
nionis extitit etiam D. Alex. *in d. §. nummularios,*
& in conſ. ſuo 136. *col.* 2. *verſ. item etiam, de ſolutionib.*
num. 2. vbi dicit, quod quãdo Communitas agit
5 contra forenſem ratione collectarum, ad quas
dicit ipſum obligatum ex cõſuetudine propter
ſolutiones anteà per eumdem factas, quod ple-
nè eius intentio redditur comprobata per li-
brum ipſius Maſſarij, in quo anteactæ ſolutio-
nes reperiuntur adnotatæ.

6 Contrariam autem ſententiã defendere alij multi nõ dubitarunt, Bal. inter ceteros *in l. Imp. num.* 33.

Digitized by Google

num. 33. *ff. de ſtatu hominum*, vbi allegat text. *in l.* 2. *C. de conuen. fiſci debit. lib.* 10. qui tamen rectè reſoluitur per Crauet. *d. verſ. quartò limitatur, num.* 64. *&* 65. ſequitur etiam Alex. ſibi parum cōſtans *conſil. ſuo* 186. *num.* 6. *vol.* 2. & D. Rutger. Rulant *d. tractatu de Commiſſionibus, lib.* 5. *cap.* 10. *numero* 6. *in littera A.*

7 Pro conciliatione harum opinionum Dom.
Maſcard. poſt plures ibi relatos *d. Cōcluſ. ſua* 976.
num. 45. inquit, quod hæc ſecunda procedit, vbi
eſſent duo officiales, vnus deputatus ad recipiē-
dum, alter autem ad ſcribendum, quia primò
non crederetur; Hoc idem ſequi etiam videtur
8 Grat. *conſ. ſuo* 122. *num.* 13. *in ſecundo*, vbi inquit,
quod libro ipſius Maſſarij Communitatis non
creditur, quando Communitas habet propriū
Notarium, qui ad ſcribendum ſit deputatus.
Huic eidem ſententiæ ſubſcripſiſſe quoque viſus eſt Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 114.

9 Pro Coronide nota, quod ſi aliqua forſan iſte Maſſarius ſcriberet non pertinentia ad eius officium, vtique ei nō crederetur; ſic poſt alios Crauet. *d. verſic. quarto limitatur, num.* 63.

10 Quemadmodum etiam non crederetur dicto eius libro ſuper collectis, niſi eſſet ſubſcriptus à Notario, ad tradita poſt Alexād. per Illuſtriſs. Card. Tuſcum *d. Concluſ. ſua* 346. *num.* 28.

De Libris Deganeorum.

1 Libros Deganeorum, ſi non ſunt in archiuio publico, nec tractent de negotio antiquo, non probare, nec aliquā fidem facere, minusq; in præiudicium tertij, poſt Abb. Felin. & plures alios, docuīt ex profeſſo Burſat. *conſilio ſuo* 36. *num.* 17. *vol.* 1.

2 Contrarium autem in concernentibus eorum officium ob dicta *in præcedenti quæſt.* quæ hic pro repetitis habeantur, verius eſſe dijudico. Cogita.

De Libris Fiſcalibus.

1 Libris Fiſcalium regulariter fidem adhiberi ſolere, probatur *in l. illatæ, C. de fide inſtrument. & ibi* Bart. Sequuntur Bald. Crauetta, ac multi alij, quos refert, & ſequitur Maſcard. *Concluſ. ſua* 976. *num.* 46. & D. Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua* 29. *pag.* 73. *col.* 2. *verſ. amplia vigeſimo.* His accedunt Viuius, *deciſ. ſua* 184. *num.* 7. & D. Becc. *conſ. ſuo* 5. *num.* 2. vbi etiam deducit Bald. *conſ. ſuo* 353. *lib.* 4. qui quidem allegat text. concordantem *in l. in contractibus*, §. 1. *C. de non numer. pec.* Addo quoque D. Burger. *de Commiſſionibus, lib.* 5. *cap.* 10.

2 Liber Fiſci Criminalium, in quo reperitur
condemnatus cancellatus, probat præſumptiuè vel abſolutionem condemnati, vel quòd ſatisfecerit condemnationē, ſic pręciſè poſt nonnullos relatos Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua* 346. *in*
3 *littera I. num.* 37. vbi poſt Angel. de Maleficijs
ſubdit, quòd in dubio præſumitur pro cancellatione ſentētiæ Criminalis, & quod onus probandi transfertur in eum, qui ipſi cancellationi contradicit, & latius, vt per eum.

De Libro Salis.

1 Libro Salis apprimè eſſe credēdum, poſt Pariſ. *conſilio ſuo* 4. *num.* 5. *in quarto*, reſpondit
D. Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua* 29. *pag.* 72. *col.* 3.
verſic. amplia decimo. Sequitur Gratian. *deciſ. ſua*
Marchiana 137. *num.* 2. Addo Sigiſmūd. Scacciā,
lib. 2. *de Iudicijs Cauſarum Ciuilium, cap.* 11. *num.* 111.
2 vbi rationem ſubiungit, dicens: quia talis liber
regulatur, & gubernatur per perſonam authoritate publica cōſtitutam, & latius vt per eum, quem conſulas,

De Libris Mercatorum.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit Mercator, deſcribitur.*
2 *Libri Mercatorum regulariter nullam fidem faciunt. Ratio ibidem.*
3 *Ratio rationis.*
4 *Amplia regulam ſupradictam multo magis procedere in nonnullis caſibus, de quibus & num.* 5. 6. 7. 8. 9. 10. *&* 11.
12 *Limita, vbicumque adeſt ſtatutum, vel cōſuetudo, quod ſtetur libris ipſorum mercatorum, & num.* 13.
14 *Et talis conſuetudo, vel ſtatutum valet.*
15 *Idem quod dicitur de ſtatuto, procedit etiam in Principe, & num.* 16. *&* 17.
18 *Amplia, vt tale ſtatutum extendat vires ſuas extra territorium.*
19 *Ratio.*
20 *Exemplum.*
21 *Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid ſcripſerit Antonius Piaggius de conſuetudine.*
22 *Debet tamen liber ipſe rationum eſſe conſcriptus in territorio ipſorum ſtatuentium.*
23 *Et eſt veriſſimum axioma, quidquid dubitarit Corneus.*
24 *Limita, quotieſcumque præfatum ſtatutum eſſet indiſcretū, quippe quod contineret, omni ſcripturæ mercatoris pro ſe indiſtinctè credendum eſſe: quia tunc eum careret ratione, non valeret.*
25 *Verificabitur ergò in illis mercatoribus dumtaxat, qui fuerint approbati.*
26 *Item præfatum ſtatutum locum ſolummodò ſibi vendicabit in modica ſummam, non autem in magna.*
27 *Reſtringitur tamen hoc, vt non procedat reſpectu ſtatuti, quod arbitrium iudicis non excluderet, ſed potius ei ſubmitteretur, ſecundum Scacciam.*
28 *Libri Mercatorum plenam fidem facientes ſtatuto laicorū mandante, contra clericos, nihil operantur etiam in foro ſęculari.*
29 *Amplia, vt nec probent in fauorem ipſorum clericorū contra laicos, vt in iudicijs ſeruetur æqualitas.*
30 *Statutum, quod libris mercatorum plenè credatur, interpretatur, ac intelligitur dumtaxat in pertinentibus ad mercaturam, & eorum officium, non autem in alijs, & num.* 33.
31 *Ratio ex Beccio.*

Alia

Digitized by Google

32 *Alia ratio ſecundum Scacciam.*
34 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Decius.*
35 *Plura ſimilia afferuntur, & num. 36. cum ſequentibus vſque ad 43. incluſiuè.*
44 *Intellige, ac declara, prout ibi, & num. 45.*
46 *Conſuetudo, quod libris Mercatorum credatur, eſt articulanda, & probanda.*
47 *Ad hoc vt libri Mercatorum etiam ita diſponente ſtatuto fidem faciant, plura requiruntur, quæ quidem erunt articulanda, ac probanda.*
48 *Primò, quod mercator ipſe fuerit, ac ſit legalis homo, & pro tali ab omnibus habitus.*
49 *Et non ſit infamia aliqua labe notatus.*
50 *Quod tamen intellige in infamia publica.*
51 *Secundò requiritur, quod ipſemet mercator librum ſuũ rationum manu propria conſcripſerit.*
52 *Contrarium Stracha poſt alios.*
53 *Fundamentum eius, & num. 54.*
55 *Concilia, & numero 56.*
57 *Exigitur tertiò, quod veritatem ipſemet mercator ſcribere conſueuerit.*
58 *Si enim reperiatur ipſe liber falſus in vno, præſumetur falſus in omnibus.*
59 *Et hæc quidem qualitas erit articulanda, & probanda.*
60 *Requiritur quartò, quod cauſam in ipſomet libro rationum ſubiunxerit, & num. 61. vſque ad 65. incluſiuè.*
66 *Et aduerte quòd non ſolum requiritur cauſa, ſed debet eſſe apta, clara, & intelligibilis, & num. 67. & 68.*
69 *Exigitur quintò, quod aliquid contra ſe in eodem libro conſcripſerit.*
70 *Expoſcitur ſextò, quod ex veriſimilibus circumſtantijs poſſit eſſe verum, quod ſcriptum in eo reperitur, habito reſpectu ad tempus debiti contracti, ſolutionis factæ, & ad alia, & num. 71.*
72 *Et licèt hæc ſex requiſita impugnentur per Crauettam.*
73 *Defenduntur tamen per Ioſeph. Ludouicum.*
74 *Dictum Guid. Papæ deducitur.*
75 *Septimò requiritur, quod in dicto libro ſint deſcriptæ partitæ pertinentes ad mercaturam, ſiue exercitium, de quo tractatur, & non ad aliud.*
76 *Exigitur octauò, quod ipſomet rationum libro appoſitus ſit annus, menſis, & dies.*
77 *Ratio ex Stracha.*
78 *Declara, & num. 79. 80. & 81.*
82 *Nonò requiritur, quod appareat mercatorem tradidiſſe merces, licet non ſit neceſſe probare de quantitate, & de pretio, & num. 83.*
84 *Exigitur decimò, quod dicti libri non ſint deſcripti diuerſa manu, & atramento, item, vt non ſint mendoſi.*
85 *Falſi ſuſpitio in parte, librum totum vitiat.*
86 *Libri Mercatorum carere debent cancellationibus, inductionibus, & de eis dicitur: Quod ſcripſi, ſcripſi.*
87 *Item, debent eſſe candidi, ac carere omni ſuperinductione, aliàs contra ipſos mercatores poterit in litem iurari.*
88 *Expoſcitur vndecimo, quod in ipſo rationum libro ſint deſcripta data, & recepta, & à quo, & ex qua cauſa, vt veritas, & falſitas ex eo deprehendi valeat.*
89 *Duodecimò requiritur, quod mercator ipſe iuret contenta in eodem libro fuiſſe, & eſſe vera.*
90 *Doctrina Bartoli deducitur.*
91 *Mercatores iſtud iuramentum ſubeunt initio mercaturæ, ſeu offitij ſui, ad differentiam aliorum.*
92 *Decimotertiò exigitur, quod is liber ad petitionem partis exhibeatur, ad effectum, vt contra eum opponere poſſit.*
93 *Contra arguitur, & num. 94.*
95 *Decimoquartò requiritur, quod dictus liber præfationem contineat, ac inſimul inſcriptionem.*
96 *Exemplum.*
97 *Exigitur decimoquintò, quod ipſemet liber factus, ac conſcriptus ſit ſecundum loci conſuetudinem.*
98 *Scartafacys non eſt credendum, & num. 99. & 100.*
101 *His omnibus requiſitis, ſiue maiori eorum parte interuenientibus, ſtante tali ſtatuto, vel conſuetudine, libris ipſorum mercatorũ plena fides adhiberi poterit.*
102 *Idque non ſolum in paruis ſummis, ſed etiam in magnis ſibi locum vendicabit.*
103 *Ratio.*
104 *Amplia hoc etiam procedere, licet aliquæ duntaxat ex partitis ipſorummet librorum eſſent veræ, approbatæ, & acceptatæ.*
105 *Amplia ſecundo, prout ibi.*
106 *An contra dictos libros admittatur probatio in contrarium? dubitatur.*
107 *Alexander, & alij concludunt pro negatiua.*
108 *Ratio ex Vinio.*
109 *Contraria opinio verior videtur.*
110 *An libri Mercatorum habiti pro publicis, ac habentes vigore dicti ſtatuti exequutionem paratam, præferantur creditori poſteriori fundanti ſe in inſtrumento? dubitatur.*
111 *Videndus Stephanus Gratianus, deciſ. ſua 203.*
112 *Liber Mercatoris probat, quando ſumus in articulis connexis.*
113 *Quid in capitulis ſeparatis? vide ibi.*

CVM & à Mercatoribus ratione ſui officij Libri rationum conficiantur, (is autem dicitur mercator, ne termini ignorentur, qui negotiandi opus exercet, non tantum emen-
1 do, *ad l. eum qui ædes, ff. de vſucapion. & l. 2. §. finali, ff. de doli exceptione*, ſed etiam qui emendo, vendendoq; mercaturam exercet, *l. 1. l. licitatio, ff. de leg. tertio, l. anonam, ff. de extraordinarijs criminib. & l. mercis, ff. de verb. ſignificatione*. Sequitur Sola, *in Conſuetud. Sabandiæ, tit. de Libris Mercatorum, tit. 24. gloſ. 1. num. 2.* (iure optimo, an ipſorummet libris regulariter plena fides adhibeatur, hic dubitare contingit.

2 In qua quidem difficultate Cõcluſio ſit negatiua. P. Gilkenus, *in l. inſtrumenta, num. 27. in fine, C. de probationibus*, vbi adducit textum, *in l. exemplo, C. eod. in l. inter chartulas, C. de fide inſtrumẽt. & in cap. 2. eod. tit. de Fide inſtrumentorum*.

Nec ſanè mirum. Scripturæ enim mercatoris non debet plus credi, quàm viuæ eius voci, ſed ſi mercator viua voce deponeret, & particulariter pro ſe, nihil ei crederetur, *ad l. omnibus, C. de teſtibus*. ergò non plus etiam credi debet eius ſcripturæ. Hoc idem docet, & ſequitur Triuiſan. *lib. 1. deciſ. ſua 16. num. 2. & num. 5. in fine*, vbi ſubdit, ita iudicatum.

Ratio

Digitized by Google

3 Ratio rationis eſt, quoniam libri ipſorũ mer
catorum hodie de iure cõmuni nullam habẽt
authoritatẽ publicam, ſed conſiderãtur, prout
quęlibet alia priuata ſcriptura, quæ regulariter
nullam fidem facit, ita Pint. *conſ. 158 nu. 16.*
4 Amplia primò, hoc præcipuè procedere,
quando ipſemet mercator ſcribens eſt ſuſpe-
ctus, & partitæ libri, quibus nititur, ſint abraſæ,
quo caſu tãquam de falſo ſuſpectæ, nullã pro-
bationem inducunt. Sic poſt gloſ. *in l. iubemus, in
verſ. ſuſpect. C. de probationib. gl. in c. cum Venerabilis, in
verſ. propter, de Relig. domibus*, Afflict. Albenſ. ac
alios. Clar. Coph. *conſ. 475. nu. 7.* ſequitur Mace-
ratenſ. *Variar. Reſolut. lib. 1. c. 58. vbi præcipuè loqui-
tur in libro mercatoris rupto, & vide nu. 8.*
5 Amplia ſecundò, ſupradictã regulam, quod
ſcilicet liber mercatoris non probet, maximè
locum habere, ſi deſcriptus in ipſo libro neget
negotiationem, & mercator eum non probet,
id autem intelligas in poſt de iure communi, ſe-
cus inſpecta conſuetudine, ſeu ſtatuto, quod ip
ſi libro mercatoris plenè credatur; ſic elegan-
ter D. Scaccia *lib. 2. de iudicijs cauſar. ciuil. cap. 11,
num. 147.* vbi quoque diuerſitatis rationem in-
ter vnum, & alterum caſum ſubnectit. Vide
per eum, & ſcripta per nos *infra num. 105.*
6 Amplia tertiò, eamdem maximè ſibi locum
vendicare, quando liber ipſe contineret ratio-
nes illiquidas, ac intrichatas. Sic poſt Beccium
D. Scaccia *d. c. 11. nu. 200.* vbi ſubdit id omni ca
rere difficultate, cũ quidẽ in omni genere pro-
bationis requiritur, quod probatio ſit liquida.
7 Amplia quartò, vt ipſamet regula præcipuè
procedat, qñ rationes ipſæ tentę per mercatorẽ
ſunt relatiuæ, vt puta quia habeant relationem
ad aliam ſcripturam, quia tunc, niſi edatur etiã
ſcriptura ipſa relata, eiuſdem mercatoris liber
nil probabit; & meritò: relato enim minimè
credendũ eſſe, niſi conſtet de refferente; adeo
notum eſt, quam quod notiſſimum. Sic ele-
ganter D. Beccius *conſil. ſuo 5. num. 4. & 5.* Addo
Scacciam *d. cap. 11. nu. 201.* licèt firmare poſtea
minimè audeat.
8 Ampliatur quintò ſupradicta Concluſio, vt
pręcipuè vera ſit, quando in ipſomet libro con
tinerentur alia, quam attinentia ad mercaturã,
& officium ipſorum mercatorum, conferunt,
quæ ſcripſimus *infra nu. 30. cum ſeq.*
9 Ampliatur ſextò, vt præcipuè locum ſibi
vendicet, quãdo partitæ aliquæ libri ipſius mer
catoris de falſo redargui poſſent, tunc enim in
nihilo ſibi crederetur. Sic eleganter tribus ra-
tionibus motus probauit, & docuit Clar. vir D.
Scaccia *d. cap. 11. num. 183. cum ſeqq.* Conferunt
ſcripta per nos *infra, num. 57. & 58.*
10 Item poſtremo loco, ſi in ipſo libro veriſimi
lia minimè cõtinerentur nulla enim nec po ca
ſu fides ſibi adhiberetur, nec ſanè mirũ. Quod
enim nõ eſt veriſimile, vtique ſpecimen falſita
11 tis habet. Ad tradita per Bald. *in l. 1. ſub num. 9.
verſ. idem ſi dicatur, C. de ſeruis fugitiuis.* Sic prę omnè
poſt alios idem D. Scaccia *d. c. 11. nu. 156. cum plu
ribus ſeqq.* vbi oĩum latiſſimè, ac elegantiſſimè.
Conferunt ſcripta per nos *nu. 70. & 71. infra.*
12 Limitatur autẽ, hæc eadem ſupradicta Con
cluſio, ex omnium ſententia, vbicumque adeſt
ſtatutum, prout eſt ferè in tota Italia, vel con-
ſuetudo, quæ iam apud omnes inoleuit. Teſte
Burſat. *conſ. 39. num. 28. & 224. num. 7. necnon*, &
Turret. *conſ. 47. num. 3.* poſt Pedocham, Petrum
Fuſcum, & alios ibi relatos, quod ſtetur libris
ipſorum mercatorum: tũc enim dicti libri ple-
nam fidem faciunt, cum nitantur publica au-
thoritate; ita Doct. omnes *in d. l. admonendi*, ſequi
tur poſt Boetium, Didacum, Beroum, & alios
D. Rol. à Vall. *conſ. ſuo 92. num. 5. in 3.* vbi ſubdit
hoc eſſe iuris indubitati, & D. Turret. *conſil. ſuo
47. num. 3. & 100. num. 36. in primo, & in 87. nu. 15.
13 in ſecundo.* His accedunt Maceratenſ. *Variar. reſo-
lutionum, lib. 2. reſolut. 6. nu. 15.* Ioan. Kopp. *deciſ. ſua
46. nu. 56.* Addẽtes ad deciſionem Capel. Tho-
loſan. 497. *num. 2.* Flamin. Charrar. *deciſ. ſua Rota
Genuenſ. 127. num. 3. poſt plures ibi relatos*, & nouiſſi
mè Petrus Enriquez *conſ. ſuo 56. num. 1.* vbi vlte-
rius docet, quod liber ipſius mercatoris hoc ca
ſu probat tam pro ſe, quam contra ſe. Addo
poſt infinitos relatos D. Ioſeph. Ludouic. *Concl.
ſua 29. in princ.* & Do. Sigiſmundum Scacciam,
lib. 2. de iudic. Cauſar. ciuil. cap. 11. num. 133. vbi infini
tos concordantes deducit. Adeundus quoque
D. Ant. Piagg. *de Conſuetud. cap. 11. num. 521.* & D.
Petrus Gilken. *in d. l. inſtrumẽta, nu. 37. C. de probat.*
licèt parumper titubare videatur.
14 Et aduerte quod huiuſmodi conſuetudo, vel
ſtatutum, quod ſtetur libris ipſorum mercato-
rum, ob vtilitatem publicam commerciorum
valet, & tenet, vt poſt infinitos relatos, per text.
in cap. cum dilecto, & cap. 2. de fide inſtrument. docuit
Viuius, *Opinione ſua 806. nu. 1.* vbi ẽt poſt Crauet.
de antiq. temp. ſubdit, huic cõcluſioni neminem
ex ſcribentibus aduerſari. Sequitur poſt plures
pariter deductos Do. Beuſt. *in d. l. admonendi num.
1020.* & D. P. Surd. *deciſ. ſua 312. nu. 3.* vbi quoque
ſubdit, quod dicitur de ſtatuto, habere locum
15 in Principe, qui dicitur lex animata in terris, &
docet etiam, quod cum decretũ Principis in-
16 diſtinctè mandat fidem alicuius mercatoris li-
bris adhiberi, intelligi debet generaliter tã con
tra tertium, quam contra debitorem; adducit
text. *in l. 1. §. & generaliter, ff. de legatis præſtandis, &
in l. de pretio, de Publiciana.*
17 Et in terminis, quod etiam contra tertiũ ip-
ſemet mercatorum liber probationem faciat,
conſuluit Soc. *conſ. 240. nu. 3. col. 2. verſ. 2. vol. 2.* &
plenius loco ſuo dicetur, ſequiĩ hoc idẽ in ter-
minis, de decreto Principis videlicet ꝙ idẽ ope
retur quod lex, vel conſuetudo, quoad dictos li
bros mercatorũ, D. Ant. à Sola *d. tit. de libris mer
catorum, præcis. gl. 2. nu. 1.* vbi tamẽ ſubdit, librum
ipſum mercatorum, cui Princeps mandat tri-
bui fidem, multa requirere, quæ ibidem ſigil-
latim deducit, eum omninò conſulas.
18 Ampliatur hoc ſtatutũ extendere vires ſuas
extra etiam territorium ipſorum ſtatuentium,
id eſt

Digitized by Google

id eſt vt liber rationis ipſius mercatoris ſic à ſta
tuto roboratus vbique probet, licet in iudicio,
in quo producitur, non adſit tale ſtatutum. Sic
poſt Ioan. Andr. Bart. ac plures alios, ampliat
idem Viuius, *dicta ſua Opin.* 806. *num.* 2. *&* 30. vbi
etiam rationem deducit.
19 Quoniam circa ſcripturę fidem inſpicitur lo
cus, vbi celebrata eſt, vbicumque poſtmodum
producatur. ſequitur hoc in terminis D. Beuſt.
in d. l. admonendi, nu. 1021. vbi ſic exemplificat.
20 Quidam Mercator Norimbergenſis, qui co
dicem ſuarum rationũ ſcripſit Norimbergæ,
vbi prædicta conſuetudo viget, ac obſeruatur;
producit illum ſuum codicẽ in alio loco puta,
Lipſiæ, vbi fortè cũ alio litigat, in quo loco præ
dicta conſuetudo minimè viget, vel non eſt in
vſu: quæritur, An etiam vigore cõſuetudinis il-
lius loci, vbi ſcriptus ſit codex ipſarum ratio-
nũ, probet in illo loco, vbi litigatur, ac produci
tur? & reſpõdet, quod ſic: ob ſupradicta. Non-
nullis alijs rationib. ac fundamentis, hãc eam-
dem ſñiam cõmunit eruditiſs. Scaccia, *d. c.* 11.
nu. 239. *cum aliquib. ſeqq.* ipſum lector conſulat.
21 Et hęc eſt veriſſima cõclusio, qdquid ſcripſe
rit D. Ant. Piagg. poſt hæc edita viſus, *in ſuo tra-
ctatu de Conſuetudine, quæſt.* 12. *nu.* 55. De hac eadẽ
materia ad hanc ampliationẽ ſpectante, viden-
dus quoque D. Pacian. *d. c.* 63. *nu.* 41. *cum ſeqq.*
22 Obſeruandum eſt tñ neceſſe eſſe, quod liber
ipſe rationũ ſit cõſcriptus in territorio ipſorũ-
met ſtatuentiũ, & non alibi, vnde ſi Patauinus
Romæ cõmorans in libro ſuo annotaret ſe ſol-
uiſſe centũ, quę D. Paulo Tomaſino Patauino
pariter debebat, ſeu ſoluere tenebatur tunc virtu
te prædicti libri rationum conſcripti extra ter-
ritorium Patauinum non probaretur ipſa ſolu
tio. Sic poſt alios relatos docuit precisè Viuius
23 *d. ſua Opinione* 806. *nu. fin.* & eſt veriſſima Conclu
ſio, quidquid dubitauerit D. Corn. *conſ. ſuo* 319.
in vltima dubitatione, vol. 3.
24 Obſeruandum ſecundò principaliter, prædi
ctum ſtatutum non procedere, ſi eſſet indiſcre
tum, videlicet, quod omni ſcripturæ mercato-
ris pro ſe indiſtinctè crederetur, quia tunc care
ret ratione, immò eſſet patronũ ad falſum cõ-
mittendum, ſic poſt Bald. *in l. vnica, num.* 13. *C. de
Confeſſ.* Abbat. *in c.* 2. *circa finem extra de poſtulatione
prælator.* Marſil. *Singul. ſuo* 458. Strachã, & alios,
obſeruauit Viuius, *d. ſua Opin.* 806. *num.* 4. Addo
Cl. Pacian. *de Probat. c.* 63. *li.* 1. *nu.* 28. vbi pulchrè;
D. Fabium Turret. *conſ.* 47. *num.* 5. vbi infinitos
deducit, *vol.* 2. P. Gilken. *in d. l. inſtrumenta, nu.* 38.
C. de probat. & D. Bernard. Greuæum *lib.* 2. *Practi
carum Concluſ. concl.* 20. *num.* 4. Adeundus quoque
D. Steph. Gratian. *Diſceptationum forenſium c.* 171.
25 *nu.* 7. Verificabitur ergo in illis mercatoribus
dũtaxat, qui fuerint approbati, prout Peruſiæ
obſeruari, ac illius ciuitatis ſtatuto cautũ eſſe.
reſpondit idem Turret. *conſ.* 47. *nu.* 2. *vol.* 2.
26 Animaduertendum tertiò, præfatum ſtatu-
tum locum dumtaxat ſibi vẽdicare in modica
ſumma, non aũt in magna. Sic poſt Andream
Siculum *in Rubr. de Conſuetudine, nu.* 83. vbi atteſta
tur ita ipſum iudicaſſe in ciuitate Ariminenſi.
Hippol. de Marſil. *Singul. ſuo* 458. & alios. Tho-
27 mas Triuiſan. *lib.* 1. *deciſ.* 16. *nu.* 3. Declara, ac re-
ſtringe animaduerſionẽ hanc, vt non procedat
reſpectu ſtatuti, quod arbitriũ iudicis non ex-
cluderet, ſed potius ei ſubmitteretur, quia iſto
caſu conſuetudo, ſeu ſtatutũ valeret, & ideo co
dices mercatoris vigore dictæ conſuetudinis,
ſeu ſtatuti accedente cõſenſu iudicis, ideſt ſi iu
dici videbitur, conſiderata qualitate mercato-
ris quãtitate, ac præiudicio cauſæ probabunt ẽt
in magnis ſummis. Sic egregiè poſt infinitos re
28 latos Scaccia *d. c.* 11. *nu.* 198. Notandum pręte-
rea, libros ipſorum mercatorum plenã fidem
facientes, ſtatuto laicorũ mandante contra cle
ricos nihil operari ẽt in foro ſeculari. Sic poſt
Abbat. Alex. Caprã, & alios Alderan. Maſcar.
ſuper interpretatione ſtatutorum Concl. 1. *nu.* 72.
29 Amplia, vt præfatum ſtatutũ à ſecularibus
ordinatũ nihil probationis in foro eccleſiaſti-
co reſpectu prædictorum librorum faciat, nec
ẽt in fauorem ipſorum clericorum contra lai-
cos, & hoc vt in iudicijs ſeruetur æqualitas. Sic
præcisè poſt plures relatos Cl. Menoc. *conſ.* 991.
vol. 10. *nu.* 7. & ſequutus eſt nouiſſimè Greuęus
d. Concl. 20. *num.* 5. *&* 6. De ſupradicta materia vi-
dendus Cl. Marta *de iuriſdictione par.* 4. *Centur.* 1.
caſu 84. *per totum*, vbi pulchrè,
30 Obſeruandum principaliter quintò, prædi-
ctum ſtatutũ, vel cõſuetudinem dictam (quod
libris ipſorũ mercatorum plena fides adhibea-
tur,) interpretari, ac intelligi dumtaxat in perti
nentibus ad mercaturam, & eorum officium,
non aũt in alijs; & ideo ſi mercator puta pan-
norũ ſcriberet in ſuo libro rationũ de aliquo
depoſito, vel mutuo, quod ad eius artem mini-
mè ſpectaret, ex tali libro nulla proculdubio
oriretur probatio, etiam ſtãte præfato ſtatuto,
vel conſuetudine. Sic pręcisè docuit inter alios
Aret. *conſ.* 33. *num.* 1. 44. *num.* 2. *&* 45. *in fine*, Ceph.
conſ. 374. *num.* 6. *&* 53. Mazzol. *conſ.* 106. *num.* 44.
Hippol. Rimin. *conſ. ſuo* 489. *nu.* 36. *&* 37. vbi pul-
chrè; Marcabrunus *conſ.* 18. *nu.* 146. Burſat. poſt
alios, *conſ.* 224. *num.* 2. & nouiſſimè Fabius Tur-
ret. *conſ.* 47. *nu.* 4. *in ſecundo*, vbi infinitos deducit,
his accedunt Borrel. *conſ.* 66. *num.* 11. Petrus Sur
dus *conſil. ſuo* 326. *num.* 18. 453. *nu.* 54. 543. *num.* 9.
& deciſ. ſua 336. *num.* 3. Petrus Auguſt. Morla *d.
quæſt.* 17 poſt plures relatos, *nu.* 14. Viuius *dicta
ſua opinione* 806. *n.* 5. *&* 6. vbi etiam poſt Roman.
Ioannem Andream, Decium, Crauet. & plu-
res alios adductos atteſtatur de Communi; idẽ
Viuius *deciſ. ſua* 445. *nu.* 2. & omnium latiſſimè,
ac elegantiſſimè Do. Franc. Beccius *conſil. ſuo* 5.
31 *num.* 11. *&* 14. vbi pro corroboratione conſide-
rat, quod ſtatutum vel conſuetudo diſponens,
quod libro alicuius plena fides adhibeatur, re-
pugnat diſpoſitioni iuris communis, ac ideo re
ſtringi, ac intelligi debet ſecũdum ius commu
ne nempè in reſpicientibus officium, ſeu ne-
gotium eius.

Huic

32 Huic idem communi traditioni ſubſcripſe-
runt etiam Alderanus Maſcard. *ſuper extenſ. ſta-
tutorum, Concluſ. ſua 2. num. 266.* M. Ant. Macera-
tenſ. *Variarum reſolut. lib. 2. cap. 6. num. 25. cap. 58.
num. 6. & reſolut. vltima, cap. 14. per totum.* Medices
deciſ. ſua Marchiana 14. num. 9. & ex recentioribus
Cl. Eques D. Pereg. *de iure Fiſci lib. 6. tit. 5. nu. 16.*
Addo eruditiſs. Greuçum *lib. 2. Practicarum con-
cluſionum, cap. 20. num. 3.* vbi nonnullos concor-
dantes deducit; & D. Sigiſmundum Scacciam.
poſt innumeros hanceamdem ſententiam in
ſequentes adductos, *d. cap. 11. num. 148. & 149.*
vbi quoque aliam rationem deducit dicens:
33 nam authoritas, quæ competit ratione officij,
ſeu exercitij, non debet poſſe operari vltra na-
turam ipſius officij, & latius, vt per eum, quem
conſulas. Videndus quoque D. Pacian. *d. c. 63.
nu. 29. & 30.* vbi latiſſimè. Addo etiam Solam
d. tit. de Libris Mercator. d. gl. 2. nu. 7.
34 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid ti-
tubanter, & parum ſibi conſtans ſcripſerit De-
cius *in l. age, nu. 5. C. de tranſactionibus.*
35 Sic videmus in ſimili, quod ſtatutum diſpo-
nens de plena fide adhibenda theſaurario, non
procedit, quando tractatur de materia non pe-
cuniaria, & ſic non ſpectante ad officium the-
ſaurariæ. Sic poſt Rom. *conſil. ſuo 319.* D. Rol. à
Val. *conſil. ſuo 92. nu. 12. vol. 3.* Sequitur D. Scac-
cia *d. cap. 11. nu. 151.*
36 Sic etiam decretum de dando fidem libris
Hebræorum intelligitur in pertinētibus ad He
bræos, puta de mutuando pecunias captis pi-
gnoribus, & non de alijs. Sic poſt Iaſon, & Ca-
cher. *deciſ. ſua Pedemontana 72. num. 10.* Ludouic.
*d. Concluſ. ſua 29. pag. 71. verſic. ſeptimo requiritur, in
fine,* vbi etiā ſubdit poſt Cephal. & alios, quod
37 iſtud, quod mercator ſcripſerit de pertinenti-
bus ad exercitium non facit, quod ei credatur,
niſi ſtante dicto ſtatuto, vel conſuetudine.
38 Sic quoque ſi ſtatuto aliquo caueatur, quod
filiusfamilias non poſſit ſe obligare, niſi ſit ar-
tifex, prout in hac ciuitate expreſsè cautum eſ-
ſe legimus inter Statuta, *ſub Rubrica, de Mercato-
ribus, & eorum quæſtionibus, cap. filiusfamilias,* valebit
dumtaxat obligatio, ſi contraxerit occaſione
artis, & non aliter. Sic poſt Alex. Iaſon; Barba-
tiā, ac infinitos propè alios, D. Beccius, *d. conſil.
ſuo 5. nu. 15.* Sequitur poſt infinitos concordan-
39 tes adductos Scaccia, *d. cap. 11. nu. 150.* vbi quo-
que rationem huius comprobationis deducit,
dicens: nam habilitatio, ſeu permiſſio contra-
hendi cum filiofamilias, eſt reſpectu cauſæ, &
non perſonæ, quare ceſſante cauſa mercantiæ,
ceſſat promiſſio, & habilitatio. Hoc idem ſequi
tur quoque poſt quamplures allatos diſertiſſi-
mus Pacian. *d. cap. 63. nu. 31. & 32.*
40 Sic pariter libri viſitationum Epiſcopi ple-
nè probant quoad viſitationem dumtaxat, vi-
delicet, quoad viſitationem perſonarum, ſa-
cramentorum, & aliorum pertinentium ad of
ficium viſitantis, & non quoad alia. Ita præci-
sè Petrus Aemil. Verral. *deciſione ſua 158. parte 2.*
vbi de anno D. 1551. die 14. Decembris ita iudi-
catum fuiſſe ſubnectit, Veral. ſequitur nouiſſi-
mè P. Enriquez, *conſ. ſuo 56. num. 5.*
41 Sic etiam libris publicis nō credi niſi de his,
quæ ſpectant ad officium ipſorum ſcribētium,
egregiè reſpondit Socin. *conſ. ſuo 268. num. 2. in ſe-
cundo.* Alex. *conſil. 68. num. 3. in tertio,* & ſequitur
poſt hos relatos Herculan. *in ſuo reſponſo pro Sere-
niſſimo Etruriæ Duce, num. 277. in principio.*
42 Sic quoque (ne huius materiæ terminos egre-
diar) mercatorum, artiumuè mechanicarum
præpoſitis, ſiue prioribus ex ſtatuto, vel priuile-
gio. Poteſtatem inter mercatores, & artifices
cognoſcendi, iudicandiuè conceſſam, vltra ne-
gotia mercantilia, & cauſas artificium ipſum
concernentia nō extendi, omnium elegantiſſi-
mè poſt infinitos relatos, docuit Greuçus ſum-
mus Practicus, *d. concl. 20. Conſiderat. prima, num. 1.
& per totam.*
43 Latius de materia huius notabilis D. Rol. à
Valle, *d. conſ. ſuo 92. à num. 8. vſque ad 14.* & Lācel-
lottus Gallia, *conſ. ſuo 15.* vide per eos. Addo Pa-
cian. *d. cap. 63. num. 33. cum ſequentibus,* vbi plutibus
ſimilibus comprobat.
44 Hæc autem omnia intellige procedere, quā-
do datur fides libro ipſius mercatoris ex diſpo-
ſitione ſtatuti, tunc enim aliter non creditur,
niſi in concernentibus mercaturam.
45 Secùs autem eſt, vbi fides libri pendet à Iuris
communis diſpoſitione, tunc enim ipſi in om-
nibus creditur, ſiue de mercatura, ſiue de mu-
tuo, ſiue de depoſito in eo ſcriptum ſit, quando
tamen extāt alia adminicula. Sic præcisè P. Sur-
dus, *conſ. ſuo 543. num. 9.* vbi poſt alios concordan
tes adducit Cephal. *conſ. 374. num. 53.* & Ioſeph.
d. Concl. ſua 29. num. 118. Addo Stephanum Gra-
tianum poſt hęc ſcripta viſum *Diſceptationum Fo-
renſium, cap. 171. num. 9. & 10.*
46 Obſeruandum ſextò principaliter prædictā
conſuetudinem, cum ſit facti, rectè capitulan-
dam, ac probandam eſſe; ſic in terminis docet
Turret. *conſil. ſuo 47. num. 7. in ſecundo,* vbi etiam
qualiter ipſa probari debeat, eleganter ſubne-
ctit. Sequitur hoc idem Herculan. *in d. ſuo re-
ſponſo, num. 352.* addo M. Brunum, *conſilio ſuo 46.
num. 5.* & Pacian. *d. cap. 63. num. 39. & 40.* vbi do-
cet, quod in huius cōſuetudinis probatione re-
quiritur de iure ciuili curſus 30. annorum, de
iure autem Canonico 40.
47 Animaduertēdum poſtremò, quod ad hoc,
vt ipſi mercatorum libri etiam ita diſponen-
te Statuto, vel Conſuetudine fidem faciant,
requiruntur infraſcripta; quæ ad maiorem
etiam cautelam erunt articulanda, & pro-
banda.
48 Primò itaque requiritur, quod mercator
ipſe fuerit, ac ſit legalis homo, & pro tali ab
omnibus habitus. Sic præcisè Guido Papa,
Quæſtione ſua 44. Roland. à Valle poſt Bald. *in
dicta l. admonendi, & in dicta l. nuda, ff. de Donatio-
nibus, dicto conſilio ſuo 92. num. 6. in tertio,* Crauet.
de Antiquit. tempor. in §. vidimus, & abundè, num. 20.

Digitized by Google

& D. Menoch. *conſ. ſuo 39. num. 14. lib. 1.* His acce
dunt Viuius *deciſ. ſua 445. nu. 16.* Bernardus Gre-
uæus *d. Concluſ. 20. nu. 7.* Pacian. *d. cap. 63. num. 20.*
& D. Petrus Surd. poſt alios *deciſ. ſua 199. nu. 15.*
& conſil. ſuo 489. num. 19. vbi ſubdit, quod eo ca-
ſu liber ipſius mercatoris abſque alio fidem ali
qualem facit.

49 Et non ſit infamiæ aliqua labe notatus, ad
latè tradita per Roland. poſt alios *d. conſ. ſuo 92.*
num. fin. in 3. & D. Farinac. *conſil. ſuo criminali 20.*
num. 1. in fine. Id quod etiam docuit Thomas
Gramat. poſt plures relatos *conſil. ſuo ciuili 70. nu.*
8. & D. Maſcard. *Concl. ſua 90. nu. 30.*

50 Quod tamen intellige, ſi talis infamia ſit pu
blica, aliàs ſecus, vt per eumdem *citato loco*, de
qua tamen re vide dicta *ſuperius nu. 5.* Nunc au-
tem addo Solam, *d. gl. 2. nu. 8. & 9.* vbi ſubdit idē
iuris, & ſi alia ſiniſtra ſuſpicio cōtra ipſummet
mercatorem oriretur.

51 Exigitur ſecundò principaliter, quod ipſe-
met mercator ſcripturam, ſiue librum ſuum
rationum manu propria conſcripſerit, *ad l. Ge-*
neraliter, C. de non numer. pec. ſic præciſè Roland.
d. conſil. 92. d. num. 6. verſic. ſecundo, & M. Brunus
conſil. ſuo 46. num. 4.

52 Contrarium tamen hac in re expreſsè ſenſit
Straccha poſt alios plures relatos *in ſuo tractatu*
de Mercat. parte 2. num. 65. motus tum ex eo, quia
53 ille videtur ſcribere, cuius nomine ſcribitur,
ad l. qui per alium, de reg. iur.

54 Tum etiam, quia quidquid in libro merca-
toris penes ſe exiſtente ſcriptum legitur, id om
ne eius conſenſu, ac voluntate conſcriptū præ-
ſumitur, niſi contrarium probetur, *ad l. cenſus,*
de probationibus cum concordantibus, per eum deductis.
Quam etiam opinionem pulchrè alijs tamen
rationibus motus, vt per eum, defendit Crau.
in d. §. vidimus, num. 21. & nouiſſimè Clar. D. Fa-
rinac. *conſil. ſuo 18. num. 16.* Viuius quoque alijs
etiam rationibus omnium elegantiſſimè hanc
eamdem opinionem communit, pro eaq; ita
iudicatum extitiſſe anno Domini 1589. in Sa-
cra Audientia Barenſi in cauſa tunc in ea ver-
tente inter aliquos mercatores Baris commo-
rantes, *ſub num. 16.* ſubnectit.

55 Sed verior ex ſententia Ludouic. *d. Concl. ſua*
29. eſt præcedens opinio, quando virtute ſtatu-
ti omnino crederetur libris Mercatorum.

56 Contraria autem procedit, quando à Statu-
to non eſt approbata expreſsè perſona ipſius
mercatoris. Videndus idem Ludouic. *d. Concl.*
col. 5. verſic. & quamuis.

57 Tertiò principaliter requiritur, ꝙ veritatem
ipſemet mercator ſcribere conſueuerit, *ad l. vel*
vniuerſorum, ff. de Pignorat. act. Sic Rol. *d. nu. 6. verſ.*
tertio. Sequitur Viuius, *d. deciſ. 445. num. 21. verſ.*
tertio requiritur. Si enim reperiatur ipſe liber fal-
58 ſus in vno, præſumetur abſque dubio falſus in
omnibus; ita Caſtrenſ. *conſ. 301. num. 4. lib. 1.* Iaſ.
in d. l. admonendi, nu. 128. & Gabriel. *conſ. 148. nu. 9.*
59 Et hæc quidem qualitas eſt articulāda, ac pro-
banda; ita colligi videtur ex ſcriptis per D. Hip-
polytum Riminaldum, *conſilio ſuo 665. num. 4.*

60 Exigitur quartò, quod cauſam in ipſomet li
bro ſubiunxerit, ex qua ſcilicet cauſa acceptū
latum ſit, & ex qua expenſum latum, iuxta do-
ctrinā Bart. *in l. inſtrumenta, C. de probationib.* Non
enim nudæ à cauſa rationes eſſe debent, *l. nuda*
ratio de donationib. ſic præciſè Rol. à Valle *d. conſ.*
ſuo 92. d. num. 6. verſic. quarto. Sequitur hoc idem
Straccha *de Mercator. d. par. 2. nu. 60.* vbi omnium
pulcherrimè Viuius *d. deciſ. ſua 445. nu. 21. verſic.*
quarto debet, Pacian. *d. cap. 63. num. 22.* & ex recen
tioribus Do. Franc. Beccius *d. conſil. ſuo 5. num. 8.*
61 vbi etiam ſubdit, quod non ſolum liber mer-
catoris, ſed cuiuſuis confeſſionem continens
cauſa non adiecta, probationem minimè indu-
cit, nec etiam contra ſcribentem. Allegat *l. cum*
de indebito, §. vlt. de probationibus, & cap. ſi cautio, de
Fide inſtrument. nec non Alex. poſt alios *conſil. ſuo*
180. In cauſa, & lite, num. 2. lib. 6. vbi vult, quod li-
62 ber rationum in ea parte, in qua ratio in eo de-
ſcripta caret cauſa, non probat.

63 Quæ etiam confirmantur ex eo, quod ſcri-
bit Abbas *in cap. 2. num. 6. de Fide inſtrumentor.* in-
quit enim, quod licet ſcriptura priuata reperta
in Archiuio publico ratione loci fidem faciat,
tamen hoc intelligitur, quando ſcriptura conti
net cauſam. Adducit in argumentum *d. cap. ſi*
cautio, de fide inſtrument. & d. l. cum de indebito, §. fin.

64 Facit etiam, quod vult Bald. *in Rubrica, C. de*
fide inſtrument. num. 33. verſic. Sed quaro, vbi docet,
quod creditur libro rationum, quando eſt in
forma rationum, quæ cauſam demonſtret. Se-
cus ſi in forma vnius ſimplicis confeſſionis
ad obligandum non appoſita cauſa *per d. l. nu-*
da, de donationibus.

65 Et eſt ratio ſecundum eum: quia ſcriptura
non eſt modus conſtituēdi obligationem, ſed
inducēdi pręſumptionem obligationis ex cau-
ſa, quæ allegatur præceſiſſe in ipſa ſcriptura;
vnde ſi non conſtat de cauſa in eademmet ſcri
ptura, nō inducitur præſumptio obligationis,
& ſic deficit probatio, quæ eſſet præſumptiua.
Sequitur poſt Beltrand. Iaſ. & alios, D. Beccius
conſil. ſuo 5. num. 9.

66 Et aduerte, quod non ſolum requiritur cau-
ſa, ſed dēt eſſe apta, clara, & intelligibilis, alias
idem iuris eſſet, ac ſi non eſſet inſerta.

67 Paria enim ſunt, nullo modo aliquid eſſe ex
preſſum, & eſſe expreſſum incertè, & non intel
ligibiliter, ad tradita per Bartolum *in l. quidquid*
aſtringenda, de verbor. obligat. Sic poſt Marſil. *in Ru*
brica, de fideiuſſorib. num. 318. docet eleganter Bec
cius *d. conſil. 5. nu. 8. circa finem.* Sequitur hæc om-
nia præciſè Scaccia *d. cap. 11. num. 271. cum infini-*
tis ſeqq. vbi etiam non tantùm ſubdit, quod cau
68 ſa ſatis dicitur expreſſa, & certa, ſi ex coniectu
ris colligatur, exēplificando circa coniecturis,
verùm quoque nonnulla alia non ſpernenda
circa hoc requiſitum proponit, ac comminiſci
tur, ipſum conſulito.

69 Quintò requiritur, quod aliquid contra ſe in
eodem libro conſcripſerit, *l. Publia, §. finali, ff. de-*

poſiti,

Digitized by Google

poſiti,& l.quędã,§.nummularios,ff.de edendo;ita Ro-
land.*d.num.6.verſ.Quintò*.Brun. *conſ.ſuo 46.num.4.*
verſ.requiritur etiam ; P.Surd. poſt plures relatos,
conſil.ſuo 443.num.5.& Viuius,*d.deciſ.445.num.16.*
verſic. Quintò.

70 Expoſcitur ſextò, quod ex veriſimilibus cir-
cumſtantijs,& præſumptionibus poſſit eſſe ve-
rum, quod ſcriptum in eo reperitur, habito re-
ſpectu ad tempus debiti cõtracti, ſolutionis fà-
ctæ,ad perſonas contrahentes,& ad locum con
tractus. Sic Rol.à Valle, *d.conſ.92.d.num.6. verſ.*
ſexto. Straccha, *d.parte 2.de Mercatoribus,num.61.*
verſ.denique. Marcabrun. *conſ.18.num.167.* Ma-
ſcard. *Concl.ſua 975.num.82.& 95.* Bimius, *conſil.*
69. num.20. in primo, & nouiſſimè Fab. Turret.
conſ.ſuo 47.num.13.& 14.in ſecundo. Addo Viuiũ,
d.deciſ.445.num.21.ferè in fine,vbi pulchrè. P.Sur-
dum, *deciſ.ſua 199.num.5.* & Medicem, *deciſ. ſua*
Marchiana 14. num.16.

71 Adeundus etiã de hoc requiſito D. Scaccia,
d.cap.11.nu.153.cum multis ſeqq. vbi poſt infinitos
concordantes adductos nõ ſolum exemplis, ac
rationibus hoc requiſitum communit, verum
etiam quid ſit veriſimile pluribus modis elegã-
ter declarat;ad ipſum ne ex ſcriptis ſcripta con-
ficiam lectorem beneuolũ remitto. Videndus
quoque *ſub num.289.* Addo Pacianum,*d.cap.63.*
nu.25.& 26. vbi pulchrè de hoc eodẽ requiſito.

72 Et licet hæc ſex requiſita relata etiam ſingil-
latim per Surdum,*d.deciſ.ſua 109.num.11. & conſ.*
ſuo 543.num.8. Ioannẽ P.Anchar. *lib.2.quæſt.55.*
num.5.& quæſt.42.num.5.cum ſeq. in tertio. Solam,
d.gl.2.num.50. Flaminium Chartar. *deciſ. ſua Ge-*
nuenſ.127.num.4. P. Gilkenum,*in d. l. inſtrumenta,*
num.28.cum ſeqq. C.de Probat. & plures alios; im-
pugnantur ferè per Crauet.*d.§.vidimus, num.21.*
cuius veſtigijs adhæſiſſe quoque viſus eſt P.Gil
ken. *in d.l.inſtrumenta,num.50.& 51. C.de Probat.*

73 Defenduntur tamen, ac ſuſtinentur per Lu-
douic.*d.Concl.ſua 29.col.3.verſ.eſt verum*,quẽ con-
ſulas. Quinimo Guid. Pap. *deciſ.ſua 44.* (prout
refert Viuius dicto loco) adijcit aduocatũ ſem
per in caſibus occurſis huiuſmodi omnia requi
ſita prò palma, victoriaq́; obtinenda, ac repor-
tanda circa præſtandam fidem hiſce libris arti-
culaſſe,ac probaſſe. Addo Ioan.Gulierm. Gui-
dobonum,*Aduocatione ſua 51.num.4. cum ſeq.*

75 Septimò principaliter requiritur,quod in di-
cto libro ſint deſcriptæ partitæ pertinentes ad
mercaturam,ſiue exercitium,de quo tractatur,
& non ad aliud.Ita Rol. *d.conſ.92.num.8. cum ſeq.*
Conferunt,quæ ſuſcripſimus *ſupra, nu.30.cũ ſeq.*

76 Exigitur octauò, quod in ipſomet rationum
libro ſit appoſitus annus, menſis, & dies, alias
non probat; ita pulchrè,ſed lõgè latius D.Rol.
à Valle,*d.conſ.92. num.14.* Straccha,*d.parte 2. nu-*
mero 55.& 61. vbi etiam rationem deducit, di-
77 cens, quia ſine certo die rationes implicitæ red
duntur, & explorari non poſſunt.

78 Addo erudiriſſimum Scacciam, *d.cap.11.nu.*
281. vbi nonnullos concordantes deducit. De-
clara iſtud requiſitum eſſe neceſſarium ad effe-
ctum,vt liber probet pro ſcribente, ſecus ad ef-
fectum, vt contra ipſum probationem faciat,
cõtra eum enim probabit, quamuis careat die.
79 Et ratio eſt euidens:quia nemo ex propria cul-
pa commodum reportare debet. Sic eleganter
poſt Abbatẽ,Iaſ.& alios,Scaccia,d.*c.11.nu.282.*

80 Hinc rectè docuit Butrius, *in cap.2. ſub num.5.*
verſ. vento ad ſecundum, de fide inſtrument. quod in-
quantum ſcriptura cõficitur contra ſcribentẽ,
non eſt quærendum de ſollẽnitate, ſed inquan-
tum conficit contra mandãtem,vel contra ter-
tium,debet (inquit) habere ſollemnitates. Non
tamen obiter (quantum ad appoſitionem Cõ-
ſulis) quod eius appoſitio non ſeruatur in pra-
xi, & Cõſulem in iſto caſu intelligas Papam in
Statu Eccleſiaſtico, Imperatorẽ in Statu Im-
periali, & Principem Venetum in hoc Sereniſ-
ſimo Dominio. Conferunt quæ de materia hu-
ius requiſiti ſcripſimus *ſupra lib. 1. quæſt. 3.* ad ibi
dicta lectorem remitto.

82 Nonò requiritur,quod appareat mercatorẽ
tradidiſſe merces, licet non ſit neceſſe probare
de quantitate,& de pretio: nam quantitas, vel
pretium probatur per eius librum. ita Crauet.
poſt alios *in d.§.vidimus,num.9.cum ſeqq.* vbi ponit
exemplum de creditore, qui probat mutuo de-
diſſe pecuniam; licet enim non probet expreſ-
sè de ſumma,ſeu quãtitate, attamen ſuper ipſa
ſtabitur iuramento ipſiuſmet creditoris, iuxta
originalem opinionẽ Rayner. de Forolıuio, *in*
l.1.ff.de in litem iurando; quam latè defendit ipſe-
met Crauetta,ab obiectis D.Purpurati,*in d.l.ad-*
monendi,eod.tit.de in litẽ iurando; Sequitur hoc idẽ
P.Surd. *deciſ.ſua 199.nu.5.*& D. Maſcard. *d.Concl.*
*ſua 976.nu.33.*idem Crauetta tangit,*conſ.ſuo 369.*
num.20.in tertio,& conſ.ſuo 218. num.5.in ſecundo.

84 Exigitur decimò, quod dicti libri nõ ſint de-
ſcripti diuerſa manu, & atramento, item non
ſint mendoſi; ita Dec. *conſ.447. num.8.* Crauet.
conſ.88.nu.6.& 134.nu.27. & Cl.Menoch.*conſ.ſuo*
23.nu.16.& 17. vbi etiam ſubdit poſt alios,quod
85 falſi ſuſpicio in parte libri totum vitiat, *per l.ſi*
ex falſ. vbi Iaſ. *C.de tranſact.*

86 Libri enim ipſorum mercatorum carere de-
bent cancellationibus, inductionibus, & de eis
dicitur, Quod ſcripſi,ſcripſi; & habentur eorũ
partitæ pro ſententia tranſacta in rem iudicatã.
87 Sequitur Ludouic.poſt alios,*d Cõcl.ſua 29. verſ.*
quartodecimo requiritur. Addo Cl. Farinac.*conſ.ſuo*
18. num. 4. vbi pariter dicit, quod libri ipſorum
mercatorum debẽt eſſe candidi, ac carere om-
ni inductione,ac ſuperinductione,aliter contra
eos iuratur in litem,& eo magis quando conti-
nent repugnantia,& latius vt per eum.

88 Vndecimo expoſcitur,quod in ipſo rationũ
libro ſint deſcripta data, & recepta, & à quo,
& ex qua cauſa, vt veritas, & falſitas in eo de-
prehendi valeat, ſic poſt Bartolum, Crauet-
tam, Menochium,& alios, Ludouic. *dicta con-*
cluſione ſua 29.verſ.vigeſimoquinto requiritur. Addo
Burſat. *conſ. ſuo 283. num. 8.* vbi adducit Plotum
in l.ſi quando, num.243.C.vnde vi, & alios. Sequi-

Digitized by Google

tur Turret. *conſil. ſuo* 100. *num.* 37. *&* 42. *in primo.*
Addo M. Brunum, *conſ. ſuo* 46. *num.* 1. & Pacian.
d. cap. 63. *num.* 21. Adeundus eſt etiam D. Scac-
cia, *d. cap.* 11. *num.* 268. *cum ſequentibus*, vbi tandem
concludit, quod ſi liber ipſe continerer dumta-
xat data, non probaret pro ipſo ſcribente, ſed
benè contra eum. ipſum conſulas.
89 Duodecimo requiritur, quod mercator ipſe
iuret contenta in eodem libro fuiſſe, & eſſe ve-
ra. Sic poſt alios Menoch. *conſil.* 23. *num.* 14. &
Crauet. de Antiquitatibus tempor. 6. *parte primæ part.*
principal. num. 47. moti auctoritate Bartoli, *in l.*
90 *Theopompus, de dote præleg.* dum dixit, quod quan-
do aſſertioni alicuius eſt fides adhibenda ex di-
ſpoſitione ſtatuti intelligitur, modò ſi ſuo iura-
mento id aſſerit; ſequitur Pacian. *d. cap.* 63. *num.*
23. *&* 24. Et aduerte, quod iſtud iuramentum
ab ipſis mercatoribus ſubeundũ eſt initio mer-
91 caturæ, ſeu officij ſui; tunc enim debent iura-
re de exercendo artem ſuam iuſtè, ac fideliter,
& hoc ad differentiam eorum, qui non exercẽt
officium, ſeu artem publicam, ſed vel conficiũt
libros administrationis alicuius perſonæ priua-
tæ, quales ſunt tutores, curatores, & ſimiles, vel
ſibi conficiunt libros propriarum rationũ ſua-
rum; hi enim non tenentur iurare, niſi poſt or-
tam aliquam controuerſiam, quando ſcilicet
ad eorum intentionem probãdam producunt
ipſum librum rationum: quia tunc debent iu-
rare contenta in eo eſſe vera. Sic eleganter ani-
maduertit poſt infinitos relatos Scaccia, *d. cap.*
11. *num.* 286. *&* 287. & videndus *ſub num.* 288. vbi
ſubdit, multis in locis mercatores hodiernos
hoc non ſeruare; nullo enim iuramento ſuſce-
pto exercent mercaturam, ſeu artem ad eo-
rum libitum.
92 Tertiodecimò exigitur, quod is liber ad pe-
titionem partis exhibeatur, ad effectum, vt cõ-
tra eum opponere poſſit; ita Roman. *conſ.* 186.
Marſil. *Singul.* 81. Menoch. *d. cõſ.* 23. *n.* 17. & alij.
93 Contra tamen videtur vrgere, quod ſcriptu-
ram approbare cenſetur, qui illius petit produ-
ctionem. Crauet. *conſ.* 275. *num.* 2. Simon de Pre-
tis *de interpretatione vlt. volunt. lib.* 5. *dubit.* 4. *num.* 66.
folio 541. & facit generalis Regula, quod appro
94 bare videtur ſcripturam, quicumque ea aliquo
modo vtitur. Surd. *conſ.* 60. *num.* 12. *&* 157. *num.*
23. *& deciſ. ſua* 199. *num.* 6. & in ſpecie de Libris
Mercatorum productis, docuit Burſat. *conſ. ſuo*
224. *num.* 10. Videndus tamen in ſimili in hac
materia D. Munoz de Eſcobar, *in ſuo tractatu de*
Ratiocin. Adminiſtrat. cap. 10. *num.* 27. *cum ſequenti-*
bus, vbi pulchrè.
95 Decimoquartò requiritur, quod dictus liber
præfationem contineat, ac inſimul inſcriptio-
nem, v. g. Hic eſt liber mei Aloyſii Tomaſini
96 rerum in credentiam venditarum, &c. ſic poſt
infinitos relatos omnium pulcherrimè, & ele-
gantiſſimè D. Straccha, *d. parte* 2. *de Mercatoribus,*
num. 53. quem ſequitur Ludouic. *d. ſua Concluſio-*
ne 29. *verſ.* 18. His adde D. Scacciam, *d. cap.* 11.
num. 267. vbi ſubdit, quod iſta præfatio, ſeu in-
ſcriptio eſt neceſſaria pro declaratione eorum,
quæ in libro apparent ſcripta, nam ex ipſa inti-
tulatione poteſt declarari mens illius, qui con-
ficit, ſeu mandat fieri librum, & latiùs, vt per
eumdem Scacciam.
97 Quintodecimò requiritur, quod ipſemet li-
ber de more factus ſit ſecundum loci cõſuetu-
98 dinem, non enim ſcartafacijs credendum eſt.
Sic poſt Bald. Iaſ. Straccham, & alios, Ludoui-
cus, *d. Concluſ. ſua* 29. *verſ. ſecundo requiritur*, vbi etiã
ſubdit, quod ipſi libri rationum debent eſſe cõ-
99 paginati, aliàs non carerent ſuſpicione falſi.
Adducit D. Decian. *conſil.* 100. *num.* 16. *in ſecundo.*
Sequitur pulchrè Scaccia, *d. cap.* 11. *num.* 152. *&*
melius ſub num. 285. vbi ſubdit, quod hi libri de-
100 bent habere chartulationẽ, ad effectum vt in-
de aliqua charta detrahi, ſeu addi non poſſit;
& ſic videmus in praxi edi ſemper Codices ra-
tionum, ac libros ipſorum mercatorum char-
tulatos, & latius, vt per eum.
101 His omnibus requiſitis, ſiue maiori eorum
parte intercedentibus; ſtante tali ſtatuto, vel
conſuetudine, libris ipſorum mercatorum ple-
na fides adhiberi poterit; idq; nõ ſolum in par-
102 uis ſummis, ſed etiam in magnis ſibi locũ ven-
dicabit: cum enim eorũ fides à publico ſit ap-
103 probata, nõ eſſe de paruis, vel magnis ſummis
diſtinguendum, poſt Iaſon. Menoch. & alios,
docuit eruditiſſ. D. Ludouic. *d. concluſ. ſua* 29. *pag.*
72. *verſ. amplia ſecundo.*
104 Amplia, hoc etiam procedere, licèt aliquæ
dũtaxat ex partitis ipſorummet librorũ eſſent
veræ, approbatę, & acceptatæ, nam in omnibus
etiam alijs ipſis plenam fidem adhiberi cõmu-
niter docuerunt interpretes. Sic poſt Paul. de
Caſtro, *conſ.* 301. *lib.* 1. Crauet. *conſ.* 158. *n.* 6. Burſ.
qui alios allegat, & docet de Cõmuni, & in pra
ctica tenenda, *conſ. ſuo* 224. *num.* 8. *&* 651. *num.* 2. *in*
quarto. Addo Flamin. Chartar. *deciſ. ſua Genuæ* 127.
num. 5. & Surdum, *deciſ. ſua* 299. *nu.* 3. vbi concor-
dantes adducit Menoch. *de Præſumption. lib.* 3 *pre-*
ſumpt. 63. Crauet. *conſ.* 360. *nu.* 15. Natta, *conſ.* 581.
num. 15. Purpurat. *conſ.* 519. *num.* 5. ac plures alios.
Videndus quoque D. Scaccia poſt hęc edita vi-
ſus, *cap. pręcit.* 11. *nu.* 143. *&* 144. & Stephanus Gra
tian. *Diſceptationum Forenſium cap.* 171. *num.* 11.
105 Amplia ſecũdò, hoc pariter procedere, quã-
uis deſcriptus in ipſo libro negaret, ſe negotia-
tũ fuiſſe cũ mercatore, & negotiatio aliter non
probaretur; & ratio eſt: quia ſtatutum, vel cõ-
ſuetudo diſponens ſimpliciter credi debere li-
bris mercatorum, id agit, quoniam eorum ars,
ſeu munus, & eorum libri cenſentur tacito cõ-
ſenſu populi approbati; pulchrè D. Scaccia,
d. cap. 11. *num.* 147.
106 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & eſt:
An admittatur probatio in contrarium contra
dictos libros? *Alex. in l.* 1. *§. ſi abſens, n.* 7. *ff. ſi ex no-*
xali cauſa, quẽ refert Straccha de Mercator. *tit.*
Quomodo in cauſis Mercatorum procedendum ſit, nu. 35.
dicit nõ admitti; id quod etiam ſentire videtur
Viuius, *deciſ. ſua* 445. *num.* 3. dũ docet, ꝙ libri mer

cato-

Digitized by Google

catorum habentur quodammodo pro ſententia, ſuaq; fide in rem iudicatam tranſeunt, id
108 eſt in ſoliditatem firmitatis, & irreuocabilitatis, *vt in Auth. de Fideiuſſor. §. argentariorum.*

109 Verior tamen, & magis Communis opinio videtur eſſe in contrarium, quod ſcilicet admittatur. Sic poſt Iaſon. *in d. l. admonendi, num. 304. & 305.* qui pluribus eã ſimilibus comprobat, & Oſaſch. *in ſua Pedemontana 72. num.* 11. D. Ioſeph Ludouic. *Concluſ. ſua præcitata 29. col. 2. verſ. verior tamen, & pag. 72. verſ. amplia, & declara tertio.* Addo ego Solam, *d. gloſ. 2. num.* 12.

110 Sed alia non minus pulchra, quã vtilis ſuccedit adhuc difficultas, & eſt, an libri ipſorum mercatorum, ſi habeantur vigore dicti ſtatuti, vel conſuetudinis pro publicis inſtrumẽtis, & habeant exequutionem paratam, præferantur creditori poſteriori fundanti ſe in inſtrumẽto?

111 Vide Gratian. *deciſ. ſua Marchiana 203. per totam,* vbi elegantiſſimè.

An Liber Rationum mercatoris pro ſcribente regulariter fidem faciat dubitatur.

SVMMARIVM.

1 *An liber mercatoris regulariter pro ſe ſcribente fidem faciat, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
2 *Gloſ. in l. quadam, §. nummularios, C. de edendo, quem omnes ibi ſequuntur, ſenſit pro negatiua.*
3 *Contrarium Speculator, & alij multi, & num. 4.*
5 *Sed hæc opinio communiter reprobatur.*
6 *Alia opinio Nicolai de Matarellis deducitur.*
7 *Gloſ. & aliorum in d. l. quadam. opinio uti verior retinetur.*
8 *Liber mercatoris pro ſcribente facit regulariter qualem qualem præſumptionem.*
9 *Amplia ex P. Surdo, præſertim ſi ipſimet mercator ſit vir bonus, ac inculpatæ vitæ.*
10 *Quinimò Vinius intelligit etiã, quod oriatur ſemiplena.*
11 *Scaccia tenet quoque plenam reſultare. Ratio ibidem.*
12 *Liber ipſius mercatoris probat pro ſcribẽte in poſtis minutis, quando tamen mercator eſt fide dignus.*
13 *Intellige, ac declara ex Cranet. de antiquitatibus temporum.*
14 *Amplia, vt probet etiam, cum agitur de magna ſumma, dummodo tamen non adſit ſuſpicio, nec de magno aduerſarij præiudicio tractetur.*
15 *Item ex Iaſ. quando aliquæ partitæ in ipſis libris contentæ reperiuntur veræ.*
16 *Contrarium multi. Sentiunt enim, quod tantummodo faciat aliqualem præſumptionem, quando agitur de magna ſumma, licet etiam de libro perſona legalis tractetur.*
17 *Et eſt veriſſima concluſio.*
18 *Quam tamen limita, quando adeſſet ſtatutũ, vel conſuetudo, quod libro ipſius mercatoris fides adhiberetur.*
19 *Quidquid dixerit P. Enriquez. poſt Corneum.*
20 *Item cum verſamur inter Mercatores.*
21 *Ratio, & num. 22.*
23 *Amplia, vt hoc procedat, non ſolum in libris mercatorum, qui actu mercaturam exercent, ſed etiam in libris eorum, qui iam eam exercere deſierunt, dummodo tamen ſint deſcripti tempore, quo mercaturam ipſam exercebant.*
24 *Liber mercatoris regulariter probat pro ſcribente accedentibus vrgentibus coniecturis, & quando mercator eſt legalis, ac fide dignus, idq; articulatum, & probatum extitiſſet.*
25 *Item probat extante ſtatuto, vel conſuetudine quod libris ipſorum mercatorum credatur.*
26 *Rationes ex Scaccia.*
27 *Statuto, vel conſuetudine diſponi poteſt, vt eorum libris credatur.*
28 *Et hæc inſpectis regulis iuris communis dicta ſint.*
29 *Quid iure municipali DD. Venetorum, & num. 30.* } *Author re*
31 *Et quid Statuto noſtro Patauino in hac materia diſpoſitum ſit.* } *cenſet.*

Libris Mercatorum, ſi ſtatuto cautum, vel conſuetudine receptum ſit, quod probent, pleniſſimam abſque alio eſſe fidem adhibendam, hactenus concluſimus. Nũc quid iuris exiſtat, circumſcripta omni conſuetudine, ac ſtatuto, ſupereſt videre. Quoniam autem tripliciter ipſis fidem adhiberi principaliter contingit, Pro ſcribente; contra ſcribentem; & pro tertio contra tertium; de ſingulis exactiſſimè differere mihi ſtatutum eſt.

Dubitatur igitur Primò, an liber ipſius Mercatoris regulariter pro ſe ſcribẽte fidem faciãt?

1 IN huiuſmodi difficultate variæ quidem extiterunt DD. ſententiæ.

2 Gloſſ. enim *in l. quadam, §. nummularios, C. de edendo, & ibi* Bart. & Caſtrenſ. *num.* 3. & alij communiter, vt dicit Iaſ. *in d. l. admonendi, ſub num.* 131. ſenſit apertè pro negatiua; Eamdem poſt alios ſequitur Ruin. *conſil. ſuo 77. num. 2. in* 4. vbi dicit, quod DD. communiter tranſeunt cum Bart. addo Burſatum poſt plures relatos *conſilio ſuo 224. num.* 1. & Surd. *conſ. ſuo 372. num. 31. in* 3. Videndus quoque D. Bernardinus Greuæus *Pract. Concluſionũ, lib 2. concluſ 20. num.* 1. vbi plures concordantes adducit, & ſubdit Rotam Romanam, ita ſæpius tenuiſſe. Addo Fuluium Pacianum *in ſuo tract. de Probationib. lib. 1. cap. 63. num.* 18. & Sola, *d. gloſ. 2. num.* 6.

3 Contrarium voluit Speculat. *in tit. de inſtrumentor. edit. ſub Rubr. quot ſunt ſpecies inſtrumenti, ſub num.* 5. vbi voluit, quod liber mercatoris noſtri temporis probat etiam pro ſe, cum adminiculo vnius teſtis, vel cum iuramento. Idem voluit Salic. *in l. rationes, C. de probationibus, & in l. 1. C. de*
4 *edendo,* vbi amplius ſubdit, in arbitrio iudicis reſidere, conſiderata qualitate perſonæ, & quantitate rerum, quanta ſcilicet ſit adhibẽda libris ipſorum mercatorum: id, quod etiã ſequutus eſt poſt Barbatiam, & alios Cl. Menoch. *de arbitrat. lib. 2. Centur. 1. Caſu 91. num.* 19. & P. Gilken. i

X 3 dicta

dicta l. inſtrumenta, num. 31. C. de probationibus.

5 Sed hæc opinio communiter reprobatur, vt ſcribit Abb. *in d. cap. 2. ſub num. 9. verſic. ſecunda. fuit opinio*, & eam quoque reprobat Cinus *in l. inſtrumenta, C. de probat.*

6 Inter has pugnantes Scribentium ſententias, tertia fuit opinio Nicolai de Matarel. qui dixit, quod cum alijs adminiculis probat pro ſcribente, vt refert, & ſequitur Bald. *in d. l. rationes, C. de probat.*

7 Tenendo primam opinionem gloſ. & Bart. quam alij communiter ſequuntur.

8 Primò, eam limita, non procedere quoad qualemqualem præſumptionem. Eam enim etiam pro ipſomet ſcribente induci, communiter receptum eſt. Ita Iaſ. *d. nu. 131. in fine*, Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrument.* & poſt plures alios relatos Do. Maſcard. *d. ſua concluſ. 976. num. 12.*

9 Addo Surdum *deciſ. ſua 199. num. 1.* vbi ampliat, præſertim ſi ipſemet mercator ſit vir bonus, ac inculpatæ vitæ. Id quod etiam pulchrè ſequitur Ioan. Kopp *deciſ. ſua 46. nu. 54.*

10 Videndus quoque Viuius, *deciſ. ſua 445. num. 15.* vbi intelligit etiam, quod oriatur ſemiplena, ibiq; plures deducit.

11 Quinimò quod etiam plena ac efficax oriatur, tenuit omnium elegantiſſimè Scaccia, *de iudic. Cauſ. ciuil. lib. 2. cap. 11. num. 129. & 130.* & ratio eſt ſecundum eum: quia mercatores ipſi ſcribunt, & faciunt libros rationum quadam neceſſitate ſui officij, & ex quodam tacito mãdato, & voluntate eorum, cum quibus contrahuntur, quia hi cum quibus contrahunt ſciunt, quod mercatores neceſſariò debent facere, & tenere vnum codicem ſuarum rationum, cum ſæpè dent in credentiam, & recipiant creditum in diuerſis partitis, & contrahant cum tot, & diuerſis, vt nimis onerosum eis eſſet de ſingulis parare probationes aliter, quam per ſcripturam proprij codicis rationũ, vnde ij, qui cum dictis mercatoribus contrahunt, videntur tacitè eiſdem mandare, quod ſcribant data, & recepta, & propterea nil mirum, ſi etiam ad fauorem ipſorum plena dictis libris fides adhibenda ſit; & an inter mercatorem, & contrahentem cum eo, præſumatur iſtud tacitum mandatum, iniunctum ipſi mercatori a cõtrahente cum eo, vt ſcilicet ſcribat, refert, ac ſequitur Maſcard. Anchar. ac plures alij relati per eumdem Scacciam.

12 Secundò limita, eam pariter non procedere in poſtis minutis, quando tamen mercator eſt fide dignus, tunc enim plenè etiam probat. Bald. *in l. vnica, col. 3. in fine, C. de confeſſ.* Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 125. in fine*, vbi etiam Corraſ. *nu. 64.* Abb. *in c. bonæ, il 2. num. 3. de poſtul. prælat.* & D. Cranet. *de antiquitatib. d. ver. vidimus, num. 2.* vbi
13 tamen dicit hoc intelligi debere, dummodo liber ipſe rationem ſit cõſectus cum omnibus illis ſollemnitatibus, de quibus ipſe loquutus eſt *in ipſo tract. in prima parte, in verſ. quarto limitatur*, *nu. 44.* & quas nos miro quodam ordine ſupra retulimus. Sequitur Dec. *in l. 1. num. 4. C. de edendo*; Maceratenſ. *Var. reſolut. lib. 2. reſol. 6. num. 16.* Kopp. *d. deciſ. ſua 46. num. 55.* Medices, *deciſ. Marchiana 14. num. 1.* & plures alij. Addo Pacian. *d. cap. 63. num. 20.*

14 Ampliabis hanc limitationem etiam procedere in magna ſumma, dummodo tamen non adeſſet ſuſpicio, nec de magno aduerſarij præiudicio tractaretur. ita Bartol. *in dicta l. vnica, columna quarta, C. de confeſſ.* & videtur ſequi Anania *conſ. 3.* ſequitur etiam Iaſ. *in dicta l. admonendi, de*
15 *iureiurando*, vbi præcipuè docet hoc procedere, quando aliquæ partitæ in ipſis libris contentæ reperirentur veræ, ceteræ namque omnes præſumuntur ſimiles, allegat poſt nonnullos alios Angel. *Inſtit. de actionib. §. actionum autem, quæſt. 13.*

16 Contrarium tamen voluit idem Bald. *in d. l. rationes*, & Bartol. *in d. l. admonendi, num. 27.* vbi ſentiunt, quod tantummodo faciat aliqualem præſumptionem, quando agitur de magna ſumma, licet etiam de libro legalis perſonæ tractetur. Hoc idem ſequuntur Communiter DD. *in d. l. admonendi*; & omnium latiſſimè, & elegantiſſimè Crauetta, *in d. §. vidimus abundè, num. 4. cum duobus ſequentibus.* Addo poſt hæc ſcripta Thomam Triuiſan. ex profeſsò ſic cõcludentem, *deciſ. ſua 16. libro 1. per totam*, vbi quoque ita iudicatum ſubdit.

17 Et eſt veriſſima Concluſio, prout etiam teſtatur poſt multos relatos Burſat. *conſ. ſuo 119.*
18 *num. 33.* Quam tamen limita primò, quando adeſſet Statutum, vel Conſuetudo, quod libro ipſius mercatoris fides adhibeatur, tunc enim indubitatam eſſe Concluſionem, quod libri ipſorum mercatorum plenè etiam ad ſui fauorem in quantitatibus magnis probent, cum nitantur publica authoritate, tradidere paſſim Scribentes *in d. l. admonendi, & in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum.* Sequitur poſt Boer. Rol. Menoc. Viuium, & alios plures relatos D. Maſc. *d. concl. ſua 976. num. 16.*

19 Vidend. tamen P. Enriquez *conſ. ſuo 20. nu. 10.* vbi poſt Corneum, & alios totum oppoſitũm verius eſſe contendit.

20 Secundò pariter limita cum verſamur inter mercatores, inter eos enim libri huiuſmodi concurrentibus qualitatibus requiſitis, de quibus ſupra, plenè ac diſtinctè probant.

21 Nec mirum ſanè, inter ipſos enim ex æquo, & bono iudicatur, & probationes ſemiplenæ recipiuntur, ita Bald. *conſil. 198. num. 5. volum. 1.* dicens, quod in cauſis ipſorum mercatorum, vbi de bona fide agitur, non congruit de iuris apicibus diſputare, per context. *in l. ſi fideiuſſor, §. quædam, ff. mandati*; ſequitur hoc idem poſt alios relatos D. Maſcard. *d. ſua Concluſ. 976. num. 18.* Surd. *conſil. ſuo 528. num. 7.* Viuius *deciſ. ſua 445. num. 12.* vbi pulchrè, & nouiſſimè Ioan. Kopp. *deciſ. ſua 46. num. 55.* vbi adducit Gaill. *lib. 2. Obſeruat. 20. num. 2.* & plures alios.

22 Adde, quod ſchedula, ſiue memoriale, pbat

inter

inter mercatores maximè contra ſcribentem, & habet vim inſtrumenti. Rota Genuenſi *deciſ.126.*

23 Amplia, vt hoc procedat non ſolum in libris mercatorum, qui actu mercaturam exercent, ſed etiam in libris eorum, qui iam deſierunt eam exercere; dummodo tamen ſint deſcripti tempore, quo mercaturam ipſam exercebãt; ſic præcisè D. Stracch. *d. tract. de mercatur. Quomodo in cauſ. mercatorum ſit procedend. nu. 34.* vbi conſiderat in argum. text. *in l. prætor, §. item qui et deſijt, ff. de edendo,* & ſequitur Maſcard. *d. ſua Concluſ. 976. num. 25.* & nouiſſimè poſt hoſce relatos D. Cæſar. Barz. *deciſ. ſua Bononienſi 26. num. 16.* Addo Polydor. Ripam. *Obſeruat. ſua 57. num. 2.* & D. Munoz de Eſcobar, *in ſuo eleganti tract. de Ratiocinijs adminiſtratorum, cap. 11. num. 32.*

24 Tertiò principaliter limita, accedentibus grauiſſimis coniecturis, & quando mercator eſt legalis, ac fide dignus, idq; articulatum, & probatum extitiſſet; adhuc enim in magnis liber ipſius mercatoris pro eo fidẽ facit. ſic poſt Bal. Abba. Menoch. & alios Surd. *deciſ. ſua 199. num. 15.* & Viuius *deciſ. ſua 445. num. 13.*

25 Limita quartò principaliter, vbi extat ſtatutum, vel cõſuetudo, quod libris ipſorũ mercatorum credatur, tũc enim ſtaretur ipſis etiam ad fauorem ipſorum mercatorum. Sic poſt infinitos cõcordantes adductos docuit omnium elegantiſſimè Scaccia, *d. cap. 11. nu. 134. & 135.* & ratio eſt; quia ratione frequentiæ, & conſuetudinis ſcriptura priuata facit fidem, quam alias non faceret. Bald. *in l. quædam ſunt perſonæ §. nummularios, num. 1. notab. 2. ff. de edendo,* vbi etiam Iaſ. *num. 3.* Et ratio huius conſuetudinis eſſe poteſt: quia mercatores, qui falſum ſcriberent, eſſent grauiter puniendi. ſicuti hanc rationem loquendo in mercatoribus Florentiæ aſſignat Caſtrenſis *in vulg. in l. admonendi num. 42. in fine, de iureiurando.*

26 Sed ex mente eiuſdẽ Scacciæ duplex alia ratio reddi poteſt. Prima eſt, quia eſſet nimis oneroſum mercatori de ſingulis negotijs, & particellis parare probationes, & præſertim in paruis. Altera verò eſt: quia ſi liber mercatoris reperiretur falſus in vna particella, præſumeretur falſus in omnibus. Idem Scaccia *d. cap. 11. num. 183.* quod eſſet maximo detrimento ipſimet mercatori, qui ſolet totum patrimonium habere in mercatura deſcripta in libro mercaturæ. Et hæc ratio concludit in omnibus libris rationum, in quibus contineretur negotiatio magna, quia tunc non eſt veriſimile, quod in eis ſcribatur falſum, cum ex falſitate vnius partitæ præſumerentur falſæ etiam veræ, & latius vt per eumdem Scacciam *d. loco.* Hic obiter nota, Statuto diſponi validè poſſe, vt mercatorũ libris etiam pro ſe credatur. Sic poſt Ioſeph. Ludouic. Surdum, Maſcard. & alios Greuçus *d. concluſ. 20. num. 2.*

Vide tamen, quæ de hac materia ſuperiori capite diximus.

27 Nota ſecundo Statuto, vel Conſuetudine diſponi etiam poſſe, vt dictorum libris plene credatur, licet in ipſis non interceſſerint omnia illa requiſita, *de quibus ſingillatim ſupra;* modo tamen libri illi ſint cõfecti more, & ſecundum conſuetudinem illius loci, in quo conficiuntur. Sic eleganter Scaccia *d. cap. 11. nu. 290.* vbi ſubdit, quod huiuſmodi conſuetudo extat in quibuſdam caſtris, & terris, quas incolunt homines, & mercatores idiotæ, & groſſolani, & latius, vt per eum.

28 Coarctatur quintò principaliter, quando liber ipſius mercatoris in plurimis capitulis in eo deſcriptis verificatur, & inuenitur conformis veritati, tunc enim probat etiam pro ipſomet ſcribente. Sic præcisè poſt plures relatos Modernus Pariſienſis *in ſuas Conſuetudines Pariſienſes, tit. 1. gl. 1. §. 8. num. 20.*

Et hæc inſpectis dogmatibus, & traditionibus ſapientum noſtrorum dicta ſint.

29 Iure autem præcipuo municipali inclitæ ciuitatis Venetiarum, (vt nil, quod ad hanc materiam ſpectat, intactum relinquam) in hoc particulari ſic cautum reperitur.

1521. Die 18. Iunij in maiori Conſilio.

Fu prouiſto, &c.

30 *L'andarà parte, che de cetero coſi alli libri ordinarij, come à cadaun'altro libro de botteghieri, non ſi debba*
29 *dar fede, ſe non da cinque anni in giù, nel qual tempo i detti botteghieri commodamente potranno farſi pagare, ouero farſi fare chiarezza da quelli, che realmente li ſaranno debitori, & niuno ſarà defraudato, come ſi richiede.* Hactenus pars.

31 In hac autem Vrbe Patauij, libris ipſorum mercatorũ creditur vſque ad ſummam librarum 10. dumtaxat, cum eorum iuramento; ſic præciſè per Sereniſs. Franciſcum Foſcari prouiſum fuit ad fauorem dictorum mercatorũ, die 17. Ianuarij, anno Domini 1444. prout expreſsè legitur poſt titulum de ſcutiferis, & ſeruientibus in ſtatuto noſtro Patauino. Satis.

An liber rationum mercatoris contra eum fidem faciat?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Liber mercatoris regulariter contra eum fidem facit.*
2 *Amplia, vt hoc procedat etiam ſi mercator negaret ſcripturas, quæ in illo reperirentur, eſſe conſcriptas manu ſua, vel ſua voluntate.*
3 *Ratio.*
4 *Amplia ſecundò, vt pariter locũ habeat, ſiue liber ipſe rationum fuerit conſcriptus manu propria ipſius mercatoris, ſiue cuiuslibet alterius, eius tamen mandato.*
5 *Amplia tertiò, licet ipſemet liber foret defectiuus, & careret aliquo ex requiſitis alias relatis.*

Viſo,

Digitized by Google

Viſo, an liber mercatoris probet pro ſcribente, videndum modo, an contra eum regulariter fidem faciat?

1 QVi quidem difficultati ſatisfaciendo, conclude pro affirmatiua; ita Bald. *in l. 1. C. de edendo, & ibi* Dec. *& in d. §. nummularios, ff. eod.* Sequitur Franc. de Aretio. *conſil. ſuo 44. num. 1.* Port. *conſ. ſuo 170. num.* . . . . Ioan. Kopp. *deciſ. ſua 46. num. 57.* vbi adducit text. *in d. §. nummularios, & in l. rationes, ac l. inſtrumenta, C. de probationibus*, & ex recentioribus poſt plures alios relatos Do. Maſcad. *Concluſ. ſua 976. num. 3.* Addo poſt hæc ſcripta Philip. Maſſin. *in l. 1. num. 64. C. de edendo*, & Clar. Farinac. *conſilio ſuo 13. num. 15. & deciſ. ſua 110. vbi Addentes in littera C.*

2 Ampliatur hoc, vt habeat locum, etiamſi ipſemet mercator ſcripturas, quæ in ſuo rationũ libro reperirentur, manu ſua, vel ſua voluntate eſſe conſcriptas iret inficias, adhuc enim ex illo eodem libro contra eum oriretur probatio, ſic poſt Nicolaum de Matarell. Bald. Roman. & alios, idem Maſcard. *d. ſua Concluſ. 977. num. 5.*

3 Nec mirum ſanè, quidquid enim in libro apud ſe exiſtente reperiretur ſcriptum, eius cõſenſu, & voluntate ſcriptum præſumitur, niſi de contrario doceatur, ac probetur, ſequitur hoc idem in terminis D. Lanarius *conſil. ſuo 30. num. 6.* & Plotus *conſ. 95. num. 6.*

4 Ampliatur ſecundò, ſiue liber ipſe rationũ fuerit conſcriptus manu propria ipſius mercatoris, ſiue cuiuslibet, eius tamen mandato, ita Laurent. à Pinu, *conſil. 158. num. 6.* Sequitur Pyrrus Alfan. *in l. 1. num. 10. C. de edendo, vbi exemplificat in famulo.*

5 Ampliatur tertiò, vt procedat, licet ipſemet liber mercatoris eſſet defectiuus, & careret aliquo, ſeu aliquibus ex requiſitis ſupra relatis: nã ideo minus mercator ipſe, ſeu alius ratiocinator minimè euadet, quid talis liber contra ſe probet: non enim ex culpa ſua cõmodum reportare debet, prout aliàs diximus. Sic eleganter Scaccia *d. cap. 11. num. 291.*

An liber mercatoris pro tertio, contra tertium regulariter fidem faciat?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *An liber mercatoris pro tertio contra tertium regulariter fidem faciat, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
2 *Nonnulli enim ex ipſorum libris ſemiplenam dumtaxat emanare probationem rati ſunt.*
3 *Ratio.*
4 *Multis verò nec minimam quidem induci viſum eſt.*
5 *Ratio ex Verall.*
6 *Alia ratio ex Farinac. num. 7.*
8 *Amplia.*
9 *Prior tamen ſententia vti verior, ac communior retinetur per Authorem.*
10 *Declara, & intellige, prout ibi.*
11 *Pro maiori elucidatione huius difficultatis author eum Scaccia, duos caſus proponit, de ipſiſq; latiſſimè diſſerit, vſque in finem.*

An liber mercatoris pro tertio contra tertium regulariter fidem faciat, maximopere ſe tot ſerunt interpretes.

1 QVibuſdam enim ex libris ipſorum mercatorum, ſi ſint inculpatæ fidei homines, ſemiplenam dumtaxat probationẽ induci viſum eſt, ita Bart. & reliqui Doctores, *in §. nummularios, & in d. l. admonendi*, Idem Bart. *in d. l. nuda ratio, num. 8.* Sequitur Cephal. *conſil. ſuo 274. nu. 48.* vbi de Communi, Marcabrun. *conſ. 100. num. 149.* Addentes ad *deciſ.* Cappel. *Toloſanæ 297. num. 3.* Magon. poſt plures relatos, *deciſ. ſua Lucẽſi 5. nu. fin.* & ex recentioribus D. Ioannes Kopp. *deciſ. ſua 46. num. 58.* vbi pariter de Communi.

3 Et hoc quaſi ſucceſſerint in locum eorum, qui olim publico officio fungebantur, iſtudq; eſt etiam conſuetudine receptum, prout dicũt Canoniſtæ, *in d. cap. 2. de fide inſtrument.* His adde Gaill. *lib. 2. Obſer. 20.* Bernar. VVurmſer, *lib. 1. Tract. for. Obſeruat. 3. num. 1.* Schuuartzenthaler, *de ſtipul. pag. 757. num. 39.* & nouiſſ. Ioach. Beuſt *in d. l. admonendi, num. 1045.*

4 Alia autem, & prorſus diuerſa fuit Scribentium ſententia, videlicet, Felini, *in d. cap. 2. num. 31.* poſt Imol. & Rom. *in d. l. nuda ratio*, Menoch. *conſil. ſuo 23. num. 15. & conſ. 38. num. 28. & 72.* necnon P. Aemil. Veral. *deciſ. 155. par. 2.* Arbitrati
5 ſunt enim ij nullã ex ipſis libris pro tertio cõtra tertium regulariter fidem emanare, rationemq; deducit idem Verall. quia mercatores non dicuntur conſtituti de publico, ſubditq; ità anno D. 1551. 2. Decẽbris in Rota Romana iudicatum. Hoc idẽ pulchrè ſequitur Mala, *d. quæſt. 17. num. 12.* Burſat. poſt plures alios *conſ. ſuo 283. num. 6.* vbi de Communi. D. Munoz de Eſcobar, *in ſuo tractatu de ratiociniis adminiſtratorum, cap. 11. nu. 29.* Vincent. Mancin. *in ſuo tract. de confeſſ. cap. 2. nu. 86.* vbi ſubdit ità quæque iudicatum, & nouiſſimè Cl. vir D. Farinac. *conſ. 75. num. 103.* vbi ſubdit Rotam Roman. in pluribus cauſis idem iudicaſſe. Videndus etiam *in ſua deciſ. 110.* vbi addentes in litera . . . . rationem
6 deducunt, dicentes: quia libro mercatoris creditur tantum in ijs, quæ reſpiciũt cauſam mer-
7 caturæ, ſecus in alijs, & ibi plures adducuntur Doctorum authoritates. Subdunt tamen hoc idem fallere concurrentibus pluribus alijs cõiecturis, id quod, etiam docuerunt ante eos, Socin. *conſ. ſuo 291. num. 14. in ſecundo*, & Crauet. *conſ. 275. num. 8.* Adeundus idem Cl. D. Farinac. *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſſimis deciſ. 101. num. 1. & 442. num. 1.* vbi in vna Bononienſi de anno Domini 1599. die primo Mart. coram

Dom.

Digitized by Google

Dom. Lancell. ita fuiſſe iudicatum ſubnectit.

8 Amplia, vt libri ipſorum mercatorum in præiudicium tertij, nequaquam probēt, etiam in fauorem dotis, quæ prætenditur ex ijs probari numeratam, cum talis probatio ex ipſis libris promanans, non ſit ſufficiens, & maximè in præiudicium tertij, ita pulcherrimè Rota Romana *deciſ. ſua* 544. *num.* 4. *& per tot. lib.* 3. *in nouiſſ.*

9 Sed à priori Scribentium ſententia vti veriori, ac Communiori minimè recedendum diiudico.

10 Quam tamen intellige, ac declara, dummodo mercator ipſe ab initio iurauerit artem ſuā ſe fideliter, ac probè exercere; ac inſimul concurrant omnia illa requiſita, de quibus ſupra, ſic præciſè poſt plures relatos concludit etiam D. Maſcar. *Concluſ. ſua* 978. *num.* 8. *&* 9. & ante eū latiſſimè Iaſ. *in repetit. d. l. admonendi, num.* 134. & nouiſſimè Schuuartezenthaler, *d. pagina* 757. *num.* 40. Hæc communiter Scribentes.

11 Ego autem, vt perfectior, ac clarior huiuſce difficultatis, ac quæſiti reſolutio habeatur, arbitror vna cum eruditiſſ. D. Scaccia *d. cap.* 11. *numero* 203. *cum ſequentibus*, duos caſus eſſe diſtinguendos.

12 Primus quidem eſt, quando in ipſo libro reperitur aliquid ſcriptum, quod non eſt pro ſcribēte, nec contra ſcribentem. Exemplum, duo nolunt ire ad notandum, ſed vadunt ad mercatorem, vt de eorum communi conſenſu ſcribat in ſuo libro, quod Aloyſius, puta præſens, ſoluit Nicolao præſenti ſuo hoſpiti ſcutos 50. & hoc caſu (quidquid dixerint nonnulli) arbitror, nec plenam, nec ſemiplenam fidem ex eo libro promanare. Moueor: nam cum illa ſcriptura non reſpiciat negotiationem mercatoris, & conſequenter non ſpectet ad mercaturam, ceſſat in ea qualitas, quæ dat vim probandi ipſis libris mercatorum; ad tradita per nos, *cap.* 1. *de libris Mercatorum, num.* 22. *&* 23. ac propterea nil mirum, ſi ex iiſdem libris talis non

13 oriatur probatio. Adde, librum illum hoc caſu conſiderari vti ſcripturam priuatam vnius, quę de per ſe non facit etiam ſemiplenam probationem: quia ſi vox viua vnius non iurati non probat ſemiplenè, ergo nec vox mortua eiuſdem.

14 Crederem tamen, ſcripturam illam ſiue librum aliqualem pręſumptionem facere ad fauorem illam proferentis, ad tradita per nos *ſupra libro primo, quæſt.* 4. *numero* 255. *cum ſequenti*, & non ſolum ſemiplenam, verum etiam plenā, ſi à partibus in ipſa contenta vti vera enunciarentur.

15 Aliter quidem principalis caſus eſt, quando in ipſo mercatoris libro reperitur aliquid ſcriptum, quod eſt actum principaliter inter ipſum mercatorem, & negotiatorem cum eo, & in conſequentia ex illa negotiatione illiuſq; ſcriptura inter eos facta oritur intereſſe alicuius tertij, vt in exemplo ſoluentis gabellam publicano de domo Titij, quam aſſerit ſe emiſſe, de quo caſu ſcripſimus *ſupra hoc eodem libro, tit. de libris Rationum Gabellarij, num.* 11. *cum ſequentibus*, & in hac hypotheſi tres alij caſus ſubdiſtinguendi ſunt.

Primus eſt, quando tertius, contra quem producitur ipſe mercatoris liber, fuit abſens.

Secundus eſt, quando fuit præſens.

Tertius eſt, quando eſt controuerſia, quia in libro eſt ſcriptum, quod fuit præſens, & ipſe negat ſe fuiſſe præſentem.

16 In primo caſu, quando fuit abſens, concludo, quod liber mercatoris illius nec plenè, nec ſemiplenè probet contra illum tertium abſentem, & ratio eſt: quia res inter alios acta alijs non præiudicat, *tit. C. res inter alios acta, vel iudicata, & l. ſæpè de re iudicat. cum concordantibus.*

17 Confirmatur iſta Concluſio, quia liber officialis à publico deputati, qui habet potius maiorem vim probandi, quam minorē, non probat contra tertium, cum quo res geſta nō fuit, prout per nos fuit concluſum, *ſupra hoc eodem libro tit. de libris Rationum officialis à publico, &c. numero finali*, ergo.

18 Multa à ſcribentibus aduerſus opinionē noſtram tentam in hoc caſu obijciuntur, quę ſigillatim refferuntur per Scacciam *d. cap.* 11. *numero* 207. *cum ſequentibus*, verum cum per eumdem doctiſſimè, ac exactiſſimè tum excutiantur cùm reſoluantur, ad ipſum, ne ex ſcriptis abſque lectoris vtilitate ſcripta cōficiam, eumdem Lectorem beneuolum relego. Videndus igitur idem Scaccia *à num.* 207. *vſque ad* 224. *excluſiuè.*

19 In ſecundò caſu principali, quando erat pręſens, concludo, quod liber mercatoris probat plenè, quia iſto caſu ſupponimus, quod non dubitetur de facto, & fide ſcripturæ.

20 Sed pulchra hic oritur dubitatio, & eſt: nūquid ille tertius præſens, ſed tacens, dum agetur, & conficeretur illa ſcriptura, dicatur conſenſiſſe illi ſcripturæ?

Et reſolutiuè procedendo, concludo, quod ſic: nam aut illa ſcriptura erat ad ſui fauorem, & iſto caſu tacendo, & non contradicendo, cenſetur conſenſiſſe: quia ſola taciturnitas

21 vnà cum ſcientia inducit conſenſum in re fauorabili, ad notata *in capit. qui tacet, de regulis iuris in ſexto*. Aut verò ſcriptura tendebat in ſui præiudicium, & tunc ſimiliter cenſetur conſenſiſſe, quia licet regula ſit, quod tacens non cenſetur conſenſiſſe in ſibi præiudicialibus, tamen inter alias fallentias, quæ dantur huic regulæ, numerantur hæ duæ, quarum vtraque applicatur caſui noſtro.

22 Prima eſt, quando tacens poterat impedire illum actum, & non impediuit, Canoniſtæ omnes, *in d. cap. qui tacet*, & latè Iaſ. *in l. quæ dotis, num.* 76. *cum ſequenti, ff. ſoluto matrimonio.*

23 Secunda eſt, quando vocatur ad aliquem actum, vt illi vel conſentiat, vel contradicat, & is vocatus interuenit, ac tacet, tunc videtur conſen-

Digitized by Google

24 conſentire; & ratio eſt; quia plus eſt, eſſe voca-
tum aſſiſtere, ſcire, & tacere, quam ſcire & ta-
cere, ſicut aduertit Butr. *in cap. quamuis, num. 4. de
ſententia, & re iudic.* ita pulchrè Iaſon, *in d. l. quæ
dotis, num. 87.*

25 Hinc videmus in ſimili, quod ſi exemptus
patiatur ſe deſcribi in libro æſtimi, ſeu deben-
tiũ ſoluere collectas, & non appellet infra de-
cem dies, ſibi præiudicat, & perdit priuilegium
exemptionis argumento text. *in l. 1. §. ſi quis tu-
tor, in fine, ff. quando appelland. ſit.* Sic poſt alios ele-
ganter Scaccia, *d. c. 11. num. 228.*

26 Ampliatur hoc primò, ex mẽte eiuſdẽ Scac
ciæ, *ſub nu. 230.* vt habeat locum, etiamſi iſte ter-
tius eſſet mortuus, quia tunc etſi de præſentia
ipſius non conſtaret aliter quam per ſcripturã
libri, tamen crederetur ipſi libro: rationem de-
ducit idem Scaccia, vide per eum.

27 Ampliatur ſecundò, vt procedat, etiamſi
iſte tertius eſſet vnicus, & opponeret rem non
fuiſſe geſtam, ſicut reperitur ſcripta, quia dum-
modo conſtaret, ſeu aſſereret, quod ſe præſen-
te res geſta fuerit, in reliquis ſtaretur in dubio
ſcripturæ.

28 Et ratio eſt: quia quando probatur ſubſtan-
tia, & dubitatur ſolum de qualitate, tunc ſtan-
dum eſt ipſi libro mercatoris, puta, mercator
tradidit merces mulioni ad aliquem locum ve
hendas, quas mulio culpa ſua amiſit; oritur lis
inter eos circa quantitatem mercium; dico;
quod creditur libro ipſius mercatoris ſaltem
cum eius iuramento, accedẽte tamen etiam ve
riſimilitudine, quod mercator eas ſcripſerit in
libro ante caſum amiſſionis; ita pulchrè poſt
alios idem Scaccia *d. cap. 11. ſub num. 231. cum ſeq.*
vbi omnium latiſſimè, vide per eum.

29 In tertiò caſu, quando negat ſe fuiſſe præ-
ſentem ex ſententia eiuſdem Scacciæ, *ſub nu-
mero 235. cum ſequenti*, adhibendæ ſunt duæ in-
ſpectiones.

Prima inſpectio eſt, ſi nos inſpicimus Diſpo
ſitionem Iuris communis.

Secunda eſt, ſi inſpicimus Conſuetudi-
nem.

30 Si inſpicimus Ius commune, tunc conclu-
do, quod liber mercatoris probat ſemiplenè
tantum, & forſan etiam minus, & ratio eſt:
quia ſtante huiuſmodi omnimoda negatio-
ne negotiationis, liber ille paucam meretur fi-
dem, libris enim ipſius mercatoris ideo de iute
pręſtatur fides, quia hi, qui cum ijs negotiantur
de re ſpectante ad negotiationem mercaturæ,
videntur mandare ei, vt conficiat, & teneat ra-
tiones communes, ergo non probato ſuppoſi-
to negotiationis ceſſat tacitum mandatum de
confitendis rationibus ipſius negotiationis.

31 Et ſi tu diceres, negotiationem ipſam ſatis
probari ex ipſa ſcriptura mercatoris. Ego re-
ſpondeo, quod ſic ſcriptura probaret id, quod
eſt cauſa, vt ipſa ſcriptura probet, quod eſt im-
poſſibile, quia ſequeretur, quod poſteriora
producerent priora, ſeu effecti producerẽt cau
ſam, quod eſt abſurdum. Latius de hoc capite
Scaccia *num. 236. cum ſeqq.*

32 Si inſpicimus Conſuetudinem, concludo,
quod probat plenè, dummodò agatur de re
pertinente ad mercaturam, & non de magna
ſumma, conſiderata qualitate perſonarum, &
negotij; & moueor: quia de conſuetudine cre-
33 ditur libris ipſorum mercatorum, nõ propter
præſumptum tacitum mandatũ, ſed quia mer-
catoris fides tacito populi conſenſu, videtur
approbata; & ratio huius taciti conſenſus eſt
triplex.

34 Prima: quia non eſt præſumendum, quod
mercator velit ſcribere falſum in ſuo libro,
quia Seuerius, quam alius falſarius puniretur.
Secunda, quia ex vna partita falſa totus liber
redderetur ſuſpectus de falſo. Tertia ratio eſt,
quia nimis oneroſum eſſet ipſi mercatori para
re probationes de ſingulis negotiationib. præ-
ſertim minimis. Sic eleganter idem Scaccia,
ſub nu. 238. & videndus etiam *ſub numeris ſeqq. vſ-
que ad 246. incluſiuè*, vbi multas adhuc caſum tũ
ampliationes tum limitationes annectit, ipſum
Lector conſulat, ſat eſt enim mihi potiora ex
eiuſdem ſcriptis retuliſſe. Videndus quoque
de hac materia D. Fachineus, *lib. 11. ſuarum iuris
Controuerſiarum cap. 34.*

Sed non minus pulchra, quàm vtilis oritur hic difficultas, & eſt. An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundandam alterius, actoris nempè intentionem, edere teneatur?

SVMMARIVM.

1 *Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, ac inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur.*
2 *Ratio, num. 3. & 4.*
5 *Iudex ex cauſa compellere poteſt reum, vt actori edat inſtrumenta.*
6 *Et principalis illa eſt cauſa, quæ à conſuetudine conficiendi, & conſcribendi hos libros rationum ſumitur.*
7 *An mercatores noſtri temporis ſuarum rationũ libros ad fundandam actoris intentionem edere compellantur, maxima eſt in iure noſtro controuerſia.*
8 *Negatiuam tenuerunt plurimi.*
9 *Fundamenta eorum, & nu. 10. 11. 12. 13. cum ſequen. vſque ad 19. incluſiuè.*
20 *A contrario ſteterunt infiniti alij.*
21 *Amplia ex Beltrando.*
22 *Eorum rationes, & numeris 21. 22. 23. 24. cum ſequent. vſque ad 36. incluſiuè.*
37 *Et hæc poſterior, quæ eſt affirmatiua, per authorem retinetur.*
38 *Fundamentis aduerſariorum reſpondetur, & num. 39. 40. 41. vſque ad 51. incluſiuè.*
52 *Diſtinctio ex Ioan. Bolognetto, quem ſequitur quoque Philip. Maſſin. & num. 53. & 54.*

Multa

Digitized by Google

55 *Multa notabilia afferuntur, & num. 56. 57. 58. 59. vſque in finem.*

1 IVris eſt ſententia. Reum conuentum non teneri edere actori rationes, ac inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur, *l. 1. & l. vlt. C. de edendo, & cap. 1. de probat.*

2 Eſt enim valdè inhumanum, vt quis ſumat arma de domo rei, *l. de minore, §. tormenta, ff. de quæſtionibus, & l. nimis graue, C de teſtibus,* & bis (vt

3 eſt in veteri prouerbio) interimitur, qui ſuo gladio perit, *d. cap. 1. de probat.*

4 Adde minimè conuenire, quòd negligentia actoris, qui ad iudicium paratus venire debet, noceat ipſi reo, contra text. *in l. 1. ff. ſi menſor. falſ. mod. dixer. & l. magna, ff. de verborum oblig. cum concordantibus.*

5 Ceterum iudex aliquãdo ex cauſa compellere poteſt reum ipſum, vt actori edat, ſicut ſtatuit Antonin. Imp. *in d. l. 1. C. de edendo,* dum ita reſcripſit: Nam (quod deſideras, vt rationes ſuas aduerſaria tua exhibeat, id ex cauſa ad iudicis officium pertinere ſolet.)

6 Plurimas autem iuſtas eſſe cauſas, ob quas reus compellendus eſt actori rationum ſuarũ edere librum, nullus eſt qui eat inficias; Inter eas autem præcipuè illa connumerari aſſoler, quæ à conſuetudine conficiendi, & conſcribẽdi hos libros rationum ſumitur, ſicut contingit in noſtri temporis mercatoribus, ij enim ex Communiori ad fundandam intentionem actoris, hos libros edere compelluntur.

7 Sed quia hoc maximam patitur difficultatem, & plures habet contradictores, propterea cauſam iſtam in quæſtionem redigo, & quęro.

An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundandam actoris intentionem edere teneantur?

8 Negatiuam in huiuſmodi difficultate ſententiam tenuit primus omnium, poſt gloſſ. *in Clementina 1. §. ceterum, de vſur.* Bald. *in l. 1. num. 9. C. de edendo, vbi etiam* Iaſ. *num.* 15. ſequuntur ibidem Dec. *num.* 18. Alciat. *num* 14. & plurimi alij, quos refert, & ſequitur Clariſſimus vir D. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 5. Caſu 499. num. 37. & 38.* & docere etiam videtur *conſil. ſuo 405. per totum vol. 5.* Addo nouiſſimè D. Philip. Maſſin. *in l. 1. C. eodẽ tit. de edend. pagina mihi 87. verſ. in contraria n,* vbi infinitos deducit, hancq; opinionẽ in puncto iuris veriorem eſſe atteſtatur; & Clariſſ. D. Andream Fachineum, *libro 11. ſuarum Iuris Controuerſiarum, cap. 89.* Sectator eſt etiam eiuſdem opinionis D. Pyrrus Alfanus, *in d. l. 1. num. 82. cum ſequentibus,* vbi latiſſimè.

Plura autem pro corroboratione huiuſce opinionis adducuntur à Doctoribus fundamenta, nos potiora referamus.

9 Primò itaque ſic arguitur, vbicumque ſpeciali ratione in certa aliqua perſona, & in certa aliqua cauſa, aliquid à iure cautum eſt, contrarium ſemper in alijs perſonis, & cauſis intelligitur de iure communi diſpoſitum, *ad l. ius ſingulare, ff. de legib. cum concordantib. deductis* per Euerhard. *in ſuis locis argumentor. in loco à ſpeciali.*

10 Sed ſpecialiter *in d. Clem. 1. §. ceterum, de vſuris,* in perſonis vſurariorum, & cum de vſuris agitur, eſt diſpoſitum, vt edere, ſcilicet contra regulam teneantur. Ergo cenſendum eſt in alijs

11 perſonis omnibus, & cauſis, & conſequenter etiam in probis mercatoribus contrarium ſtatutum eſſe, vt edere. ſ. non teneantur.

12 Et quod vſurarij ob eorum odium, & delictum rationes ſuas, ac inſtrumenta edere actoribus compellantur, omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè firmauit Cl. vir D. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 5. Caſu 499. à num. 21. vſque ad 37.* & inferius loco ſuo latius diſſeretur. Videndus de hoc præcipuè Cl. Pacianus, *de probat. lib. 1. cap. 63. num. 66. cum ſeq.* vbi omnium pulcherrimè.

13 Corroboratur hoc fundamentum: nam mercatores in caſu noſtro habent regulam pro ſe, quę habet, reos non eſſe cogendos actoribus edere ad eorũdem intentionem fundandam, vnde illa ſpecialem ob cauſam in vſurarijs, & cum de vſuris agitur facta exceptio, extra feneratores, & extra vſurariæ prauitatis cauſam, firmat regulam contrariam, *l. nam quod liquidè, ff. de penu leg.*

14 Adducitur ſecundo loco text. *in l. 1. C. de edendo,* vbi mulier quædam negotiabatur, & aliquod mercaturæ genus exercebat, rationes ſuas illius occaſione conficiendo, & tamen ibi deciditur, quod rationes ſuas edere actori minimè cogitur: ergo.

15 Tertio loco Cl. vir D. Menochius *d. caſu 499. num. 7.* qui hanc eamdem defendit opinionem, mouetur Caij reſponſo *in l. Argentarius. §. 1. ff. de edendo,* dum reſpondit Pretorem cogere argentarios tantùm, & non abſimiles edere, & ita arguit.

16 Diſſimiles ab Argentarijs non tenentur libros ſuarum rationum edere, ad fundandam actoris intentionem, *d. l. Argentarius,* ibi. (Argentarios tantùm, neque alios abſimiles, illa enim dictio,) tantùm (excludit alios ab argentarijs diſſimiles.)

17 At mercatores noſtri temporis ab ipſiſmet argentarijs ſunt valde diſſimiles, ergo, &c. Minorem, cum Baldo in rubr. C. de fide inſtrumentorum, *numero 3* 1. ita probat.

18 Argẽtarij publicam perſonam, ſeu cauſam habebant, hoc eſt, eorum perſona à republica eligebatur, eorumq; fides approbabatur, cum apud eos deponerentur pecuniæ, quaſi in loco publico, nempe in æde Caſtoris, & aliquando ſine fenore, vt eſſent ſub cuſtodia, aliquando cum fenore, vt lucrum inde caperent, id quod eleganter explicant, Budeus, Corraſ. Hotomã. ac alii per eumdem Menoch. relati.

19 Hæc autem omnia ceſſant in mercatoribus noſtri temporis, qui priuatam omninò cauſam,

Digitized by Google

ſam, & perſonam ſuſtinent, cum vnuſquiſque
pro ſuo libito mercaturam exercere poſſit, nec
ab aliquo eliguntur, nec ad eorum fidem, vt
publicam recurritur, & latius, vt per eum, er-
go, &c.
20 A contrario autem, videlicet, quod merca-
tores noſtri temporis abſque alio libros ratio-
num ſuarum ad fundandam agentium inten-
tionem edere teneantur, ſteterunt plurimi alij,
Bart. videlicet, *in l. 1. C. de edend. num. 5. & in l. quæ-
dam, in principio, & in §. nummularios, ff. eodem.* In
eamdem ſententiam videtur procliuior quo-
que Curt. iun. *in d. l. 1. num.* 26. & Purpurat. *num.*
19. *&* 20. licet contrariam in puncto iuris ve-
riorem eſſe aſſerat, ſequitur etiam Gozadin.
num. 18. *cum ſequentibus*, & M. Mantua *num.* 24.
vbi de Communi. Elegantiſſimè hoc idem
21 conſulendo docuit Stephanus Beltr. *conſil. ſuo*
102. *parte prima, vol. 2. per totum*, vbi etiam ſucceſ-
ſores ipſorum mercatorum ad eorumdem li-
brorum ſuarum rationum editionem teneri
clarè ſub *num.* 9. ſubnectit. Beltrandũ ſectatur
Burſat. *conſil. ſuo* 39. *num.* 31. vbi poſt alios quo-
que adducit Riminald. *conſil.* 347. *vol.* 2. & Lau-
rent. Chirchou. Communi Opin. Centur. 3.
Concluſ. 42. Addendi ſunt ex recentioribus
Petrus à Syria, *quæſt. ſua* 21. *per totam*, vbi de Cõ-
muni, & quod ita obſeruatur in praxi, & Dom.
Farinac. *conſil. ſuo criminali* 13. *num.* 13. vbi con-
cordantes adducit Nonium *conſil.* 63. *num.* 2. &
plures alios. His adde etiam Ant. à Sola, *in ſuas
conſuetudines Sabaudiæ tit. de Libris Mercatorum gl.* 2.
num. 13. *&* 14.
22 Mouetur primo tali pacto. Vbicumque pe-
tentis intereſſe, & mandatum concurrit, nihil
eſt impedimento, quo minus reus etiam actori
ad illius intentionem fundandam edere coga-
tur, vt probat generalitas, *l. ſi quis ex argentarijs, in
§. ex hoc edicto, verſicul. pertinere, & l. prætor in princ.
ff. de edendo*, & eſt veriſſima propoſitio.
23 Sed vbi petit actor mercatorem compelli
ſuos edere rationũ libros, tàm intereſſe, quàm
mandatum eiuſdem petitoris concurrit.
24 Igitur nihil eſt impedimẽto quo minus no-
ſtri temporis mercator ſuos libros actori ede-
re cogatur. Minor probatur: nam quod ex cõ-
ſuetudine fieri ſolet, licet de eo non conſtet,
factum eſſe præſumitur. *l. vel vniuerſorum, ff. de
pignor. act. l. Titia. ff. quod cum eo, & l. finali, iuncta glo.
C. de fideiuſſorib. cum concordantibus.*
25 Sed conſuetudo inoleuit apud ipſos merca-
tores, vt ea omnia, quæ cum ipſis per nos agun-
tur, in ſuis codicibus nobis mandantibus ſcri-
bantur, igitur contrahentes cum illis, conſue-
tudinis huiuſmodi virtute, eiſdem mandaſſe
videntur, vt ſecundum conſuetudinem ſcri-
berent.
26 Eapropter cum intereſſe concurrat, vt ſup-
ponimus, & mandatum petentis ſaltem præ-
ſumptiuum, & tacitum, quod eiuſdem virtutis
eſt, cuius eſt expreſſum, cum taciti, & expreſſi
27 par ſit virtus, *l. de quibus, in fine, ff. de legib. & l. cum
quid, ff. ſi certum petatur*, rationi, & æquitati con-
ſentaneum eſt, vt mercator, à quo petitur edi-
tio, etiam contra regulam actori edere co-
gatur.
28 Secundo loco mouentur per textum *in d. l.
prætor, in princip. ff. eodem*, quatenus eam cenſet,
ibi Vlpian. rationem eſſe, & cauſam, ob quam
Argentariæ menſæ exercitores edere cogun-
tur, quia cum ſingulorum rationes ipſi confi-
ciant, æquum fuit id, quod mei cauſa confe-
ctum eſt, & meum quodammodo inſtrumen-
tum mihi edi, inducendo dictam legem à ra-
tione ampla, & generali ad extenſionem eiuſ-
dem legis, à quo loco ſumptum argumẽtum
29 eſt in iure noſtro validiſſimum, *l. regula. §. vlt.
& ibi Doctores, ff. de iuris, & facti ignor. & l. nomen de-
bitoris, §. vltimo. ff. de leg.* 3. cum ſimilibus, hoc
modo argumentationem conficiendo.
30 Vbicumque ratio generalior eſt dicto, di-
ctum illud ad omnes alios caſus generaliter
extenditur, in quibus illa ipſa ratio viget, dictis
iuribus.
31 Sed ratio, quæ redditur *in d. l. prætor*, genera-
lior eſt diſpoſitione eiuſdem legis, quæ habet
argentarios ad editionem compellendos eſſe,
& viget etiam in alijs perſonis ibi non expreſ-
ſis, nempè in mercatoribus noſtri temporis,
igitur ad eoſdem, quod ibi de Argentarijs di-
ctum eſt, extendi debet, & conſequenter ipſi
quoque eodem modo edere ſunt cogendi.
32 Probatur minor: quia mercatores quoque
ſingulorum ſecum contrahentium conficiũt
rationes, quæ cum ob communem vtilitatem
communes inter ſe, & eos, ad quos pertinent
dici poſſint, per gl. *in d. l. prætor, in verſ. meum*, dici
33 quoque cuiuſque propriæ poſſunt, quando-
quidem quod commune eſt, meum eſt.
34 Tertio loco adducitur text. *in l. Argentarius, in
princip. ff. eod. de edendo*, vbi duæ aſſignantur à Iu-
reconſ. rationes æquè potentes, ac principa-
les, ob quas argentarij ſuarum rationum ede-
re libros compelluntur, Altera, quis officium
argentarij, & nummularij reſpicit publicam
cauſam. Altera verò, quia eorum opera princi-
paliter conſiſtit in ſcribendis rationibus, quæ
35 rationes cum ſint æquè potentes, non requi-
runt concurſum, ſed ſufficit vna, *§. affinitatis, &
§. ſocrum, de nuptijs.*
36 Sed vna ex ipſis æquè militat in mercatori-
bus noſtri temporis, quia ex conſuetudine eo-
rum opera ſinedubio conſiſtit in ſcribendo,
ergo tenebuntur & ipſi edere. Quarto videtur
poſſe ſuffragari text. *in l. non eſt nouum C. de edendo.*
37 Retenta in huiuſmodi difficultate opinione
affirmatiua, vti iuri, ac æquitati (mea ſenten-
tia) magis conſona, & à qua in praxi minimè
recedendum diiudicat Alfan. licet contrarium
diſputauerit, *in d. l. 1. nu.* 90. nõ officiũt cõtraria.
38 Ad primum enim deſumptum *ex Clemen.* 1.
§. ceterum, de vſuris. Reſpondent multipliciter
Doctores, & primò dicunt, regulare quidem
eſſe in omnibus mercatoribus, qui publicè ne-
gotian-

Digitized by Google

gotiantur, vt teneantur edere, ſed illos, qui negotiantur priuatim ad hoc non teneri, ſpeciale tamen eſſe in vſurarijs, vt teneantur edere, licet publicè non negotientur, ſed priuatim & occultè, prout ibi deciditur, & ſic docent ſpecialitatem illius text. verſari tantummodo circa perſonas vſurariorum priuatorum clàm & occultè rationes conficientium, vſuraſq; committentium, vndè non officit.

39 Secundo loco alij reſpondent regulare quidem eſſe in omnibus mercatoribus, ſiue vſurarij ſint, ſiue non, vt edere compellantur ſuos rationum libros, quos occaſione mercaturæ, quam profitentur, & exercent, conſcripſerunt, ſed eoſdem pariter mercatores exceptionem etiam communiter habere, vt editionem huiuſmodi ſubterfugiant, quando per eam propriam detegere turpitudinem neceſſariò cogerentur, *l. aliàs. vbi gloſſ. ff. de iureiurando, & l. 2. §. Diuus, ff. de iure Fiſci* cum concordant. ſpeciale tamen *d §. ceterum.* in eo conſiſtere, vt vſurarij in ſui odium edere teneantur, licet per editionem huiuſmodi eorum improbitas propaletur, & turpido detegatur, ita vt dictæ exceptionis allegatione vti, vt ceteri non improbi mercatores, minimè poſſint, hæc Communiter Doctores.

40 Et licet per Decium, ac nouiſſimè per Maſſin. *in d. l. 1. pag. 88. & 89. C. de edendo*, hæ Communes Scribentium reſponſiones improbentur, ſaluantur tamen, ac defenduntur per Bolognet. *in eadem l. 1. num. 63. verſ. ſecundo principaliter*, quem conſulas.

42 Ego autem, omiſſis his omnibus Doctorum noſtrorum reſponſionibus, & alijs etiam relatis per Mantuam, *in dict. leg. prima, numero 24.* reſpondeo vnà cum P. à Syria, *libro primo, ſuarum Forenſ. quæſt. quæſt. vigeſima prima, numero quinto*, iſtas priuatas tùm mercatorum, cùm aliarum perſonarum rationes, officio iudicis ex iuſta quidem cauſa edendas eſſe, prout eſt text. aperriſſimus *in leg. prima, Cod. de edendo*, & ſequitur poſt alios Clariſſimus vir Dominus Menochius *dicto Caſu 499. num. 3. cum ſequentibus*, & nos ſupra tetigimus.

43 Inter autem iuſtas haſce cauſas, (Plurimæ enim à Doctoribus afferuntur, & præcipuè à Domino Menochio, *dict. Caſu. 499. per totum*,) illa præcipuè connumeratur, quæ ab odio, & delicto perſonæ ipſius rei conuenti prouenit, vt ſi reus ipſemet ſit fenerator & vſurarius, vt omnium latiſſimè docuit ipſemet Menochius *dict. Caſu 499. numero vigeſimo primo, cum ſequen.* vnde non eſſe ſpeciale in vſurario, prout ex aduerſo concludebatur, optimè dignoſcitur; ergò non officit.

44 Ad ſecundum argumentum deſumptum *ex l. 1. C. de edendo*, reſpondeo, & fateor, reum regulariter actori ad faciendam rationum ſuarum exhibitionem minimè teneri, niſi ex iuſta aliqua cauſa, prout docet Imper. *in d. l. 1.*

45 Iuſtam autem cauſam eſſe illam, quę à conſuetudine conficiendi, & conſcribendi hos libros rationum ſumitur, ſicuti contingit in mercatoribus noſtri temporis: rectè affirmamus. Vnde non officit, aliter Doctores ipſi communiter videndi.

Ad vltimum, quod eſt Clariſſimi Menochij, reſpondeo, ita ipſum retorquendo, & arguo ſic:

46 Quidquid ſtatuitur in Argentarijs, intelligitur etiam ſtatutum in his, qui ipſis Argentarijs non ſunt abſimiles, vt probatur non modò per locum generalem à ſimili, iuxta textum *in l. non poſſunt, ff. de legibus*, ſed in ſpecie in materia noſtra, quæ recipit extenſionem, *per l. quædam. §. nummularios, ff eod.*

47 At mercatores Argentarijs, qui edere coguntur, ſunt omninò ſimiles; ergo ipſi quoque, quemadmodum Argentarij ad ſuarum rationum editionem, ſunt compellendi.

48 Minor ita probatur; Argentarij erant feneratores, qui priuatam negotiationem exercebant quæſtum faciendo, aut permutandis pecunijs, aut fenerandis, & iſtius ſui fenoris ac negotiationis libros rationum conficiebãt, eratq; eorum officium publicum, non dico ciuile, neque enim eo tunc fungi potuiſſent ſerui, *ad l. quod attinet. de regulis iuris*, quemadmodum poterant, *l. Prætor. §. primo, ff. eodem, de edendo*, ſed publicum dicebatur, quoniam publicam reſpiciebat vtilitatem totius populi, ex quo ſingulorum rationes conficiebant, vel quia eorum fides à publico erat approbata, & prout latius deſcribuntur *in d. l. 1. C. de edendo.*

49 Hæc autem omnia concurrunt etiam in mercatoribus noſtri temporis, ij enim, & rationes conficiunt, & ad fidem eorum frequentiſſimè decurritur: ergò, &c. & hæc præcipuè intellige vera in mercatorib. publicis conſuetis libros rationum conficere, licet ſecus dici poſſet in mercatore ſecretè tenente librum in domo, prout animaduertit Panormitan. *in cap. 1. extra, de probationibus*, Gozadin. *in l. 1. C. de edendo, num. 14. & ibidem etiam* Ioann. de Vicomercato, *num. 28.*

50 Prætereà conſidero, non obſtare, quod illi Argentarij eſſent electi de publico, quæ ratio ceſſat in iſtis mercatoribus: quia dico, quod illa cauſa erat impulſiua, non autem finalis.

51 Patet in Nummularijs, qui coguntur edere, & tamen non erant electi publicè, prout conſtat *ex l. quædam. §. nummularios, ff. de edendo*, & tradit Pacianus *cap. 63. inferius allegando. numero 93.* ſic præcisè Dominus Gozadin. *in dicta l. 1. numero 20.*

52 Ioannes autem Bolognetus poſt Ripam *in d. l. 1. numero 66. & 67.* poſt plures Doctorum noſtrorum opiniones hinc inde relatas, ac diſcuſſas pro conciliatione ita diſtinguit.

53 Aut iſti mercatores impetrauerunt licẽtiam à Magiſtratibus ſuis, vt Conſulibus, vel alijs

Digitized by Google

ad hoc deputatis, vel ex forma ſtatuti, vel de iure, & tunc illi tenentur edere, quia dicuntur habere publicam fidem, cum iſta authoritas ſcribendi rationes, & retinendi libros regulatos, concedatur à publico illis, qui promittunt ſcribere fideliter rationes omnium eo modo, quo geſta fuerunt negotia, & iurauerunt, & ideò ſuccedunt loco argentariorum, & nummulariorum, vt dicebat Bartolus *in dicto §. num. mularios*, & dicunt rationes certo modo publicæ authoritate, licet ſint priuatæ quantum ad dominium, ſicut erant rationes ipſorum argentariorum, qui dicebantur *in d. l. Argentarius*, habere publicam cauſam, & publicum officium, propter authoritatem publicam, & licentiam à publico conceſſam, licet quoad dominium illę eſſent priuatæ, & competerent etiam ſeruo peculiari, *l. Prætor. §. 1. ff. eod.*

54 Aut verò non habuerunt ipſi Mercatores licentiam iſtam ſcribendi, ſed per ſe conficiunt rationes (quo caſu ſunt merè priuatæ, licet palam ſcribantur, & apotheca teneatur in publico loco, quia habent priuatam fidem) & iſtas non tenetur edere, licet millies ſit conſuetudo ſcribendi, cum non præſumantur velle parare probationes contra ſe efficaciſſimas, & pro ſe inutiles, & latius, vt per eumdem Bolognettum, quem nouiſſimè ſequitur Maſſin. *d. l. 1. num. 66.* vide per eos.

Et hæc eſt veriſſima diſtinctio, quidquid ſcripſerit Do. Pyrrus Alſan. *in d. l. 1. num. 83. cum ſequentibus*.

Ex his ergò firma reſultat Concluſio. Mercatores noſtri temporis ad fundandam actoris intentionem, libros ſuarum rationum edere teneri.

55 Multa autem ad maiorem, ac clariorem huiuſce materiæ intelligentiam notanda ſunt. Et primò, quod mercator non cogitur edere alio in loco, vel ad alium locum, ad petentis inſtantiam libros ſuos transportare, niſi ad locum eius domicilij, & hoc ſi ipſemet petens offerat ſuo periculo, & ſuis expenſis deferri, & cautiones offerat, ita Socin. *conſilio 149. numero quarto, libro primo*, Decius *in cap. 1. num. 65. de probat.* & alij.

56 Et in euentum, quod mercator non conſentiat, ſuo periculo, & ſumptibus proprijs deferri, ille non cogetur, ſed Dom. Iudex mittet ad locum rationum conſcriptarum perſonas idoneas, qui libros videant, & ipſi referant, vt dicit Bart. quem omnes ſequuntur *in l. Prætor, §. fin. ff. de edendo*.

57 Vel poterit Dominus Iudex committere iudici loci rei geſtæ, quod ipſos videat, & reſcribat, ſecundum Fulgoſ. *in dicto §. fin.* vbi Iaſon etiam dicit, hanc eſſe practicam meliorem, ſequitur hæc omnia Magonius *deciſ. ſua Lucenſi 5. num. 14. & 15.*

Adde regulariter editionem librorum per mercatorem faciendam eſſe in loco, vbi exercuit mercaturam, vel nummulariam, quia eo ipſo, quod alio transportat, dicitur delinquere; notatur *in l. Prætor, § is etiam, ff. de edendo*. Sic præciſè poſt alios Illuſtr. Dom. Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 40. num. 12. in littera E.* Et videndus *numero decimo tertio*, vbi ampliat hoc procedere, etiamſi adſit pactum inter plures mercatores, puta Florentinos, exercentes mercaturam Anconæ, quod finita mercatura libri reponentur Florentiam; quia pactum vel nullum eſt tamquam contra legem; vel quatenus excuſat à dolo, non tamen à culpa, & latius, vt per eum, quem conſulas.

58 Obſeruandum ſecundò, non ſolùm illos ad huiuſmodi librorum editionem faciẽdam cogendos eſſe, qui actualiter mercaturam exercent, ſed etiam eos, qui deſierunt, dummodo agatur de rebus geſtis ante ipſam mercaturam deſtitutã, ſic per *l. Prætor, §. is etiam, ff. de edendo*, poſt Purpurat. Maſſin. & alios, pulchrè docuit Polydor. Ripa, *de actis in mortis articulo, Obſeruatione 57. num. 2.*

59 Obſeruandum tertiò, librum ipſius mercatoris edendum eſſe dumtaxat in particula ad cauſam faciente, ſic poſt Bart. *in d. l. Argentarius, §. 1. ff. de edendo*, docuit præciſè Camill. Borell. *conſ. ſuo 82. num. 29.*

60 Notandum vltimò, quod editione librorum ab aliquo mercatore ſemel facta, parti poſtea iterum petenti denegari poteſt, niſi per ipſam probetur amiſſio, ſic per *l. ſi ex Argentarijs, in fine, ff. de edendo, & l. finali, ff. de bon. authoritate iud. poſſid.* docuit Clar. Burſat. *conſilio ſuo 224. num. 9.* Et hæc ſufficiant.

Latius de hac materia diſceptat Clar. Dominus Pacianus *de Probationibus lib. 1. cap. 65. per totum, & præcipuè ſub numero 10. cum ſequentibus*, vbi quomodo in praxi petenda ſit editio libri ab ipſo mercatore, & an ipſe edere teneatur libros cuiuſcumque generis per eum tentos, eleganter edifferit, ipſum conſulas.

61 An autem editionem ipſorum librorum petẽtes, teneatur ipſis ſtare tam pro ſe, quam contra ſe, diſceptat Illuſtriſs. Dominus Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 42. in littera E*, vide per eum. Mihi autem opinio affirmatiua videtur iuris eſſe indubitati, in quam opinionem propenſior quoque videtur eſſe Antonius à Sola, *in ſuis Conſuetudinib. Sabaudiæ, titulo de libris Mercatorum, gloſſ. 2. num. 15. cum ſequentibus*, vbi ob id docet ſuperuacaneum eſſe reſpondere interrogatorio, quod facere aliquando conſueſcunt mercatores, dum ad librorũ ſuorum editionem faciendam interpellantur, an ſcilicet petens ipſius libri editionem habeat animum ſtandi dicto libro, tam pro, quàm contra: cum enim (ſubdit Sola,) petens exhibitionem, ſi exhibeatur, videatur ipſemet producere, ac librum edi petitum approbare, conſequentia clara reſultat dictam reſponſionem ad ſupradictum interrogatorium ſuperuacaneã fore, ac per conſequens,

ſequi

ſequi etiam ſuperfluitatem ſui antecedentis, id eſt, ipſiuſmet interrogatorij. De hac tamen latius vide penes eumdem Solam.

Ioannes Gulielmus Guidobonus, poſt hæc congeſta viſus; *Aduocatione ſua 7. numero finali* docet in praxi illud obſeruari, vt volente actore, teneatur reus ſtare libro tam pro ſe, quam contra ſe, alias non tenetur edere.

62 Sed pulchra ſuboritur hic dubitatio, & eſt quibusnam remedijs ad editionem faciēdam cogi poſſit ille, qui edere tenetur; Sola eruditiſſimus, *d.gl. 2. num. 43. vſque in finem*, varios ac diuerſos proponit modos, quibus ad editionem ipſam faciendam obſtringi poteſt, eum conſulas. Satis.

De Libro Campſoris, & Bancherij.

SVMMARIVM.

1 *Libro campſoris, vel bancherij, plenè creditur.*
2 *Et præcipuè Ferrariæ, taliſq; conſuetudo eſt validiſſima.*
3 *Intellige, ac declara, & num. 4.*
5 *Libro publici campſoris creditur, etiam in ſummis magnis.*
6 *Contrarium Dec. & Ripa.*
7 *Concilia ex Menoch. & Maſcardo.*
8 *Libris bancheriorum, & campſorum noſtri temporis non plenè creditur pro ſe, ſed arbitrio iudicis.*
9 *Item ipſi non creditur, quando ſuſpicione aliqua falſi laborarent.*
10 *Item quando aliqua præſumptio eſſet in contrarium.*
11 *Exemplum.*
12 *Item quando in ipſis contineretur aliquid diuerſum ab eius officio, ſeu miniſterio.*
13 *Ratio.*
14 *Item ipſis minimè creditur in præiudicium tertij, cum quo actus aliquis geſtus non eſſet.*
15 *Ratio, & num. 16.*
17 *Hippolyto Riminaldo placuit, quod ſemiplena ex ipſis contra illum oriatur probatio.*
18 *Item ipſis minimè creditur, quando penitus ignoraretur, cuius manu conſcripti forent.*
19 *Niſi intercedente litterarum comparationis adminiculo.*
20 *Contra libros campſorum poteſt probari contrarium, etiam ſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum, quod dictis libris ſtetur in omnibus, ac per omnia.*
21 *Cum libri campſorum vim, ac robur probationis accipiunt à conſuetudine, talis conſuetudo eſt articulanda, & probanda.*

Quamquam quę in proximè, de publicis officialibus relatis caſibus dicta ſunt, definiant etiam, qualis fides libro ipſius campſoris ſit adhibenda; verumtamen, vt aliqua ſpeciatim de eo dicamus, libuit hic caſum hunc adſcribere.

Dubitatur igitur, an libris ipſius campſoris plena ſit adhibenda fides.

1 IN qua quidem difficultate, rem
paucis perſtringendo, concluſio
ſit affirmatiua. Sic poſt Beroum
conſil. ſuo 87. num. 22. in ſecundo, Iulius
Ferret. de Gabell. ac alios, Dominus Hippolytus Riminald. *conſil. ſuo 52. num. 18. in primo*, & Ioſeph. Ludouic. *d. Concluſ. ſua 29. pag. 72. colum. 3. verſic. amplia 8.* Sequitur hoc idem præfatus Riminald. *conſil. ſuo 506. num. 14. & 15.* vbi etiam ſubdit Ferrariæ libris ipſorum Cam
2 pſorum, plenam adhiberi fidē ſolere, talemq; conſuetudinem validiſſimam eſſe.

3 Intellige tamen memoratam Concluſionem, quando ipſius campſoris, vel bancherij perſona, ac munus authoritate publica ſint approbata, tunc enim libris talium perſonarum ita credendum eſt, ratione publicæ authoritatis, prout alias credebatur libris Argentariorum. Sic præciſè Clariſſimus Menoch. *de arbitrar. libro 2. Centuria prima, Caſu 91. num. 15. verſic. vera itaque. & prius ſub num. 11. cum ſequentibus, ac per totum*, vbi non ſolùm plenè eorumdem codicibus credendum eſſe tam pro ſe, quam con
4 tra ſe, ac etiam contra tertium, cum quo geſtum eſt negotium, & hoc per text. *in l. Argentarius, in princ. ff. de edendo, cum alijs per eum deductis*, verùm etiam qui nam olim eſſent argentarij, omnium elegantiſſimè deducit. De qua etiam re, latiſſimè differit Munoz de Eſcobar, *de ratiocin. adminiſtrat. cap. 11. in primis numeris.* Sequitur hoc idem Clariſs. Maſcard. *d. Concluſione ſua 976. nu. 87.* & Stephan. Gratian. *deciſ. ſua Marchiana 137. num. 2.*

5 Ampliatur iſta Concluſio, vt locum etiam ſibi vendicet, quādo in ipſomet libro ſummæ magnæ continerentur. Sic poſt Abbat. *in cap. bona, il ſecondo, columna vltima, de poſtulat. prælator* Iaſon. & alios, Dominus Menochius, *d. Caſu 91. num. 17.*

6 Contrarium tamen ſentit Decius *in l. 1. nu. 4. C. de edendo*, Ripa, *in d. l. admonendi, numero* 126. ac plurimi alij.

7 Concorda, vt per Menoch. *d. Caſu 91. num. 18.* vt Decij opinio procedat, quando publica authoritate fides eorum non ſit probata, vel veriſimile non concurrat, ſequitur hoc idem Do. Maſcard. *d. concluſ. ſua 976. n. 90.* Addo Clar. Do. Munoz de Eſcobar, *de ratiocin. adminiſtratorum, cap. 11. num. 16.*

8 Limitatur autem hæc eadem Communis Concluſio varijs modis; & primò, vt locum habeat in campſoribus, & bancherijs noſtri temporis, qui authoritate publica non vtuntur, nec ita ſollemniter gerunt officium campſoris, vt olim faciebant Argentarii, nam illorum libris non creditur plenè pro ſe, ſed arbitrio iudicis, ſic poſt Salicetum, Barbat. & alios, Clariſs. Dom. Menochius *dicto caſu 91. num. 19.* vbi latè. Sequitur Dom. Maſcard. *dicta concluſione 976. num. 91.*

9 Coarctatur ſecundò, quando libri talium bancheriorum, quibus alias fides aliqua adhi-

beretur, ſuſpicione aliqua falſi laborarent,
tunc enim illis omnino fides denegari debet,
ita poſt Salicet. Iaſon. & alios, Dominus Me-
nochius *d. Caſu* 91. *num.* 20. Sequitur Maſcard.
præcit. Concl. nu. 92. Addo D. Munoz de Eſcobar,
d. cap. 11. *num.* 22.

10 Coarctatur tertiò, quando aliqua præſum-
ptio eſſet in contrarium. Exemplum eſſe po-
teſt, cum veriſimilia in eodem non contineren
11 tur, tunc enim nullo modo probatio ex eo in-
duceretur, ſic poſt Salicet. Dec. & alios, Clar.
Menochius, *d. Caſu* 91. *num.* 21. vbi etiam in indi-
cis arbitrio verſari, quæ his caſibus dici poſſint
veriſimilia, eleganter ſubiungit. Sequitur Ma-
ſcardus, *d. Concluſ.* 976. *numero* 93. Addo Munoz
de Eſcobar, *dicto capit.* 11. *numero* 23. *&* 24. vbi
pulchrè.

12 Limitatur quartò, quando in libro ipſiuſ-
met campſoris, ſeu bancherij aliquid conti-
neretur diuerſum ab eius officio, ſeu mini-
ſterio.

13 Nec ſanè mirum. Ridiculum enim eſſet, ſi
aliorum diuerſa negotia, & penitus abhorren-
tia à munere ſuo in eorum codicibus referrēt,
ita Iaſon, *in d. l. admonendi, numero* 119. *in fine, & ibi*
Ripa, *num.* 114. Idem Iaſ. *in l. age, num.* 3. *C. de tran-
ſactionibus*, Dec. *in cap. poſt ceſſionem, num.* 5. *de proba-
tionibus*, & omnium elegantiſſimè poſt plures
alios relatos Dominus Menoch. *dicto Caſu* 91.
num. 22. *cum duobus ſequentibus*. Addo Dominum
Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 976. *num.* 94. *& prius Con-
cluſ. ſua* 254. *num.* 9. Videndus etiam Vbertinus
Zuchar. *conſil. ſuo* 56. *num.* 9. & Eſcobar *d. cap.* 11.
numero 27.

14 Limitatur quintò, memoratam Concluſio-
nem non procedere cōtra tertium abſentem,
cum quo actus aliquis geſtus nō eſſet: nam res
inter alios acta tertio nocere nō debet, ita poſt
15 Alexan. Imol. Crauet. & alios, Dominus Me-
nochius, *dicto Caſu* 91. *num.* 25. *cum duobus ſequenti-
bus*, vbi pulchrè, & latè. Addo Eſcobar, *dicto
cap.* 11. *num.* 29.

16 Sic videmus in ſimili, quod inſtrumenta ter-
tio, cum quo nihil geſtum eſt, mimine obſunt,
vulgatus eſt textus *in d. l. admonendi, de iure iur.* &
tradit latiſsimè Tiraquel. *in ſuo tractatu, Res inter
alios acta*.

18 Aduerte tamen Hippol. Riminald. *conſil. ſuo*
506. *nu.* 16. docuiſſe, libros huiuſmodi campſo-
rum pro tertio, & contra tertium ſemiplenam
probationem inducere.

18 Coarctatur ſextò, quando penitus ignora-
retur, cuius manu liber ipſe ſcriptus appareret,
tunc enim nullam fidem faceret, niſi ad com-
parationis litterarum adminiculum confuge-
retur, quo caſu plena poſtea ex eo oriretur
19 probatio. Sic præcisè poſt alios Nomencla-
tor egregius Dominus Maſcardus, *Concluſ. ſua*
254. *num.* 14.

20 Poſtremo, & ſeptimo loco limitādum erit,
vt aduerſus huiuſmodi libros poſſit contrariū
probari, etiam ſi per teſtatorem fuerit diſpoſi-
tum, quod dictis libris in omnibus, ac per om-
nia ſtetur, & ideò illis ſit credendum. Sic poſt
Tiraq. Abb. Alex. & alios eruditiſs. Maſcard. *d.
Concl. ſua* 254. *nu.* 15.

21 Pro coronide obſeruandum, vt quando li-
bri ipſi campſorum, ac ſimilium perſonarum
robur probationis accipiunt à conſuetudine,
non autem à iure communi, illos producentes
in ius probare tenentur talem conſuetudinem,
videlicet, quod conſuetum ſit ipſis fidem adhi
beri. Sic poſt Firman. *in ſuo tractatu de Gabell.*
docuit Maſcard. *dicta Concluſione ſua* 254. *nume-
ro finali*. Et hæc ſufficiant. Latius de hac ma-
teria Dominus Maſcard. *d. Concluſione* 254. *per
totam*. Et D. Eſcobar *d. cap.* 12. Adeūdus quoque
Illuſtr. D. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 347. *in littera
L, per totam* vbi latiſſimè.

Superſunt adhuc pauci aliqui, qui inter il-
los, qui ratione ſui officij, rationum libros con
ficiunt, connumerari queunt, prout ſunt Vſu-
rarij, Hebræi, Aromatarij, & ſimiles, de quibus
omnibus particulariter eſt differendum.

De libris Vſurarij.

SVMMARIVM.

1 *Liber vſurarij contra ſeipſum regulariter probat.*
2 *Ratio ex Menoch.*
3 *Amplia, ſi præcipuè frequentia actuum ex libro ipſo detegatur.*
4 *Per libros ſuarum rationum quis vſurarius manifeſtus rectè probatur.*
5 *Ex libris recipientis ſub vſuris nulla oritur probatio contra vſurarium, & nu.* 6.
7 *Liber vſurarij pro ſe nullam fidem facit.*
8 *Limita.*
9 *Arma regulariter non ſunt ſumenda de domo rei.*
10 *Vſurarius conuentus proprios rationum libros edere tenetur, ad fundandam actoris intentionem, & numero* 17.
11 *Ratio ex Maſcardo, & numero* 12. *&* 13. *ex Gregorio Toloſano.*
14 *Contra obijcitur, quod non teneatur.*
15 *Soluitur, & num.* 16.
18 *Amplia, vt eius etiam hæredes teneantur, ſiue ſint ſui, ſiue extranei, ratio ibidem.*
19 *Si tamen prompti eſſent ad iurandum, ſe rationes vllas defuncti minimè habere, eis crederetur.*
20 *Feneratores poterunt compelli edere libros ſuos, etiam ſi tolerarentur in ciuitate:*
21 *Item non ſolùm tenentur edere codices rationum, ſed etiam omnem ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficerent.*
22 *Et eſt veriſſima opinio, quidquid dixerit Maſcardus.*
23 *Etiam Iudæus fenerator, & vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum.*
24 *Amplia, etiamſi non ſit vſurarius.*
25 *Contrarium ſenſit Fachineus. Author cogitandum relinquit.*

Vſurarius

Digitized by Google

26 *Vſurarius tenetur edere libros ſuarū rationum, etiamſi fenus exercere deſierit.*
27 *An mercatores carius ſuas merces vendentes, conceſſa dilatione ad ſoluendum, teneantur edere libros ſuarum rationum ad fundandam alterius intentionem? maxima eſt difficultas.*
28 *Adeundi Menochius, Maſſinius, ac Pacianus.*
29 *Ad hoc vt vſurarius teneatur edere libros ſuarum rationum, tria ſunt neceſſaria, de quibus, & num. 30. & 31.*
32 *Si vſurarius requiſitus ad editionē librorum faciendā, negauerit ſe libros confeciſſe, an eius iuramento ſit ſtandum? dubitatur.*
Paciani diſtinctio, ibidem, & cautela ſub num. 33.
34 *Quid iuris autem, ſi aſſeuerauerit eos amiſiſſe? numquid ipſi erit adhibenda fides? dubitatur.*
35 *Author concludit pro negatiua.*
36 *Quādo vſurarius à ſuorum librorum editione facienda liberetur, vna cum Paciano docet Author.*
37 *Latius de hac materia Gregorius Toloſanus, in ſuo tractatu de Vſuris.*
38 *Pulchra quæſtio de materia.*

1 Liber vſurarij regulariter contra ſe
ipſum plenam fidem facit, ſic poſt
Cardinal. *in Clement. 1. §. 1. quæſt. 6.
de vſuris*, & Bald. *in Rubrica, C. de Conſtitutionibus* Eruditiſſimus Maſcard.
Concluſ. ſua 977. num. 14. Sequitur Dom. Hippol.
Rimin. *conſ. ſuo 567. num. 95.* & Cl. D. Menoch.
de arbitrar. lib. 2. Centuria 3. Caſu 235. n. 30. vbi quoque rationem deducit, dicens: Nam liber rationum probat regulariter contra ipſum ſcribentem, idq; ſubdit præcipuè verius, ſi fre-
3 quentia actuum ex libro ipſo detegatur, cum
frequentia ſecundum eum efficiat illum eſſe
manifeſtum vſurarium, prout & hoc docuit
etiam idem Dominus Maſcard. *Concluſione ſua*
4 *1425. num. 14.* vbi vlterius docet, quod quis per
libros ſuarum rationum vſurarius manifeſtus
rectè probabatur. Tradit hoc idem ipſemet
Maſcard. *Concluſ. ſua 1424. num. 24. & 25.* Adde
Illuſtr. Card. Mantica *de Tacitis, & ambiguis conuent. lib. 8. tit. 19. num. 9. & 10.* vbi ſubdit, quod ſimiliter contractus vſurarius probatur per codices rationum ipſius feneratoris, qui cenſura eccleſiaſtica poteſt compelli ad eos exhibendos, vt infrà dicetur: ſubiungit etiam, quod & per ſcripturam priuatam poteſt quis conuinci de vſuraria prauitate, ſi ea concurrant, quæ in priuata ſcriptura requiruntur, & latius, vt per eum.

5 Obſeruandum tamen hoc fallere reſpectu
libri illius, qui recipit ſub vſuris, ex eo enim
contra ipſummet vſurarium nulla procul dubio oritur probatio. Sic ex profeſſo concludit
inter alios Dominus Ludouic. Rodolphin. *li-*
6 *bro 2. quæſt. ſua 45. per totam*, vbi declarat Cæpol.
in ſuo tractatu de ſimulatione contractuum, numero 87.
qui videtur decidere contrarium, ſicq; fuiſſe
ad fauorem cuiuſdam Domini Iulij de Moris,
delati à Ioanne Baptiſta Ghinalea, qui mutuam ab eo acceperat pecuniam, quiq; ſcripſerat in ſuo libro rationum partitas, ex quibus arguebatur vſura reſpectu mutui prædicti, indicatum fuiſſe ſubiungit.

7 Obſeruandum principaliter ſecundò. Librum ipſius vſurarij ad fauorem ipſius nullam fidem facere.. Sic inter alios Clariſſimus Dominus Maſcardus *Concluſ. ſua 977. numero 14.* Sequitur Toloſanus, *dicto numero decimoquarto pagina 583. in fine.*

8 Quod tamen limita non procedere, quando aduerſarius peteret ſibi librum illum edi,
tunc enim etiam pro ipſomet vſurario contentis in eodem libro ſtandum eſſet, ſic poſt gloſ.
in d. Clement. 1. §. 1. de vſur. Do. Maſcard. *d. Concluſ. ſua 977. num. 15.*

9 Aduertendum tertiò principaliter, ex difficultate probationis huiuſce vſurariæ prauitatis inferri, quod etſi arma regulariter non ſint
ſumenda de domo rei, *ad l. nimis graue, C. de teſti-*
10 *bus, & l. 1. C. de edendo*, nihilominus vſurarius
conuentus proprios libros ſuarum rationum
tenetur edere actori petenti, ad fundandam
eius intentionem, textus vulgaris, *in Clementina
vnica, §. ceterum, de vſuris*, Doctores omnes *in d.
l. 1. C. de edendo*, vbi Decius, Curtius, Purpurat.
Alciat. & alij, qui receptam hanc eſſe opinionē
atteſtantur; quinimò Philip. Maſſin. *l. 1. num. 97.*
inquit, quod hanc ſententiam omnes vno ore
amplectuntur.

11 His accedunt etiam Clariſſimi viri Domini
Maſcardi, *dicta Concluſ. ſua 1424. numero 22. & 23.
cum ſequenti*, vbi quoque rationem ſubdit, dicens: nam per dictos libros probabitur quidem vſura, & Dominus Menochius, *de arbitrarijs, libro ſecundo, Centur. 5. Caſu 499. num. 21. & 22.*
vbi latè.

12 Sequitur hoc idem Petrus Gregorius Toloſanus, *de vſuris, libro tertio, cap. 10. numero decimo
quarto*, vbi pro corroboratione huiuſce Concluſionis conſiderat, quod in criminibus occultis, prout eſt vſura, dicto §. ceterum. Agenti fiſco contra ſe, quis tenetur exhibere inſtrumenta, & libros, *cap. vt commiſſi, de hæretic. in 6. &
l. 3. ff. de edendo.*

13 Item, quia vſurariorum rationes videntur
quodammodo communes inter illos, & debitores, à quibus vſuras extorquent, proinde
ipſi tenentur eas edere, vti communia inſtrumenta, *ad l. non eſt nouum, & l. iuſtum eſt, C. de edendo,
& c. G. perpetuus, de fide inſtrumentorum.*

14 Nec obijcias fortè de vulgata illa iuris Regula, quod nemo cogitur edere, vbi de ſua
agatur detegenda turpitudine, *l. alias, vbi gloſſ.
ff. de iureiurando, & l. 2. §. Diuus, ff. de iure fiſci cum
concordantibus.*

15 Reſpondetur enim primò, ſpeciale eſſe introductum odio feneratorum, vt cogantur
edere, etiam vbi agatur de ipſorum turpitudine detegenda, quam ſemper occultare nituntur, vt colligitur ex eadem Clementina.

16 Præterea reſpondetur, quod quando petitur

Digitized by Google

editio ex forma d. Clementinæ, iam detectum eſt crimen ipſum vſuræ, cum debeat ſaltem conſtare ſummatim, vt ſit locus d. Clementinæ, eum à quo petitur editio, vſurariæ prauitatis infectum eſſe, vt ex Ioanne Andr. Baldo, & alijs, docet Dec. *in cap. 1. de probatio. num.* 120. vnde non officit.

17 Firmanda eſt igitur denuò Concluſio. Vſurarium libros rationum ſuarum actori petenti ad fundandam eius intentionem edere teneri. Addo Fuluium Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num* 66. vbi concordantes adducit. Hoc idem poſt infinitos alios cōcordantes allatos, ſequitur quoque Bernard. Greuæus, *lib. 1. Concluſ. ſua* 106. *conſideratione* 3. *num.* 1. *Practicarum concluſionum.*

18 Amplia, vt hoc etiam procedat reſpectu ſuorum hæredum, ſiue ſint ſui, ſiue extranei, ex quo ab illis vſuræ repeti poſſunt, *cap. ſua nos, &c. Michael, de Vſuris.* Sic præciſè inter alios Toloſan. *de Vſuris d. cap.* 10. *lib.* 3. *num.* 4. Addo Pacianum *d. cap.* 63. *num.* 67. & Greuçum *dicta conſideratione* 3. *num.* 2.

19 Eſt bene verum, quod ſi ipſi prompti eſſent ad iurandum, ſe non habere penes ſe rationes vllas defuncti; ſtandum vtique eſſet eorum iuramento, & maximè, ſi eſſent fide digni, & bonæ conditionis, ac famæ. Sic eleganter Toloſ. *d. nu.* 14. *pag.* 584. *in fine.*

20 Extenditur ſecundò ſupradicta Concluſio, vt locum habeat, etiamſi ij vſurarij, & feneratores tolerentur in ipſa Ciuitate: nam adhuc ſaltem authoritate Epiſcopi poterunt compelli edere; ita poſt Purpurat. & alios, Clar. D. Menoch. *d. Caſu* 499. *num.* 23.

21 Extenditur tertiò, vt vſurarius ipſe non ſolùm edere debeat codices rationum, ſed etiam omnē ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficeret. Sic præciſè poſt infinitos relatos D. Pacianus *d. cap.* 63. *nu.* 69.

22 Et mihi videtur veriſſima ampliatio, quidquid dixerit Maſcard. *Concluſione ſua* 1424. *nu.* 26. Nota tamē, quoad has ſchedulas ſecus eſſe reſpectu aliorum mercatorum, hic enim ad eas edendas minimè cogi poſſunt. Ita poſt alios, Clar. Bardellon. *conſil. ſuo* 54. *num.* 12. Adde Hectorem Felicium *Allegatione ſua* 65. *numero primo, parte* 2.

23 Extenditur quartò hæc cauſa, vt locum habeat etiam in Iudæo feneratore, & vſurario; ita Decius, Purpuratus, Alciatus, & Communiter Doctores, *in d. l.* 1. *C. de edendo.* Sequitur Maſſinius poſt articulum plenè diſcuſſum, & contraria omnia exactè reſoluta, *in d. l.* 1. *num.* 98. vbi etiam pulcherrimè Pyrrus Alfanus, *num.* 52. *cum tribus ſequentibus.* His accedit Clar. vir Dominus Menochius, *d. Caſu* 499. *num.* 24. & eruditiſſimus Dominus Andreas Fachineus, *lib.* 11. *ſuarum iuris controuerſiarum, cap.* 87. Videndus quoque D. Bolognet. *in d. l.* 1. *num.* 56. *C. de edendo,* vbi latè de hac materia.

24 Subamplia, vt id procedat, quando ſcilicet ipſemet Iudæus non eſſet, nec fenerator, nec vſurarius, adhuc enim rationes ſuas edere acto ri ob ſuæ perſonæ odium, ad fundandam ipſius intētionem aſtringetur; ita poſt alios duabus acutiſſimis rationibus motus, docuit Pacian. *d. cap.* 63. *nu.* 86. *cum ſeqq.*

25 In contrariā tamen ſententiam videtur propenſior Dom. Fachineus *præcitato cap.* 87. *in fine.* Cogita.

26 Ampliatur quintò, vt hæc cauſa locum etiā ſibi vendiçet in feneratore, qui fenus exercere deſijt ita Decius, *in d. l.* 1. *num.* 16. *C. de edendo,* qui eiuſdem opinionis alios recenſet; videndus tamen Dominus Menochius *d. Caſu* 499. *num.* 27. *cum ſequentibus,* & Dominus Maſſinius *in d. l.* 1. *num.* 100. vbi diſtinguendo plures caſus, latiſſimè de hac materia diſſeruere. Adeundus quoque eruditiſſimus Pacianus, *d. cap.* 63. *num.* 71. *cum ſequentibus,* vbi pulchrè; & D. Pyrrus Alfan. *in d. l.* 1. *num.* 60.

27 Sed an ſæpius memorata Concluſio habeat etiam locum in mercatoribus, qui carius ſuas vedunt merces conceſſa dilatione ad ſoluendum? Maxima eſt de hoc in iure noſtro difficultas.

28 Videndus Dom. Menoch. *d. Caſu* 35. *&* 36. & Maſſinius *in d. l.* 1. *num.* 102. Hi enim adeo doctè, & eleganter huiuſmodi explicant materiā, vt alicuius alterius opera abſque dubio ſuperuacanea videatur, ad ipſos beneuolum Lectorem remitto; Adeas quoque D. Pacian. *d. cap.* 63. *num.* 70. vbi pulchrè, & D. Pyrr. Alfan. *in d. l.* 1. *nu.* 61. *cum ſeqq.* vbi pluribus rationibus motus. hos ſic carius vendentes feneratorum nomine contineri eleganter concludit.

29 Ceterum vt ea, quæ de vſurario diximus, habeat locum, ſcire oportet, neceſſarium eſſe, vt tria concurrant, quorū illud potiſſimum eſt, vt in primis conſtet eum eſſe vſurarium: quia nemo præſumitur vſurarius, niſi ab allegāte probetur; & iuri conſentaneum eſt, vt antequam quis cogatur edere, cognoſcatur prius, an ſit vſurarius, vt docent Communiter Scribentes, & in ſpecie Purpuratus, *in l.* 1. *numero* 23. *C. de edendo.*

Quibus autem modis quis vſurarius probetur, omnium latiſſimè tradit Maſcardus *Concluſione ſua* 1425. *per totam,* & Card. Mantica *de tacitis, & ambiguis conuentionib. libro* 8. *tit.* 19. vide per eos.

30 Exinde requiritur, vt agatur de cauſa vſurarum, ſi enim ageretur de alio contractu, vel alia cauſa, quæ non reſpicit vſuras, non eſſet vſurarius, & per conſequens, ad editionē ſuarum rationum minimè cogeretur. Sic poſt infinitos relatos Dominus Pacianus, *d. cap.* 63. *numero* 76.

31 Vltimò requiritur, vt conſtet vſurarium libros rationum confeciſſe; ſed quid iuris, ſi negaret ſe confeciſſe libros; ſtabitur ne de hoc eius iuramento?

Pacia-

Digitized by Google

32 Pacianus eruditiſſ. *d. cap. 63. num. 78.* poſt alla-
tas contrarias Scribentium opiniones ita diſtin
guit: Aut per coniecturas, ſeu per publicam vo-
cem, & famam conſtat talem vſurarium eſſe
ſolitum ſcribere rationes, & tunc non ſtabitur
eius iuramento; Aut vero de rationibus ſcriptis
nullæ adſunt coniecturæ, nec vlla fama cõſtat,
& tunc ipſimet ſuo iuramento ſtandum affir-
33 mat; ſubdit tamen *num. 79.* in hoc ſecundo ca-
ſu remedium eſſe petẽti libros ipſos rationum,
& repetenti vſuras, vt imploret officium iudi-
cis, ad hoc, vt ponat edictum generale ſub pœ-
na excommunicationis, vt qui ſuper hoc noue-
rint veritatem, compareant, & veniant ad teſti-
monium ferendum, iuxta textum, *in capit. no-
ſtram, il ſecondo, extra de iureiurando*, & latius, vt
per eum.

34 Sed alia pulchra ſuboritur hic dubitatio, &
eſt huiuſmodi. Finge ipſum vſurarium cõſcri-
pſiſſe libros; requiſitum autem ad eorum edi-
tionẽ aſſeuerare, ſe eos amiſiſſe, dubitatur hoc
35 caſu, numquid ipſi ſit adhibenda fides? & rem
paucis perſtringendo, conclude pro negatiua,
cũ tractetur de ipſius lucro, & præiudicio alio-
rum; & aduerte, quod non liberatur ab obli-
gatione edendi, niſi probet amiſſionem ipſorũ
librorum factam caſu, puta incẽdio, ruina, fur-
to, aut corruptione fatali; ita pulchrè docet
poſt alios Pacian. *d. cap. 63. num. 81. cum duobus ſe-
36 quentibus*, vbi tamen ſubdit ipſummet vſurariũ
ab editione liberari, nõ ſolùm quando ſine cul-
pa caſualiter ipſoſmet libros amiſit, verùm etiã
quãdo eos perdidit culpa ſua, etiam ad hoc or-
dinara, modo malitia, ac dolus non adſit; ex eo
enim, quod dominium librorum eſt ipſius vſu-
rarij, non eſt punienda culpa commiſſa per eũ
citra tamen dolum, circa amiſſionem illorum,
cum quilibet ſit arbiter, & moderator rei ſuæ,
l. in re mandata, C. mandati; & latius, vt per eum,
quem conſulas. & hæc ſufficiant.

37 Latius de hac materia Toloſanus *d. num. 14.
& 15.* vbi inter cetera ampliſſimè diſcutit, an
domum ipſorum vſurariorũ, quis ingredi poſ-
ſit, & ſerutari arcam eorum ad libros ſuos per-
quirendos. Videndus quoque D. Greuæus *di-
cta conſiderat. 3. per totam*.

38 Poſt hec congeſta, pulchram vidi à Scriben-
tibus difficultatem in hac materia promoueri.
Quidam mercator Bladorum vendebat fru-
mentum, & alia Blada diuerſis in magna quan
titate, & omnibus addito hoc pacto, quod ei
ſupradicta ſoluantur ſecundum valorem men-
ſis Maij. Quæritur, an iſtud pactum vſurariam
prauitatem redoleat, necne? pro reſolutione
videndi Natta, *conſil. ſuo 369.* Crauet. *conſil. 146.
num. 23.* Philip. Portium, *conſ. ſuo 30. in primo.* Soc.
iuniorem *in ſimili conſil. ſuo 83. in ſecundo.* & Card.
Tuſcum, *Concluſ. ſua 337. numero 57. cum ſequenti-
bus, & præcipuè 64. in littera V.* Sat enim loca te-
tigiſſe.

De Libris Hebræorum.

SVMMARIVM.

1 *Libris Hebræorum, quibus ex priuilegio Papæ creden-
dum eſſet, plenè creditur.*
2 *Et Priuilegium iſtud valet, & tenet, & num. 3.*
4 *Intellige tamen in pertinentibus duntaxat ad eorum of-
ficium.*
5 *Item quando eſt conceſſum ab eo, qui poteſtatem habet
derogandi Canonibus.*
6 *Statutum diſponens, quod Hebræorum libris credatur
contra Chriſtianos non valet, cum ſit iniquum. Au-
ctor hac in re cogitandum relinquit.*
7 *An Hebræus ad editionem libri rationum ſuarum ad fun
dandam intentionem actoris, cogi poſſit, dubitatur.*
8 *Pro reſolutione Auctor ſe remittit ad tradita ſupra cap.
præcedenti cum duobus ſequentibus.*

1 Libris Hebræorum, quibus ex priui-
legio Papæ credendum eſſet, ple-
niſſimam eſſe fidem adhibendam
receptiſſima eſt Scribentium ſen-
tentia. ſic præciſè poſt Straccham
*de Mercatoribus, tit. Quomodo procedendum ſit in cauſa
Mercatorum, num. 8.* D. Ioſeph Ludouic. *d. concluſ.
ſua 29. pag. 73. col. 3. verſic. amplia 28.* Addo poſt
plures alios relatos D. Viuium, *deciſione ſua 445.
numero 4.*

2 Imò priuilegium iſtud talia diſponendo va-
let, & tenet, prout in proprijs terminis cõſuluit
Alexander ad fauorem cuiuſdam Danielis He
bræi Mercatoris librum producentis ad debiti
probationem, cum ſimili priuilegio. Alex. in-
quam *conſ. ſuo 53. in ſecundo*, per notat. per Bald. *in
l. cunctos populos. C. de ſumma Trinitate, & in l. quoties,
C. de Iudic.* Concludens denique ibi, debitum per
huiuſmodi libri partitas rectè probari. Aſſen-
titur etiam Roman. *in l. ſi dno, ff. de acquir. hæred.* &
3 Marquar. de Suſannis, *in ſuo tract. de Iudæis, & in-
fidelibus, in ſecunda parte cap. 5. num. 17.* vbi hoc caſu
plenam admodum fidem ipſorum Iudæorum
fenerantium libris contra Chriſticolas præſtan
dam eſſe, eleganter ſubnectit. Sequitur hæc
omnia longè latius, & elegantius Viuius, *dicta
deciſ. 445. num. 4.*

4 Intellige tamen hoc priuilegium de danda,
præſtandaq; fide libris ipſorum Hebræorum:
intelligi re vera, ac interpretari de pertinẽtibus
dumtaxat ad eorum officium, vt de mutuando
pecunias ſub pignoribus, ita poſt Iaſon, Cache-
ran. *deciſ. 72. num. 10.* Crauet. *de Antiq. temp.* Lu-
douic. *d. Concluſ. ſua 29.* & alios plures D. Viuius,
d. deciſ. ſua 445. nu. 5. & nos ſupra tetigimus, lib. 1.
Addo nunc Solam *in Conſtit. Sabaudiæ, tit. de libris
Mercat. gloſ. 2. num. 7.*

5 Intellige ſecundò, tunc demum hoc priuile-
gium valere, quando eſt conceſſum ab eo, qui
habet poteſtatem derogãdi Canonibus, prout
eſt Summus Pontifex, ſecus ſi ab alio. Sic ele-
ganter D. Scaccia, *lib. 2. Iudic. cauſarum ciuil. cap. 11.
6 num. 138.* vbi damnat eiuſmodi priuilegia, & in-
quit.

Digitized by Google

quit. Statutum, vt credatur ſcripturæ Hebræorum contra Chriſtianum, eſſe inhoneſtum, iniquum, & irrationabile. De hac tamen re cogita.

7 Sed pulchra hic poteſt excitari quæſtio, & eſt: an Hebræus ad editionem libri rationum ſuarum ad fundandam intentionem actoris cogi poſſit?

8 Pro reſolutione, vide quæ ſummàtim deduximus ſupra capite præcedenti, num. 23. cum duobùs ſequentibus.

De Libris Aromatariorum.

SVMMARIVM.

1 *Libro Aromatarij regulariter non creditur.*
2 *Ratio.*
3 *Limita, quando aliter conſuetudine receptum eſſet.*
4 *Prout eſt in Regno Napolitano.*
5 *Nota tamen, conſuetudinem illam articulandam, & probandam.*
6 *Item limita, quando in ipſiſmet libris continerentur veriſimilia, data, & recepta, exiguę ſummę, & alia, de quibus ibi.*
7 *Elegans conſilium Camil. Borel. deducitur.*
8 *Quid per Summos Pontifices de ipſis Aromatariorum libris diſpoſitum ſit, docet Author.*

Aromatariorum libris an credatur? Congruo loco contingit dubitare.

1 ET regulariter non credi, docuit primus omnium P. de Anchar. *conſil. ſuo*
2 388. *num.* 11. & rationem deducit dicens: quia perſona ipſius Aromatarij, eſt perſona priuata, nec officium habet de publico, vnde nil mirum, ſi eius libro minimè fides adhibetur, ad notata *in l. quædam*, §. 1. *ff. de edendo. in l. admonendi, de iureiurando, in l. auda, ff. de donationibus, & in Authent. & ſi contract. C. de fid. inſtrumentorum, cum concordantibus.*

3 Hanc tamen Concluſionem limita, quando aliter conſuetudine receptum eſſet, i. vt huiu-
4 ſcemodi libris plena fides adhiberetur, prout in Regno Neapolitano, tunc enim ipſis pleniſſimam proculdubio fidem adhiberi teſtatus eſt inter ceteros D. Camil. Borel. *conſ. ſuo* 82. *per totum.*

5 Aduerte tamē prædictam Conſuetudinem & articulandam, & probationibus clariſſimis comprobandam eſſe, ſic Borell. *d. loco vbi latiſſimè de hac materia.*

6 Limita ſecundò principaliter memoratam Concluſionem, quando in ipſiſmet libris continerentur veriſimilia, continerentur data, & recepta, continerētur partitæ exiguæ ſummæ, ac quantitatis, & in aliquibus tandem partitis libri ipſi extitiſſent verificati, ac comprobati, tunc enim plena ex iiſdem ad fauorem etiam ipſius Aromatarij oriretur probatio. Sic in ter-
7 minis, ſed longè latius, & elegantius D. Camil. Borell. *d. conſil.* 82. *per totum*, ibi n. omnibus hiſce ſupra dictis concurrentibus, clarè conſuluit. Nobilem quemdam Alexandrum de Felice, de Ciuitate Nuſci, Aromatarium debere obtinere in cauſa intentata pro ſalario Medicinarum conſequendo, non obſtante, quod aduerſarius prætenderet librum eiuſdem Aromatarij nullam fidem facere. vide per eum. Non omittenda eſt etiam pulchra in hoc propoſito conſultatio D. Purpurati, *in conſ. ſuo* 31. *vol.* 1. docuit enim is, quod facta probatione per Aromatarium de infirmitate ipſius rei conuēti; de ordinationibus medicinarum factis à Phyſico, de traditionibus earumdem à ſuis agētibus celebratis, & facta exhibitione libri rationum ſuarum, Iuramentoq; ſuppletorio per ipſummet ſublato, ſatis ſuperq; fundatam eſſe eius intentionem pro conſequēdo valore ipſarum medicinarum; & latius, vt per eum, quem cōſulas. Videndus quoque M. Ant. Maceratenſ. *Variar. reſolut. lib.* 2. *reſolutione* 6. vbi pulchrè de hac materia.

8 Pro Coronide huiuſcemet materiæ, ſciendum volo, extare motum proprium Iulij Papæ III. pro Aromatarijs mandantem, quod ipſorum libris tentis more mercantili benè, & ſecundum ſtatuta artis adhibeatur plena fides vſque ad annos quinque, & quod de cetero ipſi libri non habeant fidem in iudicio, nec extra niſi fuerint approbati per fidem Cōſulum pro tempore, manu Notarij cōſulatus dictæ artis, quas facultates priuilegiorum, & iuriſdictionis ipſorum Aromatariorum vrbis, confirmauit Clemens VIII. anno Quinto eius Pōtificatus, 3. Kal. Ianuarij, Anno D. 1596. per confirmationem incipientē *Laudabilis, in* §. *Ac quod*, mandans, vt libris, quos mercantili more, vel ſecundū vſum dictę artis Aromatarij tenuerint, adhibeatur fides iuxta formam dicti motus proprij Iulij Papæ III. vſque ad quinquennium. Sic præciſè teſtatus eſt inter ceteros D. Scaccia poſt hæc edita viſus, *lib.* 2. *de Iudic. Cauſarum ciuil. cap.* 11. *num.* 136.

De Libro Matriculæ Scholarium.

LIber Matriculæ, in quo deſcribuntur ſcholares, qui in ea recipiuntur, probat procul dubiò, qui ſint de Matricula, & qui non, iuxta *l.* 1. *&* 2. *C. de Primicerio libr.* 12. *& de agentibus in rebus eod. lib. cum ſimilibus*. ſic eleganter Bartol. *in l. fin. C. de reb. credit.* Card. Pariſ. *conſ. ſuo* 159. *num.* 16. *in* 4. P. Bimius *conſ. ſuo* 172. *num.* 17. *in ſecundo*, & nouiſſimè poſt plures alios relatos D. Honded. *conſ. ſuo* 78. *num.* 8. *in* 2. Addo D. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 8.

2 Aduerte tamen ex inſpectione ipſius Matriculæ, in qua ſcholaris non reperitur deſcriptus, non rectè probari, quod ille non ſit ſcholaris. Matricula enim nō facit ſcholarem, ad tradita per Decium, *in d. l. finali, C. de reb. cred.* niſi tamen

huiuſ-

huiuſmodi deſcriptio in matricula ex conſue-
3 tudine, vel ſtatuto expoſceretur pro ſubſtantia. Sic in terminis poſt Herculanum *in ſuo tract. de proband. neg. nu. 169. cum ſeq.* ita Bart. *intentionem in d. l. fin. C. de reb. cred.* declarantē, docuit eruditiſſ. Honded. *dicto conſ. ſuo 78. nu. 35.* Addo D. Trentacinq. *Variar. reſolut. lib. 2. tit. de fide inſtrument. reſol. 2. num. 3.* vbi pulchrè.

De Libris Syndicorum alicuius Ciuitatis.

1 Libri Syndicorum alicuius ciuitatis cōtinentes data, & recepta ratione eorū officij ſaltē ſemiplenam probationē inducunt; ſic præciſè D. Ioannes de Amicis, *conſ.*
2 *ſuo 101. num. 24.* vbi ſubdit præcipuè verum, quia regulariter ab ipſis præſtari ſolet iuramentum
3 de rectè, & legaliter officium ſuum exercēdo, quod eſt hodie regulare in omnibus adminiſtrantibus aliena negotia, quibus committuntur ſcripturę conficiendæ, vt eſt gloſ. ſollemnis in verſic. decurritur *in d. l. quadam §. Nummularios,* vbi etiam Bart. & alij, & latius, vt per eum.

De Libro Camerarij alicuius Vniuerſitatis.

1 Liber Camerarij Vniuerſitatis probat regulariter inter ipſum, & Vniuerſitatē, non autē contra tertium. Sic poſt Imol. Alex. Dec. Crauet. Menoch. & alios, Proſper Farinac. *conſilio ſuo 11. num. 28.* Nec ſanè mirum.
2 Res enim inter alios acta tertio præiudicare minimè ſolet. Sic pulchrè Menoch. *de Arbitrar. lib. 2. centur. 1. caſ. 91. num. 25. cum ſequentibus,* vbi
3 etiam ſubdit à fortiori, publica inſtrumēta tertio, cum quo geſtum nihil eſt, minimè nocere, prout quoque apertiſſimus eſt textus, *in d. l. admonendi, ff. de iureiurando.*

De Libro Ciuitatis, vel Municipij.

1 Libris alicuius Ciuitatis, vel Municipij veluti publicis, regulariter fides adhibetur. Sic poſt Bart. & alios, *in l. quęda. n. §. nummularios, in fine, ff. de edendo,* docuit præciſè Crauetta, *conſilio ſuo 549. num. 2.* vbi etiam ſe remittit ad ſcripta per eum *in ſuo tract. de Antiq. temp. parte 1. num. 230.*
2 Sic etiam libro Statutorum alicuius Ciuitatis plenè creditur, ſi Notarij ſubſcriptione iuuetur, vel pro ſollemni diu ſit habitus. Sic poſt Bart. Geminian. & plures alios, idem D. Crauet. *conſilio ſuo 425. num. 44.* vbi quoque ſubdit, quod ex tali obſeruantia longi temporis, indubitata fides tali libro Statutorum adhiberi debet. Sequitur idem Crauetta, *conſilio ſuo 701. num. 5. & in ſuo tract. de Antiquitatibus tempor.* Addo eruditiſſimum D. Pacianum, *de Probationib. lib. 1. cap. 52. num. 11.* Solam, *in Conſuetud. Sabaudiæ, in proœm. Decretor. gloſ. 4. numero 1.* & D. Rutger. Rulant. *de Commiſſionibus, lib. 5. cap. 6. num. 2. cum duobus ſequentibus,* vbi docet hos libros Statutorum quoad magiſtratum, ſi diutina conſuetudine, ac vſu corroborati ſint, plenè probare, idq; maximè, ſi poteſtatem habeant condendi ſtatuta, *ad l. omnes populi, de iuſtitia, & iure, & tradit Gaill. lib. 1. obſeruat. 106. num. 8.*

Inter priuatos autem præſertim ſubditos, eoſdem libros probare non eſt dubium. Quo verò ad extraneos, opinatur ipſemet Rulant. præfatos Statutorum libros extendi quoque extra territorium, & latius, vt per eum, quem conſulas.

Finis Libri Quarti.

Digitized by Google

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Quintus.

Miſcellanea quædam ac varia de libris rationum in hoc poſtremo libro diſcuſſuri, de ijs prius, qui in archiuio aliquo publico reperiuntur, tractationem inſtituamus.

De Libris rationum in archiuio publico repertis.

SVMMARIVM.

1 *Archiuium publicum quid ſit, explicat Author.*

2 *Liber rationum in archiuio publico repertus, concurrentibus quattuor requiſitis, de quibus ibi, plenam fidem facit.*

3 *Liber Eccleſiæ in archiuijs publciis adinuentus, plenè probat; maximè ſi in eo multa partita vera, ac comprobata contineantur.*

4 *Libro, quando eſt ſub cuſtodia publica, fides adhibetur.*

5 *Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit.*

6 *Libris Archiuij Principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur.*

7 *Prout etiam cuilibet libro confecto ab officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, fides adhibetur.*

8 *Libris antiquis Epiſcopatus in archiuio publico exiſtentibus plena præſtatur fides.*

9 *Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule.*

10 *Qualibet ſcriptura priuata concurrentibus illis quattuor requiſitis, de quibus ibi, ſumpta ex archiuio publico plenam fidem facit.*

11 *Dictum D. Rol à Val. deducitur.*

12 *Si producatur originalis aliqua ſcriptura reperta in archiuio, publico teſtimonio, ſiue ſubſcriptione illius, qui praeſt ipſi archiuio, atteſtantis eam eſſe ſcripturam archiuij inter authenticas inuentam, & ſeruatam, communiri debet.*

13 *Alioquin ſine prædicta teſtificatione minimè probaret.*

14 *Sin autem producatur exemplum illius ſcripturę, tunc non ſufficit teſtimonium præpoſiti ipſius archiuij, ſed cum hoc requiritur, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio.*

15 *Hoc autem communiter intelligunt DD. procedere inter ſubditos illorum, qui præſunt archiuio, & infra eorum territorium.*

16 *Secùs inter non ſubditos, & extra territorium.*

17 *Sentiunt tamen multi, quod probandi virtus ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tantum.*

18 *Sed toto cęlo aberrant, ſecundum Caballin. Ratio ibidem, & num. 19.*

20 *Videndus hac de re D. Crauetta.*

21 *An partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando ex archiuio publico ſumitur tranſumptum de aliqua ſcriptura, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.*

22 *Caſſaneus, & alij, concludunt pro affirmatiua.*

23 *Quod tamen ſecundum Cacheran. intellige verum, in exemplo ſumpto ex ſcriptura priuata reperta in archiuio publico alicuius inferioris à Principe.*

24 *Fundamentum huius opinionis.*

25 *Contrarium tenuere alij multi.*

26 *Concilia, & numero 27. 28. & 29.*

30 *Scriptura ex archiuio Monaſterij deſumpta, nullam fidem facit. Ratio ibidem.*

31 *Ad hoc vt ſcriptura aliqua ex archiuio ſumpta fidem faciat, requiritur, quod ipſum archiuium ſit publicum, & quod ipſi publici officiales præſint.*

32 *Item quod in eo ſolummodò ſcripturæ publicæ reponantur.*

33 *Liber rationum, prout etiam alia ſcriptura priuata ab archiuio alicuius Epiſcopi extracta, plenam fidem facit, & num. 35.*

34 *Ratio.*

36 *Extractum ab archiuio regiſtri, fidem minimè facit Ratio ibidem.*

LIBER rationum in archiuio publico repertus, (eſt autem archiuium publicum, ne termini ignorentur, locus in quo reponi aſſolent ſcripturæ publicæ, & authenticæ. Sic poſt Panormit. Felin. & alios Hieronym. Schurph. *conſil. ſuo 90. num. 8. cent. 3.* & docet Roland. a Vall. *conſil. 75. numero ſecundo, in quarto,*) concurrentibus quattuor requiſitis, Primò quod archiuio præſit officialis; ſecūdò, quod ſit poſitus inter ſcripturas authēticas, vel

1

2

pro

pro authēticis habitas; tertiò, ꝙ fides illi detur ex cōſuetudine; vltimò, ꝙ corroboretur teſtimonio officialis ipſi archiuio aſſiſtentis, qui teſtetur librum ipſum in archiuio publico fuiſſe repertum: probationem plenam inducit. Ita poſt infinitos relatos docet eruditiſſ. Crauetta *de antiquitatibus temporum, in §. limitatur quartò, in primis numeris*. eum ſequitur Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pag. 72. col. 4. verſic. amplia 15*. vbi
3 etiam poſt eumdēm Crauettam *conſil. ſuo 158. num. 5.* infert, quod liber Eccleſiæ in archiuijs publicis adinuentus plenè probat, maximè ſi in eo multæ partitæ veræ, ac comprobatæ contineantur. His accedit Hippol. Riminald. *conſil. 642. num. 19.* vbi adducit textum *in c. ad audientiam, de præſcriptionibus*, Butrius, Dec. & plures alij concordantes. Addo in terminis Cacheran. *deciſ. ſua Pedemont. 69. num. 2. & 3.* & doctiſſimum Scacciam *cap. 11. inferius allegando, à numero 760. vſque ad 778. incluſiuè*: ibi enim quattuor iſta requiſita deducendo, qualiterq; intelligantur, procedant, & habeant locum declarando, omnium quotquot ſcripſerint elegantiſſimè, diſceptatur: Ad eum, ne in ſuo Codice ſcripta abſque lectoris vtilitate in meo repetam, eumdem lectorem remitto. His adde etiam Solam *in Conſuetudinib. Sabaudiæ, pag. mihi 702. gl. 3.* & hæc eſt veriſſima Concluſio, per quam etiam facit:
4 nam libro, quando eſt ſub cuſtodia publica, fides ſemper adhibetur, Decius *conſ. 46. num. 10.* Monald. poſt plures relatos, *conſil. ſuo 11. num. 1. in. 1.* ac alij.
5 Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit. Siluan. inter alios *conſil. ſuo 16. num. 31. in 2.*
6 Hinc libris archiuij principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur, Sic poſt Mandoſ. Crauet. & alios, Burſat. *conſ. ſuo 106. numero 18.* & D. Oſach. *deciſ. ſua 69. num. 5.* prout etiam cuilibet libro confecto àb officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, pleniſſimam præſtari fidem.
7 reſponderunt Corneus *conſil. 142. num. 6. lib. 3.* Felinus, Menoch. Burſat. & plures alij quos refert, & ſequitur Ioſeph. Ludouic. *concluſ. ſua 29. colum. 3. pag. 73. verſiculo amplia 29.* ſic pariter
8 libris antiquis epiſcopatus in archiuio publico exiſtentib. indubitata fides adhibetur. Sic poſt alios Franc. de Aluaro. *conſ. ſuo 121. num. 3. inter conſ. Alb. Bruni.*
9 Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule. ita Caſſaneus *conſ. 15. num. 2.*
10 Ampliatur autem principaliter id verum eſſe ſupradictis his omnibus concurrentib. in qualibet etiam alia ſcriptura priuata ex eodem publico archiuio ſumpta: ex ipſa. n. plena procul dubio inducitur probatio, etiamſi careat ſubſcriptione Notarij, teſtib. & alijs ſollemnit. publici inſtrumenti. ſic præcisè poſt alios G. Caballin. *mill. ſuo 58. num. 1. vbi adducit tex. in auth. ad hæc C. de fid. inſtrumentorum, in cap. ad audientiam de præſcript. in l. moris, §. ſolet, ff. de pœnis, in Clementina vnica in fine de iureiuran. & in cap. peruenit 3. q. 1.* ſequitur hoc idē poſt plures relatos D. Monald. *conſ. ſuo 5. num. 3. & conſil. 11. num. 1. vol. 1.* Moder. Pariſienſis *in ſuas conſuetudines Pariſienſ. lib. 1. gl. 1. §. 8. num. 26.* & nouiſſimè D. Frideric. Martini, *de iure cenſuum cap. 7. num. 25.*

Addo D. Rol. à Val. *conſ. ſuo 75. num. 3 vol. 4.*
11 vbi etiam vult, quod ad hoc vt ipſa ſcriptura ex ipſo archiuio ſumpta plenè probet, Notarius, qui eam cōfecit, mortuus ſit, & non reperiantur eius ſcripturæ alibi, quam in dicto archiuio; ibiq; plures concordantes deducit. Sequitur hoc idem in terminis Oſaſch. *deciſ. ſua 69. num. 3. in fine.*
12 Obſeruandum eſt tamen, (vt nil intactum relinquam de hac materia.) quod ſi producatur ipſamet originalis ſcriptura reperta in præfato archiuio, publico teſtimonio, ſiuè ſubſcriptione illius, qui præeſt archiuio, atteſtantis eam eſſe ſcripturam archiuij, inter authenticas inuentam, ac in eo ſeruatam, communiri debet, text. *in §. ſancimus, & ibi* Bart. *in Auth. de his, qui ingred. ad appelland.* Ang. Paul. & alij, *in d. Autent. Ad hæc.*
13 Alioquin ſine prædicta teſtificatione non probaret, prout tenent DD. *in prænot. locis*, & expreſſè Corneus *conſil. 42. col. 3. libro 3.*
14 Sin autem producatur exemplū illius ſcripturæ, tūc teſtimonium præpoſitum ipſius archiuij minimè ſufficere, ſed cum eo requiri, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio, notarunt communiter Interpretes, *in Authent. ſi quis in aliquo, C. de edendo*, & docuit in ſpecie Paul. de Caſt. *in d. Auth. Ad hęc*. Sequutus eſt in terminis Modern. Pariſienſ. *in d. §. 8. num. præcit. 26. & 27.* vbi latius inſiſtit.
15 Hoc tamē intelligunt communi voto DD. procedere inter ſubditos illorum, qui præſunt archiuio, & infrà eorum territorium, intra quod eſt deputatum archiuium, & adſeruantur ſcripturæ tamquam authenticæ.
16 Secùs inter non ſubditos, & extra territoriū; ita determinat Ioannes Andr. *in Additionib. ad Speculator. de inſtrumentorum edit. §. nunc dicendum. in gl. magna in 5. & 6. ſupplemento.* Sequitur Bald. *in Rubr. C. de fide inſtr. col. fin.* Florian. *in l. cenſus, de probationibus*, & alij. Sequitur hoc idem Cur. iun. *in Authent. Si quis in aliquo, num 27. C. de edendo*, Oſaſch. *deciſ. ſua 69. num. 7.* D. Rol. à Val. *conſ. ſuo 75. num. 7. cum ſequentibus vſque in finem, vol. 4.* vbi latiſſimè, & D. Franc. Monald. *conſil. ſuo 17. num. 4. vol. 1.*
17 Sentiunt tamen Bald. Salic. & alij, *in l. exemplo, C. de probationibus*, quod virtus probandi ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci, promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tātum; id quod etiam approbat Felin. *in d. cap. ad audiētiam, col 4.*
18 Sed præfati DD. toto cœlo aberrant, cum ſcriptura ſumpta ex archiuio publico cum teſtimonio officialis ad hoc deputati, vel eius exemplum ſollemniter cōfectum, plenam fidem faciat de iure communi, text. *in d. Auth. Ad hæc, & in d. §. ſancimus.*

Vnde

19 Vnde ſequitur,quod hoc debeat vbique lo-
corum eumdem effectum operari, etiam inter
non ſubditos præpoſiti archiuij, & hoc veriſſi-
mum arbitratur Caballin. *prænot. loco in fine*, &
retulit hæc omnia prædictus Moder. Pariſienſ.
d.§.8.num.29.
20 Videndi tamen hac de re Crauetta, *in dicto
verſic. limitatur quarto, num. 5. cum ſequenti, & præci-
puè num.* 11. & quæ ſcripſimus ſupra, *lib. 1. quæſt.
2. num. 9. cum ſequentibus*, à quibus, (ne contra-
rius mihi videar,) minimè recedendum dijudi-
co, diſcutit ad partes ex profeſso hunc articu-
lum eruditiſs. Dom. Rutger. Rulanth *de Comiſ-
ſionibus, lib. 5. cap. 5. per totum*, vide per eum, ſat
mihi ſit loca tetigiſſe.
Sed pulchra hic exoritur difficultas,& eſt:an
partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando
ex ipſo archiuio publico ſumitur trãſumptum
de aliqua ſcriptura?
21 In qua quidem difficultate non eſt eadem
omnium ſcribentium ſententia.
22 Barth. enim Caſſanæus, *conſilio ſuo 15. num. 5.*
poſt Fel. *in d. cap. audientiam, de præſcript.* tenet pro
affirmatiua. Sequitur hoc idem Cacheran. *de-
ciſ. ſua 69. num. 4. & num.* 8. vbi tamen id intelligit
23 verum eſſe in exẽplo ſumpto ex ſcriptura pri-
uata reperta in archiuio publico alicuius infe-
rioris à Principe. His accedit Dom. Roland. à
Val. *d. conſil. ſuo 75. num. 4. in 4. vbi concordantes ad-
ducit*, Corneum, Socin. iuniorẽ, & plures alios.
& Clar. Dominus Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Roma-
næ* 549. vbi in hoc propoſito docet, quod ſcri-
pturæ extractæ ex archiuio repoſito penes Ca-
pitulum, non citata parte aduerſa ad vidẽdum
collationari, pro Capitulo non probant.
24 Fundamentum huiuſce opinionis eſt: quo-
niam exemplum factum regulariter parte non
citata, minimè probat. Puteus inter alios, *deciſ.
ſua 159. lib. 1. & deciſ. 152. lib. 3.* ſequitur Mynſin-
ger. *in tit. de fide inſtrumentor. cap. 1. num. 33. & Obſer-
uatione ſua 73. numero 11. Centuria* 6. vbi adducit
textum *in cap. cum P. Tabellio. eodem illo tit. de fide in-
ſtrumentor.* Afflict. Boer. & alios, & atteſtatur de
Communi.
25 Contrariæ autem ſententię adhæſit poſt Fe-
lin. & Bald. Franc. Monald. ex recentioribus
conſil. ſuo 5 num. 5. & conſil. 17. num. 3. volum. 1. Se-
qui quoque videtur Do. Mynſinger. *in tit. de fide
inſtrument. cap. 1. num.* 34.
26 Pro conciliatione harum inter ſe diſſiden-
tium opinionum, ita diſtinguendum arbitror.
Aut per exemplationem, quæ fit de aliqua
ſcriptura ſumpta ex ipſo archiuio, pars non ci-
tata lædi poteſt, & læditur; aut non.
27 Si Primò, requiritur de ea citatio perſona-
lis, ſi pars, cuius intereſſe poteſt, eſt certa; ſi ve-
rò eſt incerta, ſufficit citatio voce præconis fa-
cta, ſiue per edictum; ad latè tradita per Mohe-
dan. *deciſ. ſua 8. tit. de fide inſtrument.* quod tamen
procedit, niſi periculum eſſet in mora de per-
28 dendo originali; ad tradita per Angel. & Do-
ctores *in Authent. Si quis in aliquo, C. de edendo.*
29 Si verò ſecundò, id eſt, ſi pars non citata nõ
læditur, ſecus eſt. Sic Tho. Minad. *deciſ. ſua* 43.
Vide Statutum noſtrum Patauinum, *ſub Rubr.
de fide inſtrument. exemplatorum, cap.* 1.
Altera ſecundo loco nunc ſuccedit dubita-
tio, & eſt; an ſcriptura aliqua ex archiuio Mo-
naſterij deprompta, fidem aliquam inducat?
30 Et non inducere, quia tale archiuium eſt
priuatum, propter intereſſe prætendentium,
receptiſſima eſt maiorum noſtrorum ſenten-
tia. Sic inter alios tenuit præcisè Rota Roma-
na, die 3. Decembris 1548. in cauſa Terraco-
nenſ. parochialis, teſte Puteo, *libro tertio, deciſio-
ne ſua* 186. Hoc idem ſequutus eſt etiam Fran-
ciſcus Marcus *deciſione ſua Delphinali 298. volumi-
ne primo*, vbi quoque *ſub numero ſecundo* docet,
31 quod ad hoc vt ſcriptura aliqua ex archiuio
ſumpta fidem faciat, requiritur quod ipſum ar
chiuium ſit publicum, & quod ipſi officiales
publici præſint, & latius, vt per eum.
Hoc idem ſequitur præcisè eruditiſs. Scac.
lib. 2. de iudic. Cauſar. ciuil. c. 11. nu. 759. vbi ſubdit,
hoc caſu authoritatem ipſius archiuij minimè
ſuffragari propter dictum intereſſe eorum, qui
habent illud archiuium, & latius, vt per eum.
32 Adde, requiri etiam, quod ibidem ſolùm
ſcripturæ publicæ reponantur. Dec. *conſil. 458.
numero* 5.
Sed alia tertiò loco non minus vtilis, quam
pulchra oritur hic controuerſia, & eſt: an liber
ipſe rationum, prout etiam alia ſcriptura pri-
uata, ab archiuio alicuius Epiſcopi extractus, fi-
dem faciat?
33 Cui quidem difficultati ſatisfaciendo, bre-
uiter conclude pro affirmatiua, & ratio eſt in
34 promptu: quoniam Epiſcopus dicitur habere
archiuium publicum, *cap. 2. cum ibi notatis, de fide
inſtrumentorum, cap. poſt ceſſionem, de probationibus,
l. ſi quis per calumniam, cum ibi not. C. de Epiſc. & Cler.*
& ſic ratione loci publici, ipſemet liber fidem
facit.
35 Sic per ipſam rationem, ſed longè latius, &
elegantius concludit D. Franc. Marc. *deciſ. ſua
Delphinali 439. vol. 1. per totam.*

Dubitatur quartò, an extractum ab archi-
uio regiſtri fidem faciat?

36 Et non facere, cum in eo omnes ſcripturæ
minimè reponãtur, teſtis eſt poſt Afflict. *in ſuis
deciſ.* Verral. *deciſ. ſua 234. num. 1. parte* 3. Satis.
De materia iſta archiuij, videlicet de ety-
mologia, & definitione ipſius; nec non, qui
nam ius archiuij habeant, omnium latiſſimè,
ac elegantiſſimè diſceptat Clar. vir D. Rutger.
Rulanth, *d. tractatu de Comiſſionibus, præcit. lib. 5. c. 3.
& 4.* eum lector conſulat. Adeundus quoque
vbi? an, & quando inſtrumenta in dubio publi-
co reperta fidem faciant, eleganter *capitolo octa-
uo*, ediſſerit.

De

De Libris Monaſterij.

CAPVT I.

SVMMARIVM.

1 *An Libris Monaſteriorum, ac Eccleſiarum pro ſe regulariter fides adhibenda ſit, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.*

2 *Nonnulli ſunt pro negatiua, & nu.3.4. & 5.*

6 *Affirmatiuam alij quam plurimi forent, & n.7.& 8.*

9 *Negatiuam ſequitur author.*

10 *Limitatur tamen in libris ipſius Eccleſiæ repertis in archiuio publico, ac per officiales publicos ſeruatis.*

11 *Sublimita modò, vt non procedat, ſi res ageretur extra territorium, vbi eſt archiuium.*

12 *Item, ſi talis pariter liber produceretur contra non ſubditum ipſius territorij, in quo ipſummet archiuium reperitur.*

13 *Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*

14 *Libris Eccleſiæ antiquis etiam ad ſui fauorem plenè creditur, & nu.15.ex Communi.*

16 *Contrarium Crauetta.*

17 *Prior autem retinetur, quam duobus modis ampliat author, & num.18.& 19.*

20 *Libris Monaſterij cum agitur de modico præiudicio, & paucis ſummis, plenè etiam pro ſe ſtatur, & nu.21.*

22 *Quæ autem dicantur magnæ, vel paruæ ſummæ, iudicis arbitrio relinquitur.*

23 *Libris rationum adminiſtratoris creditur quoad ſummas paruas, & veriſimiles, & maximè accedente ipſius iuramento.*

24 *Iuramentum regulariter religioſis minimè remittitur.*

25 *Mors ſupplet iuramenti efficaciam.*

26 *Libri monaſterij multas partitas veras in ſe continentes, in omnibus etiam alijs, ad ſui fauorem plenè probant, & nu.27.*

28 *Sublimita, in capitulis ſeparatis. Ratio ibidem.*

29 *Ex libris Monaſterij plena contra ipſum inducitur probatio.*

30 *Libri Monaſterij probant indiſtinctè, quando vel conſuetudine receptum eſt, vel decreto Principis ſancitũ, quod ipſis plena fides adhibeatur.*

31 *Amplia, vt etiam in præiudicium tertij.*

32 *Liber cenſualis Eccleſiæ, quando lapſum eſt temporis curriculum ſufficiens ad inducendam præſcriptionem contra ſoluentem, contra eumdem plenè probat, & contra tertium inducit præſumptionem, quæ ſufficit ad iuramentum ſuppletiuum deferendum.*

33 *Hoc tamen damnatur per Crauettam.*

34 *An per librum cenſualem Eccleſiæ, probetur regulariter ipſius dominium? maximè ſe torſerunt interpretes.*

35 *Romanus, ac alij concludunt pro affirmatiua.*

36 *Contrarium Barbatia.*

37 *Conſil. Romani 127. declaratur per Barbatiam.*

38 *Fundamentum Barbatiæ.*

39 *Barbatiam alij ſequuntur.*

40 *Concilia, & num.41.*

42 *Intellige, ac declara multis modis, & nu.43. 44.45. 46.& 47.*

48 *Liber cenſualis Monaſterij ad ipſius fauorem, & contra tertium cum probat, id procedit in iudicio poſſeſſorio, non autem petitorio, & num.49.*

IN hac de fide libri rationum perutili diſceptatione, ſolet & hic caſus cõſiderari, an libris Eccleſiarum, vel Monaſteriorum fides pro ſe regulariter adhibenda ſit?

1 In qua quidem difficultate, non eadem vide
tur eſſe omnium Scribentium ſententia.

2 Nonnulli ſenſerunt pro negatiua. Sic præci-
sè inter ceteros Matth. de Afflict. *deciſ. ſua* 364.
nu. 7. vbi poſt alios animaduertit, quod ſi Mo-
naſterium ſcriberet in libro ſuo rem meam eſ
ſe ſibi reddititiam, nihil mihi noceret talis ſcri-
ptura, niſi ego conſentirem, & latius, vt per
3 eum, ſequitur Hippol. Rimin. poſt alios *conſil.*
ſuo 432. *num.* 12. *in* 4. & Crauet. *de Antiquit. temp.*
in verſic. quid in libro officialis, numero ſecundo, vbi
ad hoc pariter infert, quod ſi in ipſo libro Mo-
naſterij ſint deſcriptæ ſolutiones canonum,
aut cenſuum, ex hoc non infertur ad ſolutio-
nem ipſius cenſus, vel emphyteuſis. ibiq; mul-
tos deducit.

4 Accedit etiam Burſat. poſt alios, *conſil. ſuo* 26.
num. 29. *in* 1. vbi pariter docet, quod liber ipſius
Monaſterij non probat regulariter contra ter-
tium, ſiue in ipſius præiudicium, niſi ſit publi-
5 cus, & *ſub nu.* 30. ampliat, etiamſi liber ipſe ex-
cedat ſpatium 30. annorum; ſubdit benè præ-
ſumptam quamdam probationem ex eo indu-
ci iudici arbitrariam.

6 Contrariam autem ſententiam, quod imò
libris ipſorum Monaſteriorum, & ſimilium
locorum talem cõtinentibus ſolutionem, ple-
na ſit adhibenda fides, tenuit primus omnium
Roman. *conſ. ſuo* 127. *ferè in princip.* vbi etiam pro
corroboratione deducit textum, *in cap. ad au-*
dientiam, extra, de præſcriptionibus, & in l. cenſus, ff.
de probationibus. Sequitur Dec. *conſil. ſuo* 147. *nu-*
mero 14. *verſic. quartò iſta Concluſio*, vbi multos
alios concordantes adducit, & ſubiungit hoc
præcipuè verum concurrentibus alijs conie-
cturis; His accedunt Boerius *deciſ. ſua* 105. *nu-*
mero 13. Pariſ. *conſil.* 7. *num.* 2. *in quarto*. Camill.
Borell. *conſil.* 41. *num.* 42. ac multi alij. Addo
Hippolytum Riminald. *conſil. ſuo* 506. *numero* 19.
7 vbi pariter docet, libris eorumdem Monaſte-
riorum eſſe credendum, in quibus apparent ſo
lutiones factæ per plures ipſorum procurato-
res, & œconomos iam defunctos, quia non eſt
8 veriſimile, quod mori voluiſſent in peccato
falſitatis. Sequitur etiam idem Burſat. *conſil.*
ſuo 253. *num.* 44. vbi poſt alios ſimiliter tradit,
quòd libri ipſius Eccleſię, ac Monaſterij, vel
plenè, vel quaſi plenè rem eſſe cenſualem ip-
ſiuſmet Eccleſiæ probant.

9 Sequendo priorem opinionẽ vti veriorem,
quam etiam ſequutus eſt nouiſſimè Clar. Fa-
chin. *conſil.* 40. *nu.* 3. *in* 2. Primò limita eam non
procedere in libris Eccleſię, ci ſimilium aliorũ

Digitized by Google

locorũ, repertis in archiuio publico, ac per of-
ficiales publicos ſeruatis, tunc enim ipſis plena
fides ſolet adhiberi, etiam pro Eccleſia, & con-
tra tertium, ita probat text. *in cap. ad audientiam. de præſcriptionibus, & ibi gloſſ. in Auth. Ad hæc, vbi etiam gl. C. de fide inſtrument. gl. in cap. cum cauſam, extra, de probationib.* & poſt plures alios relatos D.
Maſcard. *Concl. ſua* 976. *nu.* 50. Sequitur hoc idẽ
Amicis, *conſil.* 101. *nu.* 27. Berret. *conſil. ſuo* 89. *nu.*
4. Crauet. poſt alios relatos *conſil. ſuo* 158. *num.* 5.
Burſat. *conſil. ſuo* 330. *num.* 108. & nouiſſimè Pre-
teus, *conſil. ſuo* 144. *num.* 11. *vol.* 1. Addo Iacobũ
Schultes, *in ſuis locis Communibus, in verſ. liber, nu.* 4.
vbi infinitos deducit, & D. Petrũ Sutd. *conſ. ſuo*
245. *nu.* 18. vbi concordantes refert Boer. *q. ſua*
105. *num.* 10. Pariſ. *conſ.* 107. *num.* 16. *volum.* 1. ac
plures alios.
11 Sublimitatur modò iſta fallentia, vt nõ pro-
cedat, ſi res ageretur extra territorium, vbi eſt
archiuium; ita poſt Bald. Salic. Socin. Crauet.
& alios, D. Maſcard. *d. concl ſua* 976. *nu.* 51.
12 Item, ſi talis pariter liber produceretur con-
tra nõ ſubditum illius territorij, in quo ipſum-
met archiuium reperitur. Sic poſt multos rela
tos idem Maſcard. *citata Concluſ. num.* 52. & eſt ve
riſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnul-
li relati per eumdem Maſcard. *d. Concl.* 976. *nu.*
53. Vide tamen, quæ ſuperiori capite *ſub nu.* 18.
& 19. docuimus.
14 Limita ſecundò principaliter, Concluſionẽ
ſupradictam non procedere in libris ipſiuſmet
Eccleſiæ antiquis; hi enim propter eorum an-
tiquitatem pro ea abſque dubio plenè probãt;
textus eſt expreſſus *in cap. cum cauſam,* & ibi gl. *de probationibus, & in cap. ſanè, il ſecondo,* 24. *quæſt.* 2. in-
finitos concordantes refert, & ſequitur D. Ma-
ſcard. memorata *Concluſ.* 976. *num.* 57. His acce-
dunt Card. Pariſ. *conſil. ſuo* 107. *num.* 16. *vol.* 1. Pe-
trus Enriquez *conſil. ſuo* 56. *num.* 50. & D. Burſat.
15 *conſil. ſuo* 330. *num.* 116. *in* 3. vbi quoque hoc po-
tiſſimùm procedere ſubdit; ſi ipſimet libri ſint
plures numero, ſcripti à Cancellarijs, & Nota-
rijs viris religioſiſſimis, & vitæ probatæ iam
mortuis; ijs enim in commodum etiam ipſius
monaſterij, ne in peccato deceſſiſſe credantur,
abſque vlla hæſitatione plenè credi debet. Se-
quitur hoc idem ipſemet Burſatus *d. conſil.* 330.
num. 107.
16 Obſeruandum tamen, contrarium placuiſ-
ſe Crauettæ, is enim *conſil. ſuo* 158. *nu.* 4. *in primo,*
ex libris alicuius Eccleſię antiquis ſemiplenã
dumtaxat ad fauorem ipſius probationem in-
duci arbitratus eſt.
17 Priori autem opinione retenta. Amplia pri-
mò, vt ea præcipuè procedat, cum agitur de fi-
nibus probandis, aut territorio. Sic præciſè
poſt alios Beret. *conſil. ſuo* 89. *nu* 4.
18 Amplia ſecundò, vt ſupradicti libri pariter
probent extra territorium inter tamen ſubdi-
tos ipſius territorij. Sic Doctores *prænotatis locis,*
& ſequitur poſt alios eleganter Nicol. Reuſne-
rus, *lib.* 1. *conſil. ſuo* 23. *nu.* 16.
19 Contrarium tamen tenent Afflict. & Schur
phius relati per eumdem Reuſner. *d. conſ. n.* 58.
Coarctatur tertiò principaliter ſupradicta
principalis Concluſio in paruis ſummis, &
quando agitur de modico præiudicio, tunc. n.
20 talibus libris monaſterij pleniſſimã adhiben-
dam eſſe fidem reſponderunt Cõmuniter in-
terpretes. Sic poſt Anchar. *conſil. ſuo* 44. Crauet.
de antiquitatibus tempor. d. verſic. quid in libro officialis, num. 4. *& conſil. ſuo* 434. *num.* 17. Sequitur Clar.
Maſcard. *d. Concl. ſua* 926. *num.* 58. & Burſat. poſt
alios, *conſ. ſua* 249. *nu.* 27. vbi pariter docet, quòd
libris cẽſus alicuius monaſterij plenè creditur
21 in modica ſumma; adducit Menochium *de Arbitrar. Caſu* 3 *num.* 4. Addo Clar. Cephal. *conſil. ſuo* 508. *num.* 27.
22 Quæ autem dicantur paruæ, vel magnæ ſum
mę, iudicis arbitrio ſecundum qualitatem per-
ſonarum relinquendum exiſtimo, *l. ſed & ſi ſuſceperit,* §. 1. *cum ibi not. ff. de iudic.*
23 Sic etiam libris rationum adminiſtratoris
creditur quoad ſummas paruas, & veriſimiles,
maximè accedente ipſius iuramento, vt alias
diximus; quòd etiam iuramẽtum hic putarem
neceſſariũ, cum illud regulariter religioſis mi-
nimè remittatur, *c. nuper, extra, de teſtibus.*
24 Quocirca ab œconomis ipſius Monaſterij,
aut alijs, qui ſubſcripſerint, ſi fuerint in huma-
nis, præſtabitur quidẽ iuſiurandum, aliàs mor-
tuorum ipſius iuramenti ſupplebit efficacia,
25 prout loco ſuo dictum fuit, latius de hoc Cra-
uet. *d. num.* 4. *&* 5.
26 Quartò principaliter limita, quando in tali-
bus libris adeſſent multæ partitæ, & aliquæ ea-
rum probarentur veræ, tunc enim præſumere-
tur, quod liber ipſe in alijs etiam veritatẽ con-
tineret, ac proinde plena ex eo pro Eccleſia ori
retur probatio. Sic præciſè Crauet. *conſilio ſuo*
158. *num.* 6. *& in dicto verſic. Quid in libro officialis, num.* 11. vbi ſubdit hoc præcipuè verum, con-
27 currentibus alijs coniecturis, & docet etiam,
quod iſta limitatio, videtur quoque generalis
quoad alios libros. Hanc eamdem ſequitur
Clariſſ. Maſcard. *d. Concluſ.* 976. *numero* 59. Sequi
etiam videtur Burſat. *conſil. ſuo* 330. *num.* 116. *& prius ſub num.* 110. vbi adducit Decian. qui ita iu-
dicatum firmat, *conſil. ſuo* 48. *num.* 34. *& conſil.* 62.
num. 32. *in* 3.
28 Sublimita tamen eam minimè locum ha-
bere in partitis, aut capitulis ſeparatis, tunc
enim non ſequitur illa Concluſio. Nonnul-
læ partitæ contentæ in libro ſunt comproba-
tæ, ergò omnes veritatem continent. ita Ri-
pa, *in d. l. admonendi,* vbi etiam Purpurat. & aliàs
dictum fuit.
29 Quintò principaliter limita, quando contra
ipſum monaſterium ageretur, tunc enim con-
tra ipſum ex eiuſdem libris plena, ac indubita-
ta fides induceretur. Sic poſt Anchar. *conſil.* 44.
Ananiam *conſil.* 84. Abbat. *conſil.* 67. *col.* 2. *in ſecundo,* Alex. & alios D. Crauet. *in d. verſic. & quid in libro officialis, num.* 6.

Digitized by Google

30 Sextò principaliter coarcta, quando conſuetudine receptū eſſet, vel decreto Principis ſancitum, quod talibus libris monaſteriorum plena fides adhiberetur, tunc enim ipſos indiſtinctè probare docuit poſt alios idem Crauetta, *d.num.6. verſ. tertio limitatur*, vbi pro hoc adducit text. *in c.cum dilectus, de fide instrumentorum.* Addo Cl. D. Fachineum, *conſilio ſuo 40.numer.4. cum ſequent. in 2.* vbi ſubdit, conſuetudinem iſtā eſſe probandam ab allegante. Item prædictis libris, ſtante etiam dicta conſuetudine, non eſſe credendum, quando ex aliquibus probabilibus cauſis contrarium videretur iudici. & latiùs, vt per eum.

31 Amplia, vt etiam in præiudicium tertij. Sic poſt alios eleganter Burſat. *conſilio ſuo 330. numero 111.*

32 Septimò ſunt, qui limitant ſupradictam regulam principalem, quando lapſum eſſet temporis curriculum ſufficiens ad inducendam præſcriptionem contra ſoluentem, contra ipſum enim talis liber Eccleſiæ, in quo deſcribuntur ſolutiones, & annui cenſus, propter lapſum tanti temporis plenè probat; contra tertium autem inducit præſumptionem, quæ ſufficit ad iuramentum ſuppletiuum deferendum. Sic poſt alios tradit Roman. *d. conſilio ſuo 127.*& ſequi poſt alios videtur Burſat. *conſil. ſuo 26.num. 31.volumine 1.*

33 Verùm iſta limitatio non admodum videtur tuta, eam enim inter ceteros damnat, ac euertit doctiſſimus Crauetta *dicto verſiculo, & quid in libro officialis, ſub nu.8.9.& 10.*vide per eum.

34 Sed non minùs pulchra, quàm vtilis ſuccedit hoc in loco dubitatio, & eſt: an per ipſius librum cenſualem probetur, regulariter eiuſdēmet Eccleſiæ dominium?

Variæ quidem hac in re extitere Scribentium noſtrorum ſententiæ.

35 Roman. enim *conſil. ſuo 127.col.1.* conſuluit clarè pro affirmatiua, motus authoritate Summi Pontificis. *in cap. ad audientiam, de reſcriptis*, quem refert, & ſequitur Dec. *conſil. ſuo 146. poſt num. 14. & conſil. ſuo 596. num. 3.* concordat text. *in l.cenſus, ff.de probationib. & in Auth. Ad hac, C.de fide inſtrum.* Addo Crau. *conſil. 168. num. 4.* & ex nouiſſimis Nicolaum Reuſnerum, *lib.1. conſil. ſuo 23. num. 15. & 16. vbi concordantes adducit* Pariſ. *conſil. 7. num. 15. vſque in finem. lib. 4.* & Boer. *deciſ. ſua 105. num. 11. & 13.*

36 A contrario tamen ſtetit Barbat. *conſil. ſuo 8. num. 18. vol. 2.* vbi ait, ex eo libro non ſolùm nō probari dominium, ſed nec poſſeſſionem percipiendi cenſus: Subdens *conſil. Rom. 127.* nul-

37 lam vim facere. In caſu.n. dicti conſilij, per ſpatium 30. annorum apparebat ex illo libro ſolutum fuiſſe cenſum, & per duos teſtes probatum fuiſſe de huiuſmodi ſolutione cenſus, vnde mirandum non eſt, ſi longiſſimo tempore concurrente probatur ex eo libro, quia ſaltem per preſcriptionem fuit ab ipſamet Eccleſia acquiſitum dominium, vt inquit Speculat. *in tit. de locato, ſiuè emphyteuſi. §. nunc aliqua, verſic. 53.* & alij non pauci tradidere à Barbat. relati, *d.conſ.8.col. 5.d.num.18.*

38 Mouetur autem Barbat. *d.num.* 18. per textū à ſimili, *in l.ſollemnibus, C.de rei vendicatione*, vbi per Cataſtrum, ſeu ęſtimum non probatur regulariter dominium, niſi in præiudicium facientis fieri illam ſcripturam, pluresq; ibi concordantes deducit.

39 Barbatiam ſequutus eſt Ioannes Baptiſta Vuillalobos, *in Communib. opinionib. in verbo liber, fol. 398.* & in hanc eamdem videtur procliuior Reuiner. *d.conſ.num.59.*

40 Concilia, vt dominium probetur per iſtos libros cenſuales, quando tales libri aſſeruantur inter alias ſcripturas publicas, à viris ad hoc deputatis, vt placuit, Felino *in d.cap. ad audientiam*, ac plurimis alijs, quos longa ſerie refert, & ſe-

41 quitur Dom. Maſcard. *Concluſ. ſua 544. num. 3. & 4.* vbi quoque idem iuris eſſe ſubiungit, ſi libri prædicti pro publicis haberentur, & nullo diſcrimine habito pro authenticis, & publicis iudices, vel alij eiſdem vterentur.

42 Intellige tamen ſupradicta locum habere dumtaxat contra ſubiectos, contra eos enim dicti libri plenè probarent, non contra alios. ſic poſt Bald. Barbatiam, Crauettam, & alios, Maſcard. *dicta Concluſ. num. 5.*

43 Intellige ſecundò, contra ipſum ſoluentem cenſum, etenim tunc ex ipſis rectè probaretur

24 dominium, ſecus contra tertium. Sic colligitur ex Reſcripto Imperatoris, *in l. ſi functiones, C.de donationib.* quod etiam videntur reſcripſiſſe Imperatorem Diocletian. & Maximinian. *in l. cenſualis, C.eodem*, & ijdem *in l.ſollemnibus, C.de rei vend.* Sequitur hoc idem poſt plures relatos Maſcard. *d.Concl.num.7.*

45 Sublimita tamen hoc, quando de paruo ageretur præiudicio, etenim libris illis fidē adhibēdam eſſe etiam contra tertium, teſtis eſt locupletiſſimus Ancharan. *in conſ. 44.* quem refert, & ſequitur Maſcard. *d.Concluſ. num. 9. & 10.* vbi etiam iudicis arbitrio remitti, quid magnum, & quid modicum dicatur, clarè ſubnectit.

46 Sublimita ſecundò: nam ſaltem ex illo eodem libro inducitur quædam præſumptio dominij ad fauorem ipſius monaſterij, etiam cōtra tertium, adeò, vt poſſit in ſupplementum deferri iuramentum. ſic poſt Felin. Roman. Barbat. & plures alios, D. Maſcard. *d. Concluſ. num. 8.* ſequitur etiam poſt plures relatos Portius *conſ. ſuo 169. num. 17.*

47 Intellige poſtremo loco ſupradicta ſibi locū vendicare, niſi conſuetudine aliter receptū eſſet, id eſt, vt huiuſmodi libris indiſtinctè fides adhiberetur. Sic per context. *in c.cum dilectus, de fide inſtrument.* poſt Crauett. notabiliter docuit idem Maſcard. *dicta concluſione 544 nu.11.*

48 Nota tamen, quod ſi liber ipſius monaſterij cenſualis ad fauorem ſui, & contra tertium, plenè probaret, id vtique procederet in iudicio poſſeſſorio, non autem petitorio, & in rei vēdi-

Digitized by Google

catione,ſic poſt Maſcard. Turret. *conſil.33. nu-*
mero 8.in primo, Sequitur poſt alios idem Reuſ-
49 ner.*d.conſil.23.num.*58. dum ſubdit, quod libri
cenſuales monaſterij probant quidem ſolu-
tionis conſuetudinem, non autem ipſius ſolu-
tionis ius, aut debitum; adducit textum, *in l.*
cenſus, vbi etiam Communiter Doctores, *ff.de*
probat. Et hæc ſatis.

Videndus de hac materia Do. Rutger. Ru-
lanth.*de Comiſſionibus, lib. 5.cum duobus ſequentibus*,
& Illuſtr. Do. Card. Tuſcus.*concluſione ſua 344.*
in littera L. per totam.

De Libris Monaſterij.

CAPVT II.

SVMMARIVM.

1 *Libris Monaſterij, vel Eccleſiæ in præiudicium tertij pleneˋ non creditur.*
2 *Inducitur tamen quædam præſumptio, quæ beneˋ ſufficit ad iuramentum ſuppletorium deferendum.*
3 *Fallit primo ſupradicta regula in antiquis, & quando hi libri ſunt beneˋ tenti, regulati, nec in aliquo ſuſpecti, & num. 4. 5. 6. & 7.*
8 *Fallit ſecundò, cum agitur de his, quæ ſunt leuis præiudicij, ac momenti.*
9 *Item cum in ipſiſmet libris adſunt aliquæ partitæ veræ. Ratio. ibidem.*
10 *Sublimita tamen in ſeparatis.*
11 *Item fallit, cum in ipſiſmet libris apparet de ſolutione decennali vniformi, tunc enim ipſis in præiudicium tertij pleneˋ creditur.*
12 *Adducitur quædam doctrina Baldi.*
13 *Et alia Barbatiæ.*
14 *Author ſe remittit ad ea, quæ ſcripſit in præcedenti capite.*
15 *Aliæ limitationes referuntur per Burſat. remiſſiueˋ.*

Viſo, an liber Monaſterij, vel Eccleſiæ ad
ſui fauorem pleneˋ probet, videndum modò,
an contra tertium plenam quoque regulari-
ter fidem faciat. In qua quidem difficultate
Regulam ſic ſtatuas.

1 Libris alicuius Monaſterij, vel Eccleſiæ in
præiudicium tertij pleneˋ non creditur,
Burſat. poſt infinitos ibi relatos, *conſilio ſuo* 330.
2 *num.* 100. *in tertio*, ſed dumtaxat quædam præ-
ſumptio inducitur, quæ beneˋ ſufficit ad iura-
mentum ſuppletorium deferendum. Sic poſt
Roman. Felin. Becc. & alios, Surd. *conſil. ſuo*
245.*num.* 19.*in* 2.

3 Fallit Primò ſupradicta regula, quando hi li-
bri ſunt antiqui, beneˋ tenti, & regulati, nec in
aliquo ſuſpecti, tunc enim ipſis pro Eccleſia,
etiam contra tertium, plena fides adhibetur.
Sic præciſeˋ poſt alios idem Burſat.*d.conſil.* 330.
num. 101. vbi quoque præcipueˋ docet, quod ip-
ſis ſtatur quoad probandam præſtationem cē-
ſus, vel affictus. Addo Florianum *in l. Cenſus, ver-*
4 *ſic. tertio, & vltimo. num. 4. ff. de probationibus*, vbi
inquit, per libros, ac ſcripturas prælatorum an-
tiquas, quoad iura Eccleſiæ, & perſonas eiuſdē
territorij recteˋ probari cenſum, cum lōgitudo
temporis abſque dubio præiudicium inducat.
5 Sic quoque concludit eruditiſſimus Cephal.
conſil. ſuo 508. *num.* 23. *cum ſequ.* Conſuluit enim
ibi Reuer. fratres de Monte Carmelo recteˋ
conuincere poſſe ſuos liuellarios, ſiue perpe-
tuos affictuarios per librum Monaſterij, in
quo conſtet eos tamquam liuellarios ſoluiſſe
per ſpatium aliquot annorum. Subdit tamen
ſub num. 24. hoc præcipueˋ procedere, maximeˋ ſi
ipſemet liber ſit antiquus, bene tentus, & regu-
latus, cum libri cenſuales ad fauorem Eccleſiæ
fidem faciant, etiam contra tertium, dummo-
do, vt ſupràˋ dixi, non ſint aliquo modo ſuſpe-
cti, & ibi plures adducit; & in terminis etiam in
probatione affictuum Eccleſiæ, quod per eius
libros ſolutio probetur, tradit Bald.*in l. exemplo,*
col. 1. C. de probat.

6 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid
nouiter ſcripſerit Clar. Dominus Aldouinus,
conſil. ſuo 80.*num.* 24.*in* 1.

7 Intellige tamē hoc axioma verum eſſe con
tra eos, qui ſunt deſcripti in ipſiſmet libris, vel
habent cauſam ab eis, ſecus contra alios in eiſ-
dem non nominatos, ſic præciſeˋ animaduertit
inter alios Clar. Menoch. *conſil. ſuo* 708.*num.* 17.
vol. 8. vbi pulchreˋ.

Fallit ſecundo loco principaliter memorata
Concluſio, quando verſamur in his, quæ ſunt
8 leuis præiudicij, ac momenti, & quando agitur
de paruis ſummis, tūc enim libris ipſius Eccle-
ſię, vel monaſterij etiam contra tertium pleneˋ
creditur. ſic poſt Crauet. Cephal. Proſper. Pa-
ſeth. & alios, Dominus Burſat.*d. conſil.* 330. *nu-*
mero 102.

9 Coarctatur tertiò, quando in ipſiſmet libris
Monaſterij adſunt aliquæ partitæ veræ, vt pu-
ta, comprobatæ, aut ab aduerſantibus admiſſę,
tunc enim in omnibus etiam in præiudicium
tertij illis plena adhiberetur fides, cum vera in
parte totum verum præſumi faciant; ſic elegā-
ter poſt Crauet. Cephal. *conſil. ſuo* 508. *num.* 34.
& 36. Hippol. Rimin. *conſil.* 132.*num.* 3. *& ſeq. nec-*
non num. 18. *&* 19. & plures alios, docuit Clar.
Burſat.*d. conſil. ſuo* 330.*num.* 103.

10 Quod tamen ſublimita in capitulis ſepara-
tis, prout ſuperius docuimus.

11 Coarctatur principaliter quartò, quando in
ipſiſmet monaſterij libris de ſolutione decen-
nali vniformi clareˋ conſtaret, tunc enim ipſis
in præiudicium ſoluentium in poſterum pleneˋ
12 crederetur. Hæc eſt doctrina Bald. *in terminis*
in l. fin. numero nono, C. ſine cenſu, vel reliq. dicentis,
ſolitam ſolutionem cenſus recteˋ probari per
libros cenſuales continentes vniformem ſolu-
tionem, nec vlterius aliud inquirendum, ſi per
decennium ita conſuetum ſcriptum legatur,
niſi contrariū probetur, eo quod non tractetur
an præ-

Digitized by Google

an prædicta ſint monaſterij, vel cenſualia, ſed tantummodo quid, & quantum ſit præſtari ſo litum; quam doctrinam ſequuntur multi alij, quos refert, & ſequitur Burſat. *dicto conſilio* 330. *num.* 104.

13 Addo Barbatiam *conſil. ſuo* 8. *num.* 19. *&* 20. *in ſecundo*, vbi docet, quod liber cenſualis alicuius Eccleſiæ, vel monaſterij probat etiam dominium, ac poſſeſſionem aduerſus eum, qui per 30. annos iam penſionem exſoluit, & aduerſus alium facit iudicium, ac præſumptionem: allegat poſt Specul. text. *in l. ſi quis emptionis, C. de præſcript.* 30. *annorum.*

14 Videnda, quæ ſcripſimus de hoc particulari ſupra *cap. præcedenti*: Adeundus quoque de materia huiuſce quartę limitationis Dom. Frideric. Martini *de iure cenſuum, cap.* 7. *num.* 38. *cum pluribus ſequentibus*, vbi latiſſimè diſcutit inter cetera; vtrum, & quomodo ex annua penſionis præſtatione probetur ius cẽſus ad fauorem Eccleſiæ, ſeu Monaſterij.

15 Alias limitationes vide per Burſat. *d. conſ. in ſequentibus numeris.*

De Libro Capituli alicuius Eccleſiæ, vel Monaſterij.

1 Liber Capituli alicuius Eccleſiæ, vel Monaſterij, ſi per officiales ad hoc deputatos inter alias publicas ſcipturas conſeruetur, plenã etiam contra tertium probationem inducit. Sic poſt Felin. *in cap. ad audientiam, num.* 16. *extra de reſcriptis*, Roman. *conſil.* 165. ac plures alios, D. P. Ioannes Anchar. *quæſt. ſua* 60. *num.* 6. *lib.* 1.

2 Item probat abſque teſtibus ſtante conſuetudine, quod ipſi plena fides adhibeatur. Sic poſt alios Antonius Piagg. *in ſuo tractatu de Conſuetudine, quæſt.* 11. *num.* 543. vbi ſubdit poſt Gratum, conſuetudine hoc recipi poſſe.

3 Item fidem facit, cum ſimus in antiquis pul chrè D. Hector Felicius, *Allegatione ſua iuris* 16. *num.* 1. *parte* 3.

4 Similiter probat, ſi retractis temporis ei fides adhibita fuit, tam in iudicio, quam extra, & eo tam iudices, quam alij vſi fuerint pro publico, & authentico; ſic eleganter poſt alios dictus Dominus Felicius, *d. Allegatione ſua* 16. *numero* 3.

5 Præterea probat etiam, ſi ſcriptus fuerit à deputato ab ipſo Capitulo, idem Felicius *dicta Allegat. num.* 7.

6 Et aduerte, quod quando probat contra Capitulum, probat etiam contra habentem ius ab eo. Sic præcisè idem Felicius, *dicto capit.* 16. *numero nono.*

De Libro Hoſpitalis.

1 Liber Hoſpitalis, cui conſueuit fides communiter adhiberi, regulariter plenam fidem facit, & præcipuè quo ad probandã mortem iam defunctorum. Sic poſt Crauet. *de antiquit.* Rebuff. ac alios, Dominus Petrus Surd. *conſil. ſuo* 530. *num.* 36. *volum.* 4. Videndus de hac materia Clar. Fachineus, *conſil. ſuo* 40. *lib.* 2. & Illuſtriſs. Dominus Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 170. *in littera H.*

De Libris Confraternitatis Diſciplinatorum.

1 Libris Confraternitatis Diſciplinatorũ ſtandum eſt regulariter, contra ipſam Confraternitatem de precio recepto ab emptore eius bonorum. Sic poſt alios Petrus de Caball. *conſil. ſuo* 138. *num.* 1. *&* *num.* 3. *&* 5.

2 Libris Confraternitatum, ſeu Redditituum quoad valorem fructuum, ſtandum eſt, cum careant omni ſuſpicione; Clar. Farinac. *in ſuis deciſ. nouiſſimis Rotæ Romanæ deciſ.* 15. *num.* 5. *deciſ.* 16. *numero* 9.

De Libris Cathedralis Eccleſiæ.

1 Libris Eccleſiæ Cathedralis pleniſſimam re gulariter fidem adhiberi ſolere, teſtatur poſt Burſat. *conſil. ſuo* 23. *num.* 27. *volum.* 1. Dominus Ioſeph. Ludouic. *d. Concluſ. ſua* 29. *pagina* 74. *colum.* 1. *verſic. amplia* 36. & ſequitur poſt Paridem de Puteo, *de Redintegratione feudorum*. Camil. Borell. *conſil. ſuo* 41. *num.* 42.

De Libris Plebanorum, ſeu Curatorum diligens, atque accurata diſputatio.

An ex ipſorum Plebanorum libris ætas alicuius probetur?

QVAESTO I.

SVMMARIVM.

1 *Aetas alicuius per librum Plebani rectè probatur, & num.* 2. *&* 3.
4 *Et eſt veriſſima concluſio.*
5 *Amplia, etiamſi dies natiuitatis illius, de cuius ætate quæritur, in eodemmet libro non fuerit nominatus, ſed tantum dies, quo ad fontem Baptiſmatis acceſſit.*
6 *Ratio, & num.* 7.
8 *Amplia ſecundò, etiamſi ageretur de fauore illius, cuius eſt liber, & de eius commodo pecuniario tractaretur.*
9 *Intellige tamen, vt ſupradicta concluſio dumtaxat procedat, dummodo adſit conſuetudo, vt huic libro plenè credatur.*
10 *Vel ſaltem ſi ita fuerit ſolitum à* 10. *annis ante.*
11 *Contrà, quod non requiratur conſuetudo iſta decennalis, tenuit Mandoſ.*
12 *Fundamentum eius, & nu.* 13. *&* 14.
15 *Et hæc etiam videtur verior, & æquior ſententia.*
16 *Hæc tamen concluſio temporibus noſtris, ſtante Conc.*

Trident. eſt ſuperuacanea; & hoc etiam animaduertit Maſcard. num. 21.

17 Concil. Tridentin. diſpoſitio ſeſſ. 24. tit. de Reform. matrimonij c. 1. in fine affertur per authorem.

18 Verba ſic accipi debent, vt aliquid operentur.

19 Libro electi à publico bene creditur.

20 Plebanus, ſeu Rector Eccleſiæ, eſt à publico ad id electus.

CVM liber Plebani, vel Parochi quoad multa ſit efficax modus probandi, de infraſcriptis breuiter, ac ordinatè differendum eſt. Videndum eſt igitur primo loco, an per ipſius librum, in quo paſſim deſcribuntur nomina, ac cognomina eorum, qui ab eo ſacro Baptiſmatis fonte, luſtrati fuere, rectè, ac validè ætas alicuius probari poſſit?

1 In qua quidem difficultate (rem paucis perſtringendo) conclude pro affirmatiua; ſic eleganter docuit inter alios Ioannes Mauritius in ſuo tract. de reſtitutione in integr. cap. 321. per totum, vbi protulit hæc verba.

2 Eſt etiam efficax modus probandæ ætatis liber Plebani, qui aliter Curatus vocatur, in quo paſſim is deſcribit nomina, & cognomina eorum, qui ab eo Baptiſma ſuſcipiũt, & illud eſt certiſſimum ætatis teſtimonium, quod approbat vniuerſa Gallia, imò memini ſic ætatem probatam, vbi de reſtitutione in integrum ageretur, ex quo modo probationis nulla fraus reſultat, cum id hac præcipua intentione agant plebani, vt ſciant, quos nam parochianos habeant, & vt incidenter de ætate eorum pateat, qui cum nihil vtilitatis, ac commodi pecuniatij ſint ex eo aſſequuturi, præſumuntur verè ætatem deſcripſiſſe. Hactenus Mauritius, quem poſt infinitos relatos refert, & ſequitur Clariſ. Maſcard. de probationibus, Concluſ. ſua 673. num. 1. & 2.

3 His accedit Ioſeph. Ludouic. deciſ. ſua Peruſ. 55. num. 7. par. 1. vbi concordantes adducit, Alciat. Decium, conſil. 682. num. 16. & Caualcan. de tutore, & curat. num. 296. Sequitur etiam Herculan. in ſuo reſponſo pro Sereniſſimo Hetrur. Duce, nu. 467. & D. Polydor. Ripa Obſeruatione ſua 247. num. 1. poſt Franc. de Caldas, ad l. ſi curatorem, in verbo minoribus, num. 38. verſic. ex quibus iam infertur. C. de in integr. reſtitut. & Mandoſ. in regul. 18. Cancellar. quæſtione 10. relatos.

4 Et eſt veriſſima Concluſio, quam à nonnullis etiam, quæ ex aduerſo obiici poſſent, defendit doctè, ac eleganter idem Maſcard. d. concluſ. num. 16. 17. & 18. quem conſulas.

Sic etiam pro iſta opinione fuiſſe iudicatum affirmarunt Paul. Aemil. Vetral. deciſ. ſua 314. par 1. & Franciſ. Viuius deciſ. ſua 184. numero 2. libro 1.

Addo poſt hæc ſcripta Franc. Monald. conſ. ſuo 5. numero 49. & 50. in ſecundo; vbi concordantes etiam adducit Maluaſ. in conſil. 85. num. 17. & Laurent. de Pinu conſil. vlt. num. 14. nec non & Dom. P. Gilkenum, in l. euntem, num. 14. C. de probationibus. conſulendus quoque Card. Tuſcus, Concluſ. ſua 340. num. 7. in littera E.

Adeundus quoque Bertazzol. conſil. ſuo ciuili 67. num. 9. & nouiſſimè Schuuartzentaler, de ſtipulationib. pag. 866. nu. 51. Videndus, etiam Claud. Tutius allegat. ſua 40. num. 5.

Hoc idem ſtatuto Bononienſi expreſsè cautum eſſe, patet ex libro 2. Statutorum illius Ciuitatis ſub Rubrica, qualiter procedatur ſi ſuper ætate procedatur, §. finali.

5 Amplia priori loco memoratam Concluſionem procedere, etiamſi dies natiuitatis illius, de cuius ætate quæritur, in eodem mer libro non fuerit annotata, ſed tantùm dies, quo
6 ad fontem Baptiſmatis acceſſit: adhuc enim per eumdem librum ętas illius rectè probatur. Nec ſanè mirum. Compertum enim cuique eſſe poteſt, vt plurimum contingere infantes, qui baptizantur, nõ ſolere excedere octauum, vel decimum diem, adeo vt ipſius ætas ſic neceſſariò concludatur; ſic in terminis poſt Mandoſ. d. quæſt. 10. in fine, eruditiſſ. Maſcard. d. concluſ.
7 ſua 673. nu. 3. & 4. cum ſequentibus, vbi etiam quomodo, & maior, & minor ætas ritè probetur, eleganter exemplificat.

8 Amplia ſecundò iam dictam Concluſionẽ locum habere, etiãſi ageretur de fauore illius, cuius eſt libet, & de eius commodo pecuniario tractaretur, ſic poſt Sal. Fel. Mandoſ. & alios, D. Maſcard. d. concl. num. 9.

9 Intelligitur autem cõmuniter iſta Concluſio, & declaratur locum ſibi ſolummodo vendicare, dummodo adſit conſuetudo, vt huic libro plenè credatur, per text. in cap. ad audientiam,
10 verſic. nos igitur, de præſcriptionibus, vel ſaltem ſi ita fuerit ſolitum à 10. annis ante, ita Felin. in d. cap. ſub num. 16.

11 Contrarium tamen, quod imò ſemper probet, neque requiratur conſuetudo iſta decennalis tenuit in terminis Quintil. Mandoſ. d. reg. 18. num. 3. quæſt. 10. & hoc multis argumentis nititur comprobare.

12 Videmus enim (inquit ipſe) quod per tales libros probatur quis excommunicatus; item, quod probatur quem mortuum, & alia huiuſmodi, & tamen non poſſunt hæc de alio libro
13 intelligi, quam de libro ipſius Curati, vel rectoris Eccleſiæ, quia iſtorum eſt cura mortuos ſepeliendi, & de illis curam habendi, cap. 1. & cap. ex parte, extra de ſepulturis.

14 Si igitur per huiuſmodi libros rectè probatur mors, excõmunicatio, & ſimilia, quæ ſunt plenè probanda, multo magis probari poterit ætas, quæ probari poteſt per veriſimilia.

15 Et hæc etiam videtur verior, & æquior ſententia, per ea, quæ tradit Ioannes Maurit. d. cap. 321. vbi ſimpliciter, & ſine vlla diſtinctione loquitur. Huic etiam ſubſcribit Maſcard. d. Concluſione num. 15.

16 Obſeruandum tamen temporibus noſtris vanam, & futilem hanc diſputationem videri,

vtrum

Digitized by Google

vtrum ſcilicet liber ipſius Curati de ætate alicuius fidem faciat, cum id apertiſſimè ſancitum ſit, ac concluſum à ſacroſanctis Patribus in ſacra Tridentina Synodo, *ſeſſione 24. tit. de reformat. matrimon. cap. 1. ſub fine, verſic. Habeat paro-*
17 *chus librum:* in eo enim loco ampliſſimi illi Pa-
tres decreuere, vt parochus librum habere debeat, in quo omnia illa, quę ad curam ſibi ſubditorum ſpectent, fideliter deſcribat, & annotet; ex quo colligitur, quod illi quoque ſine vlla dubitatione ſuper illis, de quibus in libro, fi-
18 des adhibenda ſit, præcipuè cum eius ſit electa
fides, & induſtria, cum verba ſic accipi debeãt, vt aliquid operentur, *l. ſi quando, ff. de leg. primo.* fruſtra enim onus regiſtrandi in libro ſuo ei imponeretur, niſi quoque fidem apud omnes publicè faceret, ac plenè probaret:

19 Et pro hac eadem ſententia facit vrgens ratio: nam libro electi a publico abſque dubio plenè creditur, vt aliàs latè diximus, nunc autem addo Monal. poſt plures relatos *conſil. ſuo 154. num. 12. in 2.*

20 Atqui Pleban. ſeu rector Eccleſiæ eſt à publico ad id electus, ergo ſine dubio probat.

21 Hoc idem animaduertiſſe viſus eſt etiam D. Maſcard. *d. conſ. 673. num. 18.* cum ſequent.

An ex Libris Curatorum Eccleſiarum, mors alicuius ritè probari poſſit?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Libris Plebanorum, in quibus ſit deſcripta mors ſepultorum in eorum Eccleſia, ſi tractetur de modico præiudicio plenè creditur.*
2 *Sin autem de magno, ex ipſis ſaltem aliqualis inducitur præſumptio.*
3 *Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bertazzol.*

Libris Rectorum alicuius Eccleſiæ, prout ſunt Plebani, ſeu Curati, in
1 quib. ſit deſcripta mors ſepultorũ
in eorum Eccleſia, ſi ſtet conſuetudo, quod dictis libris credatur, vel tractetur de modico præiudicio, etiam ſemota conſuetudine plenè creditur, ſic præcisè Crauet. *de Antiq. tempor. in §. videmus, num. 1.* ſequitur Ioſeph Ludouic. *Concl. ſua 29. pag. 75. verſic. amplia 24. & deciſ. ſua Peruſ. 12. num. 17. par. 1.* His accedunt D. Maſcard. poſt alios, *de probationib. concl. ſua 673. num. 13. & 1077. num. 4.* vbi etiã
2 de magno tractaretur præiudicio, ex huiuſmo-
di libro aliqualem ſaltem præſumptionem induci clarè ſubnectit, & D. Franc. Monald. *conſ. ſuo 5. num. 51. vol. 2.*

3 Et hæc eſt veriſſima iuris concluſio, quidquid dixerit Bertazzol. *conſilio ſuo ciuili 67. numero quarto.*

Sequitur tertia Concluſio de hac eadem materia, & eſt: An per librum dictorum Plebanorum probetur natiuitas alicuius?

1 ET vt paucis rem complectar, cõclude pro
affirmatiua, dummodo tamen dictus li-
2 ber contineat horam natiuitatis Eccleſiam, in
qua fuit Baptizat. diem, & annum, ſuſceptores, vel patrinos illius, nomenq; quod indiderunt; ſic præcisè poſt Rebuf. D. Maſcard. *concl. ſua 1087. num. 7. & per totam,* vbi etiam quibuſnam modis regulariter probetur natiuitas, eleganter ediſſerit. His accedit Monald. *conſil. ſuo 154. num. 13. in 2.* vbi etiam poſt Rebuf. docet, ex dicto libro rectè probari poſſe quem eſſe legitimum, vel illegitimum. Vide per eum.

An per librum eorumdem Plebanorum probetur aliquem fuiſſe excommunicatum? Contingit quarto loco dubitare.

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, conclude breuiter pro affirmatiua. Sic poſt Feder. de Senis *conſ. ſuo 119. in fi.* D. Crauet. *in d. tract. præcit. verſ. vidimus, n. 1.* ſequitur Ioſeph Ludouic. *d. concl. ſua 29. pag. 73. col. 2. in fi. &* D. Maſcard. *d. Concluſ. 673. num. 12.*

An per dictorum Plebanorum Librum probetur dominium alicuius rei ad fauorem ſuarum Eccleſiarum?

QVAESTIO V.

1 IN huiuſmodi quidem controuerſia D. Maſcard. *præcitata conclu. ſua 673. num. 7.* poſt infinitos ibi relatos concludit pro affirmatiua; ſubdit tamen ſub *num. 8.* hoc non proce-
2 dere contra tertium, contra quem dictus liber
ſolum præſumptionem, & indicium facit, ibique Menochium, Burſat. & plures alios concordantes deducit.

An ex libris dictorum Plebanorum probari poſſit matrimonium?

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Parochus ex forma Concilij Tridentini tenetur habere librum, in eoq; ſcribere coniugum, & teſtium nomina, nec non locum, & tempus contracti matrimonij.*
2 *Et hoc tenetur facere ſub pœna lethali.*
3 *Licet ex verbis dicti Concilij hoc minimè inferatur.*
4 *Ex libro præfati Parochi ritè probatur matrimonium.*
5 *Vanumque eſt ſecundum Galliam de hoc amplius diſputare.*
6 *Ratio.*

Cum

Digitized by Google

Concil. 161 fol. 202.

1 CVm ex forma *Concilij Trident. ſeſſ. 24. de reformatione matrimonij, cap. 1. ad finem*, Parochus teneatur habere librũ, in eo quod ſcribere coniugũ, & teſtium nomina, necnõ locum, & tempus contracti matrimonij, quod præce-
2 ptum, quia tẽdit ad finem vitandi lites, & vt Eccleſiæ conſtet de matrimonio, obligat ſub pœna lethali (quamuis Tridentinũ *d. loco*, non vtatur verbis adeo rigidis, vt denotent lethalis
3 culpæ vinculum, ſolum enim dicit. Habeat Parochus apud ſe librum) vt poſt alios animaduertit eleganter doctiſs. Thomas Sanchez. *de matrimonio, lib. 1. diſput. 15. num. fin.* Summa eum ratione hic dubitari ſexto loco contingit; an præfato Plebani libro plena quoad dicti matrimonij probationem fides ſit adhibenda?

Imp. de natal. 4 restit. Comm: 2. 6. 3. n. 57. fol. 158. Barbosa de officio parochi cap. 7. n. 67 M. 134

4 In qua quidem difficultate Concluſio ſit affirmatiua; ſic poſt Borgnin. Dom. Maſcard. & alios D. Lancellot. Gallia *conſ. ſuo 15. num. 3.* vbi
5 etiam vanum nunc eſſe de hoc diſputare clarè ſubnectit, hoc idem latius docet *d. conſilio nu. 16. & 17. cum ſequenti*. Addo Monald. *conſil. ſuo 78. num. 6. & 7. in 2.* Viuium *deciſ. ſua 489. num 9. in 3.* & Robuſter. *in deciſ. ſua 340. num. 1. cum ſequenti, inter deciſ. nouiſſimas diuerſorum, vol. 2.*
6 Nec ſanè mirum; in his enim, quæ ſpectant ad eius officium libris Parochi plenè creditur, vt poſt alios animauertit M. Ant. Macerat. *Variarum reſolut. fin. caſ 33.* Satis.

De Libris Viſitationum.

1 LIbris Viſitationum Epiſcoporum, ſeu aliarum perſonarum in iudicio productis plene creditur, quoad viſitationem, & præcipuè cum hodie conſuetudo inoleuerit, quod libris ipſarum Viſitationum detur plena fides. Sic poſt Petrũ Aemil. Verral. *deciſ. ſua 229. parte prima.* M. Ant. Macerat. *Variarum reſolut. lib. 1. reſol. 110. numero quarto, & per totum*, vbi latè de hac materia.

De Libris Chronicorum.

1 LIber Chronicorum plenam in iudicio probationẽ inducit, ita Felin. *in cap. ex parte il primo, circa finem, de Reſcript.* & ſequitur Macerat. *Variarum reſolut. lib. 1. cap. 46. num. 5.*
2 Item probat erectionem alicuius officij, ac beneficij. Sic præciſè P. Aemil. Verral. *deciſ. ſua 160. par. 2.* vbi ita etiam de anno Domini 1552. iudicatum fuiſſe atteſtatur. Addo Dom. Sigiſmundum Scacciam, *de Iudicijs cauſarum ciuilium, lib. 2. cap. 11. num. 265.*

De Libris Canonicorum.

1 AN Libris Canonicorum plena regulariter fides adhibeatur? Videndus Gratus *conſil. ſuo 123. per totum in 2.* vbi pulchrè, & latè.
2 Tu tantùm nota conſuetudine induci poſſe, vt ipſorum libris plena fides adhibeatur. Sic eleganter poſt alios Antonius Piagg. poſt hæc edita viſus *in ſuo tractatu de conſuetudine, quæſt. 11. numero 544.*
3 Aduerte etiam, quod quãdo illi, qui ſcripſerunt ſunt mortui, & liber eſt antiquus, verificatur ferè in omnibus eius partitis, cõſeruatur in archiuio, & ſemper fuit approbatus; quod liber ipſe Canonicorum plenã fidem facit. Sic eleganter poſt alios Dominus Hector Felieius *Allegatione ſua 32. nu. 2. par. 3. & allegatione ſua 48. num. 8. ead. parte.*

De Libris Cameræ Apoſtolicæ.

SVMMARIVM.

1 *Libris Cameræ Apoſtolicæ regulariter creditur.*
2 *Prout & libris Cameræ Regiæ.*
3 *Et hoc præcipuè de conſuetudine Curiæ.*
4 *Libri Cameræ Apoſtolicæ, ex quibus apparet ſolutio Annatæ, ſeu Guindeny, probant regulariter vnionem Eccleſiæ, pro qua ſoluitur, in fauorem ſoluentium, & per conſequens poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ.*
5 *Liber Pontificis Romani plenè probat.*
6 *Libris antiquis Cameræ ducalis plenè creditur.*
7 *Ratio, & num. 8.*

Dubitari etiam aliquando aſſolet, an Libris Cameræ Apoſtolicæ plena regulariter ſit adhibenda fides?

1 IN qua quidem difficultate Cõcluſio ſit affirmatiua. Sic præciſè Card. Pariſienſ. *conſ. ſuo 140. num. 17. in 4.* Hipp. Riminald. *conſil. ſuo 39. numero 1. in fine*, Thob. Non. *conſil. ſuo 24. num. 7.* & poſt hos omnes relatos Dominus Ioſeph. Ludouic. *d. Concl. ſua 29. pag. 72. col. 3. verſic ampliа 9.* Addo Steph. Gratian. *deciſ. ſua Marchiana 137. num. 2.* Solam *in conſuetudines Sabaudiæ tit. de libris Mercatorum, glo. 2. nu. 35.* & Viuium *deciſ. ſua 184. nu. 1. in 3.* vbi concordantes adducit, Rotam Roman. *deciſ. 32. de prebend. in antiquis*, Bellamerã. *deciſ. ſua 9. & 675.*
2 Paſeth. *conſil. 94. num. 1* & plures alios, & aduerte, quod loquitur ibi de libris etiam Cameræ Regiæ.
3 Et de conſuetudine Curiæ abſque alio libris ipſius Cameræ Apoſtolicæ plena datur fides ſic Bellamer. *conſ. ſuo 33. nu. 35.*
4 Hinc per tales, ex quibus apparet ſolutio Annatæ, ſeu Guindenij. rectè probatur vnio illius Eccleſiæ, pro qua ſoluitur, in fauorem ſoluentium, & per conſequens poſſeſſio ipſiuſmet eccleſiæ ita pulchrè, ſed latè Plotus *conſil. ſuo 26. num. 7. & 8.*
5 Amplia, vt etiam liber Pontificis Romani plenè probet. Sic poſt Mohedan. *de fide inſtrumentorum deciſ. 5.* Mar. Antonius Maceratenſis *Variarum reſolut. lib. 1. reſolut. 112. caſu 14. verſiculo nec verba.*

Amplia

6 Amplia ſecundò, vt etiam libris antiquis Cameræ Ducalis plena regulariter fides debeat adhiberi, nec mirum; tum quia conſcripti ſunt ab officialibus de publico deputatis, vt notat Salic. *in l. exemplo in principio, C. de probationib.* Bart. Angel. & ceteri *in l. quedam, §. nummularios, ff. de edendo,* Rimin. ſen. *conſ. 316. nu. 2.*

7 Tum etiam quia de factis antiquis, de quibus aliæ probationes haberi minimè poſſunt, particularem mētionem faciunt, vt per Butrium, & Hoſtienſ. *in cap. cum cauſam, de probationibus.* Sic præcisè poſt alios Dominus Hippol. Rinald. *conſil. ſuo 339. num. 56. in 3.*

De Libris Prælatorum.

SVMMARIVM.

1 *Libris Prælatorum de expenſis factis per ipſos in Eccleſia creditur.*
2 *Item creditur ſuis libris computorum continentibus cenſuales debitores, & eorum emphyteutas.*
3 *Et ſolutiones ipſorum probant contra illos debitores,*
4 *& cenſuales, non autem contra alios, niſi eſſet conſuetudo in contrarium, quod contra omnes fidem facerent.*
5 *Amplia ex Boerio, prout ibi.*
6 *Opinio Carol. Bardelloni, & nu. 7. & 8.*
9 *Opinio Authoris.*

Libris Prælatorum creditur de expen-
ſis factis per ipſos in Eccleſia. Sic poſt
1 Federicum de Senis, P. Enriquez *con-
ſilio ſuo 4. num. 9.*
2 Item creditur ſuis libris computorum con-
tinentibus cenſuales debitores, & emphyteu-
3 tas, Boerius *loco inferius allegando*, & ſolutio-
nes ipſorum probant contra illos debitores, &
4 cenſuales, non autem cōtra alios, niſi eſſet con
ſuetudo in contrarium, quod contra omnes fi-
dem facerent. Sic præcisè poſt alios Boer. *conſ.
ſuo 105. num. 13.* vbi poſt Roman. ſubdit etiam
5 tales libros præcipuè probare, quando tanto
tempore in eo fuiſſent deſcriptæ annuæ ſolu-
tiones, quod inducta eſſet præſumptiua proba-
tio iuris eccleſiaſtici contra ſoluentem, tunc
enim etiam contra tertium facerent præſum-
ptionem, per quam poſſet deferri iuramētum
in ſupplementum.
6 Nota tamē totum contrarium placuiſſe ex-
cellentiſſimo D. Carolo Bardellono poſt hæc
edita viſo *conſil. ſuo 5. num. 1. & 2. in 1.*
7 Mouetur quando liber ille non eſt publicus,
ſed priuatus ſeruiens pro memoria, & inſtru-
ctione ipſius rectoris. Adducit Cardinalem, &
Decium *in l. 1. nu. 126. de probationibus.*
8 Item, quia rectores iſti non cenſentur habe-
re mandatum ſcribendi librum iſtum à ſuis li-
uellarijs, & latius, vt per eum, quem videas.
9 Cogita. Ego enim à priore opinione mini-
mè recederem.

De Libro Regiſtri.

1 Libro Regiſtri producto tamquam publico, & in archiuio publico, aut loco non ſuſpecto repoſito, plena etiam pro producente fides adhibetur, etiamſi die, ac Conſule careat. Sic præcisè poſt infinitos relatos Iacob. Schultes in ſuis locis communibus, *in verſ. liber, nu. 6.* Addo Socin. *conſ ſuo 97. num. 2. in 5.*

De Libris Aeſtimi.

An liber æſtimi, ſeu quod idem eſt, Cataſtrum, regulariter probet?

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Liber æſtimi regulariter minimè probat.*
2 *Declara.*
3 *Limita primò, quando agitur contra illum, qui eſt dominus rerum in ipſo Cataſtro deſcriptarum.*
4 *Si quis in ſuo æſtimo profeſſus ſit ſoluere libellum, vel cenſum alicui, fundata remanet ipſius creditoris intentio, etiam contra tertium poſſeſſorem loco deſcribentis.*
5 *Limita ſecundò, quando Cataſtrum reperitur penes egregias, & illuſtres perſonas, quales ſunt Marchiones.*
6 *Tertiò, fallit, quando ipſemet liber æſtimi inter ſcripturas publicas reperitur collocat⁹, et ei præſit magiſtrat. publicus, ac demum ipſi fides adhiberi conſueuerit.*
7 *Ratio ex Maſcard.*
8 *Per æſtimum teſtatoris fideicommittentis plenè probatur deſcripta in eo fuiſſe in illius bonis.*
9 *Amplia, etiamſi ſcriptura reperta in regiſtro dicti æſtimi non habeat neque diem, neque Conſulem.*
10 *Amplia ſecundò, vt eo magis procedat, quando tale Cataſtrum diù habitum ſit pro publico, & authentico.*
11 *Ratio.*
12 *Limita quartò, quando ipſum Cataſtrum, ſeu liber æſtimi, producitur vnà cum ſolutione cenſus, & collectarum, tunc enim plenè probat locum, vel villam ſoluentem cenſum, vel collectas eſſe de dominatu loci illius, cui ſoluuntur, & nu. 13. & 14.*
15 *Limita quintò, quoad aliqualem præſumptionem, quæ inducitur in gratiam eius, cui bona ſunt deſcripta, & numero 17.*
16 *Bona cenſentur communia inter fratres, ſi communi nomine ſunt deſcripta in libro ipſius æſtimi.*
18 *Ex ſcriptura ipſius æſtimi plena, ac efficax inducitur probatio rem fuiſſe in bonis illius, ad cuius nomen reperitur deſcripta.*
19 *Ratio.*
20 *Cum liber æſtimi probat, illud duntaxat procedit inter perſonas eiuſdem territorij, non autem contra alios.*
21 *Solum Cataſtrum non probat abſque ſolutione cenſus*

contra

Digitized by Google

contra illos, quos non apparet conſenſiſſe, aut interfuiſſe ſcriptura.

22 *Liber æſtimi probat contra tertium, dummodò adfuerit tempore, quo conſcriberetur, ac deſcriptioni conſenſerit.*

23 *Requiritur tamen, quod expreſſè conſenſerit, non enim ſufficit patientia, aut ſcientia tantùm.*

24 *An ex polizia aſtimi alicuius ad præiudicium tertij regulariter oriatur probatio? duos caſus particulares diſtinguit author, & num. 25. 26. 27. cum ſequentibus vſque in finem.*

Materia librorum æſtimi quàm ſit vtilis, ac neceſſaria, nullus eſt, qui eat inficias, eam igitur pro maiori addiſcentium & facilitate, ac vtilitate nonnullis quæſtionibus pro virili noſtra abſoluemus.

Dubitatur igitur primo loco, an liber ipſius æſtimi regulariter probet?

1 ET non probare optimi ferè quique
ſcribentes docuere. Sic inter ceteros
Hieronymus de Monte *in ſuo tract. de
Finib. regund. cap. 64. num. 5.* poſt Felin.
& Crauet. ibi relatos; Grat. *conſil. 130. nu. 7. in 2.*
& D. Maſcard. *concl. ſua 273. nu. 1.*
2 Sic verò eſt accipienda Concluſio, vt maximè procedat, quando agitur contra tertium, eo enim caſu æſtimum nihil probat; ſecus verò quando agitur inter perſonas in illo æſtimo comprehenſas, ita poſt Pariſium, Hieronymũ de Monte, Alexandrum, & alios eleganter declarat D. Maſcard. *d. concluſ. ſua 273. num. 3.* ſequitur Clar. vir Dominus Menoch. poſt plures pariter relatos *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. Caſu 91. nu. 27.* His accedunt Socin. iun. *conſil. ſuo 61. num. 2. in 3.* Botta *conſ. 86. nu. 21.* & plures alij.

Limitatur autem hęc eadem cõmunis Concluſio varijs modis.

3 Primus quidem eſt, quando agitur contra illum, qui eſt dominus rerum in ipſo Cataſtro deſcriptarum; tunc enim ex eo contra ipſum dominum plena oritur probatio, ſic præciſè poſt Bartolum, Barbatiam, & alios Dom. Maſcard. *d. ſua concluſ. 273. num. 10.* Iaſon ante eum *in l. 10. ſtipulatus num. 35. ff. de verb. obligat.* Cephal. *conſil. ſuo 558. num. 52.* & nouiſſimè Clar. vir, ac nũquam ſatis laudatus, Dominus M. Ant. Peregrinus *in ſuo aureo Tract. de Fideicommiſſis art. 44. num. 9.* Addo illuſtr. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 128. in littera C, num. 8.* vbi poſt nonnullos relatos reddit quoque rationem dicens, quia talis cõfeſſio præſumitur acceptata per officialem publicum nomine omnium, quorum intereſt.

4 Vnde infertur, quod ſi quis in ſuo æſtimo profeſſus ſit ſoluere libellum, vel cenſum alicui, fundata remanet ipſius creditoris intentio etiam contra tertium poſſeſſorem loco deſcribentis. Sic amplè D. Crauet. *conſil. ſuo 217. nu. 8.* & infrà.

5 Secundus principalis caſus, in quo fallit ſupradicta Concluſio, eſt, quãdo Cataſtrum, ſeu liber ipſius æſtimi reperitur penes egregias, ac illuſtres perſonas, quales ſunt Marchiones, tunc enim ipſum plenè probare author eſt Scult. *conſil. ſuo 6. num. 14. in 2.* ſequitur Hieronym. de Monte *d. ſuo cap. 64. in fine*, vbi ſubdit alijs tamen adminiculis opus eſſe, & nouiſs. D. Maſcard. *dicta ſua Concl. 273. num. 11.*

6 Tertiò principaliter fallit ſupradicta Concluſio, quando ipſemet liber æſtimi inter ſcripturas publicas reperitur collocatus, & ei præſit Magiſtratus publicus, ac demum ipſi fides adhiberi conſueuerit, tunc enim plenè probat. ita pulchrè, ſed latè Do. Barbatias *d. conſil. ſuo 6. num. 16. cum ſequenti*, & poſt Alexandrum Do. Maſcard. *d. ſua Concluſ. 273. num. 12. cum ſequenti-*
7 *bus*, vbi etiam rationem deducit dicens, quoniam cũ liber ipſe aſſeruetur in archiuio publico, habetur pro publica ſcriptura *ad not. in auth. ad hæc, C. de fide inſtrumentorum*, addo poſt plures relatos Dominũ Lancell. Galliam *conſ. ſuo 7. num. 26.* & illuſtr. Card. Tuſcum *Concl. ſua 674. num. 22. in littera E*, vbi pulchrè.

8 Hinc rectè infertur, per æſtimum teſtatoris
fideicõmittentis plenè probari deſcripta in eo
fuiſſe in illius bonis, quando tamen ipſe liber
ęſtimi inter publicas, & authenticas ſcripturas
9 reperitur. Sic præciſè Roman. *conſil. ſuo 165.* vbi
ampliat, etiam quod ſcriptura illa reperta in regiſtro æſtimi non habeat neque diem, neque Conſulem *ad not. in cap. ad audientiam extra de præſcriptionibus*, & idem quoque tradit Alexander *conſil. 92. num. 5. in 2.* Albenſ. *conſil. 6. num. 8.* & ita apud nos practicatur teſte Clar. viro D. Pereg. *de Fideicom. art. 44. nu. 7.*

10 Ampliatur iſta tertia principalis limitatio,
vt eo magis procedat, quando tale Cataſtrum
11 diù habitum ſit pro publico, & authentico; &
ratio eſt, quia magna eſt authoritas antiquitatis, cum vim legis obtineat *l. 2. ff. de aqua plu. arcend.* ſic eleganter Dominus Barbatia *d. conſilio ſuo 6. num. 17. in fine, & num. 18.* & Dom. Maſcard. *d. Concl. ſua 273. nu. 15.*

12 Limitatur quartò principaliter, quando ipſum Cataſtrũ, ſeu liber æſtimi, producitur vna cũ ſolutione cenſus, & collectarum, tunc enim plenè probat locum, vel villam ſoluentem cenſum, vel collectas, eſſe de dominatu loci illius, cui ſoluuntur, quod placuit Hieronymo de Monte *d. cap. 64. nu. 4.* ſecundum Alexandrum *in conſil. 35. nu. 4. in 4. per textum in d. §. ſi quis igitur in authent. Quibus mod. naturales efficiuntur legitimi*, & ibi per gloſſam *in verſic. perſoluatur*, & per Bald. *in l. 3. C. de naturalibus liber.* vbi illius cõtextus authoritate motus obſeruat per cenſus, & col-
13 lectas rectè deſignari ſubiectionẽ, & per eam
probari caſtrum, vel villã eſſe territorij illius, cui ſoluuntur, & *per l. 3. verſic. ſub quo vicus, vel poſſeſſio cenſeatur, C. de iure emphyteutico*: Addo poſt plures alios relatos Lancel. Gall. *conſ. 27. nu. 27.*

Secus

14 Secus verò eſſet, vbi Cataſtrum per ſe ſine ſolutione produceretur, non enim probaret. Sic poſt Felinum *in cap. cum cauſam*, & plures alios, D. Maſcard. *d. ſua concluſ. 273. num. 4. cum tribus ſequentibus*.

15 Coarctatur quintò principaliter quoad aliqualem præſumptionem, licet enim ex ipſomet æſtimi libro plena regulariter probatio minimè oriatur, inducitur tamen aliqualis procul dubio præſumptio in gratiam eius, cui ſunt bona deſcripta. Sic poſt Mand. Albenſ. Hieron. de Monte, C. Pariſ. & plures alios Dominus Maſcard. *d. concluſ. ſua 273. num. 8. & num. 18. in fine*, Magon. poſt Bald. *deciſ. ſua Florent. 37. num. 8.* & nouiſſimè Cl. Eques D. Pereg. *d. artic. 44. num. 12.* vbi infinitos deducit.

16 Addo Socin. iuniorem *conſ. ſuo 61. num. 3. cum ſequentib. in 3.* vbi etiam ſub *num. 4.* ſubdit poſt alios, quod bona cenſentur communia inter fratres, ſi communi nomine ſunt deſcripta in 17 libro ipſius æſtimi, & aduerte, huic quidem præſumptioni ſtandum eſſe, etiamſi ſola eſſet, vbi per aduerſarium contrarium minimè probetur, iuxta tradita *in l. ſiue poſſidetis*, per gloſſam, & alios, & *in l. ab ea parte, C. de probationibus*, ſic eleganter Socin. *d. conſilio 61. num. 5.* & Cl. Pe-18 regrinus *d. artic. 44. num. 12.* Quinimmo dictus Eques Peregrinus *d. articul. 44. num. 7.* docuit apertè, ex ſcriptura ipſius æſtimi plenam etiam, 19 ac efficacem probationem induci rem fuiſſe in bonis illius, ad cuius nomē reperitur deſcripta; Nec mirum (inquit ipſe) liber enim æſtimi, vt potè a communi ordinatus, vt bonorū poſſeſſores ſub pœnis comminatis exhibeant & cum eorum iuramento politias ſuorum bonorum, vt pro eorum rata grauari, & collectari poſſint, dicitur ſcriptura publica, & authentica, ex qua pleniſſima ſolet reſultare probatio.

20 Illud verò obſeruatione dignum non prætereibo, omnes has limitationes locum habere, & procedere duntaxat, quando agitur inter perſonas eiuſdem territorij, ſecus verò, ſi agatur contra illos, qui non ſunt in illius dominatu. argumento *l. regula, §. penult. ff. de iuris, & fac. ignoran.* ſic præciſè poſt Sicul. *d. conſ. ſuo 6. num. 17.* D. Maſcard. *d. ſua concluſio. 273. num. 17.* ſequitur Ioannes Baptiſta Coſta *conſ. ſuo 31. nu. 50. vol. 1.* vbi etiam adducit Verral. *deciſ. 42. lib. 1.* Addo Cl. D. Farinaciū *deciſ. ſua Rotæ Romanæ 53. num. 2. in nouiſſ.* & D. Iacob. Berret. *conſil. ſuo 89. num. 44.* 21 *volu. 1.* vbi etiam docet, quod ſolùm Cataſtrū non probat abſque ſolutione cenſus contra illos, quos non apparet conſenſiſſe, aut interfuiſſe ſcripturæ; adducitq; Felinum, Crauettam, & alios.

22 Limitatur poſtremo loco ſupradicta concluſio, nam etiam probat ipſe liber æſtimi contra tertium dummodò adfuerit tempore, quo conſcriberetur, ac deſcriptioni conſenſerit; ſic poſt plures relatos Dominus Maſcardus, *d. ſua concluſione num. 18. & concluſione ſua 1186. num. 18.* ſequitur præciſè Pancirol. *conſ. ſuo 89. numero 20.* Mar. Ant. Maceratenſ. *Var. reſolution. lib. 2. reſolution. vltima caſ. 47. verſ. quia liber æſtimi*, & nouiſſimè Proſper. Farinac. *conſ. ſuo criminal. 11. num. 43.* vbi infinitos pariter deducit; addo Marchyſel. *queſt. ſua. 40. num. 15. & 16.* vbi tamen ſubdit hoc procedere, vbi quis expreſsè conſenſit deſcriptioni in æſtimo factæ ad fauorem alterius, ſe-23 cùs vbi patientia, & ſcientia tantùm interuenit, ea enim conſenſum minimè inducit, vt latè per eum.

Sed an ex politia æſtimi alicuius ad præiudicium tertij regulariter oriatur probatio, pleniore cornu differendum eſt. duo itaque caſus principales conſiderandi ſunt, ac diſtinguendi.

24 Primus ac principalis eſt, quando ille tertius conſenſit, vel paſſus fuit rem ſuam deſcribi ad nomen, puta Titij, & tunc ſine dubio ſibi præiudicat, videtur namque rem illam Titio donaſſe, ac ideò ipſimet Titio acquiritur, caſus eſt apertus *in l. cenſualis, C. de donationibus*, & inde notant Bartol. Bald. Salic. & alij. idem Bartol. *in l. rura. C. de omni agro deſerto lib. 11.* & ibidem 25 Ioannes de Platea, vbi vltra deſcriptionem ad æſtimum docuerunt, requiri etiam, quod ipſemet Titius functiones publicas ſoluerit, id quod etiam ſenſit Rol. à Val. *conſ. 4. num. 20. in 2.* 26 Idem quòd dominium in ipſum Titium transferatur per illum conſenſum firmauit Bal. *in l. quidam in ſuo, ff. de conditionibus inſtitution. & in d. l. ſi ſollemnibus*, Socinus *conſ. 6. num. 8. in 4.* & Crauett. *conſil. 261. col. 2.*

27 Item ab ammotione vnius rei de æſtimo vnius ad æſtimū alterius, rē in hunc tranſlatam quoad ius dominij, & poſſeſſionis arguit. & decidit Dec. *conſ. 146. num. 13.* & ante eum ſic voluit 28 Alexan. *conſil. 146. in 5.* Hæc tamen concluſio temperāda eſt, vt non procedat, cum ex aliqua alia cauſa, quàm donationis deſcriptio illa poſſet videri facta, & ſic fictè, ac ſimulatè quoad illius perſonā, caſus eſt *in l. ſi præſes, C. de donationibus & in d. l. cenſualis*, vbi DD. veluti ob timorē 29 creditorum, aut fiſci, vel quia mater permiſiſſet poni ad æſtimum filiorum, vt ditiores viderētur, vt Bal. in dictis iuribus, vel cum alia cauſa poſſet coniecturari, vt quia ſolitum in loco eſſet in Cataſtro alieno deſcribere bona propria, veluti conſiderauit Corneus *conſil. ſuo 225. in ſecundo*, vbi ſic limitat illam Bartoli traditionem *in d. 3. l. rura.*

30 Nota tamen, quia conſtare debet de eius expreſſo conſenſu, aliàs ambigua probatio nō releuaret, ita Corn. *d. conſilio 282. col. 4. in 1.* & Rol. *d. conſ. 4. num. 18.* & ſic ex facto fuiſſe deciſum retulit poſt hæc omnia eleganter adducta, Cl. vir D. Pereg. *d. artic. 44. nu. 10. in fin.*

31 Alter verò principalis caſus eſt, quādo ille tertius nō cōſenſit deſcriptioni æſtimi de fundo aliquo ad nomen puta Titij, & tunc procul dubio dominium, quod erat penes illum tertium, & poſſeſſio non ab eo amouetur, nec tranſit in illum, ad cuius æſtimum res illa reperitur, quamuis ille ſoluat functiones. caſus eſt *in d.*

Digitized by Google

in d.l.cenſualis,in principio,in d.l.ſollemnibus, & in d.l.
32 *ſi pater*, ex quibus omnibus iuribus colligitur
apertè iſta regula, quod æſtimum non præiu-
dicat alicui tertio in ſuo dominio, & poſſeſſio-
ne, ſicuti notarunt omnes ibidem, & poſt plu-
res alios relatos Cl. Peregr. *d.articul.44. num.11.*

An dominium per Cataſtrum, ſeu æſtimi Codicem probetur?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Dominium per æſtimum minimè probatur.*
2 *Aeſtimum neminem facit dominum.*
3 *Amplia, etiam tributorum ſolutione facta.*
4 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*
5 *Amplia, vt eo magis procedat, cum agitur de præiudicio tertij.*
6 *Vel cum agitur de perſonis in ipſo æſtimo non interuenientibus, ac nominatis.*
7 *Subamplia hoc procedere, etiamſi eſſent aſſignati ad id magiſtratus publici.*
8 *Aeſtimum dominium probat in præiudicium eius, qui conficiendam curat ſcripturam in d.æſtimo.*
9 *Licet ſecus ſit quoad præiudicium tertij.*
10 *Doctrina Bart. deducitur.*
11 *Aeſtimum reſpectu dominij facit ſaltem aliqualem præſumptionem ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt.*
12 *Amplia ex Ancharan. præcipuè, ſi ille, cuius nomine ſunt deſcripta, ſoluerit collectas.*
13 *Amplia etiam, vt oriatur ſemiplena probatio.*
14 *De hac tamen opinione dubitat author.*
15 *Per æſtimum dominium probatur inter partes, quæ ipſi conſenſerunt, ſeu ſunt in ipſo deſcriptæ.*

An per æſtimi Codicem dominium probe-
tur, dubitatur.

1 ET non probari communi ſcriben-
tium ſententia receptum eſt. ita
poſt Iacobum Butrigar. Bald. *in l.*
ſollemnibus num. 1. C. de rei vendicat. ſe-
quitur poſt infinitos propè relatos
D. Maſcardus *concluſione ſua 543. numero 1.* idem
concluſione ſua 273. num. 2. & concluſione ſua 665. nu-
mero primo, addo eũdem Bald. *in §. final. de vſuca-*
pionibus. vbi pro regula ponit, quod æſtimum
2 neminem facit dominum, cuius dictum ſequu-
tus eſt Socin. *conſil. ſuo 205. num. 5. verſic. 10. vol. 2.*
His accedunt Riminald. iunior *conſ. 266. num. 5.*
3 & Portius *conſ. ſuo 68. num. 26.* vbi id etiam am-
pliat procedere, Tributorum ſolutione facta.
4 Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixe-
rint nonnulli.
5 Ampliá, vt huiuſcemodi concluſio eo ma-
gis procedat, cum agitur de præiudicio tertij.
Sic præciſè poſt Alexãdrum, Decium, & alios
D. Crauet. de Antiquitatibus *in verſic. 4. limita-*
6 *tur, num. 71. in fine*, vel cum agitur de perſonis in
ipſo æſtimo non interuenientibus, ac nomina-
tis. Sic poſt alios per *l. ſi pater, C. de rei vendicatione*,
Cardin. Pariſ. *conſil. ſuo 104. numero 169. volum. 1.*
7 vbi de communi, ſubamplia hoc itidem proce-
dere etiamſi ad id magiſtratus à publico eſſent
aſſignati, adhuc enim contra tertium dominiũ
per ipſum minimè probaretur, ſic eleganter
poſt alios D. Burſat. *conſil. ſuo 36 num. 17. verſic.*
quinimmo, & D. Maſcard. *d. concluſione ſua 543. nu-*
mero 2.

Coarctatur autem communis iſta conclu-
ſio varijs modis.

8 Et primò, vt non procedat in præiudicium
eius, qui conficiendam curat ſcripturam in d.
9 æſtimo; tali enim caſu contra illum probatur
vtique ex eo libro dominium, licet ſecus ſit
quoad præiudicium tertij. Sic DD. omnes *in d.*
l. ſollemnibus, C. de rei vendicatione, et in ſpecie Bald.
num. 1. per textum. in l. cenſualis C. de donationib. ſequi-
tur poſt plures alios relatos Barbatias *conſ. ſuo 8.*
num. 18. in 2. Paul. Montan. *de iure Tutel. cap. 32.*
reg. 5. num. 60. & nouiſſimè Cl. D. Maſcard. *d. con-*
cluſ. ſua 543. num. 3.
10 Hinc Bar. *in l. rura, C. de omni agro deſerto lib. 11:*
docuit, quod ſi frater emit ſuo nomine fundũ,
& poſteà fecit illum deſcribi in Cataſtro com-
muni, tam nomine ſuo, quam nomine fratrũ,
probatur dominium in præiudicium ipſius fa-
cientis ſcribi illud Cataſtrum, & ſic ex ipſo Ca-
taſtro non oritur fides pro ſcribente, ſed benè
contra ipſum; hoc idem ſequitur præciſè Bar-
batias *dicto conſ. ſuo 8. num. 18.*
11 Secundo loco limitatur, vt non vſque eo lo-
cum habeat, quin ſaltem faciat præſumptionẽ
ad fauorem illius, ad cuius nomẽ bona deſcri-
pta ſunt, ad notata *in l. cenſualis, C. de donationib.* Sic
præciſè inter alios Soci. ſen. *conſ. ſuo 89. num. 12.*
vol. 1. Dec. *conſil. ſuo 482. num. 5.* Bertazol. *conſil.*
ſuo ciuil. 52. num. 35. Ciof. *conſ. ſuo 124. num. 26. vo-*
lum. 1. vbi Socin. *in conſ. 205. num. 2. lib. 2.* & Cor-
neus *conſ. 165. lib. 3.* concordantes deducit Natt.
conſil. 235. num. 14. poſt Calcaneum, Maſcard. *d.*
concluſione ſua 543. numero 4. & nouiſſimè D. Lu-
douic. Sacca *conſil. ſuo 11. num. 8. & conſ. 94. num. 8.*
Addo P. Ioannem Anchar. *quæſtione ſua 80. num.*
18. lib. 3. vbi concordantes adducit C. Pariſium
conſ. ſuo 53. num. 21. & 55. num. 54. volum. 1. Burſat.
12 *conſil. ſuo 153. numero 20.* ac plures alios: adne-
ctendus quoque D. Gulielmus Guidobonus
Aduoc. ſua 123. num. 27. & aduerte, quod ampliat
etiam, hoc eo magis procedere, ſi ille, cuius no-
mine ſunt deſcripta, ſoluerit collectas.
13 Amplia, vt ſecundum aliquos oriatur etiam
ſemiplena probatio. ſic præciſè Cl. Decia. poſt
alios *conſ. ſuo 17. num. 29. in 2.*
14 De qua tamen opinione valde dubito.
15 Fallit poſtremo loco ſupradicta principalis
concluſio, nam inter partes, quæ conſenſerunt
æſtimo, ſeu in ipſo deſcriptæ ſunt, dominium
rectè probatur, ità tradidit Bal. *in l. quidam in ſuo,*
in fine, de conditionibus inſtitutio. per d.l. cenſualis; ſe-
quitur

Digitized by Google

quitur poſt Calcaneum, & alios Do. Maſcard. *d. Concluſione num.* 5. Addo Portium *conſil. ſuo* 68. *nu.* 26. & D. Cæſar. Barziũ *deciſ. ſua Bononienſ.* 49. *nu.* 21. & hæc ſufficiant; latius autẽ de hac materia diſſerit Illuſtr. Card. Tuſcus *Concl. ſua* 674. *num.* 7. *cum infinitis ſeqq. in littera E.* vide per eum.

An per Librum Aeſtimi probetur poſſeſſio?

feſtas. de collecc par. i. c. i an. 39. à fol. 10.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſio per librum æſtimi minimè probatur.*
2 *Amplia etiamſi ille, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt ſolueret tributa, & vectigalia, quando tamen alius eo tempore cogitur poſſidere.*
3 *Amplia ſecundò, vt iſta regula præcipuè procedat, quando agitur contra eum, qui deſcriptioni conſen-*
4 *ſit: vel quando agitur de graui tertij præiudicio.*
5 *Per æſtimum, cum agitur de poſſeſſione, aliquod ſaltem adminiculum, ſeu præſumptio inducitur ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt.*
6 *Et huic quidem præſumptioni ſtandum eſt, donec de contrario doceatur.*
7 *Amplia, prout ibi.*
8 *Per æſtimum probatur poſſeſſio in factis antiquis, item quando non probatur, quod tunc temporis, quo liber fuit confectus, res per alium poſſideretur.*
9 *Amplia prout ibi.*
10 *Per æſtimum probatur poſſeſſio inter partes in ipſo deſcriptas.*
11 *Amplia ex Bertazzol. hoc eo magis procedere, ſi non conſtaret tempore ipſius æſtimi alium poſſediſſe.*
12 *Et eſt veriſſima ampliatio.*
13 *Ratio.*
14 *Aeſtimum probat poſſeſſionem, quando alius non reperitur poſſidere.*
15 *Quomodo autem id dignoſcatur, docet author.*
16 *Aeſtimum quamuis non probet plenè dominium, ac poſſeſſionem inter diuerſas perſonas, quæ ipſi non conſenſerunt, inducit tamen præſumptionem dominij, ac poſſeſſionis, quæ ſufficit in antiquis pro plena probatione, & num.* 17.

CVm dominium ſiue proprietas regulariter cum poſeſſione nil communiter habeat vulgata *l. naturaliter, §. nihil commune*, de acquirenda poſſeſſione, iure optimo, poſtquã vidimus, an per æſtimi librum dominium ipſum probaretur, an per eumdem probari poſſit poſſeſſio, hic ſermo ſubijciendus eſt.

1 In huiuſmodi difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua; Sic præciſè docuit Bart. *in l. ſi pater, illam in compendium redigendo, C. de act. empti.* vbi tributi ſolutio rei poſſeſſionem non probat, ibiq; eum ſequutus eſt Bald. *numero primo, per l. quæ quiſque, ff. de acquir. rerum dominio*, infinitos alios refert, ac ſequitur Dominus Maſcardus *Concluſ. ſua* 665. *num.* 1. Addo Iacobum Marchiſell. *quæſt. ſua* 40.
2 *num.* 13. vbi ampliat, id etiam procedere, etiamſi ille, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt, ſolueret tributa, ac vectigalia, quando tamen alius eo tempore reperitur poſſidere.

3 Amplia vt iſta regula præcipuè procedat, quando agitur contra eũ, qui deſcriptioni non conſenſit. ſic præcipuè docet inter alios Dec. *conſil. ſuo* 146. *num.* 14. *ferè in fine.*

4 Vel quando agitur de graui tertij præiudicio. Sic poſt plures relatos D. Ioannes Baptiſta Coſta *conſ. ſuo* 31. *num.* 48. *vol.* 1.

Item quando conſtat alium verè, & realiter poſſidere, ita pulchrè poſt alios animaduertit D. Hector Felicius *Allegatione ſua iuris* 10. *nu.* 26. *verſic. nam de libro, parte* 3.

5 Limita primò concluſionem, nam aliquod ſaltem adminiculum, ſeu præſumptio inducitur ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt. Sic poſt alios Maſcard. *prænot. loco,*
6 & Marchiſel. *d. quæſt.* 40. *nu.* 14. cui quidem præſumptioni ſtandum eſt, donec de contrario doceatur, *argumento, l. fin. C. de prædijs Nauicul. lib.* 11. ſequitur elegantiſſimè D. Menoch. *de retinend. remed.* 3. *num.* 570. & Do. Petrus de Caball. poſt Anchar. *quæſt. ſua* 60. *num.* 4. *lib.* 1. *conſilio ſuo* 156. *num.* 24. Guidobon. *Aduocatione ſua* 37. *num.* 12. vbi plures concordantes deducit.

7 Quod quidem eo magis procedit, quando per ipſum functiones fuiſſent ſolutæ, & quando ille, contra quem liber ipſe producitur, conſenſerit, ſeu paſſus fuerit pro eo, qui eſt nominatus, bona ipſa deſcribi. Sic præciſè poſt alios Roland. à Val. *conſil. ſuo* 4. *num.* 21. *in* 2. vbi præcipuè deducit inter ceteros Socin. *conſil.* 46. *col.* 2. *in* 3. referentem, quod aliàs legendo Ferrariæ, ita obtinuit in terra Bagna Caualli. Addo Cephal. *conſil. ſuo* 458. *nu.* 72. & 73. & *conſil. ſuo* 756. *numero* 9. *in* 5. Amicis *conſil.* 120. *num.* 34. ac plures alios.

8 Coarctatur ſecundò principaliter, quando ſumus in factis antiquis, & quando non probatur, quod tunc temporis, quo liber fuit confectus, res per alium poſſideretur, vel quod ad alium ſpectaret, tunc enim abſque dubio probatur plenè per eumdem librum poſſeſſio, ad fauorem illius, ad cuius nomen bona ſunt de-
9 ſcripta; id quod maximè procedit, quando huiuſmodi libri ſunt in loco publico, & à publicis officialibus ad id deputatis cuſtoditi. Sic pluribus rationibus motus ex profeſſo conſultus reſpondit D. Barthol. Socin. *conſ. ſuo* 205. *per totum vol.* 2. Socinum ſequutus eſt Cl. Menoch. *d. num.* 570. & Straccha *conſil.* 11. *num.* 10.

10 Fallit tertiò ſupradicta Concluſio, nam inter partes deſcriptas in æſtimo, medio ipſius poſſeſſio rectè probatur. ſic elegãter poſt alios Bertazzol. *conſil. ſuo ciuil.* 52. *nu.* 36. & 37. vbi hoc
11 tanto clarius procedere ſubdit, ſi non conſtaret tempore ipſius æſtimi alium poſſediſſe, allegatq; Caſtrenſem, *in l. ſi pater, C. de actionibus*

Digitized by Google

empt. Roland.*conſil.4.num.17.in 2.* Socinum, ac
plures alios, ſequitur Cl.vir, ac æternę memo-
riæ Do.Menoch. *de Retinenda,remed.3.num.570.*
verſic.declaratur primo.
12 Et eſt veriſſima ampliatio; dictum enim il-
lud, quod per æſtimum neutiquam probatur
13 poſſeſſio, procedit, quando alius reperitur in
poſſeſſione, aliàs pręſumitur pro æſtimo com-
munis, alio non apparente in contrarium; ita
notatur *in l.fin.C.de prædijs nauicular.lib.11.* & de-
clarat poſt Caſtrenſem, Pariſ. & alios. Domi-
nus Rolan. à Val. *d.conſil.ſuo 4.num.17.in 2.* Ad-
do Preteum *conſil.ſuo 8.nu.7.vol.1.* & Marcum
Antonium Macerat.*Variar.reſolutionum,lib.2.re-*
ſolut.vltima,cap.47.in fine.
14 Et quod æſtimum probet poſſeſſionē, quan-
do alius non reperitur poſſidere tenuit in ter-
minis Huberti. Zucchard.*conſil.ſuo 61.nu.2.* poſt
Socin.& alios ibi relatos.
15 Id autem optimè dignoſcetur, ſi factis pro-
clamationibus, nullus contradicendo compa-
ruerit; per proclamata enim ſiue banna acqui-
ritur quaſi poſſeſſio, ſic eleganter poſt Aluaro.
de Feudis. Petrus Fuſcus *in ſuis Singul. in verſic. li-*
ber æſtimi, num.22.
16 Pro coronide obſeruandum eſt, quod æſti-
mum quamuis non probet plenè dominium,
ac poſſeſſionem inter diuerſas perſonas; quæ
ipſi æſtimo non conſenſerunt, inducit tamen
præſumptionem dominij, ac poſſeſſionis, quæ
ſufficit in antiquis pro plena probatione. Sic
poſt alios eleganter Dominus Cæſar Barzius
deciſ.ſua 49.nu.21.& 22. vbi ſubdit, quòd ex hac
17 probatione, quæ eſt ſaltem pręſumptiua, tranſ
fertur onus probandi in aduerſarium. Et hæc
Satis.

Latius de materia huius quæſtionis vide pe-
nes Illuſtr. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 674.nu.1.*
cum quinque ſeqq.in littera E.

An per librum æſtimi rei æſtimatio probari poſſit?

QVAESTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Per librum æſtimi probatur rei æſtimatio, dummodo ta-*
men in ipſomet libro deſcribantur res omnium, & eo-
rum pretia.
2 *Solus liber æſtimi probat verum valorem, niſi per teſtes*
clarè ſit edoctum de contrario.
3 *Immò liber æſtimi cum duobus teſtibus pręfertur quin-*
que contrarium deponentibus.
4 *Ratio, & num.5.*
6 *Per librum æſtimi æſtimatio rei minimè probatur quo-*
ad effectum reſpicientem priuatorum commodum,
ac incommodum, niſi ſaltem huiuſmodi æſtimatio
per æſtimum eſſet facta tempore contractus, vel pau-
lò ante.
7 *Secus autem eſt, ſi ęſtimum olim, non autem de recenti*
factum eſſet, & tunc agatur de probatione eſtima-
tionis.
8 *Ratio, & num.9.10.11.& 12.*
13 *Licet per cataſtrum inter alios æſtimatio rei, minimè*
probetur, tamen ex dicto æſtimo oritur ſaltem conclu-
dens pręſumptio, quod ille fundus tanti valeat.
14 *Ratio.*

Viſo, an per æſtimum probetur dominium,
ac poſſeſſio; vidēdum modò, an per idem pro
betur etiam rei valor, ac æſtimatio?

1 HVic quidem difficultati ſatisfacien-
do, concludo breuiter pro affirma
tiua, dummodo tamen in ipſomet
libro deſcribantur res omnium &
eorum pretia; Text. eſt ſingularis
ſecundum vnam lecturam *in l.fin.in fine, C.de prę-*
dijs, & alijs rebus nauic. lib.11. ſequitur Bald. *in l.2.*
nu.59.C.de reſcind.venditione, vbi adducit textum
in l.cum de lege, ff. de probationibus, Panthaleon de
Crema *in d.l.2.num.300. cum ſeqq.* vbi etiam Ca-
gnol.*num.260.* quibus adiungas Nicolaum Fe-
ſtaſ. *in ſuo tract. de ęſtimo, parte 1. cap.1. num.51.* &
poſt plures alios relatos D. Maſcard. *Concluſ.ſua*
665.num.1. His accedunt Petrus de Caball.*conſ.*
ſuo 144.num.39. & Do. Franc. Monald. *conſil.ſuo*
168.num.4.in 2. Addo Clar. Decian. *conſ.ſuo 17.*
2 *num.21.cum ſeqq. in ſecundo,* vbi etiam poſt Aret.
ſubdit, quod ſolus liber æſtimi probat verum
3 valorem, niſi per teſtes clarè ſit edoctū de con-
trario; immò dicit, quod liber ipſius æſtimi cū
4 duobus teſtibus præfertur quinque contrariū
deponētibus, & eſt ratio ſecundum eum, nam
cum omnia bona in æſtimo deſcripta æſtimen
tur ab eſtimatoribus publicis, & publicè ele-
ctis, pro illis ſemper præſumitur, vt eſt text. *in*
l.2.in verſ.quod non arbitramur, C.de offic.eius iud. &c.
quem text. ad hoc ponderat, & dicit valdè no-
tabilem Bald.*in l.errorem, C.de Teſtib.* & diligen-
5 tia præſumitur in officiali publico, *l.1.C.de ſu-*
ſcept.& arc.lib.10. & tradit idem Bald. *in l.damni,*
§.Sabini, ff.de damn.infect. ſequitur Decian. *d.loco*
num.28. Addo etiam poſt hæc ſcripta Schuuar-
zenthaler *de ſtipulationib.pag.871.nu.71.72.& 73.*
6 Limitatur autem communiter iſta conclu-
ſio quoad effectum reſpicientem priuatorum
commodum, ac incommodum, nam tunc ęſti
mum non probat, niſi ſaltem huiuſmodi æſti-
matio per æſtimum eſſet facta tempore con-
tractus, vel paulò ante. ita Salic. *in d.l.2.C.de re-*
ſcind.venditione, iuxta doctrinam Cyn. *in Auth. ſed*
quod ius, C.de rei vxor.act. & idem refert, & ſequi-
tur Aret.*conſil.ſuo 65. In pręſenti conſultatione col.2.*
verſic.quia tamen audio.
7 Secus autem eſt, ſi æſtimum olim, non au-
tem de recenti eſſet factum, & tunc agatur de
probatione æſtimationis, quia tunc, vt dixi, nō
probat, vt poſt Alexandrum *in d.l.pretia rerum,*
animaduertit. Dom. Feſtaſ. *in citato cap.1.nu.51.*
verſic. conſidera. Addo P. de Caball. *conſilio ſuo*
144. num.65. vbi adducit text. *in l.3.§.Diui fratres.*

ibi

Digitized by Google

ibi (& iuſta pretia non ex præterita emptione, ſed ex præſenti æſtimatione conſtitui) *ff. de iure fiſci, & in l. ad reſcindendam, C. de reſcindenda venditione.*

8 Et ratio quoque eſt in promptu, quia cum pretia rerum tàm mobilium, quam immobilium tractu temporis varientur *d. l. pretia rerum, §. fin. ff. ad leg. Falc. cum ſimilibus.* non ſequitur, iſta eadem res fuit pridem tanti æſtimata, & pro tanto allibrata, ergo vnum tantumdem valet. Sic Panthaleon de Crema, *in dicta l. 2. num. 306.*

9 Addo, quod tale æſtimum probat ſolum, & factum eſt, vt dũtaxat probet inter fiſcum, vel communitatem, & illum, ad cuius nomen res deſcriptæ ſunt, ergo alijs non debet præiudica-
10 re, *argumento l. ſi vnus, §. ante omnia, ff. de pactis,* & propterea quia æſtimum tãtummodò factum eſt ad effectum ſupportationis onerum pro rata quemlibet tangẽte, non debet vlterius ope-
11 rari: limitata enim cauſa limitatum producit effectum, *l. age, C. de tranſact.*

12 Huic eidem limitationi ob ſupradicta ſubſcribit etiam Cl. D. Maſcard. *d. concluſ. ſua 665. num. 2. cum quattuor ſequentibus.*

13 Sublimitatur tamen iſta principalis limitatio, nam licet per Cataſtrum plenè inter alios æſtimatio non probetur, tamen ex ſupradicto æſtimo oritur ſaltem concludens præſumptio, quod ille fundus tanti valeat, iuxta illud pretium, quod reperitur deſcriptum in ipſo æſtimo communi.

14 Nec ſanè mirum, illa enim æſtimatio fit à magiſtratibus publicè ad id conſtitutis, ideò præſumitur pro eo Cataſtro, ſicut præſumitur pro quolibet actu à perſona publica confecto, *argumento l. ſecunda, C. de officio eius.* Sic eleganter poſt Panthaleon. de Crema *in d. l. ſecunda, numero 305.* Aretinum, & alios eruditiſſ. D. Maſcardus *concluſione ſua præcitata 655, num. 7.*

An ex æſtimi Libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo, rectè comprehendi poſſit?

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *An ex æſtimi libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo, rectè comprehendi poſſit? non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
2 *Bar. ac alij pro affirmatiua.*
3 *Aeſtimum probat præſumptiuè quem ampliora bona non habere, quàm ibi deſcriptum ſit.*
4 *Cui quidem præſumptioni ſtatur non docto de contrario.*
5 *Fideiuſſor etiam debitore principali non excuſſo à creditore, qui librum æſtimi pro communi habitum, & in loco communitatis aſſeruatum ei oſtendit, conuentus, non poteſt obijcere exceptionem ordinis, & excuſſionis, & ſi referat forſan debitorem plus in bonis habere, id probare obſtrict. eſt.*
6 *Contrariam autem ſententiã tenuit Bald. Ang. ac alij.*
7 *Fundamentum.*
8 *Concilia ex Alex. & nu. 9.*
10 *Alex. multi ſequuntur.*
11 *Liber æſtimi probat bona in illo præſcripta oneribus obnoxia eſſe inter eaſdem perſonas eiuſdem territorij, ſecus inter alienigenas.*

An ex æſtimi libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo rectè comprehendi poſſit? dubitatur?

1 IN huiuſmodi difficultate nõ eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.

2 Bart. enim in *d. l. 10. ſtipulatus n. 3. ff. de verborum obligat.* expreſsè ſenſit pro affirmatiua, docuit enim is per Cataſtrũ, ſiuè librũ æſtimi rectè probari poſſe quem nõ eſſe ſoluendo, cui adhæret. Iaſ. *ibidem num. 35.* & 36. & Panthaleon de Crema *in d. l. 2. nu. 301. C. de reſcind. venditione.* His adiungas Socin. *conſ. ſuo 205. nu. 1. ferè in fine vol. 2.* Bottam poſt plures *relatos conſ. ſuo. 61. numero. 8.* ac plures alios.

3 Hinc paſſi hanc eamdem opinionem inſectantes ſcripſere, Aeſtimum probare præſumptiuè quem ampliora bona non habere, quã ibi deſcriptũ ſit. ſic Alex. in ſpecie, *in d. l. decẽ, num. 17.* quem ſequitur Præteus poſt alios, *conſ. ſuo 8. num. 17. vol. 1.* Cui quidem præſumptioni
4 ſtatur non docto de contrario. pulchrè poſt alios Botta *conſil. ſuo. 61. nu. 9.*

5 Hinc etiam nonulli ob ſupradicta docuere fideiuſſorem, etiam bonorum principalis debitoris non facta excuſſione rite a creditore, qui librum æſtimi pro communi habitũ, & in loco communitatis aſſeruatum ei oſtendit, conuentum nõ poſſe obijcere exceptionem ordinis, ac excuſſionis, imò ſi is refert debito rẽ plus in bonis habere, id eum probare obſtrictum eſſe.

6 Contrarium tamen ſenſere Bald. Ang. & Raphael, *in d. l. decem.*

7 Mouentur: nam non ſequitur in ipſo Codice æſtimi tot bona ſunt deſcripta, ergò plura non habet debitor, cum mobilia non deſcripta habere poſſit, ac indies lucrari queat iuris præſumptione *ad l. ſi defunctus, C. arbitrium tutelæ.*

8 Pro ſedandis hiſce ſcribentium diſſenſionibus Alex. *in d. l. decem, num. 17. verſ. poſſet pro concordia,* ita diſtinguendum eſt opinatus. Nã aut eo tempore, quo codex conficitur, proclama editum eſt, vel loci ſtatutum diſponit quempiam ſub pœna propalare omnia bona ſua teneri, & quia illum delinquere velle à iure non præſumitur, codex iſte probabit, vt ſupra, & hoc pacto Bartoli accepta ſententia vera erit.

9 Aut verò ſtatuto cautum reperitur, quod quis teneatur tantùm immobilia profiteri, vel curet deſcribenda omnia bona tempore, quo conficitur ſtatutum, & tunc procedat opinio Bald. Ang. ac aliorum.

10 Hanc eamdem diſtinctionem poſt Feſtaſ. *in d.tract.de æſtimo,d.part.1. cap.1. num.58.* probauit poſt alios Cl.D.Maſcard. *d.ſua Concluſ.665. num.9.* & nouiſſimè D. Schuuarzentaler, *de ſtipulationibus pag.870.num.69.& 70.*

11 Obſeruandum eſt autem Cotonidis quaſi loco, ipſum librũ æſtimi bona in illo præſcripta oneribus obnoxia eſſe probare inter eaſdem perſonas eiuſdem territôrij, ſi authoritate publica confectus ſit, ſeruatuſq; à publicis perſonis, ſecus ſi alieni ſint territorij. ſic poſt Bald. Alexandrum, Rom. ac alios D.Maſcard. *d.Concluſ.ſua 665.num.fin.*

An per librum æſtimi cenſus probetur? ſexto loco dubitari contingit.

1 ET probari, ſi in ipſo æſtimo ille, cuius nomine res eſt deſcripta, dicat, & aſſerat rem illam ſoluiſſe cẽſum alicui, puta Titio; docuit poſt Foller. *in ſua practica cenſuali.* Caſſaneum, Gulielm. Benedictum, & alios eruditiſſ. D. Maſcard. *concluſ.ſua 280.num.5.*

An per librum æſtimi probetur primum extremum in Saluiano interdicto? ſeptimo loco dubitatur.

1 HVic quidem difficultati adeò doctè, & eleganter ſatisfacit D. Bartholom. Scapuccin. poſt hæc congeſta viſus, *in ſuo eleganti tract. de Vtili Saluiano interdicto, lib.1.quæſt.29.* vt nil ſuperaddi poſſe videatur; ad ipſum, ne aliena mihi videar vſurpare, & ex ſcripris ſcripta conficiam, lectorem beneuolum relego. Conferunt quæ ſcripſimus ſupra de hac materia, *quęſtione 2. & 3.*

An per librum æſtimi probetur ſocietas? octauo dubitatur.

1 EX libro æſtimi probari communionem, & ſocietatem, ſi bona quæſita fuerint poſtea de communi conſenſu in eo deſcripta, communi omnium ſcribẽtium voto receptũ eſt. ſic præcisè docuit Bart. *per illum textum, in l.rura, C.de omni agro deſert.lib.11.* vbi protulit hęc verba; [Nota hanc legem contra fratres, qui fecerunt ſe in inſtrumentis emptionum tantummodo nominari, & poſtea prædia fecerũt in Cataſtro cõſcribi eis, & fratribus, & ſic cõmuniter tributa ſunt ſoluta, nam per hoc eſt fratribus dominium acquiſitum, ſicut ipſis, quos tenor inſtrumenti deſignat.] Hactenus Bart. quem nonnulli ſequuti ſunt, relati ibidem *in additionibus in littera B.* ſequutus eſt etiã

2 Roman. *conſ.ſuo 291.nu.7.* vbi pro ratione conſiderat, quod quãuis deſcriptio de re alicuius eo ignorante, in Cataſtro meo, meo nomine facta, ſequutaq; tributorum pro ea per me ſolutio in me illius dominium nõ transferatur, *vt C. de rei vendicat. l.ſollemnibus, & l.ſi functiones, C.de donationibus.* tamen ſi in his ambobus ſcientia cum patientia domini cõcurrat; ex iiſdem ius in eius dominio me acquiſiuiſſe, caſus eſt apertus, *in l.cenſualis, C.eod.de donationibus.* His adde Cl.D.Menochium, *de præſumptionib. lib.3. præſumpt.56. cap.21.& 22.* & eruditiſſimum D.Hectorem Felicium, *in ſuo eleganti tract. de ſollemnit. cap.11.num.15.* Addo etiam Card. Tuſcum, *Concl.ſua 313.num.11. in littera S.*

3 Confert hic mirum in modum, quod docuere communiter interpretes, quod tunc ſocietas, & communio minimè inducta cẽſetur, quando alter ex ſocijs, ſiue fratribus bona ab eo empta non deſcribi feciſſet in Cataſtro cõmuni, ſed ad proprium Cataſtrum dumtaxat ipſiuſmet ementis, ita Cl.Menoch. *conſ. ſuo 12. num.15. lib.1.* inquiens, quod ſicut, quando bona fratrum ſunt omnia deſcripta ad Cataſtrũ commune, præſumuntur communia, & communi nomine acquiſita; ita à ſenſu contrario Cataſtrum proprio nomine factum ſocietatem non initam demonſtrat, ibiq; nonnullos concordantes adducit; Menochium ſequutus eſt in terminis D.Ioſeph Ludouic. *Concl.ſua 53. pag.mihi 129.verſic.Tertiadecima coniectura eſt.* vbi pulchrè. Satis.

Diuiſio Bonorum an ex Libris æſtimi poſſit apparere?

QVAESTIO IX.

1 DIuiſionem bonorũ ex Libris Aeſtimi, ſeu Cataſtri, (vt noſtri vocant) conſtare poſſe, ſatis apertè poſt Alex. *conſ.92.num.6.in ſecundo.* teſtatus eſt Cl. Maſcard. *de probationibus, concl.527.num.13.* quem conſulas.

2 Nec ſanè mirum, ſicut enim commune Cataſtrum arguit ſocietatem eſſe contractam; ita ex diuerſo Cataſtrum proprium profert non eſſe contractam ſocietatem; ſic poſt Roman. & Menoch. Card. Mantica, *de Tacitis, & ambig. lib.6. tit.10.num.19.*

Miſcellanea quædam non ſpernenda in materia librorum Aeſtimi.

1 PEr librum publicum æſtimi, ſeu Cataſtri, in quo sũt deſcripta bona teſtatoris, & ſuo nomine deleto per mortẽ, & eius loco adſcriptis nominibus ſuorum filiorum, ac hæredũ, probatur dicta bona fuiſſe dicti teſtatoris quo ad poſſeſſionem, & dominium, ſtante quod non appareat prius ſcripta ad æſtimum alterius, & ſtante in loco, ſtatuto pęnali cõtra poſſidentes bona, & non ponentes ad ſuum æſtimum. Sic poſt Socin. & alios D. Simon de Pretis, *de Interpretatione vltimarum voluntatum, lib.5.pag.mihi 555.num.359.*

Librum

Digitized by Google

2 Librum Cataſtri exhibere tenetur, qui ſuper eo ſuam intentionem fundat. ita Lancellot. Gall. *conſ. ſuo* 112. *num.* 1.

3 Aeſtimum eſt cauſa finalis collectãdi. idem Gallia *d. conſilio* 112. *num.* 3. *& num.* 20. *&* 21.

4 Liber æſtimi quoad tertiam perſonam facit præſumptionem. Bald. *in l. quidam in ſuo, ff. de conditionibus inſtitutionum.* Alex. *in l pretia rerum colum.* 2. *ff. ad leg. Falcidiam.* Socin. *conſil.* 89. *num.* 12, *in* 1. *cum concordantibus deductis per Ioannem Bottam conſ. ſuo* 86. *num.* 21. Sequitur etiam Pancirol. *conſil.* 189. *num.* 20. & Cephal. *conſ. ſuo* 458. *num.* 73. *verſic. ſed quoad tertium.*

5 Quinimmo quoad perſonas in eo deſcriptas omnimodam probationem facit, Rol. à Valle *conſil.* 4. *num.* 15. *in ſecundo.* Cephal. *conſ. ſuo* 246. *num.* 7. Burſat. *conſ.* 16. *num.* 35. & Botta poſt alios relatos *d. conſ.* 86. *num.* 21.

6 Libris Cataſtri credi debet, quando per teſtes probatur conſuetudinẽ ſeſe habere, quod talibus fides adhibeatur. Herculanus poſt alios
7 *in ſuo reſp. pro Sereniſs. Hetruriæ Duce nu.* 352. *&* 53. vbi etiam ſubdit, quod probatio ſcripturæ, etiã aliàs imperfectæ, poteſt à conſuetudine validari.

8 Qui ſemel in æſtimo ſe deſcribi fecit, non poteſt ampliùs contrauenire. Grat. *conſ. ſuo* 61. *num.* 6. *volum.* 1.

9 Solutiones Collectarum factæ ciuitati, aut clero, pro aliquo prædio, ad denotandum ſoluentem fuiſſe illius rei dominum, vel poſſeſſorem, alio non docto, non probat nec dominiũ, non poſſeſſionem, pariunt tamẽ repetitionem ſoluti ab illo, qui illius rei poſſeſſor eſt. Caſus eſt *in l. ſollemnibus, C. de rei vendicat. in l. ſi pater, C. de act. empt. & in l. ſi functiones, C. de donationibus.* vbi deciditur, ex hoc non colligi donationem ex parte domini, quia ſciuerit illum ſoluere functiones ipſas. ſequitur hoc idem Cl. D. Pereg. *de Fideicommiſſis artic.* 44. *num.* 8.

10 Standum eſt æſtimo facto de voluntate partium. Bald. *in d. l. cenſualis, C. de donationibus,* ſequitur Rolan. *d. conſil.* 4. *num.* 16. & M. Ant. Maceratenſ. *Variarum reſolut. lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 19. Addo Alexand. *conſil.* 92. *col. fin. in* 2. *& conſ.* 10. *colum. fin.*
11 *volum.* 4. vbi ſubdit æſtimum illis præiudicium inferre, qui deſcriptioni dicti æſtimi conſenſerunt.

12 Aeſtimum ſolet fieri parte non citata. ita Soc. *conſil.* 205. *verſic.* 3. *eadem concluſ. in* 2. ſequitur Rol. *d. conſ.* 4. *num.* 18.

13 Aeſtimum non poteſt mutari, quando eſt impoſita collecta, & eius ſolutio eſt iam deſtinata collectoribus, & niſi bona æſtimanda ponerentur in alio æſtimo. Sic poſt alios Preteus *conſil.* 119. *num.* 26. *in* 1.

14 Immunitas à collectis probatur ex libris æſtimi, ſi ibi non reperiatur deſcriptus grauãd. Sic omnium elegantiſſimè poſt plures relatos Burſat. *conſ. ſuo* 186. *num.* 18 *in* 2. qui poſt Ioannẽ de Amicis *conſ. ſuo* 186. *num.* 19. ſubdit, quod li-
15 bris ipſius æſtimi hodie plenè creditur, & ꝙ non ſint ſubſcripti ab aliqua publica perſona.

16 Liber æſtimi probat ſcriptos in eo eſſe ciues. Sic poſt alios Cephal. *conſilio ſuo* 246. *num.* 7. *in ſecundo.*

17 Liber æſtimi etiam à Notario publico receptus, habẽſq; ſollemnia à iure requiſita ad eſſe ſcripturæ publicæ, & authẽticæ, non nocet niſi recognoſcentibus, & his, qui conſenſerunt ipſius deſcriptioni. Sic poſt plures relatos Cacheran. *conſil. ſuo* 34. *num.* 24. *cum duobus ſequentib.*

18 Libro antiquo æſtimi ſtatur quoad fines, & latitudines prædiorum, Gulierm. Guidobon. *Aduocat. ſua* 104. *num.* 9.

Et hęc in hac materia ſufficiant, & latius per Nicolaum Feſtaſ. *in d. ſuo tract. de æſtimo, & collectis.* Et per Card. Tuſcum *Concl. ſua* 128. *in littera C.* vbi Cataſtrum quid ſit, & contineat, & an probet, omnium elegãtiſſimè diſceptatur, eum conſulas: ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, adeundus idem *Concl. ſua* 674. *&* 675. *in littera E,* vbi latè de hac materia, *& Concl.* 345. *in littera L.*

Notabilia quædam in materia Librorum Rationum.

1 Librum debitoris producens ſuſpectus eſt, quod eũ ſubtraxerit. Barbatias inter alios *conſ. ſuo* 4. *num.* 1. *in tertio.*

2 Liber creditoris non probat contra tertium. Surd. *deciſione ſua* 312. *num.* 1.

3 Libris antiquis de nobilitate creditur. Turret. poſt alios *conſil.* 14. *num.* 15. *in primo.*

4 Liber aut ſaldus in eo approbatus per aliquem, non poteſt amplius per eum improbari. Hippol. Riminal. poſt alios *conſ. ſuo* 665. *nu.* 1.

5 Libri inſpectione rem non eſſet emphyteuticam probatur, in quo res emphyteuticæ deſcribi ſolent, ſi ibidem deſcripta non reperiatur, negatiua enim ita probatur, maximè ſi in libro res aliæ contiguæ deſcriptæ reperiantur. pulchrè Hector Felicius *Allegatione ſua Iuris* 13. *num.* 6. *&* 7. *parte* 3.

6 Libro fratris adminiſtrantis bona hereditatia credendum eſt. M. Brunus poſt alios *conſilio ſuo* 128. *num.* 5.

Libris publicis fides eſt adhibenda. Rutger. inter alios *conſ. ſuo* 6. *num.* 25. *in* 1.

7 Libri Comitum, qui fuerunt legales, & nobiles, veritatem præſumuntur continere. Riminald. iunior *conſ.* 379. *num.* 23. *in quarto.*

8 Liber Pontificalis eſt authentic. & probat; idem in alijs libris, quibus Eccleſia Romana vtitur in ceremonijs, & ordine Sacramentorũ & diuinorum officiorum. Mohedan. *deciſ.* 5. *de fide inſtrument.*

9 Cuicumque libro priuato, accedente probabilitate, fides adhibetur; ſic præciſè poſt plures relatos, D. Maſcard. *Concl. ſua* 670. num. 4.

10 Aetas an probetur ex ſcriptis, & libro parẽtum, ampliſſimè docuerunt Cl. Menoch. *de Arbitrarijs lib.* 2. *Cent.* 2. *caſ.* 116. *nu.* 4. *cum ſequentib.*

& D. Maſcard. *Concluſ. ſua 670. per totam.* His accedunt P. Aemil. Verral. *deciſ. ſua 314 num. 3.* & Viuius *deciſ. ſua 184. nu. 3.* vbi ſubdit ita aliàs fuiſſe deciſum de anno Domini 1583. in Regia audiẽtia Apuliæ. Addo Card. Tuſcum *Concl. 346. num. 31. in littera L.*

11 Aetas ex libro natiuitatis ſufficienter probatur Viuius poſt infinitos adductos *d. deciſ. 184. nu. 15.* Addo Vincent. de Anna *Sing. ſuo 379.* vbi ita meminit deciſum anno Domini 1568. in ſacro Regio Conſilio.

De hac eadem materia, an, & quomodo probetur ætas alicuius, diſſerit etiam Illuſtriſs. Card. Tuſcus *Concl. ſua 340. per totam vide per eum in littera E.*

12 Liber rationum perſonæ eccleſiaſticæ probat ipſam eſſe perſonam eccleſiaſticam. Maſcard. *Concl. ſua 977. nu. 13.*

13 Libri rationum pro publicis adeo habiti, vt differenter iudices eis vtantur, pro publicis probant. Maſcard. poſt Bald. & alios *Concl. ſua 976. numero 56.*

14 Statur iuramento hæredis libros confectos per defunctum ád eum non perueniſſe, ſed poteſt benè conuinci de mendácio. Sic poſt Aretinum *conſil. ſuo 119.* Vrſill. in additionib. ad Afflictum *deciſ. ſua 274. nu. 4.*

15 Libri non compaginati, nec habentes debita requiſita, non carent ſuſpicione. Gratian. *deciſ. ſua 137. num. 30.* poſt Decian. *conſil. 100. num. 16. in 2.* imò potius vocari poſſunt, vt vulgo dicitur, ſquartafogli, quibus non creditur, Bald. Iaſ. Stracha, & alij relati per Gratianum *dicto loco, numero 3.*

16 Libros Rationum, vel ſimiles ſurripientes, & furti, & ad id, quod partis intereſt, tenentur, ſic per *l. Paulus, vbi Bart. ff. de fall. l. qui tabulis, & l. eum qui emit, & l. 1. ff. de furtis.* P. Bimius *conſil. ſuo 91. num. 16. vol. 1.*

17 Quando ſcribens eſſet homo fidedignus, & partitæ verificarentur, ei poſſet credi. Sic poſt Iaſon, Decium, Decian. & alios Turret. *conſil.*
18 *ſuo 77. num. 29. & 30.* vbi hoc tamen remittit iudicis arbitrio *in 2.*

19 Debito ſoluto qua actione chirographum repetatur, vide Iacob. Schultes, *q. ſua 8. lib. 1.*

20 Libri Curiarum, Ciuitatum, Epiſcoporum, vel aliorum præſidentium, ſi ſcribantur manu priuata, an & quando probent? videndus Bal. *in l. exemplo, C. de probat.* vbi latiſſimè.

21 Libros rationum ſi quis vidit, nec contradixit, fidem eorum approbaſſe cenſetur. Clar. D. Farinac. *deciſ. ſua 845. nu. 3.*

22 Infinita alia deducuntur, in hoc propoſito perilluſtr. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 346. in littera L. per totam.*

23. Apocha manu Cardinalis ſubſcripta, vi ſtatuti Vrbis Romæ, *cap. 83. lib. 1.* vigorem obtinet publici inſtrumẽti, & exequutionem paratam habet Clar. Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ in Nouiſſ. deciſ. 272. num. 1.*

24 Scripturæ factæ in vna Ciuitate, in qua illis adhibetur fides, eſt etiam fides adhibenda in alia ciuitate, in qua producitur Rota Genuenſis, *deciſ. 38.*

Regulæ quædam ſingulares in materia librorum Mercatorum.

1 Liber Mercatorum poſtquam eſt ſpoliatus, & redactus in alium librum non poteſt amplius accomodari, ita Do. Farinac. *conſil. ſuo 18. num. 3. & 4. cum ſequentibus,* vbi etiam docet, quot regulariter requirãtur ad hoc, vt partitæ librorum ipſius mercatoris poſſint ſtornari, vt illius verbis vtar, & accomodari.

2 Mercator, qui mandante meo debitore mihi ſoluit, vel promittit, etiamſi mandans cedat foro, cogitur nihilominus is, qui litteras acceptauit, ſoluere; Surd. poſt alios *conſil. ſuo 528. nu. 14. in quarto, idem ſub num. 15.* vbi docet etiã, quod repetitio non datur ei, qui ſoluit pecuniam de mandato mercatoris ob ſequutam decoctionem mandantis.

3 Mercatorem delegans, quem ſcit breui decocturum, vel fugam abrepturum, non liberatur propter dolum, ſic poſt Bald. *in l. ſi cum dotem, §. mulier, il primo, ff. ſolut. matr.* Ang. Caſtrenſ. Alex. & alij, P. Surd. *d. conſil. 528. num. 8.*

4 Libri Mercatorũ in ſtatu eccleſiaſtico probant vſque ad ſummam ducatorum 20. Pau-
5 lus III. *Bulla 47. quæ incipit, Dudum,* & Pius IIII. *Bulla 59. quæ incipit, volentes,* diſponit, vt probent vſque ad 30. Refert Zerola, *in ſua praxi in verſ. dibri, ſeu cataſtica, in fine.*

6 Iuramẽto Mercatoris ex forma ſtatuti ſtandum eſt, ſi ſit perſona legalis, bonæ conditionis, & famæ: ita Seraphinus *de iuramenti priuileg. ſuo 1. num. 33.*

7 Litteræ, quę mittuntur inter Mercatores, habent vim publicorum inſtrumentorum. Cardinalis Zabarella *conſil. ſuo 153. numero 1.* Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 142.*

8 Liber Mercatoris qualitatem mercium probat contra Mulionem culpę reum. Crauet. *conſilio 369. num. 20.*

9 Scripturæ Mercatorum, an etiam probent, diſſerit Card. Tuſcus *Concl. ſua 77. in littera S.* vide per eum.

De Libris Annalium.

1 Libris Annalium creditur, quatenus recepti ſunt in iure. Gratus *conſil. 9. nu. 7. vol. 1.*

2 Liber Annalium, in quo narratur Eccleſiã fuiſſe à ſuis anteceſſoribus ſundatam, probat ius patronatus. Gratus *d. reſponſo, 9. nu. 6.*

3 Sic etiam libris Hiſtoriarum creditur, maximè in factis antiquis, quando hiſtoriæ nõ ſunt reprobatæ. Sic præcisè poſt gloſ. *in cap. placuit, 16. diſtinct.* D. Vldericus Zaſius *conſil. ſuo 16. nu. 1. vol. 2.* Addo Clar. Farinac. *deciſ. ſua 18. nu. 2. Centuria 7. Rotæ Romanæ,* vbi pulchrè.

4 De materia autem librorum ipſarum Hiſto-

riarum

Digitized by Google

riarum adeo doctè, & eleganter diſceptantur duo iuris Luminaria Magna Maſcar. *Cocl.* 287. & Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ.* 139. *in littera H.* vt nil aliud ſuperaddi poſſe, vt vnuſquiſque fateatur, neceſſe ſit, ad eos Lectorem remitto; ad
5 eumdem, idem Card. Tuſcus *Concluſ.* 346. *num.* 16. *in littera L.* vbi regulam proponit, quod per librum Hiſtoriarum, & Annalium probatur ius patronatus.

De Libro Principis.

1 Liber Principis an probet? Videndus Card. Tuſcus *Concl.* 343. *in littera L*, vbi pulchrè.

De Libris Collegiorum, & Tribuum.

1 Libris Collegiorum, ac Tribuum plenam adhiberi fidē firma pro regula; licet enim propriè publici dici nequeant, cum ex priuatis
2 perſonis hæc collegia tantùm conſtent; quia tamen huiuſmodi ſunt, vt potentia, ſinguli Senatores exiſtant, quum ex ijs Senatores eligantur, vt Mediolani, Coloniæ, Venetijs, & alibi moris eſt, quaſi publicam videntur conſtituere perſonam; & ſic horum libri plenè probāt: Sic præciſè docuit Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus, lib.* 5. *cap.* 10. *nu.* 6.

De Libris alicuius Magiſtratus, ſeu Senatus.

1 Libros Senatus, ſeu Magiſtratus, in quibus illa, quæ Senatus agit, comprehenduntur, contra ſubditos plenè probare, non eſt dubium.
2 Si autē Senatus ipſe producat, ſimiliter probant, preſertim in antiquis, ex ea ratione, quod in Senatu ſemper præſumitur multitudo teſtium; ſic poſt Caſtrenſ. & Iaſon. docuit præciſè Do. Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 8. vbi ſubdit anno Domini 1577. de menſe Octobris ita iudicatum.
3 Eādem vim obtinent libri Miſſiuarum alicuius ciuitatis, continentes litteras ad alios miſſas. Sic præciſè idem Rulanth. *præcitato numero octauo*.
4 Parem ferè naturam habent libri, in quibus pœnæ, & multæ in cauſis criminalibus inſcribuntur, (vulgò vocantur, Le Raſpe.) eos enim probare pro Magiſtratu contra illum, qui punitus eſt, vel eius hæredem, dubio caret.
5 Sed an contra tertium merum imperium probent? maior eſt dubitatio; Rulanth. *præcit.*
6 *cap.* 6. *num.* 10. opinatur, quod non, maximè ſi de poſſeſſorio tractetur, vbi inſtrumenta non facilè ad probationem admittuntur.
7 Si autem priuatus priuatum ratione criminis aliquando punitum probare vellet, tunc eos ad probandum vires habere arbitratur; & latius, vt per eum, quem conſulas.

De Libris Iudicialibus.

1 Libri Iudiciales, in quibus actus voluntariæ iuriſdictionis, inſinuationis donationum, dationum tutelarum, & generaliter omnia, in quibus iudicis decretum interponitur, inſcribuntur, ſiue à Magiſtratu, ſiue à priuato producantur, plenè probant. *cap. ſcriptura, de fide inſtrumentorum, l. publicati, & ibi Doctores, C. de teſtamentis, & l. fin. C. de re iudicata*, ex ea ratione, quod
2 in iudicio ſemper præſumatur adeſſe multitudo teſtium; ſequutus eſt præciſè Clar. D. Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus, lib.* 5. *cap.* 6. *nu.* 14. *&* 15. vbi ſubdit ita multoties reſolutum.

De Libris Feudalibus.

1 Si Dominus hiſce libris feudalibus contra extraneum volentem eximere vaſallum vtatur, rectè id agere poſſe firma ſit Cōcluſio; Rutger. Rulanth. *de Commiſſionib. lib.* 5. *c.* 6. *nu.* 13.
2 Hi libri in antiquis accedentibus maximè alijs coniecturis plenè probant. Rulanth. *ibid.*
3 Si Dominus iiſdem libris contra vaſallum vtatur, plena ex ipſis oritur probatio; Sic poſt Molinæum, & Zaſium Rulanth. *d. nu.* 13.
4 Vaſallus eos etiam contra priuatum efficaciter adhibet. Rulanth. *ſub num.* 14. Sed hæc breuiter tetigiſſe ſufficiat. Latius aūt de hac materia differit Molinæus *in ſuas Conſuetudines Pariſienſ. tit.* 1. §. 8. *vide per eum*. Addo Guid. Papæ, *quæſt.* 59. *num.* 4.

De Libris Collectarum.

1 Illud, quod apparet obſeruatum per annos 10. per libros collectarum, debet in futurum quoque obſeruari. Sic præciſè poſt alios Do. Vrſill. in additionibus ad Afflict. *deciſ. ſua* 303. *num.* 7. *quem conſulas*. Videndus quoque D. Monald. *conſil. ſuo* 11. *per totum, vol.* 1.
2 Collectas autem fuiſſe ſolutas quando, & qualiter probetur, differit inter alios Clar. Maſcard. *de probationibus Concl.* 316. ad quem etiam ſe remittit Card. Tuſc. *Concl. ſua* 450. *in littera C.*
3 De materia iſta Collectarum ampliſſimè idem Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 447. 448. 449. *&* 450. *in littera C.* diſceptatur, eum conſulas. Sat enim loca tetigiſſe.

De Libro Datariæ.

1 Librum Datariæ nullam fidem facere, cum ſit liber priuatus, tenuit aliàs Rota Romana, in vna Pampilonenſi penſionis, coram bonæ memoriæ Bubalo, teſte Farinac. *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ deciſ.* 594. *num.* 2. *verſic. neque obſtare*; quodquidem eo magis poſſet procedere, quando in eo adeſſet incertitudo, *argumento, l. duo ſunt Titij de teſtamentaria tutela, & l. non hoc, C. vnde legitimi.*

Contra-

Digitized by Google

2 Contrariæ tamen ſententiæ adhæſit idem Clar. Farinac. inter ceteros *d.deciſ.num.3.* docet enim ibi, quod cum liber ille ſit per officialem ad id deputatum conſcriptus, vtique plenam fidem facit, quando tamen eſt recognitus, ad notata per Bart. *in l.argentarius, & in l.quædam, de edendo, & in l.Titiæ textores, de leg.1.*

3 Quod etiam ſenſit Rota in eadem Pampilonenſi coram Reuerendiſſimo Patre D. Gipſio anno 1585. & 1586. & in cauſa Cartaginenſi 11. Maij 1592. coram Reuerendiſſimo Penia. Latius vide per eumdem Farinac.

Folium album quando valeat, & obliget, vel non?

Differit de hac materia Card. Tuſcus *Concl. ſua 409. in littera F.* vide per eum.

De Giornali, ſeu libro Diario.

SVMMARIVM.

1 *Giornale quid ſit, definitur.*
2 *An fidem faciat, Doctores inter ſe contrarij extitere.*
3 *Affirmatiuam tenuere nonnulli.*
4 *Contrariam verò alij.*
5 *Author tuetur affirmatiuam, & num.6.*

De Giornali,

1 Giornale eſt protocollum, ex quo liber ipſius mercatoris, ſeu Codex formatur, atque conficitur. ſic præciſe, & eleganter ſubtilis Alciatus *lib 6. reſponſorum conſil.64.num.5. cum ſeqq.* ſequitur Rota Genuenſ. *deciſ.123.nu.6.*

2 An autem ipſi regulariter fides adhibeatur, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

3 Affirmatiuam enim tenuere Berous *conſilio 87.num.46.vol.3.* & D. Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pagina mihi 74. col.1. verſic. amplia 38.* Addo Gratum *conſil. ſuo 12. num.69. vol.1.* qui ſubdit hunc librum Bononiæ abſque alio approbatum eſſe, id quod etiam ſequutus eſt Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 346. nu.11. in littera L.*

4 Contrariæ autē opinioni adhæſit Rotæ Genuenſ. *deciſ. ſua 2. num.27.* vbi nonnullos concordantes deducit.

5 Ego autem à priori minimè recedendum dijudico; arbitror enim, quod ſi libris ipſorum mercatorum regulariter fides adhibetur, prout loco ſuo ſatis abundè concluſum fuit; quod multo magis adhibenda ſit fides ipſi Giornali, ex quo libri ipſi conficiuntur.

6 Preterea cum ipſum Giornale ſit tamquam protocollum, vbi negatur rationem eſſe perfectam, debet ad illum recurri, & edi, ſicuti dicimus de ceteris originalibus, vt habetur *in l. Sempronius, ff. de legat. ſecundo,* & ſequitur Alciat. *dicto conſil.64. num.6.* ergo ipſimet abſque dubio fides adhibenda eſt.

De Scartafacijs, ſeu Memorialibus.

SVMMARIVM.

1 *Scartafacium quid ſit, definitur.*
2 *Scartafacio non adhibetur fides.*
3 *Ratio.*
4 *Amplia, vt nec contra ipſummet ſcribentem.*
5 *Fundamentum, & num.6. & 7.*
8 *An ſcriptura Mercatoris facta in ſuo libro ad fauorem alterius reuocari poſſit, dubitatur?*
9 *Author proponit varios caſus, de quibus, & num.10. cum ſequentibus.*
14 *Quædam opinio Clar. Menochij in conſ. ſuo 296. num. 93. cum ſeqq. deducitur.*
15 *Afferuntur rationes, quibus ipſamet opinio fundatur, & num.16. & 17.*
18 *Eam tamen damnat, atque improbat Author.*
19 *Fundamentum.*
20 *Reſoluuntur conſiderationes Menochij, vſque in finem.*

De Scartafacijs.

1 Scartafacium nil aliud eſt, quam id, quod memoriæ ſeruandæ cauſa ab ipſo mercatore conſcribitur, vt inter alios tradit Clar. Menochius *conſil. ſuo 296. num.91. & 95.*

2 An autem ipſi regulariter fides adhibenda ſit, rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua. Sic præciſè D. Iaſon *in l.admonendi, nu. 81. in fine, ff. de iureiurando*, vbi concordantes adducit Bald. Caſtrenſ. Alex. Rom. ac alios, *& in Repetitione eiuſdem legis, num.115. verſic. ſecundo limita,* ſequutus eſt poſt plures alios relatos Clar. Menoch. *d.conſil.296. nu.28. & 29.* vbi reddit rationem dicens: nam hæc Scartafacia ſunt quidam libri ſine ordine confecti, atque conſcripti, quibus non creditur. 3

4 Amplia, vt nèc etiam contra ipſummet ſcribentem, ex ipſo ſcartafacio oriatur probatio; Hector Felicius in ſimili poſt plures relatos, *Allegatione ſua 18. num.2. lib.1.* id quod tali ratione ad viuum demonſtratur.

5 Non plus probat Scartafacium, ſeu memoriale, quam confeſſio facta abſente parte. Sic poſt Bald. *in Rubr. C. de conſtituta pecunia.* Do. Menoch. *d.conſ.296. nu.75. & num.94.* vbi pulchrè. Cogita.

6 Cum autem cōfeſſio facta abſente parte ipſi confitenti minimè noceat, ab eoq; reuocari libere poſſit, *l.certum, §. ſi quis abſente, de Confeſſis,* idem dicendum eſt, de ſcriptura facta in memoriali & Scartafacio; ac proinde patet ex ipſo Scartafacio nullam fidem promanare contra ipſummet Scribentem. quam quidem opinionem ſequuti ſunt plurimi, quos refert, & ſequitur Modern. *in ſuas Conſuetudines Pariſienſ. tit. 3. gl.1. §.8. num.20.*

7 Conferunt hic mirum in modum, quæ ſupra de libris rationum in genere latè deduximus

mus, *ſub num.128. cum ſequentibus*; ibi dicta lector perlegat. Contra tamen vrgere videntur ſcripta per Rotam Genuenſem, *deciſ. ſua 96. per totam*, vbi concludit, quod debitor ſummæ per abacum ſuper fogliaccio, ſeu appapiru, non ſcripta partita ad formam libri tenetur, licet ad reddendam rationem fogliaccia, ſeu appapirus non admittatur, ſed exhibendi ſint libri.

8 Sed pulchra (pro coronide huiuſce materiæ) excitari poteſt hic quæſtio, & eſt, an ſcriptura mercatoris facta in ſuo libro ad fauorem alterius reuocari poſſit?

9 Pro huius quidem difficultatis clariori reſolutione ac intelligentia, nonnullos caſus, qui de facili in praxi contingere ſolent, diſtinguendos eſſe reor.

10 Primus quidem eſt, quando in libro rationum principali, & Codice ſuo magiſtrali ſcripſit mercator mandato Sempronij, ſe aliquid debere, ſolutumq; eſſe Aloyſio puta, qui abſens eſt; Hoc in caſu ſtatim, ex quo id ſcriptũ eſt à mercatore, non poteſt amplius reuocari, & ob id probat is liber ad fauorem Aloyſij, ſic præciſè poſt Ioannem Andream, Caſtrenſem, Iaſonem, Rotam Romanam, Crauettam, ac alios. Clar. Menoch. *d. conſil. 296. num. 90.*

11 Secundus principalis caſus eſt, quando in libro, qui Giornale appellatur, ſeu in Scartafaccio, quod memoriæ cauſa a mercatore conſcribitur, vt ſupra diximus, mercator ipſe ſcripſit, mandato Mæuij ſe aliquid debere, ſoluturumq; eſſe Aloyſio abſenti; & is Aloyſius nõdum ſciuit, nec acceptauit promiſſionem, & ſcripturam illam; & dubitatur an hæc ſcriptura, ſi non eſt à mercatore ſcribente reuocata, probet contra eum ad fauorem ipſius Alyoſij; & concludendum eſt probare; ita poſt Decium, Crauettam, & alios D. Menoch. *d. conſil. 296. num. 91.*

12 Tertius adducitur caſus, & eſt, quando in Scartafaccio, & memoriali ſcriptũ eſt aliquid pro Aloyſio abſente, & is Aloyſius nondum ſciuit, nec acceptauit; an licitum ſit ipſimet mercatori, quod ſcripſit, poſtea reuocare? & pro affirmatiua concluſio firmãda eſt; ſic poſt Crauettam, Rotam Romanam, ac alios Do. Menoch. *d. conſil. 296. num. 92.*

13 Poſtremus caſus eſt, quãdo in Scartafaccio, & memoriali ſcriptum eſt, vt ſupra pro Aloyſio abſente, qui ſciuit ita ſcriptum, & acceptauit expreſsè, & dubitatur, an liceat hoc caſu ipſi mercatori, quod ſcripſit, poſtea reuocare?

14 Clariſſimus vir, & numquam ſatis laudatus D. Menoch. *d. conſil. 296. num. 93. cum duobus ſeqq.* concludit pro affirmatiua.

15 Mouetur, quia ex parte mercatoris ſcribentis non affuit ab initio perfectus conſenſus; quod voluerit verè ſoluere, cum id tantùm annotauerit in ipſo Scartafaccio, & memoriali cauſa memoriæ, vt deinde deliberaret, an deberet ſoluere, vel non; & ideò cum in libro magiſtrali non tranſtulerit ſcripturam, & promiſſionem illam; dicitur facti pœnituiſſe.

16 Conſiderat præterea, quod ſcripta in memoriali, & Scartafaccio poſſunt caſſari, variari, & reuocari, vt alias dictum fuit.

17 Accedit tertio loco ſecundum eum illa iuris conſideratio, quod ſcriptum in memoriali mercatoris, nil plus operatur ad fauorem abſentis, quam confeſſio extraiudicialis, quæ qui dem confitenti non præiudicat, & quandocumque reuocari poteſt, *ad l. certum, §. ſi quis abſente, de Confeſſis*. Hæc, ſed longè latius, & elegantius pro ſua opinione deduxit Clariſſimus Menochius.

18 Mihi tamen (vt quid ſentiam libere loquar) opinio iſta Domini Menochij viri alioquin Clariſſimi, ac Iuriſperitorum noſtri temporis facilè principis, non ſatis probatur; Arbitror enim ego in hac hypotheſi non eſſe licitum ipſi mercatori, quod ſcripſit mandato Titij ad fauorem puta Aloyſij, qui ſciuit ita ſcriptum, & acceptauit expreſsè, poſtea reuocare.

19 Moueor, nam ipſemet mercator, qui mandato Titij (repeto) ſe aliquid debere, ſoluturumq; eſſe Aloyſio abſenti ſcripſit, qui tamen Aloyſius ſciuit ita ſcriptum, & acceptauit expreſsè; ſpopondit ipſimet Aloyſio ſe ſoluturum quantitatem conſcriptam, & faſſus eſt ſe illius eſſe debitorem, ergo in præiudicium ipſiuſmet Aloyſij, cui iam dicta promiſſio facta fuit, non licet ipſi amplius pœnitere, aliàs ipſemet Aloyſius remaneret deluſus, crederet n. abſque alio ab ipſomet mercatore ſe quantitem debitam conſequuturum, & tamen res aliter ſe haberet?

20 Qua opinione ſic firmata non officiunt contraria.

21 Ad primum enim reſpondetur negando, quod ab initio non affuerit ex parte Mercatoris ſcribentis perfectus conſenſus, quod verè voluerit ſoluere, nam imò affuit; nec officit, quod id tãtùm annotauerit in ipſo Scartafaccio, & memoriali cauſa memoriæ, vt deinde deliberaret, an deberet ſoluere, vel non quia negatur pariter, φ id in ipſo Scartafaccio annotauerit, vt deliberaret poſtea, an deberet ſoluere, vel non; nam id annotauit dumtaxat memoriæ ſeruandæ cauſa, animo poſtea regiſtrandi in Codice ordinario, ſeu libro magiſtrali, & ſi id poſtea non egit, non debet hoc tamen præiudicare ipſimet Aloyſio creditori, cui iam promiſſio facta fuit.

22 Non officit ſecũdum, dum dicebatur, quod ſcripta in memoriali, & ſcartafaccio poſſunt caſſari, variari, & reuocari; quia ſupradicta minimè procedunt, quando is, ad cuius fauorem ſcriptum eſt, ſciuit, quod ſcriptum fuit, & acceptauit expreſsè.

23 Ad vltimum reſpondetur, ita ipſum retorquendo.

Scriptu-

Scriptum in memoriali mercatoris idem operatur ad fauorem abſentis,quod confeſſio extraiudicialis,ex ſententia Menochij.

24 Sed cõfeſſio extraiudicalis. parte tamẽ præſente, & acceptante, adeo plenè probat, & contra ſcribentem fidem facit, vt nequeat amplius poſtea reuocari, ad latè tradita per Clar. Maſcard. *Concluſione ſua 346. per totam*: ergo & hæc. Satis.

Bulletinum, quod fit pro peſte, vel aliqua alia cauſa, an probet?

1 PRo reſolutione videndus Dominus Maſcardus *Concl. ſua 247. & 248.* vbi an, & quo modo bulletinum ipſum probet aliquem non eſſe de peſte ſuſpectum, eleganter etiam ediſſerit, ad eumdem Maſcard. ſe remittit quoque Illuſtr. D. Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua 133. in littera B. pagina mihi 597. col. 1. ferè in fine.*

De Schedulis, breuis ſed elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Schedula varijs modis accipitur, & num. 2. 3. & 4.*
5 *Schedulæ aut ſunt obligatoriæ, aut liberatoriæ.*
6 *Obligatoriarum aliæ ordinariæ, aliæ verò extraordinariæ.*
7 *De ordinarijs agit author, & num. 8.*
9 *Quæ ſint extraordinariæ, docet idem author, & numero 10. & 11.*
12 *Liberatoriæ Schedulæ quę ſint declaratur, & nu. 13. 4. 15. & 16.*
17 *Schedula Bancharia habet vim ſolutionis.*

1 SChedula, quã aliqui ſine aſpiratione ſcribunt, & quæ idem eſt, quod chirographum, & antipocha, ſeu apodiſſa. Ad tradita per Rebuff. *in ſuo tractatu de Chirographorum recognitione, num. 17.* multis varijſq; modis deſcribi ſolet. Deſcribitur enim primò, vt ſit folium
2 chartæ, ſiue papyri nondum compactum, & ligatum, teſte Plinio *libro 13. Hiſtoriarum Natural. capitulo 2.*

3 Alij ſchedulam ipſam putant tabellam, ſiue pagellam liliaceam, qua pro chartis priſcos vti ſolitos Hiſtoriographi, & Poetæ tradiderunt. Quintilianus verò, & alij quamplures pro libris, monumentiſq; litterarum eam capiunt, teſte Catell. Cotta, *in ſuis memorialibus, in verſic. Librorum.*

4 Rebuff. autem *dicto ſuo tractatu, num. 15.* accipit eamdem tam pro chirographo, quam pro alia ſcriptura priuata; & ſubdit, quod communis vſus ſcribendi detraxit illi elementa illa, S. & S. & ſcribit ſchedulam, & in hoc quidem ſenſu ipſammet, & nos accipimus.

5 Hoc præmiſſo. Sciendum modò eſt, quod ipſæmet Schedulæ, aut ſunt obligatoriæ, aut liberatoriæ; obligatoriæ deſcribi poſſunt, quod ſint ſcriptura, qua quis ſe, aut ſuos ad aliquid dandum, vel faciendum obſtringit, ac obligat.

6 In hiſce autem aliæ alijs maiorem fidem, & authoritatem præſtant, & hoc reſpectu diuidi poſſunt in ordinarias, & extraordinarias.

7 Quod autem ad ſchedulam ordinariam attinet, & regulariter paruam fidem facit; niſi ſollemnitates, quæ præcisè in ſcriptura qualibet priuata deſiderantur, in eadem interſint; &
8 ideo, vt probet, requiritur inter cetera, vt triũ teſtium ſubſcriptione munita ſit; præterea de ea ſtatuitur, quod de chirographo; aut enim debitor eam confitetur ſua manu ſcriptam, & tunc plenam facit probationem; aut negat, & tunc aut talis ſcriptura habet ſubſcriptionem teſtium, & facit ſemiplenam probationem; aut ea caret, nec poteſt fieri comparatio, & tunc nullam probationem, ſed aliquale tantùm facit indicium. Sic præcisè poſt Lanfranc. *de probationibus, cap. 9. num. 54. & in additionibus* docuit Dominus Rutger. Rulanth. *lib. 5. de Commiſſionibus, cap. 12. in primis numeris, & præcipuè numero quinto.*

9 Extraordinaria verò ſchedula eſt, quæ inter mercatores paucis adhibitis ſollemnitatibus fit; dantur enim plerũque inter eos paruæ tantùm ſchedulæ, quod habet hanc rationem, quia bona fides inter eoſdemmet mercatores maximè attenditur, quod etiam apud antiquos Romanos obtinuiſſe veriſimile eſt. Hinc de conſuetudine huiuſmodi ſchedulæ, ſiue chirographa in foro ipſorum mercatorum vim publici inſtrumenti habent.

10 Inter eaſdem etiam extraordinarias ſchedulas referuntur eæ, quæ teſtamentis à teſtatoribus adijciuntur, quæ licet omnibus requiſitis deſtitutæ, plurimum tamen probant; & ratio eſt, quia non tantùm quod priuatæ ſint, ſed quod ipſi teſtamento ſollemni, & perfecto tãquam pars adijciantur, perpenduntur, quibus & annumerandæ, quas pater inter liberos
11 in vim vltimæ voluntatis ſcribit, nam & eæ pręcisè ligant. *Authentica, & ſiue, vbi Doctores, C. de teſtamentis*, ſufficit enim hoc caſu in ipſis eiuſdem patris ſubſcriptio. Et hæc de ſchedula obligatoria.

12 Liberatoria autem dicitur ea tabella, in qua creditor ſe pecuniam à debitore accepiſſe fatetur, *l. 18. ff. de fide inſtrumentorum*, & vulgò dicitur quittantia, & ea in fidem factæ ſolutionis produci ſolet.

13 Huic vicina eſt apocha, qua debitor ſe pecuniam creditori perſoluiſſe teſtatur.

14 Et quoad effectum, ijſdem iuris regulis, quibus obligatoria, adſtringitur.

15 Regulariter autem probat ſolutionem, ſi à tribus teſtibus ſit ſubſcripta, *l. 14. de ſolutionibus,*

Digitized by Google

bus, l. 2. C. de Apochis publicis, lib. 12. & l. ſuper chirographarijs, ff. ſi cert. petat.

16 Vel ſi ſit antiqua, vel ſi ab ipſomet creditore confeſſata; & hæc ſufficiant.

Latius de hac materia, vide Rutger. Rulanth. *d. cap. 12.*

Sat nobis potiora retuliſſe.

17 Vnum adde dumtaxat, in dicta matetia ſchedularum; & eſt, quod ſchedula bancharia habet vim ſolutionis. Clar. Farinacius poſt Bartolum, & Puteum, *deciſ. ſua Rotæ Romanæ in noniſſimis 285. num. 4.*

Et hic diu defatigatus, facto fine quieſco, ad laudem, & gloriã Dei, & Virginis Deiparæ.

Explicit Liber Quintus, & vltimus huius Tractatus noſtri anno Salutis 1609. labentibus Kalendis Februarij, reuiſus anno Domini 1612.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE ENVNCIATIVIS VERBIS TRACTATVS

Nouus, & Locupletiſsimus,

NICOLAO GENVA
PATAVINO I·C· CELEBERRIMO,
ATQVE CLARISSIMO AVCTORE;

Cum duobus indicibus, altero Quæſtionum, altero rerum, & verborum notabilium exuberantiſſimis;

Omnibus Iuris vtriuſque profeſſoribus admodum vtilis, ac neceſſarius:

Ab eodem Auctore SECVNDA HAC EDITIONE ſumma diligentia recognitus, compluribuſq; additamentis, & integris capitibus recenter adauctus, & illuſtratus.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, MDCXV.

Apud Rubertum Meietum.

De conſenſu Superiorum.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
Quæ in his Libris de Enunciatiuis Verbis continentur.

A

ACtio de conſtituta pecunia quid ſit q.3. num.24. & 25.lib.3.

Actio non datur ex conditione, niſi extet conditio q.6.nu.22.lib.3.

Actio ſtatim datur ex modo, oblata idonea cautione de ipſo modo implẽdo.q.6.nu.24.lib.3.

Aditio hæreditatis, vel etiam repudiatio an ex verbis enunciatiuis inducatur.q.29.nu.1.lib.2. vide remiſſiue nu.2.& 3.& 8.

Affinitas probatur per verba enunciatiua, q.34. num.4. lib.2.Limita primo, ibidem num.5. Limita ſecundo ibidem num.6.

Alexandri limitatio in dubium reuocatur, q.5. num.19. lib.3.

Alienatio bonorum eccleſiaſticorum facta cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis nõ oritur per verba enunciatiua q.39. num:2.lib.2.

Antiquum tempus quod dicatur, q.1.nu.41.lib.2. diuerſorum opiniones, ibid.num.42. Quæ ſit communis ſententia ibid.nu.43. Auctoris opinio.ibid. num.44. Eius confirmatio num.45.46.47.48.49.& 50.

Antiquum tempus quod dicatur, cum agitur de materia filiationis docet Auctor.q.33.num.16.& 17.lib.2.

Antefactum probatur per verba enunciatiua quæſt.32. num.14.lib.2.

Antefactum quid ſit ex Papponio, q.32.num.15.lib.2. Fundamentum ibidem nu.16.17.& 18.

Aſſertioni Papæ non ſtatur, quando conſtat de contrario eius, quod ipſe fuit atteſtatus, vel quando principaliter de eo dubitatur, q.2.nu.31.lib.2.

Aſſertioni Papæ non ſtatur, quando de facto alieno atteſtatur, q.2.num.32.lib.2.

Aſſertioni Principis ſtatur etiam in facto recenti, quando Princeps verba enunciatiua protulit motu proprio. q.4.num.22.lib.2.

Aſſertioni Principis ſtatur facta tamen verbis enunciatiuis contra ſubditos ſuos duntaxat, q.4.num.14.lib.2. Ratio adducitur, ibid. num.15.

Aſſertio Papæ probat etiam contra Laicum non ſubditum, q.2.nu.16.li.2. Intellige in beneficialibus nu.17. non in prophanis num.18. Contrarium tenetur a multis num.19. Reſolutio ex Gabr.& Port.ibid.

Aſſertioni Principis non ſtatur, quando agitur de præiudicio tertij, vel quis iure ſuo priuatur, q.4.nu.24.lib.2.

Aſſertioni Principis non ſtatur, quando clare conſtat de contrario eius, quod expreſſit. q.4.num.29. lib.2. Item quando atteſtatur de facto alieno ibi.num.30.limitatur multis modis num.31.32. cum ſeq. vſque ad 40.

Aſſertioni Principis de facto proprio adeo ſtatur, vt in contrarium probatio non admittatur, q.4.nu.41. Ratio adducitur, num.42.limita ac reſtringe, nu.43.lib.2.

Auctoris intellectus veriſſimus ad verſ. & non ſufficit.l. mora.ff.de vſur.quæſt.19. nu.34.35.& 36. cum ſeq. vſque in finem.

B

BArtol.opinio communiter recepta.q.45.nu.15.l.2. & num.17. Sed tamen contraria eſt verior. ibid. num.26.

Bene merita an probentur per verba enunciatiua remiſſiue.q.47.nu.1.lib.2.

C

CAſus l.ſi.ff.de interrog.actio.q.1.num.15.lib.2.explicatur ibidem.num.21.

Citatio probatur ex verbis enunciatiuis, ſi in eo actu, in quo enunciatur, potuit de ſui natura quis in eodem temporis momento citari.q.14.num.6. exemplum ponitur ibid.num.7.lib.2.

Citatio non probatur per verba enunciatiua in aliquo actu poſita.q.14.nu.1.lib.2. Declara.nu.2.

Clauſula motus proprij non præſumitur, quando non eſt expreſſe litteris inſerta.q.2.nu.35.lib.2.

Codicillorum uerba enunciatiua diſponunt in ipſis. q.23. num.1. lib.2. pag.57. Ratio diuerſitatis inter teſtamentum, & codicillos q.23.nu.2.lib.1. & num.3.4.5. ibidem.

Concilij Tridentini decretum circa matrimonia clandeſtina.q.31.num.31.lib.2. Vide remiſſiue de hac materia Doct.ibid.num.3.

Conditio deſcribitur q.6.nu.9.lib.3.

Conditio nulla in tempus præteritum, uel præſens confertur q.6.num.10.lib.3.

Conditio ſemper impleri debet ante emolumenti aſſecutionem.q.6.num.11.lib.3.

Conditio impleri debet per modum excluſionis q.6. num. 33.lib.3. Differentias alias inter modum & conditionem vide remiſſiue per Doct.nu.34.ibidem.

Conditio prius verificanda eſt antequam agi poſſit q.6.nu. 23.lib.3.

Conditionis per modum verba enunciatiua propter aliud non diſponunt & præcipue in vltimis voluntatibus q. 5.num.20.lib.3. & nu.21. Declaratur iſta enunciatio num.22.ibid.

Conditionis per modum uerba enunciatiua propter aliud, bene diſponunt, quotieſcunque aduenit conditio. q.5. num.23.lib.3. Ratio nu.24. Item quando concurrunt aliæ coniecturæ, quæ magis apertam uoluntatem enunciantis oſtendunt num.25.ibid.

Conditio nil ponit in eſſe antequam impleatur, & implemento deficiente non ſortitur effectum.quæſt.6.nu.20. lib.3.

Conditionis implementum dicitur procedere non modo habitu, ſed actu, & facto conſummato.quæſt.6.num.13. lib.3.

Conditio pro ſui natura ſemper ſuſpendit diſpoſitionem & diſpoſitionis effectum in ipſius conditionis euentum q.6.nu.19.lib.3.

Conditionis per modum uerba enunciatiua prolata propter aliud non diſponunt quæſt.5.num.1.lib.3. Ratio

a num.2.

Digitized by Google

num.2.ibidem. Ampliatur etiam ſi ſint iurata, Ratio ex Soc.num.3.ibidem. Ampliatur pariter etiamſi conditio non ſit expreſſa ſed tacitè ueniat per uerba futuri temporis.num.4.ibid.

Limitatur ſecundum Alex. in aliquo antecedenti, vel conſequenti, quòd ſit neceſſario implendum ad illud, quod in conditione deductum eſt,num.5.ibidem. Et eſt communis limitatio nu.9.

Comprobatur num.6.7.8.cum ſeq. vſque ad 14. Opinio quædam addentium ad Bart. aſſertur: num.14. ibid. Reprobatur.num.15.ibid. Explicatur Regula in l.Paulus.ff.de vſufr. num.16.ibidem.

Confeſſio geminata facta eodem inſtanti habetur pro vna. q.3.nu.32.lib.1.

Confeſſio facta abſente parte nil probat. q.45.nu.16.lib.2. Declaratur.num.27.28.& 29.

Confeſſio facta abſente parte nõ præiudicat confitenti.q.1. num.16. lib.2. Declaratur iſta regula. nu.22.23.24. 25.26.

Confinia bene probantur per inſtrumenta de antiquo,q.1. num.74. lib.2. Ratio adducitur ibi. num.75. Contrarium a multis tenetur.ibi. nu.76. Communis opinio retinetur.ibi.nu.76. Ampliatur,nu.77.& 78.& 79.

Conteſtatio litis an probetur præceſſiſſe per verba enunciatiua.q.12.num.1.lib.2.

Contentis in ſententia verbis enunciatiuis prolatis ſtatur in antiquis.q.9.nu.3. lib.2. Item quando eſt lata inter præſentes,& nemo contradicit.ibid.num.4. Item quando,ſi pars fuiſſet abſens, fuiſſet illi intimata,& non eſſet appellatum,& enunciatio feciſſet tranſitum in rem iudicatam ibidem num.5.

Coniectura, & interpretatio ſemper ſumatur alia quam donationis,quando poteſt ſumi.q.35.num.5.lib 2.

Contractus ſub conditione celebratus reſolutus dicitur in ipſo initio non eueniente ipſa conditione. q.6. num.31. lib.3.

Corraſii ſenſus ad verſ. & non ſufficit. l. mora. de vſur. q. 19.nu.12. lib.2. Refellitur.num.13.14.15.& 16.

Cronicarum, & Hiſtoriarum exempla an fidem faciant. q.47.per totam lib.2.

Cuiacij ſenſus affertur ad verſ. & non ſufficit l. mora. de vſur.q.19.nu.20.lib.2. Reprobatur nu.21.22.& 23.

D

Debitum repetere nihil aliud eſt quam voce interpellare.q. 19.num.24. lib.2. Menoch.interpretatio ad verſ.& non ſufficit l.mora.de uſur.num.25.Refellitur num.26.27.28.& 29. Andrea Kobl interpretatio ad verſ. Et non ſufficit l. Mora ff. de vſur.q.19. num.30. lib.2.Damnatur.num.31.32.& 33.

Deſcriptio verborum enunciatiuorum data ab Auctore. l.1.q.1.num.13.

Dictio(ita vt) modum importat.q.6.nu.4.lib.3.

Dictiones(ſi)&(quoad)conditionem important.q.5.num. 17. lib.3. l.penult.ff.de coll.dot.declaratur, quæſt.5. num.18.lib.3.

Diffinitio verborum enunciatiuorum data a Bald. improbatur.l.1.q.1.nu.3.

Diffinitio verborum enunciatiuorum ſecundum Soc.lib.1. q.1.num.4.

Diffinitio verborum enunciatiuorum ex mente Craſſ.lib.1. q.1.num.5.

Diffinitio Craſſi explicatur.l.1.q.1.nu.6.& 7.

Diffinitio verborum Enunciatiuorum Schard.reprehenditur.lib.1.q.1.nu.8.9.& 10.

Diffinitio verborum Enunciatiuorum Illuſtriſſimi Cardinalis Mant.lib.1.q.1.num.11.

Diffinitio verborum Enunciatiuorum data a Soc. approbatur.lib.1.q.1.nu.12.

Dignitas non probatur per verba enunciatiua in Priuilegio, vel literis Apoſtolicis inſerta,q.41.num.1.lib.2. Et quando probetur ibidem.

Diſponere verbum refertur ſemper ad vltimas voluntates. q.20.nu.4.Opponit idem Auctor nu.6.& 7.lib.2. ſoluit num.8.9.& 10.

Diſpoſitio teſtatoris in dubio potiùs præſumitur modalis, quàm conditionalis. q.6. num.18. lib.3. An diſpoſitio aliqua in materia teſtamentaria reſultare poſſit ex verbis enunciatiuis, ſi tamen non ſint expreſſa,ſed duntaxat tacita; puta, ſubintellecta in virtute dictionis taxatiuæ, dubitatur. q.22.num.1.lib.2. Exemplum pro iunioribus.num.2.ibid. In huiuſmodi difficultate non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia. num.3. ibidem. Bart. ſentit pro negatiua motus per text. in l. rationes in fine C.de probationibus.nu.4. ibid. Et eius opinio eſt communis.nu.5.ibid. Auctor tuetur contrariam.nu.6. ibid. Eius fundamenta & num.7.8.9.10.11.12.13. 14.& 15.Reſpondetur ad textũ in d.l.rationes.nu.16. Limitatur iſta concluſio.nu.17. Ampliatur.num.18.

Diſpoſitiua verba fideicommiſſum inducunt, ſiue teſtator cum grauato loquatur, ſiue cum honorato quæſt.27. num.28.lib.2.

Diuiſio qualibet debet eſſe bimembris quæſt.2. num.1. lib.1.

Dominium,& poſſeſſio in antiquiſſimis per verba enunciatiua probantur. q.1. num.89. lib.2. Hieronymum de Monte aliter ſentientem decipi. nu.90. Ratio adducitur num.91.& 92.lib.2.

Dominium regulariter non probatur per inſtrumentum q.1.num.30.lib.2.

Dominium non probatur per inſtrumentum locationis q. 1.num.31.lib.2.

Dominium non probatur regulariter per verba enunciatiua cum non diſponant, nec probent.quæſt.49.num.1. lib.2.

Dominium non probatur per inſtrumentum. quæſt.49. num.2.lib.2.& præcipue contra tertium ibidem. Exemplum ponitur. num.3.ibid.

Dominium probatur per verba enunciatiua in antiquis. quæſt.49.num.4.lib.2. Item per inſtrumentum in antiquis.num.5.ibid.

Dominium probatur in fauorem illius, cuius enunciatur rem illam eſſe per verba enunciatiua quoad aliqualem præſumptionem,quæ quidem operatur, donec probetur contrarium.q.48.num.6.lib.2.

Dominium non transfertur, nec amittitur uoluntate Domini ſola.q.36.num.8.lib.2.

Donatio inter viuos eſt odioſa. quæſt.36.nu.10.lib.2.

Donans quando poteſt libere donare ſtatur verbis enunciatiuis ſuper maritis nec admittitur probatio in contrarium.q.35.num.11.lib.2.

Donatio facta filio a patre, quæ regulariter non valet, ualet tamen appoſito iuramento.q.3.num.28.lib.1.

Donatio inter uiuos an inducatur per verba enunciatiua q.36.num.1.lib.2.Exemplum ibid.num.2.

Donatio

Digitized by Google

I N D E X.

Donatio inter viuos non probatur per verba enunciatiua ſecundum Auctorem.q.36.num.3.

Donatio cauſa mortis verbis enunciatiuis inducitur.q.26.num.1.lib.2. L.ex hac ſcriptura ff.de donat. perpenditur.q.26.num.2.lib.2.

Donatio cauſa mortis aſſimilatur legato.q.26.nu.3.lib.2. Legatum inducitur per verba enunciatiua.q.26.nu.4.lib.2.

Donatio cauſa mortis, vt plurimum ab illo ſolet fieri qui eſt conſtitutus in articulo mortis.q.26.num.7.lib.2. Idque probatur num.8.9.& 10.

Donatio nunquam præſumitur.q.35.nu.4.lib.2.

Dos non probatur per verba enunciatiua quando præcipitanter, & ex abrupto fuerunt prolata.q.32.num.19.lib.2. Intellige quando agitur de fauore alterius quam mulieris ibidem.num.20.Similiter quoties contingeret principaliter diſputari de ipſo enunciato ibid. num.21. Item quoties prolata eſſent ab alio, quam ab eo, qui tenebatur ad dotem, vel ab alio, eo tamen abſente ibidem num.22.

Dos probatur plene per enunciatiua verba prolata inter alios, & confeſſionem factam abſente parte in fauorem mulieris abſentis q.45.nu.18.lib.2. & vide nu.30.

Dotis fauore verba enunciatiua probare q.1.num.103.lib.2.Geminata ſi ſint uerba enunciatiua probare.q.1.num.104.lib.2.

Dotis fauore probant uerba enunciatiua propter aliud.q.3.num.38.lib.3.

Dotis fauore uerba enunciatiua probant duntaxat quoad dotis promiſſionem,non tamen quoad ipſius ſolutionem ex communi.q.32.num.23.lib.2.Fundamentum.num.24.25.& 26.ibidem.Auctoris opinio num.28.29.& 30.quam tenuit quoque Maſcard.ibid.

Dotis fauore uerba enunciatiua probant ex communi.quæſt.32.num.1.& 2.& 11.lib.2.Fundamentum huius opinionis ibid.num.3.4.5.& 6.Contrarium Angelus ibid.num.7.

Dotis fauore probant uerba enunciatiua etiam ſi eſſet inter alias perſonas, & propter aliud prolata quæſt.32.num.11.lib.2.Contrarium ibid.num.12.

Dubitatio pulchra proponitur.quæſt.23.num.33.lib.2.pag.54. Opinio Auctoris.num.34.ibidem. Fundamenta huius opinionis numero 35. & 36. uſque ad 40.

E

E*Mphytheuſis non probatur per uerba enunciatiua.q.45.num.1.lib.2.*

Exemplum ibidem.

Ratio ibidem. Declaratur num.2.& 3.ibid. Limitatur.num.4.5.& 6.ibidem.

Enunciatiua uerba per modum modi diſponunt.q.6.nu.3.lib.3. Ratio num.5.ibidem. Ratio rationis nu.6.& 7.ibidem.

Enunciatiua uerba propter ſe probant etiam in factis recentibus q.1.num.40.lib.3.

Et præcipue inter ipſos contrahentes ibid.nu.41.

Enunciatiua uerba probant inter partes, & maxime in antiquis, & inter præſentes.quæſt.4.numero 91.lib.1.

Enunciatiua uerba non ſolum probant inter ipſos contrahentes, ſed etiam inter eorum hæredes, & ſucceſſores.quæſt.4.num.92.lib.1.

Enunciatiua uerba in his,quæ ab animo enunciantis dependent probant.q.4.nu.40. Ampliatur num.41.& 42.lib.1.

Enunciatiua uerba plene probant cum uerſamur in antiquis.q.4.nu.44.Ratio redditur nu.45.

Et præcipue ſi illud factum excedat memoriam hominum num.46.lib.1.

Et quando uertitur quæſtio inter eoſdem contrahentes.num.47.

Enunciatiua uerba probant inter partes,etiam ſi enuncietur id, quod eo tempore confecti actus non potuit ueriſimiliter interuenire.q.4.nu.94.l.1.

Enunciatiua uerba non probant inter partes, ubi diſpoſitio facta eſſet per uerba futuri temporis quæſt.4.num 95. Item non probant quoties ſumus in his quæ ſunt Juris.numero 96.exemplum affertur ibidem.& num.97.lib.1.

Enunciatiua uerba non probant, quoties agitur de aliqua re, quæ ſit prohibita, & non niſi certo caſu permiſſa.q.4.num.98.lib.1.

Enunciatiua uerba non probant, quotieſcunque contrahentes, ſunt perſonæ prohibitæ, & ſuſpectæ.q.4.num.99.lib.1.

Enunciatiua uerba Papæ probant quando ſummus Pontifex concedit aliquid motu proprio, & huic aſſertioni innititur eius intentio.q.2.nu.34.lib.2.

Enunciatiua defunctorum uoluntates obſeruantur, ſi tamen aliter probentur.q.20.num.14.lib.2.

Enunciatiua uerba propter aliud minimè probant,quando de ſocietate probanda tractatur.quæſt.3.num.12.lib.3.pag.95.

Exemplum.ibid.nu.13.

Enunciatiua uerba propter aliud probant fauore piæ cauſæ.q.3.nu.37.lib.3.pag.95.Item fauorem dotis.ibidem num.38.

Enunciatiua uerba inſtrumenti probant contra partem aduerſam patientem huiuſmodi uerba inſeri in inſtrumento.quæſt.1.num.35.lib.2.ponitur exemplum ibid.numero 36. Sic eſſet contra producentem probant.numero 37.

Enunciatiua uerba propter aliud bene probant in ultimis uoluntatibus.quæſt.8.num.6.lib.3.Contrarium Vitalinus.num.7.ibid.Item probant contra proferentem.num.8.ibid.

Exemplum.num.9.ibidem, & maxime in antiquis, numero 10.

Enunciatiua uerba propter ſe minime diſponunt in actibus inter uiuos ex communi.q 1.nu.50.lib.3. Contrarium ſentit Auctor ibid.nu.51. Ratio ibidem.

Enunciatiua uerba propter aliud diſponunt,quando in contrarium adeſſet uerisimilis mens diſponentium.q.3.nu.4.lib.3.Ratio num.5.& 6.ibidem. Roman.conſil.65.affertur num.7.ibid.

Enunciatiua uerba propter aliud per modum cauſæ diſponunt, quoties ſunt prolata ab illis, qui poterant tunc actum inducere, quæſt.7.numero 40.libro 3.Alias ſecus & exemplum.ibidem.numero 41.Intellige tamen quoad ipſos enunciantes, non quoad alios ibidem.num.42.

Enunciatiua uerba propter aliud per modum cauſæ tunc diſponunt quando ab ipſa cauſa dependet.quæſt.7.numero 44.lib.3.& nu.45.Item quando cauſa ipſa eſſet

finalis. ibidem. num. 46. Secus ſi impulſiua, & exemplum. ibid. num. 47.

Enunciatiua uerba per modum cauſæ diſponunt, quando ſuper his verbis fundatur intentio diſponentis. quaſt. 7. num. 43. lib. 3.

Enunciatiua verba non probant quotieſcunque fuerunt prolata ab eo, qui veriſimiliter enunciatum ignorauit. q. 4. num. 100. lib. 1.

Enunciatiua verba probant contra enunciantem. quæſt. 4. num. 101. Ratio adducitur nu. 102. & 103. Contrarium ſentit Beltr. & alij. nu. 104. Diſtingue nu. 105. & 106. li. 1. Oppoſitio facta contra illud axioma, quod verba enunciatiua probent contra enunciantem. q. 4. nu. 107. & nu. 108. Solutio nu. 109. & 110. lib. 1.

Enunciatiua verba non ſolum contra enunciantem probãt, ſed etiam contra eius ſingularem ſucceſſorem ab ipſomet tamen cauſam habentem. q. 4 num. 111. lib. 1.

Enunciatiua verba non ſolum contra enunciantem probant, ſed etiam contra ipſius hæredes. q. 4. num. 112. Ratio adducitur num. 113. lib. 1.

Enunciatiua verba contra enunciantem probant, maxime quando agitur de facto proprio ipſius enunciantis. q. 4. num. 114. lib. 1.

Enunciatiua verba per modum cauſæ, nec inter ipſos enunciantes probant, quoties contingit principaliter de ipſo enunciato diſputari. q. 8. nu. 4. lib. 3.

Exemplum ibidem. num. 5.

Enunciatiua verba probant, quoties ſunt prolata ab homine receptæ auctoritatis in rebus modici præiudicij q. 4. nu. 117. Quid in rebus magni momenti. nu. 118. lib. 1.

Enunciatiua verba probant, quando ſunt prolata cum ratione expreſſa, & finali q. 4. nu. 119. lib. 1.

Enunciatiua verba probant, quando ſunt prolata pluribus horis, ſeu (quod idem eſt) pluries repetita q. 4. nu. 120. lib. 1.

Enunciatiua verba probant in his, quæ per conſenſum inducuntur. q. 4. nu. 121. ponitur exemplum nu. 122. l. 1.

Enunciatiua verba probant, quando hæc verba ex titulis conualidantur. q. 4. num. 123. lib. 1.

Enunciatiua verba probant, quando huiuſmodi verba prolata ſunt per modum confeſſionis, quæ confeſſio redacta ſit in ſcriptis poſtea. q. 4. num. 124. exemplum affertur ex Dec. ibid. lib. 1.

Enunciatiua verba probant, quando ſunt iuncta cum aliquibus coniecturis. q. 4. num. 125. lib. 1.

Enunciatiua verba probant, ſi huiuſmodi verba prolata ſint de eo, ꝙ potuit tunc eſſe, vel fieri. q. 4. nu. 126. l. 1.

Enunciatiua verba probant, quando ſunt prolata præſente eo, ad quem diriguntur, ponitur exemplum. quæſt. 4. num. 127. lib. 1.

Enunciatiua verba probant, cum agitur de modico præiudicio. q. 4. num. 128. lib. 1.

Enunciatiua verba geminata idem operantur, ac ſi eſſent diſpoſitiua ex ſententia Gigantis. q. 3. num. 33. lib. 1.

Enunciatiua verba propter ſe quæ ſint. q. 2. num. 3. declaratur nu. 4. lib. 1.

Enunciatiua verba propter aliud quæ ſint exponuntur. q. 2. num. 5. lib. 1.

Enunciatiua verba propter aliud per modum cauſæ an diſponant quoad actionem realem; digladiantur doctores q. 7. nu. 19. lib. 3. Negatiuam tenet Bar. ibidem nu. 20. & eſt communis nu. 25. & 37. ibid. Fundamenta ibid. nu. 21. 22. 23. & 24. Contrarium Auctor. ibid. num. 25. Media quibus monetur. ibid. nu. 26. 27. 28. 29. & 30. Reſolutiones contrariorum. ibid. nu. 31. 32. vſq; ad 37. De materia huius quæſtionis vide Doct. remiſſiue n. 38.

Enunciatiua verba geminata diſponunt. q. 3. nu. 31. declaratur per Ceph. ibid. lib. 1.

Enunciatiua uerba teſtatoris non diſponunt in præiudiciũ tutoris q. 3. nu. 7. lib. 1.

Enunciatiua uerba non probant, vbi principaliter contingit de ipſo enunciato diſputari, etiam quoad ipſos contrahentes q. 4. nu. 7. Dantur exempla nu. 8. & 9. lib. 1.

Enunciatiua uerba minime diſponunt, quando relatiue prolata ſunt. q. 3. nu. 9. Declaratur nu. 10. lib. 1.

Enunciatiua uerba non probant, maxime quando fuerunt prolata ſuper aliquo facto non conuenienti ipſi enunciationi, & confeſſioni. q. 4. num. 25. ponitur exemplum. num. 26. lib. 1.

Enunciatiua uerba diſponunt, quando prolata ſunt ad liberandum. q. 3. num. 40. Amplia nu. 41. lib. 1.

Enunciatiua uerba diſponunt, quando ſunt prolata a perſonis, quæ habent liberam auctoritatem diſponendi. q. 3. nu. 42. & nu. 43. Amplia nu. 44. limita nu. 45. 46. & 47. lib. 1.

Enunciatiua verba propter aliud per modum cauſæ diſponunt etiam in materia odioſa. q. 7. num. 13. lib. 3.

Enunciatiua verba propter aliud prolata bene probant in antiquis. q. 4. num. 16. lib. 3. Ratio num. 17. ibid.

Enunciatiua uerba propter aliud probant, quando ſunt enunciatiua eius, quod tempore aſſertionis eſſe poteſt. q. 4. nu. 39. lib. 2. Exemplum ponitur ex Manard. ibid.

Enunciatiua uerba propter aliud prolata minime probant. q. 4. nu. 1. lib. 3. Ampliant nec inter eaſdem perſonas, & partes num. 2. ibidem.

Enunciatiua uerba propter aliud non probant etiam ſolemnitatem requiſitam in actu interueniſſe. quaſt. 4. num. 14. lib. 3.

Exemplum num. 15. ibidem.

Enunciatiua uerba propter aliud diſponunt, quando ſunt geminata. q. 3. num. 10. lib. 3. Ratio nu. 11. ibid. Ampliatur ex ſententia Sforzia Odd. num. 12. ibid. Item diſponunt in rebus modici præiudicij. num. 13. ibidem. Item fauore militis num. 14. & 16. ibid. Quid iuris de Pagano num. 15. uide remiſſiue ibid. Item fauore piæ cauſæ num. 17. ibid. Contrarium multi. num. 58. ibid.

Enunciatiua uerba propter aliud diſponunt accedente iuramento. q. 3. num. 19. lib. 3.

Enunciatiua uerba propter aliud diſponunt in his, quæ a ſolo conſenſu dependent. q. 3. nu. 20. lib. 3. Item in fauorabilibus. num. 21. ibid. Item ex ſententia Cran. quando probare non poſſunt. nu. 22. ibid. Ratio nu. 23. ibid. Limitationes alias uide remiſſiue per Odd. nu. 26. ibid.

Enunciatiua uerba propter ſe diſponunt, præcipue in ultimis uoluntatibus. q. 1. nu. 3. & 4. lib. 3.

Procedit autem hoc quoad diſpoſitionem inducendam, non autem quoad probationem ibid. num. 5. & 6. Ratio num. 7. ibid.

Enunciatiua uerba propter aliud nec etiam præſumptionem inducunt, quando contingit principaliter de enunciato diſputari. q. 4. num. 5. lib. 3. Contra Cranet. Scotus & aliqui num. 6. ibid. limita vt per Pancirolum. & Soc. num. 7. ibid.

Enunciatiua verba propter aliud non probant etiam in ultimis uoluntatibus. q. 4. num. 8. lib. 3.

Exemplum num. 9. ibidem.

Enun-

Enunciatiua verba propter aliud inſerta etiam in inſtrumento non probant.q.4.num.10.lib.3.

Exemplum num. 11.ibid.

Enunciatiua uerba prolata in epiſtola probant contra ſcribentem,q.24.nu.10.& 18.lib.2. Contrarium Marcabrun.ab Auguill.Fundamentum eius ſtat in l.epiſtola. ff. de pactis. numero 11. ibidem. Opinio iſta Marcabrun. reprobatur per Auctorem, nu.12. L.epiſtola ſupracitata enucleatur,nu.13.14.15.16.& 17.

Enunciatiua verba prolata in epiſtola probant contra ſcribentem,& ſi ipſa epiſtola careat die, ac conſule, neque ab ipſo mittente ſubſcripta, vel ſigillata ſit. q.24.num. 19.lib.2.

Enunciatiua uerba propter ſe diſponunt etiam ſi de enunciato contingat principaliter diſputari,dummodo tamẽ ſimus inter præſentes.q.1.nu.39.lib.3.

Enunciatiua uerba propter aliud per modum cauſæ diſponunt quoad actionem perſonalem.q.7.nu.18.lib.3.Reliqua uide infra in uer. uerba enunciatiua.

Epiſtola eſt duplex.q.25.nu.1.lib.2.

Epiſtola quid ſit quæ inter ſpecies ultimarum uoluntatum refertur.q.25.nu.2.lib.2.

Error potius, quam donatio ſolet allegari, etiam ſi in facto proprio eſſet q.36.num.7.lib.2.

Excommunicationis ſententia lata à ſummo Pontifice uerbis enunciatiuis ualet.q.38. nu.1. lib.2. Quod declara, ut ibidem. Ratio ibid.num.2.

Excommunicationis ſententia quibus uerbis à ſummo Pontifice feratur, quando homines ferit q.38.nu.3. lib.2. Remiſſiue uidendi ſunt.

Exempla ad cognoſcendum cauſas utilitatis, ac neceſſitatis, quibus monetur Princeps ad præiudicandum iuri tertij poſita a Petra.q.4.nu.69.lib.2.

F

FAtuitas potius, quam donatio præſumitur.quæſt.36. num.6.lib.2.

Fideicommiſſum inducitur per uerba enunciatiua maxime quando agitur de conſeruanda agnatione.q.27. nu.17. lib.2. Amplia duobus alijs modis.nu.18.& 19.

Fideicommiſſum non inducitur per uerba enunciatiua, quando futurum euentũ inſpiciunt ex communi. q.27. num.20.lib.2.Ratio aſſertur ibidem.num.21. Auctor contra nu.22. Communis opinio retinetur ibid. nu.23.

Fideicommiſſum inducitur per uerba enunciatiua futuri euentus, quando ſunt directa ad filios, aut ad nepotes, quicquid dixerit Clar.Peregr.q.27.num.24.lib.2.

Fideicommiſſum non inducitur per uerba Enunciatiua quando directa ſunt ad honoratum. q.27. nu.25.lib.2. Auctor contra ibid.num.26.

Fideicommiſſum an inducatur ex uerbis diſpoſitiuis, uel enunciatiuis nil refert.q.27.nu.27.lib.2.

Fideicommiſſum abſolutum non inducitur per uerba enunciatiua in ratione prohibitionis ex Burſato. q.27. num. 29.lib.2.

Fideicommiſſum abſolutum, ac ſimplex an inducatur per uerba enunciatiua propter aliud per modum cauſæ, an uerò in caſu alienationis duntaxat, uide Doct. remiſſiue q.7.nu.17.lib.3.

Fideicommiſſum inducitur per uerba enunciatiua propter aliud per modum cauſæ q.7.nu.14.lib.3.

Fideicommiſſum regulariter eſt odioſum.q.7.nu.15.li.3.

Exempla uerborum enunciatiuorum propter aliud per modum cauſæ prolatorum in materia fideicommiſſi. q.7.num.16.lib.3.

Fideicommiſſum inducitur per uerba enũciatiua. q.27.nu. 1.lib.2.Quicquid dixerint Antonius Faber & Polyd. Rip.ibid.nu.2. Fundamenta huius opinionis ibid.nu.3. 4.5.6.7.8.& 14.

Fideicommiſſum an inducatur ex uerbis diſpoſitiuis, uel enunciatiuis nil refert.q.27.nu.27.lib.2.

Filiatio minime probatur per uerba enunciatiua q. 33. nu.1.lib.2. Et eſt ueriſſima concluſio ibid. nu.2. Ratio aſſertur ibid.num.3.& 4.Amplia num.5.6.7.& 8. Limita primo in Antiquis.num.9. Ratio,num.10.11. & 12.Amplia,num.13.14.& 15.Limitatur ſecundo contra proferentem, contra enim ipſum per uerba enunciatiua filiatio probatur num.18. Ratio, nu.19.& 20. Declara, num.21.& 22. Amplia, ut magis procedat contra patrem.num.23. Ratio, num.24.& 25.Coarctatur tertio quoad inducendum ipſum,qui filius nominatus eſt,in quaſi poſſeſſione filiationis, donec de contrario fuerit edoctum.nu.26. Intellige,ac declara,prout ibid.num.27. Ratio declarationis.nu.28. Limitatur quarto, quando nominatio facta de filio eſſet facta in actu, qui magis filio, quam extraneo conueniret, nam tunc probatio induceretur quoad ipſam filiationem per dicta uerba enunciatiua,& nu.29.30.& 31. ratio ibi. Fallit quinto,quando nominatio ipſa facta de filio p dicta uerba eſſet geminata.nu.32. Ratio.nu.33. Contrarium Maſcard.& Petra.num.34. Et hæc opinio magis placet Auctori, ubi etiam quando contraria opinio poſſet procedere ſubnectit.nu.35.Limitatur ſexto, concurrentibus alijs adminiculis. nu.36. Coarctatur ſeptimo, quando dicta uerba proferuntur filio nominato præſente.num.37.Ratio.num.38. Contrarium nonnulli. num. 39.Concilia,num.40.& 41. Pulchra quæſt. num.42. Reſoluitur.nu.43.In omnibus illis caſibus,in quibus filiatio inducitur, ac per dicta uerba probatur, ſemper auditur quis uolens contrarium probare.nu 44. De hac materia uidendi plures DD.remiſſiuè.num.45.

Filiatio, fraternitas, & ſororitas paternizant. q.33.nu.1. lib.2.par.74.

Filiationis quaſi poſſeſſio probatur per uerba enunciatiua prolata per modum modi.q.6.nu.35.lib.3.

Filium alicuius ſe aſſerens an probare debeat plene hanc qualitatem filiationis q.19.nu.8.lib.3.uide remiſſiue.

Fraternitas,& ſororitas minimè probatur per uerba enunciatiua,q.33.nu.2.& 4.lib.2. pag.74. Ratio.nu.3. Limita primo, quando cum uerbis ipſis enunciatiuis concurrerent alia adminicula.nu.5.Secundo quoad aliqualem præſumptionem, quæ quidem transferat onus probandi in aſſerentem contrarium. nu.6. Exemplificatur in terminis ſororitatis.nu.7. Et in terminis conſanguinitatis.nu.8. Item in terminis parentelæ, quæ quidem exemplificatio limitatur in duobus caſibus, de quibus nu.9.10.& 11.An per uerba enunciatiua alicuius inſtrumenti poſſit conſanguinitas ipſa, ſeu parentela probari, quæritur.nu.12. Regula ſit affirmatiua.num.13. Amplia, ut id præcipuè procedat in Antiquis. nu.14. Ratio.nu.15.& 16. Subamplia,ut id etiam locum habeat in præiudiciũ tertij.nu.17.Declara,nu.18.& 19. De materia conſanguinitatis uidendi plures DD. remiſſiuè.num.20. In dubio quis præſumitur ſcire quempiam eſſe fratrem ſuum, cum ſic eum nominat. nu.21.

Digitized by Google

G

GEminata ſi ſint verba enunciatiua propter aliud probant.q.4 num.25.lib.3.
Amplia etiam quoad tertium nu.26. ibid. Et eo magis ſi ſint iurata.nu.27. ibid. Contra Verall. deciſ. ſua 337. par.3.ibid.num.28. Reprobatur num.29. ibidem. Rationes nu.30.31.32.33.& 34.
Geminata verba oſtendunt magis exploratam mentem proferentis.q.3.nu.34.lib.1.
Guid. Pap. deciſio, quod verba enunciatiua inſtrumenti probent contra tertium abſentem.q. 1.nu.27.lib.2.

H

HÆreditas an videatur repudiata, ſi quis dixerit Credo, hæreditatem eſſe reſpuendam, & mihi non expedire, q.29.nu.4.l.2. Auctor cum D.Fachin. concludit pro negatiua ibidem num.5.
Hæreditas an cenſeatur adita, ſi quis dixerit; Ego Titius hæres Sempronii precor Caio ſalutem.q.29.nu.6. lib.2. Craſſus late ibidem.nu.7.

I

INſtitutus, vel ſuſtitutus ſub conditione nunquam poteſt hæreditatem conſequi niſi prius conditionem adimpleat.q.6.nu.12.lib.3.
Inſtrumenta plura requiri ad probandos confines q.1. num.80. Ratio adducitur & num.81.lib.2. Amplia. nu. 82.Declara nu.83.84.& 85.Limita.num.86.87.
Inſtrumenta plura verborum enunciatiuorum an requirantur ad probandos confines diſputatur. q.1.num.79. lib.2.
Inſtrumenta plura antiqua in quibus aliquid enunciatur ſi varia ſint inter ſe quid agendum. q.1.nu.93.lib.2.
Inſtrumentum inter alios factum an proſit mihi, & an probetur, fundum eſſe emphyteuticum ex inſtrumento inter alios celebrato.q.45. num.7. lib.2. Auctor cum Mandel.ſentit pro affirmatiua num.8.& 25.ibidem. Ponderatur textus in l. Deſiderium.C.de poſ.
Inſtrumentum publicum dicitur probatio probata, & veritas apparens.q.45.num.10.lib.2.
Inſtrumento in dubio ſtandum eſt.q.45.num.11.lib.2.
Inſtrumentum pro ſe habens dicitur habere intentionem fundatam.q.45.num.12.lib.2.
Inſtrumentum facit rem notoriam ſicut ſententia. q.45. num.13.lib.2.
Inſtrumento apparens dicitur certum & manifeſtum. q.45.num.14.lib.2.
Intellectus antiquorum quorundam ſuper quæſt.19. diſt. 19.nu.7. lib.2. Damnatur nu.8.9.& 10.
Interpellatio vnica extraiudicialis an ſufficiat ad conſtituendum debitorem in mora.q.19.num.1.lib.2.
Interpellatus verbis enunciatiuis ad ſoluendum ſi non ſoluat, an conſtituatur in mora.q.18.num.1.lib.2. Exemplum ibidem.nu.2.Bart.opinio reijcitur nu.3. Negant infiniti num.4. Fundamenta adducuntur nu.5.6.7.8. & 9.cum ſeq. vſque ad num.19. ibid. Affirmant alij multi.num.19. Media, quibus hæc opinio firmatur. num.20.& 21.22.23.cum ſeq. vſque ad 33.Negatiua opinio eſt verior & receptior. num.33. Diſtinctio Auctoris nu.34.& 35.Confirmatur num.36.& 37. Et eſt communiter recepta, num.38.ibidem.
Intruſio in materia attentatorum non probatur per verba enunciatiua quod aliquis ſit in poſſeſſione.q.46.nu.1.li.2.
Iudicio verba enunciatiua prolata ante conteſtationem non probant, poſt autem ſic. q.6.num.1.2.3.& 4.l.2.
Iudicio prolata verba enunciatiua aliquando ponuntur in libellis, aliquando in poſitionibus, aliquando in ſententijs,q.6.num 5.lib.2.
Iuramentum dicitur habere vim geminationis quæſt.3. num.23.lib.1.
Iuramentum quoties poteſt ſeruari abſque interitu ſalutis æternæ ſemper ſeruandum eſt. q. 3.nu.24.lib.1.
Iuramentum validat renunciationem Velleianam, quæ de per ſe non valet.q.3.num.26.lib.1.
Iuramentum de ſui Natura ad plus non extenditur, quam extendatur virtus promiſſionis.q.3.num.18.lib.1.
Iuramentum ſemper ſortitur Naturam actus ſuper quo interponitur. q.3. num.19. Declaratur nu.25. & per Marcabrunum num.30.lib.1.
Iuramentum ſemper facit actum valere eo meliori modo quo poteſt.q.3.num.21.lib.1.
Iuramenti vis hæc eſt, vt actum confirmet, & tale robur illi adijciat, & reſcindi minime poſſit q.3.nu.22.lib.1.
Ius ſpeciale in vno caſu arguit ius commune in contrarium. quæſt.45.num.19.lib.2.

L

LAudi verba enunciatiua minime probant q.10. nu.1. lib.2. Amplia quando contingit principaliter de ipſo enunciato diſputare, ibidem num.2.
Limitatur præiudicare ſaltem partibus, quæ expreſsè non contradixerunt ibidem.num.3.
Legata diſponuntur per verba enunciatiua, quæ probant in eis poſita q.28.num.1.lib.3.
Legis verba enunciatiua non inducunt ius in eo, quod narratur, vel enunciatur q.5.num.1. & 2.lib.2. Amplia hoc procedere in verbis enunciatiuis conſtitutionis, vel ſtatuti.ibid.nu.3.
Legis verba enunciatiua inducunt ius ſi ſuper illis verbis fundetur intentio Legislatoris,q.5.nu.4.li.2.& ſi verba geminentur ibidem num.5. Item, quando ex mente Legislatoris contrarium appareret. ibid.num.6. Item, quando Legislator ipſe factum proprium narrat. ibid. num.7.limita aliàs,nu.9.
L.in teſtamento ff. de fideic.libert.expenditur, & optime enucleatur.q.30.num.15. & num.19.20.21.& 22. lib.2.
L.finalis ff.de reb.eorum declaratur.q.30.num.18. lib.2.
L.Mora. ver. & non ſufficit. de vſur. verba afferuntur. q. 19.nu.4.lib.2. Salic.intellectus ad hunc verſ. ibi.nu.5. Reprobatur num.6. Intellectus quorundam Antiquorum adducitur.q.19.nu.7.lib.2. Damnatur & num.8. 9.& 10.
Ludouic.Charond.interpretatio.nu.17.ibid. Reijcitur,nu. 18.& 19.ibid.
L.ex hac ſcriptura ff. de donat. primus intellectus eſt aliquorum aſſerentium per verba dictæ legis donationem cauſa mortis induci.q.2.nu.2.lib.2.Eorum fundamentum,num.3.& 4. Reprobatur per Auctorem, num.5. Idque multis medijs,de quibus nu.6.7.8.9.10.& 11. Soluitur contrarium multipliciter,num.12.13.14.15. & 16. Secundus eſt ſenſus aliorum opinantium, quod

verba

verba illius ſcripturæ, de qua in d.l.inducant legatum, uel fideicommiſſum.num.17. Et eſt communis nu.18. Fundamentum huiuſce opinionis,num.19.& 20.Damnatur per Auctorem.num.21.Media,num.22.23.24.25.& 26. Soluitur contrarium num.27.28.29.30.& 31. Tertius eſt intellectus aliquorum aſſerentium diſpoſitionem d. legis intelligendam eſſe generaliter, & prout ibi.num.32.Sed reprobatur ratio ibid.nu.33. Quartus eſt ſenſus aliorum aſſerentium dominum, de quo in ipſa lege, ad libertos illos iure donationis inter uiuos pertinere.nu.34.Et hic per Auctorem approbatur.nu.35.Corroboraturque triplici iuris fundamento, de quibus num.36.37.38. cum ſequenti. uſque ad 56. incluſiue. Duo opponuntur per Bart. contra hunc intellectũ,de quibus nu.57.58.59.60.& 61. Auctor autem ab eo minime recedendum diiudicat, num.62. Et Contraria reſoluit,num.63.64.65.& 66.

L.Titia cum teſtamento §.Titia cum nuberet de leg.2. declaratur.q.27.num.9.lib.2.

L.ſi non deſignata.C.de falſ.cauſ.adiect.leg.perpenditur q.32.num.8.lib.2. Diſtinctio Bart. Nouelli ibidem. Improbatur num.10.ibidem.

Liber Mercatorum an & quando probet.quæſt.44.num.2. lib.2.

Liber Cronicarum deſcriptus per uerba enunciatiua non facit fidem.q.46.num.1.lib.2.

Libertatis fauore verba enunciatiua minime diſpoſitionem inducunt,quando ſunt per errorem emiſſa. q.30.nu.7. lib.2.& num.23.ibid.Contra de tex.in l.Paulus reſpondit in 1.verſ.ff.de fideic.libert.q.30.nu.8.lib.2. Soluitur nu.9.& nu.13.& 16.ibidem.

Libertatis fauore uerba enunciatiua diſpoſitionem inducunt.q.30.nu.1.lib.2. Probatur hæc enunciatio nu.2. 3.& 4. Opponitur lex Iulianus.§. ex his uerbis. ff.de leg.3.ibidem nu.5.Soluitur ibidem num.6.

Literæ, in quibus Papa atteſtatur aliquem eſſe ſuum Cappellanum, uel cubicularium ſeu.familiarem, bene probant eum eſſe talem.q.2.num.11.lib.2.Contrarium multi.num.12.Reſolutio ex Lapo.num.13.

M

MAſcard. opinio quoad probationem uerborum enunciatiuorum contra tertium abſentem.quæſt.1.numero 28.lib.2.

Interpretatio opinionis Maſcard.& Guid.Pap.quæſt.1. num.29.lib.2.

Matrimonij probatio, quæ fit per confeſſionem Coniugum diſcutitur.q.10.num.9.& 10.& 11.lib.3.

Matrimonium qualiter probetur uide Maſcard.remiſſiue. q.10.nu.12.l.3.

Matrimonium an cenſeatur contractum his uerbis. (Queſta è mia mogliera.) q.31.num.27.lib.2. Auctoris opinio ibidem.nu.28.

Matrimonium utrum præſumatur ex ipſa nominatione, uidelicet, ſi aliqua nominetur uxor.q.31.nu.29.lib.2. Auctoris opinio ibidem nu.30.

Matrimonij fauore uerba enunciatiua probant.q.31.nu.1. lib.2. Fallit iſta enunciatio, quando principaliter contingeret diſputari de ipſo matrimonio ibidem.num.2. Item contra tertium.num.3.ibidem. Item quando tractaretur de præiudicio alterius matrimonij ibidem. num.4.

Matrimonium uel ſponſalia an inducantur ex hac uerborum formula. Non habebo aliam uxorem, quam te.q. 31.num.5.lib.2. Quod matrimonium cenſeatur contractum tenuere multi ibidem nu.6. Fundamenta iſtorum.ibid.nu.7.8.9.10.& 11.Contraria opinio uerior, & ab Auctore amplexa,ibid.nu.12.

Media, quibus hæc opinio, & ſententia probatur.ibid. num.13.14.15.16.cum ſeq. uſque ad 20. Solutiones fundamentorum contrariæ partis ibidem. num.20.21. & 22.

Matrimonium,uel ſponſalia an cenſeantur contracta ex his uerbis (Habebo te in uxorem) q.31.num.23.lib.2. Opinio Auctoris ibidem num.24.

Matrimonium an contractum cenſeatur hoc modo, uidelicet: Puella iuueni ſe increpanti reſponderat, Nolo me cognoſcas, niſi honeſte, atque ita ſe facturum Iuuenis promiſerat, uituperaueratque,quæritur, quid iuris dũ honeſte attingi mulier ſine matrimonio nequeat.q.31. num.25.lib.2.Remiſſiue uide DD.ibid.num.26.

Mercatorum in libris uerba enunciatiua poſita aliqualem præſumptionem facere,et inducere.q.44.nu.1.lib.2.

Militis fauore uerba enunciatiua propter aliud probant. q.4.nu.35.lib.3.Quid iuris in pagano? ibidem. nu.36. Maſcard.ibidem.

Modus importatur per dictionem (ita ut) q.6.nu.4.li.3.

Modus diffinitur.q.6.nu.8.lib.3.

Modus impleri debet per modum compulſionis. q.6.num. 32.lib.3.

Modus adimpletur poſt emolumentum conſecutum. q.6. num.14.et 15.lib.3.

Modus non ſuſpendit, ſed reſoluit conditionem in caſum modi non impleti.q.6.nu.22.lib.3.

Modus multipliciter accipi ſolet. q.6. num.1. lib.3. Quomodo accipiatur in hoc caſu.nu.2.ibid.

Monitio eſt neceſſaria, ut quis priuetur commodo relicti ob modum non impletum.q.6.nu.25.lib.3. Conſultationes infraſcriptæ adducuntur. Menoch.in ſuo conſ. 131.in 1.num.26.ibid. Decian. conſil.132. inter illa Menoch.nu.27.ibid. Crauet.in 59.in 1. nu.28.ibid. In conditione ſecus eſt nu.29. ibid. Ratio nu.30. ibid.

Mora contrahitur ſolo temporis curſu, et diei aduentu q.19.num.11.lib.2.

Mortis in articulo conſtituti uerba enunciatiua diſponunt. q.26.num.5.lib.2.

Mortis in articulo conſtituti creduntur facere quæ faciunt animo deliberato q.26.num.6.lib.2.

N

NOtarij uerba enunciatiua minime probant. q.11.nu. 1.lib.2. Amplia nu.2.et 3.fallit. nu.4.5.6.7 et 8.

Notarius debet eſſe rogatus ad hoc ut inſtrumentum ab ipſo factum in fauorem producentis probet.q.45.num. 20.et 21.et 22. Adducitur quædam doctrina Grammatici ibidem. num.23.et perpenditur num.32.33. 34.et 35.

Notoria multa dicuntur, et non ſunt quæſt.2.num.27. lib.2.

O

ORdo ſeruatus ab auctore in q.19. de interpellatione debitoris.q.19.num.2.lib.2.

Pactum

Digitized by Google

I N D E X.

P

PActum nudum accedente iuramento diſponit & actionem producit de iure Ciuili.q.3.nu.27.lib.1.

Papæ aſſertioni ſtandum eſt.q.2.nu.1.lib.2.

Papæ actus non poteſt eſſe niſi circa veritatem.q.2.nu.2.lib.2.& cur.ibid.

Papæ aſſertioni adeo ſtatur, vt non poſſit probari contrarium.q.2.nu.3.lib.2.Ratio adducitur nu.4.& 5.

Papæ aliquid de iure aſſerenti pleniſſime creditur niſi manifeſtam falſitatem aſſereret.q.2.nu.6.lib.2.& ibid.num.8.

Papa præſumitur habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui.quæſt.2.num.7.lib.2.

Papæ creditur non admiſſa in contrarium probatione, quando atteſtatur de facto proprio, non de alieno q.2.num.9.lib.2.& maxime quando ſuper eo ſe fundat ibid.num.10.

Papæ aſſertioni ſtandum eſt ſuper facto proprio, etiamſi atteſtetur de eo, quòd fecit, vel vidit, dum eſſet Cardinalis.q.2.nu.14.lib.2.Amplia hoc procedere in quacunque diſpoſitione ſiue pura, ſiue conditionali, ſiue modali.nu.15.ibid.

Papæ in narratis de facto alieno non creditur, donec contrarium probetur, & eſt communis opin.q.2.num.33.lib.2.

Papæ aſſertioni creditur etiam de facto alieno, quando aſſereret ſe de tali facto bene fuiſſe certiorem factum q.2.nu.36.lib.2.Item quando ſumus in antiquis num.37.amplia num.38.

Papæ aſſertioni ſtatur de delicto alicuius, quando diſponit non eſſe recipiendam contrariam probationem q.2.nu.28.lib.2.

Papæ aſſertioni ſtatur de delicto alicuius maxime ſi concurrant alia adminicula vltra aſſertionem Papæ.q.2.num.29.lib.2.

Papæ aſſertioni de facto ſibi a parte narrato non ſtatur niſi de facto proprio ipſius Papæ tractetur.quæſt.2.num.30.lib.2.

Papæ aſſertioni creditur de facto alieno corā ſe geſto, q.2.num.39.lib.2.& ratio adducitur ibid. Item quando nō verſamur in præiudicialibus.ibi.num.40.ſimiliter ſi de facto ſui Progenitoris atteſtetur.ibi.nu.41.Item quoad inducendam aliqualem præſumptionem ibid.num.42.lib.2.

Patronatus ius per verba enunciatiua inſtrumenti in antiquis probatur.q.1.nu.95.lib 2.

Peritorum verbis enunciatiuis atteſtantium electionem de ipſorum perſonis factam non ſtatur.q.39.nu.1.li.2.

Peritis in arte ſua quando credendum.q.39.num.2.lib.2.

Pijs in cauſis verba enunciatiua diſpoſitionem inducunt ex communi DD.ſententia q.23.num.1.l.2.pag.54.Fundamenta huius opinionis adducuntur num.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.& 12.Contrarium per Bald.ibid.num.13.Media ibid.nu.14.& 15.Auctoris opinio num.16.17.18.19.& 20.In hoc expenduntur Corn.conſil.149.in vol.2.ibid.num.21.Caſtr.Reſp.137.vol.2.ibid.num.22.Decij conſil.159.in 1.ibid.nu.23.Bertr.conſ.340.num.10.& 11.ibid.num.24.Socin.ſen.conſ.179.in 2.ibidem nu.25.Deciſ.D.Angeli Epiſcopi Racanatenſis improbatur ibid.num.26.Alexandri Raud.deciſ.47.enucleatur ibid.num.27.& 28.Matt.Brun.conſ.87.num.33.damnatur ibid.num.29.D.Sfortia Oddi conſil.64.& Bald.Reſp.129.num.4 perpenduntur ibidem.nu.30.& 31.Modeſtini Piſtoris q.146.par.4.proponitur ibid.nu.32.

Poſitionum verba enunciatiua an fidem faciant quæſt.8.num.1.remiſſiue.lib.2.

Poſſeſſio ſpoliati non probatur per verba enunciatiua inſtrumenti inter alios.q.41.num.1.lib.2.

Præſumptio inducitur per verba enunciatiua propter aliud, cui ſtatur, donec probetur contrarium.q.4.nu.3.lib 3.

Principis verba enunciatiua fidem faciunt maxime quando ſunt iterata.q.4.num.17.lib.2.Item quando proferuntur de eo, quod pendet a mero arbitrio ipſius Principis.q.4.nu.18.lib.2.

Principis verba enunciatiua fidem faciunt, etiam de his, quæ ante Principatum vidit.q.4.nu.19.lib.2.

Principis verba enunciatiua probant maxime quando ſumus in antiquis.q.4.nu.20.& 21.lib.2.

Principis verba enunciatiua fidem non faciunt, quando læderent honorem ſubditi.q.4.nu.44.lib.2.Item quando ad inſtantiam partis reſcriberet ibid num.45.Item quando de ipſiuſmet Principis tractaretur intereſſe nu.46.Ratio adducitur ibi.nu.47.& 48.vſque ad 62.

Princeps præſumitur Iuſtitia plenus, & non præſumitur falſum dicere.q.4.num.4.lib.2.

Principis ſolo verbo credendum eſt.q.4.num.5.lib.2.

Principem non decere mendax labium.q.4.nu.6.lib.2.

Principis aſſertioni adeo creditur, vt in contrarium non admittatur probatio.q.4.num.7.lib.2.limita in multis caſibus vt per Maſcard.q.4.nu.8.lib.2.

Principis verba enunciatiua fidem faciunt, quando eſt bene informatus.q.4.num.10.lib.2.amplia etiam contra tertium.ibid.num.11.Informatus dicitur princeps quando fuerit aliquid motuproprio, & ſine vlla ſupplicatione præuia.q.4.nu.12.lib.2.Quid ſi princeps volens alteri præiudicare, afferat cauſam, qua moueatur, an eius aſſertioni ſit ſtandum.q.4.nu.62.lib.2.

Procurator vel ad lites, vel ad negotia per uerba enunciatiua conſtitui poteſt.q.15.nu.1.lib.2.Ratio,nu.2.& 3.ibid.Et de hoc nulla eſt dubitatio.nu.4.ibid.

Procurator ſi per verba enunciatiua fuerit conſtitutus illa eadem verba probant.q.15.num.5.lib.2.limita cum agitur de fauore ipſiuſmet conſtituentis ibid.nu.6.& probant, ſi de eius odio agatur, & ad fauorem illius, qui ſe procuratorem conſtitutum affirmaret.num.7.ibid.limita 2.ſi agatur de præiudicio tertij num.8.Item ſi poſtea principaliter de enunciato diſputari contingat.num.9.Ratio num.10.amplia.num.11.& 12.

R

REſcripti verbis enunciatiuis an & quando ſtetur.q.43.num.1.lib.2.

Res inter alios geſta minime probat quoad eos, qui non interuenerunt.q.44.num.24.lib.2.Declaratur.nu.36.37.38.39.& 40.

S

SCriptura priuata plene probat in antiquis q.1.nu.56.lib.2.

Scriptura priuata non probat in factis recentibus.q.4.nu.18.lib.3.ſecus eſt in antiquis num.19.ibidem.

Scriptum

I N D E X.

Scriptum quicquid in inſtrumento reperitur, præſumitur appoſitum a Notario de uoluntate, & mandato ipſarū partium.q.45.nu.31.lib.2.

Signa inſpecto iure poli ſuffitiunt etiam per interpellationem.q.18.num.39.lib.2.

Solemnitas,quæ non potuit adeſſe tempore actus, non præſumitur interueniſſe per narrationem.q.14.nu.3.lib.2. Contrarium multi. num.4. Prior opinio uti communior retinetur.num.5.

Sum,es,eſt,uerbum eſt mere diſpoſitiuum.q.27.num.10. lib.2.fallit quando eſt futuri temporis ex Bald.Peregr. improbatur ibid.num.11. Alciat.diſp.19.lib.4.affertur.q.27.nu.12.lib.2.Reſoluitur num.13.ibidem.

T

TErtius dicitur ille, qui non habet cauſam cum contrahente,uel enunciante.q.4.nu.24.lib.3.

Teſtator ſi uoluit impleri id, quod per dictiones modum importantes expreſſit, antea quam emolumentum acquiratur, diſpoſitio erit conditionalis, & non modalis. q.6.num.16.lib.3.& nu.17.

Teſtis deponens de credulitate regulariter non probat. q.4.num.20.lib.3.Fallit in antiquis.nu.21.ibid.

Teſtes quinque in epiſtola ſpecie ultimæ uoluntatis requiruntur.q.25.nu.3.lib.2.& ipſorum teſtium ſubſcriptio requiritur in epiſtola ibi.nu.4.

Teſtium uerba enunciatiua non probare.q.16.nu.1.lib.2. Ratio ibidem num.2.

Tractatus omnis a diffinitione initium ſumit lib.1.q.1. num.2.

Tractatus de alienatione rei eccleſiaſticæ per uerba enunciatiua non probatur q.40.num.1.lib.2.

V

VErba enunciatiua probant in contractibus. q.17. num.8.lib.2.amplia nu.9.Declara nu.10.& 11.& 12.limita.num.13.

Verba enunciatiua diſponunt in contractibus,quando ſunt geminata.q.17.num.14.lib.2.

Verba enunciatiua probare etiam contra tertium abſentem. q.1.num.17.lib.2.Fundamenta huius opinionis num.18.19.& 20.Guid.Pap.deciſio adducitur num.27.altera Maſcard. num.28. utraque interpretatur. num.29.

Verba enunciatiua poſita in inſtrumento non probant etiam inter eaſdem perſonas, quando principaliter de ipſo enunciato contingit diſputare. q.1.num.32.lib.2. Contrarium tenet Soc.ibid.num.33.

Verba enunciatiua poſita in inſtrumento non probant etiam inter eaſdem perſonas, quando perſonæ in eo nominata eſſent q.1.num.34.lib.2.

Verba enunciatiua in antiquis probant etiam contra tertium.q.4.nu.63.contrarium tenent multi num.64.conciliantur opiniones nu.65.& 66.lib.1.

Verba enunciatiua in antiquis ſemiplene probant contra tertium etiam quando agitur de graui præiudicio.q.4. num.67.Immo plene probant, ſi cum antiquitate concurrant alia adminicula.q.4.nu.68.Crauet.opinio affertur nu.69.& improbatur nu.70.& 71.lib.1.

Verba enunciatiua in antiquis probant etiam ad fauorem tertij.q.4.num.72.lib.1.

Verba enunciatiua probant inter eaſdem perſonas & contrahentes.q.4.nu.73.Quinimo cenſentur ueluti diſpoſitiua.num.74.lib.1.

Verba enunciatiua extra contrahentes non probant. q.4. nu.75.amplia nu.76.limita nu.77.declara nu.78.79. 80.81.82.83.84.85.lib.1.

Verba enunciatiua probant inter partes tantum, non tamen in præiudicium tertij.q.4 num.86. Ratio adducitur nu.87.lib.1.

Verba enunciatiua probant ſaltem ſemiplene contra tertium.q.4.nu.88.lib.1.

Verba enunciatiua probationem inducunt duntaxat inter partes,non autem obligationem.q.4.nu.89. fallit quando ſunt geminata, ſed dubitat Auctor num.90.lib.1.

Verbis enunciatiuis propter diuturnitatem temporis ſtatur, etiam ſi enuncient actum, qui interuenire non potuit, tempore confecti inſtrumenti. q.4. num.48. De quo tamen dubitat Auctor nu.49.lib.1.

Verba enunciatiua in antiquis probant mandatum, licet regulariter illud non probent.q.4.num.50. Declara ut num.51.amplia.nu.52.lib.1.

Verba enunciatiua in antiquis dominium probant. q.4. num.53.Ratio redditur nu.54.lib.1.

Verba enunciatiua in antiquis conſuetudinem probant. q.4.nu.55.lib.1.Confines & territorium probantur in antiquis per uerba enunciatiua.q.4.num.56. Ratio redditur.num.57.& 58.lib.1.

Verba enunciatiua probant in priuilegijs, ac reſcriptis antiquis q.4.num.59.& præſertim inter eaſdem perſonas num.60.lib.1.

Verba enunciatiua probant in antiquis quo ad feuda. q.4. num.61.lib.1.

Verba enunciatiua probant in antiquis etiamſi de iſto enunciato principaliter diſputari contingat q.4. num. 62.lib.1.

Verba enunciatiua in teſtamento minime diſponunt. q. 21.num.3.lib.2.Ratio ibid.num.4.Amplia.ibid.num. 5.6.& 7.Limita.nu.8.9.10.11.& 12.

Verba enunciatiua aliquorum actorum in inſtrumento poſita an probent illa acta interueniſſe.q.4.nu.109.l.2. Exemplum ponitur ibid. diſtinguitur nu.110.& 111.

Verba enunciatiua in ultimis uoluntatibus propter ſe diſponunt duntaxat,quando ſunt relata ad oneratum.q.1. num.8.lib.3. Secus ſi ad Honoratum ibid. nu.9. Ratio diuerſitatis nu.10.ibid. Et iſta eſt communis theorica ibid.nu.11.& nu.33.Confirmatur ibid.nu.12.& 13. Contra quod etiam diſponant, quando ſunt relata ad honoratum nu.14. ibid.Fundamenta huius opinionis nu. 15.& 16.17.18.19.cum ſeq. uſque ad 24.Et ita concludit Auctor nu.25.ibid.Reſpondetur contrarijs ibid. num.26.27.28.uſque ad 33.

Verba enunciatiua propter ſe prolata in ultimis uoluntatibus diſponunt, quando iuramentum intercedit, & ſic relata ad honoratum q.1.num.33.lib.3. Quod procedit quatenus natura, & uis ipſorum uerborum patitur. num.34.ibid.quod quidem ſubdeclara. ibid. Enunciatiua uerba propter ſe præcipue diſponunt, quando ſunt geminata,ac temporibus ſeparatis ſæpius repetita.q.1. num.35.lib.3.

Verba enunciatiua propter ſe prolata plene probant etiam inter abſentes.q.1.nu.36.lib.3. Quod præcipue procedit, quando ſunt geminata. num.37. ibid.Scotus tenet uerba enunciatiua propter ſe prolata duntaxat ſemiplenam

Digitized by Google

plenam probationem inducere.q.1.num.38.lib.3.
Verba enunciatiua propter ſe prolata diſponunt,ac probãt, q.1.num.1.lib.3. Quinimo dicuntur verè diſpoſitiua ibid.num.2.
Verba enunciatiua iuramento vallata etiam parte abſente probant q.4.nu.34.Ratio adducitur.ibid.lib 1.
Verba enunciatiua iurata probant, nedum ſi iuramentum tunc interponatur, ſed etiam ſi aſſeratur quod fuerit interpoſitum q.4.num.35. limita quando agitur de præiudicio tertij num.36.lib.1.
Verba enunciatiua quo ad validitatem actus,cui apponuntur probant q.4.num.37.exempla afferuntur num.38. & 39.lib.1.
Verba enunciatiua probant, cum actus confeſſionis ſeu enunciationis non poſſit ſubſiſtere tanquam facta ſine cauſa q.4.num.43.lib.1.
Verba enunciatiua probant quando vertitur quæſtio inter eoſdem contrahentes q.4.nu.47.lib.1.
Verba enunciatiua probare contra producentem quæſt.1. num.37.lib.2.
Verba enunciatiua inſtrumenti probant in antiquis q.1. nu.38.lib.2. Rationes adducuntur ibid.nu.39.& 40.
Verba enunciatiua propter ſe non diſponunt, quando agitur de præiudicio tertij q.1.nu.42.lib.3. Item quando ſunt prolata circa ea quæ per defunctum non ſunt diſponibilia ibid.num.43.Exemplum ex Bero.ibid.num.44. Item quãdo in his verbis eſſet incertitudo reſpectu perſonarum vel reſpectu quãtitatis,vel ſpeciei ibid.nu.45. Ratio nu.46.Declara num.47.Limita nu.48.
Verba enunciatiua non inducunt plenam probationem in vltimis voluntatibus ex ſententia Auctoris q.20.nu. 11.lib.2. Ratio ibid.nu.12. limita quo ad ſemiplenam ibidem num.13.
Verba enunciatiua poſita in inſtrumento ſolemnitates enunciante probant in antiquis ipſas ſolemnitates q.1. num.88.lib.2.
Verba enunciatiua in reſcriptis, & in priuilegijs antiquis probant q.1.nu.49.lib.2.
Verba enunciatiua probare plene, vel ſemiplene, vel præſumptiue ſiue in antiquis, ſiue in facto recenti quomodo hoc ipſum accipiatur q.1.num.101.lib.2.
Verba enunciatiua in libellis poſita an probent.q.7.nu.1. lib.2.
Verba enunciatiua in libellis poſita ſi non plenam ſaltem ſemiplenam inducere probationem q.7.num.3.lib.2.
Verba enunciatiua transferunt onus probandi in aduerſarium q.4.num.130. Ita vt ipſis ſtetur donec probetur contrarium ibid.num.131.Quo probato hęc verba tanquam per errorem & inconſultè prolata nil probant etiam ſi geminata.ibid.num.132. Ratio redditur.num. 133.lib.1.
Verba enunciatiua in illis caſibus, in quibus nec diſponũt, nec probant præſumptionem faciunt etiam ad fauorem tertij.q.4.nu.134.lib.1.
Verba enunciatiua probant in delictis, & præcipue cum agitur de probando mandato q.4.num.142.lib.1.
Verba enunciatiua inſtrumenti minime probant q.1.nu.1. lib.2. Amplia nu.2. & 3.4.5. & 6. limita nu.7.& 8. Declaratur num.9.10.11.12.& 13.lib.2.
Verba enunciatiua inſtrumenti inter eaſdem perſonas non probant quo ad tertium abſentem.q.1.nu.14.lib.2.
Verba enunciatiua per modum modi prolata cur diſponant, ſecus ſit autem per modum conditionis, patet ex ſupradictis in q.5.vide q.6.num.34.lib.3.
Verba enunciatiua propter aliud per modum cauſæ diſponunt q.7.num.1.lib.3. Et hæc eſt communis opinio ibidem num.2. Amplia hoc procedere in vltimis voluntatibus ibid.num.3. & 4. Et potiſſimum ad pias cauſas ibid.num.5. Ampliatur ſecundò,etiam in contractibus ex communi ibidem num.62. Quam ſequitur Auctor quoque ibidem num.12. Contra Rum. num.7. ibidem. Fundamenta eius num.8. ibidem & num.9. Soluitur num.10. Magonius etiam dubitat de opinione Rum. ibidem num.11.
Verba enunciatiua nunquam diſpoſitionem inducunt vltra id,quod eorum ſignificatio importat. q.3.num.48. lib.1.
Verba enunciatiua appoſita in inſtrumento probant,quando in calce ipſius inſtrumenti eſt appoſitum iuramentum.q.1.nu.96.lib.2.Declara,num.97.& 98.
Verba enunciatiua inſtrumenti non probant in antiquis, quando concurrerent plura ſpecialia. nu.99.
Verba enunciatiua inſtrumenti probant fauore piæ cauſæ. num.100. Item probant quoad ciuilitatem. num.101. Exemplum ibidem,& nu.102.
Verba enunciatiua ad hoc vt in caſibus ſupra enarratis probent, debent clarè, & ſpecifice interuenire; Ratio ibidem. num.105. Exempla num.106. 107. & 108.
Verba enunciatiua a principe prolata fidem faciunt. q.4. num.1. lib.2. Expenditur tex. in clementina vnica de probationibus.num.2. Aſſertioni principis ſtatur præſumptione iuris, & de iure, quòd verum dicat, &c. num.3. Papæ atteſtanti non creditur,quando agitur de alterius graui præiudicio, & eſt communis q.2.nu.20. & 24.lib.2.Exempla nu.21.& 22. Ratio.nu.23.
Verba enunciatiua propter ſe non diſponunt, quando ironice,ſeu adulatorie ſunt prolata.q.1.nu.49.lib.3.
Verba enunciatiua propter aliud minimè probant etiam in Antiquis,quando agitur de magno tertij præiudicio. q.3.nu.23.lib.3.pag.95.
Verba enunciatiua propter aliud probant in Priuilegijs, quando tamen agitur de facto antiquiſſimo.q.3.nu.40. lib.3.pag.96.Declara.nu.41.
Verba enunciatiua propter aliud ſunt quadruplicis generis vide remiſſiue q.2.num.6.lib.1.
Verba enunciatiua generaliter ſumpta minime diſponunt. q.3.num.1.lib.1.
Verba enunciatiua quoties ſunt prolata circa ea, de quibus diſponentes non poterant diſponere nec præſumptionem inducunt q.3.num.2.lib.1.
Verba enunciatiua non diſponunt quando voluntas enunciantis non terminatur tunc exemplum.q.3.nu.3.lib.1.
Verba enunciatiua probant contra enunciantem quando illud, quod principaliter fuit enunciatum in dubium poſtea reuocatur q.4. num.115.lib.1.
Verba enunciatiua non probant contra ipſummet enunciantem, quando verſamur circa ea, quæ non dependent a partium poteſtate,exemplum adducitur ex Alex. q.4. num.116.lib.1.
Verba enunciatiua propter aliud diſponunt, quando ſunt prolata ſcienter ſuper eo, ſuper quo partes ipſe poſſunt ſibi præiudicare q.3.nu.8.lib.3. Exemplum nu.9.ibid.
Verba enunciatiua non probant, quãdo verſamur in odioſis.q.4.num.28.lib.1.
Verba enunciatiua nõ probant quando nimis generaliter, & in confuſo prolata ſunt q.4.nu.27.exemplũ ibi.lib.1.

Digitized by Google

Verba enunciatiua non probant contra tertium quæſt.4. num.29.lib.1.

Verba enunciatiua probant, quando ſunt geminata q.4. num.30. Ratio redditur ibid. & nu.31.lib.1.

Verba enunciatiua iuramento uallata probant q.4.nu.32. Ratio ex Maſcardo ibidem. Contrarium tenere Rotam Rom.nu.33.lib.1.

Verba enunciatiua inducunt ſaltem aliqualem præſumptionem, cui ſtatur non oſtenſo contrario q.4. num.19. 20.21.22.& 23.lib.1.

Verba enunciatiua non probant, & præcipue quando prolata ſunt ſuper illis, quibus partes inter ſe contrahentes renunciare non poſſunt q.4. num.24. ponitur exemplũ ibid.lib. 1.

Verba enunciatiua teſtatoris non diſponunt in præiudicium creditorum q.3.nu.8.lib.1.

Verba enunciatiua propter ſe non diſponunt in actu obligatorio; probant tamen id quod important q.1.nu.52. lib 3. Alias limitationes uide remiſſiue per Pariſ. ibid. num.53.

Verba enunciatiua propter aliud minime diſponunt q.3. num.1.lib.3. Et præcipue in materia pœnali, & odioſa ibid.num.2. Item quando proferuntur inter diuerſas perſonas ibid.nu.3.

Verba enunciatiua minime diſponunt in odioſis quæſt.3. num.4.lib.1.

Verba enunciatiua etiam geminata in odioſis non diſponunt q.3.num.5.lib.1.

Verba enunciatiua non diſponunt, cum agitur de præiudicio alterius q.3.nu.6.lib.1.

Verba enunciatiua, & præcipue ad obligandum non diſponunt in contractibus q.17.num.1.& num.2. fallit hæc enunciatio quo ad liberandum.ibid.num.3. Ratio nu.4. Declara.nu. 5.6.& 7.lib.2.

Verba enunciatiua in omnibus illis caſibus, in quibus nec diſponunt, nec probant aliqualem ſaltem præſumptionem inducunt q.4.num.129.lib.1.

Verba enunciatiua an probent ſi de odio conſtituentis agatur, & ad fauorem illius, qui ſe procuratorem conſtitutum affirmaret q.15.num.7.lib.2.

Verba enunciatiua conſtituentia procuratorem probare inter ipſos enunciantes q.15.num.13.lib.2.

Verba enunciatiua non probare quando de enunciato contingit principaliter diſputari eſſe ueriſſimam ſententiã q.4.num.10. contrarium tamen tenere Socin. & alios num.11. communis opinio retinetur num.12. Amplia num.13.lib.1.

Verba enunciatiua probant inter partes ſi de enunciato principaliter diſputari contingat, quando iuramentum interuenit q.4.num.14.lib. 1.

Verba enunciatiua probant etiamſi de enunciato principaliter diſputari contingat, quando ſunt prolata ab inſtructo, & ſciente quæſt.4. nu.15. ponitur exemplum num.16.lib.1.

Verba enunciatiua probant quando prolata fuerunt ſuper eo, ſuper quo partes ſibi præiudicare poſſunt q.4. num.17. Item quando fuerunt prolata partibus præſentibus q.4.num.18.lib.1.

Verba enunciatiua minime diſponunt ubicunque effectus unius cauſa prolata contrarium producerent, ac operarentur q.3.nu. 11.lib.1.

Verba enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis bene probant contra proferentẽ q.10.nu.13.l.3.

Verba enunciatiua quæ dicantur ex ſententia Bald. lib.1. num.2.

Verba enunciatiua minime diſponunt, quando agitur de obnumbranda ueritate q.3.nu.12.lib.1.

Verba enunciatiua iurata diſponunt q.3.num.16.lib.1.

Verba enunciatiua iurata ſecundum Decium non diſponunt q.3. num.17. lib.1. Decij opinio reprobatur q.3. num. 17.lib.1.

Verba enunciatiua non probant q.4.nu.1.& 2.lib. 1.

Verba enunciatiua præcipue non probant ubi principaliter contingit diſputari de enunciato q.4.num.3.lib.1.

Verba enunciatiua probant, ſi aliqua adminicula concurrant cum his uerbis q.4.nu.4.lib.1.

Verba enunciatiua probant ſi ſunt iurata q.4. num.5. datur exemplum.num.6.lib.1.

Verba enunciatiua diſponunt, quando conſtat de mente proferentis q.3.num.36. lib. 1.

Verba enunciatiua diſponunt, quando conſtat de uoluntate ipſius enunciantis q.3.num. 37.lib.1.

Verba enunciatiua diſponunt, quando ſunt inter eoſdem contrahentes prolata q.3. num.38. Declaratur nu.39. lib.1.

Verba enunciatiua inter priuatas perſonas licet ſimul in antiquis non probant q.1. num.51. lib.2. Contrarium uerius ibid.num.52. L. inſtrumenta domeſtica C.de probat. perpenditur q.1.num.53.lib.2.

Verba in dubio ſunt in potiori ſignificatu capienda q.1. nu.54.lib.2.

Verba enunciatiua inſtrumenti ſimpliciter prolata inducunt ſemiplenam probationem q.2.nu.55. lib.2. Contraria reſoluuntur ibidem num.57.

Verba enunciatiua inſtrumenti in antiquis probant etiam contra tertium, q.1.num.58.lib.2. Declara multis modis num.59.60.61.62.63.64.65.66.67.68. Diſtingue nu.69.& 70. Alia diſtinctio affertur nu.71.

Verba enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis non diſponunt, q.9.num.1.lib.3.& num.2.& 3. Fallit fauore libertatis.ibid.nu.4. Item quando ſunt iuramento uallata.ibid.nu.5. Exemplum ibid. ſed dubitat Auctor. Item quando ſunt geminata.ibid.nu.6. Similiter quando aliter non poſſet habere locum mens, & intentio proferentis.ibid. num.7. Exemplum nu.8.9. & 10.ibid. Item fauore militis.ibid.num.11.

Verba enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis prolata non probant.q.10. nu.1.lib.3. Ratio ibidem. Fallit quando per Notarium eſſent in inſtrumento inſerta.ibid.nu.2. Item in materia hæreditatis num.3. ibid. exemplum.ibid. Ratio ibidem nu.4. Declara nu.5. & 6. ibid. Ioannis Vand. opinio lib.2.quæſt.25. affertur.ibid.nu.7.

Verba enunciatiua probant propter aliud probant ubi agitur de modico præiudicio.q.4.nu.42.lib.3. Item quando cum his concurrunt aliæ præſumptiones.nu.43.ibid. Limitationes alias uide per Doct. remiſſiue. num.44. ibidem.

Verba enunciatiua propter aliud prolata a Papa, uel alio Principe an probent uel ſaltem præſumptionem inducant.q.4.num.45.lib.3. Et alia de materia uide Crauet. remiſſiue nu.46.ibid.

Verba enunciatiua prolata in Epiſtola, quæ ad diſpoſitionem inter uiuos refertur, probant ſolummodo contra ſcribentem.q.25.nu.8.lib.2. Declara ibid.nu.9.

Verba enunciatiua inter partes adeo probant, ut etiam aliquando

Digitized by Google

I N D E X.

quando non admittatur probatio in contrarium. q.4. num.39.lib.1.

Verba enunciatiua reperiuntur duplicis generis uel propter ſe, uel propter aliud q.2.nu.2. lib.1.

Verba enunciatiua propter aliud probant in antiquis, licet enunciata ſint huiuſmodi, quæ tempore actus celebrati, aut enunciationis factæ, interuenire non potuerint.q.4.nu. 22.lib.3.

Verba enunciatiua in odioſis minime diſponunt.quæſt.36. num.9.lib.2.

Verbum omne ſignificans legitimum teſtatoris ſenſum legare, aut fideicommittere uolentis ſufficit ad inducendum ipſum legatum.q.28.num.3.lib.2.

Vltima uoluntas etiam in genere reperitur.q.21.num.1. lib.2.

Voluntatibus in ultimis uerba enunciatiua diſponunt ex communi DD.ſententia.q.20.num.1.lib.2.

Lex hac ſcriptura, ff. de donat. expenditur q.20.num.2. & 5.lib.2.contrarium tenet Actor.ibid.nu.3.

Voluntas teſtatoris potius quam uerba inſpicitur in fideicommiſſis, q.27.num.15. amplia etiam ſi uoluntas ex coniecturis colligitur.ibid.nu.16.

Voluntas quæque etiam coniecturata ſufficit in legatis. q.28.num.2.lib.2.

Voluntatum ultimarum quattuor ſunt ſpecies, uidelicet teſtamentum, Codicilli, Epiſtola, & mortis cauſa donatio.q.21.nu.2.lib.2.

Voluntas imperfecta non eſt uoluntas q.30.nu.10.

Vnio per uerba enunciatiua non probatur.quæſt.37.nu.1. lib.2.

Ratio adducitur. ibid.num.2.

Fallit quotieſcunque hæc uerba ſunt poſita in duobus inſtrumentis antiquis.ibid.num.3.

Ratio ibidem num.4.

F I N I S.

INDEX
QVAESTIONVM,
SIVE CAPITVM
in hoc Tractatu de Enunciatiuis Verbis contentorum.

IN PRIMO LIBRO.

QVæ ſint verba enunciatiua. Queſt. I. pag. 1.
Quotuplex ſit verbum enunciatiuum. Quæſt. II. 2
An verba enunciatiua generaliter ſumpta diſponant. Quæſt. III. 3
An probent. Queſt. IV. 7

IN SECVNDO LIBRO.

AN verba enunciatiua poſita in inſtrumento probent. Quæſt. I. 23
An verbis enunciatiuis prolatis à Papa fides adhibenda ſit. Quæſt. II. [illegible]
An atteſtationi Cardinalis, ſeu legati de Latere credendum ſit. Quæſt. III. 34
An verba enunciatiua a principe prolata fidem faciant. Quæſt. IV. 35
An verba enunciatiua legis inducant ius in eo, quod narratur, vel enunciatur. Quæſt. V. 39
An verba enunciatiua in iudicio prolata probent. Quæſt. VI. 39
An poſita in libellis probent. Quæſt. VII. 40
An in poſitionibus poſita fidẽ faciãt. Quæſt. VIII. 40
An ſtetur ſententiæ verbis enunciatiuis prolatæ. Quæſt. IX. 40
An verba enunciatiua laudi probent. Quæſt. X. 41
An verba enunciatiua a notario prolata probationem inducant. Quæſt. XI. 41
An verba enunciatiua probent litis conteſtationem præceſſiſſe. Quæſt. XII. 42
Verba enunciatiua litis pendentiæ an probent litem pendentem, & quando. Quæſt XIII. 42
An per verba enunciatiua probetur citatio in aliquo actu poſita. Quæſt. XIV. 42
An per enunciatiua verba poſſit quis procurator conſtitui. Quæſt. XV. 43
An verba enunciatiua a teſtibus prolata probent. Quæſt. XVI. 43
An verba enunciatiua generaliter ſumpta in contractibus diſpoſitionem inducant. Quæſt. XVII. 44
An quis verbis enunciatiuis ad ſoluendum interpellatus, ſi non ſoluat, conſtituatur in mora iuxta l. magnam. C. de contrahenda ſtipulatione. Quæſtio XVIII. 45
An interpellatio vnica ſufficiat ad conſtituendum debitorem in mora. Quæſt. XIX. 47
An verba enunciatiua ſic generaliter ſumpta diſponant in vltimis voluntatibus. Quæſt. XX. 51
An prolata in teſtamento diſponant. Quæſt. XXI. 52
Et q̃d ſi nõ ſint expreſſa, ſed dũtaxat tacita puta ſubintellecta in virtute dictionis taxatiuę. Quę. XXII. 53
An diſpoſitionem inducant ad pias cauſas. Quæſtio XXIII. 54
An in Codicillis diſponant. Quæſt. XXIV. 57
An in epiſtola prolata diſponant, ac probent. Quæſtio XXV. 57
An per verba enunciatiua donatio cauſa mortis inducatur. Quæſt. XXVI. 59
An verba enunciatiua fideicommiſſum inducant. Quæſt. XXVII. 60
An in legatis diſponãt, ac probẽt. Queſt. XXVIII. 62
Aditio, vel repudiatio hæreditatis an ex verbis enunciatiuis inducatur. Quæſt. XXIX. 62
An verba enunciatiua fauore libertatis diſponant. Quæſt. XXX. 63
An probent in cauſa matrimoniali. Quæſt. XXXI. 65
An probent fauore dotis. Quæſt. XXXII. 67
An per verba enunciatiua filiatio probetur. Quæſtio XXXIII. 69
An per verba enunciatiua probetur fraternitas, ſororitas, ac alia huiuſmodi. Quæſt. XXXIV. 74
An Verba enunciatiua probent fauore liberorum. Quæſt. XXXV. 75
An per verba enunciatiua induci poſſit donatio inter viuos. Quæſt. XXXVI. 75
An verba enunciatiua probetur vnio. Quæſtio XXXVII. 77
An excommunicationis ſententia verbis enunciatiuis lata a ſummo Pontifice valeat, & teneat. Quæſt. XXXVIII. 77
An ſtetur verbis enunciatiuis peritorum atteſtantiũ electionem de ipſorummet perſonis factam. Quæſtio XXXVIIII. 78
An probetur tractatus per verba enunciatiua de alienatione rei eccleſiaſticæ. Quæſt. XL. 78
An poſſeſſio ſpoliati probetur per verba enunciatiua inſtrumenti inter alios. Quæſt. XLI. 78
An verba enunciatiua in priuilegio, vel literis Apoſtolicis inſerta probent dignitatẽ. Quæſt. XLII. 78
An verbis enunciatiuis in reſcripto emanatis ſtetur, & quando. Quæſt. XLIII. 78
An poſita in libris Mercatorum fidem faciant. Quæſtio XLIV. 78
An verba enunciatiua probent quoad emphyteuſim. Quæſt. XLV. 79
An verba enunciatiua, quod aliquis ſit in poſſeſſione, probent intruſionem in materia attentatorum. Quæſt. XLVI. 81
An liber Cronicorum deſcriptus per verba enunciatiua fidem faciat. Quæſt. XLVII. 81
An, & quomodo per verba enunciatiua benemerita probentur. Quæſt. XLVIII. 81
An dominium probetur regulariter per verba enunciatiua. Quæſt. XLVIIII. 82
An verba enunciatiua Arbitrorum noceant compromitten-

mittentibus. Quæſtio L. 82
An contra iuramentum erroneè prolatum ſuper verbis enũciatiuis detur probatio erroris. Quęſt. LI. 83
An ſocietas probetur per verba enunciatiua. Quæſtio LII. 85
Ex Verbis Enunciatiuis quemadmodum voluntatis intentio colligatur. Quæſt. LIII. 86
Ex Verbis enunciatiuis qualis interpretatio in conuentionibus ſit accipienda. Quæſt. LIV. 86

IN TERTIO LIBRO.

AN Verba Enunciatiua propter ſe prolata diſponant. Quæſt. I. 87
Lex ex hac ſcriptura de Donationibus multipliciter declaratur. Quæſt. II. 90
An verba enunciatiua propter aliud prolata diſponant. Quæſt. III. 93
An probent. Quæſt. IV. 95
An propter aliud per modum conditionis diſponant. Quæſt. V. 98
An propter aliud per modum modi prolata diſponant. Quæſt. VI. 100
An propter aliud per modum cauſæ diſponant. Quæſt. VII. 103
An probent. Quęſt. VIII. 106
An propter aliud per modum demonſtrationis diſponant. Quęſt. IX. 107
An probent. Quęſt. X. 107

Finis Indicis Quæſtionum.

Excellentiſsimi Dom. Leonidæ Turricellæ Vicentini Cauſarum Patroni in Patauino foro ex primarijs ad Auctorem.

Epigramma.

OLim viſa fuit res mira, quod eſſet Homeri
Ilias exiguo tegmine clauſa nucis.
At magis hoc mirum eſt. Doctrinæ ſcrinia, legum
Theſauros paruus continet iſte liber:
Hoc Genua virtutis opus. Debetur Homero
Ilias? At Genua non minus iſtud opus.
Ille ſuo quantum celebratur carmine, tantum
Legibus iſte ſuis non ſine laude viget:

Digitized by Google

DE ENVNCIATIVIS VERBIS TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA, I. C. PATAVINI.

Liber Primus.

QVAESTIO PRIMA.

Quæ ſint Verba Enunciatiua.

SVMMARIVM.

1 *Omnis tractatus à definitione initium ſumit.*
2 *Verba enunciatiua quæ dicantur ex ſententia Bald.*
3 *Improbatur definitio ipſiuſmet Bald.*
4 *Alia definitio horum verborum ſecundum Socinum.*
5 *Alia ex mente Craſſi.*
6 *Explicatur, & num. 7.*
8 *Reprehenditur Schard. circa definitionem verborum enunciatiuorum, & num. 9. & 10.*
11 *Alia definitio horum verborum ex ſententia Cardin. Manticæ.*
12 *Approbatur illa Socini.*
13 *Aliter deſcribuntur per Auctorem.*

ACturus, Diuino numine patrocinante, de Verbis enunciatiuis, prius pro ipſorum intelligentia ad eorum definitionem deueniendũ eſt: omnis enim, quæ à ratione ſuſcipitur, de aliqua re
1 tractanda inſtitutio debet à definitione proficiſci, vt intelligatur, quid ſit id, de quo diſputatur ſecundum Cagnolum *in l. omnis definitio. num. 4. de reg. iur.*

Definiuntur igitur Verba enunciatiua, ſi tamen rectè definiri poſſunt, vt ſint quoddã
2 Prohęmium, vel præambulum, in quibus nõ ſiſtit voluntas, ſed tranſeunt, ſeu per ſe non ſtant, & non ſunt ipſa diſpoſitio: ita deſcripſit hæc verba primus omnium Bald. *in l. 1. ſub nu. 91. C. de falſ. cauſ. adiect. leg.* eum ſequuti ſunt communiter dd. Monachus *in cap. ſi Papa num. 1. de Priuileg. in 6.* Alexand. *conſil. 82. num. 21. in 3.* Pariſ. *conſil. 77. num. 34. in 3. & in l. ex hac ſcriptura, num. 7. de Donationibus,* Riminald. ſen. *conſil. 164. nume. 15. in princip. & 600. nu. 8. in 3.* Rimin. iun. *conſil. 23. num. 195. & conſil. 84. num. 19. in pr. idem in conſil. 113. num. 26. in ſecundo, in 382. num. 27. in quarto, in 619. nu. 45.* vbi adducit Socinum, & alios. *in 670. num. 2. in 6. & in 819. num. 8. in 7.* Aldobrand. *conſil. 27. num. 42.* Marcabrun ab Anguill. *conſil. 29. num. 21. 38. & 71. in pr.* Burſat. *conſil. 151. nu. 44. in 2.* Perra *de fideicom. quæſt. 11. num. 626.* Simion de Prætis *de interpretatione vlt. volunt. lib. 2. ſolut. 3. num. 18. pag. 156.* & Illuſt. D. Card. Mantica *de Tacit. & ambig. conuent. lib. 2. tit. 6. num. 1.*

Sic etiam tenuit Rota Genuenſ. *deciſ. 37. nu. 6.* & Neap. teſte Afflicto *deciſ. 83. num. 1.* & hæc definitio, ſeu deſcriptio eſt communiter recepta; quam ſequitur quoque D. Marta Neapolitan. *in l. 1. artic. 3. num. 9. ff. de operis noui nunciatione pag. 42.*

3 Verum Soc. iun. *in d. l. ex hac ſcriptura ſub nu. 1.* damnat, & rectè meo iuditio, hanc Bal. definitionem, inquit enim, quòd huiuſmodi verba poſſunt reperiri & in medio, & in fine diſpoſitionis; qualia videntur adeſſe in l. ex his verbis, C. de teſt. milit. & ſic non erunt prohemium, vel præambulum. Eam quoque ſic reprobat nouiſſimè Polydorus Ripa *de Actis in mortis articulo, cap. 82. nu. 2. & 3.* qui quidem Ripa. *ſub nu. 4. & 5.* inhærendo definitioni ipſius Bald. ommiſſit illa verba dicẽs; quod

A verba

Digitized by Google

verba enunciatiua ſunt illa, quę nõ ſtant per ſe, ſed in aliud tranſeunt, quòd non eſt verbum principale orationis. Hoc idem quoq; ſequi viſus eſt Ioãnes de Caſtillos *Quotidianarum controuerſ. iur. cap. 26. num. 73.* vbi infinitos concordentes deducit.

4 Quamobrem aliam horum verborum definitionem tradit ipſemet Socinus cit. loco dicens: quòd Verba enunciatiua dicuntur ea, quę in aliqua diſpoſitione poſita ſecundum eorum ſonum diſpoſitionem aliquam nõ inducunt. Hanc eandem approbat Seraphinus de Seraphinis *de priuileg. iuramen. priuil. 92. num. 4.*

non in du cunt diſpoſit.

5 Aliter hæc verba deſcribit Michael Craſſ. *lib. 2. ſententiarum art. incipit Acquiſitio hæred. quæſtio. 7. nu. 12. in fine*, dum dicit, quod hæc verba ſunt prædicati, vel ſubiecti determinatio, ſine qua nihilominus illa certum diſponerent.

6 In prædicato poteſt afferri exemplum, veluti ſi dicatur. Ego perennem precor felicitatem excellent. M. Anton. Peregr. Equiti, & conſiliario Sereniſſimæ Reipubl. Venetę, hęc verba, Equiti, & Conſiliario, &c. ſunt determinatio prædicati, ſine qua verborum additione nihilominus quid certi diſponeretur, quia ſufficit dicere; Ego precor felicitatem excellentiſs. D. Marc. Ant. Peregr.

7 In ſubiecto verò ita poteſt exẽplificari, vt, Ego filius ſpiritualis pręfati excellent. M. Anton. peto a Caio centum; iſta verba, Filius ſpiritualis, &c. ſunt determinatio ſubiecti, ſine quibus verbis certum quid diſponitur.

8 Et huic deſcriptioni vr̃ aſſentire Schard. *in ſuo Lexico iuris in verbo enunciatiuè, vel narratiuè*, licet in allatione exempli in prædicato decipiatur. Tale enim affert exemplum: Peto a Titio, qui eſt hæres Seij; & inquit, quòd iſta verba, qui eſt hæres Seij, enunciatiua ſunt: vndè, etiamſi hęc verba non adeſſent, nihilominus procedit libellus.

9 Sed decipitur, quia, ſi dicatur ſimpliciter, Peto a Titio decem, non poteſt apparere de quo Titio ſenſerit actor. *iuxta l. duo ſunt Titij de tutelis*, & ſic non poterit quid certi apparere. Eſt ergo neceſſarium cognomen ſaltem ipſius Titij.

10 Præterea conſidero, quòd illa verba; Qui eſt hæres Titij; a Schardio poſita non ſunt enunciatiua, ſed demonſtratiua, quæ demonſtratio habet vim expreſſionis nominis. *l. certum. de reb. credit.* Vnde ſi dictum fuerit; Hæres Sempronij petit a Caio centũ, & nullus alius ſit hæres ipſius Sempronij præter me, certè ſub illis verbis, Hæres Sempronij, de me facilè conijci poterit.

11 Quamobrẽ alio modo deſcribere videtur hæc verba Cardin. Mantica *de Coniecturis lib. 3. tit. 12. num. 4.* Inquit enim, quòd verba enunciatiua dicuntur, quando non, vt diſponant, proferuntur principaliter, ſed aliam ob cauſam.

12 Sed videtur concordare cũ illa Socini iun. a qua nullo pacto arbitror diſcedendum, habet enim omnia requiſita, quibus gaudere poteſt omnis bona definitio. Conſtat namq; ex genere, ibi (quæ in aliqua diſpoſitione, &c.) & differentia, ibi (ſecundum eorum ſonum diſpoſitionem aliquam, &c.) ad differentiam diſpoſitiuorum, eſt inſuper conuertibilis cum ſuo definito, & conuenit ſoli.

13 Aliter autem hæc eadẽ verba deſcribi poſſe exiſtimo, & dico, ꝙ enunciatiuè, vel narratiuè deduci propriè dicitur, cum ſimpliciter aliquid ſine myſterio, & ſine pondere deducitur; exemplum eſt, ſi quis dicat: Ago aduerſus D. Paulum Thomaſ. qui quatuor habet liberos, hæc enim verba, Qui quatuor habet liberos, enũciatiuè prolata ſunt, ob id valet nihilominus inſtituta contra eundẽ actio, etſi nullos hic habuerit liberos: & hæc ſatis circa deſcriptionem horum verborum.

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit verbum enunciatiuum.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio qualibet debet eſſe Bimembris.*
2 *Verba enunciatiua reperiuntur duplicis generis, vel propter ſe, vel propter aliud.*
3 *Quæ ſint enunciatiua propter ſe, declaratur, & nu. 4.*
5 *Quæ ſint enunciatiua propter aliud, exponitur.*
6 *Verba enunciatiua propter aliud ſunt quadruplicis generis: vide remiſſiuè.*

Viſo quid ſit verbum enunciatiuum, vidẽdum modò quotuplex ſit, & cum om-
1 nis bona diuiſio debeat eſſe bimembris, *iuxta*
2 *§ omnis. inſtit. de Actionibus.* Dico, quòd duplicis generis dicuntur eſſe verba enunciatiua, aliquando enim dicuntur emiſſa propter ſe, aliquando vero propter aliud.

3 Verba enunciatiua propter ſe ea dicũtur, quæ non terminantur ad aliud, nec reſpiciũt alium finem, niſi vt illuminent ſermonem, & factum, de quo agitur; ita poſt Bal. declarat Parii. *conſil. 127. nu. 46. in princ.* Federicus Scot. *lib. 1. ſuorum conſil. vol. 2. conſil. 3. num. 11.* Cacher. *conſil. 31. num. 48. & 49.* & nouiſſimè Fabius de Anna, *conſil. ſuo 44. nume. 45. & prius ſub num. 42. 3. & 4.* vbi alias declarationes horum verborum ſic prolatorum tradit; ſequitur Papon. *conſil. 14. num. 13. vol. 1.*

4 Clariùs autem ea ſic deſcribo. Verba enunciatiua propter ſe ea dicuntur, ſuper quibus intentio fundari ſolet diſponentis, vt quæ neceſſaria ſunt, vel ad id conferunt, de quo agitur, & ſuper quo enunciantur.

Exemplũ de Conceptione horum verborũ poteſt eſſe in l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. leg. iuncta gloſſ. in l. ex hac ſcriptura de Donationibus.

Verba

5 Verba verò enunciatiua prolata pp aliud ea dñtur eſſe quæ ſunt prolata ad effectũ alterius diſpoſitionis, & nõ ſunt principalia verba orationis, ſed ſunt tranſitus ad aliud: ita poſt plures relatos concludit Scotus *citato loco num.* 12. Ceſſ. Hugo *conſil.* 10. *nu.* 5. & poſt Marc. Crau. & alios Fab. de Anna *citato cõſ.* 44. *nu.* 46. addo nouiſſimè M. Ant. Bellonũ *deciſ. ſua Genu.* 37. *nu.* 6. & d. Carol. Bardellonũ *conſil. ſuo* 49. *nu.* 11. vbi plures alios concordantes deducit.

Exemplum autem de hoc facile afferri poteſt, veluti cum dico. Lego Titio vſumfructũ fundi Semproniani, cuius proprietatem habebit, ſi hæredi meo amicus extiterit: ita exemplificatur *in l. generali de vſufruct. leg.* Aliud exẽplum affert Cyn. *in d. l.* 1. *C. de falſ. cauſ. ſub nume.* 2. ꝙ eſt deſumptum *ex l. non nudis, C. de probationib.*

6 Hoc poſito ſciendũ eſt, ꝙ verba enunciatiua emiſſa pp aliud ſunt quadruplicis generis, aliqñ enim proferuntur per modũ conditionis, exẽplum eſt *in l. ex facto la prima, de hæred. inſtituend.* ibi. (ſi mihi Seius hæres nõ erit, quẽ non inſtituerã, Sempronius hæres eſto.) vel ſi dixero. promitto tibi ſi hæres ſum, vt exẽplificat Bart. *in l. gerit nu.* 15. *ff. de acq. hæred.* Aliquando per modũ modi, exemplũ *in l. vlt. C. de his, quæ ſub modo.* Tertio per modũ cauſæ: Exemplũ *in l. qui volebat. ff. de hæred. inſtit. & in l. emptor § Ancilla, ff. de rei vendic.* Quarto, & vltimò, per modũ demonſtrationis; Exemplum põt eſſe, ſi in inſtrumẽto procuratorio dicatur: Talis facit talẽ procuratorem ſuũ ad lites vel talis hęres; talis ſibi ſalutẽ dicit, & cet. ita dicitur *in d. l. gerit.*

Alia exempla poſſunt afferri, vt hĩ *in l. Demonſtratio falſ. §. ꝙ autem, & in l. cum tale, §. ſi. de cõditionib. & demonſtratio nib.* Hæc ſatis. Latius autem vide per Card Parri. *in d. l. ex hac ſcriptura, nu.* 6. 7. & 8. vbi etiã poſt Alex. & alios optimã tradit doctrinã ad cognoſcendũ, qñ verba ſũt enunciatiua, & qñ diſpoſitiua. vide per eum.

QVAESTIO III.

An Verba enunciatiua generaliter ſumpta diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enũciatiua generaliter ſũpta minimè diſponũt.*
2 *Verba enũciatiua quoties ſunt prolata circa ea, de quibus diſponentes non poterant diſponere, nec præſumptionem inducunt.*
3 *Itẽ qñ volũtas enunciãtis nõ terminatur tũc; exẽplũ.*
4 *Verba enunciatiua minimè diſponunt in odioſis.*
5 *Licet geminata.*
6 *Verba enunciatiua non diſponunt, cum agitur de præiudicio alterius.*
7 *Enunciatiua verba teſtatoris non diſponunt in præiudicium tutoris.*
8 *Quemadmodum nec in præiudicium creditorum.*
9 *Enunciatiua verba minimè diſponunt, quando relatiuè prolata ſunt.*
10 *Declaratur.*
11 *Verba enũciatiua minimè diſponũt, vbicunq; effectus vnius cã prolata contrariũ producerẽt, ac operarentur.*
12 *Item quando agitur de obumbranda veritate.*
13 *Verba enunciatiua minimè diſponunt, ſi uerbis ipſis certa ſpecies, uel quantitas non exprimatur, & num. 14. & 15.*
16 *Verba enunciatiua iurata diſponunt.*
17 *Decius contra. Prior autem retinetur, num. 20.*
18 *Iuramentum de ſui natura ad plus non extenditur, quã extendatur uirtus promiſſionis.*
19 *Iuramẽtum ſemper ſortitur naturam actus, ſuper quo interponitur.*
Declaratur nu. 25. & per Marcabrunum, num. 30.
21 *Iuramẽtum facit ſemper actum ualere eo meliori modo, quo ualere poteſt.*
22 *Iuramenti hæc eſt uis, ut actum confirmet, & tale robur illi adijciat, ut reſcindi minimè poſſit.*
23 *Iuramentum dicitur habere uim geminationis.*
24 *Iuramentum, quoties poteſt ſeruari abſque interitu ſalutis æternæ, ſemper ſeruandum eſt.*
26 *Iuramentum ualidat renunciationem Velleiani, quæ de per ſe non ualet.*
27 *Pacta nudum accedente iuramento diſponit, & actionem producit de iure ciuili.*
28 *Donatio facta filio à patre, quæ regulariter non ualet, ualet tamen appoſito iuramento.*
31 *Enunciatiua uerba geminata diſponunt.*
Declaratur per Capital. ibidem.
32 *Geminata confeſſio facta eodẽ inſtãti habetur pro una.*
33 *Enunciatiua uerba geminata idem operantur, ac ſi eſſent uerba diſpoſitiua ex ſententia Gigantis.*
34 *Verba geminata oſtendunt magis exploratam mentem proferentis.*
35 *Enunciatiua uerba diſponunt, quado tendunt in præiudicium enunciantis, uel eius, qui grauari poteſt, quod ſecus eſt, ſi ſint in præiudicium alterius.*
36 *Enunciatiua uerba diſponunt in ſuo neceſſario antecedenti, quod pendet à uoluntate proferentis.*
37 *Verba enunciatiua diſponunt, quando conſtat de uoluntate ipſius enunciantis.*
38 *Item quando ſunt inter eoſdem contrahentes prolata.*
39 *Declaratur.*
40 *Enunciatiua uerba diſponunt, quando prolata ſunt ad liberandum.*
41 *Amplia.*
42 *Enunciatiua uerba diſponunt, quãndo ſunt prolata à perſonis, quæ habent auctoritatem liberam diſponendi, & num. 43.*
44 *Amplia.*
45 *Limita.*
46 *Item diſponunt, quandò ex illis ſequitur malum imminens.*
47 *Item quando proferuntur per tempus præteritum.*
48 *Verba enunciatiua nunquam diſpoſitionem inducunt ultra id, quod eorum ſignificatio importat.*

PReludia quędã verborũ enunciatiuorum hactenus attigimus; Nũc autem eorum penetralia ingrediendo, de nõnullis, ordinatè tamen, & quoad breuius fieri poterit procedendo, diſſerendũ eſt.

Contingit igitur in præſenti principaliter dubitare, an huiuſmodi verba enũciatiua di-

Digitized by Google

ſponant? & generaliter loquendo, non diſtinguendo de aliqua ſpetie, (de quacunq; enim ſuo loco, & tempore tractare plenè cōſtitui) diço cōſtituendam eſſe regulam generalem
1 negatiuam, videlicet, hæc verba non diſponere; ita Doctores omnes *in d.l.ex hac ſcriptura, in l. ex his, C.de teſtamento militis, & in l.1. C.de falſ. cauſ. adiect. legato*; Canoniſtæ omnes, *in c.ſi Papa de priuileg. in 6. in c.fi. de ſucceſſ. ab inteſtato, & in Clem. 1. de probationibus*, Sequitur Barbatias, *conſ.32.nu. 23.in 4.* Gratus *conſ.9.num.22.in pr.* Camill. Gallin. *de verbor. ſignific. lib.5.c.14.nume.*8. Clar. Menoch. *conſ. ſuo 372.nu.*16. & nouiſſimè Polydorus Ripa *d. loco nu.6.* qui etiam adducit textū *in l.non nudis, & in l.non epiſtolis, C.de probationibus.* addo poſt hæc edita virum ſubtiliſſimū Vaſquium *lib.1. ſuarum controuerſ. illuſtrium c.30.nu.8.* vbi poſt infinitos relatos rationem ſubiungit dicens, quia mente deliberata carere præſumuntur; adnectendus eſt etiā Val.Guil.Foller. *de iuris interpretat. lib.2.cap.11.nu.6.* vbi ob id tradit, ꝙ in verbis enunciatiuis nō cadit extēſio.

2 Declaratur autem regula iſta principalis, vt præcipuè procedat, quando diſponentes non poterant diſponere de eo, ſuper quo verba huiuſmodi prolata fuere; nam tunc nullā etiam licet minimam, præſumptionē inducunt, ita poſt Bal. Laudenſ. *conſil. ſuo 5.nu.2.* & Soc. *in d.l.ex hac ſcriptura nu.*50. vbi quoque rationem deducit dicens, quia omnis diſpoſitio etiam expreſſa ad poſſibilitatem diſponentis debet adaptari; *argumēto l.Lucius, § penult. ad municipalem, & l.ſi quis ita. de condit. inſtitut.* Sequitur poſt plures relatos D. Menoch. *lib.3. præſumpt.133.num.27.cum ſequentib.* vbi affert plura exempla, & nouiſſimè ſequitur Honded. *conſ. 31.nu.28.& 29.in ſecundo*; adde Clar. D. Carol. Bard. *cōſ. ſuo 49.n.12.* vbi infinitos alios deducit.

3 Et quando voluntas enunciantis non terminatur tunc. Sic Purpuratus *conſil. ſuo 369. nu.29.in ſecundo.* Exemplum autem poteſt eſſe, quando teſtator ita inquit. Faciam teſtamētum, & inſtituā talem: hæc enim verba, quoniam non continent voluntatem terminantem tunc actum illum inſtituendi, ſed terminandum aliàs; idcirco non diſponunt. Sequitur D.Marcabrun. ab Auguſt. *conſil. ſuo 29.nu. 22.& 23.* vbi pulchre.

4 Declaratur ſecūdò, vt præcipuè procedat, quādo ſumus in odioſis, ac pęnalibus, ita Iaſ. *in l.ex his verbis nu.4. C.de teſtamento milit.* Decius *in c.per tuas. num.30.de probationibus*, Leonard. à Lege *conſ. ſuo Feudal.55.num.24.* & Hypol. Riminald. *conſ. ſuo 578.num.65.in quinto*; addo D. Ludouicum Caſanate poſt hæc edita virum *conſ. ſuo 19.num.23.& 24.* vbi id eleganter declarat.

5 Id quod etiā habet locum, etiamſi iſta verba ſint geminata: ita poſt Riminald. iuniorē docet Fab. de Anan. *cōſ. ſuo 44.n.57.et 58.vol.1.*

6 Declaratur tertiò, vt præcipuè locum habeat, quando agitur de præiudicio alterius. Sic Riminald.iun. *conſil.578.nume.61.in quinto.* & D.Cephal. *conſil. ſuo 684.num.5.vol.5.*

7 Hinc videmus, quod verba enunciatiua teſtatoris nil diſponunt in præiudicium tutoris *l.1.C.Arbitrium tutelæ.*

8 Quemadmodū ēt nil diſponunt in præiudiciū creditorū *ad l.Seia Mancipia ff.ad S.C.Velleian.*

9 Declaratur quarto, vt maximè ſibi locum vendicet, quando huiuſmodi verba relatiuè prolata fuerunt; veluti cum quis omninò refert ſe ad ſcripturam aliquam.

10 Sed aduerte quod iſta enūciatio procedit, quando relatio eſt facta ad futura, nō autem ſi ad præterita: ita poſt alios Spin.Oddus *conſil.64.nu.76.vol.1.*

11 Declaratur quintò, vt præcipuè procedat, vbicūque hęc verba effectus vnius cā prolata contrarium producerent, ac operarentur, Tex.eſt clariſs. *in l.cum tale §.fi. ff.de condit.& demonſtr.* ſic præciſè Crauet. *conſil.613.nu.8.vol.4.*

12 Declaratur ſexto, vt maximè locū habeat, quando de obumbranda agitur veritate; & præcipuè in præiudicium eorum, quos teſtator grauare non poteſt, per talia enim verba eo reſpectu veritas non immutatur; tex.eſt ad literam *in l.verba teſtamenti C.eod. de Teſtament.s.* Et nota, quod adeo verum eſt hoc, quod nec per diſpoſitiua pręiudicari poteſt eis, quos teſtator grauare non poteſt, cum alteri per alterum iniqua conditio non inferatur; & hoc eſſe expeditiſſimum, docuit apertè Soc. iun. *in d.l.ex hac ſcriptura nu.45.*

13 Declaratur ſeptimo, vt præcipuè locum ſibi vendicet, ſi verbis ipſis enunciatiuis certa ſpecies, vel quantitas non exprimatur, & ſic remaneamus in incerto, nam tunc vllo pacto inducitur diſpoſitio; ſic poſt alios Socin. iun. *in d.l.ex hac ſcriptura num.32. de Donationibus* adde Illuſtr. D Card Tuſcum *concluſ. ſua 652. num.8. in litera C.* vbi docet, ꝙ côteſtio enuncians aliquid generaliter nō præiudicat, niſi illud ſpecificetur; plura exempla ponit Crauet. *cōſ.29. nu.3.* vbi qđ verba enunciatiua generalia non releuant, vt inferant præiudicium enunciantis; quia requiritur ſpecificatio.

14 Subamplia, vt nec verba diſpoſitiua quicquā operentur, ſi adeſt incertitudo. *l.cum poſt §.Gener. de iure Dotium.*

15 Adde, quod diſpoſitio pariter, quę aliàs ex verbis enunciatiuis induci poſſet, non inducitur, vbi non ſit certa perſona, in quā diſpoſitio cenſeretur facta, *ad l.cum ex pluribus. de manumiſſ. teſtam.* pulchrè Socin.iun. *in d.l.ex hac ſcriptura nu.51.* vbi hoc tamen ſublimitat, quando aliquo modo perſona veniret certificanda *ad tradita in §. incertis inſtit. de legatis*, vide Pariſ. *in d.l.ex hac ſcriptura num.17.*

16 Declaratur octauo, vt magis locū habeat, quando in dubium reuocaretur enūciatum, & de eo diſputari cōtingeret, ſic præciſe poſt multos relatos Cl.Menoch. *conſ. ſuo 372.nu.17.*

Fallit aūt hæc eadem regula multis modis.

17 Et primò, quādo huiuſmodi verba ſunt iurata, vigore enim iuramenti diſponunt; text. eſt expreſſus *in l. cum quis decedens §. Codicillis. de leg.3.*

Digitized by Google

leg. 3. vbi pulcher eſt caſus, ſequūtur Doct. cōmunitet, Iaſ. *in d. l. ex his nu.* 2. *verſ.* 6. *Fallit*, ubi amphatur hoc procedere, ſiue teſtator enūcians iuret, ſiue aſſerat ſe iuraſſe; Albent. *in cōſ. ſuo* 4. *nu.* 58. *in pr. &* 740. *nu.* 3. *in* 3. Ceph. *cōſ.* 192. *nu.* 35. *in* 2. Rimin. iun. *cōſ. ſuo* 12. *poſt plures relatos nu.* 10. *&* 11. *in pr.* Grāmatic. *voto ſuo* 16. *nu.* 5. vbi citat Alexand. *conſil.* 17. *in tertio*, Menoch. *præſumpt.* 133. *nume.* 10. *in tertio*, & nouiſſimè Polydorus. Ripa *de Actis in mortis articulo d. cap.* 82. *num.* 10. addo D. Alexand. Trentacinq. *Variarum reſol. lib.* 1. *tit. de Verborum ſignif. reſolut.* 2. *nu.* 90. vbi pulchrè declarat, vide per eum.

18 Decius tamen *in l. ex his nu.* 3. *C. de teſtamento milit.* ſentit contrarium, hac motus ratione.

Iuramentum de ſui natura ad plus non extenditur, quàm extendatur virtus promiſſionis, vt dicit Aug. *conſil.* 315. & Oldrad. *conſ.* 238.

Si ergo verba enunciatiua de per ſe nō diſponunt, vt ſupra viſum eſt; non videtur quoque, qđ accedēte iuramēto diſponere valeāt.

19 Accedit ſecundo loco regula illa vulgatiſſima, quod iuramētum ſemper ſortitur naturam actus, ſuper quo interponitur, *c. quemadmodum de iureiur.* ergo, Sicuti dicta verba per ſe non diſponūt, nec ēt accedente iuramento.

20 Sed à priori ſententia haud arbitror diſcedendum, quam firmo hiſce iuris rationibus.

21 Et primo moueor, quia iuramentum facit actū valere eo meliori modo, quō valere pōt, *l. cum pater §. filius matrem de leg.* 2. ergo huiuſmodi verba, quæ ſola non habent efficaciā, eam in ſuo ſenſu habent, quando ſunt iurata.

22 Secundò confirmatur, nam iuramenti hæc eſt uis, & efficacia, vt actum confirmet, & tale robur illi adijciat, vt reſcindi minimè poſſit, *id patet ex auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendit.* ergo, &c.

23 Tertiò accedit, nam hæc verba diſponunt abſque dubio, quando ſunt geminata, vt inferius dicetur: ſed iuramentum dicitur habere vim geminationis. *gloſ. & Doct. in c. cum contingat de iureiurando.*

Hinc Anguil. *conſil. ſuo* 29. *nu.* 130. inquit, qđ vbicunque quis procedit ad actum cum iuramento, dicitur ad illum deliberatè accedere, nō minus, ac ſi actū illum geminaret; ergo.

24 Quartò poteſt conſiderari illa alia iuris regula, quod iuramentum, quoties poteſt ſeruari abſque interitu ſalutis æternæ, ſemper ſeruandum eſt, *cap. quamuis, de pactis in* 6. Tanti enim æſtimatur iuriſiurandi religio, vt nefarium iudicetur ab actu iuramēto firmato recedere, & qui illud non ſeruat, peccat mortaliter. Alex. *conſil.* 21. *vol.* 3. ex his ergo concludēdum eſt, hæc verba per vim iuri diſponere.

25 Non officiunt cōtraria, quia ambo vna reſponſione tolluntur, illæ enim regulæ procedunt quoad ſortiēdam naturam actus, ſuper quo interponuntur, ſecus autem quoad validandam, *d. auth. Sacramenta puberum*, ergo mirū non eſt, ſi in iſto caſu iuramentum operatur, vt hæc verba enunciatiuè prolata, quæ regulariter non diſponunt, accedente ipſo iuramento diſponant.

26 Hinc videmus in ſimili, quod iuramētum validat renūciationem Velleiani, quæ de per ſe non valet, ita Bart. *in l. ſi. §. ſi. ad Velleian*, Abb. *in c. ſi diligenti, de foro cōp.* & eſt veriſſima opinio, pro qua etiam Senatus Pedemontium iudicauit, vt refert Teſaurus *deciſ. ſua* 222. *nu.* 10.

27 Sic etiam pactum nudum, quamuis de per ſe non producat actionem de iure ciuili, immo nec ſecūdum aliquos veluti Alciat. *lib.* 5. Παρaδoξ. *c.* 3. & alios de iure Canonico; nihilominus accedente iuramēto diſponit, & actionē producit; Doct. oēs *in c. cū cōtingat de iuretur.*

28 Similiter donatio facta filio à patre, licet regulariter non valeat, valet tamen appoſito iuramento. Sic poſt alios concludit D. Fachineus *lib.* 3. *ſuarum iuris contron. cap.* 77.

29 Sic etiam, licet confeſſio fiat ſine expreſſione cauſæ, veluti quando quis confitetur ſe debere centum Titio, & non ſignificet ex qua cauſa; veluti an ex cauſa mutui, vel depoſiti, vel qualibet alia ſimili, regula nō valeat, nec probet in præiudiciū confitentis, vt poſt infinitos relatos omnium elegantiſſimè firmauit Marc. *concluſ. ſua* 345. *nu.* 1. attamen non procedit, ſi ſuper huiuſcemodi cōfeſſione poſitum ſit iuramentum, quia tunc abſque etiā cauſa valet, & plenè probat, neque reuocari poteſt tanquam confeſſio deliberata; ſic pulcherrimè Marc. *d. concluſ. num.* 36. *cum duobus ſeq.*

30 Alio modo ad illud, quod dicebatur, quod ſcilicet iuramentum non extenditur ad plus, nec auget obligationē, rñdet Marcabrun. ab Anguil. *conſ. ſuo* 29. *nu.* 137. *cum ſeq.* vide per eū.

De hac eadem regula latiſſimè diſſerit inter ceteros Mancinus *in ſuo tract. de iuram. par.* 4. *effect.* 8. vide per eum: de ea autem, ꝙ iuramentum reguletur ſecundum naturam actus, cui adijcitur, latiſſimè differit Do. Card. Tuſcus *concluſ. ſua* 506. *in litera Z.* vide per eum.

31 Ampliatur iſta limitatio, vt cum vigore iuramenti verba enunciatiua fiant diſpōſitiua, non debeat admitti probatio in contrarium, quoniam in verbis diſpoſitiuis nō admittitur. ſic poſt Caſtrenſ. Crauet. & alios Hyppol. Rimiuald. *conſ. ſuo* 12. *num.* 11.

32 Limitatur ſecundo, regula principalis, qñ hmōi verba ſunt geminata; qa tūc diſponūt, ſic Marſ. *conſ. ſuo* 2. *nu.* 58. Albēt. *cōſ.* 740. *nu.* 214. & ibi Vinc. Annibal *in addit. in litera B.* Purp. *cōſ.* 522. *nu.* 18. *in* 2. & Ceph. *conſ.* 192. *nu.* 37. *in* 2. qui dicit hoc præcipuè procedere, vbicūque horū verborū geminatio tpis interuallo facta fuit. Et iure merito, nam ēr geminata confeſſio facta eodē inſtāti hr pro vna *gl. in l.* 4. *in ver. Niſi*, & ibi Bart. *de pign. act.* Pancir. *conſ. ſuo* 194. *nu.* 24. *vol.* 1. Hoc idem, qđ hmōi verba geminata diſponant, ſequitur Sichar. *in l. ex his, C. de teſtam. milit. nu.* 8. vbi pulchrè Malnaſ. *conſ.* 120. *nu.* 18. *in pr.* Card. Mant. *de Tacit. conuent. lib.* 2. *tit.* 7. *n.* 20. & nouiſſimè poſt plures relatos Polyd. Ripa.

33 *d. c.* 82. *nu.* 12. Hinc Gigas de Pēſion. *q.* 97. *nu.* 9.

poſt

Digitized by Google

poſt Abb. dixit, qđ verba enunciatiua geminata idē operātur, ac ſi eſſent verba diſpoſitiua, & dicit eſſe caſum ſingularem in l. vnica, C.de plus petitionibus, quem tex. vti mirabilē allegat quoq; Barbat. *conſ.ſuo 37. nu. 1. in tertio.*

34 Et ratio eſt ēt, mea ſnīa, quia verba geminata oſtēdunt magis exploratam mentē proferentis. Sic Plotus *conſ. 14. nu. 5. cum ſeqq.* Rol. *conſ. 8. nu. 5. vol. 1.* plura in materia confeſſionis geminatę hic cōgruentia videas penes Maſc. *concluſ. ſua 347. nu. 37. cum multis ſeq.* & præcipuè *ſub num. 44.* vbi præciſe loquitur quando confeſſio geminata facta fuit per verba enūciatiua de qua etiam materia videndus D. Alex. Trentacinq. *Variarum reſolut. lib. 1. titu. de verborum ſignif. reſolut. 2. num. 89.* vbi pulchre.

His adde Illuſt. D. Cardin. Tuſcum *concl. ſua 158. per totam in litera V.* vbi pulchre de hac eadem materia verborum enunciatiuorum.

35 Limitatur tertio, qñ hmōi verba tēdunt in præiudicium enunciantis, vel eius, qui grauari pōt, tunc .n. ex his verbis oritur diſpoſitio: licet ſecus ſit in præiudiciū alterius, prout eſt tex. *in l. 1. C. Arbitr. Tutela*, vbi in præiudiciū tutoris non ſtatur eſtimationi bonorū, quā teſtator in ſuo teſtō fecit, vel dixit ſe habere. Sic poſt alios Marcabr. ab Ang. *d. cōſ. ſuo 29. nu. 87. cum ſeqq.* & Pariſ. *conſ. ſuo 5. nu. 216. vol. 4.* ſic etiā vult dicere Socin. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 45.*

36 Limitatur quarto, nam hmōi verba ſic generaliter ſumpta diſponunt in ſuo neceſſario antecedenti, qđ pendet a voluntate proferentis. Exēplum de hoc clarè colligitur ex tex. *in l. proculus teſtō, ff. de vſufruct.* vbi ſic teſtator dixit. Lego vſumfructū talis domus meæ Sempronio; ſi in ea conſtituerit heredi meo ſeruitutē altius nō tollendi, per hanc .n. verborū conceptionem vī ipſi inet Sēpronio legaſſe quoque dominium, ac proprietatem prędictę domus; De neceſſitate eſt enim, quod tale dominium trāſeat in ipſum legatarium ad hoc, vt poſſit conſtituere ſeruitutem in illa domo: & ita pulchre poſt Alexand. ac Ruin. notauit Bimius *conſil. ſuo 98. num. 106. in primo.*

37 Fallit quinto, qñ conſtat de volūtate aperta ipſius enunciātis; nā tunc pariter diſponūt. tex. ſunt aptiſſimi *in l. vnū ex familia §. ſi omiſſa, &* *§. fi.* vbi Bar. *ff. de leg. 2.* Vegius *cōſ. 74. n. 378. vol. 1.*

38 Limitatur ſexto, qñ inter eoſdē cōtrahētes ſunt prolata: nā tūc plenè diſponūt, ita Malu. *conſ. ſuo 111. nu. 13.* ſic ēt notatur *in l. optimā, ff. de contrah. & commit. ſtipul. & in l. ex his, C. de teſt. milit.*

39 Id autem intellige, niſi diſpoſitio eſſet facta per verba futuri temporis, quia tunc nec inter eaſdem partes diſponerent. ita Viuius *deciſ. ſua 283. nu. 16. in 2.* vbi deducit text. ad literam *in l. Titia cum teſtamento, in princip. ff. de legat. 2.*

40 Coarctatur ſeptimo, qñ prolata ſunt ad liberandū, tunc .n. diſponūt, nec requiritur expreſſio cauſæ. Tex. eſt ad literā *in l. tale pactū, ff. de pact.* vbi debebas mihi decē; ego aūt cupiēs te liberare, ita dixi: profiteor te non teneri. dr ibi, qđ per hæc verba cenſeris oīno liberatus. Hoc idē docet Euerard. *conſ. ſuo 169. nu. 8.* Pariſ. *cōſ. ſuo 5. nu. 214. in 4.* Seruſſ. *cōſ. 10. nu. 76. c. lit. 3.* & Macha. *Patroc. ſuo 58. nu. 1.* hoc idē quoq; ſequitur poſt plures relatos Maſc. *cōcl. ſua 345. nu. 45.*

41 Ampliatur iſta limitatio, vt præcipue procedat, quoties iſta verba prolata ſunt ad liberandum ſe à pœna. Sic præcipuè Gratus *conſil. ſuo 114. nu. 23. cum ſeq. in primo.*

42 Fallit octauo, qñ hmōi verba fuerunt prolata a perſonis, q̄ habent auctoritatē liberam diſponendi nā eo caſu diſponunt; ita Doct. *in l. ſi ſocer. §. Lucius, ff. ſol. ro matr. & in l. ex hac ſcriptura. de don.* ſic ēt poſt Dec. & alios docet Albenſ. *conſil. ſuo 4. num. 58. & 62. nu. 7. vol. 1.* Odd. *conſ. 64. n. 58. volum. 1.* & Pappon. *conſil. ſuo 48. num. 15.*

43 Et qñ hæc verba fuerit prolata circa actū, de quo partes ipſæ poterant tpe prolationis diſponere, vt notatur *in l. optimam, C. de contr. ſtipu.* ita Pariſ. poſt plures relatos *conſ. ſuo 26. num. 127. in 2.* pulchrè Caſſan. *conſ. 5. nu. 5. & 6.* addo Caſtillos *d. c. 26. nu. 79.* vbi docet verba enūciatiua diſpoſitionē inducere, qñ proferuntur ſuper his, quę dependent à voluntate partiū, & ſuper quibus poſſunt liberè diſponere, & sūt de præteritos; ibiq; plures cōcordātes deducit. Exemplum de hoc clariſſimè colligi poteſt ex text. *in d. l. ex hac ſcriptura.*

44 Amplia præcipue, qñ prolata ſunt ab eo q in extremis laborat, nā eo caſu maximè diſponūt. ſic poſt Albē. tribus Rōnib. motus docet Poly. a Ripa *de Actis in mortis art. c. 82. n. 9. cū ſeq.*

45 Limitar tamen idem Ripa in fine, vbi ageretur de præiudicio tertij.

46 Limitatur nono, vt per Marian. Soc. ſen. *in c. ex literis, nu. 6. de exceſſibus prælatorum,* quando ex illis ſequitur malum imminēs; tunc enim tacitè diſponunt, & latius vide per eum.

47 Limitatur decimo, quādo talia verba proferuntur per tempus preteritum, aut id, quòd enunciatur, eſt præteriti tēporis: tunc enim diſpoſitionem inducunt; ſic eleganter poſt alios Ioannes de Caſtillos *ſuarum Quotidianarum controuerſ. iuris c. 26. num. 77.*

48 Aduerte tñ, ꝙ in omnibus illis caſibus, in quibus dicta verba diſponunt, hoc nō procedit vltra id, ꝙ eorum ſignificatio importat: ſic præciſè Bar. *in d. l. rationes nu. 5. C. de probationibus,* vbi ſubdit de hoc caſum eſſe ibidē, *& in l. Titia, §. Cains. de leg. 2.* Tangit etiam Cumau. *in l. ex hac ſcriptura, num. 5. ff. de donationibus.*

49 Obſeruandum ſecundo, verba ipſa enunciatiua, etſi falſa, nō nocere, ac derogare verbis ipſis diſpoſitiuis. Tex. eſt *in l. cum tale, §. fin. de conditionib. & demonſtrationib.* vbi ex centum, quæ Titio legaui, 50. Seio dari volo, illa prima verba ex centū, quæ Titio &c. erant enunciatiua, & falſa, quia nihil Titio relictum fuerat, & tamen 50. diſpoſitiuè Seio relicta debentur. Vndè notant ibi Bald. & Imol quòd verba enunciatiua nō diſponūt, ſi falſa ſunt, tamen alijs verbis diſpoſitiuis non nocent: ſequutus eſt pulchrè Do. Cæſar Manenti. poſt hæc edita viſus *conſ. ſuo 5. nu. 1. & 2.* Satis

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO IIII.

An Verba Enunciatiua generaliter ſumpta probent.

SVMMARIVM.

1 Verba enunciatiua non probant, & num. 2.
3 Verba enunciatiua præcipuè non probant, vbi principaliter cõtingit diſputari de enunciato. Exemplum.
4 Fallit ſi aliqua adminicula concurrant cum his verbis.
5 Item ſi ſint iurata.
6 Exemplum.
7 Enunciatiua verba non probant, vbi principaliter contingit de ipſo enunciato diſputari, etiam quoad ipſos contrahentes.
8 Exempla & num. 9.
10 Eſt veriſſima ſententia.
11 Contrarium tenet Soc. & alij.
12 Retinetur communis.
13 Amplia.
14 Verba enunciatiua probant inter partes, quamuis de enunciato principaliter diſputari contingat, quando iuramentum intercedit.
15 Item quando ab inſtructo, & ſciente prolata fuerunt.
16 Exemplum.
17 Item quando prolata fuerunt ſuper eo, ſuper quo partes poſſunt ſibi præiudicare.
18 Item quando fuerunt prolata partibus præſentibus.
19 Verba enunciatiua inducunt ſaltem aliqualem præſumptionem, cui ſtatur non oſtenſo contrario. & nu. 20. cum tribus ſequentibus.
24 Verba enunciatiua non probant, & præcipuè quando prolata ſunt ſuper illis, quibus partes inter ſe contrahentes renunciare non poſſunt.
Exemplum, ibid.
25 Enunciatiua verba non probant, maximè quando fuerunt prolata ſuper aliquo facto non conuenienti ipſi enunciationi, & confeſſioni.
26 Exemplum.
27 Item non probant, quando nimis generaliter, & in confuſo prolata ſunt.
Exemplum, ibid.
28 Item non probant, quando verſamur in odioſis.
29 Similiter non probant contra tertium.
30 Verba enunciatiua probant, quando ſunt geminata, ratio ibidem & num. 31.
32 Verba enunciatiua iuramento vallata probant.
Ratio ex Maſcardo.
33 Contrarium tenuit Rota Romana.
34 Verba enunciatiua iuramento vallata etiam parte abſente probant.
Ratio.
35 Verba enunciatiua iurata probant, nedum ſi iuramentum tunc interponatur, ſed etiam ſi aſſeratur, quod fuerit iam interpoſitum.
36 Limita, quando agitur de præiudicio tertij.
37 Verba enunciatiua quoad validitatem actus, cui apponuntur, probant, Exempla, ibid. & nu. 38. & 39.
40 Enunciatiua verba in ijs, quæ ab animo enũciantis dependent, probant.
41 Ampliatur & num. 42.
43 Verba enunciatiua probant, cum aliter actus confeſſionis, ſeu enunciationis non poſſit ſubſiſtere tanquã facta ſine cauſa.
44 Enunciatiua verba plenè probant, cum verſamur in antiquis.
45 Ratio.
46 Et præcipuè ſi illud factum excedat memoriam hominum.
47 Et quando vertitur quæſtio inter eoſdẽ contrahentes.
48 Verbis enunciatiuis propter diuturnitatem tẽporis ſtatur, etiamſi enuncient actum, qui interuenire non potuit tempore confecti inſtrumenti.
Dubitat tamen Auctor nu. 49.
50 Verba enunciatiua in antiquis probant mandatum, licet regulariter illud non probent.
51 Declara, & amplia vt num. 52.
53 Verba enunciatiua in antiquis dominium probant.
54 Ratio.
55 Verba enunciatiua in antiquis conſuetudinem probant.
56 Enunciatiua verba probant in antiquis confines, & territorium.
57 Ratio & nu. 58.
59 Verba enunciatiua probant in priuilegijs, ac reſcriptis antiquis.
60 Et præſertim inter eaſdem perſonas.
61 Verba enunciatiua probant in Antiquis quoad feuda; & latè ibi.
62 Verba enunciatiua probant in antiquis, etiamſi de iſto enũnciato principaliter diſputari contingat.
63 Verba enunciatiua in antiquis probant etiam contra tertium.
64 Contrarium tenent multi.
65 Conciliationes, & num. 66.
67 Verba enunciatiua in antiquis ſemiplenè probant contra tertium, etiã quando agitur de graui præiudicio.
68 Immo plenè probant, ſi cum antiquitate concurrant alia adminicula.
69 Opinio Crau.
70 Improbatur, & num. 71.
72 Verba enunciatiua in Antiquis probant etiam ad fauorem tertij.
73 Verba enunciatiua probant inter eaſdem perſonas, ſeu contrahentes.
74 Quinimo cenſentur veluti diſpoſitiua.
75 Verba enunciatiua extra contrahentes non probant.
76 Amplia.
77 Limita.
78 Declara, & num. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85.
86 Verba enunciatiua probant inter partes tantum, non tamen in præiudicium tertij.
87 Ratio.
88 Enunciatiua verba probant ſaltem ſemiplenè contra tertium.
89 Verba enunciatiua probationem inducunt duntaxat inter partes, non autem obligationem.
90 Fallit, quando ſunt geminata: ſed dubitat Auctor.
91 Enunciatiua verba probant inter partes, & maximè in Antiquis, & inter præſentes.
92 Enunciatiua verba non ſolum probant inter ipſos contrahentes, ſed etiam inter eorum hæredes, & ſucceſſores.

Verba

93 *Verba enunciatiua inter partes adeo probant, vt etiā aliquando non admittatur probatio in contrarium.*
94 *Enunciatiua verba probant inter partes, etiamſi enunciatur id, quod eo tempore confecti actus non potuit veriſimiliter interuenire.*
95 *Enunciatiua verba non probant inter partes, vbi diſpoſitio facta eſſet per verba futuri temporis.*
96 *Item non probant, quotieſcunque ſumus in his, quæ ſunt iuris. Exemplum ibid. & num. 97.*
98 *Item non probant, quando agitur de aliqua re, quæ ſit prohibita, & non niſi certo caſu permiſſa.*
99 *Similiter non probant, quotieſcunque cōtrahentes ſunt perſonæ prohibitæ & ſuſpectæ.*
100 *Item non probant, quotieſcunque hæc verba fuerunt prolata ab eo, qui veroſimiliter enunciatum ignorauit.*
101 *Enunciatiua verba probant contra enunciantem.*
102 *Ratio, & num. 103.*
104 *Contrarium Beltr. & alij.*
105 *Diſtingue, & nu. 106.*
107 *Opponitur contra illud axioma, quod verba enunciatiua probant contra enunciantem, & num. 108.*
109 *Solutio & nu. 110.*
111 *Enunciatiua verba non ſolum contra enunciantem probant, ſed etiam contra eius ſingularem ſucceſſorem, ab ipſomet tamen cauſam habente.*
112 *Enunciatiua verba non ſolum contra enunciantē probant, ſed etiam contra ipſius hæredem.*
113 *Ratio.*
114 *Enunciatiua verba contra enunciantem probant, maximè quando agitur de facto proprio ipſius enunciantis.*
115 *Verba enunciatiua non probant contra enunciantem, quando illud, quod principaliter fuit enunciatum, in dubium poſtea reuocatur.*
116 *Item non probant contra ipſummet enunciantē, quādo verſamur circa ea, quæ non dependent à partium poteſtate. Exemplum ex Alex. ibidem.*
117 *Enunciatiua verba probant, quoties ſunt prolata ab homine receptæ auctoritatis in rebus modici præiudicij.*
118 *Quid in rebus magni momenti?*
119 *Enunciatiua verba probant, quando ſunt probata cū ratione expreſſa, & finali.*
120 *Item quando ſunt prolata in pluribus horis, ſeu quod idem eſt, pluries repetita.*
121 *Item probant in his, quæ per conſenſum inducuntur. Exemplum 122.*
123 *Similiter probant, quando hæc verba ex titulis conualidantur.*
124 *Similiter probant, quando huiuſmodi verba prolata ſunt per modum confeſſionis, quæ confeſſio redacta ſit poſtea in ſcriptis. Exemplum ex Decio, ibidem.*
125 *Item probant, quando ſunt iuncta cū alijs coniecturis.*
126 *Pariter probant, ſi huiuſmodi verba prolata ſint de eo, quod potuit tunc eſſe, vel fieri.*
127 *Item probant, quando ſunt prolata præſente eo, ad quē diriguntur. Exemplum ibid.*
128 *Similiter iſta verba probant, cum agitur de modico præiudicio.*
129 *Verba enunciatiua in omnibus illis caſibus, in quibus nec diſponunt, nec probant, aliqualem ſaltem præſumptionem inducunt.*
130 *Et transferunt onus probandi in aduerſarium.*
131 *Ita vt ipſis ſtetur, donec probatur contrarium.*
132 *Quo probato, hæc verba, tanquam per errorem, & inconſulte prolata, nil probant, etiamſi geminata.*
133 *Ratio.*
134 *Verba enunciatiua in illis caſibus, in quibus nec diſponunt, nec probant, præſumptionem faciunt etiam ad fauorem tertij.*
135 *Quæ ſanè præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium.*
136 *Amplia, & num. 137. 138. 139. 140. & 141.*
142 *Verba enunciatiua probant in delictis, & præcipuè cum agitur de probando mandato.*
143 *Ratio.*
144 *Exemplum.*
145 *Declara.*
146 *Pulchra quæſtio.*
147 *Reſolutio, & num. 148. 149. & 150.*
151 *Quæ verbis enunciatiuis prolata fuere, vera præſumuntur.*
152 *Verba enunciatiua probant quo ad præiudicium proferentis, maxime in his, quæ ſibi poſſunt præiudicare.*
153 *Declara.*
154 *Quando vltra verba enunciatiua de præterito ſequitur poſteà promiſſio, & diſpoſitio, tunc verba enunciatiua probant.*
155 *De materia horum verborum videdus Card. Tuſcus.*

VIſo, an huiuſmodi verba diſponant, inquirēdum eſt mōdo, an probent.

1 Et non probare communiter tradiderunt Doctor. pulchrè Gratus *conſil. ſuo 143. nu. 15. in 2.* Pariſ. *conſil. 77. nu. 30. in 3.* Cæphal *conſil. 608. nu. 51. in 4.* vbi iura deducit, Decian *conſil. 32. num. 75. in 2.* Brunor. a Sole, *quæſt. 22. nu. 63.* Erneſt. Cothoman. *conſil. ſuo 47. nu. 22.* Cotnazan. *deciſio. ſua Lucenſi 212. num. 9.* & alij. Addo nouiſſime D. Carol. Bardellonum *conſil. ſuo 49. num. 10. in prin.* vbi concordantes deducit Pancirolam, Menochium, Ponte, ac plures alios.

2 Et pro confirmatione huius opinionis inuenio text. pulcherrimum à nemine perpenſum, nec excogitatum *in l. Lucius Titius teſtamento. §. quiſquis mihi hæres erit. de leg. 2.* vbi teſtator ita dixit: Quiſquis mihi hæres erit, ſciat me debere Demetrio patruo meo denaria tria, quæ etiam protinus reddi, & ſolui iubeo. Quæſitum eſt, an ſi non fuerit probatum debitorē eſſe teſtatorem illorum trium denariorum; competat actio Demetrio ipſa petendi? & dicitur, quod non, Actione ex debito, ergo verba enunciatiua teſtatoris, ſiue proferētis regulariter de per ſe non probant, quia ſi probaſſent, vtique ſibi abſque alio actio competiſſet.

3 Declaratur autem Regula iſta principalis, quod ſcilicet verba enunciatiua non probāt, vt præcipuè procedat, vbi principaliter diſputati

Digitized by Google

tari contingit de enunciato; eo nanque caſu fides dumtaxat inducitur ad illius contractus finem, pro quo enunciatio facta fuit. *text. eſt expreſſus in auth. ſi quis in aliquo, C. de edendo, & ibi Doct. & in cap. illud, de præſumptionibus*. Exemplo quoque pro iunioribus rem declaro.

Titio vti ſeruo Sempronij a me ſtipulanti promiſi centum; hoc enunciatum vtique probat Titium eſſe ſeruum Sempronij quoad validitatem contractus. Secus eſt autem, ſi poſtea de ipſius ſerui dominio lis vertatur, & ſeorſum in alio iudicio, an ille ſtipulator ſit ſeruus Sempronij, principaliter diſputari contingat, eo enim caſu per hæc verba nulla inducitur probatio.

Sic etiam, ſi ego dicam: Conduco a te talem domum tanquam tuam; iſta verba bene probant dominium tuum quantum ad validitatem conductionis, licet ſecus ſit, ſi diſputari poſtea contingat principaliter de dominio ipſius domus.

Et iſta eſt communis, & veriſſima declaratio ad ſupradictam regulam, quam ſequuntur omnes infraſcripti. Riminald. Sen. *conſil. 480. num. 12. in 3.* Mazzol. *conſil. ſuo 89. num. 32. in 1.* Cæphal. *conſil. ſuo 540. num. 34. in 4.* vbi infinitos concordantes deducit. Riminald. Iun. *cõſ. 570. num. 30. in 5. 642. num. 64. & 670. num. 3. in 6.* Gabriel. *conſil. 40. nu. 20. in 1.* Franc. de Ponte, *conſil. ſuo 30. nu. 14. & 15. & 95. num. 15. & 16.* vbi affert exemplum Butiat. *conſil. 80. nu. 23. 106. nu. 12. in 1. 234. nu. 44. in 3. & 350. nu. 69. in 4.* Menoch. *conſil. 81. num. 23. in 1. 395. num. 60. in 4. & 732. num. 24. in 8.* Odd. *conſil. 64. nu. 2.* Surd. poſt plures relatos *conſil. ſuo 5. nu. 16. in 1.* Gallia *cõſ. 58. num. 74. in 1.* Randènſ *conſil. 25. num. 96. in 2.* Gargiareus *Patroc. 50. num. 5. &* Mancin. *de iuramento part. 4. effect. 151. nu. 1.* Sic quoq; Capic. *deciſ. ſua 71. numero 2.* Cacheran. *in Pedemontana 76. num. 12.* Farinat. *deciſ. ſua Rot. Romanæ nouiſſima 166. nu. 2.* & alij; addo Maſcard. poſt alios *concluſ. ſua 916. num. 14.* vbi late, & Cl. D. Carolum Bardellonum poſt hæc edita viſum *conſ. ſuo 54. num. 16. vol. 1.* adeundus etiam D. Iaſon *in d. l. ex bis. num. 2. verſ. 7. limita C. de teſtamento. milit.* vbi tamen ſubdit aduerſus iſtam concluſionem valde ſtringere textum *in d. l. ex bis.* cogita.

4 Limitatur autem iſta principalis declaratio, ſi aliqua adminicula concurrant cum his verbis enunciatiuis, nam tunc probant, licet de enunciato diſputetur, ita Grat. *conſ. ſuo 104. num. 5. in 1.* Riminald. iun. *conſil. 12. num. 12. in 1. & 314. num. 17. in 3.* & Mancin. *citato loco, nu. 4.* addo D. Fab. de Anna poſt hæc edita viſum *conſ. ſuo 88. nu. 31.* Adminicula autem facile licebit colligere ex facti ſerie, quæ fuerit propoſita.

5 Limitatur ſecundo, ſi ſint iurata, tunc enim pariter probant, licet principaliter de ipſo enunciato diſputari contingat: ita pulchre, & late pluribus rationibus firmat Seraphin. *de Priuileg. iurament. priuileg. 92. ſub nu. 8. cum ſeq.* Mancin. *citato loco num. 2. & 3.* idem Riminal. *citato conſil. 12. num. 10.* poſt plures ibi relatos, & plerique alij. Pro faciliori autem omnium intelligentia affero exemplum.

6 In inſtrumento cuiuſdam procuratoris ſic enunciatur; Aloyſius Tomaſinus vti hæres D. Pauli fratris ſui talem fecit procuratorem ſuum ad lites: iſta verba hæres, &c. ex ſententia Bart. & aliorum *in l. gerit, ff. de acquir. hæred.* regulariter probare ſolent prædictum Aloyſium eſſe hæredem Pauli. Si tamen de hoc principaliter diſputari contingat, an ſcilicet re vera Aloyſius ſit hæres ipſius D. Pauli, ſecus eſt. Fallit autem iſtud, quotieſcunque interceſſit in dicto inſtrumento iuramẽtum, vt quia, verbi gratia, prædictus Aloyſius iurauerit omnia, & ſingula contenta in eo inſtrumento vera eſſe, eo enim caſu non obſtante iam dicta diſputatione per ſupradicta verba probatur Aloyſium eſſe hæredem ipſius Pauli. Quinimo nota, quod quando quis in inſtrumento fatetur omnia in eo ſcripta eſſe vera, contra ipſam confeſſionem venire non poteſt.

7 Subampliatur modo ſupradicta principalis declaratio, quod ſcilicet verba enunciatiua tunc præcipue non probant, quando principaliter contingit poſtea de ipſo enunciato diſputari, vt procedat etiam quoad ipſos contrahentes, ſi iuramentũ non interceſſerit. Sic Crauetta *conſil. 1. pro genero, num. 11. & de Antiquitatibus temporum part. 1. ſectio. propoſitum num. 54.* vbi plures concordantes deducit: exemplum.

8 Enunciatur in quodam compromiſſo ſocietatem initam eſſe inter te, & me, exinde principaliter oritur quæſtio inter nos de ipſa ſocietate, abſque dubio hoc in caſu non probatur ex iam dicta enunciatione contracta ſocietas, nec inter noſmetipſos contrahentes.

9 Aliud exemplum. In vno inſtrumento celebrato inter Mæuium, & Sempronium reperitur enunciatiuè inſertum me contraxiſſe matrimonium cum Bertha, certe ex ipſa enunciatione probatur matrimonium inter ipſos contrahentes; ſed ſi poſtea de ipſo principaliter diſputari contingat, an, ſcilicet, re vera fuerit contractum, necne, ſecus eſt.

10 Et hæc eſt receptiſſima ſubampliatio, eam enim tenuit Alexan. *conſil. 21. num. 4. & ibi. Apoſtil. in litera K. volum. 1.* Bẽrous *conſilio 67. numero 33. in primo.* Riminald. Sen. *conſilio ſuo 82. numero 18. & 89. numero 24. in primo; idem in 544. numero 3. in tertio*: Decius 539. *numero 1.* Pariſ. *conſil. 94. numero 19. volum. 1.* Decian. *conſilio 21. numero 36. in 2.* Cephal. *conſilio 265. numero fin. in 2. & in 317. num. 67. in 3.* Hippol. Rimin. *conſ. ſuo 12. nu. 8. conſ. 53. nu. 18. in 1. 147. num. 36. in 2. 365. n. 11. 382. nu. 43. in 4. & 578. nu. 63. in 5.* Mazzol. *cõſ. 31. nu. 49. in 1.* Anguiſ. *conſ. 150. n. 1. vol. 1.*

B Pancirol.

Pancirol. *695.num.33.* Menoch. *in 288.nu.27. in 3.in 372.num.17.& in 395.num.60.in 4.* Surd. *conſil.5.num.33.in 1.* Peſtonalis *in ſuo 22.num.15.* Præteus *in 137.nu.162.in 1.* Maluat. *in 91.num. 44.in 1.* Bruinus *in 137.nu.6.in 174.nu.9.& in 192. num.9.in 2.* Fabius de Anna *in ſuo 59.nu.41.in 1.* & nouiſsimè Torniola *conſil.ſuo 55. nu.14.in 1.* addo D.Bardellonum *conſil.ſuo 49.nu.52.*

Hanc eandem ſequutus eſt etiam Gabriel *in ſuis concluſionibus tit.de Confeſſ.concluſ.6.nu.3.* Caball. *milleloq. 40. nu.2.& 485.p.1.* Mattheſilan. *ſingulari ſuo 33.in additionibus,num.1.* vbi quoque affert exempla, Brun. a Sole *in ſuo Compendio propoſitio. in uer. Verba enunciatiua,quod inter partes* vbi latè.

Sic quoq; tenuit Rota Romana teſte Verral.*deciſ.ſua 247.num.3.par.3.*

11 Et licet cõtrarium videantur tenere nonnulli moti per d.l.optimam, quæ generaliter loquitur, inter quos eſt Soc.*conſil.ſuo 68.nu.7. ver.Sed his non obſtantibus in 4.* Iacobus Machel. *patroc.ſuo 38.nu.4.ver.3.reſpon.*& nouiſſime Pap ponius *conſil. ſuo 116. nu.6. & 7. vol.1.* addo Viuium *opinione ſua 1038. num.fin.* vbi poſt plures relatos atteſtatur de cõmmuni.

12 A priori tamen tanquam magis recepta non eſt recedendum,quam ſequitur quoque ipſemet Pappon. ſibi contratius *conſil. ſuo 49. num.19.*

13 Quæ opinio retenta multo magis procedit, vbi de enunciato diſputare contingit cum illis, qui non interuenerunt in inſtrumento. Sic Rimin. iun. *conſil.ſuo 365. nu.19. & 20.in 4.*

14 Limitatur tñ primo ſupradicta ſubampliatio, quando iuramentum intercedit.

15 Secundo quando ab inſtructo, & ſciente prolata fuerunt.

In his enim duobus caſibus plene probant hæc verba inter partes, licet de enunciato principaliter diſputari contingat,ita in vtroque caſu limitat Riminald.iunior *conſ.ſuo 42. num.14.& 53.nu.19.& 20.in 1.*

16 Exemplum poteſt eſſe in hoc ſecundo caſu, ſi hæc verba prolata eſſent, verbi gratia ſuper conſanguinitate ab his, qui præſumuntur ſcite iura ſanguinis, hoc enim caſu huiuſmodi verba conſanguinitatem probant, quod poſtea de ipſa diſputari contingeret, text. eſt ad literam *in l. quidam, de probationibus.* ſequitur etiã d.Fab.de Anna.*cõſ.ſuo 88. nu.32.*

17 Limitatur tertio, quando prolata fuerunt ſuper eo, ſuper quo partes ſibi præiudicare poſſunt, ita poſt alios Machel.*patroc. ſuo 38. nu.4.ver.2.reſpon.*

Exemplum poteſt eſſe ſecundum Dec *conſ. ſuo 539. num.5.* quando quis confiteretur, & conſtitueret ſe eſſe debitorem alicuius rei. immò in fortioribus terminis, quod quando verba enũciatiua ſciẽter proferũtur ſuper eo, ſuper quo partes ſibi poſſunt præiudicare ſic probent, vt non admittatur probatio in contrarium, poſt Cyn. Alex. Pariſ. Maſcard. ac alios tradidit elegantiſſimè Ioannes de Caſtillos poſt hęc edita viſus *ſuarum controuerſ. Quotidianorum cap.26.nu.71.*

18 Limitatur quarto, quando hæc verba fuerunt prolata partibus præſentibus, ſic poſt alios Cæph.*conſil.ſuo 443.nu.8.in 3.*

19 Limitatur quinto quoad inducendam ſaltem aliqualem præſumptionem, cui ſtatur non oſtenſo contrario. Sic præciſè poſt infinitos relatos D.Cravetta, qui pluribus rationibus id cõmprobat, *de Antiquitatibus dicta ſect:on. Propoſitum num.55.cum ſequentibus*, vbi latè; ſequitur Riminald.iun. *conſ.ſuo 42. nu.11. & 53. num.22.* Decian.*conſ.32.num.81. vol.2.* Cardin. Mantica *de Ambiguis lib.2.tit.6. nu.10.*& Cl D. Menoch. *d. præſumptione 133.num.5.cum ſequentibus*, vbi ampliat, vt hæc præſumptio locum etiam habeat quoad fauorem tertij, & latius vt per eum *vſque ad nu.12.*

20 Et hæc eſt veriſſima ſententia, quicquid ſubtiliter diſſeruerit idem Cl. Menoch. ſibi contrarius *conſ.ſuo 260. num.12.cum pluribus ſequentibus,* cuius veſtigijs adhæſiſſe quoque viſus eſt nouiſſimè D. C. Bardellon. *conſ.ſuo 49. num.47. vol.1.* Et eo magis dicta D.Menochij opinio eſt reſpuenda,quoniam ratio, qua ipſe ſub num.20. mouetur, non eſt ſympliciter vera; Inquit enim, quod præſumptio hominis non transfert onus probandi in aduerſarium, & tamen hoc idem maximam pati difficultatem ſatis clarè colligitur ex ſcriptis per Maſcard. *de probationibus concluſ. ſua 1026.* Paciã. *itidem de probationibus lib.1.cap.9.num.3. cum ſequentib.*& per eundem D.Menoch. *lib.1. præſumptione 33.num.10.& 11.*

Quamobrem à ſupradicta firmata concluſione minimè recedendum dijudico,pro qua multum deſeruiunt ſcripta per nos infra ſub nu.129. cum pluribus ſequentibus, ad quæ breuitatis cauſa lectorem remitto.

21 Amplia, vt iſta talis qualis præſumptio ex iam dicta enunciatione promanans habeat quoque vim, ſecundum aliquos, ſemiplenæ probationis. Sic præciſè poſt Felyn.Decium, ac alios D. Gaſp. Caballin. *mill. ſuo 485.par.1.* ſequitur Cl.Fachineu *lib.2.conſ.62.num 6.* vbi quoque concordantẽ deducit Ruinum *conſ. 141.num.13 lib.5.*

22 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, vt minime locum habeat,quando ipſamet verba enunciatiua ſunt prolata ſuper eo, quod non pendet à voluntate partium, nam tunc non inducunt dictam præſumptionem, etſi principaliter fuerint enunciata. Sic præciſè poſt alios idem Cl.Menoch. *d.conſ.260. nu.21.*

23 Item quando prolata ſunt ſuper eo,de quo partes ipſæ diſponere non poſſunt. Exemplum afferri poteſt,quando in inſtrumento alienationis bonorũ eccleſiæ dicitur: Habita licentia epiſcopi,& præcedentibus tractatibus:nã tunc hęc verba non faciunt pręſumptionem; ita

Digitized by Google

ita quoque dicimus,quod quando in alienatione ipſa bonorum eccleſiæ enunciatur id factum eſſe pro euidenti vtilitate,vel neceſſitate eccleſiæ,enunciatio hæc non facit ita eſſe,ſed requiritur probatio.

Sic etiam dicimus,quod renunciatio facta a muliere, quod ſit vidua, cũ non conſtet aliter de morte mariti,non facit præſumptionē, cum ab eius poteſtate hoc non pendeat.

Eſt ſimile, quod reſpondit Berous *in conſil. 170.nu.3.lib.2.*cum dixit non præſumi clericũ, qui talis fuit verbis enunciatiuis appellatus, cum ab enunciantis poteſtate hoc non pendeat; ita pulchrè exemplificando docet hæc omnia,ac DD.auctoritatib. corroborat iamdictus Cl. mens Menoch. *d. præſumptione 133. ſub nu. 17.cum tribus ſequentibus.*cum conſulito.

24 Declaratur ſecundò loco regula principalis, vt præcipuè procedat,quoties huiuſmodi verba prolata ſunt ſuper illis, quibus partes inter ſe contrahentes renunciare non poſſunt, tunc enim nullam probationem inducunt.Sic poſt alios Decius *in cap. quoniam cõtra. nu. 182. de probationibus.*

Exemplum poteſt afferri in Macedoniano, cui per filium renunciari non poteſt ad tradita per D.Andr.Fachineum *lib. 2.ſuar.iur.Controuerſ.cap.61.*v.g inquit filius:ca 10.quę mihi mutuo dediſti, quoniam renunciaui beneficio S.C.Macedoniani,tibi reſtituam.

25 Declaratur tertiò, vt maximè locum habeat, quando huiuſmodi verba fuerunt prolata ſuper aliquo facto non conuenienti ipſi enunciationi, & confeſſioni, hoc enim caſu nec præſumptio quidem inducitur; ita poſt Crauet.Menoch. *de præſumpt. 133.nu.15.& 16.*

26 Exemplum poteſt eſſe, quando quis fuit nominatus filius incidenter in actu indifferenti, qui etiam non filio conuenire poteſt. Putà ſi dicatur. Fili mi veni huc, facito hoc, hæc enim verba non inducunt præſumptionem filiationis pro illo,vt dicatur conſtitutus in quaſi poſſeſſione filiationis: Secus autem eſt,quando huiuſmodi verba proferuntur in actu,qui alteri,quam filio conuenire non ſolet; vt putà ſi dicatur: Benè veni fili mi,volo, quòd tractes negotia mea, quòd mihi ſuccedas, volo tibi pupillariter ſubſtituere, & alia huiuſmodi,& latiùs vt per eum. adeundus in hoc propoſito Natta *conſ.ſuo 235.nu.2.*

27 Declaratur quartò, vt ſupradicta regula præcipue ſibi locum vendicet,quando nimis generaliter, dubie, & in confuſo hæc verba prolata ſunt. Sic Aemil. Verral. *deciſ. ſua 328. nu.4. & 5.* poſt Crauet. ibi relatum *par. 2.* vbi adducit quoque rationem dicens, quòd ea eſt probationis anima, vt debeat de neceſſitate concludere. *c. in preſentia. de prob.*

Exemplum poteſt eſſe, veluti ſi enunciatiuè proferatur quædam bona occupata à Titio, nec appareat quæ ſint iſta bona,de ratione cuius,quo in loco ſita,& de alijs huiuſmodi:hanc eandem declarationem ſequutus eſt etiam D.Carol.Bardellon. *d.conſ.ſuo 49. nu. 18.* vbi poſt plures relatos docet hæc verba dubia, incerta, vel obſcura; etiam in antiquis, nec plenè,nec ſemiplenè, nec etiam præſumptiuè probare.

28 Declaratur quintò, vt maximè locum habeat,quando verſamur in odioſis,in ijs enim nullo modo probant. Sic præcisè Grat. *conſ. ſuo 143.nu.22. in 2.*

29 Declaratur ſextò, vt præcipuè procedat cõtra tertium;ſic poſt Menoch. Marius Ant. Maceratenſ. *var. reſol. lib. 1.reſol. 38.nu.7.*tex.eſt etiam de hoc expreſſus *in l.1.C.arbitr. tut.* addo Cl.D.Fachineum *conſ.ſuo 72.nu.7.vol.1.* Bertazzol.*conſ.crim. 230.nu.11. in 1.*vbi pulchrè,& D. Fuluium Pacian. *conſ.8. nu.24.* adeundi quoq; D.Hetor Felicius *alleg. ſua iur. 16.num. 11.par.3.* & Ill. D. Card. Mantica *de Tacit. & ambig. conuent. lib.2.tit.7.to.1. nu.13.*vbi docet plus quam manifeſtum eſſe, quod verba enunciatiua inter aliquos dicta nihil alijs poſſunt prodeſſe, & minus obeſſe, adducit Bart. *in l.ex hac ſcriptura nu. 16.ff.de Donationib.*& Roman.*conſ.156. nu. 3.ver.nec obſtat.* Vnde infert, quod contractus, qui in aliquo inſtrumento enunciatur, nec ex curſu longi temporis præſumitur in alterius præiudicium, quia ſemper dici poteſt illud inſtrumentum non probare, niſi inter contrahentes. *auth. ſi quis in aliquo. C. de edendo; iuncta l. optimam C.de contrahenda ſtipulatione.*

Quin etiã (ſubdit ipſe) verba enunciatiua neq; ad præiudicium, neque ad fauorē aliorum fidem faciunt, tametſi iureiurando fuerint confirmata,quia ſicut iuramentum non nocet tertio, *c.quamuis.de pactis in 6. c. ſicut, & c. intellecto.de iureiur.*ita etiam non debet prodeſſe,adducit Iaſon,Decian.ac alios,vt per eũ.

Declaratur ſeptimò, vt maximè locum habeat, quãdo ipſa verba relatiuè prolata ſunt, nam nil vtique probant, niſi quatenus loquitur diſpoſitio relata *c. ſi Papa. de priuil. in 6. & Clem. 1. de prob.*ſequitur pulchrè D.Carol.Bardellon.*conſ.ſuo 49.nu.17.vol.1.*vbi ampliat hoc procedere, etſi dicta verba eſſent geminata.

Declaratur octauo, vt eo magis procedat, quãdo plura ſpecialia concurrerent, nã tunc nullus ꝓbationis effectus ex ipſis verbis enunciatiuis promanaret;ſic eleganter poſt Gratum D.Car.Bardellon. *d. conſ.ſuo 49.nu.24.*

Declaratur nono,vt maximè locũ habeat, quando ipſamet verba proceſſerunt a parte habente intereſſe, tunc.n.illa nec ei,nec eius ſucceſſoribus proſunt. Sic præcisè poſt Aret. docuit eleganter Sigiſmund.Loffred. *conſ. ſuo 44.num.6.* vbi ampliat hoc procedere etiamſi dicta verba eſſent in antiqua ſcriptura,ſequutus eſt Cl.Farinat. *deciſ. ſua Rot. Rom. in nouiſſimis 590.nu.3.*

30 Fallit autē principalis iſta regula, q.ſ.verba enunciatiua minimè probent multis modis;& primò,quando ſunt geminata, ſeu reiterata,

Digitized by Google

terata, tunc enim pleniſſimam probationem inducunt, ita poſt alios Barbatias *conſil. ſuo 14. nu. 10. & 11. & conſ. 37. nu. 1. in 3.* vbi pluribus ſimilibus comprobat Rimin. Iun. *conſ. 314. nu. 15. 308. nu. 14. & 340. nu. 54. in 3.* Gratus. *conſil. 143. num. 9. in 2.* Cæph. *conſ. 246. nu. 51. in 2. & in 443. nu. 9. in 3.* Pariſ. *conſ. 77. num. 37. in 3.* & Maſcard. poſt alios *concluſ. ſua 622. nu. 37.* addo Anguill. *conſ. 29. nu. 146.* vbi pulchre.

Et ratio eſt ſecundum Dec. *in d. l. ex his num. 10. de teſtam. milit.* quia verba enunciatiua de per ſe ſemiplenam inducunt probationem, vt inferius dicetur, ergo geminata, & præcipuè quãdo temporis interuallum intercedit, plenè debent probare. Zuchard. *conſ. 34. n. 18.*

31 Et eo magis, quia verba geminata, vt etiã alias dictum fuit, indicant enixam, & præciſam voluntatem, quod proferens voluerit diſponere. Sic Iacob. Hein RicKman. *conſ. ſuo 1. nu. 199. 238. & 645. in 1.* Crot. *conſil. 44. num. 7. & 11. & 143. num. 20. & 24. in 1.*

32 Fallit ſecundò, quando hæc verba eſſent iuramento vallata, nam tunc abſque dubio probant. textus ad litteram *in leg. rationes iuncta auth. quod obtinet C. de probationib.* vbi rationes defuncti, quę in bonis eius inueniuntur; ad probationẽ ſibi debitæ quantitatis ſolæ non ſufficiunt, niſi teſtator iurauerit. Confert etiam mirum in modum tex. *in d. l. cum quis.*

Sic etiã tenet poſt alios Grat. *conſ. 143. nu. 6. in 2.* Hypp. Rimin. *conſil. 53. num. 19. in 1. & 693. nu. 55. in 6.* per tex. *l. decedens §. Codicillis, de leg. 3.* vbi expreſſè deciditur confeſſionem debiti factam in teſtamento per verba enunciatiua, minimè probationem inducere, niſi teſtator iurauerit, Laurent. de Pin. *cõſ. 26. n. 4.* Anguill. *conſ. 86. nu. 87. in 1.* Burſat. *conſ. 225. num. 54. in 2.* Gargiar *Patroc. ſuo 43. nu. 7.* late poſt alios Maſcard. *d. concluſ. 622. nu. 42. & 43.* vbi rationem deducit dicens, quòd iuramentum habet vim clauſulæ, vt actus omnino valeat, ac ſuſtineatur. *ad l. cum pater. §. filius matrem. de leg. 2.* & hæc eſt veriſſima ſententia.

33 Licèt contrarium tenuerit Rota Romana teſte Verall. *deciſ. ſua 190. num. 4. part. 1. & deciſ. 336. num. 3. part. 3.*

34 Et procedit etiam parte abſente, non ideo minus hæc verba iuramento vallata probãt: ita Anguill. latiſſimè *conſ. ſuo 29. n. 220. cum ſeq.*

Et ratio eſt, quia iuramentum ſupplet partis præſentiam. Rota Genuenſis. *deciſ. 33. nu. 8. & conſ. ſuo 62. num. 214.* vbi etiam refert tex. *in l. certum §. ſi quis abſente de Confeſſis,* qui text. videtur contrarium probare.

35 Ampliat Socin. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 52.* vt per huiuſmodi verba cum iuramento prolata inducatur probatio actus iam celebrati, nedum ſi iuramẽtum tunc interponatur, ſed etiam ſi aſſeratur, quòd fuerit iam interpoſitum, & ibi reddit rationem.

Adde tu vltra alios, quòd tãtum operatur confeſſio de præſtito iuramento, quantum etiã ipſa præſtatio, *vt notatur in l. ne in Arbitris, & ibi Bald. C. de Arbitris.* Maſcard. *concluſ. 347. n. 26. & concluſ. 359. nu. 12.*

An autem vbi iuramentum eſt interpoſitum, admittatur probatio in contrarium nec ne vidend. Soc. Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura nu. 56. & 57.* & tradita per nos *infra lib. 2. quæſt. 50.*

36 Amplia ſecundò, vt verba enunciatiua iuramento vallata probent, nedum ſi proferatur principaliter propter ſe, ſed etiã propter aliud. Sic præciſè poſt alios D. Anguill. *conſ. ſuo 29. nu. 122.*

37 Limitatur autem ſupradicta fallentia, vt non procedat, quando agitur de præiudicio tertij, puta creditoris: nam tunc, licet iurata, non probant. text. expreſſus, *in d. auth. quòd obtinet in fine C. de probationibus.*

38 Fallit tertio, quoad validationem actus, cui apponuntur; nam tunc probant, ita Cæphal. *conſil. ſuo 113. nu. 9. in 2.*

Sic etiam poſt alios Clariſs. Eques D. Peregrinus *de Fideicomm. art. 43. nu. 75.* vbi ponit exẽplum, dicens, quòd nominatio facta ex incidenti de filio, vel de conſanguineo, quamuis non probet conſanguinitatem, & filiationẽ in alia cauſa, in qua principaliter ea de re ageretur, probat tamen quoad validitatem, & effectum illius actus, ſuper quo enunciatio illa emanauit: Sic etiam ſi dicatur.

39 Titius de Padua promiſit: Iſta verba benè probant, quòd Titius ſit de Padua quoad iſtũ actum, vt Paduæ conueniri poſſit, licet ſecus ſit quoad alia; addo Bertazzol. *conſ. crim. 196. num. 10. in 1.* vbi quoque ſubdit eadem verba probare, cũ ſunt neceſſaria ad actum, de quo agitur, ſequitur Caſtill. *cap. inferius alleg. nu. 80.* addo Iaſ. *conſ. 104. nu. 1. in 4.*

40 Fallit 4. in dependentib. a voluntate proferentis, nam tunc ipſamet verba enunciatiua plenè probantur, etiam quod de ipſo enunciato aliter nõ conſtet. exemplũ eſt veluti ſi dicatur, Talis hæres Titij, nam iſta verba probãt, illum eſſe hæredem Titij. Bart. *in l. gerit. col. 3. verſ. circa tertium, ff. de acquir. hæred.* & ibi Aretin. Dec. *in d. l. ex his num. 32. & 33.*

Probatur hęc eadem concluſio primò per textum, quem ibi ponderat Bald. ad hoc *in l. ſi proponas §. 1. ff. de inoff. teſt.* vbi probatur, quod ille, qui contrahit cum aliquo tanquam cum hærede, hoc ipſo videtur fateri eum eſſe hæredem, & præiudicat ſibi iſta cõfeſſio; 2. probatur per tex. *in l. tale pactum §. fin. de pactis,* vbi probat tamen Bar. ꝙ qñ quis prouidet alicui per ſtipulationẽ tanquam hæredi ſuo futuro, hoc ipſo vr̃ ipſum inſtituere hæredem, dummodo ſit talis perſona, quæ poſſit inſtitui ſeruata ſolemnitate iuris gentium: & hæc fallentia eſt cõiter recepta; eam n. ſequutus eſt Iaſon *in d. l. ex his nu. 2. ver. 8. limita.* Alciatus *conſ. ſuo 9. n. 23. lib. 1.* Crauet. *cõſ. 217. nu. 7. in 2.* Intrigliol. *de Feudis cent. 1. quæſt. 24. nu. 17.* & nouiſſime D. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. de verbor. ſign. reſolutione*

Digitized by Google

lutione 2.nu.92. addo Ioãnem de Caſtillos *Quotidianarum controuerſ.iur.cap.26.num.70.*

Sic quoque poſt infinitos relatos Thomas Triuiſan.*lib.2.cauſ.crim.deciſ.38.nu.6. & per totũ,* vbi hoc hanc fallentiam concludit dictũ teſtis de auditu ab eo,qui aſſeruit ſe fuiſſe alias hæreticũ, ſemiplenam probationẽ inducere.

41 Quinimò addentes ad Matthesilan.*ſing.ſuo 34.*tenent,quod in caſu huius fallẽtiæ diſpoſitio inducatur.

42 Et Pancirol. *conſ.96.nu.56.* poſt alios ibi relatos tenet, quod non admittatur probatio in contrarium. Hæc autem concluſio procedit,quando verba enunciatiua ſunt facti proprij,& non alieni.Bar.*in d.l.gerit,* & Dec. *in d.l. ex his*; & quando ſunt facti proprij, idem eſt dicẽdum in dependentibus a voluntate duorum, vel plurium, quia eadem ratio videtur, ſicut etiam ille,qui contrahit cum aliquo vti hærede, videtur fateri illum eſſe hæredem & illa cõfeſſio ſibi præiudicat,vt ſupra diximus. Sic præcisè Trentacinq. *cit.nu.92.in fine.*

43 Fallit quintò cum aliter actus cõfeſſionis, ſeu enunciationis non poſſet ſubſiſtere tanquam factæ ſine cauſa, quia tunc iſta verba probant.*iuxta l.2.§.circa de dol.mal. exceptione, & l.cum de indebito §.fin. de probationib.* ita Cæphal. poſt alios ibi deductos *conſil.9.num.24. in 1.*addo Adrian.Gylma. *Rerum iudicat. Camer. Imperial.lib.1.deciſ.26.nu.85.in fine.*

44 Fallit ſexto,cum verſamur in Antiquis, in ijs enim huiuſmodi verba plenè probant. ita Alexander *conſil.6.nu.6.in 1.*Iaſ.*in l.ex his verbis num.2.verſ.4.limita.C.de teſtam.milit. & in conſ.34. nu.16.*& ibi Addentes *in littera G.vol.1.*Albenſ. *conſil.159.num.3.in 1.*Berous *conſil.67.nu.6.in 1.* Hypp.de Marſilijs *in ſuo tract.de Bannitis in ſecundo,Tempor.num.97.cum ſequentibus,* vbi plura de antiquitate congruentia deducit; Grat.*conſil.143.numero 10.in 2.* Dec.*conſil.564. num.16. in 2.* Tiraquel.*de preſcript.§.1.Glo.4.num.51.*vbi latè. Cæphal.*conſil.152. nu.33.246.nu.6. in 2.458.nu. 55.in 4.& 608.nu.17.* vbi plures deducit, *& 52. vol.4.* Sequitur Soc.iun.*conſ.65.nu.7.in 1.* Hyppolitus Riminald. poſt infinitos relatos *conſil. ſuo 137.n.1.2.& 15.in 2.in 339.nu.44.in 3.in 365. num.21.in 397.nu.7.in 461.in 4.& in 501.num.21. in 5.* Natta *conſil.526.num.4.in 3.*Bertazzol. *conſil. ſuo Ciuili. primo num.4.* Maluat. *conſil.92. num. 45. in primo.* Herculanus *in ſuo Reſpon. pro Sereniſs. Franciſco Medices numero 294. & 632.* Gallia *conſil.97.num.21.* Fab.de Anna poſt plures cõcordãtes adductos *conſil.ſuo 88.nu.1.* Vaſquius *lib.2. illuſtr. Controuerſ.cap.63.num.13.* Petra *de Fideicommiſſis quæſtione 13. num.2.104.* Menochius *conſil.ſuo 336.num.12.in quarto, & 416.numero 3.in quinto,* Brunor. a ſole *in ſuo compendio propoſition.iur.in 1.Verba enunciatiua incidenter prolata,* & nouiſſimè Adrian.Gylman. *rerum iudicat. Cameræ Imperialis libro 2. dicta deciſione 22. num.4.* Addo Cl. Fachineum poſt hęc edita viſum *conſil.ſuo 30.num.9.vol.1.* vbi pulchrè; adnectendus eſt etiam D.Carol.Bardellon.*conſ. ſuo 49.numero 1.* vbi nonnullos concordantes deducit.

Sic quoque tenuit Rota Auenionenſ. teſte Hieronymo Laurentio *in ſua deciſ.128. numero 20.* vbi plures deducit,& Capel.Toloſana *deciſ.440.in tertio,num.*

45 Et ratio huius fallentiæ hæc eſt, quia in Antiquis illa probatio eſt plena, quæ eſſet ſemiplena, ſi factum non eſſet Antiquum, vt poſt Menochium inquit Herculan. *d.conſil. num.361.*

46 Et hoc præcipuè procedit, ſi illud factum excedat memoriam hominum:ita poſt Afflictum,& Decium Sichard. *conſil.ſuo Feudal.10. num.8.*addo Bardellon.*d.num.1.*

47 Et quando vertitur quæſtio inter contrahentes; inter eos enim hæc verba pleniſſimè probant;ſic Barbatias *conſil.57.num.3.in quarto.* Berous *conſ.21.num.2.in tertio,* licèt etiam quoad alios probationem aliquam inducant: vt poſt alios docet Natta *conſil. 628.numero 2. in tertio;*& inferius dicetur.

48 Ampliatur primò id adeò verum eſſe,vt.ſ. ſtetur verbis enunciatiuis propter diuturnitatem temporis, vt procedat, etiamſi enunciẽt actum,qui interuenire non potuit tempore confecti inſtrumenti. Sic poſt Barbatiã Maſcard.*concluſ.ſua 394.num.8.vol.1.*idem poſt alios relatos *concluſ.ſua 106.num.5.*

49 Sed de huiuſmodi ampliatione valde dubito vna cum Tiraquel. *de præſcriptionibus §.1. gloſ.4.nu.52.*Cogita.

50 Secundò ampliatur,vt hæc verba probent in Antiquis Mandatum, licèt regulariter illud non probent, ita poſt alios Gratus *conſil. 142.num.27.in 2.*

51 Et præſertim probant mandatum,quando in aliquo inſtrumento antiquo enunciatur. Sic poſt infinitos relatos Menochius *de preſumptionib.lib.2.præſumpt.33.nu.25.& 26.* vbi quoq; quandam obiectionẽ Alexandri pulchrè reſoluit.Sic quoque tenuit Rota Romana teſte Verral. *deciſ. ſua 194.par.2.* Achill. de Graſſ. *de Fid.inſtrumentorum deciſ.3.*

Et quando verſamur in actu,ad quem quis ſine ipſo mandato veriſimiliter non accederet;ex curſu enim longi temporis præſumitur ipſum interceſſiſſe:ita Gratus ſequitur *ſub nu. 28.*& tangere videtur Viuius *lib.2. ſuarum communium opin.opinione 475.num.61.in 2.* Videndus omninò GilKenns *de Vſucapionibus par.2.memb. 1.cap.8.per totum,*vbi pulchrè,& latè poſt alios docet, An, & quando Mandatum ex curſu longi temporis præſumatur. Vide quoq; Gabriel.*de procuratoribus concluſ.1.*

52 Subampliatur,vt procedat etiam, vbi ageretur de præiudicio tertij,concurrentibus tamen longa poſſeſſione, vel pluribus inſtrumentis, nam ideo minùs mandatum per hæc verba probatur, ita poſt alios ibi relatos Burſatus *conſil.150.num.35.in 2.*

De

Digitized by Google

De hoc autẽ ſatis videndus autem de materia Ill. D. Card. Mantica, *de Tacit. & Ambig. conuent. lib. 7. tit. 8. vol.* 1. vbi inter cetera, ex verbis enunciatiuis quemadmodum mandatum concipi poſſit, eleganter ediſſerit.

53 Ampliatur tertio, vt hæc verba in Antiquis dominium etiam probent: ita gl. ordin. *in cap. cum olim. de cenſibus.* Bal. & alij *in l. cum aliquis C. de iure deliberandi*, Crau. *conſilio* 434. *numero* 11. *in* 3.

Nec mirum. Si enim dominium probatur, & maximè inter eaſdem partes in facto recenti, vt poſt Alexand. & Crauet. docet M. Antonius Maceratenſ. *lib. 2. reſolutione* 55. *nu.* 7. ergo multo magis id locum ſibi vendicabit in Antiquis.

55 Ampliatur quartò, vt pariter conſuetudinem probent. ita Cacheran. *conſilio* 31. *numero* 44.

56 Ampliatur quintò, vt hæc eadem verba in Antiquis probent confines, & territorium ſiue iuriſdictionem; ita poſt gl. *in c. cum olim in gloſ. 1. de cenſibus*, & alios docet Crauet. *cõſ.* 400. *num.* 20. *in* 3. *&* *in* 882. *num.* 12. *in* 5. addo Cl. Fachineum poſt hæc edita viſum *conſ. ſuo* 98. *nu.* 8. *vol.* 1.

57 Et ratio eſt, quia ſemiplena quoque probatio ſufficit in confinibus probandis in Antiquis. Cardinal. *in Clementina 1. in tertia oppoſitione. de probationibus*, Socin. *conſ. 90. col. 1. verſiculo, & eo maximè vol.* 1.

58 Videmus enim quòd ipſi fines probantur ex inſtrumentis priuatorũ in Antiquis. Bald. & alij *in l. cum aliquis. C. de iure delib.* Florian. *in l. l. finalib. ff. Finium regundorum*; quòd alias fieri non poſſet.

Sic etiam docet Albenſ. *conſ. ſuo* 83. *n.* 4. *in* 1. Bertazzol. *conſilio ſuo ciuili primo*, *numero* 67. & Menochius *conſil.* 21. *nu.* 27. *in* 1. Sed de hoc latius inferius.

59 Ampliatur ſextò, vt probent etiam in priuilegijs, ac reſcriptis Antiquis. *cap. ſi Papa cum ibi notatis. de priuileg. in ſexto.* ſequitur Bart. *in l. cũ teſtamentum num. 5. C. de iur. & fact. ignorantia*, Cæphal. *conſil.* 608. *num.* 18. *in* 4. & poſt plures relatos Decian. *conſil.* 66. *num.* 15. *in* 3.

60 Et præſertim inter eaſdem perſonas. Sic Ioannes de Amicis. *conſilio* 101. *numero* 28. *in* 1.

61 Ampliatur ſeptimò, vt probent etiam in Antiquis quoad feuda. Sic præcisè Decian. *conſ. ſuo* 24. *nu.* 83. *vol.* 1. Vide Roſenthal. *de Feud. cap. 12. concluſ. 14. nu. 42. & 46. pag. mihi* 567. vbi ſubdit ſe bis, aut ter reſpõdiſſe, Caſtrũ quoddam cum territorio ſuo eſſe feudale propter antiquas tales enunciationes in inſtrumentis diuerſis inter perſonas, à quibus contendentes cauſam prætendebant, factas, id, quòd etiam multo magis procedit, quando huiuſmodi verba in conceſſione fuerunt à Principe prolata: eo enim caſu feudum abſque dubio probatur. Sic poſt Ruin. Crauet. & alios Dom. Garſia Maſtril. *in addit. ad Petrum de Gregorijs de conceſſione feud. par. 2. quęſt. 1. in litera A.*

Et quod per verba enunciatiua principis bona aliqua eſſe feudalia narrantis probetur bona illa eſſe feudalia, tenuit poſt Alexan. & alios Card. Mantica *de Tacitis, & Ambiguis conuentionibus lib. 23. tit. 5. nu. 15.* & D. Maſcard. *concluſ. ſua* 209. *num.* 9. vbi præciſe hoc procedere intelligit, dummodo in talibus verbis fundetur ipſius principis intentio, vt quia illa ſic narrata cõferant ad id, quod præcipue, ac principaliter per ipſum principem diſponebatur in dicto reſcripto, vel inſtrumento. Et reddit rationẽ ſub numero decimo, quia cenſetur ipſemet princeps eo caſu plene edoctus de eo, quod narrat, & aſſerit, *argumen. textus in clementina prima de probationibus*; addo eundem Maſcard. *concluſ. ſua* 768. *nu.* 8. & 9. & nouiſſime D. Bardellon. *d. conſ. ſuo* 49. *nu.* 9. vbi etiam docet verba enunciatiua feudum eſſe antiquũ emiſſa in inſtrumento antiquo per prælatum alioquin non valentem de nouo diſponere, ſaltẽ præſumptiue ipſius feudi antiquitatem probare, ita ut transferant onus probandi in aduerſarium, adducit Iaſon; Roſenth. & alios.

62 Ampliatur octauo, vt procedat, etiamſi de iſto enunciato principaliter diſputari contingat, in Antiquis enim adhuc iſta verba probant; ſic poſt Bartol. Soc. & alios Cothoman. *conſil. ſuo* 26. *num.* 116. *cum duobus ſeq.* & eſt veriſſima concluſ. quicquid ſcripſerit D. Carol. Bardellonus *d. conſil.* 49. *nu.* 47.

63 Ampliatur nono, vt huiuſmodi verba in Antiquis probent etiam contra tertium, ita poſt Iaſon, Decium, Socin. & alios concludit Riminald. iun. *conſil. ſuo* 137. *nu.* 18. 143. *nu.* 12. 225. *num.* 4. & 339. *num.* 44. Cæphal. *conſil.* 443. *num.* 17. & 18. Natta *conſil.* 283. *num.* 8. *in ſecundo*, Menoch. *conſil.* 90. *num.* 44. *in* 1. *in* 476. *num.* 3. *in* 5. & *in* 816. *num.* 32. vbi hæc verba probare cõſanguinitatem, & agnationem etiam contra tertium in antiquis concludit.

Sic quoque tenet Erneſt. Cothoman. poſt plures relatos *conſil. ſuo* 26. *num.* 119. & Surdus nouiſſime *conſ. ſuo* 500. *num.* 8. *in* 4.

64 Contrarium tenuerunt alij multi, Caſtren. Socin. Cotneus, & alij, quos refert Hypp. Rimin. *d. conſil.* 339. *num.* 48. & Bimius *conſ.* 184. *num.* 20. *in* 2.

65 Pro Conciliatione ſic diſtinguas. Aut ſumus in his, quæ reſpectu Antiquitatis ſunt difficilis probationis, aut non. Si primo, veluti eſt filiatio, probant pleniſſime contra tertium; ſi ſecundo, non; ita poſt Crauet. declarat idem Riminal. iun. *d. conſil.* 339. *num.* 51. & 52.

Addo Clariſſimum D. Alexandrum Trentacinquium *variarum reſolutionum liber primus*, *titulo de verborum ſignificatione reſolutione ſecunda*, *numero* 83.

Secun-

Secundo loco ſic diſtingui etiam poteſt. Aut agitur de magno præiudicio, aut modico. Primò caſu non probant; ſecundo ſic: ita docet idem Riminal.iun. *conſil.137.nu.19. in 2.* Anguiſſol. *conſil.78. num 8. vol.1.* ita quoque ſentire videtur Comes Raudenſ. *conſ.ſuo 1.nu.7.in 2.* & nouiſſime Pappon. *conſil.ſuo 49. num.20.* addo eundem Trentacinq. *d.reſolutione 2.nu.82.in fine.*

67 Sed aduerte, quod etiam, quando agitur de graui præiudicio, nihilominus hæc verba ſemiplene ſaltem probant contra tertium in Antiquis, ita Berret. *conſil.89. num.26. in 1.* & Crau. *de Antiquitatibus cit.c.4.num.11.*

68 Vnde etiam plene probant, ſi cum antiquitate concurrant alia adminicula, puta, longa rei poſſeſſio, plura, a diuerſis tamen confecta, inſtrumenta, & alia huiuſmodi: ita poſt Bart. Crau. Vaſquez, & alios docet Burſ. *conſil.151.nu.93.in 2.* Berret. *præcit.a. num.26.* & alij: addo Maſcard. *concluſ.ſua 106. num.12.* & per totum, vbi pulchre de hac materia, & Cl. Fachineum *conſil.ſuo 30.nu.11.vol.1.* adeundus quoque D. Farinat. *deciſ.ſua Rot.Ro.585. nu.2.* vbi docuit enunciatiua antiqua etiam cõtra tertium ſemiplenè probare, & roborata dicto teſtis plenè.

69 Et licet Craueta eruditiſſimus *citato cap.4. num.20.* dicat requiri poſſeſſionem longiſſimi temporis;

70 Ego tamen credo ſufficere decem annorũ inter præſentes, & viginti inter abſentes.

71 Cum enim in antiquis verba enunciatiua plenè probent, vt dictum fuit, & nil aliud obſit in caſu noſtro, quam quod agitur de graui præiudicio tertij, ſequitur, quod ex curſu tanti temporis ſtatuti principaliter a lege *in §.1.de vſucapion.* auferatur iſtud præiudicium; & eo magis, nam ipſe Crauet. vult, etiã quando agitur de graui præiudicio tertij, vt hæc verba aliqualem præſumptionem inducant; ergo accedente poſſeſſione ex curſu tanti tẽporis plenam inducent probationem.

72 Ampliatur decimo, vt hæc verba in antiquis probent etiam ad fauorem tertij. Sic pręcisè Cl. Menoch. *conſ.ſuo 207.num.10.* vbi nonnullos concordantes deducit & videndus *ſub num.11.* vbi docet hæc eadem verba præſumptionem ſaltem facere etiam ad fauorem tertij; quæ ſanè pręſumptio hunc parit effectũ, vt reijciat onus probandi in aduerſarium; ibique nonnullorũ hoc aſſeuerantium auctoritates coaceruat, nota tamen ſecus eſſe ſi de facto recenti tractetur, eo enim caſu nulla fides ad commodum ipſius tertij reſultat. Sic pręcisè poſt Hieronymum de Mõte, ac alios D. Carol. Bardell. *conſ.ſuo.49.num.14.*

73 Fallit ſeptimo regula principalis, quod ſcilicet verba enunciatiua [redacted] probent, inter eaſdem perſonas, ſeu contrahentes; quoad eas enim plene probant, tex. eſt expreſſus, *in l. optimam de contrahenda ſtipulatione.* (de cuius intellectu late Carol. Zallong. *racemat. ſua iur. cin.25.*) vbi ſi Sempronius vti ſeruus tuus ſtipuletur a Meuio tibi dari centũ, & ipſe illi ſtipulanti promittat, potes ex ipſa ſtipulatione agere, licet tibi ab eodem Mæuio poſtea excipiatur Sempronium illum ſeruum tuum minime extitiſſe, ad idem eſt text. *in l. Publia, §. fin.ff. Depoſiti,* & ita concludunt Doct. omnes Dec. in ſpecie *in ſuo conſil.42. nu.9. 306. num.12. & 539.num.6.necnon & in auth. ſi quis in aliquo nu. 34.C.de edendo.* Crot. *in l. Re coniuncti, nu.186. de leg.3.* Berous *conſil.6.nu.33.in primo,* Grat *conſil. 101.nu.44.& 149.nu.10.in 2.* Albenſ. *conſil.115. num.1.in princ.& 788.nu.6.in 4.* Rimin. Senior, *conſil.599.nu.7.in 3.* Bellon. *conſil.75.nu.3.* Pancirol. *conſil.191.nu.7. & 195. num.12.* Ferrantes Thieneus *conſil.124.nu.18. inter conſ. vlt. volunt. Villet. vol.2.* Machell. *patroc.15.num.5.* Menoch. poſt alios *lib.3. præſumptione 133. nu.1.* late Maſcard. *concluſio 622. num.28.* Petra *de Fideicomm. q.13.nu.229.* Caualcan. *deciſ.ſua 8.num.25. vol.5.* Torniola *conſil.ſuo 74.num.28.vol.1.* Cl. Farinat. *deciſ.ſua 569.nu.1.* vbi ſubdit hoc quidem procedere, donec probetur contrarium & etiam in fauorem tertij, & nouiſſime M. Anton. Maceratenſ. *lib.1. reſol.66. num.10. in fine, & reſolutione 60.nu.11.* addo poſt hæc edita viſum. Cl. Fachineum *conſ.ſuo 98.num.12. vol.1. & 7. prius conſ.ſuo 37.nu.8. eod. vol. & ſub nu.9.* vbi ampliat hoc procedere, etiamſi de enunciato ipſo cõtingat principaliter diſputari, adducit text. *in §.illud in auth.ut fratrum filij,* vbi per inſtrumentum donationis propter nuptias, in quo fit mentio matrimonij, matrimonium dicitur probari, etiamſi de matrimonio contingat principaliter diſputari; de qua tamen ampliatione valde dubito ob ſcripta per Caballin. *milleſ.ſuo 485.* & D. Carol. Bardellon. *cõſ.ſuo 54. num.17.* eſt bene verum, quod omnes concludunt, tunc ſemiplenam ſaltem probationem induci. Sic præcisè Caballin. *præcitato loco,* vbi plures concordantes deducit; Sequitur quoque idem D. Fachineus *præcitato nu.9.*

74 Quinimo Purpurat. *conſ.548.num.3.* inquit, quod inter partes cenſentur veluti diſpoſitiua, & maxime, quando ſunt iuramento vallata. Sic Machel. *patroc.11.nu.9.*

75 Extra autem ipſos contrahentes non probant, vt docet Maluaſ. *conſil.126.nu.55.in princ.* Laurent. *deciſ.Auenionenſ.56.num.17.* Barnabas Cornazzan. *deciſ.Lucenſ.123.nu.6.*

76 Quod amplia, etſi ageretur de fauore piæ cauſę. Sic poſt multos relatos concludit Burſ. *conſ.151.nu.91.in 2.*

77 Niſi tamen ipſi contractui eſſent conſentientes, quo caſu probant. Sic præciſe Meno. *d.præſum.133.num.2.*

78 Declaratur modo iſta principalis fallentia, & primo, vt intelligatur duntaxat quoad illum ſolum actum, de quo agitur; ita Mazzol. *cõſil 98.nu.19.in prin.* & Viuius *deciſ.ſua 283. nu.18.in 2.* vel vt clarius inquit Rota Ianuen.

deciſ.

deciſ. 37. nu. 2. procedit ſolum quo ad validitatem actus, per quem prolata ſunt. Sic etiã Rimin. Iun. *conſ. ſuo 130. nu. 12.* vbi ponit exemplum dicens, quod ſi Stichus ſeruus Titij fuerit ſtipulatus a Sempronio centum, quantum ad iſtum effectum, quod illa ſtipulatio valeat, & acquiratur ex ea Titio, probatur, quod ille Stichus ſit ſeruus Titij. Sed quoad illud, an ille Titius ſit dominus illius Stichi, illa verba enunciatiua nil probant etiam inter ipſos contrahentes. Sequitur Petra *de Fideicom. q. 11. nu. 280.* Io. Mantica *de Tacitis, & ambiguis lib. 2. tit. 6. nu. 8. & 9.* vbi omnium pulcherrime; & ante omnes Dec. *in l. ex his, num. 31. C. de teſt. milit.* vbi nonnulla contraria diſſoluit. *& in Auth. ſi quis in aliquo. num. 37. C. de edendo.*

79 Et ideo quando hæc verba non ſunt neceſſaria ad actum, de quo agitur, nec etiam inter eaſdem partes probãt. Sic præciſe Surd. *conſ. 540. nu. 2. vol. 4.*

80 Declaratur ſecundo, vt præcipue procedat in ijs, in quibus partes ſibi præiudicare poſſunt, ita Berous *conſ. 192. nu. 5. in prin.* Grat. *cõſ. 114. nu. 20. in prin.* Addentes ad Matthesilan. *ſingulari ſuo 79. nu. 2.* Marcabrun. ab Anguill. poſt alios *conſil. ſuo 29. nu. 62. in prin.* C. Mantica *de Tacitis, & ambiguis conuent. lib. 2. tit. 6. numero 3. verſ. hoc tamen.* & infiniti alij.

Quinimo Marchard. *concluſ. 622. nu. 31.* poſt alios ib. deductos tenet, quod in eo caſu non admittatur probatio in contrarium.

81 Secus autem eſſet, ſi hæc verba prolata eſſent ſuper aliqua re, cuius libera diſponendi facultas enunciantibus non adſit, vel ſuper qua diſponentes non habeant poteſtatẽ ſibi præiudicandi; eo enim caſu non induceretur probatio.

82 Exemplum poteſt eſſe, quando in inſtrumento alienationis bonorum eccleſiæ dicitur; Habita licentia Epiſcopi, & præcedentibus tractatibus: iſto enim caſu non ſtatur tali confeſſioni inter ipſas partes, etiã quod principaliter fiat, & per ſe: ita plurimi, quos refert, & ſequitur Menoch. *d. præſumpt. 133. num. 17.* & merito.

83 Cum enim prohibeatur alienatio rei eccleſiaſticæ, niſi interueniant debitæ iuris ſolemnitates, vtique non ſtatur confeſſioni ipſorum alienantium ſuper ipſis ſolemnitatibus, niſi veritas aliter probetur.

84 Et iſtud eſt generale in qualibet materia, quod non ſtatur confeſſioni inter perſonas prohibitas, niſi aliter probetur veritas *c. qui teſtamentum, de probat.*

Et talis confeſſio præſumitur facta in fraudem legis prohibentis actum fieri niſi cum qualitate enunciata, aut confeſſa, *l. ſi forte, & ibi Bar. ff. de Caſtren. pec.* gloſſ. & Doctor. *in l. donatione, C. de collation.* vbi etiam habetur, quod quando quis prohibetur donare niſi per benemerita, non ſtatur confeſſioni ipſius donantis ſuper benemeritis, cum verba proferantur ſuper re, cuius libera diſponendi facultas enuncianti non adeſt.

Alijs exemplis declarationem iſtam illuſtrare conãtur Menochius *d. præſumptione 133. num. 18. cum duobus ſeq.* Crauet. *part. 1. in tertia particula, num. 65. cum ſeq.* & nouiſſimè Ioannes Baptiſta Schuuartzenthaler *in repetitione d. l. optimam, explanatione 85.* vide per eos: addo Surdum *conſil. ſuo 546. num. 1. & 2. in 4.* & omnium, quos viderim, elegantiſſime C. Mantica *dicto tit. 6. num. 4. cũ tribus ſeq.*

Sic etiam poſt alios docet Maluaſ. *conſil. ſuo 13. num. 46. in 1.* Decian. *conſil. ſuo 35. num. 29. in tertio,* Surdus *conſil. 546. num. 1. & 3. verſ. his igitur. in quarto;* Pulchre quoque Clariſs. Eques D. Peregrinus *conſil. 6. num. 15. vol. 3.* & M. Antonius Maceratens. *var. reſolut. lib. 11. reſolutione 38. num. 6.* addo Cl. Fachineum poſt hæc edita vnum *conſil. ſuo 37. num. 29. in 1.* vbi pulchre, & Decium *in auth. ſi quis in aliquo nu. 36. C. de edendo* & ibi Addentes *in littera* k.

85 Amplia, vt eo caſu, nec præſumptio quidẽ inducatur. Sic præciſè Menochius *conſil. 260. num. 21. in 3.*

86 Declaratur tertiò prædicta principalis fallentia, vt procedat inter partes tantum, non tamen in præiudicium tertij: ita Caualcanus *deciſ. 21. num. 41. in 2.*

87 Et ratio eſt, quia inter alios acta tertio nõ præiudicant *l. ſi vnus, §. ante omnia, ff. de pactis. & tot. tit. ff. & C. Res inter alios acta.*

88 Aduerte tamen, quod contra eum ſaltem ſemiplenè probant. Sic poſt Decium Cæph. *conſil. ſuo 443. num. 18. in tertio.* Aduerte ſecundo, quod quoad tertiũ dicta verba plene probant, non ſecus ac inter eaſdem perſonas: quando tamen ſumus in his, quę dependent à voluntate proferentis; & ideo dicit Bar. *in l. gerit col. 3. & ſeq. ff. de acquirenda hæred.* quod ſi aliquis per verba enunciatiua emiſſa nedũ propter ſe, ſed etiam propter aliud, confiteatur ſe eſſe hæredem Titij, vt puta, quia ſcribit ſalutando, talis hæres ſalutem, &c. inducitur aditio hæreditatis; nedum quoad illum, cui confitetur, ſed etiam quoad alios, ſi poterat hæreditatem Titii adire; vt ibi per eum. Sic præciſè poſt Aretinum, ac alios animaduertit D. Marcabrun. *præcitato conſ. 29. nu. 63. cum tribus ſeqq.*

89 Declaratur quartò, vt hæc ipſa fallentia duntaxat procedat quoad probationem inducendam, non autem quoad obligationem ſequendam: exemplum eſt clariſſimum de hoc *in l. Publia. §. fin. ff. Depoſiti.* vbi talis facti ſpecies determinatur, Titius miſit epiſtolam Sempronio, qua ſignificauit ei ſic.

Notum tibi facio, quod apud me habes 10. pondera auri plus vel minus, & ſaculos ſignatos 10. dubitatur ibi, an per huiuſmodi ſcripturam aliqua ſit nata obligatio? & reſpondetur, quòd non, ſed quòd duntaxat illatum

latum

larum rerum depoſitio per eandem probari poterit. Hanc eandem deciſionem ſequitur Crauet. *conſil.29.num.7.*

90 Fallit tamen iſta declaratio, quando huiuſmodi verba eſſent geminata, nam tunc obligarent: ita poſt alios Anguill. *conſ. ſuo 5.nu.54.* Cogita.

91 Ampliatur modò principalis iſta fallentia, & primò, vt procedat maximè in Antiquis; tunc enim huiuſmodi verba pleniſſimè probant inter partes: ita Mazzol. *conſilio 61. numero octauo, in primo,* Panciról. *conſilio 165. num. 13. in 1.*

92. Ampliatur ſecundò, vt non ſolum inter ipſos contrahentes probent hæc verba, ſed etiam inter eorum hæredes, & ſucceſſores: ita Crauet. *conſilio ſuo 29.numero primo, & 564. numero ſecundo, in quarto,* Caualcan. *deciſione ſua octaua, ſupracitato num. 41.* & Menochius. *d.præſumptione 133. numero tertio,* addo Clariſs. Fachineum poſt hæc edita viſum *conſilio ſuo 98. numero decimotertio, volumine primo,* & Illuſtriſs. Tuſcum *concluſione ſua 652. numero tertio, in littera C.* vbi ſubdit nil referre an ſucceſſores ſint ſingulares, vel vniuerſales.

Subamplia, vt id procedat etiam reſpectu habentium ius ab eis: ita pulchrè poſt nonnullos relatos D. Hector Felic. poſt hæc edita viſus *allegatione ſua 32. numero ſexto, parte tertia, & allegatione ſua 48. nu.6.ead.part.*

93 Ampliatur tertiò adeò iſtam fallentiam procedere, vt etiam aliquando non admittatur probatio in contrarium. Sic poſt alios Menochius. *dicta præſumptione 133.numero quarto.* vbi exemplificat, quando huiuſmodi verba emittuntur ſcienter ſuper eo, ſuper quo partes ipſæ poſſunt ſibi præiudicare.

94 Ampliatur quartò, vt locum habeat, etiamſi enunciatur id, quòd eo tempore confecti actus non potuit veriſimiliter interuenire, veluti ſi ſit enunciatum, factam fuiſſe ſubhaſtationem bonorum alienatorum, quæ non poterat interceſſiſſe tempore prolationis, quoniam debuerat 20. dierum ſtare curriculo. *ad l. 1. C. de iur. Haſt. fiſc. libro decimo.* Nam ideo minùs hæc enunciatio probationem facit inter ipſos contrahentes, licet quoad alios non. Sic poſt alios Menochius *dicta præſumptione 133. numero decimoſecundo,* & Illuſtriſs. Mantica *dicto titulo ſexto, numero tertio,* addo Maſcard. *citata concluſione 622. numero 29.* nota tamen contrarium in hoc poſt alios ſenſiſſe Clariſsimum Fachineum poſt hæc edita viſum *conſilio ſuo 37. numero vigeſimo octauo, volumine 1.*

Limitatur autem hæc eadem fallentia pluribus modis.

95 Et primò, vt non procedat, vbi diſpoſitio facta eſſet per verba futuri temporis *lege. Titia cum teſtamento, in principio. de legatis ſecundo,* ſequitur Viuius poſt alios *deciſione ſua 283. numero decimo ſexto, in ſecundo.*

96 Limitatur ſecundò, vt pariter locum non habeat, quotieſcunque ſumus in his, quæ ſunt iuris, quia hæc confeſſio præiudicare non ſolet. *l. ornamentorum ff. de auro, & argento leg.*

97 Exemplum quoque poteſt eſſe. Si quis confiteatur ſe furtum commiſiſſe, & re vera illud non commiſſerit; talis enim confeſſio non præiudicat. Puta, ſi res, quam dicit ſe ſubtraxiſſe, erat propria ipſius confitentis, cuius rei propriæ furtum committi non poteſt; & hoc iure meritò. Non poteſt enim confeſſio diſpoſitionem iuris immutare, & facere furtum, vbi furtum non eſt. Ita quoque docent addentes ad Riminald Sen. *conſilio 544. in littera A. volumine tertio.* Crauet. *conſilio vigeſimo nono, numero ſecundo.* Bimius *conſilio 137. numero octauo, in ſecundo,* & nouiſſimè Carol. Iallong. *ratiocinatione ſua iuris ciuilis vigeſimo ſexta, numero quinto, & ſexto, & per totam,* vbi tres alias declarationes deducit ad ſupraſcriptam fallentiam.

98 Limitatur tertiò ſupradicta fallentia, quãdo agitur de aliqua re, quæ ſit prohibita, & non niſi certo caſu permiſſa, quia ille caſus aliter eſt probandus, quàm his verbis, & ſola partium confeſſione: ita docet Bimius *conſilio 137. numero nono, in ſecundo;* vbi rationem adducit dicens, quòd aliàs vis ipſius actus penderet à ſimplici partium verbo, & non à veritate ipſa, & à iure, & idcircò cum inter virum, & vxorem donatio prohibeatur, niſi ex cauſa benemeritorum, debent huiuſmodi merita, & ſeruitia aliter probari, quàm ipſorum coniugum confeſſione, & latiùs vt per eum.

99 Limitatur quartò, quotieſcunque contrahentes ſunt perſonæ prohibitæ, & ſuſpectæ, quales ſunt vir, & vxor: ita poſt alios idem Bimius *conſilio ſuo 95. numero 37. in primo.*

100 Coarctatur quintò, quotieſcunque hæc verba fuerunt prolata ab eo, qui veriſimiliter enunciatum ignorauit; nam tunc inter contrahentes non probant: ita Roſenthal. *de Feudis capitulo ſexto, concluſione vigeſima quarta, in littera D. ferè in fine.* Poſt alios Riminald. Iunior *conſilio 382. numero vigeſimo quarto, in quarto,* & Menochius *dicta præſumptione 133. numero decimo tertio, & decimo quarto,* vbi hoc exemplificat in filiatione, dicendo, confeſſionem filiationis incidenter & enunciatiuè emiſſam non facere præſumptionem, aut effectum, quaſi poſſeſſionis filiationis, quominus is, qui ſe poſtea aſſerit filium, probare teneatur ſe filium, quando emiſſa eſt ab eo, qui probabiliter ignorabat.

Digitized by Google

85

101 Fallit octauò Regula principalis contra enunciantem, contra quem huiuſmodi verba plenè probant. text. eſt clariſſimus *in l. vnica §. ſimilique modo. il 2. C. de lat. libert. tollenda, & in d. l. Publia §. fin. ff. Depoſit. notatur in l. exemplo C. de probationibus.*

102 Et ratio iuris id expoſtulat, vt aſſertioni noſtræ contra nos credatur, *iuxta l. cum precum. cum ſimilibus C. de liberal. cauſ.* quia imputandum nobis eſt, cur talia verba proferamus, vt in ſimili inquit Eugen. *conſilio 44. numero 17. in primo.*

103 Adde quòd nulla eſt maior, & excellentior probatio, quàm ea, quæ fit per proprij oris confeſſionem; *ad l. generaliter in fine C. de non numerat. pecunia*, latè Clariſſimus Peregrinus *de Fideicommiſſis articulo 43. numero 73.* Vndè infertur, quòd ſi fortè cum Titio vtpotè Seij procuratore, cõtraxerim, amplius id inficiari non potero. DD. *in Authentica. Siquis in aliquo. C. de edendo.*

Hanc eandẽ limitationem ſequitur Barbatias *conſilio ſuo 37. numero ſecundo, in tertio.* Socin. Iunior *conſilio 77. numero ſexto, in primo*, Menochius. *conſilio 812. numero tertio, in nono.* Purpuratus. *conſilio 279. numero 12. libro ſecundo.* Gargiateus *Patrocinio ſuo 19. numero 77.* & nouiſſimè Surdus *conſilio 546. numero ſeptimo, volumine quarto.* Vide Granutium *concluſione ſua 20. per totam.* & Clariſs. Farinatium *in ſuis deciſionibus nouiſſimis Rotæ Romanæ deciſ. 20. num. 3.*

104 Sed contrarium videtur ſentire Beltrand. *conſilio ſuo 78. part. 1.* Berous latè *in ſuo conſilio 170. a principio vſque ad numerum 8. in 2.* & inter alios ipſemet Gargiareus ſibi contrarius *patrocinio 18. numero 19.* Dicit enim ibi, quòd libellans non dicitur fateri in libello contenta ſub verbis enunciatiuis contra ſe.

105 Pro Reſolutione Magiſtraliter vna cum Felino *in cap. cum venerabilis numero 23. de exceptionibus.* ſic eſt reſpondendum, quòd dictum illud ſecundum Gargiatei, & aliorum habet locum in producẽte ſimpliciter ſcripturam, licet in regia audientia Apuliæ aliter de anno 1575. de menſe Iunij iudicatum fuiſſe teſtetur Viuius *libro tertio, opinione 1038. numero ſexto.*

Sed vbi contrahens facit ſcripturam, eamque producit, & affirmat aliquid enuntiatiue, tunc benè dicta verba ſibi præiudicant, & contra eum probant, iuxta ſcripta per Oldrad. *conſilio 198. verſ. ad quartum*, & ſequitur præcisè Clariſſimus Menochius *de præſumptionibus libro ſecundo, capit. 45. num. 17. cum duobus ſequentibus* ac Maſcard. *concluſione ſua 916. à numero nono, vſque ad 13. incluſiue*; ac ita procedit prior opinio, quæ quidem eo magis locum habet, ſi producerentur, plures ſcripturæ, nam tanto magis producens videretur confiteri omnia in eis contenta contra ſe. Sic præcisè in terminis Mohedan. *de Regularibus deciſ. 2. aliàs 192.* Tangere videtur Menochius *conſilio 147. numero 13. verſ. nam reſpondeo in ſecundo.*

Videndus Maſcard. *concluſione ſua 916.* vbi pulchrè docet, an & quando producens inſtrumentum præſumatur fateri omnia in eo contenta, adeundus quoque Clariſs. D. Sigiſmundus Scaccia poſt hæc edita viſus *de iudi. Cauſarum ciuil. libro ſecundo, capitulo 11. à numero 408. vſque ad 431. incluſiue*, vbi latiſſimè de hac eadẽ materia ſat mihi loca tetigiſſe; conſulendus etiam Illuſtriſſimus Card. Tuſcus *concluſione ſua 646. in littera C. & 647.* vbi an, & quando confeſſio facta in libello, poſitionibus, precibus, & alijs noceat confiteri, omnium elegantiſſimè diſceptatur.

106 Limitatur tamen iſtud, ſi probetur contratium per aduerſarium, iſta enim confeſſio non præiudicat confitenti, quoniam eneruata eſt. Sic poſt alios Raynald. Corſus *in additionibus ad conſilia Oldrad. conſilio 198. in littera A.*

Remanet ergo firmum, hæc verba probare contra enunciantem.

107 Sed adhuc multa contra eandem fallentiã obſtare videntur.

Et primò obijci poteſt text. *in l. Lucius Titius teſtamento. §. Quiſquis mihi hæres erit. de legat. 2.* quem aliàs induximus, vbi teſtator ita dixit. Quiſquis mihi hæres erit, ſciat me debere Demetrio Patruo meo denaria tria, & depoſita apud me a Seleuco pattuo meo alia denaria tria, quæ etiam protinus reddi, & ſolui iubeo; Quæſitum eſt, an ex hac confeſſione competat actio ſimpliciter ipſi Demetrio illa denaria tria petendi? & Reſpondetur ibi, quòd non: Ecce ergo, quòd verba enunciatiua non probant contra proferentem, quia ſi probarent, vtique ſibi abſque alio actio competeret.

108 Ad idem ſecundo loco ſuffragari videtur. tex. *in l. non epiſtolis C. de probationibus*; vbi talis facti ſpecies proponitur. Cuidam Ancillæ Sempronij epiſtolam miſiſti, in qua eam ſororem vocaſti, credens re vera eam eſſe ſororem tuam: Dubitatur ibi, an per illam epiſtolam. in qua ancillam illam ſororem vocaſti, tibi præiudicaueris? & Reſpondetur, quòd non. Ecce ergo, quòd verba enunciatiua non probant contra enunciantem.

His tamen non obſtantibus ab ipſa fallentia, quæ communiter recepta eſt, minimè recedendum arbitror.

109 Nec officit rex. *in d. l. Quiſquis mihi hæres erit.* Reſpondeo enim nõ dubitari in eo textu, an verba enunciatiua probent contra enunciantem, probare enim abſque dubio ibi præſupponitur, ſed in eo ſita eſt dubitatio, an obligent ipſum proferentem, & concluditur, quòd non. Quod autem res ita ſe habeat, clarè colligitur ex verbis ipſiuſmet §. ibi.

(Quæ-

(Quæſitum eſt, an ſi non deberentur, actio eſſet.) ita arguendo.

Si illa denaria tria, quæ teſtator aſſerebat penes ſe depoſita, vel ſe debere Demetrio patruo ſuo, re vera deberentur, abſque dubio proferens ob ſuam confeſſionem eſſet obligatus, & ipſi Demetrio per conſequens actio ad dicta tria denaria repetenda competeret. Sed quia verba enũciatiua licet probent contra enunciantem, cum tamen non obligant; vt ad litteram eſt text. *in l. Publia §. finali. ff. Depoſit.* ideò mirum non eſt, ſi ſubijciuntur illa verba in text. *in d. §. Quiſquis.* quæſitum eſt, an etſi non deberentur, actio eſſet? Reſpondi, ſi non deberentur, nullam quaſi ex debito actionem eſſe.

110 Minus officit ſecundo loco tex. *in d. l. non epiſtolis C. de probationibus*. ideo enim ibi non gignitur præiudicium ipſi enuncianti, &c. Tum quia inerat error, credebat enim re vera ancillam illam eſſe ſororem ſuam, cùm etiam quia ſpecialiter conſtitutum eſt, vt conſanguinitatis neceſſitudo non epiſtolis, ſed natalibus, vel adoptionis ſolennitate coniungatur, vt ad litteram ibi dicitur, & ſic non officit.

Concludendum eſt igitur denuò verba enunciatiua probare contra enunciantem.

111 Ampliatur, vt non ſolum contra ipſum, ſed etiam contra ſingularem eius ſucceſſorem, ab ipſomet tamen cauſam habentem, probent. ita poſt alios D. Fuſc. *ſingulari ſuo 16. in littera V.* & Pappon. poſt alios *conſil. ſuo 49. num. 25.*

112 Ampliatur ſecundò, vt hæc verba non ſolum contra ipſum probent, ſed etiam contra ipſius hæredem, & meritò: hæres enim adeundo hæreditatem omnia geſta per enunciantem confirmat, cum ſit cum eo vna, & eadem perſona: ita Pappon. *citato conſil. 49. numero 23.*

114 Ampliatur tertiò iſta 8. fallentia, vt præcipuè procedat, quando agitur de facto proprio ipſius enunciantis; tunc enim plenè probant: ita dicunt omnes per illum text. *in clementina prima de probationibus,* Decian. poſt alios *conſil. 32. num. 82. in 2.*

Ampliatur quarto, vt pariter procedat, etſi tractetur de renunciatione alicuius iuris ipſimet renunciãti competenti; adhuc enim ex dictis verbis oritur probatio contra renunciantem; exemplum poteſt eſſe in renunciatione legitimæ facta per filium, ipſius enim legitimæ renunciatio etiam per verba enunciatiua optimè probatur contra ipſum renunciantem. Sic præciſe D. Anguill. *conſil. ſuo 29. num. 69.*

115 Limitatur tamen, quando illud, quòd principaliter fuit enunciatum, in dubium poſtea reuocatur, ita præcisè poſt alios idemmet Decian. *conſil. 120. num. 19. in 3.*

116 Limitatur ſecundò in ijs, quæ non dependent à partium poteſtate, hoc enim caſu hæc verba contra ipſummet enunciantem minimè probant; ad hoc multum deſeruit doctrina Alexandri *in l. ſi donatione. C. de Collationibus,* vbi dicit, quòd ſi filiusfamilias, qui ex forma ſtatuti obligari non poterat, niſi eſſet mercator, mutuam accipiens pecuniam, fateatur ſe mercatorem, illa confeſſio ſibi non præiudicabit, quia verba enunciatiua ab aliquo prolata nõ officiunt proferenti, quoties ſunt prolata circa ea, quæ non pendent à libera ipſius poteſtate.

117 Fallit nonò Regula principalis, quoties ſunt prolata ab homine receptæ auctoritatis in rebus modici præiudicij; tunc enim huiuſmodi verba probant: ita poſt alios Decian. *conſilio ſuo 21. numero tertio, in primo,* & Gil Ken. *de vſucapionibus, parte ſecunda, membr. 1. capitulo 6. numero 80.*

118 Siuè de re magni momenti tractetur, & concurrat longi temporis ſuffragium, atque agatur inter eoſdem contrahentes, vel eius ſucceſſores, adhuc etiam probant: ita poſt alios Gil Kenus *citato loco num. 81. cum ſeq.* vbi quoque, quantum temporis interuallum requiratur, breuiter diſcutit.

119 Fallit decimo, quando ſunt prolata cum ratione expreſſa, & finali; tunc enim probãt: ita poſt alios Crauet. *conſilio 911. numero 15. verſiculo, ſed & aliud volum. 5.* & Decian. *conſ. 40. numero 122. in primo,* vbi id exemplificat in fideicommiſſo, quando ea expreſſa ratione inductum eſt, vt bona conſeruentur in familia, ac agnatione.

120 Coarctatur vndecimo, quando ſunt prolata in pluribus locis, ſeu, quod idem eſt, pluries repetita, tunc enim fidem faciunt, ac probant, ita inter ceteros Laurent. a Pinu *conſil. ſuo 26. num. 5.*

121 Limitatur duodecimo in his, quæ per conſenſum inducuntur, tunc enim probant, non ſecus ac ſi diſpoſitiuè prolata eſſent, ita poſt alios, quos ibi refert Gallia *conſil. 102. num. 12. & 14. in 1.*

122 Exemplũ poteſt eſſe in conſtitutione procuratoris, quæ conſiſtit in libera diſpoſitione, & ſimplici voluntate partis; ſic etiam in locatione, ac conductione, quæ non verbis, ſed ſolo conſenſu inducuntur, *l. 1. ff. locat. l. ſi ſtipuler, §. ſi in locando, ff. de verb. obligat.* pulchre Carroc. *de locato. pagin. mihi 39. quæſt. 6. numero 2. & quæſt. 7. num. 3.* idem in emptione, & venditione concludito; ij enim contractus quoque ſolo conſenſu perficiuntur: glo. & Doctor. *in l. 1. ff. de contrahenda emptione, & in l. conſenſu. in prin. de Actionibus, & obligat.* Sequitur P. de Rauenna *ſingul. ſuo 193.*

123 Fallit decimotertio, quando hæc verba ex titulis conualidantur, prout ſunt inueſtituræ; eo enim caſu plenam probationem inducunt: ita poſt alios P. Leonius Patauinus *conſ. ſuo 28. num. 10. vol. 1.*

C 2 124 Fallit

124 Fallit decimoquarto, quando huiuſmodi verba prolata ſunt per modum confeſſionis, quæ confeſſio redacta ſit poſtea in ſcriptis. Sic præciſe, & late Pariſ. *conſil. ſuo* 77. *num.* 38. *in* 3. Exemplum poteſt eſſe ſecundum Decium in materia Liuellaria. Confeſſio enim præiudicat confitenti dicenti ſe eſſe liuellarium, vt poſt Socin. ſubijcit etiam idem Pariſ. *citato conſil.* 77. *num.* 39.

De hac autem materia, an, ſcilicet, verba enunciatiua per modũ confeſſionis probent, late Vital. de Camban. *in ſuo tract. clauſularum, in ver. enunciatiua verba confeſſionis.*

125 Fallit decimoquinto, quando iſta verba ſunt iuncta cum alijs coniecturis, ac adminiculis; tunc enim multum operantur, ac probant: ita poſt alios Pariſ. *conſil.* 5. *num.* 210. *in* 4. Decian. *conſil.* 68. *num.* 12. *in* 2. Maſcard. *d. concluſ.* 622. *num.* 25. *in* 1. Sequitur Clariſs. Bardellon. *conſil. ſuo* 49. *num.* 53. vbi concordantes adducit Fabium de Anna, Riminald. Iuniorem, ac alios.

126 Fallit decimoſexto, ſi huiuſmodi verba prolata ſint de eo, quod potuit tunc eſſe, vel fieri; tunc enim probant etiam inter alios; vt late inter ceteros docet Maſcard. *citata concluſ.* 622. *numero* 26. *&* 27. Exemplificans in notario in inſtrumento atteſtante Titium puta procuratorem Caij promiſiſſe: talia enim verba vtique probant Titium eſſe procuratorem ipſius Caij, & latius, vt per eum. addo poſt hæc edita viſum Ioannem de Caſtill. *ſuarum controuerſiarum quotidianarum cap.* 26. *num.* 69. item ſi prolata ſint de his, quæ potuerunt interuenire tempore confecti inſtrumenti, licèt ſecus ſit in alijs ſic præciſè Dec. *in authent. ſi quis in aliquo num.* 35. *C. de edendo.*

127 Fallit decimoſeptimo, quando ſunt prolata præſente eo, ad quem diriguntur, eo enim caſu non ſolum probant, ſed etiam diſpoſitionem inducunt. Sic inter ceteros Bernard. Bombi. *conſil. ſuo* 76. *num.* 2.

Exemplum poteſt eſſe in legitimitate filij probanda: Si aliquis enim pater naturalis præſente eius filio naturali legitimato fateatur, quod de eius licentia, & mandato ipſe ſe legitimari fecit, plene creditur hiſce verbis prolatis a patre, licet res in rei veritate aliter euenerit, & ſic ipſemet filius legitimatus de conſenſu, & voluntate ipſius patris ab omnibus exiſtimatur, ſic in puncto conſuluit Angel. *conſilio ſuo* 87. ſequitur Viuius *deciſione ſua* 1038. *numero* 5. *in* 3.

128 Fallit decimooctauo, cum agitur de modico præiudicio, quia tunc probat. Ic poſt alios Maſcard. *dicta concluſio.* 622. *numero* 48.

Addo D. Fab. de Anna poſt hæc edita viſum *conſil. ſuo* 88. *num.* 29.

129 Aduertendum eſt autem, quod in omnibus illis caſibus fere, in quibus verba enunciatiua, nec diſponunt, nec probant, aliqualem ſaltem præſumptionem inducunt, ſic poſt Bart. Alex. *conſilio* 21. *in* 1. Cæphal. *conſil.* 297. *numero decimotertio, in ſecundo.* Pinu. *conſil. ſuo* 26. *num.* 6. Menoc. *conſil.* 147. *numero* 14. *in* 2. Laurent. *deciſ. ſua Auenionenſ.* 51. *num.* 1. *in fine,* & alij.

130 Et transferunt onus probandi in aduerſarium: ita poſt alios Laurent. *citata ſua deciſione numero quarto.* Petra *de Fideicomm. quæſtione* 11. *numero* 628. Soc. iun. *conſilio* 65. *numero ſeptimo, in princ.* & D. Ponte *conſ.* 95. *num.* 18.

131 Ita vt ipſis ſtetur, donec re vera probetur contrarium, ita Socin. iun. *conſ.* 189. *numero* 98. *in ſecundo.* Scotus *reſponſo* 3. *numero* 10. *libro primo tomo* 2. Fabius Turrer. *conſilio* 71. *numero* 15. *in primo.* & D. Menoch. *conſilio ſuo* 401. *numero* 52. *volumine quinto, & conſilio* 504. *num.* 39. *volum.* 6.

132 Quo oſtenſo ea verba tanquam per errorem, & inconſulte prolata nil probant, etiãſi geminata; & repetita fuiſſent; ita poſt alios Bimius *conſil. ſuo* 174. *num.* 10. *in* 2.

133 Et ratio, mea ſententia, huius animaduerſionis ea poteſt eſſe, quia nullum verbum debet ſtare otioſum, & ſine virtute aliquid operandi, vt poſt alios ſcribit Schurp. *conſilio ſuo* 36. *numero fin. centuria ſecunda;* latiſſime Hondед. *conſilio ſuo* 48. *numero* 34. *volumine* 1. *cum ſequen.*

134 Ampliatur vt præſumptionem faciant etiam ad fauorem tertij; ita Roma. *conſilio* 63. Cæphal. *conſilio* 297. *numero* 15. *in ſecundo;* Dec. *in d. l. ex his, numero* 19. *cum ſequen. C. de teſtament. milit.* & Hyppol. Rimin. *conſilio ſuo* 6. *numero* 59. *volum.* 1.

135 Quæ ſane præſumptio hunc parit effectũ, vt reijciat onus probandi in aduerſarium; ita poſt Abb. Rom. Iaſ. & alios tradit Menoch. *conſ. ſuo* 207. *num.* 11. *in* 3.

136 Primo extende hanc ampliationem procedere, quandò verba hæc enunciatiua fuerunt prolata in iudicio.

137 Secundo, quando antiquitus prolata.

138 Tertio, quando adhibitum fuit iuramentum.

139 Quarto, quando hæc verba enunciatiua ſignificant cauſam finalem eius, de quo agitur, & quando habetur reſpectus ad qualitatem perſonarum, quas veriſimile eſt non mentiri. In his enim omnibus caſibus ſine controuerſia pro tertio præſumptionem induci teſtatũ reliquit Nomenclator egregius D. meus Menoch. *d. præſumpt.* 133. *num.* 6. *vſque ad* 12. Subamplia, vt hæc verba ad fauorem tertij inducant etiam ſemiplenam probationem. Sic poſt multos relatus D. Trentaeinq. *d. reſolutione* 2. *nu.* 94. vbi ex Decij ſententia atteſtatur de communi.

140 Ampliatur ſecundo, vt hæc verba præſumptionem inducant etiam contra tertium, vt poſt alios tradit Cæph. *conſil. ſuo* 443. *nu.* 18. *in* 3.

141 Et

Digitized by Google

141 Et non ſolum contra tertium ſimpliciter, ſed etiam contra eius ſucceſſorem: idem Cæphal. *conſil. 90. nu. 52. in 1.* Crau. *conſil. 217. nu. 7. in 2.*

142 Fallit decimonono principaliter in delictis, & præcipuè, cum agitur de probando mandato, ad hoc enim vt quis dicatur mandaſſe committi delictum, vt puta homicidiũ, non requiritur, quod interueniant verba imperatiua, aut præceptiua, ſed ſufficiunt etiam enunciatiua; ex quibus coniecturate appareat, quod ipſe mandans optauerit fieri vindictam, vel delictum committi; ſic communiter DD. omnes *in l. ſi quis mihi bona §. ſed quid ſi mandauit. verſic. pater ff. de acquirenda hæreditate*, vbi in ſpecie Bal. & Iaſ. *in principio, & numero 8. necnon & num. 13.* idem Iaſ. *in l. 1. numero 1. C. de ſeruis fugitiuis;* Clariſs. Menoch. *de præſumptionibus libro 5. præſumptione 27. numero 10.* Decian. *in Tract. criminal. libro nono, capit. 34. numero 3.* vbi tamen loquitur alijs coniecturis concurrentibus, Maſcard. *de probationibus concluſione 866. numero 16.* Schrader. *de Feudis part. 9. capit. 2. nu. 47. in ſecunda ampliatione in fine;* & nouiſſimè Monarcha iuris Clariſs. D. Proſper Farinat. *in ſua Prax. & Theoric. criminal. par. 2. tom. 2. tit. de Conſultoribus quæſtione 134. capit. 3. numero ſexto*, vbi de communi poſt infinitos alios concordantes adductos, intelligit tamen; quando ipſamet verba ſunt prolata propter ſe, ſecus ſi propter aliud, vt per eum.

143 Ratio autem huiuſce concluſionis ea de facili poteſt eſſe, quia mandatum inducitur quocunque modo, & quibuſcunque verbis appareat voluntatem iubentis præceſſiſſe: ſic enim colligitur ex d. l. ſi quis mihi bona *§. ſed ſi quid ſi mandauit ff. de acquirenda hæred.* & pro regula firmauit poſt plures adductos præfatus Clariſs. D. Farinat. *d. quæſtione 134. præcitato cap. 3. num. 1.*

144 Exemplum autem in hoc caſu poteſt eſſe, quando quis dicit, Bonum eſſet vindictam facere, nec decet hanc iniuriam remanere impunitam; ſic poſt Monticell. Clariſs. Farinat. *d. cap. 3. nu. 6. & nu. 8.*

145 Intellige tamen propoſitam huius concluſionis regulam, quia licet mãdatum quibuſcunque verbis, & quocunque modo inducatur, hoc tamen intelligitur, (prout & nos in principio annuimus,) dummodo ex dictis verbis, & ex propoſito modo appareat de intentione, & voluntate mandantis, & ſic mandantem ita voluiſſe, prout poſtea mandatarius fecit; ſic præciſe inter alios animaduertit Maſcard. *d. concluſione 866. nu. 1.* & Cl. Farinat. *d. cap. 3. num. 14.*

146 Sed Pulchra de hac materia poteſt hic excitari quæſtio, & eſt, an mandatum præſumatur, ſeu inducatur, quando dominus, qui aliquam iniuriam paſſus eſt, ſuo famulo dixerit; Non redeas domum, donec aliquid noui ſenterim de illata iniuria, aut quid ſimile?

147 In qua quidem difficultate, concluſio ſtat pro affirmatiua; ſic ante omnes docuit ac firmauit Bat. *in d. l. ſi quis mihi bona fide §. ſed quid ſi mandauit*, vbi ſubdit ita fuiſſe obſeruatum Florentiæ in quodam nobili, qui propterea fuit decapitatus, & Bar. ſic dicentem ſequuti ſunt ibidem Bal. Angel. Iaſ. ac plurimi alij: ſequutus eſt quoque hoc idem poſt infinitos tum ex veteribus, cum ex recentioribus concordantes adductos Clariſs. Farinat. *d. tract. de Conſultoribus quæſtione 134. capit. 2. numero 41. & conſil. ſuo 102. numero ſecundo, & ibi in additionibus in litera B.*

148 Et hæc opinio eſt communiter recepta, teſte eodem Farinat. *præcit. locis.*

149 De hac autem concluſione latius differere ſuperuacaneum diiudico, quandoquidem quomodo, quando, & in quibus caſibus ipſa locum habeat, & procedat, & è contra, omnium elegantiſſimè more ſuo diſceptatur ipſemet D. Farinat. *præcitata quæſtione 134. dicto capitulo ſecundo, à numero 41. vſque ad 56.* ad ipſum igitur lectorem beneuolum remmitto.

150 Videndi quoque per eundem lectorem Clar. Decian. *d. cap. ſuo 34.* Maſcard. *d. concluſione ſua 866.* & Farinat. *d. quæſtione 134. cap. 3. per totum*, vbi quibuſnam verbis mandatum ipſum in delictis inducatur, & probetur omnium latiſſimè ediſſerunt, atque pertractant; ſat enim mihi loca tetigiſſe.

151 Fallit vigeſimo regula principalis, nam quæ verbis enunciatiuis pronunciata fuerunt, vera præſumuntur. *l. quidam ff. de probationibus, & l. optimam C. de contrahenda ſtipulatione;* ſequitur Clariſs. Menoch. *dicta præſumptione 133. numero primo, & per totam*, vbi an, & quando, nec non in quibus caſibus hæc eadem regula procedat, omnium elegantiſſimè, & ex profeſsò diſcutit, atque declarat: eum conſulas.

152 Fallit vigeſimoprimo principaliter regula ſupradicta quoad prẹiudiciũ proferentis, maximè in his, quæ ſibi poſſunt præiudicare; nã tunc abſque dubio verba enunciatiua probant. Sic præciſè poſt plures relatos Clariſs. Decian. *conſilio 120. numero decimo octauo, volumine tertio*, vbi exemplificat in filiatione.

153 Intellige tamen hoc procedere, vbicunque talia verba enunciatiua forent neceſſaria ad actum, de quo agitur, aliàs ſecus, quia etiam inter ipſas partes, & in earum præiudicium non probarent. Sic in terminis Decian. *præcitato numero decimo octauo*: conferunt ſcripta ſupra *numero 101. cum ſequentibus.*

154 Coarctatur vigeſimoſecundo principaliter; nam quando vltra verba enunciatiua de preterito ſequitur poſtea promiſſio & diſpoſitio; tũc ſtãdũ eſt verbis ipſis enũciatiuis ratione annexæ promiſſionis, & diſpoſitionis: hæc

C 3 eſt

eſt pulcherrima doctrina Bald. *per illum textum in l. ſi ſocietatis C. pro ſocio*, ſequuti ſunt Berous *conſil.87.numero final. volum.2.* & Illuſtriſs. D. Card. Mantica *de Tacit. & Ambig. conuent. lib.2.tit.7.num.17.*

155 Et hæc ſufficiant. Latiùs autem de hac eadem materia verborum enunciatiuorũ ſumptorum in genere. an, ſcilicet., & quando probent, diſſerit Card. Tuſc. *concluſione ſua 81. in litera V. per totam; vide per eum.*

Finis Primi Libri.

Digitized by Google

DE ENVNCIATIVIS VERBIS TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA, I. C. PATAVINI.

Liber Secundus.

QVAESTIO PRIMA.

An Verba enunciatiua poſita in inſtrumento probent.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua inſtrumenti minime probant.*
2 *Ampliatur, & nu. 3. 4. 5. & 6.*
7 *Limitatur, & nu. 8.*
9 *Declaratur, & nu. 10. 11. 12. & 13.*
14 *Verba enunciatiua inſtrumenti inter eaſdem perſonas non probant quoad tertium abſentem.*
15 *L. fin. ff. de interrogatorijs actionibus caſus.*
Explicatur nu. 21.
16 *Confeſſio facta abſente parte non praeiudicat confitenti.*
Declaratur iſta regula, nu. 22. 23. 24. 25. & 26.
17 *Contra quod Verba enunciatiua inſtrumenti probent etiam quoad tertium abſentem.*
18 *Fundamenta huius opinionis, & nu. 19. & 20.*
27 *Guid. Pap. deciſio adducitur.*
28 *Altera Maſcard.*
29 *Vtraque interpretatur.*
30 *Dominium regulariter non probatur per inſtrumentum.*
31 *Quinimo nec per inſtrumentum locationis.*
32 *Verba enunciatiua poſita in inſtrumento non probant etiam inter eaſdem perſonas, quando principaliter de ipſo enunciato contingit diſputari.*
33 *Contrarium tenet Socin.*
34 *Verba enunciatiua poſita in inſtrumento non probant etiam inter eaſdem perſonas, quando perſonae in eo nominatae eſſent.*
35 *Enunciatiua verba inſtrumenti probant contra partem aduerſam patientem huiuſmodi verba inſeri in ipſo inſtrumento.*
36 *Exemplum.*
37 *Sic etiam contra producentem probant.*
38 *Verba enunciatiua inſtrumenti probant in antiquis.*
39 *Rationes, & nu. 40.*
41 *Quod tempus dicatur Antiquum, dubitatur.*
42 *Diuerſorum opinio.*
43 *Communis ſententia.*
44 *Opinio Auctoris.*
45 *Confirmatur, & num. 46. 47. 48. 49. & 50.*
51 *Verba enunciatiua inſtrumenti inter priuatas perſonas, dicet ſimul, in antiquis non probant.*
52 *Contrarium verius.*
53 *Perpenditur tex. in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus.*
54 *Verba in dubio ſunt in potiori ſignificatu capienda.*
55 *Verba enunciatiua inſtrumenti ſimpliciter prolata inducunt ſemiplenam probationem.*
56 *Scriptura priuata plene probat in antiquis.*
57 *Reſoluuntur contraria.*
58 *Verba enunciatiua inſtrumenti in antiquis probant etiam contra tertium.*
59 *Declara multis modis, & nu. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. & 68.*
69 *Diſtingue, & num. 70.*
71 *Alia diſtinctio.*
72 *Verba enunciatiua inſtrumenti in antiquis probant etiam ad fauorem tertij & nu. 73.*
74 *Confinia bene probantur per inſtrumenta de antiquo.*
75 *Ratio.*
76 *Contrarium multi.*
Communis retinetur.
77 *Ampliatur & nu. 78.*

79 *Plura*

Digitized by Google

79 *Plura inſtrumenta verborum enunciatiuorum an requirantur ad probandos confines, diſputatur.*
80 *Communis opinio ſtat pro affirmatiua.*
Ratio ibidem, & nu. 81.
82 *Amplia.*
83 *Declara, & nu. 84. & 85.*
86 *Limita & nu. 87.*
88 *Verba enunciatiua poſita in inſtrumento ſolemnitates enunciante probant in Antiquis ipſis ſolemnitates.*
89 *Dominium, & poſſeſſio in antiquiſſimis per verba enunciatiua probatur.*
90 *Quicquid dixerit Hieronymus de Monte.*
91 *Ratio & nu. 92.*
93 *Inſtrumenta plura antiqua in quibus aliquid enarretur, ſi varia ſint inter ſe, quid agendum?*
94 *Verba enunciatiua in reſcriptis, ac priuilegijs antiquis probant.*
95 *Ius patronatus per verba enunciatiua inſtrumenti in antiquis bene probatur.*
96 *Verba enunciatiua appoſita in inſtrumento probant, quando in calce ipſius inſtrumenti eſt appoſitum iuramentum.*
97 *Declara, & nu 98.*
99 *Verba enunciatiua inſtrumenti non probant in antiquis, quando concurrerent plura ſpecialia.*
100 *Verba enunciatiua inſtrumenti probant fauore piæ cauſæ.*
101 *Item probant quoad ciuilitatem.*
Exemplum ibidem, & nu. 102.
103 *Item quoad dotem.*
104 *Item quando ſunt geminata.*
105 *Verba enunciatiua ad hoc vt in caſibus ſupra ennarratis probent, debent clarè, & ſpecificè interuenire; Ratio ibidem.*
106 *Exempla & nu. 107. & 108.*
109 *Verba enunciatiua aliquorum actorum in inſtrumento poſita an probent illa acta interueniſſe.*
Exemplum ibidem.
110 *Diſtingue, & nu. 111.*

VIdimus hucuſque, an verba Enũciatiua generaliter ſumpta diſpoſitionem, ac probationem inducant: Nunc autem ad principales eorũ quęſtiones deueniendo, de infraſcriptis breuiter, ac ordinatè diſſerendum eſt. Ambigitur itaque primo.

An verba enunciatiua poſita in inſtrumẽto probent.

1 Et non probare veriſſima eſt ſententia, ita notatur in authentica *ſi quis in aliquo C. de edendo.* ſequitur Riminald. Iunior *conſilio 257. num. 76. in tertio.*

2 Amplia, vt præcipuè procedat, ſi error allegatur; ita poſt alios Matthæus Cun. *de pactis lib. 1. cap. 11. nu. 94.* idque argumento text. *in l. non epiſtolis, & l. non nudis C. de probationibus.* Hinc eleganter infertur, quod erronea enunciatio minimè diſponit *ad notat. in l. fin. C. de falſa cauſ. adiect. leg.* & ratio eſt, quia quod aliàs verba enunciatiua diſponant, prouenit ex præſumpta voluntate, & conſenſu proferentis; errans autem non conſentit. *l. ſi per errorem de iuriſdictione omnium iudic.*

3 Amplia ſecundo, vt præcipuè procedat quoad ea, quæ non dependent a libera poteſtate proferentis: ita poſt Alex. Berous *conſil. 170. nu. 3. in 2.* vbi conſuluit hæc verba in legitimatione appoſita; In pręſentia perſonaliter Conſtituti Titius, & Sempronius eius filius clericus Bononienſis, &c. non probare Sempronium fuiſse clericum, etiamſi ipſe producat legitimationis inſtrumẽtum, quia, quod ille eſſet clericus, non dependebat a poteſtate legitimantis.

4 Amplia tertiò, vt præcipuè locum habeat quoad probationem dominij, ipſum enim per huiuſmodi verba minimè probatur, veluti ſi quis producat inſtrumentum, in quo dicitur, quòd ego a te conduxi talem rem tuã, licet enim in inſtrumento dixerim, Rem tuam, tamen quia dicta verba ſunt enunciatiua, ideo nullam probationem inducunt: ita poſt alios Berous *citato conſil. 170. num. 4. in ſecundo,* & alias diximus. Pulchrè, & latè de hoc P. Barboſa omnino videndus *in ſua repetitione l. ſi alienam. num. 74. cum ſequentib. ff. ſol. matr.*

5 Amplia quarto regulam ſupradictam præcipuè locum habere in materia pęnali, & odioſa: ita Maſcard. *concluſ. 394. num. 25.* poſt alios, quos ibi deducit, vbi ampliat etiam, etſi plura eſſent inſtrumenta.

6 Amplia quinto, vt maximè procedat, ſi in inſtrumento eſſent inſerta merita alicuius ab eo, qui non potuit libere donare; per hoc enim inſtrumentum illius merita non probantur, ſi tamen de ipſis aliter non conſtet: ita poſt alios Ferretus. *conſil. 94. nu. 4. vol. 1.*

Fallit autem ſupradicta regula multis modis.

7 Et primo inter eaſdem perſonas, nam tunc plene probant *l. optimam. de contrah. & committenda ſtipulatione,* ita quoque Alexander *conſ. 150. num. 2. in 2.* Maluaſ. *conſil. 91. num. 34. in 1.* addo Cl. equitem & D. meum colendiſſimum D. M. Antonium Peregrinum *conſil. ſuo 85. nu. 1. in tertio.*

8 Extende etiam contra filios, & eorum ſucceſſores, ne alioquin hæres veniat contra factum defuncti, contra l. cum a matre. *C. de rei vendicatione.* ita Mandel *conſil. ſuo 200. nu. 10. in primo,* Maluaſ. *conſil. 120. num. 20. in 1.*

9 Intelligitur tamen primo iſta fallentia, quando iſta verba neceſſaria ſunt ad validitatem actus duntaxat, de quo agitur, prout loquitur tex. *in d. l. optimam.* & docet in ſpecie Dec. *conſil. 118. num. 5. volum. 1. & 389. numero 9.* Curtius Iunior *in authentica. Si quis in aliquo. C. de edend. num. 19.* Maluaſ. *d. conſil. 91. num. 43.* Crau. *conſil. 124. num. 8. in 1.* Zuchard. *conſil. 2. num. 27.* Aluar. Valaſc. poſt plures relatos *conſultatione ſua Luſitaniæ 89. nu. fin.* & Marilian. *deciſ. ſua 31. nu. 13.* addo Cl. Peregrinum *præcit. nu. 1. in fine.*

Et

Digitized by Google

10 Et quando ſunt de ſubſtantia,& neceſſitate;vt docet P. Gerard. *ſingulari ſuo 39. num. 12.* quo caſu iſta verba comparantur diſpoſitiuis: ita Gozad. *in d.l.edita num. 12. C.de edendo.*

11 Item quando illud enunciatum veriſimiliter tempore confecti inſtrumenti potuit interuenire,alias ſecus:ita poſt Bart.Iaſ.& alios docet Albenſ. *conſil.ſuo 740.nu.12.in 4.* vbi *ſub num.13.* affert exemplum in datione in ſolutum, quæ minime probatur per verba enunciatiua inſtrumenti,cum tunc temporis minime potuerit interuenire.

12 Extra autem actus, de quibus loquuntur, allegari non poſſunt, ita Purpurat. *conſil.ſuo 455.num.3.in 2.*

13 Intelligitur ſecundo, quando partes ſunt præſentes, ita Maluaſ.*d.conſil.91.num.42.* Purpurat.*conſil.367.num.66.vol.1.*& alij.

14 Sublimitatur tamen iſta principalis limitatio, vt non procedat quoad tertium abſentem, & in eius commodum; ita in terminis Riminal.Senior *conſil.718.num.24.in 4.* & Decian.*conſil.ſuo 52.nu.44.cum ſequentib.in 3.*

15 Et pro hac opinione Riminald. conſidero tex.*in l.fin.ff.de interrogatorijs actionibus.* Quidam habebat plures creditores ſupra hæreditate Caij, inter quos erat Fiſcus, procurator fiſci egit pro Fiſco aduerſus eum abſentibus alijs creditoribus,ipſe faſſus eſt, fiſco ſe hæredem eſſe,& per conſequens velle ſoluere; an ſibi præiudicet hæc confeſſio quoad alios, quæritur,& dicitur, quòd non. Ecce ergo quòd limitatio non procedit quoad tertium abſentem.

16 Secundo ſuffragatur illa regula quòd confeſſio extraiudicialis facta abſente parte, & non accepta illius nomine non præiudicat confitenti, de qua habetur in l.finali. & in l. certum §.ſi quis abſente.de confeſſis.per quã quidem ratione hanc eandem opinionem inſectatus eſt D.Bardellonus *conſil. ſuo 49. nu. 14. & 15.* vbi etiam plures cõcordantes deducit.

17 Contrarium tamen verius eſſe arbitror,& ad id probandum moueor ex infraſcriptis.

18 Et primò conſidero textum *in l. Deſiderum C.depoſit.* qui textus,licet diſſentiat Cyn.mirificè intentionem noſtram videtur probare inducendo hoc modo.

Fingamus,quòd ille Depoſitarius, de quo in text. qui mutuo dedit pecuniam alteri penes ſe depoſitam, quam pecuniam in inſtrumento contractus ipſius mutui faſſus fuit recepiſſe cauſa depoſiti a Sempronio,neget deponenti, ſe prædictam pecuniam recepiſſe: certè ſi deponens proferat inſtrumentũ mutui, in quo depoſitarius fatetur pecuniam illam,quam commodauit, penes ſe a tali fuiſſe depoſitam,illud inſtrumentum probabit depoſitum, & depoſitarius tenetur ad reſtitutionem. Ecce ergo,quòd verba enunciatiua inſtrumenti probant etiam quoad alios, & iſtum text. mirabilem vocat Bald. per quem ſic etiam aduertit Anania *in c. illud num.13. de præſumptionibus.*

19 Conſidero ſecundo loco talem facti ſpeciem. Caius,& Seius contrahunt ad inuicẽ, in eo inſtrumento contractus fatetur enunciatiue Caius ſe centum debere Sempronio: An Sempronius aliquo tempore iuuari poſſit ea confeſſione contra Caium, quæritur? Iuriſconſultiſs. & dilectus meus Menoc.poſt alios reſpondit *conſil.ſuo 81. num.22. in 1.* quòd ſic,& rationem adducit, quia licet hæc confeſſio inter alios emanauerit, reſpicit tamen Sempronij perſonam,cui prodeſſe voluit Caius. Et hanc Menochij deciſionem ſequutus eſt,Adrian. Gylman. *Rerum iudicata.Camer. Imperial.lib.1.deciſ.26.num.85.*

20 Tertiò poteſt conſiderari text. *in capit. finali.de Fideiuſſoribus,* vbi DD.notant,quod inſtrumentum confectum inter fideiuſſorem, & creditorem confitentem ſe recepiſſe a fideiuſſore, probat inter fideiuſſorem, & debitorem.

21 Quibus ſic ſe habentibus, non officiunt contraria. Ad primum enim reſpondetur, quòd ideò ille fatendo ſe hæredem præiudicat ſibi ſolum quoad illum,cum quo litigat, non autem quoad alios creditores hæreditarios, quia non poterat eſſe hæres, vt aduertit ibi gloſſa, Bald.& alij. Si enim potuiſſet,illa confeſſio quoad omnes ſibi præiudicaſſet. Sic præciſe reſpondit Robertus Maranta. *in repetitione l. is poteſt num. 223. ff de acquir. hæred.* vnde non officit.

22 Ad ſecundum reſpondetur, & primo regulam illam fallere de æquitate canonica,ſecũdum quam dici poſſet, quòd valet confeſſio facta etiam abſente parte; quia ſecundum æquitatem canonicam ſola mens ſufficere videtur, vt vult gloſſa ſingularis *in cap. quoties verſiculo promitto. in fine.prima quæſt.7.* Sic Socin. *in ſuis Regulis, regula. Confeſſio facta abſente in 10. fallentia.*

23 Secundo reſpondetur nõ procedere,quando huiuſmodi confeſſio facta eſſet in inſtrumento,vel libello, vt eſt tex. vna cum gloſſa *in l.cum precum C.de liberal.cauſ.* eo enim caſu cõfeſſio facta præiudicat quoad omnes,cum videatur magis deliberate facta: ſic idem Soc. *citato loco in prima fallentia.*

24 Et poteſt addi, nam ex inſtrumento tres oriuntur præſumptiones,ſcilicet,quòd in ipſo prolata ſint vera, ſolemnia, & de voluntate contrahentium confecta;ideo mirum non eſt, ſi confeſſio facta in inſtrumento plene probat,ita poſt alios Anguiſſol.*conſil.ſuo 152. num. 26. vol. 1.* & videatur in numeris ſubſequentibus, vbi multa de inſtrumentorũ congruentia, deducit, quemadmodum facit etiã Pariſ.*conſil.ſuo 77.in primis nu.vol.3.*

25 Et quòd illa regula non procedat,quando confeſſio fit in inſtrumento, præciſe tenuit Rota Ianuenſ. *deciſ.ſua 37.num.10. verſic.3. illa*

opinio

Digitized by Google

opinio, & melius *ſub num.* 14. Maſcard. *concluſ.* 347. *num.* 81. vbi inquit eſſe text. in d.l. Deſiderium.

26 Tertio loco poſſum reſpondere, quòd facit ſaltem ſemiplenam probationem, & ideo videmus, quod confeſſio facta abſente parte iuncto vno teſte plene probat. Sic poſt Bald. addentes ad Aretinum *conſilio ſuo* 60. Latè Viuius *opinione ſua* 138. *vol.* 1. & Maſcar. *citata concluſ. ſua* 347. *vol.* 1.

27 Aduerte tamen beneuole lector, quòd cōtra nos adeſt Deciſio in terminis Guidon. Papæ *deciſ. ſua* 24. ibi enim huiuſmodi facti ſpeciem proponit. Titius vendidit Sempronio quandam domum pretio 100. aureorum aſſerens directum dominium ipſius domus ſpectare ad quendam priorem de cōuexa. Prior ille vult compellere dictum emptorem, vt dictam domum ab ipſo recognoſcat prætextu dictæ aſſertionis in inſtrumento ipſius venditionis exiſtentis, dubitatum fuit in ſenatu Gratianopolitano, an iſte prior iuſte peteret? fuit concluſum, quòd non; ergo verba enunciatiua inſtrumenti minime probant quoad alios.

28 Quinimo Maſcard. (de hac tamen deciſſione Guid. Papæ nullam mentionem facit,) *de probationibus concluſ.* 541. *num.* 14. *vol.* 1. ampliat, etiamſi eſſemus in antiquis; nam ideominus ſi in vno, vel in pluribus inſtrumentis vnius tantum perſonæ diceretur. Titius vendidit Caio talem rem, quæ eſt de dominio talis Abbatiæ. hæc inſtrumenta antiquiſſima non probarent plene dominium in fauorem ipſius Abbatiæ; id quod etiam tenuit poſt nōnullos relatos Cl. Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ* 23. *nu.* 3. *cent.* 7.

29 Crederem tamen ſic dici poſſe pro euitando hoc ſcopulo, quod ſit ſpeciale in caſu Guidon. Papæ, & Maſcar. ibi enim agitur de probando dominio, quòd probari non poteſt re-

30 gulariter per inſtrumentum, vt poſt infinitos proponens hanc regulam docet ipſe Maſcar. *citata concluſ.* 541. *num.* 1. & 2. vbi ampliat; maximè quando inſtrumentū loqueretur enunciatiue.

31 Quinimo nec per inſtrumentum locationis dominium probatur: ſic idem Maſcard. *concluſ.* 542. *vbi latè*; addo Barboſam *in repet. l. ſi alienam. nu.* 74. *ff. ſoluto matrim.* De hoc tamen & nos loco ſuo aliqua dicemus.

32 Sublimitatur ſecundo illa prima principalis limitatio, vt non procedat, quando principaliter de ipſo enunciato contingit diſputari, ita Butrius *in c. illud quoque. num.* 3. *de præſumpt.* Cæphal. *conſ.* 369. *num.* 140. *in* 3. Cacheran. *deciſ. ſua Pedemont.* 76. *num.* 12. & alij.

33 Quicquid dixerit Soc. *conſ.* 68. *num.* 7. *vol.* 4.

34 Sublimitatur tertio, quando contrahentes, id eſt, perſonæ nominatæ in inſtrumento eſſent perſonæ prohibitæ, nam tunc nullo modo probarent; ita Purpurat. *conſ.* 394. *nu.* 3. *in* 1.

35 Secundo fallit Regula principalis, quòd ſcilicet, verba enunciatiua inſtrumenti minimè probant contra partem aduerſam patientem huiuſmodi verba in inſtrumento inſeri, nam contra eam probant: ita Henric. Bouer. *ſingulari ſuo* 48. *num.* 11. vbi deducit text. *in l.* 1. *C. de iur. Haſt. fiſc. lib.* 10. cum ſuis concordantibus, ita quoque Celſus Hugo *conſ. ſuo* 33. *num. fin. vol.* 1.

36 Exemplum poteſt eſſe, veluti ſi in inſtrumento inter te, & Sempronium celebrato enuncietur ipſum Sempronium eſſe tuum libellarium, hoc enim caſu, quia ipſe patitur huiuſmodi verba in eo inſeri, hæc verba contra eum probant.

37 Sic etiam contra producentem probant, quia inſtrumentum producens videtur confiteri omnia in eo contenta contra ſe, ita Bimius *conſ.* 126. *num.* 10. *in* 2. Peregrin. in ſimili *conſ. ſuo* 61. *num.* 10. *in* 1. ſed de hoc latius ſupra.

38 Tertio fallit Regula principalis in Antiquis, nam eo caſu in quacunque fere materia probant, ita poſt Iaſon. & Decium firmat Mandel Albenſ. *conſ. ſuo* 83. *num.* 6. *vol.* 1. Barbatias *conſ. ſuo* 65. *num.* 14. & 15. *in* 3. Riminald. Senior *conſ.* 93. *num.* 5. *in* 1. Ferret. *conſ.* 61. *nu.* 7. *vo.* 1. Cæphal. *conſ.* 608. *num.* 17. *in* 4. Purpurat. poſt multos relatos *conſ.* 319. *num.* 10. *vol.* 1. & 545. *num.* 15. *in* 2. Burſat. *conſ.* 410. *num.* 66. & 67. *vol.* 4. Præteus *conſ.* 8. *num.* 3. Schurp. *conſ.* 90. *num.* 3. *cent.* 3. Panciroll. *conſil. ſuo* 128. *num.* 4. pulchre Honded. *conſil.* 31. *num.* 8. *in* 2. Crot. *conſil.* 240. *num.* 32. *in* 2. Sichard. *in d. l. ex his num.* 11. & 12. Maſcard. *concluſ.* 106. *nu.* 1. & 3. & nouiſſime P. Gil Kenus, qui quampiures deducit, *in ſuo tract. de præſcript. par.* 2. *memb.* 1. *cap.* 6. *nu.* 11. addo Guliermi. Guidolon. *aduoc. ſua* 121. *num.* 5.

39 Et ratio ea poteſt eſſe, quia in Antiquis nulla melior reperitur probatio, quam ea, quæ fit per inſtrumenta, vt poſt alios Decius *conſ.* 146. *nu.* 14.

40 Alia poteſt eſſe ratio ſecundum Eugeniū *conſ. ſuo* 44. *num.* 50. & eſt, quòd cum in Antiquis difficilior ſit probatio, vt latè Menoch. *de Arbitrar. cap.* 115. *lib.* 2. *cent.* 2. ne pereat facultas probandi, leuiores admittuntur probationes. Sequitur Maſcard. *concluſ. ſua* 733. *per totam.* vbi pulchre.

41 Sed antequam vlterius progrediamur, breuiter diſcutiendum eſt, quod tempus dicatur antiquum, & quot anni requirantur; de hoc enim maximè digladiantur inter ſe Doct.

42 Nonnulli enim arbitrantur 30. annos ſufficere, alij 40 multi 80. alij etiam 10. & ſic de ſingulis, de quibus omnibus optimè diſſerentes videndi ſunt Cranci. *de Antiquitatibus tempor. part.* 1. *cap.* 1. *in principio per plures numeros.* Dominus Menochius *de Arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *caſu.* 3. vbi refert. 7. Doct. opiniones, Maſcard. quoque *de probationibus concluſione* 103. *volum.* 1. Laderch. *conſ.* 10. *nu.* 1. Honded. *conſil. ſuo* 17. *nu.* 56.

cum

cum ſeq. volum. 1. Clariſs. Eques Peregrinus *de Fideicommiſſis artic.* 43. *num.* 83. Polydor. Ripa *obſeruatione ſua* 69. & nouiſſime inſignis modernus dominus Cęſar Barzius *in ſua 2. deciſione Rotæ Bononienſ. nu.* 32. *cum ſeq.*

43 Scio, quòd communis ſententia, & fere ab omnibus recepta eſt, quòd requiratur ſpatium centum annorũ, vt videre licet per eundem Maſcard. *citato loco in principio vſque ad numerum* 7. Maluaſia quoque teſtatur de communi *conſil. ſuo* 91. *num.* 46. Decian. *conſil.* 21. *numero* 28. *in* 1. & D. Barzius *dicta deciſ.* 2. *nu.* 36. *&* 37. Addo D. Peregrinum *citato nu. in fine.*

44 Mihi verò ſemper placuit eorum opinio, qui dixerunt hoc arbitrio ipſius iudicis deferendum, vt ſcilicet, ſecundum qualitates difficultatum occurrentium iudicare debeat, quot anni requirantur, &c. Et huic opinioni tanquam crebriori calculo confirmatæ, & in praxi receptæ ſecundum Burſatum *conſil.* 235. *num.* 4. *in tertio, & prius in conſil.* 151. *num.* 34. *in* 2. Pedrocham *conſil.* 39. *num.* 145. *volum.* 1. & Honded. *d. conſil.* 17. *num.* 58. nouiſſime ſubſcribit etiam P. Gilkenus *de vſucapion. citat. part.* 2. *memb.* 1. *cap.* 6. *num.* 83. qui tamen ſubdit hoc verum eſſe, dummodo lapſum fuerit tẽpus 30. annorum: Eo enim tempore elapſo vult, vt ſtet poſtea in arbitrio ipſius iudicis iudicare, quòd tempus vlterius requiratur.

45 Et hæc mea opinio non eſt inconſona; videmus enim, quòd iudicia ſæpe variarunt circa hanc materiam antiquitatis.

46 Bartholus namque Romuleus *in l. Sciendum de verb. obligationibus num.* 124. *in fine.* teſtatur ſe plures vidiſſe tempus 50. annorum tanquàm antiquum à Romanæ Rotæ auditorio fuiſſe amplexum, & in ſpecie in vna Bononienſi inter Ghyſilerios, & Benteuolos coram Reuerendo P. Neocaſtrenſ.

47 Similiter Burſat. *d. conſil.* 151. *num.* 34. *in ſecundo,* inquit per Triumuiratum Rotæ Mantuanæ iudicatum fuiſſe tempus 60. annorum eſſe tempus Antiquiſſimum.

48 Pariter Puteus *lib.* 1. *deciſ. ſua* 212. *num.* 1. inquit, quòd aliàs Rota Romana arbitrata fuit, & tenuit, quòd tempus 70. annorum eſſet antiquiſſimum in vna Bononienſi de Sanderijs.

49 Idem Puteus *lib.* 2. *deciſ.* 209. *in fine* inquit, eandem Rotam tenuiſſe tempus 99. annorũ antiquum eſſe.

50 P. Aemill. Verral. *lib.* 1. *deciſ.* 18. *num.* 4. inquit in vna Lucana Capellaniæ Rotam tenuiſſe tempus centum annorum Antiquum eſſe.

Adeò vt vides lector beneuole, quantum iudicia hac in re varia extiterint. Multa de hac varietate colligere poteris ex Peregrino *de Fideicommiſſis art.* 43. *num.* 83.

51 Redeundo autem ad tertiam principalem fallentiam declara, vt non procedat, quando inſtrumenta cõfecta ſunt inter priuatas perſonas, id eſt, non ſunt publica; nam licet ſimus in Antiquis, nihilominus non probant: ſic in ſpecie docet Mar. Anguiſſol. *conſilio ſuo* 78. *num.* 7. *vol.* 1.

Et eſt text. cõmuniter adductus *in l. inſtrumenta Domeſtica C. de probationibus.*

52 Sed tamen contraria opinio longè verior mihi videtur, & firmiſſimè teneo, Verba enunciatiua inſtrumentorum antiquorum, etiamſi ſint domeſtica, & confecta inter priuatos, adhuc inducere plenam probationẽ, quando tamen omnia neceſſaria in ipſis inſtrumentis inſerta repetiuntur.

53 Et pro corroboratione huiuſce meæ opinionis conſidero textum *in d. l. inſtrumenta domeſtica,* vbi dicitur, quòd inſtrumenta domeſtica ſine alijs adminiculis (quæ autem ſint iſta adminicula, pulchrè explicat Gui. Papa *quæſt. ſua* 441.) ſola non ſufficiunt ad probationem plenam, vt ego interpretor.

54 Verba enim in dubio ſunt in potiori ſignificatu capienda, iuxta regul. *l.* 1. §. *Qui in perpetuum. Si ager Vectigal. vel Emphyteuticus petatur, & l. quæritur. de ſtatu hominum.* cum ſimilib. adductis per Brunorum a ſole *in ſuo compendio propoſitionum iuris in verſiculo, verba accipienda ſunt. pag. mihi* 202. *& in verſiculo, verba in dubio. pag.* 203. Si verò adſint alia adminicula, plenè probãt: hoc poſito, ſic arguo.

55 Verba enunciatiua inſtrumenti ſimpliciter prolata inducunt ſemiplenam probationem: ſic præciſe poſt alios Berous *conſil.* 67. *num.* 7. *vol.* 1. & tangit Aret. *conſil.* 36. *num.* 3. ergo accedente Antiquitate temporis plenè debent probare; probatur conſequentia, quoniam verba enunciatiua plenè probant in Antiquis, vt patet ex tot auctoritatibus ſuo loco deductis.

56 Secundo conſidero, quòd etiam priuata ſiue domeſtica ſcriptura plenam in antiquis probationem inducit, prout notatur in l. cũ Tabernã §. *idem quæſiuit ff. de Pignoribus; & l. Lutius, & l. Publia in fine ff. depoſiti.* & alias latius docuimus *in tractat. de ſcriptura. priuata lib.* 1. *quæſtione* 4. *num.* 232. *cum ſequen.*

57 Non officiunt contraria, quia procedunt, quando huiuſmodi Inſtrumenta eſſent de recenti; & ita reſpondit etiam Aretin. *citato conſil.* 42. *num.* 2. qui hanc eandem opinionem ſuſtinet alijs tamen fundamentis.

58 Ampliatur modo illa tertia principalis limitatio, vt procedat etiam contra tertium, contra quem iſta verba probant. Quicquid multi dixerint: ita Cabball. *mille.* 72. *part.* 1. Eugen. *conſil.* 44. *num.* 24. *vol.* 1.

59 Declaratur tamen primo iſta ampliatio, vt procedat, quoties agitur de modico præiudicio, ſecus enim eſſet ſi de magno, ita poſt Barbatiam, & alios Anguiſſol. *conſil.* 78. *nu.* 8. *in* 1. P. de Monte Picho *conſ. ſuo* 97. *nu.* 12. *vol.* 1. & indubitatũ hoc eſſe dixit Eugen. *citato conſ.* 44. *nu.* 28. Sequitur pulchrè Maſc. *cõcl.* 106. *n.* 9.

60 Fateor

60 Fateor tamen, quòd ſi cum longo temporis ſpatio concurreret etiam longa quaſi poſſeſſio, tunc hæc verba probarent etiam in præiudicium tertij, etſi ageretur de graui præiudicio; ita Menochius *conſil.147. nu.14. in 2.* Maſcard. *citata concluſione num. fin.*

61 An autem præiudicium ſit modicum, vel magnum, erit iudicis arbitrio determinandum.

62 Declaratur ſecundo iſta Ampliatio, vt intelligatur, quoties probatio eſt difficilis de ſui natura, veluti in materia filiationis, conſanguinitatis, & ſimilium, aliter enim hæc verba in præiudicium tertij non probarent. ita Albert. *d.conſil.83.* Pancirol. *conſilio ſuo 78. num.9. vol.1.* Maſcard. *d.concluſ.106. num.11.*

63 Declaratur tertio, vt intelligatur, quando permultæ ſunt aſſertiones antiquæ, vtputa ſi plurium inſtrumentorum verba enunciatiua extant, illæ enim plenè probant contra tertium, ſecus eſt autem, ſi extaret vna ſola leuis probatio antiqua: ita docet Hypp. Riminald. *conſil.76. num.2. in 1.* ita quoque Menochius *d.conſil.147. num.13. in 2.* & poſt plures relatos *in 402. num.3. volum.5.* addo Trentacinq. *conſil. ſuo 3. num.8. in 2.*

64 Ratio eſt in promptu, nam plura inſtrumenta de Antiquo habent vim probationis famæ: Bald. Salycetus, & Doct. communiter *in l. cum aliquis. C. de iure deliberandi,* Socin. *conſil. ſuo 87. num.5. vol.1.* & Cl. Farinatius *deciſ. ſua Rotæ Romanæ 591. num.2.*

65 Fama autem in Antiquis plenè probat, licet agatur de graui præiudicio, puta, de probatione dominij, vt habetur in d. l. cum aliquis; & tradit Socin. *conſil. ſuo 86. num.2. vol.1.* & Iaſ. *conſil.81. num.8. vol.1.*

66 Intelligenda eſt autem iſta declaratio, vt procedat, quoties iſta inſtrumenta emanarunt a diuerſis perſonis; ſecus ſi ab iiſdem. Si enim habeant originem ab eiſdem perſonis, ſemper videtur vnicum, & idem teſtimoniū, & ob id famæ efficaciam habere nō poſſent: ſequitur Socin. *conſil.194. col. finali, verſiculo ſed ad primum reſpondetur. in ſecundo.* & Illuſtris. D. Card. Mantica *de Tacit. & Ambig. conuentionib. lib.2. tit.7. num.21. & 22. cum ſequent. ubi latè inſiſtit.* & eſt veriſſima propoſitio.

67 Quicquid dixerit Eugen. *conſil.44. num.48. cum ſeq.*

68 Aduertendum eſt autem, quòd DD. quamplurimi, veluti Natta *conſilio ſuo 283. num.8. in 2.* Riminald. Iunior *conſil.137. num.26. in 2.* & alij, tenent, quòd in quocunque actu particulari, (dummodo tamen non agatur de probatione confinium,) quem non eſt veriſimile, quòd partes enunciaſſent, niſi ita ſe haberet veritas, ne ex illo enunciato ſibi aliquod præiudicium inferatur, vnicum inſtrumentum ad plenam probationem in Antiquis ſufficiat.

69 Ego autem has DD. opiniones ſic conciliandas arbitror, vt vnum inſtrumentum ſufficiat, quando agitur de modico præiudicio; ſecus autem ſi de graui, nam tunc plura requiruntur.

70 Et ratio eſt, quia in cauſis magni ponderis etiam maximæ probationes requiruntur; ſic præcisè Fab. Turret. *conſil.71. num.14. in 1.* Maſcard. *d. concluſione 394. nu.21.* & alij.

71 Aliter etiam diſtingui poteſt: Aut enim enunciatur factum ſpectans ad partes contrahentes, & tunc vnum ſufficit inſtrumentum; aut verò enunciatur factum, quod eos non tangit principaliter, & tunc plura deſiderantur. Sic ex dictis Riminald. *d. conſil.137. numero 29.*

Illud autem, quòd dictum fuit de confinibus, inferiùs, an verum ſit, dicetur.

72 Ampliatur ſecundo loco eadē tertia principalis limitatio, vt procedat etiam quoad fauorem tertij, intercedentibus maximè pluribus inſtrumentis deriuantibus à diuerſis perſonis, & diuerſis notarijs, qui non ſint perſonæ ſuſpectæ, prout in proxima ampliatione deductum fuit, ſic præcisè poſt alios D. Caroi Bardellon. *d. conſ. ſuo 49. num.27. cum ſeq.*

73 Nota tamen eundem Bardellonum *infra ſub nu.41.* concludere contrarium; ſentit enim verba enunciatiua probare quoad partes cōtrahentes tantum, non autem quoad tertium, & maxime quando diſputari contingeret de enunciato. Tu cogita.

74 Ampliatur tertio principaliter, vt procedat etiam circa confinia, quæ plene probantur per inſtrumenta de Antiquo, puta, dicendo, quòd vendita fuit talis domus, cui ab Aquilone cohæret domus Titij, & a ſubſolano domus Sempronij, & eſt in tali caſtro, vel territorio: ita poſt alios Iaſ. *conſil. ſuo 81. nu.7. & 114. num.12.* vbi adducit textum *in cap. cum cauſam. de probationibus. in cap. ſi Papa, de Priuilegijs in ſexto.* cum concordantibus *uol.1.* plures refert Menochius *conſ. ſuo 147. num.11. in 2.* Burſat. *conſil. 235. num.47. in 3.* & Valaſc. *de Iure Emphyteutico quæſt.9. num.22.* & omnium latiſſimè ex recentioribus inſignis D. Maſcard. *de probationibus concluſ.394. num.2. cum ſeq. uol.1. & prius concluſ. 106. num.3. & 4.* in terminis Paris de Puteo *de Redintegratione feudorum cap.181.*

75 Et ratio eſt in promptu, nam in probatione confinium non requiritur directa probatio, ſed ſufficit probatio adminiculata per veriſimilia adminicula, quæ inducuntur per huiuſmodi verba enunciatiua, vt latè tradit Menochius *d. conſil. ſuo 147. num.1.*

76 Et licet adſint quam plurimi, qui contrarium tenere auſi fuerint, videlicet, quod confines per huiuſmodi inſtrumenta plenè non probētur, ſed dumtaxat quædam præſumptio inducatur: nihilominus a communi non eſt diſcedendum, vt docet Maſcard. *d. concluſ.394. num.7.* quę eo magis procedit, quādo agitur, inter ipſaſmet partes, ad latè tradita poſt alios per Clariſs. Fachineum poſt hæc edita viſum

conſil.

Digitized by Google

conſilio ſuo 98. *numero octauo, volumine primo.*

77 Subampliatur primo prædicta ſecunda ampliatio, vt procedat etiam quoad alias perſonas: quicquid dixerint nonnulli; ita poſt Iaſ. *in citatis ſuis conſilijs*, & alios Dominus Menochius *citato conſilio* 147. *nu.* 3. & 4. vbi reddit rationem. Vallaſc. *numero præallegato*: & nouiſſimè Maſcard. *d. concluſ. num.* 10. qui has opiniones rectè conciliat.

78 Subampliatur ſecundo loco, vt procedat, etiamſi inſtrumenta eſſent inter alios confecta, & prolata ad alium finem, puta, quando, dicitur, actum in tali territorio; tūc enim per huiuſmodi verba probantur confines territoriorū, & diocœſum: ita Franc. Marc. *deciſione* 335. *vol.* 2.

79 Sed an plura inſtrumenta horum verborum requirantur ad probandos confines, vel vnum duntaxat, non eſt eadem omnium ſententia.

80 Verior tamen, & receptior eſt opinio plūra requiri inſtrumenta, vt poſt Natta. *d. conſil.* 283. Rimin ald. Iunior *d. conſil.* 137. *num.* 27. & alios tradit latiſſimè Maſcard. *loco citato nu.* 12. & 13. Valaſc. *citato loco num.* 24. Excell. Peregrinus *de Fideicommiſſis art.* 43. *nu.* 84.

Et ratio hæc eſt, nam fines probantur inter cetera per communem opinionem, & famā in iſtis antiquiſſimis, vt notatur in l. ſi arbiter. *de probationibus*. cum alijs deductis per Socin. *conſil. ſuo* 86. *num.* 2. *in* 1. De Fama latè Maſcar. *concluſ. ſua* 396. De communi opinione idem Maſcard. *concluſ.* 403. *num.* 11.

81 Sed ſic eſt, quòd fama, & communis opinio non probatur per vnum duntaxat inſtrumentum, ſed bene per plura, vt docet poſt multos relatos idem Maſcard. *d. concluſ.* 394. *num.* 13. & ſequutus poſt plures alios adductos Clar. Bardellon. *conſilio ſuo* 49. *numero* 27. ergo.

82 Ampliat poſt alios idem Maſcard. *citata concluſ. numero* 17. vt ſi duo eſſent inſtrumenta, nihilominus plenam non inducerent probationem quoad fines probandos inter alias perſonas.

83 Et eſt aduertendum, prout etiam aliàs dictum fuit, quòd iſta inſtrumenta non debent habere originem ab eiſdem perſonis, ſed penitus diuerſis; alias cenſerentur eſſe vnum, & idem inſtrumentum, & non plura, & ſic non probabunt: veluti ſi omnia inſtrumenta inueniantur confecta ab vno notario, qui ſemper ſcripſit, Actum in tali loco, in talibus confinibus, in tali iuriſdictione; hæc enim verba non probant, quia vnum inſtrumentum cenſentur: ita Felin. docet *in cap. cum cauſam. numero quarto, de probationibus*. Maſcard. ſequitur *citata concluſione, numero* 14. *cum ſequen.* Honded. *conſilio* 31. *numero* 31. *in ſecundo*. Peregrin. *citato numero* 84. & ſic tenuit etiam Rota Romana teſte Verral. *deciſione* 337. *part.* 3. *num.* 6.

84 Præterea iſtæ perſonæ non debent eſſe ſuſpectæ; vt poſt Natt. *per text. in cap. licet ex quadam. de teſtibus.* docet Maſcard. *citato loco nu.* 34. vtrumque ſic etiam docet Bertazzol. *ſuo conſ. ciuili primo, numero* 94. & 95.

85 Quomodo autem iſtud intelligatur, videndus Eugenius *dicto conſilio* 44. *numero* 60. *cum ſequentibus.*

86 Limitatur tamen hoc, quòd dictum fuit de pluribus inſtrumentis, quæ requiruntur ad probandos confines, vt non procedat quoad ipſos contrahentes, tunc enim, & ſi non eſſent plura inſtrumenta, ſed vnum tantum, nihilominus fines ipſi probarentur; ita dicūt plures, quos refert, & ſequitur Maſcard. *d. concluſ. numero* 18. & 19. Quod tamen intelligendum eſt, ſi eſſet vnum inſtrumentum principaliter factum ſuper confinibus, & cum interuentu perſonarum, quæ adhiberi debuerunt, namque illud ſufficeret etiam inter alias perſonas in Antiquis ſecundum Iaſon, *conſilio* 63. *numero* 7. vbi id pluribus rationibus confirmat *in tertio*, ſequitur Clariſs. Peregrinus *d. art.* 43. *citato nu.* 84. *in fine.*

87 Sed pro faciliori omniū intelligentia exemplo rem declaro.

Si Florentinus Archiepiſcopus diæcœſim confinem Piſano Archiepiſcopatui habeat, atque inter vtrumque Archiepiſcopatum inſtrumenti confecti tenor enunciatiuè proferat, Acta hæc in domo, aut loco in finibus Archiepiſcopatus Florentini ſito, hæc quidem enunciatiua verba probant domum, & locum eſſe de Diocœſi Archiepiſcopi Florentini, ait enim Imperator *in fine d. leg. optimam C. de contrahenda ſtip.* huiuſcemodi ſcriptu ris propter vtilitatem contrahentium fidem adhibendam eſſe. Sed hæc in materia confinium ſatis. latius autem videas penes Card. Tuſcum *concluſ. ſua* 700. *num.* 38. *cū pluribus ſeqq. in litera C.*

88 Ampliatur tertio loco illa tertia principalis fallentia, vt procedat etiam, quando huiuſmodi verba poſita eſſent in inſtrumento ſolemnitatis enunciante, nam tunc in Antiquis plenè probant, ita Raudenſ. *de Analogicis capit.* 38. *num.* 104. vbi exemplificat, quòd inſtrumentum alienationis rei eccleſiaſticæ enuncians ſolennitates probat eas interceſſiſſe in Antiquis.

89 Ampliatur quarto, vt procedat etiam quoad dominij, & poſſeſſionis probationem, in antiquiſſimis enim per hæc verba eorū probatio inducitur: Sic præciſè Borgnin. Caualcan. *deciſ. ſua* 23. *nu.* 81. *part.* 2.

90 Quicquid dixerit Hieronymus de Monte *de Finibus Regund. c.* 60. *nu.* 13.

91 Et ratio eſt, quia ex curſu tanti temporis iuſtus titulus præſumitur; ſic infiniti, quos in ſimili refert, & ſequitur Maſcard. *concluſione* 1219. *num.* 8. & 9. & *concluſ.* 1377. *num.* 16. *cum ſequentibus in* 2.

92 Immò quam plurimi relati per Maſcard. *citata concluſione* 1377. *numero* 37. arbitrati ſunt præſumptionem illam tituli, quæ inſurgit ex tãti temporis ſpatio, eſſe iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium.

93 Sed quid ſi plura eſſent inſtrumenta antiqua, in quibus aliquid narraretur, & eſſent varia inter ſe, quænam ſint attẽdenda, docet Maſcard. *d. concluſ.* 394. *numero* 26. *cum ſequentibus*.

94 Ampliatur quinto tertia illa fallentia, vt procedat etiam in reſcriptis, ac priuilegijs, in Antiquis enim per hæc verba contentorum in eis inducitur plena probatio. Sic poſt alios Cæphal. *conſil.* 608. *num.* 18. *in* 4.

95 Ampliatur ſexto, vt procedat etiam quo ad probandum ius Patronatus, per hæc enim verba inſtrumento inſerta ipſum in Antiquis benè probatur, ita Caualcan. *deciſione* 17. *nume.* 2. *&* 35. *par.* 2. vide tamen de hoc Marcum Ant. Maceratẽſem *lib.* 1. *reſolutione* 80. vbi quęrit; an poſt conſtitutiones Sacræ Tridentinæ Synodus poſſit amplius probari ipſum ius Pattronatus per hæc verba enunciatiua. Videndus quoque Maſcard. *concluſ. ſua* 959. *numero* 23. *cum ſeq.* vbi an, & quando per verba enunciatiua epiſcopi ipſum ius Patronat. probetur, elegantiſſimè diſeruit.

Adde tu in pręſentiarum aſſertionẽ Epiſcopi maximè in antiquis probare ipſum ius patronatus; prout & Papæ aſſertionem; ſic præcisè poſt puteum, & Achil. de Graſſ. docet eleganter Clar. Farinat. deciſione ſua Rotæ Roman. 542. num. 1. & 2.

96 Ampliatur ſeptimo, vt maximè locum habeat, quando in calce ipſius inſtrumenti eſſet appoſitum iuramẽtum, quo aſſereretur, omnia in eodem inſtrumento contenta eſſe vera; ſic præcisè poſt nonnullos relatos Clariſs. Bardellon. *conſil. ſuo* 49. *num.* 6.

97 Hanc tamen ampliationem intellige, ac declara procedere in verbis enũciatiuis principaliter prolatis propter ſe, ſecus ſi propter aliud, tunc enim iuramẽtum nihil operatur. Latè P. Emil. Verral. alios congerens *deciſione* 336. *part.* 3. vbi loquitur etiam in fortioribus terminis, nempè quando cũ iuramento concurrit etiam geminatio enunciationis.

98. Declara ſecundo procedere, ac operari inter partes tantum, non quoad tertium: pulchrè Maſcard. *de probationibus concluſ.* 360. *nu.* 3. nec mirum, quia iuramentum eſt quid perſonale, vt notum eſt, & declarat Berous *conſ.* 92. *num.* 15. *in* 1.

Ampliatur octauo, vt verba enunciatiua in inſtrumentis antiquis probent etiam quoad famam. Sic præcisè poſt Puteum D. Hector Felic. *allegatione ſua tur.* 30. *nu.* 4. *part.* 3.

99 Limitatur tamen iſthæc tertia principalis limitatio, ne procedat, quando concurrerent plura ſpecialia; tunc enim verba enunciatiua appoſita in inſtrumento minimè probarent, etiamſi eſſemus in antiquis; Sic præcisè. & ex profeſsò Clariſs. Bardellon. *præcitato conſil. ſuo* 49. *per totum*; Nec mirum, plura enim ſpecialia non poſſunt multiplicari, & concurrere ad eundem effectum vnico ictu in eadem perſona, quia iura ſpecialium multiplicationem abhorrent, & latiùs per D. Bardellon. *d. conſ.* 49. *num.* 23. *&* 24.

100 Fallit quarto regula principalis fauore pię cauſæ, nam tunc hæc verba inſtrumenti probant; ita poſt Dec. Plotus *conſ.* 26. *nu.* 2. *vol.* 1.

101 Fallit quinto quoad ciuilitatem, nam ipſa per huiuſmodi verba in inſtrumento inſerta benè probatur: ita Alex. Raudenſ. *de Analogis cap.* 24. *num.* 24. Exemplum: Reuocatur in dubium, an Mæuius ſit ciuis alicuius ciuitatis, puta, Veronæ: producitur inſtrumentum, in quo narratur eius patrem fuiſſe ciuem Veronenſem, abſque dubio hoc modo probatur eundem quoque Mæuium, de quo prius dubitabatur eſſe ciuem ex eadem ciuitate oriundum. Videndus Vicentius de Franchis *deciſ. ſua* 357. vbi pulchrè.

102 Sic etiam idem concludendum eſt de nobilitate generis, quæ benè probatur ex antiquis familiæ inſtrumentis, quibus appareat nobiles auos, & proauos illius, de cuius nobilitate controuertitur, maximè verò ſi aut coram principe, aut apud rationales ipſius principis inſtrumenta illa conſcripta proponantur; neque enim facilè credendum eſt principem, aut rationales permiſſuros, vt nobilem ſe diceret, qui nobilis non eſſet, cum non ſolum publicè interſit, ſed etiam principis, vt nobiles ab ignobilibus diſtinguantur. Sic eleganter Antonius Faber *in ſuo Cod. Fabrian. lib.* 4. *tit.* 14. *definitione* 27. Vide eundem *lib.* 9. *tit.* 28. *definitione* 15. vbi pulchrè de hac materia.

103 Fallit ſexto, quoad dotem, ea enim per verba enunciatiua inſtrumenti inter alios ſequuti probatur, idque fauore ipſius dotis: ita Verral. *deciſ.* 288. *part.* 1.

104 Fallit ſeptimò, quando ſunt geminata, ſeu reiterata in ipſo inſtrumento: Sic poſt alios Monald. *conſil. ſuo* 61. *num.* 6. *vol.* 1. & quando in eodem interuenit decretum iudicis. Sic poſt alios Mancin. *de Iuramento part.* 4. *effect.* 151. *num.* 5.

105 Obſeruandum eſt autem, quod vt hæc verba prolata in inſtrumento probent in omnibus illis caſibus ſupra enarratis, debent ſpecifice, & clare interuenire, non autem in genere, quia aliàs talis enunciatio ſimplex, & generalis diceretur dubia, incerta, & obſcura. *ad l. prætor edixit. ff. de iniurijs.* & ideò nulla induceretur probatio: ita poſt Oldrad. Caſtrenſ. & alios animaduertit Crauet. *de Antiquitatib. temporum part.* 1. *in verſ. ampliatur, num.* 26. *& in ſuo conſil.* 29. *num.* 3. *in* 1. Sic etiam Mazzol. *conſ. ſuo* 107. *numero* 45. *in primo*, Maſcard. *concluſ.* 106. *numero* 6. *volum.* 1. & nouiſſime P. Bimius *conſil. ſuo* 137. *num.* 7. *vol.* 2.

106 Exem-

106 Exemplis pro faciliori Tyronum intelligẽtia rem declaro. Si in inſtrumento vnionis dicatur, quod vnio facta fuit cum omnium iurium ſolemnitate, talia verba vtique nõ probant ſolemnitates ipſas præceſſiſse, niſi in ſpecie exprimantur omnes ſolemnitates ad vnionem ipſam neceſsariæ.

107 Sic etiam non ſufficit confeſſio appellati, quod fuerit appellatum, niſi probetur appellatum fuiſse infra decem dies, & per habentem poteſtatem interponendi ipſam appellationem.

108 Sic quoque laudum, quo enunciatur inſtrumentum tranſactionis inter partes, non probat ipſam tranſactionem, quando tenor ipſius tranſactionis in ſpecie nõ exprimitur; ita pulchre docet hæc omnia poſt plures relatos D. Hypp. Riminald. *conſil. ſuo 365. nu. 24. & 25. in 4.*

109 Sed antequam finis huic materię imponatur, Videndum eſt, an verba enunciatiua aliquorum actorum in inſtrumento poſita probent acta illa interueniſse?

Verbi gratia, inquit Notarius in inſtrumẽto, Viſo libello, Viſa litis conteſtatione, &c. nunquid probetur per inſtrumentum illa acta interueniſse?

110 Concluſiuè agendo breuiter conclude ſecundum DD. *in l. ſciendum. ff. de verborum obligat.* Quod, ſi narratur talis actus in inſtrumento, qui potuit interuenire tempore dicti confecti inſtrumenti, per huiuſmodi inſtrumentum probatur huiuſmodi actum interueniſse; videlicet ſi in illo inſtrumento dicatur; (Vtraque parte pręſente) tũc bene probatur interueniſse præſentiam vtriuſque partis, idẽ eſt, ſi dicatur in inſtrumento, quod mulier fuit certiorata de beneficio Velleiani, per tale enim inſtrumentum probatur, quod fuit certiorata, quia talis certioratio potuit interuenire tempore confecti inſtrumenti.

111 Secus autem eſset, ſi non poſset interuenire. Exemplum dat Bart. *citato loco.*

Dicitur in quodam inſtrumento: Viſa ſcriptura debiti, habitaque fide, quòd tale eſt iuſtum pretium rei, facta ſubhaſtatione &c. Certè iſtud inſtrumentum probat, quòd conſtat de debito, & quòd illud eſt iuſtum pretium, quia hoc tempore venditionis potuit fieri, vnde talis ſolemnitas præſumitur, ſed non probat ſubhaſtationem, quia non potuerat fieri illo tempore, cum debuerat 20. diebus ſtare. *l. 1. C. de Iur. Haſt. Fiſc. libro decimo, & l. 1. de Fide inſtrumentorum,* & latius poſt Bart. *citato loco* perſequitur Lanfranc. de oriano *in repetitione. c. Quoniam contra. num. 48. cum ſequentibus. de probationibus.*

QVAESTIO II.

An Verbis enunciatiuis prolatis à Papa fides adhibenda ſit?

SVMMARIVM.

1 *Papæ Aſſertioni ſtandum eſt.*
2 *Papæ Actus non poteſt eſſe niſi circa veritatem, & cur. ibidem.*
3 *Papæ aſſertioni adeò ſtatur, vt non poſſit probari contrarium.*
4 *Ratio, & num. 5.*
6 *Papæ aliquid de iure aſſerenti pleniſſimè creditur, niſi manifeſtam falſitatem aſſereret, & num. 8.*
7 *Papa præſumitur habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui.*
9 *Papæ creditur non admiſſa in contrarium probatione, quando atteſtatur de facto proprio, non de alieno.*
10 *Et maximè quando ſuper eo ſe fundat.*
11 *Literæ, in quibus Papa atteſtatur aliquem eſſe ſuum Cappellanum, vel cubicularium ſuum familiarem, benè probant eum eſſe talem.*
12 *Contrarium multi.*
13 *Reſolutio ex Lapo.*
14 *Papæ aſſertioni ſtandum eſt ſuper facto proprio, etiãſi atteſtetur de eo, quòd ſecit, vel vidit, dum eſſet Cardinalis.*
15 *Amplia hoc procedere in quacumque diſpoſitione ſiue pura, ſiue conditionali, ſiue modali.*
16 *Aſſertio Papæ probat etiam contra laicum non ſubditum.*
17 *Hoc intellige in beneficialibus.*
18 *Non in prophanis.*
19 *Contrarium multi. Reſolutio ex Gabriele, & Portio ibidem remiſſiue.*
20 *Papæ atteſtanti non creditur, quando agitur de alterius graui præiudicio, & eſt communis nu. 24.*
21 *Exempla & nu. 22.*
23 *Ratio.*
25 *Papæ aſſertioni non ſtatur de delicto alicuius, niſi aſſerat conſtare ſibi de notorio, & inexcuſabili.*
26 *Opinio Auctoris.*
27 *Multa dicuntur notòria, & tamen non ſunt.*
28 *Papæ aſſertioni ſtatur de delicto alicuius, quando diſponit non eſſe recipiendam contrariam probationem.*
29 *Et magis quando concurrunt alia adminicula vltra confeſſionem ipſius Papæ.*
30 *Papæ aſſertioni ſuper facto ſibi a parte narrato non ſtatur, niſi de facto proprio ipſiuſmet Papę tractetur.*
31 *Aſſertioni Papæ non ſtatur, quando conſtat de contrario eius, quòd ipſe fuit atteſtatus, vel quando principaliter de eo dubitatur.*
32 *Aſſertioni Papæ non ſtatur, quando de facto alieno atteſtatur.*
33 *Papæ in narratis de facto alieno creditur, donec contrarium probetur, & eſt communis.*
34 *Enunciatiua verba Papæ probant, quando ſummus Pontifex concedit aliquid motu proprio, & huic aſſertioni innititur eius intentio.*

35 *Clauſula motus proprij non præſumitur, quando non eſt expreſsè literis inſerta.*

36 *Papæ Aſſertioni creditur etiam de facto alieno, quando aſſereret ſe de tali facto benè fuiſſe certiorem factum.*

37 *Item quando ſumus in Antiquis.*

38 *Amplia.*

39 *Papæ Aſſertioni creditur in facto alieno coram ſe geſto. Ratio ibidem.*

40 *Item quando non verſamur in præiudicialibus.*

41 *Similiter ſi de facto ſui progenitoris atteſtetur.*

42 *Item quoad inducendam aliqualem præſumptionem.*

1 SEd quęritur, an verbis enunciatiuis, quæ Papa protulit, credendum ſit. Ad quòd dico conſtituendam eſſe regulam affirmatiuam, text. eſt apertiſſimus *in clementina vnica. de probationibus*, id quòd colligitur etiã ex cap. nobiliſſimus. 97. *diſtinctione*, & ita Doct. omnes concludunt teſte Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura nu.* 44. & Maſcard. *de probationibus concluſ.* 1148. *in* 2.

2 Et de hoc mirum nemini videri debet, cum actus Summi Pontificis non poſſit eſſe niſi circa veritatem, cum veritas ipſa Deus ſit, cuius vices gerit in terris ſummus Pontifex, ac ideò Sanctus, & Beatus, ac etiam meritò verax exiſtimatur, vt inquit Ioſeph. Ludouic. *concluſ. ſua* 24. *verſ. ego autem. pag. mihi* 28. *col.* 3.

3 Ampliatur hoc adeò verum eſſe, videlicet quod ſtandum eſt aſſertioni Papæ, vt contrarium probari minimè poſſit; ſic poſt alios Maſcard. *concluſ.* 1233. *nu.* 5. *in* 2.

4 Et ratio eſt, quia verba enunciatiua Papæ inducunt præſumptionem iuris, & de iure; Barbatias *conſ.* 27. *nu.* 8. *in* 3. contra quam non admittitur probatio.

5 Adde, & fortius, nam ſi pro dicto Principis ſecularis adeſt violenta præſumptio, quæ non admittit probationem in contrarium: (Hinc Bald. *in l.* 1. *per illum text. de offic. prætor. & in cap. ceterum. col.* 3. *de text.* dixit, quòd id, quòd princeps credit, & nos credere debemus, quia dictum principis pro lege eſt habendũ. Hinc etiam Natta poſt alios clamitat dicendo. Quis enim tantæ ſuperbiæ faſtigio tumidus ſit, vt regalem ſenſum neget?) quanto magis id verum erit in Summo Pontifice?

6 Ampliatur ſecundo loco concluſio, vt procedat, etiamſi Papa aliquid aſſereret de iure, nam nihilominus ei crederetur.

7 Et ratio eſt, quia præſumitur, quòd ipſe habeat omnia iura in ſcrinio pectoris ſui.

8 Quod tamẽ intelligendum eſt, niſi aliquid aſſereret, quòd de iure manifeſtam falſitatẽ in ſe contineret, ita poſt Gabriel. Maſcard. *d. concluſ. nu.* 31. *cum duobus ſeqq.*

9 Declaratur tamen iſta principalis concluſio ſupra relata, vt procedat, quando Papa atteſtatur de ſuo facto proprio, tũc enim ſua atteſtatio pleniſſimam facit fidem, ita vt nec contrarium probari poſſit. Sic procedit tex. *in d. clem.* 1. atque ita intelligunt communiter DD. teſte Gabriel. *tit. de probationib. concl.* 2. *nu.* 2. Portius *concluſ. ſua* 27. *in princ.* & Maſcard. *d. concluſ.* 1233. *nu.* 35. *cum ſeq.*

10 Et eo magis procedit, quando Papa ſuper eo ſe fundat: ſic Mazol. *conſil.* 98. *nu.* 29. Riminald. Sen. *conſil.* 419. *num.* 37. *in* 3. & Turret. *conſil.* 71. *nu.* 6. *vol.* 1. Addo Crauet. *de antiquitatibus in* §. *propoſitum, num.* 15. *&* 16. *cum ſeq.* vbi declarat etiam, quando dicatur intentio Papæ fundati ſuper narratis per eum.

11 Hinc ſequitur, quòd ſi Papa atteſtatur aliquem eſſe ſuum Cappellanum, cubiculariũ, ſeu familiarem, debeat ſtari ſuæ aſſertioni, vt voluerunt multi relati per Gabriel. *citato loco, numero* 3. & in terminis adeſt deciſio D. Lapi *in ordin.* 7. dum concludit literis narratiuis Papę commendantis iudici ſeculari quendã Plebanum, fidem adhibendam eſſe in hoc, quòd ille ſit Plebanus.

12 Et licet videantur eſſe nonnulli, qui in huiuſmodi caſibus aſſertioni ipſius Papæ deferendum non eſſe autumnent.

13 Nihilominus benè reſoluit Lapus *citato loco, numero* 6. & Gabriel. *citata concluſ.* 2. *numero* 4. qui *ſub num.* 6. declarat etiam, qualiter ſit intelligenda deciſio Lapi: vidend. etiam de hac eadem declaratione D. Alexan. Trentacinq. *Variar. reſolutionum lib.* 1. *tit. de verborum ſignificatione reſolutione* 2. *num.* 10.

14 Ampliatur iſta declaratio, vt procedat, etiamſi Papa atteſtaretur de eo, quòd fecit, vel vidit, dum Purpureo eſſet decoratus galero, vel in minoribus conſtitutus. Sic poſt alios Gabriel. *d. concluſione numero* 16. vbi iura, & auctoritates deducit, Portius *d. concluſ.* 27. *pagina* 84. *verſiculo, Amplia etiamſi Papa.* Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura. nu.* 44. & alij.

15 Ampliatur ſecundo, vt habeat locum in quacunque Papæ diſpoſitione ſiue pura, ſiue conditionali, ſiue modali, in qua ſi Papa atteſtetur de facto ſuo, ſemper locum habebit diſpoſitio dictæ clementinæ primæ, de probationibus. Sic poſt alios Gabriel. *num.* 23. Vtrũque probat Maſcard. *concluſ.* 139. *numero ſexto, in* 1.

16 Tertiò Amplia, vt talis aſſertio Papæ probet etiam contra laicum non ſubditum: Sic inter alios Gabriel. *citato loco numero* 25. Sic etiam Maſcard. *concluſione* 139. *num.* 13. *&* 1233. *numero* 87.

17 Hoc tamen procedit duntaxat in beneficialibus, ſeu alijs ſpiritualibus, in quibus Papa habet latiſſimam poteſtatem *cap.* 2. *de præbendis. in ſexto. & cap. propoſuit. de conceſſione præbendæ.*

18 Secus autem in prophanis, ita Abb. Roman. Decius, & alij relati per Gabriel. *nu.* 26. Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura. num.* 45. & Maſcard. *d. concluſione* 139. *numero* 13.

19 Et

19 Et licet contrarium teneant nonnulli, nihilominus concordat Gabriel. *num.* 27. & Portius *d. concluſ.* 27. *pag.na* 86. *verſ. limita primo.*

20 Limitatur autem principalis concluſio, vt non procedat, quoties ageretur de graui alterius præiudicio: ita Portius *pag.* 87. *verſ. limita ſecundo d. concluſ.* 114. Mazol. *conſ. ſuo* 98. *nu.* 21. Zuchard. *conſ.* 5. *num.* 48. & Gabriel poſt multos relatos *num.* 28. *&* 29.

21 Vbi tradit exemplum ſubdens, quòd ſi Papa vellet aliquem priuare feudo, vel bonis ſuis atteſtando, quòd ſibi conſtet de delicto, hoc caſu non ſtaretur ſuæ aſſertioni; ſequitur Maſcardus *concluſione* 138. *numero.* 14. *cum ſequentibus.*

22 Idem eſt, ſi Papa in ſuis bullis aſſerat aliquem eſſe rebellem; nam ex hoc rebellio nullo modo probatur, ſi alio modo non conſtet; ſic præciſè tenuit Rota Romana pro ciuitate Bononiæ, quam Eugen. Papa in quibusdam Bullis concedendo immunitatem quandam certis caſtris comitatus Bononienſis, aſſerebat rebellem teſte Creſcentio *titulo de probationibus. deciſ.* 6. teſte Puteo in alio caſu *lib.* 1. *deciſ.* 129. & teſte Molesiano *de probationibus deciſione* 7.

Sic etiam tenet Gigas *de Crimine læſę Maieſtatis. titulo quomodo, & per quos crimen læſ. Maieſtatis probetur quæſt.* 19.

23 Et ratio eſt in promptu, quia non eſt deferendum Papæ in eo, quod reſpicit ſuam vtilitatem propriam, vt alias dicebat Dec. *conſilio* 445. *num.* 61. etiamſi per viam legis agat: Sic Gabriel. *num.* 48.

24 Et hæc eſt magis communis opinio, quicquid dixerint multi, quos refert Gabriel. *ſub num.* 31. & Ludouic. *concluſ.* 14. *pag.* 28. *col.* 3. *verſic. Ego autem.*

25 Declaratur tamen, vt habeat locum iſta limitatio, niſi Papa aſſeueraret conſtare de notorio, & inexcuſabili delicto, quia tunc crederetur eius aſſertioni, etiamſi de graui alterius præiudicio tractaretur.

27. Crederem tamen ego in hoc, quòd iſta doctrina procedat, donec poſſet probari cõtrarium, quo probato non amplius ipſius aſſertioni crederetur.

27 Et ratio eſt, quia multa dicuntur notoria, & tamen non ſunt, vt dicit text. *in cap. conſuluit de appellationibus.*

28 Hoc tamen intellige, niſi ſpecialiter Papa diſponeret non eſſe recipiendam contrariã probationem, ſed omnino vellet, vt ſtaretur eius aſſertioni; ſic Socin. *conſilio* 266. *col.* 12. *verſ. confirmantur prædicta. in* 2.

29 Ampliatur autem iſta declaratio, vt locum maxime habeat, quando concurrerent alia adminicula vltra confeſſionem ipſius Papæ: Sic Rota Romana in terminis teſte Creſc. *titulo de probationibus deciſ.* 7.

30 Fallit ſecundo principaliter regula ſupradicta, quando Papa aliquid atteſtaretur tanquam ſibi a parte narratum, quia tunc non creditur tali aſſertioni factæ per narratiuam partis. Sic multi, quos refert Gabriel, *numero* 40. Portius *pag.* 89. *verſic. quinto limita.* niſi tamen de facto proprio ipſius Papæ tractetur, Maſcard. poſt alios *citata concluſione* 139. *numero* 20.

31 Fallit tertio regula principalis, quando conſtaret de contrario eius, quòd Papa fuiſſet atteſtatus, vel quando principaliter dubitaretur de eo. Sic poſt alios Gabriel *numero* 44. *&* 45. Portius *pagina* 92. *uerſic. Septimo limita, & octauo.*

Hæc quando Papa de facto ſuo proprio atteſtatur.

Quid autem Iuris ſit, quando de alieno, ſupereſt videre.

32 Conſtituenda eſt autem regula negatiua, videlicet, eius verba non probare: *ad textum in dicta Clement. ſi Summus Pontifex. de Sententia excommunicationis. & in capit. ſi Papa. de Priuilegijs. in ſexto.* Sic Crauet. *conſilio* 498. *numero ſeptimo, uolumine tertio.* Sic Burſat. *conſilio* 310. *numero* 44. *in tertio.* Sic tenuit Rota Romana teſte Creſc. *titulo de Renunciatione deciſione* 3. & Veral. *parte* 3. *deciſione* 77.

33 Limitatur primo iſta regula, quando Papa ſuper iſto facto alieno ſuam fundaret intentionem, eo enim caſu talis atteſtatio, etſi non faceret pleniſſimam probationem, talem tamen præſumptionem induceret, vt onus probandi contrarium in eum transferretur, qui contrarium vellet aſſerere, & non docto de contrario, ſuæ ſtaretur aſſertioni; ſic infiniti, quos refert, & ſequitur Gabriel. *numero* 49. Portius *pagina* 89. *uerſic. Sexto limita.* Pariſ. *conſilio* 5. *numero* 219. *uolum.* 4. & Maſcar. *dicta concluſione* 138. *numero* 22.

Et licet adſint multi contrarium tenentes relati per Gabriel. *ſub numero* 50. a prima nihilominus opinione vti communiori non eſt recedendum.

34 Aduertendum eſt autem, quòd vt hæc prima limitatio locum habeat, nõ ſufficit, quòd Papa ſuam ſolummodò ſuper illo facto fundet intentionem, ſed requiritur etiam, quòd motu proprio ita narrauerit, aliter ſi non motu proprio, ſed ad petitionem partis hoc proceſſiſſet, non induceret dicta aſſertio Papæ prædictam præſumptionem narratorum in facto alieno conſiſtentium, quamuis in eis eſſet ipſius ſummi Pontificis fundata intẽtio per id, quòd habetur in cap. ſi motu proprio, & in c. ſeq. *de præbendis.* & in c. ex literis *cum ibi notatis. de tranſactionib.* cum concordantibus adductis per Alex. *in conſ.* 112. *nu.* 2. *in* 7. ſic tenuit Rota Romana teſte Puteo *li.* 3. *deciſ.* 101. *&* 338. *eod. lib.* 3. ſequitur Maſc. *concl.* 622. *nu.* 4. addo Cl. D. Alex. Trentacinq. poſt hæc edita viſum *Var. reſol. lib.* 1. *tit. de Verb. ſign. reſol.* 2. *nu.* 11. *&* 12. vbi pluribus modis hoc ſub declarat: cum conſulas.

35 Et obſerua, quòd iſta clauſula motus proprij non præſumitur, quando non eſt expreſsè literis inſerta, *vt in d. cap. ſi motu proprio*; erit igitur ſemper inſerenda: Sic præcisè Alexander *citato conſ.* 122. *num.* 3. Pulchre, & latè Maſcard. *de prob. concl.* 1080. *vol.* 2. addo Card. Tuſcum *concl. ſua* 406. *in litera M.* vbi firmam poſt alios proponit regulā, quod motus proprius Papæ non præſumitur. Eum conſulas.

36 Limitatur ſecundo Regula principalis, quando Papa aſſereret ſe de tali facto alieno bene fuiſſe certiorem factum. Sic multi relati per Gabriel. *num.* 58. veluti ſi diceret ex certa noſtra ſcientia, & animo deliberato, & ſimilia, quæ operantur præſumptionem informationis. *l. Sed etſi quis. §. fin. & ibi DD. ff. ſi quis cautionibus.*

Latius de hac limitatione vide penes D. Trentacinquium *d. reſolutione* 2. *num.* 13. & penes D. Farinatium *deciſ. ſua Rotæ Romanæ* 522. *in nouiſſ.*

37 Fallit tertio in Antiquis, in quibus Verba Enunciatiua Papæ etiam in facto alieno plenam faciunt probationem. Sic poſt alios Gabriel *num.* 59. Portius *pag.* 91. *verſ. ſecundo limita*, Riminald. iun *conſ.* 716. *num.* 33. *in* 6. & Burſat. *conſ.* 324. *num.* 7. *in* 3. addo Clariſs. D. Farinat. *in ſuis deciſ. Rotæ Rom. nouiſſ. deciſ.* 142. *num.* 6. vbi concordantes allegat.

Idque præcipuè procedit concurrentibus alijs adminiculis. Sic inter alios idem Burſat. *conſ.* 330. *nu.* 27. *in* 3. addo Clariſs. Farinatium *deciſ.* 145. *num.* 3.

38 Sublimitatur tamen id, vbi ex facto veritas in contrarium demonſtraretur, licèt enim ſimus in antiquis, attamen præſumitur Papā errore facti deceptum ſic ſcripſiſſe, ac ideò narratiua eius verba ſeu nullius ſunt, efficaciç, quia veritas omnia vincit. *c. conſuetudo.* 8. *diſt.* & veritate comperta omnia cedunt veritati. *cap. veritate. eod. tit.* & impacto, vt verba narratiua Papç, vel Principis non probent, docto de veritate in contrarium, ſenſerunt Bar. Pacian. ac alij; quos retulit, ac ſequutus eſt. Cl. D. meus Peregrinus, qui hoc tradidit; *conſ. ſuo* 26. *num.* 3. *vol.* 2. Hoc idem docuit in ſimili de œconomo Io. Gulierm. Guidolon. poſt hæc congeſta viſus *aduocat. ſua* 129. *num.* 65.

39 Limitatur quarto in facto alieno coram ſe geſto; eo enim caſu ne Papa de mendacio redargui poſſit eius aſſertioni deferēdum erit, donec probetur contrarium. Sic Gabriel. *nu.* 13. *&* 14. Portius *d. concluſione* 27. *pag.* 48. *verſiculo Amplia idem ſi atteſtetur*, addo Iaſon. *conſil.* 86. *nu.* 20. *in* 3. & ibi Addent. *in litera Q.*

40 Coarctatur quinto regula ſupradicta, quādo non verſamur in præiudicialibus, eo enim caſu verba narratiua Papæ etiam de facto alieno plenè probant. Sic Gabriel *nu.* 62. Portius *pag.* 92. *verſic.* 5. *limita*, & Maſcard. *concluſione* 622. *num.* 10.

41 Reſtringitur ſextò principaliter, ſi de facto ſui progenitoris teſtaretur; tunc enim, quia præſumitur, quòd informatus ita aſſeratur, eius aſſertioni fides adhibenda erit, ſic Gabriel. *num.* 64. Maſcard. *d. concluſione* 622. *nu.* 9. *&* 1233. *num.* 48. *&* 49. *in* 2.

42 Fallit ſeptimo quoad inducendam aliqualem præſumptionem. Sic poſt alios Gabriel. *numero* 57. Portius *pag.* 91. *verſiculo limita primo*, & alij.

Et hæc ſufficiunt. Reliqua videre potes per Maſcard. Portium, & Gabriel. *citatis locis.* aliqua etiam apud Franc. Marcum *deciſ.* 1321. *vol.* 1. & apud DD. omnes *in d. clement.* 1. *de probationibus.* Addo Vital. de Camban. *in tract. clauſul. pag. mihi* 258. *&* 259. *cum ſequentibus.* & Illuſt. Card. Tuſcum *concluſione ſua* 4. *in litera H. & concluſione ſua* 62. *in litera P.* vbi an, & quando Papæ aſſertioni ſtandum ſit, omnium latiſſimè, ac exactiſſimè diſceptatur. eum omnino conſulas.

QVÆSTIO III.

An atteſtationi Cardinalis, ſeu legati de Latere credendum ſit?

PRo reſolutione vide Gabrielum *de probationibus concluſione* 3. Portium *concluſ.* 28. & Maſcard. *concluſ.* 140. *vol.* 1. *& concluſ.* 268. *eod. vol.* vbi omniū elegantiſſimè; adeundus quoque Card. Tuſcus *concluſ. ſua* 103. *in litera C.* vbi pulchrè.

QVÆSTIO IIII.

An verba enunciatiua a principe prolata fidem faciant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua a principe prolata fidem faciunt.*
2 *Expenditur tex. in clemētina vnica de probationibus.*
3 *Aſſertioni principis ſtatur præſumptione iuris, & de iure, quòd verum dicat, &c.*
4 *Princeps præſumitur iuſtitia plenus, & non præſumitur falſum dicere. &c.*
5 *Principis ſolo verbo credendum eſt.*
6 *Non decet principem labium mendax.*
7 *Principis aſſertioni adeo creditur, vt in contrarium non admittatur probatio.*
8 *Limita in multis caſibus, vt per Maſcardum.*
9 *Verba enunciatiua principis tunc fidem faciunt, quoties ipſe ſe fundat ſuper illis verbis; quòd amplia prout ibi.*
10 *Item fidem faciunt, quando princeps eſt bene informatus.*
11 *Amplia etiam contra tertium.*
12 *Informatus dicitur, quando facit aliquid motu proprio, & ſine vlla ſupplicatione præuia.*
13 *Nota caſum, in quo verba enunciatiua principis fidem faciunt, licet ipſe non ſit informatus.*

Digitized by Google

14 *Aßertioni principis ſtatur, facta tamen verbis enunciatiuis contra ſubditos ſuos duntaxat.*
15 *Ratio.*
16 *Princeps contra non ſubditum nequit vti plenitudine poteſtatis, quòd amplia ex ſententia Maſcard. prout ibidem.*
17 *Verba enunciatiua principis fidem faciunt maxime quando ſunt iterata.*
18 *Item quando proferuntur de eo, quòd pendet a mero arbitrio ipſius principis.*
19 *Similiter fidem quoque faciunt de his, quæ ante principatum vidit.*
20 *Enunciatiua verba principis probant, maximè quando ſumus in antiquis, & nu. 21.*
22 *Aſſertioni principis ſtatur etiam in facto recenti, quando princeps huiuſmodi verba protulit motu proprio.*
23 *Similiter ſtatur ipſius aßertioni, quando narrat factum mixtum, partim ſcilicet proprium, & partim alienum.*
24 *Aſſertioni principis non ſtatur, quando agitur de præiudicio tertij, vel quis iure ſuo priuatur.*
25 *Princeps ſtatuere nequit, quòd ſtetur eius dicto, & aßertioni in præiudicium tertij etiam de plenitudine poteſtatis.*
26 *Ratio.*
27 *Verba enunciatiua principis fidem faciunt, etiamſi agatur de præiudicio tertij, quando tamen ſunt prolata cum conſilio ſapientum.*
28 *Intellige tamen, ſi clare quid enuncietur in ſpecie.*
29 *Aſſertioni principis non ſtatur, quando clarè conſtat de contrario eius, quòd expreßit.*
30 *Item quando atteſtatur de facto alieno.*
31 *Limitatur autem id multis modis, de quibus num. 32. cum ſeq. vſque ad 40.*
41 *Aſſertioni principis de ſuo facto proprio adeo ſtatur, vt in contrarium probatio non admittatur.*
42 *Ratio.*
43 *Limita, ac reſtringe.*
44 *Verba enunciatiua principis minimè fidem faciunt, quando læderent honorem ſubditi.*
45 *Item quando ad inſtantiam partis reſcriberet.*
46 *Item quando de ipſiuſmet principis tractaretur intereſſe.*
47 *Ratio, & nu. 48. cum ſeq. vſque ad 62.*
62 *Quid ſi princeps volens alteri præiudicare, afferat cauſam, qua moueatur, an eius aßertioni ſit ſtandum.*
63 *Exempla ad cognoſcendam cauſas vtilitatis, ac neceßitatis, quibus monetur princeps ad præiudicandum iuri tertij, ponit Petra.*

QVæritur, vtrum verba enunciatiua a Principe prolata fidem faciant. Et fidem facere communis eſt Doct. ſententia: ita Ruin. *conſil.* 21. *num.* 1. *uol.* 1. vbi loquitur in ſpecie de Duce Ferrarienſ. & *in conſil.* 260. *num.* 1. *in* 2. de quo etiam duce loquitur Laderchius *conſil.* 107. *num.* 2. *in* 1. Menochius, *in ſecundo. Reſp. cauſam Finarien. artic.* 1. *num.* 19. & *Reſp.* 4. *num.* 51. & *in ſuo conſil.* 2. *num.* 19. *in primo*, & ex Recentioribus latè Maſcard. *concluſione ſua* 1233. *in primis numeris in ſecundo.* Sic quoque Capicius *deciſione ſua* 86. *num.* 2.

2 Adducitur communiter text. *in clementina unica. de probationibus*, qui re vera nil facit, loquitur enim duntaxat de ſummo Pontifice, ergo non eſt extendendus ad principem ſecularem, cum eius diſpoſitio ſit exorbitans, & ſecundum aliquos odioſa: *argumento text. in c. odia, de regulis iuris in ſexto;* Sic etiam animaduertit Hypp. Riminald. *in additionibus ad Riminald. Senior. conſil.* 529. *in litera H. uol.* 3. & hoc veriſſimum puto; quicquid dixerit Crauet. *de Antiquitatibus in cap. propoſitum num.* 3. *cum ſequentibus*, & poſt eum D. Alex. Trentacinq. *reſolutione* 2. *inferius alleganda num.* 19. & 20.

De iure autem ciuili Bartolus conſiderat textum *in l.* 1. *§. cum urbem. de officio præfect. urb.* qui text. videtur aliquantiſper probare, licet diſſentiat ibi Rebuffus.

3 Sed tamen prædicta ſentẽtia eſt veriſſima, quia aſſertioni ipſius principis ſtatur præſumptione iuris, & de iure, quòd verũ dicat, contra quam non admittitur probatio *l. antiqua. C. ad Velleian.* ita præciſè Hypp. Riminal. *conſ.* 365. *num.* 27. *uol.* 4.

4 Alia poteſt eſſe ratio, nam princeps præſumitur iuſtitia plenus, & idcirco omnia deliberatè, & prout conuenit, facit, & ideo non eſt credendum, quòd falſum dicat. *l.* 2. *§. meritò, & §. ſi quis a principe. ff. Ne quid in loco public.* latè Maſcard. *d. concluſ.* 1233. *num.* 22.

5 Et hinc eſt, quòd communiter dici ſolet; Principis ſolo verbo credendum eſſe. *cap. nobiliſſimus* 87. *diſtinct.*

6 Non decet enim principem labium mendax.

7 Et hoc adeo verum eſt, vt probatio in contrarium contra ipſius principis aſſertionem non admittatur; latè Maſcard. *d. concluſ.* 1233. *num.* 29. *cum ſeq.*

8 Limita tamen in nonnullis caſibus, de quibus per eundem Maſcardum *a num.* 34. *uſque ad* 45.

9 Declaratur primo Regula iſta principalis, vt intelligatur, quoties ipſe princeps ſe fundat ſuper illis verbis, tunc enim probant etiã quoad omnes, & præiudicant quoque ipſi principi. Sic Riminald. Senior *conſilio* 529. *numero* 51. *in fine, &* 52. *in* 3. Gozad. *conſil.* 83. *num.* 10. Leonard. a lege *conſil. ſuo Feudal.* 87. *num.* 6. Crauet. *in d. §. propoſitum num.* 15. & 16. vbi declarat, quando principis intentio dicatur fundata ſuper narratis per eum. Sic etiã Afflict. *deciſ. ſua* 305. *nu.* 14. & 16. vbi pulchrè.

10 Declaratur ſecundo, vt eadem concluſio procedat, quando princeps eſt benè informatus; tunc enim plenè probant, alias ſecùs. Sic Hyppol. Riminald. poſt Felin. *conſil. ſuo* 68. *num.* 35. *uol.* 1. Sic Menochius etiam *in d. Reſp.* 2. *Cauſa Ferrarienſ. art.* 1. *num.* 18.

11 Am-

11 Amplia etiam contra tertium. Sic Turret. poſt alios *conſil. ſuo 71. nu. 3. uol. 1.*

12 Informatus autem, & præcipuè de facto tunc dicetur, quando facit aliquid motu proprio, & ſine vlla ſupplicatione præuia, ſic poſt alios Riminal. *conſil. ſuo 365. num. 5. uol. 4.* item quando facit aliquid ex certa ſcientia & animo deliberato *l. ſed & ſi quis. §. fin. & ibi not. Bar. & alij, ff. ſi quis cautionibus*. ſequitur poſt plures relatos Maſcard. *d. concluſ. ſua 209. nu. 11.*

13 Aduertendũ eſt autem, quod in vno quopiam caſu quandam inducunt probationem hæc verba enunciatiua principis, licet ipſe non ſit informatus, quando ab alio, quam ab ipſo principe, vel a prædeceſſore ſuo eſſent prolata. Tunc enim omnes firmant, etiamſi eſſent talia narratiua eorum, ut quibus princeps non fundaret intentionem ſuam, nihilominus facerent qualem qualem præſumptionem operãtem idem, quod fama, adeò quòd in antiquis ſufficeret pro plena probatione; ſic poſt alios Alex. *conſil. ſuo 15. nu. 3. in 15.*

14 Declaratur tertiò, vt hæc eadem regula procedat duntaxat cõtra ſubditos ipſius principis, non alios.

15 Et ratio eſt, quia ſicut non ſubdito præiudicare princeps non poteſt, ita nec contra eũ quid aſſerere, per quod præiudicium ei fiat; ita Crauet. *in d. uerſ. propoſitum. num. 10. & ſequitur conſ. 807. n. 1. in 5.* addo eruditiſſimũ D. Alexand. Trentacinq. poſt hæc edita uiſum *Variarum Reſol. lib. 1. tit. de Verborum ſignif. reſolut. 2. num. 15.*

16 Contra enim non ſubditum princeps non poteſt vti plenitudine poteſtatis; Abb. & Aretin. *in cap. cum nobis. ext. de teſt.* hinc etiam Maſcard. *d. concluſ. 1233. nu. 81. cum ſeqq. & ſub num. 84.* ampliat, vt procedat etiam contra naturaliter non ſubditum, licet ſubſit ratione cauſæ.

17 Ampliatur modò regula principalis, vt præcipue procedat, quando verba iſta principis ſunt iterata, quòd enim talis iteratio plurimum operetur, ſcribit poſt Deciũ *conſil. ſuo 588. num. 17. in 2.* Menoch. *in Reſp. 4. cauſæ Ferrarienſ. nu. 52.* vbi quoq; deducit tex. *in Clement. 1. uerſ. Diœceſanis. de iur. patron.*

18 Ampliatur ſecundò, vt maximè locum habeat, quando verba iſta proferuntur de eo, quòd pendet à mero arbitrio principis, & nõ propter aliud, ſed propter ſe, & non per errorem, ſed ex certa ſcientia, ſic poſt alios benè eruditus Dom. Carol. Tapia *in repetitione l. fin. de conſtit. princip. cap. 1. par. 1. nu. 13.*

19 Ampliatur tertiò, vt procedat etiã de his, quæ ante principatum princeps vidit, ita Maſcard. *d. concluſ. 1233. nu. 45.*

20 Ampliatur quartò, vt præcipuè procedat, cum ſumus in Antiquis; ſic poſt alios Menoc. *in d. uerſ. 2. cauſæ Ferrarienſ. art. 1. nu. 107. & in ſuo conſ. ... nu. 107. in 1.* addo Maſcard. *cõcluſ. ſua 919. num. 3.*

21 In ijs enim creditur aſſertioni ipſius principis, etiam ad eius commodum, & in præiudicium tertij. Sic præciſe Crauet. *conſ. 276. nu. 1. in 2.* vbi rationem reddit, ſequitur quoque Riminal. Iunior *conſ. 365. nu. 3. in 4.* & hæc eſt veriſſima concluſio, quicquid dixerint Crauet. *de Antiq.* Cæphal. ac alij, quos refert, ac ſequitur Trentacinq *d. conſ. 1. num. 9.*

22 Eſt tamen verum, quod etiam in facto recenti eius aſſertioni ſtatur, quando princeps huiuſmodi verba protulit motu proprio; ita inter cæteros Menochius *conſilio 147. num. 23. in ſecundo.*

13 Ampliatur quinto, vt procedat etiã, quando princeps narrat factum mixtum, partim, ſcilicet, proprium, & partim alienũ. Sic poſt Gabriel. Maſcard. *d. concluſ. 1233. nu. 77.*

Limitatur autem hæc eadem regula multis modis.

24 Et primo, vt non procedat, quando ageretur de præiudicio tertij, vel quis iure ſuo priuaretur: Sic poſt alios Riminald. Iunior. *conſil. ſuo 328. num. 25. in 3.* Menochius *citato artic. 1. reſponſ. 2. num. 109.* Crauet. *in d. uerſic. propoſitum. num. 9.* vbi ampliat in eo caſu non ſtari narrationi principis etiam quoad præſumptionẽ, quæ transferat onus probandi in aduerſariũ, & ibi multos deducit; ſic etiam Dominus Tapia *in d. repetitione l. fin. cap. 1. num. 18. part. 1. de Conſtitutionibus princip.* Petra *de poteſtate princip. c. 15. num. 73.* & Brunor. a ſole *in ſuo compendio propoſition. iuris in uerſic. uerba narratiua tertio &c.* addo Maſcard. poſt plures relatos *concluſ. ſua 141.*

25 Immò, quòd magis eſt, princeps non poteſt ordinare, quod ſtetur eius dicto, & aſſertioni in præiudicium tertij, etiam de plenitudine poteſtatis, vt poſt Decium, & alios docet Petra *d. tract. de poteſtate principis. cap. 21. numero 5.*

26 Et ratio poteſt eſſe, quia principes per indirectum nimis grauare poſſent ſubditos, & eis tollere defenſiones, quòd non eſt dicendum ita Iaſ. *conſ. 86. nu. 7. in 3.*

27 Sublimitatur tamen primo iſta limitatio, vt non procedat, quando verba principis eſſent prolata cum conſilio ſapientum, licet enim ageretur de præiudicio tertij, nihilominus aſſertioni ipſius principis ſic factæ plene crederetur tanquàm factæ matura deliberatione. Sic Capic. poſt Iſerniam *deciſ. ſua 166. nu. 7.* non benè intellectus per Tapiam *in d. l. fi. c. 1. par. 1. nu. 19.*

28 Intelligitur tamen iſtud, ſi clarè quid enunciatur, & in ſpecie. Sic pulchrè, & latè Riminaldus Iunior *conſ. ſuo 365. num. 23. cum ſeq. in 4.* Crauet. *conſ. 807. nu. 4. uol. 5.*

29 Coarctatur ſecundo principaliter regula ſupradicta, vt non procedat, quando clarè conſtaret de contrario eius, quòd princeps expreſſit, licet enim pro eo præſumatur, vt ſtetur eius aſſertioni; attamen talis præſumptio cedit veritati, de qua in contrarium apparet;

patet;

Digitized by Google

paret; Sic pulchrè tradit Crauet. *in dicto verſ. propoſitum. num.* 12. vbi reijcit quoque quandam Doctor. obiectionem. Sequitur poſt plures alios relatos D. Trentacinquius *d. reſolut. 2. num.* 16.

30 Fallit tertio, quando princeps teſtaretur de facto alieno, tunc enim ſibi non crederetur, ſic poſt Roman. Iaſon. Aretin. Ruinum *conſil.* 541. *num.* 5. & alios docet Hypp. Riminaldus *conſil. ſuo* 328. *num.* 26. *in* 3. latè Maſcar. *citata concluſ.* 1233 *num.* 52. *cum ſeq. in* 2. vbi plures rationes deducit.

31 Claudicat autem primo iſta limitatio, cum ſuper illo facto alieno fundaretur ipſius principis intentio, vtpotè cum motu proprio illud factum coram ſe geſtum eſſe aſſeueraret: tunc enim ipſius aſſertioni ſtandum eſſet. Sic Afflict. *deciſ. ſua* 305. *num.* 15. Aquilinus *in l. Gallus. §. Et quid ſi tantū. in verſiculo. Quid enim ſi aqua. numero* 107. *de liberis, & poſthumis,* & alij: Maſcard. *d. concluſ.* 1233. *nu.* 78. *&* 80.

32 Ampliat Bimius *conſil. ſuo* 98. *num.* 108. *vol.* 1. Etiamſi illud factum alienum coram ſe geſtū non fuerit, nam nihilominus vult præſtandā eſſe fidem ipſius aſſertioni.

33 Sed hoc abſolutè negat Crauet. *de Antiquitatibus cap.* 1. *part.* 1. *num.* 10. cui opinioni & ego aſſentior: vide Maſcardum *d. concluſ.* 1233. *nu.* 60. *cum ſeqq.*

34 Coarctatur ſecundo iſta fallentia, quando ſumus in Antiquis, eo enim caſu, licet agatur de facto alieno, nihilominus plenè creditur aſſertioni ipſius principis. Sic præciſè poſt alios Menochius *conſ. ſuo* 402. *num.* 26. *volum.* 5.

35 Sublimitatur tertio, quando licet princeps de alterius facto teſtaretur, de ſua tamen vtilitate non ageretur, eo enim caſu eius aſſertioni ſtandum eſſet, immò ipſi magis crederetur, quàm notario: Sic Decius poſt Iſerniā *conſ. ſuo* 445. *num.* 17. *in* 2.

36 Fallit quarto ſupradicta tertia limitatio, quando princeps aſſereret factum ſui genitoris, vel prædeceſſorum ſuorum.

37 Quia tunc, cum præſumatur, quòd informatus ita aſſeruit, ſtandum erit eius aſſertioni etiam ſuper facto alieno: ita poſt alios Crauet. *de Antiquitat. parte* 1. *cap.* 1. *num.* 12. ſequitur Maſcard. *concluſ.* 662. *num.* 9. *& ſupra citata* 1233. *num.* 72.

38 Claudicat quinto, cum agitur de leui præiudicio, nam tunc eius aſſertioni creditur ſuper facto alieno, etiam in non Antiquis. Sic poſt Aretin. Corneum, & alios Crauet. *d. cap.* 1. *num.* 13. Maſcard. *d. concluſ.* 622. *numero* 10. *&* 1233. *num.* 73.

39 Et ratio eſt, quia princeps in modico de poteſtate ordinaria poteſt partem lædere. Sic Afflict. *in cap.* 1. *tit. qui ſucceſſ. teneantur.* latè Dec. *in c. quæ in eccleſiarum. num.* 119. *&* 120. *ext. de conſtit.* vbi poſt multa iura pro hac opinione deducta ſubdit hoc eſſe verum, quando conſtat de mente principis, ſecus in dubio, quia non præſumitur regulariter, quod princeps velit etiam in modico præiudicare: & latius vt per eum.

40 Fallit vltimo, nam nihilominus inducitur quædam præſumptio, quæ onus probandi trāsfert in aduerſarium: ita infiniti relati per Aquilinum *citato loco, num.* 119. Crauet. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. *&* 15. vbi declarat, & Maſcard. *d. concl.* 1233. *num.* 74.

Hæc cum de facto enunciat alieno.

41 Cum autē de ſuo ipſius facto agitur, adeo ipſius aſſertioni creditur, vt in contrarium probatio non admittatur.

42 Et hoc, ne ipſe princeps de mendacio, aut falſitate redargui poſſit. Sic poſt multos relatos concludit Aquilinus *in citato verſiculo, numero* 111. Berous *in cap.* 1. *de iudicijs num.* 45. & ſuperius tetigimus.

43 Reſtringitur tamen iſtud, vt non procedat, quando ageretur de præiudicio alterius in iure iam quæſito; quòd procedit niſi appareat de veritate ipſius cauſæ. Sic præciſè Crauet. *de Antiquitatibus. par.* 1. *c.* 2. *nu.* 22.

44 Fallit quarto regula principalis, vt minimè locum habeat, quando huiuſmodi verba a principe prolata læderent honorem ſubditi: ita Decius *conſil.* 528. *col.* 3.

45 Et quando ad inſtantiam partis reſcriberet: ita Abbas *in cap. Dudum. de priuilegijs.* & Alexander *conſil.* 112. *vol.* 7.

46 Fallit quinto, & vltimo ſupradicta regula, quādo de ipſius principis tractaretur intereſſe, puta, ſi dixerit, quòd quis crimē læſæ Maieſtatis commiſerit, vel quòd talis fuit rebellis, vel proditor, & ob id ammiſit feudum, quòd ab ipſo tenebat.

47 Et ratio eſt, quia tunc teſtificaretur in cauſa propria, in qua nullus eſt idoneus teſtis. *l. nullus. de teſtibus.*

48 Et alias eſſet in poteſtate ipſius principis priuare aliquem iure ſuo ſine cauſa ex ſola ſua aſſertione; quòd de iure abſurdiſſimum eſt; vt conſtat ex ſcriptis latiſſimè per Pettram *de poteſtate princip. quæſt.* 24. *per totam.*

Sic docet Hyppo. Riminald. *in additionibus ad Riminald. Seniorem conſ. ſuo* 529. *vol.* 3. *in litera H.* Sic pulchrè Rebuf. *de l. Concord. titulo de ſublatione clementinæ literis colum.* 2. *pagina mihi* 744. Multos ex recentioribus deducit Ludouic. *concluſione* 14. *pag.* 28. *verſiculo transfertur* 42. addo Crauet. *conſil. ſuo* 48. *num.* 1.

49 Videndus quoque D. Alex. Trentacinq. poſt hæc edita viſus *conſ. ſuo* 1. *num.* 3. *vol.* 1. vbi poſt infinitos concordantes adductos ſubdit, quod ita alias in facti contingentia iudicauit ſacrum conſilium Neapolitanum, teſte Grāmatico *deciſ. ſua* 15. & ratio vltra ſupraſcripta mea ſententia ea quoque poteſt eſſe, quam adducit ipſemet Grammaticus *ſub num.* 8. quoniam (inquit ipſe) omnia iura mundi diſponentia pro aliquo crimine ipſo iure penam imponi, intelligenda ſunt, dummodo ſecuta

fuerit

fuerit ſeruatis ſeruandis ſententia declaratoria, per quam declaretur, illud crimen fuiſſe commiſſum, aliàs pena non poterit habere exequutionem, ſeu effectum ſuum; adducit Archidiac. Bal. Iaſ. Felyn. & alios ſic pro regula firmantes, de quibus ibi; Hoc idem tenuit etiam ſecundum Trentacinq. Rota Romana teſte Puteo, Creſcentio, & Gomeſio *in deciſionibus per eũ relatis*. Sed re vera ſunt extra terminos quæſtionis propoſitæ. Loquuntur enim de Summo Pontifice, prout & ego animaduerti *in præced. quæſt. ſub nu.* 22.

50 Et generaliter, quod non credatur principi, quod aliquis deliquerit, tenent Ruin. Crauet. Gigas *de crimine læſæ Maieſtatis*, ac alij, quos refert, ac ſequitur Trentacinq. *præcit. num. 3. in fine* addo ego D. Decium *conſil. ſuo 606. in 1. dub. vol.* 2. vbi in his terminis ob rationes omnium ſupra deductas elegantiſſimè conſuluit nullius roboris eſſe quandam ſententiam, per quam Sereniſſimus Imperator Carolus I V. declarauit Illuſtris. Pyrrhum, & Federicum de Gonzaga rebelles ipſius Imperatoris ac imperij, & propter hoc ipſorum feuda, & omnia bona eſſe deuoluta ad ipſum Cæſarem, & prout latius apud eum videre licet.

51 Quæ concluſio tanto magis procedit, quãdo Imperator, ſeu Rex non atteſtatur de geſtis coram ipſo, nam nec illi etiam cauſam aſſerenti non creditur, nec ob iuſtam cauſam ipſum moueri præſumitur, & huius opinionis dupplex eſt ratio.

52 Prima eſt, quia ſi ſtaretur aſſertioni principis de non geſtis coram eo, hoc non poſſet eſſe, niſi quia princeps ab alio fidem recepiſſet.

53 Sed iſta fides non videtur eſſe ſufficiens ad probandum aliquid geſtum in præiudicium partis, quoniam probatio in præiudiciũ partis non poteſt recipi parte non citata *c. 2. de teſtibus*, quam defenſionẽ princeps tollere non poteſt. *clement. paſtoralis. de re iudicata*; igitur eius aſſertioni non eſt ſtandum.

54 Secunda ratio eſt, quia ſi huic aſſertioni crederetur, duo ſpecialia ſimul concurrerẽt; vnum, quia vni ſoli fides adhiberetur, ſecundum, quia ei crederetur de his, quæ ab altero audiuit cõtra c. licet ex quadam, de teſtibus: ſic eleganter poſt Aret. Calderin. Alex. Corneum, ac plures alios D. Alex. Trentacinq. *d. conſil. 1. num. 4. & 5.*

55 Quinimo ſub nu. 6. ſubdit hanc aſſertionẽ Imperatoris, ſeu Regis de non geſtis coram eo, etiamſi ipſemet Imperator, ſeu Rex in eis ſe fundaret, non facere præſumptionem talẽ, quæ transfundat onus probandi contrarium in aduerſarium: adducit pro coroboratione Ioannem Andream & DD. omnes *in clement. 11. de probationibus*, vbi Ioannes Bonifacius *col. 3.* atteſtatur Romanã curiam ita ſeruare; adducit quoque Oldrad. Aretin. Alex. Curt. Sen. *in conſil. 20. num.* 21. vbi dicit hanc eſſe magis communem opinionem, & C. Patiſ. poſt alios *conſil. ſuo 15. nu. 23. vol. 4.* vbi atteſtatur omnes DD. ita tenere.

56 Hæc autem concluſio adeò quoque eſt vera, vt etiamſi in priuilegio Imperatoris ſeu Regis eſſet inſerta clauſula motus proprij, non præiudicaret; ita Abbas *in c. cauſam que. el 2. extra de teſtibus*, & ratio eſt, quia princeps concedendo motu proprio priuilegium inſcius alterius iuris non videtur velle illi præiudicare *c. ſuper eo. de officio deleg. & l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loc. public.* Sic præcisè poſt plurimos relatos D. Trentacinq. *d. conſil. 1. nu. 7. & 8.* vbi etiam ſubdit hoc idem procedere, etiamſi in ipſo priuilegio adeſſet clauſula, ex certa ſcientia, & de plenitudine põtatis, quia in præiudicium tertij non operatur. adducit Caſtrenſ. Bald. Iſerniam, Aretin. Alex. Dec. Grammatic. ac plures alios, de quibus ibi.

57 Amplia tandem ſecundum eundem Trentacinq. *ſub nu.* 10. vt antedicta concluſio procedat, etſi ipſemet princeps aſſereret notoriũ eſſe, & ſic eſſe notoriam rebellionem, nam nec huic aſſertioni in præiudicium tertij crederetur; ita in indiuiduo concludit Dec. *in conſil. ſuo 606. ſub nu.* 13. & de hoc duplex eſt ratio.

58 Prima eſt, quia agitur de proprio eius intereſſe, quo caſu eius aſſertioni non creditur; alia ratio eſt, quia quando princeps reſcribit ex relatione alterius, vtique quemadmodum ille, qui hoc dixit Imperatori non citata parte, nullam fidem facit, ita nec creditur Imperatori in his, quæ dicit ex relatione alterius, vt tradit Aretinus *in c. cum a nobis. de teſtibus, & in conſ. ſuo 165. in verſ. 2. ratio eſt.*

60 Facit etiam pro hac concluſione textus. *in clementina paſtoralis. de re iudic.* vbi non attenditur aſſertio Imperatoris, quòd res eſſet notoria, & quod illud feciſſet exigente iuſtitia, & de imperiali poteſtate, & per hoc ſentẽtia imperatoris ibi annullatur præſertim ex defectu citationis, vt patet ibi *in verſ. ceterum.*

61 Hæc, cum ſine cauſa verba illa proferuntur a principe.

62 Quid autem ſi princeps volens alteri præiudicare affetar cauſam, qua moueatur, an eius aſſertioni ſit ſtandum? Vide Aquilinum *in d. §. & quid ſi tantum. in d. verſ. Quid enim ſi aqua num. 111. cum pluribus ſequentib. pag. 56.* & Crauetam latiſſimè diſputantem, diſtinguẽtem, ac reſoluentem *de Antiquitatibus part. 1. §. 1. à num. 16. vſque in finem.*

63 Exempla vero ad cognoſcendum cauſas vtilitatis, ac neceſſitatis, quib. mouetur princeps ad præiudicandum iuri tertij, ponit Petra *de poteſtate principis pag. mihi 193. cum ſeqq.* & quæ ſint iuſtæ cauſæ, idem Petra docet *pag.* 189. vide per eum.

Sed hæc ſatis, reliqua ex Petra *d. tractat.* ex Gabriel. *de Probationibus concluſ. 2.* Portio *lib. 1. concluſ. 27.* Aquilino *citato loco*, Maſcard. *d. concluſione 1233. & prius concluſione ſua* 890. Crauet. *d. cap.*

Digitized by Google

d.cap. 1. & alijs petenda ſunt. Adeundus quoque Illuſtriſ. D. Card. Tuſcus *concluſione ſua* 43. *in litera I.* Vbi etiam an, & quando Imperatoris aſſertioni ſtetur, omnium exactiſſimè diſceptatur.

QVÆSTIO V.

An verba enunciatiua legis inducant ius in eo, quod narratur, vel enunciatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua legis non inducunt ius in eo, quod narratur, vel enunciatur, & nu.* 2.
3 *Amplia hoc procedere in verbis enunciatiuis conſtitutionis, vel ſtatuti.*
4 *Fallit, ſi ſuper illis verbis fundetur intentio legislatoris.*
5 *Item quando ſunt geminata.*
6 *Item quando ex mente legislatoris contrarium appareret.*
7 *Item, quando legislator ipſe factum proprium narrat.*
8 *Alias Limitationes vide per Trentacinquium remiſſiuè.*

1 AN per Verba Enunciatiua legis inducatur diſpoſitio, controuertitur. Et non induci reſpondit Monachus *in c. ſi Papa num.* 7. *de priuileg. in* 6. Roman. *conſil.* 191. *num.* 5. Aldobrandin. poſt plures relatos *conſil.* 76. *num.* 29. *in* 1. Balzaran. *in tit. ſi de Feudo Vaſal. ab alijs interpellatus fuerit ad tex. num.* 9. Coletus *de Proceſſibus part.* 3. *cap.* 5. *nu.* 14. Pancirol. *conſil.* 6. *num.* 46. *vol.* 1. Hieronym. Enriquez *inter conſilia Petri conſil. ſuo* 86. *num.* 46. Symon de Prætis *conſil.* 59. *nu.* 14. *centur.* 3. & alij.

2 Addo Cl. D. Martã Neapolitanum *in l.* 1. *ar.* 3. *num.* 3. *ff. de noui operis nunciatione.* vbi poſt plures concordantes adductos ſubdit de hoc eſſe duo iura *in cap. ſi Papa. de priuilegijs in* 6. *& in clementina* 1. *de probationibus.* Adnectendus eſt etiã D. Alex. Trentacinq. *lib.* 1. *Variar. Reſolut. tit. de verborum ſignific. reſol.* 2. *nu.* 1. vbi infinitos alios concordantes deducit, & atteſtatur de vera, & communi concluſione. conſulas quoque Illuſtriſs. D. Card. Tuſcum *concluſione ſua* 5. *nu.* 19. *in litera H.*

3 Amplia, vt hæc concluſio procedat etiam in verbis enunciatiuis conſtitutionis, vel ſtatuti. Sic poſt Roman. *conſil.* 65. Trentacinq. *d. reſolut.* 2. *præcit. nu.* 1. *in fine.*

4 Communis prædicta concluſio, & à ſcribentibus communiter recepta non procedit primò, ſi ſuper illis verbis fundetur intentio legislatoris; ita Iaſon *in l.* 1. *C. de Sacroſanct. Eccleſ. num.* 33. *in prima lectura*; Sic in ſimili aduertit Schraderus *de Feudis par.* 10. *ſect.* 9. *cap.* 14. *nu.* 36. addo eruditiſſimum Trentacinquium *d. reſolutione* 2. *num.* 4. vbi poſt Romanum *in conſil.* 369. *in* 9. *dub.* Crauet. *conſil.* 135. *num.* 32. & Thomam Grammaticum ſubdit, quod huiuſmodi verbis legislatoris ſtatur ſaltem præſumptiuè.

5 Fallit ſecundò, quando dicta verba ſunt geminata. Brunorus à ſole *in ſuo Compendio propoſitionum iuris in verſ. Verba geminata legislatoris. pag.* 202. *col.* 4. infinitos propè alios deducit, ac ſequitur D. Trentacinq. *d. reſolut.* 2. *nu.* 5.

6 Limitatur tertiò, quando ex mente legiſlatoris, ſeu ipſorum ſtatuentium contrarium apparet, quia tunc licèt verba ex ſe deciſionẽ non importent; attamen attendi debet mens conſtituentis, quæ deciſionem per ea voluit denotari. Sic poſt Romanum, & Crauetam Trentacinq. *d. reſolut.* 2. *nu.* 6.

7 Coarctatur quartò principaliter, quando legislator factum proprium narrat, nam tũc verba enunciatiue prolata probant. Sic poſt Tyraquel. Trentacinq. *d. reſolut.* 2. *nu.* 2.

8 Alias Limitationes refert, ac deducit D. Trentacinq. *d. reſolutione* 2. vide per eum.

QVÆSTIO VI.

An verba enunciatiua in iudicio prolata probent.

SVMMARIVM.

2 *Pro reſolutione diſtinguendum, & nu.* 3. *&* 4.
5 *Verba enunciatiua prolata in iudicijs aliquando ponuntur in libellis, aliquando in poſitionibus, & aliquando in ſententijs.*

2 IN hac difficultate, rem paucis perſtringendo, ita diſtingue. Aut loquimur ante litem conteſtatam, aut poſt.

3 Si primo, concluſio ſit negatiua; enunciantem, enim poteſt eſſe, vt pœniteat.

4 Si ſecundo, concluſio ſit affirmatiua, licet poſſet contrarium probari.

Ita pulchrè ex recẽtioribus Dominus Vincentius de Franchis *deciſ. ſua* 60. *num.* 17. *&* 18. Matheſilan. ſequitur *ſingulari ſuo* 33. *numero* 4. & Maſcar. *d. concluſione* 622. *num.* 49. *&* 50. vbi quoque declarat hoc dictũ procedere, quando verba enunciatiua ponuntur explicitè, veluti ponendo, vel capitulando, non autem in eo, quòd implicitè exprimunt. Videndus de hac eadem materia Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 55. & eruditiſſimus Trentacinq. poſt hæc edita viſus. *Variar. reſolution. lib.* 1. *tit. de verbor. ſignif. reſolut.* 2. *num.* 24. *&* 25. vbi pulchrè. Addo Gulierm. Guidolon. *aduocatione ſua* 49. *num.* 10. vbi docet verba enunciatiua prolata in iudicio probare, & obligare. adducit Decian. *conſil.* 91. *num.* 32. *in* 5.

Obſer-

Digitized by Google

5 Obſeruandum eſt autem, quòd hæc verba enunciatiua in Iudicijs aliquando ponuntur in libellis, aliquando in poſitionibus, & aliquando in ſententijs, in quibus omnibus caſibus an probent, breuiter videndum eſt.

QVÆSTIO VII.

An poſita in libellis, probent.

2 Quæſtionem hanc adeò pulchre, & latè diſtinguendo explicat, ac diſcutit Vitalis de Cambanis *in ſuo tract. clauſular. iuris pagina mihi* 203. *&* 204. & Ioãnes Baptiſta Schuuartzenthaler *in repetitione. l. optimam* ⁋ *de contrahenda ſtipulatione. explanatione* 78. *cum quatuor ſequentibus*, vt nil aliud ſupleri poſſe videatur; ad eos, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem remitto.

3 Ego duntaxat dicam, quòd ſi non plenam, ſaltem ſemiplenam inducent, vt poſt alios docet Maſcar. *concluſ. ſua* 368. *num.* 11.

QVÆSTIO VIII.

An in poſitionibus poſita fidem faciant.

1 Pro reſolutione vide Patiſium *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 56. *de Donationibus*, Mattheſilan *ſingul. ſuo* 33. Vital. de Camban. *in tract. clauſul. verſic. enunciatiua verba in poſitionibus. pagina mihi* 205. *&* 206. & nouiſſimè Ioãnem Baptiſtam Schuuartzenthaler. *in repetitione. d. l. optimam. explanatione* 83. Hi enim omnes articulum hunc adeo late, & pulchrè diſcutiunt, vt opera mea ſine dubio ſuperuacanea videatur; ad eos itaque lectorem remitto.

QVÆSTIO IX.

An ſtetur ſententiæ verbis enunciatiuis prolatæ.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ verbis enunciatiuis prolatæ minimè ſtatur.*
2 *Aſſertio iudicis non probat acta exiſtere, niſi aliunde conſtet.*
3 *Contentis in ſententia verbis enunciatiuis prolatis ſtatur in Antiquis.*
4 *Item quando eſt lata inter præſentes, & nemo contradicit.*
5 *Item quando, ſi pars fuiſſet abſens, fuiſſet illi intimata, & non eſſet appellatum, & enunciatio feciſſet tranſitum in rem iudicatam.*
6 *Iudicis aſſertioni an, & quando ſtandum ſit; remiſſiuè.*

1 Sed an ſtetur ſententiæ verbis enunciatiuis prolatæ dubitatur: Et ſtandum non eſſe Reſpondit Purpurat. *conſilio ſuo* 548. *num.* 55. *in* 2. Paſeth. *conſil.* 141. *num.* 7. *&* 142. *nu.* 7. Roman. poſt alios, quos ibi refert *conſil. ſuo* 157. *num.* 3. *in* 1. vbi dicit de hoc plenè notari in cap. Quoniam contra. *extra de probationibus* Cioſ. *conſilio ſuo* 124. *num.* 13. *in* 1. Cæphal. *conſil.* 265. *num.* 15. *in* 2. & Caualcanus *deciſ. ſua* 11. *num.* 41. *vol.* 1.

2 Si enim iudex dicat in ſententia; Viſa petitione, relatione, electione, precepto, vel quālibet alia re ſimili, ipſi vtique non creditur, niſi aliquòd aliud adminiculum concurrat, vel aliter probentur enunciata ex Actis. Sic Leonard. a lege *conſilio ſuo Feudal.* 7. *numero* 12. Crauet. *conſilio* 197. *numero* 10. *in* 1. Cæph. 265. *num.* 6. *in* 2. & Maſcar. poſt alios *concluſ. ſua* 35. *num.* 2. *&* 3. *cum ſequentibus.*

3 Fallit primo regula iſta in Antiquis; eo enim caſu plenè ſtatur contentis in ſententia. *cap. Bonæ memoriæ. de electione*, ſic Purpurat. *d. conſilio* 548. *num.* 55. Caualcanus *d. deciſ.* 11. *num.* 41. Ioannes de Amicis poſt alios *conſilio ſuo* 25. *nu.* 25. *in* 1. latè Maſcar. *d. concluſ.* 35. *numero* 21. *cum ſequentibus.*

4 Fallit ſecundo, quando eſt lata inter præſentes, & nemo contradicit, tunc enim verba enunciatiua ſententiæ probant. Sic poſt alios Barbatias *conſil. ſuo* 38. *num.* 8. *cum ſeq. in quarto*, Patiſ. *in cap. Quoniam contra. num.* 126. *de probationibus*, Purpurat. *conſilio* 425. *num.* 38. *in* 2. Raudenſ. *conſilio ſuo* 40. *num.* 59. *in* 2. & poſt Crauet. Cęſar. de Craſſ. *deciſ. ſua* 141. *num.* 8.

5 Vel ſi pars fuiſſet abſens, fuiſſet illi intimatum, & non eſſet appellatum, & enunciatio feciſſet trãſitum in rem iudicatam. Sic Crauet. *conſil.* 168. *nu.* 2. *in* 1.

Latius de hac materia differit Vital de Cãbanis *de clauſulis. titulo, enunciatiua verba in ſententijs*, & Ioannes Baptiſta Schuuartzentaler *in repetitione d. l. optimam* ⁋ *de contrahenda ſtip. explanatione* 85. vide per eos. adeundus quoque C. Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 57. & Maſcard. eruditiſſimus *concluſione ſua* 951. *per totam*, vbi An, & quando ſtandum ſit aſſertioni ipſius iudicis omnium elegantiſſime diſceptatur: vi dendus quoque de hac eadem re Cl. Menoc. *De Arbitrar. lib.* 1. *quæſt. ſua* 76. & Antonius Fab. *in ſuo Cod. Fab. lib.* 4. *tit.* 14. *definitione* 7. addo nouiſſimè Alex. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib.* 1. *tit. de verbor. ſignificat. reſolutione* 2. *num.* 26. *cum infinitis ſequentibus*, vbi omnium latiſſimè diſcurrit. eũ omnino cõſulas, & D. Card. Tuſcum poſt hæc congeſta viſum *concluſ. ſua* 534. *in litera A.*

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO X.

An verba enunciatiua laudi probent.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua laudi minimè probant.*
2 *Amplia, quando contingit principaliter de ipſo enunciato diſputare.*
3 *Limita nam præiudicant ſaltem partibus, quæ expreſsè non contradixerunt.*

1 AN in laudo poſita probent, ambigitur. Et non probare reſpondit Cioſ. *conſil. ſuo* 34. *numero* 4. *in ſecundo*, Simon de Pretis *de interpretatione vltimarum volunt. lib.* 2. *ſolut.* 3. *nu.* 19. *pag.* 156. Rom. *conſ.* 157. *nu.* 3.

2 Et maximè, quando contingit de enunciato principaliter diſputare. Sic præciſè poſt alios Marc. Antonius Maceratenſ. *lib.* 2. *reſol.* 11. *num.* 57.

3 Eſt bene verum, quòd præiudicant partibus, quæ expreſsè non contradixerunt; Crauet. *conſil.* 54. *nu.* 12. *in* 1.

QVÆSTIO XI.

An verba enunciatiua à notario prolata probationem inducant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua notarij minimè probant.*
2 *Amplia, & nu.* 3.
4 *Fallit, & nu.* 5. 6. 7. 8. *&* 9.
10 *De hac materia videndi DD. remiſſiuè.*
11 *Notabile quodam adducitur.*

AN verba enunciatiua notarij probent, quæritur. Et non probare reſpondit Berous *conſilio* 213. *numero* 4. *in tertio*, Purpurat. *conſilio* 466. *numero* 20. *in ſecundo*, Florian. *conſilio* 6. *numero ſexto*, Barbatias *conſil.* 42. *numero* 11. *in primo*, Hyppol. Riminald. *conſilio ſuo* 232. *numero* 40. *in ſecundo*, Pulchrè Vegius *conſilio ſuo* 67. *numero* 13. *in primo*, Sic etiam tenuit Rota Romana in Antiquis *titulo de Fide inſtrument. deciſ.* 19. & in nouiſſimis teſte Clariſs. Farinat. *in ſua deciſione* 105. *numero primo*. vbi docet, enunciatiua notarij de citatione eandem minimè probare, ſed & ipſum actum citationis requiri. Vide Iaſ. *in d. l. ex his num.* 3. & Maſcard. *concluſ.* 143.

2 Amplia, vt nec etiam notario credatur, licet in inſtrumento atteſtetur de productione libelli, de litis conteſtatione, & alijs iudicij actibus, apponendo etiam diem, & tempus de quibus ipſe ſit rogatus.

3 Et ratio eſt ſecundum Doctor. quia aſſertio illa notarij magis videtur eſſe teſtimonialis, quam habens fomentum officij Tabellionatus. Sic poſt alios docet Maſcard. *concluſ.* 35. *num.* 17. *&* 18. *in* 1.

4 Limitatur tamen iſtud, quotieſcumq; Notarius ipſe indiſtinctè diceret, quando, & coram quibus, & quòd in ſui præſentia omnia facta fuerunt; tunc enim ſibi crederetur; ſic præciſè poſt alios Martin. Monterus *in ſuo Reſponſo pro Amita inſerto inter ſuas deciſ.* 5. *Aragoniæ par.* 1. *num.* 45.

5 Sed an ipſi atteſtanti ſe fuiſſe rogatum de quodam inſtrumēto credendum ſit? latè diſſerit Barbatias *conſil.* 38. *in* 4.

6 Fallit ſecundo, Regula principalis inter partes, quoad eas enim ſaltem quandam præſumptionem inducunt: ita Rot. Romana *citato loco*. Videndus tamen Ferret. *conſilio* 215. *numero* 3. *in primo*, & Brunorus a ſol. *in ſuo compendio propoſitionum iuris. in verſiculo, verba enunciatiua Notarij*, vbi tenet, quòd in hoc caſu plenam probationem inducant.

7 Fallit tertio, vbi agitur de modico præiudicio, eo enim caſu verbis enunciatiuis notarij ſtatur, ita poſt alios Peregrinus Ianinus *decis. Real. lib.* 2. *cap.* 1. *numero* 319. ita gloſſa, quam ſequitur Innocentius, *in cap. olim de cenſibus*, Abb. *conſilio* 64. *in ſecundo* Crauet. *conſilio* 182. *numero* 15. Aſinius *in praxi iudic.* §. 7. *fallentia* 59. *num.* 14.

8 Fallit quarto, quando ea quæ ipſe allegat, tunc temporis interuenire potuerunt; eo nāque caſu ipſi notario fides adhibetur. Sic Ne-
9 uizan. *conſilio* 100. *num.* 7. Secus eſt autem, cum interuenire minimè potuerint, & ratio eſt, quia ipſi non creditur niſi in his, de quibus à partibus ipſis contrahentibus rogatus eſt. §. *illud auth. de Tabellion.* rogari autem non poteſt niſi de his, quæ tunc fiunt ab ipſis contrahentibus vt docet Bartolus *in authentica ſi quis in aliquo. C. de edend.* ſequitur hoc pulchrè D. Fachineus *conſil. ſuo* 37. *num.* 28. *vol.* 1. addo D. Antonium Fabrum *in ſuo Cod. Fabrino lib.* 4. *tit.* 14. *deciſ.* 26. & erudiriſſ Alexandrum Trentacinq. *Variarum reſolutionum lib.* 1. *tit. de verborum ſignificatione reſolutione* 2. *à numero* 67. *vſque ad* 76. vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè de hac materia.

10 Hæc ſunt, quæ hinc inde a Maioribus noſtris ſparſa in vnum colligere potui. Pro ſatietate tamen vide Maſcardum *concluſ.* 1100. *cum pluribus ſequentibus in ſecundo*.

11 Obſerua pro coronide, quod ex verbis enunciatiuis notarij in contractibus fiſcalib. Solemnitas præſumitur, Sic poſt Bald. Card. Mantic. *de Tacitis, & Ambiguis libro ſecundo, tit.* 7. *numero* 19.

Digitized by Google

QVAESTIO XII.

1 An verba enunciatiua probent litis conteſtationem præceſſiſſe.

2 REſpondeo pro affirmatiua, ita
poſt Abbat. P.Surdus *conſilio*
546.num. 5.in 4.
3 Quo pacto autem litis con
teſtatio regulariter probetur
omnium elegantiſſime diſſe-
rit Maſcard. *concl.ſua 434.per to*
4 *tam.* vidend. idem *concluſ.ſua 986.* vbi an ſi repe-
riatur in actis litem fuiſſe conteſtatam, nec
habeatur per quæ verba ex illa ſcriptura pro-
betur ipſa litis conteſtatio docte more ſuo,
diſceptatur.

QVÆSTIO XIII.

1 Verba enunciatiua litis pendentiæ an probent litem pendentem, & quando.

2 PRo reſolutione. Vide Ferret.
conſil.170.num.8.vol.1.
3 Quibus autem modis re-
gulariter litis pendentia pro-
betur latè docet Maſcardus
concluſ.ſua 987. vol.1. & Illuſtr.
Dom.Card. Tuſcus *concluſione*
ſua 380.in litera L. per totam.

QVÆSTIO XIV.

An Citatio per verba enunciatiua probetur.

SVMMARIVM.

1 *Citatio non probatur per verba enunciatiua in aliquo actu poſita.*
2 *Declara.*
3 *Solemnitas, quæ non potuit adeſſe tempore actus, non præſumitur interueniſſe per narrationem.*
4 *Contrarium Multi.*
5 *Prior opinio vti communior retinetur.*
6 *Citatio probatur ex verbis enunciatiuis, ſi in eo actu, in quo enunciatur, potuit de ſui natura quis in eodem temporis momento citari.*
7 *Exemplum.*

1 DVbitatur, an per iſta verba enunciatiua probetur citatio in aliquo actu poſita. Bald. in huiuſmodi difficultate *in l. finali num.17. de re iudicata*, & Innocentius *in cap. quoniam contra. de probationibus.* quos refert, & ſequitur Maſcard. *concluſ. ſua 291. numero 13.* ſentiunt pro negatiua.
2 Quorum tamen opinio intelligenda eſt, quando dicta verba ſunt de præterito, & in actu aliquo enunciatiua, in quo non potuit interuenire citatio tempore dicti actus, & in eodem temporis puncto, veluti ſi in publicis actis enuncietur, Mæuium in exilium miſſum fuiſſe, quia, cum citatus fuit, non comparuit, vel vt exemplificat idem Bald. non ſoluit.
3 Nec id ratione caret; cum enim illa ſit ſolemnitas, quæ adeſſe minimè potuit tunc temporis, quo ipſe actus celebratus fuit, nemini mirum videri debet, ſi non præſumatur talem citationem interceſſiſſe per talem narrationem; *ad not. in authentica. Si quis in aliquo, C. de edend. & in l. ſciendum, ff. de verborum oblig.*
4 Et licet Contrarium tenere auſi fuerint Hoſtienſ. Ioannes Andreas, & Butrius *in cap. Alberic. extra de teſtibus.*
5 A Priori tamen vti veriori, ac communiori minimè recedendum dijudico.
6 Coarctatur tamen præmiſſa concluſio; ſi in eo actu, in quo enunciatur, potuerit de ſua materia quis in eodem temporis momento citari.
7 Verbi gratia enunciatur in aliquo actu iudiciali Sempronium tali die fuiſſe citatum, in eademque in iudicio comparuiſſe; tunc enim ex huiuſmodi verbis optimè probaretur ipſa citatio. Sic poſt Bald. & alios ipſemet Maſcar. *d.concluſ. 291. num. 15.*

De materia ipſius citationis latiſſimè idem Maſcardus *concluſionibus ſubſequentibus*; vide per eum.

QVÆSTIO XV.

An per verba enunciatiua poſſit quis procurator conſtitui.

SVMMARIVM.

1 *Procurator vel ad lites, vel ad negotia per verba enunciatiua conſtitui poteſt.*
2 *Ratio, & nu. 3.*
4 *Et de hoc nulla eſt dubitatio.*
5 *Si procurator per verba enunciatiua fuerit conſtitutus, illa eadem verba probant.*
6 *Limita, cum agitur de fauore ipſiuſmet conſtituentis.*
7 *Probant autem, ſi de eius odio agatur, & ad fauorem illius, qui ſe pro curatorem conſtitutum affirmaret.*
8 *Limita 2. ſi agatur de præiudicio tertii.*
9 *Item ſi poſtea principaliter diſputari contingeret de ipſo enunciato.*
10 *Ratio.*
11 *Amplia, & num. 12.*

13 *Verbà iſta enunciatiua probant inter ipſos enunciantes.*

CVm nō modo ab ipſiſmet cauſarum dominis, ſed & ab eorum procuratoribus lites, & iudicia tractari, atque exerceri ſoleant; Congruè agendum hic eſt, an procurator ad lites, & iudicia ipſa per huiuſmodi verba enunciatiua conſtitui, ac declarari poſſit. Verum quia, quæ de iudicijs tractantur, communia ſunt cum ceteris, quę extra iudicium geruntur, ea propter generaliter hic agemus,

An procurator per talia verba conſtitui poſſit.

1 In hac autem difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro affirmatiua: ita Doct. omnes *in l. ne ſatisdatio ff. rem rat. haberi.*

2 Et ratio ea poteſt eſſe. Nam procurator ſolo conſenſu conſtituitur, & ſolo etiam conſenſu reuocatur; *l. ſi procuratorem. la prima. ff. de procuratoribus, clementina 1. de procurator.* & Verral. *deciſ.* 185. *num.* 2. *part.* 2. qui conſenſus ex his verbis deducitur.

3 Quinimo ipſe procurator ad cauſam admittitur, qualitercunque conſtet, quòd habeat voluntatem eius, pro quo ad cauſam venit. Sic poſt Vitalinum Verral. *deciſ. ſua* 185. *num.* 5. *par.* 2.

4 Et de hoc, mea ſententia, nulla poteſt eſſe dubitatio: ſolum in eo poteſt eſſe fixa difficultas, an ſi per hæc verba procurator fuerit conſtitutus, hæc eadem verba probationem inducant?

5 In qua quidem difficultate concluſio pariter ſit affirmatiua, text. eſt notabilis in d. l. ne ſatiſdatio.

6 Limitatur autem iſta regula, vt non procedat, eum agitur de fauore ipſiuſmet conſtituentis; tunc enim iſta verba minime probarent.

7 Secus autem eſſet, ſi contra ipſum, & de eius odio ageretur, quemadmodum etiam maximam probationem inducerent ad fauorem eius, qui ſe procuratorem conſtitutum affirmaret. *d. l. ne ſatiſdat o.* & tradit Illuſtris. D. Card. Tuſcus *concluſione ſua* 33. *nu.* 8. *in litera M.*

8 Coarctatur ſecundo, ſi ageretur de præiudicio tertij, etiam dictà enim enunciatione minimè probaretur quem procuratorem cōſtitutum in illius præiudicium; ita pulchrè poſt Felin. Speculat. & alios hæc omnia docet Roman. *ſing. ſuo* 359. & ibi Addentes *deciſ. ſua* 281. *nu.* 1.

9 Limitatur tertio, ſi poſtea principaliter diſputari contingeret, an re vera ille fuiſſet procurator conſtitutus nec ne; tunc enim per hæc verba id minimè probaretur.

10 Et Ratio eſt in promptu: nam mandatum vel ad lites, vel ad negotia nunquàm præſumitur. DD. omnes *in l. Sciendum. de verbor. obligationibus.* eſt enim facti; facta autem non præſumuntur; niſi expreſsè probentur; *ad l. in bello §. facta. de Captiuis.*

11 Adde & fortius, quòd immò ſi in inſtrumento aliquid contineatur aſſertiuè, ſed incidenter, putà quòd in eo dicatur, Sempronius, qui eſt procurator Caij, adhuc illa verba aſſertiua non probant eum eſſe procuratorem, ſi principaliter de eo diſputari contingat. ita Bald. *in Rub. C. de fide inſtrumentorum,* quem ſequitur Ancharan. *in clement.* 1. *de probation.* Roman. quoque *conſil. ſuo* 62.

12 Amplia, vt nec aliquem per hæc eadem verba procuratorem conſtitutum probetur, ſi poſtea principaliter de eo diſputari contingat; licet notarius dicat in inſtrumento; Titius procurator talis, vt conſtat tali inſtrumento manu talis notarij a me viſo, & lecto: ad hoc enim per iſta verba non dicitur probatum de mandato illius procuratoris; eſſet enim potius reddere teſtimonium, quam mandatum authenticare. Sic poſt Cardinalem, & alios Petrus Gerard. de Petra ſanct. *ſingulari ſuo* 39. *numero* 3. & 4.

13 Aduerte tamen, quod inter ipſoſmet enunciantes probant. *ad not. in l. optimam C. de contrahenda.* & præcipuè contra ipſummet conſtituentem. pulchre D. Tuſcus *d. concluſione ſua* 33. *num.* 9. & hæc ſatis. latius vide de materia penes eundem Tuſcum *numeris ſubſequentibus.*

QVÆSTIO XVI.

1 An verba enunciatiua a teſtibus prolata probent.

2 COnclude pro negatiua, licet etiam aliter probatio non concluderet: ita poſt alios Addent. ad Mattheſilan. *ſingulari ſuo* 79. *numero* 6. Sicharu. *in d. l. ex his. numero quarto.* vbi reddit rationem. Iaſ. quoque *ibidem numero quinto.* Videndi addentes ad Bartol. *in d. l. ex hac ſcriptura. columna quarta, in litera I. in verſic. an autem verba teſtis* vbi concordantem adducunt Bartol. *in ſuo conſilio incipiente. Statuto ciuitatis Florentinæ cauetur.* addo Alexander Trentacinquium *variarum reſolutionum libro* 1. *tit. de verborum ſignificatione reſolutione* 2. *num.* 80. & prius P. Decium *in authent. ſi quis in aliquo num.* 37. *verſic. & prætereà C. de edendo.*

Digitized by Google

3 Et ratio, mea ſententia, ea poteſt eſſe, quia dictum teſtis debet de neceſſitate concludere. *l. nonnullis. C. de probat.*

4 Amplia, vt eo magis iſthæc concluſio procedat, quando prædicta verba enunciatiua eſſent emiſſa propter aliud; nam tunc nihil probant minuſque vllam inducunt diſpoſitionem. Sic præcisè poſt alios Cl. vir D. Ful. Pacian. poſt hæc edita viſus *conſil. ſuo 8. numero 29.*

QVÆSTIO XVII.

An verba enunciatiua generaliter ſumpta in contractibus diſpoſitionem inducant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua, & præcipuè ad obligandum, non diſponunt in contractibus, & nu. 2.*
3 *Fallit hæc enunciatio quoad liberandum.*
4 *Ratio.*
5 *Declara & nu. 6. & 7.*
8 *Verba enunciatiua probant in contractibus.*
9 *Amplia.*
10 *Declara & nu. 11. & 12.*
13 *Limita.*
14 *Verba enunciatiua diſponunt in contractibus, quando ſunt geminata.*
15 *De materia huius quæſtionis videndi DD. remiſſiuè.*
16 *Duo notabilia afferuntur, & num. 17.*

1 AN verba enunciatiua diſponant in contractibus, controuertitur. Et non diſponere veriſſima eſt ſententia, & præcipuè ad obligandum. text. eſt in l. Publia §. *Titius Sépronio. ff. depoſit.* ita Sichard. *in l. ex his numero 4. C. de teſtamento milit.* Ciof. *conſ. ſuo 39. num. 24. in 2.* Sic etiam poſt plures relatos concludit Igneus *in ſua diſputatione An Rex Franciæ recognoſc. Imperatorem, &c. numero 68.* vbi quoque hanc concluſionem communiter amplexam eſſe teſtatur.

2 Nec obijcias de tex. in l. ſi quis mihi bona fide §. *ſi primo ff. de acquirenda hæreditate.* nullo enim pacto facit ad rem, vt videre licet per Bart. *in d. §. ſi primo.* & per Igneum *in d. ſua diſputatione numero 73.*

3 Fallit primo iſta concluſio quo ad liberandum, eo enim caſu verba diſpoſitionem inducunt. text. eſt *in l. tale pactum. in principio. de pactis,* vbi debebas mihi 10. & cum vellem tibi facere pactum de non petendo, ſic dixi. Profiteor te non teneri; quæritur ibi, an ex his verbis intelligaris ab illo debito liberatus? & Reſpõdetur, quòd ſic.

4 Et ratio quoque ea poteſt eſſe, quia fauorabilior eſt liberatio, quam obligatio *l. Arrianus de action. & oblig. & leg. fauorabiliores. de regul. iur.* Sic præcisè Peregrinus *artic. 51. numero ſexto in principio. de Fideicommiſſis.* addo Clariſs. D. Carol. Bardellonum *conſ. ſuo 54. numero 18. in 1.* & Illuſtriſs. Card. Mantica *de Tacit. & Ambig. conuentib. lib. 2. tit. 7. nu. 18.*

5 Aduertendum eſt autem, quòd iſta verba enunciatiua, quæ diſpoſitionem inducunt quoad liberandum, non debent eſſe prolata propter aliud, quia tunc non diſponerent. Text. eſt *in l. Iubemus. C. de liberal. cauſ.* per quem etiam ſic reſpondit Hyppol. Riminald. *conſil. ſuo 130. num. 11. vol. 2.*

6 Imola tamen *in d. l. ex hac ſcriptura. de donationibus.* limitabat id inter præſentes, quod pariter ſequitur Pariſ. *ibid. num. 49.* Quod quidem qualiter intelligatur, videndus Soc. *ibi. nu. 66.* vbi omnium pulcherrimè.

7 Aduertendum ſecundo loco, quòd iſta prima fallentia procedit, quando agitur de liberando aliquem à debito pecuniario, ab aliqua pęna, vel alijs huiuſmodi, ſecus ſi tractetur de liberando aliquem a nexibus ſeruitutis; quia eo caſu non inducitur liberatio ex verbis enunciatiuis, niſi ſaltem quinque teſtes interuenerint: Sic Imola *in d. l. ex hac ſcriptura num. 10.* Socin. pulchrè, & latè *numero 64. & 65.* vbi rationem adducit, quare libertas, quæ eſt omnibus rebus fauorabilior, difficilius detur, quam inducatur liberatio ab aliquo debito. Sic quoque ſequi videtur Pariſ. *ibidem. num. 49.*

8 Fallit ſecundo loco Regula principalis quoad inducendam probationem, tunc enim iſta verba mirificè operantur, text. eſt *in d. l. Publia. §. Titius. ff. depoſiti* vbi Titius miſit epiſtolam Sempronio, qua ſignificauit ei ſic. Notum tibi facio, quòd pęnes me habes 10. pondera auri plus, vel minus, & ſacculos ſignatos 10. & 10. trophymata. (quid autem ſit trophyma. vide poſt Alciat. *libro 1. Diſpunction. capit. 18.* & Antonium Auguſtin. *libro quarto Emendat. iuris cap. 16.* Menochium *de Arbitrar. libro 2. centuria 1. caſu 93. numero 17.* & Schardium *in ſuo Lexico. in verſiculo Trophyma.*) quæritur ibi, an per hanc epiſtolam Sempronius iſtarum rerum depoſitionem probare poſſit? & dicitur, quòd ſic; ergo.

Ita quoque poſt alios limitat Gigas *conſilio ſuo 49. numero 44. volumine primo.* addo Antonium Fabrum *in ſuo Cod. Fabrino libro 4. titulo 14. definit. 23.* vbi pulchre.

Addo etiam textum *in l. proponebatur. de legat. 2.*

9 Ampliatur iſta limitatio, vt præcipuè procedat, quando agitur inter ipſaſmet partes, ſeu contrahentes; inter eos enim omnino probant, text. eſt in l. optimam. *cum ibi notatis. C. de contrahenda ſtip.* Valaſc. *de iur. Emphyteotico. quæſt. 9. num. 1.*

Decla-

Digitized by Google

10 Declaratur tamen id, vt locum habeat, dũmodo huiuſmodi verba cõtineant id, in quo partes poſſunt ſibi præiudicare, & dummodo prolata ſint circa ea, quę potuerunt interuenire tẽpore celebrati contractus; alias non procederet. Sic præciſè declarat Iacob. Rebuf. *in l. 1. num. 2. & ibi Addentes in litera A. de Fide instrumentorum, & iur. haſt. Fiſc. lib.* 10. clarius autem ex ſententia Bart. Guid. Papa *ſingul. ſuo 373. num. 5. cum ſequentibus*, vbi tradit exemplũ. Sic etiam Mynſing. *decad. 3. reſpon. 30. num. 15.* Hond. *conſil. 58. num. 4. & 5.*

11 Item dũmodo prolata ſint circa id, de quo ipſemet partes poſſunt ad libitum diſponere.

12 Et dummodo neceſſaria ſint ad actum, in quo proferuntur: ita Decius *conſil. 359. num. 6.* ſic poſt alios Maſcard. *concluſ. ſua 622. num. 51. & 52. vol. 1.*

13 Fallit tamen iſta limitatio in contractibus ſuſpectis: ſic poſt alios Bimius *conſil. ſuo* 124. *num. 22. in 2.*

14 Limitatur tertio loco principaliter regula ſupradicta, quando hæc verba ſunt geminata; virtute enim geminationis tunc diſponũt. Sic poſt Iaſ. concludit Raud. *de Analogis c. 24. num. 70. per textum in l. cum ſcimus C. de Agricol. & cenſit. lib.* 11. vbi Rebuf. *ſub num. 2.* inquit, quòd etiam regula illa, quòd verba enunciatiua in contractibus prolata non ſunt obligatoria, procedit, niſi tamen confeſſio emanauerit vna poſt aliam, & ſic bina intercesſerit, quia tunc reſultabit etiam obligatio: ſequitur Calcan. *conſil. ſuo 19. num. 12.*

15 De materia huius quæſtionis pulchrè, & latè Vital. de Camba. *in ſuo tract. clauſularum. in verſiculo enunciatiua verba in contractibus pag. mihi 211. cum ſequentibus.* vide per eum. vidend. quoque Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 1. tit. de verb. ſignif. reſolutione 2. num. 51. cum pluribus ſeqq.* vbi latiſſimè.

16 Addo pro Coronide, verba enunciatiua in contractu cum minore geſto appoſita quæ contra maiorem probarent, probare etiã contra minorem, ſi curatoris auctoritas in cõtractu interuenit ipſo, non aliter. Hactenus nimirum vt contrarium probandi onus in minorem ipſum trãsferatur. Sic egregiè Ant. Fab. poſt hæc edita viſus *in ſuo Cod. Fabriano lib. 2. tit. 12. definitione 3.* vbi exemplificat, & ſubdit ita fuiſſe deciſum.

17 Addas etiam verba enunciatiua poſita in contractu geſto cum principe probare, ſi veriſimile ſit, quod enunciatur, vt puta, quod maritus ex mandato vxoris, de quo non aliter conſtat, tranſegerit de re vxoris, Neque enim probabile eſt principem contracturum fuiſſe cum eo, qui ſe mandatum habere diceret, Niſi viſo mandato, licèt dici ſoleat, mandatum nunquã præſumi. hoc verò maximè obtinet in antiquis. Sic egregie ibidem Faber *in dicto ſuo Cod. lib. 4. tit. 14. definitione 63.*

QVÆSTIO XVIII.

Interpellatus his verbis, ſi non ſoluat, an conſtituatur in mora.

SVMMARIVM.

1 *Verbis enunciatiuis interpellatus ad ſoluendum, ſi non ſoluat, an conſtituatur in mora.*
2 *Exemplum.*
3 *Bartoli opinio reijcitur.*
4 *Negant infiniti.*
5 *Fundamenta, & nu. 6. 7. 8. 9. cum ſeq. vſque ad 19.*
19 *Affirmant alij multi.*
20 *Media quibus hæc opinio firmatur, & nu. 21. 22. 23. cum ſeq. vſque ad 33.*
33 *Negatiua eſt verior, & receptior.*
34 *Diſtinctio Auctoris & num. 35.*
36 *Confirmatur, & num. 37.*
38 *Et eſt communiter recepta.*
39 *Signa inſpecto iure poli ſufficiunt etiam per interpellationem.*

1 QVæritur, An quis verbis enũciatiuis ad ſoluendum interpellatus, ſi non ſoluat, conſtituatur in mora iuxta leg. Magnam. *C. de contr. ſtipulatione.*

2 Exemplum poteſt eſſe, Si creditor dicat debitori: Ego multum indigeo pecunia, quam mihi debes.

3 Licet enim Bartolus *l. ſi quis mihi bona fide. §. primo. de acqirenda hæreditate.* dicat hæc verba non eſſe enunciatiua, ſed diſpoſitiua, nihilominus eſſe enunciatiua verius eſt, vt videre licet penes Igneum *in ſua diſputatione, an Rex Franciæ recognoſc. Imperium &c. num. 69.*

4 Negatiuam opinionem tenuit primus omnium Cynus *in l. in Minorum. C. in quibus cauſ. in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria. numero* 11. Cuman. *in d. l. ſi quis mihi bona §. iuſſum. numero decimo ſexto, de acquirenda hareditate*, Alberic. *in l. quòd te. numero nono, ff. ſi cert. petatur, verſic. vidi in conditione*, vbi Bolog. quoque *numero* 58. Iaſon *in l. ſi ex legati cauſa. numero 16. de verborum obligationibus.* dicit hanc eandem opinionem in puncto iuris veriorem eſſe, idem Iaſ. *in d. l. ſi quis mihi bona §. primo. nume.* 11. idem Bolog. *in l. vinum. numero 45. ff. ſi certum petatur, & in l. non ſolum §. morte. numero 196. de noui operis nunciatione* Maſcardus *de probationibus concluſione 101. numero fin. volumine ſecundo.* Igneus latè *in d. ſua diſputatione numero 68. cum ſequentibus*, & ex recentioribus Dominus Menochius *de Arbitrar. libro ſecundo, centuria quinta, caſu 461. per totum*; & hanc opinionem ſeruatam in palatijs teſtatur Alber. *citato loco.*

5 Pro hac ſententia conſideratur communiter primo, quòd ad conſtituendum aliquem

in mora verba debent eſſe incitatoria, & prouocatoria, quibus ſignificetur inſtantia creditoris, vt notatur in l.Mora *de vſuris*. Bart.*in d.§.Morte num.53.*

6 At hæc verba (indigeo pecunia, quam mihi debes,) non ſignificant inſtantiam, & incitationem aliquam ad ſoluendum, quia, vt optimè conſiderat Menochius, non ſequitur iſtud de neceſſitate; Indigeo mea pecunia, ergo eam mihi numera: igitur &c.

7 Secundo conſiderat excellent. Menochius *d.loco num.*7.quòd, vt debitor in mora conſtituatur, debet ipſe debitor certò ſcire ſe tunc dare oportere.*l.quòd te ff. ſi cert.petatur.*

Sed ex huiuſmodi verbis a creditore prolatis debitor non fit certus ſe tunc dare oportere, quia verba iſta neceſſario, & concludenter non ſignificant interpellationem, cũ ſint dubia, & minus generaliter prolata.

8 Et verba interpellationis debeant eſſe certa, & clata.*l.aut qui aliter. verſicul.* 1.*ff.quod vi, aut clam*.ergo, &c.

9 Tertio perpendit excellentiſs. Menochius textum *in l. Iulianus §.idem Iulian. & in l.in venditione vbi Caſtrenſ. de actionib. empt.* vbi generalis illa denunciatio oneris annexi rei venditæ non ſufficit, ne deinde venditor teneatur actione illa ex vendito.

10 Quartò communiter conſideratur, quòd ex mora magnum debitori infertur præiudicium. *l.ſi ſeruum. §.ſequitur. de verb.obligationibus,* & ratio eſt; quia per illam oneratur debitor vltra ſortem principalem, ſicuti dicitur in d. l.mora, & in leg.pecuniæ. *de vſuris.*

11 At in his, quæ magni ſunt præiudicij, ſimplex admonitio non obligat monitum. *l.ſi filius.vbi gl. de Tutel.*ergo &c.

12 Quintò vltra Menoch. conſiderant DD. communiter textum in materia feudali *in c.* 1.*§.licet Vaſal. ſi de feud. defunct. fuer. controuerſ. inter Dom. & Agnat. Vaſal.* qui text. hoc probat, quod Vaſallus ſeruire promptus, quamuis actu non ſeruiat etiam per 1000. annos, feudum non ammittit, niſi ad operam ſuam præſtandam expreſsè requiſitus fuerit; colligitur ergo ex illo text. quòd ad conſtituendum aliquem in mora requiritur expreſſa interpellatio, aliter nunquam conſtituitur.

13 Sextò loco vltra alios cõſidero, quòd propria natura verborum enunciatiuorum eſt, vt tantum diſponant, quantum eorũ ſonus, & ſignificatio patiatur, vt alias diximus, addo nunc Hypp. Riminal. *conſil.ſuo* 31.*num.*36. vbi concordantes deducit *in primo.*

Sed ex ſono horum verborum rectè colligi non poteſt, quòd debitor ſit interpellatus; ergo, &c.

14 Corroboratur fundamentum, nam, vt dictum fuit hic ſumus in odioſis.

15 At verba enunciatiua in odioſis nullo modo diſponunt, vt ſuo loco dictũ fuit; ergo, &c.

16 Septimò ego conſidero, quòd quemadmodum in debitore requiritur manualis oblatio *l. obſignatione.C.de ſolutionibus.* & non ſufficit verbalis *l.quidam æſtimauerunt.de rebus creditis, l.acceptam.C.de vſur. cum concordantibus;* Sic etiam in creditore requiritur, quòd actualiter petat per verba directa, & non obliqua.

17 Octauò conſiderari poteſt imputandum eſſe ipſi creditori, qui cum potuerit debitorem ſuum apertius, & vt fieri ſolet, interpellare, hac interpellandi formula fuerit vſus: *ad textum.in l.quicquid aſtringendæ. de verb. oblig.& l.veteribus. de pactis.*

18 Nonò poteſt conſiderari text *in d.l. mora.in verſiculo Ceterum ibi. Omiſſa eſſet repetendi debiti inſtantia, &c.*quemadmodum facit Igneus *cit.loco num.*70.ad quem lectorem remitto.

Decimò, ac vltimo ſic etiam argui poteſt. Specialitas in vno caſu inducit regulam generalem ſine dubio in contrarium. *l.1.ad Municipal.l.cum prætor. de iudic.*

Ad ſpeciale eſt, vt verba enunciatiua fauore liberationis diſponãt, prout eſt text.*in l.tale pactum in princ.de pactis.* nec mirum, fauorabilia enim eſt liberatio, quam obligatio. *l. Arrianus, de actionibus, & obligationibus, & l. fauorabiliores.ff.de regul.iuris*, ergo veriſſima comprobatur eſſe regula in contrarium, huiuſmodi verba in obligatorijs non diſponant. Si ſic eſt, ergo ex huiuſmodi verbis debitor interpellatus non cõſtituitur in mora, quia ex mora ipſius debitoris committitur obligatio ad periculũ interitus rei debitæ, & aliquando ad penam, & aliquando ad intereſſe *l. quod te vbi DD. ff.ſi cert.petatur, & l.ſi pœnam. Quando dies legat. ced.*

19 Contrariam tamen opinionem, quòd, ſcilicet, debitor ex his verbis interpellatus, ſi non ſoluat, conſtituatur in mora, tenet primus omnium Bart.*in d.§.1.num.*1. Caſtrenſ.*in d.l.ſi quis mihi §.ſed quid num.*5.Imol.*ibidem nu.*4. Alexander *num.*10. qui dicit hanc eſſe magis communem, Aretin.*num.*11. Iaſ.ſibi contrarius *in l.vinum num.*15.*ff.ſi cert.petatur,* Purpurat. *ibi ſub numero* 33.*cum ſequentibus,* & Decius *ſub num.*13.idem videtur tenere Cagnol. *in l. quòd te nu.*87.*ff.ſi cert.pet.* Plaut.*ibi lib.*4.*nu.*17.& Ioannes Ant.a Leo de Fortiatis *pag. mihi* 20. *fere in fine,* Baueria *de mora pag.part.num.*35. Pancirol. *conſil.*121.*num.*28. Socin. *in ſuis regulis in verſic. interpell.verſic. Amplia iſtam regulam.* & nouiſſimè poſt multos alios relatos exercitatiſſimus Andreas Kohl *exercitatione ſua* 13. *num.*15. vbi latè inſiſtit. Addo Carroc. *in ſuo tract. de Depoſit.part.*1.*tit.de culpa Depoſitarij. num.*45.

20 Adducitur priori loco pro hac ſententia text. *in d.§.pater filio,* vbi pater, cuius iuſſus in adeunda per filiumfa. hæreditate eſt neceſſarius, cenſetur iuſſiſſe ipſi filio per illa verba enũciatiua: Scio fili, ꝙ inuigilabis hæreditati tibi delatæ, vt hæreditatẽ capias, ergo & hic.

21 Secundo communiter conſiderantur text. *in l. etiam hoc modo, & in l. & eo modo ff. de leg.*1. quos tex. aliàs induximus.

22 Tertio

22 Tertio conſideratur regula illa vulgatiſſima, quòd taciti, & expreſſi par eſt virtus. *l. cũ quid. ff. ſi cert. petat.*

23 Sed ſi debitor eſſet expreſsè interpellatus, vtique ſi non ſolueret, conſtitueretur in mora, ergo idem dicendum eſt, & ſi tacitè.

24 Quartò conſiderari poteſt, quod ſi ex his verbis debitor non cenſeretur interpellatus, iſta verborum enunciatio eſſet fruſtratoria, & otioſa, quòd minimè dicendum, quilibet enim actus in dubio cenſeri debet, vt valeat, *l. quoties. de verb. obligationibus.*

25 Et quælibet clauſula ſtare debet cum effectu operatiuo ad tradita pulchre per Clariſs. Peregrin. *conſil. ſuo 77. num. 50. vol. 1.*

26 Corroboratur, nam ex huiuſmodi verbis liquet de intentione creditoris, quam ſpectare debemus. *l. ſcire oportet §. ſed etſi maximè. de excuſat. tuto. & l. 3. C. de liber. preterit.* Nec alia fuit mens, & voluntas creditoris, quàm interpellare debitorem. Nec officit, quòd verba non ſint apta, & idonea.

27 Reſpondetur enim, quòd non attenditur, quòd quis loquatur, ſed in quem verba dirigantur. *l. cum pater. §. donat. de leg. 2.*

28 Quintò accedit, nam cauſa neceſſitatis, ſeu indigentiæ expreſsè attendi debet, quamuis alia petitio non fiat, & ratio eſt, quia notificatio debiti habetur loco interpellationis *per not. in l. Paulus §. quæro. de bon. libert.*

29 Et quia ex cauſæ expreſſione voluntas attenditur. *l. cum pater §. dulciſſimis. de leg. 2.*

30 Sextò conſideratur tex. *in l. ſed & interpellatus. in principio de recept. arbitr.* quo loci gloſſa intelligit interpellationem pro ſola notificatione.

31 Septimò Bald. inducit textum *in l. eum qui §. filiusfam. ff. de acquir. haredit.* vbi dicitur, quòd ſi pater ſcribit filio, quòd ei eſt relatum, quòd hæreditas, de qua per eum fuit certior factus, non eſt idonea ſoluendo; eo ipſo prohibere videtur filio aditionem ipſius: ergo idem videtur dicendum in caſu noſtro, quòd ſi debitori dicatur a creditore: Ego indigeo pecunia, quã mihi debes, eo ipſo intelligatur inter pellatus debitor ad ſoluendũ ipſam pecuniã.

32 Octauò Andreas Kohal. conſiderat, quòd interpellationi ſolemnia verba nullatenus neceſſaria ſunt, eique ſufficiat, quibuſcunque verbis de mente, ſiue intentione creditoris non obſcure liqueat. *l. 1. vbi Doct. C. de formul. & impetr. act. ſublat.*

33 In huiuſmodi difficultate arbitror ego priorem ſententiam in puncto iuris veriorem rationibus ſupra deductis. Nec eſſet difficile reſpondere contrarijs, Menoch. enim *in d. caſu* 461. omnibus ferè commodas adaptat reſpõſiones: & ad textum in d. §. ſi pater, quòd eſt præcipuum aduerſæ partis fundamentum, optimè etiam reſpondit Igneus *citato loco num. 73. & ſub num. 76.* inferius reſpondit textui per Bald. deducto.

34 Sed tamen pro harum opinionum conciliatione cogitabam, ſic dici poſſe; quòd aut debitor, cui a debitore facta fuit denunciatio, erat talis perſona, quam propter reuerentiam, aut timorem iuſtum creditor debuit timere, & ideò aliter denunciari non poterat, & iſto caſu procedat ſecunda opinio.

35 Aut erat talis, cui abſque timore expreſsè poterat fieri denunciatio, & tunc habeat locum prior ſententia.

36 Et iſta diſtinctio facilè poteſt comprobari, videtur enim ita diſtinguere in ſimili text. *in l. 1. §. quæ onerandæ ibi. tamen cauſa cognita ſi liquido appareat libertum metu ſolo, vel nimia patroni reuerentia ita ſe ſubieciſſe, &c. ff. quarum rerum actio non datur*, ad idem videtur tex. *in l. pecunia ff. de furtis, & in l. in coniunctione filiarum. C. de nuptijs.*

37 Vltra alios ego conſidero textum huiuſmodi difficultatem decidentem *in l. cum vero. §. apparet igitur. verſiculo plerunque. de Fideicommiſſarijs libertatibus.* vbi ſic legitur. (plerunque enim per ignauiam, vel timiditatem eorum, quibus relinquitur libertas fideicommiſſaria, vel per ignorantiam iuris ſui, vel per auctoritatem & dignitatem eorum, a quibus relicta eſt, vel ſerius petitur, vel in totum non petitur fideicommiſſaria libertas, quæ res obeſſe liberati non debet.)

38 Et hæc diſtinctio eſt communiter recepta: eam enim ſequitur Loriot. *in ſuo tract. de Mora axiomat. 6.* Cyn. *in d. l. in Minorum citatio. nu. 11. in fine.* Florian. *in l. mora. de vſur. num. 3.* & infiniti alij. Et ab ea non eſt recedendum.

39 Vnum duntaxat omittendum haud reor, quòd ſupradicta diſputatio poſſet procedere inſpecto foro fori, non inre poli; quia eo iure etiam ſigna ſufficinnt pro interpellatione. Sic inter alios præciſè Purpurat. *in d. l. vinum. num. 37. cum ſeq.* Addo Maſcard. *concluſione ſua 934. num. 36.* vbi inter ceteros adducit D. Thomam *2. 2. quæſt. 33. in fine art. 1.* & Richard. *in 4. ſentent. diſtinct. 35. art. 1. quæſt. 2.*

QVÆSTIO XIX.

An interpellatio vnica extraiudicialis ſufficiat ad conſtituendum debitorem in Mora.

SVMMARIVM.

1 *Vnica interpellatio extraiudicialis an ſufficiat ad conſtituendum debitorem in mora.*
2 *Ordo ſeruandus in hac quæſtione.*
3 *Allegantur auctores quæſtionem hanc examinantes.*
4 *Verba l. mora. verſic. & non ſufficit. de vſuris. afferuntur.*
5 *Salycet. intellect. ad hunc verſiculum.*
6 *Reprobatur.*
7 *Intellectus quorundam Antiquorum adducitur.*
8 *Damnatur & nu. 9. & 10.*

11 Solo

11 *Solo tēporis curſu, & diei aduentu mora contrahitur.*
12 *Coraſij ſenſus ad eundem verſiculum.*
13 *Reffellitur; & num.14.15. & 16.*
17 *Ludouic. Charond. interpretatio.*
18 *Reijcitur, & nu.19.*
20 *Cuiacij ſenſus affertur.*
21 *Reprobatur; & nu.22. & 23.*
24 *Repetere debitum nil aliud eſt, quam voce interpellare.*
25 *Clariſs. Menochij interpretatio.*
27 *Reffellitur; & num.27.28. & 29.*
30 *Andreæ Kohl. expoſitio deducitur.*
31 *Damnatur & num.32. & 33.*
34 *Intellectus Auctoris veriſſimus, & num.35.36. cū ſeq. vſque in finem.*

1 SEd alia non minus pulchra, quam difficilis oritur dubitatio. An (dato, quod ex his verbis debitor extraiudicialiter interpellatus, ſi nō ſoluat, cōſtituatur in mora) vnica tamen ſufficiat interpellatio ſeu denunciatio, an vero plures requirantur.

2 In hac difficultate Ego duntaxat quaſdam DD. auctoritates ex recentioribus adnotabo, & verſabor latiſſimè ſuper intellectu leg. mora. verſic. & non ſufficit. *de uſur.* qui text. deducitur pro opinione, quòd duplex requiratur.

3 Auctores ſunt iſti. Andreas Kohl. *d. ſua exercitatione* 13. *num.* 17. vbi infinitos deducit; quos non refero, Menochius *de Arbitrar. lib. 2. centur. 3. caſ. 220. ſub nu. 29. uſque in finem*, & omnium latiſſime, & elegantiſſimè. P. Rebuf. *in d.l. mora. de uſuris.*

4 Verba autem verſiculi ſunt. L. Mora fieri dicitur &c. (Et non ſufficit ad probationem Moræ, ſi ſeruo debitoris abſentis denunciatum ſit a creditore, procuratoreve eius, cum etiamſi ipſi inquam, domino denunciatum eſt. Ceterum cum poſtea is ſui poteſtatem faceret, omiſſa eſt repetendi debiti inſtantia, non protinus per debitorem mora facta intelligitur.)

Varij intellectus ad hunc verſiculum reperiuntur.

Primus intellectus eſt Salyceti *in d. l. mora num. 12. in fine* dicentis, quòd ideo ibi repetitio inſtantiæ locum habet, & ſic non ſufficit vnica tantum interpellatio, quia prima non tenuit vti facta incongruo loco, & tempore.

5 Sed vbi prima fuiſſet valida; vna pura, & ſimplex interpellatio ſuffeciſſet.

6 Sed iſte ſenſus Salyc. maximo diuinationis vitio laborat, vt etiam animaduertit Corraſ. *lib. 2. Miſcel. cap. 6. num. 6. in fine*, neque congruere videtur intentioni I. C. cupientis in eo verſic. planius comprobare denunciationem ſeruo debitoris abſentis factam non ſufficere ad probationem moræ.

7 Secundus eſt intellectus quorundam Antiquorum dicētium debitorem primo interpellatum comparuiſſe, ſeque nedum ſatisfacere poſſe dixiſſe, cui creditor hac de cauſa dilationem dedit, itaque licet in mora debitor per ſolam interpellationem fuerit conſtitutus, quia tamen eidem creditor dilationem dedit, mora omnis cenſeri debet purgata, & ideo opus eſt repetitione inſtantiæ, adeo vt in mora iterum conſtituatur.

8 Iſte pariter ſenſus refellendus eſt, propterea quod inſolenter diuinat, nullum enim verbum adeſt in tex. de dilatione conceſsa a creditore debitori ſuo, propter quam ſit facienda repetitio inſtantiæ.

9 Nec textui ſecundo loco congruit; quoniā Mattianus *in ver. cum etiam*, vbi vltra denuntiationem domino factam requirit inſtantiā repetendi debiti, adducit pro corroboratione eius, quod modo de denuntiatione ſeruo facta dixerat, vt cum denunciatio domino facta nō ſufficiat, multo minus denunciationē ipſius ſeruo factam ſufficere intelligatur; Eoque ſicut in ver. & non ſufficit. conceſsā fuiſſe ſeruo dilationem fingi minime poteſt, ita nec in annexo verſic. cum etiam, alioquin propter maximam caſus, & rationis diuerſitatem verſiculus hic (cū etiam) pro illius confirmatione nihil omnino faceret, & non poſſet adduci.

10 Tertio addo ego, & conſidero, quod ſi fuit conceſsa aliqua temporis dilatio, prout ipſi dicunt, tempus iſtud fuit certum, puta viginti, vel triginta dierum, aliter non video, quomodo poſſit concedi recte dilatio, vt agatur de fauore ipſius debitoris. Tranſacto autem vltimo die ex vigeſimo, vel trigeſimo conceſſis, ſi debitor non ſoluit, ipſo iure conſtituitur in mora, nec opus eſt alia repetitione inſtantiæ.

11 Solo enim temporis curſu, & diei aduentu mora contrahitur, *l. pecunias, §. uſurarum, de uſuris, l. magnam, C. de contrahenda ſtipulatione*, & latius proſequitur Antonius Faber *lib. 6. coniecturarum iuris, c. 7. col. 2. circa med.* Ioānes Robert. *lib. 2. Sententiarum iuris, cap.* 17. & ſic eſset ſuperuacanea illa repetitio inſtantię, quod non eſt dicendum.

12 Tertia eſt interpretatio Ioannis Corraſij *Miſcellan. iuris, lib. 2. c. 6. nu. 7.* dicentis, tunc ſufficere vnicam interpellationem ad conſtituendum aliquem in mora, quotieſcunque debitor interpellatus amplius ſui copiam non facit, eo enim caſu, cum creditor non poſſit ita facile ipſum denuo interpellare, ſufficit vnica tantum, ſed quando debitor comparet, & creditor non renouat inſtantiam, coniectat lex eum non perſeuerare in ea voluntate, an in mora debitorē velit conſtitui, & ideo vnica interpellatio non ſufficit.

Sed hæc ſubtilis licet, & tanto viro digna expoſitio, nihilominus facile flecti poteſt:

13 Regula

Digitized by Google

13 Regula eſt enim in iure vulgatiſſima, quod ſemel factus certior non eſt amplius certificandus, *l.1.§.vlt.ff.de actionib.empt. c.eam qui certus, de regul. iuris. in 6. cum concordantibus deductis per Clariſs. Menoch. conſilio ſuo 533. num.6. in 6. & 876. num.2.* addo D. Card. Tuſcum *concluſione ſua 199. in litera C.* vbi an, & quando certus debeat certiorari, elegãter ediſſerit; quem vide. Vnde cum debitor iam vna interpellatione certior redditus ſit, non amplius certificandus eſt.

14 Nec officit, vt ſubdit Corraſius quòd mora multum afferat præiudicij, & in multum præiudicialibus plures interpellationes requirantur, *l.1.§.de inſpiciendo, ff. de ventr. inſpic. & in l.1.de libell.dimiſſ.cum concordantibus.*

15 Reſpondetur enim, quod ſatis poteſt ipſe debitor tot moræ præiudicia euitare, poſteaquam monitus nouit, quid agendum ſibi eſt. Quorſum igitur iam certum certum facere? *l.1.ff.de do.præleg.*

16 Nec aduertantur relata iuris loca; optime enim reſpondit Menochius meus dilectiſſimus *de arbit. iudi. lib.2. cent.3. caſu 220. num.40. cum ſeqq.*

17 Quarta eſt interpretatio Ludouici Charondæ *lib.3. ſuorum veriſimilium cap.10.* qui opinatus eſt vnam ſolam ſufficere interpellationem ad moram inchoandam, ſed nõ ad perficiendam, quoniam aliquod temporis interuallum requiritur, *iuxta l. ſi quis filium. §. ſtipulatio. de collat. bon. l. ratum. & l. quod dicimus. de ſolut.* & ideo inſtantiæ repetitio, quæ requiritur, non alia ratione requiritur, quam ne deſiſtendo velle videatur debitorem in mora non conſtitui; ſed potius ſoluendi tempus ei protogare.

18 Sed optime a Menochio *citato caſu 220. num. 45.* reprobatur iſte ſenſus Charondæ; inquit enim, quod aut vult Charondas poſt interpellationem inſtandum eſſe a creditore alijs interpellationibus & tunc ſentit contra communem, & male: ſemel enim per interpellationem factus certior non debet amplius certificari, vt ſupra dixi.

19 Aut vero vult poſt interpellationem tempus eſſe concedendum, ita vt ille debitor ſolutionem parare poſſit, & tunc nil hic caſus differt ab eo, qui vult ſtatim ſoluere, ſed ad pecunias parandas tempus requirit, *iuxta d. l. 10. dicimus. de ſolut.*

Cui opinioni & nos aſſentimur vt ſcilicet illico mora contrahatur ex vnica interpellatione, aliquod tamen temporis ſpatium ad parandam pecuniam concedatur, ſequitur Carrocc. *de Depoſ. tit. de culpa depoſitarij. num.48.*

Quantum autem temporis ſpatium ſoleat concedi, vide penes Menochium eruditiſſimum *de arbitr. citato lib.2. caſu 27.*

20 Quinta eſt interpretatio Iacobi Cuiacij *tract.8. ad Africanum, in l. cum patriſamil. de vſuris, fere in fine,* quẽ ſequitur Euerard. Bronchorſt. *cent.1. cap.100.* dicentis vnam interpellationẽ teſtatò, hoc eſt, teſtibus, atque notario adhibitis factam, ſufficere ad conſtituendum aliquem in mora, ſi modò inſtantia repetendi debiti, abſque tamen teſtibus, poſt interpellationem perſeuerauerit, atque huic ſententiæ adhærere videtur etiam Faber *lib.6. conjecturarum iuris, cap.7. in prin.*

21 Sed iſta Cuiacij, & ſequacium expoſitio longiſſime a veritate abhorret, nullibi enim ſcriptum reperitur interpellationem extraiudicialem, de qua nos loquimur, fieri debere coram teſtibus, & notario; imo totum cõtrarium cõmuniter receptum eſt: ſufficit enim quocunque modo conſtare denunciationem factam fuiſſe. ita poſt alios pulchre & late docet bene eruditus Do. Andreas Kohl. *exercitatione ſua iuris 13. num.18. col.3.*

21 Nec iura per eos allegata, *Tex. videlicet in l. ſi procuratorem, §. igitur, verſic. & ſi, ff. Mandati, & in l. qui Romæ, §. cohæredes, ff. de verborum obligationibus,* quicquam faciunt; ibi enim talis facti cõtingit ſpecies, ex qua niſi quatenus deciſio ſuper ea fundatur, non licet arguere. Iaſ. poſt alios *in d. l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verbor. oblig.*

23 Nec ex eo ius ſumitur, quod ex abundanti fit, vt ait Cuiac. *in d. l. patriſam.*

Vnde cum præſuppoſitum Cuiacij de denunciatione teſtato interponenda iuri minime conſentaneum videatur, nec etiam illud, quod conſequitur, ſuſtineri poteſt, alias ſi repetitio inſtantiæ perſeuerare deberet, vna ſola interpellatio non ſufficeret ad conſtituendum aliquem in mora.

24 Quia repetere debitum, vt inquit Menochius *citato caſu 220. num.45.* nil aliud eſt, quam voce interpellare, quod non eſt dicendum.

25 Sexta eſt interpretatio diſertiſſimi Menochij *cit. caſu 220. num.33.* inquit enim ibi exponendo dictum textum, quòd vna interpellatio facta ſeruo debitoris abſentis non ſufficit, cum ſui copiam debitor exinde facit, quoniã fieri poteſt, vt dominus illius interpellationis notitiam ob ſerui negligentiam non habuerit, quare in mora verè non conſtituitur, ſi præſens interpellari adhuc poteſt, & confirmat id per text. *in l. item veniunt §. petitam verſic. ſed ponamus denunciatum. de petitione hæredit.*

Quando autem interpellatio fit debitori principaliter obligato, ſiue ſit abſens, ſiue præſens, vnica tantum ſufficit, inquit ipſe. & ideo poſt illa verba, Cum etiamſi ipſi inquã domino denunciatum eſt. addit verbũ iſtud, ſufficiat, & ſic vult, vt legatur ibi affirmatiuè.

26 Sed decipitur in hoc excellentiſſimus Menochius; legendum eſt enim negatiuè, vt ſit ſenſus, quòd ſi denunciatio etiam fuerit facta ipſi debitori, abſenti tamen, vnica non ſufficiat.

27 Et ratio eſt in promptu; quoniam debitori abſenti denunciatio poteſt fieri duntaxat per

epiſto-

Digitized by Google

epiſtolam, vel per nuncium, vt Doct. omnes concludunt. Hoc ſuppoſito; nonnè poteſt eſſe, quòd epiſtola aliquo caſu ad manus ipſius debitoris non perueniat, quòd nuncius forte fortuna occidatur, capiatur ab hoſtibus, vel intereat, antequam denunciationem ipſi debitori ſignificare poſſit? certè ſic. Cur igitur vnica tantum interpellatio facta debitori abſenti debet ſufficere ad incurrendam moram, ſi creditor neſcit certè, an debitor fuerit interpellatus, & cum poſſit eſſe, quòd debitor, vt dixi, de huiuſmodi interpellatione non ſit certior factus, quo caſu nunquam moram incurreret? Mora enim nunquam contrahitur abſque propria legitima interpellatione.

28 Nec dicat Menochius, quòd ſi negatiuè text. ille legatur in ea parte, in qua loquitur de ſeruo, erit ſine probabili dubitatione, cui enim eſſet dubium, inquit ipſe, quòd ſi non ſufficit ſemel ipſimet domino denunciare, non etiam ſufficeret, ſi eſſet domino mediante perſona ſerui denunciatum?

29 Reſpondetur enim maximam fuiſſe dubitationem penes I. C. an, ſcilicet, ad incurrendam moram ſufficeret, ſi domino debitori eſſet denunciatum mediante perſona ſerui; ad quod reſpondit I. C. interrogatus non induci, poſtea adducendo caſum magis dubitabilem id confirmat, dum inquit, quod etiamſi ipſi debitori abſenti denunciatum eſſet, nihilominus mora non contrahitur, ſed requiritur repetitio inſtantiæ, cum tamen ipſemet debitor ſui copiam facit.

30 Septima eſt interpretatio Andreæ Kohl *præcitata ſua exercitatione 13. num. 18. col. 4. & 5.* in ſumma poſt multas ambages concludentis, quòd ideo ibi opus eſt repetitione inſtantiæ, tum quia interpellatio ſeruo facta propter iuſtam debitoris abſentiam, & inhabilitatem ſerui protinus ab initio fuit per ſeſe inualida quoad inducēdam debitoris moram, adeo vt tractu tēporis conualeſcere vix poſſit; *l. quòd initio ff. de reg. iur.* cum etiam quia ſiue adhuc debitori abſenti ſeruus denunciauit interpellationem factam, nihil eſt, quod imputetur ei, qui non tenebatur ſe præparare ad ſolutionem, priuſquam interpellaretur *ad textum in l. ſi quis filium. §. ſtipulatio. de collatione Bonorum.* & ideo concludit, quod vt debitor moram incurrat, renouanda eſt repetitio ipſius inſtantiæ.

31 Verum de iſta interpretatione valde dubito; mihi enim perſuadere haud poſſum, quare denunciatio & valida poſſit fieri debitori abſenti per epiſtolam, vel nuncium, non autem per ſeruum; cum immo per ſeruum dominus ipſe poſſit facilius de interpellatione ſibi facta certiorari.

32 Concludendum eſt igitur, quòd non illa de cauſa opus eſt repetitione inſtantiæ, domino copiam ſui faciente, quia ſeruus ſit inhabilis, vt inquit Kohl, ſed quia debitor non poteſt eſſe certus, an ſeruus retulerit ipſi domino denunciationem ſibi factam, necne.

33 Hac eadem ratione quoties debitor propter abſentiam, aut aliud iuſtum impedimentum ab ipſius parte interueniens denunciari nequit, nō ſufficere proteſtationem interim factam, niſi eo reuertente, vel impedimento ceſſante, creditor ipſi primo quoque tempore denunciet, ſcriptum reliquerunt communiter Doct. *in l. De pupillo. §. ſi quis ipſi. ff. de nou. operis nunciat.*

34 Relatis, ac inſimul reiectis his omnib. DD. expoſitionibus ad hunc textū l. Mora in verſiculo & non ſufficit, ſupereſt, vt noſtrum quoque proponamus intellectum.

35 Arbitramur igitur legem iſtam duos caſus vnico contextu definire in illis verbis. Et non ſufficit ad probationem, &c.

36 Alter eſt, quando interpellatio eſt facta ſeruo debitoris abſentis.

37 Alter vero eſt, quando eſt facta ipſimet debitori Abſenti, dicimus nos, non præſenti, & hoc per dictionem illam, etiam, quæ eſt implicatiua eiuſdem qualitatis, & quia præcedentia declarant etiam ſequentia.

38 Et in vtroque caſu inſtantiæ repetitione opus eſſe dicimus, & ſic duplicem requiri interpellationem ad hoc, vt debitor conſtituatur in mora; quia ille erat abſens, non præſens, quo caſu vna tantum ſufficeret.

39 Ratio differentiæ inter denunciationem factam præſenti, & abſenti hæc eſt, quia, ſi facta eſt ſemel tantum præſenti, ſufficit, quoniam certum eſt, quòd ipſe debitor eſt factus conſcius, quo caſu nil aliud quæritur; quando autem denunciatio eſt facta abſenti, tunc quia certum non eſt ipſum eſſe certioratum, non eſt mirum, ſi duplex requiritur interpellatio, quando tamen facit copiam ſui, & ſic textus iſte loquitur in abſente.

40 Hic fuit intellectus Clariſs. & Excellentiſs. D. M. Antonij Othelij præceptoris mei, dum ddi Moram me auditore, publice interpretaretur, & mihi videtur veriſimus, cui etiam applaudere videtur Plautius *in l. quod te. in præfationanum. 23. ff. ſi cert. pet.*

QVÆSTIO XX.

An verba enunciatiua ſic generaliter ſumpta diſponant in vltimis voluntatibus.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua diſponunt in vltimis voluntatibus ex communi.*

2 *Lex ex hac ſcriptura. de Donationibus. expenditur & num. 5.*

3 *Contrarium tenet Auctor.*

4 *Verbum*

Digitized by Google

4 *Verbum diſponere, refertur ſemper ad vltimas voluntates.*
6 *Opponit idem Auctor, & num. 7.*
8 *Solut. & nu. 9. & 10.*
11 *Verba enunciatiua nec plenam probationem inducunt in vltimis voluntatibus ex ſententia Auctoris.*
2 *Ratio.*
3 *Limita quoad ſemiplenam.*
14 *Enunciatiuæ defunctorum voluntates obſeruantur, ſi tamen aliter probentur.*
15 *De materia videndi DD. remiſſiuè, & præcipuè Antonius de Leo.*

1 DVbitatur an verba enunciatiua generalia ſumpta diſponant in vltimis voluntatibus. Et diſponere ſcripſere Doct. omnes *in d. l. ex hac ſcriptura.* ſequitur Mantua *ſingul. ſua 658. in princ.* & poſt alios Surd. *conſil. ſuo 241. nu. 3. in 2. & 572. nu. 51. vol. 4.* addo Excell. D. Mattam Neapolitan. *in l. 1. art. 3. nu 3. ff. de noui operis nunciat. pag. 41.* adeundus quoque Sichard. *in l. ſi donatio per epiſtolam num. 1. & num. 5. in fine C. de donat.*

2 Pro hac opinione conſideratur communiter text. *in d. l. ex hac ſcriptura.* vbi teſtator ita dixit in teſtamento: Sciant hæredes mei me veſtem vniuerſam, ac res ceteras, quaſcunq; in diem mortis meę mecum habuero, libertis meis donaſſe; Quæritur ibi an valeat hęc donatio; & dicitur quòd ſic. Et tamen eſt facta verbis enunciatiuis; ergo verba iſta prolata in vltimis voluntatibus diſpoſitionem inducũt; Et ita in ſummarium deducit d. l. Bart. ibi.

3 Contraria tamen ſententia verior ſemper mihi viſa fuit, & conſidero, quòd Iuſt. inquit *in §. diſponat authent. de nuptijs* (diſponat teſtator, & erit lex eius voluntas.)

4 Perpendo verbum illud diſponere, quòd ex ſui propria natura ſemper refertur ad vltimas voluntates gl. & DD. *in Rubrica ff. ſolut. matrim.* latè Hypp. Riminald. *in prin. tit. inſtit. de donationib. num. 1355. pag. mihi 158.* & Brunor. a ſole *in ſuo compend. propoſit. iur. in verſic. verbum diſponere*, pulchrè Viuius *opin. ſua 1040. volum. 3.* addo Cl. D. Menoch. *conſil. ſuo 210. num. 2. cum ſeq. in 3.* & Cl. Farinatium *deciſ. ſua Rota Roman. 879. num. 1.* ergo in vltimis voluntatibus debẽt adeſſe verba diſpoſitiua, non autem enunciatiua; incluſio enim vnius eſt excluſio alterius.

5 Qua ratione ſic ſtante non officit text. *in d. l. ex hac ſcriptura.* pro cõtraria opi. perpenſus, quia ibi verba illa enunciatiua ſunt prolata principaliter propter ſe, quo in caſu expreſſa inducunt diſpoſitionem, vt inferius dicetur, & præſertim in vltimis voluntatibus.

Noſtra autem dubitatio procedit, an verba enunciatiua generaliter ſumpta diſponant in vltimis voluntatibus non conſiderata aliqua particulari eorũ ſpecie, & reſpondemus pro negatiua.

6 Minus officit, ſi diceretur. Hæc verba diſponunt, quoad inducendum fideicommiſſum, vt ſuo loco dicetur, & tamen fideicommiſſum eſt vltima voluntas; ergo in quacunque vltima voluntate hęc verba debẽt diſponere.

7 Et eò magis, quia idem iudicatur de genere, quòd de qualibet eius ſpecie *l. qua de tota. ff. de rei vendicatione.*

8 Reſpondetur enim dupliciter, & primo, quòd legatum, & fideicommiſſum non ſunt ſpecies propriæ vltimarum voluntatum, ex quo per ſe ſubſiſtere non poſſunt: aut enim fideicommiſſa teſtamẽto, aut Codicillis, aut in epiſtola relinquuntur, pulchrè Cardinalis Mantica *de coniectur. lib. 1. tit. 5. nu. 2.* vnde, &c.

9 Reſpondetur ſecundo, & melius, non valere conſequentiam; Diſponunt in fideicommiſſis: ergo & in vltimis alijs voluntatibus. Ratio eſt in promptu, nam tritiſſimum eſt,

10 Fideicommiſſa induci quibuſcunque verbis ſiue diſpoſitiuis, ſiue enunciatiuis, immo nutu induci poteſt fideicommiſſum, vt latiſſimè ſuper his inſiſtit Excell. Peregrinus *ar. 1. num. 45. cum duobus ſequentibus.* Quod non verificatur in alijs vltimis voluntatibus vnde ſuccedit regula illa, quòd in diuerſis diuerſum ius ſtatuitur.

11 Imo ego teneo, quòd nec plenam inducãt probationem hæc verba in vltimis voluntatibus tex. eſt ad literam, & a nemine perpenſus *in l. rationes. verſiculo eiuſdem iuris eſt, C. de probationibus.* & ibi in ſpecie Sichard. *num. 9.*

12 Et iure merito. Si enim teſtatori non obtẽperatur, multominus creditur *l. verba C. de teſtam. & l. ſcriptura. vbi text. ad literam C. communia vtriuſque iud.*

13 Semiplenam tamen inducent, vt alias diximus: ita quoque ſenſit Dec. *in l. ex his verbis C. de teſt. milit.* addo Ludouic. de Caſanat. *conſil. ſuo 15. num. 13.* vbi ſubdit, quod bene inducunt probationem, & declarationem eorum, quæ in ipſa vltima voluntate geſta ſunt.

14 Adde pro Coronide. enunciatiuas defunctorum voluntates pro legibus obſeruandas, ſi tamen aliter probentur, ſic præcisè gl. *in d. l. rationes in verſic. quam quantitatem in fine.* vbi multa iura de hoc atteſtantia coaceruat.

15 Sed de his ſatis. Latius autẽ diſſerunt DD. *in l. cum proponebatur de leg. 2.* & Vital. de Cãban. *in tract. ſuo clauſularum verſiculo enunciatiua verba in vltimis voluntatibus pag. mihi 221. cum ſequentib.* Adeundus quoque de hac eadem materia D. Aloyſius de Leo *in d. l. rationes num. 12. C. de probationibus.* vbi quærendo, an verba enunciatiua emiſſa in vltima voluntate probent, ſeu diſpoſitionem inducant, ita diſtinguit. Aut verba enunciatiua proferuntur propter aliud, aut principaliter propter ſe; primo caſu talia verba plenè non probant, nec etiã inducunt diſpoſitionem; ſecundo autem caſu. Aut fuit

adiectum

Digitized by Google

adiectum iuramentum, & probatur, vt in hac lege; & hoc procedit non ſolum, quando expreſsè teſtator iurat, ſed etiam quando dicit ſe iuraſſe; Aut verò ceſſat iuramentum, & tunc ſi pars fuit præſens, vel notarius, vel ordinarius recepit confeſſionem pro parte, & tunc probat; aut nemo recepit hanc confeſſionem, & tunc talia verba non probant actũ enunciatum, ſed inducunt legatum, vel hæredis inſtitutionem ſecundum qualitatem verborum; & latius vt per eum, quem omnino videas. Satis.

QVAESTIO XXI.

An verba enunciatiua prolata in teſtamento diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Vltima voluntas etiam in genere reperitur.*
2 *Quatuor ſunt ſpecies propriæ vltimarum voluntatum teſtamentum, ſcilicet, Codicill. epiſtola, & Mortis cauſa donatio.*
3 *In Teſtamento enunciatiua verba prolata minimè diſponunt.*
4 *Ratio.*
5 *Amplia, & num. 6. & 7.*
8 *Limita, & num. 9. 10. 11. & 12.*
13 *Proponitur. Quæſtio.*
14 *Reſolutio.*

FIrmata concluſione c. præcedenti. verba enũciatiuè prolata. in vltimis voluntatibus in genere ſumptis, (vltima
1 enim voluntas in genere etiam reperitur; *vt in l. licet cum gl. vlt. & ibi notatur C. de pactis,* pulchrè Card. Mantic. *de Coniect. lib. 1. tit. 14. numero* 1.) minimè diſpoſitionem inducere; Videndum modo eſt, an ſaltem in aliqua earũ ſpecie diſponant, ac probent.

2 Cum autẽ quatuor ex ipſius Manticæ ſententia *in d. lib. 1. cap. 5.* vltimarum voluntatum propriæ exiſtatur ſpecies, Teſtamẽtum videlicet, Codicillus, epiſtola, & mortis cauſa donatio legatum (enim, & fideicommiſſum etiamſi ſint ſpecies vltimæ voluntatis, non tamen per ſe ſubſiſtunt, vt alias diximus.) de ſingulis diſceptari opere pretium eſſe duximus.

Dabitur itaque primo, an in teſtamento diſponant.

3 Et non diſponere veriſſima eſt ſententia.
Sic inter alios Caballin. *milleſ. ſuo 40. num. 1.* &
4 ratio mea ſententia ea poteſt eſſe, quia teſta-
torem voluiſſe, vel de eius mente apparere
non ſufficit, niſi procedat diſponendo, ideſt,
per verba mere diſpoſitiua; iuxta notata in
præcitato. §. Diſponat. ita Ozaſch. *in ſua pedemonta. 110. num. 15.* & nouiſſimè poſt plures relatos Stephan. Grauan. *deciſ. ſua Marchiana 207. nu. 3.* addo Salijcet; *in d. l. Rationes nu. 1.* vbi etiã firmat pro regula, quod verba enunciatiua a defuncto prolata nam ſeruantur.

5 Ampliatur primo iſta concluſio, vt præcipuè procedat, quãdo tractatur de diſpoſitione inducenda contractum, quem teſtatur grauare non poteſt; contra enim eum dicta verba enunciatiua minime diſponunt; ſic præcisè Bart. *in d. l. rationes in lectura antiqua num. 5.* vbi ſubdit de hoc eſſe caſum *in d. l. rationes, & in l. 3. §. 1. ad Syllanian. & in l. verba. C. de teſtamentis.*

6 Amplia ſecundo, vt maxime locũ ſibi vendicet, quando tractatur de eo, quod per ipſummet teſtatorem minime poteſt induci. Sic præcisè idem Bart. *in d. l. rationes præcitato num. 5.* vbi ſubdit de hoc eſse iura *in l. 1. C. Arbitrium tutel. & in l. ſcriptura C. communia vtriuſque iudic.*

7 Amplia tertio, vt nec etiam probent. Sic in ſpecie poſt infinitos relatos Clar. Decian. *conſ. ſuo 120. num. 17. vol. 3.*

8 Fallit autem iſtud, quotieſcunque coniecturam in teſtamento exiſtentes contrarium ſuaderent; eo enim caſu & diſpoſitio, & plena probatio per verba ipſa poſita in teſtamẽto induceretur; Sic præcise Sichard. *conſil. ſuo teſtamentario 8. num. 27.*

9 Fallit ſecundo principaliter inſpecta diſpoſitione Iuris Canonici, eo enim iure verba enunciatiua teſtatoris fidem ſemiplenam talem faciunt abſque iuramento. *ad not. in cap. final. de ſucceſſoribus ab inteſt.* Sic in puncto. Alberic. *in d. l. rationes num. 8.* vbi latè de materia.

10 Fallit tertio, nam verba enunciatiua prolata ſuper eo, quod per teſtatorem poteſt induci, diſponunt contra eum, quem teſtator grauare poteſt; Sic præcisè Bart. *in d. l. rationes. præfat. num. 5. in fine,* vbi plura iura in hoc propoſito deducit.

11 Addo Cuman. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 5. ff. de Donationibus.* vbi ſimiliter docet, verba enunciatiua teſtatoris diſponere in his, in quibus teſtator poterat diſponere: & ſubdit de hoc eſſe textum *in l. cum pater §. filio. de leg. 2. & in l. 1. C. Arbitrium Tutelæ.*

12 Fallit etiam nonnullis alijs modis, de quibus ſingillari Cuman. *in d. l. ex hac ſcriptura præcitato num. 5.* vide per eum.

13 Sed pro Coronide huius materiæ pulchra ſuboritur hic dubitatio, & eſt an Confeſſio facta de debito per teſtatorem in ſua vltima voluntate probet contra eum, ſi ſuperuiuat, licèt facta ſit in abſentia partis.

14 Pro reſolutione huiuſce difficultatis videndus Cuman. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 6.* Pariſ. *ibidem num. 13.* & eruditiſſimus Maſcardus *concluſione ſua 359. per totam,* vbi omnium doctiſſimè, ac elegantiſſime materiam illam, An, & quando confeſſio facta in teſtamento contra ipſum teſtatorem probationem inducat, diſcutit

Digitized by Google

ſcutit, atque declarat, ad eos, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, abſque lectoris vtilitate, & & aliena mihi videar vſurpare, beneuolum lectorem remitto. Adeundus quoque Illuſtr. D. Card. Tuſcus *concluſione ſua 639. in litera C.* vbi pulchrè.

QVÆSTIO XXII.

An diſpoſitio aliqua in materia teſtamentaria reſultare poſſit ex verbis enunciatiuis; ſi tamen non ſint expreſſa, ſed duntaxat tacita, putà ſubintellecta in virtute dictionis taxatiuæ.

SVMMARIVM.

1 *An diſpoſitio aliqua in materia teſtamentaria reſultare poſſit ex verbis enunciatiuis, ſi tamen non ſint expreſſa, ſed duntaxat tacita; puta, ſubintellecta in virtute dictionis taxatiuæ, dubitatur.*
2 *Exemplum pro iunioribus.*
3 *In huiuſmodi difficultate non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
4 *Bart. ſentit pro negatiua motus per textum in l. rationes in fine C. de probationibus.*
5 *Et eius opinio eſt communis.*
6 *Auctor tuetur contrariam.*
7 *Eius fundamenta & numero 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15.*
16 *Reſpondetur ad textum in d. l. rationes.*
17 *Limitatur iſta concluſio.*
18 *Ampliatur.*

1 SEd alia non minus pulchra, quam difficilis excitatur hic quæſtio, & eſt, An diſpoſitio aliqua in hac materia teſtamentaria reſultare poſſit ex huiuſmodi verbis enunciatiuis, ſi tamen non ſint expreſſa, ſed tacita duntaxat, puta ſubintellecta in virtute dictionis taxatiuæ?

2 Exemplum pro iunioribus. Titius, cum eſſet creditor D. Aloyſij Tomaſini de aureis centum ex cauſa mutui, in ſuo teſtamento, quod condidit, ita dixit; Sciant hæredes mei, quòd D. Aloyſius Tomaſinus debet mihi 50. tantū ex cauſa mutui; dubitatur hoc caſu, an per iſta verba tacita enūciatiua ſubintellecta per dictionem illam taxatiuam, tantum, inducatur aperta diſpoſitio, ita ut intelligantur a teſtatore ipſi D. Aloyſio remiſſa alia 50. An vero ipſemet Aloyſius ēt pro dicto reſſiduo ab hæredibus dicti Titij adhuc inquietari poſſit?

3 In huiuſmodi difficultate non eſt eadē omnium ſcribentium ſententia.

4 Bart. Auriga noſter *in d. l. ex hac ſcriptura ſub nu. 9.* ſentit apertè pro negatiua; videlicet remiſſionem minimè cēſeri factam; motus per textum in l. rationes. *in fine C. de probationibus.*

5 Et eius opinio eſt communis.

6 Contraria tamen ſententia mihi ſemper verior viſa fuit.

7 In primis conſidero textū huiuſmodi difficultatem decidentem *in l. 3. §. cum Titio ff. de adimend. legat.* vbi ſic legitur. (Cum Titio centum teſtamento legaſſet, & eidem Codicillis ita legaſſet. Titio quinquaginta duntaxat, nec amplius hæres meus dato; non amplius 50. legatarium petiturum.) Quid clarius?

8 Secundo ſic arguo. Idem operatur tacitū; quod expreſſum. *vulgat. l. cum quid. ff. ſi cert. pet. & l. iam hoc iure. de Vulgari;* licèt enim elocutione non ſit expreſſum, intellectu tamen percipitur, *l. ratum. de ſolutionibus. l. in his, de conditionibus, & demonſtrationibus,* Bal. *in l. vlt. nu. 5. de inſtitutionibus, & ſubſtitutionibus,* & ideo receptum eſt, vt licet exprimantur, quę tacitè inſunt; nihil tamen magis importet, ac inducat eorum expreſſio *l. 3. de leg. 1. cum concordantibus.*

10 Sed per verba enunciatiua expreſſa abſque dubio inducitur diſpoſitio, & potiſſimum fauore liberationis *vulgata l. tale pactum ff. de pactis.* ergo.

11 Stringitur argumentum, nam per ipſamet verba enunciatiua inducitur liberatio in pactis inter viuos initis, & ſic in contractibus, vt in d. l. tale pactum. & nos abunde docuimus *ſupra hoc eodē lib. q. 17. nu. 3. cum ſeqq.* ergo multo magis id verificari debebit in vltimis voluntatibus, cum ſint fauorabiliores. *ad l. in teſtamentis. de reg. iur.*

12 Et eo magis, nam etiā tacitè liberationem relinqui poſſe compertiſſimum eſt. *ad l. non ſolum in princ. de liberat. legat.*

13 Tertiò principaliter ſuffragari videtur poſſe tex. *in l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. legato,* vbi cum Titius eſſet creditor Sempronij puta de Aureis 50. & ita dixiſſet in ſuo teſtamēto 50. illa, quę debebat mihi Sēpronius, ab eo peti veto, quia ſoluit, cenſetur per hæc verba liberatus ipſemet Sempronius, & ſi conſtet dicta centū per ipſum minimè ſoluta, niſi liquido per hęredē probari poſſit ipſum defunctum eundemmet Sempronium liberare noluiſſe; ergo idem in caſu noſtro concludendum eſt.

14 Quarto conſiderari etiā poteſt virtus, & effectus dictionis Taxatiuæ, quę conſiſtit in includendo caſum expreſſū, & alios excludendo. *vt notatur in l. ob æs C. de prædijs minorū, & in l. 1. in princ. ſi quis iuſdicenti non obtemperauerit.*

15 Quinto accedere videtur, nā huic eidē opinioni ſubſcripſere Cuman. *in d. l. ex hac ſcriptura nu. 5. ver. 3. limitatio eſt.* Paril. *ibidē nu. 33. in fine cum duob. ſeqq.* vbi etiā firmat hoc idē quoque tradi expreſsè à Bart. quē ibi ſequuntur oēs ſcribentes, *in l. ſiquidē C. de tractat.* vbi vult, quod ſi creditor appoſuit dictionē taxatiuā, in reſſiduo ſibi præiudicat; id quod etiā per illū text. clarius firmauit *in d. l. 3. §. cum Titio ff. eod. de adimendis legat.* & poſt alios omniū elegātiſſime Soc. iun. *in eadenmet l. ex hac ſcriptura num. 49.*

Digitized by Google

16 Et hac opinione retenta, non officiunt contraria. Ad textum enim *in d. l. rationes.* adductũ a Bart. reſpondetur vna cum Cumano, Pariſio, & Soc. *relatis locis.* ibi non adeſſe dictionẽ illam taxatiuam (tantum) prout ibi clarè videre eſt; vnde non officit.

17 Obſeruandum tamen, quod concluſio iſta ſic firmata ab omnibus limitatur, ac reſtringitur, quotieſcunque error ipſius teſtatoris concurreret, vt potè quia opinatus eſſet re uera ſibi à dicto D. Aloyſio 50. duntaxat deberi, non autem 100. eo enim caſu ſine dubio liberatio de illis 50. ad fauorẽ dicti D. Aloyſij non induceretur; text. eſt pulcherimus, & ad literam *in d. l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. leg.* & ſequitur Soc. in ſpecie *præcitato nu. 43.* vbi etiam ſubdit hoc idem cõtingere, etiamſi verba eſſent clara, & expreſſa.

18 Ampliatur modò, vt eo magis procedat, ac locum ſibi vendicet ſupradicta firmata concluſio, ſi ipſius defuncti iuramentum etiam interceſſerit, vt potè quia dixerit ipſemet teſtator: Sciant hæredes mei, Aloyſium debere mihi tantum 50. ex cauſa mutui; & ita iuro. text. eſt de hoc mirificus *in authentica quod obtinet C. de probationibus*; ſequitur Soc. Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 55.* & Pariſius *ibidem num. 38. verſ. 4. concluſio.* addo Sichard. *in l. rationes nu. fin. C. de probationibus*, vbi pulchre, & latè docet inter cetera, quod licèt hæres poſſit. probare maius debitum, tamen non eſt admittendus, quia iuramentum teſtatoris ligat etiam hæredem. *cap. 2. de pactis lib. 6.* adeo ut ſi hæres vellet probare de periurio, ammitteret omne cõmodum, quod a teſtatore haberet *ad l. rem alienam propè finem ff. de pignorat. act. cum concor-*
19 *dantibus.* & eſt ratio, quia iuramentum habet vim clauſule codicillatis ideſt, vt rem faciat valere omni meliori modo, quo poteſt. *ad l. cum pater §. filius matrem. de legat. 2.* vbi pulcher eſt caſus. Sed hæc ſatis.

De Materia autem Dictionis Taxatiuæ, an ſcilicet ſit negatiua reſſidui, latiſſimè differit, Clariſs. D. Fuluius Pacian. *de probationibus, li. 1. cap. 31.* vide per eum. Sat locum tetigiſſe.

QVÆSTIO XXIII.

An diſpoſitionem inducant ad pias cauſas.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua diſpoſitionem inducunt ad pias cauſas ex communi.*
2 *Fundamenta, & numero 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.*
13 *Contra per Baldum.*
14 *Media, & nu. 15.*
16 *Opinio Auctoris, & 17. 18. 19. & 20.*
21 *Cornei conſilio 149. in 2.*)
22 *Caſtrenſ. Reſp. 137. in 2.*)
23 *Decij conſult. 159. in 1.* (*Expenduntur.*
24 *Beltrand. Doct. conſil. ſuo* (*340. num. 10. in primo.*)
25 *Socin. Iun. conſ. 179. in 2.*)
26 *Deciſio cuiuſdam D. Angeli Epiſcopi Raccanatenſ. improbatur.*
27 *Alexandri Raudenſ. deciſ. 47. enucleatur, & num. 28.*
29 *Matthæus Brunus conſilio ſuo 87. numero 33. damnatur.*
30 *D. Sfortiæ Oddi. conſ. 64.*) *Perpen-*
31 *Bald. Reſp. 129. in 4.*) *duntur.*
31 *Modeſtini Piſtoris quæſt. 146. part. 4. adducitur.*
33 *Dubitatio pulchra proponitur.*
34 *Opinio Auctoris.*
35 *Fundamenta, & num. 36. vſque ad 40.*

SEd an huiuſmodi verba ſic generaliter ſumpta diſpoſitionem inducant in teſtamento ad pias cauſas nõ eſt eadem omnium ſententia.

1 Opinionem enim, quòd inducatur, tenuit Bart. *in l. 1. C. de Sacroſanct. Eccleſ. num. 76.* vbi Andreas de Beſſetis *num. 203.* Pulchrè Decius *in l. ex his nu. 27. C. de teſtam. milit.* idem *conſil. 159. num. 2. volum. 1.* Iaſ. *in d. l. ex his num. 2. verſic. 5. limita & conſilio 155. num. 2. in 4.* Maſcard. *concluſ. 388. num. 3.* & poſt alios *in 622. num. 41. in 1.* idem *concluſ. ſua 1176. num. 58.* vbi ſubdit hoc etiam verum eſſe in contractibus; hanc eandem ſequitur Pancirol. *conſil. 132. num. 17.* Alexand. Raudenſ. *deciſ. ſua Tiſana 46. num. 8. part. 1.* & omnium latiſſimè D. Sfortia Oddus *conſil. ſuo 64. volum. 1.* & hæc eſt receptiſſima opinio; quam etiam nouiſſimè ſequutus eſt Clariſs. D. Fachineus poſt hæc edita viſus *conſil. ſuo 30. num. 10. in 1.* & D. Alexander Trentacinq. *Variar. reſolut. lib. 1. tit. de verborum ſignificatione reſol. 2. num. 91.*

2 Comprobatur autem primo hæc ſententia per text. *in cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſt.* ſub illis verbis.

Aſſeruit ſe, & bona ſua contuliſſe monaſterio, & ibi. Reſpondit ſe non poſſe teſtari, quia ſe, & omnia ſua contulerat monaſterio. Ex quibus quidem verbis colligitur validum teſtamentum cuiuſdam D. Abbat. de quo ibi.

3 Conſideratur ſecundo, quod an requirantur verba diſpoſitiua, vel enunciatiua in condendis teſtamentis, iſta dicitur ſolemnitas, & diſpoſitio iuris ciuilis, non autem iuris naturalis, vel gentium, eo enim iure omnia verba probant; dummodo conſtare poſſit de voluntate teſtatoris.

4 At in diſpoſitione ad pias cauſas ſufficit ſolemnitas iuris gentium, vt notatur in cap. relatum, il primo de Teſtamentis, ſequitur Matthæus Brunus *conſilio ſuo 87. numero 23.* ergo

ergo videtur dicendum, quod iſta verba ſufficiant in teſtamento condito ad pias cauſas, quando tamen de teſtantis apparet voluntate.

5 Tertio accedit, nam ſi iſta verba diſponũt in teſtamento militari, *l. ex his, C. de teſtamento militari*, multomagis debent diſponere in diſpoſitis ad pias cauſas, tanquam fauorabilioribus.

6 Quod autem pia cauſa ſit fauorabilior milite probatur.

Nam diſpoſitio captatoria non valet in militum diſpoſitionibus, *l. captatorias, C. eo. tit.* & tamen ad pias cauſas valet, *c. cum tibi, de teſtam.*

7 Quarto conſideratur, quod huiuſmodi verba enunciatiua generaliter ſumpta de ſui natura ſemiplene probant, vt alias diximus; ergo fauore piæ cauſæ plene debent probare.

8 Ipſius enim fauore, & verba adulatoria, & iactatoria; quæ alias non diſponunt, plenam inducunt probationem, & diſpoſitionẽ; ita plurimi, quos refert, & ſequitur Odd. *d. conſil. 64. nu. 84.* Raudenſ. *d. deciſ. nu. 8.*

9 Suffragatur quinto. Nam valet argumentum de libertate ad piam cauſam in materia præſertim relictorum, & vltimarum voluntatum.

10 Probatur in primis, quia ipſum libertatis relictum ex eo cenſetur ſic fauorabile, quia cenſetur relictum pium, ſeu pietatis cauſa factum, *l. 1. §. 1. & ibi Bal. C. commu. ſeruo. manumiſſ.*

11 Secundo probatur, quia ita tenet Bal. *in l. 2. C. de fideic. libert.* & Euerard. *in loco à liberta. ad piam cauſam.*

12 Sed huiuſmodi verba diſponunt fauore libertatis, *l. Paulus reſpondit, §. Paulus, ff. de fideicommiſſ. libertatibus*, ergo & fauore piæ cauſæ.

13 Contrariam tamen opinionem tenet Bal. *in d. l. Habeat, num. 148.*

14 Et pro hac opinione conſideratur in ſumma, quod ideo verba iſta enunciatiua non diſponunt, quia agitur de imperfectione, vt ita loquar, voluntatis; teſtator enim non poteſt perfecte exprimere voluntatem ſuam, vnde eſt defectus in ſubſtantia, non in ſolennitate; adeo vt neque in teſtamento ad pias cauſas poſſint inducere diſpoſitionem, cum ſit defectus in ipſa ſubſtantia.

15 Secundo conſiderari poteſt tex. *in cap. cum eſſes, iuncto c. ſequenti. de teſtamentis*, vbi requiruntur verba diſpoſitiua in teſtamento ad pias cauſas, & aliæ ſolemnitates, de quibus ibi: nõ autem verba enunciatiua.

16 Ego in hac difficultate pro veritate habenda ſic diſtinguendum arbitror.

17 Aut verba iſta enunciatiua ſunt de præterito, vt ſunt illa, quæ habentur in d. cap. fin. *de ſucceſſ. ab inteſt.* vel de præſenti, & iſta diſponunt.

18 Aut vero ſunt de futuro, vtputa ſi quis dicat. Volo inſtituere eccleſiam, vel tale monaſterium, & iſta non diſponunt. Et ratio eſt, quia non dicitur propterea teſtamentum condidiſſe, licet coram teſtibus etiam dixerit ſe velle inſtituere talem eccleſiam.

19 Aliud eſt enim dicere ſe velle teſtari, & aliud teſtamentum facere; ita Decius *conſilio 626. in fine*, & Cæph. *conſ. 127. num. 12. vol. 5.*

20 Item quia regula tritiſſima eſt in iure, quod non ſufficit teſtatorem velle, niſi quoque diſponat, ita poſt alios Odd. *d. conſilio 64. numero 9.*

Quod autem hæc diſtinctio allata ſit iuridica, & procedat, facile probari poteſt.

21 Super illo enim membro, quando ſcilicet huiuſmodi verba futurum tempus reſpiciunt, vt non diſponant etiam ad pias cauſas, adeſt in terminis pulchrum reſponſum Cornei.

Quidam enim D. Blaſius ibi ſæpe, ac infinitis vicibus dixerat, quod volebat, quod bona ſua poſt eius obitum obuenirent Monialibus Sanctæ Catherinæ de Vrbino, & id coram teſtibus confirmauerat. Defuncto præfato Blaſio Moniales egerunt aduerſus poſſeſſores bonorum ipſius D. Blaſij: conſultus Corneus, an iuſtã fouerent cauſam? Reſpondit pro negatiua, vt eſt videre in eius *conſ. 149. volum. 2.*

22 Affertur ſecundo loco in terminis quædam deciſio Paul. de Caſtro. fuit enim penes ipſum dubitatum, an inſtitutio cuiuſdam cõſortij, ſeu confraternitatis probaretur, ex eo quod apparebat quendam teſtatorem dixiſſe, quod volebat inſtituere dictum Conſortium? Reſpondit Caſtr. *conſilio ſuo 137. in 2.* minime probatã eſſe. Quia talis inſtitutio erat collata in futurum euentum, & expreſſe reſpondit *ſub num. 2. d. c. fin. de ſucceſſ. ab inteſt.* quod ibi ſunt verba enunciatiua de præterito. Vnde mirum non eſt, ſi inducunt diſpoſitionem. ita quoque interpretatur ibidem mentẽ Bar. *in d. l. habeat, C. de ſac. ſan. eccleſ.*

23 Adeſt tertio loco in ijſdem terminis conſultatio Decij *in conſilio ſuo 159. volum. 1.* in quo caſu conſuluit pariter Iaſ. *conſilio ſuo 155. vol. 4.* vide per eos.

Extra autem terminos piæ cauſæ, in alia tamen materia multum deſeruit doctrina Beltrand. *conſil. ſuo 340. nu. 10. vol. 1.* vbi dicit, quod
24 licet teſtator voluerit hereditatẽ ad filiũ peruenire in aliquo actu, vel ſcriptura. Si tamen tunc ibidem hoc non diſpoſuit, non poteſt vt ex teſtamento eius agi, *per l. quidam cum filium, & ibi Bal. de hered. inſtit.*

25 Occurrit ſecũdo mirabilis conſultatio Socin. *conſ. ſuo 129. in 2.* vbi interrogatus de quodam, qui caſualiter interrogatus dixit, quod volebat poſt mortem ſuam bona ſua fore talis, vt ſ. diceretur de bonis ſuis diſpoſuiſſe? Reſpondit ampliſſime pro negatiua, & ibi deducit quamplurimas Doctor. conſultationes in his terminis.

Digitized by Google

Multum quoque deſeruiunt tradita per D. Menochium *de Arbitrar. libro 2. centur.a 5. ca. 496. ſub numero 18. cum inſtitutis ſeq.* vide per eum.

26 Ex his igitur redditur dubia deciſio cuiuſdam D. Angeli Epiſcopi Raccanatenſis inſerta inter conſilia vltim. volunt. Zillet. *conſil. 55. vol. 1.* qui reſpondit quandam Margaritucciā rectè fuiſse teſtatam; dum protuliſset hæc verba. (*io voglio far teſtamento, & voglio laſciar lo mio, che ſia dato per l'amor de Dio, & per l'anima mia a chi pare a me, & come torno dalla Torre de Palma, ſi lo farraggio.*) ex his enim verbis non colligitur aliquo pacto deliberata ipſius teſtatricis voluntas, quòd tunc voluerit teſtari.

27 Pariter etiam valdè dubitaui de deciſione Alex. Raud. *in ord. 46.* vbi vult, quòd quædam mulier nominata Thomaſina poſſit petere bona cuiuſdam ſui mariti, qui vindicatus ab ipſa a ſeruitutis iugo, in quo a Turcis detinebatur, cum ſæpius inſtaſset, vt ad eum adduceretur ſcriba condendi cauſa teſtamentum, in quo volebat omnia bona ſua remunerationis cauſa prædictæ Tomaſ. relinquere, ex hac luce, antequàm notarius eo perueniſset, fuit ſubtractus.

28 De hac inquam deciſione valde dubitaui. Sed quia ibi adſunt multæ circunſtantię tum pietatis, & loci, cum temporis, cauſæ, & perſonarum, de quibus apud eum in facti ſpecie videri poteſt, quæ omnia intentioni prædictæ Thomaſinæ mirum in modum ſuffragari videntur; idcirco & ego D. Raudenſ. ſententiæ libenti animo ſubſcribo.

29 Sed toto errauit cęlo Matthæus Brunus *conſil. ſuo 87. num. 33. in* 1. dum ibi concludit per hæc verba diſpoſitionem induci fauore piæ cauſæ, etiam quando prolata ſunt de futuro. Aduerſantur enim omnia ſupradicta; nec vlla ex auctoritatibus per eum deductis eius falſam opinionem probat.

30 Super autem altero membro, videlicet quando iſta verba ſunt prolata de præterito, vt tunc diſpoſitionem inducant ad pias cauſas, adeſt pulchrum conſilium Sfortiæ Odd. *d. conſilio 64. volum. 1.* Quidam enim Anſel. de terra Caſtilionis Aretini pluribus, & iteratis vicibus dixerat, coram tamen teſtibus, quòd ipſe fecerat teſtamentum, & quòd hæredem inſtituerat hoſpitale S. Mariæ Nouæ Ciuitatis Florentiæ. Fuit dubitatum, an defuncto Dom. Anſelmo, præfatum hoſpitale iuſtè petere poſset bona dicti defuncti ex iam dictis confeſſionibus? conſultus Odd. vt dixi, pleniſſimè reſpondit pro affirmatiua.

Hoc idem ante eum docuit quoque Socin. Iunior *conſilio ſuo 189. numero 20. volumine 2.* quem ſequutus eſt præciſè Illuſtris. Dom. Card. Tuſcus *concluſione ſua 102. numero 1. in litera T.*

Declaratur tamen iſthæc concluſio, vt minimè procedat, quando præceſſiſset aliud teſtamentum ſolemniter factum, de quo reuocando ageretur, quoniam tunc diſpoſitio, ſeu teſtamentum, quòd præſumeretur per illa verba enunciatiua, & ſic teſtamentum, quod non poſset dici ſolemniter factum, non operaretur reuocationē primi ſolemniter facti. Sic præciſè poſt Oldradum tradidit idem Socin. *præcitato conſil. ſuo 189. num. 99. & num. 100.* vbi etiam docuit in ſimili. Poſt nonnullos ibi relatos, quòd opinio gloſ. *in l. iubemus C. de teſtamentis,* quod valeat teſtamentū factum ad interrogationem alterius, per ſimplicē reſponſionem, ſic factum ab eo, qui grauiſſimè infirmabatur, non procedit, quando talis per prius fecerat ſolemne, & validum teſtamentum, de quo reuocando ageretur; & latius vt per eum, conſulas. Videndus idem Soc. *d. conſil. ſub num. 98.* vbi quoque tradidit, quod dicta verba enunciatiua de præterito inducunt ad plus pręſumptionem iuris, cui ſtandum eſſet, niſi contrarium probaretur; adducit Abbatem, & alios *in d. cap. final. de ſucceſſionibus ab inteſt.*

31 Adeſt autem extra terminos piæ cauſæ pulcra Bald. conſultatio *in ſuo conſil. 179. in 4.* vbi dicit, quod ſi pater dixerit, ſe certo aliquo modo teſtatum fuiſse inter filios, dicitur per hęc verba enunciatiua probatum hoc teſtamentum patris, ergo, &c.

32 Super vltimo verò mēbro, videlicet quando verba iſta ſunt prolata de pręſenti, vt tunc pariter diſpoſitionem indueant ad pias cauſas, adeſt pulchra deciſio Modeſtini Piſtoris *in quæſtione ſua 146. par. 4.* ibi enim Quidam Epiſcopus Hauburgenſis in teſtamento ſuo ita inter cetera diſpoſuerat; & quia ad piam cauſam hæredem inſtituo, volo, vt de pecunia mea numerata mille aurei elocentur, quo penſiones horum in pauperes annuatim diſtribuantur: Dubitabatur ibi, an prædicta verba inducerent inſtitutionem ad pias cauſas? Modeſt. reſpondit, quoniam illa verba erant prolata in tempore præſenti, idcirco inſtitutionem importare, & vt latius per eum.

Adde tu, quod ideò in hoc caſu per dicta verba inducitur diſpoſitio, quoniam ipſamet verba nequeunt dici enunciatiua, ſed diſpoſitiua. Enunciatiua enim verba proprie appellantur, quando, vel de præterito, vel de futuro actum enunciant; ſed quando verba ſunt præſentis temporis, & non enunciant actum in futurum explicandum, nec actum tanquā iam explicatum in præteritum, tunc appellātur diſpoſitiua. *l. quoniam C. de teſtamentis, & l. 2. C. communia de legatis.* Sequitur Anguill. *conſilio 29. num. 23.* vnde, &c.

Hæc ſatis. Vide Tiraquell. *de Priuileg. piæ cauſæ priu. 86.*

33 Sed pro coronide huius materiæ, videlicet quando verba enunciatiua prolata ſunt in teſtamento talis, quæ de facili poſſet excitari quæſtio, diſcutienda eſt.

Mæuius

Mæuius condit teſtamentũ, & legat vſum fructum omnium bonorum ſuorum Sempronio, Caio in proprietate inſtituto, & poſtea ita inquit. Et quia præfatus Sempronius debet mihi 500. volo, vt eadem duorum annorum curriculo Caio hęredi meo reſtituat. Defuncto teſtatore Sempronius legatarius conſequitur vſumfructum prędictorum bonorũ. Caius exinde hæres petit illa 500. debita defuncto teſtatori ab ipſomet Sempronio. Nęgat Sempronius ſe aliquid debere teſtatori, Replicat Caius de confeſſione teſtatoris facta in teſtamẽto, per quam ipſe factus eſt debitor; Excipit Sempronius ob illam ſe non obligari.

Dubitatur igitur, an per iam dictam confeſſionem factam in teſtamẽto. Sempronius ille factus fuerit reuera debitor illorum 500. & ſic an per illammet confeſſionem potuerit teſtator ipſi Sempronio grauamen inferre.

34 In hac difficultate, vt breuitati conſulam, ſentio Sempronio per hanc confeſſionẽ abſque dubio grauamen illatum eſſe, ita vt ad ſoluenda prædicta 500. omnino ab hærede proprietario cogi poſſit.

Moueor infraſcriptis iuris rationibus.

35 Et primò ſic arguo. Legatarius agnoſcens legatum tenetur parere iudicio defuncti. *l.* 13. *C. de fideicommiſſarijs libertatibus.*

36 At Sempronius legatarius agnouit legatum, conſequutus eſt enim vſumfructum omnium bonorum, ergo videtur paruiſſe iudicio defuncti, qui voluit ipſum grauare ad præſtanda illa 500. &c.

37 Secundo Legatarius petens legatum dicitur in omnibus, & per omnia approbare teſtamentum, inſtitutionem, & voluntatem teſtatoris, ita vt amplius ei contrauenire non poſſit. Pulchre Honded. *conſil. ſuo* 89. *num.* 31. *vol.* 1. Hinc Pari. *conſil. ſuo* 39. *num.* 6. *in* 3. inquit, quod legatarij tenentur obſeruare diſpoſita per teſtatorem.

At Sempronius legatarius agnouit legatum, ergo &c.

38 Tertiò accedit, nam legatarius tenetur ſemper agnoſcere legatum cum onere illi adiecto, aliàs priuatur legato: pulchrè Honded. *conſil. ſuo* 63. *nu.* 104. *vol.* 1. Gratian. *deciſ. ſua Marchia* 147. *num.* 2. *& c.*

39 Quartò ſuffragatur, nam legatarius legatum ſibi factum agnoſcendo, voluntati teſtatoris etiã quoad alia dicitur conſenſiſſe. Pulchre D. Cæſar Barzius *deciſ. ſua* 86. *nu.* 46.

40 Hinc vulgatum illud; Qui repudiat onus adiectum legato, cenſetur quoque repudiare legatum *l.* 8. §. *fin. ff. ſi cert. pet.* Si ſic eſt, ergo Sempronius legatarius, cum legatum fuerit conſequutus, dicitur conſenſiſſe voluntati teſtatoris, qui voluit ipſum honoratum in illis quingentis grauare, iuxta Regulam l. ab eo *C. de Fideicommiſſis.* ergo non poteſt conqueri. Satis.

QVAESTIO XXIII.

An in codicillis diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Enunciatiua verba diſponunt in Codicillis.*
2 *Ratio diuerſitatis inter teſtamentum, & ipſos Codicillos. & num.* 3. 4. *&* 5.

1 VIſo an Verba enunciatiuè prolata in teſtamento diſponãt, videndum modò, quid iuris ſit in Codicillis. Et diſponere communis eſt Doct. ſentẽtia. Sic inter ceteros Cardinalis Mantica *de coniect. lib.* 6. *tit.* 4. *num.* 7. vbi quoque exemplificat.

2 Diuerſitatis autem rationem inter teſtamentum, & ipſos Codicillos eam eſſe reor, quia in codicillis voluntas teſtatoris etiam minus ſolemnis ſeruatur, & hoc contingit vel reſpectu teſtium, quia ſufficiunt quinque teſtes mares, vel feminæ etiam non rogati *l. fi. C. de codicil. & ibi not.*

3 Vel quia in eis ſufficit quæque voluntas e-
4 tiam coniecturata, Quinimo ſolo nutu ipſius teſtatoris codicilli fieri poſſunt capite annuendo abſque aliqua expreſſione verborum, dum tamen memoria læſa non ſit, vt ad litteram dicit text. *in l. nutu. de leg.* 2. ſequitur Gramat. *deciſ. ſua* 73. *num.* 8. *&* 35.

5 Quæ omnia in teſtamentis minimè procedere adeo notum eſt, quam quod notiſſimum &c.

QVÆSTIO XXIV.

An verba enunciatiua in epiſtola prolata diſponant, ac probent.

SVMMARIVM.

1 *Duplex eſt epiſtola.*
2 *Quia ſit epiſtola, quæ inter ſpecies vltimar. volunt. refertur. Declaratur.*
3 *In hac ſpecie epiſtolæ quinque teſtes requiruntur.*
4 *Et iiſdem teſtibus debet eſſe ſubſcripta.*
5 *Verba enunciatiua in hac ſpecie epiſtolæ prolata diſponunt. Ratio.*
6 *Exemplum & nu.* 7.
8 *Verba enunciatiua prolata in epiſtola, quæ ad diſpoſitionem inter viuos refertur, probant ſolummodo cõtra ſcribentem.*
9 *Doctrina Bart. deducitur.*
10 *Enunciatiua verba prolata in epiſtola probant contra ſcribentem, & num.* 18.
11 *Contrarium Marcabrun. ab Anguill. Fundamentum eius ſtat in l. epiſtola ff. de pactis.*

12 *Opinio iſta Marcabrun. reprobatur per Auctorem.*
13 *L. epiſtola ſupracitata enucleatur, & nu. 14. 15. 16. & 17.*
19 *Enunciatiua verba prolata in epiſtola probant contra ſcribentem, & ſi ipſa epiſtola careat die, ac conſule, neque ab ipſo mittente ſubſcripta, vel ſigillata ſit.*

1 TErtio loco iuxta ordinem propoſitum indagandum eſt, an verba enunciatiua in epiſtola prolata diſponant, ac probent. Ac clariorem autẽ dicendorum intelligentiã præſciendum eſt duplicis eſſe generis epiſtolam, quædam enim pertinet ad vltimas voluntates, & quædam ad diſpoſitionem inter viuos, & prout etiam aduertit Bar. *in l. Carridemus. ff. de pollicitationibus*. De vtraque pauca quædam diſſeramus.

2 Epiſtola priori loco, quæ inter ſpecies vltimarum voluntatum refertur, & de qua præcipuus eſt hic locus, ea eſt, quæ niſi ſolo nomine differt a codicillis. Si quis enim relinquat inter pręſentes, ſimpliciter codicillatur, ſin inter abſentes codicillatur in formam epiſtolæ, veluti ſi ad aliquem ſcribat *l. epiſtolam ff. ad Trebell.* & huiuſmodi codicilli dicuntur literæ, ſiue epiſtola, vt colligitur ex l. & in epiſtola *C. de Fideicommiſſis cum gloſſa, & in l. cum quis §. nuptura de leg. 3.* & de hoc ſentit ſpeculator *in tit. de inſtrumentorum editione §. porro verſiculo ſi, quis autem velit in abſentia Codicillari, faciat per epiſtolam.*

3 Et in hac quidem ſpecie vltimæ voluntatis, quemadmodum & in codicillis, quinque
4 teſtes requiruntur, notatur in d. l. & in epiſt. *C. de Fideicommiſſis,* & iiſdem teſtibus debet eſſe ſubſcripta, alioquin nullius eſt momẽti. gl. *in l. 1. in verſiculo literas C. de codicillis,* & latius vt per Mantic. *de coniectur. lib. 1. tit. 11.* & per Ricciard. *ad Rubr. de teſtamentis num. 100. & 101.*

Hoc præmiſſo. Videndum modò, an verba enunciatiue prolata diſponant in ipſa epiſtola?

5 Et rem paucis perſtringendo. Concluſio ſit affirmatiua. Si enim codicilli, & epiſtola ſunt vnum, & idem, nec niſi ſolo nomine differunt, ergo quemadmodum huiuſmodi verba in ipſis prolata diſponunt, ſic etiam prolata in epiſtola debent diſpoſitionem inducere.

6 Exemplum autem de hoc mea ſententia poteſt eſſe. cum ego v. g. coram quinque teſtibus ſcribo Sempronio, & ita dico. Anuncio tibi; quòd habebis poſt mortem meam vſufructum fundi, Semproniani ipſum enim tibi legaui.

7 Clarius autem exemplum deſumitur communiter per Doctor. *ex l. Miles ad ſororem ff. de leg. 2.*

Quo vero ad epiſtolæ genus quòd ad diſpoſitionem inter viuos refertur, dubitari pari er contingit, an verba enunciatiua in ipſa epiſtola prolata fidem faciant, ac probent?
8 Bald. *in l. 1. nu. 3. C. de contrahenda, & committenda ſtipulatione.* huic quidẽ difficultati ſatisfaciendo. conſiderat duos caſus.

Primus eſt, quãdo fit enunciatio ſuper eo, quod partes facere potuiſſent, & tunc ipſamet epiſtola inducit obligationem, & eã inductam probat. *tex. eſt in l. Titius la 2. ff. de conſtit. pecunia.*

Secundus eſt, quando non poteſt confici, quod enunciatur, per epiſtolam inter cõtrahentes, & tunc non inducit obligationem, ſed eam inductam probat. *l. final. §. final. ff. depoſit.*

9 Hos eoſdem caſus ante ipſum conſiderauit Bar. *in l. non epiſtolis C. de probationibus.* eius verba talia ſunt.

Si vero epiſtola continet verba enunciatiua, tunc ſiquidẽ fit enunciatio ſuper eo, quod partes facere potuiſſent, inducit probationẽ *vt l. 1. C. de committenda, & contrahenda ſtipulatione.*

Si vero ſuper eo, quod partes inducere nõ potuiſſent, vt paternitatem, tunc dicta epiſtola nihil prodeſt. adminiculatur tamen aliqualit. Hactenus Bar. quem præcisè ſequutus eſt Angel. *in d. l. non epiſtolis.* His adde Rumũ *conſil. ſuo 185. num. 7. vol. 1.* & eruditiſſimum Trentacinquium *variarum reſolutionum lib. 1. tit. de verborum ſignificatione reſolutione 2. num. 81.*

10 Obſeruandum tamen volo vltra ſupradicta, quod regulariter ipſamet epiſtola contra ſcribentem fidem facit, etſi in ea verba enunciatiua inſerta ſint. Sic præcisè teſtatus eſt Paul. I. C. *in l. publia §. Titius ff. eod.* ſequitur poſt alios Mascard. *de probationibus concluſ. ſua 627. num. 17.* & Clariſs. Menoch. *de Arbitrar. libro 2. cent. 1. caſu 94. num. 10.* addo Adrian. Gilman. *rerum iudicatarum camer. Imperialis lib. 1. deciſ. 26. num. 84.* & eſt veriſſima concluſio.

11 Contrariæ tamen ſententiæ adhæſiſſe viſus eſt D. Marcabrun ab Anguill. *conſil. ſuo 29. num. 9. vol. 1.*

Mouetur per textum *in l. epiſtola in princ. ff. de pactis,* vbi talis proponitur facti ſpecies. Titius inſtituit me ſolum hæredem; ego autem credens te cohæredem meum, niſi epiſtolam tibi hoc modo; Ego talis. Pamphylus puta, tibi Mæuio cohæredi meo perennem precor felicitatem; Quæritur modò, an propter hoc ſis cohæres meus; & reſpondit ibi Vlpian. quod non; Ecce ergo, quod verba enunciatiua in epiſtola prolata minimè probatur cõtra ſcribentem, ſi enim probaretur, Mæuius proculdubio, ad quem epiſtola illa exarata fuit, vtique efficeretur cohæres. ergo.

12 Hac tamen Marcabruni viri, alioqui eruditiſſimi opinione minimè reluctante, a superiori vti communiter recepta; minimè recedendum diiudico. Hæc officit tex. *in d. l. epiſtola.* multipliciter enim reſpondetur, & Primo,
13 quod per errorem ibi epiſtola illa exarata

fuit,

Digitized by Google

fuit, & ſic per errorem ille vocatus fuit cohæres. error autem facti nemini nocet. *l. error, & l. regula ff. de iuris, & fact. ignor.* Veritas enim erroribus geſtorum minimè vitiatur, *vt l. illicitas §. veritas ff. de off. præſid.*

14 Præterea non potuit ſcribens illũ, cui ſcripſit, cohæredem ſuum facere, niſi conſenſu; ſi tamen conſenſu facere potuiſſet; Hunc autem errantis nulla voluntas, nullus cõſenſus eſt. *l. cum teſtamentum C. de iur. & fact. ignor. & l. 3. de iudic.* Sic in puncto, quod epiſtola illa per errorem fuerit exarata, docuit Odoffred. *in d. l. epiſtola*, vbi quoque quadruplicem rationem deducit, cur contra ſcribentem ibi ex dictis verbis enunciatiuis erroneæ prolatis, non inducatur probatio; vide per eum; Oddofred. ſequi viſus eſt Albericus ibidem.

15 Adde tu idem quoque iuris fore, etſi ſcribēs ipſe, illum, cui ſcripſit, pro cohærede ſuo habuerit conſulto; nec ſane mirum; epiſtola enim non facit aliquem cohæredem, ſed diſpoſitio vltimæ voluntatis; Sic præciſè gloſ. *in d. l. epiſtola in verbo Nullam*; ſequuti ſunt Odoffred. Bald. Alberic. ac alij *ibidem*.

16 Secundo principaliter reſpondeo, & dico, quod licèt epiſtola illa, qua Mæuius cohæres nũcupatus fuit, non plenè probet contra ſcribentem, quod ille ſit cohæres, præſumptionē tamen contra ipſum inducit, quod ille ſit talis, donec per eundemmet ſcribentem probetur contrarium. Sic eleganter tradit inter ceteros Angel. *in d. l. epiſtola.* vbi ſubdit hoc fuiſſe inuentũ Iacobi Butrigar, licèt in meo Cod. Butrigar. nullum verbum reperiam. Conferunt hic, quæ ſcripſimus in tractat. noſtro de ſcriptura priuata *lib. 3. quæſt. . . . num. . . .* vbi docuimus, quod licèt per epiſtolam conſanguinitas, ac neceſſitudo minimè probentur; inducitur tamen per ipſam quædã præſumptio conſanguinitatis ad fauorem nominati, quæ transfert onus probandi in aſſerentem contrarium.

Hoc idem de filiatione, fraternitate, & ſororitate concluſimus inf. *hoc eo. lib. q. 32. & 33.* ibi latè deducta hic pro repetitis habentur.

17 Aliter tertio loco reſpondit Imol. *in d. l. ex hac ſcriptura ferè in fine commenti ff. de donationibus*, inquit enim ideo ibi epiſtolam contra ſcribētem minimè probare, quia non continebat enũciationem diſpoſitionum per partes, ſed diſpoſitionum per tertium.

18 Remanet ergo ex ſupradictis firmum illud axioma; Verba enunciatiua in epiſtola prolata contra ſcribentem fidem facere; id quod etiam ſequuti ſummus *in d. tractat. noſtro de ſcriptura priuata lib. 3. tit. de epiſtola in genere num. 83.*

19 Amplia hoc procedere, licèt ipſamet epiſtola careat die, ac conſule, neque an mittēte ipſo ſubſcripta, vel ſigillata fuerit. *ad l. cum tabernam §. idem quæſiit, & ibi DD. de pignoribus*. Sic præciſè poſt alios D. Maſcard. *d. concluſ. 627. num. 18. cum ſequentibus*, vbi latè, & hæc ſatis Latius vide de materia penes Vitalē de Camban. *in ſuo tract. de Clauſul. in verſ. enunciatiua verba prolata in epiſtolis.* per Schrader. *in l. admonend. num. 270. cum ſequentibus, ff. de iure iurando*, & nouiſſimè per Trentacinquium *variarum reſolution. lib. 1. tit. de verborum ſignificatione reſolutione 2. num. 81.* Tangit etiam G. Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 53.* Eos omnes conſulas.

QVÆSTIO XXVI.

An per verba enunciatiua Donatio cauſa mortis inducatur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio cauſa mortis verbis enunciatiuis inducitur.*
2 *Perpenditur tex. in l. ex hac ſcriptura de Donationib.*
3 *Donatio cauſa mortis aſſimulatur legato.*
4 *Legatum inducitur per verba enunciatiua.*
5 *Verba enunciatiua prolata ab eo, qui in extremis laborat, diſponunt.*
6 *Quæ fiunt à conſtituto in mortis articulo creduntur fieri animo deliberato.*
7 *Donatio cauſa mortis vt plurimum ab illo ſolet fieri, qui eſt conſtitutus in artic. mortis.*
8 *Probatur, & num. 9. & 10.*

1 OCcurrit quarto loco dubitari, an per verba enunciatiuè prolata donatio cauſa mortis inducatur, & valeat. Et vt paucis rem complectar, ſentio pro affirmatiua. De hoc autem priori loco eſt text. ad literam *in l. ex hac ſcriptura. de donationibus*, vbi ſic legitur.

2 (Ex hac ſcriptura ſciant hæredes mei me veſtem meam vniuerſam, ac res ceteras quaſcunque in diem mortis meæ mecum habui, illi & illi libertis meis donaſſe: dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere.) & gl. *ibi in d. verſic. pertinere.* ſubijcit poſtea hæc verba. Nam per talem ſcripturam videtur donare cauſa mortis.

3 Secundo loco moueor tali ratione. Donatio cauſa mortis in omnibus, & per omnia aſſimilatur legato, *l. illud generaliter ff. de mortis cauſa donationibus*, & diſpoſitum in legato cenſetur quoque diſpoſitum in ipſa donatione cauſa mortis. tex. ad literam *in l. vlt. C. eod. de mortis cauſa donationibus, & §. 1. inſtit. eod.*

4 At legatũ inducitur per verba mere enunciatiua *l. ſi donatio C. de donationibus, & inferius dicetur*, ergo idem & de donatione cauſa mortis concludendum eſt.

5 Tertiò ſic arguitur. Verba enunciatiua prolata ab eo, qui in extremis laborat, abſq; dubio diſpoſitionem inducunt. Sic poſt Albericum. *conſil. ſuo 213.* concludit Polydor. Ripa *de Actis in mort. artic. c. 82. nu. 9.*

6 Motus

Digitized by Google

6 Motus ea ratione, quod quę fiunt a conſtituto in mortis artic. creduntur fieri animo deliberato.

7 Sed donatio cauſa mortis vt plurimum fieri ſolet ab ipſo, qui eſt, in articulo mortis conſtitutus.

8 Aliquando enim quis imminente periculo cōmotus ita donat, vt ſtatim fiat accipientis, ſed ſi mos non ſequatur reſtituatur.

9 Aliquando vero quis periculo mortis commotus non ſic dat, vt fiat ſtatim accipientis, ſed tunc demum, cum mors fuerit inſecuta teſte Iuliano *in l. Iulian. ff. eod. de mort. cauſ. donationibus*.

10 Et in ſumma iſta donatio in tempus mortis ſemper confertur. Clar. Poſt alios *in §. donatio cauſa mortis. quæſt. 10. num. 1. & 2.* ergo, &c. Satis.

QVÆSTIO XXVII.

An Verba enunciatiua ſimpliciter prolata fideicommiſſum inducant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua fideicommiſſum inducunt.*
2 *Quicquid dixerint Antonius Faber, & Polydor. Ripa.*
3 *Fundamenta, & num. 4. 5. 6. 7. 8. & 14.*
9 *Expenditur text. in l. Titia cum teſtamento §. Titia cum nuberet de leg. 2.*
10 *Verbum ſum, es, eſt, eſt mere diſpoſitiuum.*
11 *Fallit, quando eſt futuri temporis ex Bald. Clariſs. Peregrin. improbatur ibidem.*
12 *Alciat. diſput. 19. lib. 4. affertur.*
13 *Reſoluitur.*
15 *In fideicommiſſis potius inſpicitur voluntas teſtatoris, quam verba.*
16 *Amplia etiamſi voluntas ex coniecturis colligatur.*
17 *Verba enunciatiua fideicommiſſum inducunt, maximè quando agitur de conſeruanda agnatione.*
18 *Amplia duobus alijs modis, de quibus & nu. 19.*
20 *Verba enunciatiua non inducunt fideicommiſſum, quando futurum euentum reſpiciunt ex communi.*
21 *Ratio.*
22 *Auctor contra.*
23 *Communis retinetur.*
24 *Verba enunciatiua futuri euentus benè inducunt fideicommiſſum, quando ſunt directa ad filios, vel ad nepotes, quicquid dixerit Clariſs. Peregrinus.*
25 *Enunciatiua verba minimè fideicommiſſum inducūt, quando directa ſunt ad honoratum.*
26 *Auctor contra.*
27 *Fideicommiſſum an inducatur ex verbis diſpoſitiuis, vel enunciatiuis, nil refert.*
28 *Diſpoſitiua verba fideicommiſſum inducunt, ſiue teſtator cum grauato loquatur, ſiue cum honorato.*
29 *Verba enunciatiua in ratione prohibitionis non inducunt abſolutum fideicommiſſum ex Burſato.*
30 *Fideicommiſſum an ex his verbis. Ego vt velis reſtituere; an inducatur vide Riminald. iun.*
31 *Fideicommiſſum an ex verbis comendatitijs inducatur. vide D. Menochium.*

HActenus de proprijs vltimarū voluntatum ſpeciebus, an videlicet verba enunciatiua in ipſis prolata diſponant, ac probent, diſſeruimus: nunc de improprijs videlicet de Fideicommiſſo ac legato ſermo ſubijciendus eſt.

Dubitatur igitur, An per verba enunciatiua ſimpliciter prolata fideicommiſſum inducatur?

1 Et induci reſpondit Crotus *in ſuo conſilio 13. num. 15. vol. 1. & in 279. num. 2. in 3.* Dec. *conſ. 23. num. 3. 38. num. 2. in 1. 584. num. 9. & in 637. nu. 9. in 2.* Curt. Sen. *conſil. 40. nu. 19.* Proſper Pateth. *conſil. ſuo 92. nu. 14. in 1.* Rubeus *conſil. 120. nu. 1.* Aldobrand. *conſil. 31. num. 11. uol. 1.* Veg. *conſil. 74. num. 434. uol. 1. & prius ſub nu. 380.* Purpurat. *conſil. 375. num. 11. in 1.* Portius Imolen. *conſ. ſuo 40. num. 25. uol. 1.* Crau. *conſil. 645. num. 2. in 4. ubi late.* Petra *de Fideicomm. quæſt. 5. num. 47.* Decian. *conſil. ſuo 1. num. 301. in 1.* Odd. *conſil. 65. num. 3.* Menoch. pulchre *conſil. ſuo 369. nu. 4. uſque ad 8. in 4.* & nouiſſime Turret. *conſ. ſuo 81. nu. 65. in 1.* Addo poſt hæc edita viſum D. Ludouic. de Caſanate *conſil. ſuo 15. num. 11.* vbi inter alios concordantem adducit Cæphal. *conſ. ſuo 134. num. 26.* idem Caſanate *conſil. ſuo 16. num. 20.* vbi plures alios concordantes adducit. *& conſil. ſuo 19. num. fin.* vbi pulchrè adnectendus eſt D. Card. Tuſcus *concluſione ſua 249. numero 5. in litera F.*

2 Et hæc eſt veriſſima ſententia, quicquid dixerit Ant. Faber *lib. 14. coniecturarum nr. cia. & 3.* & Polydor. Ripa *obſeruatio. ſua 71. num. 2.*

3 Et pro corroboratione huius opinionis adducitur priori loco text. *in l. unum ex familia, §. fin. de leg. 2.* vbi quidam maritus poſt inſtitutam vxorem ſuam, ita dixit verbis enunciatiuis. (Non dubito vxor, quia filijs meis, quæcunque ad te peruenerunt, reſtituas) dicitur ibi, quod hoc eſt fideicommiſſum, & valet. Ecce ergo, quod verba enunciatiua fideicommiſſum inducunt.

4 Secundo perpendo textum *in l. fideicommiſſa, §. hæc uerba. de leg. 3.* vbi verba ſunt adeo clara, vt nil amplius, ſic enim ibi legitur.

Hæc verba te fili rogo, vt prædia, quæ ad te peruenerunt, pro tua diligentia diligas, & curam eorum habeas, vt poſſint ad filios tuos peruenire, licet non ſatis exprimant fideicōmiſſum, ſed magis conſilium, quam neceſſitatem relinquendi, tamen ea prędia in nepotibus poſt mortem patris eorum vim fideicōmiſſi videntur continere.

5 Ad idem tertio loco videtur eſſe tex. a nemine perpenſus *in d. l. fideicō. §. cum eſſet, uerſi. ſi.*

vbi

vbi habentur talia verba (ſi quis ita ſcripſerit: ſufficiant tibi vineæ vel fundus, fideicommiſſum eſt, quoniam & fideicommiſſum illud eſſe arbitramur. Contentus eſto illa re.)

6 Suffragatur quarto loco tex. *in l. etiam hoc modo, de leg.* 1. vbi ſic legitur. Etiam hoc modo cupio, vt des, opto, vt des, credo te daturum. fideicommiſſum eſt.

7 Ad idem eſt tex. quinto loco *in l. & eo modo, eo. tit.* vbi dicitur, (& eo modo relictum. exigo, Deſidero, vt des, fideicommiſſum valet; ſed & ita volo hæreditatem meam Titij eſſe, ſcio hæreditatem meam reſtituturum te Titio.)

8 Confert ſexto, pulcher text. *in l. codicillis, §. matre, de leg.* 2. vbi illa verba, habes filios ſororum tuarum, quibus relinquas, fideicommiſſum inducunt.

9 Suffragatur ſeptimo l. Titia cum teſtamento. *§. Titia cum nuberet, de leg.* 2. ſecundum intellectum Cumani, & aliorum & mea ſententia veriorem, ſub illis verbis: Caium Seium virũ meum commendo tibi o filia, cui volo dari ad vitam, &c. & poſtea ibi: erunt enim poſt mortem eius tua, & filiorum tuorum, hæc enim vltima verba ſunt enunciatiua futuri euentus, quæ cum ſint relata ad filios bene fideicommiſſum inducũt, vt dicetur inferius.

Et hanc opinionem, quod iſta ſint mere enunciatiua, tenet poſt alios Paulus de Monte Picho *in d. §. Titia cum nuberet, ſub num.* 4. quam opinionem ea ratione corroboro, nam videtur, quod iſta emiſſa fuerint potius ad alliciẽdum filiam ad bene viuendum cum ipſo marito legatario, ne eum moleſtaret de dote, quam ad diſponendum, quod ex verborum ſerie facile conſtare poteſt.

10 Nec officit verbum illud, quod prouenit a verbo ſum, es, eſt, quod eſt mere diſpoſitiuum.

11 Quia Reſpondit ex mirabili doctrina Bald. *in l. verbum volo. ante numerum primum, C. de fideicommiſſ.* quod quando verbum iſtud ſum, es, eſt, eſt futuri temporis, prout ibi, tunc non eſt diſpoſitiuũ, ſed amittit vires ſuas, & fit enunciatiuum. quicquid dixerit Clariſs. Peregrin. *art. 1. num.* 52. *in fine.*

12 Minus officit etiam illud, quod ſcripſit Alciat. *lib. 4. diſpunction. c.* 19. dum dicit, quod ratio dubitandi in eo text. non erat, an illa verba: Poſt enim mortem eius &c. eſſent enunciatiua, vel diſpoſitiua, & per conſequens, an fideicommiſſum eſſet præſtandum. Ea enim eſſe diſpoſitiua facile conſtare poteſt, cum Iuris Conſultus ibi abſque dubio præſupponat, fideicommiſſum illud deberi. Sed in eo ſita erat dubitatio, num etiam ea, quæ vltra dotem marito ſuo mulier legauerat, eſſent huic filiæ reſtituenda: & tandem fuit concluſum pro affirmatiua; ergo, inquit Alciatus, diſputare, an illa verba ſint enunciatiua, vel diſpoſitiua, fruſtratorium eſſe videtur.

13 Quoniam de facili poteſt reſponderi, dato enim quod ibi non eſſet ſita dubitatio, prout reuera apparet, nõ ſequitur ideo minus quod illa verba ſint diſpoſitiua, ex quo ipſemet I.C. præſupponit abſque dubio fideicommiſſum eſſe præſtandum, quia etiamſi ſint verba enunciatiua, prout reuera credo, nihilominus fideicommiſſum debetur, cum etiam ipſum per eadem verba inducatur, vt ſupra vidimus. Non ſoluit igitur Alciat. ibi id, de quo in præſenti controuertitur.

14 Adſtipulatur huic ſententiæ poſtremo loco tex. *in l. Pamphilo. de leg.* 2. *& in l. cum proponebatur, eo.* quem text. omnium elegãtiſſimè deducit. Caſanate *d. conſil.* 16. *num.* 20. vide per eum: alia iura deducit quoque D. Peregrin. *art. 1. de Fideicommiſſ. num.* 47.

15 Rationem autem huiuſce concluſionis eſſe crederem eſſe, quam affert Cæphal. *in præcit. conſil.* 134. *ſub num.* 27. *in* 1. quia in fideicommiſſis voluntas potius inſpicitur teſtatoris quam verba, *l. cum virum C. de fideicommiſſ. & l. 3. §. conditio. de adimen. leg.* etiamſi voluntas iſta ex coniecturis colligatur, *l. cum proponebatur, de legat.* 2.
16 cum concordantibus deductis per D. Pereg. *art.* 10. addo D. Menoch. *conſil. ſuo* 1135. *num.* 5.

17 Ampliatur ſupradicta concluſio, vt præcipuè procedat, quando agitur de conſeruanda agnatione. ita Decian. poſt alios *conſil. ſuo* 41. *num.* 122. *vol.* 1. Card. Mantica *de coniectur. lib. 3. tit. 12. in fine,* & alij.

Amplia ſecundo, vt maximè locũ habeat, cum agitur de declarando ipſo fideicommiſſo, facilius enim declaratur factum fideicommiſſum, quam de nouo inducatur, *argumento l. patre furioſo ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.* Sic præcisè poſt alios Ludouic. de Caſanate *conſil. ſuo* 15. *num.* 12. *& conſil. ſuo* 16. *num.* 27. *cum ſeq.* vbi elegantiſſimè *& conſilio ſuo* 19. *num.* 6.

20 Limitatur autem primo, quotieſcunque verba iſta importarent quendam futurum euentum, tunc enim fideicommiſſum minimè inducunt. Veluti ſi teſtator in prohibitione alienationis bonorum, quam fecit, vtatur his verbis. (ita enim feci, vt de nomine noſtro bona nunquam exeant.) Sic præcisè poſt Bar. *in l. pater §. fundum. de leg.* 3. Anguiſſol. *conſil.* 191. *num.* 4. 193. *num.* 4. *&* 194. *num.* 8. *volum.* 1. Cæph. *conſil.* 510. *num.* 6. *vol.* 4. & videtur eſſe text. in terminis *in l. Iulianus §. ex his verbis. de leg.* 3.

21 Et ratio quoque poteſt eſſe, quia verba enunciatiua reſpiciunt ſemper tempus præteritum, vt inter alios docet Menochius *conſil. ſuo* 772. *num.* 14. *vol.* 8.

22 Ego autem de hac ſcribentium doctrina, communiter recepta valde dubito, in pluribus enim legibus ex ſupra citatis mihi videntur adeſſe verba enunciatiua futuri euentus, & nihilominus fideicommiſſum inducitur.

23 Sed tamen ab ipſa non eſt recedendum.

24 Declaratur tamen iſta Limitatio, vt non procedat, quotieſcunque verba iſta enunciatiua

tiua

Digitized by Google

ſtiua futuri euentus directa eſſent ad filios, vel ad nepotes; prout de filijs eſt text. *in d.l. vnum ex familia.§.fin.& in d.l.Titia cum teſtamento.§.Titiarum nuberet*, & de nepotib. *in d.l.fideicommiſſaria §.hæc verba.de leg.3.* Sic præciſè docet Rom. *ſingulari ſuo 154. num.2.* Alexander Raudenſ. *conſil.ſuo. 24.num.12. in 2.* ſequitur Maſcardus poſt alios *de probationibus conclus.775.num.fi.vol.1.* Sic quoque terminauit Rota Romana in nouiſſimis *decis.640.num.16. vol.1.* Et hæc opinio eſt tenenda, quicquid dixerit Excell. Peregrinus *art.1.num.47.in fine.*

25. Limitatur ſecundo principaliter regula in prædicta, quotieſcunque iſta verba directa ſunt ad honoratum, ſic præciſè Caſtrenſ. *in l.1.num.13.de leg.2.* Clarus poſt alios *in §.Fideicommiſſum.quæſt.4.num.12.* Alciat. *conſil.31.num.21.lib.9.* Pancirol. *conſil.ſuo 193.num.6.* latè Mantica *lib.3.tit.12.num.2.* & nouiſſimè Clariſs. Pereg. *art.1.num.48.art.14.num.23.& in ſuo conſ.69.num.18.in 3.* addo eruditiſs. D. Ludouic. de Caſanate poſt hæc edita viſum *conſilio ſuo 16.num.23.*

26 Mihi tamen nunquam placuit iſta Doct. diſtinctio communiter recepta, vt ſcilicet, quando hæc verba directa ſunt ad oneratum diſponāt, ſecus autem ſi ad honoratum; nam immo inuenio, quòd etiam quando relata ſunt ad honoratum diſponunt, & fideicommiſſum inducunt. tex. eſt *in d.§.Titia cum nuberet, in l.fideicommiſſ.§.cum eſſet. verſic. fi.de leg.3.* & per nos latius dicetur *in lib.3. quæſt.1. num.9. cum ſequen.*

27 Vlterius conſidero, quòd an fideicommiſſum ex verbis diſpoſitiuis, ſiue enunciatiuis inducatur, nil refert, dummodo tamen teſtatoris volūtas deſeruiat, vt alias latè diximus, & concludit Peregr. *art.1.num.51.in fine.*

28 Sed diſpoſitiua verba abſque dubio fideicommiſſum inducunt, ſiue teſtator cum grauato loquatur, ſiue cum honorato. *l.mſ.* (?) *ad ſororem.in princ.& in l.cum pater.§.donationis de legat.2.* Parit. *in d.l.ex hac ſcriptura. de donationibus. num.30.& prius ſub num.2.* Mantica *lib.3.tit.12.num.1. idem lib.8.tit.1.num.14.* & D. Peregr. *cit.num.51.* ergo idem debent operari enunciatiua.

29 Limitatur tertio principaliter, vt per Burſatum *conſil.ſuo 337. num.63. vol.3.* videlicet vt iſta verba in ratione prohibitionis non inducant abſolutum fideicommiſſum.

30. Sed pro coronide an ex his verbis (Rogo, vt velis reſtituere) fideicommiſſum inducatur, latè Hipp. Riminal. *conſil.ſuo 700. in ſexto.*

31 Videndus quoque Clariſs. Dom. Menochius *d.conſil.ſuo 1135.* vbi an fideicommiſſum ex verbis commēdatitijs induci poſſit, omnium elegantiſſime diſceptatur.

QVÆSTIO XXVIII.

An verba enunciatiua in legatis diſponant, ac probent.

1 Concludo, quòd ſic; tex. eſt *in d.l.1.§.ſi quis vxo.de dot.prælegata*, vbi ſic legitur. Si quis vxori fundum Titianum legauerit ſub his verbis, is. enim fundus propter illā ad me peruenit, omnino fundus debetur, concordat text. *in l.ſi donatio C.de donationibus.* ſequitur hoc idem Ludouic. de Caſanate poſt hæc edita viſus *conſilio ſuo 16. num.22.* vbi plures concordantes deducit.

2 Nec mirum; in legatis enim ſufficit quæque voluntas, etiam coniecturata, nedum ex ſcripto, & expreſſe, ſed etiam ex ſignis, aut nutu demonſtrata: *ad textum in l.nutu.cum ibi not.de leg.3.& l.in epiſtola.C.de Fideicommiſſis.*

3 Quinimo omne verbum ſignificans legitimum teſtatoris ſenſum legare, aut fideicommittere volentis ſufficit ad inducendum ipſum legatum. Sic tex. elegans *in l.omne verbum. C.communia de legatis, & in l.in legatis C. de legatis.*

4 Quid iuris autem ſit, ſi teſtator dicat. Puto à me deberi centum Titio, ſiue plus, ſiue minus, prout ipſe declarabit, an Titius illa centum ab hæredibus tanquam legatum petere poſſit? pro reſolutione videndus D. Iulius Cæſar Ruginell. poſt hæc edita viſus. *pract. quæſt. cap.ſuo 21.* vbi pulchrè.

QVÆSTIO XXIX.

Aditio, vel repudiatio hæreditatis an ex verbis enunciatiuis inducatur.

SVMMARIVM.

1 *Aditio hæreditatis, vel etiam repudiatio an ex verbis enunciatiuis inducatur?*
2 *Vide remiſſiue & nu.3.& 8.*
4 *Si quis dixerit: Credo hæreditatem eſſe reſpuendam, & mihi non expedire, an ex his verbis videatur repudiata hæreditas.*
5 *Auctor cum D.Fachineo concludit pro negatiua.*
6. *Si quis dixerit. Ego Titius hæres Sempronij prætor Cato ſalutem, an pariter ex his verbis cenſeatur adita hæreditas.*
7 *Craſſus latè.*

1 Dubitatur, an ex verbis enunciatiuis aditio hæreditatis, vel etiam repudiatio inducatur, videlicet, cum quis dixerit ſe nolle hæreditatem adire, vtrum ex his verbis repudiata cenſeatur. cum vero quis dixerit ſe velle adire, an cenſeatur adita.

2 Vtrumque

Digitized by Google

2 Vtrumque articulum poſt Doct. omnes *in l. Qui ſe patris. C. vnde liberi.* latè diſcutit ex recentioribus D. Fachineus *lib. 6. ſuarum iur. controuerſ. cap. 49. & 50.* & in primo caſu concludit repudiatam eſſe hæreditatem, quemadmodũ facit etiam Hieronymus de Cæual. *in ſuo ſpec. Communium opinionum opinione* 628. & in ſecundo aditam.

3 Et de hoc mea ſententia nulla eſt difficultas, cum potius verba diſpoſitiua iſta ceu ſeãtur eſſe, licet Mannica, Menochius, & alij diſſenſerint, quam enunciatiua.

4 Solum in hoc videtur eſſe aliqua difficultas, vtrum videatur hæreditas repudiata, ex his verbis, Credo hæreditatem eſſe reſpuendam, & mihi non expedire.

5 In qua difficultate mihi ſummopere placet opinio D. Fachinei *lib. 6. Controuerſ. cap. 60.* exiſtimantis repudiatam non cenſeri etiam lapſo ſpatio trium menſium: ad ipſum lectorem remitto.

6 Alia inſurgit dubitatio, an ſcilicet, econtra cenſeatur adita ipſa hęreditas, ſi dicatur. Ego Titius hæres Sempronij precor Caio Salutem.

7 Vide Craſſum diſtinguentem *lib. 2. ſentent. iur. in art. acquiſitio hæreditatis quæſt. 7. num. 13. 14. & 15.*

8 De hac materia vide DD. omnes *in d. l. Qui ſe patris C. vnde liberi*, Menoch. *libro 4. præſumpt.* 102. Manticam *de Coniectur. lib. 12. tit. 14.* Maſcard. *de probationibus concluſ. 41. cum ſequentibus, & 853. in 1.* Craſſum *d. li. 2. ſententiarũ in §. omiſſio hæreditatis quæſt. 7. & in §. acquiſitio hæreditatis. quæſtione pariter 7.* Fachineum *lib. 6. in præcitat. capitibus, & in cap. 61.* Bald. *conſilio 263. num. 1.* & ibi Roueſcal. *part. 1.* Corneum *conſilio 254. in 4.* & Doct. omnes *in l. ſi quis mihi bona §. pater. de acquirend. hæred.* adeundus quoque D. Marcabrun. ab Anguill. *conſil. ſuo 29. num. 64. cum ſequen.*

QVÆSTIO XXX.

An verba enunciatiua generaliter ſumpta fauore libertatis diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua diſpoſitionem inducunt fauore libertatis.*
2 *Probatur hæc enunciatio, & num. 3. & 4.*
5 *Opponitur lex Iulianus §. ex his verbis. de leg. 3.*
6 *Soluitur.*
7 *Verba enunciatiua minimè diſpoſitionem inducunt fauore libertatis, quando ſunt per errorem emiſſa, & num. 23.*
8 *Contra de tex. in l. Paulus Reſpondit in 1. verſic. de Fideicommiſſarijs libertatibus.*
9 *Sol. & nu. 13. & 16.*
10 *Voluntas imperfecta non eſt voluntas.*
11 *Ex teſtamento imperfecto nil debetur.*
12 *Fallit, quando in ipſo teſtamento adeſſet clauſula Codicillaris.*
14 *Teſtamentum imperfectum probat defuncti voluntatem.*
Intellige prout num. 17.
15 *Expenditur tex. in l. in teſtam. de Fideicommiſſarijs libertatibus, & optimè enucleatur num. 19. 20. 21. & 22.*
18 *Lex finalis ff. de rebus eorum. declaratur.*
24 *Verba adulatoria probant, ſi fauore libertatis proferantur.*

Quæritur, an hæc verba diſpoſitionem inducant fauore libertatis. Et inducere communis eſt Doct. ſententia. Sic poſt alios Maſcard. *concluſione 622. num. 47.* quicquid ſcripſerit Greg. de Cabedo poſt hæc edita viſus *deciſione ſua Luſitaniæ 186. part. 1.*

2 Probatur hæc opinio & primo per textum *in l. Paulus reſpondit § Paulus.* ibi. (Crede mi Zoile gratiam tibi referet filius meus Martialis, &c.) *ff. de Fideicommiſſarijs libertatibus.* ex his enim verbis debetur libertas illi ſeruo Zoilo.

3 Secundo ſuffragatur text. *in l. vnica §. ſimilique modo. il 2. C. de lat. libert. tollenda.* vbi ſi aliquis vocet in actis notarij aliquem ſeruum ſuum tanquam filium proprium, abſque dubio facit eum liberum: ergo &c.

Ad idem eſt text. *in §. fin. inſtit. de adoptionibus.*

4 Accedit tertio loco huiuſmodi ratio. Valet argumentũ de libertate ad piam cauſam: Euerhar. *hoc in loco,* ſed ad pias cauſas hæc verba diſponunt, vt dictum fuit, ergo idem in libertate.

5 Pro contraria autem ſententia videtur eſſe text. in terminis *in l. Julianus §. ex his verbis de legat. 3.* vbi ſic legitur, (ex his verbis curate agros accendere, & fiet ita, vt filius meus filios veſtros vobis condonet, ideſt, liberos reddat, fideicommiſſum peti non poſſe,) ergo, &c.

6 Sed facile poteſt reſponderi, ideo enim ibi non inducitur diſpoſitio; quia ſunt verba futuri euentus, quæ regulariter nil ponunt in eſſe, & verba enunciatiua ſemper dicuntur illa, quæ ſunt de præſenti, vel de præterito.

7 Limitatur autem Regula ſupradicta, videlicet, quòd verba enunciatiua diſponant fauore libertatis, quando eſſent per errorem emiſſa, licet enim prolata eſſent propter ſe, adhuc nihilominus fauore ipſius libertatis minimè diſponerent: tex. eſt ad literam *in l. cũ teſtamento. C. de iur. & fact. ignor.* vbi quidam condidit teſtamentum minus ſolemne, in quo libertatem ſeruis ſuis reliquit, & quandam mulierem, quæ poterat ſibi ab inteſtato ſuccedere, hæredem vniuerſalem inſtituit, iſta mulier ommiſſa via teſtamenti, ſucceſſit tanquam ab inteſtato, & forte fortuna vocauit illos ſeruos, quibus libertas relicta erat in illo teſtamento, minus ſolemni, ſuos libertos,

cum

Digitized by Google

cum re vera non eſsent. Dubitatum fuit ibi, an ipſis ſeruis prodeſset hæc confeſſio quoad conſequendam libertatem? Reſponſum fuit negatiuè, redditur ibi ratio, quia errantis voluntas nulla eſt. ergo, &c. Et ita in ſummariū redigit textum iſtum Caſtrenſis.

8 Sed contra iſtam limitationem oppono de tex. a nemine, quem viderim, perpenſio *in l. Paulus reſpondit. in primo uerſic. de Fideicommiſſarijs libertatib.* vbi ego inſtituto Caio hærede meo, eum rogaui, vt Stichum, quem ſeruum meū credebam eſſe, a ſeruitutis vinculis vendicaret, Stichus iſte apparuit ſeruus alienus. Dubitatur ibi, an ſubſiſtat hæc datio libertatis? & dicitur, quòd ſic. Hæres enim meus tenetur redimere illum ſeruum, & poſtea ipſum manumittere. Ecce errabam in facto; ſi enim ſciuiſsem ſeruum illum eſse alienum, vtique libertatem ei non reliquiſsem, & nihilominus debetur libertas, ergo falſa limitatio.

9 Pro conciliatione horum iurium, Cogitabam ſi dici poſset, quod ideo in d. l. cum teſtam. libertas illis ſeruis non debetur, quia teſtamentum non erat ſolemne, & perfectū. & tunc duplici de cauſa. Altera eſt, quia non conſtabat de voluntate teſtantis, quod voluerit ſeruos illos manumittere: voluntas enim imperfecta non eſt voluntas.

10 Et minus cōſtabat de voluntate ipſius mulieris, quæ per errorem illos ſeruos libertos vocauit; & ideo inquit tex. (Si non iſtius acceſſit iudicium.)

11 Altera eſt, quia ex teſtamento imperfecto nil debetur. *ad not. in l. ex imperfecto. C. de teſtamentis,* & præcipuè in hac materia libertatis; prout ſunt text. Clariſs. *in l. ex teſtam. & in l. ſi non iure C. de teſtam. manummiſs.*

12 Quod fallit, quando in teſtamento adeſſet clauſula Codicillaris.

13 Sed in caſu l. Paulus teſtamentum erat de iure validum, quo caſu poteſt conſtare de teſtantis voluntate, ergo non mirum, ſi libertas debetur.

Sed hanc conciliationem multa infringere videntur.

14 Et primo nam habemus in iure regulam vulgatiſſimam, quòd teſtamentum imperfectum probat defuncti voluntatem *not. in l. fin. ff. de rebus eorum, qui ſub tut. &c.* Bart. *in l. in teſt. eod. tit. de Fideicommiſſarijs libertatibus* Decius *conſil. 159. num. 3.* Peregr. poſt alios *de Fideicommiſſ. art. 11. num. 69.*

Si ergo conſtabat ibi de voluntate teſtantis, licet teſtamentum eſset imperfectum, nihilominus libertas præſtanda erat.

15 Secundo loco videtur aduerſari tex. *in l. in teſt. eod. tit. de Fideicommiſſ. libert.* vbi quidam in teſtamento non perfecto alumnæ ſuæ libertatem, & fideicommiſſum dedit, cum filij veluti ab inteſtato omnia geſſiſsent, & filiam iſtam manumiſiſſent, dubitatum fuit, an rectè fecerint? Et reſpondit I. C. quòd ſic. Et ſi non feciſsent, eos tamen vti pios id facere debuiſſe, & vlterius iubet fideicommiſſa quoque iſti filiæ, quam pater tantopere dilexit, eſſe præſtanda, ergo, &c.

16 His tamen non obſtantibus arbitror conciliationem illā rectè procedere poſſe, quòd ſcilicet, ideo in d. l. Paulus. libertas debeatur, quia teſtamentum erat validum, in d. autem l. cum teſtamentum. ideo non ſit præſtanda, quia teſtamentum erat imperfectum.

17 Non officiunt contraria. Ad primum enim facile reſpondetur, & fateor, quòd teſtamentum imperfectum oſtendit teſtantis voluntatem ſed imperfectam, & inualidam: Vnde ſuccedit regula illa, quòd paria ſunt nō adeſſe voluntatem, & eſſe, ſed imperfectè.

18 Nec officit tex. *in d. l. fi. de reb. eorum,* vbi teſtamentum eſt nullum, & nihilominus ſeruari debet voluntas ipſius diſponētis, quia reſpondetur nos eſſe in diuerſis caſibus; in d. enim l. fin. teſtamentum eſt a principio validum, & tenet, ſed poſtea fit irritum per capitis diminutionem; id, quòd minimè obeſt, quin diſpoſita in teſtamento ſeruentur, ſed in caſu d. l. cum teſtamentum. teſtamentum erat ab initio nullum, & inualidum, quia deficiebant ſolemnitates a I. C. requiſitæ, vnde mirum non eſt, ſi in caſu illius legis voluntas teſtantis non obſeruatur.

19 Ad ſecundum reſpondent communiter Doct. quòd in caſu illius legis ſubintelligitur clauſula Codicillaris, & ideo mirum non eſt, ſi libertas præſtari debet, vt dicit text. *in d. l. ſi iure C. de teſtam. manumiſſ.*

20 Coniectura autem, quod adſit ibi illa clauſula, colligitur ex nimia affectione qua teſtator illam ſuam alumnā proſequebatur, quæ coniectura dilectionis eſt optima ad hanc clauſulam inducendā; ideirco inquit tex. ibi, Pios tamē filios debuiſſe manumittere eam, quam pater dilexiſſet; vnde tex. ille eſt extra terminos concluſionis noſtræ. ſic gl. *in d. l. in teſtam.* interpretata eſt dictum textum, quam interpretationem communiter ſequuti ſunt Doct. Bald. Tiraquel. Ripa, Mattheſilan. & alij quos refert, & ſequitur Padyl. *in d. l. cum teſtam. num. 2. fere in fine.* ſic etiam Ioannes Anibal. *in repetitione l. nemo poteſt num. 476. & 477. de leg. 1.* Sic Gramat. Cæphal. Mantica, Vaudus, & alij, multi, quos refert Turret. *de effectibus, & defect. clauſ. Codicill. quæſt. 149. defect. 62. num. 1.* Quicquid ipſe dicat *ſub num. 4.* Addo nouiſſime Equitem Peregr. *art. 2. de Fideicommiſſ. num. 32.*

21 Secundo poſſum reſpon. quòd ideo debet ibi præſtari libertas, & illud legatum, quia ille; qui ſucceſſit ab inteſtato, iam agnouerat voluntatem teſtatoris exequendo omnia ea, quæ in illo teſtamēto erant diſpoſita, & ideo ibi I. C. imponit neſcio quid neceſſitatis illi, qui ſucceſſit, quoad præſtationem libertatis, & legati, cum omnia alia a teſtatore diſpo-

Digitized by Google

diſpoſita executioni mandaſſet, & illud duntaxat faciendum ſuper eſſet.

22 Tertio loco poſſum Reſpon. vt per Anibal. *in cit. l. nemo numero 477. cum duobus ſequentibus.*

23 Ex his ergo remanet clariſſima prædicta limitatio, videlicet, quòd verba enunciatiua non diſponant fauore libertatis, quando ſunt per errorem emiſſa, id quod etiam probatur in l. non idcirco. *eod. tit. C. de iur. & fact. ignor.*

24 Adde pro coronide, quòd verba etiã adulatoria probant, ſi fauore libertatis proferantur: ſic poſt alios Maſcard. *conclusione ſua 56. num. 5.*

QVÆSTIO XXXI.

An Verba enunciatiua probationem inducant in cauſa Matrimoniali.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua probant fauore matrimonij.*
2 *Fallit iſta enunciatio, quandò principaliter contingeret diſputari de ipſo matrimonio.*
3 *Item contra tertium.*
4 *Item, quando tractaretur de præiudicio alterius matrimonij.*
5 *Ex hac verborum formulá. Non habebo aliam vxorem, quam te. an inducatur matrimonium, vel ſponſalia, quæritur.*
6 *Quod matrimonium quoque cenſeatur contractum, tenuerunt multi.*
7 *Fundamenta & num. 9. 10. & 11.*
12 *Contraria opinio verior, & ab Auctore amplexa.*
13 *Media, quibus hæc ſententia probatur, & num. 14. 15. 16. cum ſeq. vſque ad 20.*
20 *Solutiones fundamentorum Contrariæ partis & num. 21. & 22.*
23 *Ex his verbis (Habebo te in vxorem) an matrimonium cenſeatur contractum, vel ſponſalia.*
24 *Opinio Auctoris.*
25 *Dubitatur. Puella Iuueni ſe increpanti reſponderat. Nolo, vt me cognoſcas niſi honeſtè, atque ita ſe facturum iuuenis promiſerat, vituperaueratque: quæritur an ideo matrimonium contractum cenſeatur, cum honeſte attingi mulier citra matrimonium nequeat?*
26 *Remiſſiuè uide DD.*
27 *Ex his uerbis (queſta e mia mogliera) an cenſeatur contractum matrimonium?*
28 *Auctoris opinio.*
29 *Quæritur, an ſi aliqua nominetur uxor, utrum, ex ipſa nominatione præſumatur matrimonium?*
30 *Opinio Auctoris.*
31 *Concilij Tridentini Decretum.*
32 *Vide remiſſiuè de hac materia Doct.*

1 AN verba enunciatiua probẽt fauore matrimonij, dubitatur. Et probare concludit poſt multos relatos Maſcar. *concluſione ſua 622. nu. 46. in 1.* vide Ial. *in d. l. ex his C. de teſtament. milit. col. 3. uerſic. 11. fallit.* vbi ſubdit hoc præcipuè procedere quoad ipſoſmet enunciantes.

2 Fallit primo, quando principaliter contingeret diſputari de ipſo matrim. Sic præcisè Curtius Iunior *conſil. 95. nu. 1.*

3 Fallit ſecundo contra tertium, contra quẽ per huiuſmodi verba matrimonium minimè probatur.

Sic poſt Socin. & Decium Verral. *deciſione ſua 247. num. 4. uol. 3.*

4 Fallit tertio, quando tractaretur de præiudicio alterius matrimonij; eo enim caſu non ſtaretur nec confeſſioni viri, nec mulieris. Sic poſt alios Ferrer. *conſilio ſuo 353. num. 11. & 12. in 2.* & Matth. Beſignol. *inter conſil. Matrimonialia Zillet. conſilio 92. num. 7. in primo.* Addo in ſimili D. Alexandrum Trentacinquium *Variarum reſolutionum lib. 1. reſolutione 2. tit. de uerborum ſignificatione num. 77.*

Sed pulchræ in hac materia a Doct. excitari ſolent quæſtiones.

5 Ambigitur enim primo, an ex hac verborum formula (Non habebo aliam vxorem, quam te,) inducatur matrimonium, vel ſponſalia?

6 Opinionem, quòd etiam matrimonium inducatur, tenuit Abbas *in cap. ex Parte num. 8. de ſponſalibus. & ibi Addent. in litera G. & H.* Alciat. *conſilio ſuo 13. lib. 1.* In terminis Iacobus Leoniſſa Parauinus *inter conſ. matrimonialia Zillet. conſil. 52. uol. 1.* & Clariſs. Menochius poſt plures relatos *lib. 3. præſumpt. 3. num. 8.* qui ſubdit Rotam Romanam ita tenuiſſe, vt patet ex deciſ. 43. *in prima parte in Nouiſſimis.* ſequuntur communiter Doct. *in l. in actione C. de tranſactionibus.*

6 Fundamentum præcipuum huiuſce opinionis ſtat in illa dictione (niſi) cuius propria natura eſt, vt poſtpoſita negationi affirmet, & affirmationi neget, *ut in authentica niſi Rogati. C. ad S.C. Trebel.* cum concordantibus adductis latiſſimè poſt Barbatiam *conſilio ſuo ſexto, numero decimo, columna ſecunda, uolumine 1.*

8 Quamobrem dicendo; Non habebo aliam in vxorem, niſi te, vel quam te; parum enim refert, cum illa dictio (Quam) ſit eiuſdem ſignificationis, cuius (niſi) vt conſtat ex ſcriptis per Sanchez. *de Matrim. quæſt. 19. num. 8.* Perinde eſt, ac ſi diçatur, Te habebo in vxorem.

9 Sed ex illis verbis te habebo in vxorem, vtique cenſetur matrimonium contractum, vt voluerunt nonnulli, quos in ſequenti cap. recenſebimus, ergo, &c.

G 10 Accedit

Digitized by Google

cum re vera non eſſent. Dubitatum fuit ibi, an ipſis ſeruis prodeſſet hæc confeſſio quoad conſ. quendam libertatem? Reſponſum fuit negatiuè, redditur ibi ratio, quia errantis voluntas nulla eſt, ergo, &c. Et ita in ſummariũ redigit textum iſtum Caſtrenſis.

8 Sed contra iſtam limitationem oppono de tex. a nemine, quem viderim, perpenſo *in l. Paulus reſpondit. in primo uerſic. de Fideicommiſſariis libertatib.* vbi ego inſtituto Caio hærede meo, cum rogaui, vt Stichum, quem ſeruum meũ credebam eſſe, a ſeruitutis vinculis vendicaret, Stichus iſte apparuit ſeruus alienus. Dubitatur ibi, an ſubſiſtat hæc datio libertatis? & dicitur, quòd ſic. Hæres enim meus tenetur redimere illum ſeruum, & poſtea ipſum manumittere. Ecce errabam in facto; ſi enim ſciuiſſem ſeruum illum eſſe alienum, vtique libertatem ei non reliquiſſem, & nihilominus debetur libertas, ergo falſa limitatio.

9 Pro conciliatione horum iurium, Cogitabam ſi dici poſſet, quod ideo in d. l. cum teſtam. libertas illis ſeruis non debetur, quia teſtamentum non erat ſolomne, & perfectũ. & tunc duplici de cauſa. Altera eſt, quia non conſtabat de voluntate teſtantis, quod voluerit ſeruos illos manumittere: voluntas enim imperfecta non eſt voluntas.

10 Et minus cõſtabat de voluntate ipſius mulieris, quæ per errorem illos ſeruos libertos vocauit; & ideo inquit tex. (Si non iſtius acceſſit iudicium.)

11 Altera eſt, quia ex teſtamento imperfecto nil debetur *ad not. in l. ex imperfecto. C. de teſtamentis,* & præcipuè in hac materia libertatis; prout ſunt text. Clariſſ. *in l. ex teſtam. & in l. ſi non iure C. de teſtam. manumiſſ.*

12 Quod fallit, quando in teſtamento adeſſet clauſula Codicillaris.

13 Sed in caſu l. Paulus teſtamentum erat de iure validum, quo caſu poteſt conſtare de teſtantis voluntate, ergo non mirum, ſi libertas debetur.

Sed hanc conciliationem multa infringere videntur.

14 Et primo nam habemus in iure regulam vulgatiſſimam, quòd teſtamentum imperfectum probat defuncti voluntatem *not. in l. fin. ff. de rebus eorum, qui ſub tut. &c.* Bart. *in l. in teſt. eod. tit. de Fideicommiſſariis libertatibus* Decius *conſil. 159. num. 3.* Peregr. poſt alios *de Fideicommiſſ. art. 11. num. 69.*

Si ergo conſtabat ibi de voluntate teſtantis, licet teſtamentum eſſet imperfectum, nihilominus libertas præſtanda erat.

15 Secundo loco videtur aduerſari tex. *in l. in teſt. eod. tit. de Fideicommiſſ. libert.* vbi quidam in teſtamento non perfecto alumnæ ſuæ libertatem, & fideicommiſſum dedit, cum filij veluti ab inteſtato omnia geſſiſſent, & filiam iſtam manumiſiſſent, dubitatum fuit, an rectè fecerint? Et reſpondit I. C. quòd ſic. Et ſi non feciſſent, eos tamen vti pios id facere debuiſſe, & vlterius iubet fideicommiſſa quoque iſti filiæ, quam pater tantopere dilexit, eſſe præſtanda, ergo, &c.

16 His tamen non obſtantibus arbitror conciliationem illã rectè procedere poſſe, quòd ſcilicet, ideo in d. l. Paulus. libertas debeatur. quia teſtamentum erat validum, in d. autem l. cum teſtamentum. ideo non ſit præſtanda, quia teſtamentum erat imperfectum.

17 Non officiunt contraria. Ad primum enim facile reſpondetur, & fateor, quòd teſtamentum imperfectum oſtendit teſtantis voluntatem ſed imperfectam, & inualidam: Vnde ſuccedit regula illa, quòd paria ſunt nõ adeſſe voluntatem, & eſſe, ſed imperfectè.

18 Nec officit tex. *in d. l. fi. de reb. eorum,* vbi teſtamentum eſt nullum, & nihilominus ſeruari debet voluntas ipſius diſponẽtis, quia reſpondetur nos eſſe in diuerſis caſibus; in d. enim l. fin. teſtamentum eſt a principio validum, & tenet, ſed poſtea fit irritum per capitis diminutionem; id, quòd minimè obeſt, quin diſpoſita in teſtamento ſeruentur, ſed in caſu d. l. cum teſtamentum. teſtamentum erat ab initio nullum, & inualidum, quia deficiebant ſolemnitates a l. C. requiſitæ, vnde mirum non eſt, ſi in caſu illius legis voluntas teſtantis non obſeruatur.

19 Ad ſecundum reſpondent communiter Doct. quòd in caſu illius legis ſubintelligitur clauſula Codicillaris, & ideo mirum non eſt, ſi libertas præſtari debet, vt dicit text. *in d. l. ſi iure C. de teſtam. manumiſſ.*

20 Coniectura autem, quod adſit ibi illa clauſula, colligitur ex nimia affectione, qua teſtator illam ſuam alumnã proſequebatur, quæ coniectura dilectionis eſt optima ad hanc clauſulam inducendã; idcirco inquit tex. ibi, Pios tamẽ filios debuiſſe manumittere eam, quam pater dilexiſſet; vnde tex. ille eſt extra terminos concluſionis noſtrę. ſic gl. *in d. l. in teſtam.* interpretata eſt dictum textum, quam interpretationem communiter ſequuti ſunt Doct. Bald. Tiraquel. Ripa, Mattheſilan. & alij quos refert, & ſequitur Padyl. *in d. l. cum teſtam. num. 2. fere in fine.* ſic etiam Ioannes Anibal. *in repetitione l. nemo poteſt num. 476. & 477. de leg. 1.* Sic Gramat. Cæphal. Mantica, Vaudus, & alij, multi, quos refert Turret. *de effectibus, & defect. clauſ. Codicill. quæſt. 149. defect. 62. num. 1.* Quicquid ipſe dicat *ſub num. 4.* Addo nouiſſime Equitem Peregr. *art. 2. de Fideicommiſſ. num. 32.*

21 Secundo poſſum reſpon. quòd ideo debet ibi præſtari libertas, & illud legatum, quia ille; qui ſucceſſit ab inteſtato, iam agnouerat voluntatem teſtatoris exequendo omnia ea, quæ in illo teſtamẽto erant diſpoſita, & ideo ibi I. C. imponit neſcio quid neceſſitatis illi, qui ſucceſſit, quoad præſtationem libertatis, & legati, cum omnia alià a teſtatore diſpo-

Digitized by Google

diſpoſita executioni mandaſſet, & illud duntaxat faciendum ſuper eſſet.

22 Tertio loco poſſum Reſpon. vt per Anibal. *in cit. l. nemo numero 477. cum duobus ſequentibus*.

23 Ex his ergo remanet clariſſima prædicta limitatio, videlicet, quòd verba enunciatiua non diſponant fauore libertatis, quando ſunt per errorem emiſſa, id quod etiam probatur in l. non idcirco. *eod. tit. C. de iur. & fact. ignor.*

24 Adde pro coronide, quòd verba etiã adulatoria probant, ſi fauore libertatis profe rantur: ſic poſt alios Maſcard. *concluſione ſua 56. num. 5.*

QVÆSTIO XXXI.

An Verba enunciatiua probationem inducant in cauſa Matrimoniali.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua probant fauore matrimonij.*
2 *Fallit iſta enunciatio, quandò principaliter contingeret diſputari de ipſo matrimonio.*
3 *Item contra tertium.*
4 *Item, quando tractaretur de præiudicio alterius matrimonij.*
5 *Ex hac verborum formulá. Non habebo aliam vxorem, quam te. an inducatur matrimonium, vel ſponſalia, quæritur.*
6 *Quod matrimonium quoque cenſeatur contractum, tenuerunt multi.*
7 *Fundamenta & num. 9. 10. & 11.*
12 *Contraria opinio verior, & ab Auctore amplexa.*
13 *Media, quibus hæc ſententia probatur, & num. 14. 15. 16. cum ſeq. vſque ad 20.*
20 *Solutiones fundamentorum Contrariæ partis & num. 21. & 22.*
23 *Ex his verbis (Habebo te in vxorem) an matrimonium cenſeatur contractum, vel ſponſalia.*
24 *Opinio Auctoris.*
25 *Dubitatur. Puella Iuueni ſe increpanti reſponderat. Nolo, vt me cognoſcas niſi honeſtè, atque ita ſe facturum iuuenis promiſerat, vituperaueratq; ve: quæritur an ideo matrimonium contractum cenſeatur, cum honeſte attingi mulier citra matrimonium nequeat?*
26 *Remiſſiuè uide DD.*
27 *Ex his uerbis (queſta e mia mogliera) an cenſeatur contractum matrimonium?*
28 *Auctoris opinio.*
29 *Quæritur, an ſi aliqua nominetur uxor, utrum, ex ipſa nominatione præſumatur matrimonium?*
30 *Opinio Auctoris.*
31 *Concilij Tridentini Decretum.*
32 *Vide remiſſiuè de hac materia Doct.*

1 AN verba enunciatiua probẽt fauore matrimonij, dubitatur. Et probare concludit poſt multos relatos Maſcar. *concluſione ſua 622. nu. 46. in 1.* vide Iaſ. *in d. l. ex his C. de teſtament. milit. col. 3. uerſic. 11. fallit.* vbi ſubdit hoc præcipuè procedere quoad ipſoſmet enunciantes.

2 Fallit primo, quando principaliter contin geret diſputari de ipſo matrim. Sic præcisè Curtius Iunior *conſil. 95. nu. 1.*

3 Fallit ſecundo contra tertium, contra quẽ per huiuſmodi verba matrimonium minimè probatur.

Sic poſt Socin. & Decium Verral. *deciſione ſua 247. num. 4. uol. 3.*

4 Fallit tertio, quando tractaretur de præiudicio alterius matrimonij; eo enim caſu non ſtaretur nec confeſſioni viri, nec mulieris. Sic poſt alios Ferrer. *conſilio ſuo 353. num. 11. & 12. in 2.* & Matth. Beſignol. *inter conſil. Matrimonialia Zillet. conſilio 92. num. 7. in primo.* Addo in ſimili D. Alexandrum Trentacinquium *Variarum reſolutionum lib. 1. reſolutione 2. tit. de uerborum ſignificatione num. 77.*

Sed pulchræ in hac materia a Doct. excitari ſolent quæſtiones.

5 Ambigitur enim primo, an ex hac verborum formula (Non habebo aliam vxorem, quam te,) inducatur matrimonium, vel ſponſalia?

6 Opinionem, quòd etiam matrimonium inducatur, tenuit Abbas *in cap. ex Parte num. 8. de ſponſalibus. & ibi Addent. in litera G. & H.* Alciat. *conſilio ſuo 13. lib. 1.* In terminis Iacobus Leoniſſa Patauinus *inter conſ. matrimonialia Zillet. conſil. 52. uol. 1.* & Clariſs. Menochius poſt plures relatos *lib. 3. præſumpt. 3. num. 8.* qui ſubdit Rotam Romanam ita tenuiſſe, vt patet ex deciſ. 43. *in prima parte in Nouiſſimis.* ſequuntur communiter Doct. *in l. in actione C. de tranſactionibus.*

6 Fundamentum præcipuum huiuſce opinionis ſtat in illa dictione (niſi) cuius propria natura eſt, vt poſtpoſita negationi affirmet, & affirmationi neget, *ut in authentica niſi Rogati. C. ad S.C. Trebel.* cum concordantibus adductis latiſſimè poſt Barbatiam *conſilio ſuo ſexto, numero decimo, columna ſecunda, uolumine 1.*

8 Quamobrem dicendo; Non habebo aliam in vxorem, niſi te, vel quam te; parum enim refert, cum illa dictio (Quam) ſit eiuſdem ſignificationis, cuius (niſi) vt conſtat ex ſcriptis per Sanchez. *de Matrim. quæſt. 19. num. 8.* Perinde eſt, ac ſi dicatur, Te habebo in vxorem.

9 Sed ex illis verbis te habebo in vxorem, vtique cenſetur matrimonium contractum, vt voluerunt nonnulli, quos in ſequenti cap. recenſebimus, ergo, &c.

G 10 Accedit

Digitized by Google

10 Accedit, quòd matrimonium dicitur res
fauorabilis, & quòd pro eo debet fieri inter-
pretatio, vt potius ſit contractum, quam ali-
ter *cap. ſi. extra de re iud. & cap. videtur. cum ibi no-
tatis. extra, qui matrim. accu. poſſeſſ.* & licet iſta ver-
ba videantur reſpicere tempus futurum, ta-
11 men magis illa interpretatio præualere de-
bet, quæ fauet matrimonio, & vt latius pro-
bat Alciat. *præcit. ſuo conſil. 13.*
12 Contrariam autem opinionem, videlicet
quod nec ſponſalia, nec matrimonium fuerit
inductum, tenet inter alios Alexan. *conſ. 152.
num. 3. & 45. in quinto.* Alcia. *in l. in actione, C. de
tranſactionibus, num. 28.* pulchre Cæpol. *ſuo conſil.
1. num. 14. verſic. ſed in hoc ego teneo, volum. 1.* Hie-
ron. Alphag. *inter conſil. matrimonial. Zillett. 93.
num. 28. & 29.* Andreas Fachineus alios refe-
rens *lib. 3. ſuarum iur. controuerſ. cap. 42.* Couuarr.
de ſponſalibus, par. 2. cap. 4. §. 1. num. 8. Sanchez *præ
citata diſputatione 19. num. 5.* & nouiſſime Hier.
de Cæual. *in ſuo ſpeculo communium opinionum con-
tra communes opin. 130. num. 3.* vbi de magis com
muni teſtatur. Addo Octauian. Vulpel. *de præ-
poſition. & aduerbiorum ſignificatione in dictione
(niſi) numero 4. & 5.* vbi plures alios concor-
dantes deducit.
13 Et pro hac opinione, quæ mihi magis arri-
det, conſidero, quod talis verborum conce-
ptio, ſeu formula ita eſt accipienda, vt ſi ille,
qui his verbis vſus eſt, vxorem ducere volue-
rit, illam, & non aliam ducere teneatur, quã
nominauit, non autem, vt ſe obliget ad illam
vxorem ducendam. Quid enim ſi vitam cæli-
bem ducere maluerit?
14 Hinc ſi quis nullam ſe religionẽ niſi Fran-
ciſcanam profeſſurum promittat, nemo affir
mabit eum teneri Franciſcanam ingredi.
Quid enim ſi ſecularem vitam traducere li-
buerit? Sed tamen teneri ipſam ingredi, ſup-
poſita tamen religionis electione.
15 Sic pariter ſi quis dixerit: Promitto me nõ
alienaturum extra familiam prædium, non
idcirco promittere videtur ſe intra familiam
alienaturum, ſed ſenſus eſt, vt ſi alienare vo-
luerit, non extra familiam alienet. Text. eſt
de hoc pulcherrimus *in l. ſi ſterilis, §. pen. ff. de
actionib. emp.*
16 Adſtipulatur huic ſententiæ, quod ad cõ-
trahendum matrimonium, vel ſponſalia re-
quiritur conſenſus vtriuſque tam maſculi,
quam feminæ, *l. conſenſus, de reg. iur. & l. hæc ita.
de ſponſalibus.* ſed hic non interuenit conſen
ſus vtriuſque; ergo &c.
17 Additur; nam ex his verbis, vt vnuſquiſque
videre poteſt, colligitur duntaxat quædam
ſimplex promiſſio conditionalis.
18 At conditio de ſui natura nil ponit in eſſe,
*l. ſi quis ſub conditione dandorum 10. ff. ſi quis omiſſ.
cau. teſt. &c.*
19 Poteſt vltimo loco conſiderari text. *in l. Ti-
tia, §. fin. ff. de manumiſſ. teſtamen.* de cuius intelle-
ctu late Bellonus *lib. 2. ſupputa. cap. 17.* pulchre
Forcatul. *in ſua Necyomant. iur. dialog. 93. num. 3.
& 4.* Alciat. *lib. 5. Paradox. cap. 4. & in d. conſil. 13.
num. 16. in 1.* Emanuel a Coſta *lib. 1. ſelect. inter-
pret. cap. 25.* Bernardus Vualtherus *lib. 1. Miſcell.
cap. 18.* Couarruu. *d. par. 2. cap. 4. §. 1. num. 9.* Do-
ctor omnes *ibi, & in d. l. actione, C. de tranſact.*
Et hac opinione retenta non officiunt con-
traria.
20 Ad primum enim de illa dictione, niſi, re-
ſpondeo, & fateor affirmare in caſu noſtro,
cum negatiuæ locutioni ſit poſtpoſita, ſed
hoc non contingit ſimpliciter, & abſolute,
ſed ſub conditione, ideſt, quod ſi aliquam du-
cere in vxorem voluero, illam ducam, quam
nominaui.
21 Aliter reſpondit Couarru. Curtius Iun. *in
d. l. in actione,* & Sanchez *citata quæſt. 19. num. 7.*
vide per eos.
22 Ad ſecundum reſpondetur illam regu-
lam procedere, quoties verba aliquo pacto
poſſent eſſe apta ad ipſum matrimonium in-
ducendum, & quando de vtriuſque contra-
hentis expreſſa conſtaret voluntate. Neu-
trum quorum adeſt in caſu noſtro. Sed de
hoc ſatis.
23 Alia ſecundo loco ſubingreditur dubita-
tio, an pariter ex his verbis; Habebo te in vxo-
rem; matrimonium contractum cenſeatur,
an vero ſponſalia?
24 In hac difficultate ſentio ſponſalia dunta-
xat contracta eſſe. Vide tamen de hoc Couar.
citato loco num. 5. Menoch. *d. præſumptio. 3. num. 3.*
Fachineum *libro 3. ſuarum controuer. cap. 41.* &
Thomam Sanchez. *d. diſput. 28. num. 14. 15. 16.
cum ſequen.*
25 Tertio dubitari contingit; pone. Puella
iuueni ſe increpanti reſponderat: Nolo, vt
me cognoſcas, niſi honeſte, atque ita ſe fa-
cturum iuuenis promiſerat, vituperaueratque,
an ideo matrimonium contractum cen-
ſeatur, cum honeſte attingi mulier citra ma-
trimonium nequeat?
26 Late Doctor. *in d. l. in actione,* in ſpecie vero
Alciat. *num. 30. cum ſeqq.*
27 Quarta oritur dubitatio, an ex his verbis:
Queſta è mia moglera; cenſeatur matrimonium
28 contractum? Et contractum non cenſeri ar-
bitror cum Pariſio *conſilio ſuo 61. num. 23. & 24.
in 4.*
29 Dubitatur quinto, An ſi aliqua nominatur
vxor, verum ex iſta nominatione præſumatur
30 matrimonium? Concluſiue procedendo ſen
tio vna cum Gigante *ſingulari ſuo 51. & 71.*
pro negatiua.
Ambigitur ſextò, an ſi aliquis dixerit ali-
cui mulieri, volo, quod ſis Amaſia mea, ma-
trimonium ex his verbis cenſeatur contra-
ctum; & pro negatiua concludit. Sic elegan-
ter poſt alios Card. Tuſcus *concluſione ſua 123.
in litera M.* vbi ſubdit rationem eam eſſe, quia
iſta verba potiùs arguunt concubinatũ, quã
matrimonium; Amplia, & extende vt per eũ.

31 Hæc

31 Hæc pauca de hac materia tetigiſſe ſuffi-
ciat, Apud nos enim nulla amplius ſolet eſſe dubitatio, cum ex noua lege Sacri Concilij Tridentini non poſſit contrahi matrimoniũ de præſenti, niſi præſente parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, *vt in cap. 1. ſeſſ. 24. de reformat. matrim.*

32 Vide de materia harum quæſtionum Petrum Nicolaum Mozzium *in ſuo tract. de contractibus, tit. de matrimonio, cap. inſcripto. De ſubſtantialibus, formalibus, & eſſentialibus matrimonij num. 24. vſque in finem pag. mihi* 184. vidend. quoque Card. Tuſc. *d. concluſione* 123. vbi plura alia exẽpla proponit, & D. Ioan. Gutierrez *Canonicarum quæſtionum lib. 1. cap. 21.* vbi lariſſime. Sat loca indicaſſe.

QVAESTIO XXXII.

An Verba enunciatiua fauore dotis probent.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua probant fauore dotis ex communi, & num. 2. & 11.*
3 *Fundamentum, & num. 4. 5. & 6.*
7 *Contrarium Angelus.*
8 *Perpenditur tex. in l. ſi non deſignata, C. de fal. cau. adiect. leg.*
9 *Diſtinctio Bal. Nouel.*
10 *Improbatur.*
11 *Verba enunciatiua probant fauore dotis, etiamſi eſſent inter alias perſonas, & propter aliud prolata.*
13 *Contrarium.*
14 *Antifactum probatur etiam per verba enunciatiua.*
15 *Quid ſit Antifactum declaratur ex Tapponio.*
16 *Fundamentum, & num. 17. & 18.*
19 *Dos non probatur per verba enunciatiua, quãdo præcipitantur, & ex abrupto fuerunt prolata.*
20 *Intellige, quando agitur de fauore alterius, quam mulieris.*
21 *Similiter, quoties contingeret principaliter diſputari de ipſo enunciato.*
22 *Item quoties prolata eſſent ab alio, quam ab eo, qui teneretur ad dotem, vel ab alio, eo tamen abſente.*
23 *Verba enunciatiua probant fauore dotis duntaxat quoad dotis promiſſionem, non tamen quoad ipſius ſolutionem ex communi.*
24 *Fundamentum, & num. 25. & 26.*
27 *Contra.*
28 *Opinio Auctoris, & num. 29. & 30. quam tenuit quoque Maſcard.*
31 *An, & quando confeſſio facta à marito dicente, ſe recepiſſe dotem à muliere probet dotem datam, vel non? vide Maſcard. remiſſiuè.*

1 AN verba enunciatiua probent fauore dotis, quæritur. Affirmatiuã opinionem tenuit primus omnium Bart. *conſ. ſuo 123. vol. 1.* ibi enim Titius, & Seius deuenerunt ad inſtrumentũ diuiſionis certarum rerum cum certis pactis, & inter cetera, quod dictus Titius habere debeat talem petiam terrę pro reſtitutione dotis Bertæ vxoris ſuæ pro pretio ſexaginta aureorum, item fuit confeſſus d. Titius ſe habuiſſe, & recepiſſe a Seio prædicto centum florenos auri pro reſtitutione, & toto complemento dotis dictę vxoris ſuæ, de quibus fecit eidem Seio finẽ, & quietationem per dictum inſtrumentum. Quæritur ibi, an poterit dicta Berta petere, & plene probare ſe dotem dediſſe, poſito quod alias probationes de dote data non habeat? Reſpondit Bart. quod ſic, eum ſequuti ſunt infiniti: Alexan. *conſil. 190. num. 28. in 6. & in terminis conſil. 99. in primo dubio, in ſeptimo.* Caſtren. præciſe *conſil. 92. vol. 2.* Ial. *conſilio 11. num. 6. in 1.* Roman. *ſingulari ſuo* 540. Riminal. Sen. *conſilio 599. num. 7. volum. 3.* Baptiſt. de Sancto Blaſio *de Priuileg. dotal. cent. 3. priuileg. 253. ſub num. 53.* Camill. Viſitarinus *in repetitione l. 1. ff. ſoluto matrimonio, num. 171.* pulchre in terminis Bartol. Paulus Pichus *conſil. ſuo 16. volum. 1.* Anguiſſol. *conſil. ſuo 86. num. 16. 119. num. fin. & 143. numero nono.* Sequitur Ioannes de Amicis *conſilio ſuo 136. num. 6.* Panciroi. *conſil. 131. num. 5.* Scotus *conſilio 3. num. 25. lib. 1. tom. 2.* Rauden. *conſilio 22. num. 38. in 2.* Maſcard. *concluſione 388. numero 4. 570. num. 1. & 1273. num. 12* Card. Tuſc. *concluſione ſua 652. num. 4. in litera C.* Mantica *de Tacit. & Ambig. conuention, lib. 2. tit. 7. num. 15.* & nouiſſime Clariſs. Peregr. *conſilio ſuo 100. nu. 11. in 3.*

Sic etiam tenuit Boer. *deciſione ſua 333. numero 7.* Afflict. *in ſua 83. num. 5.* & Benintend. *in ſua Bononien. 61. num. 6.* Sic quoque fuit a Rota Romana in vna Ariminenſi reſolutum teſte Puteo *deciſione 419. volum. 1.* vbi tenuit per iſta verba prolata a muliere præſente viro; Ego accepi eum in maritum, & ei dedi omnia bona, quæ habebam in mundo, recte probari mulierem dediſſe ei omnia bona ſua in dotem.

3 Et pro hac opinione, quæ communiter recipitur, adducitur ab omnibus tex. *in l. 1. C. de dot. promiſſ. & in l. 2. C. eo.* iuncta gloſſ.

4 Adducitur ſecundo loco talis ratio. Dos, & cauſa pia procedunt a pari; dos enim & ipſa dicitur cauſa pia, *l. cum is, §. ſi in ea opinione, de condit. indeb.* & gaudet omnibus priuilegijs piæ cauſæ, ita poſt alios Clariſs. D. Marta Neapolitan. *in l. 1. artic. 4. num. 21. ff. ſoluto matrimonio, pagina mihi* 132. addo Maſcard. *concluſ. ſua 1176. num. 24.*

5 Sed verba enunciatiua probãt, & diſponũt ad pias cauſas, vt ſuo loco diximus, ergo &c.

Digitized by Google

6 Tertio accedit regula illa vulgatiſſima, quod ſemper in dubio pro dote pronunciandum eſt, *leg. ſemper in dubijs, de Regul.* & mirum non eſt, quod verba enunciatiua, quæ de per ſe ſemiplenè probant, fauore dotis pleniſſimam probationem inducant.

Adde, quod fauore dotis probatio, quæ alias non reciperetur, admittitur. Beninten. *deciſione ſua 61. numero 6.* Quinimo & præſumptiones ſufficiunt, vt de his omnibus latè, & pulchre Maſcard. *conluſio. ſua 566. per totam.*

7 Contrariam vero ſententiam, videlicet, quod per huiuſmodi verba dos non probetur, tenet Angel. *conſil. ſuo 181. A. fecit teſtamentum,* & ſequi videtur etiam Dec. *in l. ex his, num. 13. C. de teſtam. milit.* licet ſubdat ab opinione Bar. non eſſe recedendum, quam ipſemet ſequitur *conſil. ſuo 35. num. 4. 135. num. 2. 213. nu. 9. & in c. 1. nu. 4. de fide inſtrum.*

8 Pro hac opinione adducitur text. *in l. ſi non deſignata; C. de ſal. eau. adiect. leg.* vbi ſi maritus in teſtamento confiteatur habuiſſe pro dote vxoris ſuæ centum, quæ mandat ſibi reſtitui, nec aliter appareat de ſolutione dotis factæ viro niſi ex dicta confeſſione, non poteſt vxor agere vigore dictæ cõfeſſionis, ſed ſolũ vigore legati, ergo per verba enunciatiua prolata a teſtatore dos non probatur.

9 Tertia eſt opinio tradita per Doctor. in hac difficultate, & præcipue per Bald. Nouell. *in ſuo tractat. de dote, par. 6. priuilegio 58.* quod tunc huiuſmodi verba probent fauore dotis, quando vtraque pars adeſt, ſecus altera abſente.

10 Sed hæc opinio facile damnari poteſt, ſpeciale eſt enim fauore dotis, vt ipſa per hæc verba probetur in fauorem etiam mulieris abſentis, ita poſt Bart. Caſtren. Alexand. & alios *conſ. ſuo 407. num. 4. in 2.* Sequitur Decian. *conſilio ſuo 51. num. 45. in 2.* & omnium elegantiſſimè Maſcard. *concluſione ſua 347. num. 95.* vbi plures concordantes adducit; & de abſentia, vel præſentia vtriuſque partis pariter Rota Romana non curauit: teſte Puteo *cit. deciſione 419 lib. 1.* & illuſtriſs. Mantica *d. nu. 15.* vbi ſubdit ita ſæpius in Rota fuiſſe reſolutum, vt relatũ eſt apud bon. mem. Card. Lancell. tunc tẽporis ſacri Palat. Apoſtolici Audit. in Sabinen. ſeu Rom. dotis, & compromiſſi die 14. Maij 1576.

11 Remanet igitur firmum ſecundum communem ſententiam, quod verba enunciatiua probant fauore dotis; quam opinionẽ quoq; eruditiſſimus D. Alex. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib. 1. tit. de verborum ſignificatione. reſolutione 2. num. 76.* quamplurimis alijs medijs quæque contraria acutè reſoluendo corroborat, ac communit.

12 Ampliatur, vt hæc regula procedat, etiamſi hæc verba eſſent inter alias perſonas, & propter aliud prolata, nam ideo minus fauore dotis plenam probationem inducerent: Sic Iaſ. *in d. l. ex his, numero 2. verſiculo 2. ſingulariter, C. de teſtament. milit.* & ibi Cichar. eueque *numero 10.* idem Iaſ. *conſilio ſuo 51. num. 15.* & ibi addentes *in litera E; volum. 3.* late Marſil. *ſingulari ſuo 442.* Gozadin. *conſilio ſuo 42. numero 10.* Anguiſſol. *conſilio ſuo 103. numero 6. volum. 1.* Multos alios deducit Hyppol. Riminald. *conſilio ſuo 31. numero 5. volumine 1.* & Maſcard. *concluſione ſua 570. numero ſecundo, & 622. numero 35. in 1.*

13 Contrarium tamen, quod hæc verba in iſto caſu duntaxat ſemiplenam probationẽ inducant, tenet Roman *ſingulari ſuo 540.* Sic etiam poſt alios determinauit Rota Romana teſte Verral. *deciſ. ſua 338. vol. 3.* vidend. Car. Mantica *d. num. 15.*

14 Ampliatur ſecundo loco, vt non ſolum dos per hæc verba probetur, ſed etiam Antifactum.

15 (Eſt autem Antifactum ſecundum Papponium *conſilio ſuo 63. numero quarto in primo,* quod datur a marito pro augmento dotis, vel ab eius patre vxori:) & primo probatur ſic.

16 Negari non poteſt, quin dos, & Antifactũ ſint correlatiua, vt habetur in §. illud *auth. vt exactio inſtan. do. col. 7. & in Authen. dos data, C. de donation. ante nup.*

17 Sed de iure illud, quod eſt ſtatutum in vno ex correlatiuis, intelligitur etiam ſtatutum in alio. Bart. & Moderni notant in l. finali, *C. de indict. vidui. toll.* ergo quod diſpoſitum eſt in dote, intelligitur quoque diſpoſitum in Antifacto, & per conſequens verba enunciatiuá in vtroque caſu probabunt.

18 Secundo ſic argui poteſt. Antifactum, ſiue donatio propter nuptias, nil aliud eſt, quã dos ipſius mulieris, notat gloſſ. *in cap. plerunque. de donationibus inter virum, & vxor. & in cap. ex parte. de foro competenti,* & Doctor. omnes *in Rubrica ff. ſoluto matrimonio.* ergo quemadmodum hæc verba probant in dote; ſic etiam in Antifacto.

Pluribus alijs medijs id confirmat Mar. Anguiſſol. *conſ. ſuo 152. nu. 3. cum ſeqq.*

19 Limitatur autẽ primo principalis iſta concluſio, quod ſcilicet per verba enunciatiua dos probatur, vt non procedat, quando præcipitanter, & ex abrupto fuerunt prolata.

20 Secundo quando agitur de fauore alterius, quam mulieris: in his enim duobus caſibus hæc verba non probant: ita vtrunque docet Mar. Anton. Eugen. *conſil. ſuo 97. nu. 41. & 42. & prius ſub num. 37. cum duobus ſeqq.*

21 Coarctatur tertio, vt non procedat, quoties contingeret principaliter diſputari de ipſo enunciato, videlicet an hæc dos data fuerit, necne? quia eo caſu hæc verba non probarent, ita poſt multos relatos docet Maiuaſ. *conſil. ſuo 126. num. 62. vol. 1.* & ſequutus eſt etiã Hyppol. Riminald. *conſilio ſuo 31. numero 38. in 1.* Sic quoque Dominus Menochius *conſilio ſuo*

Digitized by Google

ſuo 81. *num.* 23. *vol.* 1. addo nouiſſimè Trentacinquium *d. reſolutione* 2. *nu.* 79. vbi tamen hoc duobus modis declarat, vide per eum.

22 Fallit quarto, quoties iſta verba prolata eſſent ab alio, quam ab eo, qui teneretur ad dotem, vel ab alio eo tamen abſente, nã tunc dotem non probarent. Secus eſt autem, ſi proferens teneretur ipſam dotare, tunc enim dos probaretur ex eis ad fauorem mulieris, cui dos debetur, etiam abſentis: ita poſt alios Riminald. Iunior *citato ſuo conſil.* 31. *nu.* 39. *in* 1. vbi ita intelligit intentionem Bartoli *citato conſilio* 123. *& text. in d. l.* 2. *C. de do. promiſſ.*

23 Quinto limitatur, nam iſta regula ſolum probat quoad dotis promiſſionem, non tamen quoad ipſius ſolutionem. Ad ſolutionem enim ipſam probandam alio facto opus eſt. Sic præciſè poſt alios Rimin. Iun. *conſ.* 31. *num.* 36. *&* 37. *in* 1. & Maluaſia *conſil.* 126. *num.* 60. *&* 61. *in* 1.

24 Et probatur hæc opinio, & primo per text. *in d. l. ſi non deſignata. C. de ſal. cau. adiect. leg.* quem ſuperius induximus.

25 Suffragatur ſecundo, nam iſta duo poſſunt ſimul ſtare, videlicet dotẽ fuiſſe promiſſam, non tamẽ ſolutam, vt eſt tex. *in l.* 1. & ibi gloſſ. Bal. & Sal. *C. de do. caut. non num.* & gl. *in l. ſi. in ver. vel promiſſa C. ſol. mat.* ergo licet hæc verba probent promiſſionem dotis, non tamen ſequitur, quòd probent ſolutionem.

26. Accedit tertio loco doctrina Bart. *in l. qui vxori, de auro, & argento legato*, vbi talia verba profert. Nam ſæpe euenit, quod teſtator relinquit vxori dotem ſuam, & poſtea facit eã hæredem, & rogat eam alij reſtituere; modo hæredes vxoris volunt ante deducere dotem, certe nõ poſſunt, niſi probent dotem datam eſſe per inſtrumentum, ergo per iſta verba dotis ſolutio non probatur.

27 Contrariam tamen opinionem, quod ſcilicet dotis ſolutio probetur etiam per verba enunciatiua, & per conſequens detur locus repetitioni; mihi videtur tenere Bart. *præcitato conſilio* 123. eum quoque ſequitur Ioannes de Amicis *conſilio ſuo* 136. *num.* 5. *in* 1. & omnes ſupræcitati Doctor.

28 Ego, ſi inter tantos debeo meam proferre ſententiam, arbitror ita diſtinguendum, aliter enim nõ video, quomodo hæ duæ Doctorum opiniones poſſint ad cõcordiam redigi.

29 Aut adeſt, ſeu præcedit dotale inſtrumentum matrimonij, & promiſſionis dotis, & deinde conſtante matrimonio vir confitetur ſe recepiſse dotem promiſſam, & tunc talis confeſſio eſt eiuſmodi naturæ, quod ſtatim præiudicat marito, & eius hæredibus, & in caſu reſtitutionis tenetur eam reſtituere, nec poſſet opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſeu dotis etiam infra biennium: ita gl. & Doctor. omnes *in l. in contractibus, §. ſed quoniam, C. de do. caut. non numerat.* & ita procedat ſecunda opinio.

30 Aut non procedit huiuſmodi inſtrumentum dotale, & tũc habet locum prior opinio. Cogita tamen &c.

Adde, quod eandem diſtinctionem ſequi quoque videtur eruditiſs. Maſcard. *concluſione ſua* 567. *num.* 7. *cum ſequen. & præcipue ſub num.* 9. vbi ampliat, vt talis confeſſio præiudicet etiã ipſius mariti creditoribus, licet nonnullos contrarium tenentes ibidem deducat.

31 An autem, & quando cõfeſſio facta à marito dicente ſe recepiſse dotẽ à muliere, probet dotem datam, vel non, omnium exactiſſimè diſcutit ex profeſso Maſcard *concl. ſua* 362. *per totam.* vide per eum, adeundus quoque D. Ioannes Gulierm. Guidolon. *aduocat.* 11.

QVAESTIO XXXIII.

An per verba enunciatiua filiatio probetur.

SVMMARIVM.

1 *Filiatio per verba enunciatiua minimè probatur.*
2 *Et eſt veriſſima concluſio.*
3 *Ratio, & num.* 4.
5 *Amplia & num.* 6. 7. *&* 8.
9 *Limita primo in Antiquis.*
10 *Ratio, & num.* 11. *&* 12.
13 *Amplia, & num.* 14. *&* 15.
16 *Quod tempus dicatur antiquum, cum agitur de materia filiationis docet Auctor, & num.* 17.
18 *Limitatur ſecundo contra proferentem, contra enim ipſum per verba enunciatiua filiatio probatur.*
19 *Ratio, & num.* 20.
21 *Declara, & num.* 22.
23 *Amplia, vt magis procedat contra patrem.*
24 *Ratio, & nu.* 25.
26 *Coarctatur tertio quoad inducendum ipſum, qui filius nominatus eſt, in quaſi poſſeſſione filiationis, donec de contrario fuerit edoctum.*
27 *Intellige, ac declara, prout ibi.*
28 *Ratio declarationis.*
29 *Limitatur quarto, quando nominatio facta de filio, eſſet facta in actu, qui magis filio, quam extraneo conueniret, nam tunc probatio induceretur quoad ipſam filiationem per dicta verba enunciatiua, & num.* 30. *&* 31. *ratio ibidem.*
32 *Fallit quinto, quando nominatio ipſa facta de filio per dicta verba eſſet geminata.*
33 *Ratio.*
34 *Contrarium Maſcard. & Petra.*
35 *Et hæc opinio magis placet Auctori, vbi etiam quando contraria opinio poſſet procedere ſubnectit.*
36 *Limitatur ſexto, concurrentibus alijs adminiculis.*
37 *Coarctatur ſeptimo, quando dicta verba proferuntur filio nominato præſente.*
38 *Ratio.*

 39 *Con-*

39 *Contrarium nonnulli.*
40. *Concilia,& num.41.*
42 *Pulchra quæſtio.*
43 *Reſoluitur.*
44 *In omnibus illis caſibus, in quibus filiatio inducitur, ac per dicta verba probatur, ſemper auditur quis volens contrarium probare.*
45 *De hac materia videndi plures DD. remiſſiuè.*

1 AN per verba enunciatiua filiatio probetur, diſputari contingit. Et Regulariter non probari reſponderunt gl. Abbas,& ceteri *in c. ſeries. de teſtibus.* ſequuti ſunt Iaſon *in l.ex his verbis num.2. in fine C. de Teſt.milit.* Hypp.Riminald. *conſil.ſuo 689.nu. 86.in 6.* & Cl.Decian. *conſil.ſuo 38.num.20.in 3.* vbi plures concordantes deducit, addo Felin. *in c.per tuas num.11. extra de probationibus.*

2 Et hæc eſt veriſſima concluſio, pro qua adeſt text. apertus *in l.non nudis C. de probationibus*, vbi Diocletianus, & Maximinianus Imperatores in huiuſmodi verba prorumpſere. (Non nudis aſſeuerationibus, nec ementita profeſſione (licèt vtrique conſentiant,) ſed matrimonio legitimo concepti, vel adoptione ſolemni filij ciuili iure patri cōſtituũtur.) Ad idem eſt etiam clariſſima deciſio *in l.neque profeſſio C.de Teſtamentis.* vbi Imperatores Valerian. & Gallienus ita loquuti ſunt. Neque profeſſio, neque aſſeueratio nuncupantium filios, qui non ſunt, veritati præiudicat.

3 Ratio quoque huiuſcemet concluſionis (mea ſententia) ea poteſt eſſe, quoniam filiatio ex ſola nominatione minime probatur, vt pluribus iuribus, & auctoritatibus probat inter alios latiſſimè Cl.Maſcard. *de probationibus concluſione ſua 790.nu.2.*

4 Filiatio enim ortum habet à natura, ideò non poteſt oriri ex ſola nominatione,& maximè facta per verba enũciatiua; ſic pulchrè poſt alios idem Maſcard. *præcitata concluſione num.3.* vbi ſubdit etiam, quod nominatio facta de filio blandiendi potiùs gratia proferri ſolet, quam veritatis inducendæ. *ad l.nemo §.1. ff. de hæredibus inſtituendis*; & latiùs vt per eum vnde

5 Amplia huiuſmodi concluſionem procedere, etiamſi talis nominatio enunciatiuè facta,& ob aliam cauſam, quam ad finem probandi filiationem, prolata eſſet in aliquo inſtrumento, vel priuilegio, nam ideominus filiatio minimè probaretur. Sic præcisè Maſcard. *d. concluſione num.4.* vbi ſubdit hoc præcipuè locum habere ſi proferens talia verba enunciatiua negaret fuiſſe enunciata animo oſtendendi,& probandi filiationem, nã tunc ſtabitur ipſius aſſertioni; adducit Feli.& text. *in l.Diuus ff.de in integr.reſtit.* Hanc eandem ſententiam ſequutus eſt quoque poſt infinitos relatos Aſinius *in ſua prax.part.2.§.1.c.54.& 55.* vbi tamen ſubdit eandemmet fallere, quãdo plura inſtrumenta circa idem ſimilia ſunt, intellige tamen quando ſunt facta diuerſis temporibus,& ſuper factis diuerſis; ac etiam à diuerſis perſonis.

6 Amplia ſecundo, vt eò uſque procedat, vt nec etiam inducat aliquam præſumptionem quoad præiudicium tertij. Sic poſt Iaſon; Rebuf. Tyraquel. Nat.ac alios docuit præcisè. Clariſs. Maſcard. *d.concluſione 790.num.7.* Addo Aſinium *in ſua prax.part.2.§.1.c.32.* vbi omnium pulcherrimè.

7 Amplia tertio, vt nec ex huiuſmodi verbis probetur filiatio ipſa contra ipſum nominãtem, nec per ea illi inferatur aliquod præiudicium, quia ſolum dicta filiatio probatur inter ipſas partes quoad validitatem,& effectũ illius actus, ſuper quo enunciatio illa emanauit, idque argumento text. *in l.optimam C.de contrahenda,& committenda ſtipulatione*; vbi ſi dico: promitto centum Titio, vti ſeruo Sempronij. Iſta verba (vti ſeruo) probant eundem eſſe ſeruum ipſiuſmet Sempronij quoad dictum actum ſtipulationis duntaxat ſuſtinendum. Sed ſi poſtea quæſtio moueretur de dominio ipſius Titij, illa cõfeſſio, vel nominatio in nihilo præiudicaret: Sic eleganter, ſed longe latius ampliat, & declarat Clariſs. Maſcard. *præcitata concl.nu.8.* addo ego in his præciſis terminis duo iuriſprudentiæ luminaria magna D. videlicet Decian. *conſil.ſuo 120.num.18.in 3.* & per illuſtr. Equitem Peregrinum *de Fideicommiſſis art.43. num.75.* cuius quidem præciſa verba libuit hic apponere.

(Nota tamen, quod incidens nominatio de filio, vel de conſanguineo, quamuis non probet conſanguinitatem, & filiationem in alia cauſa, in qua principaliter de ea re ageretur, etiam inter eaſdem perſonas, probat tamen quoad validitatem, & effectum illius actus, ſuper quo enunciatio illa emanauit,& latius vt per eum.) adeundus quoque de hac materia D. Ioannes Baptiſta Aſinius *in ſua prax.part.2.§.1.cap.22.*

Fallit autem hæc eadem regula pluribus modis.

9 Et Primo, quando verſamur in antiquis, virtute enim antiquitatis filiatio per hæc verba plenè probatur. Sic præcisè poſt plures relatos Clariſs. Maſcard. *præcitata concluſione 790. num.5.& 6.* vbi ſubdit hanc limitationem veram eſſe etiam in extraneis. ſequuti ſunt Monarcha Iuriſtatum D. Menoch. *de Arbitrar. lib.2.cent.1. caſu 89.num.84.* Petra *d. quæſt.11.numero 284.* & Hipp. Riminald. *conſil.ſuo 339.numero 40.cum ſequentibus.*

10 Nec ſanè mirum: in probatione enim filiationis etiam de recenti ſufficit probatio per indicia, vt habetur in c.per tuas. *extra de probationibus*. Quandoquidem ipſamet filiatio eſt difficilis probationis, quinimmo etiã impoſſibilis. *ad l.filium ff.de his, qui ſunt ſui, vel alien.iur.*

& tra-

Digitized by Google

& tradita per Menoch. *d.caſ.89. nu.1.& nu. 11.* ergo vt antiquitas aliquid operetur, dici debet per talia verba enunciatiua probationem induci.

11 Adde, quod cum in factis antiquis non poſſit haberi per antiquitatem temporis probatio neceſſario concludens, ideo admittitur præſumptiua; *ad l.ſi arbiter ff. de probationibus.*

12 Accedat, nam in quacunque materia verba enunciatiua probant in antiquis; vt poſt Iaſon, Decium, ac alios tradit Albenſ. *conſ.83. num.6.* ergo multo magis debent in hoc propoſito conſanguinitatis probare, quæ de ſui natura difficilis eſt probationis.

13 Hoc idem per ſupradictas rationes clarè firmauit quoque Antonius Faber *in ſuo Cod. Fabrian. lib.4. tit.14. definitione 28.* vbi ſubdit ſenatum etiam Pedemontium ita cenſuiſſe, adde Ioannem Baptiſtam Aſinum *in ſua prax. part.2.§.1.cap.25.* vbi ſubdit aliam eſſe rationē dicens; quia non præſumitur, vt tandiu ita nominatus fuiſſet, ſi filius non eſſet; adeundus quoque *cap. ſuo 58.* vbi pulehre.

Amplia vt in hoc caſu propter ipſius temporis antiquitatem, & qualitatem facti probetur ipſa filiatio etiam contra tertium. Sic præciſè inter alios Hypp. Riminald. *d. conſil. 339.num.40.* & Clariſs. Maſcard. *concluſione ſua 794.numero 11.* vbi plures alios concordantes deducit.

14 Amplia ſecundò, vt filiatio probetur per verba enunciatiua, quæ in inſtrumētis factis etiam inter alias perſonas continentur, quando tamen ſumus in antiquis. Sic præciſè Marcabrun. ab Anguil. *conſil. ſuo 24. num.3. cum ſequentibus vol.1.* vbi ſubdit hoc præcipue verū concurrentibus duobus, vel pluribus inſtrumentis, in quibus fiat dicta enunciatio: nec ſanè mirum, eadem enim non minus probāt, quam communis opinio, & fama, vt dicit ipſemet poſt alios relatos *præcitato conſil. ſub nu.5.*

15 Clarum eſt autem, quod fama probat filiationem, quia eſt res de facili non probabilis. *ad l.Lucius. de conditionibus, & demonſtrationibus,* & ideo ſufficiunt indicia, præſumptiones, ac coniecturæ. Latiſſimè de hoc Maſcard. *de probationibus concluſ. ſua 791.*

16 Aduerte tamen, quod ad huiuſmodi antiquitatem inducendam ſufficiunt 50. vel 60. anni: iſtud enim temporis ſpatiū habetur pro antiquo quoad probandam ipſam filiationē, vt in hac Hyppotheſi poſt Crauet. *de Antiquitatibus.* concludit Albenſ. *conſil. ſuo 83. num.14.* Albenſem ſequutus eſt D. Maſcard. *d. concluſione 791.num.11. & prius concluſione ſua 411. numero 7.& 8.*

17 Quinimo Marcabrun. ab Anguill. *d. conſil. ſuo 24. num.8.* in materia ipſius filiationis docuit ſpatium 40. annorum eſſe tempus antiquum, non minus, quam ſpatium centum annorum in alia re, quæ ſit facilis probatu: adducit concordantes Alexandrum, Iaſon, Socin. ac alios. De Materia huiuſce primæ limitationis videndus Clariſs. Peregrinus *d. art.43. num.83. & 84.* vbi poſt plures relatos docet & ipſe in antiquis per inſtrumenta, in quibus reperitur facta mentio enunciatiuè de Titio, puta, filio Sempronij, probari ipſius filiationem etiam quoad alios, & inſimul pluralitatem inſtrumentorum requiri, quæ tamen, vt ſupra diximus, originem habeant à diuerſis; non ab eiſdem perſonis, & latius vt per eum; quem conſulas.

18 Limitatur ſecūdo principaliter ſupradicta regula contra proferentem aliquem eſſe filium ſuum, contra enim ipſum per huiuſmodi verba ipſamet filiatio plenè probatur.

19 Nec ſanè mirum: Confeſſio enim regulariter probat contra confitentem *l. cum te C. de Tranſactionibus,* vbi latè Iaſ. & Dec. & nulla eſt maior, & excellentior probatio, quā ea, quæ fit per confeſſionem partis. *l. generaliter in fine C. de non numerata pecunia.* Hinc Bald. *conſil.354.*
20 *col.1.vol.3.* docuit, quod cum adeſt confeſſio, ibi eſt relaxatio omnis probationis: nam confeſſio præualet cuicunque inſtrumento, & quibuſcunque teſtium probationibus. Bald. *conſil.192. col.2. lib.2. per textum. in l. ſed ſi poſſeſſori §. fin. ff. de inreiur.* ſequitur Crauet. *conſil.61. num.3.& conſil.171.num.4.* Rol. à Vall. *conſ.71. num.40.41.& 44.* vbi infert, quod Iudex nō poteſt eam probationem nullam pronunciare, *& conſil.75.num.23.lib.2.* Cæphal. *conſ.192.nu.8.* ac plurimi alij.

21 Intellige tamen ſupradictam hanc limitationem, quando huiuſmodi verba proferuntur ab eo, qui præſumitur ſcire iura ſanguinis, veluti ſi ſit affinis, & coniunctus; tunc enim verba enunciatiua ab eo prolata probāt aduerſus eum, etiamſi principaliter ſit cōtentio ſuper conſanguinitate, vel ſuper eo, quod ſequitur ex eo, ſic præciſè inter ceteros Clar. Eques D. Peregrinus *d. art.43. de Fideicommiſſis num.76.* ſecus autem erit, ſi ab alio penitus extraneo fuerint prolata, nam tunc inducetur, contra ipſum probatio duntaxat, ſeu præſumptio quoad validitatem & effectum illius actus, ſuper quo enunciatio illa emanauit, de qua quidem re paulo ſuperius diſſeruimus.

Conferunt, quæ aliàs *ſupra lib.1.q.4.nu.100.* docuimus, videlicet filiationem non probari etiam inter ipſos enunciantes, quotieſcunq; hæc verba fuerunt prolata ab eo, qui veriſimiliter enunciationem ipſam de filiatione ignorauit.

23 Amplia hoc multò magis procedere quoad præiudicium patris nominantis, nam contra ipſam proculdubio probabitur filiatio ex tali nominatione, & conſtituetur filius in quaſi poſſeſſione ipſius filiationis. Sic poſt Iaſon, Grat. Natt. ac alios Clariſs. D. Maſcard. *d. concluſ.790.num.40.cum ſeq.*

24 Huius autem rei (ex eiuſdem Maſcard. ſententia) ea poteſt eſſe ratio, nam filij nominatio

natio patri plurimum poteſt afferre præiudicij, cum filijs ipſis alimenta ſuppeditare cogatur, vt voluere Vlpian. & ceteri I. C. *in l.1. & tot.tit.ff.de liber.agnoſc.* atque filiabus dotem ſubminiſtrare compellatur, vt reſcripſit Imperator Iuſtinianus *in l.vlt.C.de dotis promiſſione,* & reſpondit Martian. I. C. *in l.qui liberos.de ritu Nuptiarum,* poſtremo ex Caij ſententia *in l. inter cetera ff.de liberis, & poſthumis.* pater vel inſtituere, vel præterire tenetur filium, & ſi ſecus fecerit, rumpetur illius teſtamentum. *d. l. inter*
25 *cetera.* Quocirca nullum vnquã adeò vecordem, & exigui ingenij futurum exiſtimandũ eſt, qui ita facilè, & leuiter filium, qui nõ ſit, potius nominare velit, quam fratrem, aut cõſobrinum, aut aliãs conſanguineum, cũ maius ex illo, quam ex hoc ſit detrimentum paſſurus. *argumento l.cum de indebito ff. de probationib. cum ſimilibus,* & latius vt per eũdem Maſcard. qui *ſub tribus numeris ſequẽtibus* hoc ſublimitat, vt per eum, quem conſulas. De hac eadem ampliatione videndus Ioannes Baptiſta Aſinius *in ſua prax.part. 2. §.1. cap.37.* vbi poſt infinitos relatos pulchrè, & latè, *& cap. ſuo 42.* adeundus quoque C. Pariſ. *conſil.ſuo 10.nu.44. & 45.vol.2.* vbi eleganter.

26 Coarctatur tertio principaliter, vt adeò vera nõ ſit, quin ſaltem ex tali nominatione de filio per hæc verba facta onus probandi contrarium transferatur in aduerſarium enunciantem, & ſic nominatus ipſe conſtituatur in aliquali quaſi poſſeſſione ipſius filiationis, donec probetur contrarium; ſic preciſe poſt multos relatos tradidit Clariſs. Maſcard. *d.conclusione 790.num.9.cum ſequentibus,* vbi etiam an huiuſmodi nominatio de neceſſitate debeat fieri a patre, vel ſufficiat, ſi facta fuerat ab vno parente, de cuius bonis, & hæreditate agatur, licèt non vtriuſque parentis nominatio interuenerit, & an intelligatur in filiatione iuſta, & licita, videlicet legitima, & naturali, non autem naturali tantum, etiam habeat locum in petitorio, item an requiratur præſentia ipſius filij ac de pluribus alijs ad rẽ facientibus latiſſimè, ac elegantiſſimè more ſuo diſceptatur, eum conſulas. Hoc idẽ, quod dicta aliqualis præſumptio, per quam transferatur onus probandi in aſſerentes contrarium, ex ſupradicta nominatione facta de filio per iſta verba enunciatiua abſque alio inducatur, docuit etiam Socin. iun. *conſil.ſuo 67. num.13. & 14.vol.4.* addo Sichard. *in d.l.non nudis,* vbi pulchrè *in primis numeris,* & videndus *num.4.* vbi docet, nominatum illum in filium per enunciantem, non eſſe talem, rectè probari per formam deſcriptam in l. filium eum definimus *ff.de his, qui ſunt ſui, vel alien.iur.*

27 Intellige tamen hanc limitationem locũ ſibi præcipuè vendicare, quando nominatio facta per dicta verba enunciatiua eſſet facta directe ad hunc effectum in iudicio, ſecus verò, vbi eſſet facta extra iudicium incidenter, & propter aliud; etenim tunc voluere DD. indiſtincte, quod nil præiudicet. Sic præcisè gl. *in c.per tuas in prima gl. de probationibus,* idem dixit Cyn. *in d.l.non nudis.in 2.quaſt. in prin.C.eod. de probationibus,* quo in loco aſſeruit, quod ſi confeſſio ſit emiſſa non animo cõfitendi ſed propter aliud, vt ſi dixerim (fili mi, venias huc, vel vadas illuc) quod tunc nihil proſit illi nominato filio *per d.l.non epiſtolis C.eod.de probationibus, & l.neque profeſſio C.de Teſtamentis;* Hoc idem firmat ibi Bald. dum concludit confeſſionem enunciatiuam non factã cum aliquo miniſterio non probare; idem inquit *in d.l.non epiſtolis,* quod quando huiuſmodi verba emiſſa ſunt propter aliud, eis non ſtatur: eandem cõcluſionem firmauit quoque inter alios D. Iaſ. *conſ.102.num.6. vol.4.* vbi in eam deſcendit ſententiam per illa verba prolata per aliquẽ erga alium, dicendo; fili mi, veni huc, vel vadas illuc: non dici nominatum conſtitutum in quaſi poſſeſſione; nominatio namque, vel aſſeueratio filij ad hoc, vt conſtituar eum in quaſi poſſeſſione filiationis, non debet eſſe perfunctoria, ſed cum aliqua ſolemnitate, adeò vt appareat facta cum miniſterio; Hæc ferè omnia comprobauit etiam, & ſequutus eſt D.Ludouic. Gozadin. *conſil.ſuo 13. num.13. & 52.* & Cl.D. Maſcard. *d.concluſione 790. num. 27.cum aliquibus ſequentibus.* Addo Ioannem Baptiſtam Aſinium *in ſua Iudic. prax.part.2.§.1.cap. 21, 24. & 38.* & Petram *de Fideicommiſſis d.quaſt. 11.num.257.cum infinitis ſequentibus,* vbi omniũ
28 latiſſime ac elegantiſſime. Rationem autem huiuſce declarationis deducit inter ceteros idem D. Maſcard *d. concluſione num.32.* Quoniam (inquit) ſola nominatio facta de aliquo vti filio magis cõmuniter fit blandiendi cauſa, non autem iudicandi, & probandi aliquẽ in filium; neque enim dulciori vocabulo poſſumus aliquem nominare, quam ſub nomine filij, vt reſpondit Calliſtrat. *in l. liberorum ff. de Verborum ſignificatione,* & latius vt per eum quẽ etiam conſulas *ſub num.34. cum aliquibus ſequentibus,* vbi quoque ſupradictam limitationem veram intelligit, quando nominatio de filio facta fuiſſet principaliter, & propter ſe, non autem incidenter, & propter aliud; quia eo caſu non conſtitueretur nominatus ipſe in dicta quaſi poſſeſſione ipſius filiationis; & latius vide per eum.

29 Fallit quarto ſupradicta regula principalis, quando nominatio ipſa eſſet facta in actu, qui magis filio, quam extraneo conueniret, vt ſi nominaret illum filium inſtituendo hæredem ſuum, & præſtaret illi alimenta, vel in actu emancipationis, exhæredationis, vel legitimationis, & alijs id genus, nam hoc caſu talis nominatio abſque alio probabit filiationem ipſam. Sic præciſe poſt infinitos relatos Cl. Maſcard. *d. concluſione 790. num.43.* & prius Crauet. *conſil.600.num.3.* & Gozad. *conſilio 12. num.13.* Addo Aſinium *in ſua prax. part.2. §.1. cap.47.*

Digitized by Google

cap.47.& 48.necnon 61. vbi pulchrè, & D. Rol. a Vall. *conſil.22.num.26. in 3.* & hanc ſententiam coadiuuar tex. *in l. quidam cum filium. §.1. de verborum obligationibus*, vbi Paul. I.C. ait exhæredationem, & emancipationem pertinere ad filium, quia hæc ſunt, quæ pater ſolet facere contra ipſum filium.

31 Huic eidem opinioni ſubſcripſit quoque Dec. *in cap. per tuas. num.29. cum duobus ſequentibus. de probationibus*, vbi etiam reddit rationem dicens. nam quãdo eſt facta nominatio in actu filio competenti, nominatus in effectu videtur tractari vt filius, vt latè Aretin. ibidem deducit; clarum eſt autem, quod ex ſolo tractatu in quaſi poſſeſſione filiationis, quis eſſe dicitur, vt dicunt multi per eundem Decium ibi relati; ego addo nouiſſimè Clariſs. Peregrinum *d. art.43. num.77. & 78.* vbi poſt infinitos concordantes adductos latiſſimè inſiſtit, & illuſtr. præſidem Menoch. *lib.2. de Arbitrar. cent.1. caſu 89. num.78. cum duobus ſequentibus*, vbi pulchre; adeundus quoque Petra de Fideic. *d. quæſt.11. num.267. cum ſequentibus.*

32 Quintò principaliter adiunt nõnulli, qui limitant ſupradictam regulam minimè procedere, quando nominatio illa de filio facta per verba enunciatiua foret geminata; nam tunc eo magis probaretur filiatio: ſic præcisè plurimi relati per Maſcard. *d. concluſione 790. numero 46.* addo Surdum *deciſ.145. num.4. & 13.* Ioannem Baptiſtam Aſinium *in ſua prax. Iudic. part.2. §.1. cap.24.* & Menoch. *d. cap.89. num.81.* ſequutus eſt quoque poſt Riminal. iun. Petra *d. quæſt.11. num.308.* addo etiam Rol. a Vall. *d. conſil.22. num.27.*

33 Quorum quidem opinioni mirificè ſuffragatur, nam verba enuneiatiuã geminata, ſiue reiterata plenam fidem faciunr, vt poſt alios concluſimus ſupra *lib.1. quæſt.4. num.30. & 31.*

34 Contrariæ autem ſententiæ adhæſit ipſemet D. Maſcard. *d. concluſione 790. ſub num.47.* neque enim, inquit ipſe, ſi quis alicui puero dixerit ſæpè, & iteratis vicibus, benè venit filius meus; vel fili mi vade illuc, vt vulgo fieri cõſueuit, poteſt dici; quod ex his probata dicatur filiatio, vel quaſi poſſeſſio ipſius filiationis. Hanc eandem ſententiam ſequutus eſt quoque Petra *d. cap.11. num.276.*

35 Et hæc quidem D. Maſcard. ac Petræ opinio mihi videtur probabilior, niſi tamen nominatio illa eſſet facta, vel de actu magis filio, quam extraneo conuenienti, vel ab eo, qui præſumeretur ſcire iura ſanguinis, vel eſſet facta in iudicio per verba principaliter, & propter ſe prolata, quibus quidem caſibus à contraria minimè recedendum dijudicarem.

36 Sextò principaliter coarctatur ſupradicta regula principalis, vt procedat, niſi alia concurrant adminicula cum ipſis verbis enunciatiuis; eo enim caſu de filiatione per iam dicta verba probationem induci poſt Alex. docuit Petra *d. quæſtione 11. numero 287.*

37 Septimò principaliter limitatur, quando talia verba proferuntur filio nominato præſente; eo enim caſu filiatio plenè per dicta
38 verba probari ſolet: & ratio eſt; quia ſi nominatio, vel confeſsio filiationis facta in epiſtola miſſa tertio probat ſemiplenè filiationem, vt notatur in l. fin. *de probationibus*, & tradit Gozad. *conſil.12. num.14. & 19.* quem ſequutus eſt Aſinius *in ſua prax. part.2. §.1. c.43.* ergo vt præſentia filij aliquid operetur, reſultabit ex ipſa plena probatio. Sic præcisè Felin. *in cap. per tuas num.12. de probationibus*, qui id declarat tribus modis, quos apud eum videre poteris, ſequitur ibidem Aretin. *ſub num.19.* Sic etiam Gozad. *conſil. ſuo 13. num.19. cum ſequentibus*, & Crauet. *conſil.600. num.4. in 4.* vbi ſubdit hoc procedere, dummodo blandiendi animo filius minime vocitetur, & dummodo verba ipſa enunciatiua, nõ ſint propter aliud prolata, & perſunctoriè, ſed principaliter, & propter ſe. Hanc eandem ſententiam ſequutus eſt quoque Aſin. *in ſua prax. part.2. §.1. cap.56.* Ioſeph. Maſcard. *d. concluſione 790. num.35.* qui quidem ex ſententia Felini *loco ſupra relato* duobus modis ſublimitat vt per eum; & nouiſsimè perilluſtris eques D. Peregrinus *d. art.43. num.72. & 73.* vbi latiſsimè; & hæc eſt veriſsima concluſio.

39 Obſeruandum tamen Clariſs. D. Menoch. *d. caſu 89. num.82.* poſt Dec. *in d. c. per tuas* & Paleothum *de Noth. & ſpur.* contrariæ adhæſiſſe opinioni; ratus eſt enim ipſe prædictam nominationem factam de filio præſente ipſo nominato ſufficere tantum quoad ſemiplenam probationem, non autem quoad plenam.

40 Pro conciliatione ita diſtingue. Aut volumus, quod confeſsio iſta propter præſentiam partis, probet ſolum inter ipſas partes quantum ad effectum, vt valeat ille actus, ſuper quo verba ipſa enunciatiua prolata ſunt; aut quod probet indiſtinctè etiam quoad alios.

41 Si primò, verior eſt prima ſententia Felini, ac ſequacium. Si ſecũdò, procedit illa Menochij. Videndi Dec. *in d. c. per tuas num.38.* Maſcard. *d. concluſione 790. num.36.* & Menoch. *præcitato loco num.83.*

42 Sed quid iuris, ſi nominatus ipſe in filium eſſet abſens tunc temporis, quo dicta verba enunciatiua per enunciantem proferuntur? probabiturne per ea ad fauorem ipſius nominati abſentis dicta filiatio?

43 Anceps quidem eſt huiuſmodi quæſtio: Verior tamẽ eſt opinio negatiua. Sic præcisè poſt infinitos relatos Petra *d. quæſt.11. nu.278.* vbi ſubdit nominatum debere ſemper adeſſe, vel corporaliter, vel per epiſtolam, quæ idem operatur; vidend. idem Petra *d. quæſt. nu.279. cum tribus ſequentibus.*

44 Notandum tamen pro Coronide huius materiæ, & diligenter attẽdendum, vt in omnibus caſibus, in quibus filiatio præſumitur, & in-

Digitized by Google

& inducitur, ſemper audiatur, quis volens probare contrarium, cum ſemper debeat eſſe locus veritati in his, quæ non poſſunt induci niſi ab ipſa naturali veritate. Sic præcisè inter alios docuit Clariſs. D. Maſcard. *d. concluſ. ſua 794. num. fin.*

45 Et hæc ſatis. Latius de materia vide penes Maſcard. *in verſic. filiatio per multas concluſiones*, & Aſinium *d. part. 2. præcitato §. 1. per totum ferè*, & Petram *quæſt. 11. à num. 293. vſque ad 413.* vbi omnium latiſſimè, quotquot viderim, ac elegantiſſimè diſſerit. Adeundus quoque C. Parii. *conſil. ſuo 10. vol. 2. per totum.*

Conferunt, quæ ſcripſimus *in tract. noſtro de ſcriptura priuata lib. 3. quæſt. 34. An conſanguinitas, vel neceſſitudo per epiſtolam probari poſſit.*

QVÆSTIO XXXIII.

An per verba enunciatiua probetur fraternitas, ſororitas, ac alia huiuſmodi.

SVMMARIVM.

1 *Filiatio, fraternitas, & ſororitas paternizant.*
2 *Fraternitas, & ſororitas minimè probatur per verba enunciatiua, & nu. 4.*
3 *Ratio.*
5 *Limita primo, quando cum verbis ipſis enunciatiuis concurrerent alia adminicula.*
6 *Secundo quoad aliqualem præſumptionem, quæ quidem transferat onus probandi in aſſerentem contrarium.*
7 *Exemplificatur in terminis ſororitatis.*
8 *Et in terminis conſanguinitatis.*
9 *Item in terminis parentelæ, quæ quidem exemplificatio limitatur in duobus caſibus, de quibus & num. 10. & 11.*
12 *An per verba enunciatiua alicuius inſtrumenti poſſit conſanguinitas ipſa, ſeu parentela probari? Quæritur.*
13 *Regula ſit affirmatiua.*
14 *Amplia, vt id præcipuè procedat in Antiquis.*
15 *Ratio, & num. 16.*
17 *Subamplia, vt id etiam locum habeat in præiudicium tertij.*
18 *Declara, & num. 19.*
20 *De materia conſanguinitatis videndi plures DD. remiſſiuè.*
21 *In dubio quis præſumitur ſcire quempiam eſſe fratrem ſuum, cum ſic eum nominat.*

1 CVm filiatio, & fraternitas, ſeu ſororitas paternizare, (vt ita loquar) dicantur, ipſa enim iiſdem modis probari aſſolet, quibus & ipſa filiatio teſte Maſcard. *de probationibus concluſione 812. numero 4.* Contingit hic cõgruo loco dubitare, an quẽadmodum filiatio ipſa per verba enunciatiua regulariter minimè probatur, hoc idem concludendum ſit de ipſa fraternitate, ſeu ſororitate?

2 In hac quidem difficultate vt rẽ paucis cõplectar, concluſio pariter ſit negatiua. Sic præcisè notatur in d. l. non epiſtolis, *& in d. l. non nudis C. de probationibus.*

3 Nec ſanè mirum; fraternitas enim, & ſororitas, quippe quæ & ipſæ à natura ortum habent, ſola nominatione, & maximè facta per verba enunciatiua minimè induci poſſunt.

4 Hanc eandem concluſionem ſequutus eſt quoque inter alios Card. Tuſc. *concluſione ſua 739. num. 26. in litera C. & num. 27.* vbi ampliat hoc procedere, ſiue verba enunciatiua ſint prolata abſente ſiue præſente parte.

5 Limitatur tamen iſthæc concluſio varijs modis, & primo, vt non procedat, quando cũ verbis ipſis enunciatiuis concurrerent adminicula, & aliæ probationes, prout tractatus, quaſi poſſeſſio, & alia. Sic præcise poſt Alex. Card. Tuſc. *d. concluſione num. 28.*

6 Coarctatur ſecundo, vt minimè procedat quoad aliqualem præſumptionem quæ quidem transferat onus probandi in aſſerentem contrarium; ea enim proculdubio ad fauorẽ illius, qui frater nominatus fuit, inducitur; ſic præcisè in terminis fraternitatis docuit poſt plures relatos. Crauet. *conſil. 950. num. 6. in 5.* dummodo tamen iſta verba propter ſe prolata appareant: ſequutus eſt Cl. Maſcard. *d. concluſione 712. num. 2. & 5.*

7 Sic etiam in terminis ſororitatis docuit Petra *de Fideicommiſſis quæſt. 11. num. 624. & 628.* vbi poſt Alexandrum, exemplificando concludit, quod ſi Titius, puta, Scribat Mæuię ſic. ſoror mea cariſſima, ſcias; quod talis frater noſter deceſſit, & ob hanc cauſam hæreditas eius ad nos pertinet, vnde ſi tibi placet, venias, & diuidamus eam; quod per illa verba tandiu probatur ſororitas, quandiu de contrario doceatur.

8 Hoc idem videmus quoque deciſum reſpectu conſanguinitatis, ſi enim teſtator in teſtamento vocet aliquem ſuum cõſanguineum; probatur proculdubio, talis conſanguinitas, niſi aduerſarius doceat contrarium. Sic præcisè poſt alios D. Fab. de Anna *conſilio ſuo 88. num. 38.*

9 Idem iuris eſſe de parentela, ſeu affinitate, concludit quoque Natta *conſil. ſuo 59. num. 14. in fine.* relatus per Petram *d. quæſt. 11. num. 625.* dum inquit, quod ſi in inſtrumento diuiſionis aliquis nominat eum, cum quo diuidit, filium talis, vel conſanguineum ſuum, probatur inter eos parentela, donec de contrario doceatur.

10 Limitatur tamen id ſecundũ Raudenſem *conſil. ſuo 58. num. 14. in 1.* ſi de ipſa parentela diſputari principaliter poſtea contingeret, tũc enim minimè probatur.

11 Limi-

Digitized by Google

11 Limitatur ſecundo, ſi materia ſubiecta non
coadiuuaret verba ipſa narratoria, ſiue enun
ciatiua, eo enim caſu non probatur conſan-
guinitas ſeu parentela, niſi concurrentibus
alijs adminiculis. Sic in puncto Petra *d.quæſt.*
11.*num.*624.& Anguill.*conſil.*13.*num.*100.

Sed pulchra in propoſito conſanguinita-
tis, ſeu parentelæ poteſt excitari hic quæſtio,
12 & eſt, an per verba enunciatiua alicuius in-
ſtrumenti poſſit conſanguinitas ipſa, ſeu pa-
rentela probari & pro affirmatiua regulam
13 ſtatuito. Sic præciſe poſt multos relatos D.
Maſcard. *concluſione ſua* 411.*num.*21.

14 Ampliatur iſta concluſio, vt multo magis
procedat, quando ſumus in antiquis. Sic
præciſè D. Alba *conſil.ſuo* 83.*num.*3. vbi docet,
quod in antiquis probatur conſanguinitas,
& aliquos eſſe deſcendentes tali ſtipite per
verba enunciatiua inſtrumentorum antiquo
rum; ſequutus eſt Clariſs. Maſcard. *d. conclu-
ſione* 411.*num*.20.

15 Nec ſanè mirum; verba enim enunciatiua
inſtrumentorum probant in quacunque ma-
teria in antiquis.

16 Adde, quod conſanguinitas ipſa eſt diffici-
lis probationis. Vbi autem probatio alicuius
rei eſt difficilis de ſui natura debet tunc faci-
lius admitti qualiſcunq; probatio etiam per
probabiles coniecturas, per verba enunciati-
ua inſtrumentorum antiquorum, per indi-
tia, & argumenta. Sic in terminis docet ele-
ganter hæc omnia poſt alios adductos D. Al-
ba *conſil. præcitato* 83.*num.*6.7. *&* 8. videndus e-
tiam *ſub num.*10. vbi docet tempus 56. anno-
rum, & etiam 50. facere rem dici antiquam
in materia probandæ conſanguinitatis, id
quod etiam ſequutus eſt Clariſs. D. Maſcard.
d.concluſione ſua 411.*num.*7.*&* 8. vbi ſubdit id eſ-
ſe in cauſa quia non facile poteſt ab homini-
bus ſuperſtitibus probari actus factus iam an
nis 56. cum temporibus noſtris breuior ſit vi-
ta hominis, quam fuerit olim; & latius, vt
per eum.

17 Subamplia, vt id etiam locum habeat in
præiudicium tertij. Sic poſt Alexandrum Al-
ba *citato conſil.*83.*num.*15.& ſequitur Maſcard..
d.concluſione 411.*num.*22.

18 Quod autem ſupra diximus; videlicet con-
ſanguinitatem probari per enunciatiua ver-
ba inſtrumenti, ſic velim accipias, vt nõ poſ-
ſit confici inſtrumentum de ipſa conſangui-
nitate ſimpliciter, & ſic per inſtrumentum
non probatur directò, ſed bene ex ipſo inſtru
mento enunciatiue loquente inducitur ali-
qua probatio conſanguinitatis.

19 Ratio autem eſt, nam cum notario aliquid
atteſtari non credatur niſi in his, quæ potue-
runt interuenire, & explicari tempore confe
cti inſtrumenti, ſecundum Bart. *in l.ſciendum ff.
de verborum ſignificatione, & in auth.ſi quis in aliquo
C.de edendo.* merito non poteſt fieri inſtrumen
tum ad probandum conſanguinitatẽ ipſam,
quia conſanguinitas formatur à natura, &
procedit ex genitalibus principijs, vel poteſt
oriri ex ſolo conſenſu contrahentium, & mi-
nus ex accidentali ſermone induci poteſt, ſe-
cundum Bal. *in d. l. non epiſtolis in* 1.*notabil.* Sic
præciſè declarat Clariſs. Maſcard.*d.concl.*411.
*num.*23.24.*&* 25. Et hæc ſufficiant.

20 Latius de materia ipſius conſanguinitatis
differit Cl. Maſcard. *d.concluſione* 411. vide per
eum; videndus quoque D. Fab. de Anna. *d.con
ſil.ſuo* 88.*num.*12. *cum ſequentibus, & præcipuè ſub
num.*32. vbi docet pro regula, Verba enuncia-
tiua prolata ab eo, qui præſumitur ſcire iura
ſanguinis, ſuper conſanguinitate, ſeu pater-
nitate plenè probare: adducit textum *in l.qui-
dam de probationibus*, & plures DD. concor-
dantes.

21 Adde tu, in dubio quem ſcire præſumi
quempiam eſſe fratrem ſuum, cum ſic eum
nominat; vt teſtatum reliquit Bar. *in l. nemo* §.
qui frater ff.de hæredibus inſtituendis, & ſequutus
eſt Clariſs. Maſcard. *concluſione* 812.*nu.*7.*& vi-
deatur num.*8. vbi docet probari, quod quis ſci-
uerit fratrem ſuum aliquem eſſe, ſi publicè
erat notum, vel publica de eo fama erat in vi-
cinia, & latius; vt per eum.

Vide etiam, quæ ſupra *concluſione præcedenti*
deduximus, vbi multa ad hanc materiam cõ-
gruentia adinuenies.

QVÆSTIO XXXIV.

An verba enunciatiua liberorum fauo-re diſponant.

1 ET diſponere textus eſt aper-
tiſſimus *in l. vnum ex familia* §.
*final.ff.de legat.*2. Sic poſt alios
eques Rugerius *conſil. ſuo* 12.
*num.*172.*cum pluribus ſequentib.
vbi id pluribus ſimilibus compro-
bat, vol.*1.

2 Et ratio eſt, quia ipſorum fauore ſufficiunt
quælibet indicia volũtatis. *l.fin.C.famil.hercisc.*
ſequitur Bald.*conſil.ſuo* 179.*num.*1.*vol.*4.

QVÆSTIO XXXV.

An per verba enunciatiua induci poſ-ſit donatio inter viuos.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter viuos an inducatur per verba enun-
ciatiua.*
2 *Exemplum.*
3 *Negatiue reſpondit Auctor.*
4 *Donatio nunquam præſumitur.*
5 *Quinimò vbi alia ſummi poteſt interpretatio, & con-
iectura, quam donationis, illa ſemper ſumitur.*

6 *Fa-*

Digitized by Google

6 *Fatuitas potius, quam donatio præſumitur.*
7 *Error potius ſolet allegari, quam donatio, etiamſi in facto proprio eſſet.*
8 *Sola voluntate domini neque dominium transfertur in alium, nec etiam amittitur.*
9 *Verba enunciatiua in odioſis minimè diſponunt.*
10 *Donatio inter viuos, eſt odioſa.*
11 *Confeſſio ſine expreſſione cauſæ non valeat, nec præiudicat confitenti.*
12 *Iſta tamen regula declaratur varijs modis, de quibus & numeris ſequentibus vſque in finem.*

1 QVæritur, an per verba enunciatiua donatio inter viuos inducatur?

2 Verbi gratia, inquit Sempronius Mæuio ſcienter. Cõfiteor hanc domum eſſe tuã, hanc veſtẽ eſſe in bonis tuis; quæ tamen vere erat ipſiuſmet Sempronij; dubitatur inquam, an ex his verbis inducta cenſeatur donatio?

3 Etnon induci, nec inductam dici poſſe, ſentio vna cum Gabr. *conſil. ſuo* 154. *num.* 4. *in* 1. & Petro Barboſa *in repetit. l. ſi alienam num.* 93. *verſic.* 3. *caſus ff. ſol. matrim.*

4 Et pro hac opinione conſidero primo regulam illam vulgatiſſimam, videlicet quòd donatio in dubio nunquam præſumitur *l. cũ de indebito. §. fi. ff. de donationibus, l. eleganter. §. qui reprobos ff. de Pignor. act. l. ſi enim aurum. de ſolutionibus, & l. ſi Campanus. de operis libert. cum ſuis concordantibus.*

5 Quinimo vbi alia ſumi poteſt interpretatio, & coniectura, quam donationis, illa ſemper ſumitur. *d. l. eleganter §. Qui reprobos.*

6 Hinc fatuitas potius, quam donatio præſumitur. Bald. *in l. generaliter C. de non numerat. pecun.*

7 Immo error potius ſolet allegari, quam donatio etiamſi in facto proprio eſſet, prout de hoc latiſſimè, & pulcherrimè diſſerunt Clariſs. Menochius *de Arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *cap.* 88. *per totum,* Ioſeph. Ludou. *concluſ. ſua* 9. & Maſcard. *concluſione ſua* 555.

Si ſic eſt; ergo, &c.

8 Secundo proprius accedendo, conſidero, quòd nullo pacto in caſu noſtro poteſt dici inducta donatio, cum enim nulla nec expreſſa, nec ficta interuenerit traditio, abſque dubio ſuccedit peruulgata illa regula, quod voluntate ſola domini neque dominium transferri poteſt in alium *ad l. traditionibus. C. de Pactis,* neque etiam amitti. *l. ſi quis §. differentia. infra de acquir. poſſeſſio.* & per conſequens, quòd non poſſit induci donatio, quæ præſupponit translationem dominij.

9 Tertiò moueor tali ratione. Verba enunciatiua in odioſis minimè diſponunt, vt alias diximus.

10 At donatio inter viuos ſemper eſt odioſa. Et hinc eſt, quòd potius præſumitur actus inualidus, quam ipſamet donatio, vt latè Maſc. Menoch. & Ludou. *prænotatis locis.* Addo Rol. *conſil.* 65. *num.* 14. *in* 4. & Ozaſch. *deciſ.* 132. *num.* 14. ergo, &c.

11 Quarto confert mirabiliter vulgata illa iuris regula, quod confeſſio ſine expreſſione cauſę; veluti, quando quis confitetur ſe debere centum Mæuio, & non ſignificet ex qua cauſa, veluti an ex cauſa mutui, emptionis, vel ſimili, regulariter non valet, nec probat in præiudicium ipſius confitentis; quam regulam pluribus iuribus, & auctoritatibus omnium elegantiſſimè firmauit Clar. Maſcard. *concl. ſua* 345. *num.* 1. ergo.

Latius de hac materia P. Barboſa *in repet. præcitato loco iam alleg.* vide per eum.

12 Aduerte tamen pro Coronide huius materiæ, quòd ſtatur his verbis ſuper meritis in donatione, quando donans poteſt liberè donare, & ideo non admittitur probatio in contrarium. ita Riminal. Sen. *conſil. ſuo* 616. *num.* 4. *in* 4. nec minus requiritur, quòd aliter de ipſis meritis, quam per aſſertionem ipſius donantis appareat, vt poſt alios tradit Maſcard. *concluſione ſua* 561. *num.* 2. vbi de communi.

Aduertendũ ſecundo principaliter ſupradictam concluſionẽ minimè procedere, quãdo ex coniecturis poſſet dignoſci confitentẽ ipſum ſine cauſa voluiſſe donare Mæuio domum illam, quia tunc talis confeſſio teneret in fauorem ipſius Mæuij etiam abſentis. Sic poſt quam plures concordantes adduxit, docet eleganter Maſcard. *d. concluſione* 345. *num.* 46. & 47. vbi etiam ſe remittit ad Felin. *in cap. ſi cautio de fide inſtrumentorum,* vbi quænam ſint illæ coniecturæ, ex quibus probetur animus donandi ipſius confitentis; ſingillatim enumerat; ipſum conſulas.

13 Obſeruandum tertiò, in hac noſtra hypotheſi, de qua ſupra *num.* 2. rectè donationem induci, quando ipſemet Sempronius verba illa (confiteor hanc domum eſſe tuam) Mæuio in iudicio protuliſſet, tunc enim etiamſi non ſit adiecta cauſa, valeret ipſa donatio, & huiuſmodi confeſſio adeo probaret, vt domus illa non amplius præſumeretur ipſius Sempronij, donec probaretur contrarium. Sic poſt infinitos relatos coarctat præcisè D. Maſcard. *dicta concuſ.* 345. *nu.* 48. & 49. vbi poſt Felin. rationem adducit dicens, quia, ſcilicet, ex hac confeſſione præſumitur, quod ille habuerit rem illam pro derelicta, & ipſius voluerit amittere poſſeſſionem.

14 Nota tamen, quod iure meritò dixi (in iudicio) ſi enim extraiudicialiter verba illa, prout nos ſupponimus, Sempronius protuliſſet, vtique ſecus eſſet, nec aliquod præiudicium ſibi per dicta verba gigneretur. Sic eleganter animaduertit idem Maſcard. *d. concl. num.* 50. videndus Barbatias *conſ.* 69. *in* 2.

15 Notandum quarto, eandemmet regulam principalem minime locum habere, ſi huiuſ-

modi

modi cõfeſſio facta à Sempronio ipſi Mæuio geminata fuerit, quia licet ſine cauſa ſit, tamen donationem operaretur, talis enim geminatio præſupponit animi deliberationem, vt colligere eſt ex c. ſi quis iuratus 22. *quæſt. 3. in gl. in verſic. reiterata*; & hoc cautum eſt etiam in l. ſi mulier *C. ad Velleian.*

16 Adde verbum geminatum longe magis operari, quam ſimplex, prout notatur in capitulo primo, *de officio delegat.* & Bald. meminit *in capitulo primo, de Pace Conſtant. in verſic. Priuilegia.* Sic omnium elegantiſſimè Maſcardus *dicta concluſione* 345. *numero* 52. 53. & 54. vbi plura de virtute confeſſionis geminatæ.

17 Obſeruandum quinto principaliter idem iuris eſſe, quando ipſemet Mæuius, ad cuius fauorem verba illa prolata fuere, concludenter probare poſſet, quòd Sempronius ſponte, ex certa ſciẽtia, & quia ſic ſibi placuit, verba illa protuliſſet, nam tunc ſibi præiudicarent, & donatio induceretur; ſic eleganter poſt alios D. Maſcard. *d. concluſione* 345. *num.* 59. & 60. vbi rationem adducit dicens; quia præſumitur talis confeſſio deliberato animo facta, quæ poſtea reuocari non poteſt.

18 Obſeruandum poſtremò regulam prædictam fallere, quando aliqua liberalitas ipſius Mæuij, ad fauorem cuius fit confeſſio, præceſſiſſet, quia tunc donatio de re illa præſumeretur, ac intelligeretur facta cauſa remunerandi, vt dixit l. C. *in l. ſi verò non remunerandi* §. *Item Papinianus ff. mandati.* Sic præciſè poſt infinitos relatos docet eleganter Maſcard. *d. concluſione* 345. *num.* 68.

19 Plura alia ad hanc materiam attinentia vide penes Maſcard. *præcitata concluſione* 345. & *concluſione* 555. vbi an, & quando donatio regulariter præſumatur, omnium elegantiſſimè diſceptatur. Satis.

QVÆSTIO XXXVII.

An per verba enunciatiua vnio probetur.

SVMMARIVM.

1 *Vnio per verba enunciatiua minime probatur.*
2 *Ratio.*
3 *Fallit, quotieſcunque hæc verba poſita ſunt in duobus inſtrumentis antiquis.*
4 *Ratio.*

1 AN per hæc verba probetur vnio: Conclude pro negatiua. Sic poſt multos relatos concludit Fab. de Anna *conſil. ſuo* 44. *num.* 49. *vol.* 1.

2 Et ratio eſt, quia vnio ipſa eſt odioſa, & ob id ſtrictè interpretãda. Sic poſt alios idem Anna *cit. conſ.* 44. *num.* 55. & *conſil.* 66. *num.* 12. & 35.

3 Fallit iſta regula, quotieſcunque hæc verba poſita ſunt in duobus iſtrumentis Antiquis, nam in hoc caſu bene probant vnionem maxime beneficiorum. Sic tenuit Rota Romana teſte Puteo *lib. 2. deciſione* 209. & Verral. quem refert, & ſequitur Maſcard. *concluſ.* 1418. *num.* 12. & 13. *in* 2.

4 Et Ratio eſt, quia ex diuturnitate temporis vnio præſumitur ſolemniter facta, cum titulus, & ſolemnitates præſumantur, ita poſt alios docet idem Maſcard. *cit. loco num.* 7. & 8. & latius vt per eum. Satis.

QVÆSTIO XXXVIII.

An excommunicationis ſententia lata verbis enunciatiuis à Summo Pontifice valeat, & teneat.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia lata a Summo Pontifice verbis enunciatiuis valet, quod declara ibidem.*
2 *Ratio.*
3 *Quibus verbis vtatur ſummus Pontifex, cum excommunicationis ſententia homines ferit. Remiſſiue. videndi ſunt.*

1 AN excommunicationis ſententia lata his verbis teneat? dubitatur. Et concluſiue procedendo cõclude vna cum Crauet. *de antiquitatibus pagina mihi* 45. *num.* 51. quòd ſic, dummodo tamen conſtet de voluntate ipſius ſummi Pontificis, quòd voluerit excommunicare.

2 Ratio eſt ſecundum eundemmet Crauet. quia duo duntaxat ſunt, quæ perficiunt omnes actus, voluntas, ſcilicet, ac poteſtas, *capit. cum ſuper abbatia. de offic. de leg.* & *l. Nolle. ubi Bald. ff. de acquirenda hæreditate.* Iam adeſſe voluntatem præſupponimus, de poteſtate non eſt, cur dubitemus, ergo, &c.

3 Quibus autem verbis vtatur, & vti ſoleat, & poſſit ſummus Pontifex, cum excommunicationis cenſura homines ferit, videndus Vgolinus *in ſuo tract. de Cenſuris tab.* 1. §. 6. & *in ſuo tract. de excommunic. maio. cap.* 28. *per totum*, vbi pulchrè, & late.

QVÆSTIO XXXIX.

An ſtetur Verbis Enunciatiuis peritorum atteſtantium electionem de ipſorummet perſonis factam.

1 IN hac difficultate conclude, quòd non, niſi aliter de veritate appareat. Sic poſt Soc. Iun. Crauet. & alios in terminis Stephanus Gratianus *deciſione ſua Marchia* 147. *numero* 11.

2 In quibus autem caſibus dicto peritorum in arte ſua ſit credendum videndus Maſcard. *concluſione ſua* 1174.

QVÆSTIO XXXX.

An probetur tractatus per iſta verba enunciatiua de alienatione rei eccleſiaſticę.

1 REſpondetur breuiter pro negatiua. Sic poſt alios Alexander *conſilio* 17. *num.* 6. *in* 4. Vide Anchar. *queſt. fam.* 52. *num.* 8. *lib.* 2.

2 Sic etiam iſta verba non ſufficiunt ad credendũ, quod ex cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis fuerit facta alienatio bonorum ipſius eccleſię. Caualcan. *deciſ.* 46. *num.* 124. *part.* 1. *&* 45. *num.* 42. *ead. par.* 1.

QVÆSTIO XXXXI.

An poſſeſſio ſpoliati probetur per verba enunciatiua inſtrumenti inter alios.

1 COnclude pro negatiua. De hoc adeſt Pulcherrima deciſio Paul. Emil. Verral. *in ordin.* 328. *in ſecundo*, vide per eum.

QVÆSTIO XLII.

An verba enunciatiua in Priuilegio, vel literis apoſtolicis inſerta probent dignitatem.

1 COnclude pro negatiua. Sic inter cæteros Fräciſcus Aretinus *conſil. ſuo* 23. *num.* 7. *cum ſequent.* vbi etiam, quando probent, latiſſimè diſſerit.

2 Pro pleniori autẽ elucidatione huiuſce difficultatis, An, & quando verba enunciatiua appoſita in priuilegijs, vel reſcriptis pontificijs plenè diſponant, ac probent, rem paucis perſtringendo cum Imola *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 8. ac alijs, ita arbitror diſtinguendum.

3 Aut ſuper his verbis in aliquo reſcripto, vel priuilegio prolatis fundatur ipſius Pontificis reſcribentis intentio, aut non.

4 Si primo pleniſſimam ex ipſis probationem induci compertiſſimum eſt. *ad notata in clementina* 1. *de priuilegijs in* 6. ſequitur Socinus Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 63. *in fine.* & ante eum Immol. *præcitato num.* 8. qui etiam ſubdit, quod

5 ſi de facto ipſius Pontificis tractetur, adeò efficax ex illiſmet verbis oritur probatio, vt nec contrarium probari directè minimè poſſit; ſin autem de alieno, equidque reſultet probatio, donec contrarium probetur; *vt in clem. literis. de probationibus.*

6 Sin autem ſecundo, nec diſpoſitionẽ aut probationem ex ipſis emanare conſtat inter omnes. Sic inter alios Immola *præcitato nu.* 8. Socinus Iunior *d. num.* 63. Vide Bar. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 15. & ibi addentes *in litera B.*

7 De hac eadem materia omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè diſſeruit D. Alexander Trẽtacinquius poſt hæc edita viſus. *Variarum reſolutionum lib.* 1. *tit. de Verborum ſignificatione reſolutione* 2. *à numero* 7. *vſque ad* 12. *incluſiuè.* eundem conſulas.

QVÆSTIO XLIII.

An Verbis Enunciatiuis in reſcripto emanatis ſtetur, & quando.

1 PRo reſolutione vide Corneum *conſ. ſuo* 22. *num.* 5. *in* 3.

QVÆSTIO XLIV.

An poſita in libris Mercatorum fidem faciant.

1 REſpondeo, quòd qualem qualem præſumptionem faciunt, ac inducunt: ita Socin. Senior *conſilio ſuo* 96. *num.* 3. *in* 4.

2 An autem, & quando liber rationum ipſorum Mercatorum probet, latè diſſerit inter cæteros Maſcardus *concluſione ſua* 976. *in* 1. vide per eum, & nos omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè *in tractat. noſtro de ſcriptura priuata libro quarto. capitulo* 21. *cum ſequentibus.*

QVÆ-

QVÆSTIO XLV.

An verba enunciatiua probent quoad Emphyteuſim.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua minimè probant quoad Emphyteuſim. Exemplum ibidem, Et ratio.*
2 *Declaratur, & num. 3.*
4 *Limitatur, & num. 5. & 6.*
7 *Inſtrumentum inter alios factum an proſit mihi, & an probetur fundus eſſe Emphyteoticus ex inſtrumento inter alios celebrato?*
8 *Auctor cum Mandello ſentit pro affirmatiua, & num. 25.*
9 *Ponderatur text. in l. deſiderium C. depoſit.*
10 *Inſtrumentum publicum dicitur probatio probata, & veritas apparens.*
11 *Et ideo in dubio illi ſtandum eſt.*
12 *Habens pro ſe inſtrumentum dicitur habere intentionem fundatam.*
13 *Inſtrumentum facit rem notoriam, ſicut ſententia.*
14 *Illud, quòd apparet per inſtrumentum, dicitur certum, & manifeſtum.*
15 *Quædam opinio Bart. deducitur, quæ eſt communiter recepta numero 17. Sed tamen contraria eſt verior num. 26.*
16 *Confeſſio facta abſente parte nil probat. Declaratur, num. 27. 28. & 29.*
18 *Enunciatiua verba prolata inter alios, & confeſſio facta abſente parte plenè probat dotem in fauorem mulieris abſentis, & vide num. 30.*
19 *Ius ſpeciale in vno caſu arguit ius commune in contrarium.*
20 *Notarius debet eſſe rogatus, ad hoc vt inſtrumentum ab ipſo factum in fauorem producentis probet, & num. 21. & 22.*
23 *Adducitur quædam doctrina Gramatici quæ perpenditur & num. 32. 33. 34. & 35.*
24 *Res inter alios geſta minimè probat quoad eos, qui non interuenerunt.*
Declaratur num. 36. 37. 38. 39. & 40.
31 *Quicquid in inſtrumento reperitur ſcriptum, a notario de voluntate, & mandato ipſarum partium præſumitur appoſitum.*

AN Verba enunciatiua probēt quoad emphyteuſim? Verbi gratia inquit Sēpronius Mæuio. Dono tibi iura mea directa, quæ habeo in fundo Titiano, vtilia enim iam habes, quia alias ipſum fundū accepiſti a Caio in emphyteuſim. Hæc enim verba proculdubio ſunt enūciatiua, cum ita olim factum nuncietur ad tradita per Menochium poſt Caſtren. & Crauet. *conſilio ſuo* 147. *num.* 6. *in* 2.

1 Et non probare pro regula firmato. Vide Marcum *deciſ. ſua* 615. *vol.* 1.

Ratio autem mea ſententia, vltra alios, ea poteſt eſſe, nam verba enunciatiua nūquam probant, vbi opus eſt ſcriptura. Guliel. Redoa. *de Rebus eccleſ. non alienan. Rub.* 30. *caſu.* 8. *numero* 9.

Sed in contractu emphyteotico requiritur pro ſubſtantia ſcriptura, glo. & Doct. omnes *in l.* 1. *C. de iure emphy.* ampliſſimè Maſcard. *concluſione ſua* 603. *per totam.*

Quinimo requiritur publicum inſtrumentum, latè poſt alios Clariſs. Menoch. *conſil. ſuo* 708. *num.* 2. & 3. *in* 8.

2 Declaratur autem regula iſta principalis, vt præcipue procedat, vbi principaliter diſputari contingeret de ipſo enunciato, videlicet, an re vera Mæuius fundum illum a Caio in emphyteuſim accepiſſet necne *ad textum in auth. ſi quis in aliquo, C. de Eden.*

3 Amplia, vt hoc procedat etiam quoad ipſos enunciantes, quoad eos enim hæc verba minime probarent fundum illum Mæuio fuiſſe in emphyteuſim conceſſum, ſi de hoc principaliter inter eos diſputari contingeret.

4 Limitatur autem hoc quoad inducendam ſaltem aliqualem præſumptionem, cui ſtatur non oſtenſo contrario.

5 Limitatur ſecundo principaliter, quando eſſemus in antiquis, & in aliquo inſtrumento enunciaretur fundum illum Mæuio a Caio datum eſſe in emphyteuſim.

6 Limitatur tertio quoad ipſummet Sempronium enunciantem: contra enim ipſum vtique illa verba probarent.

7 Sed pulchra hic ſuſcitatur quæſtio. Celebratur, pone, quoddam inſtrumentum inter Mæuium, & Pamphylum, & in eo reperitur enunciatiue inſertum, me accepiſſe fundum Titianum a præfato Mæuio in emphyteuſim. Dubitatur, inquam, an probetur ille fundus emphyteoticus ob talia verba inſerta in illo inſtrumento inter alios celebrato, & ſubinde poſſim ego aliquo temporis tractu ex iam dicta enunciatione iuuari?

8 In huiuſmodi difficultate Conſultus Mandell. Alben. inter alios reſpondit pro affirmatiua, vt videre licet ex eius conſil. 415. *num. fin.* euius ſentētiæ & ego lubens ſubſcribo. Quinimmo intrepide teneo fundum illū ex hac confeſſione emphyteoticum plene, ac ſufficienter probari.

9 Ad hoc autem aſſerendum moueor ex notabili tex. *in l. Deſiderium, C. depoſiti,* quem etiam alias conſiderauimus, vbi per inſtrumentum celebratum inter te, & Titium, in quo continetur, quod ei mutuo dediſti centum, quæ penes te depoſueram, plene probatur depoſitum inter me &c. Sequitur Franc. Cremen. *ſingulari ſuo* 104.

10 Secundo loco conſidero, quod abſque difficultate per illa verba inſerta in illo publico inſtrumento probatur fundum illum eſſe emphyteoticum. Inſtrumētum enim publicum

dicitur probatio probata, & veritas appatẽs: Oſaſchus *deciſione* 72. *&* 117. Ioſeph. Ludou. *deciſione Lucæ* 54. *& Perusina* 50. Gramm. *deciſ.* 45.*num.*9.*& deciſ.*103.

11 Et ideo in dubio illi ſtandum eſt. Oſaſch. *deciſione* 117. Mar. *quaſt.*51. Verral. *deciſ.*421. *par.*2.

12 Hinc prouenit, quod habens pro ſe inſtrumentum dicatur habere intentionem ſuam fundatam. Rota Genuen *deciſ.*122.

13 Inſtrumentum enim facit rem nototiam, eadem Rota *deciſione* 209. Mar. *quæſtione* 51. *part.* 1. Sicut ſententia Vincent. de Franch. *deciſ.*276.*par.*2.

14 Er illud, quod apparet per inſtrumentum, dicitur certum, & manifeſtum: Gramma. *deciſione* 45. *num.* 11. *& deciſione* 163. Rota Genu. *deciſ.*213.

15 Obijcitur quædam doctrina Bart. *in l. Admonendi, ff. de iureiurando*, ibi enim Bar. *ſub nu.*32. talem facti ſpeciem decidit. Duo fratres diuiſerunt inſimul quandam hæreditatem, puta, Mæuij, & in inſtrumento diuiſionis continetur, quod vnus reſtituit alteri centum, quæ ille mutuo acceperat a Sempronio. Quærit ibi Bart. an illud inſtrumentum plenam fidem faciat ad fauorem Sempronij? & negatiue reſoluit.

16 Rationem autem adducit, quia confeſſio facta abſente parte nihil probat, *l. fin. de interrog. actionib. & l. certũ. §. ſi quis abſente, ff. de Confeſſ.*

17 Sequutus eſt hanc deciſionem Bart. Curtius Iun. inter alios *in d. l. admonendi, num.*138. *cum ſequen.* Iacob. Petrus de Ptolomæis *ibidem num.*70. & de communi atteſtantur addentes ad eundem Alben. *cit. conſil.*425. *in litera B.*

Addo Dec. *conſilio ſuo* 407. *num.*4. *&* 5. vbi pro comprobatione opinionis eiuſdem met Bart. duo alia fundamenta deducit, primum tale eſt.

18 Speciale videtur in dote, quod verba enunciatiua prolata inter alios, & confeſſio facta abſente parte plene probent dotem in fauorem mulieris abſentis, vt tradit idem Bart. *conſilio ſuo* 123. cum concordantibus alias deductis.

19 Si ſpeciale eſt in dote, ergo in contrarium erit ius commune, *l.*1, *ad Municipalem*, & per conſequens fundus iſte non probatur emphyteoticus.

20 Secundo ſic arguit. Ad hoc vt inſtrumentum valeat, & fidem faciat, ſi proferatur ab aliquo, de neceſſitate requiritur, quod notarius ab ipſomet producente fuerit rogatus, *§. nos autem, & ibi gl. in authen. de Tabell.* notat Bar. *in authen. ſi quis in aliquo, nu* 8. *C. de edendo*, vbi inquit, quod ſcriptura publici notarij, non facit fidem niſi in eo, de quo rogatus ſit a partibus; allegat. d. §. nos autem.

21 At in noſtra facti ſpecie Notarius per me minime fuit rogatus, ergo illud inſtrumentum celebratum inter Mæuium, & Pamphylum nullo modo probabit ad fauorẽ mei fundum illum Titianum eſſe emphyteoticum.

23 Adducitur quarto loco quædam doctrina Gramm. *deciſ. ſua* 59. *nu.*9. is enim docet, quod ſi quis fateatur ſe debitorem aureorum decem, prout in tali inſtrumento conſtat: ſi in eo nõ conſtet de debito, ſibi nõ nocebit præfata confeſſio; ergo idem concludendum eſt in caſu noſtro, videlicet quod ob illam enunciationem factam in inſtrumento, quod ego accepi fundum illũ in emphyteuſim a Sempronio, fundus ille minime probetur emphyteoticus, ſi aliter non conſtet.

24 Obijcitur vltimo loco vulgatiſſimum illud Axioma, quod res inter alios geſta minime probat quoad eos, qui non interuenerunt. *toto titulo Res inter alios geſta. & leg. ſæpe, de Re iudicata.*

25 His tamẽ minime obſtantibus a priori ſententia, quam etiam ſequuti fuimus ſupra *quæſt.*1. *numero* 17. *cum ſeqq.* recedendum haud arbitror.

Nec officiunt contraria.

26 Ad primũm enim Reſpondetur opinionẽ contra Bartolum veriorem eſſe: eam enim ſequuti ſunt communiter Doctor. *in d. l. deſiderium, vbi eſt text. clariſſ. C. depoſit.* & in ſpecie Baldus, & Salycetus.

Nec officit illa iuris regula per eundem Bart. deducta, videlicet, quod confeſſio facta abſente parte nil probat.

27 Reſpondetur enim illam regulam fallere, quando confeſſio principaliter non emanat ad obligandum confitentem alteri, ſed tantummodo ad probandum, ex qua probatione abſenti acquiratur obligatio. Sic poſt multos relatos contra opinionem eiuſdem met Bart. *prænotato loco*; limitat præciſè Gabriel. *l.b.*1. *ſuarum concluſionum, tit. de Confeſſ. concluſ.*1. *num.*51. Sequutus eſt Maſcard. *concluſ. ſua* 347. *num.*31. *cum quinque ſequentibus*, vbi etiam poſt Curtium docet, quomodo cognoſcatur confeſſio facta ad aliquem obligandum principaliter, & ad aliquid probandum iam factũ. Et inquit, vt tunc dicatur confeſſio ad obligandum principaliter, quando verba confeſſionis ſunt obligatiua de præſenti; quando autem ſunt enunciatiua de præterito, dicatur confeſſio facta principaliter ad aliquid probandum.

28 Sed in caſu noſtro per illã enunciationem factam in illo inſtrumento celebrato inter Mæuium, & Pamphylum: Mæuius proferens in nihilo obligatur, ſed tantum probatur fundum illum Titianum eſſe emphyteoticum, ergo, &c.

29 Aliter etiam ad hanc eandem regulã fuit reſponſum in hoc eod. lib. *q.*1. *num.*22. *cum ſeq.* ad ibi dicta lectorem remitto.

30 Non officit ſecundo loco primum fundamentum Decij: Reſpondetur enim negando conſequentiam, licet enim confeſſio facta

cta

ſta abſente parte plenam probationem inducat ad fauorem mulieris abſentis: ſi cauſa dotis tractetur, prout etiã poſt alios cõcludit Maſcard. *d.concluſ.347. num.95.* Non ſequitur propterea, quin eadem quoque regula fallat, prout ſupra vidimus. Eas enim limitationes ad ſupradictam regulam poſt alios deducit idem Maſcard. Gabr. & alij.

31 Minus officit ſecundum; Reſpondetur enim illum notarium a partibus principalibus fuiſſe rogatum, quod ſat eſt, & quicquid in inſtrumento reperitur ſcriptum, de voluntate, & ex mandato ipſarum partium præſumi ipſummet notarium appoſuiſſe: glo. & Doct. *in l.ſciendum verſic. ſolemniter ff. de verb. oblig.* Maſcard. *concluſ.* 1104. *num.* 1.

32 Nec dicatur, quòd illud inſtrumentum inter illas partes celebratum non probat reſpectu tertij; reſpondetur enim id falſum eſſe ob ſupradicta, & præcipuè per text. *in d. l. Deſiderium.*

Ad traditionem Gramatic. reſpondetur nos eſſe in diuerſis terminis: ideo enim in caſu ſuo, ſi non conſtat de debito, proferenti non nocet illa confeſſio.

33 Tum quia inſtrumentum mentionem faciens de alio regulariter non probat, niſi illud inſtrumentum proferatur, vulgatiſſimus tex. *in authentica. Si quis in aliquo C. de edendo.* Pulchre poſt alios Maſcard. *concluſ. ſua* 924. *nu.* 1.

34 cum etiam quia tractatur ibi de obligando proferentem ad ſoluendum illud, quòd faſſus eſt ſe debere.

35 In caſu autem noſtro agitur duntaxat de inducenda probatione, quod ille fundus ſit Emphyteoticus; non autem de aliquo obligando; ergo non mirum, ſi diuerſum ius ſtatuitur.

36 Ad vltimum reſpondetur, quod illa regula procedit, quando ageretur de aliquem obligando, quòd non contingit in caſu noſtro, vbi ſolum tractatur de probando fundum illum eſſe Emphyteoticum.

37 Vel dic, quòd res inter alios geſta ſemiplenè ſaltem probat quoad alios, ſic inter ceteros Maſcard. *concluſione ſua* 1273. *num.* 3. *per totũ.*

38 Reſpondetur & tertio ſecundum Albenſ. *conſilio ſuo* 276. *numero* 7. *in ſecundo,* quòd res inter alios acta non probat quoad tertias perſonas, pro quibus veriſimiliter non fuit facta enunciatio.

39 Secus autem, ſi eorum vtilitatem euidenter contineat vſque ab initio, nam tunc probat pro eis, & ſuccedit regula, quòd actio cẽſetur acquiri illis perſonis, ad quas dirigitur effectus, quamuis non ſint expreſſe nominatæ. *l. fideicommiſſa §. interdum. de leg.* 3. *& l. ſeruo legato §. ſi teſtator ff. de leg.* 1.

40 Quæ regula habet etiam locum in contractibus, vt tradit Decius *conſil. ſuo* 407. expreſſè Bart. *in d. §. interdum, &c.* Et hæc ſatis.

QVÆSTIO XLVI.

An Verba enunciatiua, quòd aliquis ſit in poſſeſſione, probent intruſionem in materia attentatorum.

1 COncluſio in hoc caſu ſit negatiua. Sic præciſè poſt alios Lancellot. *de Attentatis par.* 3. *cap.* 26. *num.* 70. vbi ſubdit in vna Meſſanenſi Baroniæ coram Do. Oradino 5. Nouembris 1565. ita fuiſſe deciſum; tentum enim fuit ibi, quòd per inſtrumentum inueſtituræ Caſtri, ſuper cuius Baroniæ lis pendebat, in quo enunciatiuè dicebatur, quòd is, qui petebat inueſtituram, erat in poſſeſſione dicti Caſtri, non probatur in-

2 truſio. Quibus autem modis, quem intruſum eſſe regulariter præſumatur; vidend. Maſcar. *concluſ. ſua* 937. *per totam;* vide per eum.

QVÆSTIO XLVII.

An liber Chronicorum deſcriptus per verba enunciatiua fidem faciat.

1 REſpondeo negatiue. Sic poſt Felin. docet in terminis Maſcard. *concluſione ſua* 287. *nu.* 9.

2 Contrarium tamen tenuit poſt Milleum *in ſuo repert.* Decian. ac alios Clariſs. D. Hector Fel. *allegatione ſua nu.* 161. *numero* 8. *part.* 2.

3 Sed à priori ſententia minimè recedas.

4 Quam tamen limita, quando eſſemus in antiquis, & liber ipſe eſſet approbatus; nã tũc fidẽ faceret. ita pulchrè poſt alios D. Decian. *conſ. ſuo* 21. *num.* 29. *vol.* 3. & hæc ſatis.

5 An autem ipſarum Chronicarum, & hiſtoriarum exemplum regulatiter fidem faciat, cum non ſit præſentis ſpeculationis, adeundus idem Maſcard. *d. concluſ.* 287. *per totam*, vbi pulchrè, & Clar. D. Decian. *conſ.* 19. *nu.* 80. *in* 3.

QVÆSTIO XLVIII.

An, & quomodo per verba enunciatiua benemerita probentur.

1 HVic difficultati adeo doctè, clarè, & eleganter ſatisfacit more ſuo Clariſs. vir, & nunquam ſatis laudatus D. Maſcard. *concluſ. ſua* 184. vt nil pro euldubio addi, aut imminui poſſe videatur. Ad eũ itaque, ne aliena mihi aſcribere videar, & ab eo relata abſque vtilitate repetam in præſenti, lectorem beneuolum remitto.

Digitized by Google

QVÆSTIO XLVIIII.

An dominium probetur regulariter per verba enunciatiua.

SVMMARIVM.

1 *Per verba enunciatiua, cum non diſponant, nec probent, non probatur regulariter dominium.*
2 *Dominium nec probatur per inſtrumentum. Et præcipuè contra tertium.*
3 *Exemplum.*
4 *Dominium probatur per verba enunciatiua in antiquis.*
5 *Item per inſtrumentum in Antiquis.*
6 *Dominium probatur in fauorem illius, cuius res illa enunciatur eſſe, per hæc verba quoad aliqualem præſumptionem, quæ quidem operatur, donec probetur contrarium.*

1 QVæritur an Dominium regulariter per hæc verba probetur. In huiuſmodi difficultate, ne lectorem diutius morer, concluſio ſit negatiua, cum enim iſta verba diſpoſitionem, aut probationem minime inducant, vt ſuperius loco ſuo abunde docuimus, per eadem quoque dominium nõ probari apertè conſequitur. Sic præcisè poſt alios Pariſ. *conſil. ſuo* 104. *num.* 5. *volum.* 1. Et ſequitur Maſcard. *concluſ. ſua* 541. *num.* 2.

2 Adde Dominium ipſum nec etiam probari per inſtrumentum, prout obſeruarunt ſcribentes *in l. cum res C. de probationibus*, & firmat pro regula Maſcard. *concluſ. ſua* 541.

Et præcipuè quando agitur cõtra tertium, vt ſubdit idem Maſcard. *ſub num.* 17.

3 Exemplum autem tale poteſt eſſe. Enunciatur in quodam inſtrumento me a Sempronio conduxiſſe talem domum ſuam, certè hoc in caſu non probatur per iſta verba Sempronium eſſe dominum prædictæ domus. Sequitur hoc idem ipſemet Maſcard. *concluſione ſua* 546. *num.* 8. & 9.

4 Fallit autem præmiſſa concluſio in Antiquis in ipſis enim per hæc verba dominium rectè probatur, ſic præcisè Pariſ. *d. conſil.* 104. *num.* 48. & 116.

5 Et quòd per inſtrumẽta in Antiquis dominium rectè probetur, latè inſiſtit D. Maſcard. *d. concluſione* 141. *num.* 12. *cum ſeq.* vbi quoque qualiter id intelligatur, declarat, & nos tetigimus ſup. *lib.... cap.... num....*

6 Coarctatur ſecundo principaliter quoad aliqualem præſumptionem, quæ in fauorem ipſiuſmet Sempronij, donec probetur contrarium, promanat. Sic apertè monuit poſt Decium, Afflict. & alios idem Maſcard. *d. concluſione* 546. *num.* 10. Satis.

QVÆSTIO L.

An Verba enunciatiua arbitrorum noceant compromittentibus.

1 REſpondeo pro negatiua, & maximè, quando arbitrarentur de illis, de quibus diſponere minimè poſſent. Sic præcise docet inter alios P. de Caſtro *conſilio ſuo centeſimo trigeſimo nono, numero quarto, in primo.*

QVÆSTIO LI.

An vbi iuramentum ſuper verbis enunciatiuis eſt interpoſitum, admittatur probatio in contrarium ſub prætextu erroris cepti.

SVMMARIVM.

1 *An vbi iuramentum ſuper verbis enunciatiuis eſt interpoſitum, admittatur probatio in contrarium necnè ſub prætextu erroris cepti, digladiantur interpretes.*
2 *Bart. ſentit pro negatiua.*
3 *Fundamenta pro hac parte, & numero* 4. 5. 6. 7. 8. 9. *&* 10.
11 *Erroneum iuramentum repellere iurantem ab allegatione erroris tradiderunt quamplurimi.*
12 *Pariſ. & Socinus iunior diſſentiunt à Bart. & tuentur affirmatiuam.*
13 *Et hac opinio placet Auctori.*
14 *Media, quibus fundatur hæc opinio, & num.* 15. 16. 17. *vſque ad* 35. *incluſiuè.*
36 *Reſoluuntur contraria, & numero* 37. 38. *vſque in finem.*

1 AN vbi iuramentum ſuper his verbis eſt interpoſitum, admittatur probatio in contrarium necnè ſub prætextu erroris cepti; non eſt eadem omnium ſcribentium ſen-
2 tentia. Bart. *in d. l. ex hac ſcriptura ſub num.* 12. *de Donationibus*, ſentit apertè pro negatiua; adducit gl. *in l. rationes C. de probationibus.*

3 Præterea conſiderat hoc procedere, non quia erroneum iuramentum liget; ſed quia qui iurat, vult valere actũ omni meliori modo, quo poteſt, *iuxta l. cum pater §. filius matrem. de legat.* 2. addo Clariſs. Peregrin. *conſil. ſuo* 8. *num.* 44. *in* 1.

4 Suffragatur tertio vulgata illa iuris regula, quod iuramentum ſemper ſeruandum eſt, niſi vergat in diſpendium ſalutis æternæ, *c. cũ contingat de iure iurando cum ſimilibus per nos deductis*

5 *ctis ſupra lib. 1. quæſtione 3. num.* 21. Quarto acce-
dit recepta iuris cõcluſio tradita per Clariſs.
Maſcard. *concluſione ſua* 642. *num.* 8. *& 9.* vbi do-
cet pro regula errorem non poſſe probari
probando rem aliter ſe habere, quando in-
teruenit iuramentum; & exemplificat in mi-
6 nore; Si enim minor præſtito iuramento aſ-
ſeruerit ſe maiorem, nullo modo poteſt ad-
mitti ad probandum, quod per errorem, &
ignorantiam id aſſeruit, maxime probando
veritatem eſſe, ſe minorem extitiſſe; adducit
DD. omnes *in l. 3. C. ſi minor ſe maior. dixer.* & Pa-
7 riſ. *conſil. 97. num. 81. vol. 1.* & ratio eſt ſecundũ
eum, quia emergit præſumptio iuris, & de iu-
re, rem ita ſeſe habere, prout iuratũ fuit, con-
tra quam præſumptionem non admittitur
8 aliqua probatio; Cui rei ex eiuſdem ſenten-
tia & illud fauet, nam quando apponitur iu-
ramentum, præſumitur conſulto, & non for-
tuito ad illud accedere; ſecũdum Alex. Pariſ.
ac alios, quos ipſemet Maſcard. deducit.
9 Quintò confert in ſimili maximopere,
quod iuramentum habet vim clauſulæ, (ex
certa ſcientia,) quæ ſimiliter impedit poſſe
allegari errorem *l. ſed & ſi quis §. fin. ſi quis cau-
tion.* Bar. *in l. ſi dari. de verborum obligat.* Alex. *conſ.*
42. *vol.* 1. & Dec. *in l. in totum omnia num. 4. de re-
gul. iuris.*
20 Et ideò dicitur, quod ſi per maiorem ven-
dentem iuratum fuerit, etiamſi deceptus vl-
tra dimidiam, nec certificatus fuerit de bene-
ficio l. 2. C. de reſcindenda venditione, non
poterit allegari error, quamuis aliàs iuris er-
ror nemini in damnis euitandis ſoleat noce-
re, *vt in l. error de iur. & fact. ignor.* & hoc propter
iuramentum, ex cuius priuilegio, & virtute
cenſetur d. legi renunciaſſe, vt per gl. Bart. &
alios ibi communiter, notatur per ſcribentes
in cap. pen. de emption. & venditione; infinitos de
hoc concordantes deducit Seraphin. *de priui-
leg. iuramenti priuil. 90. nu. 3.*
11 Et huic ſententiæ, quod erroneũ iuramen-
tum adeò liget iurantem, vt ab allegatio-
ne erroris excludatur, ſubſcripſere omnes in-
fraſcripti; Pariſ. *d. conſilio 97. num. 82. & 83.* Ne-
uizan. *conſil. 50. num. 35.* Syluan. *conſil. 57. nu. 33.*
& omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè
Seraphin. *d. priuileg. 90.* vbi quoque hanc opi-
nionem ita demum procedere intelligit par-
te opponente, ac proteſtante, ac etiam ab ad-
miſſione ipſa ad probandum appellante, &
latiùs vt per eum, quem vt lector beneuolus
conſulat, rogatum volo.
12 Non defuere tamen qui in propoſita ſu-
pra difficultate contrariam vti veriorem, ac
æquiorem tutati ſunt opinionem; inter cete-
ros autem adſunt C. Pariſius *in d. l. ex hac ſcri-
ptura num.* 40. & Soc. iun. *num.* 57.
13 Quorum ſententiæ & ego lubens ſubſcri-
bo. Moueor autẽ infraſcriptis iuris rationib.
14 Et primò ſic. Error poteſt probari proban-
do rem aliter ſe habere, & huiuſmodi proba-
tio à iure tanquam æqua, & rationabilis ad-
mittitur; *notatur in l. cum de indebito §. 1. & 2. C. de
probation. in l. error C. de iur. & fact. ignorant. in l. de
ætate §. qui iuſſo. de interrogator. actionibus, & in l. ſi
poſt diuiſionem, vbi* Caſtrenſ. *num.* 2. & Iaſ. *nu.* 32.
C. eod. de iur. & fact. ignorant.
15 Et iure merito, quia ſi aliter diceretur, ſe-
queretur, quod errantes remanerẽt decepti,
cum tamen illis ſubueniendum ſit *vulgata l. in
cauſæ la 2. de Minoribus;* & quod magis eſt ſine
conſenſu obligarentur; immo contra expreſ-
ſam ſuam voluntatem, cum nihil magis ſit
16 hominum conſenſui contrarium, quam er-
ror; addo *l. ſi per errorem. de iuriſdictione omnium
iudic. & l. cum teſtamentum, iuncta l. non idcirco. C. de
iur. & fact. ignor.* addo Clariſs. Maſcard. *d. con-
cluſione ſua 642. num. 1,* & D. Carol. de Graſſ.
de exceptionibus. exceptione 8. vbi ob ſupradicta
firmat pro regula; Statutum reijciens omnes
exceptiones non reijcere exceptionem er-
roris.
18 Cum itaque verba enunciatiua ex propria
ſui natura non ſint apta ad diſpoſitionem in-
ducendam, quia ob cauſam diſpoſitionis pro
lata minimè conſentur ad tradita per nos ſu-
pra *libro 1. quæſtione 3. num. 1.* iurata tamen di-
ſponant *authentica quod obtinet. Cod. de probationi-
bus;* & nos latè documus *eadem quæſt. 3. nu. 13.
cum multis ſequentibus;* neque poſſit iuramen-
tum, ſi erroneè prolatum ſit, efficere, vt tunc
ipſa diſponant; veluti poſt eundem Bart. con-
cludit Socinus iunior *in d. l. ex hac ſcriptura nu-
mero 47. argumento text. in l. 1. in fine Cod. de falſ.
cauſa adiect. legat. & l. fin. qui ſatiſd. cogant. cum ſi-
milibus.*
21 Sequitur concludendum, vt error probe-
tur, & ne obligatio, ac diſpoſitio contra vo-
luntatem iurantis inducatur, contra huiuſ-
modi iuramentum probationem admitten-
dam eſſe.
22 Secundo mouet me talis ratio; Vbi iura-
mentum metu, ac vi extortum eſt, abſque
dubio nihil operatur, nec obligat. *cap. 2. extra
de iureiur. cap. quamuis. extra de pactis,* & tamen
aliquo pacto concurrit voluntas, ac conſen-
ſus ipſius iurantis, quia huiuſmodi coacta
voluntas aliquo modo voluntas eſt. *l. ſi mulier
§. ſi metu. Quod metus cauſa, & l. qui ita. in princ. ad
Trebellian.*
24 Si ſic eſt; ergo à fortiori minus operabitur,
quando in totum deficit conſenſus, prout eſt,
ſi erroneum fuit; vt ergo probetur error, &
ne obligatio, & diſpoſitio contra volunta-
tem iurantis inducatur, concludendum eſt,
contra huiuſmodi iuramentum probationẽ
fore admittendam.
25 Tertiò ſuffragatur huiuſcemodi conſide-
ratio. Quotieſcunque iuramentum per cla-
ras, ac indubias probationes redditur falſum;
tunc abſque dubio ſtandum eſt ipſis proba-
tionibus, vt pluribus iuribus, & auctoritati-
bus omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè fir-
mauit

Digitized by Google

mauit Clariſs. Maſcard *de probationibus, concluſione ſua 955. num. 1.* Nec ſanè mirum; cum enim iuramentum ſit probatio irregularis, debet vtique cedere potentiori probationi, quę poſt modum ſuperuenit, *ad l. cum de indebito. de probationibus*, & tradit poſt Decium, & alios idem Maſcard. *præcitata concluſione num. 2.*

Si ſic eſt, ergo idem concludendum eſt in caſu noſtro, videlicet admitti poſſe probationem contra iuramentum erroneè prolatum ſuper dictis verbis enunciatiuis.

27 Quartò poteſt adhuc conſiderari talis ratio. Iuramentum regulatur ſemper ſecundum naturam actus, ac diſpoſitionem verborum, ſuper quibus interponitur, quia intelligitur eſſe eiuſdem naturę cuius eſt primordialis diſpoſitio; pulcher eſt caſus in l. fin. Cod. de non numerat. pecunia, vbi exceptio non numeratæ pecuniæ competens intra bienniũ nihilominus competit etiamſi ſuper confeſſione chirographaria iuramentum fuerit interpoſitum. addo poſt Dec. & Seraphin. *de priuileg. iurament.* Honded. *conſil. ſuo 50. num. 32. vol. 1.*

28 Sed in caſu noſtro iuramentum eſt interpoſitum ſuper verbis enunciatiuis, contra quæ regulariter admitti probationem erroris receptiſſimum eſt, prout eſt tex. expreſſus *in l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. leg.* ergo etiamſi ſuper ijs verbis fuerit interpoſitum iuramentum, probatio ipſius erroris erit admittenda.

29 Accedat etiam, quia ſi error eſt in ipſo actu, ergo & in iuramento, quia quando vnum dependet ab altero. Sicut iuramentum ab actu; tunc idem dicitur de ſecundo, quod de primo, vt ampliſſimè tradit poſt Caicaneum, & alios Seraphin. *de priuileg. iuramenti priuileg. 64. num. 6. & 7.*

30 Et dixit idem Caicaneus *in conſil. 17. num. 6. quaſi circa finem*, quod vbi renunciatio præſumitur erronea, eodem modo & quietatio; igitur ſi contra verba enunciatiua admittitur regulariter probatio erroris; ergo illud idem concludendum eſt; etſi interceſſerit ipſum iuramentum.

31 Suadetur ſexto, & fortius: nam iuramentum de ſui natura minimè procedit, quando non habet illos tres comites, ſcilicet, iuſtitiam, iudicium, & veritatem, *cap. animaduertendum 32. quæſtione 2.* Afflict. *deciſione 80. numero 5. cap. etſi Chriſtus. de iureiurando. cum ſimilibus.*

32 Sed quæ iuſtitia eſt, vt quis errans iureiurando obligetur? minus cum Caicaneo *d. conſilio 17. num. 8.* in ipſo errante ineſt veritas, atque iudicium, ſcilicet, cõſenſus; quia nil tam contrarium veritati, ac conſenſui; quam error. *l. 2. in principio de iudicijs cum concordantibus deductis per* Roland. a Val. *conſilio ſuo 13. num. 2. vol. 1.*

33 Quinimmo ſi iuramentum ipſum poſſet operari contra veritatem, eſſet iniquitatis vinculum contra ſui naturam. *iuxta cap. quanto de iureiurando, & cap. inter corporalia. 24. quæſtione 4.*

34 Adde quod iuramentum non poteſt ſupplere defectum conſenſus. *vulg. l. fin. C. de non numerat. pecunia*, vbi omnes, & dixit Socinus *in conſilio 40. num. 5. cum duobus ſeq. volum. 1.* quod iuramentum præſtitum per errorẽ non obli-
35 gat, & ideò ibi concludit, quod ſi quis promiſit cum iuramento illud, quod omni iure erat indebitum, per errorem, quod ad iuramenti obſeruantiam minimè tenetur, quia inter alia iuramentum ipſum debet habere iudicium *d. cap. & ſi Chriſtus de iureiurando, & ſupra diximus.*

Et hac opinione contra Bart. & alios in huiuſmodi difficultate retenta non officiunt contraria.

36 Ad primum enim, & ſecundum de facili reſpondetur, dico enim quod procedunt, dũmodo adſit voluntas, & conſenſus diſponendi; eo enim intercedente actus geſtus conſeruatur omni meliori modo, quo poteſt, quia ſic creditur iurantem voluiſſe; ex quo conſtat eum diſpoſitioni cõſenſiſſe; & ita loquitur d. §. filius matrem, vbi teſtator omnino diſponere voluit; & intelligitur glo. deducta per Bart. *in d. l. rationes.*

37 Sed in caſu noſtro propter errorem ceſſat conſenſus, & voluntas diſponendi, vt ſupra dictum eſt; ergo.

38 Et eodem modo reſpondetur ad tertium videlicet ad regulam d. cap. cum contingat. Seruari enim debet iuramentum, niſi vergat, &c. dummodo iurans ab initio obligationi, & diſpoſitioni conſenſerit, quod non cadit in errantem per prædicta; Sic præciſe Pariſius, & Socinus iunior *memoratis in locis.*

39 Ad quartum reſpondetur opinionem Maſcard. controuerſam admodum eſſe, & contrariam ſententiam veriorem, & æquiorem, eſſe; & ipſam ſequuti ſunt Roland. a Vall. inter ceteros *conſilio ſuo 13. num. 30. cum ſequen. volum. 1.* vbi omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè Hypp. Riminald. *conſilio ſuo 203. num. 102. cum ſequentibus*, vbi latiſſimè, & prius *conſilio ſuo 5. num. 146. & 147.* & ante hos Decius *conſilio ſuo 350. vol. 2.* Addo eruditiſs. Vincent. Mancin. *de iuramento part. 4. primo effectu quæſtione 9. & effect. 39.* vbi plures alios concordantes deducit.

40 Nec officit, quod ipſe exemplificat de minore. Reſpondetur enim illud quidem procedere, quia minor ille iurans voluit obligationi, & diſpoſitioni conſentire, quod in errantem minimè cadere adeo notum eſt, quam quod notiſſimum.

41 Præterea dico, quod vbi conſtat de minori ætate, confeſſio, & aſſertio maioris ætatis quamuis iurata poteſt reuocari, & iuramentum non impedit illius reuocationem, quia
42 veritas erroribus geſtorum non vitiatur; *l. illicitas.*

Digitized by Google

citas. §. veritas ff. de officio præſid. & veritas ſemper valet, ſemper vincit, & viuit in æternum. *cap. conſuetudo 8. diſtinctione.*

43 Item iuramentum habere debet tres comites veritatem, iudicium, & iuſtitiam, *d. §. animaduertendum, & d. cap. etſi Chriſtus;* & non debet eſſe vinculum iniquitatis; vt hæc omnia ſuperius tetigimus.

44 At vbi conſtat aſſertionem carere veritate, iam cõſtat deficere tres illos comites; ideo iuramento non poteſt ſuſtineri. Sic poſt infinitos relatos docet eleganter in his præciſis terminis Clar. Eques D. Peregrinus, *conſil. ſuo 77. numero 27. volum. 1.* & videatur *ſub numeris ſequentibus*, vbi omnium pulcherrimè de hac materia.

45 Ad quintum reſpondetur falſum eſſe quidem, quod Clauſula (ex certa ſcientia) impediat poſſe allegari errorem, nam imò quando de ipſo apparet errore, dictam clauſulam nihil operari certum eſt, ad tradita per Caſtrenſ. *conſil. ſuo 196. in principio, volumine ſecundo,* & DD. omnes *in l. in totum omnia ff. de regulis iuris.*

46 Nec mirum; veritate enim reperta cedit communis opinio, & veriſimilitudo veritati. *cap. veritate 8 diſtinct.* Roman. *conſil. 340. num. 9.* facit text. *in §. ſi quis rem ſuam inſtituta de legatis, & in cap. nuper nobis*, vbi gl. & DD. *de Bigamis*, & ipſa veritate nil fortius. *glo. in capitulo primo, in verſic. veritas de officio delegat. cum concordantibus.*

47 Et quod talis clauſula, (ex certa ſcientia) non excludat, quominus contrarium probari poſſit; tradidit poſt Bald. & Alexandrum, ipſemet Decius, *in d. l. in totum num. 6.* vbi etiam in fine ſubdit, quod quando conſtat, vel probatur de ignorantia, verba (ex certa ſcientia) non attenduntur, quia in claris non eſt opus coniecturis. *§. cum ita. de Verborum oblig.*

Addo poſt Socinum Solam *in conſtitutiones Antiquas Sabaudiæ gl. 4. ſuper decreto Reipublicæ, in part. 2. tit. de iure emphyteotico, numero quarto.* Hoc idem docet quoque Rolandus Vall. *conſil. ſuo, 49. num. 62. & 63. vol. 1.*

48 Non officit pariter, quòd dicebatur de maiore vendente cum iuramento, licèt enim fuerit deceptus vltra dimidiam, nec certificatus fuerit de beneficio l. 2. *Cod. de reſcindenda venditione;* non poterit tamen per eum allegari error, & prout in contrario.

49 Reſpondetur enim, & primo, quòd prædicta loquuntur in ignorante, non autem in errante, inter quæ duo non eſt mediocris differentia, vt patet per textum *in l. ſi me in vacuam. §. 1. de acquirenda poſſeſſione;* nam maior eſt defectus erroris, quam ignorantiæ, cum ignorantia opponatur ſcientiæ, & error conſenſui. *l. nihil conſenſui. in fine de regulis iuris, gl. in Rubrica de iuris, & fact. ignorantia, & glo. in clementina 1. de iudic.* videndus latiſſimè de hoc Ioannes Bapt. Coſta *de iuris, & fact. ignor. inſpectione 80.*

50 Secundo, & fortius reſpondetur maximam in iure eſſe difficultatem, & a DD. controuerſam, vtrum maioris 25. annis iuramentum contractui adhibitum auferat beneficium d. l. 2. Cod. de reſcindenda venditione, vt patet ex latiſſimè ſcriptis per Clariſs. Fachineum *lib. 2. ſuarum iuris controuerſ. cap. 17.* vnde non officit. Et hæc ſufficiant.

QVÆSTIO LII.

Societas an probetur per verba enunciatiua.

1 IN hac quidem difficultate firma regulam pro negatiua. Sic præciſè poſt alios Hector Felicius *de Societate capit. 11. num. 13.* ſequutus eſt poſt Alexandrum, & Guidum Papam Dominus Marcabrunus *conſil. 5. num. 49.*

2 Amplia hoc multo magis procedere ex verbis enunciatiuis in ſcriptura confecta per eum ex ſociis prætenſis cum extraneo. Sic præciſè poſt Alexandrum docuit Card. Tuſc. *concluſione ſua 313. numero decimo tertio in litera S.*

3 Fallit primo iſthæc regula, quotieſcunque verba ipſa prolata eſſent propter ſe, & enunciata ſocietate fuiſſet ei renunciatum, vel diuiſio, quæ ſupponit communionem ipſam, petita fuiſſet, tunc enim ex ipſis verbis benè probaretur extitiſſe per anteà Societatem. Sic eleganter ipſemet Marcabrun. *d. conſilio 5. numero 50.* vbi conſiderat in ſimili, ſcripturam, in qua quis declarat vlterius nolle durare Societatem inter eos, probare extitiſſe ſocietatem.

4 Priuatio enim præſupponit habitum; & latius vt per eum, ſequutus eſt Felicius *d. numero 13.* vbi ſubdit idem iuris eſſe, ſi per enunciantes fuiſſet conſenſum alicui ex maioribus ſuis aſſerentibus eos eſſe ſocios; & latius, vt per eum. Satis.

QVÆ-

QVÆSTIO LIII.

Ex Verbis Enunciatiuis quemadmodum voluntatis intentio colligatur.

1 DIſcutit hunc articulum omnium latiſſimè, & ex profeſsò illuſtr. Card. Mantica *de Coniectur. Vlt. Volunt. lib. 3. tit. 12.* vide per eum. Sat locum denunciaſſe.

QVÆSTIO LIIII.

Ex verbis enunciatiuis qualis interpretatio in conuentionibus ſit accipienda.

1 PRo reſolutione videndus Card. Mantica *de Tacitis, & Ambiguis libro ſecundo, titulo ſextò,* vbi ex profeſſo.

Finis Secundi Libri.

Digitized by Google

DE ENVNCIATIVIS VERBIS TRACTATVS D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA, I. C. PATAVINI.

Liber Tertius.

QVÆSTIO PRIMA.

Verba Enunciatiua propter ſe prolata an diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua propter ſe prolata diſponunt, ac probant.*
2 *Quinimmo dicuntur vere diſpoſitiua.*
3 *Enunciatiua verba propter ſe diſponunt præcipue in vltimis voluntatibus, & num. 4.*
5 *Procedit autem hoc quoad diſpoſitionem inducendã, non autem quoad probationem, & num. 6.*
7 *Ratio.*
8 *Verba enunciatiua propter ſe in vltimis voluntatibus diſponunt duntaxat, quando ſunt relata ad oneratum.*
9 *Secus ſi ad honoratum.*
10 *Ratio diuerſitatis.*
11 *Et iſta eſt communis theorica, & num. 33.*
12 *Confirmatur, & num. 13.*
14 *Contra, quod etiam diſponant, quando ſunt relata ad honoratum.*
15 *Fundamentum, & num. 16. 17. 18. 19. cum ſeq. vſque ad 24.*
25 *Et ita concludit Auctor.*
26 *Reſpondetur contrarijs, & num. 27. 28. cum ſeq. vſque ad 32.*
33 *Verba enunciatiua propter ſe prolata in vltimis voluntatibus diſponunt, quando iuramentum interuedit, etſi relata ad honoratum.*
34 *Hoc tamen procedit, quatenus natura, & vis ipſorum verborum patitur, quod quidem ſubdeclara, vt ibi.*
35 *Enunciatiua verba propter ſe præcipuè diſponunt, quando ſunt geminata, ac temporibus ſeparatis ſæpius repetita.*
36 *Prædicta verba plenè probant etiam inter abſentes.*
37 *Quod præcipuè procedit, quando ſunt geminata.*
38 *Scotus tenet duntaxat ſemiplenam probationem induci.*
39 *Enunciatiua verba propter ſe diſponunt, etiamſi de enunciato contingat principaliter diſputari, dummodo tamen ſimus inter præſentes.*
40 *Enunciatiua verba propter ſe probant etiam in factis recentibus.*
41 *Et præcipuè inter ipſos contrahentes.*
42 *Verba enunciatiua propter ſe non diſponunt, quando agitur de præiudicio tertij.*
43 *Item quando ſunt prolata circa ea, quæ per defunctum non ſunt diſponibilia.*
44 *Exemplum ex Bero.*
45 *Item quando in his verbis eſſet incertitudo reſpectu perſonarum, vel reſpectu quantitatis, vel ſpeciei.*
46 *Ratio.*
47 *Declara.*
48 *Limita.*
49 *Verba enunciatiua propter ſe non diſponunt, quando ironicè, ſeu adulatoriè ſunt prolata.*
50 *Enunciatiua verba propter ſe minimè diſponunt in actibus inter viuos ex communi.*
51 *Contrarium ſentit Auctor: Ratio ibidem.*
52 *Verba enunciatiua propter ſe non diſponunt in actu obligatorio, probant tamen id, quòd important.*
53 *Alias limitationes vide remiſſiuè per Pariſium.*

Vidimus

Vidimus hucuſque de verbis Enunciatiuis in genere, nūc ad ſpecialia deueniendo, videndum eſt de qualibet eorū ſpecie, & Primo de verbis enūciatiuis principaliter propter ſe prolatis.

Quæritur ergo, an huiuſmodi verba propter ſe prolata diſponant, & probent.

1 Et diſponere, ac probare communiter tradiderunt interpretes per illum textum in d.l. ex hac ſcriptura *de donationibus*, vbi in ſpecie Pariſ. *ſub num.* 41. ſic etiam Crauet. *de Antiquit. tempor. par.* 1. *cap.* 4 *nu* 55. poſt alios, quos ibi deducit; idem *in ſuo conſil.* 564. *num.* 3. 633. *num.* 1. *in* 4. *&* 832. *num.* 3. *in* 5. Anguiſſol. *conſil.* 119. *num.* 10. *in* 1. Florian. *in l. Vnum ex familia. §. item Marchus num.* 3. *de leg.* 2. Scotus *conſil.* 3. *num.* 15. *lib.* 1. *tom.* 2. Pancirol. *conſil.* 131. *num.* 4. Benicaſ. *in tit. de Actionibus in præfatione num.* 249. vbi infinitos deducit, Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2 *cent.* 5. *c.* 461. *num.* 15. & nouiſſime D. Sfortia Oddus *conſilio ſuo* 64. *num.* 57. *in* 1. addo Iaſon *in l. ex his verbis num.* 1. *C. de teſtam. milit.*

2 Quinimo iſta verba dicuntur vere diſpoſitiua vt poſt Bald. firmat Mandell. Albenſ. *conſilio* 223. *num.* 5. & Oddus *cit. loco.* diſpoſitiua autem verba, quæ ſint, & dicantur tradit eleganter Illuſtriſs. Card Tuſc. *concluſione ſua* 83. *in litera V.*

3 Amplia Primo regulam hanc habere locū præcipuè in vltimis voluntatibus, in ijs enim hæc verba, cum ad finē diſponendi cenſeantur à teſtatore prolata, inducunt diſpoſitionē omnino expreſſam. text. eſt ad literam *in d. l. ex hac ſcriptura*, cuius verba non refero.

5 Sic etiam præciſè tradit Crau. *cit. tract. cap.* 4. *num.* 48. Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 11. & ibidem Soc. Iun. *nu.* 43. Mantua. *ſingulari ſuo* 306. Menoch. *d. caſu* 461. *num.* 18. & nouiſſime Ioānes Baptiſta Schuuartzenthaler *in repetitione L. optimam explanatione* 86. *C. de contrahenda.* ante omnes hoc idem tradidit Bart. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 7. *ff. de donationibus.* vbi etiam nonnulla iura, quæ in contrarium obijciuntur, acutè reſoluit. Addo nouiſſimè Ant. Fab. *in ſuo Cod. Fabr. lib.* 4. *tit.* 14. *definitione* 23. & D. Alex. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib.* 1. *tit. de verborum ſignificatione reſolutione* 2. *num.* 38.

5 Aduertendum eſt tamen, quod iſta ampliatio procedit duntaxat quoad diſpoſitionem inducendam, non autem quoad probationem: licet enim hæc verba plene diſponāt in vltimis voluntatibus, tamen in ijſdem æquè plenè non probant. tex. eſt apertiſſimus *in d. l. Lucius Titius teſta. la* 2. *§. Quiſquis mihi hæres erit il.* 2. *de legat.* 2. quem textum alias induximus.

6 Et ſic non habet locum in iſto caſu regula illa, quòd ſi hæc verba diſponunt, multo magis debent probare *argum. l. Publia in fine ff. Depoſit.*

Et ratio eſt, quia teſtatoribus obtemperatur, quoad ab eis diſpoſita, ſed non creditur, *l. verba. vbi Doct. C. de teſtam.*

8 Obſeruandum ſecundo hanc eandem ampliationem duntaxat procedere, quoties huiuſmodi verba prolata a teſtatore ſunt relata ad oneratum, vt ad hæredem, quia dixerit teſtator. Hæres meus dabit Titio centum. quia tunc diſponunt, tex. eſt ſecundum Doct. communiter *in d. l. ex hac ſcriptura, in l. etiam hoc modo, & in l. & eo modo de leg.* 1. *& in l. vnum ex familia §. vlt. de leg.* 2.

9 Secus autem ſi ad honoratum: Quia tunc per hæc verba non inducitur diſpoſitio; text. eſt ſecundum Bar. *in l. generali in principio de vſu, & vſufruct. leg.*

10 Et ratio diuerſitatis eſt, quia ſecundo caſu hæc verba videntur prolata gratia adulationis, quo caſu nō diſponūnt, vt ſupra diximus.

11 Et ita concludit Cynus *in l.* 1. *C. de falſ. cauſ. adiect. leg.* Bart. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 8. *&* 13. quem ſequitur Caſtrenſ. *ibidem num.* 2. addo Trentacinquium *d. reſolutione* 2. *num.* 42.

12 Pro qua opinione conſidero ego textum *in l. Paulus reſpondit. ferè in fine. de fideicommiſſarijs libertatibus*, vbi fauore libertatis conceditur, vt hæc verba relata ad honoratum diſponant, ergo in contrarium erit ius commune, & regula vniuerſalis.

13 Secundo ſuffragari videtur tex. *in l. Iulianus §. ex his verbis de le.* 3. vbi ita legitur (ex his verbis. Curate agros accedere, & ita fier, vt filius meus filios veſtros vobis condonet, fideicommiſſum peti non poſſe.) Ecce quia ibi relata ſunt ad honoratum, non diſponunt.

14 Contrariam tamen opinionem, quòd, ſcilicet, huiuſmodi verba relata etiam ad honoratum in vltimis volontatibus diſponant, defendere alij multi non ſunt veriti, & inter ceteros Cuman. *in d. leg. ex hac ſcriptura num.* 5. *verſic.* 4. *limitatio eſt*, Imola *ibidem num.* 6. Pariſ. *num.* 32. & Soc. Iun. *num.* 48. *verſic, Ego tamen teneo.* vbi pulcherrimè.

15 Pro hac opinione adducitur primo tex. *in l. fideicommiſſa §. cum eſſet. verſic. fin. de leg.* 3. vbi ita ſcribitur: ſi quis ita ſcripſerit. (ſufficiant tibi vineæ, vel fundus, fideicommiſſum eſt; quoniam, &c.) Ecce illa verba ſunt enunciatiua, & relata ad honoratum, & nihilominus diſponunt, cum conſtituant fideicommiſſum.

16 Secundo videtur eſſe tex. in terminis *in l. ſi §.* 1. *de dol. mal. except.* vbi quidam habebat tres nepotes ex filia, legauit cuilibet eorum centum, & dixit ſic. (Ignoſcite mihi, quia tam parum vobis lego, nam vobis potuiſſem plus relinquere, ſi a patre veſtro 15. quæ ſibi dedi, potuiſſem recuperare. Item quia omnem meam ſubſtantiam ferè ammiſi.) modò hæredes teſtatoris petunt 15. prædicta ab illis nepotibus hæredibus debitoris: Dicitur ibi, quod repelluntur exceptione doli; cum teſtator videatur ſibi illa 15. remiſiſſe per verba

ba

Digitized by Google

ba illa dicta in teſtamento. Ecce ergo, quòd verba enunciatiua relata ad honoratum diſponunt.

17 Tertiò accedit, quia iure receptum eſt, vt non referat, in quem verba teſtantis dirigantur, ſed in quem voluntatis intentio. *l. cum pater §. donationis de leg. 2. cum concordantibus*, in vltimis n. diſpoſitionibus attenditur ſemper potius voluntas teſtatoris, quam verba *l. 3. §. conditio. de adhimend. legat.* notat gl. *in l. quilibet de hæred. inſtit.* Bar. *in l. cum vnum nu. 19. de Fideic. cũ concordantib.* ergo in vtroque caſu iſta verba enunciatiua debent diſponere, ſiue relata ſint ad honoratum, ſiue ad oneratum, tum quia inter vnum caſum, & alium ſolida diuerſitatis ratio reddi nequit, tum quia intentio ipſius teſtatoris deſeruit etiam honorato.

18 Quarto arguitur ſic. Verba enunciatiua inter viuos relata ad eũ, qui honoratur diſponunt, *l. quidam, & l. Titius, de conſtituta pecunia.*

19 Fortius ergo in vltimis voluntatibus cum ſint fauorabiliores, *l. in teſtamentis, de reg. iur.*

20 Quinto facit, quod in vltimis voluntatibus, & generaliter in quacunque materia verba debent intelligi cum aliquo effectu operandi, *l. ſi quando, vbi* Bart. & alij, *de leg. 1.* Crauet. *conſil. 35. num. 24.*

21 Immo nec ſyllaba quidẽ ſtare debet otioſe: glo. & Bal. *in l. 1. ff. de eo quod met. cau.*

22 Et ratio eſt, quia omnis capienda eſt interpretatio, vt actus valeat, & ſuſtineatur, *l. quoties, de Rebus dub.*

23 Hinc dicebat Dec. *in l. in teſtamentis, num. 12. C. de milit. teſtam.* quod præſumptio pro actus validitate eſt adeo efficax, vt ceteris præualeat, & latiſſime inſiſtit D. meus Peregr. *de Fideicommiſſis, art. 7. nu. 17. cum ſeqq.* ergo verba iſta in omni caſu debent diſpoſitionem inducere.

Sexto, ac vltimo admodum conferre videtur tex. adductus per Cuman. *præcit. loco in l. emptor §. ancilla ff. de rei vendicat.* vbi per modũ cauſæ emiſſa verba enunciatiua diſponunt, licèt ad honoratum ſint directa, ergo fortius, quãdo emittuntur propter ſe principaliter, prout ſupponitur in hypotheſi noſtra.

25 Et hac opinione retenta cõtra Bat. & alios non officiunt contraria.

26 Ad primum enim ſcilicet ad l. generali. Reſpõdetur vltra Cuma. & Imo. *citato loco*, quod ideo ibi per illa verba non inducitur diſpoſitio, quia ibi erant verba adulatoria prolata potius ad alliciendum legatarium, vt bene viuat cum hærede, quam ad alium finem.

27 Et certum eſt verba adulatoria diſpoſitionem non inducere, vt plene per Alexandrũ *in l. ita ſtipulatus, la grande, de verbor. obligationibus.* late Stoi. na Odd. *conſil. 64. num. 20.*

28 Vel volumus dicere, quod ibi erant verba Conſilij, quæ non diſponunt, *l. cum pater, §. modo, de leg. 2.*

29 Ad l. Paulus reſpondeo cum Socino, *nu. 48.* quod ibi non adeſt ius ſpeciale, ſed ius commune, & id videtur ex eo tex. probari: præſupponendo, quod illi realiter non fuerint ſerui, nam tex. ille, ſi recte aduertas, vult duntaxat aliquod beneficium deberi, & ſi ſerui eſſent, libertatem, quæ eſt rerum omnium precioſiſſima *l. libertas, de reg. iur.*

Et ſic loquitur conditionaliter per dictionem illam, ſi quæ nil de ſui natura ponit in eſſe. Pone præterea, quod dixerit teſtator. Crede mi zoile, quod hæres meus dabit tibi decem, certe ex illo tex. videtur probari, quod decem debebuntur, & tamen verba ſunt ad honoratum directa, & ſic hoc non eueniret fauore libertatis, vt dicebatur.

30 Vlterius dico, quod ſi ibi adeſſet fauor libertatis, & ideo illa verba diſponerent, hoc eſſet contra textum *in §. ex his verbis, l. Iulianus, de leg. 3.* vbi fit mentio de libertate, & nihilominus fauore ipſius libertatis illa verba diſpoſitionem non inducunt.

31 Ad tertium videlicet ad d. §. ex his verbis. poſſum reſpondere, quod illa verba ſunt verba conſilij, dum dicitur ibi, curat. &c. Quæ non diſponunt.

32 Aliter reſpondit Cuman. dicens, quod ibi adeſt exhortatio futuri euentus, & præterea non diſponunt, & ſic ſublatis contrarijs, remanet opinio contra Bat. defenſa, ac propagata.

33 A priori tamen vti communi calculo recepta non eſt deſcendendum, quã tamen limita, quando iuramentum intercederet, nam tunc hæc verba etſi ad honoratum relata diſponerent, ita Pariſ. *in d. l. nu. 38. verſ. 3. concluſio.* & Soc. Iun. *num. 54. in d. l. ex hac ſcriptura, & tangit ſub nu. 48. in fine*, vbi affert tale exemplum, ſcito Titi clariſſime, quod centum duntaxat mihi debes, & ita iuro.

34 Notandum tertio principaliter ſupradictã primam ampliationem duntaxat intelligi, ac procedere quatenus ipſa enunciatiua verba ſignificant; vltra enim eorundemmet naturam, & ſignificationem minimè diſponunt. tex. apertiſſimus *in l. Titia §. Caius ff. de leg. 2.* ſequitur Bar. *in d. l. ex hac ſcriptura d. nu. 7.* vbi etiã Soc. Iun. *nu. 43.* addo Trentacinq *d. reſolutione 2. num. 44.*

Nota tamen hoc tum demum procedere, niſi de voluntate proferentis aliter conſtet; nam tunc verba enunciatiua diſponent etiã vltra ſignificationem eorum, vt probatur in d. §. Caius; & docet Soc. Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura præcitato num. 43. in fine.*

35 Amplia ſecundo principaliter regulã præcipue locum habere, ſi verba ſint geminata, ac temporibus ſeparatis ſæpius repetita, item ſi iurata, ita Alben. *conſilio 508. num. 7. in 3.* tangere quoque videtur Verralus. *deciſ. 336. nu. 1. part. 3.*

36 Amplia tertio regulam habere locum etiã inter abſentes, ita Alben. *conſilio ſuo 225. numero 1. in 2.*

Digitized by Google

37 Id quod magis procedit, quando huiuſmodi verba ſunt geminata. Sic præciſe Anguiſſol. *conſil.* 180.*num.* 14. *vol.*1.

38 Scotus tamen *conſil.3.num.* 16.*lib.* 1.*tom.*2. Inquit hæc verba ſemiplene duntaxat probare reſpectu tertij abſentis.

39 Amplia quarto regulam habere locum, etiamſi de enunciato contingat principaliter diſputari, dummodo tamen ſimus inter præſentes, idem Alben. *d. conſilio num.* 2. poſt Dec.*conſ.*3 10. quem ibi deducit, ſic etiam poſt Cæphalum, & Soc. Oddus *conſil.* 64.*nu.* 75. *in* 1. addo Alexandrum Trentacinquium. *variarum reſolutionum lib.* 1. *tit. de Verborum ſignificatione reſolutione* 2.*num.*64.*verſ.hæc declaratio & ver.*2.

40 Amplia quinto etiam in factis recentibus, ita poſt alios Cacheranus *conſ.* 31. *num.*45 *in* 1. qui adducit text. *in d.l.ex hac ſcriptura, de Donatio.* addo Trentacinquium poſt hæc edita viſum *conſil.ſuo* 5.*num.*7.*vol.*2. vbi concordantes adducit Bar. *in l.ex hac ſcriptura.de donationibus,* & Corneum *conſil.*269.*col.*2.*in* 3.

41 Amplia ſexto præcipue locum habere inter ipſos contrahentes, ita Anguiſſol.*conſ.*180. *num.*13.*vol.*1. ita notatur in l. optimam *C.de cõmitt.ſtipul.*

Limitatur autem hęc eadem regula pluribus modis.

42 Et primo, vt non procedat, quando agitur de præiudicio tertij. Bart. *in d. l.ex hac ſcriptura, num.*7. Tex.eſt ad literam *in l.*1. *C.arbitr.tutel.* & *in l. verba C. de Teſtã.* ſequitur Clariſs. Trentacinq. *d.reſolutione* 2.*num.*39.

43 Secundo quoties hæc verba emiſſa ſunt circa ea, quæ per defunctum non ſunt diſponibilia, ita Bar. *in d.l.num.* 10. & Cuman. *nu.*5. *notatur in l.cum pater §.filio, de leg.*2. & *in l.* 1. *C.arbitr.tutel.* Oddus a contrario *d.conſil.*64.*num.*58. addo Trentacinquium *d.reſolutione* 2.*num.* 43.

44 Exemplum affert Berous *conſil.ſuo* 170.*nu.*3. *lib.*2. cum dixit non probari eſſe clericum eũ, qui talis fuit enunciatiuis verbis appellatus, cum ab enunciantis poteſtate hòc non pendeat.

45 Limitatur tertio regulam iſtam non procedere, quando in his verbis eſſet incertitudo reſpectu perſonarum, vel reſpectu quantitatis vel ſpeciei, nam tunc iſta verba non diſponunt.

46 Si enim ſola incertitudo vitiat diſpoſitionem ex his, quæ habentur in l. ſi ita ſtipulatus, *in prin. de verb.oblig.* multo magis in caſu noſtro, vbi non ſolum adeſt incertitudo, quæ ſola, vt dixi, vitiaret, ſed defectus etiam verborum diſpoſitiuorum, & de his tribus extant deciſiones apertiſſimæ, prout videre eſt penès Pariſium *in d. l. ex hac ſcriptura, num.*17. 18. & 36.

47 Notandum eſt tamen, quod iſta limitatio locum duntaxat habet quoad obligandum, ſed non quoad liberandum, quia tunc incertitudo minime vitiaret, Text.ſunt clariſs. *in l. emptor, §.Lucius,ff.de pactis,* & *in l.* & *vno,de Acceptilat.* ſequitur Pariſ. *in d.l.num.*41.

48 Secundo obſeruandum eſt, quod iſta limitatio non procedit fauore dotis, *l.cum poſt,* §. *gener,de iure dotium,* fauore viæ reficiendę, *vt in l.quidam in teſtamento,de leg.*2. & fauore alimentorum, *l.ſi cui annum,de leg.annuis.* Quicquid dixerint multi *in l.*1.*ff.ſoluto matrim.*

49 Fallit quarto ſupradicta regula, quando hæc verba ironice fuiſſent prolata, ſeu adulatorie, ita notatur in l.2.*C.de falſ. cauſ. adiect. legato.* ſequitur Pariſ. *ibidem numero* 41.*verſic.*4. addo Trentacinquium *d.reſolutione* 2. *num.*40.

50 Fallit quinto in actibus inter viuos, in quibus hæc verba minime diſponunt; ſic præciſe Florianus *in l.ſerui electione, num.*15. *de leg.*1.

51 De qua tamen fallentia valde dubito, nullam enim ſolidam diuerſitatis rationem inuenio, ob quam hæc verba diſponant in vltimis voluntatibus, non autem in contractib.

52 Coarctatur ſexto, vt regula non procedat, quando hæc verba emiſſa ſunt in actu obligatorio, quia eo caſu non diſponunt, probant tamen id, quod important. ita Socinus, qui vtrunque dictum declarat *in d. l. ex hac ſcriptura, num.*67. ad eum breuitatis cauſa lectorem remitto.

53 Alias limitationes deducit Pariſ. *in d.l.ex hac ſcriptura, num.*27. & 28. & *melius ſub num.*41. ipſum omnino conſulito. videndus quoque D. Trentacinq. *d.reſolutione* 2.*num.*41.45.& 46.

QVÆSTIO II.

Intellectus varij ad l. ex hac ſcriptura.ff. de Donationibus. afferuntur; & quiſnam verior exiſtat, enucleatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba* [illegible]*is.*
2 *Primus intellectus eſt aliquorum aſſerentium per verba dictæ legis donationem cauſa mortis induci.*
3 *Eorum fundamentum,* & *nu.*4.
5 *Reprobatur per Auctorem.*
6 *Idque multis medijs, de quibus* & *num.*7. 8. 9. 10. & 11.
12 *Soluitur contrarium multipliciter,* & *num.*13.14. 15.& 16.
17 *Secundus eſt ſenſus aliorum opinantium, quod verba illius ſcripturæ, de qua in d. l. inducant legatum, vel fideicommiſſum.*
18 *Et eſt communis.*
19 *Fundamentum huiuſce opinionis,* & *nu.*20.
21 *Damnatur per Auctorem.*
22 *Media,* & *nu.*23.24.25.& 26.
27 *Soluitur contrarium* & *nu.*28.29.30.& 31.
32 *Tertius eſt intellectus aliquorum aſſerentium diſpoſitionem d. legis intelligendam eſſe generaliter,* & *prout ibi.*

33 *Sed*

33 *Sed reprobatur ratio ibidem.*
34 *Quartus eſt ſenſus aliorum aſſerentium dominium, de quo in ipſa lege, ad libertos illos iure donationis inter viuos pertinere.*
35 *Et hic per Auctorem approbatur.*
36 *Corroboraturque triplici iuris fundamento, de quibus & num. 37. 38. cum ſequenti. vſq; ad 56. incluſiue.*
57 *Duo opponuntur per Bart. contra hunc intellectum, de quibus & num. 58. 59. 60. & 61.*
62 *Auctor autem ab eo minimè recedendum diiudicat.*
63 *Et Contraria reſoluit, & num. 64. 65. & 66.*

SEd antequam finis huic verborum enunciatiuorum propter ſe ſpeciei, ſeu materiæ imponatur; de intellectu ipſius legis ex hac ſcriptura, in qua propriè de ipſiſmet verbis ſic prolatis diſſeritur; diſſerendum eſt.

Varij intellectus ad hanc legem a ſcribentibus traditi reperiuntur.

Verba legis.

1 Ex hac ſcriptura; Sciant hæredes mei me veſtem meã vniuerſam, ac res ceteras, quæcunque in diem mortis meæ mecum habui, illi, & illi libertis meis viuum donaſſe: dominiũ ad libertos benigna interpretatione pertinere dicimus.

2 Primus intellectus fuit aliquorum aſſerentium per dicta verba donationem cauſa mortis induci.

3 Quorum quidem ſenſus tali poteſt fulciri ratione.

Vbicunque in aliqua donatione fit mentio mortis, abſque alio cauſa mortis donatio inducitur, gl. eſt, quam ibi ſequitur Bart. *in l. ſeia. de dot. præleg. & videtur probari in l. ſenatus §. mortis cauſa. eod. de Donat. cauſ. mortis.*

4 Sed in iſta ſcriptura fit mentio mortis; cum dicatur: Quas in diem mortis meę mecum habui, ergo, &c.

5 Verum hæc expoſitio mihi à veritate quã maximè abhorrere videtur Moueor infraſcriptis iuris rationibus, & Primo ſic arguo.

6 Donatio cauſa mortis ſine dubio requirit præſentiã partis. *l. inter mortis ff. de donat. cauſa mort.*

Sed hic non ponitur, quod interceſſerit partis præſentia, ergo.

7 Secundo accedit talis ratio. In donatione cauſa mortis inducẽda proculdubio inſpecto tempore huius legis requiritur traditio, aut ſaltem ſtipulatio: tex. vulgatiſſimus *in d. l. inter mortis, in princ. iuncta l. mortis cauſa donatio, & l. ſenatus §. fin. ff. eod.*

8 Sed hic neutrum ponitur interceſſiſſe; quinimmo vllo pacto poteſt aſſeuerari, quod ibi interceſſerit ipſa traditio, cum donatio ſit facta de ijs rebus, quæ apud donantem reperiẽtur tempore mortis, & ſic opus ſit, vt prius ille moriatur, antequam ſciamus, in quibus rebus ipſa facta ſit, ergo.

9 Tertio ſuffragatur talis cõſideratio. Ad hoc, vt donatio cauſa mortis inducatur, de neceſſitate requiritur, quod verba ad ipſum donatarium dirigantur, non autem ad alium. Sic communiter notatur *in d. l. inter mortis.* ibi. (nã mortis cauſa donatur, ꝙ præſens præsẽti dat.)

10 Sed in caſu noſtro verba ſunt directa ad hęredes, nõ autẽ ad libertos donatarios. ergo: & ſic arguit præciſè Cuman. *in hac lege num. 1.*

11 Et in ſpecie, quod quando in ipſa donatione eſt expreſsè facta mentio de hęredibus: nõ cenſeatur inducta donatio cauſa mortis, ſed benè inter viuos, firmarunt quam plurimi; quos pulchro ordine refert, & ſequitur Maſcard. *concluſione ſua 562. num. 41.*

12 Non officit modo contrarium; ad ipſum enim multipliciter reſpondeo.

13 Et Primo dico, quod ſæpe fit mẽtio mortis, & tamen nõ eſt donatio cauſa mortis. *l. vbi ita donatur. ff. eod. de donat. cauſa mortis; l. cũ maritus. §. Titius. ff. de pact. dotal.* & declarat Bar. *in l. quę dotis ſolut. matrim.* vide Maſcard. *d. concl. 562. num. 23.*

14 Præterea & melius reſpondeo, quod argumentum procedit, quando mentio mortis reſpicit ipſam donationẽ, quod non eſt in caſu huius legis; in qua duntaxat reſpicit res donatas, videlicet, vt ſciamus; quæ ſint donatæ.

15 Reſpondetur tertio, quod ad hoc, vt poſſit dici facta donatio cauſa mortis, debent interueniſſe ad minus quinque teſtes, & non pauciores, quia ſic licet eſſet facta mẽtio mortis, præſumeretur tamen inter viuos; vt actus valeat; ſic poſt Alex. Soc. Iun. & alios declarat eleganter Maſcard. *d. concluſ. 562. num. 37.*

Sed hic nullum eſt verbum, quod dicti teſtes interuenerint; ergo &c.

16 Vlterius poteſt reſponderi, quod ad hoc vt poſſit dici facta donatio ipſa cauſa mortis, nõ ſufficit ſimpliciter eſſe factã mentionẽ mortis; ſed duo copulatiuè requiruntur, videlicet, quod in ipſa donatione ſit facta mentio mortis, & quod ipſa ſit collata in tempus mortis. Sic poſt Sigiſmund. Loffred. Clar. & alios Maſcard. *d. concluſ. 562. num. 42.*

Sed hic nullum verbum, quod iſta duo copulatiuè intercedant, ergo, &c.

17 Secundus fuit intellectus aliorum opinantium, quod verba illius ſcripturæ inducant legatum, vel fideicommiſſum, & quod per conſequens per viam legati, vel fideicommiſſi dicatur iſte defunctus diſpoſuiſſe.

18 Et iſte fuit intellectus Bar. *in d. l. nu. 1.* ab omnibus communiter approbatus; cum ſequitur Immola *ibidem num. 1.* Cuman. *num. 2.* Pariſ. *nu. 12. verſic. 2. intellectus.*

19 Fundamentum præcipuum eſt, quòd hic ſupponitur dominium illarum rerum donatarũ eſſe penes illos libertos, de quib. in text. quod ſolum videtur legato, aut fideicõmiſſo cõuenire, cũ per talem diſpoſitionẽ dominiũ recta via trãſeat in legatariũ ſine traditione, vt in d. l. tradunt communiter ſcribentes.

37 Id quod magis procedit, quando huiuſmodi verba ſunt geminata. Sic præcisè Anguiſſol. *conſil.* 180. *num.* 14. *vol.* 1.

38 Scotus tamen *conſil.* 3. *num.* 16. *lib.* 1. *tom.* 2. inquit hæc verba ſemiplene duntaxat probare reſpectu tertij abſentis.

39 Amplia quarto regulam habere locum, etiamſi de enunciato contingat principaliter diſputari, dummodo tamen ſimus inter præſentes, idem Alben. *d. conſilio num.* 2. poſt Dec. *conſ.* 310. quem ibi deducit, ſic etiam poſt Cæphalum, & Soc. Oddus *conſil.* 64. *nu.* 75. *in* 1. addo Alexandrum Trentacinquium. *variarum reſolutionum lib.* 1. *tit. do Verborum ſignificatione reſolutione* 2. *num.* 64. *verſ. hæc declaratio & ver.* 2.

40 Amplia quinto etiam in factis recentibus, ita poſt alios Cacheranus *conſ.* 31. *num.* 45. *in* 1. qui adducit text. *in d. l. ex hac ſcriptura, de Donatio.* addo Trentacinquium poſt hæc edita viſum *conſil. ſuo* 5. *num.* 7. *vol.* 2. vbi concordantes adducit Bar. *in l. ex hac ſcriptura. de donationibus*, & Corneum *conſil.* 269. *col.* 2. *in* 3.

41 Amplia ſexto præcipue locum habere inter ipſos contrahentes, ita Anguiſſol. *conſ.* 180. *num.* 13. *vol.* 1. ita notatur in l. optimam *C. de cōmitt. ſtipul.*

Limitatur autem hęc eadem regula pluribus modis.

42 Et primo, vt non procedat, quando agitur de præiudicio tertij. Bart. *in d. l. ex hac ſcriptura, num.* 7. Tex. eſt ad literam *in l.* 1. *C. arbitr. tutel. & in l. verba C. de Teſtā.* ſequitur Clariſs. Trentacinq. *d. reſolutione* 2. *num.* 39.

43 Secundo quoties hæc verba emiſſa ſunt circa ea, quæ per defunctum non ſunt diſponibilia, ita Bar. *in d. l. num.* 10. & Cuman. *nu.* 5. *notatur in l. cum pater §. filio, de leg.* 2. *& in l.* 1. *C. arbitr. tutel.* Oddus a contrario *d. conſil.* 64. *num.* 58. addo Trentacinquium *d. reſolutione* 2. *num.* 43.

44 Exemplum affert Berous *conſil. ſuo* 170. *nu.* 3. *lib.* 2. cum dixit non probari eſſe clericum eū, qui talis fuit enunciatiuis verbis appellatus, cum ab enunciantis poteſtate hôc non pendeat.

45 Limitatur tertio regulam iſtam non procedere, quando in his verbis eſſet incertitudo reſpectu perſonarum, vel reſpectu quantitatis vel ſpeciei, nam tunc iſta verba non diſponunt.

46 Si enim ſola incertitudo vitiat diſpoſitionem ex his, quæ habentur in l. ſi ita ſtipulatus, *in prin. de verb. oblig.* multo magis in caſu noſtro, vbi non ſolum adeſt incertitudo, quæ ſola, vt dixi, vitiaret, ſed defectus etiam verborum diſpoſitiuorum, & de his tribus extant deciſiones apertiſſimæ, prout videre eſt penès Pariſium *in d. l. ex hac ſcriptura, num.* 17. 18. *&* 36.

47 Notandum eſt tamen, quod iſta limitatio locum duntaxat haber quoad obligandum, ſed non quoad liberandum, quia tunc incertitudo minime vitiaret, Text. ſunt clariſs. *in l. emptor, §. Lucius, ff. de pactis, & in l. & vno, de Acceptilat.* ſequitur Pariſ. *in d. l. num.* 41.

48 Secundo obſeruandum eſt, quod iſta limitatio non procedit fauore dotis, *l. cum poſt, §. gener. de iure dotium*, fauore viæ reficiendę, *vt in l. quidam in teſtamento, de leg.* 2. & fauore alimentorum, *l. ſi cui annum, de leg. annuis.* Quicquid dixerint multi *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim.*

49 Fallit quarto ſupradicta regula, quando hæc verba ironice fuiſſent prolata, ſeu adulatorie, ita notatur in l. 2. *C. do falſ. cauſ. adiect. legato.* ſequitur Pariſ. *ibidem numero* 41. *verſic.* 4. addo Trentacinquium *d. reſolutione* 2. *num.* 40.

50 Fallit quinto in actibus inter viuos, in quibus hæc verba minime diſponunt; ſic præciſe Florianus *in l. ſerui electione, num.* 15. *de leg.* 1.

51 De qua tamen fallentia valde dubito, nullam enim ſolidam diuerſitatis rationem inuenio, ob quam hæc verba diſponant in vltimis voluntatibus, non autem in contractib.

52 Coarctatur ſexto, vt regula non procedat, quando hæc verba emiſſa ſunt in actu obligatorio, quia eo caſu non diſponunt, probant tamen id, quod important. ita Socinus, qui vtrunque dictum declarat *in d. l. ex hac ſcriptura, num.* 67. ad eum breuitatis cauſa lectorem remitto.

53 Alias limitationes deducit Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura, num.* 27. *&* 28. *& melius ſub num.* 41. ipſum omnino conſulito. videndus quoque D. Trentacinq. *d. reſolutione* 2. *num.* 41. 45. *&* 46.

QVÆSTIO II.

Intellectus varij ad l. ex hac ſcriptura. ff. de Donationibus. afferuntur; & quiſnam verior exiſtat, enucleatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba* [illegible]*is.*
2 *Primus intellectus eſt aliquorum aſſerentium per verba dictæ legis donationem cauſa mortis induci.*
3 *Eorum fundamentum, & nu.* 4.
5 *Reprobatur per Auctorem.*
6 *Idque multis medijs, de quibus & num.* 7. 8. 9. 10. *&* 11.
12 *Soluitur contrarium multipliciter, & num.* 13. 14. 15. *&* 16.
17 *Secundus eſt ſenſus aliorum opinantium, quod verba illius ſcripturæ, de qua in d. l. inducant legatum, vel fideicommiſſum.*
18 *Et eſt communis.*
19 *Fundamentum huiuſce opinionis, & nu.* 20.
21 *Damnatur per Auctorem.*
22 *Media, & nu.* 23. 24. 25. *&* 26.
27 *Soluitur contrarium & nu.* 28. 29. 30. *&* 31.
32 *Tertius eſt intellectus aliquorum aſſerentium diſpoſitionem d. legis intelligendam eſſe generaliter, & prout ibi.*

33 *Sed*

Digitized by Google

33 *Sed reprobatur ratio ibidem.*
34 *Quartus eſt ſenſus aliorum aſſerentium dominium, de quo in ipſa lege, ad libertos illos iure donationis inter viuos pertinere.*
35 *Et hic per Auctorem approbatur.*
36 *Corroboraturque triplici iuris fundamento, de quibus & num. 37. 38. cum ſequenti. vſq; ad 56. incluſiue.*
57 *Duo opponuntur per Bart. contra hunc intellectum, de quibus & num. 58. 59. 60. & 61.*
62 *Auctor autem ab eo minimè recedendum diiudicat.*
63 *Et Contraria reſoluit, & num. 64. 65. & 66.*

SEd antequam finis huic verborum enunciatiuorum propter ſe ſpeciei, ſeu materiæ imponatur; de intellectu ipſius legis ex hac ſcriptura, in qua propriè de ipſiſmet verbis ſic prolatis diſſeritur; diſſerendum eſt.

Varij intellectus ad hanc legem a ſcribentibus traditi reperiuntur.

Verba legis.

1 Ex hac ſcriptura; Sciant hæredes mei me veſtem meã vniuerſam, ac res ceteras, quaicunque in diem mortis meæ mecum habui, illi, & illi libertis meis viuum donaſſe: dominiũ ad libertos benigna interpretatione pertinere dicimus.

2 Primus intellectus fuit aliquorum aſſerentium per dicta verba donationem cauſa mortis induci.

3 Quorum quidem ſenſus tali poteſt fulciri ratione.

Vbicunque in aliqua donatione fit mentio mortis, abſque alio cauſa mortis donatio inducitur, gl. eſt, quam ibi ſequitur Bart. *in l. ſeia. de dot. praleg. & videtur probari in l. ſenatus §. mortis cauſa. eod. de Donat. cauſ. mortis.*

4 Sed in iſta ſcriptura fit mentio mortis; cum dicatur: Quas in diem mortis meę mecum habui, ergo, &c.

5 Verum hæc expoſitio mihi à veritate quã maximè abhorrere videtur. Moueor infraſcriptis iuris rationibus, & Primo ſic arguo.

6 Donatio cauſa mortis ſine dubio requirit pręſentiã partis. *l. inter mortis ff. de donat. cauſa mort.*

Sed hic non ponitur, quod interceſſerit partis præſentia, ergo.

7 Secundo accedit talis ratio. In donatione cauſa mortis inducẽda proculdubio inſpecto tempore huius legis requiritur traditio, aut ſaltem ſtipulatio: tex. vulgatiſſimus *in d. l. inter mortis. in princ. iuncta l. mortis cauſa donatio, & l. ſenatus §. fin. ff. eod.*

8 Sed hic neutrum ponitur interceſſiſſe; quinimmo vllo pacto poteſt aſſeuerari, quod ibi interceſſerit ipſa traditio, cum donatio ſit facta de ijs rebus, quæ apud donantem reperiẽtur tempore mortis, & ſic opus ſit, vt prius ille moriatur, antequam ſciamus, in quibus rebus ipſa facta ſit, ergo.

9 Tertio ſuffragatur talis cõſideratio. Ad hoc, vt donatio cauſa mortis inducatur, de neceſſitate requiritur, quod verba ad ipſum donatarium dirigantur, non autem ad alium. Sic communiter notatur *in d. l. inter mortis.* ibi. (nã mortis cauſa donatur, quod pręſens præſẽti dat.)

10 Sed in caſu noſtro verba ſunt directa ad hęredes, nõ autẽ ad libertos donatarios. ergo: & ſic arguit præciſè Cuman. *in hac lege num.* 1.

11 Et in ſpecie, quod quando in ipſa donatione eſt expreſſe facta mentio de hęredibus: nõ cenſeatur inducta donatio cauſa mortis, ſed benè inter viuos, firmarunt quam plurimi; quos pulchro ordine refert, & ſequitur Maſcard. *concluſione ſua 562. num. 41.*

12 Non officit modo contrarium; ad ipſum enim multipliciter reſpondeo.

13 Et Primo dico, quod ſæpe fit mẽtio mortis, & tamen nõ eſt donatio cauſa mortis. *l. vbi ita donatur. ff. eod. de donat. cauſa mortis; l. cũ maritus. §. Titius. ff. de pact. dotal.* & declarat Bar. *in l. quę dotis ſolut. matrim.* vide Maſcard. *d. concl. 562. num. 23.*

14 Præterea & melius reſpondeo, quod argumentum procedit, quando mentio mortis reſpicit ipſam donationẽ, quod non eſt in caſu huius legis; in qua duntaxat reſpicit res donatas, videlicet, vt ſciamus; quæ ſint donatæ.

15 Reſpondetur tertio, quod ad hoc, vt poſſit dici facta donatio cauſa mortis, debent interueniſſe ad minus quinque teſtes, & non pauciores, quia tũc licet eſſet facta mẽtio mortis, præſumeretur tamen inter viuos; vt actus valeat; ſic poſt Alex. Soc. Iun. & alios declarat eleganter Maſcard. *d. concluſ. 562. num. 37.*

Sed hic nullum eſt verbum, quod dicti teſtes interuenerint; ergo &c.

16 Vlterius poteſt reſponderi, quod ad hoc vt poſſit dici facta donatio ipſa cauſa mortis, nõ ſufficit ſimpliciter eſſe factã mentionẽ mortis; ſed duo copulatiuè requiruntur, videlicet, quod in ipſa donatione ſit facta mentio mortis, & quod ipſa ſit collata in tempus mortis. Sic poſt Sigiſmund. Loffred. Clar. & alios Maſcard *d. concluſ. 562. num. 42.*

Sed hic nullum verbum, quod iſta duo copulatiuè intercedant, ergo, &c.

17 Secundus fuit intellectus aliorum opinantium, quod verba illius ſcripturæ inducant legatum, vel fideicommiſſum, & quod per conſequens per viam legati, vel fideicommiſſi dicatur iſte defunctus diſpoſuiſſe.

18 Et iſte fuit intellectus Bar. *in d. l. nu.* 1. ab omnibus communiter approbatus; cum ſequitur Immola *ibidem num.* 1. Cuman. *num.* 2. Pariſ. *nu.* 12. *verſic. 2. intellectus.*

19 Fundamentum præcipuum eſt, quòd hic ſupponitur dominium illarum rerum donatarũ eſſe penes illos libertos, de quib. in text. quod ſolum videtur legato, aut fideicõmiſſo cõuenire, cũ per talem diſpoſitionẽ dominiũ recta via trãſeat in legatariũ ſine traditione, vt in d. l. tradunt communiter ſcribentes.

Digitized by Google

20 Nec obſtar, quod verba ſonent in donatio-
nem, & non in legatũ, quia cum de ipſa dona
tione non conſtet; lex interpreratur talia ver-
ba in vim legati. *argumento tex. in l. ſi donatio, vbi
pulcher tex. C. eod. in l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. leg. in l.
Lutius §. quiſquis il 2. de legat. 2. & l. Lutius §. 1. de le-
gat. 3. cum concordantibus.*
21 Sed hęc opinio improbatur de facili, idque
infraſcriptis iuris rationibus.
22 Et Primo ſic. Regula eſt vulgatiſſima, quod
licet aliàs verba poſſint importare fideicom-
miſſum, illud tamen non inducatur, niſi ex
mente fuerint à defuncto prolata *l. ex verbis C.
de donationibus inter vir. & vxor.*
23 Sed meus proferentis iſto caſu non videtur
legare, ſed ſolum fateri ſe donaſſe, ergo lega-
tum non debet induci.
24 Secundò ſic arguo. Verba enunciatiua,
quando diſponunt, ſolũ diſponunt, in quan-
tum ipſa ſonant; vt patet ex l. ex his verbis *C.
de teſtamento milit. & ex l. 2. C. de neceſſar. ſer. hæred.
inſtit. ex l. qui volebat ff. de hæred. inſtit. & ex l. in te-
ſtamento militis de manummiſ. teſt. cum concordantib.*
25 Sed verba illa non ſonant legatum, vel fi-
deicommiſſum, vt vnicuique videre licet;
ergo.
26 Adde, quod ſecundum horum intellectum.
lex iſta non conuenit ſub iſto titulo, ſed ſub
titulo legatorum poni debuiſſet *argumento l.
Imperatores. de in diem addictione.*
27 Non officit modo conſideratio ex aduerſo
deducta. Reſpondetur enim & primo, quod
dum in ipſa lege dicitur, quod dominiũ per-
tinet ad libertos; non intelligo, quod ob id in
eos ipſum ſit translatum, niſi fuiſſet facta tra
ditio; ſed quod eis dicitur debitum; & eorum
fieri poteſt, & debet; Nam etiam tunc poteſt
28 dici quid ad nos pertinere, quãdo nobis de-
betur, & noſtrum fieri poteſt. *l. verbum illud per
tinere in fine. de Verborum ſignificatione.*
29 Præterea poteſt reſponderi admodum du-
bitabilem eſſe concluſionem illam, quod do-
minium recta via tranſeat in legatarium abſ-
que traditione, maximè, quando legatum eſt
tacitum, vt patet ex traditis præcipuè a Soc.
Iun. *in hac lege ſub num. 8. cum ſeq.*
30 Quinimmo contrariam opinionem verio-
rem eſſe contendunt Bart. & reliqui ferè ſcri-
bentes *in l. 1. ff. de leg. 1.* Vnde non officit.
31 Non officiunt quoque d. l. ſi donatio C. eod.
d. l. 1. C. de falſ. cauſa adiect. leg. cum illis con
cordantibus ſuperius deductis; Optimè enim
reſoluuntur, ac enucleantur per Soc. Iunior.
in hac eadem l. ſub num. 23. vide per eum.
32 Tertius adducitur intellectus, & eſt ali-
quorum aſſerentium diſpoſitionem d. legis
intelligendam eſſe generaliter, videlicet non
reſtringendo eam ad donationem, vel ad le-
gatum, ſed generaliter intelligendo, ſcilicet
quod ex tali ſcriptura dominium illarum re-
rum donatarum tranſeat abſque alio in ip-
ſos libertos donatarios.

33 Sed de facili iſtorũ ſenſus damnari poteſt;
Obſtat enim mirificè regula illa vulgatiſſi-
ma, quod confeſſio parte abſente facta non
præiudicat confitenti, nec probat. *l. certum. §.
ſi quis abſente de conf. ſſis;* de qua regula omniũ
latiſſimè, ac elegantiſſimè differit Maſcard.
concluſione ſua 347. & D. Vincentius Mancin.
in ſuo eleganti tractat. de Confeſſione cap. . . . vide per
eos.
34 Quarta, & vltima eſt expoſitio aliquorum
aſſerentium dominium. de quo in hac lege,
non iure legati, aut donationis cauſa mortis,
ſed benè donationis inter viuos ad libertos
illos pertinere.
35 Quorum ſenſus & mihi ſatis applaudit.
36 Moueor autem pro ipſius corroboratione
triplici iuris fundamento.
37 Primum tale eſt. Quælibet lex ſine dubio
eſt intelligenda ſecundum Rubricã, ſub qua
poſita, & ſituata eſt. *l. 1. ff. ſi cert. pet. l. imperator.
de in diem addictione, & c. cum monaſterium, vbi Ca-
noniſtæ omnes. de electione.*
38 Hinc meritò ſcripſit Iuſtinian. *in prohemio
digeſtorum, & in l. tanta C. de veter. iur. enucleando.*
leges omnes fuiſſe ſub ſuis congruis titulis
poſitas, ac ſituatas.
39 At lex noſtra eſt ſituata ſub Rubrica de
Donationibus, vt patet, ergo ſatis clarè colli-
gitur eam intelligendam eſſe de donatione
mera inter viuos, non autem de ea, quæ fit
cauſa mortis, vel prouenit ex legato.
40 Donatio enim propriè intelligitur de do-
natione inter viuos, non de alia. *l. 1. de Donat.*
41 Secundo propius accedendo, & verborum
ſeriem in hac lege poſitorum conſiderando
ſic arguo, Talia ſemper ſunt ſubiecta, qualia
prædicata demonſtrant. *l. qui vinum. de vino, trit.
& ol. leg.* Iacob de Arena. Bart. & alij *in l. 3. de
fund. inſtruct. & in l. 1. §. ſi quis ſub conditione. Vt le-
gatorum nomine caueatur;* & talis eſt enunciati
42 diſpoſitio, quale eſt enũciatum ipſum *ad tex.
in l. ex his verbis C. de teſtamento mil. & in l. 2. C. de ne-
ceſſarijs hæred. inſtituendis, & in l. teſtamento militis.
de manumiſ. teſtamento.*
43 At Prædicatum, & enunciatum in hac le-
ge nihil aliud eſt, quam donum a viuente ſi-
ne mortis cogitatione factum, ibi (me viuum
donaſſe,) quę verba tempus pręteritum ſalu-
tis ſuæ demonſtrant, quemadmodũ in ſimili
44 verba hæc (Habuiſſe, & recepiſſe dotem) à
marito prolata intelliguntur tempore conte
cti inſtrumenti, vt confeſſio facta ad fauorem
partis valeat: Bart. *in l. poſt dotem quæſt. 1. ſolut.
matrim.* Alciat. *præſumptione 3. num. 7.*
45 Quare idem eſt, ac ſi dixiſſet teſtator: Sciãt
hæredes mei me donaſſe inter viuos, quo ca-
ſu non donatio cauſa mortis, ſed inter viuos
donatio eſſet; Bart. *in l. vltima num. 11. C. de pactis,*
Alexand. *conſilio 14. numero tertio, in primo, &
conſilio 78. numero 2. volum. 4.* & Iaſ. *in l. quæ dotis
numero 30. ff. ſolut. matrim.* cum concordan-
tibus, quos ſingillatim refert, ac ſequitur
Claris.

Digitized by Google

Clariſs. Menoch. *de præſumptionibus lib. 3. præſumptione 35. num. 2.*

46 Ergo ex verbis claris ipſius legis optimè probatur eius ſubiectum intelligendum eſſe de donatione inter viuos, non autem de legato, aut donatione cauſa mortis.

Tertiò ſumpta occaſione ex illis verbis (Benigna interpretatione) de quibus in text. Sic arguo.

47 Benignior interpretatio ſine dubio eſt illa, quę facit actum valere eo modo, quo melius, & efficacius valet, quando pluribus modis valere poteſt. Bal. *in c. quia verſimile. de præſumptionibus, & in cap. 1. de Controuerſ. inter maſc. & femin. argumento l. domus de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum.* Calcaneus *conſil. 11. col. 3.* Crauet. *conſil. 318. num. 4.* ac plures alij.

48 Hinc fit, vt ſi quis ex compromiſſo fuerit electus arbiter, vel arbitrator, & in ſuo laudo, & arbitrio dixerit. Nos Arbiter, atque Arbitrator; huiuſmodi arbitrium ex benigna interpretatione ab eo præſumitur latum tanquam ab arbitro. vt magis efficax ſit; pulchrè Ludouicus Rodolphin. *libro 2. quæſt. ſua 38.*

49 Et in ſimili concludit Crauet. *in conſilio 284. num. 5. verſ. 5. Reſpondeo, & in conſil. 322. colum. 4. in principio*, quod in conferendis beneficijs a cõferente præſumitur ſemper electus is modus, quo melius, ac efficacius ſua collatio valere, ac ſuſtineri poteſt. Sic etiam Alex. *conſil. 8. colum. 4. verſic. nec etiam probatur lib. 3.* conclu-

50 dit, quod is, qui ex dupplici iure poſſidere potuit, præſumitur poſſediſſe ex titulo magis efficaci, ſequitur Crauet. *conſil. 322. num. 3. verſic. rurſus non obſtat.*

51 At efficacior proculdubio eſt titulus donationis inter viuos ipſo legato, aut donatione cauſa mortis. (ſuppoſito etiam gratia diſputandi, quod iſta lex poſſit & in ipſis veri-

52 ficari.) Legatum enim & donatio cauſa mortis poſſunt ad libitum, cum ſint ſpecies vltimatum voluntatum, reuocari. *l. 3. cum l. ſeq. de adhimend. legat. §. 1. inſtituta de Donation. & l. non omnis ff. ſi cert. petatur.*

53 Donatio autem inter viuos eſt de ſui natura irreuocabilis. *§. alia. inſtit. de Donationibus, &*

54 *l. penult. de Donationibus, quæ ſub modo;* Quod procedit etiamſi facta ſit in teſtamento. Sic poſt Roman. Afflict. & alios Tyraquel. *de legibus Connubial. gl. 3. num. 95.* quod de ſui natura eſt

55 reuocabile. ad tradita per DD. *in l. cum quis decedens §. Codicillis. de leg. 3.*

56 Ergo ex benigna interpretatione dominiũ rerum, de quibus in text. ſpectat ad libertos iure donationis inter viuos, non autem iure legati, aut donationis cauſa mortis.

57 Sed duo contra huiuſmodi intellectum, qui mihi videtur veriſſimus, adducuntur a Bart. *in hac lege præcitato num. 1.*

58 Primum autem tale eſt. Nemini dubium eſt, quod donatio inter viuos dicitur, & eſt contractus. *iuribus vulgatis.*

59 Sed in Contractibus dominium non tranſit abſque traditione. *l. ſi quis argentum §. pen. C. eod.* niſi in Eccleſiam. *vt C. de ſacroſanct. eccleſ. l. vltima.* Hic autem non ponitur traditionem interceſſiſſe, ergo.

60 Alterum, quod opponitur. tale eſt. Abſenti donari non poteſt. *l. abſenti ff. eod.* ſed in caſu

61 huius legis liberti donatarij erant abſentes. ergo.

62 Verum hiſce duobus obiectis minimè obſtantibus ab ipſo intellectu; quem etiam pręciſè ſequitur Soc. Iun. *in hac lege num. 23.* nullo pacto recedendum duxi.

63 Non officit primum; ad ipſum enim patet reſponſum ex dictis ſupra *nu. 27. & 28.* quam reſponſionem ſequitur pariter Soc. *præcit. loco.*

64 Ad ſecundum reſpondetur non probari, quod liberti eſſent abſentes tẽpore donationis; Quinimmo totum contrarium ſuaderi poteſt ex illis pronominibus (illi, & illi) qua ſi fuerint per teſtatorem ad oculum, & digito demonſtrati, quę demonſtratio habet vim

65 expreſſionis nominis. *l. certum ff. ſi cert. petat.*

66 Præterea dico, quod refert, an tẽpore ſcripturæ eſſent præſentes, vel ne quia latis eſt, quòd fuerint præſentes tempore donationis in ſcriptura aſſertæ, & hoc videtur præſupponi. Nam cum defunctus faſſus fuerit ſe donaſſe, intelligitur, quod donatio fuerit iure facta, & conſequenter, quod illi liberti fuerunt præſentes, vel quid ęquipollens interceſſerit. *iuxta d. l. abſentis ff. eod.* & hæc ſufficiant.

QVAESTIO III.

An verba enunciatiua ſimpliciter propter aliud prolata diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua propter aliud minimè diſponunt.*
2 *Et præcipuè in materia pænali, & odioſa.*
3 *Item quando proferuntur inter diuerſas perſonas.*
4 *Enunciatiua verba propter aliud diſponunt, quando in contrarium adeſſet veriſimilis mens diſponentium.*
5 *Ratio, & num. 6.*
7 *Romani conſil. 65. affertur.*
8 *Verba enunciatiua propter aliud diſponunt, quando ſunt prolata ſcienter ſi per eo, ſuper quo partes ipſæ poſſunt ſibi præiudicare.*
9 *Exemplum.*
10 *Enunciatiua verba propter aliud diſponunt, quando ſunt geminata.*
11 *Ratio.*
12 *Ampliatur ex ſententia Sfortiæ Odd.*
13 *Item diſponunt in rebus modici præiudicij.*
14 *Item fauore militis, & num. 16.*
15 *Quid iuris de pagano? uide remiſſiuè.*
17 *Item fauore piæ cauſæ.*
18 *Contrarium multi.*

19 *Pariter diſponunt accedente iuramento.*
20 *Similiter diſponunt in his, quæ a ſolo conſenſu pen-dent.*
21 *Item in fauorabilibus.*
22 *Item ex ſententia Crauettæ, quando probare non poſſunt.*
23 *Ratio.*
24 *Quid ſit actio de conſtituta pecunia, & num. 25.*
26 *Alias limitationes, vide remiſſiue per Odd.*

VIdimus de prima ſpecie verborum enunciatiuorum, videlicet, quando ſunt prolata propter ſe, nũc videndum eſt de ſecunda, id eſt, quãdo ſunt prolata ſimpliciter propter aliud, an diſponant.

1 Et non diſponere iura ſunt apertiſſima *in l.*
non nudis, in l. non epiſtolis de probationibus, in l. ex
his verbis, vbi Doctor. & in ſpecie Iaſ. *de militari*
teſtamento, in l. epiſtola, de pactis, in cap. ſi Papa de pri
uileg. in 6. communiter ſic tradiderunt Doct.
ita Matthesilan. *ſingulari ſuo 13. num. 2.* Riminald.
Senior, *conſil. 144. num. 1. in 1.* Socinus Iunior
conſil. 85. num. 4. in 4. Schurff. *cent. 2. conſil. 9.*
num. 15. Pancirol. *conſilio 86. num. 8. in 1.* Viuius
opinione 1038. num. 1. vol. 3. & Torniola *conſilio*
ſuo 49. num. 9. vol. 1. Addo Ludouicũm de Caſanate
poſt hæc edita viſum *conſil. ſuo 16. nu. 6.*
& Ioannem de Caſtillos *ſuarum controuerſiarum*
quotidianarum iuris cap. 26. num. 76. vbi infinitos
propemodum concordantes deducit.
2 Amplia hoc præcipue procedere in materia
pœnali, & odioſa. ita poſt Bald. Dec. &
alios tradit Crauet. *de Antiq. tempor. 1. par. c. 4.*
num. 53.
3 Item quando proferuntur hæc verba inter
diuerſas perſonas, quia eo caſu diſpoſitionẽ
non inducunt, nec aliquo modo inducere
poſſunt, ita poſt alios Angel. Aretinus *conſilio*
24. num. 4. vol. 1. vbi adducit text. *in d. l. ex his, C.*
de teſtam. milit.
4 Limitatur autem primo iſta principalis
concluſio, quando in contrariũ adeſſet mens
veriſimilis diſponentium, quia tunc iſta verba
diſpoſitionem inducunt.
5 Et ratio eſt, quia voluntas diſponentis eſt
illa, quæ totum facit, & dominatur. *l. in condi-*
tionibus primum locum. de conditionibus & demon-
ſtrationibus, & quæ examuſſim eſt ſeruanda,
non enim mens verbis, ſed verba ipſorum di-
6 ſponentium menti adaptanda ſunt, & deſeruire
debent, *cap. intelligenda, extra de verborum*
ſignificatione.
7 Sic in pulchro caſu conſuluit Roman. *con-*
ſilio ſuo 65. per totum. Anciani etenim, ſeu populi
cuiuſdam ciuitatis remouerant quoſdã
officiales ab officio, quod facere non poterant;
deinde totum conſilium decretum condidit,
in quo declarauit facta per ipſos Ancianos
ita fieri potuiſſe, & in proœmio decreti
dictum fuit, quod illud fiebat ad remouendam
omnem dubitationem. Dicit Roman.
quod illa verba enunciatiua propter aliud
inducunt diſpoſitionem, & confirmationem
geſti per Ancianos, cum ita appareat de mente
conſiliariorum ex ipſorum verbis in præfatione,
in qua dictum erat, quod volebant
tollere omnem dubitationem, licet geſta per
Ancianos prædictos expreſſe non approbarint,
ſequitur Crau. *de Antiq. p. 1. c. 4. num. 49.*
8 Limitatur ſecundo, quãdo huiuſmodi verba
eſſent prolata ſuper eo ſcienter, ſuper quo
partes ipſæ poſſunt ſibi præiudicare, eo enim
caſu induceretur expreſſa diſpoſitio, nec admitteretur
probatio in contrarium aduerſus
hanc enunciationem, ſic Menoch. *d. præſumpt.*
133. num. 4. lib. 3.
9 Exemplum poteſt eſſe in donatione facta
alicui benemeritorum, obſequiorum, & ſeruitiorum
perceptorum ratione, ſi enim huiuſmodi
donatio facta ſit ab aliquo, qui plenam,
ac liberam, nulla habita ratione præcedentium
meritorum, donandi facultatem
habet, verba tamen enunciatiua de meritis
prolata inter eaſdem perſonas contrahentes,
quibus hoc pacto, & renunciandi, & ſibi præiudicium
procreandi facultas eſt, & diſpoſitionem,
& probationem pleniſſimam inducunt.
10 Limitatur tertio, quando huiuſmodi verba
eſſent geminata, virtute enim huiuſce geminationis
diſpoſitionem inducerent. ita Roman.
d. conſilio 65. num. 5. Iaſ. *in d. l. ex his, num. 2.*
verſ. 1. ergo limita. Text. eſt etiã in materia contractuum,
in l. cum ſcimus, in ver. ſin autem ſcriptu-
ra C. de Agrico. & Cenſiti. lib. 11. & in materia
teſtamentaria *in l. Pamphylo §. propoſitum de le. 3.*
11 Et non inconuenit; nam verba geminata
oſtendunt magis enixam enunciantis voluntatem,
& corroborant actum, qui ſine illa vi
geminationis de per ſe non ſubſiſteret, ita in-
12 finiti, quos refert, & ſequitur Odd. *conſilio 64.*
num. 59. 60. & 61. vbi dicit hoc magis procedere,
quando geminatio fuit facta interuallatis
vicibus. Et hoc etiamſi de ipſo enunciato
principaliter diſputetur.
13 Limitatur quartò in rebus modici præiudicij.
in ijs enim hæc verba diſponunt: ita Tiraquel.
de iudit. in rebus exiguis ferrendo, numero
mihi 98.
14 Limitatur quinto fauore militis, tex. eſt
ſecundum Doct. communiter *in d. l. ex his ver-*
bis C. de teſtam. milit. Abb. *in c. cum dilectis. num. 14.*
de ſucceſſ. ab inteſt. multos refert, & ſequitur Intrighiol.
de ſubſtitutionibus centur. 2. quæſtione 88.
numero 23.
15 Quid autem ſit de Pagano; vide Iaſ. *in d. l.*
ex his num. 2. verſic. 3. Limita, Marzar. *conſilio 37.*
num. 28. & Viuium *d. opin. 1038. num. 2.*
16 Sed an id contingat in caſu d. l. ex his. ex ſolo
fauore ipſius militis, an verò quia aliquòd
aliud adminiculum ibi concurrat, non eſt eadem
omnium ſententia. Tu vide Alex. *ibi in*
princ.

Digitized by Google

princ. Iaſ.*num.* 1. Soc. *in d.l.ex hac ſcriptura nu.*40. & ibidem Imol.*num.* 3. vbi quoque Parii.*num.* 14.*&* 15.Dec.*in d.l.ex his num.*2.*&* 3.& Sichar.*ibi.num.*7.

17 Limitatur ſexto fauore piæ cauſæ idem Abb.*cit.loco*, Iaſ.*d.l.ex his num.*2. *verſic.*5. *Limita*, *& conſil.*155.*num.*3.*in* 4.Decian.*conſil.* 111.*num.* 24.*in* 2. *& conſil.*44.*num.*54.*in* 3.Afflict. *deciſ.*83. *num.*6.

18 Contrarium tamen tenuerũt nonnulli relati per Viuium *d.opi.num.*3.*verſic.ſed tamen.* vide per eum.

19 Limitatur ſeptimo, quando huiuſmodi verba eſſent iuramento vallata, nam tunc diſponerent, ita Alex. & alij relati per Viuiũ *d.opi.* 1038. *in* 4. Euerhard. *in loco a vi, & energia iuramenti num.*28. vbi deducit tex. *in d.l.rationes.iuncta auth.qui obtinet C. de probationibus*.

20 Limitatur octauo in his, quæ a puro, & mero animo proferentis dependẽt, & in his, in quibus diſponens libera, & ſola voluntate poteſt diſponere, & operari. vt ſi quis contrahat tanquam hæres ex illis enim verbis enunciatiuis, (quamuis propter aliud) inducitur aditio hæreditatis, vel probatio, quod adiuerit hæreditatem. ita Homodeus concludit poſt Crauet.*conſil.*866.*nu.*12.*in* 5. qui dicit eſſe tex. ſecundum vnam lecturam *in d.l.cum falſa C. de iur.& fact.ignor.* ſequitur Ludouic.de Caſanate *conſil.ſuo* 16.*num.*21.

21 Limitatur nono in fauorabilibus ita poſt multos relatos docet Riminal.Iun.*conſil.*578. *num.*65.*in* 5.

22 Limitatur decimo ex ſententia Crauet. *de Antiquitatibus tempor.part.*1.*cap.* 4.*num.*50. quando probare non poſſunt, tunc enim ex his verbis oritur diſpoſitio: adducit text. ad litteram idem Crauet. *in l. Quidam. de Conſtit. pec.* vbi ſi tertius ſcribit ad creditorem puta Titij, quod illa 10. quæ Titius ab ipſo creditore mutuo accepit, ſunt, vel habentur penes ipſum ſcribentem, ex talibus verbis inducitur actio de conſtit.pec. contra ipſum ſcribentem.

23 Ratio, quia alias illa verba nil operarentur, quia non potuit tertius confiteri in præiudicium alterius, & ſic talis epiſtola non poteſt probare contra debitorem abſentem, ſed quia non eſt veriſimile, quòd tertius voluerit ita ſuperfluè, & ſine cauſa ſcribere, lex præſumit, quòd ita ſcripſerit animo ſe obligandi pro ipſo debitore; ac idcirco conceditur actio de conſtituta contra ipſum ſcribentem.

24 Eſt autẽ actio de Conſt. pec. (vt nil, quòd ad terminorum cognitionem ſpectat, intactũ relinquam) quæ competit aduerſus eum, qui ſine ſtipulatione conſtituit ſe pro alio ſoluturum. *l.*2.*C.eod.*

25 Nec diſtinguitur ex quanam cauſa debeat, certa, vel incerta, ciuili, vel honoraria, dum tamen efficaciter debitum potuerit peti, & exigi, vel ſaltem ſolutum retineri, vt quia tantum naturale erat debitũ ita Doct. *ſup.cit.loco.*

26 Multos alios caſus, in quibus hæc regula non procedit, deducit Iaſ.inter ceteros *d.l.ex his*, Viuius *d.opi.* 1038. & Peralta *in l. Titia cum teſtam.num.*3.*de leg.*2. qui etiam *ſub nu.*2. inquit multa requiri, ad hoc vt iſta verba in caſibus ſupra enarratis diſpoſitionem inducant, videlicet, quòd iſta verba ſint de præterito, nõ autem de futuro, item quòd per talia verba deſignetur res, vel quantitas certa. tertio; ac vltimo, quòd fuerint emiſſa ſuper eo, de quo, vel ſuper quo proferens potuiſſet tunc temporis diſponere, & latius vt per eum.

QVÆSTIO IIII.

An verba enunciatiua ſimpliciter propter aliud prolata probent.

SVMMARIVM.

1 *Enunciatiua verba propter aliud prolata minimè probant.*
2 *Amplia, vt nec inter eaſdem partes.*
3 *Præſumptionem tamen inducunt, cui ſtatur donec probetur contrarium.*
4 *Inter præſentes in iis, quæ dependent a poteſtate partium, & ſuper quibus poſſunt illæ liberè diſponere, maximam inducunt probationem.*
5 *Enunciatiua verba propter aliud nec etiam præſumptionem inducunt, quando contingit principaliter de enunciato diſputari.*
6 *Contra Crauet. Scotus, & alij.*
7 *Limita, vt per Pancirol. & Socinum.*
8 *Enunciatiua verba propter aliud non probant etiam in vltimis voluntatibus.*
9 *Exemplum.*
10 *Enunciatiua verba propter aliud inſerta etiam in inſtrumento non probant.*
11 *Exemplum.*
12 *Enunciatiua verba propter aliud minimè probant, quando de ſocietate probanda tractatur.*
13 *Exemplum.*
14 *Verba enunciatiua propter aliud non probant etiam ſolennitatem requiſitam in actu interueniſſe.*
15 *Exemplum.*
16 *Enunciatiua verba propter aliud prolata bene probãt in Antiquis.*
17 *Ratio.*
18 *Scriptura priuata non probat in factis recentibus.*
19 *Secus eſt in Antiquis.*
20 *Teſtis deponens de credulitate regulariter nõ probat.*
21 *Fallit in Antiquis.*
22 *Verba enunciatiua propter aliud probant in Antiquis, licèt enunciata ſint huiuſmodi, quæ tempore actus celebrati, aut enunciationis facta interuenire non potuerint.*
23 *Verba enunciatiua propter aliud minimè probant etiam in Antiquis, quando agitur de magno tertij præiudicio.*
24 *Tertius dicitur ille, qui non habet cauſam cum contrahente, vel enunciante.*

25 *Enun-*

25 *Enunciatiua verba propter aliud probant, quando ſunt geminata.*
26 *Ampliа etiam quoad tertium.*
27 *Et eo magis ſi ſint iurata.*
28 *Contra Ferral. deciſ. ſua 337. par. 3.*
29 *Reprobatur.*
30 *Rationes, & num. 31. 32. 33. & 34.*
35 *Verba enunciatiua propter aliud probant fauore militis.*
36 *Quid iuris in Pagano? Vide Maſcard. remiſſiuè.*
37 *Enunciatiua verba propter aliud probant fauore piæ cauſæ.*
38 *Item fauore dotis.*
39 *Item quando ſunt enunciatiua eius, quod tempore aſſertionis eſſe poteſt.*
Exemplum ex Maſcardo ibidem.
40 *Similiter probant in Priuilegijs, quando tamen agitur de facto antiquiſſimo.*
41 *Declara.*
42 *Item probant, vbi agitur de modico præiudicio.*
43 *Item quando cum his cõcurrunt aliæ præſumptiones.*
44 *Alias limitationes vide per Doct. remiſſiuè.*
45 *Verba enunciatiua propter aliud prolata a Papa, vel alio principe an probent, vel ſaltem præſumptionem inducant? & alia de materia. Vide Crauet. Remiſſiuè, & num. 46.*

1 VIſo, an huiuſmodi verba Enũciatiua propter aliud ſimpliciter prolata diſponãt, inquirendum eſt modo, an probẽt. Et non probare pariter cõmuniter receptum eſt. ita Guid. Papa *in cap. illud quoque num. 3. de præſumptionibus.* Schurpt. *cent. 3. conſil. 76. num. 9.* Pedrocha *conſil. 32. num. 123.* Vincentius de Franchis *deciſ. ſua 357. num. 1.* Maſcard. *concluſ. 622. num. 1.* poſt ibi relatos & alij. addo D. Bardelion. *conſil. ſuo 49. num. 11.* vbi concordantes deducit Fabium de Anna, Frãciſcum de ponte, ac plures alios.

Textus eſt etiam ad literam in d. l. non nudis, vbi ſi nutriui Titium in domo mea tanquam filium, & eum filium nominabam, nõ per hoc probatur eum eſſe filium.

2 Ampliatur, vt nec plenè probent inter eaſdem partes contra textum *in d. l. optimam C. de Contrahenda.* Sic poſt multos relatos concludit Barnab. Cornaz. *deciſ. ſua Lucenſi 92. num. 12.* vbi concludit non eſſe fidem adhibendam cuidã inſtrumento celebrato inter quendam nomine Lazarum ex vna, & alium Leporinum ex alia, in quo inſtrumento enunciatum ſit Lazarum eſſe Ciuem Lucenſem, quoad dictam ciuilitatem inter eoſdem probandam. Et maximè procedit inter abſentes. ita Franciſcus de Ponte *conſil. ſuo 95. num. 13.*

3 Limitatur tamen, vt ſaltem præſumptionẽ inducant, cui ſtetur donec probetur contrarium, exemplum eſt clariſs. in d. l. optimam; vbi videtur illum eſſe ſeruum, & partes eſſe præſentes, prout enunciatur, niſi probetur contrarium; idem etiam probatur in l. quidã *de probationibus*, vbi niſi ille frater probet aduerſarium non fuiſſe filium fratris mortui, credetur, quod fuerit prout in aditione, in ſolutione fideicommiſſi, & in cautione. de quibus ibi enunciabatur, ita Soc. *conſil. 46. num. 8. in primo, & 223. num. 8. in 2.* idem Socinus Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 69. cum ſeq.* vbi de hoc omnium pulcherrimè & lariſſimè; ſequitur Iacobus Machel. *patroc. 38. num. 2.* Pappon. *conſil. 92. num. 37. in 1.* & nouiſſimè M. Antonius Maceratenſ. *lib. 2. reſolut. 11. nu. 59.* vbi ampliat hæc verba præſumptionem quoque facere ad fauorem tertij abſentis.

4 Quinimmo inter præſentes, in ijs tamen, quæ dependent a poteſtate partium, & ſuper quibus poſſunt illæ libere diſponere, maximã inducunt probationem. Sic poſt alios Ponte *d. conſil. 95. num. 17.* Crauet. *in d. §. propoſitum nu. 63.* conferunt mirum in modum ſcripta per illuſtriſs. D. Card. Tuſcum *concluſione ſua 652. num. 10. in litera C.* à contrario ſenſu; docuit enim ibi, quod confeſſio enunciatiua propter aliud facta non probat etiam inter contrahentes, quando fit ſuper eo, de quo contrahentes non poſſunt diſponere & latius, vt per eum.

5 Declaratur tamen ſupradicta Limitatio, vt non procedat, quando contingit principaliter de enunciato diſputari; tunc enim ne præſumptio quidem oritur: ita plures relati a Crauet. *de Antiquitatibus tempor. part. 1. cap. 3. num. 54.*

6 Licet ipſe *ſubſequentibus numeris*, & Scotus, *conſil. 3. lib. 1. num. 39. vol. 2.* contrarium voluerit; ſequitur etiam Pappon. *d. conſil. 92. num. 38.*

7 Limita tamen vt per Panciroł. *conſil. ſuo 96. num. 57. volum. 1.* quando ſunt geminata, & in alio caſu, vt per Soc. Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 77. vſque in finem.*

8 Ampliatur ſecundo Regula principalis, vt procedat etiam in vltimis voluntatibus ita poſt alios concludit Anton. de Petrutia *in l. 1. num. 327. ff. de iureiurando.*

9 Exemplum poteſt eſſe, veluti, ſi Sempronium, quem vt filium tenebam, ac nominabam, hæredem mihi inſtituam in teſtamento, ad hue enim non probatur eum eſſe filiũ.

10 Ampliatur tertio, etiamſi hæc verba eſſet inſerta in inſtrumento, nam ideominus minime probant, ita Maluaſ. *conſil. 91. nu. 41. uol. 1.*

11 Exemplum: Acquiſiui domum a Sempronio pro me, ac Mæuio, quem vt filium tenebam, ac nominabam; certè adhuc non probatur Mæuium eſſe filium meum licet illa verba fuerint inſerta in inſtrumento ipſius acquiſitionis.

12 Ampliatur quarto, vt præcipuè procedat, quando de ſocietate probanda tractatur, ita poſt Guid. Pap. & Alex. Marcabrun. ab Anguil. *conſil. ſuo 5. nu. 49.*

13 Exemplum poteſt eſſe, veluti ſi dicatur, Ego,

Digitized by Google

Ego, & Sempronius ſocius meus in arte Lanificij, mutuo damus tibi centum: per illa enim verba (Socius meus) non probatur ſocietatem initam inter me, & Sempronium.

14 Ampliatur quinto, vt nec etiam ſolemnitatem requiſitã in actu interueniſſe per hæc ipſa verba probetur.

15 Veluti, ſi in inſtrumento alienationis dicatur; Habita licentia epiſcopi, & præcedẽtibus tractatibus, vt poſt multos concludunt Addẽtes ad Mathesilan. *ſing. ſuo 79. num. 3.*

16 Limitatur autem primo concluſio principalis, videlicet quòd verba enunciatiua ſimpliciter propter aliud prolata non probant, in Antiquis. ita gl. *in cap. cum olim*, & ibi Doct. *de Cenſibus*. Paſethus poſt alios, quos deducit, *conſil. ſuo 204. num. 5. in* 1. Crauet. *de Antiquitatibus. part. 1. cap. 1. num. 7.* Aſinius *in ſua Praxi par. 2. cap. 12. num. 4.* Maſcard. *concluſione 622. num. 15.* & Vincentius de Franchis *d. deciſ. 357. num. 3.* Addo Trentacinquium *variarum reſolutionum lib. 1. tit. de verborum ſignificatione reſolutione 2. nu.* 82. *verſic. 2. concluſ.*

17 Et ratio eſt, quia in Antiquis propter difficultatem læuiores probationes ſufficiunt. *cap. cum cauſam vbi gl. de probationibus.*

18 Hinc eſt, quòd etſi in factis non Antiquis ſcriptura priuata non probet *l. nuda. de donationibus, l. inſtrumenta domeſtica, l. exemplo, & l. rationes C. de fide inſtrumentorum.*

19 Secus tamen eſt, quando ſumus in Antiquis, quia tunc probat. ita poſt multos concludit Crauet. *cit. loc.*

20 Hinc eſt etiam, quòd quanquam teſtis deponens de credulitate non probet. glo. *in l. in teſtamento*, & ibi Cynus *C. de teſtamentis*, Iaſ. *in Rubr. de iureiur. num. 2.*

21 Tamen in Antiquis plenè probat. *cap. quoties. in fine verſiculo accepiſſe. de teſtamentis.*

22 Ampliatur, vt hæc principalis limitatio procedat, licet enũciata ſint huiuſmodi, quæ tempore actus celebrati, aut enunciationis factæ interuenire non potuerint: ita poſt plures Crauet. *cit. cap. 4. in principio*, qui *ſub num. 3.* declarat, qualiter ſit intelligenda hæc ampliatio; pluribus alijs medijs id demonſtrat eruditus Pedrocha *conſil. ſuo 32. num. 129. cum ſequentibus.* Addo Trentacinquium *præcitato loco.*

23 Declaratur tamen iſta limitatio, vt non procedat, quando in Antiquis ageretur de magno præiudicio tertij, quia eo caſu nõ plenè probarent. ita Scotus *d. conſ. 3. lib. 1. num. 31. cum ſeq.* Menoch. *in 673. num. 7. & 8. in 7. & in 979. num. 6 & 7. in* 10. addo D. Carol. Bardellonum *conſil. ſuo 49. num. 49. in* 1. vbi pulchrè.

24 Quis autem dicatur tertius declarat Crau. *d. part. 1. de Antiquitatibus. cap. 4. num. 22. cum ſeqq.* dicẽs in ſumma, quòd tertius dicitur ille, qui non habet cauſam cum contrahente, vel enunciante.

25 Limitatur ſecundo concluſio principalis, quando huiuſmodi verba ſunt geminata, eo enim caſu plenè probant, ita poſt plures relatos Decian. *conſil. ſuo 21. num. 25. in* 1. Crauet. *conſil. 405. num. 4.* Eugen. *conſil. 58. nu. 49. vol.* 1.

26 Ampliatur etiam quoad tertium, vt dicũt plurimi relati a Crauet. *d. part. 1. cap. 3. num. 31. cum ſequentibus*, ſequitur poſt multos relatos Scotus *conſil. 3. num. 20. lib. 1. tom. 2.* ſequitur Ludouicus *deciſione Peruſina 33. num. 13. vol. 1.*

27 Et eo magis ſi ſint iurata. Si quidem iuramentum habet vim clauſulæ, vt actus valeat omni meliori modo *l. cum pater. §. filius matrem. de leg. 2.* ita M. Anton. Bauerius *de virtute, & viribus iurament. verſic. dicturus. num. 32.*

28 Eſt tamen notandum, quòd adeſt deciſio P. Emil. Vetral. in contrariũ *in ord. 336. par. 3.* vbi tenet huiuſmodi verba propter aliud prolata geminata, & iurata quoque inſimul non probare: & ita inquit fuiſſe deciſum anno Dom. 1553. die 15. Maij.

29 De qua tamen deciſione valdè dubito, cũ ab opinione tantorum Patrum aliena videatur.

30 Et quia nemini dubium eſt hæc verba aliqualem de per ſe inducere præſumptionem, vt ſuperius fuit dictum: nunc addo Scotum *cit. num. 20. cum ſequentibus*, & Butrium *in capit. cum dilectus. num. 7. de ſucceſſ. ab inteſt.* qui inquit, quòd hæc verba in tantum adminiculantur, vt iuncto vno teſte pręſumptionem inducant ſufficientem etiam ad condemnationem, niſi directè, vel indirectè tollatur, ſcilicet, per probationem furoris.

31 Quinimmo pręſumptionem inducunt etiã ad fauorem, vel in præiudicium tertij, vt tradit Rom. *conſil. 63.* Iaſ. *in d. l. ex his verbis num. 3.*

32 Quæ præſumptio operatur, vt illi ſtandum ſit, donec probetur contrarium: ita Scotus *conſil. 3. num. 16. lib. 1. tom. 2.*

33 Et hoc præcipuè procedit, quando huiuſmodi verba ſunt prolata inter perſonas nobiles, quas non eſt veriſimile mentitas fuiſſe, vt hæc omnia pulchrè confirmat Decian. *conſil. 32. num. 77. in* 2. ergo geminata, & iurata plenè debent probare virtute geminationis, & iuramenti.

34 Et eo magis dico reſpuendam, quia nonnullos adducit, qui de huiuſmodi materia ne verbum quidem proferunt, vt tu lector beneuole videre poteris.

35 Limitatur tertio principalis concluſio fauore militis. *l. ex his verbis C. de teſtamento militis*, ſequitur Maſcard. *d. concluſ. 622. num. 38.*

36 Quid autem ſit de Pagano vide eundem *num. ſubſequenti.*

37 Limitatur quarto fauore piæ cauſæ, vt poſt alios tradit Euerardus *in loco a milite ad eccleſiam num. 3.* Sequitur Ludouic. *deciſione Peruſina 33. num. 12. part. 1.* Maſcard. *d. concluſione 622. nu. 41.* & Crauet. *in §. propoſitum nu. 60. & 61.* vbi quærit, nunquid iſte fauor piæ cauſæ habeat etiã locum, vbi agitur de fauore liberorum.

38 Limitatur quinto fauore dotis. Sic poſt

plures

plures relatos docuit in terminis Marſilius *ſingul. ſuo 442.* vbi ſubdit hæc menti tenenda, quia illa pluries habuit in facto, & obtinuit contra duos aduocatos. Subſequuti ſunt Riminald. Iun. *poſt alios conſil. 31. num. 5. & 76. cum ſeq.* vbi declarat, qualiter id ſit intelligendũ, Eugen. *d. conſ. 58. nu. 50.* & alias diximus ſupra *lib. 2. quæſt. 31.*

39 Limitatur ſexto, quando huiuſmodi verba ſunt enunciatiua eius, quòd tempore aſſertionis eſſe poteſt, nam tunc probant: ita poſt Bart. & alios Eugen. *conſilio 58. nu. 48.* Pulchrè Maſcard. *concluſione 622. num. 26. & 27.* vbi affert exemplum dicens, quod ſi forte fortuna proferatur inſtrumentum cuiuſdam notarij, in quo enuncietur Titium tanquam procuratorem Caij promiſiſſe: Talia verba vtique probant Titium eſſe procuratorem eiuſdemmet Caij.

40 Limitatur ſeptimo in priuilegijs, in ijs enim hæc verba enunciatiua probant, quando tamen agitur de facto antiquiſſimo ſecundum gl. *in cap. cum olim. de Cenſibus, & in cap. ſi Papa. de Priuilegijs in ſexto.*

41 Intellige etiam, quando verba proferuntur ab illo, qui ſuper eo, quòd enunciat, potuiſſet principaliter diſponere, & ſufficit tũc vnum Priuilegium antiquiſſimum, quod in probando æquipollet famę, vt tradit Ioannes Andreas *in regula non licet. de reg. iur. in 6.*

Ita docet limitando Franciſcus Aretinus *in cap. cum cauſam. num. 26. de probationibus,* ſequitur Maſcardus *d. concluſ. 622. num. 17.*

42 Limitatur octauo, vbi agitur de modico præiudicio, nam tunc iſta verba probant: ita poſt alios Crauet. *in d. §. propoſitum num. 61.*

43 Limitatur nono, quando cum his verbis concurrunt aliæ præſumptiones, vel coniecturæ. Sic præciſe poſt alios Ludouic. de Caſanate *conſil. ſuo 16. num. 26.*

44 Alias limitationes vide per Eugenium *d. conſil. 58. num. 45. cum ſeqq.* & per Maſcard. *cit. concluſ. 622. vol. 1.*

45 Sed an huiuſmodi verba prolata a Papa, vel alio principe probent, vel ſaltem pręſumptionem inducant;

46 Et an eadem verba a priuatis prolata, quæ inducunt præſumptionem in contractibus, cui præſumptioni ſtatur, donec probetur cõtrarium, id agant reſpectu tertij, ſeu in fauorem tertij, hic non diſputo: ſed vos remitto ad Crauet. *d. part. 1. capit. 3. num. 18. cum infinitis ſequentibus,* qui etiam infinita alia de hac verborum ſpecie proſequitur.

QVAESTIO V.

An Verba Enunciatiua propter aliud per modum conditionis diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua prolata propter aliud, per modum tamen conditionis, minimè diſponunt.*
2 *Ratio.*
3 *Ampliatur, etiamſi ſint iurata; Ratio ex Socin. ibidem.*
4 *Ampliatur pariter, etiamſi conditio non ſit expreſſa, ſed tacite veniat per verba futuri temporis.*
5 *Limitatur ſecundum Alex. in aliquo antecedenti, vel conſequenti, quòd ſit neceſſario implendum ad illud, quod in conditione eſt deductum, & eſt communis limitatio num. 9.*
6 *Comprobatur, & num. 7. 8. cum ſeq. vſque ad 14.*
14 *Opinio quadam Addentium ad Bartolum affertur.*
15 *Reprobatur.*
16 *Explicatur reg. in l. Proculus. de Vſufructu.*
17 *Dictiones (ſi) & (quoad) conditionem important.*
18 *Textus in l. penult. ma. de collatione dotis declar.*
19 *Dubitat Auctor de limitatione illa Alexandri.*
20 *Enunciatiua verba propter aliud per modum tamen conditionis non diſponunt, & præcipuè in vltimis voluntatibus, & numero 21.*
22 *Declaratur iſta enunciatio.*
23 *Verba Enunciatiua propter aliud per modum conditionis benè diſponunt, quotieſcunque aduenit conditio.*
24 *Ratio.*
25 *Item quando concurrunt aliæ coniecturæ, quæ magis apertam voluntatem enunciantis oſtendunt.*

HVcuſque tractatum fuit de Verbis Enunciatiuis prolatis ſimpliciter propter aliud, & ſic in genere, nunc videndũ eſt de qualibet eorũ ſpecie; Et primo an, prolata propter aliud, per modum tamẽ conditionis, diſponant.

1 Et non diſponere iura ſunt apertiſſima videlicet *in l. ex facto le prima. ff. de hæredibus inſtituendis, & in l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis om. ſ. cauſ. teſt.* Ita quoque Riminald. Iunior *in conſil. 689. num. 147. in 6.* Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 41. verſiculo ſecunda principalis concluſio,* & Socinus Iunior *num. 30.* quicquid ſcripſerit Maſcard. *concluſ. 622. num. 45.*

2 Et ratio eſt in promptu, quia conditio nil vnquam ponit in eſſe: Oſaſcus *deciſ. 166. nu. 5.* & quæ ſub cõditione exiſtunt, non ſunt ſub diſpoſitione, vt pulchrè, & latè more ſuo docet Clariſſimus Eques D. meus Peregrinus *de Fideicommiſſis art. 28. num. 8.* pulchrè D. Fachineus *conſilio ſuo 70. num. 3. vol. 1.* Hinc videmus, quod actus conditionalis nihil operatur ante conditionis euentum; Caſſador. *deciſ. 3.* de præ-

Digitized by Google

de præbend. num. 16. & conditione non verificata ceſſat diſpoſitio; Oſaſcus *deciſ.* 171. *nu.* 6.

3 Ampliatur etiamſi ſint iurata; nam ideo minus minimè diſponunt: ita Socin. Iun. *in d. l. ex hac ſcriptura nu.* 53. vbi reddit rationem dicens, quod iuramentum non alterabit (vt ipſius verbis vtar) naturam verborum cōditionalium. Semper enim, etiam quod millies iurata, conditionalia erunt, & in vim conditionis ſtabunt.

4 Ampliatur ſecundo principaliter, vt procedat, etiamſi conditio non ſit expreſſa, ſed tacitè veniat per verba futuri temporis. *iuxta l. Stichum, qui meus erit. cum ſimilibus ff. de leg.* 1. Sic præciſè Bart. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 3. ff. de donationibus* motus per tex. *in l. Titia in princ. ff. de legat.* 2. qui tamen ad rem nil facit, prout egregie animaduertit etiam Soc. Iun. qui & huic eidem ampliationi ſubſcripſit. *in d. l. ex hac ſcriptura ſub num.* 31.

5 Limitatur primo iſta concluſio ſecundum Dom. Alexandrum *conſil.* 185. *num.* 17. *in* 2. in aliquo antecedenti, vel conſequenti, quod ſit neceſſarium implendum ad illud, quod in conditione deductum eſt.

6 Adducit textum in conſequenti *in l. penultima, de Collatione bonorum, vult dicere de Collatione dotis.* vbi quidam teſtator teſtamento ſuo cauit, quod ſi filia ſua conferret fratribus dotem, & alia, quæ ſibi nubenti per ipſummet fuerunt tradita pro rata, & portione, ad hæreditatem & ipſa admittatur. Si filia ab hæreditate ſe abſtineat, non poteſt compelli a fratribus ad bona ſua conferenda, quoniam pater voluit filiam ſuam alterutrum habere, ſcilicet eandem portionem hæreditatis, ſi dotem cum ceteris bonis fratribus conferre maluerit, vel dotem, & dicta alia bona habere præcipua ſi noluerit. Et ratio eſt, quia cum pater dixit: Si filia dotem, & cetera, quæ ſibi tradidi nubenti, cum fratribus conferret, pro parte hæredem inſtituo. ſ. ſequitur de neceſſitate, quod pater voluit dominium dictorū bonorum in filiam transferre, quia aliàs non potuiſſet filia dicta bona conferre, vt diſpoſuit teſtator.

7 Quia Collatio eſt rei propriæ, non alienæ, in cōmune latio. *l. 1. in princ. de Collatione bonorū.*

Non mirandum ergo, quod filia abſtinente ab hæreditate patris dos præcipua vna cum alijs bonis ſibi ſpecialiter traditis remaneat pleno iure apud ipſam filiam: Stante regula, quod abſtinens ab hęreditate nunquam conferre tenetur. *l. fin. de Collatione bonorum.* quę fuit ratio deciſionis *in d. l. pen.*

8 Exemplum autem in Antecedenti poteſt colligi ex l. denique §. *interdum de pecul. leg.* & in terminis ex l. proculus. in principio de vſuf.

9 Ita quoque videtur ſentire Dec. *in l. ex his nu. 35. C. de teſtam. milit.* vbi etiam Iaſ. *num. 2. verſ. 10. fallit.* Cæph. *in l. centurio. de vulgari num.* 981. *pag. mihi* 79. Ruinus *conſil. ſuo* 17. *nu.* 3. *in* 1. Maſc. *d. concluſ.* 622. *nu.* 45. Ioānes Baptiſta Schuuartzentaler *in l. optimam. explanatione* 89. *C. de contrahenda*, Ludouic. de Caſanate omnium latiſſimè, & elegantiſſimè *conſil. ſuo* 16. *ſub num.* 9. 10. 11. *&* 12. & ante omnes Bar. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 4. dum ita diſtinguit de his verbis.

10 Aut fuit expreſſa certa quantitas, ſeu ſpecies, aut non. Si non fuit expreſſa, non diſponunt: ſi fuit expreſſa, tunc ſubdiſtinguit.

11 Aut quæritur, an inducat diſpoſitionem in eo, quod venit in conditionem, aut in alio antecedenti, vel conſequenti.

12 Primo caſu hæc verba non diſponunt, niſi tamen prolata ſint per ablatiuos abſolutos, vt in l. fideicommiſſa §. *cum eſſet. de leg. 3. & in in l. ratione §. tametſi. ff. ad l. Falcid.* cum concordātib. deductis per Soc. *in d. l. ex hac ſcriptura nu.* 35.

13 Secūdo verò caſu; Si illud antecedens, vel cōſequens poterat per teſtatorem induci, & erat antecedens neceſſarium; diſponunt, & hoc eſt, de quo nos loquuti ſumus. Sententiā Bart. præciſè ſequutus eſt D. Trentacinq. *variar. reſolut. lib. 1. tit. de verb. ſignif. reſolut. 2. nu.* 48.

14 Addentes ad Bat. *in d. l. ex hac ſcriptura in 3. col. in litera A.* dicunt limitationem Alex. ſuperius relatam eſſe contra tex. *in d. l. ex his verbis. C. de teſtam. milit.* & reſpondent ad l. proculus. & l. pen. *de Collatione dotis*, quod ibi erant Verba Enūciatiua principaliter propter ſe prolata.

15 Sed ad iſtud reſpondeo, & dico eos decipi, in text. enim in d. l. ex his. non adſunt Verba Enunciatiua prolata propter aliud per modū tamen conditionis, quemadmodum illi arbitrantur, vt vnuſquiſque videre poteſt.

16 Propterea tex. in d. l. proculus. loquitur proprie de his verbis prolatis per modum conditionis, non autem per ſe, patet ibi (ſi ille hæredi meo promiſerit,) vel ibi. (ędium illatum, quoad altius, quam vti nunc ſunt, ædificatæ
17 non erunt, &c.) Dictiones enim illæ (ſi) & (quoad) conditionem important expreſſam, vt de dictione (ſi) tex. eſt *in l. 1. §. ſi quis. ff. de verb. obligat.* Bart. *in l. 1. de conditionibus, & demonſtrationibus. in l. qui promiſit de conditione indebit. cum ſimilibus,* & de dictione (Quoad) eſt tex. *in l. 1. §. fin. de ventr. in poſſ. mit. in l. Ambiguitatem. de Vſufruct. in l. quamdiu. C. qui admit. cum ibi. not. cum mille concordantibus.*

18 Pariter tex. *in d. l. pen. de Collatione dotis.* loquitur de his verbis; patet ibi. (ſi dotem, & cetera, quæ nubenti tradidi,) quæ dictio (ſi) vt dixi, conditionem importat.

19 Aduerte tamen, quod valde dubito de limitatione illa Alex. quod ſcilicet regula illa fallat in aliquo antecedenti, vel conſequenti neceſſario, & hoc per ſcripta a Soc. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 33. & 34. nec non* 42. & a Pariſ. *ibidem num.* 19.

20 Secundo loco addentes ad textum *in l. ex facto. la prima. de hæred. inſtituendis.* limitant ſupradictam regulam principalem, vt duntaxat locum habeat in vltimis voluntatibus, &
hoc

Digitized by Google

hoc per textũ *in l. filiusfamilias §. cum qui de leg. 1.* qui, vt potui colligere, de hoc ne verbum quidem profert.

21 Quòd autem hæc verba non diſponant in vltimis volũtatibus, late Cl. D. Peregrinus *art. 2. de fideicommiſ. nu.* 52. vbi quoque rationem deducit, dicens, quod cum conditionalia pro lata ſint ad conditionandum, & qualificandum diſpoſitionem in alium collatam; ſatis eſt, vt ſecundum eorum naturam operentur effectum conditionis, nec vlla neceſſitas cogit, vt operentur effectum diſpoſitionis, & latiùs, vt per eum.

22 Intellige tamen id præcipuè, quando nulla quantitas, vel ſpecies fuit expreſſa, tunc enim huiuſmodi verba per modum conditionis prolata minimè diſponunt in vltimis voluntatibus. Sic præcisè Ioannes Baptiſta Schuuartzenthaler *in repetitione d. l. optimam explanatione* 88. vbi adducit textum ad literam *in l. Titia in princip. de leg. 2.*

23 Limita tertio vltra alios, quotieſcunque conditio aueniſſet; quo caſu hæc verba diſponerent.

24 Ratio eſt, quia puri, & purificati idem eſt iudicium *l. Sed etſi de ſua. in fine de acquir. poſſeſſ. l. ſi pupillus de conditionibus inſtitution.* & Cæph. *ult. centurio. de vulg. num.* 872. addo Veral. *deciſ.* 338. *part. 1. & deciſ.* 35. *par. 2.* & Cl. Equitem Peregrinum *de fideicomm. art. 43. num. 17.* videndus quoque D. Leander Galghanet. poſt hæc edita viſus *in ſuo tract. de conditionib. & demonſtrat. part. 1. cap. 88. num. 19.*

25 Quarto Limita, quando cum his verbis concurrerent aliæ cõiecturæ, quę magis apertam proferentis voluntatẽ oſtenderent, tunc enim huiuſmodi verba conditionalia diſpoſitionem inducerent. Sic præcisè Portius Immolenſ. *conſil. ſuo. 40. num. 20.* vbi deducit textũ *in d. l. denique de petul. leg. & in l. penultima, de collatione dotis cum ſimilibus.* & hæc ſufficiant latiùs autem de huiuſmodi verborũ ſpecie diſſerit illuſtr. D. Card. Tuſcus *concluſ. ſua 82. in litera V.* vide per eũ non enim ex ſcriptus ſcripta conficienda ſunt.

QVÆSTIO VI.

An Verba Enunciatiua propter aliud prolata per modum modi diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Modus multipliciter accipi ſolet.*
2 *Quomodo accipiatur hoc in caſu.*
3 *Enunciatiua Verba per modum modi diſponunt. Ratio num. 5. & ratio rationis nu. 6. & 7.*
4 *Dictio (Ita vt) modum importat.*
8 *Modus definitur.*
9 *Conditio deſcribitur.*
10 *Nulla conditio in præteritum, vel præſens tempus confertur.*
11 *Conditio ſemper impleri debet ante emolumenti aſſecutionem.*
12 *Inſtitutus, vel ſubſtitutus ſub conditione nunquam poteſt hæreditatem conſequi, niſi prius conditionem adimpleat.*
13 *Conditionis implementum dicitur procedere non modo habitu, ſed actu, & facto conſumato.*
14 *Modus adimpletur poſt emolumentum conſecutum, & num. 15.*
16 *Teſtator ſi voluit antea impleri id, quod per dictiones modum importantes expreſſit, quam emolumentum acquiratur, diſpoſitio erit conditionalis, & non modalis, & num. 17.*
18 *Diſpoſitio teſtatoris in dubio potiùs præſumitur modalis, quàm conditionalis.*
19 *Conditio pro ſui natura ſemper ſuſpendit diſpoſitionem, & diſpoſitionis effectum in ipſius conditionalis euentum.*
20 *Conditio nil ponit in eſſe antequam impleatur, & implemento deficiente non ſortitur effectum.*
21 *Modus non ſuſpendit, ſed reſoluit diſpoſitionem in caſum modi non impleti.*
22 *In conditione non datur actio, niſi extet conditio.*
23 *Conditio prius verificanda eſt, antequam agi poſſit.*
24 *Ex modo datur ſtatim actio. oblata realiter cautione de ipſo modo implendo.*
25 *Monitio eſt neceſſaria, vt quis priuetur. Commodo relicti ob modum non impletum.*
26 *Menochij in ſuo conſil. 131. in 2.*
27 *Deciani in 132. inter illa Menoch.*
28 *Crauettæ in 59. in 1.*
29 *In conditione ſecus eſt*
(26–29: *Conſultationes adducuntur.*)
30 *Ratio.*
31 *Contractus ſub conditione celebratus reſolutus dicitur in ipſo initio non eueniente ipſa conditione.*
32 *Modus impleri dicitur per modum compulſionis.*
33 *Conditio per modum excluſionis.*
34 *Alias differentias inter modum, & conditionem vide remiſſiue per doctores.*
34 *Cur Verba Enunciatiua per modum modi prolata diſponant, ſecus ſit autem, ſi per modum conditionis, patet ex ſupradictis.*
35 *Filiationis quaſi poſſeſſio probatur per hæc verba.*

ENunciatiua verba propter aliud per modum cõditionis minimè diſponere in præcedenti quæſt. concluſum eſt, nunc cõgruenti ordine, An per modum modi prolata, itidem diſponant, inquiren-
1 dum eſt. Modum autem (ne quid obſcuri in hoc opere ſit in ſitũ) accipio in hoc caſu (multipliciter enim ſolet accipi: pulchrè Cl. Peregrinus poſt alios *de fideicomm. art. 11. num. 109. & 110. cum ſeqq.* & Pedrocha *conſil. ſuo 2. nu. 23. cum duobus ſequentibus in 1.* addo D. Galghanet. *d. tract. part. 1. cap. 92. per totum.* vbi omnium la-
2 tiſſime) pro onere iniuncto honorato *ad textũ in Rubro, ac Nigro C. de his, quæ ſub modo,* & pro qualitate

Digitized by Google

qualitate qualificante diſpoſitionem, *ad textum in l.obligationum §.modus.ff.de actionibus,& obligat.& in l.4. §. modus.de ſeruitut. cum concordantib.*

3 Et diſponere communis eſt doctorum ſententia. Sic notatur in l.cum eorum. *C.de ſententijs.* ſic Berous *conſil.87.nu.18.in 2.* Crauet. *conſ. 217. num.7.in 2.* & alij; ſequitur Pariſ. *in d. l.ex hac ſcriptura.de donationibus, ſub numero 41. verſic. quinta concluſio,* Clariſsimus Peregrinus *conſilio ſuo 146.numero 1.in 5.* Illuſtriſs. Card. Mantic. *de Tacit.& Ambig.conuent.libro 2.tit.7.numero 16.* & nouiſſime Ioannes Baptiſta Schuuartzenthaler *in repetitione l.optimam. C.de contrahend.explanatione 87. nu. 26.* vbi quoque adducit textũ in terminis *in l.fin.C.de his, quæ ſub modo;* vbi ſic legitur. Ex his verbis. Titio decem millia, vel inſulam relinquo, ita vt quinque millia ex his, vel eandem inſulam Mæuio reſtituat, &c.

4 & inferius. Ex huiuſmodi verbis modum reſpicientibus (Dictio enim illa (ita, vt) abſque dubio modum importat, vt eſt text. *in l.17. §. hac ſcriptura. ff. de manumiſ. teſtamento.* ſequitur poſt alios Albenſ. *conſil. ſuo 234. num.6. in 2.* pulchrè Galghanet. *d.tract. part.1.cap.95. nu.1. & 2.*) ſiue ad dandum, ſiue ad faciendum aliquid fideicõmiſſi actionem omnifariã naſci.

5 Rationem autem huiuſce enunciationis eam eſſe arbitror, quia verba Enunciatiua prolata in modum modi illam eandem vim habent, ac ſi eſſent diſpoſitiua *d.l.ſi.C.de his quæ ſub mod.* ſequitur poſt Bart. Albenſ. *d. conſil. ſuo 234.num.5.*

Ratio rationis poteſt eſſe multiplex.

6 Altera eſt, nam modus traditus a diſponente declarat vtique mentem ipſius diſponentis, & ob eum augetur, & alteratur proprietas verborum, vt per illum textum notat Bal. *in l. proculus de vſufruct.* ſequitur Anguill. *conſil. ſuo 85.num.77.* & Rimin.iun. *conſ. ſuo 700.nu.6.*

7 Secunda poteſt eſſe ratio; nam ſi modus accipitur in hoc caſu pro qualitate qualificãte diſpoſitionem; ergo de neceſſitate opus eſt, vt etiam per ipſum inducatur diſpoſitio, & tanto magis, quia modus eſt ille, qui confirmat, & dat robur ipſi diſpoſitioni, ſi enim ipſe minimè impleatur, reſoluitur etiam ipſa diſpoſitio: ad tradita per Clariſſimum Equitem Dominum Peregrinum *de fideicomm. art. 16.num.158.cum ſequentibus.*

Quoniam autem, & de conditione, & modo in hoc, & præcedenti cap. facta eſt mentio, non erit ab re, de aliquibus paucis, quæ tantum ad materiam noſtram pertinere videantur, breuiter differere.

Videndum igitur ſolummodo, quid ſit modus, & quid conditio, & in quibus inter ſe differant. Quotuplex enim ſit ipſe modus, & quotuplex ipſa conditio, per quæ verba inducantur, & alia de hac materia, latè docent inter alios Bar. *in l.quibus diebus.§.Termilius. de conditionibus, & demonſtrationib.* Sarmient. *lib.2.Selectorum cap.1.& 2.* Card. Mant. *de Coniect. lib.10. tit.5.num 3.cum ſeqq.* & D.Peregrinus *art.43. de fideicomm. num.19.& 20. cum ſeq.* vide per eos. Addo nouiſſimè Clariſs. D.Ioſeph. de Ruſtic. *ad l.cum Auus.de conditionibus,& demonſtrationib. in prohemio c.3.per totum,* vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſime.

8 Modus priori loco nihil aliud eſt, quam moderatio quædam diſpoſitioni adiecta eũ, qui honoratur, aggrauans in tempus diſpoſitionis perfectæ. Sic tex.notab. *in l.Mæuia.de manumiſ.teſtamento, in l. demonſtratio §.vlt. & in l.quibus diebus §. Termilius,* vbi Bar. *num.1. de conditionibus, & demonſtrat.* Lancellot.Gallia ſequitur *conſil.ſuo 2.nu.20.col.1.* Beret. poſt multos relatos *conſil.ſuo 12. num.1.* & nouiſſimè Dominus Cæſar Barzius *deciſione ſua Bononienſ.81. num.6.* addo D.Galghanett. *par.1.cap.92.nu.1.*

9 Conditio verò definitur, vt ſit futurus euẽtus, in quem diſpoſitio ſuſpenditur: ita Bar. *in l.1. num.1. eod tit.* & hæc definitio eſt, communiter recepta, & ab omnibus approbata teſte Card Mantic. *d.lib.10.tit.5.num.2.*

10 Dixi autem, futurus euentus, quia nullus eſt, qui ignoret nullam eſſe conditionem, quæ in præteritum, vel præſens tempus conferatur: *l.inſtitutio talis. in fine. de conditionibus inſtitutionum. cum ſuis concordantibus deductis per Mantic.d.tit.5.num.1.*

His ſic breuiter ad euidentiam præmiſſis, videndum modo, quomodo ipſa conditio, & modus inter ſe principaliter differant.

11 Differunt itaque primo, nam conditio ſemper impleri debet ante emolumenti aſſecutionem *l.quæſitum, l. in conditionibus §.1. de conditionibus, & demonſtrationibus, & l. Thais Ancilla §. Stichus.ff.de fideicommiſſarijs libertatibus,* ſequitur Bar. *in l.qui hæredi in fine. ff. de conditionibus, & de-*
12 *monſtrationibus,* vbi Soc. *in 3.notabili* dicit, quod inſtitutus, vel ſubſtitutus ſub conditione nunquam poteſt hæreditatem cõſequi, niſi prius conditionem adimpleat, cuius dicto ſubſcri-
13 pſit etiam Decianus *conſil.ſuo 2.num.111. in 2.* vbi etiam poſt Bald. & alios ſubdit, quod implementum ipſius conditionis debet præcedere non modo habitu, ſed actu, & facto conſumato. addo D. Leandr. Galghanett. poſt hęc edita viſum *in ſuo tract.de Condition.& demonſtrat. part.1. cap.88. num.6. cum tribus ſequentibus.* videndus quoque Clariſs. Menoch. *conſilio ſuo 262.num.1.in 3.* vbi ſubdit, quod qui vult conſequi relictum ſub conditione, debet etiam probare conditionem ipſam impletam fuiſſe, concordantes adducit Decium, & Socinum iuniorem.

14 Modus vero poſt emolumentum conſequutum *d.l.quibus diebus.§.Termilius,& ibi.* Bart. *ſub num.1.* ſequitur Hyppol. Riminald. *conſilio ſuo 353.numero 195.* Pariſ. *conſilio 19. num.250. in 2.* Zuchardus *conſilio 68. num.35.* & Crauet. *conſilio ſuo 59. numero primo.* Sic etiam docet P. Surdus *deciſione ſua 156.numero 6.* Galghanett. *d.p.1.c.94.nu.1.* vbi concordantes adducit.

Digitized by Google

15 Ac ideo per quæcunque verba fuerit facta diſpoſitio; Si prius onus iniunctum impleri debeat, ſemper faciet conditionem; ſi vero poſt, faciet modum. Bart. *d. loco num. 5. & in ſuo conſil. 4.* vbi intelligit etiam, quod dictum fuerit: Relinquo ſub ea conditione. Sequuntur DD. communiter, & in ſpecie poſt plures relatos ſequitur Clariſſimus Peregrinus *de fideicomm. art. 11. nn. 113.* Addo Barzium *deciſione ſua Bononienſ. 25. num. 80.*

16 Limitatur autem hoc, videlicet, quod modus ſemper impleri debeat poſt emolumentum conſequutum, vt non procedat, quando conſtat de volũtate teſtatoris, quod voluerit ipſum prius impleri; tunc enim talis modus capi debet pro conditione, cuius eſt natura, vt prius exiſtat, antequam emolumenti fiat conſequutio; ſic præciſè limitat poſt alios Hypp. Riminaldus *conſil. ſuo 595. num. 28. in 5.* Pariſ. *conſ. ſuo 19. nn. 257. in 2.* & Antonius Gamma *deciſ. ſua Luſitaniæ 158. num. 2.*

17 Hoc idem ante omnes docet Bar. *in d. l. quibus diebus §. Termilius. ff. de conditionibus, & demonſtrationibus*, vbi ad dignoſcendum, an diſpoſitio ſit conditionalis, vel modalis ſic diſtinguendum docet. Aut diſponens id, quod in conditionem, vel modum cadere poteſt, voluit impleri ante ſuam diſpoſitionem aut poſt, ſi primo, erit conditio; ſi ſecundo, modus; ſiue verba de ſeipſis denotent modum, ſiuè conditionem: hoc idem ſequitur Franciſcus Sarmientus *Selectarum interpretation. lib. 2. c. 3.* vbi *ſub nu. 4.* pro comprobatione deducit textum in terminis poſt alios *in l. Mænia de Manumiſ. teſtamento* ſequitur etiam Cardin. Mantic. *de Coniectur. lib. 10. tit. 5. num. 15. & 16.*

18 Eſt bene verum, quod ſemper in dubio diſpoſitio potius præſumitur modalis, quã conditionalis nempè vtilior; DD. omnes *in l. cum mota. C. de tranſactionibus.* Gabriel. *conſil. 5. num. 4.* Mantic. *d. tit. 5. nu. 12. & 13.* vbi infinitos deducit, & *ſub nu. 14.* vbi reprobat opinionem Pariſij, *conſil. ſuo 19. nn. 253. in 2.* contrarium defendentis; ſequitur nouiſſimè M. Anton. Maceraten ſ. *lib. 1. variar. reſolut. c. 88. num. 6.* Addo per Heigium *quæſt. ſua Saxonic. 33. num. 58.* Ioſeph. de Ruſtic. *in ſuo tract. An, & quando liber. in conditione poſit. lib. 6. cap. 1. nu. 3.* Sebaſtian. Medic. *deciſ. ſua Marchiæ 51. nu. 3.* & Gratian. *deciſ. ſua pariter Marchiana 153. num. 18.* addo Galghaner. *d. tract. part. 2. cap. 3. quæſt. 5. nu. 1.* vbi plures alios concordantes deduxit, videndus quoque Maſcard. *concluſ. ſua 343.* vbi pulchrè; & Clar. Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumptione 175. num. 15. cum ſeq.* vbi elegantiſſimè, idem Menoch. *conſ. 262. num. 6.*

Secunda principalis differentia inter modum, & conditionem eſt.

19 Nam conditio pro ſui natura ſemper ſuſpendit diſpoſitionem, & diſpoſitionis effectum in ipſius conditionis euentum. Bart. *in l. 1. colum. 1. de conditionibus, & demonſtrationibus,* Pariſ. *d. conſil. ſuo 11. num. 156.* & eſt tex. apertiſſimus *in l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſtamenti.* vbi regula ſumitur: Quæ ſunt in conditione, non eſſe in diſpoſitione.

20 Nec mirum; Conditio enim nil ponit in eſſe, antequam impleatur, & implemento deficiente non ſortitur effectum. Pariſ. *citato conſil. ſuo 19. num. 45. & 46. in 2. idem in 8. num. 23. in 3.* Pulchrè Verral. *deciſione ſua 35. numero 4. 130. num. 3. & 298. num. 3. par. 2. idem deciſ. ſua 83. num. 3. in 3.* ampliſſimè D. Leander Galghanett. poſt hæc ſcripta viſus. *in ſuo tractatu de conditionibus part. 1. cap. 88. in primis numeris.*

21 Secus autem eſt in modo: Modus enim non ſuſpendit, ſed reſoluit diſpoſitionem in caſum modi non impleti, ac ideò ſolet clarius definiri, vt ſit quædam in futurum reſolutiua conditio. Sic Pariſ. *conſilio ſuo 11. num. 37. in primo, & conſil. 5. numero 12. lib. 4.* ſequitur Menoch. *conſilio ſuo 262. num. 9. 10. & 12. in 2.* Hyppol. Riminald. *conſil. ſuo 70. numero 14. in 6.* & nouiſſimè Maceratenſ. *Variar. reſolut. lib. 1. cap. 88. num. 7.*

22 Tertio principaliter differunt; nam in conditione non datur actio, niſi extet conditio; *ad l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.*

23 Conditio enim prius verificanda eſt, antequam agi poſſit. Veral. *deciſione 37. numero 5. 6. & 7. in 3.*

24 Ex modo autem è contra, vti ex diſpoſitione pura ſtatim datur actio, oblata tamen realiter cautione de ipſo modo implendo, alias exceptione doli repelleretur, tex. expreſſus *in l. ſi is cui, & in l. cum in teſtamento. ff. de fideicommiſſarijs libertatibus*, ſic Bar. *in d. §. Termilius ante numerum 17. Concordat l. liberto. §. Lucius de Annuis leg. & l. qui hæredi. §. fin. & l. eas de conditionibus, & demonſtrationibus cum ibi notat.*

An autem ſit indiſtinctè verum, quod de modo implendo ſit cauendum ante conſequutionem emolumenti latiſſime diſceptatur D. Galghanet. *d. tract. par. 2. cap. 3. quæſt. 9. per totam.*

Differentiam hanc ſequi quoque videtur Magonius *deciſione ſua Florentina 144. numero decimo, & duodecimo.*

Quarto vltra alios principaliter differunt.

25 Nam, qui modum implere debet, ita demum priuatur commodo ſibi relicti, cum fuit interpellatus, vel ſaltim monitus, vt impleret, & non impleuit; adſunt de hoc deciſiones DD. in terminis apertiſſimæ. Ego duas tantũ in medium afferam.

26 Prima eſt Clariſſimi Menochij; is enim ſuper quodam ſtatuto Ciuitatis Parmæ conſulendo tenuit, (prout patet ex eius *conſilio 131. in ordine in 2.*) Quendam Equitem Mantuanũ Ciuem Parmenſem effectum beneficio ciuilitatis ipſius Ciuitatis Parmæ minimè cẽſeri priuatũ, licet domũ intra annũ in ipſa

Digitized by Google

in ipſa Ciuitate, nec emerit, vel ædificarit, prout tenor ſtatuti illius Ciuitatis requirebat, ex quo ad hoc non fuerat monitus, ac interpellatus.

27 Ac eius ſententiæ ſubſcripſit etiam Clariſſimus Decianus, vt patet conſ. ſuo *inſerto inter illa Menochij 132. in ordine, & inter illa ipſiuſmet Decian. eſt 11. in ord. vol. 2.*

28 Altera verò eſt Erudiriſſimi Crau. is enim *conſil. ſuo 59. in primo, & præcipuè ſub nu. 7.* reſpondit quendam D. Petrum Martini minime priuatum dici poſſe quadam hæredirate ſibi relicta per Petrum Pollardi, dummodo tamen intra annum obitus ipſiuſmet teſtatoris aliquam in vxorem duceret, licet matrimoniũ cum aliqua minimè contraxerit, ex quo non fuit monitus, vel interpellatus, vt aliquam duceret.

29 In conditione autem ſecus eſt, cum enim ipſa, antequam actus perficiatur, implenda ſit *l. filiofamilias. de condit. & demonſtrat.* vtique ſi non impletur, corruit omnis actus, & diſpoſitio. Latè Botta *conſ. ſuo 85. nu. 15. & 106. nu. 2.*
30 & quis illicò omni commodo priuatur. *l. qui fundum. de contrab. empt. & l. fin. §. emptor prædiorũ. de reſcindenda venditione.*

31 Et hinc eſt, quod contractus ſub conditione celebratus reſolutus dicitur in ipſo initio non eueniente ipſa conditione, textus ad literam *in l. neceſſariò §. 1. de periculo, & commod. rei vend. & in l. pecuniam, vbi* Alexand. *num. 4. ff. ſi certum petatur.*

32 Quinta principalis eſt differentia; nam modus debet, & poteſt adimpleri per modum compulſionis, ſi expediat Domino.

33 Conditio autem per modum excluſionis, ideſt, quod, ſi non impletur, excludatur quis ab initio, & exordio contractus. Sic poſt alios Menochius *d. conſil. 131. num. 11. & 134. nu. 37.* ſequitur Martinus Monterus *deciſione ſua Aragonia 20. num. 4.*

34 Alias differentias deducit Ioſeph. Ludouic. *concluſ. ſua 8. columna vltima,* & Sarmient. *d. c. 3. li. 2. Selectarum.* vide per eos. addo Galghanett. *d. c. 88.* & Clariſs. Menoch. *lib. 4. præſumptione 175. nu. 10. cum pluribus ſequentibus,* vbi pulchrè, & latè.

35 Ex his igitur omnibus veras diuerſitatis rationes, ob quas verba iſta Enunciatiua per modum modi prolata diſponant; ſecus ſit autem, ſi per modum conditionis, de facili tu ipſe Lector beneuole colligere potes.

36 Nota pro coronide huius materiæ filiationis quaſi poſſeſſionem probari per verba enunciatiua emiſſa per modum modi. Sic præcisè poſt nonnullos relatos Aſinius *in ſua praxi parte ſecunda, §. 1. cap. 57.*

Satis.

QVÆSTIO VII.

An Verba Enunciatiua propter aliud per modum cauſæ diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Verba Enunciatiua propter aliud per modum cauſæ diſponunt.*
2 *Et hæc eſt communis opinio.*
3 *Ampliatur hoc præcipuè procedere in ultimis uoluntatibus, & num. 4.*
5 *Et potiſſimum ad pias cauſas.*
6 *Ampliatur ſecundo etiam in contractibus ex communi, quam quoque ſequitur Auctor nu. 12.*
7 *Contra Ruinus.*
8 *Fundamentum eius, & num. 9.*
10 *Soluitur.*
11 *De opinione Ruini dubitat etiam Magonius.*
13 *Enunciatiua Verba propter aliud per modum cauſæ diſponunt etiam in materia odioſa.*
14 *Iſta uerba inducunt fideicommiſſum.*
15 *Fideicommiſſum regulariter eſt odioſum.*
16 *Exempla horum uerborum propter aliud per modum cauſæ prolatorum in materia fideicommiſſi.*
17 *Enunciatiua Verba per modum cauſæ an inducant abſolutum, ac ſimplex fideicommiſſum, an uerò in caſu alienationis duntaxat? uide DD. remiſſiue.*
18 *Enunciatiua Verba propter aliud per modum cauſæ diſponunt, quoad actionem perſonalem.*
19 *Quid in reali digladiantur DD.*
20 *Negatiuam tenet Bar. & eſt communis numero 25. & 37.*
21 *Fundamenta, & num. 22. 23. 24.*
25 *Contrarium Auctor.*
26 *Media, quibus mouetur, & nu. 27. 28. 29. & 30.*
31 *Reſolutiones contrariorum, & num. 32. uſque ad 37.*
38 *De materia huius quæſtionis uide DD. remiſſiue.*
39 *Verba enũciatiua per modum cauſæ prolata diſponũt, nam intercedente etiam iuramento.*
40 *Enunciatiua Verba propter aliud per modum cauſæ diſponunt, quoties ſunt prolata ab illis, qui poterant tunc actum inducere.*
41 *Alias ſecus. exemplum.*
42 *Intellige tamen, quoad ipſos Enunciantes, non quoad alios.*
43 *Enunciatiua Verba per modum cauſæ diſponunt, quando ſuper his uerbis fundatur intentio diſponentis.*
44 *Verba Enunciatiua propter aliud per modum cauſæ tunc diſponunt, quando ab ipſa cauſa dependent, & num. 45.*
46 *Item quando cauſa illa eſſet finalis.*
47 *Secus ſi impulſa. exemplum ibidem.*

TErtio loco videndum eſt de Verbis Enunciatiuis propter aliud prolatis tamen per modum cauſæ, an ſcilicet diſponant? Ad quod dico cõſtituẽ-
1 dã eſſe regulã affirmatiuã. videlicet diſponere, tex. eſt ad literã *in l. qui uolebat de bered. inſtit.* licet diſſentiat

Soc.Iun.*in d.l.ex hac ſcriptura, num.36.in l. emptor prædium.§.Ancillam de rei vendicat*. cum concordantibus,*& in l.fi.§.1.de dol.exception.*

2 Et hæc eſt communis opinio ab omnibus approbata:ita.n.tenet Bar.*in l.ſi ſocer. §. Lucius. ff.ſolut. matrim. & in l.cum tabernã. §. idem qui ſicut. nu.3.de pignor.* per illum tex.& ibi deduciteriã iuta cõcordantia *tex.ſ.in l.penult. de collatione dot. & in c.fin. de ſucceſſ.ab inteſt.*ita Imol.*in c.filius nu. 20.de teſtam.*Iaſ.*in d.l.ex his verbis num.2 ver.9.limita,C.de teſtam.milit.*vbi quoque Dec. *num.34.* idem Dec.*conſ.ſuo 217.nu.15.377.nu.8.513.nu.8.& 635.nu.6.*Gratus *conſ.114.nu.19.in 1.*Caſſaneus *conſ.44.nu.18.in 1.*Pariſ.*conſ.ſuo 5.num.215.in 4.*Mandoſ.*conſ.80.nu.4.*Purpurat.*conſil.282.nu.3.in 1.*Rol.a Val.*conſ.23.nu.15.in 4.* Decian.*conſ.50.nu.16.in 1.*Rugerius *conſ.27.nu.96.vol.1.* Ruin.*conſ.117.nu.23.in 2.& in 116.nu.14.in 4.* Simon de Prens *cõſ.ſuo 175.nu.11.vol.1.* & poſt plures relatos Sfortia Eruditiis. *conſ.64.nu.62.*

Sic quoque Brunorus a ſole *q.ſua 45. nu.28.* & Magonius *deciſ. ſua Florentina 57.nu.9.* Addo Cæſ.Contard. *in l. vnica. C. ſi de momentanea pag. mihi 243.nu.46.*Surdum *deciſ.ſua 331.num.14.* & nouiſſimè Schuuartzenthaler *in d.l. optimam. explanatione 90.*

3 Ampliatur primo,vt præcipuè procedat in vltimis voluntatibus tex. eſt apertiſſimus *in l. nomen debitoris.§.fin.de leg.3.* ibi.(A te aũt fili cariſſime,quæcumque legaui, præſtari volo, & ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam, & debuero, a te ſolui volo,vt quod ſorori tuæ reliqui, integrum ad eam pertineat,&c.)

4 Et ita tenet inter ceteros Riminald.ſenior *conſil.25.nu.23.in 1.*vbi adducit quoque alium tex. *videlicet in l.fideicõmm.§.ſi rem eod.tit.de leg.3.* ſic quoque Ambroſ. de Opizonibus *in l. filiuſfam.§.Diui de leg.1.* Ruin.*conſ.ſuo 116.nu.1. vol.2.* Daniel. Mollet. *lib.5. Semeſtr. differentia 67.* & Magonius *cit.ſua deciſ.57.num.53.*& alij.

5 Subampliatur,vt hoc potiſſimum procedat ad pias cauſas: ita Abb.*conſil.11.dub.1.vol.1.* late Tiraquel.*de Priuileg. piæ cauſæ priu.86.*

6 Ampliatur ſecundo principaliter,vt regula procedat etiam in contractibus: ita Bart.*in d.§. idem quæſiuit.*per illum textum, & ſequitur poſt multos relatos Pariſ. *conſ.ſuo 26.num.126. in 2.*vbi *ſub num. praced.* inquit,quod huiuſmodi verba in contractibus poſita non enunciatiua, ſed diſpoſitiua iudicanda ſunt; addo Ill. Card.Mant.*de Tacit.& Ambig.cõuent.lib.2.tit.7. vol.1.num.12.*

7 Contrarium tamen, quod huiuſmodi verba ſic emiſſa non diſponant in contractibus, tenet Paulus de Caſtro *conſil.ſuo 324. numero 3. vol.1.*& Ruin. *conſil.70.num.10.vol.1.*

8 Mouetur Ruinus hac inſulſa ratione.

Hæc Verba Enunciatiua prolata per modum cauſæ nil aliud ſunt,quam Verba Enunciatiua prolata propter aliud, vt voluit etiam Franciſcus Aretin. *conſil.ſuo 60.num.2.*

9 Sed illa verba neutiquam diſponunt, vt ſuo loco dictum fuit,ergo,&c.

10 Ad hoc argumentum facilè poteſt reſponderi negando conſequentiam, quia aliud eſt, quod verba iſta proferantur ſimpliciter propter aliud, aliud eſt, quando proferũtur cum expreſſione cauſæ, & præcipuè,quando cauſa eſſet finalis. Primo enim caſu in eis non fit fundamentum,cum (vt in eorum deſcriptione dixi) ad effectum alterius diſpoſitionis proferatur. Secundo verò caſu fit, vt ex ſupradictis conſtat.

11 Et ideò mirum non eſt, ſi de opinione horum duorum Clariſſimorum Iuriſconſultorum dubitauit Magonius *d.deciſ.57.num.53.*

12 Non eſt igitur recedendum a priori ſentẽtia,quam pariter confirmando ſequitur Crauet.*d.tract.de Antiquitatibus par.1.c.4.nu.45.cum ſeqq.* & D.Peregrinus *de fideicõmiſſ.art.51.nu.60.*

13 Ampliatur tertio principaliter vt regula procedat etiam in materia odioſa, vt eſt text. ad literam *in d. l.qui volebat. de hæredib. inſtituendis*, & ſequitur Vitalinus *in clementina vnica. de probationibus,num.40.*

14 Hinc videmus, quod ex huiuſmodi verbis ſic prolatis fideicõmiſſum inducitur, ita DD. omnes;ſic expreſsè poſt Bart.firmat Pariſ.*conſil.31.nu.30.in 2.* Ceph. *conſil.153.num.49. in 2.* Crot.*conſ.ſuo 67.nu.4.vol.1.* Menoch.*conſil.333. nu.16.in 4.* & tangere videtur Excell. Peregr. *art.14.num.23.*

15 Et nihilominus fideicommiſſum regulariter eſt odioſum; *l.cohæredi.§.cum filio.de vulgari* latiſſimè Intrigliol. *de ſubſtitutionib. cent.3.q.75.*

16 Exempla autem horum verborum ſunt, veluti, quia teſtator alienationem bonorum prohibuit ſub illis verbis, videlicet, vt bona conſeruentur in familia,vel in ſubſtitutos,ac eorum ſucceſſores.

17 An autem iſta verba inducant abſolutum, ac ſimplex fideicommiſſum, an vero in caſum alienationis duntaxat, hoc non eſt præſentis inueſtigationis,ſed vide Fachineũ *lib.4. ſuarum iur. controuerſ. c.49.* vbi quam plurimos de hac materia differentes deducit, & reſoluit, Odd.*conſil.65.vol.1.*Excellentiſſimum Peregrinum *de fideic.art.14.* & alios.

18 Ampliatur quarto principaliter, vt regula præcipuè procedat quoad inducendam actionem perſonalem:ita DD.omnes *in l.ſi Socer.§. Lucius.num.3. ff.ſolut.matrim.*

19 Sed quoad realem, non eſt omnium eadẽ ſententia.

20 Bart.enim *in d.§. Lucius num.3.* quem alij ſequuntur,tenet pro negatiua.

21 Mouetur per textum *in l. emptor §.Ancillam. de rei vendic.*vbi ita legitur.

(Ancillam,quæ non in dotem data, ſed in peculium filiæ conceſſa eſt;peculio filiæ non legato mancipium hæreditarium eſſe conuenit,ſi tamen pro dotis, ac peculij contemplatione filiam exhæredauit, & ea ratione reddita,

Digitized by Google

dita, nihil ei teſtamento reliquit, aut eo minus legauit, filiam defenſio tuetur voluntatis) ideſt, poterit detinendo illam Ancillam ſibi legatam tanquam ſuam iure exceptionis ſe defendere.

Hoc præmiſſo ſic arguit Bartolus.

Nemini dubium eſt, quod hic adeſt tacita voluntas ipſius teſtatoris tantum, non autem expreſſa, & ſic tacitũ legatũ, non expreſſum.

22 Sed tacita prouiſio teſtatoris non ſufficit ad dominij translationem in eum, cui teſtator loquitur *l. ſeruum filij §. fin. de leg.* 1. ergo.

23 Nec ad realis actionis productionem, quæ præſupponit, dominium ex parte agentis, *vt in l. 1. C. de alienatione iudic. mutandi cauſa facta, & in l. item in rem. C. de rei vend.*

24 Secundo adducitur per DD. tex. *in l. Titia cũ teſtamento §. Caius. de leg. 2.* vbi non datur ex huiuſmodi verbis actio vxori ipſius Caij Seij ad detinenda quædam bona ſibi legata.

Et hanc opinionem communiter receptã eſſe teſtatur Caſtrenſ. *in d. §. Lucius nu. 9.*

25 His tamen non obſtantibus, contrariam ſententiam amplector vna cum Romano *in d. §. Lucius nu. 59.* & Imola *nu. 12.* Crauet. *d. cap. 4. nu. 44.* & alijs, Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura nu. 41. verſic. 3. concluſ.* vbi etiam Soc. iun. *nu. 37.* idem Pariſ. *in d. l. nu. 21. 22. & 23.*

26 Et moueor tali ratione.

Hæc Verba Enunciatiua per modum cauſę prolata diſponunt in vltimis voluntatibus, vt dixi. quo caſu habent vim legati, ſeu fideicommiſſi, *vt in l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. leg.*

27 Sed ex legato, vel ex fideicommiſſo oritur actio realis, *vt in l. 1. C. cõmunia de legat.* ergo, &c.

28 Secundo conſidero, quod iſta verba diſponunt in materia odioſa ad excluſionem filiæ ab hæreditate.

29 Et ſic tam ab actione reali, quã perſonali. Exhæredatus enim cenſetur excluſus a quacunque actione, quæ poſſet ſibi competere ex illa hæreditate, a qua fuit excluſus: tex. eſt *in cit. l. qui volebat.*

Si ergo in odioſis diſponunt, quanto magis in fauorabilibus, vbi agitur de aliqua re in aliquem transferenda quoad plenum dominium, & ſic quoad realem actionem.

30 Tertio alio fundamento mouetur Imola, & Romanus, vide per eos.

31 Non officiunt modo contraria. Ad textum enim in d. §. Ancillã. reſpondetur, quòd ideo ibi datur exceptio, quia filia poſſidebat ancillam illam, vnde in illo tex. non negatur, quod ſi nõ poſſideret, quin daretur ſibi actio, aliàs ſequeretur, quod etiam actio perſonalis non deberet dari, ex quo ſola exceptio cõpeteret, quod eſt contra communes traditiones nemo enim inficiatur, quin ex huiuſmodi verbis oriatur diſpoſitio, quoad actionem perſonalem.

32 Sic quoque adeſt alius tex. *in l. pater pro filia. §. Auus de dol. mal. exceptione*, vbi ideo datur exceptio quibuſdam nepotibus, de quibus ibi, quia detinebant illa 15. de quibus teſtator dixerat.

33 Ad textum in l. ſeruum filij. §. fin. reſp. Nos eſſe in diuerſis caſibus, ibi enim colligitur mens teſtatoris ex iuris interpretatione, ne aliàs legatum vſusfructus ibi ſit inutile; non autem colligitur ex tenore verborum, quemadmodum in caſu noſtro.

34 Et magis fauet lex voluntati, quæ colligitur ex tenore verborum teſtantis, quam illi, quæ ex iuris interpretatione *l. iam hoc iure. de vulg. & l. precibus. C. de impub.*

35 Ad l. Titia cum teſtamento §. Caius reſp. ideo ibi denegari actionem illi vxori, quia, quod tanquam legatum petebatur, non includebatur in legato ex vi verborum diſponentis, vt ibi dicitur & not. in l. penes de Verborum ſignificatione, ideo nil mirum; ſi ad illud non competit actio.

36 Quia licet huiuſmodi verba diſponant, nõ tamen hoc procedit vltra vim verborum; vt plenè per DD. omnes *in d. l. ex hac ſcriptura.*

37 Et ſic opinio contra Bartolum remanet veriſſima, quam etiam ſequutus eſt nouiſſime Symon de Pretis *conſ. ſuo 175. nu. 11. vol. 1.* vidẽdus Cl. Peregrinus *conſil. ſuo 146. nu. 1. vol. 5.* & D. Alex. Trentacinq. *variar. reſolut. lib. 1. tit. de verb. ſignif. reſolut. 2. nu. 49.* vbi hãc eandem opinionem alijs medijs confirmat, ac tuetur.

38 Intellige tamẽ, vt per Pariſ. *cit. loco*, qui duobus modis limitat hanc opinionem contra Bartolum. Pro maiori autem intelligentia ſupradictæ quæſtionis videndus Crauet. *de Antiquitatibus p. 1. c. 4. num. 34. cum multis ſequentibus:*

39 Ampliatur quinto principaliter regula ſupradicta, vt etiam locum habeat, nullo interpoſito iuramento. Sic præciſè poſt alios Soc. iun. *in d. l. ex hac ſcriptura nu. 53. verſ. aut ſunt prolata per modum cauſæ.*

40 Declaratur modò principalis concluſio, & primo, vt intelligatur, quoties ſunt prolata ab illis, qui poterant tunc actum inducere, eo enim caſu diſponunt, & actum inducunt, alias ſecus, veluti ſi dicatur, quia tu es filius
41 Sempronij, relinquo tibi 10. nam ex hoc non inducitur, quod ſis filius Sempronij, ſi non eris, cum hoc non ſit in poteſtate ipſius legãtis: ita Curtius Sen. *conſil. 40. nu. 20. in* 1. Bulgarinus *conſil. 78. num. 18. inter conſilia Criminal. Zilet. vol. 2. in* 4. Mandell. *conſil. 740. num. 1. in* 2. Socin. iun. *in d. l. ex hac ſcriptura. num. 36.*

Et ita in his terminis loquuntur iura precitata *tex. videlicet in l. emptor. §. fin. de rei vend. & in l. fin. §. fin. de dol. exceptione.*

42 Intelligitur tamen iſtud, quoad ipſos enunciantes, non quoad alios, & in præiudicium tertij, ita Mandell. *citato conſilio num. 10.*

43 Declaratur ſecũdo, vt regula intelligatur, quando ſuper his verbis fundatur intentio diſponentis: ita Menoch. *conſil. ſuo 772. num. 15. in 8.* Confert ad hoc mirificè tex. *in d. l. Qui nolebat*

lebat de hæred.inſtituendis. ſub illis verbis (te autem,filia,ideo exhæredaui,quoniam contentam te eſſe dote volui.) ecce quomodo ſuper his verbis fundatur intentio diſponentis.

44 Declaratur tertio,vt hæc regula procedat, quando huiuſmodi verba prolata per modũ cauſæ dependent tamen ab ipſa cauſa, aliàs non diſponerent,ita colligitur ex tex.*in d.l.qui volebat.in d.§.Ancillam, & in l.Titia teſtamento.* §. *Titia cum nuberet.de leg.*2.ſub illis verbis.Caium Seium virũ meum commendo tibi,&c.& ibi.

Erunt enim tua poſt mortem eius,&c. illa enim verba ſunt enunciatiua,& mea ſententia prolata per modum cauſæ, quia teſtatrix præcipit filiæ ſuæ, vt virum ſuum commendatum habeat.& ſtatim reddit rationem,erunt enim tua,&c.& aliàs latè diximus.

45 Adde huiuſmodi verba ſic enunciatiuè prolata reſtrictionem recipere, & modificari ab his, quorum reſpectu ſunt prolata, & vltra nõ diſponere.Sic per tex. *in l.Lutius § filiam ff.ad Trebell.* docuit eleganter Soc.iun. *in d. Lex hac ſcriptura nu.*46.

46 Declaratur vltimo, vt hæc eadem regula locum habeat, quando huiuſmodi verba reſpiciunt cauſam finalem Sic Magonius *d. deciſione* 57.*num.*51.& 52.

47 Secus,ſi impulſiuam. Exemplum poteſt eſſe. Veluti ſi in aliquo priuilegio, quædam verba, vel nobilitatem generis reſpicientia, vel merita,ſeu virtutes inſerta ſint,& clarum ſit principem nõ eſſe motum ad priuilegium illud indulgẽdum propter illamet verba, ſed aliã ob cauſam in ipſo priuilegio expreſſam, eo namque caſu nihil operantur; *not.ita in c.ſi Papa.de priuileg.in* 6.Sic in terminis ſuper quodam priuilegio conſuluit Maluaſia *conſil.ſuo* 93.*nu.*60.*vol.*1.

QVAESTIO VIII.

An Verba Enunciatiua propter aliud per modum cauſæ probent.

SVMMARIVM.

1 *Verba Enunciatiua propter aliud per modum cauſæ prolata probant.*
2 *Hoc autem procedit inter eaſdem partes tantum, & num.*3.
4 *Enunciatiua Verba per modum cauſæ nec inter ipſos enunciantes probant,quoties contingit principaliter de ipſo enunciato diſputari.*
5 *Exemplum.*
6 *Enunciatiua Verba propter aliud per modum cauſæ bene probant in vltimis voluntatibus.*
7 *Contrarium Vitalinus.*
8 *Item probant contra proferentem.*
9 *Exemplum.*
10 *Et maximè in Antiquis.*

Vlſo, an huiuſmodi Verba Enunciatiua per modum cauſæ prolata diſponant, inquirendum eſt,an probent.

1 Et probare reſponditq; Gratus *conſil.*143.*nu.*12.*in* 2. Mandell.*conſil.*223.*nu.*3.*in* 2. Pariſ. poſt multos relatos *conſil.ſuo* 77.*nu.*36.*vol.*3.ſequitur Maſcard.*cit.concluſ.*622.*num.*44.tex.eſt etiam ad literam *in d.l.emptor.* §. *Ancillam. ff. de rei vendic.& in l.*17.§.1.*ff.de condit. & demonſtrat.*

2 Declaratur modo regula iſta, vt procedat inter eaſdem partes tantum. Sic Burſat. *conſil.*101.*nu.*18.*vol.*1. Sic quoque tenuit Rot. Romana *in vna Bononienſ. de anno* 1552.*die* 18. *Martij* teſte Veral.*p.*3.*deciſ.*335.

3 Et ideò Berous *conſ.*87.*nu.*16.inquit, quod hæc verba poſita in inſtrumento probant in illis cõtenta dũtaxat inter cõtrahentes ipſos.

4 Fallit tamen iſtud, ſi principaliter contingeret diſputari de ipſo enunciato, quia eo caſu etiam inter eos,inter quos id eſt enunciatum, non probarent:ita poſt alios Riminald. ſen. *conſil.*403.*num.*8.*vol.*3.

5 Exemplum poteſt eſſe, veluti ſi in caſu d.l. qui volebat.de hæredibus inſtituendis,vbi his verbis facta exhæredatio de filia, (quoniam pater eam contentam dote eſſe voluit,) valet,& tenet, contingeret diſputari,an re vera pater ideò filiam exhęredaſſet,quia eam ſola dote contentam vellet, nec ne?

6 Declaratur ſecundo, vt regula præcipuè procedat in vltimis voluntatibus, ita Albent. *conſil.*225.*num.*4.*in* 2.

7 Contrarium tamen tenet Vitalinus *in d.clementina vnica.de probationibus num.*40.motus per textum *in l.Lucius Titius. teſtamento.§.quiſquis il* 2. *de leg.*2. qui tex. nil facit, quia de hac ſpecie verborum mea ſententia non loquitur.

8 Declaratur tertio, vt regula præcipuè procedat contra proferentem.

9 Exemplum poteſt eſſe, veluti ſi dicatur. Ego, quia ſum Liuellarius Excellentiſſimi Pauli Tomaſini, volo, ne ipſe Dominus Paulus moleſtetur ab hęrede meo. Hæc enim verba,quia ſum Liuellarius &c.probant abſque dubio,non docto de contrario me eſſe Liuellarium prædicti D.Pauli.

10 Declaratur quarto, vt maximè locum habeant,quando ſumus in Antiquis,tunc enim non ſolum inter eaſdem,ſed etiam inter alias partes mirifice probant. Hactenus ſaltem vt contrariæ probationis onus in aduerſarium transferatur. Sic eleganter Antonius Faber poſt hæc edita viſus *in ſuo Cod. Fabrino lib.*4. *tit.*14. *definitione* 6. vbi ſubdit id antiquitati tribuendum. Adde regulariter verba enunciatiua prolata per modum cauſæ probare ſaltẽ præſumptiuè, donec probetur contrariũ,etſi minimè verſemur in antiquis; ita Socin.iun. *conſil.*67.*num.*21.*vol.*4.

QVÆ.

Digitized by Google

QVÆSTIO IX.

An Verba Enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis diſponant.

SVMMARIVM.

1 *Enunciatiua Verba propter aliud, per modum tamen demonſtrationis, non diſponunt, & nu. 2. & 3.*
4 *Fallit fauore libertatis.*
5 *Item, quando ſunt iuramento vallata, Exemplum ibidem. Sed dubitat Auctor.*
6 *Item, quando ſunt geminata.*
7 *Similiter, quando aliter nō poſſet habere locum mens, ac intentio proferentis.*
8 *Exemplum, & num. 9. & 10.*
11 *Item fauore militis.*

QVatuor Verborum Enunciatiuorum propter aliud prolatorū eſſe ſpecies ſatis abunde ſuperius indicauimus, videlicet per modum cauſæ, per modum modi, per modū conditionis, & per modum demonſtrationis. Hactenus de tribus prioribus, nunc congruenti ordine de vltima ſpecie, videlicet, de illis, quæ cauſa demonſtrationis proferuntur, ſupereſt videre. Dubitatur igitur, an diſponant?

1 Et non diſponere tradiderunt communiter poſt Bartolum DD. *in d. l. ex hac ſcriptura,* & ibi in ſpecie Soc. iun. *num. 38.* & Pariſ. *num. 24. & num. 41. verſic. 4. concluſio.* ſequitur poſt alios Berous *conſil. 67. nu. 35. in 1.* Plotus *conſ. 55. nu. 1.* Rimin. iun. *conſ. 84. nu. 20. in 1. 382. num. 45. in 4.* Mantua 148. *nu. 10. in 2.* Simon de Pretis *conſil. ſuo 142. nu. 37. vol. 1.* Achil. Pedroch. *conſ. ſuo 24. num. 16. volum. 1.* cum mille concordantibus. addo Trentacinq. *variar. reſolut. lib. 1. tit. de verborum ſignificat. reſolut. 2. num. 50.*

2 Et de hoc etiam ſunt tex. apertiſſimi. De iure enim Canonico adducitur clemēt. Si ſummus Pontifex *de ſententia excommunicationis, & notatur in clement. literis. de probationibus.*

3 De iure verò ciuili eſt tex. *in l. cum tale §. fin. de conditionibus & demonſtrat. & in l. demonſtratio falſa §. fi. eod. tit.* Alia iura citat Berous *cit. conſil.*

4 Fallit autem hæc eadem regula pluribus modis. Et primo fauore libertatis, eo enim caſu hæc verba diſponunt, & præiudicant proferenti: ita poſt Bart. *in d. l. ex hac ſcriptura.* firmat Aldobrand. *inſt. de adopt. §. apud Catonem num. 15.* addo Trentacinq. *d. reſolut. 2. num. 50.*

5 Fallit ſecundo ſecundum Bartolum, quando ſunt iuramento vallata: *auth. quod obtinet. C. de probationibus.* Exemplum autem poteſt eſſe veluti ſi dicatur; ex 10. quę mihi debet Titius, & ita iuro, Caio lego quinque; ſequitur Trētacinq. *precitato nu. 50.* De hac tamen Fallentia valdè dubito ob ſcripta per Socinum *in d. l. ex hac ſcriptura nu. 41. & ſub num. 53. in fine.*

6 Fallit tertio, quando ſunt geminata, virtute enim geminationis, quæ ſolet plurimum operari *arg. l. Balliſta. ad Trebell.* diſponunt: ita poſt alios Corneus *conſil. 67. nu. 2. vol. 1. & 140. num. 3. in 2.*

7 Fallit quarto, quando aliter non poſſet habere locum mens, ac intentio proferentis: ita poſt alios Marcabrun. ab Anguill. *conſil. 29. num. 59. in 1.*

8 Exemplum colligi poteſt ex d. §. apud Catonem. *inſt. de adopt.* vbi ſeruus nominatus a domino ſuo in actis filius, ideò conſequitur ibi libertatem, quia alias non poſſet habere locum mens, ac intentio ipſius proferentis.

9 Aliud exemplum v. g. inquit teſtator Sempronio. Ex centum, quę tibi legaui, da Męuio 10. in hac Hyppotheſi abſque dubio cenſentur legata illa centum Sempronio, quia aliàs non poſſet ſortiri effectum mens, ac intentio proferentis, quod Mæuius illa 10. conſequeretur.

10 Sic etiam ſi teſtator dicat. Volo, & ordino, quod ſorori meæ non debeat auferri, nec minui aliqua res de eo, quod tenet, ac poſſidet de præſenti in tali loco. Hæc verba importāt legatum in ipſis rebus, quia aliàs non poſſet ſortiri effectum intentio teſtatoris. Sic Dec. *conſil. ſuo 290.* alijs exemplis limitationem iſtā illuſtrare conatur D. Ludouicus de Caſanate poſt hæc edita viſus qui, & hanc ſequitur, *conſil. ſuo 16. num. 15. & 16.* vide per eum.

11 Fallit quinto fauore militis. Imola *in d. l. ex hac ſcriptura nu. 3.* & ibi Soc. iun. *nu. 39. & 40.* vbi quoque genuinum affert ſenſum *d. l. ex his. C. de teſtamento milit.* videndus quoque Pariſ. *in d. l. ex hac ſcriptura num. 25.*

QVÆSTIO X.

An Verba Enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis probent.

SVMMARIVM.

1 *Verba Enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis non probant. Ratio ibidem.*
2 *Fallit, quādo per notariū eſſent in inſtrumēto inſerta.*
3 *Item in materia hæreditatis; Exemplum ibid.*
4 *Ratio.*
5 *Declara, & nu. 6.*
7 *Ioannis Vand. opinio lib. 2. quæſt. 25. affertur.*
8 *Filium alicuius ſe aſſerens an probare debeat plenè hanc qualitatem filiationis? vide remiſſiuè.*
9 *Diſcutitur illa matrimonij probatio, quæ fit per confeſſionem coniugum & nu. 10. & 11.*
12 *Matrimoniū qualiter probetur, vide Maſc. remiſſiuè.*
13 *Verba Enunciatiua propter aliud per modum demonſtrationis benè probant contra proferentem.*

Viſo,

Digitized by Google

Viſo, an verba Enunciatiua per modum demōſtrationis prolata diſponant, videndū modò, an probent?

1 Et nō probare concludunt communiter DD. in ſpecie autem Berous *cit. conſil. nu.25.* text. eſt de hoc ad litteram *in d.l.cum tale. §.fin. de condit. & demonſtrat.* vbi verba illa, ex centū, quæ Titio legaui, quinquaginta hæres Seio dato: non probant centum fuiſſe legata Titio. Et ratio huius enunciationis eſt in promptu; hæc enim verba non ſunt prolata ad diſponendum, ſed ad demonſtrandum, & deſignandum; veluti ſi etiam dicatur; ex cētum, quæ habeo in arca, quinquaginta tibi lego: hæc enim verba, quippè ad deſignandū prolara, de qua pecunia ſenſerim, vtique minimè probant me habere illa centum in arca, ſi re vera non habeam.

2 Fallit autem iſta regula, & primo, quando huiuſmodi verba per notarium in inſtrumento eſſent inſerta, quia tunc illud, de quo prolara eſſent, probant etiam: ita Mynſin. *conſilio ſuo 43. num. 15. decad. 5.* vbi ampliat hoc procedere, præſertim ſi actus ſine eo, cuius ſupra mentio facta eſt, conſiſtere nequeat, & alioquin perſonæ ad contrahendum habiles, & idoneæ ſint; tex. eſt de hoc pulchertimus *in c. illud de præſumptionibus.*

3 Fallit ſecundo in materia hæreditatis, veluti ſi dicam. Ego tanquam hæres talis te ſaluto, & ſimilia, nam eo caſu probant; text. eſt *in l. Pant bonius in fine, & in l. gerit. de acquir. hæred.* cum alijs deductis per Bartolum *in d.l. gerit numero 15.* Addo Maſcard. *concluſ. ſua 622. num. 24.*

4 Et ratio poteſt eſſe, quia hęreditas ſolo animo aditur *dicta l. gerit.* Qui animus ex his verbis colligitur.

5 Aduertendum eſt autem, quod hoc duntaxat procedit, quoad me, non autem inter alios; quia eo caſu non probant: opus enim eſt, vt ille, qui dicit ſe hæredem talis, facto ipſo pro hærede ſe gerat, veluti, vt fundum diſtrahat, ædes locet, prædia colat hæreditaria, creditoribus ſatisfaciat hæreditarijs, alioue facto animum ſuum re, aut verbis declaret, vt apud Iuſtin. legitur *in §. item extraneus. inſtit. de hæred. qualit. & differentia,* quę omnia pulchrè proſequitur Simon de Pretis *de interpretatione vlt. volunt. lib. 5. dub. 3. interpretatione 1. nu. 54. cum ſeq. pag. 495.*

6 Immo neque geſtio ipſa pro hærede tertio præiudicat. DD. omnes *in d.l. gerit.*

7 Quinimmo Ioannes Vaudus I. C. Frudtiſſimus *lib. 2. ſuarum iuris quæſtionum cap. 25.* tenuit indiſtincte facta, & opera requiri, vt quis dicatur hæreditatem adire, nec ſolum animum ſufficere, & iuribus *in præcitata l. gerit, & l. ſi ſorori. C. de iure delib.* in quibus videtur decidi, quod hęreditas ſolo animo adeatur, egregiè, & ſubtiliter reſpondet, vide per eum.

8 Sic etiam dicendum eſt, de filiatione, nam ſi quis ſimpliciter dixerit. Ego tanquam filius Sempronij peto a Caio centum; hæc verba inter alios non probant. quoniam qui dicit ſe filium alicuius, debet plenè probare qualitatem hanc filiationis; alioquin in iudicio ſuccumbet, vt ex infinitis conſtare poteſt per D. Maſcard. deductis *de probationibus concluſ. 786. volum. 1.*

9 Sic tertio loco idem dicendum eſt de matrimonio. Si quis enim tanquam Margharitę coniux det mihi centum, hæc verba quoad ſe probant.

10 Quia matrimonium probatur per confeſſionem coniugum, vt poſt alios decidit Maſcard *concluſ. 1030. vol. 2.*

11 Non autem ſi agatur de præiudicio tertij, ſeu inter alios, quia eo caſu (cum matrimonium ſit quid facti, ex conſenſu enim conſiſtit *l. nuptias de regul. iur.* & conſenſus eſt facti *l. conſilio de Curator. Furioſ.* Cæph. *conſil. 82. nu. 89. vol. 1.*) expreſsè deberet probari.

12 Quatenus autem probetur matrimonium, latiſſimè diſſerit Maſcard. *incipiendo à concluſione 1023. vſque ad 1035.* Sed de his duobus latius ſuo loco diſſeruimus.

13 Fallit quarto Regula principalis contra proferentem, contra enim ipſum vtique probant. *l. ſi ponas §. 1. de inoff. teſtament.* vbi qui contrahit cum aliquo tanquam cum hærede videtur fateri illum eſſe hæredem; ſequitur quoque Zuchard. *conſil. 34. num. 19. vol. 1.*

Et hic diu defatigatus, facto fine, quieſco ad laudem, & gloriam Virginis Deiparæ. 9.44

Digitized by Google

Digitized by Google

F [redacted]

Digitized by Google

Digitized by Google